UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Tribunal Poenitentiæ Sev Libri Dvo Prior De Poenitente Ut Reo Posterior De Confessario Ut Judice

Stoz, Matthäus

Anno M.DC.LXXXIX.

urn:nbn:de:hbz:466:1-37144

Visual Library

Th. 254.

G. V
2.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

TRIBVNAL
POENITENTIÆ
VESTRAS AD LACRYMAS
QVALEM TE INVENIO
TALEM TE IVDICO
SICVT IN TERRA
NIL TIMOR OCCVLTVM
QVAM DVLCE DOLERE
INDAGINE FACTA
PARERE PARATVS
INTEGRE
VOCE VEL INSTAR

TRIBUNAL POENITENTIÆ

SEV

LIBRI DUO

Prior

DE POENITENTE UT REO

Posterior

DE CONFESSARIO UT JUDICE

OPVS

Autore R. P. MATTHÆO STOZ

Soc. JESV Theologo inchoatum,

Operâ fratris germani ex eadem Soc. perfectum

totóque secundo Libro auctum

Quod omnia, quæ ad Sacramentalem Confessionem bene expeditéque faciendam, & fructuosè audiendam pertinent, complectitur; peccatorum species & qualitates accuratâ explicatione proponit, innumeras Quæstiones de plerisque & præcipuis Theologiæ Moralis materiis breviter, clarè, solidè, practicéque resolvit, singulariter & plenius de Reservatione Casuum, Sigillo, & Sigillifragis tractat, novámque Sententiam horum impunitati faventem discutit, in gratiam & commodum omnium tam Confitentium, quàm Confessariorum.

Cum duplici Indice, uno Titulorum, altero rerum, eóque locupletissimo.

Additis etiam tribus duorum Summorum Pontificum Decretis de Sententiis quibusdam prohibitis.

EDITIO SECUNDA.

Cum Gratia & Privilegio Sacræ Cæsareæ Maiestatis;

Et facultate Superiorum.

DILINGÆ

Typis & Sumpt. JOAN. CASPARI BENCARD, Bibliopolæ Acad.

Per JOANNEM FEDERLE.

Anno M. DC. LXXXIX.

Collegii Soc. tis Jesv Paderborna 1807
dono P. Klappenburg S.J.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

EPISTOLA DEDICATORIA

Omnibus & Singulis,

Tam Laicis, quàm Clericis, cujusvis Statûs & Ordinis Suarum tantùm, vel etiam alienarum Animarum

CURAM GERENTIBUS,

Suiipſorum aliorúmve

PASTORIBUS.

FIDELISSIMIS, VIGILANTISSIMIS

Salutem ſempiternam

J. S. S. J.

ERectum à Servatore noſtro vivorum mortuorúmque Iudice (*a*) TRIBUNAL vobis exhibeo. Non illud, in quo poſt exactam mortalitatis non longam periodum nos omnes oportet manifeſtari; (*b*) ſed alterum, in quo Fidelium adhuc in vita degentium cauſæ Judicio tractantur arcano. In illo ſedet, cuius oculi tanquam flamma ignis, & de ore procedit gladius ex utraque parte acutus: (*c*) in iſto Miniſtrum ille ſuum poſuit, de cuius ore non vult, niſi verba vitæ, lac & mel, vinum lætificans & oleum ſanans (*d*) profluere. Illud eſt Iuſtitiæ, ab inexorabili rigore, & irrevocabili ſen-

tentiâ tremendum: istud Misericordiæ, placabili suavitate & dulcedine plenum, nulli horrendum, omnibus propitium, animosè amantérque adeundum. Clementiæ & Gratiarum Sedes est, in qua Iudices Leonini terroris nihil habere debent, quia AGNI Vicarios agunt, & OVES esse jubentur etiam in medio luporum. (e)

Unde nemo mirabitur, hîc sibi in fronte STANTIS MATRONÆ speciem obiici. Non enim id alio factum est consilio, quàm ut omnes intelligant, Iudices, qui pro hoc Tribunali sedent, paratos stare debere, ut cunctos, quicunque accesserint, maternâ pietate complectantur, iisque amabili benignitate se præbeant, ut dilectissimis filiis dulcissimæ Matres. In SPECULO videre & agnoscere possunt, quòd nemini debeant sui suæq; mentis Imaginem violentâ manu extorquere, sed ultrò duntaxat propositam, velut immissas rerum species, fideliter excipere, & facto potiùs quàm verbo dicere: QUALEM TE INVENIO, TALEM TE IUDICO. Ad LIBELLAM quidem accuratè perpendenda sunt omnia, quæ in Iudicium deducuntur. Sed semper & ubique, Pacis ac Gratiæ Symbolum, OLIVA præponderat. GLADIO, quem lanx altera sustinet, non alius locus aut usus est, quàm cùm vulnus immedicabile nullam amplius præter istam admittit curam. Utrumque medius moderatur CHRISTUS, è cruce pendulus; quia pretiosissimo suo Sanguine, & OLIVÆ pondus ac pretium addit; & GLADIO virtutem confert persanandi saucios, longè præstantiorem, quàm Pelias hastâ præstitisse fingitur ab antiquitate fabulosa. Eiusdem MEDIATORIS nostri beneficio meritóq;

fit

fit, ut SICUT IN TERRA res judicata fuerit ab homine, ITA ET IN CÆLO eadem ſententia habeatur immutabiliter rata à DEO. (f)

Tanta nimirum eſt divini Numinis benignitas, ut CLAVES Regni Cælorum hominis poteſtati committere, & in manus tradere voluerit, (g) ad aperiendas ſeras, quibus noſtrâ culpâ nobis ipſis aditum ſæpiſſimè peſſiméque occludimus. Neque uni tantùm PETRO, eíque ſuccedentibus ſupremis Eccleſiæ Capitibus hanc feciſſe gratiam, ſatis erat infinitæ Bonitati. Ad alios quoque inferiores Sacerdotes diffuſa eſt; eâ tamen ſervatâ debitæ ſubordinationis ratione, ut ex Clavibus, quas iſti habent, NON QUÆVIS QUAMVIS culpæ ſeram aperire valeat, Maiorum ſcilicet Auctoritati reſervatam, nec ſine illorum conſenſu reſerandam. Quævis tamen ad hoc eſt apta, ut aperto culpæ cippo, & diſruptâ æternæ pœnæ cataſtâ ſtringat reum alio, ſed facili temporalis expiationis nexu, IN HAC VEL ALTERÂ VITÂ integrè perſolvendæ; unáque omnia Fori huius Acta tam firmo concludat, muniátque SIGILLO, ut NULLI unquam, uſpiam, ullo modo ſit VIOLABILE. FUMI tantummodo abſint, quos ſupremus rerum Arbiter in ſinceritatis Iudicio, nec Iudices facere, nec Iudicibus fieri patitur.

Nonnulli videntur ſibi nihilominus adhuc videre latentes hîc HASTAS & ENSES, aliáque ad animorum carnificinam parata, neſcio quæ, horrifica tormenta. Sed corrupti vitioſo glaucomate oculi ludibrium eſt, & pernitioſus malè ſanæ mentis error. Ut pro bono tuo, ita & pro tua ferè voluntate geruntur omnia. Nemo te accuſat; nemo teſtimoniis

gravat. Tute teipsum, ut recta tibi ratio dictat, reum facis; &, quod in nullo Tribunali permittitur, ipse pro te testis, patronus, pæne dixerim, & Judicis tui Assessor esse potes, omnibus in tui favorem cedentibus. Ad condemnandum nihil, omnia ad absolvendum te spectant. Solus cum solo forum imples; nec invito te quidquam ad aliorum perveniet aures, Judice plus quàm Samiâ lege ad æternum silentium obligato. In Capite si quid SPINOSUM promicat, nil movearis. Mox enim, cùm ausus fueris experiri, meras esse ROSAS videbis, quæ mentem fœtentibus vitiorum sordibus purgatam cælesti gratiarum odore complebunt, mirificè suavissiméque recreabunt. Eâ igitur animi alacritate conscientiæ tuæ latebras omnes excute, quâ Venatores solent sylvas & ferarum lustra. INDAGINE FACTÂ quidquid mali deprehenderis, necesse non est, ut in publicum protrahas; satis erit, si tantùm arcanissimo TRIBUNALIS hujus Iudicio committas. Nil tamen ibi TIMOR vanus & phanaticus OCCULTET. Explica cordis sinum, intimumq; recessum. Sicut Horologium diei, ita tu vitæ tuæ cursum, *vel voce*, si potes; vel, si nequis, alio signo, quod vocis *instar* habet, clarè apertéque significa. De graviore autem lapsu ut non leviter doleat, cuivis pronum est, qui sensum necdum omnem amisit. Quodsi dòlor alicui expellucidis oculorum uvis etiam lacrymas expresserit, tunc enim verò sentiet, non sine maximo suo emolumento, QUAM SUAVE sit DOLERE. Facilè quoque rursus in pedes ad feliciorem progressum erigitur, qui manum opitulantis admittit, & salutaria suadenti, ut statuario statua, PARÉRE PARATUS est;

NON

NON ALIUD POSTHAC, quàm DEUM Unum & Trinum, ſcopum ultimum, ſibi proponens, quem ut tandem attingat, vires nervóſque omnes SAGITTARII more ſtudióque intendit. Atque ita AD VESTRAS demum LACRYMAS, quicunque illas ad TRIBUNAL PŒNITENTIÆ piè effuderitis, totum ridebit Cælum, lætóque plauſu accinent omnes Angelorum Chori, quibus ex divino Chriſti Oraculo maius eſt gaudium ſuper uno peccatore pœnitentiam agente, quàm ſuper nonaginta novem juſtis, qui non indigent pœnitentia (*b*)

Sed hæc cùm ad Vos ſcribo, erit ex Vobis non nemo, qui me ipſum ad TRIBUNAL vocet, & non unius piaculi reum exiſtimet. Inprimis arguet inſolentis audaciæ, quòd Opuſculum, tenue, leviculum munus non horream obtrudere potiùs Omnibus, quàm offerre. Dein ſuperciliosè innuet, hoc Seculo, tam docto, quàm Novitatis avido, gratiam & pretium non mereri Libros alios, quàm qui prodigioſo partu ex Jovis alicujus cetebro ſint editi. Denique de Argumento toties à tam multis doctiſſimis Viris non minùs ſolidè, quàm accuratè excuſſo, non poſſe niſi jam trita, & vulgariter ſparſas notáſque paleas proferri, ad nauſeam Lectorum. Audio hæc. Sed audiri & ego antè debeo, quàm condemner, ſi res agenda ſit æquo Iudicio.

Autoribus ſemper liberum licitúmque fuit deligere, cui ſuos dedicarent litterarios labores; neque eundem omnes in hoc ſequi genium conſtat. Ingenioſus Caramuel eos omnibus Viris doctis; ſapientiſſimus Dicaſtillo (ut Diana ſæpius eum honorificè nominat) ſoli Lectori; plerique ex Magnatibus uni

vel alteri; sunt & qui Superis; sunt quoq; qui nulli inscribunt. Ego itaque pari jure Pœnitentiæ Tribunal Omnibus & Singulis offero, non ambitione sed necessitate quadam exstimulatus. Præterquam enim, quòd ipse Omnibus esse me debitorem agnoscam, Tribunal hoc à Christo pro Omnibus est institutum, ad quod ipsi quoque stare Judices debent, judicandi ab alio ut Rei; siquidem in multis offendimus omnes, ut S. Jacobus (*i*) loquitur, & omnes, Apostolo teste, (*k*) egemus gloriâ DEI, seu gratiâ sanctificante juxta mentem Interpretum. (*l*) Omnibus ergo cùm adeundus sit cum fiducia iste sive Thronus, sive Tribunal gratiæ (*m*): non possum ego, quod Omnium est, uni vel paucis sine cæterorum injuriâ consignare. Seculi nostratis indolem curiosa & sublimia sectantem nil moror. Curiosa ad Curam, cui servire studeo, non pertinent. Ad sublimia difficilis est ascensus; ægrè vel pauci, nedum omnes, eò enituntur. Sed & trita, cunctísque obvia displicere, ais? Itane verò ex solo pario marmore, auro, rarique pretii gemmis educenda est omnis fabrica? Ex tritis quoque lapidibus & obviis non inelegans domus, aptáque potest habitatio construi. Palatum non integrè sanum habet, cui præter peregrina desipiunt alia omnia. Rem ipsam dicam. Antiquis moribus, ut omnes boni optant, vivendum est; ab antiquis ergo morum Regulis discedere non oportet, sed easdem Omnibus in mentem & usum revocare. Quæ à periculis & difficultatibus liberant, gratissima sunt, quando nota sunt & obvia. Quibus autem periculis, quantísque difficultatibus subjecti sint, qui vel ut Rei, vel

ut

ut JUDICES in TRIBUNALI PŒNITENTIÆ versantur, nemo facilè poterit enarrare. Ad REOS spectat, quod Seraphica Virgo Theresia censuit, *non alio nimirum laqueo plures à diabolo ad sempiternum exitium animas pertrahi, quàm malè vitiatis confessionibus.* JUDICIBUS autem in foro interno, sicut de aliis in externo Justinianus Imp. loquitur, (*n*) *magis quàm* REIS *terribile est Judicium.* Attendendum est illis, ne contra Iudicem (DEUM) judicent, (*o*) & in quo alios judicant, se ipsos condemnent. (*p*) Divina Sapientia quemlibet ad cautelam monens: Noli quærere, inquit, (*q*) fieri Iudex, nisi valeas virtute irrumpere iniquitates. Unde S. Gregorius, magnus Ecclesiæ Doctor & Summus Pontifex, ad illa verba: *Quivis*, inquit *proprias debet Virtutes perpendere, & pro qualitate virium curam aliorum suscipere; ne, dum delectatur loco gloriæ, fiat* (sibi & aliis) *autor ruinæ, &, qui gravatur pondere suarum, velit fieri alienarum Judex Culparum. Durum est, ut qui nescit tenere moderamina vitæ suæ, Judex fiat alienæ.* Ars artium est regimen animarum, (*r*) quæ semper periculosè exercetur, nunquam satis discitur, nunquam satis de ea dicitur aut scribitur. Quibus denique omnia, quæ conscripsimus, jam antè nota sunt, ijs de sua notitia gratulor ex animo, tantóque magis, si, quæ nôrunt, etiam opere demonstrant. Per me, si placet, applicare sibi possunt illud Regium effatum (*s*) *Non pro Te, sed pro omnibus hæc lex constituta est.* Noverint autem & illud, quod Pelignus vates occinit: (*t*)

Qui monet, ut facias, quod jam facis, ille monendo
Laudat, & hortatu comprobat acta suo.

Ego verò paucis immutatis sic:

Qui docet, ut facias, quod jam facis ille docendo
Laudat, & hoc ipso comprobat acta tua.

Summa mei laboris est & voti, in TRIBUNALI PŒNITENTIÆ Causas omnium omnes ita agi, ut *condemnari* debeat nemo, *absolvi* mereantur omnes, vel, quod optandum magis, pronuntiari *Innocentes*; digníque habeantur, SICUT IN TERRÂ, ITA ET IN CÆLO, ut immarcescibili donentur æternæ Beatitudinis & Cloriæ Corona. Ambergæ, cùm advenerunt nobis dies Pœnitentiæ. Anno CHRISTI M. DC. LXXXIV.

a. *Act.* 10. *v.* 42.
b. 2. *Cor.* 5. *v.* 10.
c. *Apoc.* 19 *v.* 12. *& 15.*
d. *Luc.* 70. *v.* 34.
e. *Matth.* 10. *v.* 16.
f. *Matth.* 16. *v.* 19.
g. *Ibid.*
h. *Luc.* 15. *v.* 7.
i. *Jac.* 3. *v.* 2.
k. *Rom.* 3. *v.* 23.
l. *Cornel. à Lap.*
m. *Hebr.* 4. *v.* 16.
n. *L. Rem non novam.* 14 *Cod. de Judiciis.*
o. *Eccl.* 8. *v.* 17.
p. *Rom.* 2. *v.* 1.
q. *Eccl.* 7. *v.* 6.
r. *Cap. Cùm sit.* 14. *de Æt. & Qualit.*
s. *Esther.* 15. *v.* 13.
t. *Ovid. de Tristib.*

Approbatio R. P. Provincialis.

CUm Liber, cui Titulus est: Tribunal Pœnitentiæ seu Libri duo de Pœnitente ut Reo, & Confessario ut Judice, Opus posthumum P. Matthæi Stozij Soc. JESU Theologi, operâ P. Joannis Stozij fratris germani ex eadem Societate perfectum, & posteriore Libro auctum, à deputatis Patribus lectus, probatúsque sit, Ego Eusebius Truchses Societatis JESU per Superiorem Germaniam Præpositus Provincialis, potestate à P. N. Carolo de Noyelle ejusdem Societatis Præposito Generali ad id mihi concessâ, eum typis in lucem vulgari permitto. In cujus rei fidem hoc testimonium chirographo meo, officiíque sigillo munitum dedi. Ingolstadij 22. April. 1683.

Eusebius Truchses.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

PRÆFATIO
AD LECTOREM.

EDidit P. Matthæus p. m. frater meus germanus, cum facultate Superiorum, typis Oenipontanis Anno M. DC. LXI. Libellum, præfixo hoc titulo: *Instructio & Praxis rectè & expeditè confitendi.* Scriptionis finis erat, ut confitentibus velut in speculo proponerentur, quæ juvarent, ut, cùm se de suis maculis & nævis accusant, neque sibi, neque Confessario, neque alijs, qui ad idem Sacramentum accedere desiderant, impedimento sint, vel oneri, aut molestiam creent. Id, quod sanè non infrequenter contingit; neque aliâ de causâ, quàm quòd non sciant modum, se suámque conscientiam explicandi & expediendi. Opusculum hoc non ignobiles Doctores, & cum illis nominatissimus in his terris Theologus R. P. Georgius Gobat, in suis Libris sæpius cum insigni laude Autoris, & non vulgari commendatione Operis allegant. Vox quoque populi, quam DEI vocem solemus dicere, non obscurè videtur approbare; cùm enim post non longi temporis spatium impressa deficerent exempla, certatim distracta, tantum in emptoribus relictum desiderium est, ut nonnemo Religiosorum Ordinis celeberrimi, quia nullum ampliùs comparare pretio potuit, commodato acceperit ab alio, & amanuensi conducto magnam partem exscribi voluerit. Quam ob rem Autor ad alteram editionem faciendam animum adjecit, locupletaturus eam non modicis augmentis. Jámque opus excrescere cæpit, ut videretur à primo diversum futurum; cùm antè quàm ultimam adderet manum, mors ultima linea rerum intempestivè superveniens, bene cæpta abrupit. A Superioribus deinde mihi mandatum, ut semen fratris suscitarem. Feci, ut potui, quod debui; & Librum priorem multis adhuc numeris imperfectum perfeci; posteriorem ex integro addidi, & utrumque uno nomine TRIBUNAL POENITENTIÆ inscripsi. Ansam Nomenclaturæ præbuit Tridentinum Concilium, quod *Sess. 14. cap. 2. & 6. & can. 9.* docet, Sacramentum hoc à CHRISTO institutum fuisse per modum *Judicij.* Quàm longè autem Tribunal & Judicium fori interni distet ab eo, quod in foro exercetur externo, vel solus personarum ad utrumque concurrentium numerus suâ diversitate satìs indicat. Ad istud enim præter Judicem & Reum

adesse solent Assessores seu Consiliarij, Accusatores, & Testes; Advocati item & Procuratores, nec non Tabelliones, & demum Executores sententiæ. Illud verò duas duntaxat inter personas, Judicis & Rei, neque palàm, sed clàm, peragitur. Judex est Confessarius; Pœnitens autem suimet ipse Accusator est, & Testis; nec ullum Patronum seu Advocatum postulat. Sed nec Tabellione hic opus est, qui ea, quæ Reus fatetur, adnotet. Executor demum est DEUS, qui ratum habet in Cœlis, quidquid Sacerdos, tanquam ejus Vicarius, in terris legitimè pronuntiaverit, juxta promissionem, *Matth. 18. v. 18.* factam: *Quæcunque ligaveritis super terram, erunt ligata & in Cælo; & quæcunque solveritis super terram, erunt soluta & in Cælo.* Quin & ipse Pœnitens Executorem agit, dum, quæ Confessarius in delictorum vel vindictam vel emendationem facienda injungit, peragit.

Proinde in duos etiam Libros ampliſſimam hujus Argumenti materiam digessi. Prior est de Pœnitente ut Reo, in quinque Partes divisus. Quarum *Prima* tractat, quæ ante Confessionem observanda sunt. *Altera*, quæ spectant ad Contritionem. *Tertia*, quæ in ipsa confessione curanda sunt; *Quarta*, quæ post Confessionem, & ad vitæ emendationem reformationémque in futurum faciunt; *Quinta* denique Regulas nonnullas dirigendis conscientijs idoneas præscribit. Posterior Liber est de Confessario ut Judice, omnia, quæ ad munus istud obeundum pertinent, quatuor Quæstionibus complectens. *Prima* illarum est de Qualitatibus Confessarij; *Secunda* de Potestate; *Tertia* de Officio; & *Quarta* de ejusdem Obligationibus. Laborem hunc nostrum & studium boni consule. Quàm fructuosum sit, opto autem esse quàm fructuosissimum, intelliges, cùm ipse hoc non minùs grave, quàm utile & salutare Pœnitentiæ negotium tractabis.

IN-

INDEX
TITULORUM
Qui in utroque Libro
TRIBUNALIS POENITENTIAE
continentur.

IN LIBRO PRIORE.

Præfatio *ad Lectorem.* *Pag.* 1.
PARS I. *De iis, quæ ante Confessionem sunt observanda.* ibid.
Quæstio I. *De Examine Conscientiæ.* ibid.
Articulus 1. *De Necessitate Examinis.* ibid.
Art. 2. *Quàm accuratum debeat esse Examen Conscientiæ?* 3.
Art. 3. *A quo, & quando sit instituendum Examen?* 6.
Art. 4. *Quàm diu faciendum sit Examen?* 7.
Art. 5. *Quæ sit materia Examinis?* ibid.
Art. 6. *De indagandis humanarum Actionum circumstantiis.* 11.
§. 1. *Quid & Quotuplex sit generatim Circumstantia?* ibid.
§. 2. *Generalis quædam Circumstantiarum expositio.* 12.
De Circumstantia — *Quis?* ead.
Quid? ead.
Ubi? 13.
Quibus auxiliis? 14.
Cur? ead.
Quomodo? ead.
Quando? 15.
§. 3. *Quænam Circumstantiæ in particulari mutent speciem Actûs?* 16.
De Circumstantia Quis? ibid. *Quid?* 20. *Ubi?* 22. *Quibus auxiliis?* 24. *Cur?* 25. *Quomodo?* 26. *Quando?* 27.
Art. 7. *Deducuntur ex dictis nonnulla usitatiora Documenta ad facilitandam Confessionem.* 28.
Art. 8. *De numero peccatorum indagando.* 34.
Art. 9. *Praxis Examinis pro Confessione.* 38.

Quæ-

Quæstio II. *De quibusdam aliis ante Confessionem expediendis.* 39.
Art. 1. *An peccata sint pro futura Confessione scripto adnotanda?* 40.
Art. 2. *De Confessario deligendo.* 41.
PARS II. *De Contritione.* 43.
Quæstio I. *De ipsa Contritione.* 44.
Art. 1. *De Contritionis necessitate ad Confessionẽ sacramentalẽ.* ibid.
Art. 2. *In quo consistat Contritio?* 45.
Art. 3. *De motivo Contritionis.* 46.
Art. 4. *De qualitatibus Contritionis.* 48.
Art. 5. *De varietate & efficacia Contritionis.* 52.
Art. 6. *Qualis dolor requiratur ad Sacramentum Pœnitentiæ?* 56.
Art. 7. *Quando elicienda sit Contritio?* 60.
Art. 8. *An adhuc alijs quoque temporibus elicienda sit contritio?* 62.
Art. 9. *De dolore peccatorum Venialium.* 66.
Quæstio II. *De Proposito non ampliùs peccandi.* 69.
Art. 1. *De propositi necessitate ad confessionẽ sacramentalẽ.* ibid.
Art. 2. *Quænam ex dicto proposito sint devitanda?* ibid.
Art. 3. *An propositum debeat esse explicitum?* 73.
Art. 4. *An propositum debeat esse firmum & efficax?* 75.
Art. 5. *An & quoties sæpius relapsi in idem mortale peccatum sint absolvendi?* 76.
Art. 6. *De signis veri doloris, & propositi.* 83.
Art. 7. *Praxis eliciendi Contritionem.* 84.
PARS III. *De Confessione.* 89.
Quæstio I. *De Pœnitentia.* ibid.
Art. 1. *De Pœnitentia, ut est Virtus.* ibid.
Art. 2. *De Pœnitentia, ut est Sacramentum.* 90.
Art. 3. *De necessitate Sacramenti Pœnitentiæ.* 91.
De necessitate medij. 92.
De necessitate præcepti divini. 93.
De necessitate præcepti Ecclesiastici. 94.
Quæstio II. *De modo Confessionis.* 97.
Art. 1. *Quid, an necessaria, & qualis generatim sit confessio Sacramentalis?* 98.
Art. 2. *Explicantur priores quinque conditiones Confessionis.* 100.
Art. 3. *Explicantur aliæ quatuor conditiones Confessionis.* 105.

Art. 4.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Art. 4. *De integritate Confessionis.* 110.
De formali confessionis integritate. 111.
Art. 5. *Explicantur ultimæ sex conditiones confessionis.* 120.
Art. 6. *An pœnitens teneatur acceptare pœnitentiam sibi à Confessario impositam?* 124.
Art. 7. *Praxis confessionis rectè & breviter instituendæ.* 126.
Quæstio III. *Syllabus peccatorum.* 128.
Art. 1. *Peccata cordis.* ibid.
§. 1. *Peccata cordis contra Deum.* ibid.
§. 2. *Peccata cordis contra proximum.* 137.
§. 3. *Peccata cordis contra meipsum.* 145.
Art. 2. *Peccata oris.* 152.
§. 1. *Peccata oris contra Deum.* ibid.
§. 2. *Peccata oris contra proximum.* 165.
§. 3. *Peccata oris contra meipsum.* 181.
Art. 3. *Peccata operis.* 184.
§. 1. *Peccata operis contra Deum.* ibid.
§. 2. *Peccata operis contra proximum.* 261.
§. 3. *Peccata operis contra meipsum.* 287.
Quæstio IV. *De multiplicatione peccatorum.* 305.
Art. 1. *De specifica peccatorum distinctione.* ibid.
§. Unicus. *Quænam peccata specie differant.* 306.
Art. 2. *De Numerica peccatorum distinctione.* 307.
§. 1. *De multiplicatione numerica peccatorum merè internorum.* 308.
§. 2. *De numerica peccatorum externorum multiplicatione, & inprimis de physica.* 311.
§. 3. *De morali peccatorum externorum unitate.* 312.
§. 4. *De pluralitate numerica malitiæ in eodem actu.* 316.
§. 5. *De peccatore inveterato.* 320.
§. 6. *De generali confessione.* 321.
PARS IV. *De agendis post confessionem.* 325.
Quæstio I. *De ijs quæ adhuc in ipso Confessionali, & paulò pòst sunt observanda.* ibid.
Art. 1. *De modo claudendi confessionem.* ibid.
Art. 2. *Gratiæ post confessionem agendæ* 326.
Art. 3. *De pœnitentia, quæ fuerit injuncta, implenda.* 327.

)()( )(Quæ-

QUÆSTIO II. *De medijs ad vitam malè transactam emendandam idoneis.* 329.
Art. 1. *De generalibus vitam emendandi medijs.* ibid.
Art. 2. *De remedijs particularibus emendandi vitam.* 333.
Art. 3. *Praxis facilis & certa ad vitiorum eradicationem.* ibid.
Actus externi castitatis. 336.
Actus interni castitatis. 337.
Actus externi Humilitatis. ibid.
Actus interni Humilitatis. ibid.
PARS V. *De regulis ad dirigendam conscientiam idoneis.* 339.
QUÆSTIO I. *De conscientia in communi.* ibid.
Art. 1. *Quid sit conscientia?* ibid.
Art. 2. *Quotuplex sit conscientia?* 340.
Art. 3. *An, & ad quid obliget conscientia?* 341.
QUÆSTIO II. *De regulis conscientiæ directivis in communi.* 342.
Art. 1. *Regulæ conscientiam dirigendi ex parte intellectûs.* ibid.
Art. 2. *Regulæ conscientiam dirigendi ex parte Voluntatis.* 348.
Art. III. *Aliquot aliæ Regulæ dirigendi Conscientiam generatim.* 355.
QUÆSTIO III. *De Regulis Conscientiæ directivis in particulari.* 360.
Art. 1. *Regulæ dirigendi conscientiam rectam.* ibid.
Art. 2. *Regulæ dirigendi conscientiam erroneam.* 361.
Art. 3. *Regulæ dirigendi Conscientiam opinativam.* 367.
Art. 4. *Regulæ dirigendi Conscientiam dubiam.* 375.
Art. 5. *Corollaria practica ex dictis articulo præcedenti.* 381.
Art. 6. *De Necessitate peccata dubia confitendi* 385.
Art. 7. *Regulæ dirigendi Conscientiam scrupulosam.* 390.
§. 1. *Natura, Origo, Remedia & indicia scrupulosorum.* ibid.
§. 2. *Regulæ pro scrupulosa conscientia in genere.* 393.
§. 3. *Regulæ pro Conscientia scrupulosa circa præsentia & futura.* 397.
§. 4. *Regulæ pro Conscientia scrupulosa circa præterita.* 399.
§. 5. *Regulæ pro Conscientia scrupulosa non timorata.* 400.
§. 6. *Regulæ pro Confessario, vel directore scrupulosi.* 401.

IN

INDEX TITULORUM.

IN LIBRO POSTERIORE.

Præfatio. 1.

Quæstio I. *De qualitatibus Confessarij.* 2.

Art. I. *De probitate Confessarij.* ibid.

Art. II. *De scientia Confessarij.* 3.

Art. III. *De prudentia Confessarii.* 5.

Art. IV. *De quibusdam aliis Confessarii Virtutibus.* 7.

Quæstio II. *De potestate Confessarii.* 8.

Art. I. *De approbatione Confessarii.* 9.

Art. II. *De Jurisdictione Confessarii.* 12.

§. 1. *De Jurisdictione Confessarii duplici; & in primis de ordinaria.* ibid.

§. 2. *De Jurisdictione delegata Confessarii.* 14.

§. 3. *Quomodo intelligenda Delegata Iurisdictio?* 16.

§. 4. *Quæ, & quibus competat?* 17.

§. 5. *Quomodo amittatur?* 20.

Art. III. *De Reservatione Casuum.* 21.

§. 1. *An, & Quid sit Reservatio?* ibid.

§. 2. *Quorum peccatorum soleat fieri Reservatio?* ibid.

§. 3. *Quotuplex sit reservatio?* 23.

§. 4. *Quinam possint facere Reservationem Casuum? & Quomodo?* 25.

§. 5. *De Reservatione Episcoporum aliorúmque Prælatorum.* 26.

§. 6. *Quis absolvere possit à reservatis? speciatim in articulo mortis? & quomodo?* 28.

§. 7. *De impeditis adire Superiorem.* 30.

§. 8. *Quid aliud possint inferiores circa casus reservatos Superioribus:* 32.

§. 9. *De Confessario petente facultatem absolvendi à reservatis.* 36.

§. 10. *De Confessione facta Superiori ab habente reservata.* 37.

Quæstio III. *De Officio Confessarii.* 38.

Art. I. *De Officio Confessarii circa absolutionem.* ibid.

§. 1. *Forma Absolutionis à peccatis.* ibid.

§. 2. *Ritus Absolutionis.* 40.
§. 3. *De Absolutione à Censuris.* 41.
§. 4. *An conditionatè dari possit Sacramentalis Absolutio?* ibid.
§. 5. *An sæpius de ijsdem peccatis?* 42.
§. 6. *An ante injunctam pœnitentiam?* 43.
§. 7. *Danda à Confessario percipiente omnia.* ibid.
§. 8. *Data à non percipiente omnia.* 44.
§. 9. *An danda à discernente inter peccata?* 46.
Art. II. *De Officio Confessarij circa absolvendum.* ibid.
§. 1. *Absolvendus quis?* 47.
§. 2. *De præsentia quoad confessionem.* ibid.
§. 3. *Quid quoad hoc de Moribundo?* ibid.
§. 4. *Quid de Confitente per litteras, vel internuntium?* 50.
§. 5. *De præsentia quoad absolutionem.* 51.
§. 6. *An & quando interrogari debeat absolvendus?* ibid.
§. 7. *De Confitente peccatum tantum in genere.* 53.
§. 8. *De negante peccatum commissum.* 55.
§. 9. *Quomodo debeat & possit excitari ad contritionem?* 56.
§. 10. *Quomodo ad deserendam occasionem proximam?* 57.
§. 11. *De absolutione danda, neganda vel differenda.* 59.
Art. III. *De officio Confessarij circa Pœnitentiam injungendam.* ibid.
§. 1. *Quid sit, & operetur Pœnitentia Sacramentalis?* 60.
§. 2. *An semper imponenda? & quando?* 61.
§. 3. *Quomodo imponenda?* 63.
§. 4. *Qualis possit imponi? seu quænam opera?* ibid.
§. 5. *Quid sit de illa clausula:* Quidquid boni feceris & mali sustinueris? 66.
§. 6. *Quanta pœnitentia sit imponenda?* 69.
QUÆSTIO IV. *De quibusdam alijs Obligationibus Confessarij.* 71.

Art. I.

Art. I. *De Confessarij Obligatione audiendi confessionem.* ibid.
§. 1. *Quis? quando? & sub quo peccato teneatur audire confessiones?* 72.
§. 2. *Quis, & quomodo tempore pestis?* ibid.
§. 3. *Quandonam in peste excusetur ab audienda confessione aliquorum?* 74.
Art. II. *De obligatione Confessarij Pœnitentem instruendi.* 75.
§. 1. *De rebus Fidei.* ibid.
§. 2. *De alijs rebus culpabiliter ignoratis.* 76.
§. 3. *De rebus inculpabiliter ignoratis.* ibid.
§. 4. *Quid, si pœnitens interroget de suo errore?* 79.
§. 5. *An, & quomodo Confessarius debeat sententiam pœnitentis sequi?* 80.
§. 6. *Differentia Confessarij à Judice, Medico, & Superiore.* 82.
Art. III. *De Obligatione Confessarij pœnitentem sanandi.* ibid.
§. 1. *Exempla de septem peccatis capitalibus.* 83.
§. 2. *Sententiæ sacræ de ijsdem.* 87.
§. 3. *Industriæ piæ.* 89.
Frequens Communio. ibid.
Frequens confessio. 90.
Aliæ pro capacioribus. 91.
Aliæ pro minus capacibus. ibid.
Memoria Novissimorum. 93.
Præsentia DEI & Angeli Custodis. 94.
Pro pusillanimibus. 95.
Pro tentatis, maximè cùm præsens urget tentatio. 96.
Pro Confessarijs. 99.
Art. IV. *De obligatione Confessarij errores suos in confessionibus audiendis commissos corrigendi.* 101.
§. 1. *De errore invalidante.* ibid.
§. 2. *De errore damnificante.* 103.
§. 3. *De errore mutilante.* 105.
§. 4. *De modo in prædictis erroribus corrigendis servando.* 106.
Art. V. *De Obligatione Confessarij ad sigillum.* 107.

Sect. I. *De sigillo secundùm se.* ibid.
§. 1. *Quid sit sigillum & Quotuplex?* 108.
§. 2. *Quo Jure introductum sit sigillum Confessionis?* ibid.
§. 3. *Cui Confessioni sit annexum?* 110.
Sect. II. *De Obligatione Sigilli Confessionis.* 111.
§. 1. *Qualis sit Obligatio Sigilli?* 112.
§. 2. *Sigilli Obligatio quanta sit?* ibid.
§. 3. *Quænam cadant sub sigillum?* 114.
§. 4. *An & Quomodo Sigillum servandum sit erga ipsum pœnitentem? & quamdiu duret?* 115.
Sect. III. *De licentia revelandi Sigillum.* 118.
§. 1. *Quis, & Quo modo dare eam possit?* ibid.
§. 2. *De Obligatione ejus, cui cum licentiâ pœnitentis est revelatum hujus peccatum.* 120.
Sect. IV. *De delectu Sententiarum circa Obligationem Sigilli.* 123.
§. 1. *An ex duabus probabilibus semper tenenda sit favorabilis sigillo?* ibid.
§. 2. *Resolutiones de Confessione obligante ad sigillum.* 127.
§. 3. *Resolutiones circa Materiam Sigilli.* 131.
§. 4. *Resolutiones de indirecta violatione Sigilli.* 140.
Sect. V. *De usu notitiæ Confessionis.* 144.
§. 1. *Generalia principia de usu notitiæ confessionis.* ibid.
§. 2. *Resolutiones particulares de licito usu notitiæ ex Confessione.* 147.
§. 3. *De usu notitiæ ex Confessione illicito ob revelationem Sigilli.* 148.
§. 4. *De usu notitiæ ex Confessione illicito ob gubernationem.* 152.
§. 5. *De parvitate materiæ in usu notitiæ ex Confessione.* 153.
Sect. VI. *De Personis ad Sigillum obligatis.* 254.
§. 1. *De ijs, qui notitiam ex Confessione acceperunt immediatè & licitè, vel illicitè.* ibid.
§. 2. *De ijs, qui notitiam ex confessione acceperunt mediatè*

diatè & licitè, vel illicitè. 155.
§. 3. *De ipso Pœnitente.* 157.
Sect. VII. *Quomodo obligati sigillo possint aut debeant interroganti de ejus materia respondere?* 158.
§. 1. *Quomodo de notorijs & ad interrogationem simplicem?* ibid.
§. 2. *Quomodo ad interrogationem expressam de Confessione?* 159.
§. 3. *De Responsione per Reservationem mentalem.* 160.
§. 4. *Per Æquivocationem.* 161.
§. 5. *Per immutationem significationis in Verbis.* 163.
§. 6. *Per prolationem tantùm materialem verborum.* 164.
§. 7. *Per consignificationem.* 165.
Sect. VIII. *De Pœna violantium Sigillum, & modo procedendi contra illos.* 167.
§. 1. *De pœna violantium sigillum.* ibid.
§. 2. *Quomodo procedendum in Judicio contra Sigillifragum Confessarium?* 170.
Sect. IX. *Discutitur nova & singularis Difficultas de modo procedendi judicialiter contra sigillifragos Confessarios.* 171.
§. 1. *Proponitur ratio Difficultatis & opinio R. P. Georgij Gobat.* 172.
§. 2. *Impugnatur prædicta opinio.* 173.
§. 3. *Decidituir proposita Difficultas.* 175.
§. 4. *Respondetur ad Argumentum contrarium supra positum.* 179.
§. 5. *Referuntur & solvuntur adhuc alia quædam Argumenta.* 180.
§. 6. *Examinantur ulteriùs aliqua Opinionis contrariæ Fundamenta.* ibid.
§. 7. *Eventilantur Responsiones Adversarij ad nostra Argumenta.* 189.
Appendix. 195.
Quæstio Tripartita. *De danda vel neganda Facultate absolvendi à casu aliquo reservato.* ibid.
§. Unicus. *De fine Reservationis casuum.* 196.
Quæstio I. *An & quando teneatur Superior dare petenti facultatem absolvendi à reservatis?* 179.
§. 1. *Quan-*

§. 1. *Quando debeat negari facultas absolvendi à reservatis?* ibid.

§. 2. *Quando facultas absolvendi à reservatis possit negari vel dari?* 198.

§. 3. *Quando debeat dari facultas absolvendi à reservatis?* 201.

QUÆSTIO II. *Quomodo Superior obligatus sit concedere facultatem, quando eam dare teneatur?* 205.

QUÆSTIO III. *Quid Juris sit, si Superior petitam facultatem injustè neget?* 206.

DECRETA S. D. N. Alexandri VII. *de sententijs* XLV. *prohibitis.* 210.

DECRETUM S. D. N. Innocentij XI. *de alijs* LXV. *sententijs.* 216.

LIBER

LIBER PRIOR
DE POENITENTE.

Iſte in Tribunali Pœnitentiæ & Reus & ſui ipſius Accuſator, ſimul etiam tam pro ſe, quàm contra ſe Teſtis eſt, ut dixi; imò & Executor injuncti operis pœnalis. Unus ergo cùm plures perſonas gerat, plura quoque habet, quæ, neceſſe eſt, ut diligenter obſervet.

PARS I.
DE IIS, QUÆ ANTE CONFESSIONEM SUNT OBSERVANDA.

Inter ea, quæ ad Confeſſionem Sacramentalem ritè, utilitérque peragendam ſervire poſſunt, & priùs, quàm ea inſtituatur, curanda ſunt, principem ferè locum tenet Examinatio Conſcientiæ. Hanc ergo primùm, poſtea etiam cetera proſequemur.

QUÆSTIO I.
De Examine Conſcientiæ.

1. HOc nomine intelligitur inveſtigatio eorum, quæ à Pœnitente, vel ut Reo, ad ſacrum Pœnitentiæ Tribunal ſunt deferenda; à Sacerdote verò, velut Judice, cognoſcenda, ſolvenda aut liganda.

ARTICULUS I.
De neceſſitate Examinis Conſcientiæ.

2. Antequam Confeſſio inſtituatur, neceſſarium & idoneum tempus deligendum eſt ad peccata animo repetenda, præſertim, ſi jam ſatis longum tempus ab ultima confeſſione ſit elapſum. Et id quidem jure poſitivo divino, ex Chriſti ordinatione. Etſi enim nuſquam in ſacra Scriptura legatur, Chriſtum præceptum Conſcientiæ ante Confeſſionem examinandæ impoſuiſſe; per neceſſariam tamen conſequentiam deducitur. Nam qui præcipit finem, hoc ipſo etiam implicitè præcipit media ad illum finem conſequendum neceſſaria, in poteſtate noſtra poſita: ſic nimirum cùm Magiſtratus jubet, Notarium aliquid ſcripto conſignare, hoc ipſo jubet etiam

etiam accipere calamum, & atramento tingere. Cùm ergo Christus præceperit integram mortalium peccatorum omnium confessionem, etiam Examen Conscientiæ, sine quo integritas illa haberi nequit, præcipit: neque enim statim occurrunt omnia peccata, sed oportet memoriam accurata discussione replicare. Et sanè etiam ipsa natura judicii, ad cujus formam Sacramentum Pœnitentiæ institutum est, id exigit: quia pœnitens non tantùm Rei, sed etiam Accusatoris partes agit: accusatio autem non debet temerè institui, effutiendo, quidquid in buccam venit: sed causæ status diligenter est investigandus. Unde Concilium Trident. *sess.* 14. *cap.* 5. & *can.* 7. exigit, ut confessurus diligentius se excutiat & conscientiæ suæ sinus omnes ac latebras exploret. Vide Bonac. *de Pœnit. q.* 5. *s.* 2. *p.* 2. §. 1. *n.* 1.

3. Est autem hoc Conscientiæ Examen tam necessarium, ut vel voluntaria ejus prætermissio, vel notabilis seu gravis in eo faciendo negligentia non tantùm sit peccaminosa, sed etiam ipsum Sacramentum reddat vel infructuosum, ut Henriq. *l.* 5. *c.* 11. *n.* 1. cum pleriisque Thomistis docet, vel, quod Coninch. *de Pœnit. D.* 4. *d.* 11. *n.* 71. Laym. *l.* 5. *tr.* 6. *c.* 9. *n.* 2. Suar. *D.* 20. *s.* 5. & aliis placet, & videtur verosimilius, omnino nullum atq; invalidum. Est enim formalis integritas (de qua infra *p.* 3. *q.* 2. *art.* 4. dicetur, quid sit,) de essentia Confessionis, nec sine Examine haberi potest: deficiente autem aliquo essentiali, totum Sacramentum nullum est, & confessio repetenda eo modo, quo suo loco infra *p.* 3. *n.* 344. dicetur. Quare non est semper consultum, aliquem urgere, certâ horâ, quasi puncto temporis, confiteri, ne imparatus sacrilegè confiteatur.

4. Ex modò dictis satis apparet, in quam grave ipsius pœnitentis spirituale damnum cedat, graviter negligentem esse in sua conscientia discutienda; cùm ea de causa Sacramentum hoc reddatur vel infructuosum, vel, quod gravius est, etiam prorsus irritum: quod quia multi vel non sciunt, vel non considerant, contingit, ut accessuri ad confessionem, nullam vel exiguam curam habeant, peccata commissa in memoriam revocandi.

5. Nihilominus tamen fieri quandoq; potest, ut confessio etiam licitè instituatur sine prædicto Examine. Et I. quidem, si necessariò confitendum sit & temporis angustiæ spatium non relinquant cogitandi, ut in repentino mortis periculo, v. g. prælii, naufragii, &c. accidit: tunc enim sufficit dicere, quod occurrit. II. si quis valde rudis sit, vel obnoxius scrupulis, ut adeo metuat, ut quantò magis indagaturus est, tantò magis ex eo Examine fiat perplexus & anxius: modò interim Confessarius velit suis interrogationibus illius defectum supplere, &, ut Bonac. *de Pœnit. D.* 5. *q.* 4. *s.* 2. *p.* 2. §. 1. *n.* 6. cum Suar. *D.* 22. *s.* 10. *n.* 5. docet, pœnitens habeat propositum fideliter respondendi Confessario, quem scit de more interrogaturum, & eâ in re esse industrium. Hæ enim duæ exceptiones per epiikiam & benignam interpretationem ex legibus deducuntur: non enim credibile est, Christum Dominum tam benignum, & misericordem, cujus jugum suave est, Matth. 11. tam arctè obligâsse ad Examen Conscientiæ, ut, quando propter instantem mortis articulum fieri non potest,

potest, homo necessariò debeat damnari; vel cum tanta animi sui carnificina in sua peccata inquirere. III. si quis meritò præsumere potest, se nullum peccatum mortale admisisse, quin statim adverteret Suar. *n.* 1. quia cautè vivit, frequenter se examinat, sæpe confitetur; poterit statim confiteri sine omni Examine prævio, quidquid inciderit; est enim hoc Examen eâ de causa instituendum, ut ad Sacerdotem deferantur omnia peccata mortalia, cujusmodi tamen pœnitentem non infectum esse ponimus. Cessante autem fine cessat etiam obligatio adhibendi medium, ad ejus finis consecutionem aliàs requisitum.

ARTICULUS II.

Quàm accuratum debeat esse Examen Conscientiæ?

6. Cùm, ut ex dictis constat, tanti referat Conscientiam suam ante Confessionem discutere, ut ex solius Examinis defectu etiam invalida reddi possit, merito ulteriùs indagatur, quanta in hoc negotio diligentia, & accuratio sit adhibenda. Equidem certum est, per se non sufficere perfunctoriam peccatorum examinationem, sed debere esse diligentem, ut constat ex Concilio Trident. *supra. n.* 2. allegato: quin & ipsum naturæ lumen dictat, tanti momenti negotium, ut æterna salus ex eo pendeat, non esse cursim. & obiter, sed diligenter & accuratè perficiendum.

7. Quanta autem diligentia adhibenda sit, ut censeri possit esse sufficiens ad Confessionem, nulla certa ac generali regulâ definiri potest. Illud generatim dici potest, in peccatorum numero indagando & exprimendo, nec certitudinem, nec diligentiam requiri summam & exactissimam Reginald. *l.* 4. *c.* 2. *n.* 8. Non certitudinem; hæc enim est sæpe impossibilis. Non diligentiam summam: de hac enim nullum extat præceptum: & cùm tanta esse non possit, ut major & accuratior esse nequeat, nunquam Conscientiæ quies obtinebitur: quod est durissimum. Sufficit ergo, eam diligentiam esse mediocrem Bonac. *cit. D.* 5. *q.* 5. *s.* 2. *p.* 2. §. 1. *n.* 4. Reginald. *n.* 10. Hæc est enim bonitas & clementia Christi, ut in suo servitio non exigat summum conatum; alioquin innumeri nascerentur scrupuli: quis enim, ut modò dixi, scire possit, an summam diligentiam adhibuerit? nec plus præstare potuerit? Nec refert, quòd hoc negotium sit summi momenti, adeóque summâ curâ dignum. In legibus enim positivis non sola rei dignitas spectatur; sed etiam, & quidem præcipuè, possibilitas, & legislatoris voluntas: Christus autem, hujus Sacramenti auctor, non voluit tam grave onus imponere, sed communi hominum fragilitati se accomodare.

8. Ceterùm quænam sit mediocris diligentia, ad usum Sacramenti Pœnitentiæ sufficiens, non satis explicatur ab auctoribus. Laym. *l.* 5. *tr.* 6. *c.* 8. *n.* 5. Coninch *D.* 7. *d.* 6. *n.* 71. Suar. *n.* 3. cum Scoto *in* 4. *D.* 17. *q. un. art.* 2. dicunt, exigi talem, qualem homines non ignavi in rebus seriis & magni momenti, quæ ipsis multùm cordi sunt, adhibere solent; sumpserúntque hanc regulam ex S. Augustino *de verâ & falsa pœnit. c.* 14. ubi dicit, tantam inquisitionem debere facere pœnitentem, quantam faceret in negotio arduo. Verùm hi non satisfaciunt: nam homines industrij in rebus pecuniariis, quæ haud

dubiè sunt multò minoris momenti, quàm confessio, multò majorem diligentiam & curam adhibent, quàm ad parandam confessionem exigatur. Nam quotidie accepta & expensa adnotant, & ad obolum omnia supputant. Hanc verò calculandi solertiam à confessuro nemo postulat. Exemplar ergo diligentiæ humanæ in rebus pecuniariis, quæ sunt alicujus momenti, non est regula statuendi diligentiam debitam in Examine Conscientiæ.

9. Alij tantam ajunt requiri diligentiam, quantam homines mediocriter boni in excutienda sua conscientia adhibent. Verè quidem, sed non practicabiliter. Nam quis novit homines mediocriter bonos? quis scit, quonam illi modo se parent ad confessionem? cùm res ista clam fiat, nec usu observari queat. An ergo plateæ obeundæ, interrogatum, quo modo se examinent, quando volunt confiteri.

10. Alij cum Navar. in *Cap. Fratres, de Pœnit. dist.* 5. & in Man *c.* 9. *n.* 13. totum in viri prudentis arbitrium rejiciunt, tantam scilicet diligentiam requiri, quantam vir aliquis prudens spectatis circumstantiis judicet sufficere ad omnia mortalia in memoriam revocanda. Verùm mallem, ut hi paulisper prudentis viri personam prodidissent & sustinuissent, dixissentq; ipsi, quantam in hoc negotio sufficere judicarent diligentiam, ne, qui idem scire percuperet, ab uno prudenti viro mitteretur ad alium. Etsi enim speculativè verum sit, quod dicunt, quis tamen semper ad manum habebit, & unde evocabit, virum prudentem, quem consulat? cui exponat tempus impensum, & curam in examine adhibitam, ut decernat, satisfeceritne quis suo officio, an non?

11. Ut ergo ad scopum propositæ quæstionis propius accedamus, illa videtur esse mediocris & moralis diligentia, quæ suppositâ præceptorum DEI vel Ecclesiæ, contra quæ peccari potuit, notitiâ juxta statûs sui conditionem mentis oculos reflectit ad omnem præteriti temporis decursum, de die in diem, de hora in horam lustrando, quid cogitare, dicere, agere sit solitus. Quo tempore sic perlustrato acquiescere potest, & cogitare, se satisfecisse; etsi putaret, se, si accuratiùs inspiceret, & eadem vestigia sæpius relegeret, adhuc aliquid reperturum: hæc enim esset summa diligentia, ad usum hujus Sacramenti non necessaria: imò meticulosis & anxiis hominibus non consulenda: scrupulosiùs enim inquirendo & se anxios reddendo etiam peccarent.

Dixi: *Suppositâ notitiâ, &c.* sicut enim frustra quæsierit hominem fugitivum, qui nullam penitus notitiam illius habet, quia vel sponte occurrentem non cognoscet; ita frustra in locis & temporibus quæret peccata, qui nescit, quæ sint peccata. Debet ergo notitiam peccatorum ex Catechismo, Concionibus, vel libellis, peccatorum catalogum describentibus, v. g. ex Costero, Manuali Sodalitatis, aut syllabo à nobis *infrà p.* 3. *q.* 3. contexendo haurire.

12. Sed ut hæc adhuc meliùs declarentur, tria hominum genera oportet distinguere. Quidam enim quotidie suam examinant conscientiam, & peccata commissa etiam in pugillares referunt. Et his ante confessionem non est novâ opus discussione, nisi ab ultimo examine. Alij non faciunt quidem quotidianum examen, tamen confitentur frequentiùs v. g. quot septi-

septimanis, aut mensibus. Neque hi, ut Reginald. *l.* 4. *c.* 2. *n.* 11. & alij rectè notant, multo tempore indigent; quia peccata mortalia, quæ sola, ut dicetur infra *p.* 3. *n.* 11. *& n.* 18. ad confessionis tribunal necessariò deferenda sunt, tam brevi tempore commissa facilè occurrunt. Alij denique nec faciunt quotidianum examen, neque crebriùs confitentur in anno, quàm vel semel tantùm in paschate, vel quatuor præcipuis festivitatibus. His utique longius tempus est necessarium: tamen ne singulos dies & singulas cujúsque diei horas inspicere debeant (hoc enim esset infiniti laboris, & multos absterreret) hoc possunt compendio juvari, nimirùm, ut semper tria tempora inspiciant. I. unum diem profestum, quid in illo per singulas horas facere consueverint: eadem enim erit ceterorum ratio. II. similiter unum diem festum. III. dies extraordinarios, ut itinerum, nuptiarum, conviviorum &c. ubi peculiares peccandi occasiones occurrere potuerunt. Quo peracto (ad id autem non adeò longo opus est tempore) acquiescent, tanquam officio suo perfuncti: quin etiam ipsa conscientiæ quies, Examen sic peractum consecuta, testimonium perhibet officij rite peracti.

13. Neque insolens videri debet hæc debitæ diligentiæ determinatio: est enim tum rationi, tum aliorum Doctorum fundamentis consentanea. Et rationi quidem: ille enim verè est diligens in conscientia examinandâ, qui adhibet media peropportuna ad præteritarum rerum memoriam refricandam: talia autem media sunt signa quædam sensibilia externarum circumstantiarum loci, temporis &c. sicut in memoria locali talia fingi solent ad juvandam recordationem; item ordo ac series actionum. Species enim connexæ se mutuò excitant, &, si sint rerum sensibilium, sunt valde vivaces, & faciliùs occurrunt. Qui ergo dicto modo se examinant, ordinatè percurrendo vitam præteritam cum reflexione ad locum, tempus, personas, quibuscum conversati sunt, &c. adhibent media ad memoriam præteritorum repetendam opportuna, & consequenter censendi sunt esse verè diligentes.

14. Quòd autem eadem determinatio sit etiam aliorum doctorum fundamentis conformis, facilè constat ex allatis *supra à n.* 8. regulis, quibus sufficientem diligentiam descripserunt. I. erat, tantam diligentiam adhibendam esse, quantam homines industrij in negotio arduo & magni momenti adhibent. Hæc autem, quam dixi, perlustratio omnium locorum ac temporum est talis: utique enim magni momenti res est hostium stationes, & statum explorare, & tamen si explorator omnia loca, in quibus hostis esse potest, lustret & circumspiciat, putatur officio suo bene functus esse, etsi non omnes sepes, dumeta, angulos domûs &c. sit perscrutatus. II. regula erat, tantam diligentiam sufficere, quantam homines mediocriter boni in sua conscientia examinanda adhibent. Sed dictum modum plures Religiosi, qui utique saltem mediocriter boni sunt, usurpant: imò S. P. N. Ignatius in suo nunquam satis laudando Exercitiorum libello hunc Examinis modum suadet, ut singulas diei horas quis percurrat, &c. III. regula erat judicium viri prudentis, qualis utique

fuit S. IGNATIUS : hic autem, ut modò dixi, majorem conscientiæ discutiendæ accurationem non requirit : quod ipsius judicium etiam alij sapientes probarunt.

15. Negligentia venialis, seu levis (de magnâ & gravi jam *supra n.* 3. dixi) in Examine conscientiæ commissa, non facit irritum Sacramentum ; nec ejus effectum, qui est collatio gratiæ peccatorum ablativæ, impedit Laym. *n.* 5. Fill. *tr.* 7. *c.* 5. *n.* 31. *& reliqui communiter.* Unde qui bona voluntate accessit ad examen, cupiens sufficientem diligentiam adhibere, non debet timere, se defectu Examinis non esse rectè aut fructuosè confessurum : peccata enim mortalia tam grandia sunt & patentia, ut, nisi negligentia sit crassa & notabilis, hominem timoratæ nec projectæ conscientiæ latere non possint.

16. Ceterùm an Examen præmissum ad valorem Sacramenti fuerit sufficiens, ita ut confessio postea non sit iteranda, hoc ferè indicio deprehendes. Si enim post confessionem plura peccata mortalia memoriæ occurrant, quàm in confessione fuerint explicata, non fuit diligentia sufficiens. Idem est, si intra unam & alteram confessionem lapsum sit breve tempus, unius v. g. vel alterius septimanæ, & tamen unum vel duo peccata mortalia memoriam subterfugiant ; cùm enim hæc, ut paulo ante dixi, tam magna sint, ut vel parum in præteritam paucorum præcedentium dierum vitam & acta inquirenti non possint non occurrere, merito quis credere potest, se graviter in excutiendis conscientiæ suæ latebris negligentem fuisse. Quod si autem occurrant aliqua, sed multò pauciora, quàm confessa, credendum est, diligentiam fuisse sufficientem ad valorem Sacramenti. Ex his autem breviter

17. Patet, illos, qui ex priori suam conscientiam examinantium classe sunt, teneri ad novam peccatorum jam ante manifestorum confessionem, & præterea ad accusandos se de sua illa negligentia : peccarunt enim hi mortaliter omittendo debitam diligentiam, & confessionem fecerunt sacrilegam Bonac. *l.* 5. *n.* 5. Navarrus *in Man. c.* 9. *n.* 13. *alij.* E contrario illi, de quibus posteriori loco *num. præcedenti* dixi, non sunt obligandi ad confessionem iterandam ; satis est, si de omissis se accusent, & de negligentia ad cautelam.

ARTICULUS III.

A quo, & quando instituendum sit Examen.

18. Examen hoc ordinariè quidem ab ipsomet pœnitente propriâ industriâ faciendum est : ad quod proinde Confessarij suos pœnitentes adhortari, & quantum fieri potest, etiam assuefacere debent, dimittendo etiam nonnunquam, si consultum videbitur, sine absolutione, ut se ipsi prius examinent, modò tam rudes non sint (ut sanè communiter esse solent rustici) ut seipsos proprio studio examinare non possint ; neque salutis suæ tam incurij, ut ad confessionem redire non velint.

19. Dixi *ordinariè* : Potest enim quandoque eadem examinatio fieri & supplerì ab ipso Confessario per prudentem examinationem ; modò pœnitens habeat propositum respondendi & obediendi confessario,

fessario, quem novit de more interrogaturum, & virum de se in ea re esse industrium: quod maximè in rudibus & rusticis, qui plerúmque sua peccata præmeditari non possunt, locum habet Bonac. *n.6.* imò si Confessarius velit, potest hoc onus ordinariè in se etiam suscipere, quamvis habeat pœnitentem alioqui satis prudentem. Quomodo autem hæc examinatio à Confessario sit instituenda, dicetur *lib.2. àn.10.* sed *ordinariè* consultius longè videtur, pœnitentes ad propriam examinationem assuefacere. Neque ullo modo tolerandus est abusus quorundam, qui nihil volunt confiteri, nisi quod interrogantur: hoc enim tantundem est, ac velle tacere peccata, quæ non interrogaberis. quod utique idem est, ac esse indispositum ad absolutionem Navar. *in Man. c.10.n.6.* Ex dictis breviter

20. Patet, conscientiam esse examinandam priùs, quàm ad confessionem accedas. Potest tamen quandoque etiam inter confitendum discuti: v.g. si quis recitaret præcepta & ad singula subsistens cogitaret, an peccâsset. Sed hoc non est consultum: tum quia mora hæc tam Confessario, quàm aliis etiam confessuris non potest non esse longè molestissima: tum quia metus & anxietas confitendi turbat memoriam: tum denique quia hoc haud dubiè signum clarum est hominis incurii, neque de confessionis bene peragendæ negotio satis soliciti, si quidem aliud fieri possit.

ARTICULUS IV.

Quamdiu faciendum sit Examen?

21. Hæc res non potest certo tempore definiri, ut sufficiant tot vel tot horæ, quia non solùm varietas materiæ examinandæ plus minúsve temporis postulat (homo enim rarò confitens, & multis peccandi occasionibus expositus probabiliter plura peccata admisit, quàm alii sæpe confitentes, & securiorem vitæ statum habentes) sed etiam dispositio pœnitentis. Homo enim perspicax & memoriâ pollens faciliùs in suorum peccatorum notitiam veniet, quàm hebes & oblivioſus: citiùs etiam, qui certo ordine & methodo procedit per præcepta ac temporum intervalla, quàm qui confusè, & inordinatè, ac tantùm in genere cogitat, quid peccârit, non adhibitis præceptorum, locorum, temporum, personarum, negotiorum &c. indiciis, velut hermetibus, quæ memoriam refricare possunt a: solent. Itaque quisque tantum temporis in discutienda sua conscientia adhibebit, quantum pro ratione suæ personæ, & conditionis judicaverit, satis esse ad peccata, quæ ab ultima confessione, ritè peractâ, admisit, recolenda.

ARTICULUS V.

Quæ sit Materia Examinis?

22. Materia examinis pro futura confessione eadem est, quæ ipsius confessionis. Est autem, ut id obiter hoc loco dicam, confessionis materia duplex, remota una, altera proxima; ista est contritio & confessio, quarum illam *part. 2.* istam verò *part.3.* quantum satis erit, prosequemur. Remota, quam hoc loco præcipuè spectamus, rursus alia est necessaria, alia sufficiens: illa est, quæ si sine justa causa omittatur, confessionem reddit invalidam, & sacrilegam: ista verò est, quæ, licet etiam studiosè omitta-

tur,

tur, confessionem tamen non irritat, sed sufficit ad ejus validam & fructuosam administrationem.

23. Jam ergo sicut sola peccata, eaquè tam mortalia, quàm venialia sunt materia confessionis; ita etiam, qui confiteri cogitat, debet à conscientia sua rationem totius temporis, ab ultima confessione elapsi, exigere, solùm inquirendo, quid quovis die cogitatum, dictum, factum, aut omissum sit, præsertim circa peccata mortalia, & in quæ frequentior & proclivior est lapsus: sunt enim peccata mortalia necessariò, ut confitenda, ita & investiganda, & quidem ita, ut, quantùm fieri potest, nullum eorum prætermittatur; venialia verò tam anxiè & scrupulosè non sunt perquirenda, sed solùm, quæ graviora sunt, molestiora & frequentiora, seligenda sunt.

24. Quod tamen non eò dictum putes, quòd noxæ, quæ à Theologis veniales appellantur, levè quid sint, adeóque levi etiam ducendum sit religioni, eas admittere: quamcunque enim noxam, in se aliàs levissimam, malum valde grave esse, & idcirco summopere fugiendum, facilè comprehendet, qui perpenderit nullam esse tam levem, ut infinitam DEI Majestatem non offendat, atque adeo eidem etiam non displiceat, mereatúrque gravissimas purgatorii pœnas.

25. Cùm ergo auctor sum, ut, quæ inter venialia non sunt insignia, in numerum & censum eorum, quæ postea ad sacrum Pœnitentiæ Tribunal deferentur, non deducantur; non ajo, parvi pendenda illa esse, aut omnino etiam contemnenda: absit hoc à me procul! absit! quod commendo hoc solum est, ut & magna & manifesta temporis jactura, & tædium aurium evitetur, dum minima quæque ad Examen & subsequentem inde Confessionem trahuntur. Suppetunt multa alia, quibus hæc peccata expiari possint; præcipuè sacra Communio, aspersio aquæ benedictæ, eleemosyna, preces, potissimum oratio Dominica, benedictio sacerdotis, vel Episcopi: breviter: ea omnia, quibus homo ad pietatem, devotionem, & timorem DEI quoquo modo commovetur. Sed huc inprimis facit sanctissimum illud Missæ sacrificium, in quo JESUS CHRISTUS, verus DEUS & homo offertur DEO Patri in remissionem peccatorum, ut videre est in Decretis S. Synodi Tridentinæ *sess. 22. de Sacrificio Missæ cap. 2. & can. 3.* Et licet hujus Divinissimi sacrificii vis & efficacia se extendat ad vivos, & mortuos, eos maximè, qui in statu gratiæ sunt; majori tamen quadam gratiâ ad eos redundat, qui huic officio præsentes sunt, aut eidem moraliter cooperantur, ei videlicet inserviendo, petendo illud, aut procurando seu gratis, seu oblato stipendio, atque ipsi de manu Sacerdotis suscipiunt Sacramentum Corporis Christi, ut colligitur ex eodem Concilio *loc. cit. cap. 6. & sess. 13. de sanctissimo Eucharistiæ Sacramento cap. 8.* Ex dictis autem facilè

26. Colliges I. eum, qui confessionem parat, multò minùs solicitum debere esse de conquirendis iis, quæ videntur esse meræ imperfectiones cujusmodi sunt, non respondere divinis inspirationibus, quibus quis movebatur ad non habendam nimiam de corporis salute solicitudinem, ad non quærenda alimenta superflua, aut delicata, ad non appeten-

das

das dignitates, ad delectationem aurium ex suavi musica, palati ex cibo dulci proveniențem non admittendam &c. opus aliquod bonum liberum, ad quod videlicet nulla ullius præcepti datur obligatio, non operari, v.g. die festo non interesse vesperis cantandis, die profano non audire sacrum, confessionem aut communionem liberam seu non præceptam omittere, & similia: hæc enim sicut non sunt materia confessionis, ita nec examinis debent esse: ad quid enim tempus, quod hujusmodi imperfectionibus investigandis impenditur, meliori alteri, & majoris momenti negotio subtrahatur?

27. Nihilominus tamen neque pœnitentes, dum in tales imperfectiones inquirunt, reprehendendi; neque Confessarii, quod pœnitentes in iis recensendis non impediant: multa enim ex iis, quæ videntur esse meræ imperfectiones, non vacant omni culpâ, præsertim si, quæ est sententia valde communis & probabilis, non detur actus moralis seu humanus, qui sit in individuo indifferens, id est, neque bonus & honestus, neque malus & inhonestus: hinc enim constat, eos omnes actus, qui, cùm ex objecto proprio sint indifferentes, ex nullo honesto fine procedunt, esse peccata venialia, & consequenter etiam sufficientem absolutionis materiam.

28. Adde, non semper esse necesse, ut omnia, quæ à pœnitente in confessione dicuntur, determinatè sint materia absolutionis: multa enim dicuntur vel ut Confessarius majorem ipsius pœnitentis notitiam acquirat: vel, si quid fortassis culpæ iis insit, id totum beneficio absolutionis deleatur. Quocirca sicut æger omnia narrat medico, ut, si quid deprehendat curatione dignum, remedium adhibeat: ita etiam potest pœnitens Confessario tanquam spirituali Medico, absque vitio narrare etiam imperfectiones. Confessarii enim magis est discernere, quæ sit materia capax absolutionis, & perspectum habere pœnitentis cor, ut eò melius de illius statu judicare possit, & statuere, ubi & quale sit adhibendum remedium. Verùm iterum moneo, ne quis in talibus imperfectionibus seu conquirendis, seu recensendis sit nimius cum molestia aliorum, & melioris boni jactura.

29. Colliges II. sed neque operam, præsertim paulò longiorem in tentationibus pervestigandis ponendam esse: hæ enim tantum abest, ut ad Tribunal Pœnitentiæ deferendæ sint, ut potius forum istud nimis odiosum & grave redditurus sit, qui longa narratione aures Confessarii flagellat. Hoc autem solum intelligendum est de tentationibus, quas quis repulit: si enim iis assensum præbuerit, utique de hoc accusare se debebit. Quamquam neque hic damnandi sint, vel reprehendendi, qui intra confessionem vel suas tentationes narrant, vel eas narrantes auscultant. Cujus eadem est ratio, quam paulò antè dixi favere iis, qui se de imperfectionibus accusant. Præterquam quòd tentati sæpe neque habeant alium, quem consilium vel auxilium rogent, quàm ipsum Confessarium: neque aliud tempus, quo id rogent, quàm hoc ipsum, quo se Confessario, ut suorum morborum Medico sistunt. Hinc autem porro

30. Colliges III. cogitationes non esse immunes à tributo, seu ratione olim

DEO reddenda, & idcirco ſine ullâ in iis perveſtigandis cura tranſmitti non poſſe; ſicut habet gravis non paucorum præſertim rudium error. Cùm enim in materia peccati mortalis etiam ipſæ ſint mortales, ſi homo iis conſentiat, aut ſe oblectet, (etſi eas opere externo explere nolit,) utique ſatis non eſt, præcisè ſcire, quòd quis habuerit cogitationes & quidem etiam malas. Hic enim ſe examinandi modus eſt valde rudis, & planè inanis, ac irritus: quid enim dices, ſi dices, te malas hæbuiſſe cogitationes? an hac tua phraſi indicabis, te Turcarum Imperatori voluiſſe naſum vel aurem amputare? malam crucem aut mortem optâſſe proximo? inhoneſtis affectibus & deſideriis ſuccubuiſſe? voluiſſe die feſto ſacrum omittere, diebus jejunorum carnibus veſci? &c. Omnia hæc malæ cogitationes ſunt. Vides ergo, quàm tibi tuóque Confeſſario moleſtus futurus ſis, niſi aliter tuas ſcruteris rimerisque cogitationes? Quare neceſſe præterea eſt videre, an easdem voluntariè admiſeris oblectando, aut conſenſum etiam præbendo, & quoties? indagando inſuper ſpeciem vel objectum cogitationis, ſaltem cùm acceſſit conſenſus in ipſum opus, & ejus executionem.

31. Hic autem obiter perſtringendi ſunt nonnulli, qui ex eo exiſtimant, ſe non peccâſſe mortaliter, quòd in delectatione & deſiderio malo non diu hæſerint, ſed paulo pòſt, quàm venit, à ſe repulerint. Bene quidem hi faciunt repellendo; alioqui multò gravius peccaturi fuiſſent, ſi perſeverâſſent: ſed peccarunt tamen mortaliter, liberè ſe delectando, & conſentiendo. Peccatum enim mortale, præſertim delectationis, aut alicujus deſiderii pravi, non opus habet longo tempore: in ictu oculi, vel momento temporis committi poteſt, ſi adſit plena advertentia.

32. Sed neque ſatis accuratus in ſua conſcientia diſcutienda eſt ille, qui ſolas delectationes, aut deſideria rei illicitæ inveſtigat, non ſolicitus, an ea etiam ipſo opere externo expleverit. Etſi enim opus externum, ut communis habet ſententia, non addat actui interno ullam novam malitiam; nequaquam tamen ſufficit, præcisè ſcire, ſe habuiſſe cogitationem, ſeu potiùs voluntatem omittendi v.g. die feſto ſacrum; de hac enim omiſſione accuſare ſe debet, qui ritè confiteri cogitat. Idem omnino eſt de quocunque alio opere externo malo voluntariè perpetrato: quodcunque enim illud ſit, exprimendum eſt in confeſſione, atque adeo hoc ipſo etiam priùs inquirendum, ſi quidem adhuc, dum fit, à voluntate noſtra præſente pendeat, ita ut omitti poſſit, vel impediri, de quo *infra p. 5. n. 67.* An autem quandoque cogitationes ſeparatim ab ipſo externo opere ſint explicandæ, conſtabit etiam ex dicendis *infra.*

33. Cùm vero in opera inquiris, non debes (perinde ut de cogitationibus jam paulò antè dictum eſt *n. 30.*) in generalibus duntaxat, & ambiguis terminis ſiſtere, ex quibus poſtea Confeſſarius perfectam peccatorum admiſſorum notitiam aſſequi non poſſit, ut, ſi dicturus ſis, te exercuiſſe quaſdam actiones immodeſtas: ſed quas? an inſtar famuli ſtabularii porticum aliquam vel plateam percurriſti? an ſpuendo vel tuſſiendo indecorè de-

rè decentiæ modum excessisti ? an immodicè cachinnatus es, aut in communi conversatio neinstar alicujus stentoris vociferatus ? an vitulorum instar artus & brachia diduxisti ; alium huc vel illuc traxisti, petiisti lapidibus, percussisti , pileum dejeciſti , aut indecoro aliquo gestu castitatem læsisti ? hæc aliaque similia immodestiæ nomine veniunt. At nónne iterum clarè perspicis, te, sicut ipsemet peccati speciem non agnovisti, ita etiam causam fututum , ut neque Confessarius, quid velis, ullatenus assequi possit. Quapropter ut meliùs te Confessario tuo declarare possis , meliùs etiam tuam conscientiam excuties , & videbis, quodnam tuum opus in particulari sit , quod patrâsti, quale & cujus speciei &c. sic enim & te , & tuum Confessarium gravi liberabis molestia.

ARTICULUS VI.

De indagandis humanarum actionum circumstantijs.

34. Actus humanus, ut suppono nunc, aliud non est , quàm actus liber , seu qui positis ijs, quæ ex parte actus primi proximi ad agendum requiruntur, potuit à suo principio non procedere, sed ejus oppositum. v. g. cum principio adæquato eliciendi amorem potest conjungi odium &c. Et actui humano sic definito suas esse circumstantias , tribuentes ei bonitatem vel malitiam, hactenus à nemine, ut arbitror, dubitatum est. Hac ergo veritate suppositâ, cetera, quæ huc faciunt, prosequamur. Sit

§. I.

Quid & Quotuplex sit generatim circumstantia?

35. Actus humani seu liberi circumstantia est tale prædicatum , quod actui ipsi jam in certa specie morali constituto accedit , & substantiam actus quasi circumstat ; ut videre est v. g. in furto, quæ est rei alienæ contrectatio , invito domino. Jam si res illa sit profana , surreptio ejus est furtum simplex, in sua specie perfectum ; si verò res eadem sit sacra, rationi furti accedit , seu additur furto alia species seu malitia moralis, nimirum sacrilegij , & facit actionem furti multò pejorem. sic homicidium est actio , qua homini injustè vita adimitur : si ergo persona illa, quæ occiditur , sit sanguine juncta v. g. pater , illud consanguinitatis accidens seu prædicatum dicitur circumstantia, quæ facit, ut homicidium sit longè gravius , & vocetur parricidium. Simile est in genere virtutum. Nam jejunium v. g. spectat per se ad temperantiam : si verò ad id etiam ex voto teneatis, ad religionem. Hac circumstantiæ notione præmissâ

Præter singulorum peccatorum mortalium speciem investigandæ sunt etiam eorundem circumstantiæ, quæ communiter numerantur septem, hoc versu comprehensæ. *Quis? quid? ubi ? quibus auxiliis ? cur ? quomodo? quando ?*

Aliam circumstantiarum divisionem referemus *infra n.* 48. postquam generalem quandam earum explanationem, præmiserimus.

§. II.

Generalis quædam circumstantiarum expositio.

36. Notitiam circumstantiarum ad expediendam & facilitandam Confessionem necessariam esse, constat tum ex eo, quòd inde innumeri & ad praxin valde utiles casus resolvi queant : tum *ex Cap. Consideret. 1. de Pœnit. Dist. 5. & cap. aut facta. 19. ibid. dist. 1. ex Cap. Omnis utriusque de pœnit. & remiss. &. ex cap. sicut dignum. de homicidio* : & demum ex Trident. Concil. *sess. 14. c. 5. & can. 7.* ubi expressè decernitur, circumstantias speciem mutantes, specialiter esse explicandas in confessione : quod equidem, quis faciet, si nesciat, quænam sint hæ circumstantiæ? Qua de causa idem Concilium *dicto cap. 5.* tanquam à ratione alienum meritò reprehendit, quod aliqui imprudenter dixerint, easdem circumstantias ab hominibus otiosis excogitatas esse. Jam ad singulas descendamus.

De circumstantia quis?

37. Denotat hæc qualitatem seu conditionem personæ non confitentis sed peccantis : siquidem ratio habenda non est personæ, qualis nimirum ea sit, quando confitetur, sed qualis fuerit, quando peccatum admisit : id quod universim notandum est pro omnibus aliis circumstantiis, quæ quidem non sunt attendendæ, nec explicandæ secundùm præsentem confitentis statum, sed secundùm statum, quem habebat pœnitens, quando peccavit. Hujusmodi autem qualitates seu conditiones, in persona peccante considerandæ, sunt, esse sacram, seu profanam ; matrimonio aut voto ligatam, vel iisdem solutam ; consanguinitate vel affinitate junctam in hoc vel illo gradu ; constitutam in regimine vel officio ; aut speciali adstrictam lege, vi cujus ad aliquid agendum, impediendum, vel evitandum teneatur. Præter has circumstantias sunt adhuc aliæ nonnullæ, quæ se tenent ex parte confitentis, seu potiùs peccantis. Prima est in ordine ad copulam carnalem, videlicet, si ad eam exercendam sit impotens, vel sponsalia cum una contraxerit, postea verò fornicetur cum alia. Secunda est dignitas operantis, ut si peccans sit Episcopus, Prælatus &c. Tertia est ignorantia vel error, an scilicèt, qui peccavit, laborârit errore vel ignorantia vincibili & mortaliter culpabili, vel invincibili seu inculpabili. Quarta est consuetudo, an videlicet peccati, quod quis committit, habeat inveteratam consuetudinem vel non. Quinta est virginitas, an, qui contra castitatem peccavit, sit vel non sit virgo.

De circumstantia quid?

38. Ad hanc circumstantiam multa pertinent, quæ ad tria ferè capita reduci possunt, quorum Primum est de iis, quæ se tenent ex parte rei volitæ ; Alterum de iis, quæ se tenent ex parte personæ, ad quam peccatum terminatur : quæ circumstantia à Theologis cum Cicerone appellari solet *Circa quid*. Tertium est de effectu secuto ex peccato, quod est etiam aliquo modo objectum volitum : de quibus singillatim agendum. Et quidem

39. Quod ad ea, quæ ad primum caput spectant, attinet, multa sub eo comprehenduntur, quæ ad parandam confessionem

nonem & ejus praxim scitu sunt necessaria. Et imprimis ad hanc circumstantiam pertinet non ipsa rei substantia physica, sed sola illius qualitas seu conditio, an nimirum res malè concupita sit sacra vel profana: ad furtum enim v.g. parùm refert, sitne res ablata aurea vel argentea, ærea vel lignea: at verò sacram eam esse, plurimum sanè refert, ut videbimus. II. ad eandem circumstantiam pertinere videtur quantitas objecti, sitne illud magnum vel parvum, v. g. an mille vel decem aureos furto sublegeris. III. ad eandem circumstantiam reduci posset quantitas ipsius peccati secundùm durationem successivam: an videlicet in actu malo perseveraveris per horam vel diutius, vel etiam non tamdiu. Sed de hoc commodiùs infrà dicemus, agentes de multiplicatione peccatorum: si enim duratio peccati explicanda est, ad hoc potissimùm explicari debet, ut constet aliquo modo multiplicatio peccatorum, quæ illo tempore fieri potuerunt. IV. ad eandem circumstantiam pertinet diversitas præceptorum circa unam eandémque rem: sæpe enim contingit, ut una eadémque res diversis præceptis imponatur, aut à diversis legislatoribus. quod accidit v. g. si festum alicujus sancti incidat in diem dominicum, vel vigilia alicujus Apostoli in quadragesimam, aut quatuor tempora.

40. Ad II. caput ejusdem circumstantiæ, quod spectat, considerandum est, an persona, circa quam peccâsti, sit Deo sacra per votum, vel profana matrimonio ligata, vel soluta, sanguine vel affinitate juncta &c. v.g. an is, quem percussisti, fuerit Clericus, vel laicus; an parens tuus, vel alius extraneus, cujus famam vel honorem detractione, aut contumeliâ læsisti. Est enim talis persona pars materiæ illius peccati, & ideò meritò sub hac circumstantia continetur. Ut ergo qualitas operis cognoscatur, attendendum est ad qualitatem seu conditionem ipsius personæ, ad quam peccatum terminatur, ut *supra n.* 37. in prima circumstantia. Huc spectat, an persona, cum qua peccatur, sit spiritualis filius vel filia ipsius Confessoris, quæ denominatio ex eo oritur, quòd quis alterius confessiones pro sacro tribunali exceperit.

41. Tertium ex iis, quæ *supra n.* 38. dixi, pertinere posse ad hanc circumstantiam *quid*, est effectus ex ipsa personæ peccantis operatione secutus. Pro quo meliùs intelligendo oportet breviter adnotare, in peccato v. g. quo alium veneno occidisti, intervenire in primis internum voluntatis actum, quo decrevisti illi dare venenum; deinde actionem externam, quàm vi prioris voluntatis exercuisti, & venenum præparâsti, & porrexisti: ac denique effectum ipsum, videlicet mortem illius, cui venenum propinâsti. Quæstio nunc est, an in confessione satisfacias, dicendo, te venenum lethale alteri porrexisse; an verò necesse sit addere, quod veneno porrecto illum occideris. Hanc quæstionem *infra p.* 5. *n.* 67. resolvimus, & pœnitentem ab onere confitendi talem effectum absolvimus.

De circumstantia Ubi?

42. Denotat hæc locum secundùm quandam suam qualitatem, aliquid conferentem ad malitiam actûs humani, seu profecti à libera voluntate; cujusmodi

qualitas est, quod locus sit sacer, vel profanus, publicus vel non.

De circumstantia Quibus auxiliis ?

43. Significat hæc partim instrumenta propriè dicta, quibus homo ad peccandum utitur, ut sunt gladius, sclopetum, aut alia arma, quibus ad homicidium committendum uteris: partim media (sive dein ea sint res sacræ, ut Sacramenta, reliquiæ Sanctorum &c. sive non, sive etiam aliàs jam vetitæ, sive non) quibus ad intenti finis consecutionem uteris, ut, si furetis ad faciendam eleemosynam; mentiaris ad tuam vel alienam vitam conservandam; ores, confitearis ad captandam vanam gloriam; rem sacram adhibeas ad homicidium, vel quodcunque aliud peccatum perpetrandum &c. Ad hanc circumstantiam pertinet auxilium & interventus aliarum rerum animatarum, præcipuè hominum, quorum operam ad finem malum quæsiviſti, eósque proinde ad operis societatem, vel jussu, vel suasu, vel consilio solicitâsti.

De circumstantia Cur ?

44. Huc propriè loquendo non spectant aliæ peccatorum causæ, sed sola finalis, quæ ex parte intellectus movet, & suggerit rationem seu motivum, quo possumus respondere interroganti, cur hoc aut illud fecerimus. Nomine autem hoc non intelligitur finis intrinsecus, ipsius operis, sed extrinsecus, id est, is, in quem actus seu opus refertur non ex se, sed ex intentione ipsius operantis: quisque enim ex suo arbitrio potest sibi sui operis alium finem præstituere, præter illum, qui in ipso opere reperitur: ut, si det eleemosynam, non tantùm quia alienam miseriam sublevat (qui est ipsius operis intrinsecus finis) sed propter vanam gloriam: hic enim finis extrinsecus est respectu eleemosynæ, utpote cui nimis accidentale est, ad hunc vel illum finem ab operante referri. Sic enim furti finis potest esse ebrietas, cùm quis nimirum furatur, ut inebriari possit: nec enim furtum aliter ordinatur ad ebrietatem, quàm quia per illud hanc aliquis intendit. Similiter studium vel lusus finis esse potest omissionis sacri, ex præcepto audiendi; cùm nempe quis omittit sacrum, ut studiis vel lusui operam dare queat; non enim omissio ista ad studium refertur, nisi ex ipsius operantis voluntate. Sic ex intentione quandóque etiam ipsa sacri auditio, cùm ad finem malum ordinatur, v. g. ut turpi alloquio vel aspectu frui, quis possit, vitiatur.

De circumstantia Quomodo ?

45. Significat hæc modum operis, non substantialem, qui videlicet ad substantiam actionis aliqua ex parte spectat, qualis est violentia, sed accidentalem tantùm, seu cum actu ipso per se non conjunctum. Huc spectat intensio aut remissio actûs; item an ex scientia, vel malitia, an ex ignorantia vel passione metu vel dolo, clam vel apertè aliquid fiat. Ad eundem peccandi modum spectat etiam, an quis peccârit ex consuetudine: an dum exercuit actum turpem, ac venereum gestaverit reliquias Sanctorum ex collo suspensas, &c.

De

De Circumstantia Quando?

46. Significat hæc tempus; quo nomine intelligitur vel ipsa cujusque rei mora seu duratio, vel tempus, quod Philosophi vocant extrinsecum, estque mensura actionum humanarum, seu id, in quo humanæ actiones fiunt. Hoc autem considerandum est secundùm quandam suam qualitatem, similem qualitati, quam in loco servandam esse dixi *n.* 42. videlicet, quod festum & sacrum sit, feriatum & profanum, nocturnum vel diurnum, antè-vel pomeridianum, dies veneris aut sabbati &c.

47. Porrò ex prædictis circumstantiis possunt uni alicui actui una vel plures, præsertim finales accedere: v. g. potest quis furari, ut possit fornicari, inebriari, conducere alium ad homicidium &c. Ratio hujus desumi potest ex ipsa voluntate: cùm enim ea ad unum non sit determinata, pro sua, quâ poller, libertate potest supposita actus deformitate ex malo motivo ulteriùs progredi, & aliam, ut in exemplo allato patet, malitiam præstare ratione alterius circumstantiæ. Et sic idem actus erit in duplici, triplici &c. specie morali, & duplex, triplex &c. peccatum. Idem est de actu virtutis.

48. Ad hæc inter easdem circumstantias magna est differentia. Aliæ enim vocantur *impertinentes*, quæ nimirum speciem aut gravitatem actûs nec augent, nec minuunt, multò minùs mutant; & idcirco etiam ad variandam moralem æstimationem nihil faciunt. Quales sunt furari die vel noctu, aurum vel argentum; percutere dexterâ aut sinistrâ, ferro vel ligno; detrahere manè vel vesperi; mentiri die Martis vel Veneris. In his enim & similibus nihil peculiari consideratione dignum cernitur. Aliæ sunt, quæ *speciem actûs*, cui accidunt, omninò *mutant*, seu potiùs, quæ uni speciei (quæ in actu humano reperitur, ac supponitur) superaddunt novam aliam speciem, ita ut in tali actu jam sit duplex malitia, quarum una ab altera specie morali differat. Aliæ sunt, quæ actioni humanæ nullam quidem novam malitiam, specie distinctam, adferunt; sed eam, quæ actui propria est, solùm *aggravant*, idque magìs vel minùs notabiliter; ita, ut quod in se est peccatum magnum seu grave & mortale, fiat majus, vel maximum. Sic furtum intra suam speciem crescit, crescente quantitate rei ablatæ. Graviùs enim est, furari decem aureos, quàm unum. Sic peccatum commissum ab Episcopo, Prælato, Religioso, Clerico &c. majus est illo, quod committit in simili dignitatis gradu non constitutus, quantumvis alioqui utriusque peccatum sit ejusdem speciei. Sic qui actu valde intenso v.g. odii alium prosequitur, plus peccat, quàm is, cujus odium est valde debile aut remissum. Aliæ sunt, quæ malitiam actûs *minuunt*; quod potest fieri dupliciter: primò ita, ut ex peccato, quod secluso tali circumstantia esset mortale, vel omnino nullum sit peccatum, vel solùm veniale. secundo ita, ut maneat quidem in sua specie idem, minori tamen culpæ seu vitio alicui detur. Sic qui metu alicujus mali impendentis ad furtum committendum impellitur, minùs peccat, quàm is, qui nullo metu adactus furatur: ratione enim metus furtum non est omnino

omnino voluntarium, sed aliquo modo involuntarium. Aliæ denique circumstantiæ sunt, quæ *transcendentales* appellantur, & sunt illæ, quæ in quovis peccato, saltem mortali includuntur: cujusmodi sunt, esse DEO ingratum, inobedientem, irreligiosum; contemptus item aut vilipensio divinæ Majestatis &c. quodcunque enim peccatum committas, Deo ut summo tuo benefactori ingratum te exhibes; eidem, ut supremo legislatori, prohibenti omne etiam levissimum delictum, non obtemperas; eundem etiam vilipendis, vel minoris, quàm deceat & oporteat, æstimas &c.

49. Ut autem exactiùs cognoscas, quando circumstantia mutet speciem actûs, vel intra eandem speciem tantùm aggravet malitiam ejusdem actus, hanc accipe Regulam. Si circumstantia sit contra specialem aliquam virtutem sub præcepto obligantem, & specie distinctam ab ea, contra quam est actûs substantia, mutat speciem, seu malitiæ jam ante in actu repertæ dat novam speciem: si verò circumstantia non habeat talem repugnantiam, tunc non mutat speciem, sed solùm aggravat, hoc est, facit, ut peccatum in sua specie jam perfectè constitutum fiat gravius: in quo tamen ipso excessu intra eandem speciem est nonnullum discrimen: quandoque enim is excessus est valde notabilis, quandóque verò non est. Hæc Regula, ut bene intelligatur, exemplo potest illustrari. Igitur auferre rem alienam invito rationabiliter dominio, præcisè simplex est furtum contra justitiam, si ea res sit profana: at verò si sit sacra, jam accedit nova malitia specie distincta propter ejus circumstantiam, ratione cujus ea rei alienæ surreptio opponitur novæ virtuti specie distinctæ, nimirum Religioni, & consequenter præter malitiam injustitiæ continet etiam malitiam sacrilegii. At verò furtum decem aureorum non differt specie à furto unius aurei: non enim major ille excessus quantitatis in furto facit, ut ablatio rei alienæ alteri cuipiam virtuti repugnet, quam illi ipsi, cui opponitur ablatio rei alienæ in minori quantitate, nimirum soli Justitiæ.

§. III.

Quænam circumstantiæ in particulari mutent speciem actûs?

Ex regula priori numero traditâ etsi facilè definiri possit, quænam ex septem illis vulgatis circumstantiis, & quando mutent malitiæ speciem, vel non: pro majori tamen explicatione & intelligentia rursus singulas percurramus, & quæ generatim diximus, speciatim ostendamus. Igitur

Circumstantia Quis?

50. Tribuit novam malitiæ speciem, si persona, quæ peccat, sit voto, juramento, aut matrimonii vel sponsalium vinculo ligata, vel sanguine juncta, vel ex officio aut speciali aliqua lege ad aliquid agendum teneatur. Ceterùm I. repetitio ejusdem voti, etsi peccatum quod contra ipsum committitur, aggravat, nullam tamen illi differentiam specificam addit. Idem est de juramento, si circa eandem rem sæpiùs repetatur; aut de præcepto ab eodem superiore circa unam eandémque rem sæpius iterato:

quan-

quamcunque enim vota, juramenta &c. circa eandem rem multiplicentur, non tamen, ut Sanch. de Matr. *l.* 7. *D.* 27. *n.* 27. & *l.* 1. *Mor. c.* 14. *n.* 10. Lug. *D.* 16. *s.* 4. *n.* 146. Tambur. *l.* 2. *c.* 1. §. 8. *n.* 52. & in Decal. *l.* 3. *c.* 16. §. 3. *n.* 55. Sanch. *l.* 4. *Mor. c.* 1. *n.* 40. Dicastil. de Pœnit. *D.* 2. *n.* 277. & *D.* 8. *n.* 305. & 315. & alii communiter docent, per ejusmodi iterationem voti &c. nova inducitur obligatio: sed antiqua solùm repetitur, aut confirmatur: ac proinde nihil speciale secum adfert, quod sit ad confessionem deferendum. Sed neque II. solennitas votorum, v. g. castitatis, quæ in professione religiosa, vel Sacrorum Ordinum Subdiaconatûs, Diaconatûs &c. ex speciali institutione Ecclesiæ emittitur, novam in actum oppositum malitiam inducunt: sunt enim ejusdem speciei: Sanch. de Matr. *l.* 7. *D.* 27. *n.* 27. ex communi: imò votum solenne castitatis non differt specie à voto simplici. Bonac. de impedim. *q.* 3. *p.* 4. *n.* 3. Sanch. *D.* 25. & *l.* 5. *Mor. c.* 1. *n.* 6. Fill. *tr.* 10. *n.* 116. Tann. *T.* 3. *D.* 5. *q.* 4. *d.* 4. *n.* 63. Coninch. *D.* 31. *de Matr. d.* 6. *n.* 67. Laym. *l.* 4. *tr.* 5. *c.* 1. *n.* 4. Suar. de Relig. *T.* 3. *l.* 2. *c.* 9. Tamb. in meth. conf. *l.* 2. *c.* 7. §. 5. *n.* 32. & alii. Neque III. Circumstantia Novitiatûs aut minorum ordinum. Dicast. *cit. Disp.* 8. *n.* 325. & alii. Dian. 1. p. tr. 7. R. 7. non enim in his cernitur specialis & distincta ab ea, quæ omnibus incumbit, obligatio servandi castitatem. Neque IV. præcisè dignitas ipsius personæ peccantis, nisi fortè accedat scandalum; uti sanè plerumque accedit, si personæ in dignitate, aut gradu aliquo eminenti, v. g. sacerdotali, religioso &c. constitutæ peccant, Dicast. *tr.* 8. *de Pœnit. D.* 9. *n.* 378. ubi pro eadem sententia refert Lugo *de Pœnit. D.* 16. *n.* 179. & Sanch. *de Matr. l.* 7. *D.* 27. *n.* 33. Et hoc fortassis est, quod S. Bernardus voluit, cùm alicubi dixit, nugas in ore secularium esse nugas, in ore sacerdotum blasphemias. Neque V. Status virginitatis. Dian. *l. c. R.* 10. Coninch. *D.* 7. *d.* 4. *n.* 19. Tambur. *in Meth. conf. l.* 2. *c.* 7. §. 4. *n.* 20. §. 8. *n.* 56. Dicast. *de Pœnit. D.* 9. *d.* 8. *n.* 433. Suar. *de Pœnit. D.* 22. *s.* 4. *n.* 6. & alii, nisi fortè violentia accedat, vel fraude, dolo, alióve injustitiæ genere virgo defloretur. Tamb. dicto *n* 56. Neque VI. cultûs, seu religionis disparitas, qualis est inter catholicos, hæreticos, infideles, v. g. Judæos, Turcas &c. Azor. 3. *p. l.* 3. *c.* 29. *q.* 5. Tamb. *n.* 21. & alii, quorum sententiam Dian. 3. *p. tr.* 4. *R.* 138. se non damnare ait.

51. Jam verò VII. an & qualis exoriatur intra gradus aut lineas ejusdem cognationis, breviter dicamus. Est autem cognatio triplex: Spiritualis una seu Sacramentalis; altera legalis; tertia naturalis seu carnalis, quæ alio nomine vocatur etiam consanguinitas. Distinguuntur quidem hæ cognationes inter se specie propter nimiam titulorum, in quibus fundantur, diversitatem: an autem gradus ipsi, sive in linea recta, sive transversa, non est ita expeditum. Breviter tamen res ita se habet. Itaque Cognatio spiritualis oritur ex duobus duntaxat Sacramentis, Baptismi nempe & Confirmationis, & adfert novam speciem, non jam propter reverentiam sanguinis, sed Sacramenti, ex quo ortum habet; Sanch. *l.* 7. *de Matr. D.* 9. *n.* 9. Tamb. *l.* 2. *c.* 7.

§.7.*n.*51. & ideo etiam hac consideratione reducitur ad aliquod genus sacrilegii, si quid adversùs eam committatur. Nec ad alias personas extenditur, quàm ad baptizantem & baptizatum, patrinum vel matrinam cum ipso baptizato, item ad parentes baptizati cum baptizante & patrino vel matrina. Idem est de Confirmatione, præterquam quòd nomen baptizantis & baptizati mutetur in nomen confirmantis & confirmati. Ceterùm conjunctio, quæ oritur ex Baptismo, non distinguitur specie ab ea, quæ ex Confirmatione suam trahit originem; utrobique enim est irreverentia contra spiritualem personarum conjunctionem: imò nec gradum à gradu in eadem conjunctione specie distingui docet Tamb. *l.*1. unde etiam satis est dicere: commisi incestum spiritualem. Addunt his alii tertiam cognationis spiritualis speciem, quam dicunt oriri ex Sacramento pœnitentiæ inter confessarium & pœnitentem, sed non rectè: Non enim confessarius est verè ac propriè pater spiritualis, sed metaphoricè duntaxat. Dian.1. *p.tr.*7. *R.* 12. & 56. Tamb. §.4. *n.*19. Fill. *tr.*30. *c.*5.*n.*105. Bona. *D.*5. *q.*1. *s.*2. *p.*2. §.3. *diff.*3. *n.*9. Imò neque VIII. Cognatio carnalis specie differt ab affinitate ut S. Thom. 2. 2. *q.*154. *a.*9. & Cajet. ibid. docent, quos Tamb. §.7. *n.*49. & alii passim sequuntur. Hinc neque IX. gradus ipsi consanguinitatis & Affinitatis, sive in linea recta, sive transversa ullam inter se habent specificam, sed numericam duntaxat differentiam. Tamb. *l.*1. Fill. *n.*67. Dian.1. *p.tr.*7. *R.*31. & *p.* 3. *tr.*4. *R.*67. in resol. 31. & *p.*4. *tr.*4. *R.*234. & *p.*5. *tr.*14. *R.*56. §. *Quare*. 6. & *alii*. Unde, ut idem Dian. 3. *p. tr.* 4. *R.*101. sub finem notat, omnes incestus intra limites consanguinitatis & affinitatis ejusdem sunt speciei: & satis est dicere: commisi incestum naturalem. Quamvis, quod negari non potest, unus altero sit detestabilior, & tantò magis, quantò gradus communi stipiti vicinior est: omnium gravissimus & maximè execrabilis est, qui cum propriis parentibus committitur. Tandem X. de Cognatione legali similiter dicendum est, ejus gradus inter se solo numero differre, & satis esse dicere: commisi incestum legalem. Jam nec XI. ignorantia vel error vincibilis seu culpabilis novam actui addit speciem communiter docent: & ideo ejusdem speciei peccatum committitur, si die festo Sacrum omittatur &c. sive id fiat scienter, sive ignoranter, dummodo peccans adverterit debitum inquirendi, & periculum, cui se exponit. Neque XII. inveterata peccandi consuetudo. Suar. Reginald. Bonac. & alii, quos refert Dian. 1. *p. tr.* 7. *R.* 15. quibus addendus est Lugo de pœnit. *D.* 16. *n.*201. ubi hanc sententiam doctè prosequitur & explicat.

52. Addit tamen novam & distinctam speciem I. circumstantia Sponsalium de futuro, adeò ut sive sponsus, sive sponsa fornicetur, gravem unus alteri inferat injuriam, non quidem adulterii, sed aliam: per eam enim verè violatur jus, quod sponsi erga se invicem habent, ne quidquam, excepto ingressu in Ordinem religiosum, agant, quod sponsaliorum executionem queat impedire: Palaus *T.* 5. *tr.*28. *D.*1. *p.*22. *n.*5. Laym. *l.*5. *tr.*10. *p.*1. *c.*2. *n.*6. Sanch. *l.*1. *de Matr. D.*2. *n.*5.

n. 5. Con'nch. *D.* 22. *d.* 1. *n.* 6. Dicast. *tr.* 8. *De pœnit. D.* 9. *d.* 8. *n.* 375. & in tr. de Matr. *D.* 1. *d.* 46. *n.* 663. & alii. II. si ad votum accedat juramentum circa eandem rem ; tunc enim alia malitia est contra fidem DEO datam , alia contra obligationem , DEUM non adducendi in testem alicujus falsitatis. Sanch. *l.* 7. *de matr. D.* 27. *n.* 16. Tambur. *in meth. conf. l.* 2. *c.* 3. §. 2. *n.* 20. Lugo *D.* 16. *n.* 169. Dicast. *D.* 9. *d.* 8. *n.* 356. & alii. III. si ad votum obedientiæ religiosæ accedat præceptum Superioris, intendentis obligare sub peccato mortali. Nam & hîc interveniunt duæ malitiæ specie distinctæ , una contra votum obedientiæ , altera contra præceptum Prælati : etsi enim inobedientia, quatenus est contra votum , sit ejusdem infimæ speciei, quia soli religioni & fidelitati erga DEUM adversatur ; quatenus tamen est contra præceptum , non est infimæ speciei, sed accipit suam speciem ab illa virtute , ad quam res præcepta spectat : cùm enim Superior aliquem virtutis actum præcipit, semper intendit honestatem talis virtutis, ut Lugo *D.* 16. *de pœnit. s.* 5. §. 2. *n.* 257. apud Tamb. *c.* 1. §. 16. *n.* 96. docet : v. g. cùm Pontifex certo die jubet sacrum audiendum , censendus est honestatem religionis , cùm ea auditio sit actus ejus virtutis , intendere , & ex ipsius motivo talem actum præcipere. Similiter si jejunium præcipiat in quadragesima , vel vigiliâ alicujus Sancti, censetur ex motivo temperantiæ , cùm actus jejunandi ad eam spectet, principaliter præcipere. Unde violatio jejunij præcepti continet malitiam intemperantiæ , violatio festi ex præcepto servandi est contra religionem, & sic de aliis. Et ideo Religiosus v. g. violans præceptum Prælati , debet etiam materiam præcepti in confessione explicare , ut cognoscatur , in qua specie sit actus , v. g. non est satis dicere : non obtemperavi præcepto Prælati , vel Ecclesiæ , sed necesse est dicere , & sufficit : non obtemperavi Prælato , vel Ecclesiæ præcipienti Missam , vel jejunium : prior enim transgressio religioni adversatur, posterior verò temperantiæ. Jam si ad ejusmodi præceptum etiam votum audiendi Missam , jejunandi &c. accedat , nova in tali transgressione malitia continetur contra votum Bonac. *D.* 5. *q.* 5. *s.* 2. *p.* 2. §. 3. *diffic.* 3. *n.* 24. & de eo nemo dubitat. Hinc Franciscanus feriâ sexta v. g. in quadragesima non jejunans , duo peccata committit , unum contra præceptum Ecclesiæ , & Superiorum id præcipientium , alterum contra votum obedientiæ , quo se ad servandam regulam obstrinxit , Bonac. *de peccat. D.* 2. *q.* 4. *p.* 3. *n.* 7. quòdsi verò ejusmodi votum non fecisset , sed regula more alterius legis jejunium illud præscriberet , esset unicum peccatum. Sanch. *l.* 4. *mor. c.* 11. *n.* 42. & 53. & alii.

53. IV. Etiam circumstantia impotentiæ ad copulam carnalem adfert specificam differentiam. Et ideo frigidus & evnuchus debent hanc circumstantiam explicare, cùm faciat talem copulam esse etiam contra naturam , quia non habet finem à natura alioquin intentum. Sanch. *de matrim. l.* 7. *D.* 5. *n.* 14. Tamb. *l.* 2. *c.* 7. §. 4. *n.* 24. Dian. 3. *p. tr.* 4. *R.* 139. & *p.* 6. *tr.* 6. *R.* 35. Less. *l.* 4. *de just.*

just. c. 3. d. 6. n. 45. Lugo Disp. sæpius jam citata, *n.* 175. Dicast. *D. 9. d. 8. n.* 374. & alij tam communiter, ut Fill. *tr.* 10. *p.* 2. *c.* 1. *n.* 23. immeritò dixerit, rem esse valde dubiam. V. si habens votum v. g. castitatis, alteri simile votum non habenti sit seu consilio seu auxilio directa causa & auctor peccandi contra castitatem: peccat enim etiam ipse contra castitatem & suum votum; castitas enim (idem est de qualibet alia virtute) licèt me directè non obliget, ut positivè procurem in alio ejus observantiam, obligat tamen indirectè, ne alios directè ac positivè inducam ad ejus violationem, Coninch. *de fide D.* 15. *d.* 4. *n.* 79. Palaus. *T.* 1. *tr.* 4. *D.* 1. *p.* 13. *n.* 8. Joan. Sancius in selectis *D.* 47. *n.* 9. Tamb. *c.* 1. §. 17. *n.* 100. Unde talis præter malitiam scandali (de qua non est dubium) tenetur etiam circumstantiam sui voti (siquidem jam antea non sit nota) aperire. Quanquam dici potest, indirectam illam, quam dixi, obligationem non provenire ex propria sed aliena castitate: votum verò emissum ex intentione voventis (hæc enim est obligationis votorum mensura) non ad alienam, sed propriam tantùm castitatem custodiendam obligare, & idcirco circumstantiam voti, in inducente aliũ ad peccandum, nihil speciale addere, atque adeo satis esse, si rationem & malitiam scandali modo infrà tradendo exponat. Sanch. *l.* 5. *mor. c.* 6. *n.* 10. in simili, Tamb. §. 5. *n.* 33. Dian. 9. *p. tr.* 8. *R.* 66. & alij. VI. Ratio officii, seu muneris publici, quod quis gerit, inducit obligationem justitiæ, & idcirco speciem peccati comissi transfert in aliam speciem, nempe injustitiæ. Laym. *l.* 1. *tr.* 2. *c.* 3. *n.* 7. §. *tertiò nota.* v. g. unusquisque ex charitate obligatus est impedire, si commodè possit, sui proximi damnum, cui obligationi potest accedere alia v. g. justitiæ, quia nempe est Gubernator, aut publicum Magistratum gerit &c. jam si talis malum illud non avertat, non solùm contra charitatem, sed etiam contra justitiam peccat, & idcirco sui status circumstantiam explicare tenetur. Quod intellige, si alios ab eo malo inferendo non avertat: si enim ipse tale damnum inferat, ratione sui officij non contrahit novam malitiam: vi enim sui officij non sua, sed aliena delicta impedire tenetur, Tamb. *l.* 2. *c.* 8. §. 1. *n.* 2. Dian. 1. *p. tr.* 7. *R.* 36. Henriq. *l.* 2. *c.* 6. *n.* 3.

Circumstantia Quid?

54. Hæc circumstantia ad tria, ut suprà *n.* 38. vidimus, capita reduci potest: ad rem concupitam; ad personam, ad quam peccatum terminatur, & ad effectum ex peccato subsecutum. Ad rem ergo quod attinet, I. si ea sacra sit, addit speciem sacrilegij. Nomine autem rei sacræ intelliguntur Sacramenta, vasa sacra, ut calices, vestes sacræ, item illa, quæ vulgato nomine Sacramentalia vocantur, ut aqua benedicta &c. item illa, quæ vel significant sacra, ut verba Sacræ scripturæ, vel repræsentant sacra, ut Imagines Christi, Beatissimæ Virginis aliorúm queSanctorum, Bonac. *de præcept. D.* 3. *q.* 6. *p. un. n.* 4. Et ideo sacrilegè peccat, qui rem sacram, v. g. calicem, aut positam in loco sacro sub custodiâ furantur, Bonac. *n.* 7. qui verbis Sacræ scripturæ abutuntur ad superstitiones, ridicula, jocos, hæreses confirmandas:

item

item qui rebus divinis miscent musicam lascivam aut vanam. Reginald. *l.* 19. *n.* 57. Bonac. *n.* 5. item qui indecorè pingunt imaginem sacram, v. g. B. Virginis ad modum fœminæ vanæ: item qui reliquias Sanctorum irreverenter tractant, Bonac. *n.* 6. item qui abutuntur vasis aut vestibus sacris ad se vestiendum, ad bibendum ex illis &c. Reginald. *n.* 57. Bonac. *n.* 7. item qui Sacramenta indignè & irreverenter tractant, quod fit, si ea in statu peccati mortalis constituti administrant, recipiunt, aliquid contra eorum substantiam admittunt, aut ad vana & superstitiosa velut media adhibent, ut infra *p.* 3. *n.* 326. dicetur. Reginald. *l. c.* Bonac. *n.* 8. & alij.

55. II. Quantitas verò materiæ, circa quam actus versatur, non addit novam malitiam specie distinctam: malitia enim furti v. g. non in eo consistit, quòd parum sit vel multum, quod auferatur, sed in eo, quòd auferatur alienum invito rationabiliter domino: quæ sanè in omni seu parvo seu magno furto reperitur. Illud tamen hoc loco bene est advertendum, quòd in his, quæ ex quantitate materiæ possunt esse peccata vel venialia vel mortalia, necessarium omnino sit, ut ante omnia deveniamus ad eam quantitatem, quæ ad peccatum mortale constituendum requiritur, & sufficit: tum enim hac suppositâ dicemus, id, quod istâ majus est, speciem intra illud genus peccati non mutare; sed aggravare, & quidem tantò gravius, quantò major fuerit ille excessus: sic si ponamus, in genere furti sufficientem ad peccatum mortale materiam esse unum talerum, quidquid supra illum est, non addit novam speciem, sed eam, in qua est ipsum furtum, tantùm aggravat, prout majus vel minus fuerit illud augmentum. Sicut furtum 5. talerorum gravius est illo, quod est trium; gravius est, quod est 100. vel mille, quàm quod est decem, viginti &c. & ita in similibus. III. Intensio non addit novam speciem: gravissimum ergo & intensissimum odium est ejusdem speciei cum illo, quod est valde remissum & languidum. Suar. *T.* 4. *in* 3. *p. D.* 22. *s.* 4. *n.* 13. & alij. Nec IV. Duratio actûs, quamcunque longa sit, per se mutat ejusdem actus speciem. Valq. *T.* 4. *in* 3. *p. q.* 91. *a.* 1. *dub.* 4. *n.* 5. Bonac. *D.* 5. *q.* 5. *s.* 2. *p.* 2. §. 3. *diff.* 3. *n.* 28. & alij. An autem & quomodo diversitas præceptorum diversificet peccata, dicetur infra.

56. Si personæ, ad quam terminatur peccatum, conditio aut qualitas spectet ad singularem & specie distinctam virtutem, adfert specificam differentiam. Et ideo si is, qui occiditur, aut percutitur, sit parens occidentis &c. ad speciem homicidij additur malitia parricidij; sacrilegij verò, si sit persona DEO sacra. Bonac. *de pœnit. D.* 5. *q.* 5. *s.* 2. *p.* 2. §. 3. *diff.* 3. *n.* 15. ex communi: similiter si is, cujus fama per detractionem, honor per contumeliam &c. læditur, sit parens (quo nomine venit etiam avus, & proavus) detrahentis &c. detractioni, contumeliæ &c. superadditur malitia contra pietatem, quæ est specialis virtus, parentibus &c. debita. Tamb. *in meth. conf. l.* 2. *c.* 5. §. 1. *n.* 2. Bonac. *n.* 15. & alij.

Cetertùm an vota & juramenta differant specie ex diversitate materiæ voto vel juramento firmatæ; item blasphe-

mæ ex diversitate eorum, in quas jactantur, detractiones ex diversitate bonorum famæ, imprecationes ex diversitate malorum, quæ quis alteri imprecatur &c. constabit infrà in catalogo peccatorum, ubi de his & similibus in particulari agetur. De incestu, an ex diversitate conjunctionum inter personas oriatur specifica differentia, jam suprà *n.*51. dictum est. An autem effectus peccati sit in confessione necessariò aperiendus, jam suprà *n.* 41. monui, infrà decidendum esse.

Circumstantia Ubi?

57. In Loco duæ ferè conditiones aut qualitates in considerationem venire solent, an ex iis specialis malitia in ipsum actum, qui in tali loco committitur, derivetur. Et hæ sunt, si locus sit sacer, aut publicus. Itaque si ob loci, in quo peccata committuntur, sanctitatem & reverentiam, quæ tali loco competit, ab Ecclesia (ab hujus enim constitutione res ista pendet & decidenda est) speciali aliquo religionis præcepto expresè prohibeantur quædam opera, ob istam prohibitionem contrahunt etiam specialem malitiam ratione religionis, cui ob illud præceptum specialiter etiam opponuntur. Et ejusmodi opera sunt tria. I. furtum in loco sacro rei etiam non sacræ, siquidem ea res ad locum illum spectet ad modum custodiæ, & in eodem velut in asylo asservetur, vel per modum pignoris, depositi aut mutui sub illius sit potestate. Less. de justit. *l.*2. *c.* 45. *n.*14. Coninch. *D.* 7. *d.*4. *n.*22. Reginald. *l.*15. *c.*6. *n.*42. & alii. II. Sanguinis aut seminis humani culpabilis & injuriosa effusio, Laym. *l.*5. *tr.*5. *c.*5. *n.*7. Et quid em sanguinis effusio debet esse enormis, & ex injuriosa & gravi percussione aut vulnere: & idcirco specialem malitiam ratione loci sacri non continet, si pauculæ tantùm guttulæ effluant, quia non est effusio, neque si fiat ex venæ sectione, quia non est injuriosa; neque si ex levi percussione vel vulnere, v. g. narium in rixa puerorum fiat, etsi copiosus sanguis effluat. Busenbaum *l.*6. *tr.*3. *c.*3. Laym. *n.*8. & alii. Seminis verò humani effusio, ut ratione ejusdem loci sacrilega sit, debet esse notoria & illicita, sive dein fiat per voluntariam pollutionem (probabiliter tamen non etiam per occultam) Dian. *p.tr.*7. *R.*26. & *p.*7. *tr.*11. *R.*31. & *p.*9. *tr.* 9. *R.*5. ubi ipse contrariæ sententiæ adhæret; Suar. *T.*1. *de Relig. l.*3. *c.*1. *n.*4. sive per carnalem copulam fornicariam, imò etiam conjugalem. Sanch. mox referendus. *n.*8. si hæc ob urgentem necessitatem, aut periculum incontinentiæ à mortali non excusetur. Laym. *n.* 8. Sanch. *l.* 9. *de matr. D.*15. *n.*9. Coninch. *q.*83. *a.*3. *dub.* 1. *n.*230. & seq. & alii. Et hæ actiones ex speciali Ecclesiæ prohibitione ob reverentiam loci sacri continent specialem rationem sacrilegii.

58. Quæ sequuntur, etsi & ipsæ sint ab Ecclesia prohibitæ, non tamen ita, ut ea de causa reddantur sacrilegæ. Itaque III. specialiter etiam prohibita est omnis actio, quæ est contra libertatem vel immunitatem Ecclesiæ, qualis est extractio violenta confugientium ad ecclesiam, si quidem tali privilegio jure gaudeant: Laym. *l.*4. *tr.* 9. *c.*3. *n.*14. qui hoc ipso cap. à *n.*6. ostendit, quænam sint delicta, quorum reus si quis sit,

dicto

dicto privilegio, ut gaudeat, non est dignus. IV. Processus seu tumultus judiciorum secularium, ex *cap. Decet. de immunitate Ecclesiarum. in 6.* Et præterea V. nundinatio, mercatus & alia profana clamorosa, quæ de se impediunt cultum divinum. Reginald. *l.* 15. *c.* 6. *n.* 42. apud quem *n.* 44. Fumus damnat peccati mortalis eos, qui in fixo certóque loco sedentes vendunt imagines, candelas &c. sed ipse Regin. hoc excusat. Procedit autem hæc doctrina, etsi aliquis sola mente consentiat in ipsa opera patranda in ipsa Ecclesia; secus si in Ecclesia existens consentiat in eadem opera extra Ecclesiam perpetranda. Dicast. *tr.* 8. *D.* 9. *d.* 8 *c.* 3. *q.* 2. *n.* 656. Bonac. *de præcept. D.* 3. *q.* 6. *p. un.* §. *un. n.* 18.

59. Cetertùm nomen loci sacri in ordine ad effectum refugii seu asyli latiùs accipitur, quàm in ordine ad sacrilegii malitiam contrahendam: si enim priori modo accipiatur nomen loci sacri, eo intelligitur non sola Ecclesia cum suis Capellis, sed etiam Sacristia, cœmeteria fidelium sepulturæ destinata auctoritate Episcopi, campanile, turris, tectum, scalæ, atrium, porticus &c. Monasteria religiosorum quoad clausuram, id est, claustrum, dormitorium, hortum, domum familiæ, & animalium, hospitalia auctoritate Episcopi erecta, de quibus omnibus videri possunt Diana in Summa V. Immunitas Ecclesiarum. *à n.* 2. usque ad *n.* 12. Sanch. *l.* 9. *de matr. D.* 15. *n.* 23. *&* 42. Tamb. *l.* 2. *c.* 7. §. 5. *n.* 40. & alii. At verò si de loco sacro, quatenus ex ejus sanctitate, quæ violatur, sacrilegii malitia in actum derivatur, sit sermo, non tam amplè accipitur, quàm antè; hîc enim in odiosis versamur, antè autem eramus in favorabilibus. Itaque in ordine ad hunc effectum nomine loci sacri intelligitur sola Ecclesia cum suis adhærentibus Capellis consecrata, vel saltem ab Episcopo benedicta, & cœmeterium divinis officiis celebrandis, aut fidelium sepulturæ destinatum? In his ergo solis, si, quæ priori numero recensita sunt, delicta committantur, malitiam sacrilegii contrahunt; non autem, si in aliis, quæ memoravimus, locis fiant. Dicast. *tr.* 8. *D.* 9. *d.* 8. *c.* 3. *q.* 5. *n.* 667.

60. Jam verò quod ad reliqua peccata in loco sacro etiam publicè commissa attinet, ex hoc quidem capite non contrahunt malitiam sacrilegii. Et idcirco oscula, tactus & locutiones turpes, modò sine seminis effusione fiant, non sunt sacrilega, nec specialiter in eorum confessione locus aperiendus: Sanch. *n.* 21. Navar. *in man. c.* 6. *n.* 10. Reginald. *l.* 15. *c.* 6. *n.* 42. Bonac. *de peccatis D.* 2. *q.* 4. *p.* 3. *n.* 9. Tamb. *n.* 38. & alii. Ratio est, quia sacrilegium hoc, ut Sanch. *ibid.* notat, committitur ex eo, quòd vel Ecclesia, & quidem non nisi per sacrorum canonum constitutionem, violetur, vel immunitas & securitas ad eam confugientium auferatur: atqui nec per tactus quantumcunque turpes (secluſa tamen semper pollutione) nec per alia peccata, præter prædicta, violatur Ecclesia: ergo &c.

61. Dixi autem: *Ex hoc quidem capite.* Si quis enim alia in loco sacro cum magna Ecclesiæ irreverentiâ exerceret, v. g. amasiam publicè ante altare lascivè tangeret, oscularetur, lascivas comœdias in templo repræsentaret, non esset negandum,

gandum, hunc talem sacrilegii scelus in sua propria specie commissurum, etiam secluſa omni humana prohibitione: quia esset gravis irreverentia divini cultus, atque adeo ipsius summi DEI notabilis injuria. Tamb. *n.* 39. & Lugo *D.* 16. *s.* 10. *n.* 467. ab ipso relatus. Et universim in omnibus peccatis, commissionis & externis, in templis commissis Lugo. *n.* 466. apud Dicast. *tr.* 8. *de pœnit. D.* 9. *dub.* 8. *c.* 3. *q.* 2. *n.* 657. consentientem, agnoscit aliquam irreverentiam, propter loci sanctitatem, ratione cujus indecens videtur, ut locus divino cultui & obsequio deputatus, convertatur in locum offendendi DEUM: quod ipsum etiam Reginald. *n.* 41. monet.

62. Hæc de loco, ut sacer est: de eo, ut est publicus, aliud, quod hoc loco tenendum sit, non superest, quàm quòd ex ista loci conditione nulla in actum specifica malitia refundatur, per se loquendo: quod addo propter rationem scandali, hæc enim actui, si in publico exerceatur, sæpe supervenire potest, quantumvis alioqui ille si alibi fieret, subinde etiam licitus esset & honestus, sic conjuges si actum matrimonii in publico foro exercerent, graviter utique peccarent peccato scandali, aliàs non peccatum, si in occulto clam aliis matrimonio uterentur. Et huic scandalo obnoxii sunt ferè omnes peccantes publicè, cùm sicut ex una ove morbida inficitur totus grex, ita etiam uno publicè fornicante aut aliud scelus committente totus populus maculetur, ex *cap. sed illud. dist.* 45. quod vel maximè in Prælatos jactari potest, qui ex *cap. Præcipuè* 11. *q.* 3. tot mortibus digni sunt, quot perditionis exempla transmittunt. Regin. *n.* 45. Coninch. *D.* 7. *d.* 4. *n.* 22.

Circumstantia Quibus auxilius?

63. Dat novam speciem, si in usu talium instrumentorum adsit specialis prohibitio obligans sub mortali, vel in applicatione talium mediorum appareat specialis aliqua indecentia aut malitia contra aliam specialem virtutem, uti si Sacramentis, v. g. pœnitentiæ, velut medio utaris ad committendum v. g. furtum. Dicast. *l. c. n.* 667. illa enim est specialis malitia contra religionem, & specialiter in confessione explicanda. Quod universim de quocunque medio seu instrumento, adferente ex se aliam malitiæ speciem, dicendum est. Idem est, si sacrâ Eucharistiâ velut medio abutaris ad exercenda veneficia &c.

64. At verò si auxiliator vel concausa peccati sit alius homo, distinctione opus est. Vel enim pœnitens istum alium inducit ad cooperandum suo peccato, vel non? In hoc posteriori casu, proprio ipsius pœnitentis peccato nihil malitiæ novæ accedit, & idcirco non est necessarium, ut pœnitens dicat, an solus fecerit, vel habuerit socios delicti. Suar. *D.* 22. *s.* 4. *n.* 16. Tamb. *l.* 2. *c.* 1. §. 10. *n.* 70. In priori autem casu, quando nimirum intercedit inductio alterius personæ, cujus opera ad peccatum perpetrandum quis utitur, qualitas ejusmodi personæ sæpe tribuit novam speciem. Tamb. *n.* 71. v. g. si filium inducas ad suum ipsius patrem inimicum tuum occidendum; tunc enim tua inductio ad hoc homicidium præter malitiam scandali

dali contineret etiam malitiam parricidii contra pietatem. Item si alium voto castitatis obstrictum inducas, ut suis impudicis tactibus te polluat, contrahis malitiam etiam sacrilegii contra religionem, & teneris istam personæ sacræ circumstantiam specialiter explicare: quod intellige, si persona, cujus operâ ad peccandum uteris, suum ad tuum peccatum concursum voluntariè præstet, & peccet: si enim in eo concursu à peccato, quacunque de causa, excusetur, non erit illa personæ circumstantia specialiter explicanda, v. g. si is, cujus operam ad pollutionem in te procurandam adhibes, dormiat, vel in alio simili statu sit, in quo non sit rationis compos. An autem & quomodo numerus personarum, ad concurrendum cum tuo peccato inductarum, sit exponendus, dicetur infrà, ubi de scandalo.

65. Tandem in divinationibus non est necesse exprimere, an factæ sint per somnia, aërem, aquam, terram, stellas, carmina & similia, per quæ quis divinavit: hæc enim non mutant speciem. Dian. 1. *p. tr.* 7. *R.* 46. *&* 66. Reginald. *l.* 6. *c.* 4. *n.* 114. Bonac. *D.* 5. *q.* 5. *s.* 2. *p.* 2. §. 3. *diff.* 1. *n.* 5. Sanch. *l.* 2. *Mor. c.* 38. *n.* 12. Tamb. *l.* 2. *cap.* 2. *num.* 14. & alii.

66. Quoniam autem divinationes non fiunt, nisi intercedente aliquo pacto cum dæmone, idcirco videndum, quale hoc sit, implicitum vel explicitum, etsi enim alioqui explicitum ab implicito non videatur differre, quia tamen in pacto explicito semper intervenit actuale cum dæmone commercium, & promissio ei facta, idcirco etiam videtur continere malitiam essentialiter distinctam ab ea, quæ est in pacto implicito; in isto enim nihil istorum reperitur. Unde etiam specialiter in confessione explicandum est, si divinationes fiant cum expresso pacto cum dæmone, ut in judiciaria astrologia de eventibus futuris liberis; in chyromantia, & auguriis, quando juxta leges suas fiunt, Tamb. *n.* 15. & alii. Cetertim divinationes per pactum duntaxat implicitum possunt quandoque excusari à peccato mortali, nempe tunc, cùm vel intercedit simplicitas, & ignorantia non crassa & affectata, vel fides certa non adhibetur, sed tantùm timor quidam aut suspicio futuri eventûs concipitur. Laym. *l.* 4. *tr.* 10. *c.* 3. *n.* 4. Suar. *T.* 1. *de relig. l.* 2. *de superst. c.* 18. *n.* 6. Sanch. *l.* 2. *c.* 38. *n.* 19. *&* 21. Et idcirco, qui Ægyptios aut Zingaros, ut vocant, de fortuna sua aut aliorum consulunt, per se peccant quidem mortaliter; si tamen id solius curiositatis, vel risûs, vel joci causâ faciant, ut fit communiter, venialiter tantùm. Sanch. *n.* 20. *&* 48. & alii.

Circumstantia Cur?

67. Tribuit actui malo malitiam, eamque vel numero vel specie diversam, prout nimirum objectum electionis specie vel numero differt à fine. Itaque quando in ipso fine extrinseco reperitur specialis malitia contra aliam distinctam virtutem, ut si fureris propter fornicandum, propter committendum homicidium &c. ejusmodi electio sive furtum duplicem malitiam specie distinctam habet, unam intrinsecam ex proprio objecto, alteram extrinsecam ex fine. Tamb. *l.* 2. *c.* 1. §. 11. *n.* 74. Suar. *D.* 22. *s.* 4. *n.* 8. Reginald.

l.15. c.7. n.47. & alii passim. Et idcirco hæc circumstantia necessariò est explicanda. Quòd si media sint ejusdem cum fine malitiæ specificæ, & ordinariè cum eodem soleant esse conjuncta, censentur idem numero peccatum cum fine. Suar. *n.24.* & alii. Unde oscula, tactus impudici & similia, etsi ipsa de se sint peccata mortalia specialiter confitenda, tamen si fiant ex intentione copulæ futuræ, unum peccatum cum actu principali constituunt, si copula statim sequatur; idcirco etiam in confessione non sunt peculiariter explicanda. Dian. 4. *p. tr.4. R.205.* ubi etiam ad similes tactus &c. copulam mox subsequentes extendit.

68. Dubitant hîc, an tam finis, quàm peccatum, assumptum tanquam medium ad illum, possint velut distincta peccata separatim explicari, dicendo, furatus sum, & mox habui voluntatem peccandi, absque eo, quòd explicetur ordo unius ad aliud. Dian. 1. *p. tr. 7. R.23.* Suar. *s.9. n.9.* & alii affirmant. Sed Tamb. *n.76.* Lugo. *D.16. n.652.* negant; saltem cùm prima vice ejusmodi peccatum est aperiendum: aliàs enim non explicaretur tunc peccatum, quod fuit commissum, sed aliud; in ea enim separatione significaretur, duo peccata commissa esse, cùm tamen unum duntaxat sit perpetratum, duplici malitia infectum. Sed de hoc redibit quæstio infrà.

69. Si tamen finis contineat malitiam solùm venialem, non est necessariò aperiendus: ut si confitearis ad captandam vanam gloriam, aut fureris ad inanem aliquam pompam ostendendam: habet enim se finis iste, ut alia peccata venialia, quæ non esse necessariam confessionis materiam constat.

70. Imò si finis nullam aliam habeat malitiam præter malitiam objecti seu medii, omnino non est explicandus: ut si quis omittat sacrum proprer studium, aut etiam longiores preces privatim domi recitandas &c. satisfacit dicendo: omisi sacrum, quia studium, oratio &c. non habent aliam malitiam ab ipsa omissione. Tamb. *n.74.* Suar. *D.22. s.4. n.11.* Coninch. *D.7. d.4. n.24.* & Dicast. *tr.8. D.9. d.8. c.4. n.693.* Lugo. *D.16. n.479.* & alii passim.

Circumstantia Quomodo?

71. Quandoque etiam addit specificam differentiam, cùm nimirum speciali alicui virtuti repugnat. Hinc violentia, quæ nonnunquam reperitur in modo auferendi alienum, constituit novam speciem *rapinæ* in furto, ut si fureris, domino rei sciente & renitente. Tamb. *l.2. c.5. §.1. n.3.* Vis, quæ reperitur in virginis renitentis oppressione, constituit speciem *stupri* in genere luxuriæ: opponitur enim ea Justitiæ: sic & fraus, ac dolus. Tamb. *c.7. §.8. n.59.* Less. *l.2. c.10. d.1.* H[illegible]tiam si quis ex formali contemp[illegible]sgreditur præceptum, alioqui in se l[illegible], peccat graviter. Etsi alioqui contemptus sit circumstantia quædam generalis, in quolibet peccato inclusa (cùm omnis peccator contemnat vel vilipendat, vel rem ipsam præceptam, vel præcipientis seu DEI, seu hominis auctoritatem) si tamen ipsa transgressio ex directa & formali vilipensione vel præcepti, vel ipsius præcipientis seu DEI seu hominis proveniat, mutat speciem in-

obe-

obedientiæ, additque novam malitiam contra reverentiam seu observantiam superioribus debitam. Palaus *T.* 1. *tr.* 2. *D.* 2. *p.* 9. §. 2. *n.* 6. Bonac. *de præcept. D.* 2. *q.* 3. *p.* 5. *n.* 10. Laym. *l.* 1. *tr.* 3. *c.* 7. *n.* 4. Sanch. *l.* 1. *Mor. c.* 5. *n.* 11. Suar. *de Leg. l.* 3. *c.* 28. *n.* 24. Et idcirco hæc circumstantia specialiter est in confessione explicanda. Bonac. *n.* 16. & alii communiter. Sic etiam si quis hominem à se jam occisũ adhuc multis vulneribus confodiat vel membratim discerpat, jecur, cor &c. extrahat, contrahit specialem malitiam feritatis seu crudelitatis. Tamb. *l.* 2. *c.* 6. Lugo *D.* 16. *s.* 12. *n.* 497. Bonac. *D.* 5. *q.* 5. *s.* 2. *p.* 2. §. 3. *diff.* 3. *n.* 18. Suar. *D.* 22. *s.* 4. *n.* 13. Dicast. *tr.* 8. *D.* 9. *d.* 8. *c.* 5. *n.* 704. Et hoc multò magis, si id in vivo attentet. Quod ipsum etiam alij dicunt de eo, qui bestiam v. g. canem ex nulla alia causa, quàm ad se oblectandum, aut dominium, quod in bestias habet, ostendendum excoriat, & vivum assat: est enim hæc crudelitatis quædam species.

72. Reliqui modi, ut est magna intensio, vel nunquam, vel rarò admodum mutant speciem malitiæ, sed malitiam intra eandem speciem solùm augent. Reginald. *l.* 15. *c.* 8. *n.* 50. Et ideo in ordine ad confessionem faciendam non sunt in consideratione. Quamcunque ergo odium, ex quo alium occidis, grave sit; quamcunque amor, ex quo fornicaris, magnus sit & calidus, ex hoc præcisè capite nullam novæ malitiæ speciem contrahis. Suar. *l. c.*

Circumstanti Quando?

73. Ferè semper tantùm auget malitiam actûs intra eandem speciem, ut si quis peccat die festo, Dominico, in quadragesima, Sabbato sancto, die Paraskeves, aut Paschatis, aut quo quis Sacra synaxi refectus est &c. nihil enim in his diebus reperitur, quod in morali æstimatione cò usque augeat malitiam actûs, ut eam etiam ad novam transferat speciem Lugo *n.* 523. Suar. *D.* 22. *s.* 4. *n.* 21. Tamb. *l.* 2. *c.* 7. §. 5. *n.* 41. Dicast. *tr.* 8. *D.* 9. *d.* 8. *n.* 722. Bonac. *D.* 5. *q.* 5. *s.* 2. *p.* 2. §. 3. *diff.* 3. *n.* 29. Dian. 1. *p. tr.* 7. *Reg.* 32. Coninch. *D.* 7. *d.* 4. *n.* 27. Navar. in *Man. c.* 6. *n.* 9. nisi fortassis ex aliquo capite DEO ejusque cultui notabilis aliqua irreverentia irrogetur, ut, si quis ludos publicos, præsertim obscænos comœdias, aut spectacula ludicra in ipso die Veneris Sancto v. g. perinde ut tempore bacchanalium, vellet exhibere; videretur enim hæc gravissima irreverentia erga sacratissimum illum diem, quo memoria Dominicæ passionis specialiter ab Ecclesia recolitur. Lugo *n.* 524. Tamb. *l. c.*

74. Sed & ratione specialis præcepti graviter obligantis contingere potest, ut circumstantia temporis addat speciem, ut, si quis feriâ sextâ vel in vigilia alicujus Sancti, aut in quadragesima comedat carnes, die festo omittat sacrum, exerceat labores serviles, aut alia opera prohibita.

75. Sed quid si eodem die duplici titulo, aut præcepto audiendum sit sacrum, jejunandum; ut si in diem Dominicum incidat festum alicujus Sancti, v. g. S. Jacobi Apostoli; si vigilia S. Matthiæ occurrat feriâ sextâ quatuor temporum quadragesimæ: Num qui sacrum tunc omittit, violat jejunium &c. plura committit peccata? ità quidem sentit Coninch.

D. 7. *d.* 6. *n.* 47. Reginald. *l.* 6. *n.* 129. Verùm rectiùs id negant Bonac. *n.* 24. Suar. *n.* 22. Sanch. *l.* 9. *de Matr. D.* 15. *n.* 6. *& l.* 1. *Mor. c.* 14. *n.* 9. Tamb. *l.* 2. *c.* 1. §. 16. *n.* 98. Excipe, nisi alius distinctus specie titulus concurrat, ut si ad præceptum jejunandi, audiendi sacrum &c. accedat etiam votum; tunc enim utique hæc circumstantia esset aperienda. Suar. Bonac. Sanch. *l. cit.* & est in confesso.

76. Duratio seu mora in peccato, quamcunque ea longa sit & diuturna, non transfert peccatum in aliam speciem, per se loquendo: quod addo, quia per accidens ratione accedentis perfectæ advertentiæ potest fieri, ut peccatum, quod ex imperfectione actûs, seu defectu plenæ advertentiæ tantùm est veniale, fiat mortale, de quo nemo dubitat. Peccatum ergo, ex suo genere veniale, aut mortale in tali specie, quacunque morâ continuetur, non fiet illud mortale, nec istud in aliâ specie constituetur, quia ratione moræ seu durationis præcisè semper retinet suam, in qua verè est, speciem. An autem & quomodo nihilominus debeat aliquando à pœnitente præsertim ab inveterato peccatore explicari, dicetur *p.* 3. *n.* 177. & maximè *à n.* 600.

ARTICULUS VII.

Deducuntur ex dictis nonnulla utilissima documenta ad facilitandam confessionem.

77. I. Peccata mortalia omnia, quantum humana & morali diligentiâ adhibita fieri potest, necessario in suâ, in qua verè sunt, specie sunt exponenda. Et idcirco etiam omnes omnino circumstantiæ, quæ speciem actûs mutant, non possunt in Confessione, nisi sacrilegè, reticeri. Hæc est communis & indubitata Theologorum sententia, fundata partim in auctoritate Concilij Trident. *sess.* 14. *cap.* 5. *& can.* 7. partim etiam, quia nullum peccatum mortale remittitur sine altero; quæ est rursus certa sententia: ergo omnia & singula sunt aperienda in confessione, cùm nullum remittatur, nisi quod ad hoc sacrum tribunal est delatum.

Debent verò hæc peccata esse illa, quæ post Baptismum sunt commissa: ea enim, quæ ante Baptismum committuntur, per ipsum Baptismum remittuntur, nec reservantur ad sacramentalem absolutionẽ, post Baptismum à legitimo Judice conferendam.

78. II. Circumstantiæ impertinentes non sunt apta confessionis materia, & idcirco omnino reticendæ; speciem enim peccati nec mutant, nec augent, nec minuunt, & idcirco etiam impertinentes vocantur. Ad quid ergo confessionem deferantur?

79. III. Circumstantiæ generales, seu, ut alio nomine compellantur, transcendentales non sunt specialiter in confessione exprimendæ. Suar. *D.* 22. *s.* 4. *n.* 15. Bonac. *diff.* 3. *n.* 23. Ubi licet solùm loquantur de ingratitudine, eadem tamen est ratio reliquarum sub hoc nomine comprehensarum circumstantiarum: cùm enim, hoc ipso quòd generales, sint imbibitæ in quovis mortali peccato, per se intelliguntur; supervacaneum ergo est, eas specialiter explicare, & dicere, se, cùm die festo sacrum omisit, DEO ingratum

gratum fuisse, inobedientem &c. Quòd si tamen eæ circumstantiæ formaliter & quasi reflexè intendantur, v. g. ex expresso affectu & voluntate se DEO non submittendi, ejus in præcipiendo auctoritatem contemnendi &c. essent omnino specialiter etiam exponendæ; singulæ enim virtutes videntur magis & specialiter ad hoc obligare, ut peccata contra illas non fiant formaliter, quàm ad hoc ut non fiant solùm materialiter. Unde si quis cultum DEO debitum deneget non audiendo sacrum die festo, ex formali expressa intentione ipsius irreligiositatis, & propter affectum inhonorandi DEUM, committet peccatum in genere irreligiositatis, specie diversum ab eo, quod committit, si ex affectu erga studia, pecunias lucrandas &c. DEO cultum debitum non deferat.

80. IV. Circumstantiæ, quæ peccati speciem augent, vel minuunt tantùm venialiter, non sunt necessariò exprimendæ in confessione; possunt tamen, si pœnitenti libuerit, exprimi: talium enim circumstantiarum eadem est ratio, quæ est cujuslibet alterius peccati venialis; quod non esse materiam confessionis Sacramentalis necessariam, expressum est in dicto Concilij Trident *cap.* 5.

81. V. Circumstantia, ratione cujus peccatum, quod alioqui seclusâ illa circumstantiâ veniale duntaxat est, evadit in mortale, aperienda est: etsi enim peccatum mortale & veniale aliquo modo non differant specie, quando eidem virtuti opponuntur; tamen in ratione injuriæ & offensæ divinæ ea inter se differre specie est omnino certum. Unde furtum leve, etsi in hoc genere, nempe furti, non differat specie à furto magno, tamen in ratione divinæ offensæ maximè differt, & specialiter exponendum in confessione, an quantitas furto sublata sit ea, quæ communiter dicitur sufficere ad constituendum peccatum grave. Bonac. *n.* 4. *&* 6. Coninch. *D.* 7. *d.* 3. *n.* 10. Suar. *D.* 22. *s.* 2. *n.* 7.

82. VI. Circumstantiæ, quæ peccatum ita minuunt, ut, quod ijs seclusis fuisset mortale, ratione earundem fiat vel nullum peccatum, vel certè veniale tantùm, necessariò sunt in confessione exprimendæ. Bonac. *l. c.* & alij: alioquin enim mendacium in ea committeretur; siquidem tanquam mortale proponeretur, quod tamen revera non esset commissum: ut si is, qui in extrema necessitate constitutus accepit, in notabili quantitate sibi necessariâ, rem alioquin extra casum necessitatis non suam, accuset se absolutè de hac surreptione, tanquam de furto facto in quantitate notabili, adeóque ad peccatum mortale sufficiente, peccat, nisi bona fides eum excuset, mortaliter: sicut & is, qui ex inculpata inadvertentia aut oblivione, excusante à mortali, omittit horas Canonicas, ad quas tenetur, aut comedit carnes die jejunij, & tamen de ea omissione aut comestione absolutè se accusat, nullâ suæ inadvertentiæ mentione factâ; tales enim se de peccato accusant, quod tamen non commiserunt, atque adeò in re gravi mentiuntur in confessione.

83. VII. De circumstantijs merè aggravantibus, hoc est, ijs, quæ peccatum à sua, quam primitus habent, ad aliam speciem malitiæ non extrahunt, sed intra illam relinquunt, in ea tamen secundùm

prudentem hominum existimationem aggravant, magis vel minùs notabiliter, quò nempe excessus supra primam malitiam major vel minor, gravior vel minùs gravis fuerit; de his, inquam, circumstantijs jam diuturna & gravis inter Auctores est controversia, an sint necessariò explicandæ, ita ut earum omissio confessionem reddat omnino invalidam. Explicandas esse, tuentur 18. Doctores apud Henriq. *l. 5. c. 7. §. 6.* inter quos præcipui sunt Alensis, Richard. Major, uterque Sotus, Victoria, Canus, Ledesma ex Suar. *D. 22. s. 3. n. 5.* ubi eos sequitur, quibus ex Laym. *l. 11. tr. 2. c. 10. n. 2.* addendus Bartholomæus Medina & Lopez. Eandem sententiam tenent ex nostris Henriq. Suar. citt. Rebell. de oblig. *l. p. l. 2. q. 17. s. 2. n. 7.* Filliuc. *tr. 7. c. 4. n. 88.* Coninch. *D. 7. d. 3. n. 13.* Sanch. *l. 2. Mor. c. 32. n. 39.* & *l. 4. c. 14. n. 24.* Fagund. *l. 4. de 2. præcept. Eccles. c. 2.* & multi alij ex recentioribus: nec desunt ex illis aliqui, qui oppositam sententiam gravi censurâ notant, dum eam vocant improbabilem, imò & scandalosam: Didacus verò Nugnus. *T. 2. in 3. p. q. 9. a. 3.* apud P. Georgium Gobat de re morali præclarè meritum *in Alphabeto confitent. n. 378.* eò progressus est, ut ausus sit dicere, eam omnino esse stultam. Verùm his censuris non obstantibus.

84. Circumstantias, de quibus modò est sermo, necessariò explicandas esse, negant S. Thom. *in 4. d. 16. q. 3. a. 2. q. 5.* Paludan. Durand. Dionysius Carthus. S. Bonavent. Almaynus, Adrian, Medin. Antonius Zerola, Sayrus, Pesantius & multi alii apud Dian. *1. p. tr. 7. R. 1.* & *14.* & *5. p. tr. 14. Res. 59.* quos nominatim etiam sequuntur Navar. *in princip. cap. Consideret. & in Man. c. 6. n. 7.* Tolet. *l. 3. c. 7.* Valentia *T. 4. D. 7. q. 11. p. 1. Assert. 5.* Reginald. *l. 6. c. 5. n. 134.* Dicast. *D. 9. d. 3. §. 2. n. 181.* Bonac. *D. 5. quæst. 5. s. 2. pag. 2. §. 3. diff. 3. num. 5.* Vasq. *q. 91. a. 1. d. 2. n. 6.* ubi ait, hanc sententiam apud Scholasticos esse magis receptam, quam etiam tenent novissimè Lugo *D. 16. s. 3. à n. 107.* Joan. Sancius *in select. D. 11. n. 6.* Tamb. *l. 2. c. 1. §. 18. n. 111.* Busenbaum in sua medulla, *l. 6. tr. 4. c. 1. d. 3.* Laym. *l. 1. tr. 2. c. 10. n. 2.* & alij, quorum agmen claudat P. Georg. Gobat. *n. 375.* Hinc facilè apparet, censuram Nugni esse nimis acerbam, inconsideratam & præfervidam: quasi verò tam graves, quos retuli, Auctores, ipse etiam S. Thomas fuerint stulti. Absit! ut tam fædam maculam tam claris Theologiæ sideribus inuramus. Nihilominus tamen

85. Hanc sententiam etiam suimet auctores diversimodè limitant: & quidem I. in gradibus consanguinitatis, singulariter in primo & secundo, ita ut, qui cum sua matre aut sorore carnaliter peccavit, teneatur hanc gradûs circumstantiam explicare. Ita Laym. *n. 3.* Bonac. *n. 10.* Valent. *l. c.* & alij. Idem sentiunt de gradibus affinitatis. II. In furti quantitate: neque enim satis est, dicere, se notabilem pecuniæ v. g. summam abstulisse, sed necesse est, definitè dicere, quantum sit furatus, num centum, num mille. Laym. *l. c.* Valent. §. *Ex hoc item fundamento.* Bonac. *n. 17.* & alij. III. In voluntate occidendi plures homines. Laym. *ibid.* IV. In esu carnium die Jejunij: neque enim

enim satis est, dicere, te violâsse jejunium, sed necesse est exprimere esum carnium: Laym. *ibid.* V. in eo, qui totam noctem cum fœmina in eodem lecto accubuit, etsi semel tantùm cum eâ concubuerit. VI. In eo, qui ordinarium peccandi modum nimiùm excessit. VII. Cùm certæ quantitati furti annexa est reservatio, vel excommunicatio. Idem est, si sub simili censura aut reservatione prohibitus sit incestus cum consanguineis, aut affinibus; fornicatio cum filia confessionis: ut sanè in Diœcesi Constantiensi hæc delicta reservatis adnumerantur. VIII. In pœnitente, qui à Confessario interrogatur de consuetudine peccati, vel alia circumstantia aggravante.

86. Ego posteriori sententiæ libenter subscribo, non tantùm propter magnam doctissimorum virorum, ingenti numero ita sentientium, auctoritatem, sed etiam quia benignior est; in iis enim, quæ ad animarum salutem, pacem, & tranquillitatem faciunt, eamque fovent, benigniora sunt amplectenda, & horror, qui alioqui in patefaciendis peccatis cernitur, quantum fieri potest, mitigandus est, ne plurimi à salutari confessionis usu retrahantur. Si enim magnam sentiunt difficultatem in enumerandis peccatorum suorum speciebus, & declarando eorum numero, quid non tandem futurum arbitramur, si ab iis exigatur, ut etiam singulas circumstantias, alioqui non necessarias, declarent, & urgeantur, ut aperiant: quanto tempore v. g. in perversa voluntate, aut opere illicito, moram traxerint; quàm vehemens fuerit odium, quo proximum prosecuti sunt &c. aut certè si rei difficultate non frangantur, sed ex hac quoque parte confessionis integritati satisfacere velint, in anxietatem, & conscientiæ quandam torturam incurrent, dum non rarò timebunt, ne hujus vel illius delicti gravitatem secundùm omnes circumstantias exposuerint, & sic vix unquam optata pace fruentur, quod est magnum impedimentum gustandi, quàm suavis sit Dominus, ut ad illius amorem, in quo perfectum nostrum bonum consistit, accendantur, exstimulenturque. Ut autem confessio nimis ardua & difficilis, velut conscientiæ carnifex, ex tam enucleatâ circumstantiarum consideratione reddatur, nec ipsum Concilium Tridentinum *sess. 14. cap. 5.* probat; ex quo pro nostra sententia argumentum forte desumi potest: cùm enim Concilium eo loco ex instituto voluerit Sacramentum Pœnitentiæ explicare, & exactam de eo doctrinam tradere, utique ex ejus mente plus non est imponendum, quàm quod expressit: atqui eo loco meminit quidem circumstantiarum, sed earum duntaxat, quæ speciem mutant, iis, quæ intra eandem speciem solùm aggravant malitiam, silentio prætermissis: ergo hoc ipso indicat, circumstantias merè aggravantes non esse necessariò aperiendas: dum enim unum affirmavit, videtur alterum negâsse juxta Regulam juris: imò expressè ait, nihil aliud à pœnitente exigi, quam ut omnia peccata, quibus se DEUM graviter offendisse meminerit, confiteatur. Hinc autem subsumere licet: Sed omissis circumstantiis merè aggravantibus nihilominus omnia peccata recensentur, cùm ob illas circumstantias peccata neque specie, neque numero multiplicentur. Nec refert, quod

sin

sine illis non satis æstimari possit gravitas peccatorum; etenim clementissimus Judex DEUS, cujus vices agunt confessarii, non exigit mathematicam calculationem, aut gravitatis ponderationem, sed quanta haberi potest ex specie & numero peccatorum, ut judicium feratur de universo statu peccatoris, sitne bonus vel malus, pejor an pessimus: quod sufficienter ferri poterit, modò circumstantiæ, quæ speciem mutant, exprimantur. Quando ergo jugum, quod Christus suis fidelibus imposuit, suave est, & onus leve, quid est, quòd illud sine causa aggravemus? sive dein hunc sensum ex Sacra scriptura, sive ex natura institutionis hujus Sacramenti sive ex definitione aliqua Pontificum & Conciliorum, sive ex recepta Ecclesiæ traditione petere velimus. Certè ex his de tali onere nihil constat, ut pluribus prosequitur Dicastillo *tr.* 8. *D.* 9. *d.* 3. §. 2. *n.* 181.

87. Sed jam quod ad limitationes, *num. præcedenti* positas, attinet, dicam, quod sentio, ejusmodi limitationes mihi semper displicuisse: Ad quid enim serviant, nondum video, quàm ut sententiam, cui adduntur, enervent, ita ut incertum omninò sit, quænam tandem illa sit. Ad singulas ergo ut respondeam, mens mea hæc est.

88. I. Lineæ & gradus consanguinitatis & affinitatis vel distinguuntur inter se specie, vel non. Si primum utique necesse est, & lineam, & gradum exprimere, non jam ut circumstantiam merè aggravantem, sed specificantem. Si secundum, quod nobis ex dictis suprà. *n.* 51. est verosimilius, sunt quidem, qui existimant, gradus illos cum suis lineis, velut circumstantias notabiliter aggravantes, exponendos esse; sed hi doctrinæ consequentiam non tenent. Quam notam ut & nos non incurramus, judicamus non esse necessarium, ullum gradum, etiam primum, exprimere; qui ergo incestum commisit, etiam cum propria matre, plus non debet dicere, quàm: *commisi incestum naturalem.* Tamb. *l.* 2. *c.* 7. §. 7. *n.* 49. Dian. 1. *p. tr.* 7. *R.* 21. & *p.* 3. *tr.* 4. *R.* 67. in Resol. 31. & *p.* 4. *tr.* 4. *R.* 234. & *p.* 5. *tr.* 14. *R.* 56. §. *quæro sexto.* P. Georg. Gobat. *n.* 387. Citatur pro hac sententia etiam Hurtado *D.* 9. *de Sacram. diff.* 4.

89. II. Limitatio fuit in furto. In hoc non est necesse, explicatè dicere, quàm magnus sit, quantuscunque demum sit, excessus supra materiam ad peccatum mortale constituendum sufficientem. Sufficit ergo, si furatus fuisti, v. g. mille florenos, & dicas: *furatus sum notabilem quantitatem.* Tamb. *l.* 2. *c.* 8. §. 1. *n.* 1. Lugo *D.* 16. *s.* 3. *n.* 121. Dian. *R.* 114. Errares autem, si diceres: furatus sum decem, cùm tamen furatus sis sex, vel quindecim &c. quia jam non explicares furtum, quod verè commisisti, sed aliud, quod non commisisti. Idem est in similibus, & ideo, qui ex horis Canonicis omisit quatuor horas, quas minores vocant, cum Vesperis & Completorio, non debet istum horarum numerum tam exactè referre, sed satisfaciet, dicendo: *omisi notabilem officii divini partem.* Dian. 2. *p. tr.* 12. *R.* 5. & alii. III. & V. Limitatio huc non faciunt, sed ad numericam peccatorum multiplicationem, de quâ suo loco: hîc solùm adverto, ex doctrina tunc tradenda confirmari posse nostram

noſtram ſententiam de circumſtantiis, quamcunque notabiles ſint & graves, modò ſint merè aggravantes, non exponendis. IV. Limitatio etiam non eſt ad rem. Etſi enim Granadus in 3. p. *Contr.* 7. *tr.* 9. *D.* 9. *n.* 22. apud Dianam. 5. *p. tr.* 14. *R.* 56. §. *quæro quartò* : exiſtimet, eſum carnium in violatione jejunii non eſſe neceſſariò exprimendum, ſed ſufficere, ſi dicas : *violavi jejunium* : hoc tamen non eſt admittendum, quia in jejunio duo præcepta concurrunt, unum affirmativum de ſumenda unica refectione; alterum negativum de carnibus non comedendis. Eſus ergo carnium exponendus eſt, non, ut circumſtantia merè aggravans, ſed ſpecificans, ut pote diſtincto ſpecie præcepto adverſa. VI. Limitatio nihil evincit; non enim modus operandi, quamcunque vehemens & extraordinarius ſit, exprimendus eſt, niſi fortaſſis actionem ex ſua in aliam ſpecificam malitiam transferat, ut ſuprà *n.* 71. de feritate dixi.

90. VII. Limitatio etiam vana eſt : in hoc enim caſu exceſſus in peccato, quamcunque ſit notabilis, exprimendus eſt, non per ſe & ratione ſuî, tanquam materia neceſſaria, ſed per accidens rationæ adjunctæ vel reſervationis, vel cenſuræ. Quædam enim peccata ab Eccleſia vel reſervantur, vel cenſuris etiam puniuntur, non quomodolibet, ſed ſub certa quadam ratione : v. g. qui cum excommunicato converſatur, incurrit, ſi ille excommunicatus ſit denuntiatus aut notorius percuſſor Clerici, in minorem excommunicationem; ſecus, ſi ſit occultus & toleratus : attamen denuntiatio aut notorietas ſunt circumſtantiæ, quæ facti ſpeciem etſi non immutent, tamen debent Confeſſario aperiri, ut ſciat, an & quid poteſtatis habeat in tale peccatum ratione cenſuræ, aut reſervationis : ſic ſi quis ſpoliet Romipetam, incurrit excommunicationem Bullæ Cœnæ reſervatam, non item ſi alium viatorem : ſic multæ cenſuræ latæ ſunt contra facientes aliquid ſcienter & temere, non ex negligentia, aut ignorantiâ non omnino craſſa, nec affectata.

91. VIII. Limitatio non eſt melioris farinæ. Fac enim ejuſmodi Confeſſarii præceptum non adeſſe; eſtne tunc circumſtantia etiam enormiter aggravans ex neceſſitate aperienda ? non dicent, ut credo, qui eam noſtræ, & etiam ſuæ ſententiæ adjecerunt : exprimenda ergo eſt, non quia aggravat, ſed quia urget præceptum Confeſſarii, quem Tamb. *l.* 2. *c.* 1. & *c.* 10. §. 2. *n.* 38. Lugo *D.* 14. *ſ.* 10. *n.* 172. & alii aſunt habere jus ea, quæ ad ſalutem animæ ſpectant, interrogandi, & conſequenter pœnitentem habere obligationem reſpondendi ad interrogata : quod quidem Joannes Sancius in ſelectis. *D.* 9. *n. præcipuè* 6. citatus à Lugo, ubi ſuprà, & nonnulli alii negant; & Dicaſt. *D.* 6. *d.* 21. *à n.* 376. multùm eorum ſententiæ favet, pro eóque refert Navarrum *in Man. c.* 21. *n.* 48. & Caſparum Hurtadum; idemque ſenſiſſe dicitur etiam Pontius; & abſolutè docuit Fagund. *l.* 3. *c.* 1. *n.* 6. & *c.* 7. *n.* 11. Sed jam eſt 58. inter prohibitas à S.D.N. Innoc. XI. de quo vide *infrà p.* 3. *n.* 178.

Maneat ergo, circumſtantias intra eandem ſpeciem merè aggravantes non eſſe, etſi ſint valde notabiles & enormes, per ſe

in confessione aperiendas, ne videlicet imponamus fidelibus jugum, quod Christus ipse hujus Sacramenti Auctor non imposuit, ut Dicast. *D.9. d.3. §.2. à n.*181. fusè prosequitur: cur enim nos subditi obligemus fideles ad aliquid, ad quod noster Princeps ipse eos obligare noluit.

Atque ex his, quæ hactenus hoc & præcedenti Articulo de circumstantiis, præter nostrum propositum, paulò fusiùs disseruimus, multa & valdè utilia ad confessiones breviter & rectè expediendas inferri possunt: præcipuè illud, quænam circumstantiæ ad examen pro paranda confessione sint vocandæ.

ARTICULUS VIII.

De numero peccatorum indagando.

92. Reperiuntur nonnulli, qui, cùm confessionem parant, contenti sunt solùm suorum peccatorum etiam mortalium species, vel circumstantias specificas investigare, putantque, se suo officio abunde satisfeciſſe. Sed hi manifesti erroris convincuntur ex Concil. Florent. in Decreto Unionis, & Trident. *sess.* 14. *c.* 5. & *can.* 7. ubi expressè definitur, omnia, & singula peccata mortalia, eorumque circumstantias, quæ speciem mutant, esse in confessione aperienda. Si singula: ergo etiam numerus talium peccatorum colligendus est & exprimendus. Quomodo autem, & quando contingat, peccata numericè multiplicari, dicemus infrà *p.*3. Interim de eodem numero explicando generatim quædam sunt adnotanda. Itaque

93. I. In numero materiæ necessariæ nihil est addendum, nihil minuendum, nihil ita exprimendum, ut nesciat Confessarius, quem pœnitens numerum velit. Itaque qui ter v.g. pejeravit, non satisfacit, si dicat *se aliquoties pejerâsse*: etsi enim ista vox ad minimum significet, aliquid bis esse factum, quia tamen potest etiam quater, decies, vigesies &c. comprehendere, incertum est, quid velis, quando non aliter, quàm per istam vocem *aliquoties*, numerum exprimis, cùm ea sit prorsus indifferens ad quemcunque numerum supra unitatem explicandum. Idem est de particula *frequenter*, *sæpe*: nam & hæc significat ad minus binarium, juxta Gloss. *in Cap. Monasteria de vita & honest. clericorum V. frequenter.* & quemcunque alium numerum isto majorem. Quid ergo dicis, si dicas, *te sæpe pejerâsse*: utique nihil, & siquidem integritati & valori confessionis consultum velis, aliter oportet rem, quam agis, agere. Dicast. *D.9. d.3. n.*210. Quapropter

94. II. Qui scit numerum peccatorum, eumque mathematicè certum, tenetur illum exprimere: & idcirco qui scit, si sexies blasphemâsse, tenetur determinatè dicere: *sexies blasphemavi*. Cùm enim, ut paulò antè dixi, & ex omnium ore affirmant Navar. *in Man. c.*6. *n.*14. *ad princ. Cap. Consideret. de Pœnit. dist.* 5. *n.*40. & Victoria *de Sacram. n.* 178. Tamb. *l.*2. *c.*1. §.4. *n.*21. peccatorum numerus necessariò sit aperiendus in confessione; sexta autem blasphemia non minùs peccatum sit, quàm prima aut secunda, sanè sicut non licet in confessione primam aut secundam blasphemiam reticere, ita nec licebit sextam. Et ideò si quis sciat certò, se sexies blaſphe-

blaſphemâſſe, præ verecundia autem, aut aliâ ſimili de causâ confiteatur, dicendo, ſe quater aut quinquies plus minùs blaſphemâſſe, peccat mortaliter, ut notat Sylveſter *V. confeſſio* 1. *quæſt.* 11. *ſub finem.* & Victoria *loc. cit.* Peccata enim Confeſſario ſunt aperienda, prout ſunt in pœnitentis conſcientia, ut nec plus nec minùs poſſit dici: vide Suar. *D.* 22. *ſ.* 5. *n.* 37.

95. III. Non eſt opus, peccatorum numerum ita exprimere, ut ſingula per ſe ſolitariè, & quaſi hiſtoricè referantur, modò ſint ejuſdem ſpeciei; ſatis enim eſt, ſi uno verbo dicas, te decies blaſphemâſſe, vigeſies fornicatum, trigeſies pejerâſſe &c. niſi fortè aliquod talium peccatorum habeat annexam circumſtantiam, quæ ſpeciem mutet: eſt enim multorum non vulgaris error, peccata ſic enucleatè exponenda eſſe, cùm tamen & brevitas, quæ eſt una de perfectionibus confeſſionis, aliud exigat, & præterea tali confeſſioni nihil deſit ad ipſius integritatem, etſi paucis & claris verbis peccata exprimantur. Taceo, quòd nec uſus Eccleſiæ, & recta fidelium praxis aliud requirat; & ſic confeſſio non reddetur nimis onerosa. Bonac. *D.* 5. *q.* 5. *ſ.* 2. §. 3. *diff.* 3. *n.* 2. Coninch. *D.* 7. *d.* 7. *n.* 63. Dicaſt. *tr.* 8. *D.* 9. *d.* 2. *n.* 52. Dian. 1. *p. tr.* 7. *R.* 13. Navar. *in Man. c.* 6. *n.* 18. & in princ. *Cap. Conſideret. n.* 110. Reginald. *l.* 6. *c.* 4. *n.* 116. Suar. *l. c.*

96. IV. Qui morali diligentia adhibita numerum omnino certum deprehendere non poteſt, videat, an non ſaltem occurrat is, qui videatur eſſe veroſimilior, ſive, qui plus minúſve parùm credatur à certo diſtare: hic enim, ſi alius haberi non poſſit, exprimendus eſt per particulas *circiter, plus minùs, præter propter.* Suar. *l. c.* Coninch. *n.* 62. Dicaſt. *n.* 54. & alii. Et ſufficit hoc, nec aliud requiritur, cùm fiat, quod eſt moraliter poſſibile.

97. Unde, qui numerum hoc modo, certum videlicet pro incerto, dixit, non debet poſtea angi, aut repetere, ſi deprehendat, ſe aliquid minùs, vel etiam ampliùs dixiſſe, quàm verus numerus, qui poſt confeſſionem occurrit, comprehendit, quia in prædicto veroſimili numero ſufficienter etiam alter, major vel minor, jam eſt incluſus. Suar. Coninch. *ll. cc.* Dicaſt. *n.* 53. Bonac. *p.* 3. *n.* 7. niſi fortaſſis ſpecialis aliqua circumſtantia neceſſaria occurrat, quæ priùs non occurrebat, vel niſi poſtea deprehendat, numerum illum certum, quem expreſſit, incerto eſſe valde notabiliter majorem vel minorem, v.g. in duplo, vel intra duplum in magna quantitate, quia major illa vel minor peccatorum multitudo per priorem confeſſionem revera non fuit explicata. Suar. Coninch. *ll. cc.* Bonac. *p.* 2. §. 3. *diff.* 2. *n.* 6. Reginald. *l.* 6. *n.* 126. Hoc verò moraliter vix poteſt contingere, ſi prior diligentia in diſcutienda conſcientia fuerit mediocris juxta dicta *n.* 11. Hinc, qui dixit, ſe decies circiter commiſiſſe mollitiei peccatum, decies fornicatum eſſe &c. & poſtea deprehendit, id factum eſſe duodecies, aut octies, nihil tenetur repetere: ſicut nec is, qui dixit, ſe vigeſies plus minùs fornicatum eſſe &c. cùm tamen, ut poſtea deprehendit, fornicatus ſit vigeſies quater. At qui dixiſſet, aliquid factum vigeſies, quod poſtea deprehendit, factum eſſe quadragies, tenetur illum exceſſum proximè explicare,

plicare, & nihil ampliùs, quia bonâ fide processit; excessus enim ille se habet ut alia peccata, bonâ fide omissa, quæ sola sunt, ut suo loco dicemus, in proxima confessione exponenda.

98. Sed enim difficultas jam est, quid intelligatur per ejusmodi particulas, *Circiter*, *Plus minùs* &c. quam explicare non est ita expeditum. Communiter aiunt, id nullâ certâ regulâ definiri posse. Nihilominus tamen, ut consulant aliquousque pœnitentibus, aliquid dicunt, & I. quidem Dicastillo *n.* 117. Dian. 3. *p. tr.* 4. *R.* 94. & alii apud ipsos totum id arbitrario Judicio prudentis committunt. Sed cur hi mittunt nos ad alios? cur ipsi, cùm sint, ut meritò supponimus, sapientes, non explicant, quod ab aliis prudentiâ præstantibus edisseri posse arbitrantur? alioqui frustra nos ad eorum judicium explorandum dirigerent. Alii igitur II. ut paulò clariùs suam aperiant mentem, dicunt, quò major est numerus, qui exprimitur, eò majorem posse esse illum, qui sub iis verbis *Plus minùs* intelligitur. Sed quantò major esse possit, non satis disertè explicant: Exempla, quibus utuntur, ostendunt, posse ea verba *Plus minùs* extendi ad illum numerum, qui sit quinta pars numeri expressi. Hinc eum, qui dicit, se decies circiter pejerâsse, etsi postea deprehendat, se duodecim vicibus pejerâsse, ad nihil ampliùs obligabunt; sicut nec illum, qui dicit, se centies circiter peccâsse, cùm tamen centies vigesies id se fecisse recordetur: est nempe binarius respectu denarii, vicenarius respectu centenarii quinta pars. Verùm iste calculandi modus aliis non placet. Dicunt ergo alii III. videndum esse, an excessus ille, per verba *Circiter*, *Plus minùs*, significatus, sit juxta communem prudentûm æstimationem absolutè & in se magnus & notabilis: etsi enim verba ista *Plus minùs* sint relativa, sæpè tamen etiam accipiuntur absolutè & simpliciter, absque ulla ad aliquid majus vel minus comparatione. Itaque si excessus iste absolutè consideratus sit parvus, de eo non est ampliùs laborandum; si verò sit magnus, etsi respectivè ad majorem sit parvus, erit utique curandus: v. g. vicenarius est in se magnus, etsi respectu centenarii videatur esse modicus, & ideò si dicas, te centies circiter pejerâsse, postea autem cognoscas, te vigesies & centies id fecisse, de illis viginti vicibus postea te debes accusare.

99. Sed adhuc restat explicandum, quis demum numerus in se magnus censeri possit ac debeat. Alii quatuor aut quinque, alii duplum, alii quintam, ut vidimus, partem, alii decem pro magno habent. Mihi media aliorum via placet, quam Bonacina, *D. 5. q. 5. f. 2. p. 2. §. 3. diff. 2. n. 6.* monstrare videtur, denarium scil. pro magno habendum. Si quis ergo dixerit, se decies aliquid fecisse, & postea recordetur (quod tamen novo examine investigare non tenetur, si antè vel mediocriter se examinârit) se fecisse vigesies, debet proximè confiteri, se decies id fecisse, cùm alia decem jam fuerit confessus: nam ex consueta significatione & usu prudentûm illa verba *Plus minùs*, *Circiter*, *Prater propter*, ultra novem se non extendunt.

100. Quòd si verò aliquis notam illam dubitativam *Plus minùs*, numero peccatorum

catorum non adjiciat, sed absolutè dicat, se quater pejerâsse, & postea videat, se quinquies id fecisse, de ista quinta vice debet se postea accusare, quia revera priùs se de illa non accusavit, sicut accusâsset, si dixisset, *quater plus minùs*. Bonac. *D. 5. q. 5. s. 2. p. 2. §. 3. diff. 2. n. 9.* Suar. *D. 28. s. 1. n. 3.*

101. V. Quando factâ diligenti, & accommodata conscientiæ discussione numerus peccatorum necdum, alterutro ex prædictis modis, potest cum probabilitate ut certus affirmari, sine periculo magni erroris, tunc disquiratur, quoad fieri poterit, quâ frequentiâ peccatum per diem, septimanam, aut mensem sit perpetratum, & numerus ita deprehensus dividatur in partes, quoties nimirum quolibet die, aut hebdomade, aut mense id perpetraverit: hac enim ratione effugitur periculum errandi, cùm in singulis partibus non possit committi magnus error, qui in tota summa simul sumpta alioqui esset maximus.

102. VI. Quòd si nec isto modo peccatorum numerus iniri possit, (ut evenire potest & solet ijs, qui valde rarò, nec nisi per longa intervalla confitentur, & tamen interim in luto peccatorum usque ad aures, ut ajunt, immersi hærent, & volutantur) quodnam tandem ij remedium habeant, dicemus commodiùs infrà, cùm specialiter agemus de inveterato peccatore. Hîc generatim id monemus cum Suar. dictâ *s. 5. n. 39.* in ejusmodi casibus non esse à Confessario urgendos pœnitentes ad certum aliquem numerum proferendum, cùm id sæpè sit moraliter impossibile, vel ita incertum, ut nulla fides illis possit adhiberi.

103. Hîc tamen haudleviter & perfunctoriè carpendi sunt illi, qui cùm frequenter, v. g. quolibet octiduo vel singulis quatuordecim diebus confitentur, non aliter solent suorum, etsi gravium & valde palpabilium delictorum, numerum, quàm per particulas illas, *circiter, aliquoties* exprimere, quasi aliter non possint: hi enim utique satìs socordes sunt; quis enim credat, ijs non posse meliùs & certiùs de eo numero constare, v. g. quis patienter ferat Clericum, si dicat: hoc octiduo ter circiter omisi Breviarium; aut studiosum, si dicat: hac hebdomade ter plus minùs voluntariè me pollui &c. hoc enim loquendi modo indicant isti, se de tertia vice dubitare, cùm tamen, si paulò sint aut esse velint accuratiores, possint de ea vice esse certi: hoc verò dum faciunt, exponunt peccatum certum pro dubio; id enim ejusmodi particulæ dubitativæ significant: in quo utique gravissimè errant, séque & suos Confessarios, non tamen D E U M, qui scrutator est renum, & novit abscondita cordis, decipiunt; & cùm in re gravi id contingat, peccant etiam mortaliter, de quo non potest esse ulla dubitatio. Deligant ergo hi tempus tanto negotio, quantum est confessio Sacramentalis, opportunum & necessarium, suæque conscientiæ latebras exactiùs rimentur, non dubito, quin verus numerus ijs sit occursurus, norintque, illum satis rudem, & grossum modum colligendi peccatorum numerum, non nisi in gravibus, & fere inveteratis peccatoribus, ijsdemque valde rarò confitentibus tolerari posse, aut debere. Quòd si tamen verè aliquis etiam per hebdo-

madem ſua peccata ita multiplicet, ut ea & diverſæ ſpeciei ſint, & frequentiſſima, poterit etiam tali indulgeri aliquid, & ad juſtum verúmque numerum non adeò urgeri, præſertim ſi ſit memoriæ valde debilis: ſed hoc de homine paulò timoratioris conſcientiæ non eſt præſumendum.

104. Ut verò numerus peccatorum mortalium facilè, & ſatis exactè haberi poſſit pro confeſſione, expedit, in examine, quod quotidianum eſſe valde convenit, eum diligenter inquirere, &, ſi lubet, etiam in ſecreta quadam ſchedula adnotare. Et licèt, quod ad peccata venialia attinet, non ſit neceſſarium, eorum numerum aut inveſtigare in examine, aut in confeſſione exprimere, ut jam ſuprà *n.* 23. monui; valdè tamen conſultum eſt, ut id fiat: & ita omnino ſuadeo, modò, ut dixi, caveatur nimia anxietas & ſolicitudo.

ARTICULUS IX.

Praxis examinis pro confeſſione.

105. Hactenus de neceſſitate, & materia Examinis pro futura confeſſione, ſatis, ut opinor, diſſeruimus, nunc videamus, quæ in eo faciendo praxis ſit ſervanda, ut rectè fiat. Itaque examinaturus ſuam pro confeſſione, quam meditatur, conſcientiam, eadem puncta obſervabit, quæ pro aliis quotidianis conſcientiæ examinibus tradi ſolent: niſi quòd in tertio ſit nonnulla variatio, ut conſtabit. Quapropter

106. I. Tempus opportunum & à reliquis occupationibus vacuum ſibi deliget, & flexis ante Chriſti crucifixi imaginem vel aliam genibus, excitabit memoriam beneficiorum à DEO acceptorum, pro iiſque eget, quàm poteſt ferventiſſimo affectu gratias, in hunc vel alium ſimilem modum.

DEUS, cujus miſericordiæ non eſt numerus, & bonitatis infinitus eſt theſaurus, Divinæ & Clementiſſimæ Majeſtati tuæ pro univerſis beneficiis, quæ ad hoc uſque momentum mihi indigniſſimo tuo famulo liberaliter dignatus es conferre, gratias ago, tuámque Clementiam humillimè deprecor, ut, qui petentibus poſtulata concedis, eoſdem non deſerens ad præmia futura diſponas. Per Chriſtum Dominum noſtrum. Amen.

107. II. Ut faciliùs in ſuorum peccatorum notitiam venire poſſit, adhuc genuflexus petet à DEO gratiam: hanc vel ſimilem orationem fundens.

Rogo te, benigniſſime Domine, ut lucem de fede Majeſtatis tuæ ad me mittas, & abundantem gratiam tribuas, quâ clarè cognoſcam, quid & quoties ab ultima mea confeſſione peccaverim, & in amaritudine animæ meæ, magna cordis contritione, commiſſa lugeam, & ex ſincero tui ſuper omnia amore deteſter.

108. III. Exigenda à conſcientia ratio, & jam non unius diei (horas ſingulas, ut in quotidiano examine fieri aſſolet, percurrendo) lapſus, ſed totius temporis, atque adeo ſingulorum ac ultima

tima confessione lapsorum dierum peccata omnia, sive dein ore, sive opere, sive etiam mente duntaxat commissa illa sint, præcipuè autem ea, in quæ proclivior est, & frequentior lapsus, in memoriam sunt revocanda, & ante oculos mentis nostræ statuenda: quod equidem illi, qui quotidie suæ conscientiæ latebras diligenter eâ, de qua suprà *àn. 6.* accuratione discusserit examinaritque, non erit difficile. Atque ut peccata commissa in memoriam faciliùs revocari queant, etsi satis esse videatur, ante oculos habere præcepta tum DEI, decalogo comprehensa, tum Ecclesiæ; peccata item capitalia, opera misericordiæ tum corporalia, tum spiritualia, nec non statum vitæ, in quo versaris, & officium, quod geris: infrà tamen parte tertiâ subjiciam aliquem eorum delictorum, quæ solent esse faciliora & frequentiora, catalogum.

109. IV. Discussâ in hunc modum conscientiâ, peccatisque in ordinem, prout Sacerdoti exponere volueris, redactis, pensanda est, & etiam atque etiam ponderanda eorundem gravitas & malitia, ad eorumque detestationem & vehementem dolorem excitanda voluntas, attendendo, quem, & quantum, quàm munificum, quàm bonum DEUM, Creatorem, Redemptorem, Conservatorem, Dominum, Patrem, Largitorem bonorum omnium &c. peccatis tuis offenderis: quantâ gratiâ excideris, quantum regnum perdideris, quanta damna & supplicia in futurum incurreris &c. His consideratis in contritionem & cordialem peccatorum detestationem erumpe, juxta formulam aliquam infrà parte secundâ præscribendam. Actui verò contritionis eliciendo non incongruè præmitti poterit hæc vel similis oratio.

Domine JESU Christe, respicere digneris super me miserum peccatorem oculis misericordiæ tuæ, quibus respexisti Petrum in atrio, Magdalenam in convivio, & latronem in patibulo, & præsta, ut cum Petro peccata mea dignè defleam, cum Maria Magdalena perfectè te diligam, & cum latrone in sæcula sæculorum te videam. Amen.

110. V. Seriò propone imposterum cum DEI gratia vitæ emendationem, maximè in illis peccatis, in quæ sæpiùs & graviùs ab ultima confessione es lapsus. Formam propositi habes infra insertam formæ & praxi Contritionis eliciendæ.

Et in hunc modum si te ad Sacramentum Pœnitentiæ obeundum præparaveris, existima, te tuo officio hactenus bene functum esse. Deinceps verò id unum cavebis, ne quidquam admittas, quod tuæ tam bonæ & sinceræ ad confitendum dispositioni obesse possit; & hoc non est nisi peccatum aliquod mortale: hoc enim solum est, quod dolorem novum exigit, adeò ut tunc prior ille ad valorem Sacramenti suscipiendi non sit ampliùs utilis.

QUÆSTIO II.

De quibusdam aliis ante confessionem expediendis.

DUo adhuc sunt, quæ priùs, quàm ipsum Confessionis negotium coram legitimo Sacerdote incipiat tractari, hoc loco

loco expedienda sunt: unum peccatorum adnotationem in charta concernit; alterum electionem Confessarii.

ARTICULUS I.

An peccata sint pro futura confessione scripto adnotanda?

111. Cajetanus *V. Confessio. condit.* 11. ait, id esse valde utile, imò quod alii notant, etiam consulendum saltem iis, quibus memoria est valde debilis; est enim hæc diligentia de se non mala, & aliàs ordinatur ad bonum finem; modò prudenter fiat, & caveatur probabile ejusmodi scripturam amittendi periculum: cùm enim scriptura sit signum aliquod permanens, naturâ suâ publicum, & hoc ipso, quia amitti potest, multis periculis expositum, confessio per eam instituenda reddi potest per quam odiosa & gravis, utpote nata ad peccatum etiam alteri, non habenti potestatem absolvendi, manifestandum, ad quod sanè nemo aliàs, nisi volens obstringi potest. Hinc jam

112. Patet, neminem per se obligatum esse, peccata sua, cùm ad sacrum Pœnitentiæ Tribunal perferenda sunt, scripto committere, saltem, si suæ memoriæ confidere queat: imò etiam neque tunc, cùm labilem & lubricam memoriam habet, Bonac. *D. 5. q. 5. s. 2. p. 2. §. 1. n. 4. & p. ult. n. 7.* Henriq. *l. 4. c. 4. n. 8.* Coninch. *D. 7. d. 9. n. 72.* Reginald. *l. 6. c. 3. n. 82.* Suar. *D. 22. s. 10. n. 4.* Dicast. *D. 7. d. 14. n. 244. & D. 9. d. 10. n. 869.* & alii communiter, inter quos est etiam Lugo *D. 15. n. 41.* apud eundem Dicast. *dicto n. 244.* sufficit nimirum, ut qui confiteri cogitat, adhibeat moralem & humano modo consuetam & ordinariam diligentiam, peccata in memoriam revocandi: ad maximam, extraordinariam, & non communem nemo tenetur juxta *dicta n. 7.* sed solùm ad mediocrem, de qua suprà *àn. 8.* Neque extat ullum præceptum Divinum retinendi memoriâ peccata, sed, cùm adest tempus confessionis, ea, quorum facto diligenti examine recordamur, confitendi. Adde, quòd usus fidelium id satis declaret; pauci enim sunt, qui scribunt, &, qui id faciunt, solùm ex devotione & superabundanti, quæ laudanda est, diligentiâ faciunt.

113. Dixi autem: *Per se*: in aliquo enim raro casu potest contingere, ut teneatur quis etiam scripto, si aliter non possit, confiteri. Hinc si articulus mortis urgeat, & moribundus existimet, se non posse elicere perfectam contritionem, nec supersse aliud medium consulendi æternæ suæ saluti, præterquam confessionem scriptam ad eam, sepositio quovis revelationis periculo, tenetur. Suar. *D. 36. s. 6. n. 7.* Bonac. *D. 5. q. 5. s. 2. p. ult. n. 6.* Dicast. *n. 241.* & alii, ab ipso relati *n. 239.* inter quos est etiam Lugo dicta *D. 15. n. 87.*

114. Ceterùm character, si quis omnino velit scripto confiteri, sit, oportet, ejusmodi, ut omnia peccata commodè & sine hæsitatione legi possint; non enim desunt, qui licèt in suis delictis describendis sint perquam accurati, tam malè tamen scribant, ut ea non nisi syllabatim dicere possint, non sine sua ipsorum, aliorumque gravi molestia & fastidio: præstat ex memoria sua peccata

Con-

Confessario aperire, quàm ex charta tam malè formata; sic enim illa cum majori devotione & contritione exponentur, & patefient in confessione.

115. Nec refert, periculum esse, ne unum vel alterum elabatur inter confitendum ex memoria; hoc enim periculum rarum est: &, si contingat, ut omittatur aliquod peccatum ob inculpatam oblivionem, excusatur pœnitens, & à peccato sic omisso nihilominus absolvitur, etsi cum obligatione id, postquam in memoriam rediit, in proxima confessione manifestandi.

ARTICULUS II.

De Confessario deligendo.

116. Si quod ullum est negotium, in quo opus sit fideli amico, & directore, est id, quod est de confessione peragenda: si verò pœnitens in eo deligendo aliud quidpiam, quàm quod ad ipsum in via salutis dirigendum spectat & facit, consideret, næ ille vanus sit, & progressûs in virtute non satìs studiosus. In deligendo ergo Confessario nihil aliud præter animæ suæ salutem attendat, & deligat eum, qui sit vir doctus & prudens, quem ut *Patrem* suum amet, ut *Judicem* suæ conscientiæ timeat, ut *Ducem* in via spirituali sequatur, ut *Magistrum* rerum spiritualium audiat, ut *Medicum* in morbis, molestiis, ac difficultatibus animi consulat; tandem eum, cui se totum sincerè aperiat, & à cujus nutu, consilio & directione in omnibus ad salutem suam spectantibus pendeat. Incredibile enim est, quanti id momenti sit, & quantum boni, consolationis, & securitatis in eo insit. Quod ergo faceret quis ad succurrendum corpori malè affecto, hoc ipsum, imò ampliùs faciat animæ causâ, cujus salus longè potior est salute corporis. Confessarium enim ignorantem & imperitum quærere, est quodammodo certum sibi ducem ad infernum quærere: idque est, ut Suar. *D. 28. s. 2. n. 9.* & Reginald. *l. 6. c. 3. n. 73.* tradunt, peccatum grave, siquidem talis Confessarius studiosè quæratur; potest enim contingere, ut bonâ fide eligat illum, quem putat esse doctum, peritum, & sufficientem ad rectam tanti mysterii administrationem, cùm tamen postea longè alium experiatur, videlicet indoctum &c.

117. Quòd si ergo unum talem, qualem dixi, tibi delegeris in Confessarium, eo unico deinceps, quoad fieri potest, utéris, neque ab uno ad alium, mox ad tertium discurres: hoc enim nihil est perniciosius, nihil periculosius, nihil ineptius; tales enim discursores & vagabundi plùs satis indicant, se nolle juvari & dirigi, imò nec veram sui emendationem proponere. Si tamen tanta esset verecundia, ut periculum sacrilegii ex confessione non integrâ immineret, meliùs esset, alium adire, & in tenebris peccati virus evomere, quàm in tenebras exteriores & æternas se conjicere.

118. Nihilominus tamen tuo sic electo Confessario non debes ita te addicere, ut si mutandus is sit, inde turberis: etsi enim expediat, conscientiæ suæ morbos semper deregere uni Medico, qui agnito periculo relapsûs sciat adhibere congruentem medicinam, & in dubiis aliisque rebus, ad animæ salutem spectanti-

bus, consilio & auxilio opportuno adesse; nullius tamen alterius quàm istius unius judicio aut directioni se velle credere, nescio, quid sapiat vel amoris vel alterius affectus non satis castigati.

119. Qui verò, dum suas necessitates omnibus proponunt, semperque sperant, se audituros tandem, quod ad suum genium futurum sit aptius & facilius, pessimè sibi consulunt, séque ipsos decipiunt graviter. Dum enim diversa judicia accipiunt, mutabiles fiunt, &, dum firmi non subsistunt, nunquam sibi satisfaciunt, semper inquieti, imò sæpè nec securi in conscientia: v.g. Usurarius aliquis circumit, usque dum tandem inveniat aliquem imperitum, qui eum ab onere restitutionis liberet; sed hic, dum ejusmodi diverticula quærit, aliud suæ operæ pretium non refert, quàm ut ipse, & ejus consultor pessimus cum reprobis suam accipiat portionem; iste enim graviter peccat tam malè consulendo; ille verò sacrilegè confitetur ex defectu doloris de præteritis, & propositi de vitando imposterum peccato, nec ab onere restitutionis, quod tamen unicè quærebat, liberatur. Bonac. *D.5. q.5. s.2. p.2. §.2. n.17.* Navar. *c.17. n.83.*

120. Quòd si tamen aliquis, non animo inveniendi aliquem, qui ad suum libitum absque sufficienti probabilitate respondeat, sed animo faciendi id solum, quod sibi licere fuerit judicatum, plurium super eadem re judicium & sensum exploret, talis non esset condemnandus. Bonac. *de peccat. D.2. q.4. p.9 n.10.* Sanch. *l.1. c.9. n.24.* cuilibet enim fas est suum jus protegere, quod rectè fit, dum quæritur sententia verè probabilis; hanc enim sequi licitum est, ut omnes nôrunt.

121. Sed quid? si aliquis duobus confessariis, uno ordinario viro gravi & familiari, apud quem in bona est fama & existimatione; altero, cui sit ignotus, utatur, ita ut priori confiteatur, cùm tantùm peccata communia & leviora occurrunt; posteriori verò, cùm graviora, & magìs infamativa, qualia censentur esse obscæna, accidunt, ne videlicet suam, quam apud alterum habet, bonam famam perdat. Certum est, ejusmodi variationem, si fiat confessio apud eos, qui alioqui legitima absolvendi potestate sunt præditi, non esse per se illicitam, neque aliam in ea gravem seu mortaliter malam apparere deformitatem, imò si justa causa subsit, ne venialem quidem, ut si quis abhorreat à confessione peccatorum mortalium, præsertim, ut dixi, obscænorum, huic Confessario, quem ob aliquam causam vel non vult, vel non audet deserere, faciendâ; semper enim profert, quæ non est confessus: ea verò, quæ jam semel confessus est, non tenetur iterum confiteri: modò interim illud studiosè curet, ut priori Confessori aperiat peccata mortalia omnia, venialia verò posteriori; secus enim si faceret mutato ordine, haud dubiè peccaret mortaliter, & confiteretur sacrilegè. Suar. *D.22. s.1. n.13.* Bonac. *D.5. q.5. s.2. p.2. §.2. n.5.* Dicast. *D.9. d.2. n.164.* Navar. *c.17. n.40.* & multi alii, quos congerit Dian. *3. p.tr. 14. R.132.* inter quos apud Dicast. est Lugo. *D.16. s.2. n.57.*

122. Ni-

122. Nihilominus hæc res plerumque non vacat aliqua deordinatione, & signum est animi suam magis æstimationem, quàm spiritualem profectum curantis. Imò fieri potest, ut talis etiam peccet mortaliter, Dian. *l. c.* si nempe eâ ratione exponat se periculo labendi in peccata mortalia, & ea nunquam efficaciter emendandi: quod ijs accidere potest, qui de industria adeunt Confessarios non satis peritos, vel quorum unus est vulgaris & liberior, cui gravia; alter timoratus & bonæ doctrinæ, cui levia duntaxat confitentur; vel quibus ignoti sunt, nullum constanter retinentes, sed ab uno ad alterum transilientes, perinde ut aviculæ à ramo ad ramum solent.

123. His nihilo meliores sunt, qui ut sibi falsam probitatis & sanctitatis opinionem concilient, ita variant Confessarios: facilè enim hac variatione potest intervenire hypocrisis, & quidem etiam gravis; & consequenter, cùm repugnet, eam confessionem, per quam anima contaminatur peccato mortali, valere ad illam à peccatis emundandam, eam censeri invalidam, tanquam illam, quæ fit ad patefaciendum sibi aditum ad aliquod flagitium perpetrandum: hac autem in re extra dubium est, notabilem admitti irreverentiam DEI, dum nimirum Sacramentum ab ipso institutum sumitur in testimonium quoddam & confirmationem falsitatis. Reginald. *l. 6. c. 5. f. 2. n.* 149. Ex dictis breviter

124. Patet, non esse condemnandum, qui cùm non esset solitus peccare graviter, præter eam tamen consuetudinem lapsus est in peccatum aliquod grave, in genere v. g. luxuriæ, quod ordinario suo Confessario, apud quem bonam hactenus servavit opinionem, confiteri erubesceret; sed neque si crebriùs id fieret, quidquam contra confessionis integritatem committeretur, siquidem primo illi Confessario pœnitens venialia confiteri non tenetur; secundo autem confiteri eadem venialia non prohibetur, ut verò mortalia eidem aperiat, non tenetur, cùm ea priori jam integrè omnia, prout oportet, exposuerit, ut suppono. Aliud est de eo, qui etiam rarò, studio tamen, mutat Confessarium, ne deplorandus animæ suæ status plenè intelligatur, & severior medicina, prout deberet, ei applicetur; reverentia enim tam sancti Judicij tales fraudes non patitur, sed potiùs arguit peccati non levis.

PARS II.

DE CONTRITIONE.

In qualibet vera Contritione duo ferè spectari possunt, quorum unum est Contritio ipsa: alterum resoluta voluntas seu propositum firmum ampliùs non peccandi.

QUÆSTIO I.

De ipsa Contritione.

1. EX varijs hujus vocis *Contritio* acceptionibus ea huc spectat, quæ denotat dolorem de peccatis commissis, seu detestationem eorundem, idque eâ metaphorâ, quòd cor hominis peccatis induratum quasi scindat, comminuat & quodammodo emolliat, reddatque tractabile, & Divinæ voluntati morigerum. Hâc vocis significatione suppositâ, reliqua, quæ ad contritionem pertinent, prosequamur.

ARTICULUS I.

De Contritionis Necessitate ad Confessionem Sacramentalem.

2. Postquam egimus præcipuè de ea cura, quam quisque priùs, quàm confiteatur, in conscientia sua exactè discutienda, peccatisque saltem mortalibus in ordinem redigendis ponere debet, de altera quoque, quæ non minor esse debet, agere oportet. Ea verò est, ut dolor de peccatis commissis ante confessionem, vel saltem ante absolutionem excitetur, cum proposito emendationis in futurum, qui sanè dolor nunquam est omittendus: id quod sumitur ex Concilio Trident. *Sess.* 14. *c.* 3. ubi contritio recensetur inter partes Sacramenti Pœnitentiæ: parte autem vel unâ duntaxat deficiente, totum non posse amplius subsistere, constat. Et ratio est, quia sine contritione confessio non potest habere rationem veræ accusationis sui ipsius (nemo enim verè & sine fuco se de aliquo accusat, de quo non verè etiam dolet) sed erit simulata duntaxat accusatio, aut historica quædam enarratio, & consequenter tota actio non habebit veram rationem Judicij, quod tamen ad hoc Sacramentum requiritur. Taceo, quòd idem Sacramentum ex sua natura & institutione ordinatum sit ad peccatorem cum DEO reconciliandum, & ideo etiam *Reconciliationis Sacramentum* appellari solet. Debet ergo accusatio suî, quæ in eo fit, tendere ad reconciliationem cum DEO: ad quod necessariò requiritur, ut sit signum internæ pœnitudinis, & consequenter, ne sit signum falsum, debet ex tali interna pœnitudine procedere. Bonac. *D.* 5. *q.* 3. *p.* 2. *n.* 4. Coninch. *D.* 4. *s.* 4. *n.* 34. & alij. Ex quibus breviter

3. Patet, contritionem ad bonam confessionem esse adeò necessariam, ut, si desit, illa nihil sit valitura, imò & in sacrilegium transitura, etsi peccata, quæ exposita sunt, essent non nisi venialia. Bonac. *n.* 8. Suar. *D.* 20. *s.* 6. *n.* 4. & 5. Reginald. *l.* 5. *n.* 47. & 60. Henriq. *l.* 4. *c.* 26. *n.* 7. ut proinde fieri possit, ut, qui nullius peccati mortalis antea commissi conscius ad confessionem accedit, inde gravi scelere obstrictus redeat. Licèt igitur diligens opera in examine conscientiæ collocanda sit, diligentior tamen & longè accuratior ponenda est in dolore de peccatis excitando: qui, quò fuerit vehementior, eò etiam majorem conferet gratiam per Sacramentum, magisque à peccatis deinceps absterrebit.

AR-

ARTICULUS II.

In quo consistat Contritio?

4. Ut, quid Contritio sit, probè quis noscat, operæ pretium videtur, omnes Actus, qui ad eam quoquo modo pertinent, ante oculos statuere. Ante omnes igitur ad veram contritionem necessariò præsupponuntur actus Fidei & Spei de venia peccatorum per merita Christi á DEO obtinendâ: nemo enim doleret de suis peccatis, nisi crederet DEUM esse, eúmque per peccata offensum, & ob ejus in promissis fidelitatem, & in remittendis peccatis misericordiam & bonitatem, speraret veniam. His actibus velut basi ac fundamento Contritionis suppositis, sunt adhuc plures alij, qui ad eam concurrunt.

5. I. Est cognitio malitiæ seu peccati & malorum cum peccato connexorum, qualia sunt ipsa DEI offensa, reatus pœnæ sive æternæ in inferno, sive temporalis in hâc vel alterâ vitâ in purgatorio sustinendæ, amissio Divinæ gratiæ & amicitiæ, ac donorum omnium supernaturalium, conscientiæ remorsus & inquietudo, ignominia, de quibus videri potest Reginald. *l.* 2. *c.* 5. *à n.* 59. usque ad finem capitis. Hanc autem cognitionem ad contritionem pertinere inde patet, quòd, sicut voluntas nihil prosequitur amando, quod cognitum non fuerit ut bonum, ita etiam nihil persequitur odiendo, detestando & aversando, nisi cognoscatur esse malum. II. Hunc intellectûs actum sequitur in voluntate absolutum desiderium, ea mala à se removendi. III. Detestatio seu displicentia de peccato commisso cum desiderio conditionato, factum, si fieri posset, reddendi infectum. Hic desiderij actus vocari solet velleitas, & absolutè est inefficax (nequit enim fieri, ut, quod factum est, reddatur infectum) efficax tamen est sub conditione, ut, si fieri posset, non feciisset, quo se inquinavit & DEUM offendit. IV. ex hac detestatione sequitur in appetitu rationali seu voluntate quidam dolor, & tristitia de culpa commissa. Imò V. in appetitu quoque sensitivo oritur ex imaginatione peccati, sensibili modo propositi, horror aliquis & dolor, quandoque tam vehemens, ut etiam lacrimas, gemitus & suspiria exprimat. VI. voluntas seu absolutum propositum nunquamampliùs faciendi, seu repetendi, quod malè gestum est, neque DEUM in ulla alia re offendendi, &, quod consequens est, mandata DEI integrè observandi. VII. oblatio ad satisfaciendum pro peccatis commissis, & resolutio suî puniendi, sive Divinum honorem læsum in se vindicandi.

6. Ex his actibus solus tertius est, in quo formaliter consistit contritio. Suar. *D.* 3. *s.* 3. *n.* 7. Navar. *in Man. c.* 1. *n.* 2. Reginald. *l.* 5. *n.* 2. & alij. Ea verò ut fructuosa sit, necessariò debet habere adjunctum sextum Actum, seu voluntatem DEUM ampliùs non offendendi, potéstque describi in hunc ferè modum: *Est detestatio peccati commissi cum firmo proposito vitam in melius commutandi, & deinceps nunquam ampliùs peccandi.* Desumpta est hæc definitio ex Concilio Trident. *sess.* 14. *c.* 4. cum hoc tamen discrimine, quòd Concilium dixerit, contritionem esse simul dolorem: unde aliqui

occasionem sumpserunt cum Coninch. *D. 1. d. 2. n. 10. & 11.* dicendi, contritionem consistere simul in utroque actu, dolore nempe & detestatione. Sed doloriste non tam est formalis ratio contritionis constitutiva, quàm, ut Reginald. *l. c.* & alij notant, effectus quidam necessariò ex detestatione, perinde ut lumen in corpore pellucido ex præsentia corporis lucidi, ortus. Et ideo particula ista addità reddit definitionem non merè formalem, sed etiam causalem simul: cùm è contrario illa, quam ex Concilio Florent. in lit. Unionis accepimus, sit merè causalis, per effectum, tanquam per aliquid notius, tradita in hæc ferè verba: *Contritio est dolor animi de peccatis commissis cum proposito non peccandi de cetero.*

ARTICULUS III.

De Motivo Contritionis.

7. Hoc nomine intelligitur ratio, potentiam, seu intelligentem seu volentem, movens ad actum sibi competentem eliciendum. Hoc posito difficultas, quæ hujus loci propria est, in eo versatur, qualenam motivum esse debeat, quo contritio, ut sit idonea ad Sacramentum dispositio, nititur: cuique enim rei, quam detestamur, aversamur & fugimus, inest aliquid, quod ad detestationem, & displicentiam erga illam nos permoveat.

8. Igitur in quolibet peccato complura sunt, quæ reddant id detestabile. I. est, quòd sit contra rectam rationem, seu, quòd dedeceat naturam rationis capacem sic agere. Idem ferè aliis verbis exprimunt, qui dicunt, ipsam peccati turpitudinem esse rationem, propter quam illud sit detestabile. II. quia adversatur speciali alicui virtuti, v. g. castitati, obedientiæ, temperantiæ &c. III. quia cultui divino opponitur. IV. quia lædit jus DEO debitum; DEUS enim ratione supremi, quod in creaturas earumque actiones habet, dominij, habet jus exigendi à creatura rationali observantiam suorum præceptorum. Et hac ratione peccatum induit rationem *injuriæ*: hæc enim tum sit, quando de re (alienâ scilicet) aliud fit, quàm voluntate Domini constituitur: id quod contingit etiam tunc, cùm peccatum committitur; tunc enim de actionibus nostris liberis aliud fit, quàm quod voluntate Domini (DEI) constitutum est. V. quia præbet DEO rationabilem titulum & fundamentum odij, iræ & indignationis contra peccatorem, seu (quod eodem recidit) reddit peccatorem DEO ingratum & odibilem, DEUM autem peccatori offensum & iratum: quâ consideratione peccatum habet rationem *offensæ*. VI. quia nos privat bonis supernaturalibus gratiæ & resultantis inde gloriæ, & malorum gravissimorum, pœnæ scilicet æternæ in gehenna, vel temporalis in purgatorio sustinendæ nos reos constituit. VII. quia mala, etiam temporalia, in hac vita toleranda, secum adducit, v. g. mortem, infamiam, morbos, anxietatem & perturbationem conscientiæ, mulctam seu pœnam v. g. verberum, Præceptoribus, Parentibus, Judici humano &c. dandam; sed hæc mala si præcisè considerentur, ut ab homine, vel aliis causis naturalibus proveniunt, non sunt sufficiens motivum ad excitandum dolorem requisitum ad

Sacra-

Sacramentum; sunt verò, si eadem spectentur, ut specialiter etiam à DEO, tanquam justo scelerum vindice proveniunt & permittuntur. Hurtad. *de Sacram. D. 6. s. 2.* apud Dianam 4. *p. tr.* 4. *R.* 193. contra Suar. *D.* 20. *s.* 2. existimantem, dolorem ex motivo temporalium malorum hujus vitæ profectum non sufficere. Sed si loquatur de ejusmodi malis, prout referuntur ad DEUM in pœnam delicti ea inferentem, communi & receptæ sententiæ adversatur; quod illum voluisse facere, & in hoc sensu eum loqui, mihi non est incredibile: si verò ob ea mala doleat sine respectu ad DEUM, utique non sufficit. VIII. quia per peccata homo se reddit ingratum DEO, cùm tamen ab ipso plurima & ingentia beneficia acceperit hactenus, & in dies, imò & in momenta quotidie accipiat. IX. quia displicer DEO à nobis super omnia dilecto, & quasi malum quoddam ipsius est.

9. Pro varietate harum rationum formalium seu motivorum etiam ipsi actus variantur, & ad diversas virtutes pertinent. I. Oritur ex amore virtutis in genere. II. ex ea virtute, cui peccatum opponitur; quælibet enim virtus & bonum suum prosequitur, & oppositum malum fugit, & quidem præ omnibus malis pœnæ: quævis enim malitia moralis major est quocunque malo pœnæ. III. ex Religione, quæ est virtus inclinans ad cultum debitum DEO exhibendum. IV. ex Justitia erga DEUM, quæ præcepta, tanquam DEO jure maximo debita, implere satagit, & eorum transgressiones tanquam veras injurias detestatur, &, quantum potest, resarcire contendit. V. ex Pœnitentia, quæ, prout est specialis virtus, à reliquis distincta, respicit & aversatur peccatum, tanquam id, quod fundat in DEO rationabile odium, displicentiam & indignationem adversùs peccatorem, turbat pacem, & constituit inæqualitatem inter DEUM & hominem. VI. ad Spem pertinet: hæc enim non tantùm versatur circa ultimum æternæ beatitudinis finem consequendum, sed etiam circa malum illi fini oppositum avertendum. VII. ad amorem sui spectat. VIII. ad gratitudinem, quæ id utique attendit, ut benefactori nostro non inferamus malum. IX. ad charitatem DEI, & inter enumeratos actus præstat, & nomine Contritionis significatur.

10. Quoniam autem DEUS variis modis diligi potest, idcirco necessarium est, eos modos diligenter distinguere, ut tandem sciatur, in quo consistat Contritio, quam *perfectam* appellant. Amor ergo, quo DEUS diligitur, duplex est, Concupiscentiæ unus, alter Amicitiæ. Amor concupiscentiæ est, quo DEUM, tanquam nobis bonum & utilem diligimus; quatenus nimirum ab eo beneficia accipimus & speramus. Ex hoc amore nascitur detestatio peccati, quatenus non tam DEI malum est, quàm nostrum, utpote quod DEUM summum bonum à nobis avertat, jure felicitatis privet &c. detestatio autem hæc ad attritionem spectat, utpote non tam ex amore DEI, quàm nostrî orta. Amor amicitiæ, qui & *Benevolentiæ* vocatur, est, quo DEUS à nobis diligitur, ut in se bonus est, & amabilis, abstrahendo ab omni nostro commodo, inde resultante. Ex hoc amore nascitur detestatio peccati præcisè, quòd

quòd sit aliquid displicens DEO, licèt inde nihil nobis mali accideret, neque ullius boni jactura fieret. Et hic Actus *Contritio perfecta* vocatur, & est omnium præstantissimus, utpote qui nihil proprii commodi aut amoris concupiscentiæ admixtum habeat, sed ex puro DEI amore suam trahat originem.

11. Uterque hic amor DEI potest esse super omnia, id est, talis, ut vi illius homo sit paratus, DEUM præferre omnibus, hoc est, omnia potiùs mala pati, & omnia bona negligere, quàm DEUM graviter offendere, seu quàm committere aliquid, quod DEO graviter displiceat, (quod ad amorem amicitiæ spectat) aut eum à nobis avertat, quod est amoris concupiscentiæ.

12. Illud verò hîc advertendum est, etsi, qui majori Spiritu ducuntur, possint sibi singillatim proponere, & bona, quorum mallent jacturam facere, & mala, quæ potiùs sustinere parati essent; id tamen non esse necessarium, & ob humanam fragilitatem sæpenumero periculo non vacare. Et idcirco ejusmodi comparationes fragilioribus communiter sunt dissuadendæ, ne potiùs horrore alterius mali propositi, quam peccati, quòd sit offensivum DEI summè nobis dilecti, moveantur ad ejusdem peccati detestationem; sic enim non solùm sæpè impediretur contritio, sed etiam novum peccatum contraheretur, eligendo potiùs peccatum, quàm malum illud pati; v. g. non oportet expresè dicere: super vitam, super honorem, super divitias &c. DEUM diligo: malo vivus comburi, malo videre & pati mortem & cædem charissimorum parentum, aut gravissimos quosque cruciatus, ipsius etiam inferni sustinere &c. quàm DEUM graviter offendere. Sufficit enim virtualis & implicita comparario, sita in quadam efficacitate, & universalitate amoris, & his ferè verbis exprimi solet, aut potest: *DEUM super omnia diligo, eique, quantum in me est, in omnibus placere cupio*: consequenter quidquid occurreret DEO displicens, vi hujus resolutionis detestarer, & repellerem. Laym. *l. 5. c. 1. n. 7.* Coninch. *D. 2. d. 5. n. 42. & d. 7. n. 69.* Bonac. *D. 5. q. 5. s. 1. p. 7. n. 4.* Reginald. *l. 5. n. 36.* Navar. *c. 1. n. 21.* qui idcirco reprehendit Confessarios, si interrogent pœnitentem, mallètne potiùs filios suos, vel se obiisse mortem, quàm peccâsse, seu, paratúsne potiùs sit mori, charissimos suos filios perdere, &c. quàm peccatum admittere; hæc enim est nimis gravis tentatio. Nam, ut S. Thomas *quodlib. 1. art. 9.* ait, sicut delectabilia magis animum movent ad delectandum, si speciatim, quàm tantùm generatim, proponantur; ita etiam ea, quæ terrifica sunt, plus terrent, si speciatim cogitentur, quàm si generatim: & fieri potest, ut, qui generatim mavult omnia pati, quàm peccare mortaliter, nolit hoc aut illud malum specialiter propositum & consideratum.

ARTICULUS IV.

De qualitatibus Contritionis.

13. Etsi, ut suprà *n. 2. & sequenti* dixi, indubitatum sit, dolorem, vel detestationem potiùs peccati ad valorem confessionis requiri, qualis tamen esse debeat, non est usquequaque expeditum dicere,

dicere. Certum autem est I. dolorem illum non debere esse corporis, seu sensibilem: Navar. *c.1. n.23.* Reginald. *l. 5.c.1.n.2.* sicut enim ad peccatum non requiritur corporis sensus, voluptas, aut complacentia (sola enim mente quandoque consummatur, ut patet in peccato desperationis, hæresis, superbiæ &c.) sed internus consensus voluntatis, approbantis & amplectentis id, quod malum est, & ut tale cognoscitur: ita etiam ad contritionem non requiritur dolor ille sensibilis. Unde licèt doloris sensum, aut motum in corpore seu corde non sentias, nec ex oculis lacrimæ fluant, nec ex pectore gemitus erumpant, non ideo deest contritio, utpote quæ consistit in voluntate, improbante & detestante sua peccata, & dolente, quòd ea commiserit, ita ut si adhuc integrum esset, nullo modo vellet ea ampliùs perpetrare, atque adeò firmiter statuat imposterum evitare.

14. Atque hinc redarguitur quorundam, præsertim mulierum, gravis error & deceptio, existimantium, se non esse verè contritos, nisi in ipso quoque corpore eum dolorem sentiant. Utilis quidem is est & bonus, si haberi possit, Reginald. Navar. *ll. cc.* non tamen est necessarius, neque etiam solicitè & anxiè procurandus, neque, si habeatur, coram aliis spectantibus vel audientibus eliciendus: sed potiùs clàm sine ullo alio, præter DEUM, arbitro, juxta illud *psal.4.* in cubilibus vestris compungimini: non rarò enim hac in re grave à dœmone periculum imminet, & superbiæ vanæque gloriæ materia & argumentum inest.

15. II. Non est necesse, ut detestatio peccatorum seu contritio certo & longo tempore duret; sufficit ad eam tempus parvum; imò sufficit, si fiat in instanti: sumitur ex Ezech. 18. & 33. ubi Dominus dicit, se, quacunque horâ peccator conversus fuerit, ejus iniquitatum non ampliùs recordaturum. Et ratio est: quia contritio, licèt in instanti fiat, adhuc tamen vera est contritio. Suar. *D.4. s.5. n.4.* Coninch. *D.2.d.7.n.72.* Bonac. *D.5. q.5.s.1.p.7.n.2.* Dicast. *D.2.d.9.n.187.* Laym. *l.5. tr.6. c.4. n.2.*

16. III. Ad veram contritionem non requiritur certa intensio, seu ut sit magna aut summa *intensivè*, intensione physica: sufficit substantia actûs, in quamcunque remisso gradu fiat, modò sit vera contritio. Navar. *c.1.n.7.* Suar. *s.4. n.9.* Coninch. *n.70.* Reginald. *c.3.s.3.* Henriq. *l.4. c.27. n.6.* Dicast. *D.2. d.7. n. 163.* Laym. *n.1.* Fill. *tr.6. c.9. n.235.* Bonac. *n.3.* & alii. Tum quia nulla uspiam in Sacra scriptura extat mentio, aut præceptum de certo aliquo intensionis gradu, cùm per pœnitentiam vel contritionem peccator ad DEUM convertitur, aut, ut convertatur, commonetur. Tum quia peccatum mortale, in quamcunque remisso sit gradu, sufficit ad gratiam sanctificantem destruendam: ergo è converso, quamcunque remissa sit contritio, sufficit ad eandem gratiam recuperandam. Tum quia aliàs semper anxii essemus, dubitantes, an sufficientem doloris gradum haberemus: nullus enim est dolor, qui non possit esse intensior, ut omnes sentiunt, & experientia, quæ est rerum magistra, *cap. quàm sit. de Elect. in 6.* docet: imò, quod gravius est,

ſemper exiſtimaremus, nos, quocunque motu à peccato ad DEUM converteremur, præceptis divinis non ſatisfacere, & manere adeo ſemper in ſtatu peccati. Unde adduceremur in deſperationem de noſtra ſalute, & aperiretur via blaſphemè ſentiendi de DEI bonitate, qui medicinam animæ noſtræ inſtituerit, in qua tamen pacem & tranquillitatem invenire non poſſemus. Nec refert, quòd dicatur, quò graviora fuerint peccata, eò etiam graviorem debere eſſe dolorem: hoc enim intelligendum eſt non de obligatione præcepti, ſed de conſilio, honeſtate & decentia, vel etiam de utilitate. Utique enim eo utilior eſt dolor, quò eſt major. Navar. *n.* 35. per eum enim ſemper remittitur aliquid pœnæ temporalis, & eò plus, quò ille fuerit major. Unde ita perfici poteſt, ut tollat omnem reatum pœnæ, ut notatur *in cap. Menſuram. Diſt.* 1. *de Pœnit.* Laym. *l.* 5. *tr.* 6. *c.* 4. *n.* 1.

17. IV. Debet tamen contritio in alio ſenſu eſſe ſumma, nempe *appretiativè*, hoc eſt, debet quis peccata deteſtari ſuper omnia, quæ peccata non ſunt, deteſtabilia, hoc eſt, ita ut, ſi neceſſarium eſſet, vel peccatum, vel quodvis aliud etiam graviſſimum malum, modò peccatum non ſit, deteſtari, execrari & fugere, voluntas potiùs deſiſteret à deteſtatione aut fugâ cujuſque mali, quàm à deteſtatione peccati: hâc enim ratione cenſetur voluntas peccatum præferre omni alteri malo, & deteſtari ſuper omnia: & meritò, cùm enim peccatum, quo DEUS offenditur, ſit ſummum malum, debet etiam ſuper omnia odio haberi, ſic, ut ob nullam rem hujus mundi, ipſam etiam vitam conſervandam, licitum ſit unquam peccare, ſed homo potiùs paratus eſſe debeat, quidlibet pati, quàm vel beneplacitum, aut gratiam vel amicitiam DEI amittere, vel DEO faſtidium ſeu diſplicentiam creare. Bonac. *l. c.* Fill. *l. c. n.* 137. Suar. *ſ.* 9. *à n.* 9. Coninch. *n.* 68. Reginald. *n.* 35. Dicaſt. *D.* 2. *d.* 7. *n.* 168. & alii communiter. Poteſt in declarationem hujus doctrinæ adferri exemplum Matris, jacturam filii unicè dilecti, & catuli alicujus perchari paſſæ. Hæc enim, ſi de intenſione actûs loquamur, ſæpe longè acerbiùs deflebit & lugebit mortem catuli, quàm filii; & tamen, ſi interrogetur, utique, niſi ſtulta ſit, reſpondebit, ſe mortem filii multò pluris æſtimare, quàm mortem ſui catuli, adeóque ſe, ſi in poteſtate eſſet, potiùs malle eligere catuli, quàm filii tam dilecti mortem. Hîc autem non eſt neceſſarium, ut deteſtemur peccatum cum explicita comparatione ad alia mala juxta dicta *ſuprà n.* 12.

18. V. Contritio, ad delenda peccata mortalia idonea, debet eſſe actualis & explicita, adeo ut virtualis & implicita nullo modo ſufficiat; quod poſt Concilium Trident. *ſeſſ.* 14. *cap.* 13. videtur eſſe adeo certum, ut Suar. *D.* 20. *ſ.* 1. contrarium judicet, temerarium eſſe; Vaſq. verò *de Pœnit. q.* 92. *a.* 1. *d.* 1. erroneum. Licèt ergo communiſſima Theologorum ſententia ſit, amorem DEI ſuper omnia tam efficacem eſſe, ut, cùm in ſe contineat virtualiter dolorem de peccatis, ad peccata mortalia, etiam extra caſum Martyrii & Sacramenti, abolenda valeat; tamen ob tam gravem virorum doctiſſimorum cenſuram negandum non eſt,

est, eum ad Sacramentum tam necessarium esse, ut, si de peccatis mortalibus agatur, id sine eo sit omnino irritum. Tamb. *l.* 1. *c.* 3. §. 1. *n.* 1. *&* 33. An autem idem sit, si ad hoc Sacrum Tribunal adferantur peccata non nisi venialia, jam dudum dubitatum est à Theologis : Et licèt id videri possit esse certum, quòd, sive peccata venialia, sive mortalia exhibeantur, Sacramentum sine suis partibus essentialibus, inter quas est dolor de peccatis, constare non possit; nihilominus tamen Concilium in has scholasticas lites, an scilicet ad Confessionem venialium sufficiat dolor virtualis in amore DEI super omnia situs, se immiscere non voluit, sed aliquid relinquere Disputationi Theologorum. Id quod inde satis colligitur, quòd *sess.* 14. *c.* 4. in fine dixerit, ad Sacramentum hoc (Pœnitentiæ) requiri tanquam partem proprium motum pœnitentis : videtur enim hîc universim Confessione loqui, & de Confessione venialium verificari, etsi præcedat tantùm virtualis, quem dixi, dolor; nam & hic est proprius motus pœnitentis. Quando ergo Concilium ad Confessionem requirit dolorem, & quidem, ut contendunt, explicitum, de peccatis mortalibus intelligendum id est : de his enim solis suam isthîc doctrinam quoad explicitum de peccatis dolorem tradit. Tamb. *n.* 1. qui postea *n.* 2. addit, Præposito & alijs hanc sententiam non esse improbabilem, ut adeo, qui eam secuturus esset, etiam in conscientia securus esset futurus. Sed ego me in hæc ulteriùs non immiscco, contentus indicâsse breviter, quid alijs viris peritis ac doctis videatur probabile.

19. VI. Eadem contritio debet esse supernaturalis : Bonac. *p.* 3. Henriq. *l.* 4. *c.* 21. *n.* 6. *&* *c.* 26. *n.* 5. Suar. *D.* 5. *s.* 1. *n.* 2. *&* *alij communiter* : Tum quia contritio debet esse dispositio ad gratiam, ad quam ut actus, ex motivo merè humano sine ullo respectu ad DEUM elicitus, aliquid conducat, tantum abest, ut oppositum sit error Pelagij & sequacium. Hæc autem supernaturalitas ut fidelibus desit, vix est periculum, cùm, quando de suis peccatis dolent, ex fide agant, & per eam DEUM apprehendant : quod ad supernaturalitatem sufficere docet Becanus *c.* 35. *q.* 1. *n.* 8. &, ut referuntur, Ruiz de volunt. *DEI. D.* 28. *s.* 3. *n.* 1. & Granad. *l.* 2. *de Grat.* dum ajunt, ad opus supernaturale sufficere, si quis operetur, quia sic decet Christianum; quia sic alij Christiani solent facere; quia Ecclesia suadet, vel præcipit; quia sic fides docet &c. Unde colligitur, catholicos, etiam rudes, plerumque exercere actus supernaturales, ut proinde nec Confessarius, nec pœnitens ipse debeant esse anxij, an dolor sit supernaturalis.

20. VII. Denique dolor, ut sit idoneus ad Sacramentum fructuosè recipiendum, debet esse universalis. Cùm enim juxta communem Theologorum sententiam nullum peccatum mortale remittatur sine altero, necesse est, ut dolor ad omnia mortalia se extendat. Si quis ergo de aliquibus duntaxat doleret, non esset vera Pœnitentia, sed ficta, & simulata. Hoc autem intelligendum de peccatis, quæ nondum ulla contritione aut confessione expiata sunt : contritio enim eò tendit, ut reconciliemur cum DEO,

non ergo extendenda est ad peccata, quæ jam sunt remissa : hæc enim nos non reddunt amplius DEO odibiles & inimicos. Dian. *5. p. tr.* 13. *R.* 33. §. *unde, & 10. p. tr.* 16. *R.* 30. *& p.* 11. *tr.* 8. *R.* 51.

21. Aliud est de peccatis venialibus; hæc enim, ut gratiam non tollunt, ita etiam necesse non est, ut omnia simul per contritionem deleantur: possunt ergo quædam eorum remitti, ut tamen alia remaneant : Navar. *c.* 1. *n.* 26. Reginald. *l.* 5. *c.* 4. *n.* 42. Imò nec veniale peccatum ullum remittitur illi, qui vigentem ad id affectum retinuerit. Et hæc causa est, quòd, cùm vix quisquam sit, in quo non perseveret vigens ad nonnulla peccata venialia affectus, rarissime indulgentiarum, etiam plenariarum, acquisitione pœna omnis temporalis (quod alioqui plenarijs indulgentijs tribuitur) extinguatur ; non quidem ex earum causa, sed defectu capacitatis hominum, quem viva voluntas ad quodcunque etiam veniale peccatum inducit. Quare id enitendum est, ut contritio, quæ se ad omnem culpam, quantumvis levem, extendat, eliciatur.

ARTICULUS V.

De Varietate, & Efficacia Contritionis.

Ex dictis hactenus constat, dolorem ad Sacramentalem Confessionem requisitum generatim & formalissimè consistere in detestatione peccati, quòd DEI sit offensivum; & eliciendum esse de peccatis commissis omnibus (si quidem mortalia fuerint) tam de ijs, quæ post accuratum examen in memoriam rediêrunt, quàm de ijs, quæ eandem subterfugerunt.

22. Est autem ejusmodi dolor duplex; perfectus unus, qui retento sui generis nomine vocatur Contritio : alter imperfectus, qui vocatur Attritio. Differunt hi duo dolores partim in objecto formali seu motivo proprio; partim in effectu. Nam objectum formale contritionis est peccatum, quatenus est offensa DEI, super omnia dilecti, non alio quàm amicitiæ amore, ut suprà *n.* 10. est explicatum : si ergo doleas, aut detesteris peccatum propter DEUM purè propterea, quòd ei displiceat, aut malum ejus sit, & sic quasi nauseam aliquam & molestiam pariat, erit Contritio. Objectum verò formale attritionis est quodcunque aliud ex enumeratis *supra n.* 8. Si ergo doleas propter teipsum, quia peccatum tibi nocet, animam deturpat, iram DEI provocat, pœnam seu æternam seu temporalem à DEO infligendam meretur, bonis æternis & temporalibus privat, erit Attritio. Consequenter contritio erit actus amoris DEI; attritio amoris nostri; ejusdem enim virtutis est, bonum alicui velle, & de malo ipsius dolere. Laym. *l.* 5. *tr.* 6. *c.* 1. *n.* 4. Bonac. *D.* 5. *q.* 5. *s.* 1. *p.* 4. *n.* 11. & alij. Paucis ergo, & ad captum vulgi, Contritio sic describi potest ex Thoma Zerola in practica Pœnitentiæ *cap.* 8. Est detestatio peccati propter offensam DEI; Attritio verò sic : est detestatio peccati propter aliquod malum aut incommodum nobis inde proveniens.

23. Jam si & effectum Contritionis & Attritionis consideremus, maximum discrimen inter utrumque istum actum intercedere deprehendemus : nam per contritio-

tritionem statim omnia peccata mortalia, etiam extra Pœnitentiæ Sacramentum, delentur, atque adeo homo in gratia DEI constituitur; sicut DEUS promisit apud Ezechielem *cap.33. v.12.* impietas impij non nocebit ei, in quacunque die conversus fuerit ab impietate sua: sed ista conversio fit per Contritionem perfectam. Et hoc est certum apud omnes;&

24. Notandum bene ijs, qui repentino mortis periculo obruti non habent facultatem confitendi: item ijs, qui propter administrationem vel receptionem alicujus Sacramenti debent esse in statu gratiæ, & non possunt, aut etiam non volunt confiteri, sicut non tenentur, nisi propter Eucharistiam recipiendam: item alijs, ne diu hæreant in peccato, & tot bonorum operum, interim factorum, jacturam faciant, aut improvisa morte tollantur: quia quâ horâ non putamus, filius hominis veniet. Luc. 12. *v.40.*

25. Nititur autem hæc efficacia Contritionis non tam in intrinseca ipsius actûs bonitate, quasi ex se & naturâ suâ vim habeat repellendi peccatum, & formaliter justificandi (ut nonnullis Scholasticis Theologis placet) quàm ut Coninch. *D.2. d.4. n.33.* habet, singulari DEI bonitate, & misericordiâ, & clementiâ, & Christi meritis, quorum intuitu DEUS hanc qualemcunque satisfactionem pro plena acceptat, ut promisit Ezech. 18. *v.21.* si impius, inquiens, egerit pœnitentiam ab omnibus iniquitatibus suis, iniquitatum ejus non recordabor amplius &c. quem locum Theologi, sensum potiùs quàm verba secuti, sic citare solent; quacunque hora ingemuerit peccator &c. quæ in Veteri Testamento dicta sunt, multò magis locum habent in Novo; cùm in hoc sit lex gratiæ, faciliorem reddens viam ad cælum.

26. Nec minoris efficaciæ est Amor amicitiæ erga DEUM: nam & hic habet vim peccata mortalia delendi, etiam extra casum martyrij & Sacramenti. Sumitur id ex varijs Sacræ Scripturæ testimonijs. Nam *Joan. 4.* dicitur: si quis diligit me, diligetur à Patre meo. *Proverb. 8.* Ego diligentes me diligo. DEUS autem peccatorem diligere non potest: siquidem odio sunt DEO impius & impietas ejus. *Sap. 14.* Hoc etiam confirmat illud 1. *Petri. 4.* Charitas operit multitudinem peccatorum: & illud *Luc. 7.* dimissa sunt peccata multa, quia dilexit multum. Quò omnium apertissimè facit, quod 1. *Joan. 3. v.14.* dicitur: scimus, quoniam translati sumus de morte ad vitam, quoniam diligimus fratres, scilicet propter DEUM, sive ex vera charitate erga DEUM: ubi expressè ipsi præcisè charitati translatio de morte ad vitam tribuitur: quod sanè falsò diceretur de eo, qui cùm elicuisset verum, perfectum, & purum actum charitatis erga DEUM, adhuc tamen maneret in peccato: non enim hic, cùm mortem adhuc in se retineret, posset dici translatus ad vitam. Et possunt hæc omnia ex eo majus accipere firmamentum, quòd nemo possit DEUM super omnia diligere, qui hoc ipso non velit DEUM omnibus aliis, quæ DEUS non sunt, anteponere; in tali enim actu virtute continetur etiam dolor de peccatis: repugnat enim, ut ei, qui DEUM sic amat, adhuc placeat aliquid, quod DEO tam amabili displiceat, seu, ut non

detestetur id, quod DEO gratum non est. Et licèt hoc non semper ita advertatur, tamen ita se habet; nemo enim, qui DEUM sic amat, ita constitutus est, ut, si casus incidat, ut necesse sit vel DEUM offendere, vel magnum aliquod malum perpeti, aut magno aliquo bono carere, non potiùs hoc, quàm illud eligat: v. g. nemo non mavult morbum aut mortem perpeti, quàm illicitis & superstitiosis modis sanitatem aut vitam conservare; mavult lucrum iniquum amittere, quàm modo illicito, usurario adipisci &c. ad hujusmodi autem jacturam præ inimicitia DEI, quam alioqui certò incursurus esset per peccatum, ferendam paratus esse non potest, quin simul virtute detestatur peccatum, ceu malum displicens DEO. Nec refert, quòd in ejusmodi casibus videatur DEUS præponi uni tantùm particulari bono; quia illud bonum non respicitur quà tale, sed quà contrarium & displicens DEO, & ideo virtute ad omnia alia extenditur. Et hæc est causa, quòd amor DEI super omnia nomen Contritionis virtualis sortiatur. Navar. *cap.1. n.9.*

27. Nihilominus tamen tam Contritioni, quàm amori DEI super omnia annexa est obligatio, peccata, etsi per alterutrũ jam remissa sint, suo tempore confitendi: omnium enim causarum cognitionem Christus suæ Ecclesiæ commisit. Id quod ipsemet satis videtur indicare voluisse, cùm leprosis jam mundatis nihilominus præcepit, ut se Sacerdotibus sisterent. *Matth.8. Luc.17.*

28. Sed, ut jam ad Attritionem revertamur, ea non tantùm ex objecto formali, de quo *suprà n.22.* sed etiam ex effectu à contritione distinguitur: non enim illa extra casum Sacramenti aut Martyrii sufficit ad gratiam per peccatum amissam recuperandam. Quæ est sententia Catholica desumpta ex Concilio Trident. *sess.14. c.4.* Virtus enim restituendi peccatorem in pristinum gratiæ statum, attritioni non convenit ex natura rei (sic enim nec contritioni convenit) nec ex Divina promissione: de hac enim nec ex Sacris literis, nec ex Patribus aut Conciliis, nec ex consensu Doctorum quidquam constat: imò ex Concilio Trident. modò allegato contrarium clarum est.

29. Verùm priùs, quàm ulteriùs progrediamur, investigandum paucis est, qua ratione gehennæ, aut cujuscunque alterius pœnæ à Divina Providentia in vindictam peccati inflictæ timor, ex quo attritio nascitur, possit esse sufficiens dispositio, cùm, quæ ex metu fiunt, videantur admixtum habere affectum, id, quod ex metu alicujus mali incurrendi deseritur, aut abjicitur, quantum est ex se, potius retinendi, quàm abjiciendi: quod exemplo alicujus in naufragii periculo constituti declarari potest; hic enim mallet suas merces retinere, quàm in mare jactare, licet eas omnino projiciat ex metu vitæ aliàs amittendæ: sic qui attritus tantùm est, detestatur quidem peccatum, sed tamen ita, ut si inferni pœna, quam aliàs incursurus esset, non foret, veller in eodem, quem modò ex metu deserit, statu permanere.

30. Utique hæc dispositio, si alia non sit, est pessima, & prorsus inidonea ad Sacramentum, seu validè, seu licitè & fructuosè recipiendum: repugnat enim, reconciliationem cum DEO per Sacramentum

mentum quærere, & tamen velle permanere in ſtatu inimicitiæ cum DEO: quod omnino vult, qui non aliter, quàm priori numero dictum eſt & expoſitum, attritus eſt. Sed res longè aliter ſe habet, quam paucis ſic accipe.

31. Metus, qui hominem à peccato abſterret, naſcitur ex amore noſtrî ipſorum ſive concupiſcentiæ, & procedit ab habitu ſeu naturali ſeu ſupernaturali, à quo ſpes procedit: quia ejuſdem virtutis eſt, bona proſequi & oppoſita mala fugere. Sicut igitur naturalis amor noſtrî inclinat, ut amemus bonum noſtrum naturale, v.g. panem quotidianum; ita timor ex eo ortus inclinat ad fugienda mala ei adverſantia. Item ſicut ſpes ſupernaturalis impellit nos, ad amandam noſtram ſupernaturalem felicitatem, ita timor ex ea ortus ab omnibus, quæ ei adverſantur, nos avertit.

32. Ceterùm poteſt ſic ſpectatus timor adjunctos habere varios actus. I. qui ex metu operatur, poteſt ita eſſe conſtitutus, ut abſtineat quidem à peccato, ſeu deteſtetur illud; tamen niſi gehenna eſſet, à peccato nec deſiſteret, nec illud deteſtaretur: & hic metus propter admixtum tam perverſum affectum utique malus eſt, quia charitati divinæ contrarius eſt; vocaturque verè *ſervilis*, & ut monſtratum eſt, ad Sacramentum eſt prorſus inidoneus. II. Poteſt metus ille ita concipi, ut cupiamus quidem à peccato abſtinere, non tamen niſi quia pœnam ob id ab hominibus, non autem à DEO, infligendam metuimus. Et hic metus *Mundanus* vocatur, & ipſe quoque malus eſt; quia peccatum etiam ad talem pœnam evitandam non poteſt eſſe medium aptum. III. Poteſt idem metus ita concipi, ut eo motiſu fugiamus & deteſtemur peccatum, non præcisè quia ob id reatum pœnæ, ſive à DEO, ſive ab hominibus infligendæ, incurrimus, de cetero parati ad peccandum; ſed quia DEUM, ceu Dominum noſtrum, & amantiſſimum noſtrum Patrem reveremur & amamus, & idcirco metuimus, ne eum offendamus, & indignationem apud eum incurramus. Et hic timor *filialis* appellatur, de quo loquitur Tridentinum, vocans eum Donum DEI, & Spiritûs Sancti impulſum, nondum quidem inhabitantis per gratiam, ſed moventis ad pœnitentiam, ex qua juſti fiamus coram DEO. Quæ ut ad facilem etiam rudiorum captum aptiora ſint.

33. Advertendum eſt, objecta, ad quæ amplectenda metus nos cogit, nobis quandoque eſſe ingrata & moleſta; ſic homini naufrago & amanti ſuas merces valde dura eſt & gravis earum in mare projectio: alia verò grata & jucunda, vel certè nullam moleſtiam aut difficultatem ſecum trahentia; ut ſi quis mihi mortem minetur, niſi ad famem pellendam comedam cibum, alioqui mihi ſuavem & gratum, aut niſi parùm ambulem, cùm tamen in ea ambulatione nullam habeam moleſtiam aut repugnantiam. Quòd ſi metus determinet ad objectum prioris generis, tunc oritur aliqua voluntatis reſiſtentia, volentis, ſi quâ ratione poſſet, illud potiùs retinere, quàm ob malum imminens evitandum dimittere. Quando verò objectum ex metu deſerendum eſt poſterioris generis, tunc nulla intervenit volitio tendens in objectum oppoſitum illi, quod quis ex metu

metu amplectitur, sed metus est potiùs nova ratio boni de novo attrahentis ad objectum. Sic in attritione objectum, quod per illam dimittendum est, est peccatum: & ad hoc pia & DEO devota anima nullum sentit affectum, sed potiùs illud aversatur, quòd DEO sit contrarium: & idcirco si gehennæ aut alterius pœnæ, à DEO infligendæ, metus ad illud deserendum nos permoveat, nulla in hoc metu est inordinatio, nulla erga peccatum complacentia, etiam simplex tantùm, nulla propter illud deserendum tristitia aut tergiversatio, multò minus affectus, etiam conditionatè tantùm efficax, de peccato mortali commisso aut committendo: affectus enim talis erga peccatum grave est peccatum grave; & tristitia de peccato deserendo peccatum est, & adversatur timori, quem filius morigerus debet suo charissimo patri. Sed hæc de attritione satis, & ultra propositum paulò fusiùs: ad id verò compulit necessitas, ut exacta attritionis haberetur notitia, quam difficilem & operosam reddere potuit, quod *supra n.29.* propositum est.

ARTICULUS VI.

Qualis dolor requiratur ad Sacramentum Pœnitentiæ?

34. Certum & Catholicum dogma est, ad Confessionem Sacramentalem rectè obeundam, requiri aliquem dolorem, ut suprà *n.2.* vidimus, Suar. *D. 20. s.3. n.8.* Sed qualis ille? attritio, an verò contritio, quam ad distinctionem prioris cum addito solemus vocare perfectam. Et hanc quidem ad Confessionis Sacramentum sufficere, non est dubitandum, cùm etiam extra illud sufficiat ad peccatorem DEO reconciliandum. Eam autem ad ejusdem Sacramenti valorem determinatè requiri, sententia est nullo modo probabilis, imò erronea, vel certè periculosa in fide juxta Suar. *D. 20. s. 1. n.10.* Sed nec attritio determinatè ad eundem valorem requiritur, cùm abundè satis sit contritio. Itaque alterutra est necessaria, fere perinde, ut Philosophi solent dicere, alterutrum oculum, sinistrum vel dextrum confusè, neutrum determinatè, necessarium esse ad videndum.

35. Itaque qui confiteri cogitat, debet, si nolit contritionem, elicere ad minus attritionem, ad quam specialiter, præter ea, quæ *art. 4. de qualitatibus doloris.* diximus, requiritur I. ut sit vera; non merè, licèt etiam invincibiliter existimata. Bonac. *D.5. q.5. s.1. p.5. n.6.* Suar. *D.20. s.3. n.6. & 16.* Coninch. *D.4. d.5. n. 40.* Fill. *tr.7. c.6. n.152.* & alii. Confessio enim, ut est pars hujus Sacramenti, debet esse suiipsius accusatio, non qualiscunque, sed tendens ad reconciliationem cum DEO: atqui nulla est talis, nisi per eam significetur, peccatorem sui peccati ita pœnitere, ut ei peccatum possit per Sacramentum remitti, ergo ut Confessio possit esse pars Sacramenti, debet significare, peccatori inesse dolorem, qui sufficiat ad fructum Sacramenti percipiendum, & consequenter, ne sit falsum signum, debet peccatori inesse talis dolor. Ad hæc, si dolor, quamcunque aliàs bona fide existimetur adesse, verè tamen desit, deest una pars Sacramenti, & consequenter

hoo

hoc nullum est ; perinde ut in Sacramento Ordinis, si materia essentialis est tactus, & quidem physicus Calicis & Patenæ, etiamsi aliquis invincibiliter putet, se tetigisse, si revera non tetigit, nihil factum est : non enim ignorantia humana mutat materiam, nec DEUS supplet essentialem defectum ob privatum errorem : quod ipsum cum proportione dicendum etiam est in præsenti materia.

36. II. Ut sit efficax. Bonac. *D.5. q.3. p.2. n.13.* Suar. *D.5. s.1. n.5.* & *D.20. s.4. n.7.* & alii, quia in judicio reconciliativo, quale est hoc Sacramentum, non potest esse vera suîmet accusatio sine dolore efficaci, qui nempe excludat omnem omnino voluntatem peccandi, qualis sanè non est simplex displicentia seu nolleitas, quâ peccatum avérsamur : ea enim non excludit absolutè complacentiam in peccato mortali, cùm sæpè faciamus, quæ nobis aliquatenus displicent : v. g. sanitatis gratiâ sumimus amaras potiones, quarum amaritudo displicet ; Judex reum laqueo addicit, cujus vicem ex humano commiserationis affectu dolet : sic & peccatum displicet, tamen boni alicujus obtinendi, vel incommodi vitandi causâ perpetratum placet. Debet ergo voluntas absolutè & efficaciter tollere peccatum, quocunque demum fuco sit illitum. Qui actus communiter sic solet explicari : Peccatum, quod commisi, ita mihi displicet, ut, quantum in me est, nolim id unquam â me perpetratum, & velim tam hoc, quàm quodcunque aliud ampliùs nunquam perpetrare.

37. III. Ut sit universalis : Suar. *D. 20. s.4. n.25.* Etsi enim attritio ut plurimum nitatur motivo aliquo particulari, v. g. ob turpitudinem talis peccati in genere, tamen nisi procedat ex voluntate, detestante peccatum non jam ex ejusmodi motivo particulari, sed ex voluntate quadam universali, extendente se virtualiter ad omnia peccata mortalia commissa, nihil prodest. Nam ejusmodi detestatio cadens super unum peccatum, non excludit affectum erga alia peccata, & consequenter ad ea delenda non potest conducere : cùm ex una parte nullum peccatum mortale deleatur sine alio ; ex altera verò nullum à DEO remittatur, quod peccatori ipsi non displiceat. Itaque actus attritionis, ut sit universalis, sic exponi debet : Detestor peccatum, quòd sit contra DEUM, justum omnium quidem scelerũ, sed præcipuè istius, quod ob suam singularem turpitudinem mihi summopere displicet, Judicem & unâ etiam severum Vindicem.

38. IV. Sufficit etiam, cùm est cognita : hoc est, etsi sciam, me ad detestationem peccati non moveri, nisi ex metu gehennæ aut alterius pœnæ, adhuc tamen sufficientem ad Sacramenti, tam valorem quàm fructum, dispositionem adfero, saltem extra articulum mortis. Coninch. *D.5. d.1. n.4. & alii communiter omnes.* Etsi enim attritio cognoscatur ut talis, id est, profecta ex metu pœnæ, adhuc tamen est vera peccati detestatio, éstque adeo & manet dispositio ad Sacramentum etiam fructuosè percipiendum sufficiens. Atque hinc Theologi communiter dicunt, Sacramentum ex attrito facere contritum : quod non est intelligendum formaliter, quasi unus actus transmutetur in alium ; sed virtualiter, quòd eundem effectum operetur,

quem alioqui contritio habuisset extra Sacramentum, Laym. *l. 5. tr. 6. c. 2. n. 2.* perinde ac si aliquis diceret, ex cupro fieri argentum, cùm cupreæ monetæ auctoritate Principis tantumdem valoris tribuitur, atque aliàs haberet argentea.

39. Dixi: *Saltem extra mortis articulum*: de hoc enim diversimode sentiunt Auctores. Nam Coninch. *n. 6.* Suar. *D. 35. s. 4. n. 18.* Laym. *n. 6. & 7.* existimant, hominem moribundum, non quidem ex obligatione Sacramenti, sed ex ordinata suiipsius charitate, teneri ad eliciendum actum perfectæ contritionis, ne salutem suam æternæ damnationis periculo exponat, si fortè attritio cum Sacramento non sufficiat. Sed Vasquez *in 3. p. Tom. 4. q. 86. a. 2. dub. 6.* Fagund. *2. p. l. 2. c. 4. n. 13.* Dian. *3. p. tr. 13. R. 33. à §. quintam. & alii* contrarium tenent, & meritò: ex eo enim, quòd sit cognita, non amittit suam vim, etiam pro mortis articulo, ut adeo metus ille Suarezii & aliorum vanus sit, & irrationabilis: cur enim metuam ne fortè non sufficiat attritio, cùm ex fide catholica certus sim sufficere, ut ex Trid. *sess. 14. cap. 4. & can. 5.* constat, sed etsi non omnino certum esset ex fide, sufficeret tamen certitudo moralis. Nec quisquam ex charitate tenetur, securissima media salutis eligere; alioqui tenerentur omnes ægri pro majori securitate confessionem generalem instituere, contritionem sæpiùs iterare, ne fortè prior confessio vel contritio non fuerit valida: quod est contra praxin omnium etiam proborum fidelium, ægrotis nimis onerosum, & scrupulis plenum.

40. V. Attritio (idem est de contritione) debet cadere super ipsa peccata, & esse actualis seu expressa. Ratione prioris ad Pœnitentiæ Sacramentum suscipiendum non sufficit actus, quo quis dolet, se non dolere de peccatis. Bonac. *D. 5. q. 5. s. 1. p. 3. n. 7.* Tamb. *in Method. Confess. l. 1. c. 2. §. 1. n. 1.* Laym. *c. 4. n. 5. & alii.* talis enim dolor non est detestatio peccati, sed dolor de carentia attritionis. Nihilominus tamen, quod solario esse potest hominibus alioquin anxiis, ne fortè non doleant de suis peccatis, cum tali actu, quo quis dolet se non dolere, ut plurimum conjunctus est dolor de peccatis; potest enim iste loquendi modus habere hunc, eumque sanum sensum: doleo, quòd non habeam dolorem magnitudini meorum peccatorum satis proportionatum: in quo actu includi dolorem de peccatis clarum est.

41. De posteriori jam *supra n. 16.* dictum est: Ratione autem illius prioris ad susceptionem Sacramenti Pœnitentiæ etiam non sufficit detestatio peccati, quæ in voluntate recipiendi hujus Sacramenti implicitè continetur. Bonac. *n. 5. & alii communiter.* quia detestatio, inclusa in voluntate suscipiendi Sacramentum, non est propriè attritio, quæ tamen ut minùs requiritur juxta *n. 35.* ad Sacramentum: voluntas certè confitendi non est ipsa voluntas dolendi, seu dolor, & detestatio peccati; quamcunque enim velim suo tempore confiteri, non tamen per hoc præcisè jam nunc detestor peccatum, ut clarum est.

42. VI. Non est necesse, ut seu contritio seu attritio de singulis peccatis mortalibus singillatim eliciatur, hoc est, ut

singulis

singulis peccatis mortalibus proprius ac specialis dolor respondeat. Laym. *n.* 3. Bonac. *p.* 5. *n.* 1. Suar. *D.* 4. *s.* 6. *n.* 3. Reginald. *l.* 5. *c.* 4. *n.* 51. Valent. *T.* 4. *D.* 7. *q.* 8. *p.* 6. *in princ.* Navar. *c.* 1. *n.* 25. *& alij.* quia cùm plures dolores non possint simul elici, sed ad eos eliciendos necessaria sit temporanea quædam successio, quæstio de prima contritione est, an ea statim, ut elicitur, suum habeat effectum, vel non, sed tum primùm, cùm de ultimo peccato mortali elicitur contritio ? sed hoc posterius dici non potest, quia contritio est in ordine ad hunc effectum delendi peccatum causa necessaria, atque adeo more aliarum similium causarum statim, ac ponitur, suum habet effectum. Prius autem etiam dici nequit, quia posteriores contritiones omnes essent inutiles, ac frustraneæ: quid enim agerent, quando prima jam suum consecuta est effectum, nempe remissionem peccati, & quidem omnis, cùm unum sine altero non remittatur; sub hæc ergo sufficit unus & simplex dolor contritionis, elicitus generatim de omnibus peccatis mortalibus commissis, consideratis sub una eademque ratione, quòd sint offensa DEI, nobis super omnia dilecti, & quidem amore benevolentiæ seu amicitiæ. Præterquam quòd nullum uspiam fundamentum extet, ex quo erui possit obligatio, singula peccata mortalia singillatim detestandi, etiam per attritionem. Ad quid ergo aggravemus jugum Christi, alioqui suave & leve ?

43. VII. Sed nec istud opus est, ut, cùm contritionem elicimus, omnia & singula peccata mortalia revocemus in memoriam, quantum quidem præcisè est ex præcepto contritionis. Layman. *n.* 3. Bonac. *p.* 6. *n.* 1. Suar. *D.* 4. *s.* 6. *n.* 9. Valent. *D.* 7. *q.* 8. *p.* 6. Coninch. *D.* 2. *d.* 6. *n.* 51. & *d.* 8. *n.* 76. & alij. Tum quia nullum seu naturale, seu positivum præceptum extat, quod, cùm eliciendæ est contritio, obliget ad singula peccata specialiter recogitanda: tum quia contritio in instanti potest elici, cùm tamen memoria singulorum peccatorum & distincta cognitio nonnullam temporis moram requirat. Sufficit ergo confusa peccatorum commissorum notitia, ut de ijs possimus conteri: hac enim notitia supposita bene possumus apprehendere, totum illum peccatorum cumulum DEO super omnia dilecto displicere. Et hinc qui facto conscientiæ diligenti examine tantùm unius peccati mortalis reum se apprehendit, adhuc justificari potest, si de illo contritionem eliciat, etsi aliorum, quæ etiam commisit, modò non recordetur: contritio enim ista interpretativè & virtualiter includit detestationem omnium ceterorum, quorum memoria modò non subit: detestatio enim illa est virtualis dilectio DEI; nemo autem DEUM potest super omnia diligere, nisi interpretativè detestetur omne id, quod DEO displicet. Suar. *n.* 17.

44. Dixi autem: *quantum quidem præcisè est ex præcepto contritionis*: nam si instituenda sit post contritionem Confessio, nemo dubitat, quin in memoriam revocanda sint omnia & singula peccata mortalia, non jam propter contritionem, sed propter Confessionem, ad cujus integritatem spectat, ut, facto diligenti

conſcientiæ examine, omnia peccata gravia occurrentia explicentur particulatim, niſi cauſa ſit, quæ excuſet.

45. Ceterùm quamcunque ea, quæ *ſupra à n.34.* de efficacia attritionis cum Sacramento dicta ſunt, ita ſe habeant, nihilominus tamen eò conniti conſultiſſimum eſt, ut vera contritio, quæ ex puro DEI amore ſuper omnia concipitur, in nobis excitetur; cùm vim habeat multò majorem ad tollenda peccata, fructúſque in anima inexplicabiliter uberiores producat.

46. Et licèt cum Navarro de Jubilæo & Indulgentiis *notab.* 17. non pauci exiſtiment, contritionem eſſe difficilem, & eam ob cauſam nec multos eſſe, qui Jubilæa lucrentur; non pauciores tamen ſunt, qui cum Diana & Antonio Sucquetio, magno Societatis & Theologo & Aſcetâ, in ſuis piis conſiderationibus prope finem, ſibi perſuadeant, eſſe facilem. Quibus libenter aſſentior: non enim credendum eſt, medium illud, quod ab exordio mundi uſque ad legem gratiæ erat unicum ad delenda peccata mortalia, tam arduum ac difficile fuiſſe, & etiamnum eſſe, ut pauci fuerint, vel etiamnum ſint, qui id in ſua habuerint, habeántve manu, Divinâ tamen gratiâ adjuti: alioqui ingens fuerit & ſit infelicitas hominum ob difficultatem aſſequendi beatitudinem, etiam in populo DEI. Aliter ut ſentiamus, infinita DEI bonitas ſuadet; certè enim, qui ſemel veram DEI æſtimationem induxit in animum, & mediocrem ſuæ ſalutis curam ſuſcepit, non videtur admodum debere laborare in elicienda perfecta contritione; nimis enim apertum eſt, ſummum bonum ſuper omnia amandum eſſe, & ejus offenſam ſuper omnia deteſtandam.

ARTICULUS VII.

Quando eliciendа ſit Contritio?

47. Cùm juxta dicta *ſuprà n.2. & n.34.* contritio ad Sacramentum Pœnitentiæ tam neceſſaria ſit, ut hoc ſine illa futurum ſit omnino nullum, & invalidum, ea neceſſariò debet præcedere ſaltem abſolutionem; quia Confeſſarius tanquam judex non poteſt ferre ſententiam, niſi cognoſcat diſpoſitionem pœnitentis, an dignus ſit abſolutione. Et ſane niſi contritio (latiùs ſumpto hoc vocabulo pro deteſtatione peccati ob DEUM offenſum, ſive dein ſit perfecta contritio, ſive non, ſed tantùm attritio) præcedat abſolutionem, hæc ſuo fruſtrabitur effectu non ſine Sacrilegio. Bonac. *D.5. q.3. p.2. n.20.* non enim effectus iſte producitur, niſi in ſubjecto capaci, quale non eſt homo, qui de ſuis peccatis verè non dolet.

48. Sed nunquid & Confeſſionem ipſam debet anrecedere? Ita quidem ſentiunt Coninch. *D.4. d.6. n.44.* Laym. *l.5. tr.6. c.4. n.4.* & alii probabiliter, quia Confeſſio non eſt nuda & ſimplex rerum geſtarum enarratio, ſed accuſatio ſuî reconciliativa cum DEO: debet ergo procedere ex diſplicentia & deteſtatione peccatorum. Verùm Bonac. *D.5. q.3. p.2. n.18.* Suar. *D.20. ſ.4. n.31.* Tamb. *l.1. c.2. §.4. n.4.* & alii, quos refert & ſequitur Lugo *D.13. ſ.2.* non minùs probabiliter negant, dicúntque ſatìs eſſe, ſi Confeſſionem comitetur, vel certè prior ſit

ſit abſolutione : tum quia ſic uſu receptum eſt, ut fideles, poſtquam ſua peccata jam recenſuerunt, excitentur ad dolorem de peccatis eliciendum ; quod ſignum eſt, non eſſe neceſſarium, ut tempore prior ſit ipsâ Confeſſione ; tum quia nihilominus Confeſſio habere poterit rationem accuſationis reconciliativæ per actum ſubſequentem, cum quo ſubjicitur abſolutioni ; quod etiam in judicio forenſi reconciliativo cernitur, in quo poteſt aliquis ſuum delictum patefacere, & dein primùm ſigna pœnitudinis exhibere. Non igitur requiritur, ut dolor tempore præcedat Confeſſionem ; ſatis eſt, ſi vel inter confitendum eliciatur, vel ſaltem, facta jam peccatorum enumeratione, priùs quàm abſolutionis beneficium impertiatur.

49. At quoniam contritio communiter ſolet antecedere Confeſſionem, quanto tempore præcedere poteſt ? Generaliter tanto, quantum requiritur & ſufficit, ut unus actus cum alio poſſit prudenti judicio cenſeri adhuc unum moraliter conſtituere. Hæc eſt familiaris & communis Theologorum doctrina : ſed ad praxin reſtat difficultas, quantum ſit illud tempus, quod in propoſito noſtro, judicio prudenti, cenſeri poſſit, ut unitas aut conjunctio moralis inter duos illos actus, contritionis, & Confeſſionis, non deſtruatur. Varij variè ſentiunt.

50. Et I. quidem aliqui apud Dian. 3. *p. tr.* 4. *R.* 116. hac in re ſunt nimis laxi : exiſtimant enim, ſi Confeſſio peccatorum jam antè cum debito dolore expoſitorum fiat, non opus eſſe novo dolore, ſed ſufficere priorem, jam olim, fortè ante annos benè multos, habitum, quia inde procedit hæc ipſa Confeſſio. Quorum ſententiam Diana *l. c.* ait, ſequi poſſe illos, qui ordinariè confitentur venialia tantùm, & cum illis unum vel alterum mortale jam aliàs per Confeſſionem expiatum. Sed utique tunc neceſſarium eſt, ut tam antiquus dolor non ſit per actum contrarium, vel peccatum mortale poſterius retractatus.

51. II. Alij ſunt minùs laxi : ajunt enim, contritionem adhuc unum quid moraliter cum confeſſione præſenti conſtituere, etſi quatuor, vel quinque, vel pluribus etiam diebus priùs eliciatur, modò interea, quod jam etiam priùs monui, non revocetur per actum aliquem contrarium. Ad hoc ita aſſerendum ducuntur, quia, inquiunt, Confeſſionis Sacramentum inſtituitur per modum Judicij, quod, ſi forenſe eſt, ſæpe in longum tempus, imò & annos protrahitur : quidni idem etiam in foro conſcientiæ ſeu Sacramentali in praxin deducatur ? certè in veteri ſeu prima Eccleſia ſolebant fideles in principio quadrageſimæ confiteri, & in fine ejusdem primùm abſolvi. Ita Hurtadus apud Dianam 5. *p. tr.* 14. *R.* 67. ſed ego iſtius, & magnæ ſatis inter utrumque hunc actum, contritionis ſcilicet & Confeſſionis, diſtantiæ non velim eſſe cuiquam auctor. Addo tamen, doctrinam iſtam poſſe eſſe ſolatio timoratis aut ſcrupuloſis, qui ſemper metuunt, ſoliciti, ut poſt contritionem elicitam tardiùs confiteantur, quàm ut unitas hujus judicij ferat.

52. Itaque alij III. ſunt quaſi medij, & concedunt tres quatuórve horas. Imò alijs IV. non videtur eſſe nimia diſtantia inter dolorem & Confeſſionem, ſi is ve-

peri, quin & toto die præcedente ante Confessionem eliciatur, & altero die sine alio novo dolore Confessio instituatur. Dian. 5. p. tr. 14. R. 67. Tamb. n. 5. apud quem etiam Lugo. D. 14. s. 4. n. 36. in fine. & n. 37. in princ. idem videtur sentire. Quibus ego libenter assentior, & præterea lubens admitto, eum, qui paulò antè, vel etiam heri confessus hodie iterum confitetur, vel eadem peccata, vel quæ exciderant, de quibus tamen antè, saltem implicitè, doluit, non tenetur elicere novum dolorem.

53. Sed adhuc restat in præsenti re una parva dubitatio: an videlicet ad contritionem necessarium sit, ut eliciatur ex proposito seu intentione confitendi, v. g. sic: quia volo confiteri, idcirco dolebo de peccatis meis, & doleo. Et necessarium esse plurimi docent, quia existimant, sine ejusmodi relatione contritionem non posse esse partem futuræ Confessionis: sed Tamb. §. 3. n. 3. & ab ipso relatus Lugo D. 14. s. 4. ajunt, rectè quidem id ita fieri, sed negant esse necessarium; satis esse, si quis doleat de peccatis, etsi, cùm doluit, nullam penitus habuerit cogitationem de instituenda Confessione, modò postea illo dolore uti velit ad Sacramentum percipiendum: v. g. sic: quoniam jam elicui contritionem, ego accedam ad Confessionem. Verùm ego existimo, nulli saltem perfectè contrito movendam esse litem in hoc puncto: etsi enim expresè suum hunc dolorem non referat ad futuram Confessionem, refert tamen implicitè, cùm in dolore perfecto virtute & interpretativè contineatur voluntas confitendi sua peccata.

ARTICULUS VIII.

An adhuc aliis quoque temporibus eliciendasit Contritio?

54. Sermo est de contritione perfecta, eáque vel formali & explicita, vel virtuali & implicita. Et quidem toto illo tempore, quod ab exordio mundi usque ad legem gratiæ fluxit, contritionem perfectam fuisse sufficientem dispositionem ad gratiam, per peccatum deperditam, recuperandam, nemo dubitat; imò verò etiam fuisse necessariam, & quidem unicè, & eliciendam saltem in articulo mortis. Cùm enim Sacramenta veteris legis non habuerint ullam vim veram, recipienti illa gratiam conferendi, & idcirco sæpiùs ab Apostolo vocata sint inania, egena, & infirma elementa; nec aliud tunc remedium, quo homo sein statum gratiæ restitueret, fuerit præter contritionem, juxta illud Ezech. 18. si impius egerit pœnitentiam ab omnibus iniquitatibus suis, vitâ vivet, & non morietur; consequens est, contritionem fuisse in veteri lege necessariam, & quidem vel maximè pro articulo mortis: præceptum enim contritionis, quod etiam jam tunc, in lege nempe veteri, viguit, saltem pro eo articulo urgebat, & implendum erat: de quo etiam non est ulla dubitatio; si enim pro eo articulo, in quo cardo æternæ felicitatis versatur, non urgeat hoc præceptum, nescio sanè, quando tandem urgeat?

55. Et hæc obligatio eliciendi contritionem, vel expressam vel implicitam, pro articulo mortis etiam in Lege nova & Evangelica viget: quæ est communis

sententia

en tentia Theologorum, quos ſatis magno numero refert & ſequitur Bonac. *D.5. q.5.p.2.n.1.* & quidem independenter à Sacramento Pœnitentiæ; ad hoc enim etiam in eo articulo ſufficit attritio cognita juxta dicta *n.39.* Ratio eſt: quia præceptum contritionis, etſi non ſemper, (cùm ſit affirmativum) aliquando tamen, ne ſit alioqui fruſtraneum, obligabit, & implendum eſt. Non eſt autem tempus, quod meliùs aut commodiùs ad ejus præcepti executionem determinari poſſit, aut debeat, quàm articulus mortis. Hinc Confeſſarii & alii, qui morituris aſſiſtunt, debent eſſe valde ſoliciti, ut morituros ad eliciendam contritionem ſaltem virtualem adhortentur, inducant & excitent: ad quam etiam ipſi morituri ſe exſtimulare debent, cùm adhuc ſunt integris ſenſibus.

56. An autem idem contritionis præceptum etiam extra mortis articulum obliget, controverſum eſt. Loquor autem de obligatione directa, proveniente immediatè & formaliter ex ipſomet contritionis præcepto. Varij variè ſentiunt. I. Scotus & alii apud Reginald. *l.5. c.2. ſ.4. n.22.* exiſtimant, quolibet die feſto propter ſanctitatem diei eliciendam eſſe contritionem: ſed hi fundamento carent, quia ex Eccleſiæ præſcripto ad feſtorum Sanctificationem non requiritur, niſi auditio Sacri & ceſſatio ab omni opere ſervili; quorum utrumque abſque contritione fieri poteſt. Coninch. *D.3. d.3.n.21.* Reginald. *l.cit.* Valent. *T.1. D.7.q.8.p.4. aſſert.3.* & alii.

57. II. Navar. *c.1. n.31.* poſt Adrianum obligat peccatorem ad contritionem, imminente magnâ populi calamitate, cui avertendæ publica inſtituitur comprecatio. Sed Bonac. *n.6.* cum Vaſq. quem refert, *de Pœnit.q.36. a.2. d.6. n.6.* hanc obligationem non agnoſcunt, cùm nullum illius ſit in ullo jure, etiam naturali, fundamentum; DEUS enim etiam peccatores cum fide petentes exaudit.

59. III. Richard. Gabriel, Paludan. & alii apud Valent. §. *ſecunda aſſertio.* tenent, contritionem eliciendam eſſe, quoties peccatum commiſſum practicè, id eſt ſub ratione deteſtabilis, occurrit memoriæ: ſed Valent. *ibi d.* Bonac. n. 9. Suar. *D.15. ſ.4. n.2.* Reginald. *ſ.3. n.19.* Navar. *n.31.* negant hanc obligationem, & meritò. Repugnat enim praxi Confeſſariorum, ex quibus, ut arbitror, ne unus erit, qui pœnitentes, etiamſi rariſſimè, v.g. intra unius anni ſpatium ſemel, confiteantur, interroget, an & quoties intra illud tempus peccati commiſſi memores fuerint, & poſt illam memoriam nihilominus omiſerint elicere contritionem: quis tam grave onus ſeu Confeſſariis ſeu confitentibus imponat? Multò minùs tenetur quis actu conteri de peccato jam ſemel per contritionem deleto, & denuo in memoriam etiam practicè redeunte. Dicaſt. *D.3. d.2. n.10.* Suar. *D.15. ſ.4.* Valent. *cit. p.4.* Non enim ulla lex divina extat, quæ jubeat bis, ter, centies aut ſæpiùs &c. de eodem peccato jam ſemel remiſſo pœnitentiam agere. Certè DEUS non eſt tam rigidus Judex, ut bis in idipſum judicet. Navar. *n.32.* Imò de eodem peccato jam dimiſſo *ut dimiſſo* non poteſt quis ſecunda vice conteri: quia contritio tendit ad reconciliationem cùm DEO, qualis

qualis etiam per contritionem quæri non potest de peccato ut deleto. Bonac. *p.* 4. *n.* 3.

59. Dico: *de peccato ut dimisso*: nam si hoc consideretur, ut olim commissum, & quatenus aliàs facit hominem DEO odibilem, bene potest esse objectum contritionis. Sed licèt saluberrimum sit consilium, frequenter de peccatis commissis conteri; non expedit tamen, ut Navar. *l. c.* docet, antiqua peccata, præsertim carnalia in particulari sæpe revocare in memoriam, etiam in ordine ut de iis de novo doleamus. Cùm enim, quæ delectabilia sunt, ad sui, maximè si in particulari considerentur, desiderium sæpe valde vehemens alliciant, extra periculum vix esse potest, qui eorum sæpe, sub prætextu novæ super iis contritionis eliciendæ, recordatur. Vides, quàm parùm sæpe commodi ex tam crebra & particulari peccatorum commissorum recordatione hauriamus. Præstat ergo, ea, nisi peculiaris ratio aliud permittat, perpetua oblivione sepelire, quàm ut ex eorundem frequenti recordatione novam de iis complacentiam, & non rarò etiam denuo repetendi desiderium in nobismet ipsis suscitemus, & in gravem adeo apud DEUM offensam incurramus.

60. IV. Etsi verè extet præceptum Divinum de contritione ab eo, qui peccati mortalis reus est, eliciendâ, ut Dicast. *D.* 3. *d.* 1. *n.* 2. & alii ab ipso relati, inter quos est Suar. *D.* 1. *s.* 1. Valent. *p.* 3. §. *est igitur*. Lugo. *D.* 7. *n.* 170. nihilominus tamen ea non statim, ut peccatum commissum est, elicienda est. Suar. *D.* 15. *s.* 2. *n.* 2. Coninch. *n.* 24. Dicast. *d.* 3. *n.* 24. Valent. *p.* 4. Henriq. *l.* 4. *c.* 5. *n.* 7. Lugo. *D.* 7. *n.* 196. & multi alii apud ipsos: tum quia præceptum hoc est affirmativum, ac proinde more aliorum similium præceptorum meritò censeri debet, non statim obligare, sed certo tantùm tempore, maximè pro articulo mortis, ut supra *n.* 55. expositum est, tum quia nec ex Confessariorum, nec ex confitentium usu & praxi quidquam de ea obligatione constat. Nullus enim Confessariorum, ut arbitror, est, qui in Confessione scrupulosè & anxiè examinet, an quamprimùm, ut quis peccavit, habuerit de eo peccato contritionem, nec confitentes ipsi solent de eo se accusare: essétque nimis onerosum & grave, sub novo peccato mortali obligare ad contritionem mox eliciendam. Inde enim sequeretur, eum, qui contritionem post peccatum differt, continuò & semper peccare graviter, saltem quoties advertit, se in peccati mortalis statu esse, & posse de eo conteri, & tamen non conteritur. Præterquam quòd etiam Summi Ecclesiæ Prælati graviter reprehendi deberent, dum in re tanti momenti suo officio desunt, & negligunt commonefacere fideles de tam gravi & patenti obligatione.

61. Nec hoc est, velle permanere continuò in peccato. Neque enim idem sunt, non velle statim de peccato conteri, &, velle in peccato permanere: potest enim, qui differt contritionem, seu, qui non vult statim dolere de peccato, dupliciter esse constitutus: primò ut eliciat novum actum, qui sit approbativus peccati & statûs, in quo nunc est peccator; vel secundò, ut, licèt non approbet peccatum, nondum tamen velit medium,

dium, quo à peccato liberetur, tam citò adhibere: prius utique malum est, & illicitum; non item posterius: hoc enim aliud non est, quàm non velle statim dolere. Cùm autem nullum præceptum extet de dolore statim eliciendo, non est peccatum, velle in hoc sensu manere in peccato usque ad tempus, quo tale præceptum pœnitendi urgebit. Vide etiam Reginald. *l.5. c.2. n.21.*

62. Nihilominus tamen, qui vellet contritionem differre ad longum tempus, v.g. ad decem vel plures annos, vel ad ipsam gravem ætatem, etsi ex hoc præcisè capite non esset peccaturus graviter; tamen satis superque indicaret, se modicam, si non omnino nullam, suæ salutis curam habere. Imò Laym. *l.5. tr.6. c.2. n.6.* Coninch. *D.3. d.3. n.32.* Henriq. *l.4. c.6. n.6.* Suar. *D.15. s.6. n.3.* & alii à peccato mortali non excusant hos procrastinatores: tum quia videntur parvi æstimare amicitiam DEI, extra quam tamdiu sunt, quamdiu perseverant in peccato mortali; tam autem exigua Divinæ amicitiæ æstimatio gravem videtur injuriam in DEUM continere: tum quia tam longa contritionis dilatio ipsi peccatori est valde periculosa, ut bene exaggerat S. August. apud Laym. Suar. *ll. cc.*

63. Etsi ergo contritio nec statim post peccatum perpetratum elicienda sit, nec sine notabili irreverentia erga DEUM in longum tempus, vel ad ipsam usque ultimam senectutem differenda; laudabilissimum tamen est, & sanctissimum consilium, & homine, qui vel modicam suæ salutis curam gerit, dignissimum, ut, ubi primum in culpam gravem lapsus fuerit, in pristinam cum DEO gratiam redeat, excitata contritione; ne fortassis in horrendas justissimi ac severissimi Judicis DEI manus incidat, fortè adhuc hodie, hâc horâ, hoc momento, nullam aliam, quàm æternæ damnationis sententiam accepturus. Addo, cùm nemo sciat, odióne, an amore dignus sit, *Eccles.9.* quemlibet, etsi nullius gravioris noxæ nunc primùm admissæ sibi sit conscius, frequenter tamen contritionis actum debere elicere, ne videlicet bonorum operum, quæ ante Confessionem fiunt, jacturam faciat; pereunt enim omnia, nisi interim, dum Confessio instituitur, contritio habeatur: nam opera, quamcunque heroica sint, generosa & moraliter bona, si fiant in statu peccati mortalis, absque dubio pereunt, & *mortua* reputantur, quantum attinet ad gratiam & gloriam promerendam. 1. *Corinth.* 13. & *cap. Nihil. de Consecrat. Dist.* 5. &, quod omnium gravissimum est, nunquam in omnem æternitatem redeunt ad eum statum, ut aliquando reviviscant, & fiant meritoria: & idcirco opera verè mortua vocantur, ad distinctionem eorum, quæ si fiant ab homine justo, postea verò per peccatum subsequens totam suam vim, quam habebant, merendi gratiam & gloriam amittunt, ita ut toto illo tempore, quo status peccati mortalis perseverat, sint quidem etiam ipsa quasi mortua, maneántque ad quidquam condignè merendum prorsus inidonea; quamprimum verò contritio elicitur, redeant ad antiquum statum, & quasi à mortuis resuscitentur, & quod ad pristinam vitam redire possint, *mortificata*, non *mortua* appellantur. Et ut à tam gra-

vi morte quàm citissimè resurgat peccator, totis viribus connitendum est, ne in periculum subitæ & æternæ mortis incidat, juxta illud *Eccles. 5.* Non tardes converti ad Dominum.

64. Et hæc de directa contritionis obligatione sufficiant. Ad indirectam quod attinet, ea toties existit, quoties alicujus virtutis actus, sive liberè sive ex præcepto, exercendus est, exerceri autem licitè non potest, nisi in statu gratiæ: hoc ipso enim si copia Confessarii haberi nequeat, vel Confessio non sit ex speciali præcepto tali actui præmittenda, saltem contritio præmitti debet. Hoc tamen casu, qui eam omittit, non committit speciale peccatum impœnitentiæ, sed contra illam aliam virtutem, quæ tunc erat elicienda. Hinc administraturus Sacramenta, si existat in peccato mortali, tenetur saltem conteri; quod si omittat, non committet speciale peccatum contra virtutem Pœnitentiæ, sed contra Religionem; hæc enim, non autem illa præcipit, Sancta sanctè, hoc est, extra statū peccati mortalis tractanda esse.

ARTICULUS IX.

De dolore peccatorum venialium.

65. Peccata venialia, & quidem sola, ad Sacrum Confessionis Tribunal deferri posse, certum est, & habet fidelium etiam piorum & timoratorum praxis, qui, licet nullius peccati mortalis sibi conscii sint, frequenter tamen, & laudabiliter, confiteri solent. Nihilominus etiam tunc præmittendum esse dolorem, tam certum est, ut à nemine sine gravi nota negari possit. Est enim dolor essentialis pars Sacramenti, quod proinde æquè suis essentialibus constare debet partibus, sive exhibeantur venialia sola, sive etiam mortalia juxta dicta *n. 3.*

66. Non est autem necessarium, ut dolor cadat super omnia peccata venialia, etiam quæ Confessioni subjiciuntur. Tamb. *l. 1. c. 3. §. 2. n. 5.* Suar. *D. 20. s. 6. n. 6.* quia cùm nullam habeant cum gratia repugnantiam, unum sine altero remitti potest; & idcirco Sacramentum, etsi dolor non super omnia peccata venialia, sed super unum duntaxat cadat, non redderetur ea de causa invalidum. Et hinc etiam, qui cum venialibus confitetur etiam unum vel plura peccata mortalia, abunde satisfacit, si de solis mortalibus doleat, etsi de venialibus nihil cogitet, doleátque. Hoc tamen eventu ex venialibus nullum remittetur, eò quòd tunc, ne virtualiter quidem, super ea cadat dolor; est enim remissio peccati mortalis separabilis à remissione peccati venialis. Bonac. *D. 5. q. 5. s. 1. p. 5. n. 2.* qui postea *n. 4.* addit, actum, quo quis peccata detestatur, ut sunt *gravis offensa DEI*, non sufficere ad delenda venialia, cùm talis actus nullam habeat cum venialibus oppositionem: sufficere verò actum, quo quis peccata omnia, quæ confitetur, detestatur, ut sunt *offensa DEI*; hic enim actus jam suam cum peccatis venialibus habet oppositionem.

67. Econtra verò quando quis cum peccatis venialibus confitetur etiam vel unum duntaxat mortale, dolet verò de venialibus tantùm, non de mortali, confessio erit etiam invalida: quia ex una parte peccatum mortale ob defectum doloris non remittitur; ex altera verò parte pecca-

peccatum veniale ei, qui propter mortale inimicus est DEI, non remittitur.

68. Quod autem *n.* 21. *sup.* dictum est de peccatis venialibus diversi generis, posse unum remitti sine altero, idem etiam dicendum est de venialibus ejusdem speciei, v. g. de mendacijs jocosis, posse & ex his remitti unum sine altero, si nimirum quis de uno doleat, non de altero : quia cùm & ex peccatis venialibus ejusdem speciei remitti unum possit sine altero, non apparet, cur non & hic dolor possit deuno haberi absque eo, quin habeatur de altero; & hoc ipso dispositio ad unum delendum non possit esse sine dispositione ad alterum delendum.

69. Quamcunque autem juxta modò dicta dolor de peccatis venialibus non debeat esse universalis ; tamen si quis velit ab omnibus liberari, debet ita de ijs dolere, ut dolor iste se extendat ad omnia, saltem virtualiter, quod, ut Reginald. *l.* 5. *c.* 4. *n.* 45. notat, tunc fit, quando quis ita erga DEUM affectus est, ut, quidquid in memoriam veniret, quod ab eo affectu retardaret, illud detestaretur, & doleret se id commisisse. Dixit autem : *virtualiter* : si quis enim confusè detestaretur omnia venialia sub una communi ratione, quatenus sunt offensa DEI, non video, cur talis non satis sit dispositus ad obtinendam veniam omnium venialium, quæ commisit, & nondum unquam per competentem dolorem delevit.

70. Hic verò dolor debet ad minus esse attritio, etiam in ordine ad Confessionem : si enim ad hanc, etiam cùm de mortalibus fit, sufficit attritio juxta dicta *n.* 38. cur non sufficiat, si sola venialia in Confessione manifestentur? Sed

71. Difficultas jam est, an, sicut contritio extra Sacramentum habet vim delendi peccata mortalia, ut *n.* 23. diximus, ita etiam attritio habeat similem saltem in homine justo efficaciam delendi peccata venialia. Et videtur non habere, quia alioqui Sacramentum Pœnitentiæ esset frustra institutum, cùm nunquam in homine justo reperturum esset, in quod suam virtutem posset exercere : hoc ipso enim, quòd omnem Confessionem præcedere debeat, vel comitari saltem, attritio, jam semper supponeret remissa esse peccata venialia. Quid ergo in tali casu operabitur Sacramentalis absolutio? Ad hoc ego responderem, illud ipsum, quod operatura esset, si semper præmitteretur contritio perfecta, vel fieret confessio de solis peccatis mortalibus jam semel legitimè per Confessionem expiatis. Sicut ergo in tali Confessione non est frustranea absolutio, ita nec erit in altera de peccatis venialibus aliunde jam deletis. Accedit, quòd, si peccatum veniale illi, qui simul cum illo habet peccatum mortale, nunquam sine illo remittatur, juxta S. Thomam, Richardum, Alensem & alios, quos refert & sequitur Laym. *l.* 5. *tr.* 6. *c.* 4. *n.* 16. in hoc Sacramentum jam posset suam virtutem exercere etiam respectu venialis, cùm istud in tali casu extra Sacramentum non deleatur per attritionem. Et hanc peccata venialia in homine justo delendi efficaciam in attritione agnoscunt Suarez. *D.* 11. *s.* 3. *n.* 11. Coninch. *D.* 2. *d.* 14. *n.* 124. Dicast. *D.* 2. *d.* 17. *n.* 402. *& alij plures ab ipso relati.*

72. Sed duo adhuc in præsenti omittere non possumus, nec debemus: an videlicet ad Confessionem peccatorum venialium requiratur actualis dolor; an verò sufficiat virtualis, consistens in desiderio recipiendi Sacramentum, ejúsque fructum sine actuali complacentia aut affectu ad peccatum veniale? Et sufficere apud Tamb. *l.* 5. *c.* 3. §. 1. *n.* 2. docent Rosella, & Silvester: quorum sententiam non improbabilem vocat Præpos. *D.* 2. *de contrit. d.* 7. *n.* 73. & ut probabilem tuetur ipse Tambur. *n.* 1. citátque pro ea Suarezium *D.* 12. *f.* 1. *n.* 9. Moventur ad hoc dicendum, quòd Concilium Trident. *sess.* 14. *cap.* 4. quando ad Confessionem requirit dolorem formalem, videatur tantùm de peccatis mortalibus agere, ita ut ea doctrina ad venialia, cùm non sint necessaria Sacramenti materia, non sit extendenda; id quod videtur posse colligi ex postremis dicti capitis verbis, videlicet Ecclesiam DEI nunquam docuisse, aut sensisse, Sacramentum Pœnitentiæ absque bono motu pœnitentium gratiam conferre. Hîc enim videtur sermo esse generatim de Confessione, & verificari de Confessione venialium: voluntas enim suscipiendi Sacramentum sine actuali affectu ad peccatum utique bonus est motus.

73. Verùm ego existimo, Concilio Tridentino hunc honorem dandum esse, ut non credatur eo loco, in quo exactam de Sacramento Pœnitentiæ doctrinam tradere voluit, & explicare, quænam essent partes ejusdem Sacramenti, tam ambiguè fuisse locutum de dolore ad idem Sacramentum requisito, ut in eodem quasi contextu modò actualem requireret dolorem, modò contentum esset dolore virtuali. Itaque omnino judico, etiam ad Confessionem peccatorum tantùm venialium necessarium esse dolorem seu displicentiam formalem, ne fortè, si aliud dicatur, occasio alijs detur dogmatizandi, ad idem Sacramentum sufficere etiam Confessionem duntaxat virtualem. Et ita docent Suar. *D.* 20. *f.* 6. *n.* 3. Reginald. *l.* 5. *c.* 4. *n.* 47. & alij communiter. Per *motum* ergo *bonum*, de quo ultima Concilij verba loquuntur, intelligitur idem motus, de quo eidem Concilio in principio ejusdem capitis sermo est: nempe *motu contritionis*, qui proinde idem debet esse, sive peccata, quæ clavibus Pœnitentiæ subjiciuntur, mortalia sint, sive venialia; ne aliás eidem Concilio vel ambiguum ejusdem vocis usum in eadem doctrina impingamus, vel etiam ansam præbeamus dicendi, quemlibet bonum ipsius pœnitentis motum, etsi nullam, sive formalem sive virtualem, oppositionem cum voluntate peccandi habeat (si enim habeat, Dicast. *D.* 2. *d.* 17. *n.* 416. sufficere existimat) sufficere ad Confessionem peccatorum saltem venialium: quilibet enim ejusmodi motus est quædam ad DEUM conversio; quidni ergo & sufficiens dispositio ad obtinendam cum Sacramento peccatorum veniam.

74. Alterum est, per subsequens peccatum veniale non revocari dolorem de reliquis peccatis venialibus præteritis elicitum, perinde ut per peccatum mortale novum retractatur dolor de peccatis mortalibus prioribus. Et idcirco licèt, qui postquam de peccatis mortalibus doluit, & ante absolutionem novum commisit,

misit, per illum dolorem ad percipiendam absolutionem non sit amplius sufficienter dispositus, ut Dicast. *D. 6. d. 18. n. 322.* Tamb. *l. 1. c. 2. §. 4. & alij communiter* docent, inter quos apud eundem Tamb. *c. 3. §. 4. n. 11.* est Lugo *D. 54. s. 9. n. 147.* est tamen is, qui peccata venialia omnia sub communi ratione offensæ DEI detestatus est, & ante absolutionem in aliud novum veniale v.g. vanæ gloriæ aut mendacij incidit, adhuc capax absolutionis: nec ullus hac de re scrupulus conscientijs injiciendus est, etsi in ea Confessione cum peccatis venialibus etiam mortalia fuissent exposita. Lugo *n. 145.* apud Tamb. *n. 12.* qui eum sequitur.

QUÆSTIO II.

De proposito non amplius peccandi.

HÆc est altera Pars, quæ in vera contritione includitur: id quod ab omnibus pro explorato habetur.

ARTICULUS I.

De propositi necessitate ad Confessionem Sacramentalem.

75. Remissio peccatorum, sive per contritionem extra Sacramentum, sive per attritionem cum Sacramento quæratur, inveniri non potest, nisi præter dolorem de peccatis commissis concipiatur insuper propositum omnino emendandi suam vitam, & imposterum abstinendi à peccatis, ut expressè docet Concilium Florent. cit. & Trident. *sess. 14. cap. 4.* Nam Ezech. 18. *&* 33. DEUS pœnitentibus sub hac conditione veniam promittit: *si custodiant omnia mandata sua.* Et ipsius etiam naturæ ductu notum est; nam qui ab offenso veniam vult impetrare, nunquam aliquid simile facturum se pollicetur. Nec potest esse vera detestatio commissi criminis, quando alicui adhuc inhæret affectus paratus denuo idem aut simile quid perpetrandi. Hinc dolor sine tali proposito animi est non verè pœnitentis & contriti, sed seipsum decipientis, cum DEO ludentis, & cum diabolo facientis. Et idcirco etiam tantùm abest, ut Confessio sine eo proposito cuiquam prosit, ut etiam gravis Sacrilegij reum constituat; atque adeo ipsa Confessio non tam in salutem, quàm in extremam, eámque perpetuam perniciem inducat. Quod Christus etiam indicare voluit, qui, ut in Sacris Scripturis legimus, postquam aliquem sanâsset, aliôve beneficio affecisset, subjunxit: Vade, & jam amplius noli peccare. *Joan. 8.* ne deterius tibi contingat.

ARTICULUS II.

Quanam ex dicto proposito sint devitanda?

76. Si de peccatis mortalibus sermo sit, res est explorata, propositum ea vitandi debere esse universale: alioqui Confessio, quæ sine eo peragitur, non est, nisi inanis quædam, & sacrilega suorum peccatorum enarratio. Quod autem ad peccata venialia attinet, non est necesse, ut propositum de ijs vitandis sit universale: sufficit particulare respiciens saltem

aliqua: quod tamen tam necessarium est, ut, licèt ad Confessionem sola peccata venialia deferantur, non possit tamen omitti. Reginald. *l.* 5. *c.* 5. *n.* 45. nisi & in tali casu reus Sacrilegij è Sacro Tribunali recedere velis. Nam & ad Confessionem solorum venialium requiritur vera pœnitentia, quæ necessariò includit propositum imposterum vitandi peccata: fieri enim non potest, ut quis verè ac seriò detestetur peccata etiam venialia, si imposterum à nullo velit abstinere: Laym. *l.* 5. *tr.* 6. *c.* 4. *n.* 18.

77. Ut tamen hîc desit propositum vitandi peccata sua seu mortalia seu venialia, non est metuendum. Cùm enim juxta dicenda infrà *n.* 89. & 90. ad Sacramenti valorem sufficiat propositum virtuale, hoc in omni vera pœnitentia virtualiter sive implicitè continetur. Ut ergo ex defectu propositi Confessio reddatur invalida, necesse est, ut quis habeat expressam voluntatem non vitandi peccata, adeo quidem, ut, si de mortalibus agatur, sufficiat vel ab uno duntaxat nolle abstinere; si verò sola venialia fuerint exposita, necessarium est ad inducendam Confessionis nullitatem, ut quis expressè nolit ab ullo eorum, quæ sunt exposita, abstinere. Sed quis tam expressam voluntatem à peccatis non desistendi secum deferet ad Sacramentum reconciliativum, nisi insigniter malus, aut qui velit cum DEO quasi ludere & jocari non sine gravi irreverentia. Ex dictis

78. Desumitur valde notabile discrimen inter propositum vitandi mortalia, & propositum vitandi venialia. Illud enim extendit se ad totam eorum collectionem: tum quia tota hæc collectio vitari potest, ut docent in materia de gratia: tum quia unum sine altero nunquam remittitur, nec unquam justificatur homo, manente vel actuali vel habituali affectu ad peccatum mortale. Laym. *l.* 5. *tr.* 6. *c.* 4. *n.* 19. Tamb. *l.* 1. *c.* 3. *n.* 15. Coninch. *D.* 2. *d.* 14. *n.* 130. Reginald. *l.* 5. *c.* 5. *n.* 59. & alij.

79. At verò de peccatis venialibus res paulò aliter se habet: etsi enim omnia & singula collectivè teneamur, &, si de potentia, quam vocant *antecedentem*, loquamur, etiam possimus (ne aliàs contra DEI bonitatem ad aliquid impossibile obligemur) vitare; tamen si de potentia *consequenti* sermo sit, nemo unquam omnia & singula collectivè vitabit, nisi speciale & extraordinarium à DEO privilegium habeat, quale Beatissima Virgo MARIA, & quidem sola habuit: certè ulli alteri ex hominibus merè talibus idem fuisse concessum non scimus. Et hæc est causa, cur vitatio totius collectionis venialium reputetur impossibilis: ea enim, quæ vel nunquam, vel nonnisi ex speciali & extraordinario privilegio, eveniunt, impossibilibus adnumerari solent. Sed hæc fusiùs prosequi, Scholastici, non nostri est instituti: ad intentum nostrum quatenus faciunt, paucis ea indicâsse, satis est. Igitur

80. Ad propositum vitandi venialia, quatenus ad eorum remissionem sufficit, non requiritur, ut se extendat ad singula in sensu collectivo, ita ut animus sit nunquam venialiter, ne ex subreptione quidem, peccandi; hoc enim juxta paulò antè dicta fieri nequit: impossibilium autem nullam esse voluntatem constat. Sufficit

ficit ergo propositum singula vitandi in sensu diviso, ita ut nullum determinatè assignari possit, à quo animus virtualiter saltem non abhorreat. Laym. Coninch. Tamb. Reginald. *ll. cc.* Est ergo aliquis citra ullum periculum confitendi sacrilegè, habere voluntatem, etiam expressam, non vitandi unum vel alterum ex venialibus, quæ confessus est, quia unum sine altero remitti potest. Sicut ergo ad valorem Confessionis non est necessarium, ut fiat integrè de omnibus venialibus commissis, ita etiam non est necessarium, ut dolor de iis commissis & propositum de iisdem ampliùs non committendis sit universale, potestque cum valore Sacramenti stare voluntas etiam expressa de uno vel altero veniali non vitando; modo id curetur, ut saltem de aliquo vel aliquibus venialibus, si præter ea nullum mortale sit, de quo se accuset, doleat cum expresso vel saltem implicito proposito, id imposterum devitandi. Interim haud dubiè, qui cum ejusmodi voluntate expressa persistendi in certo peccato veniali confitetur, peccat etiam venialiter. Reginald. *n.*60. Suar. *D.*20. *s.*6. *n.*7.

81. Ceterùm propositum hoc respicere debet non tantùm ipsa peccata, & quidem, si mortalia sint, omnia; sed ipsa etiam eorundem quasi semina, id est, occasiones. Pro cujus meliori intelligentia sciendum est, duplices esse peccandi occasiones, alias proximas, alias remotas. Remotæ dicuntur, quibus positis peccatum rarò contingit, & facilè superari potest, ut sunt mercatura, militia, lusus, ambulatio in publico, recreatio &c. Proximæ verò dicuntur, quæ sunt tales, ut homines hujus vel illius conditionis frequenter, & fere semper inducant ad peccatum; vel proprio experimento constet, habere talem effectum in tali homine: sicut in juvenibus sunt pravæ societates, in Sacerdotibus concubinæ &c. quibuscum si non opere, saltem delectatione, & desiderio frequentissimè peccant. Potest autem occasio peccandi quandoque esse in se illicita, ut turpiloquium; quandoque indifferens, ut conversari cum tali persona, accedere talem locum, equitare &c. quandoque etiam bona, ut audire Confessiones talis personæ, libros tractantes de rebus obscænis legere in ordine ad Confessiones audiendas, ad parandam concionem &c. Hoc posito

82. Occasiones remotæ non sunt necessariò evitandæ: cùm enim ferè nihil sit in hoc mundo, quod non possit esse occasio peccati, plerique homines deberent suum statum mutare, & in monasteria se abdere: nec ullos ferè haberemus parochos rurales, ob innumera pericula, quibus eorum statum obnoxium esse ostendit Hieronymus Platus de bono Statûs religiosi *l.*1. *c.*36. & 37. Imò cùm & monasteriis & desertissimis eremis sua non desint pericula, eáque non pauca, nec parva, oporteret nos, ut Apostolus ait 1. *Corinth.* 5. omnino de mundo exiisse, & in cælum abiisse, cùm in hoc solo nihil reperiatur, quod nos possit in periculum ullius peccati, aut imperfectionis tantùm adducere. Harum occasionum seu periculorum fuga non spectat ad propositum, quod ad veram Confessionem requiritur. Idem est de occasionibus peccandi venia-

venialiter: si enim propositum nunquam peccandi venialiter necessarium non est, multò minùs necessarium est propositum vitandi occasiones omnium peccatorum venialium saltem collectivè sumptorum. Et hinc etiam, ut Laym. *n.*20. notat, faciliùs absolvuntur, qui frequenter in eadem peccata venialia labuntur, ob nimis crebras & passim obvias venialiter peccandi occasiones, à quibus proinde removendis facilior est excusatio, quàm à remotione occasionum ad peccatum mortale ducentium.

83. At verò occasiones proximæ necessariò, si quidem absque magno incommodo fieri possit, sunt vitandæ, quia cum illis nequit stare verum emendationis propositum: tam parùm enim cohæret, nolle peccare, &, velle se in propinquum peccandi periculum conjicere; quàm parùm fieri potest, ut quis manui velit ignem imponere, & tamen nolit uri. Hinc Eccles. 3. *v.*27. qui amat periculum, peribit in illo.

84. Dixi autem: *si absque magno incommodo fieri possit:* si quis enim sine gravi incommodo, atque adeo absque justa & rationabili causa proximam graviter peccandi occasionem voluntariè captet, vel non vitet, committit peccatum grave, & quidem ejusdem malitiæ & gravitatis, cujus periculum aditur. Jam verò cùm periculum peccandi non sit, nisi quandoque, peccatum; possunt occurrere rationes tam graves, ut quis ob eas se in ejusmodi periculum licitè conjiciat, aut in eodem perseveret: ut tradunt Laym. *c.* 4. *n.*9. Navar. *c.*3. *n.*16. Sanch. *l.*1. *Moral. c.*8. Suar. *D.*62. Coninch. *D.*8. *n.*134. modò interim habeat omnino resolutam voluntatem non peccandi, & debitam adhibeat cautelam. Ejusmodi enim voluntate existente, & cautelâ adhibitâ tollitur, vel certè minuitur periculum; atque ita desinit esse occasio proxima. Et ratio est: cum periculum peccandi in se peccatum non sit, nec necessitatem inferat, aut animi libertatem tollat, potest cum eo consistere detestatio peccati & resolutum propositum, peccata imposterum, & in tali occasione vitandi. Quod colligitur *ex cap. Consultationi, de frigidis & maleficiatis*, ubi Lucius Papa permittit, conjuges impotentes cohabitare instar fratris & sororis, quia sine enormi infamia, vel alio gravi detrimento separari non possunt; licèt non abesset periculum peccandi, saltem delectatione, aut tactu. Et quis filiumfamilias obliget ad ædes paternas deserendas, ubi procax mulier habitat, perpetuum peccandi illectamentum? aut quis cauponem jubeat se officio abdicare propter frequentes inebriationes, cùm aliunde se non possit alere? eodem modo de mercatoribus, quibus frequentes sunt fraudes, tum in mercibus, tum in earum pretio &c. si enim hi talia munia deserere cogantur, & in extremam pauperiem redigantur, in multò majora peccandi pericula, v.g. furandi, desperandi &c. incident. Aliter sonat propositio 61. 62. & 63. inter prohibitas à S. D. N. Innoc. XI. vide etiam infrà *l.*2. *n.* 106.

85. Quænam occasiones dicendæ sint proximæ & graves, quæ remotæ, quisque, consideratis naturæ suæ qualitatibus præcipuè fragilitate seu peccandi facilitate, aliisque circumstantiis in effectum influentibus, pensare debet. Nemo meliùs novit,

novit, unde sibi periculum lapsûs immineat, quàm qui suo damno expertus est. Sæpe contingit, ut, quod uni periculosum est, alteri sit innoxium: imò nonnunquam unus idémque ex ea re plagam eámque luculentam accipit & vulnus, quæ aliàs eidem minimè fuit damnosa. Quisque ergo suas vires exploret, vel, si id ipse solus non possit, operâ & Consilio Confessarii, vel alterius viri prudentis, piiac docti utatur.

86. Illud tamen hoc loco non est prætermittendum, eam occasionem, quæ ex natura sua frequenter solet ejusdem conditionis homines in peccatum inducere, proximè periculosam esse etiam illi, qui alioqui non est expertus se labi; nisi moraliter ipsi aliunde constet, nullum sibi periculum imminere. Et ideo licèt aliquis nunquam cum ulla fœmina peccaverit, nihilominus tamen, si adultus cum adulta in eundem lectum decumbat sponte, nulla necessitate compulsus, dicitur se proximo fornicationis periculo temerè objecisse, & mortaliter peccâsse; licèt enim non sit secuta fornicatio, vel obscœnus tactus, ei tamen periculo sine causa se objecit, in quo plerique ejusdem conditionis labuntur, & ideo de se quoque lapsum meritò poterat præsumere. Dixi autem paulò antè: *Frequenter*: si enim semel aut iterum peccâsti, sæpius verò restitisti, non censeris constitutus esse in proximo peccandi periculo.

87. Denique ad perfectionem contritionis necessarium est, ut homo habeat propositum, omnia sua peccata, saltem mortalia confitendi, & implendi pœnitentiam: quod satis est, si sit implicitum & virtuale, de quo jam. Desumitur hoc ex Concilio Trident. *sess.* 14. *cap.* 4. & 8.

ARTICULUS III.

An propositum debeat esse explicitum?

88. Necessarium esse, ut propositum emendandæ vitæ, adeóque abstinendi deinceps ab offensa DEI ad Confessionem requisitum, sit formale & expressum, docent Valent. *D.* 7. *q.* 8. *p.* 6. *sub finem.* Suar. *D.* 4. *s.* 3. *n.* 3. Reginald. *l.* 5. *c.* 1. *n.* 8. Henriq. *l.* 4. *c.* 24. *n.* 2. & nonnulli alii, inter quos à Dicast. *D.* 6. *d.* 14. *n.* 206. numerantur Bellarm. *l.* 2. *de Pœnit. c.* 6. & 7. & Tolet. *l.* 3. *Summæ*, *c.* 4. §. *quinta est.* Desumunt id ex Concil. Florent. in Decreto Eugenii, & Trident. *sess.* 6. *cap.* 6. & *sess.* 14. *cap.* 4. ubi ad justificationem hominis præter contritionem requiritur propositum emendationis, quæ verba, si, ut jacent, accipiantur, ut sanè accipienda sunt, significant expressum propositum; cùm implicitum non videatur esse propriè dictum propositum.

89. Oppositam sententiam tuentur Coninch. *D.* 2. *d.* 6. *n.* 58. Laym. *l.* 5. *tr.* 6. *c.* 4. *n.* 6. Bonac. *D.* 5. *q.* 5. *s.* 1. *p.* 3. *n.* 9. & *p.* 8. *n.* 2. & alii non pauci: hi ergo docent, sufficere virtuale seu implicitum emendandæ imposterum vitæ propositum inclusum in dolore, qui saltem propter motivum universale repertum in omni peccato eliciatur: quibus etiam consentit Suar. *D.* 4. *s.* 4. *n.* 4. & prout refertur, Fagund. *l.* 2. *c.* 4. cum Præposito. *q.* 66. quoad articulum mortis, etiam violentæ, ubi propter vitæ brevitatem non videtur

tur supereſſe notabile peccandi periculum: adeóque fruſtra foret futuræ vitæ diſpoſitio. Sed Tann. *D. 6. q. 6. d. 2. n. 19.* reclamat, & meritò. Nam, præterquam quòd hæc doctrina non videatur eſſe conſtans, nullum eſt vitæ, quantulumcunque ſpatium, quo is, qui ratione adhuc utitur, ſit immunis à periculo peccandi; cùm experientiâ conſtet, quoſdam in extremo vitæ articulo, & animâ jam in extremis, ut ajunt, labiis hærente peccâſſe v.g. vindictæ cupiditate, turpi & venerea delectatione &c. nullum ergo tempus ab expreſſo emendationis propoſito eſt excipiendum, ſiquidem hoc ad Confeſſionem ſit neceſſarium. Itaque ut doctrinæ conſtantiam teneamus.

90. Sentio cum Auctoribus hujus poſterioris ſententiæ, expreſſum & actuale propoſitum non eſſe neceſſarium ad Confeſſionem, ſed ſufficere virtuale, ſaltem tunc, cùm dolor procedit ex motivo generali cadente ſuper omnia peccata; quia repugnat, ut quis doleat v.g. de notabili furto, quia eſt gravis offenſa DEI, & ſimul etiam velit DEUM alio diverſo peccato gravi offendere: per priorem enim actum odit & deteſtatur offenſam DEI; per poſteriorem vult, ut alterius inferioris boni jacturam non faciat, gravem offenſam: qui duo actus clarè inter ſe pugnant, ut neuter alterum ſecum ſtare patiatur. Et ſanè, qui ex corde deteſtatur peccata ſub una univerſali ratione motiva, hoc ipſo etiam vult illa ampliùs non committere: nemo enim velle poteſt committere id, quod ſibi tanquam offenſivum DEI ſuper omnia diſplicet. Concilium ergo, cùm loquitur de propoſito vitæ emendandæ, de eo loquitur perinde ut propoſito confitendi, & ſatisfaciendi pro peccatis; hoc autem non debet eſſe expreſſum. Sicut ergo ſufficit, ſi hoc propoſitum ſit virtuale; ita etiam ſufficit virtuale propoſitum emendationis, cùm hoc adhuc verè mereatur nomenclaturam propoſiti, licèt cum addito, virtualis. Et hoc modo cùm graves Auctores intellexerint Concilium, poſſumus iis ſecurè adhærere: ſicut etiam poſſemus, ſi eſſent, qui exiſtimarent, ad Confeſſionem peccatorum ſufficere virtualem dolorem, incluſum in amore DEI ſuper omnia.

91. Dixi autem ſuprà, *ſaltem tunc, cùm dolor procedit ex motivo generali &c.* Nam ſi procedat ex motivo particulari, nec actu, nec virtute relato ad reliqua peccata, aliter diſcurrendum eſt; ut, ſi quis doleat ex motivo ſpecialis turpitudinis in peccato v.g. luxuriæ repertæ, propoſitum in ejuſmodi dolore incluſum, etſi, ut Dicaſt. *n. 211.* monſtrat, propter argumentum priori numero factum, etiam reliqua ejuſdem farinæ peccata attingat, non tamen ſufficit ad alia alterius generis peccata; quia ad hæc, hoc ipſo, quòd particulare ſit motivum, non porrigitur. Debet ergo huic particulari motivo addi aliud, & ex illo formari novus dolor & propoſitum formale de cetero non peccandi mortaliter: ad Confeſſionem enim requiritur propoſitum non committendi ullum peccatum mortale; cùm tamen in dolore concepto ex ſpeciali motivo non contineatur, etiam virtualiter, propoſitum alia peccata, in quibus tale motivum particulare non continetur, non committendi. Unde tunc meritò vel addendum eſt propoſitum expreſſum, vel elicien-

ciendus alius actus doloris ex motivo universali, quale est timor gehennæ, amor gloriæ &c.

92. Nihilominus tamen consultissimum est, & omni modo consulendum, ut, quicunque sua per Confessionem peccata expiaturus est, expressum de ijs imposterum evitandis propositum eliciat, non quòd, qui priorem sententiam est secuturus, etiam tutior futurus sit in conscientia: cùm enim uterque tam hic, quàm qui posteriorem sententiam sequitur, sententiam sequatur probabilem, neuter potest esse securior in conscientia: quæ enim major potest esse conscientiæ securitas, quàm si quis versatur extra periculum peccandi: sicut verè extra illud versatur, quicunque sententiam verè probabilem sequitur, ut notum est. Quòd ergo suadeam, ut propositum à peccatis imposterum abstinendi sit explicitum & actuale, est, quia longè efficaciori motu tendimus in ea devitanda, quæ speciatim & seriò proponimus evitare, quàm in ea, in quorum evitationem propositum nostrum tantùm generatim fertur, ut experientia quoque docet.

93. Hîc tamen studiosè advertendum est, non sufficere solum propositum absque explicito dolore; sicut dicimus, sufficere solum dolorem sine explicito proposito. Ratio differentiæ est clara: quia in proposito de futuro non includitur odium seu detestatio præteriti; posset enim quis ita sentire: Nolo in futurum occidere, mentiri, blasphemare &c. complacet tamen semel occidisse, mentitum esse, blasphemâsse &c. id quod non est in vero dolore: nemo enim potest quidquam verè & seriò detestari, qui non simul implicitè velit idipsum imposterum fugere: hæc enim est natura istius actûs, quo malum aliquod detestamur, & seriò cupimus, illud à nobis, velut boni alicujus nostri destructivum, amoliri.

ARTICULUS IV.

An propositum debeat esse firmum & efficax?

94. Etsi non desint, qui existiment, sufficere velleitatem seu simplicem affectum, sed ita comparatum, ut si interrogetur de voluntate fugiendi deinceps peccata, responsurus sit, se non ita constitutum esse, ut vi illius actus vitaturus sit peccatum nihilominus tamen, ut Coninch. *D.* 2. *d.* 6. *n.* 59. Laym. *l.* 5. *tr.* 6. *c.* 4. *n.* 7. *& alij* communiter & rectè docent, id debet esse firmum, absolutum & efficax: quod quo sensu capiendum sit, infrà *n.* 103. explicabitur.

95. Hinc breviter patet, illud propositum se emendandi non posse dici firmum & efficax, & ad verum de peccatis dolorem sufficiens, quod ejusmodi est, ut retineat simul vigentem affectum ad culpam, vel eandem, quam devitare cupit, vel diversam, eam tamen mortalem: hoc enim juxta dicta *n.* 90. clarè repugnat, & in talem hominem verè quadrat illud *Proverb.* 13. vult piger, & non vult.

96. Neque dictis obstat, quòd, si tale propositum requiratur, pleræque Confessiones sint invalidæ, cùm plerumque destituantur necessario proposito: si enim omnes pœnitentes seriò & firmiter proponunt sibi emendationem vitæ, qui fit, ut tam parva sequatur emendatio? cùm

tamen in aliis rebus, quas sibi proponunt, non desistant, donec consequantur: v. g. qui vult dives fieri vel doctus, quid non facit? pœnitentes verò plerumque manent in antiquo statu, vel etiam in deteriorem prono casu prolabuntur. Non, inquam, hoc obstat: hoc enim non est sufficiens indicium defectûs debiti propositi, ut ex dicendis *n.*102. constabit.

97. Etsi ergo ex eo, quod homo sæpe labatur in idem peccatum mortale, non possit desumi certum indicium planè inefficacis & non sufficientis propositi; nihilominus tamen hic talis magnam contra se habet præsumptionem, præsertim si aliquoties monitus non desistat, sed sæpe statim á Confessione in antiquam peccatorum silvam abeat, & redeat ad confessionale cum eodem numero, specie, & gravitate peccatorum; neque media, si quæ præscripta sunt, adhibeat; nec occasiones, quæ ad lapsum inducunt, devitet, etsi facilè, & sine ullo incommodo possit. Neque hic habet, quòd sibi blandiatur, tanquam de re benè peracta, quantumvis frequenter confiteatur, putétque etiam bene. Fallit hic seipsum graviter: audiat, quid Albertus M. *in Paradiso animæ c.*39. dicat: argumentum fallæ contritionis habet, qui quamvis peccata vehementer defleat, tamen continuò post dolorem eadem vel alia committere non reformidat. Audiat & simul perhorrescat, quod Henriq. *l.* 4. *c.*29. *n.*3. dicit: quotidie, inquiens, pœnitere, & ad vomitum redire, genus irrisionis est, quam an & quamdiu patientissimus, & ad pœnam, peccatis alioqui debitam inferendam tardus & longanimis DEUS passurus sit, incertum est. Timeant, qui ad antiqua peccata mox redire non timent, ne & ipsos in suis peccatis sordescentes DEUS ad æternam eorum ignominiam & confusionem aliquando irrideat: falx ad radicem est posita. Sed occasione istius doctrinæ liceat parùm extra orbitam ire, & non nihil de absolutione sæpius in idem crimen relapsorum dicere. Sit ergo

ARTICULUS V.

An & quoties sæpius relapsi in idem mortale peccatum, sint absolvendi?

98. Circa hanc difficilem quæstionem tres sunt sententiæ. I. Docet, si quis bis vel ter eandem speciem peccati adferat, nec diminuto numero, nec ullis remediis adhibitis, absolutionem statim ei non esse impertiendam, sed tantisper differendam, donec emendatio aliqua, vel certè conatus appareat, nec credendum spondenti emendationem, sed præsumendum esse defectum propositi. Hanc tenet Laym. *l.*5. *tr.*6. *c.*4. *n.*11.

99. II. Docet, relapsos ordinariè esse absolvendos; modò ostendant firmum propositum emendationis, & aliquantulum se contineant, numero peccatorum diminuto; subinde tamen consultum esse, differre ad tempus absolutionem, quando nimirum prudenter sperari potest, eos non esse offendendos, nec à Confessione frequentanda absterrendos. Imò publico peccatori v. g. usurario, concubinario &c. necessariò negandam esse absolutionem propter scandalum populi, donec specimen emen-

dationis

dationis præbeant, etsi illis molestum aut noxium fore timeatur, eò quòd boni publici major habenda sit ratio. Scandalizaretur enim populus, & Sacramenta contemneret, si videret ea impendi nullam sui emendationem præstantibus, atque ita quasi margaritas ante porcos projici. Hanc tenent Tann. *T.* 4. *D.* 6. *q.* 9. *d.* 5. *n.* 119. Suar. de Relig. *T.* 2. *l.* 3. *de juram. c.* 8. *n.* 7. & *T.* 4. *in* 3. *p. D.* 32. *s.* 2. *in fine.* Fill. *tr.* 7. *c.* 12. *n.* 358. Sanch. *l.* 2. *Mor. c.* 32. *n.* 45.

100. III. Docet, propter solum relapsum non esse cuiquam denegandam absolutionem, modò præseferat, se verè & ex toto corde sincerè dolere de peccatis commissis, habereque firmum & minimè fucatum se emendandi propositum. Hanc tenent Diana. 1. *p. tr.* 7. *R.* 55. Joannes Sancius in select. *D.* 9. *n.* 6. & satis apertè tradit Dicast. *de Pœnit. D.* 10. *d.* 29. *n.* 576. Pro resolutione

101. Nota I. Peccatores consuetudinarios esse in duplici differentia, videlicet. I. eos, qui ex mera actuum circa idem objectum frequentatione contraxerunt facilitatem, seu pronitatem labendi in idem peccatum. I. eos, qui ex occasione frequenter cadunt. Et potest hæc occasio alia esse proxima, alia remota: de hac non attinet quidquam dicere; non enim est necessariò fugienda. De proxima, videlicet illâ, in qua homines ejusdem conditionis frequenter labuntur, quæstio est: & hanc esse devitandam extra omne dubium est, si sine notabili nostro damno & incommodo possit; si enim grave & inevitabile damnum inde nobis eveniat, non est necessariò deserenda, Laym. *n.* 9. imò cùm ea m devitare nullatenus sit in nostra potestate, quomodo ad eam evitandam obligari possumus? impossibilium enim nulla est obligatio. Fill. *n.* 358. Desinit ergo tunc ista occasio esse proxima & voluntaria. *sup. n.* 84.

102. Nota II. Duo hæc longè inter se dissidere, quod etiam suprà *n.* 96. monui, & notat etiam Suar. *cit. s.* 2. Confessarium, imò & pœnitentem sibi persuadere, quòd non sit secutura emendatio, & sibi persuadere sibi, quòd non habeat verum se emendandi propositum: quamvis enim credat quis, se pro sua fragilitate non permansurum in suo illo proposito, potest tamen nihilominus habere verum se emendandi, seu ampliùs non peccandi propositum, & quidem verum & efficax. Etsi enim hoc, ut ex ejus defectu Confessio non reddatur invalida, debeat esse firmum & efficax, non debet tamen esse tale in eo sensu, quòd homo nunquam ab eo desistere, sed semper actu in eo perseverare debeat; hoc enim juxta communem vivendi modum fieri nequit. Neque verò etiam in eo sensu, quòd nullum imposterum peccatum committatur; hoc enim & quotidiano experimento, & fragilitati humanæ adversatur. Certè constat, eam hominum esse inconstantiam, ut frequenter sua, quamcunque aliàs firma & seria proposita, mutent: sicut Petro accidisse scimus, qui licèt firmissimè proposuerit, Christum non negare, paulò pòst tamen ad unius ancillæ ostiariæ vocem consternatus est, & Christum negavit. Matth. 16. Marc. 14. Luc. 22.

103. Firmum ergo & efficax propositum est, & dicitur illud, quod, quan-

tum est ex se, reddit hominem expeditum ad reipsa faciendum id, quod statuit; licèt effectum postea sortiatur nullum; quia nimirum postea, cùm adest occasio exequendi, ob fragilitatem humanam deseritur talis actus, & homo præsenti aliqua difficultate territus, aut delectabilitate objecti rursus illectus, mutat suum animum: id quod sæpissimè etiam ijs, qui alioqui Christianæ perfectioni student, evenire solet. Ad efficaciam ergo propositi, ad Sacramentum pœnitentiæ validè recipiendum requisiti, sufficit, quòd, dum habetur, tale sit, ut, nisi deseratur, homo vi illius non sit peccaturus. Falleretur ergo, qui existimaret, illum non habere verum propositum, nec absolvi posse, qui diceret, se non credere, quòd in tale peccatum non sit relapsurus, ob tantam naturæ propensionem, diuturna consuetudine roboratam, multisque peccandi occasionibus maximè involuntarijs expositam: hæc enim credulitas non obest proposito, modò quis adhibere velit conatum serium, & reluctari tentationibus quocunque eventu.

104. Nota III. Confessarium, si pensatis prudenter circumstantijs, sibi persuadeat, pœnitentem, non obstante consuetudine, accedere hìc & nunc cum vero dolore & proposito non peccandi, posse impendere beneficium absolutionis: tantùm enim requiritur ea dispositio, ut valeat absolutio, quidquid sit de secutura emendatione; etsi crederet, imò sciret, illum relapsurum. Confessoris enim non est, ut sibi persuadeat, aut judicet, etiam probabiliter tantùm, fore, ut pœnitens abstineat à peccando; sed satis est, ut existimet, eum habere tale propositum, quamvis post breve tempus illud sit mutaturus. Ita teste Suar. *T. 4. in 3. p. D. 32. s. 2. n. 2.* docent omnes. Quòd si tamen Confessarius ex circumstantijs, consuetudine peccandi, aut propensione in peccatum judicet, hominem non habere veram aversionem à peccato, quantumvis asseveret, se dolere & habere verum propositum, neganda est absolutio; si enim Sacerdos prudenter id non judicet, non habet ex parte sua necessarium judicium, ut rite possit absolvere, sed potiùs alienis peccatis se gravabit. Ut autem Confessarius prudenter judicare possit, pœnitentem consuetudinarium accedere legitimè dispositum, non parùm juvat, si peculiaria signa doloris ostendat, quæ antè non ostenderat. Ex quibus possunt esse lacrimæ, planctus, præmissa jejunia, eleemosynæ, & similia; aliquid etiam novæ diligentiæ adhibuisse in remedium præcedentis consuetudinis; item si promptè admittit consilia, & vult nova media, quæ illi proponuntur, hactenus nondum tentata adhibere: quin ipsa Confessionis saltem non præceptæ frequentia indicium est bonæ mentis, & præsentissimum emendationis remedium. His præmissis,

105. Sententia Laymanni, negandam seu (quod hìc idem est) differendam esse absolutionem, si pœnitens post unam alteramve Confessionem se non emendet, duplicem sensum habere potest. I. per modum præcepti, quòd Confessario aliter non liceat absolvere recidivum. II. per modum consilij, ut pœnitens hoc veluti freno coërcitus faciliùs ad rectam, à qua toties per peccatum aberravit, semitam redeat, & à relapsu cohibeatur.

Posterius

Posterius si velit Layman, admittunt aliqui, eam ob causam quandoque posse differri absolutionem, præsertim si nonnulla spes affulgeat, pœnitentem hanc dilationem non ægrè laturum, sed potiùs hac ratione ad frugem esse reducendum. At verò si prius intendat, ut verba sonant, & adjuncta ratio deficientis propositi, essentialiter aliàs requisiti, indicat, nimis durum est, nec satis consentaneum Christi clementiæ, qui *Matth.* 18. ignoscendum ait, non tantùm septies, sed septuagies septies. Nec, ut dixi *supra n.* 96. & Diana *p.* 3. *tr.* 4. *R.* 117. §. *notandum.* & *p.* 5. *tr.* 14. *R.* 66. *in fine* tradit, frequentior in idem peccatum relapsus, etsi, ut dixi *n.* 97. pœnitentem valde suspectum reddat de animo minus rectè disposito, certum est & indubitatum argumentum deficientis propositi, sed potiùs fragilitatis & inconstantiæ humanæ. Nam etiam optimi religiosi sæpius in eadem venialia relabuntur, & tamen absolvuntur. Præterquam quòd longè deterior futura sit conditio eorum, qui crebriùs confitentur uni Sacerdoti, quàm qui rarò, vel apud diversos: in his enim non adverteretur defectus propositi, se post Confessionem emendandi. Ut omittam, quod paulò antè dixi *n.* 104. ipsam apud eundem, præsertim nullo præcepto, aut respectu ad parentes, pædagogos, magistros & similes urgente, Confessionem frequenter obitam haud obscurum esse indicium, animi sincerè & seriò cupientis in antiquam peccatorum silvam deinceps non redire.

106. Ceterùm, quod Suar. & alii cum ipso docent de publicis peccatoribus, v. g. concubinariis, usurariis & similibus, his nimirum etiam necessariò negandam esse absolutionem ad vitandum scandalum, non probo. Etsi enim his negetur absolutio, scandalum tamen, quod alioqui in populo secuturum timetur, non tollitur; cùm id clam fiat, nec sine violatione sigilli Sacramentalis propalari queat: an autem, & quousque ob majorem pœnitentis utilitatem sit differenda absolutio, ex dicendis patebit. His ergo in medium productis, & consideratis,

107. Judico omnino, sententiam Dianæ, Sancii, & Dicastillo benigniorem prioribus esse, ac proinde præferendam, ac retinendam; & peccatorum consuetudinarium etiam ex occasione, quæ etsi alioqui proxima esset, modò tamen ob gravissimas causas evitari non potest, nunquam à Confessario dimittendum esse sine absolutionis beneficio, nisi fortè justa causa occurrat, quæ suadeat, idem beneficium ad tempus aliquod breve differendum esse. Et ita docent in scholis etiam nonnulli docti Professores. Probatur 1. quia quicunque adfert sufficientem & requisitam dispositionem ad absolutionem, vel saltem probabiliter creditur habere, habet etiam verum jus ad eam petendam, nec potest eo privari sine injuria: etsi enim & Confessarius, tanquam judex & Medicus, videatur Tamburino in Meth. Conf. *l.* 3. *c.* 3. §. 6. *n.* 15. habere jus ad sententiam & absolutionem nonnihil, si ipsius rei utilitas spiritualis videatur exigere, differendam, aut ad medicinam, ut deinceps ægro certiùs & efficaciùs possit applicari, non statim applicandam; jus tamen hoc non est ita absolutum, ut nullam ab ipso vel reo, vel ægro ejúsque consensu habeat

depen-

dependentiam. Itaque Confessarius neque ut judex, neque ut medicus habet jus seu causam sufficientem differendæ absolutionis, nisi pœnitens ipse sponte consentiat.

108. Probatur II. quia absolutio illa neganda est vel ob frequentiam peccandi, vel ob occasionem non evitatam. Non propter hoc posterius; quia, ut pono, hic & nunc non potest, & consequenter nec tenetur peccator eam occasionem vitare. Non propter illud prius; quia negatio illa, vel si malis, dilatio absolutionis, vel nihil vel parùm habet utilitatis, magísque prodest frequens usus Confessionis, & beneficium absolutionis. Certè remedium illud negatæ vel dilatæ absolutionis Confessarii experiuntur non semper bene procedere, imò sæpe malè: sic enim multi vel Confessionem totis etiam annis omittunt, vel Confessarium mutant, ut jam nova remediorum series incipiat, & pro primis vicibus beneficium absolutionis ab eo accipiant: cum quo si postea non succedat, mutant eum rursus, & pergunt ad alium, redintegrando ab initio causam. Sed quidquid sit de hoc, quid faciendum, si pœnitens non accedat ad alium Confessarium, nec Confessionem per plures annos omittat, sed eundem iterum ac sæpiùs consulat, petátque absolvi; nulla tamen appareat emendatio; An iste repellendus est semper, vel potius aliquando absolvendus? Sanè si nunquam absolvatur per totum annum, quid id prodesse poterit, si ille hîc & nunc, quan-

accedit, capax est? Nam, si sit incapax, nulla est quæstio, sed certum est, nunquam esse absolvendum. Quòd si capax est, & nihilominus putatur aliquando pro medicina neganda absolutio, cur toties, & non sæpiùs? aut, si semper est capax, cur non semper illi confertur? maximè si jam experimento constet, non esse illi valde molestum, subinde privari absolutione. Unde apparet, quid tandem commodi habere possit illud remedium: imò potiùs plurimum incommodi secum adfert, dum privatur homo gratiâ Sacramenti & auxiliis, quæ intuitu illius ritè suscepti dari solent, alioqui non danda: neque sanè tantùm prodesse potest metus ille seu molestia negandæ absolutionis, quantum auxilia gratiæ, & gratia ipsa absolutionis impensæ.

109. Quæ omnia confirmari possunt exemplo & praxi peritorum Confessariorum: hi enim, ut notum est, injungunt frequentem usum Confessionis apud eundem Confessarium; tantum abest, ut venientem absolutione privent: alioqui frustraneum esset, injungere eum accessum. Et ita communiter etiam DD. suadent, ut fiat in peccatis, præcipuè in quibus nec moraliter nec physicè ullatenus tolli potest occasio, ut contingit in peccato mollitiei, de quo Toletus *l. 5. c. 13.* sic pronuntiat: est, inquiens, hoc peccatum difficillimæ emendationis, quia occasio semper est cum homine, & est adeo universale, ut crediderim, maximam partem damnatorum hoc infici peccato. Vix puto, esse aliud efficax remedium, nisi frequentissimam Confessionem, cum uno eodémque Confessario, ut fiat ter in hebdomade, si possit: est enim hoc Sacramentum maximum frenum: & qui hoc non utitur, non sibi promittat emendationem, nisi per miraculum

raculum à DEO factum, aut rarissimum privilegium. Ex quibus satis apparet, non esse recidivos repellendos à Confessione, sed ad eam alliciendos, & invitandos sub spe impetrandæ absolutionis. Quis enim confiteatur, qui timere potest, ut sibi, quantumvis aliàs dispositò, & ad frequentandam Confessionem incitato, imò accedere jussò, denegetur absolutio? Quare nec in iis peccatis, quorum occasio, si non physicè, saltem moraliter averti non potest, videtur remedium negandæ absolutionis adhibendum, præsertim cùm hoc Sacramentum Christus ipse instituerit, non solùm ad peccata præterita delenda, sed etiam ad futura præcavenda: negatâ verò, vel, (quod hìc idem est) dilata absolutione negatur Sacramentum reconciliativum cum DEO, atque remedium contra futura peccata. Quis verò unquam vidit, ægrotum, alioqui remedii capacem, remedio ad vulnus acceptum sanandum convenientissimo privari? aut tempore morbi contagiosi antidotum, quod facilè haberi potest ad pestem evitandam, cuiquam denegari, præcisè ex eo, ut postea (si superis placet) efficacius adhibeatur. Hæc enim vero inhumana essent, & Christianæ charitati minimè consentanea: & multò maximè urgere possunt respectu peccatoris etiam consuetudinarii, non solùm attriti, sed verè contriti. Quid enim durius sit, aut magis absonum, quàm amicum DEI, & amantem illum super omnia, non jam propter peccata præterita, sed propter metum eúmque forrassis inanem futurorum beneficio Sacramenti & absolutionis privare?

110. Probatur III. efficaciissimo ipsius mitissimi Christi JESU exemplo: si enim ipse tam clemens est & misericors, ut omnes, qui, quoties in antiqua peccata sine numero fere relabuntur, toties tamen ad ipsum, velut omnis misericordiæ fontem, animo verè contrito accedunt, absolvat, & veniâ peccatorum donet; quid est, quòd nos ejus Vicarii simus ipso longè severiores, & beneficium absolutionis Sacramentalis relapsis, sed hìc & nunc verè contritis, negemus, cum mandato, ut seipsis redeant meliores? vix enim apparet, ad quid aliud hæc absolutionis dilatio serviat, quàm ut pœnitentem faciat pusillanimem, & absterreat à repetenda Confessione. Certè si Christus ita nobiscum ageret, jam pridem ut Sodoma essemus. Imitemur ergo potiùs benignitatem Christi, omni momento quoscunque peccatores, quamcunque relapsos in sinum suæ misericordiæ admittentis, ut hac ratione onus Confessionis, quod alioqui satis grave est, reddamus haud paulò levius; & peccatores, etiam maximos, & in antiqua peccata sæpiùs relapsos, ad misericordiæ divinæ thronum per Pœnitentiæ Sacramentum reverti & accedere sinamus: forsan flectetur tandem dura cervix, cùm videbit secum tam benignè & paternè agi; &, quæ malè hactenus gessit, emendabit; & Angelis DEI majus adferet gaudium, quàm nonaginta novem justi, qui non indigent pœnitentiâ. Certè multi hac tam infracta Confessarii patientia & benignitate permoti, & constanti ejusdem industriâ quasi manuducti, & precibus adjuti, ad bonam frugem redierunt, & demum post multos annos, quibus in miserabili peccatorum gravissimorum statu consenue-

runt, ac vixerunt, sanati sunt ab infirmitate sua. Licèt ergo ex antiquis circumstantiis nihil nisi relabendi metus appareat, meliora tamen præsumamus de iis præsertim, quos viderimus verè, & sine fuco de suis peccatis dolere. Quid si enim hæc absolutio, quam immitis Judex nunc negas, futura sit ultima? eâque tam severè negatâ recidivus repentè decedat, & quia attritus tantum erat, pereat, & cum reprobis suam accipiat portionem. Eheu! quid non doloris, quid non mœroris tibi accideret, si talem jam ob tuam severitatem rogo æternùm arsuro involutum videres, lamentabile illius longè infelicissimi ignis pabulum, quem videre potuisses inter glorioſos cælestis patriæ cives beatum consortem, sicì beneficium, cujus probabiliter capax erat, absolutionis impertîsses?

111. Hinc ergo videant Confessarii, quàm non debeant se ipsos morosos ac difficiles præbere in absolvendo recidivo: ab hac enim, ut paulò antè dixi, tam difficili & morosa absolutionis collatione sæpe pendet æterna recidivi salus. Et hinc Tann. *T.4. D.6. q.9. d.5. n.114.* rectè ac sapienter monet Confessarios, ne absolutionem, quàm inculpatè impendere poterunt, cum damno vel probabili periculo pœnitentis negent; sive quia is animo valde dejicietur, sive quia ad Confessionem non audebit redire. Itaque, quod monet etiam Henriq. *l.6. c.26. n.9.* communiter id non faciant sine pœnitentis consensu. Ego particulam hanc *communiter* omittendam censeo, & simpliciter dicendum, absolutionem etiã recidivo, bene dispositio non esse denegandam seu differendam, nisi ipse velit. Præstat, ut, si in uno excedere velimus, potiùs in benignitate quam severitate excedamus, & in cælum introducamus per impertitam absolutionem, quem fortè alioqui in infernum præcipitem egissemus.

112. Dixi autem suprà I. Recidivum ex inevitabili occasione absolvendum esse: si enim occasio facilè & nullo impendio possit evitari, utique absolvi non potest, qui eam dimittere non vult. Est enim manifestè incapax absolutionis ob affectum vigentem ad peccatum non omittendum, hoc ipso, quia occasionem, quam facilè potest, non vult deserere. Quòd si verò, dicat, se dimissurum eam occasionem, &, licèt facillimè possit, non dimittat, etiam graviter monitus, meritò potest esse suspectus de inefficacia, aut simulatione veri propositi à peccatis abstinendi, & sic dimitti, donec & ipse suam dimittat occasionem, ut monet Dicast. *n.580.* Idem dicendum est de eo, cujus indispositio manifestè deprehenditur per decursum Confessionis.

113. Dixi II. *Nisi justa causa occurrat &c.* qualem ego cum Joanne Sancio judico esse solum & unicum pœnitentis consensum. Addunt aliqui hanc: si enim, inquiunt, major utilitas in pœnitentem, si ei ad breve tempus differatur absolutio, redundare possit, ex meliori instructione, adhortatione ad novum & majorem horrorem ac odium peccati, aut amorem DEI &c. quæ hîc & nunc ob temporis angustias fieri nequeunt, Confessarius, cùm videat plus se effecturum absolutionem differendo, quàm statim impertiendo, id utique facere poterit. Ita isti: quibus ego non assentior, nisi in ordine & dependenter ad consen-

sum

sum pœnitentis, à quo res hæc unicè pendet, ut ex hactenus dictis præsertim *n.* 107. colligere est.

ARTICULUS VI.

De signis veri doloris, & propositi.

114. Hæc possunt esse, I. si præscripta media sint adhibita. II. si occasiones saltem proximæ sint vitatæ. III. si numerus peccatorum sit imminutus. IV. si pœnitens omnino asserat, cui plerumque credi debet, cùm ipse sui sit accusator, defensor & testis. Qua tamen in re opus est magnâ Confessarij prudentiâ, ne pœnitentem sua severitate avertat, neque etiam lenitate seducat, & peccet pereátque cum illo.

115. Sed enim illud pro solatio bonarum mentium non est omittendum, quod notant Navar. *c.* 3. *n.* 13. Henriq. *l.* 4. *c.* 42. *n.* 4. Coninch. *D.* 2. *d.* 6. *n.* 59. Laym. *l.* 5. *tr.* 6. *c.* 4. *n.* 8. & 18. Bonac. *D.* 5. *q.* 5. *s.* 1. *p.* 8. *n.* 3. Suar. *D.* 4. *s.* 3. *n.* 5. Dicast. *D.* 6. *d.* 14. *n.* 246. *& alij.* Hi ergo docent, posse contingere, ut aliquis habeat absolutum & efficax propositum de cetero non peccandi, & tamen simul timeat, imò certò sibi persuadeat, se vel omnia aut plura peccata mortalia, vel certum eorum aliquod genus non vitaturum, quia jam expertus est suæ voluntatis inconstantiam. Hic enim, etsi in semet habeat causam, se coram DEO humiliandi, & calidioribus precibus ejus auxilium & gratiam implorandi, proposito tamen, quod ad Sacramentum sufficiat, non destituitur. Aliud enim est, velle & seriò etiam proponere, non peccare imposterũ; aliud, scire, quod quis sibi proposuit, se facturum. Illud prius spectat ad voluntatem; hoc verò posterius ad intellectum, & ex illo proposito ob cognitam voluntatis humanæ mutabilitatem necessariò non consequitur: sed nec ad veram contritionem requiritur, imò etiam, ut Navar. rectè monet, sapit quandam superbiam: & ideo consulendum est, præsertim fragilioribus, ut de eo nihil curent aut cogitent. Licèt autem hic timor possit aliquando esse indicium propositi minùs perfecti; potest tamen stare, imò ordinariè stat cum absoluto & ad Confessionem sufficienti proposito, nisi fortè oriatur ex affectu actuali erga peccatum, aut ex desperatione Divini auxilij.

116. Sub hæc ergo non rectè faciunt Confessarij, qui à suis pœnitentibus exigunt specialem promissionem vel juramentum de hoc vel illo peccato imposterum non perpetrando, ut sic magis ab eo scelere absterreantur. Etsi enim possit hoc quandoque effrenem & abjectam in peccata voluntatem continere in officio, periculum tamen est, ne, dum ex uno laqueo explicare se volunt, in duplicem se induant, peccati videlicet novi, & insuper etiam perjurij. Neque habet Confessarius potestatem obligandi pœnitentem ad ea, quæ aliàs jure Divino vel humano præstare non tenetur, nisi ad opera pœnitentiæ, de quibus tamen ipsis non parùm dubitatur, ut videbimus.

117. Nihilominus tamen, si omnino judicetur, ejusmodi juramentum esse medium opportunum ad absterrendum hominem à crimine valdè pernicioso, & ad commune & publicum alicujus communitatis damnum spectante, posset à pœnitente exigi, ut priùs, quàm absolva-

tur, juret, se tale crimen non patraturum: & ita de incendiarijs statuitur *cap. Pessimam. 23. q. 8.* & de ijs, qui ab excommunicatione solvuntur, decernitur *cap. 10. 11. & 15. de sent. excommun.* ubi istiusmodi jurare jubentur, se staturos seu parituros mandato Ecclesiæ, pro damno satisfacturos, tale delictum non ampliùs commissuros, pœnitentiam injunctam impleturos &c. sed hæc ut Bonac. *de Excomm. D. 1. q. 3. n. 4.* notat, ad forum externum spectant, nec ad forum internum conscientiæ sunt trahenda: non enim pro Confessione ea est necessitas juramenti, cùm sufficiat serium ampliùs non peccandi propositum: imò nec ad aliorum exemplum quidquam valeret occultum illud, quod intra Confessionem fieret, juramentum: ad quid ergo exigatur? nisi, ut dixi, in raro casu, quo credi potest esse medium accommodatum ad abstinendum à peccato.

ARTICULUS VII.

Praxis eliciendi Contritionem.

118. Quibus verbis aut internis mentis actibus Contritio formanda sit, ex hactenus dictis facilè est colligere. Verba quidem ad eam exprimendam non sunt necessaria, cùm sola mente possit, & quidem in ictu oculi, imò unico momento: ut patet in Davide, qui vix unicum illud *peccavi Domino*, protulit, mox à Propheta Nathan illud consolationis plenum verbum invicem audivit: *Dominus quoque transtulit peccatum tuum 2. Reg. 12.* si tamen verba adhibeantur (quod laudabile quoque est) ita proferenda sunt, ut cum ijs mens consentiat; ne videlicet, dum labijs quis profiteur, se sua peccata commissa detestari, ea mente adhuc probet: in quem sanè rectè detorqueri posset illud *Psalmi 77.* linguâ suâ mentiti sunt ei: cor autem eorum non erat rectum cum eo.

119. Circumferuntur quidem non pauca paradigmata, quæ passim & vulgò habentur pro perfectæ Contritionis actu; cùm tamen revera non sint, eò quòd nitantur frequenter motivo Amoris erga DEUM, quem *Concupiscentiæ* appellant, & ad perfectam Contritionem non sufficere constat ex dictis *n. 10.* ut ergo forma Contritionis tum perfectæ, tum imperfectæ ad manus sit, utriusque unam vel alteram subjiciam, ut, si placeat, eam familiarem tibi reddas. Est enim consultissimum & sanctissimum, frequenter eam contritionem, quæ ex solo & puro DEI super omnia dilecti amore proficiscitur, elicere.

FORMA CONTRITIONIS PERFECTÆ.

120. Amabilissime Domine, Pater misericordiarum, & DEUS totius consolationis, qui propter nimiam, quâ nos diligis, charitatem, non vis mortem peccatoris, sed ut magis convertatur & vivat: doleo ex intimo corde, quòd te DEUM meũ, Patrem amantissimum, quem super omnia amo, offenderim. Vellem ex animo, ut nunquam te offendissem. Detestor omne peccatum, à me unquam commissum, & quodcunque aliud, super omnia detesta-

testabilia, & quidem ideo, quòd sit contra te DEUM meum summè & infinitè bonum, quem amo iterum super omnia. Intuitu igitur meæ vilitatis, quæ offendit, & infinitæ bonitatis ac Majestatis, quæ offensa est à me, firmissimè statuo ac propono cum Divina tua gratia, omnia peccata devitare super omnia devitabilia, eorúmque occasiones declinare omnes; ea denique, quæ contra immensam bonitatem tuam commisi, in amaritudine animæ confiteri, & pœnitentiam, quæcunque injungetur, implere, sperans de bonitate ac misericordia, fidelitate ac veracitate Divina infinita, omnia peccata mihi remissum iri, & gratiam conferendam, ut bene vivam ac moriar, & tandem salvus fiam: quod, ut fiat, rogo te per merita Christi, beatissimæ illius Matris, omniúmque Sanctorum. Amen.

ALIA.

121. O clementissime DEUS! pœnitet me ex toto cordis affectu, quòd offenderim te Dominum meum, quem amo super omnia: & propono firmiter, ampliùs non peccare, omnésque peccandi occasiones devitare, & sanctissimæ tuæ voluntati in omnibus placere. Et in satisfactionem peccatorum meorum offero tibi passionem dilectissimi Filij tui Domini nostri JESU Christi, merita B. MARIÆ Virginis, & omnium Sanctorum, atque opera mea omnia, & totam vitam meam. Et confido in bonitate ac misericordia tua infinita, quòd per merita pretiosissimi sanguinis, ac sanctissimæ Passionis Filij tui, mihi remissurus sis omnia delicta mea, & gratiam uberem largiturus, qua vitam meam emendare, tibique perfectè usque in finem servire valeam, Amen.

Alia, in qua specialiter notantur actus, qui ad eliciendam contritionem concurrunt.

122. Domine DEUS clementissime! firmissimè assentior *a.* ob Divinam revelationem, te esse infinitè bonum; &, cùm talis sis, amo te ex toto corde super omnia. *b.* Firmissimè iterum assentior ob eandem revelationem, te esse infinitæ veritatis & fidelitatis in promissis, & in remittendis peccatis infinitæ misericordiæ ac bonitatis. *c.* Firmissimè denique assentior ob revelationem Divinam, me ob peccata à me unquam commissa esse detestabilem super omnia; & ideo etiam detestor memet super omnia detestabilia. *d.* quia ergo ab ultima mea Confessione & per omnem vi-

tam multis & magnis peccatis, te DEUM meum, ſummum & infinitum bonum ego omni modo deteſtandus offendi, doleo ex intimo cordis affectu & *e.* deteſtor, ô mi DEUS, omne peccatum à me unquam commiſſum, & hoc non alia de cauſa, quam quia tibi, DEUS meus, quem amo ſuper omnia, diſplicet. *f.* Et idcirco etiam firmiſſimè ſtatuo, impoſterum ampliùs non peccare: *g.* in ſatisfactionem verò meorum peccatorum offer tibi acerbiſſimam Filij mortem pro me miſero peccatore obitam, *h.* ſperans, *i.* me illius intuitu veniam omnium delictorum impetraturum. Amen.

a. Actus fidei. *b.* Actus amoris DEI ſuper omnia. *c.* Actus ſpei. *d.* Deteſtatio ſuî. *e.* Dolor de peccatis. *f.* Repetitio amoris DEI. *g.* Propoſitum non peccandi. *h.* Oblatio meritorum Chriſti pro ſatisfactione peccatorum. *i.* Repetitus actus ſpei.

Alia brevior, in qua rurſus ſpecialiter notantur actus, qui ad contritionem concurrunt.

123. Benigniſſime DEUS, qui culpâ offenderis, & pœnitentiâ placaris, *A.* pœnitet me ex toto corde, *B.* quod offenderim te Dominum ac DEUM meum, *C.* quem amo ſuper omnia; & propono firmiter, ampliùs non peccare, omnéſque peccandi occaſiones devitare, & tibi in omnibus cum Divina tua gratia obſecundare. *D.* Et in ſatisfactionem peccatorũ meorũ offero tibi ſatisfactionẽ ſacratiſſimã JESU Chriſti Filij tui, ac Domini noſtri. *E.* Et confido in bonitate & miſericordia tua infinita, quòd per merita ejusdem Chriſti Filii tui remiſſurus mihi ſis omnia delicta mea, *F.* & gratiam uberem largiturús, quâ vitam ſanctè inſtituere, tibique perfectè uſque in finem ſervire valeam. *G.* Per eundem Chriſtum Dominum noſtrum. Amen.

A. Actus fidei. *B.* Dolor de peccatis. *C.* Amor DEI ſuper omnia. *D.* Propoſitum de futuro. *E.* Oblatio ſuî per Chriſtum. *F.* Spes veniæ per Chriſtum. *G.* Petitio gratiæ Divinæ, ſine qua nihil boni, quamcunque modicum ſit, poſſumus præſtare.

Alia adhuc brevior.

124. Doleo, ô pijſſime & amabilis DEUS, quòd ego te Dominum meum & DEUM meum, quem amo ſuper omnia, unquam offenderim, firmitérque ſtatuo, omnia peccata eorúmque occaſiones devitare, confiteri & pœnitentiam, quæ injungetur, implere. Et confido ab infinita bonitate tua per Chriſti merita, ejúſque pretioſiſſimum ſanguinem pro me effuſum, omnia peccata mihi remittenda, & gratiam conferen-

ferendam, quâ vitam meam emendem, & in ſanctiſſimo tuo ſervitio in finem perſeverem.

Alia adhuc brevior & facilior.

125. Deteſtor ex animo omnia peccata mea propter DEUM meũ, quem amo ſuper omnia, & doleo à me unquam offenſum eſſe, emendationémque in futurum propono.

Breviſſima cum propoſito implicito.

126. Diſplicet mihi, unquam me peccâſſe, quia feci contra te, DEUS meus bone, quem ex toto corde amo ſuper omnia.

ACTUS ATTRITIONIS.

127. Pœnitet me, unquam peccâſſe contra DEUM meum, omnium delictorum meorum juſtum vindicem.

128. Poſſunt mala, quæ DEUS propter peccata alicui inferre poteſt, magis explicatè exprimi, in hunc ferè modum: Doleo de peccatis meis, quia DEUS me propter illa æterna beatitudine privare poteſt: *vel*: gratiâ & jure æternæ felicitatis exuere: *vel*: inferni æternâ, *vel*: temporali purgatorii pœna; *vel*: alio temporali malo infamiæ, mortis, parentum &c. affligere: *vel*: quia per illa anima mea in conſpectu DEI deturpatur, fit exoſa DEO &c. & propono emendationem in futuro.

129. Sed quò motiva, ob quæ elicitur attritio, fuerint generaliora, eò etiam ad plura ſe porriget peccata. Et ideo expedit, ut attritio ſemper eliciatur ſub ratione tam univerſali, ut omnia peccata commiſſa complectatur, juxta ea, quæ ſuprà *n.* 37. *&n.* 69. diximus. Alioqui ſi motivum fuerit tantùm particulare, ſuper unum duntaxat peccatum mortale cadens, alius novus dolor addendus erit, qui reliqua quoque peccata mortalia attingat, ne aliàs Confeſſio ob defectum ſufficientis doloris vel propoſiti reddatur invalida. Neque enim fieri poſſe exiſtimo, ut in eadem Confeſſione, in qua plura peccata mortalia exponuntur, dolor ita dividatur, ut cadat ſuper unum tantùm; reliqua verò ne virtualiter quidem eo contineantur; ſic enim, meo quidem judicio, eſt nulla ob affectum ſaltem habitualiter ad quædam peccata mortalia perſeverantem. Sed hoc ulteriùs diſcutiendum Theologis Scholaſticis relinquo; hi enim ex proprio munere exactiùs diſputant, an dari queat Confeſſio valida, ſed informis, hoc eſt, quæ, licèt valeat, fructum tamen nullum confert.

Alia brevior.

130. Diſplicet mihi ſummopere, quòd DEUM, ſummum meum Benefactorem, meum Redemptorem, Glorificatorem &c. unquam offenderim: & ſtatuo firmiter ab omni peccato impoſterum abſtinere.

Alia

Alia brevissima cum proposito implicito.

Displicet mihi, peccâsse, propter mala, quæ DEUS mihi infligere potest: vel: propter bona, quibus me privare potest.

131. Ex iis, quæ tota hac parte dicta sunt & explicata, potest Contritionis perfectæ definitio concinnari, in hæc ferè verba: *Est actus charitatis, quo quis sua peccata omnia detestatur, quatenus sunt offensa vel malum DEI: vel quatenus ejus amicitiæ aut voluntati repugnant, cum proposito non amplius peccandi.* Dicitur I. *Actus charitatis*: non tam quòd sit actus à charitatis erga DEUM habitu, vel in ejus habitus defectu ab auxilio gratiæ Divinæ elicitus; sed potiùs, quòd sit imperatus ab eadem charitate, ita ut actus charitatis sit prior, quàm actus contritionis; ideo enim quis detestatur peccatum, quia est contra DEUM nobis super omnia dilectum. Nihilominus actus contritionis ita accipitur, ut utrumque actum contritionis & amoris includat. Porro hic amor debet esse amor amiciriæ seu benevolentiæ juxta dicta *n.* 10. Dicitur II. *quo quis detestatur*: per displicentiam causativam doloris. Unde facilè datur causa, cur nec DEUS, nec Beati dicantur habere pœnitentiam, etsi quàm maximè utrisque displiceat peccatum, ut purè DEO malum: quia utrique etiam incapaces sunt doloris, qui alioqui nascitur velut effectus ex detestatione peccati commissi, velut ex causa. Dicitur III. *Sua peccata*: quia nullus dicitur propriè habere contritionem de peccatis alienis, hoc est, à se non commissis: tendit nimirum contritio ad eum finem, ut ille ipse, qui eam elicit, DEO à se offenso reconcilietur. Dicitur IV. *Omnia*: quia hoc ipso, quòd peccatum unum mortale non deleatur, quin hoc ipso etiam cetera remittantur, necesse est, ut contritio cadat super omnia. Quin etsi peccatorum omnium venialium remissio per contritionem quæratur, eodem modo necessarium est, ut illa se ad omnia extendat; non enim fieri potest, ut per eum actum peccatum, quod adhuc placet, vel perseverat habitualiter, remittatur. Dicitur V. *Quatenus offensa, vel malum DEI* &c. hoc enim ipso, quod ex motivo charitatis, quæ erga DEUM ut summum & infinitum nostrum bonum; super omnia purè ratione sui amabile, versatur, proficiscatur contritio, non tantùm omne bonum DEO velle debemus, quod fit per actum amoris; sed etiam, quidquid illi malum est, vel displicens, per actum contritionis aversari & odisse; cùm ejusdem virtutis sit, velle alicui bonum, & malum ei contrarium vel oppositum odisse & detestari.

132. E contrario verò Attritio sic describi poterit: *Est actus, quo quis detestatur peccatum, quatenus est offensa DEI summi nostri benefactoris, vel vindicta peccatorum per pœnas infligendas.* Dicitur I. *Actus*; vel ex amore nostrî, qui *Concupiscentiæ* vocari solet; vel ex timore pœnæ, non quidem servili, sed filiali, de quo suprà *n.* 32. profectus. Dicitur II. *Quatenus est offensa DEI*: ut etiam dolor sit ad veniam à DEO impetrandam utilis, semper ad DEUM à nobis per peccata

peccata offensum respicere oportet. Quamcunque enim doleamus de peccatis, quatenus per ea parentes, Magistratum, Præceptores &c. offendimus, nunquam eorum remissionem obtinebimus, nisi ad DEUM quoque sint oculi nostri. Dicitur III. *Summi Benefactoris*: cùm enim contritio necessariò ex motivo charitatis, quam *amicitiæ seu benevolentiæ* appellamus, provenire debeat; dolor ille, qui ex amore nostrî promanat, ad perfectionem veræ Contritionis non potest pertingere. Restat ergo, ut sit actus Attritionis: præter hos enim duos dolores tertium, qui ad Confessionis Sacramentum spectet, non novimus. Dicitur IV. *vel vindicis peccatorum per pœnas*: sive hæ sint æternæ in inferno, vel temporales in purgatorio perferendæ; quin & quæcunque alia mala v.g. infamia publica, suspendium, castigatio à parentibus aut Præceptoribus, morbi, fames &c. possunt esse motiva ad Attritionem sufficientia, modò apprehendantur, ut à DEO vindice peccatorum proveniunt; aliàs utique ad attritionem, quæ ad Confessionem requiritur, sunt inutilia. Sed de his modò satìs: pergamus ad tertiam hujus Operis partem.

PARS III.

DE CONFESSIONE.

Hæc est altera Sacramenti Pœnitentiæ pars: priùs tamen, quàm eam pertractare aggrediamur, placet de ipsa Pœnitentia generatim nonnihil disserere.

QUÆSTIO I.

De Pœnitentia.

1. POenitentia diversimodè accipitur: aliquando pro Virtute; aliquando pro Sacramento; aliquando pro Confessione, seu actuali suî accusatione coram legitimo sacerdote; aliquando pro contritione; aliquando etiam pro satisfactione. Nos hoc loco breviter dicemus de Pœnitentia, ut est Virtus, & Sacramentum; acturi postea de eadem, ut significat suî, quam dixi, accusationem: & tandem etiam de eadem, quatenus per eam DEO offenso satisfacimus, & injunctam pœnam exsolvimus.

ARTICULUS I.

De Pœnitentia, ut est Virtus.

2. Pœnitentia prout est specialis & à ceteris omnibus distincta virtus, ex S. Thom. *q.85. a.1. ad 3. & art.3.* in hunc ferè modum describi potest. Est detestatio & dolor animi de peccato commisso, quatenus est offensa DEI, ex intentione eam abolendi & compensandi: vel: Est habitus inclinans ad actum, quo detestamur peccatum commissum, & de eo dolemus,

dolemus, quatenus per id DEUS à nobis offensus est, ex intentione eam offensam tollendi & compensandi. Cetèrùm in priori definitione dicitur I. *Detestatio*: consistit enim actus Pœnitentiæ formaliter in ipsa displicentia, & recessu animi à malo peccati. Dicitur II. *Et dolor*: conformiter Concilio Trident. *sess.* 14. *c.* 4. quia ex detestatione peccati, cujus reatus præsens adhuc est, nascitur quidam in animo dolor & tristitia, sicut ex apprehensione alicujus boni, præsertim magni, oriri solet gaudium. Dicitur III. *Quatenus est offensa DEI*: si enim detesteris peccatum præcisè, ut repugnat rationi, pertinet generatim ad virtutem quandam generalem, quam *Honestatem* appellant, particulatim verò ad particulares virtutes, quibus peccata opponuntur: ejusdem enim virtutis est bonum prosequi & malum fugere. Dicitur IV. *Ex intentione eam abolendi &c.* sufficeret quidem charitas erga DEUM ad dolendum de peccato, quatenus repugnat DEO; at dolere de eo, ut est offensa DEI, cum proposito eam compensandi, id proprium est virtutis Pœnitentiæ.

3. Sed liceat nunc ex dictis de Contritione quædam per anacephalæosin repetere. Itaque Pœnitentia, ut virtus est, est duplex. Una est perfecta, quam in scholis Contritionem vocant. Altera imperfecta, quæ in iisdem scholis Attritio appellari solet. Inter utramque hoc palmarium intercedit discrimen, quòd attritio ex timore pœnæ, vel amore concupiscentiæ oriatur; & licèt etiam cognita sit, cum Sacramento, etiam in articulo mortis, hominem in pristinum gratiæ & amicitiæ Divinæ statum restituat; ita tamen ut extra Sacramentum reipsa susceptum non sufficiat ad eum effectum conferendum. At verò Contritio nascitur ex amore benevolentiæ erga DEUM, & sola in antiqua lege fuit sufficiens & congrua dispositio ad veniam peccatorum, DEI gratiam, & jus gloriæ cælestis per Christi merita recuperandum, ut constat ex Concilio Arausicano II. *can.* 8. & Trident. *sess.* 6. *c.* 6. Imò, quod ampliùs est, in eadem lege fuit unicum medium, per quod Divina gratia, per peccatum mortale deperdita, poterat recuperari. In quo sanè lex illa haud paulò gravior erat Lege Evangelica, in qua præter contritionem, quæ in hac quoque lege sufficit, & quidem etiam extra Sacramentum, ad DEI amicitiam denuo recuperandam, adhuc aliud datur medium, quod sufficit ad istum effectum, nempe Attritio cum Sacramento. Et profecto magnum est beneficium, quòd Christus suam Ecclesiam duplici & tam valido medio ad obtinendam peccatorum veniam instruxerit. Cetera omnia ex dictis satis constant: quare ab iis etiam in unam brevem summam revocandis abstinere lubet, ut reliquis, quæ huc faciunt, edisserendis sit locus.

ARTICULUS II.

De Pœnitentia, ut est Sacramentum.

4. Potest hoc Sacramentum dupliciter definiri, metaphysicè scilicet & physicè. Et priori quidem modo sic: *Est Sacramentum reconciliationis cum DEO post lapsum personalem, institutum per modum Judicii.* Posteriori verò ita: *Est Sacramen-*

cramentum deletivum peccatorum post baptismum commissorum, consistens in actibus pœnitentis & absolventis, institutum à DEO per modum judicij emendativi ad remissionem peccatorum. Vel: *Est Sacramentum, peccatorum post baptismum commissorum, & legitimo ministro cum detestatione & dolore debito manifestatorum, deletivum virtute clavium seu absolutionis sacerdotalis.* Alij alias concinnant & adferunt definitiones, sed hæ sunt sufficientes: & prima quidem metaphysica suo genere constat, & differentiâ. Nam particula *Sacramentum* ponitur loco generis: reliquæ verò rationem differentiæ subeunt; per eas enim Sacramentum hoc differt à ceteris Sacramentis omnibus. Posteriores verò duæ definitiones physicæ etiam bonæ sunt, & probatæ; quia continent omnia genera causarum, quæ ad hoc Sacramentum vel constituendum vel efficiendum concurrunt. Causa enim *materialis* est vel proxima vel remota: ista sunt peccata ipsa per hoc Sacramentum tollenda; illa verò sunt duo pœnitentis actus, contritio scilicet & confessio. *Formalis* consistit in forma absolutionis, seu in actu sacerdotis, legitima potestate præditi & absolventis. *Efficiens* alia est ministerialis, ipse nimirum sacerdos, qui tanquam vicarius Christi hoc Sacramentum administrat; alia principalis, nempe Christus, tum ob institutionem; ipse enim idem Sacramentum instituit, cùm post suam resurrectionem Apostolis Joan. 20. dedit potestatem ligandi, & solvendi peccata: tum quòd ipse velut primarius gratiæ Divinæ Auctor suo nomine proprio remittit peccata, quibus offensus est DEUS: nemo enim alteri potest suo nomine condonare seu remittere offensam, præter illum, qui læsus est. Causa denique *finalis*, ad quam hoc Sacramentum institutum est, est remissio peccatorum, atque adeo amicitiæ Divinæ, quæ per peccatum est amissa, restauratio & conservatio: virtute enim illius conferuntur pœnitenti, tum gratia sanctificans, quæ restituit hominem in statum dictæ amicitiæ, tum etiam jus ad specialia quædam auxilia opportuno tempore, licèt nec semper efficacia, nec infallibiliter conferenda, quibus peccata queant evitari.

ARTICULUS III.

De necessitate Sacramenti Pœnitentiæ.

5. Duplex ad institutum præsens necessitas considerari potest; una *medij*, altera *præcepti*. Ista oritur ex legitimi superioris potestate, volentis aliquid fieri; illa verò oritur ex ipsa cujusque rei natura & institutione: inter utramque latum est discrimen, de quo disputant Scholastici, quibus proinde accuratius examen relinquo; ego rem breviter expono. Itaque necessarium *necessitate medij* illud est, quod ad gratiam vel salutem consequendam ita requiritur, ut sine eo, licèt inculpatè omissio vel ignorato, secundùm ordinariam DEI legem salus nullatenus obtineri possit. Necessarium *necessitate præcepti* est illud, quod cùm à legitimo superiore sit impositum, sine peccato quidem omitti non potest, si tamen ex inculpata ignorantia, vel alia justa de causa omittatur, salutis, hoc est, gratiæ sanctificantis, & æternæ beatitudinis con-

secutionem non impedit. Porro quod necessarium est necessitate medij, adhuc dupliciter necessarium est, vel *in re*, vel *in voto*: ubi *votum* non accipitur strictè pro promissione DEO facta, sed pro actu aliquo, in quo implicitè continetur propositum suscipiendi v. g. Sacramentum; qualis actus est vel contritio perfecta, vel amor DEI super omnia: hoc ipso enim, qui alterutrum actum elicit, habet voluntatem servandi omnia præcepta, etsi ea hîc & nunc, vel propter ignorantiam inculpatam, vel aliam ob causam, reipsa servare non possit.

6. Sed hinc jam oritur difficultas breviter enodanda. Inde enim videtur sequi, restitutionem, imò etiam omnium aliorum mandatorum observationem esse necessariam necessitate medij: nam sine ea vel in re, vel in voto, salvari nemo potest: quod tamen est contra Theologos. Equidem fateor, non esse ita expeditum, differentiam inter utramque, quam dixi, necessitatem assignare. Nihilominus tamen duplex dari potest: I. est, quòd, cùm in mandatis excusare possit ignorantia invincibilis, absque eorum observatione salus haberi possit; non item absque ijs, quæ dicuntur esse necessaria necessitate medij, in quibus proin ignorantia, quantumvis aliàs invincibilis sit, non excusat. II. est, quod, quæ necessaria sunt necessitate medij, vel ad salutem præsupponantur tanquam prima radix & fundamentum, (qualis est fides, eáque solùm quorundam mysteriorum) vel ex primaria sui institutione ordinata sint ad conferendam primam gratiam.

7. Unde patet I. qua ratione Sacramenta, quæ in scholis *vivorum* appellantur, non sint necessaria necessitate medij, quia licèt quandoque, ut Theologi docent, sint etiam causativa primæ gratiæ, id tamen ex primaria suî institutione non habent. Patet II. cur voluntas restituendi, aut quodcunque aliud præceptum observandi, non sit ad salutem necessaria necessitate medij: quia nec est prima radix salutis, ut fideles; necà DEO elevata est, ut ad causandam primam gratiam principaliter ac primariò concurrat, tanquam medium positivum. Quidquid enim restitutio operatur ad salutem obtinendam, id non operatur, ut medium positivè influens in salutem; sed solùm ut removens peccatum, quod unicè à gloria cælesti nos potest excludere: cùm econtrario ea, quæ hac medij necessitate necessaria dicuntur, non solùm removeant impedimenta salutis, sed insuper etiam in eam ut media positivè influant. Sed de hoc modò satis: videamus nunc, qua necessitate necessarium sit Sacramentum Pœnitentiæ.

De necessitate medij.

8. Sacramentum Pœnitentiæ est ad salutem necessarium necessitate medij, idque in re vel in voto, illis, qui post Baptismum vel in ipso mortaliter peccârunt. Tum quia hoc Sacramento, sive in voto sive in re prætermisso, salus obtineri non potest, cùm nemini, qui peccato, præsertim mortali, inquinatus est, pateat aditus ad gloriam cælestem. Tum quia ex Concilio Tridentino *sess.* 14. *c.* 2. lapsis post Baptismum dicitur hoc Pœnitentiæ Sacramentum tam necessarium, quàm est necessarius Baptismus iis, qui

cum

eum nondum receperunt ; sed Baptismus est necessarius vel in re, vel in voto, ut ostenditur in propria de Baptismo materia : ergo &c. Et ita docent Suar. *D.* 17. *s.* 2. *n.* 3. &. *s.* 3. *n.* 3. Valent. *T.* 4. *D.* 7. *q.* 1. *p.* 6. *assert.* 2. & *q.* 9. *p.* 2. Reginald. *l.* 28. *n.* 4. Bonac. *D.* 5. *q.* 2. *p.* 3. Henriq. *l.* 4. *c.* 2. *n.* 1. *& reliqui communiter.* Hinc obiter

9. Patet, eum, qui post Baptismum peccavit mortaliter, non esse salvandum, nisi per Sacramentũ Pœnitentiæ vel in re, vel in voto, id est, nisi vel reipsa recipiat hoc Sacramentum, aut eliciat actum perfectæ contritionis, vel amoris DEI super omnia, qui actus, si Sacramentum ipsum recipi non possit, idem prorsus operatur, quod ipsum Sacramentum operaturum fuisset, si etiam reipsa fuisset receptum.

De necessitate præcepti Divini.

10. Duplex præceptum est, vi cujus Sacramentum Pœnitentiæ ex necessitate, sive ex obligatione percipiendum est, Divinum unum, alterum humanum : nunc de Divino agamus. Extare ergo ejusmodi præceptum de Pœnitentiæ Sacramento percipiendo docent Theologi communiter, & colligunt id ex illis verbis Joan. 20. Accipite Spiritum Sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt. Desumitur id ipsum etiam ex Trident. *sess.* 14. *c.* 5. ubi expresè docet, præceptum hoc colligi ex Divina Sacramenti institutione, quam *cap.* 1. affirmaverat factam esse allegatis modò verbis ex *cap.* 20. S. Joannis. Vide Dicast. *D.* 7. *d.* 1. *n.* 6.

11. Obligat autem hoc præceptum non alios, nisi qui post vel intra Baptismum mortaliter peccârunt, Dicast. *d.* 2. *n.* 8. hi enim amittunt gratiam Divinam, non recuperandam, nisi per hoc Sacramentum : & idcirco etiam peccata mortalia, nunquam aliàs expiata, dicuntur materia necessaria Confessionis, cùm peccata venialia econtra sufficiant quidem ad Confessionem, ad eam tamen necessariò non sint deferenda. Unde non est mirum, in viris Apostolorum, Eremitarum, aut primorum Christianorum, qui tam sanctè & innocenter vixerunt, nihil vel pauca legi de Confessione. Mirum verò illud est, & extra omnem modum mirum, B. Albertum Magnum, egregium aliàs Beatissimæ Virginis præconem, eò usque progressum esse, ut dixerit, intemeratam illam, & ab omni cujuscunque, etiam levissimi, peccati labe immunem Virginem confessam esse, & quidem non alteri, quàm S. Joanni Evangelistæ.

12. Quilibet ergo peccati mortalis reus tenetur in articulo seu probabili periculo mortis, undecunque, etiam per sententiam judicis, imminentis confiteri ; quæ est communis & certissima omnium, ut apud Dicast. *d.* 2. *n.* 20. videre est, sententia : si enim tunc non obligat, quando obligabit ? Quòd si quis prævideat, secuturum tale periculum, neque tunc confitendi copiam fore, ut in longinqua & periculosa navigatione, in prælio &c. tenetur anticipare, ut rursus communiter docent Theologi. Si quis autem in periculo mortis non sit confessus, superato illo non tenetur supplere ; quia est obligatio alligata tempori periculoso,

ut proinde eo elapso exspiret etiam ipsa, more aliarum obligationum certo tempori affixarum. Qui verò eodem mortis periculo durante sæpius est relapsus in peccata mortalia, tenetur sæpius confiteri. Dicast. *n.* 21.

13. Dubitari autem hîc potest, an præceptum Divinum confitendi obliget non tantùm in articulo mortis, sed etiam aliquando in vita juxta Ecclesiæ determinationem: cùm enim alicui nec constet, imò nec constare possit, quodnam tempus Christus executioni hujus præcepti designaverit extra articulum mortis, idcirco unicè ad Ecclesiæ determinationem recurrendum est, contra quam quidquid determinatur, potiùs ad divinationem spectat, quàm ad solidam assertionem.

14. Quòd si tamen aliquis contendat, Divinum præceptum confitendi sæpius in vita obligare, etiam præcisâ Ecclesiæ determinatione, non est scrupulus fidelibus injiciendus, cùm vix ullus sit, qui non saltem semel intra unius anni spatium confiteatur: id quod ad impletionem hujus præcepti abunde sufficere censendum est, præcipuè cùm non desint, qui putent, tunc contra illud confitendi præceptum peccari, cùm tribus aut quatuor annis omittitur Confessio: quod equidem non faciunt, nisi qui vix nomen hominis Christiani sustinent.

15. Cetertùm, quod *suprà n.* 11. dixi, omnes peccati mortalis, in Baptismo & post illum commissi, reos hoc præcepto teneri, spectat ad omnes nemine excepo, etiam ad Papam, & impuberes cujuscunque ætatis, modò sint rationis & doli capaces, quia præcepta Divina sunt universalia, à quorum observatione nemo est excipiendus, nisi quem DEUS exemerit: sicut à præsenti neminem voluit eximium. Et in hoc conveniunt omnes.

16. Unde graviter objurgandi sunt parentes, tutores, præceptores & similes, qui parentum vices in puerorum cura & educatione gerunt, &, cùm videant, ejulmodi pueros, septennium fortassis nondum egressos, jam tam audaculos esse, ut majora contra DEI præcepta audeant, eos tamen hoc præcepto teneri non arbitrantur, & idcirco nullam habent solicitudinem, ut ejusmodi pueri sub articulum mortis per Pœnitentiæ Sacramentum cum DEO in gratiam, & rectum ad æternam beatitudinem tramitem redeant. Indigni sunt parentum nomine, qui curam suorum liberorum majorem non habent, &, ut S. Paulus 1. *Timoth.* 5. loquitur, infidelibus deteriores. Scio esse, qui existiment, pueros ante duodecimum annum præcepto Confessionis non teneri: sed hi æquè non sunt audiendi, si de præcepto Divino loquantur, cùm nullum talis exceptionis sit fundamentum.

De necessitate præcepti Ecclesiastici.

17. Præceptum Ecclesiæ de Confessione Sacramentali extare, tam certum est omnibus, ut nulli possit esse dubium. Habetur illud expressum in *Cap. Omnis utriusque. de pœnit. & remiss.* Desumptum id est ex Concilio Lateranensi sub Innocentio III. *cap.* 21. & confirmatur à Trident. *sess.* 14. *can.* 8. Pro cujus declaratione & recta intelligentia tenenda sunt, quæ sequuntur.

18. I.

18. I. Etiam hoc præceptum non obligat alios, nisi subditos Ecclesiæ, eósque peccato mortali obstrictos. Tamb. *in Meth. com. c.* 4. §. 3. *n.* 19. Bonac. *D.* 5. *q.* 5. *s.* 2. *p.* 4. *n.* 8. Fill. *tr.* 7. *c.* 3. *n.* 66. *& alii*: Prior pars patet: quia de iis, qui foris sunt, Ecclesia non judicat, teste Apostolo. 1. *Cor.* 5. Posterior verò probatur: quia peccata venialia non cadunt sub potestatem & Jurisdictionem Ecclesiæ, ut eorum Confessionem imperare possit, Coninch. *D.* 5. *d.* 5. *n.* 52. *& alii apud ipsum*, nisi ex speciali ipsius delinquentis consensu, se tantopere Ecclesiasticæ potestati subjicientis, ut etiam peccata sua venialia intra ejus limites comprehendi velit. Obligat autem hoc præceptum non quoscunque subditos peccati mortalis reos, sed illos duntaxat, qui septennio sunt majores: nam Ecclesia ut pia mater eos, qui ætatem illam nondum sunt egressi, suis præceptis, ut in materia de legibus docent, non stringit, etsi quandoque tam præcocis sint ingenii, ut etiam septennio minores usu rationis polleant; Ecclesia enim ad tollendos scrupulos sequitur communem præsumptionem, juxta quam perfectus rationis usus non accidit, nisi septennio expleto, & idcirco etiam in his ad suarum legum observantiam ad minus hoc septennium requirit, Tamb. *in Meth. commun. c.* 4. §. 3. *n.* 19. Joan. Sancius *in select. D.* 51. *n.* 31. *& alii.* Licèt quandoque contingat, ut aliqui ob ingenii tarditatem, undecunque tandem provenientem, etiam tardiùs incipiant lumine rationis illustrari. Dixi: *ad minus*: existimant enim aliqui, neminem legibus humanis ligari, nisi post expletos pubertatis annos, quod in masculis accidit decimo quarto ætatis anno, in femellis duodecimo expleto: sed hi utique nimis laxi sunt, nec audiendi. Itaque omnes, qui septennio majores sunt, legibus Ecclesiasticis jam tenentur, & in specie, illâ, quæ est de facienda Confessione, si quidem illi peccati alicujus mortalis sibi sint conscii. An autem & quando pueri aliàs ad Confessionem sint admittendi, nihil est determinatum: id Confessariorum præcipuè judicio relinquit Ecclesia. Istud autem hic obiter monuerim, videlicet pueros, qui Sacramentalis absolutionis capaces deprehenduntur, ab accessu ad Sacram Eucharistiam non esse facilè arcendos, cùm ad illam percipiendam multò plus requiratur, quàm ad istam.

19. II. Obligat hoc præceptum, ad Confessionem quovis anno saltem semel faciendam: constat ex textu. Quâ autem anni parte, non est, ut verba ipsa satis indicant, determinatum; sicut pro præcepto Communionis præfixum est tempus paschale. Sufficit tamen, ut, quis censeatur præcepto annuæ Confessionis satisfacere, si in paschate confiteatur. Ceterùm in computando anno, intra cujus spatium Confessio est instituenda, DD. varii sunt. Alii computant à die, quo quis incidit in peccatum mortale, ita ut intra annum á tali die teneatur confiteri: alii ab initio Januarii usque ad finem Decembris: alii ab ultimâ Confessione: alii à paschate ad paschа: Laym. *n.* 8. & ita ferè obtinuit etiam consuetudo propter Communionem, cui Confessionem necessariò præmittere debet, qui peccato mortali est obstrictus:

obstrictus: si enim tunc alia non habet, nisi venialia, non tenebitur etiam tunc, sinullum inde sequatur scandalum, confiteri: tenebitur tamen quocunque alio tempore sequenti, postquam nimirum peccavit mortaliter; per Confessionem enim de solis peccatis venialibus non satisfecit præcepto Ecclesiæ, utpote quod sit de Confessione peccati mortalis.

20. III. Si quis prævideat, se toto reliquo anno non habiturum copiam Confessarii, v.g. propter longinquam navigationem, tenetur anticipare, sicut die festo prima Missa audienda est, si prævideatur, postea non fore copiam audiendi ullam aliam. Fill. *n.* 58. Laym. *n.* 9. *cum communi.*

21. IV. Quòd si autem annua Confessio, quacunque ex causa, sive justâ sive injustâ, prætermissa est, sequenti anno debet suppleri, quamprimum commodè potest. Fill. *n.* 54. Laym. *l.c.* Suar. *D.* 36. *s.* 4. *n.* 2. Coninch. *D.* 5. *d.* 8. *n.* 63. *& alii communiter.* Et ideo quoties quis occurrentem opportunitatem confitendi neglexerit, novo se peccato obstringet, ut de restitutione notat Bonac. *D.* 1. *q.* 6. *p. un. n.* 11. Ratio est: quia obligatio confitendi non sic anno est alligata, ut eo elapso finiatur (sicut accidit in jejunio, festis, horis canonicis &c.) sed ne ulteriùs differatur: sicut debitum certo die solvendum non ideo remittitur, quòd illo die non fuerit solutum. Quanquam Dian. *p.* 3. *tr.* 4. *de Sacram. R.* 130. *&* 135. putet, hoc onus ita tempori adstrictum esse, ut, qui in paschate non est confessus, non teneatur amplius eo anno confiteri: quod ego non probo. Illud faciliùs concesserò, una Confessione posse duobus annis satisfieri: nam si superiori anno neglexeris Confessionem, non teneris hoc anno bis confiteri, sed Confessio proxima, quam prima occasione secundo anno instituis, (ut sanè juxta modo dicta teneris,) satisfacit, si in ea referantur etiam peccata mortalia hoc primùm anno commissa, pro utroque anno; sicut unâ missâ duobis festis eodem die occurrentibus satisfit: alioqui si singulæ Confessiones pro singulis annis essent faciendæ, is, qui quatuor, viginti aut pluribus annis non est confessus, teneretur quater, vigesies aut sæpiùs confiteri: quod est contra praxin Ecclesiæ.

22. V. Per Confessionem voluntariè invalidam non satisfit præcepto Ecclesiæ: hæc enim præcipit Confessionem Sacramentalem veram, formatam absolutione, ut reconciliatio cum DEO, quam intendit Ecclesia, obtineatur. Laym. *n.* 11. Suar. *s.* 7. *n.* 3. Coninch. *D.* 7. *d.* 9. *& alii*, contra Dian. *l.c. R.* 120. *cum aliis* existimantem, Confessione voluntariè invalidâ nihilominus satisfieri præcepto, quod solùm exigat actum externum. Sed hoc repugnat constitutioni Alexandrinæ: hujusmodi verò pœnitentibus, quibus ob indispositionem negata est absolutio, schedam Confessionis, quam petunt, non esse negandam, ne violetur sigillum, & defectus confessionis prodatur, docent Coninch. *D.* 9. *d.* 1. *n.* 14. *& alii* contra Bonac. *D.* 5. *q.* 6. *s.* 5. *p.* 4. *n.* 7. Etsi enim hac ratione multis fraudibus via possit aperiri, satius tamen est, illas permittere, quàm violato sigillo

sigillo Confessionem omnibus odiosam reddere. Vide *infrà lib.2. n.220. & n.235.*

23. VI. Cùm constitutio illa Ecclesiastica, de qua *suprà n.17.* dicit, proprio sacerdoti, vel alteri de ejus licentia confitendum esse, nomine *proprii sacerdotis* non tantùm intelligendus est parochus, ut quidam interpretantur; sed etiam quilibet alius, vi sui officii ordinariâ in talem pœnitentem potestate præditus, ut sunt Episcopi, & præ omnibus summus Pontifex omnium fidelium Ordinarius Pastor & Rector, ut bene explicant Laym. *c.10. n.11. & alii*: qui proinde hanc suam potestatem alteri delegare possunt, & quidem ita, ut in ejus delegatione neque Papa ab Episcopis, neque Episcopi à parochis dependeant, ut Laym. *ibidem* notat. Cùm ergo Religiosi Mendicantes vi suorum, seu Pontificiorum, seu Episcopalium, privilegiorum Confessiones etiam paschales audiunt, nihil agunt contra præsens Ecclesiæ præceptum, quia habent licentiam à proprio parocho, hoc est, summo Pontifice: & qui iis confitentur, satisfaciunt huic præcepto Ecclesiæ, nec tenentur ampliùs suis parochis confiteri, ut declaravit Joan. XXII. *Extrav. Vas electionis. de hæreticis.* Leo X. in Concil. Lateran. *sess.10.* & constat ex *Clement. Dudum. de sepult.* Unde patet, frustra quosdam argutulos nimis præfervidos, nec satis cautos & peritos suorum jurium parochialium propugnatores, litem hac de re movisse Religiosis, & noluisse, ut parochiani confiterentur Religiosis Mendicantibus: imò &, si dicant, confessos Regularibus, alioqui in hoc privilegium à sede Apostolica habentibus, teneri iterum sibi confiteri, suspectos esse de hæresi, ut videre est apud Dian. *4. p. tr.8. R.102.* Sed quid si parochi nolint, etiam infestè, suis parochianis licentiam dare, alteri non privilegiato confitendi, possúntne illi nihilominus confiteri? Non possunt ob defectum Jurisdictionis. Laym. *c.13. n.3.* quanquam Dian. *3. p. tr.4. R.79.* cum aliis puter, id posse fieri, saltem si sine periculo salutis, famæ, vel simili non liceat proprio parocho confiteri. Vide *l.2. inf. n.54.*

QUÆSTIO II.

De Modo Confessionis.

24. NOn est hîc sermo de Confessione Fidei, quæ fit coram tyranno: nec de Confessione Divinarum perfectionum ac beneficiorum DEI., quâ pleni sunt psalmi Davidici, sed de Confessione propriorum delictorum; non tamen omni, quia non de ea, quæ fit coram Judice in foro externo, nec de interiori, quæ fit soli DEO, qualis fuit Davidis, cum *Psal.50.* dixit: Tibi soli peccavi, & malum coram te feci; nec de externa illa, quæ fit in introitu Missæ, aut proximè ante sumptionem Eucharistiæ, per illam consuetam formam, *Confiteor DEO omnipotenti &c.* sed de ea, quæ fit coram legitimo sacerdote locum DEI tenente, accusando se de propriis peccatis ad veniam eorundem obtinendam: hæc enim sola est, & dicitur Sacramentalis. Hujus ergo rectè instituendæ modum trademus: priùs verò ejus naturam, necessitatem, & quæ sint ejus qualitates in genere referemus.

N AR-

ARTICULUS I.

Quid, an necessaria, & qualis generatim sit Confessio Sacramentalis.

25. Confessio hæc omnium commodissimè videtur in hunc fere modum definiri posse. *Est accusatio sui in foro conscientiæ de peccatis propriis, post vel intra baptismum commissis, facta coram legitimo sacerdote, vel certè eo, qui bona fide putatur esse talis, ordinata ad veniam peccatorum virtute clavium obtinendam.* Dicitur I. *Accusatio*: quæ est genus hujus Sacramenti, & cùm sit pars illius, debet esse signum sensibile, quod non est aliud, quàm id, per quod peccata manifestantur sacerdoti. Dicitur II. *Sui*: non alterius: non enim Confessio à me facta tendit ad alium, quàm me ipsum cum DEO reconciliandum: per quæ excluditur multorum error seu abusus, qui, ut proprium peccatum detegant, multa aliorum peccata narrant. Dicitur III. *In foro conscientiæ*: ad excludendas Confessiones, quæ fiunt in foro externo coram Judice, seu laico, seu Ecclesiastico. Dicitur IV. *De propriis peccatis*: indicatur materia remota Confessionis, quæ sunt peccata propria à me commissa, non aliena patrata ab altero. Hæc enim narratio nec mihi referenti, nec alteri, cujus sunt ea peccata, quidquam prodest: mihi eatenus & quidem graviter nocere potest, quatenus est detractoria, & sæpe graviter. Rejiciuntur hîc illi, qui, cùm de peccatis se deberent accusare, multa in suam laudem & commendationem commemorant. Dicitur V. *intra vel post Baptismum commissis*: quæ enim ante Baptismum patrata sunt, non per Pœnitentiæ, sed Baptismi Sacramentum sunt abolenda, cùm ante Baptismum nemo jurisdictioni Ecclesiæ, etiam in spiritualibus & ad salutem animæ spectantibus, directè sit subjectus. Dicitur VI. *coram legitimo Sacerdote*: per ista hujus definitionis verba plures Confessiones è numero Sacramentalium Confessionum excluduntur. Et quidem 1. per vocem *coram*, ea, quæ fit absenti per internuntium vel literas: quæ est sententia communis & certa, stabilita per Decretum speciale Clementis VIII. oppositam damnantis ut errorem. 2. per vocem *Sacerdote*: ea, quæ fit laico, vel cuicunque alteri clerico non Sacerdoti. Suar. *D. 33. s. 2. n. 2. & alii.* 3. per vocem *Legitimo*: ea, quæ fit illi, qui nullam in pœnitentem habet jurisdictionem. Suar. *n. 4.* & sumitur ex Trident. *sess. 14. c. 7.* ubi decernitur, absolutionem, quæ datur à non habente jurisdictionem, esse nullius momenti. Hæc posteriora duo intelligenda sunt de eo, qui scienter confitetur non sacerdoti, aut non habenti jurisdictionem: si enim bona fides intercedat, aliud est, ut jam dicetur. Dicitur VII. *vel coram eo, qui bona fide putatur*: etsi enim, qui verè Sacerdos non est, nec ullam in confitentem habet jurisdictionem, à peccatis nullatenus queat absolvere; nihilominus tamen, si pœnitens bona fide procedat, & existimet, eum, cui sua manifestat peccata, esse Sacerdotem, cùm tamen sit laicus aut clericus inferior, vel etiam esse legitimum seu debita jurisdictione præditum, cùm tamen non sit, adhuc Confessio

est

est Sacramentalis, & parit obligationem sigilli. Coninch. *D. 9. d. 1. n. 4. & 8.* Suar. *n. 3.* Dicitur VIII. *ad veniam obtinendam :* quæ verba indicant causam finalem, & effectum Pœnitentiæ. Et ideo Confessio, quæ fit sine animo accipiendæ absolutionis, sed solum animo, solatium, consilium aut auxilium petendi & accipiendi à Confessario, vel eundem Confessarium decipiendi, inducendi in societatem sceleris &c. non est Sacramentalis. Coninch. *n. 7. & alij* : sicut nec illa, in qua peccata merè historicè narrantur sine ullo animo absolutionem ab ipsis obtinendi. Neque etiam illa, quæ fit in introitu Missæ, aut ante Eucharistiæ sumptionem per illam consuetam formulam *Confiteor DEO Omnipotenti &c.* quamcunque aliàs hæc fiat coram proprio Sacerdote. Reginald. *l. 6. c. 1. n. 7.* Dicitur IX. *Virtute clavium :* id est, absolutionis : nisi enim hæc impertiatur alicui, reliqua omnia sunt frustranea. Vide *inf. l. 2. n. 185.*

26. Etsi contritio perfecta ejus sit efficaciæ, sufficiat ad peccata quoad culpam etiam extra Sacramentum abolenda, non tamen tollit obligationem legitimo sacerdoti ea postea confitendi. Desumitur tum ex illo *Joan. 20.* quorum remiseritis peccata &c. & quorum retinueritis &c. retenta sunt, id est, non sunt remissa quoad obligationem ea sacerdoti manifestandi : tum ex Concil. Trident. *sess. 14. cap. 2.* ubi ait, lapsis (intellige, mortaliter) post Baptismum tam necessarium esse Sacramentum Pœnitentiæ, quàm necessarius est ipse Baptismus ijs, qui nondum sunt baptizati : atqui Baptismus, quamcunque aliàs jam per perfectam contritionem obtenta sit remissio peccatorum adhuc reipsa, est suscipiendus : ergo & Sacramentum Pœnitentiæ à lapsis post Baptismum, etsi perfectè contriti sint, re ipsa erit recipiendum ; sive, quod idem est, peccata, etsi per contritionem deleta sunt, adhuc Sacramento Pœnitentiæ sunt subjicienda. Navar. *c. 1. n. 14.* Bonac. *D. 5. q. 5. p. 3. n. 3.* & Suar. *D. 17. s. 3. n. 7. & 10.* Reginald. *l. 28. c. 7. n. 42. & alij.* Neque hinc sequitur, quòd contritio in nova lege sit deterioris conditionis, quàm in veteri : etsi enim in hac veteri lege habuerit vim justificandi independenter à Sacramento Pœnitentiæ, quia in illa nullum erat ; in nova verò non justificet, nisi dependenter & per ordinem ad Sacramentum, & consequenter cum obligatione confitendi ; hoc tamen ex eo non provenit, quòd contritio in nova lege sit minoris efficaciæ, quàm fuerit in antiqua ; sed potiùs ex privilegio novæ legis, in qua DEUS plura, faciliora & certiora media tribuit. Nam in veteri lege nullum medium præter contritionem erat, quod ad peccata delenda sufficeret ; in nova autem lege non solùm contritio, sed etiam Sacramentum Pœnitentiæ cum sola attritione sufficit, quod est facilius & certius remedium, quàm sit sola contritio.

27. Ceterùm qualitates seu conditiones, quæ ad Confessionem rectè instituendam pertinent, sedecim omnino numerantur, & sequentibus versiculis comprehenduntur.

Sit simplex, humilis Confessio, pura, fidelis,

Atque frequens, nudà, & discreta, libens, verecunda,

Integra, secreta & lacrimabilis, accelerata,

Fortis, & accusans, & sit parere parata.

Non sunt autem omnes hæ conditiones ad Confessionem necessariæ, ita ut ex cujuslibet defectu reddatur invalida; sed tantùm aliquæ, quæ reduci possunt ad tria capita, quorum I. est, ut Confessio sit integra. II. ut sit dolens seu lacrimabilis. III. ut sit vera, seu fidelis. Sed utut reliquæ conditiones non sint, ut dixi, omnes ad Confessionem necessariæ, sunt tamen valde utiles, & multùm conducunt ad pleniorem pœnitentis institutionem, de Sacramentali Confessione rectè instituenda. Quocirca commodum & opportunum dixi, singulas breviter explicare.

ARTICULUS II.

Explicantur priores quinque conditiones Confessionis.

28. Ut Confessio bene & utiliter instituatur, debet esse I. *simplex*, id est, talis, ut careat verbis superfluis, fucatis & obscuris, sed ut pœnitens utatur verbis brevibus, communibus, & apertis, prorsus eo modo, quo putet, peccata sua commodissimè posse intelligi secundùm suam speciem, imò & numerum. Unde non sufficit, peccata sua ita artificiosè narrare, ut à Confessario non ponderentur; vel ita generaliter & confusè, ut nequeat Confessarius percipere, sitne veniale vel mortale; de quo fit confessio: ut si quis generaliter dicat: *habui turpes cogitationes*: aut sub disjunctione: *sensi motum libidinis, vel cum consensu, vel sine consensu*: talis enim facit Confessionem obscuram, cùm intelligi non possit, sitne de veniali aut mortali, vel etiam de eo, quod per indeliberationem seu defectum omnimodæ advertentiæ, nullum penitus peccatum: de his enim omnibus potest illa Confessio accipi. Igitur omissis illis generalibus, involutis & obscuris verbis, quæ confessionem reddunt ambiguam, pœnitens utatur potiùs verbis claris, quibus suum peccatum simpliciter explicet: quod equidem fiet, si adhibeat nomen proprium ipsius peccati ac specificum, quod videlicet sufficiat ad intelligendam illius speciem. Sed illud quoque cogitandum est, ipsam veritatis lucem sæpè non parùm obscurari nimia verborum multiplicatione, cùm esse non possit, quin in tanta verborum profusione aliquid addatur vel detrahatur sermonis sinceritati. Ex quo proinde illud consequi necesse est, ut tum seipsum quis perturbet, & memoriæ suæ sit impedimento: tum verò judicium Confessarii ejusmodi multiloquio circumducat, ut is, ubi cardo Confessionis vertitur, sæpe non possit attendere. Sed enimvero quoniam hæc fiunt cum insigni jactura temporis, nec alibi uspiam concedi debent, ne dum in Confessione: nam ipsa Confessio his nugis in immensum extenditur, & proximè secuturis (quibus fortassis ad multas horas integrum non sit ibi considere) scandalum præbemus, vel impedimentum, vel etiam utrumque.

29. At sunt, qui dicant, mulieres præsertim, & qui his similes sunt ex viris, se non posse confiteri, nisi longam texant oratio-

orationem, & peccata sua historicè recitent, tanquam res sit magni momenti, quæ artem & orationem requirat exquisitam: sed profectò non ita habet. Ille solus hoc negotio rectè defungitur, qui verbis brevibus, sine præambulis, ambagibus, longis fabulis, & narratione historiæ sua detegit peccata; atque huc facit, ut unum idémque peccatum non sæpiùs repetamus, semper aliud adjicientes, quod scrupulosi sit vel curiosi animi: hoc verò fit, si idem peccatum modò inter cogitationes, modò inter verba & opera, modò in Decalogo aut inter Præcepta Ecclesiæ, modò inter peccata capitalia recensеamus: quod quidem etsi privatim non malè fiat, in Confessione tamen nec laudari debet, nec tolerari: ex simplici enim peccati Confessione statim constat, cui virtuti, aut quibus præceptis adversetur. Huc quoque facit, si circūstantiæ transcendentales, & multò maximè impertinentes non omittantur, de quibus suprà *p.* 1. *n.* 48. 78 *&* 79. Similiter contra simplicitatem peccat, qui in explicatione suorum peccatorum utitur verbis synonymis, seu multiplicat verba idem prorsus significantia: ut, si dicat, in recitatione suarum precum *non fuisse attentum, sed distractum*: priora enim illa abundant, cùm certissimum sit, eum, qui distractè legit, non attendisse. Ejusmodi inutilis repetitionis reus est, qui longo ordine & serie peccata enumerat, quæ, quòd solo numero differant, sufficit, uno suæ speciei nomine exprimere, addito, si necesse sit, solo numero juxta dicta *p.* 1. *àn.* 92. sic non rectè facit, qui dicit, quòd suum proximum appellârit *stultum, asinum, stuporem, cæcum, diabolum, furem, nequam, hæreticum &c.* poterat uno verbo breviter dicere: *convitia in alterum jeci, ter*: quæcunque enim ea sint, non differunt specie, & idcirco specialiter non sunt exprimenda; multo minùs si addas, quòd, qui ejusmodi convitijs affectus fuit, fuerit tuus contubernalis, socius aut condiscipulus; nam neque hæ circumstantiæ quidquam faciunt ad variandum morale judicium. Non igitur diutius immorandum est in Confessione, quam par sit & necessarium, ut confessarius possit, pro ut ad Sacramentum Pœnitentiæ requiritur, judicare, fuerintne peccata mortalia, an venialia, de quibus sit Confessio: cetera omnia, ceu superflua, sunt amputanda. Nihilominus tamen, quod Bonac. *D. 5. q. 5. s. 2. p. 2.* §. 2. Henriq. *l. 5. c. 3. n. 2.* bene notant, non redditur Confessio invalida, si nimis exactá, prolixâ & superfluâ enarratione peccata explicentur (ut ferè solet ab idiotis & scrupulosis) si id non alia intentione fiat, quàm ut peccata magis & melius declarentur.

30. Conditio II. *Humilis* I. quoad intellectum & affectum, recognoscendo propriam ad quidquam boni, nisi cum Divina gratia, operandum imbecillitatem; proclivitatem ad peccandum, & ob commissa peccata miserabilem statum & inde natam vilitatem, ut meritò cum peccatore apud S. Lucam *c.* 18. cum omni subjectione ad Divinam Majestatem oculos attollere non audeamus; saltem humili voce clamemus, percutientes pectus nostrum, dicendo, *DEUS propitius esto mihi peccatori:* & cum filio prodigo apud eundem S. Lucam *c.* 15.

Pater peccavi in cælum & coram te, & jam non sum dignus vocari filius tuus. II. Etiam exteriùs, tum quoad verba seu modos loqendi, ut scilicet non dicat sua peccata cum jactantia (hoc enim est novum & sacrilegum peccatum, si quidem mortale sit, de quo est ea stulta gloriatio) aut sermone juxta leges Rhetoricæ ornato & compto; hæc enim est inanis sui ostentatio: tum quoad corporis compositionem, ut tanquam reus petat suorum peccatorum veniam flexis genibus & aperto capite, nisi aliud necessitas permittat aut exigat: hac tamen nulla interveniente, si aliter fiat, non majus quàm veniale peccatum committitur; nec Confessio redditur invalida, si cætera necessaria concurrant, præter istam corporis compositionem & orationis comptæ ac phaleratæ neglectum. Bonac. *n.* 2. Navar. *in cap. Fratres. Dist.* 5. *de Pœnit. n.* 11. Reginald. *l.* 6. *n.* 63. Hîc cavenda est hypocrisis, ne scilicet uni confiteatur gravia peccata, alteri verò ad captandam apud ipsum & conciliandam innocentiæ & sanctitatis famam tantùm venialia & imperfectiones. Sed de hoc jam satis suprà *p.* 1. *n.* 121. quibus hîc ex Henriq. *l. c.* addendum est, secundum confessarium non debere revelare, se istius Confessionem audivisse, ne fortè alter malum suspicetur.

31. Conditio III. *Pura*: id est, non mixta verbis impertinentibus: quod ad simplicitatem spectat. Navar. *l. c.* & *cap.* 2. *n.* 5. nec ex pravo aliquo fine, sed ut fiat sincero animo & intentione obtinendi veniam seu placandi DEUM. Si enim Confessio fiat ob malum aliquem, & mortaliter peccaminosum finem, redditur invalida: si verò dirigatur in finem venialiter malum, v. g. ad vanam gloriam inde aucupandam, Confessio subsistit, & plus quàm venialiter non peccatur, nec impeditur fructus Sacramenti. Henriq. *n.* 3. Bonac. *n.* 4. Reginald. *l.* 6. *c.* 5. *n.* 149. Navar. *c.* 21. *n.* 40. & *cap.* 23. *n.* 13. Sanch. *l.* 1. *Mor. c.* 3. *n.* 1. & *alij.* Quòd si autem pœnitens præter finem, quem principaliter intendit, nimirum reconciliationem cum DEO seu peccatorum remissionem, secundariò etiam aliquid aliud, dummodo non illicitum, intendat, v. g. evasionem alicujus infirmitatis aut infortunij, consecutionem alicujus boni, etiam temporalis, non vitiat Confessionem: hoc enim & in alijs bonis operibus fieri potest, nec finis secundarius excludit finem principalem. Reginald. *c.* 3. *n.* 64. Henriq. *lit. G.* & H.

32. Conditio IV. *Fidelis*: id est, digna, cui fides adhibeatur, seu, ut alij explicant, *verax*, sine fallacia, deceptione, & mendacio. Reginald. *n.* 66. Navar. *ad cap. Fratres. Dist.* 5. *de Pœnit. n.* 14. id verò fit, cum quis nihil omittit confiteri, quod commisit, neque quidquam confitetur, quod non commisit, sed dicit certa pro certis, dubia pro dubijs. Videlicet audiuntur, qui dicant, se quovis momento, quovis ictu oculi in omnia præcepta Decalogi, Ecclesiæ &c. deliquisse, qui tamen, si in specie rogentur de peccatis, aut nihil respondent, aut nullius, vel saltem non omnium se reos esse, examinati contestantur. Porrò mentiri in Confessione circa materiam necessariam, peccatum est mortale. Bonac. *n.* 7. Coninch. *D.* 6. *d.* 3. *n.* 8. Suar. *D.* 22. *s.* 10. *n.* 10. & 11. Reginald. *n.* 67.

Navar.

Navar. *c.*21. *n.*37. & in allegato suprà *cap. Fratres. n.*26. *& alii communiter.* Veniale verò, si mendacium contingat in materia sufficienti quidem, sed non necessariâ, quale est omne peccatum veniale, imò etiam mortale, quod jam semel per veram & legitimam pœnitentiam est expiatum, vel cujus reticendi hîc & nunc justa subest causa. Coninch. *l. c.* Navar. *c.*21. *n.*37. *&* 38. Reginald. *n.*70. *& alii.* Denique mentiri intra Confessionem in materia ad eam prorsus non pertinente, qualis est, quæ nullam continet malitiæ rationem, peccatum grave est vel leve, prout grave vel leve esset, si extra Confessionem fieret. Coninch. *n.* 6. Suar. *n.*3

33. Hinc mortaliter peccat. I. Qui falsò affirmat, se admisisse peccatum mortale, quod tamen non admisit; vel falsò negat peccatum itidem mortale, quod admisit, neque unquam hactenus legitimè confessus est, neque justam negandi causam habet. Coninch. Dicast. *D.*8. *d.*3. *n.*40. ex communi omnium sententia. II. Qui majorem numerum peccatorum mortalium exprimit, quàm revera commiserit. Bonac. *n.*9. Possunt tamen hîc excusari simplices & rudes, qui malunt majorem, quàm verè sit, numerum suorum peccatorum exprimere, bona fide rati, consultius esse, se majori numero gravare, quàm exonerare. Bonac. *l. c.* Navar. *in cit. cap. Fratres. n.*27. Sanch. *l.*1. *Moral. c.*10. *n.*68. Reginald. *n.*67. Suar. *D.* 22. *s.*10. *n.*11. & alii. III. Qui peccata mortalia certa exprimit pro dubiis, & dubia pro certis. Bonac. *n.* 10. *Suar. s.*9. *n.*2. Coninch. *D.*7. *d.*8. *n.*66.

34. E contrario non peccat, nisi venialiter I. qui peccatum veniale falsò vel negat, vel affirmat, v. g. se leve damnum proximo intulisse, leviter alienæ famæ detraxisse &c. Bonac. *n.*12. Regin. *n.*68. Navar. *n.* 22. & *cap.* 21. *Man. n.* 37. nisi fortassis hoc peccatum leve sit unica Confessionis materia: tunc enim talis peccat graviter, non quidem quia mentitur, sed quia gravem Sacramento injuriam infert, dum materiam ad ejus exercitium minimè sufficientem subjicit: neque enim peccatum falsum capax est absolutionis. Navar. dicto *cap.*21. *n.*37. & *in cap. Fratres. n.*27. Coninch. *D.*6. *d.*3. *n.*9. Reginald. *n.*69. Bonac. *l. c. & alii.* II. qui negat, se commisisse aliquod peccatum mortale, quod hîc & nunc non tenetur confiteri: vel quia jam semel illud est legitimè confessus, vel quia habet justam & gravem causam illud hic & nunc non confitendi. Navar. *c.*21. *n.* 38. Coninch. *n.* 8. Suar. *s.* 10. *n.* 4. *& alii communiter.* Imò contingere potest, ut hic omnino non peccet, si nimirum tunc utatur æquivocatione, ut eum posse uti tradit Dicast. *D.*8. *d.*3. *n.*37. Cùm enim, quantùm est præcisè ex vi ipsius Confessionis, non habeat Confessarius jus interrogandi quidquam circa materiam Confessionis non necessariam, non tenetur pœnitens ad interrogata respondere; & ut mendacii reus non constituatur, poterit suam mentem ad certum, sibi quidem notum, qui tamen etiam ab altero facilè possit deprehendi, sensum restringere. III. Qui interrogatus à Confessario, quæ ejus sit patria, num ipsius pater aut avus gesserit tale officium &c. substituit veræ patriæ alium locum, ex quo non est oriundus, vel falsò negat se scire

se scire, an pater suus aliquando gesserit talem magistratum, cùm tamen sciat, aut omnino negat, eum gessisse, cùm tamen gesserit: & ex eo id negat, quòd videat, hæc & similia ad suorum peccatorum naturam explicandam nihil penitus pertinere. Reginald. *n.*70. Navar. *in Cap. Fratres. n.*25. *& alii.* Et ratio esse potest: si enim mentiri in Confessione circa venialia, quæ tamen possunt esse materia Confessionis, non est peccatum mortale; multò minùs erit circa alia, quæ ad propriorum peccatorum Confessionem instituendam nihil attinent.

35. Conditio V. *Frequens*: quæ duobus modis intelligi potest: uno, ut quis sæpe confiteatur; & hoc est consilii. Bonac. *n.*14. Navar. *n.*28. extra mortis enim articulum non est, ut *suprà n.* 12. diximus, præceptum directè nos obligans ad frequentandam Confessionem: seclusâ ergo Ecclesiæ determinatione nemo, etsi peccato mortali obstrictus fuisset, obligatus fuisset extra dictum mortis articulum confiteri, modò credidisset se esse contritum. Indirectæ verò obligationes confitendi duæ sunt: prior est, cùm quis susceperus est Eucharistiam, & recordatur, peccati mortalis se reum esse: posterior est, si quis credat, se certam speciem peccati, in quod crebrò labitur, vitare non posse, nisi consilio & auxilio viri alicujus prudentis, quem tamen consulere vel non velit, vel non possit nisi intra Confessionis Sacramentum. Laym. *l.* 5. *tr.*6. *c.*5. *n.*6.

36. Alter modus, quo hæc conditio intelligi potest, in hoc consistit, ut quis peccata, jam aliàs ad Confessionis Tribunal allata, denuo confiteatur. Et hoc etiam consilii est, non præcepti: si quidem sermo sit de peccatis legitimè expiatis; ad hæc enim clavibus rursum subjicienda nemo potest ulla humana auctoritate compelli, nisi ipsemet velit & consentiat, ut Navar. *n.*30. *& alii communiter* docent. Aliud est de peccatis sacrilegè confessis; hæc enim utique rursus aperienda sunt in alia proxima Confessione, & quidem ex præcepto, cùm nondum sint legitimè expiata: de quo etiam nemo dubitat.

37. Jam verò frequentem instituere Confessionem de peccatis non tantùm novis, sed etiam antiquis, hoc est, de iis, quæ jam semel fuerunt legitimè & Sacramentaliter soluta, consilium est vel eo nomine perquam utile & salutare, quòd Confessio Sacramentalis timorem DEI & odium peccati valde conservet, & pœnam temporalem, in quam mutata est æterna, minuat, tum propter verecundiam, quam pœnitens suffert; tum propter absolutionem Sacramentalem, per quam non solùm augetur gratia, sed etiam pœna in purgatorio aliàs perferenda minuitur. Navar. *n.*29. Laym. *c.*3. *n.*5. ubi etiam monet, decens esse, ut, qui antiqua peccata ad Confessionem adfert, moneat ea de te Confessarium, ut nimirum tam præsens pœnitentis status cognosci, quam consentanea pœnitentia injungi possit.

38. Illud tamen hoc loco bene notandum est, quamcunque sanctum sit & utile, peccatorum jam semel ritè Confessorum Confessionem sæpius iterare, sæpe tamen expedire, ut oblivioni tradantur,

dantur, præsertim quando per eam iterationem (ut scrupulosis contingit) inquieta redditur conscientia, & Confessarius molestia non mediocri afficitur, tempúsque melioribus occupationibus alioquin impendendum perditur, aut quando sunt peccata carnalia, aut alia, quorum frequens memoria non rarò inducit in periculum novi consensûs. Hoc ergo casu sæpe iterare antiquorum peccatorum Confessionem non est laudabile, sed vituperabile. Sed de generali Confessione plura dicendi commodior alibi locus erit.

ARTICULUS III.

Explicantur aliæ quatuor Conditiones Confessionis.

39. Conditio VI. *Nuda*: id est, clara & aperta, non palliata aut vestita coloribus, quibus peccata ita obscurantur, ut ex modo ea proponendi eorum nec speciem, nec gravitatem, nec turpitudinem Confessarius possit percipere; neque satis intelligere, quid ab ipso pœnitente dicatur. Qua in re non minùs peccatur, quàm si peccatum omnino taceatur, mutilam scilicet Confessionem faciendo; tam nihil interest, an quis taceat interrogatus, vel verbis tam obscuris suum involvat responsum, ut incertum dimittat interrogantem. Navar. *n.* 52. Reginald. *l.* 6. *c.* 3. *n.* 72. Unde sicut invalidam facit Confessionem, qui tacet; quod necessariò dicendum erat; ita etiam is, qui ita obscurè & rectè loquitur, à Confessario vel omnino non intelligatur, vel certè aliter, quàm ipse pœnitens novit: ut cùm novit certò, peccatum *à* se commissum esse; Confessarius verò intelligit cum dubio. Hinc etiam non sufficit dicere peccata in generali, nisi in articulo mortis, quando aliter fieri non potest.

40. Neque isto melior aut apertior est ille alius confitendi modus hypotheticus, cùm vel pœnitens se sub conditione accusat in hunc ferè modum: si consensi turpi cogitationi, me accuso: si detraxi graviter; si preces meas voluntariè distractus persolvi &c. vel si præeunte & interrogante confessario: si turpiloquio delectatus es; si osculatus es puellam &c. nónne petis à DEO veniam? respondet: Ita Domine. Talis enim Confessio non est accusatio sui de propriis peccatis, neque manifestatio alicujus absolutæ detestationis illorum, per quam sufficienter & clarè constare possit, adesse materiam absolutionis, ne eam temere impendendo Sacrilegium committatur.

41. Conditio VII. *Discreta*: id est, prudens; qualis erit I. si pœnitens caveat, ne quemquàm in Confessione dedecore afficiat vel infamiâ: & ideo aliena crimina, quæ ad propriorum explicationem non faciunt, non deteget. Est enim magnus non paucorum abusus, qui, dum confitentur, non tam sua, quàm aliorum peccata, enucleatè quidem, sed planè impertinenter enarrant, ut viri uxorum, uxores virorum, servi dominorum, alii aliorum. Et hi utique à Confessario graviter monendi sunt, ut ab hujusmodi alienorum peccatorum manifestatione abstineant, tum ut ne & ipsi detractionis peccatum committant, &, ubi peccatorum omnium remissio ac venia quærenda erat & invenienda, in gravem

vem DEI offensam incurrant: tum etiam ut ne Confessarius ipse dum ejusmodi detractorias narratiunculas, cùm possit, non impedit, detractioni alienæ consentiat, & illius apud DEUM reus constituatur. Reginald. *l.* 6. *n.* 3. *&* 65.

42. Sed enim jam quid de persona, peccati complice seu sociâ, sentiendum est? poteritne saltem ista, si proprii peccati species aliter, ut oportet, explicari non possit, in Confessione nominari? Et habet hæc dubitatio potissimam difficultatem in peccatis carnalibus, quæ ex personæ, cum qua committuntur, conditione specialem malitiam contrahere judicantur, ut fornicatio cum Sacerdote, moniali, consanguineo &c. De his ergo quæritur, an ad tegendum ejusmodi peccatum vel saltem ejus circumstantiam, satis sit confiteri per modum simplicis fornicationis, ne aliàs persona illa, cum qua peccatum est, apud Confessarium, cui nota est, infametur: an verò neglectâ istius infamiâ specifica talis peccati malitia sit integrè exprimenda, dicendo, v. g. peccavi cum matre, cum sorore, cum moniali, cum religioso &c. Equidem si persistamus in sententia Dianæ & aliorum, de qua suprà *p.* 1. *n.* 50. *&* *n.* 51. nempe omnia castitatis vota & omnes consanguinitatis gradus esse ejusdem rationis moralis, adeoque nullam inferre specificam peccati distinctionem, nulla erit necessitas aperiendi personam peccati sociam, v. g. an peccârit cum matre, sorore, consobrina, cum sacerdote seculari vel religioso professo, aut seculari celibe, sed satis erit dicere: *commisi incestum*; *peccavi cum persona voto castitatis obstrictâ* &c. cujusmodi personæ cùm variæ esse queant, Confessarius determinatè scire non poterit, cum qua sit peccatum, & sic nulla infamatur.

43. Quodsi autem aliquis omnino velit sententiam oppositam tenere, ex votorum & graduum consanguinitatis aut affinitatis varietate etiam peccati speciem variari, atque adeo necessariò exprimendam esse eam graduum aut votorum diversitatem; quid tum? poteritne ea circumstantia manifestari? an verò supprimenda erit? Et supprimendam esse docent graves auctores, donec Confessarius, qui in notitiam alterius personæ non sit perventurus, habeatur. Fundamentum præcipuum & gravissimum defumitur ex generali prudentiæ regula à Theologis approbata, nimirum quòd in concursu duorum præceptorum, quæ simul servari nequeunt, semper præferendum sit id, quod est majus: in præsenti autem casu concurrunt duo præcepta, unum de proximo non infamando; alterum de Confessione non mutilandâ: quorum prius naturale est, & tum ad Justitiam, tum ad Charitatem spectat, quæ inter virtutes supremum dignitatis gradum obtinet: posterius verò ad virtutem Religionis, cujus obligationem minorem esse, communiter tenent Theologi; & consequenter neglectâ Confessionis integritate proximi famæ consulendum est.

44. Ceterùm si pœnitens hanc proximi infamationem facilè sine ullo incommodo vitare possit, confitendo alteri, cui complex persona omnino sit ignota, ad talem Confessorem ipsi accedendum esse, rectè docent Laym. *l.* 5. *tr.* 6. *c.* 10. *n.* 12. Suar. *D.* 43. *s.* 2. *n.* 13. Navar. *c.* 7. *n.* 5. Henriq. *l.* 5. *c.* 9. *n.* 6. *& alii com-*

communiter. Quodsi verò Confessarius, qui nullam complicis notitiam habeat, ad manus non sit, nec haberi possit; interim neque aliud ipsi complici damnum eveniat, quàm quòd ejus fama apud Confessarium solum lædatur, posthabendum id est majori bono servandæ, quæ ad Confessionem requiritur, integritatis, & spiritualis auxilii à Confessario accipiendi. Henriq. *n.* 4. Laym. *l. c.* Tann. *T.* 4. *D.* 6. *q.* 7. *dub.* 4. *n.* 83. Coninch. *D.* 7. *d.* 9. *n.* 89. Suar. *D.* 34. *s.* 2. *n.* 7. & 11. & plurimi alij post S. Thom. *in* 4. *dist.* 16. *q.* 3. *a.* 2. *quæstiunc.* 5. cuilibet enim fas est jure suo uti, quod suppositâ Sacramenti institutione cuilibet competere videtur, idque ex tacita quadam conventione inter ipsos inita, ut hoc ipso, quòd reciprocâ ad peccandum operâ utantur, sibi etiam reciprocam dent licentiam nominandi, si species peccati nequeat coram legitimo conscientiæ Judice aliter explicari. Et idcirco complex hoc quale quale suæ famæ dispendium sibi imputare debet, nec ægrè ferre, præsertim cùm revelatio criminis tam secreta apud unicum Confessarium arctissimo Confessionis sigillo obstrictum non censeatur magna infamia.

45. Nec fundamentum oppositæ sententiæ est adeo solidum, ut non facilè subrui possit: nam præceptum de non infamando proximo tam rigidum non est, nec tanti momenti, ut Sacramentum hoc sit minori cum reverentia tractandum, & in sua adeo puritate & integritate minùs conservandum, quàm unius complicis fama, quæ si quidem lædatur, non tamen lædituir graviter, nec nisi materialiter: imò juxta paulò antè dicta omnino non læditur, ob mutuam illam juris, quod quisque ad suam famam habet, cessionem. Et hinc negandum est, duo ista præcepta concurrere, unum consulendi propriæ conscientiæ, eámque omnino exonerandi; alterum tuendi famam proximi: posterius enim pro præsenti casu omnino non datur.

46. Porro hactenus dicta intelligenda sunt, cùm peccata propria non possunt integrè exponi, nisi nominata persona complice: si enim sine tali complicis notitia plenè queant intelligi, utique Confessarius, si advertat pœnitentem paratum esse ad nominandum complicem, debet illum ab hoc prohibere, nisi fortè manifestatio ista fiat & faciat ad corrigendum ipsum complicem. Sed ejusmodi rectiùs fieret ab alio, quàm ab ipso Confessario, & meliùs extra, quàm intra Confessionem. Et ex his etiam obiter

47. Patet, Confessarios meritò reprehendendos esse, qui ut in complicis notitiam, cùm necessarium non est, veniant, multa de complice interrogant: quod dum agunt, magnæ & temerariæ curiositatis reos se constituunt, & præterea alienæ & quidem gravi detractioni cooperantur: nec minus ferendi sunt illi, qui fœminis suos maritos accusantibus aures & fidem facilè præbent. Hæc de complice satis: nunc ad alia. Itaque

48. Confessio *discreta* seu *prudens* erit II. si sit brevis. Brevis autem juxta dicta erit, si omissâ historicâ totius facti narratione id solummodo dicat, quod peccati speciem continet, & simul omnia, quæ ejusdem sunt speciei, in unum colligat, eorúmque numerum observet: hoc enim facto multa brevissimè confi-

rebitur peccata, & singula suo ordine proloquetur, addit is numeris & circumstantiis necessarijs : v.g. potuit quis centum perjuria uno verbo fateri dicendo : *centies pejeravi*. Is ergo, qui dixerit, semel pejeravi sic, & sic, & iterum sic pejeravi vicies, & taliter tricies &c. imprudentiæ notam non evaserit : non enim per plura fieri debent, quæ possunt fieri per pauciora. *L. Dominus testamento. ff. de condict. indebiti.* Navar. *cit. cap. Fratres. n.* 53. Ad brevitatem quoque spectat, ad Confessionem nihil referre, quod peccatum non sit : multi enim, dum de suis delictis accusare se deberent, longa serie & prolixâ oratione, quæ bene egerunt, pertexunt, non absimiles Pharisæo illi *Luc.* 18. dicunt enim : singulis diebus audivi Sacrum, recitavi rosarium, jejunavi diligenter, cùm erat jejunandum, largas feci eleemosynas, injurias patienter tuli, læsi neminem, & similia alia. Alii verò sunt, qui de vanissimis & turpissimis cogitationibus, quibus persæpe infestantur (sed sine consensu, cum magna sua molestia, & consequenter sine peccato) se accusant, & dum hoc faciunt, semetipsos non rarò excruciant, vexant & inquietant : & fortassis etiam Confessario, certè circumstantibus, dum impediuntur, non leve adducunt tædium. Has ergo tentationes (nisi fortè consilii causâ) non confiteantur; secus, si quis voluntariè immoratus sit, vel delectatus; & multò magis si ad ulteriora sit progressus, desiderando etiam eorum, quæ malè cogitavit, executionem.

49. III. Eadem Confessionis discretio etiam ad verba se porrigit : ut nimirum peccata, præsertim impudica & carnalia contra sextum præceptum, cautè, honesta phrasi & verbis, quantum fieri potest, pudicis ac modestis proferantur. Ubi descendendum non est ad singula, neque minutatim omnia referenda, quomodo & qua ratione peccatum commissum sit; sæpe enim hæc nimis exacta singulorum enarratio plenissima est periculi. Sufficit igitur, ut cum alijs notat Navar. *l. c.* præter ipsas peccatorum species explicare circumstantias necessarias, ita ut non sit necesse exponere alios actus, qui tanquam media & complementa ad ipsa peccata solent adhiberi, ut sunt tactus & oscula respectu copulæ. Sufficit ergo explicare copulam omissis osculis & tactibus, qui copulam vel præcesserunt, vel subsecuti sunt, modò non interceserit moralis interruptio. Henriq. *l.* 5. *c.* 3. *n.* 5. Bonac. *D.* 5. *q.* 5. *p.* 2. §. 2. *n.* 17.

50. IV. Denique ad eandem discretionis conditionem spectat Confessarii pii, prudentis & docti electio, de qua suprà *p.* 1. *n.* 116. quibus hîc solùm istud addendum, *in Cap. Qui vult confiteri. Dist. 6. de pœnit.* præscribi quidem, ut quis meliori, quantum potest, sacerdoti confiteatur; id tamen, ut Navar. hîc advertit, solius consilii esse, non præcepti, si enim ex obligatione optimum deberemus eligere Confessorem, nunquam quieti ac tuti in conscientia possemus esse, quia semper melior & melior inveniri poterit : imò sæpe dum meliorem investigaremus, eum, quem ceu minùs idoneum rejiceremus, gravi afficeremus injuria : sufficit ergo eligere illum, quem bona fide credas, omnibus, quæ ad munus Confessarii rectè obeundum requiruntur, instructum esse.

51. Con-

51. Conditio VIII. *Libens* : id est, ut Confessio fiat sponte & voluntariè, quod potest dupliciter intelligi. I. ut adsit voluntas seu intentio saltem implicita confitendi seu recipiendi Sacramentum, quo modo intellecta conditio spectat ad valorem Sacramenti; cùm, quæ est communis & certa Theologorum sententia, nullum Sacramentum queat ab adultis validè recipi, qui non habuerint intentionem illud recipiendi. II. ut Confessio fiat sponte, voluntariè, & sine omni metu, non quidem illo, qui ad dolorem, qui Attritio vocatur, sufficiat; sed illo, qui si non esset, neque Confessio institueretur. Et conditio hæc ita intellecta est consilii : nec metus iste vitiat Confessionem, cùm hæc isto etiam stante possit nihilominus institui animo, se cum DEO reconciliandi, & veniam ab eo indipiscendi, quod est principale istius Sacramenti motivum; metus verò secundarium tantùm & impulsivum. Et ejusmodi metu laborant, qui timent, ne, si non confiteantur, incurrant aliquam infamiam, notam, aut pœnam apud præceptores suos, præfectum suum, præsidem sodalitatis, parentes, dominos, aut etiam suos commilitones, contubernales &c. ad hæc ergo mala devitanda sæpe quis accedit ad Confessionem, certò non accessurus, si nihil tale timendum foret. Nihilominus tamen rectè monet Laym. *l. 5. tr. 6. c. 4. n.* 11. eos, qui hoc timore acti & impulsi ad Confessionem faciendam permoventur, in periculo esse, ne invalidè confiteantur vel ex defectu dolôris requisiti, vel propositi se emendandi, aut omnia confitendi; sæpe enim tales contenti sunt, si in speciem, seu, ut dici solet, pro forma faciant id, quod ab ipsis exigitur : & ideo non sunt soliciti de excitando dolore. Sæpe etiam proponunt non explicare omnia, quæ licèt Confessarius prudens tandem de corde extrahat, ipsi tamen non sunt immunes à sacrilegio, de quo se tenentur accusare cum debito dolore : alioqui sunt incapaces absolutionis & gratiæ Sacramentalis recipiendæ, Henriq. *l. 5. c. 3. n. 6.* In simili periculo versantur etiam illi, qui non nisi importunis precibus, exhortationibus &c. inviti ad Confessionem trahuntur, Henriq. *ibid.* Sed neque illi extra periculum invalidæ Confessionis sunt, qui nihil sponte dicunt, sed omnia Confessario ipsi per longas interrogationes emulgenda relinquunt, dicentes, se nunquam Confessos esse, aut confiteri non posse, nisi interrogatos & examinatos. Hi utique errant, & satis produnt, quàm malè dispositi ad sacrum Confessionis Tribunal accedant. Excusari tamen hîc possunt rudes & idiotæ; modò parati sint ad interrogata sincerè respondere, & quæ ipsi possunt, explicare. Vide dicta supra *p. 1. n.* 19.

52. Conditio IX. *Verecunda* : id est, ut pœnitens erubescat, tum intus apud semetipsum de turpitudine & fœditate propriæ animæ propter peccata; tum foris apud Confessarium de opprobrio, seu quòd defectuosus à Confessario habeatur. Navar. *n.* 59. Reginald. *l. 6. c. 3. n.* 75. Nihilominus tamen magnopere cavendum est, ne verecundia hæc eò usque procedat, ut pœnitentem posthabito omni DEI timore & amore inducat ad tacenda nonnulla ex ijs, quæ, cùm ab ipso perpetrata sint, sunt necessaria

Confessionis materia : hæc enim verecundia perniciosa esset pœnitenti, sicut est laboranti ex occulto quodam morbo, quem quia ob verecundiam pudet medico detegere, periculo vitæ proximus est. Reginald. *n.* 67.

53. Hac occasione monendi sunt Confessarij, ne suos pœnitentes terreant verbis duris & asperis, ne illos à frequentando Confessionis Sacramento retrahant; sed potius illos verbis lenibus, & suavibus alliciant ad explicanda, quibus eorum anima sauciata est, peccatorum vulnera, reprehensione usque ad finem Confessionis dilatâ, prout ratio & prudentia dictaverit. Bonac. *n.* 19. Henriq. *l. c.* sed & hac eadem occasione duo alia obiter sunt suggerenda: Unum Confessarijs, ut personarum, præsertim feminarum, quarum Confessiones audire solent, nimiam familiaritatem devitent: confitentibus verò, ut non eligant Confessarios familiares (familiaritas enim facile eò inducit, ut vel nos ipsi periculum adeamus, vel pœnitentes non satis sincerè confiteantur) multò minus illos, qui pari nobiscum scelere contaminati sunt, aut socij ejusdem delicti. Reginald. *l. c.*

ARTICULUS IV.

De integritate Confessionis.

54. Hæc est X. Confessionis conditio, ut sit *integra*. Est autem integritas, quæ huc facit, duplex, una materialis, formalis altera. Illa est, cùm pœnitens omnia peccata mortalia, nondum legitimè expiata, quoquo modo tamen commissa, tam quoad numerum, quàm quoad speciem, tam interna, quàm externa, nullo penitus relicto, Confessario exponit. Ista verò est, cùm pœnitens confitetur omnia, quæ hîc & nunc tenetur confiteri; esto, omittat aliqua ex justa aliqua causa, de qua postea. Ceterùm formalis saltem integritas ad validitatem Confessionis tam necessaria est, ut ea deficiente Confessio quoque sit nulla, de quo nemo unquam dubitavit. Fill. *tr.* 7. *c.* 5. *n.* 136. Quin & materialis est necessaria, si quidem procurari & obtineri possit: si enim causæ justæ suppetant, quæ suadeant non omnia, etiam, quæ cognoscuntur, mortalia peccata exponenda esse, possunt omitti. Sed de utraque integritate nonnihil seorsim dicamus.

De materiali Confessionis integritate.

55. Hæc ut servetur, in particulari explicanda sunt omnia omnino peccata. Et I. quidem mortalia, de quibus certò constat, commissa ea esse, nec unquam hactenus clavibus subjecta. Hæc est indubitata sententia, desumpta ex Concilio Trident. *sess.* 14. *cap.* 5. & suprà *p.* 1. *n.* 77. & *p.* 2. *n.* 44. breviter à nobis expositæ. II. Quin & omnes circumstantiæ, quæ specificam secum trahunt malitiam, specialiter sunt exponendæ juxta dicta *cit. n.* 77. Circumstantiæ, quæ malitiam actûs intra eandem speciem solùm aggravant, omitti possunt sine piaculo, juxta dicta *p.* 1. *n.* 86. & multò magis eæ, quæ impertinentes dicuntur & generales, aut venialiter tantùm augent, vel minuunt, prout *cit p.* 1. *n.* 78. & seqq. diximus. III. De peccatis dubijs specialis est difficultas, quam

inferiùs

inferiùs *p. 5. à n. 154.* explicabimus: & hæc ut ita fiant, judicii natura expostulat. Non enim judex rectè judicabit, nec congruam pœnitentiam imponet, nisi in specie cognoscat, quid criminis reus commiserit, homicidium, an adulterium, aut simplicem fornicationem. Cæterùm duo sunt modi, quibus species peccatorum declarari possunt: unus, cùm species peccati signatè exprimitur, dicendo: *simoniam, fornicationem &c. commisi:* alter est, cùm ipsa peccati species non exprimitur quidem, ipsum tamen factum, ejúsque objectum ita describitur, ut peritus Confessarius speciem peccati facilè queat deprehendere, ut, si dicas, te pro beneficio Ecclesiastico impetrando pecuniam dedisse; Confessarius intelliget, commissam à te simoniam esse. Prior modus clarior est & expeditior, magnóque labore sublevat Confessarium in discernenda peccatorum gravitate; sed doctis tantùm convenit, qui species peccatorum dignoscunt; posterior tamen sufficit & vulgò usurpatur.

IV. Peccata verò venialia, & mortalia jam semel legitimè expiata, laudabile consilium est, & perquam salutare, ut illa de novo, ista verò iteratò ad Confessionem deferantur; sed posteriora peccata frequenter in memoriam revocare, & Confessario in sacro tribunali exponere, non semper est suadendum, ut diximus *suprà n. 38.* & dicemus infrà suo loco, nec semper laudabile. Quonam autem modo confessa quidem, sed non soluta legitimè, sint expedienda, suo loco dicetur.

De formali Confessionis integritate.

56. Præceptum de materiali Confessionis integritate non est tam rigidum, ut in omni casu occurrente obliget: est enim affirmativum, & hoc ipso more similium præceptorum non semper ligat, sed possunt varii casus occurrere, in quibus cesset ejus obligatio, ita ut peccata mortalia vel omnia vel saltem aliqua possint innoxiè omitti. Et I. quidem casus est, quem moribundi offerunt. Itaque si quis in mortis articulo constitutus nullam prorsus peccati speciem exprimere potest, satis est, quocunque signo in genere peccata confiteri: v. g. si quis repentè apoplexiâ tactus, aut lethaliter vulneratus, usu rationis & sermonis privetur, tamen petierit Confessarium, vel aliqua pœnitentis animi signa dederit, vel coram ipso Confessario, vel coram aliis, qui postea id Confessario referant, v. g. gemitum, tunsionem pectoris, pium Crucifixi aspectum vel amplexum, absolvi potest ac debet, quia tali signo saltem in genere se peccatorem ostendit, adeoque generaliter confitetur: quod in tali casu sufficit, cùm aliter non possit, & suave Christi jugum ad impossibile non obliget juxta Canones antiquos, *Cap. 7. 8. & 10. causâ 26. q. 7.* & *Cap. 75. Dist. 4. de consecrat.* quod desumptum est ex Concilio Arausicano & Carthaginensi III. & IV. Quin & Rituale Romanum à Paulo V. editum idem habet, cùm sic loquitur: Quodsi inter confitendum, vel etiam antequam incipiat confiteri, vox & loquela eum deficiat, nutibus & signis conetur, quoad fieri poterit, peccata pœnitentis cognoscere, quibus utcunque in genere

genere vel in specie cognitis, vel etiam, si confitendi desiderium, sive per se, sive per alios ostenderit, absolvendus est: quibus verbis etiam practicus modus agendi cum ægrotis monstratur.

57. 1. Scilicet, si tempus & valetudo patitur, integra & specialis Confessio saltem per interrogationes est exsculpenda. 2. Si id fieri nequeat, saltem aliquod peccatum speciale nutu vel alio signo exprimatur. 3. Si nec istud possit, saltem generale quoddam signum doloris petatur, v. g. gemitus, tunsio pectoris, oculorum aut manuum in cælum elevatio, aspectus Crucifixi &c. si dubium sit, an ejusmodi signa ex vi morbi, vel ex dolore peccatorum proveniant, absolutio non nisi conditionatè impertienda erit, ne Sacramentum periculo sacrilegii temerè exponatur: si verò signa certa sint, non est opus addere conditionem, ut bene notat Vasq. *q.* 91. *a.* 2. *d.* 1. *n.* 39. Suar. *D.* 23. *s.* 1. *n.* 4. contra quosdam scrupulosos, quia tunc non est morale periculum sacrilegè irritandi Sacramenti. 4. Si nec prædicta fieri valeant, à præsentibus quærendum, an non priùs aliquod signum dederit doloris, vel Confessarium petierit: qui, si asserant, absolvendus est: quia eorum testimonium erit quasi Confessio per interpretem. Fill. *tr.* 7. *c.* 5. *n.* 121. Bonac. *D.* 5. *q.* 5. *s.* 2. *p.* 2. §. 4. *diff.* 4. *n.* 10. *& alii communiter*. 5. Si nullus præsentium id testari queat, sufficiet is, qui vocavit sacerdotem & testatus ipsi est, ægrum doloris indicia dedisse &c. etsi testis iste postea non sit præsens, quando sacerdos invisit moribundum. Fill. *n.* 123. & *cap.* 1. *n.* 18. Tamb. *l.* 2. *c.* 10. §. 1. *n.* 13. *& alii*, quidquid Diana 3. *p. tr.* 3. *R.* 7. Bonac. *l. c. & alii* scrupulizent, rati, non posse morientem absolvi per testimonium absentis, idque propter decretum Clementis VIII. qui vetuit, doceri aut practicari eam sententiam, quæ docet, licitum esse absenti sacerdoti per literas, vel per internuntium Sacramentaliter confiteri, & ab eo absente absolutionem obtinere: quæ verba videntur utrumque membrum, nempe licitum esse absenti confiteri, & licitum esse, absentem absolvi, damnare. Sed quidquid sit, an sani possint per litteras aut nuntium confiteri, modò cùm absolvendi sunt, præsens sit sacerdos, & præsentibus impertiat absolutionem, de moribundis benigniùs tentire licet per ipsum Clementem VIII. cùm, ut Bellarminus, Archiepiscopus Armacanus, & alii magni viri partim apud Præpositum *q.* 4. *n.* 84. partim apud Coninch. *D.* 7. *d.* 10. *n.* 105. testati sunt, vivæ vocis oraculo declarârit, suam mentem non fuisse eum casum extremæ necessitatis suo Decreto comprehendere. In articulo ergo mortis valet absentis Confessio, modò præsens absolvatur: quia particula *Te*, quæ in forma absolutionis continetur, denotat præsentiam ipsius absolvendi: vide plura *infrà lib.* 2. *à n.* 95. Advertendum tamen hîc est obiter, moribundum sic absolutum, si postea ad se redeat, possitque speciatim confiteri, debere, quæ priùs omissa sunt, supplere, & integrè confiteri. Tamb. *l.* 2. *c.* 10. §. 1. *n.* 3. Laym. *l.* 5. *tr.* 6. *c.* 8. *n.* 9. & alii apud ipsum. Sed enim jam pro articulo mortis alius occurrit casus haud paulò levior, & est

58. II. Quid, si quis in hominem jam-jam moriturum incidat, qui nullum prorsus

sus signum doloris dedit, nec scitur dedisse, poteritne talis nihilominus absolvi? Si in rigore Theologico stemus, non poterit, quia tunc nulla adest materia proxima Sacramenti, nempe Confessio pœnitentis exterior & sensibilis, ne generaliter quidem & confusè: quæ est una ex partibus essentialibus Sacramenti Pœnitentiæ. Constat autem, nullum Sacramentum sine suis partibus posse dari: sicut nec quodcunque aliud totum, si vel una duntaxat illius pars desit. Verùm ne miseri hi & in extremis constituti suo competenti destituerentur auxilio, plures quàm octodecim Auctores, partim ex nostra Societate, partim extranei, rigorem illum non parùm mitigârunt, & docuerunt, ejusmodi moribundis posse beneficium Sacramentalis absolutionis impertiri. Quorum præcipuum fundamentum est, quòd piè & benignè de Christi bonitate præsumendum sit, noluisse illum, ut ab eo absolutionis beneficio repellantur, de quibus præsumi possit, eos hîc & nunc ita constitutos esse, ut non sint indigni. Quid si ergo, ut revera potest, contingat, ut talis moribundus ad Sacramentum hoc verè sit dispositus; & revera, quod etiam evenire potest, det, vel saltem conetur dare signa suæ dispositionis, quæ tamen à sacerdote, unde unde tandem, non agnoscantur esse certò talia, eritne idcirco talis deserendus? minimè sanè. Sed ut irreverentiæ & sacrilegii periculum, quod Auctores contrarii unicè timent, evitetur, absolvatur talis sub conditione: *si capax es*: sic enim cessat dictum periculum, & moribundus ipse, si conditio verè existat, absolvitur. Hanc sententiam probabilem reputat Lezzana. *T. 3. qq. regular. V. Confessio. n. 11.* in eámque valde propendet auctor Manualis Pastorum, qui dicitur esse noster P. Carolus Mussart. *p. 2. n. 27.* Eidémque favet Joannes Sancius, qui in selectis *D. 44. n. 35. §. advertendum*, ait, inter duas sententias, quarum una Sacramento, altera suscipienti favet, amplectendam esse illam, quæ est in favorem animæ; qualis est sententia modò posita, quam idcirco multis prosequitur P. Ludovicus Schildere, in suo, quem de Conscientia scripsit, libro: vide plures apud Dian. *p. 9. tr. 6. Res. 20.* & infrà *lib. 2. n. 97.*

59. Quoniam ergo juxta modò dicta potest sacerdos moribundo, de quo est sermo, beneficium Sacramentalis absolutionis impendere, idipsum etiam debebit. Lugo *D. 17. l. 1. n. 20.* Suar. *D. 23. s. 1. n. 15.* Coninch. *D. 7. d. 10. n. 106.* Fill. *tr. 7. c. 5. n. 123.* Vasq. *T. 4. in 3. p. q. 91. a. 2. dub. 1. n. 38. & alii*, quos refert & prosequitur Diana *3. p. tr. 3. R. 9.* id enim charitas, quam proximo debemus, suadet, imò & imperat, ut eidem in extrema spirituali necessitate constituto, auxilium, quo modo possumus, feramus. Unde etiam si Medicus corporis non habeat ullum ampliùs certum medium, quo extremè ægrotanti medeatur, non tantùm potest, sed etiam tenetur medium dubium adhibere; modò de eo constet, aut probabile sit, ægro potiùs profuturum quàm nociturum, ut habet Valent. *T. 3. D. 3. q. 10. p. 2. non longè à fine.* §. *Non improbo.* idipsum etiam poterit medicus, cui animarum cura & salus quoquo modo incumbit. Atque hoc adeo verum est, ut locum habeat

etiam in iis, qui contrariam sententiam tenent: quia cùm prædictam sententiam propter suam, quam saltem ab insigni auctoritate habet, probabilitatem, possint in praxi tutò sequi, idque sit saluti moribundi valde expediens, imò etiam, si fortè solùm sit attritus, necessarium, ad hoc vel ex charitate, vel si proprii & ordinarii animarum pastores sint, etiam ex Justitia tenentur. Et ideo Vasq. apud Dian. *l.c.* sacerdotes, nolentes in casu, quo licitum est, moribundum absolvere, non immeritò vocat reos, & necatores animarum: qui proinde etiam meritò timere possunt, ne, quod Dominus apud Ezech. *c.3. v.18. & 20.* & *c.33. v.8.* minatur, de manu eorum sanguis hominis, ex ea negata Sacramenti administratione pereuntis, requiratur. Verùm jam à moribundis transeamus ad sanos, & sensibus nullatenus destitutos, & videamus, an etiam hi quandoque possint ab integra peccatorum, etiam eorum, quorum memoriam habent, enarratione excusari. Itaque sit;

60. III. Casus de eo, cui post diligens examen, de quo suprà *p.1. à n.6.* satis est dictum, nullum ampliùs occurrit peccatum. Hic ergo excusatus est abunde ab obligatione referendi omnia, cùm ad impossibile nemo queat obligari: ea autem, quæ post accuratam conscientiæ discussionem in memoriam non veniunt, ut referantur, utique fieri nequit; & idcirco omissio censetur esse involuntaria. Nec aliud requirit, imò nec potest requirere Concilium Trident. cùm *sess. 14. c.5.* omnium peccatorum mortalium particularem Confessionem exigit. Bonac. *D.5, q.5. s.2, p.2, §.4, n.3.* Coninch. *d.9. n.70.* Suar. *s.3. n.2.* Fill. *tr.7. c.5. n.130.*

61. IV. Casus est de eo, qui sine gravi detrimento proprio vel alieno, spirituali vel temporali, non potest recensere aliquod peccatum. Et talem reticere posse istud peccatum, generatim docent, Coninch. *n.75.* Fill. *n.124.* Suar. *s.2. n.1. & alii communiter*, bene præsumentes de misericordia Christi, nolentis sua præcepta, quæ positiva sunt, cum tanto dispendio & periculo observari. Hinc, 1. qui metuit, ne subtiliùs examinando, & distinctiùs explicando peccata carnalia, in seipso vel in Confessario turpem delectationem excitet, & in novi peccati periculum se conjiciat, potest ab accuratiore examine, & Confessione abstinere, & paucis se explicare, modò species cognosci possit: nec Confessarius ampliùs urgere. Neque enim Christus voluit, ut cum tali scandalo & damno spirituali enucleatum examen, aut Confessio institueretur. Fill. *l.c.* Bonac. *n.11. & alii.* 2. Si quis inter confitendum gravi paroxysmo agitetur, ut periculum sit, ne ante absolutionem moriatur, non est expectandus finis Confessionis, sed statim absolvendus, reliquis peccatis omissis. Bonac. *n.9. & 18.* Reginald. *l.8. c.3. n.29.* Suar. *s.1. n.2.* & alii communiter. 3. Similis necessitas cogere potest, si plures in eodem periculo naufragii, incendii, pestis, prælii &c. versentur, & singulorum integræ Confessiones audiri nequeant, nisi aliqui sine Confessione mori permittantur; tunc quisque audito uno vel altero peccato absolvendus est: quin etiam publicè, si velint, poterunt confiteri levius aliquod & non magnæ infamiæ

infamiæ aut scandali peccatum : quodsi angustia temporis nec hoc permittat, sufficerit generale pœnitentiæ signum, v. g. qui dolet de peccatis suis, & cupit absolvi, manum elevet; tunc enim una generali formula omnes absolvere poterit, dicendo : *Ego absolvo vos à peccatis vestris.* Bonac. *n.* 17. Coninch. *n.* 74. Henriq. *l.* 5. *c.* 12. *n.* 3. Reginald. *l.* 6. *c.* 5. *n.* 155. & alii. Nam in necessitate sufficit, ut *suprà n.* 56. dixi, generalis confessio. 4. Si Confessarius in audiendis Confessionibus peccavit, & suum hoc peccatum confiteri nequit, nisi unà etiam explicet peccatum pœnitentis, qui notus est alteri Confessario, peccatum istud omittendum est, ne violetur sigillum: hujus enim obligatio strictior est, quàm integræ Confessionis. Coninch. *n.* 95. Henriq. *l.* 5. *c.* 12. *n.* 7. Reginald. *l.* 6. *n.* 162. 5. Si Confessarius pestiferorum, aut alio contagioso morbo laborantium longas Confessiones audiendo timeat, ut inficiatur, vel ipse jam infectus pœnitentes diu detinendo suo contagio afflet, tunc auditis aliquot peccatis absolvat. Bonac. *n.* 13. Coninch. *n.* 75. & alii. 6. Quando infirmus non potest, nisi cum magna fatigatione & afflictione corporis, omnia recensere, non est vexandus, sed absolvendus. Bonac. *n.* 19. Henriq. *n.* 3. *Lit. M. & alii.* etsi non statim moriturus, sed uno v. g. die verosimiliter supervicturus videatur, ut monet Tanner. *T.* 4. *q.* 7. *dub.* 4. *n.* 66. benignus enim Dominus hoc tempore gratiæ tam rigidam à suis debitoribus non exigit rationem, ut cum tanto incommodo obliger. 7. Qui à sacerdote omnes, quibus vivere possit, habet sumptus, in eum tamen tam ingratus existit, ut ei porrigat venenum, consanguineam ejus corrumpat &c. poterit tale peccatum reticere, si metuat, ut suus hic Mecænas manum idcirco subtrahat, & sumptus unicè necessarios deneget. Coninch. *n.* 75. 8. Confessionis mutilationem excusabit, si Confessarius non satis fideliter ea, quæ audivit, custodiat, in temulentia omnia effutiat : tunc enim graviora, & quorum manifestatio magis probrosa foret, poterunt omitti. Coninch. *n.* 75. Tan. *l. c. n.* 69. Val. & *alii.* quamvis enim Christus eo maximè fine instituerit Confessionem, ut peccator semet accusans coram Confessario erubesceret, & suimet contemptu illatum DEO cotemptum vindicaret, tamen extra personam Confessarii noluit eam ignominiam propagari. 9. Si femina timeat, ut, si peccatum aliquod confiteatur, Confessarius scandalizetur, aut ipsa ab eodem ad peccandum alliciatur, potest, imò tenetur illud peccatum reticere. Bonac. *n.* 11. Henriq. *n.* 6. Coninch. *l. c.* Navar. *c.* 7. *n.* 4. & alii. Cavendum tamen hîc est pœnitenti, ne de suo Confessario simile quid suspicetur sine gravi fundamento ; quale esset, si experientiâ constarer, eum non esse taciturnum, aut aliàs audita Confessione duriter tractâsse, ad flagitium solicitâsse, aut ad ea flagitia tam propensum esse, ut obvias quasque feminas ad turpia solicitare non vereatur : aliàs per similes suspiciones graviter peccaret, ut notum est.

62. V. Casus est de eo, qui suum peccatum explicare non potest, quin simul etiam personam ejusdem peccati sociam exprimat. At si talis prorsus nullum aliud incommodum patiatur præter so-

lam notitiam, quæ de illo datur Confessario & quidem sub arctissimo sigillo, non video causam, quæ ad excusandam Confessionis mutilationem sufficiat juxta dicta. *n.* 44.

63. VI. Casus est de eo, qui inter peccata mortalia, quibus est obnoxius, habet unum vel alterum reservatum, à quo tamen qui absolvat, aut potestatem absolvendi conferat superior, vel non adest, vel certè adiri non potest. Circa hunc casum variæ sunt auctorum sententiæ. 1. enim aliqui ajunt, totam Confessionem potiùs omittendam esse, quàm ut unum duntaxat peccatum aperiatur, altero per silentium suppresso; nihilominus tamen posse, sed elicita priùs perfecta contritione, Eucharistiam sumi. Vasq. *D.* 206. *c.* 2. & *T.* 4. *q.* 91. *a.* 3. *dub.* 9. *& alii*, quibus favet Joannes Sancius *in selectis D.* 32. *n.* 10.

64. Alii 2. contendunt, mortalia, tam reservata quàm non reservata, aperienda esse Confessario inferiori. Suar. *de Evchar. D.* 66. *s.* 4. §. *quartus casus.* & *D.* 31. *de pœnit. s.* 3. *n.* 8. Henriq. *l.* 6. *c.* 15. *n.* 5. Bonac. *de Euch. D.* 4. *q.* 6. *p.* 1. *n.* 31. Coninch. *D.* 7. *d.* 9. *n.* 86. *& alii* ferè communiter omnes. Cùm enim Sacerdos inferior à non reservatis directè, à reservatis verò indirectè possit absolvere, reverentia, quam Sanctissimo Eucharistiæ Sacramento debemus, videtur exigere, ut cùm aliter non possimus, saltem indirectè absoluti ad eam accedamus, cum obligatione tamen peccata reservata superiori confitendi, ut quis ab ijs etiam directè absolvatur. Quodsi tamen præter peccatum reservatum non nisi solis venialibus graveris, certum est, te tunc ad Confessionem non obligari; quia pro reservatis non adest legitimus Confessarius, pro venialibus Confessione non indiges. Tamb. *de exped. commun. c.* 1. §. 6. *n.* 20. Poteris tamen, si velis, peccata venialia Sacerdoti inferiori confiteri, ut, dum directè absolveris à venialibus (ab his enim quilibet Sacerdos, etiam non approbatus, absolvere potest) indirectè etiam à reservatis absolvaris. Quod Concilio Trident. non repugnare, Lugo *D.* 14. *de Eucbar. s.* 5. *n.* 97. ostendit, & servire potest illis, qui mortalibus quibuscunque gravati difficilem experiuntur (si tamen possint) actum contritionis. Hi enim possunt, imò tenentur, ut tradit Coninch. *D.* 8. *d.* 13. *n.* 106. *& q.* 80. *de Eucbar. n.* 20. venialia simplici Sacerdoti confiteri omissis mortalibus; sed de utrisque, mortalibus nempe & venialibus, attritionem eliciant: si enim de solis mortalibus, non item de venialibus, atterantur, invalidè confitentur & sacrilegè ob defectum debitæ dispositionis: si enim de venialibus nullam habeant sufficientem attritionem, ab his directè non absolventur, consequenter nec indirectè à mortalibus.

65. Alii denique 3. dicunt, te teneri quidem Sacerdoti inferiori confiteri peccata mortalia non reservata, reservata tamen tacere posse. Lugo *D.* 14. *de Euch. s.* 5. *n.* 96. Ratio prioris partis est: quia tenemur integrè quantum possumus, confiteri: at nunc illa non reservata confiteri possumus. Neque hoc est dimidiare Confessionem formaliter; sicut nec eandem dimidiat, qui peccata mortalia confitetur omnia, præter id, ex quo, si illud aperiret, grave aliquod damnum meueret,

ueret, v. g. revelationis sigilli. Ratio verò posterioris partis est: ad quid enim peccatum reservatum aperias illi, qui nullam in id potest exercere jurisdictionem. Hinc si necessitas confitendi urgeat, poteris simplici sacerdoti confiteri venialia, reservata verò, imò & non reservata, à quibus talis Sacerdos simplex absolvere non potest, reticere: sic enim indirectè etiam à mortalibus absolveris. *Neque dicas*, eum, qui habet peccata reservata & non reservata, non posse inferiori confiteri non reservata, reservata verò superiori, quia, ut habet communissima sententia, Confessio nequit dimidiari: ergo nec in præsenti casu id fieri poterit. Non, inquam, hoc dicas, quia antecedens locum duntaxat habet, cùm adest superior, cui reservata confiteri possis: hæc autem tertia sententia procedit tantùm tunc, cùm superior, aut alius habens potestatem non adest. Imò non desunt, qui cum Suar. *D. 25. s. 2. n. 7.* putant, Sacerdotem vel quemcunque, si copiam superioris non habeat, posse inferiori confiteri, & reservata reticere, si alioqui debeat diu differre Confessionem aut Communionem: quia existimant, longam moram esse gravissimam necessitatem, cùm inæstimabile detrimentum sit, diu privari amicitiâ Divinâ. Sed hæc ratio probat, sufficere etiam modicam moram ad Confessionem formaliter integrè faciendam; nam etiam parvo tempore esse inimicum DEI non est modicum quid.

66. Ceterùm hæ tres sententiæ sunt omnes probabiles: poteris ergo ex iis unam, quæ tibi visa fuerit omnium commodissima, tutò amplecti, semper tamen cum onere peccata, directè nondum absoluta, aperiendi postea illi, qui habeat potestatem ea directè absolvendi.

67. VII. Casus est, cùm ingens est, ut in magnis quandoque festis solet, pœnitentium concursus, nec, si singulorum Confessiones accuratè audiantur, omnibus satisfieri potest. An ergo poterit Sacerdos, ut à Confessione multi non excludantur, tantùm quædam peccata mortalia audire, ceteris in aliud commodius & minùs occupatum tempus translatis. Ita quidem nonnulli, tacito tamen nomine relati apud Coninch. *D. 7. d. 9. n. 93.* putant. Sed hi nimis laxi sunt, & ideo non probantur: quia ejusmodi mutilatio non potest fieri sine scandalo, & gravi offensa pœnitentium, quorum alii, licèt ad ejusmodi festa confluant, ut conscientiam funditus exonerent, id tamen dum non impetrant, properante nimirum Sacerdote, &, ut plures audire possit, abrumpente Confessiones, pleni mœrore recedunt & tristitiâ: alii verò ansam sumunt aucupandi ejusmodi tempus, quo nôrunt se non ita adigendos esse, ut omnia, quorum reos se sciunt, exponant: quod aliud non est, quàm ut multi ita confessi Sacrilegium committant, & in peccatorum luto perpetuò hæreant infixi, qui alioqui inde fuissent emersuri. Nec est, quòd ejusmodi Sacerdotes se credant excusatos, quòd moneant ita sine integra Confessione dimissos, ut proximè redeant, etiam reliqua exposituri: quia tales vix unquam redibunt, rati, se abunde suo confitentium officio satisfeciisse, si quacunque ratione absolutionem obtineant. Præstat ergo tales omnino non confiteri, quàm

ita absolvi, ut nihilominùs suis peccatis innodati è Sacro Tribunali recedant, maneántque soliciti de repetenda, ut sanè tenentur repetere, Confessione. Verùm hoc non eò dixerim, ut à Confessione nonnulli repellantur, quòd plures alii audiri possint. Audiantur, qui confiteri, & animæ suæ quietem ac veram cum DEO pacem per id obtinere cupiunt, ut suo hoc fine non fraudentur, hæc Confessarii ipsi habeant, quod meritò timeant, ne suo officio malè sint functi. Meminerint, melius esse paucos bene audire, quàm multos perfunctoriè & malè.

68. Atque hæ sunt causæ, quæ communiter, præter quintam & septimam, creduntur sufficere ad Confessionem materialiter integram non exhibendam. Ut tamen in doctrinæ traditæ praxi & legitimo usu non erretur, nonnulla sunt advertenda. Et I. quidem in ejusmodi Confessione plus reticeri non posse, quàm sit necessarium: & ideo qui scit, se peccâsse mortaliter, nullatenus autem scire potest, in qua specie, tenetur se de tali peccato ita generatim accusare: item qui metuit, ut ex certo peccato carnali narrato periculum v. g. solicitationis ad turpia sibi immineat, potest hoc reticere, reliqua verò tenetur confiteri. Coninch. *n.* 95. Bonac. *D.* 5. *q.* 5. *s.* 2. *p.* 2. §. 4. *n.* 20. *& alii.*

69. II. Ut metus mali alicujus, ex Confessione huic Sacerdoti factâ imminentis, sufficiat ad tacendum peccatum, illum non debere esse levem; sed requiri probabilem opinionem, gravi fundamento subnixam: quale est, si experientiâ constet, quid alijs contigerit. Bonac. *n.* 12. Henriq. *c.* 12. *n.* 5. & alii. Ratio est; quia præceptum de integritate Confessionis est in possessione, à qua ob superveniens dubium vel levem suspicionem pœnitentis de aliquo detrimento sibi eventuro non est dejiciendum. Si quis tamen bona fide existimet subesse periculum, quod tamen revera non suberat, nihilominus valebit Confessio manca, suo tempore supplenda, ut jam statim dicetur. Igitur

70. III. Ea, quæ ex justa causa fuerunt omissa, speciatim postea, quando nimirum periculum damni, cujus causâ reticebantur peccata, fuerit remotum, in proxima Confessione esse explicanda, & clavibus directè subjicienda, ut, quæ indirectè tantùm fuerunt soluta, solvantur etiam directè, idque ex voluntate Christi hoc Sacramentum ita & non aliter instituentis, ut in eo nihil directè dimittatur, nisi in Confessione expressè sit explicatum: Coninch. D. 7. *d.* 9. *n.* 77. Non est tamen necesse, peccata, quæ ob inculpatam oblivionem, aut aliam justam causam fuerunt prætermissa, quamprimum confiteri; sed quando aliàs confiteri volueris, v. g. in paschate. Laym. *l.* 5. *tr.* 6. *c.* 8. *n.* 12. Suar. *D.* 36. *s.* 4. *dub.* 2. *n.* 6. Henriq. *l.* 4. *c.* 4. *n.* 6. Fill. *tr.* 7. *c.* 5. *n.* 126.

71. IV. Quando solùm agitur de vitando proprio incommodo temporali, posse pœnitentem suo jure cedere, & neglectis illis incommodis omnibus omnia integrè confiteri: secus si proximi detrimentum sit evitandum; huic enim præjudicare non potest. Suar. *de Legib. l.* 6. *c.* 7. *n.* 9. Præpos. *de pœnit. q.* 7. *n.* 128. Bonac. *n.* 12.

72. V. Pœnitentem, si interrogetur à Con-

Confessario de iis peccatis, quæ hîc & nunc ob justum impedimentum non tenetur confiteri, posse id rotundè negare cum æquivocatione, se non fecisse, scilicet ut teneatur illi dicere. Fagund. *l.3. in 2. præcept. Eccl. c.2. n.11.* ubi etiam refert Navar. *c.21. n.38.* Coninch. *D.6. d.3. n.8.* Suar. *D.22. s.10. n.4.*

73. VI. Non esse licitam alicujus peccati mortalis reticentiam, nisi duplex concurrat necessitas, una ex parte pœnitentis, altera ex parte Confessarii: quia nimirum pœnitens hîc & nunc confiteri debet, nec tamen interim alium habere potest, cui sua peccata omnia tutò & sine ullo damno integrè confiteatur. Necessitas autem confitendi hîc non restringitur ad mortis articulum, vel ad præceptum paschale: sed quandocunque Confessio sine gravi infamia, vel scandalo, vel alio notabili detrimento differri non potest. Sic Moniales certis temporibus confiteri debent, & quidem uni certo Confessario, à quo si fortè talia incommoda probabiliter formident, v.g. solicitationis ad turpia, revelationis sigilli &c. justam habent causam peccata tali periculo subjecta celandi, donec veniat, cui securè possint totam conscientiam explicare. Unde etiam Concilium Trident. *sess.25. cap.10.* de regularibus statuit, ut Episcopus vel alius superior bis vel ter in anno extraordinarium aliquem Confessarium assignet, cui confiteri possint. Quin imò ipsa longior mora differendæ Confessionis sine alia necessitate jus præbet ita mutilè confitendi: quoniam ipsa diuturnior Sacramenti tam utilis carentia satis gravis & incommoda censetur, ut jam etiam *suprà n.65.* monui.

74. Sed quanta requiratur distantia, ut non censeatur esse nimia, ad hoc ut Confessarius, cui quis tutò sine periculo queat confiteri, deesse judicari queat, non potest una generali regula decerni: aliqui putant, tres horas (fortè Italicas) ad hoc sufficere. Ego existimem, neminem urgendum esse, ut magna cum solicitudine & circumcursatione alium Confessarium quærat: sed quemlibet id solùm præstare debere, quod commodè potest, spectatis suismet viribus corporis & ætate; difficultate item itineris, brevitate temporis, tempestatis qualitate, negotiis &c. Bonac. *D.4. de Euchar. q.6. p.1. n.30.* Coninch. *q.80. de Euchar. c.4. d.2. n.23.* Tamb. *in Meth. commun. c.1. §.6. n.19. & alii.* sed in tanta religiosorum Confessiones excipientium multitudine & vicinia vix potest ulla occurrere difficultas, ut ob eam facilè censeatur deesse copia Confessarii, cui credi tutò possint ea, quæ alteri quandoque non possunt.

75. Ceterùm ut hæc, quæ hactenus de integritate Confessionis dicta sunt, absolvantur, pro coronide istius materiæ hoc addere non videtur importunum; nempe quatuor fere esse, quæ ab ea integritate abducere possunt. I. est verecundia, & pudor peccati commissi. Huic opponenda est scientia DEI omnia, etiam occultissima, penitissimè videntis & cognoscentis; & futura in die Judicii omnium peccatorum, nisi Confessione deleantur, publica notitia & Confusio. II. est timor & horror pœnitentiæ: contra quem ob oculos statuere oportet Christi & Martyrum cruciatus, gehennæ inexplicabilia, & nunquam in æternum cessatura

satura tormenta & supplicia &c. III. est metus alicujus infamiæ, ex peccatorum Confessione incurrendæ apud Confessarium, & temporalis damni; si quid restituendum jubeatur. Huic objicienda est æterna ignominia, & bonorum æternorum certissima jactura. IV. est diffidentia & desperatio alicujus peccati vitandi; & contrariæ virtutis v. g. castitatis obtinendæ. Huic opponenda est deliberatio non peccandi ampliùs; gratia, quæ ad id præstandum confertur in hoc Sacramento; subsidia, orationésque Confessarii; Angeli-Custodis, Patronique tutela, & præsidium.

ARTICULUS V.

Explicantur ultimæ sex conditiones Confessionis.

76. Conditio XI. *Secreta*: id est, ut non fiat publicè coram aliis audientibus, sed coram solo Sacerdote; unde & auricularis dicta est. Non enim tenetur pœnitens alio præter Sacerdotem audiente confiteri: quod satis indicatum est *in Cap. Omnis utriusque sexus. de pœnit. & remiss.* per particulam *Solus*: & novissimè in Concil. Trident. *sess.* 14. *c.* 5. est apertè expressum. Etsi enim Christus publicam Confessionem, hoc est, quæ fit publicè aliis audientibus, non prohibuit; præstat tamen, & rationi magis consentaneum est, eam facere secretò, ne, dum quis majorem peccatorum suorum vindictam, suíque humiliationem quærit, aliis per eam publicationem lapidem offensionis ponat, & petram scandali. Unde satis constat, non esse quidem de necessitate Sacramenti, ut sit secreta, nemine alio præter Confessarium & pœnitentem conscio. Sed adhuc plura alia non inutilia, quæ ad rectam hujus conditionis intelligentiam facere possunt, deduci queunt.

77. I. Est, neminem per se loquendo obligatum esse ad Confessionem faciendam per interpretem. Bonac. *D.* 5. *q.* 5. *s.* 2. *p.* 2. §. 2. *n.* 2. Navar. *c.* 2. *n.* 5. Reginald. *l.* 6. *c.* 3. *n.* 80. Navar. *in Cap. Fratres. dist.* 5. *de pœnit. n.* 85. & alii communiter. Non enim credendum est, hoc Sacramentum ita institutum esse, ut fiat cum tanto incommodo, quantum esset in eo, quòd quis priùs alteri quàm ipsimet Confessario teneretur sua detegere peccata. Potest tamen contingere, ut pœnitens quandoque teneatur uti interprete, ut si in articulo mortis constitutus advertat, se non posse perfectam de peccatis gravibus, à quibus hactenus neque directè, neque indirectè unquam sit absolutus, contritionem elicere. Bonac. *n.* 23. *& alii.*

78. II. Neminem quoque per se loquendo obligatum esse, peccata sua in particulari confiteri coram aliis audientibus. Nam & hic modus confitendi, ut apparet, est publicus, ad quem nemo obligatur, imò, ut Coninch. *D.* 6. *d.* 2. *n.* 5. tradit, cùm id nimis durum esset, nec lege humana obligari potest: quod addo, quia hîc lex naturalis dictare potest, ut quis sua peccata, saltem quæ minùs probrosa sunt, teneatur palàm aliis audientibus manifestare in ordine ad absolutionem Sacramentalem obtinendam: v. g. in communi periculo naufragii, pestilentiæ, prælii jamjam inchoandi &c. si nimirum & hîc advertat quis, se non esse

esse contritum, ideóque tantummodo ope Sacramenti re ipsa susceptí posse divinæ gratiæ restitui. Coninch *n.5.* Reginald. *n.78.* ubi refert Canum in *Relect. de pœnit. part. 6.*

79. III. Illicitum esse peccata sua, aliis audientibus, confiteri, si nulla causa justa subsit. Bonac. *n.23.* Reginald. *n.84.* Navar. in *Cap. fratres. Dist. 5. de pœnit. n.90. & alii*: quia nemo sine justa causa potest suam famam prodigere, uti prodigeret, qui aliis audientibus confiteretur. Sed hoc peccatum non est majus, quàm veniale. Dixi autem: si *nulla justa causa subsit*; hac enim existente, posse aliquem sua peccata publicè confiteri, tradit Reginald. *n.79.* Navar. *c.2. n.5.* Unde obiter

80. Patet, quàm malè & inconsultò agant, imò etiam graviter peccent Sacerdotes, qui multos pueros, etiam doli jam capaces, simul in unum congregatos audiunt; injuriam enim faciunt huic Sacramento, eo ad jocum & risum abutentes: agúntque contra clarum textum dicti *Cap. Omnis utriusque.* ubi expresè statuitur, ut, qui ad annos discretionis pervenerit, solus omnia sua peccata proprio Sacerdoti confiteatur. Reginald. *n.85.* Bonac. *l. c. & alii.*

81. IV. Confessionem non esse necessariò faciendam per scripturam. Reginald. *n.80.* Navar. *c.21. n.36. & alii*: cùm enim scriptura sit signum permanens, & facilè amitti possit, nata est ad peccatum etiam alteri, quàm Sacerdoti, cui fit Confessio, manifestandum. Proinde si quis loquelâ destitutus non possit voce aut alio signo confiteri, non tenetur peccata sua scripto consignare, ut ea postea tradat Confessario legenda. Nihilominus tamen & hîc evenire potest, ut quis ad hunc modum confitendi sit obligatus, si nimirũ sibi videatur non perfectè contritus esse, & simul sit in proximo mortis periculo constitutus; tunc enim, si aliter non potest, tenetur, sicut per interpretem, ita & per scripturam confiteri.

82. Quin & extra casum necessitatis fieri potest Confessio per scripturam, si nimirum quis ob magnas angustias vix aut ægrè loqui possit, vel magnum pudorem & verecundiam sentiat, (quod adolescentibus & puellis in grave & turpe crimen lapsis evenire potest) consuetudo enim proprio ore confitendi, de qua paulò pòst, non videtur tam graviter in hoc vel simili casu obligare. Et hinc si quis fortè ad exonerandam & semel penitus expurgandam conscientiam velit generalem Confessionem à prima pueritia instituere, & verecundetur ac difficultatem non modicam sentiat in peccatis coram Confessario oretenus recensendis, poterit is peccata diligenter secundùm speciem, numerum, & circumstantias necessarias expressa, & in scripta charta offerre Confessario, dummodo ad absolutionem accipiendam se postea præsentem sistat, dicátque ore hæc verba: *Accuso me de his peccatis, quæ ego scripsi, & R. V. legit.* Neque hic confitendi modus est contra decretum Clementis VIII. eo enim prohibetur, ne absenti fiat Confessio per scripturam, & ab absente quoque absolutio obtineatur: neutrum horum fit in nostro proposito, ubi & Confessio & absolutio fit per præsentem, ût patet: sed penes Confessarium est judicare, an hoc in particulari casu fieri expediat: & si hoc modo Confessionem admittere nollet, non posset ullo

jure ad id cogi, nisi fortè proprius & ordinarius pœnitentis pastor foret: prout ergo ille mite hac in re tulerit judicium, ita res procedet.

83. V. Confessio debet propriis ipsius pœnitentis verbis fieri, si quidem possit. Reginald. *n.*81. Bonac. *n.*25. Coninch. *d.*1. *n.*3. & alii communiter. Etsi enim ad Sacramenti essentiam nihil intersit, voce, an alio quocunque signo externo & sensibili peccata pandantur, (nam Christus nihil certi præscripsit, neque natura Judicii certum modum accusationis postulat, modò crimina Judici sufficienter innotescant) nihilominus tamen, cùm DEUS peccata mortalia non aliter velit ordinariè dimittere, nisi intervenente Sacerdotis absolutione (si haberi possit) necessarium omnino est, ut, quoniam Sacerdos prudenter & discretè non potest nisi cognita dimittere, aliter verò cognoscere non potest, nisi à peccatore manifestata, signis exterioribus declarentur. Et licèt Confessio Sacramentalis possit, ut vidimus, ex sua institutione & naturâ quocunque signo externo propriæ accusationis de peccatis fieri, Ecclesiæ tamen traditio, & universalis consuetudo, fideliúmque praxis declarat, eam debere fieri propriæ vocis sermone, si pœnitens loqui possit; hic enim modus est omnium optimus, cùm verbis optimè exprimamus animi nostri sensa; & quia communi Ecclesiæ usu, ut dixi, receptus est, omnino est observandus. Sed hic modus propriis verbis aut voce confitendi, cùm juxta paulò antè dicta non sit tam necessarius, ut Confessio aliter facta reddatur invalida, idcirco si causa aliqua subsit, potest in casu necessitatis etiam nutibus aut scripturâ fieri: nam & nutus (idem est de scriptura) sunt loco vocum, nec minùs apti sunt, ut faciant publicum sive notum Sacerdoti illud, quod exprimunt, quàm voces ipsæ. Et ex his patet, quo modo mutus, surdus, aut ignarus cujuscunque linguæ, quam Sacerdos calleat, juvare se possint, cùm vel liberè & ex præcepto confiteri volunt. Reginald. *n.*81.

84. Conditio XII. *Lacrimabilis*: non quòd facienda sit cum externis lacrimis, suspiriis, lamentis, ejulationibus, &c. sed cum vero peccatorum dolore & detestatione, ac proposito deinceps non peccandi; hi enim actus sunt in nostra potestate: at verò lacrimæ non sunt in nostra potestate, & tam hæ, quàm etiam gemitus & lamenta sunt nonnunquam affectata, & causa, ut verborum vis & distinctio prorsus non percipiatur: ex quo non potest non creari magna molestia tam pœnitenti, quàm ipsi Confessario: illi quidem, quia sic malè percepta debet repetere; isti verò, quia repetita debet denuo audire. Præterquàm, quod ea commotio, si nimiùm increscat, plurimùm ingenio incommodet, atque ipsos etiam sensus perturbet. Quamobrem hæc tanta profusio lacrimarum, & plusquam muliebris vociferatio, etsi laudanda non est, tamen si & lacrimæ & gemitus moderatè fiant, neque impedimentum ponant confessioni, magnopere sunt commendandi.

85. Conditio XIII. *accelerata*: Sicut promissio sine die & conditione statim obligat, non quidem ita, ut statim etiam solutio sit urgenda, *allato*, quod ajunt, *Sacco* ad id, quod promissum est, excipiendum; hoc enim inurbanum esset: sed ut Navar. in *cap. cir. Fratres. n.*17. notat, ex-

spectan-

spectandum est ad minus decendium : ita etiam præceptum Confessionis statim à peccato perpetrato obligat, non tamen ita, ut etiam statim absque ulla interposita mora paulò longiori ad Confessarium sit volandum : hoc enim esset intolerabile, cùm sæpe intempesta nocte ad Confessionem properandum esset ; sed ne diu post lapsum differatur, si confitendi commoditas adsit. Id tamen tantùm est de consilio, non præcepto, Reginald. *n.* 88. Bonac. *n.* 27. *& alii* : cùm peccator possit se per contritionem in pristinum gratiæ statum restituere : quod equidem, ut quamprimum à perpetrato scelere faciat, expedit, idque ob rationes *suprà n.* 37. allatas.

86. Conditio XIV. *Fortis*, id est, facta cum tanta animi constantia, ut pœnitens non sinat se ulla tentatione, aut humano respectu superari ad negligendam vel omittendam Confessionem, vel ad aliud, præ pudore & timore amittendæ fortassis bonæ existimationis, quam de ipso Confessarius habet, quidquam prætermittendum, quod alioqui necessariò dicendum esset : neque enim jactura præcisè illa bonæ apud Confessarium famæ tantum malum est, ut ob id quidquam possit in Confessione reticeri. Coninch. *D.* 7. *d.* 9. *n.* 76. Unde pœnitens verecundiam ex manifestatione suorum occultissimorũ peccatorum suboriri solitam debet vincere, amat enim diabolus in hac tam salutari manifestatione, non in ipsa sceleris patratione, imò & quandoque in narratione coram quolibet alio (modò Confessarius non sit) pudorem ponere, ut sic faciliùs homines improvidos in tartarum impellat. Ad hanc tamen conditionem sufficit ea fortitudo, quâ quis sive per semet dicendo, sive ad interrogata à Confessario respondendo cupit omnia, quæ necessariò confitenda sunt, confiteri, ita ut timor non dominetur in animo ad mutilandam Confessionem : timore enim ita prævalente, ut pœnitens eo perculsus statuat, peccatum aliquod aliàs necessario confitendum omittere, sacrilegium committit, & ex sua timiditate in æternæ mortis damnationem incurrit. Et de sua hac pusillanimitate, quâ deterrebatur à necessarijs confitendis, & de peccato ipso, quod occultare voluit, tenentur postea dolere, & se accusare. Reginald. *n.* 89.

87. Conditio XV. *Accusans* : id est I. Sibimetipsi imputans peccata, & non alijs causis v. g. dæmoni impugnanti, vel homini incitanti, vel carni blandienti, vel complexioni naturali ad tale vitium propensæ, vel cælo & astris ad simile crimen inclinantibus, vel quod omnium pessimum foret & blasphemum, DEO ipsum non juvanti ; non item socijs, quorum consilio vel auctoritate dicat se eò deductum esse. Reginald. *n.* 3. *&* 90. *& alii.* Tales sunt adolescentes, & aulici, qui dum furtivos suos amores confitentur, dicunt, homines istius conditionis vix posse absque istis vivere : tales sunt etiam mercatores, qui dum fraudes & furta confitentur, dicunt, ita moris esse in eorum tabernis &c. II. *Accusans*, non *excusans* sua delicta, hoc est, ut nemo prætexat causas, ob quas ea, quæ certò novit esse mortalia, appareant dubia, vel venialia : nisi fortè ea causa revera ejusmodi sit, ut illâ suppositâ id, quod alioqui peccatum mortale esset, transeat in veniale, vel etiam omnino nullum sit peccatum ; ut con-

tingere potest, si quis ex inculpata oblivione aut inadvertentia comedat die vetito carnes, aut die festo omittat Sacrum, aut ex defectu plenæ deliberationis graviter alienæ famæ detrahat, grave malum v. g. mortem alteri imprecetur, aut aliud quid v. g. contra castitatem committat, quod tunc, dum commisit, ignoravit esse grave peccatum: ejusmodi enim vel oblivio vel ignorantia facit, ut, qui ex ea operatur, vel omnino non peccet, vel non graviùs, quàm ipsi repræsentetur; & idcirco, ne Confessarium in re gravi decipiat, sèque de peccato, quale non commisit, falsò accuset, necesse est, eam excusationem adferre. Denique III. *accusans se*, & non alios. Reperiuntur enim persæpe, qui non sua ipsorum, sed aliorum scelera recenseant longo ordine & serie: sic viri uxorum, uxores virorum, domini servorum, servi & ancillæ dominorum & dominarum, alii aliorum recensent peccata: sed hi utique malè agunt; id enim non est Confessio ad absolutionem obtinendam idonea, sed mera calumnia, detractio, vanitas, & peccatum grave, procul à reverentia utilissimi Sacramenti removendum. Quid de complice manifestando tenendum sit, jam suprà *n.* 44. explicatum est.

88. Conditio XVI. *Parere parata:* id est, pœnitens ita sit animo dispositus, ut paratus sit obedire in his, quæ ei Confessarius injunxerit, videlicet ut remedia peccatorum, quæ ille suggesserit, acceptet; consilia & monita, quæ dederit, sequatur; occasiones, quæ ab eodem prohibitæ fuerint, fugiat; pœnitentiam, quæ in satisfactionem, vel medicinam fuerit injuncta, æquo animo suscipiat &c. Bonac, *n.* 30. Reginald. *n.* 91. Henricus *l.* 5. *c.* 4. *n.* 11. Hæc conditio partim est in consilio, partim in præcepto. Et quoniam occasione hujus conditionis opportunum est aliquid dicere de pœnitentiæ impositæ acceptatione, sit porro

ARTICULUS VI.

An pœnitens teneatur acceptare pœnitentiam sibi à Confessario impositam.

89. Cajetanus *T.* 1. *opusc. tr.* 6. *q.* 2. *a.* 2. apud Coninch *D.* 10. *d.* 9. *n.* 77. putat, non esse obligatum, sed posse pœnam peccatis debitam differre in purgatorium. Scotus apud eundem Coninch putat, eum quidem non esse obligatum ad acceptandam pœnitentiam, sed tamen, si acceptaverit, adimplendam. Hanc sententiam varii variè notant: alii vocant erroneam, alii temerariam, alii improbabilem. Quibus tamen censuris non obstantibus adhuc pro Scoto stat Reginald. *l.* 7. *c.* 2. *n.* 14. & Diana 3. *p. tr.* 4. *R.* 51. *& p.* 2. *tr.* 15. *Miscell. R.* 52. ubi quatuordecim Auctores pro eadem refert, duplici potissimum fundamento nixos. Quorum primum est, quòd alioqui, si omnia in hac vita expianda sint, frustra futurum sit purgatorium. Alterum verò est, quia quando sunt plures modi solvendi idem debitum, penes debitorem est electio modi, quo debitum solvatur, juxta *Reg. Jur. in* 6. In alternativis debitoris est electio: sed pro pœna, peccatis remissis remanente & adhuc debitâ, varii sunt solvendi modi, vel per spontanea opera, vel à Sacerdote injuncta, vel per indulgentias, vel per pœnas in purgatorio sustinendas,

vel

vel à DEO aliàs immissas: ergo peccatoris est eligere hunc vel illum modum satisfaciendi, nec potest ad certa opera obligari. Concilium Trident. *sess.* 14. *cap.* 8. *& can.* 15. quod Auctoribus hujus sententiæ objicitur, ita ijdem explicant, ut dicant, tacitam conditionem subintelligendam esse, scilicet posse Confessarium ligare pœnitentes, si velint acceptare, & frui effectu Sacramenti, quod operibus à Sacerdote impositis majorem vim satisfaciendi impertit, quàm alioqui habeant: tunc enim esse satisfactoria ex opere operato, cùm, si sponte suscipiantur, ex opere tantùm operantis eam satisfaciendi vim habeant. Neque id repugnare auctoritati Iudicis; cùm Confessarius sit instar Iudicis arbitrarij sponte electi, qui in invitum non potest majorem jurisdictionem exercere, quàm elector velit.

90. Hæc sententia etsi propter insignem, quam habet, auctoritatem liberanda omnino videatur à gravi illa, qua notata est, censurâ, suâmque adeo mereatur probabilitatem; habet tamen nonnulla, quæ displicent. Et in primis quidem quòd duplicem distinguat rationem pœnitentiæ, satisfactoriam unam, alteram medicinalem, & illam esse liberam, non verò hanc alteram: sed quis discernet, sítne pœnitentia satisfactoria, an verò medicinalis, cùm utramque rationem conjungendam esse doceat Trident. *loc. cit.* Imò pleraque hodie solum medicinales esse, docet Laym. *l.* 5. *tr.* 7. *c.* 3. *n.* 2. & id ex eo colligit, quòd plerumque soleant esse leves: quasi verò non etiam levis satisfactio esse queat? Cui ergo usui erit, conscientiam ad medicinam sumendam constringere, si incertum sit, habeátne pœnitentia juncta rationem medicinæ, vel vindictæ. Ad hæc non apparet, cur spontaneus consensus acceptantis inducat moralem seu gravem obligationem, cùm quisque possit sibi tantum imponere, quantum vult: non est autem credibile, quòd quisque velit gravem in se suscipere obligationem, quando potest levem, cùm in obligationibus potiùs id, quod minimum est, sit præsumendum juxta *Reg.* 29. *in* 6. *&* 24. *ff. eod.* Neque refert, quòd Confessarius me non possit judicare, nisi me sponte velim ipsi subjicere: quia etiam Ludi Magister non habet in pueros potestatem, nisi velint ab ipso doceri: hac autem spontanea subjectione posita, non ampliùs est in eorum potestate, quidvis pro arbitratu agere, sed debent in ijs, quæ justa sunt, imperanti obsecundare: aliàs superioritatis & inferioritatis ordo perturbaretur. Ad id, quod de purgatorio adferebatur, dico, illud non esse pro ijs, qui nullam prorsus in hac vita pœnitentiam in vindictam suorum peccatorum suscepêre, sed pro ijs, qui, dum adhuc in vivis essent, pro suis delictis integrè non satisfecerunt. Reliquias ergo sui debiti isti in flammis illis piacularibus exsolvunt, dum ultimum quadrantem pependerint. Quæ cùm ita se habeant,

91. Judico, pœnitentem obligatum esse acceptare pœnitentiam, si sit rationabilis, & velit absolvi, Suar. *D.* 38. *s.* 7. *n.* 1. Bonac. *D.* 5. *q.* 5. *s.* 3. *p.* 4. *n.* 1. Coninch *D.* 10. *d.* 9. *n.* 79. Valent. *D.* 7. *q.* 14. *p.* 4. Vasque 2. *q.* 84. *a.* 2. *d.* 1. *n.* 5. & alii ferè plerique. Ratio est: tum quia sententia hæc est communi fidelium sensui congruentior? tum quia eidem plus favet Concilium Trident. cùm cit. loco obligat Sacerdotes ad pœnitentiam injungendam: quæ

obligatio frustranea esset, si in pœnitente non responderet reciproca obligatio pœnitentiam injunctam accœptandi; tum quia Confessarius est verus & legitimus pœnitentis judex, ergo potest pœnitentem in suo foro ad parendum æquæ sententiæ constringere.

92. Dixi autem I. *Si sit rationabilis*, & peccatorum gravitati, & peccatoris ipsius viribus, ac temporum consuetudini accommodata; qualis semper præsumitur, nisi contrarium constet, vel saltem probabili judicio alicujus viri docti censeatur. Irrationabilem verò, & nimis difficilem, nec acceptare tenetur pœnitens; nec, si acceptavit, implere, nec ejus commutationem petere, quia acceptatio non inducit obligationem. Laym. *l.* 5. *tr.* 6. *c.* 15. *n.* 6. Coninch. *n.* 80. Idem est, si pœnitentia initio rationabilis, successu temporis nimis difficilis evadat ob mutatas circumstantias, quamdiu quidem ea difficultas perseverat. Si verò excessus non sit in specie aut qualitate operis, sed in numero & quantitate divisibili, ut precum, jejuniorum &c. ea pars erit implenda, quæ intra mensuram constiterit.

93. Dixi II. *Si velit absolvi*: quia pœnitentia sub conditione secuturæ absolutionis imponitur. Si ergo malit pœnitens sine absolutione recedere, quàm pœnitentiam acceptare, non obligabitur: peccabit tamen venialiter, Sacramentum jam inchoatum temerè abrumpendo. Coninch. *n.* 80. Suar. *D.* 38. *s.* 7. *n.* 4. Fagund. *l.* 9. *c.* 3. *n.* 18. qui tamen *cap.* 4. *n.* 4. addit, si, quacunque ex causa, invalida fuerit absolutio, nullam inde oriri impositæ pœnitentiæ obligationem. Monet tamen Suar. *l. c.* Sacerdotem rectè facturum, si pœnitentis fragilitati nonnihil indulgeat, & leviorem imponat pœnitentiam, si graviorem acceptare detrectet.

94. Cetertùm procedit hæc sententia etiam tunc, quando pœnitens confitetur peccata merè venialia; aut mortalia quidem, à quibus tamen jam antè directè fuit absolutus: quia etiam in hoc casu Sacerdos habet veram potestatem injungendi pœnitentiam Sacramentalem, & consequenter etiam obligandi pœnitentem ad eam acceptandam. Coninch. *n.* 81. Henriq. *l.* 5. *c.* 20. *n.* 3. *& aliqui alii*. Reliqua, quæ de pœnitentia Sacramentali dicenda superstunt, commodiùs infrà dicentur *p.* 4. Interim subjungamus praxin ipsam Confessionis rectè breviterque instituendæ.

ARTICULUS VII.

Praxis Confessionis rectè & breviter instituendæ.

95. Conscientiâ diligenter discussâ, peccatisque in ordinem, prout Sacerdoti exponere volueris, redactis, ad Confessionalem sedem te conferes; in eam tamen non statim, tanquam ex itinere in hospitium irrumpes: ad modestiâm te potiùs compones, animum colliges, & quid acturus sis, considerabis, exspectabisque modestè, dum commoda ingrediendi occasio sit; nimis enim inurbanum, rusticum & indecens est, importunè cum magna circumstantium molestia, & fortè etiam scandalo ingressum urgere, tanquam de palmâ, aut bravio res agatur.

96. Cùm verò pœnitens locum Confessionis jam fuerit ingressus, supplex ad pedes

pedes Sacerdotis accidat, & utroque genu flexo, capite nudo, junctis manibus, & facie ad latus Confessarii versâ sponte suâ citra ullam aliam admonitionem negotium ipsum, quod molitur, aggrediatur, & signo crucis se munit dicens: *In nomine Patris & Filii & Spiritûs sancti:* sic munitus bene sibi precari poscat his verbis; *Benedic Reverende Pater.* Mox subjungat generalem Confessionem: *Confiteor DEO omnipotenti, B. MARIÆ semper Virgini, omnibus sanctis, & tibi Pater, quia peccavi nimis cogitatione, verbo & opere.* Quo facto Confessionis opus prosequatur, & porrò dicat: *ab ultima mea Confessione abierunt octo, decem, aut quatuordecim dies: pœnitentiam injunctam implevi:* vel, si non implevit, dicat: *Pœnitentiam mihi injunctam, quæ parva erat* (vel magna) *omisi:* vel si tardus fuit in ea implenda, dicat: *Pœnitentiam injunctam tardiùs, quàm oportebat, implevi: & ex eo tempore iterum peccavi.* His dictis subjungat peccata eo fere modo, quo sequenti syllabo describuntur: priùs tamen quàm ad eum progrediar, breviter notandum censui,

97. I. Eum, qui pœnitentiæ sibi injunctæ oblitus est, non teneri eadem peccata secundò confiteri, ut novam accipiat pœnitentiam, modò de peccato hoc, quod sanè committit, si ea oblivio suâ culpâ ob nimiam in peragenda ea pœnitentia negligentiam contingat, accuser, ad quod etiam obligatur, si culpa sit gravis. Coninch. *D.* 10. *d.* 9. *n.* 86. *& alii.*

98. II. Si Confessarius nullum tempus præscribat, peragendam esse pœnitentiam prima commoditate, nec differendam diu; alioqui peccatum erit majus vel minus, prout major vel minor fuerit mora; quanta autem sufficiat ad constituendum peccatum mortale, non est facile definire. Diana 2. *p. tr.* 15. *R.* 53. & *p.* 9. *tr.* 6. *R.* 57. *in fine,* & *p.* 10. *tr.* 12. *R.* 42. putat sufficere, si intra annum impleatur: sed hoc videtur nimis laxum. Existimem, decendium sufficere, præsertim si pœnitentia sit gravis, & injuncta ad pœnitentem ad officium boni Christiani reducendum.

99. III. Pœnitentiam, si certum pro ejus impletione tempus statuatur, adhuc implendam esse, etsi intra terminum illum præfixum non sit impleta: quia mens Confessariorum non est, terminum illum præscribere ad obligationem illam finiendam, sed solùm ulterius non differendam. Coninch. *n.* 83. ubi addit (id quod etiam Suar. *D.* 38. *s.* 7. *n.* 6. Joannes Sanctius in select. *D.* 13. *n.* 9. probat) tempus nempe præscriptum mutare, differendo nonnihil impletionem pœnitentiæ, non esse peccatum grave; modò ea dilatio non sit nimia, ut paulò antè dixi. Quodsi tamen Confessarius tempus, ut ex justa causa potest, & ex circumstantiis est colligere, omnino determinet ad finiendam pœnitentiæ implendæ obligationem, eo præterlapso etiam ipsa obligatio cessabit: quod fieri credendum est, cùm Confessarius injungit pœnitenti, ut quovis die dominico duo audiat Sacra, singulis festis Christi aut B. Virginis confiteatur, aut in eorum vigiliis, aut singulis diebus sabbati per annum jejunet &c. ex hoc enim modo imponendi pœnitentiam satis colligitur, Confessarium non voluisse adstringere pœnitentem ad supplendum defectum, si fortè tali die neglexisset pœnitentiam; id enim nimis grave futurum esset: nam si nullo

nullo unquam per annum sabbato jejunâsset, deberet elapso anno quinquaginta dies continuos, vel paulisper interpolatos jejunare &c. Coninch. *n.* 85. Sed ob hunc defectum utique à peccato gravi non est excusandus, de quo proinde se accusare debet.

QUÆSTIO III.

Syllabus peccatorum.

100. QUoniam peccata omnia committuntur vel I. corde, vel II. ore, vel III. opere, visum est, idque non sine exemplo aliorum, fore non incongruum, hoc ipso ordine describere ea peccata, quæ magis sunt obvia, & simul etiam (quod hactenus neminem, qui simile argumentum pertractavit, fecisse arbitror) breviter eorundem naturam & gravitatem declarare, ut, quo modo in Confessione sint exponenda, innotescat.

ARTICULUS I.

Peccata cordis.

101. Hoc nomine intelliguntur peccata merè interna, & cordis appellantur, quia in corde, seu intellectu & voluntate perficiuntur & consummantur, sunt que omnia contra DEUM, vel proximum, vel contra ipsummet peccantem.

§. I.

Peccata cordis contra DEUM.

102. *Sub Missæ sacrificio* (Communione, Rosario, & consuetis aliis precibus) *fui voluntariè distractus, quater*: vel breviter: *Sub rebus divinis voluntariè distractus fui, quater.* Quod si autem sacrum die festo fuerit audiendum, & per notabilem ejus partem evagationes mentis ad aliena voluntariè sint admissæ, sic dicat: *Per notabilem sacri partem die festo voluntariè fui distractus.* Quæ sit notabilis pars sacri, constabit ex dicendis *infrà n.* 247. Voluntariè autem distractus est, qui advertens se distrahi, tamen vel omnino non, vel negligenter curat attentionem præstare. Adhuc tamen satisfacit Ecclesiastico præcepto de Missa audienda, si de distractionibus merè internis sit sermo; nam si de externis loquamur, peccat graviter, & præceptum non implet.

103. *Sub horis canonicis persolvendis longas & voluntarias distractiones admisi, ter.* Sunt autem distractiones aliæ *merè internæ*, dum nimirum sola mente longè ad alia, quàm ad DEUM aut res divinas inter orandum attendimus, sed per varia objecta, v. g. quæstiones Theologicas vel Philosophicas discutiendas, varia negotia aut rem domesticam tractandam, & ordinandam, statum politicum &c. pervagatur: aliæ verò *externæ*, sitæ in actionibus externis, quæ ex se ad mentem ita ad se rapiendam natæ sunt, ut internam attentionem omnino impediant & excludant, quales sunt confabulationes, risus, lectio rerum, seu profanarum seu sacrarum; item si quis pingat, scribat &c. Ceterùm sunt, qui dicunt, illum, qui etiam cum merè internis mentis ad aliena evagationibus horas canonicas absolvit, præcepto non satisfacere. Ita sentiunt Palaus *D.* 2. *p.* 3. *n.* 11. Laym. *l.* 4. *tr.* 1. *c.* 5. *n.* 10. Less. de just. *l.* 2. *c.* 37. *d.* 10. *n.* 64. Fill. *tr.* 23. *c.* 8. *n.* 255. Bonac. de *horis canon. D.* 1. *q.* 3. *p.* 2. §. 2.

2. §. 2. *n.* 4. & alii, quos magno numero refert Diana 2. *p. tr.* 12. *R.* 2. & *p.* 7. *tr.* 11. *R.* 30. Estque sententia valde probabilis, & habet locum etiam in aliis precibus ex voto, aut pœnitentia Sacramentali persolvendis. Bonac. *l. c. & alii.* Ex hac sententia obiter

104. Patet, eos, qui horas canonicas absque interna attentione persolvunt, vel totas, vel notabilem earum partem, peccare mortaliter; &, si beneficiati sint, fructus iis horis respondentes non facere suos, & teneri repetere, quod ita distractè recitârunt. Bonac. *n.* 8. Reginald. *l.* 18. *n.* 155. *& alii.* quod multò magis locum habet, si distractiones voluntariè admissæ sint externæ, ut jam dicemus cum altera sententia. Notent autem hoc Canonici, & quicunque alii beneficiati, quibus præter pensum horarum canonicarum nullum aliud onus incumbit, & videant, an & quàm liberi sint à restitutione fructuum tam malè perceptorum, dum Breviarium non tam orant, quàm deproperant mente ad alia distracti.

105. Altera sententia est, satisfieri præcepto Ecclesiastico de horis canonicis, quamcunque multæ & longæ, sed *merè interna* evagationes etiam voluntariè admittantur; modò caveantur eæ, quas *externas* diximus, id est, modò recitans officium Divinum non occupetur externa aliqua actione ex se incompossibili cum interiori attentione, v. g. scribendo, confabulando, pingendo &c. Ita docent Coninch. de Sacram. *q.* 83. *a.* 6. *d. un. n.* 292. Lugo. *de Evchar. D.* 22. *s.* 2. *n.* 27. & alii graves auctores non pauci.

106. Estque sententia hæc benignior, & humanæ fragilitati conformior, tuta in praxi, & tenenda; juxta quam proinde Clerici beneficiati excusari possunt à restitutione fructuum, & onere repetendi ea, quæ cum istis internis distractionibus sunt recitata: ut adeo frustra se fatigent, & quia locum faciunt scrupulis, malè agant, qui id, quòd distractè recitârunt, non desinunt repetere. Dixi autem: *Modò non occupetur actione externa*, quæ internam attentionem secum non patiatur, quia talis utique præcepto Ecclesiæ non satisfacit ob defectum præcipuè externæ attentionis. Hinc à peccato gravi etiam in hac sententia non excusatur, qui horas canonicas vel totas, vel notabilem earum partem recitat confabulando, vel dormiendo &c. Bonac. *n.* 9. Excusatur tamen, & satisfacit præcepto, qui inter orandum exercet quidem actiones impertinentes, quæ tamen suapte natura cum oratione compatibiles sunt, quales juxta dicta sunt, induere vestes, exuere &c.

107. Nihilominus tamen irreverentiæ quoddam genus est, ad DEUM preces seu liberas, seu obligatorias fundere, & interim etiam animo alienas ab oratione cogitationes volvere: etsi enim quis non teneatur orare, tamen si vult orare, debet omnem irreverentiam vitare; peccati tamen venialis limites non excedit. Laym. *n.* 9. Bonac. *n.* 7. *& alii.* Quodsi tamen aliquis psalmos legat animo tempus fallendi, eos memoriæ mandandi, se pia aliqua lectione occupandi; alium docendi modum, quo officium Divinum sit recitandum &c. distractiones quæcunque nullum continent peccatum. Bo-

nac. *n.* 7. *& alii*: quia talis non vult orare; non enim orare velle censendus est, qui non habet animum saltem implicitum orandi. Bonac. *n.* 2. *&* 3. Palaus *tr.* 7. *D.* 1. *p.* 7. *n.* 1. Suar. *de Relig. T.* 2. *tr.* 4. *l.* 3. *c.* 3. *n.* 3. *& alii.*

108. *Inter celebrandum distractus fuiter.* Contingunt istæ distractiones vel intra vel extra Canonem; qui propriè loquendo incipit ab illis verbis: *Te igitur clementissime*; & desinit ad Orationem Dominicam exclusivè. Si ergo distractiones admittantur voluntariè extra Canonem, culpam venialem non excedunt: quæ omnia præter Epistolam & utrumque Evangelium sunt orationes; ac proinde ut, quemadmodum cùm aliæ preces cum distractionibus voluntariis internis dicuntur, solùm veniale peccatum committitur, ita etiam non majus committatur, dicendo preces in Missa extra Canonem. Tamb. *in Method. Sacrificii l.* 3. *c.* 3. *n.* 3. non enim ullum est fundamentum aliter de his, quàm aliis precibus, quæ extra Missam etiam ex obligatione dicuntur, sentiendi. Itaque sicut internæ distractiones in officio Canonico à peccato mortali excusantur; ita etiam à simili peccato immunes erunt distractiones in orationibus Missæ extra Canonem admissæ.

109. De orationibus intra Canonem paulò major est difficultas. Tamb. *n.* 6. quem P. Georgius Gobat in perdocto suo Alphabero sacrificantium *casu* 23. *n.* 826. refert & sequitur, solito scrupulosior est & severior, cùm longiores distractiones intra Canonem admissas damnat peccati mortalis; eo quòd tunc vel maximè Majestatem Divinam reverenter agnoscere & venerari debeamus, nostrámque erga Eam subjectionem, quantâ possumus, humilitate protestemur; cùm Sacrificium, quod ex communi Theologorum intra Canonem præcipuè perficitur, sit signum Divinæ Excellentiæ & Majestatis, & nostræ erga illam subjectionis protestativum. Verùm ut hunc nodum explicemus, inspiciamus singula, quæ in Canone geruntur. Recitantur ergo sex intra illum orationes, sed hæ præcisè ex eo, quòd sint Canonis, non magis sunt signa protestativa Divinæ Majestatis & nostræ subjectionis, quàm quæcunque aliæ orationes: consequenter etiam ex eodem præcisè capite, quòd intra Canonem recitentur, non extrahuntur ex communi sorte & conditione quarumcunque aliarum precum; adeóque sicut hæ, ita & illæ possunt cum internis distractionibus recitari citra culpam gravem. Alterum, quod Canon Missæ comprehendit, est historica narratio de institutione utriusque Speciei Eucharisticæ sub speciebus panis & vini. Hanc autem narrationem majoris tunc, quàm esset, si extra Canonem exhiberetur, Sanctitatis esse, & quidem tantæ, ut ad eam observandam sub peccato mortali teneamur, cavere sub ea occurrentes distractiones, nondum idoneum ac firmum apparet fundamentum. Ad quid ergo gravemus jugum Sacerdotum? Supereſt igitur gemina forma consecratoria; de qua sola jam est dubitatio: an si distractè pronuncietur, peccatum grave committatur? Equidem eadem istius formæ quoad hoc videtur esse ratio cum formis reliquorum Sacramentorum; has autem ut sine voluntariis distractionibus proferamus, nondum ullus, ut existimo, nos obligavit,

obligavit, si contemptus absit, & periculum, ut aliquid ipsis substantialiter adversum committatur, ut videre est apud P. Georg. Gobat in Alphabet. Baptiz. *Casu 6. n.* 202. & in Alphab. Confessar. *Casu 4. n.* 177. ubi ait, etiam Tamb. *l. c. de Sacram. c.* 2. §. 1. *n.* 5. tradere hanc sententiam, vel saltem inclinare. Quòd autem forma Evcharistica velut specialis actio Christi specialem etiam & majorem reverentiam mereatur, non refert: nam intra terminos peccati venialis datur majus & minus, pro majori & minori dignitate v. g. Sacramenti. Certè olim etiam antiqui Patres, Moses, Abraham, Jacob, Noe, Job &c. sua habebant signa externa Majestatis Divinæ & suæ erga illam subjectionis protestativa; & tamen nemo dixerit eos peccâsse graviter, quando ea signa ediderunt, immolando v. g. boves & oves &c. ad aliena distracti. Bene enim ejusmodi protestatio subsistere potest cum internis distractionibus, modò externæ absint.

110. Quoniam ergo de tam gravi, merè internas intra Canonem Missæ distractiones vitandi, præcepto non satis constat, meminisse debebat Tamburinus effati sui, quod *l. 1. c. 6. §. 2. n.* 4. sapienter protulit, sub culpa lethali, inquiens, neminem obligandum esse, nisi manifestè constet de præcepto obligante; conformiter illi monito, quod Gabriel in 4. *d.* 15. *a.* 2. *in fine* dedit; &sæpius, & singulariter in cit. Alphab. sacrificant. *Casu* 10. *n.* 325. & in Clypeo Clementium Judicum *s.* 8. *& seqq.* inculcat P. Gobat; nimirum Theologos non debere esse faciles ad asserendum aliquas actiones vel omissiones esse peccata mortalia: cui simillimum est, & in præsenti ob oculos æquè versari debuit, quod S. Thomas *quodlib. 9. q. 7. a.* 15. monuit: periculosè, inquiens, determinatur, aliquid esse peccatum mortale, nisi expressa veritas habeatur.

111. *DEUM odio habui semel.* Odium generatim est actus voluntatis, quo alteri malum volumus, vel de alterius bono, quia bonum illius est, tristamur. Duplex est, Inimicitiæ seu malevolentiæ unum, alterum Abominationis. Istud consistit in aversione animi à re vel persona, quam ut nobis molestam & ingratam apprehendimus, & aversamur: quo modo etiam DEUM odisse possumus, dum eum ut molesta nobis præcipientem vel punientem apprehendimus. Illud verò, scilicet odium Inimicitiæ est, cùm alicui personæ, quam detestamur, malum aliquod volumus, præcisè quia malum illius est, sistendo in hoc, & nullum adeo aliud commodum inde nobis exspectando. Et hoc etiam in homine respectu DEI datur, non quòd possit quis absolutè velle aliquid, quod DEO intrinsecè malum sit, sed quòd possit id, quantum est in se; ita ut si DEO aliquod malum inferri posset, vellet ipsi inferre præcisè, quia malum ipsius futurum esset. Unum ab altero non differt specie, & idcirco non specialiter in Confessione est explicandum: sicut nec mala, quæ DEO optantur. Est peccatum omnium gravissimum, ut probat S. Tom. 1, 2. *q.* 73. *a.* 4. *ad* 3. & 2. 2. *q.* 34. *a.* 2. & *q.* 39. *a.* 2. *ad* 3. apud Navar. *c.* 11. *n.* 14. nec potest fieri veniale, nisi ex defectu solius plenæ advertentiæ. Est & aliud odium DEI, quod generale vocatur, &

reperitur in quolibet peccato mortali: hoc ipso enim quod quis DEUM peccato gravi lædat, dicitur eum odio habere, seu non diligere. Sed hoc non est speciatim exponendum, cùm velut generalis circumstantia omnis peccati satìs intelligatur, si ipsum duntaxat peccatum exprimatur, juxta dicta *supràn.* 79.

112. *DEUM non amavi, cùm debui.* Dari verum præceptum de DEO diligendo, docent Coninch. de char. *D.* 24. *d.* 2. *n.* 28. Sanch. *l.* 2. *mor. c.* 35. *n.* 2. Palaus *tr.* 6. *D.* 1. *p.* 2. *n.* 1. & alii. Et est hoc præceptum speciale, & à ceteris distinctum. Palaus. *n.* 3. *ex communi*: quod etiam in hac vita impleri potest, Coninch. *n.* 34. *& alii* conformiter Trident. Concil. *sess.* 6. *Can.* 18. damnanti eos, qui dicunt, præcepta DEI servare non posse: & ad hoc etiam obligat, etsi, cùm sit affirmativum, non pro quocunque tempore. Sunt autem tria tempora, de quibus quæstio esse potest. I. cùm quis ad usum rationis pervenerit. II. articulus mortis. III. quod inter hos duos terminos est medium. Et in articulo mortis, quemlibet obligatum esse ad actum amoris DEI, docent Suar. *de char. D.* 5. *s.* 3. *n.* 3. Coninch. *d.* 3. *n.* 48. *& alii*. non enim tempus est, quo magis & certiùs obliger, quàm sit istud. Et hinc si eo tempore non eliciatur actus charitatis, novum ac speciale peccatum committitur: quod intellige, nisi eliciatur contritio perfecta. Ad hanc enim cùm concurrat amor DEI super omnia, satìs tunc impletur præceptum, DEUM in illo mortis & vitæ confinio amandi. De obligatione DEUM actu amandi, cùm primùm quis ad usum rationis pervenerit, acris est concertatio inter Auctores. Thomistæ totis viribus contendunt, dari talem obligationem. Alii verò negant: tum quia nullum solidum est fundamentum asserendi tam gravem obligationem: tum quia nemo est, qui cognoscat primum instans, quo ratione uti incipit. Hæc ratio, si instans accipiatur physicè, convincit: si moraliter pro aliquot horis vel diebus, videtur esse satìs efficax: quia brevi illo tempore non possunt doceri, quæ ad ejus præcepti executionem sunt necessaria. Taceo, parentes etiam pios & timoratos non esse solicitos de hac obligatione suos liberos docendâ; nec ullum à quoquam illis de hac omissione moveri scrupulum. Et quando docerent suos liberos eam obligationem? an antequam pervenirent ad usum rationis? tunc autem nondum sunt capaces ullius instructionis. An verò postquam usum rationis jam sunt assecuti? sed jam tum statim erant obligati ad amandum DEUM, ut contendunt Thomistæ. At quomodo? nî dicere velint, eos obligatos fuisse jam tunc, cùm de ea obligatione nihil dum sciverunt, nec scire poterant; quod dici nequit. De tempore intermedio sunt, qui putant, eum amoris actum ex præcepto eliciendum esse: sed quando? nullum determinant, imò nec determinare possunt. Vasta ergo & indeterminata hæc obligatio executioni aliquando danda est: nullam enim omnino dari de actu amoris DEI per totam vitam eliciendo, damnatum est ab Alexandro VII. Verùm hæc ad actum amoris DEI obligatio à fidelibus, nisi sint morum valde depravatorum, rarò violabitur, cùm vix ullus sit, qui non sæpe DEI beneficia,

neficia, & infinitam ipsius bonitatem consideret, quibus ad eum amandum excitetur. Ex quibus apparet, quàm rarò, vel nunquam debeat quis se accusare de omissione actûs amoris Divini; vel, si se accusent, id potiùs ex scrupulositate & angustijs conscientiæ, omnia metuentis, agere, quàm ex verâ obligatione,

113. *Nonnulla opera mea non direxi ad majorem DEI gloriam:* vel quod alii alijs verbis, sed eodem sensu exprimunt: *non semper operatus sum ex amore DEI super omnia:* vel: *nullam habui intentionem, DEI in meis operibus beneplacitum quærendi.* Reperiuntur, qui omnino existimant, hominem, si velit operari ut homo, debere operari liberè, id est, ex cognitione boni & mali, & omnia, quæ agit, referre ad DEUM tanquam suum finem ultimum: ad quod probandum (præter multa alia, quæ referre & impugnare hoc loco, non est nostri, sed Theologici fori) assumunt illud, 1. *Corinth.* 10. *v.* 31. ubi Apostolus monet: sive manducatis, inquiens, sive bibitis, omnia in gloriam DEI facite: & rursus *Coloss.* 3. *v.* 17. Omne, quodcunque facitis, in verbo, aut in opere, omnia in nomine Domini JESU Christi. Ita multi sentiunt, quibus ego, si de stricta obligatione loquantur, non assentior. Equidem fateor, hominem, ut liberè operetur, debere operari ex cognitione honesti & inhonesti, seu boni & mali: sed *honestum* non est hîc ita strictè sumendum, & *positivè* pro eo, quod fit ex cognitione finis nostri ultimi supernaturalis, DEI; & unà ex amore ejusdem consequendi (aliàs grave præjudicium inferetur vulgatissimæ illi quæstioni de actibus individuo indifferentibus, ne videlicet inutilis & prorsus frustranea sit & otiosa) sed paulò laxiùs, & *negativè* pro eo, quod non est illicitum seu non prohibitum: quo sensu non est idem licitum & honestum positivè. Unde natum est illud, quod habetur textu *L.* 144. *ff. de R.I.* Non omne quod licet, est honestum. Nec quando operari volumus, necesse est, ut in actu quasi signato operemur ex hoc motivo, quia est licitum: satis est, si fiat in actu exercito, faciendo nimirum id, quod novimus, non esse prohibitum. Ut autem honestè positivè operemur, necesse quidem est, ut formaliter ex proprio motivo ipsius honestatis in objecto repertæ operemur: at ut unà etiam ex motivo reflexo placendi DEO, & ejus gloriam quærendi operemur, non requiritur, nec est ullo modo ex præcepto debitum: alioquin etiã præstantissimos virtutum actus damnare oportebit, cùm vix unquam ullus exerceatur in actu signato ex reflexo motivo placendi DEO &c. sed solùm ex suo proprio motivo; quod sanè sufficit, quæ est sententia communis. Ea, quæ ex S. Paulo allata sunt, possunt intelligi vel negativè, ut nihil fiat contra DEUM; vel affirmativè, ut omnia ad ejus gloriam referantur. Priori modo habent vim præcepti; quia nunquam licet quidquam agere contra honorem aut voluntatem DEI. Posteriori verò modo habent vim exhortationis solùm & consilii: esse enim etiam præcepti, ut dicamus, non est fundamentum. Ad quid ergo humanam voluntatem tam graviter oneremus, ut dicamus, eam semper, ut honestè seu non malè operetur, obligatam

esse, reflexè operari animo DEO placendi &c. Certè quando dubia est interpretatio libertatis, secundùm libertatem respondendum est: textu *L. quoties dubia. 20. ff. de regulis juris.* Et ex his rursus apparet, non esse necessarium, se accusare de dicta omissione referendi omnia ad DEI gloriam: cum nulla in ea appareat malitia.

114. *DEUM non satis amaviter.* DEI amor alius est intensivus, alius appretiativus: ille consistit in ipsa actûs intensione: & de hac si sit sermo, DEUM utique nunquam satis amabimus, cùm nunquam simus elicituri actum tam intensum, ut intensiorem non possimus. Sed in hac minori intensione nihil continetur malitiæ, cùm ad majorem nulla detur obligatio. Appretiativus DEI amor est, cùm ipsummet & ejus Divinam bonitatem tanti æstimamus, ut censeamus eam omnibus præferendam esse, simúsque adeo ejus intuitu parati potiùs quidvis pati, aut deserere, quàm aliquid agere, quod ipsi displiceat. Et qui DEUM directè sic non amat, utique gravissimè peccat contra præceptum de diligendo DEO: sed hoc peccatum, ut arbitror, rarum est. Dico *directè*: nam qui peccat mortaliter, indirectè plus diligit aliud, quàm DEUM: præfert enim DEO aliquid absolutè, & sine comparatione ad DEUM, hoc ipso quòd faciat aliquid contra DEI voluntatem. Navar. *c. 11. n. 15.* sed hoc non est speciale peccatum contra præceptum diligendi DEUM: sed circumstantia quædam generalis in peccato mortali inclusa, nec proinde specialiter explicanda juxta dicta. *p. 1. n. 79.*

115. *Contra DEUM in corde murmuravi bis.* Murmur est querela cum impatientia in iis, quæ homo debet patienter ferre. Contra DEUM committetur, cùm displicet, quòd prosperitatem vel adversitatem non tribuat in hoc sæculo juxta merita hominum; quòd non regat mundum nostro arbitrio; quòd non dederit ingenium, quod optamus, acutum, divitias, honores &c. Quod equidem si contingat, murmur est peccatum tantùm veniale. Fit verò mortale, quando conjunctam habet DEI notabilem irreverentiam, ut, si murmures credendo, DEUM esse injustum, non gerere debitam curam hominum, aut in ea cura temerè procedere, vel quid simile: habet enim adjunctam circumstantiam blasphemiæ, & quidem hæreticalis, specialiter explicandam in hunc ferè modum: *Contra DEUM cum blasphemia, eâque hæreticali murmuravi, ter.*

116. *De aliquo articulo fidei dubitavi semel.* De fide dubitari potest dupliciter, positivè & negativè. Positivè dubitat, qui judicat, articulum v. g. de vita æterna, de reali existentia Corporis aut Sanguinis Christi in Eucharistia &c. sufficienter propositum, non esse dignum, cui certò assentiatur, sed incertum. Negativè verò dubitat, qui circa eundem Articulum cohibet assensum ex imperio voluntatis, ita ut neque judicet dignum esse, cui præbeat assensum; interim tamen positivè etiam non dissentiat: hoc verò, qui facit, saltem virtualiter jam judicat, articulum illum indignum esse certo & infallibili assensu. Utraque hæc dubitatio repugnat Fidei, docenti, articulum sufficienter propositum non solùm esse verum, sed & certissimum; &, si deliberatè

ratè fiat, & cum pertinacia, semper est peccatum mortale, & quidem hæresis. Lugo *de fide. D.*20. *s.*1. *n.*17. Coninch. *de fide. D.*18. *d.*7. *n.*102. Suar. *de fide. D.*19. *s.*4. *n.*10. Palaus *tr.* 4. *D.*3. *p.*2. *n.*9. *& alii.* Si verò oriatur ex scrupulo conscientiæ, vel alio motu, cui dubitans non consentit, sed resistit aversando, quidquid contrarium est Fidei, cui se optat in omnibus accommodare, non est peccatum, sed materia meriti. Signum autem, quòd dubitatio posteriori modo accidat, est, si quis in ipso conflictu magnâ molestia afficiatur, tanquam odio habens errorem, & diligens veritatem. Laym. *l.*2. *tr.*1. *c.*13. *n.*4. Porro non est necessarium explicare, qualis fuerit articulus, de quo quis dubitavit contra fidem: sunt enim in hoc omnes ejusdem speciei, cùm omnes nitantur eodem motivo infallibili, nempe testimonio DEI revelantis &c.

117. *De aliquo articulo fidei elicui assensum opinativum semel.* Talis assensus est, qui ita fertur in articulum fidei, ut simul conjunctam habeat formidinem oppositi, hoc est, ne contrarium sit verum. Est enim formido, quæ in omni assensu opinativo reperitur, nihil aliud, quàm judicium affirmans motivorum debilitatem, quòd scilicet ea tanti non sint, ut non possit subesse periculum deceptionis, adeóque ea motiva non dare securitatem contra deceptionem, ut explicat Lugo *de fide. D.*6. *s.*1. *n.*25. Et explicari solet ejusmodi actus per particulam *fortè* dicendo: *fortè Christus non est natus ex Virgine*; *fortè non est in Eucharistia &c.* Hoc judicium cùm sit error in fide, non potest esse cum objecto Fidei sufficienter proposito. Semper est peccatum mortale, quando fit cum plena advertentia; & quidem si cum pertinacia jungatur, hæresis. Coninch. *n.*105. Palaus, *n.*12. Azor. *l.*8. *c.*9. *q.*6. *& alii.* Neque tamen necessarium est explicare articulum, de quo contra fidem sic sentitur.

118. *Articulum fidei negavi semel.* Id est, judicavi, talem articulum non esse verum, v.g. Christum realiter non esse in Evchariſtia. Judicium hoc est peccatum mortale: & si exteriùs exprimatur aliquo signo vel verbo, quantumcunque occultissimè fiat, nullo, nisi, qui exprimit præsente, excommunicationi obnoxium. Tolet. *l.*1. *c.*19. *& alii.* Neque tamen hîc necessarium est exprimere, qualis sit ille articulus, qui negatus est.

119. *Pluribus annis v.g. quinque voluntariè vixi in hæresi.* Non est autem necesse, expresè dicere, qualis fuerit ea hæresis: Lutherana, an Calvinistica, Zwingliana, an Hussitica &c. sunt enim ejusdem speciei. Reginald. *l.*6. *c.*4. *n.*144. Dian. *p.*1. *tr.*7. *R.*46. Quoniam autem hactenus sæpius est mentio facta *Pertinaciæ*, omnino ad hæresin requisitæ, breviter adverte, eam in proposito non esse idem ac mordicus & acriter suum errorem tenere, ac tueri (hoc enim etiam inculpatè fieri potest, si nimirum fiat ex ignorantia invincibili) sed esse, eum errorem retinere, etiam postquam contrarium est sufficienter propositum, Sanch. *l.*2. *Mor. c.*7. *n.*2. *& alii communiter.* Hinc rustici, aliique simpliciores homines in Germania, qui passim hæretici vocantur, non sunt hæretici formales, quia non sunt pertinaces. Et ideo si à sua secta v.g. Lutherana, Calvi-

Calviniana &c. recedere velint, possunt post sufficientem instructionem, &, si fieri possit, editam coram testibus professionem fidei, à locorum Parochis absolvi, Laym. *l. 2. tr. 1. c. 13. n. 4.* Nisi quarundam Ecclesiarum consuetudo exigat, ut tales, etiam materiales hæretici, mittantur ad eos, qui potestatem habent absolvendi ab hæresi, vel Episcopi aut ejus Vicarii examini & judicio relinquantur.

120. *Culpabiliter ignoravi articulum fidei semel.* Culpabiliter ignorat mysteria fidei, qui advertens obligationem ea sciendi, negligentiam committit in iis addiscendis. Et quidem hæc negligentia, si fuerit gravis, etiam quoad numerum exprimenda est in hunc modum: *Gravem negligentiam in rebus fidei addiscendis commisi ter.* Pro meliori autem intelligentia sciendum est, ignorantiam aliam esse invincibilem, aliam vincibilem. Illa est, cùm nulla de ea deponenda, aut obligatione deponendi occurrit cogitatio. Hæc excusat à peccato: & ideo si quis cum ea in sua infidelitate v.g. hæresi decedat, non condemnabitur ratione infidelitatis (hæc enim culpâ tunc vacat) sed ratione aliorum peccatorum mortalium. Sanch. *l. 1. mor. c. 16. n. 33. & alii.* Ista verò est, quæ ab ignorante vinci potest ac debet, si nimirum habeat aliquam etiam tenuem notitiam de obligatione eam deponendi: hâc enim notitiâ habitâ jam habet sufficiens principium ulteriùs indagandi; &, si non indaget, jam incipit laborare ignorantia vincibili. Quæ rursus duplex est, affectata, & non affectata: illa est, cùm quis deditâ operâ & directè vult ignorare, idque vel ex tædio discendi, vel ut lege ignorata liberiùs peccare possit: Et talis ignorantia æquiparatur scientiæ, ut ex *Cap. Quæsitum. de pœnit. & remiss.* docet Palaus *l. c.* Porro ab hæresi incurrenda excusat quævis ignorantia, etiam affectata. Ad hæresin enim requiritur pertinacia, quæ non potest esse, nisi cùm articulus est sufficienter propositus: qui autem ignorantia, etiam affectatâ, laborat, caret scientiâ, consequenter nec pertinax esse potest. Nec refert, quòd ignorantia culpabilis non excuset à peccato (furtum enim adhuc peccatum est, etsi culpabiliter ignoretur esse) nam ad peccatum plus non requiritur, quàm ut quis advertat, se agere contra legem: ad hæresin autem requiritur pertinacia, quæ non datur, nisi, cùm quis advertit, se articulo sufficienter proposito adversari: id quod cum ignorantia etiam affectata stare non potest. Intellige autem hæc de illa ignorantia, quæ solùm ex tædio discendi affectatur: non de illa, quæ nascitur, vel ex contemptu Ecclesiæ, vel falsâ opinione, quâ quis judicat parvi momenti esse, & indigna creditu, quæ in Ecclesia creduntur, & proponuntur. Palaus *n. 4.* Sanch. *l. 2. mor. c. 7. n. 23. & alii.*

121. *Præsumpsi de Misericordia DEI semel.* Id est, speravi me aliter quàm per media ordinaria consecuturum bona supernaturalia, v.g. gloriæ sine propriis meritis; vel gratiæ, vel remissionis peccatorum sine propria cooperatione, aut pœnitentia. In hoc enim consistit peccatum Præsumptionis de misericordia DEI, & ex eo quandoque peccator progreditur ad alia peccata perpetranda, v.g. furtum, forni-

fornicationem &c. quæ si quidem sint peccata mortalia, oportet specialiter explicare in hunc ferè modum: *Ex præsumptione misericordiæ divinæ furtum grave commisi semel: fornicatus sum bis &c.* sic in aliis quoque peccatorum mortalium generibus. Ex dictis vero breviter

Patet, errare eos, qui, dum ex fiducia veniæ per Confessionem obtinendæ peccant, aut ex eadem fiducia pœnitentiam ad longum tempus, sæpe etiam ad usque ultimam senectutem differunt, dicunt, se peccâsse præsumendo de misericordia DEI. Non ita se habet. Neque necesse est, talem spem, seu animum specialiter confiteri, cùm non constituat peccatum specialiter diversum ab eo, quod sine tali animo fit.

122. Cæterùm Præsumptio est peccatum mortale, nec fieri potest veniale ex levitate materiæ. Sanch. *l.2. mor. c.33. n.3.* Palaus *tr.5. D.un. p.1. n.2. & alii.* Et habet quandoque conjunctum judicium erroneum, quo quis se ipsa judicat & credit, se beatitudinem sine pœnitentia & propriis meritis (quales modò sunt Lutherani) vel ex solis propriis operibus absque gratia DEI (quod Pelagianorum est) acquisiturum. Quod si fiat, duplex in eo est malitia, una propria; altera ad hæresin spectans, & spem destruit, estque specialiter in Confessione explicanda. Ad Præsumptionem non requiritur, ut tale judicium re ipsa ad eam præsupponatur: quo casu quis præsumptuosus est, non hæreticus, nec amittit spem. Sanch. *n.8.* Coninch. *de Spe. D.20. d.15. n.149.* Suar. *de Spe. D.1. s.1. n.4. & alii.*

123. *Terrena magis amavi, quàm cælestia bis.* Contingit hoc, cùm quis pluris æstimat terrena, quàm cælestia; & illis ita immersus est, ut quis desideret perpetuò degere in terra; & DEO velit relinquere cælum, si sibi terram relinquat. Unde etiam peccant boni socii, aut conjuges, qui seriò desiderant, ut perpetuò sibi convivere detur in terra: nisi hoc loquendi modo solùm amoris vehementiam indicare velint. Et hoc peccatum si plenè deliberatè fiat, semper est mortale: cùm nunquam fiat sine gravi injuria DEI, utpote quem ita sperare debemus, ut eum præ omnibus concupiscibilibus debeamus nobis concupiscere. Navar. *in Man. c.11. n.17. & alii.* Quamvis, ut idem rectè notat, peccatum non sit longam vitam exoptare, etiam advertendo, se ob id tardiùs ad æternam beatitudinem perventurum.

§. II.

Peccata cordis contra proximum.

124. *Temerè de altero suspicatus sum in re levi:* quater: vel *in re gravi: bis.* Suspicio est actus intellectûs, quo judicamus rem aliquam posse probabiliter judicari, licèt de facto eam determinatè non judicemus: estque adeo reflexa quædam cognitio, nihil determinatè judicans de ipsa re, sed solùm posse judicium ferri de probabilitate rei. Temeraria autem est, quando sufficientibus indiciis non innititur, hoc est, quando indicia non sunt talia, ut prudenter judicari possit, ex illis judicium firmum formari posse. Est ex suo genere peccatum mortale: regulariter tamen est solùm veniale; ob debilitatem enim judicii, in quo consistit, communiter non censetur graviter lædi bona proximi æstimatio. Bonac. *de Restitut. D.2. q.7. p.1. n.4.*

125. *Temerè alium judicavi in re gravi semel*: vel: *in re levi sexies.* Judicium est actus intellectûs, quo fertur sententia de aliquo objecto, idque vel negando, vel affirmando. Subinde & firmum sine ulla formidine oppositi, ita ut ab eo non facilè quis se sinat dimoveri? subinde est conjunctum cum formidine; quod contingit, cùm quis ita constitutus est, ut, si interrogaretur, an firmiter judicet & certus sit, responderet, se non esse certum, sed falli posse. Et hoc judicium sæpe vocatur *suspicio*: sed non rectè. Temerarium verò est, cùm aliorum dicta vel facta sine ullis, vel non nisi ex levibus indiciis & conjecturis in malam partem accipimus, determinatè apud nos statuendo, ac definiendo, illos peccâsse. Est peccatum mortale ex suo genere. Laym. *l.3. tr.3. p.2. c.2. n.5.* Lugo *D.14. de Just. s.2. n.11.* etiam cùm est debile seu conjunctum cum formidine oppositi. Lugo *n.14.* Potest tamen esse veniale vel ex levitate, vel circumstantiis personæ parvi æstimantis sinistrum de se judicium, vel ob imperfectionem actûs, quando scilicet temeritas est exigua, nempe tantis indiciis extantibus, ut licèt sufficientia non sint, parum tamen absit, ut prudentis viri sententiam definitivam mereantur. Lugo. *n.25.* Similiter est peccatum mortale, si judicium temerarium formetur tantùm de aliquo indeterminatè; vel de aliquo determinatè in particulari, qui tamen nec cognoscitur, nec cognoscetur unquam. Lugo. *n.26.* Bonac. *n.7.* sed & judicium temerariũ debile plerumque potest à mortali excusari, cùm per illud existimatio alteri9 notabiliter nõ videatur lædi.

126. *Alios, vel, alium in animo contempsi graviter semel: leviter bis.* Est autem contemptus generatim loquendo actus intellectûs, quo res aliqua minoris, quàm par est, æstimatur: quod judicium si voluntas probet liberè ei consentiendo, erit contemptus internus & peccaminosus: externus autem, si externum aliquod opus interioris illius vilipensionis manifestativum accedat. Quod si una res sit verè vilior alterâ, eam præ alia excellentiori minoris æstimare, non est vitiosum: neque talis actus est contemptus moraliter loquendo; non enim res aliqua dicitur moraliter contemni, si, prout meretur, æstimetur.

127. Est autem contemptus duplex, materialis unus, alter formalis. Materialis est, cùm res aliqua aliis ex vilipensione postponitur, etsi directè hoc non intendatur: quo pacto contemptus est quandoque circumstantia universalis, & in quolibet peccato, præsertim mortali, includitur: ipsum enim peccare nihil aliud est, quàm DEUM & ejus Majestatem vilipendere. Unde & in scriptura sacra peccatores dicuntur contemptores DEI. Formalis contemptus est, cùm ex formali & directa intentione res una postponitur aliis, seu, cùm ex directa intentione aliquid fit, ut res aliqua parvi pendatur, vel parvi pendi credatur.

128. Versatur contemptus non tantùm circa præcepta, sed etiam circa consilia, & adhuc est duplex: unus legislatoris seu præcipientis, & consulentis; alter rei præceptæ, aut in consilio positæ: quibus addunt aliqui contemptum legis seu præcepti. Sed Suar. *l.3. de Leg. c.28. n.11.* hoc tertium membrum rectè rejicit: vel enim contemnitur lex per ordinem ad legislatorem, vel per ordinem ad rem præceptam: priori

priori modo est contemptus legislatoris seu superioris: posteriori rei præceptæ.

129. Formalis contemptus legislatoris divini, hoc est, DEI semper est peccatum mortale. Bonac. *de præcept. D. 2. q. 3. p. 5. n. 10.* Palaus *tr. 2. D. 2. p. 9. §. 2. n. 6. & alii.* Est enim gravis irreverentia, indignã de DEO existimationem habere, etsi res, ratione cujus DEUS contemnitur, in se parva sit.

130. Quin & formalis contemptus legislatoris humani, ut talis, semper est lethalis. Bonac. Palaus. *ll. cc.* Suar. *n.* 23. & 25. Graviter enim obsevantiæ superioribus debitæ repugnat, legitimam imperandi potestatem vilipendere etiam in re alioqui modicâ: & qui superiorem contemnit ut talem, seu ut DEI vicarium, DEUM ipsum contemnere censetur juxta illud *Luc.* 10. qui vos spernit, me spernit. Quòd si superior non ut talis contemnatur, sed ob defectum prudentiæ, eruditionis, nobilitatis &c. potest contemptus iste esse venialis, sicut detractio, murmuratio &c. Suar. *n.* 24. *& alii.*

131. Cæterùm formalis contemptus præcepti tum humani, tum divini etiam in levi materia semper est mortalis. Laym. *l. 1. tr. 8. c. 7. n.* 4. Bonac. Palaus *ll. cc.* De contemptu legis divinæ in rebus etiam minimis res est certa, & concedit etiam Less. *l. 2. c. 46. d. 6. n. 46.* non potest enim non esse grave, despicere quamlibet divinam legem, ceu vanam & inutilem, aut saltem minùs convenientem, quàm de facto sit: continet enim talis contemptus tacitam blasphemiam. Idem est de consiliis divinis. Palaus *l. c.* Sancius *D. 7. n. 12. & alii.* De contemptu legis humanæ in re levi etiam probatur: quia res levis ab eadem potestate imperatur, à qua gravis; ergo contemnitur eadem potestas; ergo æquè graviter quis peccat, sive occasione rei magnæ, sive parvæ illa contemnatur. Accedit, quòd potestas imperandi rem etiam levem æquè sit à DEO, atque potestas imperandi rem gravem juxta illud ad *Rom.* 13. Non est potestas, nisi à DEO: ergo cùm illam contemnis, contemnis bonum ipsius DEI: ergo DEO irrogas injuriam; tacitè enim DEUM spernis spernendo ejus potestatem, juxta illud *Luc.* 10. jam paulò antè allegatum: qui vos spernit, me spernit.

132. Jam verò etiam aliarum personarum, quæ non sunt superiores, contemptus est ex suo genere mortalis: est enim contra justitiam; potest tamen fieri levis, ex parvitate materiæ. Palaus *l. c. in fine.*

133. Ad hæc formalis contemptus legis continet specialem malitiam distinctam ab illa, quam habet transgressio legis. Palaus. *n.* 2. Suar. *n.* 25. Bonac. *n. 16. & alii.* & adversatur modò Religioni, si sit contra DEUM, modò Pietati & obsevantiæ, sit sit contra parentes, aut superiores; modò Justitiæ, si sit contra alias personas. Et est circumstantia contemptûs formalis in Confessione necessariò explicanda. Laym. *n.* 2. Bonac. *l. c.* ipsa tamen transgressio legis taceri poterit, si sit in re levi, secus autem, si sit in re gravi. Ex his pro praxi

134. Deduces I. Eum peccare mortaliter, qui ex formali contemptu non vult sequi consilium v. g. amplecti statum religiosum; suscipere Sacramentum extremæ unctionis; aquâ benedictâ se aspergere; legem aliquam Sodalitatis, seminarii, aut Gymnasii servare &c. etsi enim consilio sine culpa non pareatur, non tamen con-

temnitur sine culpâ. Laym. *n.* 5. censetur autem consilium contemnere, qui id despicit ut vanum, inutile, aut saltem minùs utile, aut conveniens, quàm sit de facto. Laym. Sancius *ll. cc. & alii.*

135. II. Eum non peccare mortaliter, qui leve præceptum transgreditur, aut consilium negligit, quia vult ostendere, præcepta illa esse levia, & ad salutem non esse necessaria, & multò minùs consilia: hoc enim est verissimum, & in hac ostensione non potest esse contemptus; contemptus enim non est, si res juxta sua merita æstimetur.

III. Non esse peccatum mortale, si quis nolit superiori obedire in re levi ex contemptu ejusdem, ut est quidam homo infimæ sortis, imprudens, indoctus &c. tunc enim non contemnitur ejus potestas, sed persona ob defectus, quos habet.

136. IV. Eum peccare solùm venialiter, qui in re levi transgreditur legem seu præceptum humanum ex indignatione levi, amaritudine aut affectu pravo erga superiorem; quia videlicet ipsum non vult afficere solatio, quod caperet, si ejus præcepta servarentur. Talis enim affectus charitatem non lædit graviter. Less. *n.* 45. Bonac. *n.* 12. Sanch. *l.* 1. *mor. c.* 5. *n.* 12. Palaus *l. c.* Quòd si tamen ex tali indignatione aut animo, ne scilicet DEUM solatio afficias, aut ejus beneplacitum facias, præceptum divinum transgrediaris, aut consilium, vitam v. g. religiosam sequendi, negligas, graviter peccas: Suar. *n.* 23. Sancius, Palaus *ll. cc.* Continet enim talis actus Odium DEI, quod non potest esse leve ob parvitatem materiæ, ut omnes fatentur, & dictum *sup. n.* 111.

137. V. Pueros, qui nolunt obedire suis pædagogis ex quodam eorum contemptu, non peccare mortaliter; quia pædagogi non habent verâ præcipiendi potestatem, cùm non sint veri superiores: contemnuntur potiùs ut homines ob quosdam suos defectus. Eadem est ratio Præfectorum in seminarijs, & inferiorum ministrorum in Republica, seu communitate, enim religiosâ: nam & his non inest vera auctoritas præceptiva, sed tantùm executiva. Bonac. *n.* 11. Palaus *l. c.* dummodo tamen absit notabilis irrisio, & injuria personæ.

138. *Odium leve erga proximum habui novies*: vel: *grave semel.* Odium est actus voluntatis, quo alteri volumus malum, sub ratione mali: vel tristamur de bono alterius, quia bonum illius est. Est peccatum mortale ex suo genere, fit veniale ex parvitate materiæ, vel defectu advertentiæ, Bonac. *de Præcept. D.* 3. *q.* 4. *p. ult.* §. 1. *n.* 6. *& alii.* Leve malum est, cùm quis optat alteri, ut malè agat in comœdia, aut declamatione; malèà superiore, Præceptore, hero, proximo &c. verbis aut verberibus non gravibus excipiatur: inter concionandum hæreat aqua &c. specie differt ab odio DEI: & ideo specialiter est explicandum in Confessione. Bonac. *n.* 10. Palaus *tr.* 6. *D.* 4. *n.* 5. Coninch. *de char. D.* 29. *d.* 3. *n.* 6. at verò mala ipsa, quæ proximo saltem sine animo inferendi tale malum, cupimus, non sunt distinctè aperienda. Bonac. *l. c.* Dian. *p.* 1. *tr.* 7. *R.* 30. & *p.* 3. *tr.* 4. *R.* 67. §. *in Resol.* 30. Tamb. *in Meth. Confess. l.* 2. *c.* 6. §. 3. *n.* 10. *& alii*: nisi fortè per accidens alia peccata Injustitiæ, Contumeliæ &c. ab odio distincta involvantur.

139. *Gavisus sum de malo proximi gravi se-*

vi semel: vel : *non gravi bis*. v. g. gravi detractione famæ alienæ, morbo periculoso, morte &c. vel, quod leve est, si malè stetit in declamatione, aut concione, verbis aut verberibus à præceptore, superiore, hero, parente fuit castigatus, offensam eorum incurrit, unum ex vilissimis in schola locum occupavit, in terram viâ lubricâ prolapsus est &c. sed nec hîc opus est, ipsa mala, de quibus quis gaudet, exprimere. Tambur. *n.* 11. Subinde autem contingit, ut non tam de malo proximi, quàm de lepido aut mirabili modo, quo id accidit, gaudeamus : v. g. videmus proximum ex equo decidere, & graviter lædi ; & ridemus, gaudemúsque non tam de casu & vulnere, quàm de ridiculo cadendi modo. Et hoc si contingat, vel omnino nullum est peccatum, vel ad summum veniale, quantumvis alioqui malum sit grave. Idem evenire potest, cùm ex malo proximi nobis aliquod commodum accedit, v. g. ex morte amici hæreditas, dignitas ex alterius amotione ab officio. Similiter matres excusantur, si filiarum mortem optant, quia eas ob deformitatem, aut inopiam commodè nuptui non possunt tradere. Bonac. *n.* 7. Azor. *p.* 1. *l.* 3. *c.* 12. *q.* 2. Item excusantur, qui desiderant vel gaudent de morte peccatoris scandalosi, aut publicæ pacis perturbatoris, ob bonum commune, juxta illud, *Galat.* 5. Utinam abscindantur. Item qui desiderant punitionem malorum, à publica potestate infligendam ; aut de inflicta gaudent. Palaus *tr.* 6. *D.* 4. *n.* 9. Less. *de just. l.* 2. *c.* 47. *d.* 4. *n.* 21. sic & judex gaudere potest de pœna delinquenti inferenda, vel illata. Bonac. *n.* 7. §. *secundo* : & quisque actionem injuriarum prosequi potest ex amore Justitiæ. Bonac. *ibid.* cavendum tamen omnino est, ne tale quid fiat ex odio vel vindicta : ex qua, si psalmum 108. super inimicum tuum legas, peccas mortaliter.

140. *Displicentiam & aversionem animi contra alium* (vel alios) *aliquamdiu fovi bis* : quam nempe debebas, non tamen conatus es deponere. Est peccatum tantùm veniale. Regulariter vel intervenit defectus advertentiæ, vel ipsa aversio tantùm est modica. Bonac. *n.* 6.

141. *Iracundiæ motus non statim suppressi quinquies.* Ejusmodi motus contingunt sine appetitu vindictæ, sed cum nimia animi excandescentia, & haberi possunt non tantùm erga alios homines, sed etiam erga bruta, ut canem, muscam, pulicem &c. imò etiam erga res inanimatas, v. g. lignum, lapidem &c. si nobis incommodare videntur. Hi motus cùm inordinatè perturbant mentem & adesse advertuntur, supprimendi sunt : sed si non supprimantur, limites peccati venialis non excedunt, nisi per externa signa, quibus præsentes graviter scandalizentur, patefiant, vel ad grave malum patrandum accendant animum. Reginald. *l.* 21. *c.* 9. *n.* 122.

142. *Iram contra alium* (vel alios) *gessi semel* : seu, (quod alijs verbis exprimi solet) *vindictam de proximo sumere statui semel.* Est enim ira nihil aliud, quàm appetitus vindictæ, seu actus voluntatis, quo alteri volumus malum inferre, in vindictam illatæ injuriæ vel læsionis. Potest autem vindicta esse justa, vel injusta. Justa est, cùm procedit ab habente legitimam, eam inferendi, potestatem ;

nec est delicto, ob quod infligitur, major aut gravior: quo sensu ira est etiam bona, juxta illud *Psalmi* 4. Irascimini & nolite peccare: & vocari solet etiam *Zelus*, cùm nimirum, ut honor DEI servetur, in delinquentes insurgimus, eisque malum inferimus: quo modo Christus flagello usus è templo ejecit ementes & vendentes. *Matth.* 21. Ceterùm injusta vindicta est, cùm vel innocenti desideratur malum: vel nocenti quidem, sed qui non meritus sit tantum, quantum ipsi desideratur: vel demum cùm infertur contra ordinem Justitiæ, ab eo, qui nullam inferendi habet auctoritatem. Et si hoc contingat, ira est peccatum ex suo genere mortale. Potest fieri veniale vel ex defectu plenæ advertentiæ, vel ex levitate materiæ seu mali, quod infertur, ut cùm quis ex appetitu vindictæ modicum malum alteri infert, ut qui puero aliquantulum vellit capillos, quod est exemplum S. Thomæ 2. 2. *q.* 15. *a.* 3. item cùm quis secum statuit adolescenti dare alapam: apud præceptorem, parentes, herum &c. accusare; officium aut obsequium leve negare, ut librum non commodare, cum illo non ambulare, abstinere ab ingressu ejus ædium &c. ob aliquam scilicet læsionem præcedentem, & in vindictam. Reginald. *n.* 122. & 123.

143. *Indignationis motum non suppressi bis.* Indignatio est actus voluntatis, quo malè ferimus, indignis conferri bona; vel cùm alterum, à quo aliquid passi sumus, vilipendimus, & indignum reputamus, à quo tale quid patiamur: & idcirco etiam non dignamur eum alloqui, proprio nomine compellare, aut aliquod benevolentiæ signum exhibere. Hi motus culpæ venialis limites non excedunt, Bonac. *n.* 8. Reginald. *n.* 126. Nisi vel habeant conjunctum gravem ipsius personæ contemptum, vel ad grave damnum proximo inferendum concitent, vel notabile ex illa conversationis familiaris, & amicitiæ subtractione scandalum nascatur: tunc enim sunt peccata mortalia. Bonac. Reginald. *ll. cc.*

144. *Rancorem contra alium habuiter.* Rancor est, quo quis homines, qui ad spiritualia inducunt, ut sunt Concionatores, Confessarii, & alii hujusmodi, fastidit & aversatur. Est peccatum veniale, nisi conjungatur cum gravi displicentia ipsius personæ, aut odio, quo quis grave aut notabile malum deliberatè & ex animo illis desiderat. Tolet. *de 7. peccatis mortalibus cap.* 70. Bonac. *n.* 6.

145. *Discordiam levem* (vel gravem) *cum altero gessi semel.* Discordia est dissensio voluntatis à voluntate alterius, Toletus *c.* 11. ex S. Thoma 2. 2. *q.* 37. cùm enim circa unum & idem objectum unus vult, alter non vult, dicuntur discordes, id est, diversi cordis. Discordia aliquando est peccatum mortale, aliquando veniale, aliquando omnino nullum. Nullum peccatum est, cùm quis alterius suadentis, consulentis &c. voluntati suam non conformat. Peccatum verò mortale est, cùm est circa res, quæ vel ad honorem DEI (quales sunt res fidei) vel ad notabilem proximi utilitatem procurandam, vel grave ejus damnum impediendum spectant. Veniale denique erit, cùm res non cedit contra honorem DEI, aut in grave detrimentum. Variis virtutibus opponi potest juxta obligationem, quâ ab alterius voluntate tenemur non

non dissentire. Et ideo si quis bonum, quod contra alterius voluntatem respuit, teneatur procurare ex charitate, etiam charitati repugnat, & est peccatum ex suo genere mortale. Bonac. §. 4. *n.* 2. Reginald. *n.* 132. Quodsi verò subditus ex lege obedientiæ teneatur suam voluntatem conformare cum voluntate superioris, & non conformet, peccat immediatè contra obedientiam. Sic debitor cùm ex Justitia tenetur consentire cum creditore, & dissentit, peccat contra Justitiam & sic de aliis. Reginald. *n.* 131. Bonac. *n.* 3. Quodsi denique aliquis bonum, quod alter vult, omnino non teneatur amplecti, dissensio hæc voluntatum omnino non est Discordia. Ad Discordiam enim & quidem peccaminosam requiritur, ut sit circa bonum ex obligatione procurandum, & ut procedat ex animo & intentione contradicendi seu discordandi ab altero. Hic ergo animus si desit, non est Discordia; quia ratio probabilis utrique dictat, ita volendum esse: & ideo etiam tunc nullum est peccatum. Tolet. *l. c.* Porro Discordia dicitur quandoque aversio animorum; sed hæc ad odium vel inimicitiam spectat.

146. *Contra parentes* (præceptorem, superiorem, proximum &c.) *in corde murmuravi semel.* Murmurat in corde contra hos, qui justam eorum reprehensionem impatienter fert, & secum ipse queritur: item qui alias eorundem actiones sine justa causa apud se reprehendit, v. g. quòd huic vel illi nimiùm indulgeant; quod aliis nimis duri sint, & non omnibus iidem; quòd nimis onerent lectionibus; pensum litterarium, laborem diurnum, tributa, debita &c. nimis severè exigant, quòd morosi sint & tetrici &c.

147. *Invidiam erga proximum gessi sexies.* Invidia est tristitia de bono alieno. I. non quia bonum proximo est: hoc enim est Odium; grave quidem, si sit de magno alterius bono: leve verò, si sit de levi. Neque II. quia alter illo bono indignus est; hæc enim est Indignatio: bona quidem, si sit moderata, & doleas, planè indignis conferri beneficia, aut officia publica: mala verò, si bonus finis desit, & concipiatur de bono alterius præcisè, quia ipse eo indignus judicatur, ut si quis tristetur de malorum prosperitate temporali, quia indigni sunt. Non tamen hæc indignatio majus est peccatum quàm veniale: nisi eò prorumpat, ut DEUS arguatur Injustitiæ, tanquam malè distribuens bona: hæc enim est Blasphemia gravissima. Neque III. ideo, quia hoc bonum in ipso est; sed quia in nobis non est, optando illud nobis. Hæc enim non est Invidia, sed Æmulatio; in studio quidem pietatis, & litterarum, aliisque rebus honestis laudanda: v. g. si quis videt socium devotum, doctum, magna virtute præditum; præmia doctrinæ & virtutis referentem; præceptori aliisque charum; negocia bene tractare; gratiâ valere apud Principem, Magistratum, æquales; frequentari alterius confessionale à pœnitentibus, iisque honoratioribus; fructuosè concionari; cum plausu docere: feliciter in judiciis agere causas clientum &c. tristatur de illo bono, non quia in altero est, sed quia ipse eo caret, Æmulatio non est mala, sed tantò melior, quantò de bonis præstantioribus est. Æmulator enim non tam de bono alterius,

alterius, quàm de suo defectu, v.g. quòd ipse non sit devotus &c. tristatur: quia Tristitia in genere virtutum sancta est, & solùm excitatur ob talis boni defectum, quo ipse laborat. Sic cùm pueri aliorum laudibus mordentur, vel victi in lacrimas erumpunt, non quia alii excedunt, sed quia ipsi non proficiunt, æmulatio bona est: mala verò erit, si sit circa res illicitas, & quidem pro qualitate malitiæ, mortaliter vel venialiter. Hactenus dictum est, quid invidia non sit: videamus nunc quid sit. Igitur

148. IV. Invidia ab auctoribus communiter sic definitur: *Est tristitia de bono alterius, ex eo concepta motivo, non quòd illud bonum sit illius, qui id habet; sed quia per illud propriæ excellentiæ bonum minui videtur:* ut si doleas & tristeris de alterius ingenio, doctrina, virtute, divitiis, honoribus &c. quia alter ea de causa tibi præfertur; neque tu ampliùs tanti sis, quanti antea; quod est diminui tuam excellentiam & inde ortam tui existimationem. In hac descriptione difficultatem reperio. Tristitia enim hæc potiùs est effectus Invidiæ, quàm ipsa Invidia: & ideo etiam definitio non tam formalis est, quàm causalis, utpote per effectum tradita. Sed neque tam malignæ naturæ est ea tristitia, ut nunquam possit esse honesta & licita. Sicut enim honestum est & laudabile, propriam excellentiam moderatè & debito fine appetere (id enim charitas erga seipsum suadet, & dictat) ita etiam honestum est, ejus excellentiæ diminutionem, tanquam aliquod nostrum malum, cum debita moderatione fugere & odisse: ad eandem quippe virtutem spectat remanare, & ejus oppositum fugere & odisse. Non igitur continuò peccati reus est, qui de bono alieno, ut est proprii sui boni diminutivum, dolet ac tristatur: non enim tunc dolet de bono alterius, quia bonum illius est, (hoc enim ad Odium spectat) sed ut est immediatè seu proximè causativum proprii mali: quæ est propriæ excellentiæ imminutio: sicut cùm quis gaudet de alterius malo, non quia ipsius malum est, (nam & hoc ad Odium spectat & illicitum est,) sed ut immediatè & proximè causat suum bonum, v.g. hæreditatem opimam ex morte patris obvenientem, non gaudet de alieno malo, sed suo bono. Sicut autem, ut omnes concedunt, citra culpam concipitur gaudium de alterius malo, non quia illius malum (hoc enim, ut modò diximus, utique est illicitum,) sed ut est immediata causa boni proprii, ita etiam absque ulla noxa tristari possum de alterius bono, non quidem, ut illius bonum est, sed sub ea ratione, quòd immediatè secum ferat meum aliquod malum: quod equidem dum facio, non doleo de alterius bono, sed meo malo. Quod sanè, ut dixi, est actus ad sui charitatem spectans; neque de se malus est. Quemadmodum nec ille dolor seu tristitia ex se mala est, quam quis videns divitias in proximo concipit, non quòd proximus eas possideat, sed quòd ipse eas non habeat: qui enim sic dolet, non dolet de bono alterius, sed de sua carentia, quæ sibi mala est. Potest tamen nihilominus ea tristitia de bono alieno, ut meæ excellentiæ diminutivum est, fieri mala, si nempe sit inordinata, aut causa alicujus mali: sic nimirum & appetitus cibi,

cibi, divitiarum &c. etsi ex se malus non sit, fit tamen malus, si modum excedat.

149. V. Igitur ut, quid invidia propriè & formaliter sit, exactè explicetur, scire oportet, invidum ex quadam animi pusillanimitate bonum alterius, ut bonum illius est, falsò apprehendere, ut proximè causativum proprii mali: v.g. quòd honor socii sit meum dedecus. Dico autem: *Falsò*; si enim verè ita esset, & ego id ita, ut esset, apprehenderem, non spectaret ad invidiam: v.g. si videam meum socium promoveri ad aliquam dignitatem, quâ verè & apertè indignus est; & ego apprehendam, eam promotionem cedere in meum ipsius, eum honorem verè promeriti, ignominiam, seu in excellentiæ meæ diminutionem, non ero invidiæ reus, si de eo bono trister, ut est causa meæ ignominiæ: at si simile quid falsò apprehendam: v.g. si proximi mei sanctitatem, divitias, honorem, scientiam, ingenium, dexteritatem agendi in comœdiis, favorem apud præceptorem, Prælatum, parentes, herum &c. si, inquam, hæc & similia falsò & sine fundamento deliberatè apprehendam, cedere in meum dedecus, & idcirco de iis bonis trister, meritò invidiæ condemnabor. Ex his ergo definiri poterit, in quonam consistat invidia. Dicit ergo invidia apprehensionem pusillam & falsam de alterius bono: non quòd invidia in eo actu solo, cùm sit intellectûs, consistat (perinde ac peccatū hæresis non consistit in solo pertinaci errore intellectûs) sed simul etiam in actu voluntatis, liberè eam apprehensionem admittentis: quemadmodum & hæresis, ut peccatum sit, necessariò requiritur, ut error ille intellectûs à voluntate admittatur, & approbetur. Consistit igitur invidia in voluntaria pusillæ apprehensionis de alterius bono admissione, causativâ prædictæ tristitiæ, videlicet inordinatæ, plenæ anxietatis, & modum excedentis; verbo, inordinatæ. Ita Invidiam explicat Tambur. *l. 5. in Decal. c. 1. §. 3. à n. 36.*

150. Porro invidia communiter ab omnibus numeratur inter peccata, quæ sunt ex suo genere mortalia. Sed Lorca, quem refert & sequitur Tambur. *n.* 42. ait, eam ex suo genere esse tantùm peccatum veniale; quibus ego libenter assentior: sive enim invidia sita formaliter sit in voluntaria illa pusillarum apprehensionum admissione, sive in deordinatione tristitiæ, nunquam, si præcisè intra hos terminos sistamus, perveniemus ad eam materiam, quæ notabiliter seu graviter lædat bonum proximi vel suiipsius; & consequenter quæ in illo genere sufficiat ad peccatum mortale; ut contingit in furto, in quo à modica quantitate intra idem genus possumus demum venire ad eam quantitatem, quæ ad constituendum peccatum mortale sufficiat: & ideo furtum meritò inter peccata ex suo genere mortalia recensemus. Potest tamen nihilominus fieri mortale per accidens, si ex ea graves insidiæ, aut damna contra proximum, odia, detractiones &c. enascantur, ut quandoque contingit; sic nimirum & alia peccata, quæ ex suo genere venialia duntaxat sunt, possunt ob supervenientem circumstantiam graviter malam, fieri peccata mortalia, ut notum est.

§. III.

Peccata cordis contra meipsum.

151. *Acediosas cogitationes habui septies.*

Acedia est fastidium rerum spiritualium, seu ad animæ salutem spectantium; seu Tristitia, quâ homini displicet bonum spirituale, ut tale, & ad hominem ipsum pertinet. Hoc verò bonum est tum ipsa beatitudo æterna, tum bona ad eam obtinendam ordinata: ut sunt gratia, præcepta divina, Sacramenta, opera virtutum, & similia, adeo ut homo ipse nolit, & fastidiat, se talis boni capacem esse, & ad id ordinatum, atque ideo rerum spiritualium nauseam patiatur. Et hæc tristitia est peccatum mortale. Bonac. *de peccat. D.3.q.4. p.ult.§.3. n.2.* Tolet. *de 7. peccatis. c. 68.* Reginald. *l.17. n.108. & alii.* Unde graviter delinquit, qui vitæ ærumnis fractus deliberatè & seriò optat, se non fuisse natum, aut potiùs bestiis adnumerari, quàm hominibus. Potest fieri veniale, vel ex defectu pleni assensus, ut solet, cùm suboriuntur repentinæ tristitiæ internæ, quibus plenus assensus non adhibetur: vel ex parvitate materiæ. Bonac. *n.3.* Tolet. Reginald. *ll.cc.* qui à peccato mortali excusant illum, qui tristatur de bono spirituali non absolutè & secundùm se, sed potiùs ob aliquam circumstantiam temporis aut loci, ob quam opus redditur difficile, molestum & laboriosum, v.g. de Missa, vel concione audienda, adeundo Sodalitatis conventu propter frigus instans; de recitando rosario, frequentanda Confessione, communione &c. ob recreationem, lusum, compotationem &c. ea de causa omittendam; hic enim talis non committit speciale peccatum Acediæ, nec mortale, nec specialiter in Confessione exprimendum est, circa quæ bona in particulari hoc tædium sit conceptum; potest tamen quandoque esse utile: propterea potes hoc modo dicere. *Acedioſas cogitationes habui de missa audienda, de sacra Confessione, communione &c. semel: & quidem cum voluntate omittendi.* Sed hæc particula tunc tantùm addenda est, cùm hæc opera sunt in præcepto. Quodsi tædium hoc concipias de rebus spiritualibus non secundùm se, tanquam nolens eas esse, v. g. concionem, missam &c. sed ut hoc loco, hoc tempore perfrigido, cum difficultate & molestia exercendis, hoc ipsum exprime dicendo: *Tædium erga missam &c. tempore* (vel loco) *mihi molesto audiendam habui semel.*

152. *Pusillanimes cogitationes habui septies.* Pusillanimitas est, cùm quis ea, quæ perfectionis seu virtutis sunt, non audet exequi, timore deficiendi. Reginald. *n.109.* Tolet. *c.70.* Supponit apprehensionem, quâ quis omnia, tanquam magna, valde difficilia, & suam facultatem vel dignitatem excedentia concipit. Posset aliquis distinctiùs se explicare hoc ferè modo: *Habui pusillanimes cogitationes circa statum religiosum capessendum semel: circa servandam castitatem ter: circa jejunia bis &c.* Est autem pusillanimitas ob humanam, quam fovetur, fragilitatem, ex suo genere peccatum tantùm veniale. Reginald. Tolet. *ll.cc.* Potest fieri peccatum mortale, si negligantur ea, ad quæ alioqui gravi præcepto tenemur. Et tunc ipsa materia præcepta vel prohibita est explicanda.

153. *Motus impatientiæ non suppressi sexies.* Impatientia est vitium, quo quis in rebus adversis perferendis animo deficit, & tristitiâ ex injuria, aut malo, quod sibi accidit, obortâ frangitur, & à recto deficit. Impatientiæ ergo motus sentit, qui ob aliquam adversitatem, molestiam, aut in-

incommodum, quod sibi accidit, sentit tristitiam, quâ movetur, ut mala præsentia animo minùs æquo ferat, & à decoro honestatis recedat. Peccat autem, si hos motus deliberatè admittat, aut si ijsdem incitatus decernat aliquid facere aut omittere, quod recta ratio dictat non faciendum esse, vel omittendum, v. g. si quis propter reprehensionem aliquam in tristitiam lapsus velit statim studia, suos labores, negotia, aut functiones etiam deserere, nolit suas lectiones discere, suo tempore ambulare, comedere &c. Multò magis impatiens est, si etiam clanculo in ejulatus, aut suspiria nimiùm erumpat, aut aliàs hunc animi sui motum foris ostendat. Est autem hoc vitium peccatum tantùm veniale: potest tamen fieri mortale, vel ratione scandali, vel mali, quod impatientiâ victus admittit, vel admittere proponit. Less. *l.* 3. *c.* 2. *d.* 5. *n.* 41. Laym. *l.* 3. *s.* 3. *n.* 15. Quodsi verò moderatè quis tristetur, aut etiam fleat propter aliquod malum, quod occurrit, contra patientiam non peccat, sed licitè & quandoque meritò & rectè id facit: nullo enim malo seu proprio seu alieno moveri durities cordis est, & bestialis quædam stoliditas, non tamen majus, quam veniale peccatum. Less. Laym. *ll. cc.*

154. *Superbas cogitationes alui quinquies.* Superbia est inordinatus appetitus propriæ excellentiæ. Nascitur ex consideratione & æstimatione suarum perfectionum, intelligendo hoc nomine, quidquid ullo modo ad excellentiam facit: dum enim homo suas perfectiones considerat dissimulatis imperfectionibus, videtur sibi multò excellentior, quàm sit in se, absolutè vel comparativè ad alios: sicut merces videntur emptori esse præstantiores, si vitia non considerentur. Hinc verò nascitur amor istius excellentiæ apprehensæ, quo illa homini placet, & homo propter illã sibi tribuit plus quàm oportet. Et hic est primus actus superbiæ in animo completus: sicut enim primus actus humilitatis est sui ipsius vilipensio, ita primus superbiæ actus est sui magnipensio, cùm scilicet quis se æstimat supra id, quod est. Sed hic actus, non consistit in solo judicio & apprehensione, sed in affectu, quo erga se tanquam magnum afficitur, & talem se quodammodo facit, qualem apprehendit. Unde superbus dicitur seipsum inflare, tumefacere, exaltare &c. quasi quantum est in se, apprehensione & affectu majorem se facit, quàm re ipsa sit. Less. *l.* 4. *de Iust. c.* 4. *d.* 8. *n.* 62. Est autem superbia ex suo genere peccatum mortale, si sit completa; qualis est, quæ excludit omnem humilitatem & subjectionem, ita ut quantum est ex se, etiam DEO præferri velit, nec ejus legi subjici. Et est peccatum gravissimum, dæmonibus proprium, inter homines rarum & infrequens. Less. *d.* 9. *n.* 68. Laym. *l.* 3. *s.* 4. *n.* 23. Veniale verò, si sit incompleta, quæ consistit præcisè in nimia sui æstimatione & amore propriæ excellentiæ: potest tamen fieri mortale ratione injuriæ erga DEUM, vel proximum, ut si sit causa violandi grave aliquod præceptum DEI, aut proximum graviter contemnendi. Less. Laym. *ll. cc.* Tolet. *de 7. peccatis. c.* 4. Navar. *in Man. c.* 23. *n.* 6.

155. *Arrogantes habui cogitationes bis.* Est autem arrogantia, cùm quis plus sibi tribuit, quàm habet; & ea de causa se alijs præstantiorem æstimat scientiâ, virtute,

dexteritate concionandi, dicendi, saltandi, nobilitate, agilitate agendi in comœdijs, declamationibus &c. elegantiâ, aliáve re, quæ inter homines est in pretio. Hinc quidquid laudandum in se cognoscit quis, non laudantis seu benevolentiæ seu ignorantiæ adscribit, sed suis meritis tribuit. Est autem arrogantia peccatum tantùm veniale? nec est necesse exprimere, scientiâne an nobilitate &c. te alijs excellere judicaveris.

156. *Præsumptuosas habui cogitationes ter.* Præsumptio, prout hoc loco sumitur, est nimiâ suarum virium confidentia, qua fit, ut homo aggrediatur, vel paratus sit aggredi opus arduum, facultatem suam seu vires excedens: ut si imperitus artis medicæ, corporibus; imperitus rerum ad conscientiam spectantium animis mederi audeat: si Sacerdos carens jurisdictione absolvat; Iudex laicus causas Ecclesiasticas ad forum suum trahat, examinet, & definiat &c. Cùm ergo vult homo dicere aut facere supra id, quod verè potest, aci talia agendi haberet potestatem, præsumptuosus dicitur. Less. *l.* 3. *c.* 2. *d.* 3. *n.* 19. Laym. *l.* 3. *f.* 3. *n.* 10. *alii.* Est peccatum tantùm veniale. Less. Laym. *ll. cc.* Fit mortale ratione irreverentiæ DEO inferendæ, vel ratione damni, quo proximus afficitur, vel ratione periculi; ut si exponas te periculo peccandi mortaliter: v. g. si expertus sis, te sæpe in peccatum mortale lapsum esse, si feminas solus fueris allocutus, adhuc velis, tuis viribus confidens, alloqui. Less. Laym. *ll. cc.* Est & alia præsumptio contra spem, unam ex virtutibus Theologicis, de qua suprà *n.* 121. *& seq.*

157. *Ambitiosas cogitationes habui ter.* Ambitio est inordinatus appetitus honoris. Honor autem est reverentia alicui exhibita in testimonium excellentiæ ipsius, maximè virtutum; quod varijs modis fieri potest, v. g. detectione capitis, genuflexione, inclinatione corporis, concessione loci honoratioris, delatione officij, v. g. consultoris, præfecti in sodalitate, urbis &c. ambitiosus ergo est, qui similia appetit vel ex re, quam non habet, v. g. ex virtute, scientiâ &c. quâ caret, & tamen adspirat ad officium, quo indignus est ob eum defectum; vel ex re, quam habet quidem, sed quæ mala est & illicita, v. g. ex rebellione, quòd audeas resistere præceptori, parentibus, alijs superioribus. Est peccatum veniale: potest tamen sæpe mortale fieri, vel ratione materiæ, mortaliter illicitæ, ex qua honore desideratur; vel ratione medii, per quod honor quæritur; vel denique ratione nocumenti, quod quis alteri infert, ut ad desideratum honoris gradum pertingere queat. Tolet. *c.* 25. Laym. *l.* 3. *f.* 3. *n.* 11. Less. *l.* 3. *c.* 2. *d.* 3. *n.* 22. Si autem honor appetatur moderatè ex re bona seu licita, id est, non prohibita, sed permissa, nullum erit peccatum, etsi nullus alius finis, v. g. honor DEI aut proximi salus spectetur; quia per se est objectum indifferens, & tale etiam, cùm actus in individuo fit, manet: nec ulla cernitur obligatio, alium finem sublimiorem extrinsecùm apponendi. Less. *l. c.* Joan. Sancius *in select. D.* 4. *n.* 5. *& multi alii*, qui id colligunt ex S. Thoma. 1. 2. *q.* 131. *a.* 1. *ad* 3.

158. *Cogitationes vanæ gloriæ appetentes habui ter.* Vana gloria est inordinatus appetitus gloriæ. Quod, ut intelligas, *Nota* discrimen inter famam, honorem, laudem,

laudem, & gloriam. Fama est opinio, quæ de altero, ejúsque seu vitiis, seu virtutibus habetur. Ille enim dicitur habere bonam famam, qui apud alios bonam habet existimationem: unde è contrario patet, quis sit malæ famæ. Quid honor sit, paulò antè dixi. Laus est sermo manifestans alicujus excellentiam; laudamus enim, cùm alicujus excellentiam manifestamus, & extollimus. Gloria est clara cum laude notitia, seu, est fama cum laude conjuncta. Less. *n.* 23. Porro appetere gloriam, non est ex se malum, ut de honore dixi, sed indifferens, sicut appetere pecunias, quod malè vel bene, id est, non illicitè fieri potest. Cùm igitur appetitus gloriæ est inordinatus, vitium est, & est vana gloria. Inordinatus autem erit, cùm gloria quæritur ex re illicita, v.g. ex homicidio, stupro &c. vel ex falsa & ficta, ut si quæratur ex doctrina, quæ tamen non habetur; ex virtute, quam quis non habet, simulat tamen eam se habere; vel ex re, quæ non est digna gloriâ, vel non tantâ, v.g. ex opibus, nugis, jocis, nobilitate; vel demum apud eos, qui non bene de re judicant, aut judicare possunt, ut si coram plebe imperita disputes de altissimo SS. Trinitatis mysterio, & difficultates circa id occurrentes enodare velis. Est peccatum ex se veniale. Et tale est, etiam, cùm res quamcunque sacræ fiunt principaliter ob vanam gloriam, v. g. cùm Sacramenta administrantur vel recipiuntur, Sacrum celebratur, &c. Sanch. *l.* 1. *Mor. c.* 3. *n.* 1. *& alii*: Potest fieri mortale, ut de ambitione dictum, *sup. n.* 157. Laym. *n.* 12. Less. *n.* 24. Navar. *c.* 23. *n.* 12. Tolet. *c.* 7. Ex dictis autem breviter

159. Patet, ex quo differant superbia, præsumptio, ambitio & vana gloria, quia etsi hæc omnia excellentiam intendant, superbia tamen ipsius personæ, præsumptio functionis, ambitio dignitatis, vana gloria famæ excellentiam spectat. Less. *l.* 4. *c.* 4. *d.* 8. *n.* 60.

160. Nota, Cogitationes arrogantes, ambitiosas, vanæ gloriæ cupidas & superbas quandoque nomine *vanarum cogitationum* exprimi. Dicuntur enim vanæ cogitationes, quæ ubique propriam, sed inanem excellentiam spectant; ut quæ versantur circa inanem mundi gloriam, vel circa honorem, futuras spes &c. v.g. si tibi in mente repræsentes divitias, honores, splendidas vestes, lauta convivia, à te ad splendorem & pompam exhibita, vel exhibenda &c. aut si tibi imagineris, te esse insignem in aliqua scientia, v.g. Theologica, vel arte v.g. sculptoria, musica &c. excellere alios formâ, nobilitate, elegantiâ agendi in declamationibus, saltandi &c. hæc, inquam & talia, si tibi cogitatione repræsentes, & iis delecteris (sive quasi in præsenti habitis, sive aliquando futuris) quatenus aliquam excellentiam videntur tribuere honoris vel gloriæ &c. diceris habere cogitationes vanas, quæ possunt esse illicitæ, si modus, quo eas foves, sit inordinatus. Non est tamen necesse hæc in particulari explicare, sed sive habueris cogitationes superbas, sive ambitiosas &c. satisfacis, si te (modò nulla alia nova malitia gravis accedat,) in Confessione in hunc ferè modum accuses,

cuſes, dicendo : *Vanas habui cogitationes ſexies.*

161. *Pertinax fui ter.* Pertinacia eſt vitium, quod ad intellectum ſpectat, & eſt firmior, quàm res ipſæ vel argumenta mereantur, animi adhæſio in propria ſententia, & agendi propoſito. Eſt peccatum ex ſe veniale : fit verò mortale, ſi ſit in rebus graviter pernicioſis proximo, v.g. in rebus ad conſcientiam, medicinam, aut juſtitiam pertinentibus : vel in rebus contra honorem DEI, quales ſunt, quæ ad fidem ſpectant : Leſſ. *l.* 3. *c.* 2. *d.* 6. *n.* 4. Tolet. *l. c.* Laym. *n.* 16. & alii.

162. *Avaras cogitationes habui bis.* Avaritia eſt inordinatus appetitus divitiarum. Naſcitur ex æſtimatione pecuniæ: dum enim quis æſtimat divitias (quo nomine intelliguntur bona temporalia, ſeu res quælibet prerio æſtimabiles) oritur in voluntate eas vel retinendi, vel acquirendi amor, qui ſi ſit nimius & immoderatus, conſtituit peccatum avaritiæ; quod ex ſe eſt tantùm veniale : fieri tamen poteſt mortale, vel ratione injuſti damni, quod proximo infertur ; vel ratione intentionis, ut ſi adeo ames pecunias, ut earum causâ paratus ſis tranſgredi legem DEI aut Eccleſiæ graviter obligantem. Leſſ. *l.* 2. *c.* 47. *d.* 8. *n.* 59. Laym. *n.* 14. Tolet. *c.* 25. Navar. *c.* 23. *n.* 70. & alii.

163. Explicandum hîc quoque diligenter eſt ſecundùm ſpeciem & numerum, ſi quid cogitatione contra caſtitatem peccatum ſit. Si dubium aliquod occurrat, ſincerè & ſine verecundia de eo Confeſſarius eſt interrogandus. Quoniam autem circa cogitationes de rebus turpibus frequentior oriri ſolet difficultas, ideo circa eas breviter ex Tambur. *l.* 10. *in Decal. c.* 3. §. 8. *à n.* 6. hæc accipe. Itaque an voluntaria admiſſio turpium cogitationum omni culpa vacet, ex fine, ob quem eæ cogitationes concipiuntur & admittuntur, dignoſcendum eſt. Si enim finis, ob quem voluntariè foventur cogitationes turpes, ſeu circa objecta turpia & caſtitati oppoſita, honeſtus ſit, etiam cogitare turpia, & delectari de ejuſmodi cogitatione, non eſt illicitum. Sic enim Theologus, dum circa hanc materiam lectionem parat, innoxiè cogitat & ſpeculatur turpia & de ipſa hac ſcientia delectatur. Idem eſt de concionatore : nam & hic eſt expers culpæ, dum futuræ concioni intentus cogitat turpia, & de hac ipſa cognitione delectatur. Alioqui tandem nec DEUS, nec Angeli ab omni culpa excuſari poſſent : nam & hi turpia cognoſcunt cum delectatione & gaudio circa ipſam cognitionem in ſe : iis enim objecta utique ſemper diſplicent. Itaque cogitare de re turpi ob finem bonum, v. g. parandam concionem, lectionem &c. non eſt illicitum. At ſi quis velit cogitare de re ipſa turpi ob finem malum, propter ipſam nimirum delectationem, quæ eſt in ipſa re turpi, v. g. in copula, vel cogitatione relata ad copulam, tunc enimverò alere & fovere ejuſmodi cogitationes, illicitum eſt.

164. Jam verò an quis de ipſo objecto malo delectetur, v. g. de copula, an verò de cogitatione relata ad copulam, vel de mera ipſa cogitatione, quæ, ut dixi paulò antè, eſt in ipſo etiam DEO & Angelis, arduum eſt definire : traduntur

duntur tamen hæ regulæ. Quarum I. est, attendendum esse finem, ob quem admittuntur hæ cogitationes: si enim is honestus sit, v.g. ut concionem futuram adornes, discas modum medendi morbis in partibus inhonestis &c. præsumeris velle solam delectationem meræ cogitationis, & ab omni culpa excusaberis. II. videndum, an te reflectas super ipsam cogitationem, ipsam volendo: si enim ad illam implicitè & quasi in actu exercito reflectas, signum est, te potiùs objectum velle, quàm meram cogitationem de objecto. III. videndum, an si aliarum rerum non malarum eventus, causas, artificia &c. consideres, æquè de iis delecteris, atque si cogites de rebus obscænis: si enim hæ plus te delectent, signum est affectus pravi; si æquè de utriusque cogitationibus delecteris, signum est affectus non mali. Vide, quæ dicemus infrà, de turpi sermone, scriptione & lectione.

165. Ex his jam apparet, quàm parùm rectè se accusent de turpibus cogitationibus, qui dicunt præcisè, *se habuisse turpes cogitationes*. Vel enim ob finem bonum admittuntur, vel ob malum. Si prius; omni omnino culpâ vacare jam omnibus est exploratum: si posterius; rursus habentur vel inadvertenter, aut voluntate prorsus retinente; vel semiplenè advertenter; vel denique plenè advertenter, & voluntate approbante. Si I. nullum est peccatum, ut rursus omnes nôrunt. Si II. veniale est. Si III. mortale: quod ut rectè explicetur, attendendum est, an voluntas in ea cogitatione sit morata, ita ut non habuerit adjunctum efficax desiderium perpetrandi opus cogitatum: an verò simul etiam conceperit tale desiderium. Si enim prius acciderit, vocatur *simplex complacentia*, seu *delectatio morosa*; non quòd ad eam requiratur aliqua mora temporis, sed quòd post plenam malitiæ advertentiam voluntas eam non repellat, sed in ea persistat, eam approbando, seu consentiendo; quod in momento fieri potest.

166. Ceterùm *Delectatio morosa* circa objectum turpe seu venereum est peccatum mortale, nec potest fieri veniale ob parvitatem materiæ. Dian. 3. *p. tr.* 5. *R.* 2. prout refertur in Summa *V. Delectatio. n.* 5. Nulla differt specie ab altera: voluntas enim per eam delectationem non semper tendit in objectum, ut est à parte rei, sed ut proponitur ab intellectu; ergo si proponatur præscindendo à personæ, in quam tendit, statu v.g. conjugali, libero à vinculo voti, circumstantiâ consanguinitatis &c. diversam ex diversitate istorum statuum malitiam non contrahet. Vasq. 1. 2. *T.* 2. *D.* 111. *&* 112. Ariaga. 1. 2. *tr. de peccat. D.* 47. *s.* 4. *subs.* 3. *n.* 28. Tamb. *l.* 2. *c.* 7. §. 1. *n.* 2. Dian. *p.* 1. *tr.* 7. *R.* 48. *& p.* 2. *tr.* 3. *Miscell. R.* 34. *& p.* 3. *tr.* 4. *R.* 67. §. *in Resol.* 48. & alii non pauci, quorum sententiam Bonac. *de Matrim. q.* 4. *p.* 8. *n.* 19. reputat probabilem; juxta quam proinde satisfacit, qui de hac delectatione se in hunc modum accusaverit: *Turpi cogitatione morosè delectatus sum bis.* Quamquam consultum est, ut objectum ipsum, seu qualitas personæ, circa quam fuit delectatio, sic explicetur: *Turpi cogitatione delectatus sum bis circa feminam solutam*: vel *circa conjugatam semel*: vel *circa adolescentem alium ter* &c.

167. Imò

167. Imò si cogitatio feratur in personam non in abstracto, sed quasi in concreto, ut persona est conjugata, vel consanguinea, vel voto castitatis obstricta &c. necessarium omnino est, ut status iste dicto modo explicetur. Sed & si personæ, quæ morosè delectantur de re venerea, aliæ sint omnino solutæ, aliæ conjugatæ, aliæ voto castitatis obstrictæ, specie inter se different istæ ab ejusmodi personis haustæ delectationes; & specialiter idcirco sunt in Confessione exprimendæ juxta dicta suprà *p.1. n.50.* Nam prima delectatio repugnat soli castitati, secunda etiam Justitiæ, tertia Religioni. Diana *cit. R.34.* ex communi. Nec excipiendi hinc sunt conjuges, si morosè delectentur circa personam non suam seu alienam, matrimonio sibi non junctam. Bonac. *n.19. & alii* ex communi fidelium sensu & praxi. Quanquam Dian. *p.9.tr.6.R.4.* oppositum vocat probabile.

168. Jam verò si delectatio morosa ita contingat posteriori modo, de quo *sup. n.166.* id est, si cum cogitatione conjunctus sit animus efficax seu serius de ipso opere patrando, necessarium omnino est, ut etiam qualitas & conditio objecti seu personæ, erga quam conceptum est turpe illud desiderium, exprimatur in hunc ferè modum: *Bis habui voluntatem efficacem peccandi* (exprimatur species peccati) *cum tali persona.* Conditio personæ hîc est explicanda, sicut suprà *p.1. n.56.* circa circumstantiam *Quid* notatum est.

169. Monendus est hic pœnitens, circumstantiam, quæ juxta dicta subinde peccata, ex se alioqui venialia tantùm, transfert ad genus peccatorũ mortalium, vel econtra, specialiter esse explicandam in Confessione, adjecta hac vel simili particula pro ratione peccati: *Graviter*, vel *leviter: plenè* vel *semiplenè deliberatè*: quod nos facere omisimus, ne nimis frequens istarum particularum repetitio, molesta esset.

ARTICULUS II.

Peccata oris.

Hæc sunt, quæ ore ac verbo perficiuntur, & complentur: & ipsa quoque rursus sunt contra DEUM, vel proximum, vel ipsum peccantem.

§. I.

Peccata oris contra DEUM.

170. *Blasphemavi quinquies*; & quidem *cum plena advertentia*: vel *sine plena advertentia.* Blasphemia directè opponitur laudi DEI, & est convitium seu verbum contumelioſum contra DEUM, vel Sanctos. Less. *l.2. c.45. d.5. n.24.* Potest autem istud verbum, seu, quod idem est, locutio esse vel interior, & sic erit blasphemia cordis, vel exterior, & est blasphemia oris: & potest etiam fieri scripturâ vel instrumento musico: omnibus enim his modis usitatum est hominibus loqui. Si fiat aliis signis, qualia fuerunt, cùm Judæi sputo fædabant Christi faciem, velabant, alapis cædebant, inter latrones crucifixerunt, non erant propriæ blasphemiæ, Sanch. *l.2. c.32. n.5.* quia non erant injuriæ verborum, sed factorum, neque consistebant in injuriosè loquendo, sed ipsius personam malè tractando: quanquam etiam tunc multæ

verè

veræ blaſphemiæ intercurrerint. Porro blaſphemia alia eſt *hæreticalis*, quæ nimirum falſitatem contra fidem continet; dum aliquid tribuitur DEO, quod ipſi non convenit; ut, DEUS eſt injuſtus: vel aliquid negatur, quod ipſi convenit; ut, DEUS non habet curam pauperis; humana non videt, vel non curat &c. Bonac. *de peccat. D. 3. q. 8. p. 1. n. 2.* id quod ſi etiam mente pertinaciter teneas & affirmes, erit non ſolùm hæreticalis, ſed etiam hæretica. Alia *ſimplex*: & quidem rurſus vel I. enuntiativa, ut: ad injuriam, ad deſpectum DEI hoc faciam: vel II. deteſtativa ſeu imprecativa, ut: pereat DEUS; maledictus ſit DEUS: tædeat DEUM; diſpliceat DEO &c. vel III. irriſoria, ut: vah! qui deſtruis templum DEI. Vah! quàm adeſt DEUS ipſum invocantibus, colentibus &c. vel IV. Juratoria, ut: pereat DEUS, ſi non ita eſt, vel erit.

171. Rurſus blaſphemia committitur vel I. dum aliquid tribuitur DEO Sanctiſve, quod ipſis non convenit; ut: DEUS eſt crudelis; Sancti DEI ſunt impudici, ſuperbi &c. vel II. dum aliquid iisdem negatur, quod ipſis convenit, ut: DEUS non eſt juſtus, miſericors &c. neſcit, quid in terris agatur; Mater DEI non eſt Virgo; S. Petrus non fuit Vicarius Chriſti &c. vel III. dum aliquid tribuitur creaturis, quod DEO debetur: ut Dæmon eſt DEO fidelior, potentior &c. vel IV. dum vera quidem dicuntur, ſed quæ tendunt ad DEI Sacramentorúmve dehonorationem ſeu vilipenſionem, ut, ſi per modum contemnentis, indignantis &c. uſurpentur injuriosè membra Chriſti & Sanctorum, vel alia, quæ ad ipſos ſingulariter pertinent, dicendo: *perdat te DEI Sanguis, Vulnera, Mors, Paſſio* &c. *dehoneſtet te DEUS*, daß dich GOtt ſchände! *perdant, dehoneſtent te Sacramenta DEI, Chriſma &c.* daß dich die Sacrament ſchänden ꝛc. Talis blaſphemia fuit, cùm Judæi dixerunt: *Ave Rex Judæorum*, vel Julianus apoſtata: *Viciſti Galilæe* &c. irriſoriè enim & contemptim hæc dixerunt. Poſſunt autem prædictæ blaſphemiæ proferri vel per exclamationem, v. g. *ô injuſtum! ô mendacem & infidelem DEUM!* &c. ídque iterum vel cum interno aſſenſu animi, vel ſine illo: ſi nimirum & tibi contumeliam inferre poſſum, vel exclamando: *ô te furem, ô nequam* &c. vel enuntiando, *tu es fur, nequam, latro*: ſive jam verè in animo ita de te judicem & ſentiam, ſive non. Videri poteſt Bonac. *D. 3. de peccat. q. 8. p. 3. à n. 1.* Tamb. *in Decal. l. 2. c. 6. §. 4. n. 2. & 3.* Sanch. *l. 2. c. 32. à n. 10.*

172. Ceterùm quocunque modo efferatur blaſphemia, alia eſt formalis, & directa, alia materialis, indirecta & interpretativa. Formalis eſt, quæ fit ex expreſſa intentione & animo DEUM in ſe, vel in Sanctis ſuis inhonorandi, contemnendi, vilipendendi &c. hæc rarò datur in hominibus, niſi ſint extremæ malitiæ. Materialis eſt, cùm verba blaſphema proferuntur ſine dicta intentione, cum advertentia tamen, ea eſſe contumelioſa DEO, ſeu talia, quæ cedant in contemptum & vilipenſionem DEI. Alii blaſphemiam materialem vocant, quæ profertur in amentia, ebrietate, ſomno, aut aliâ omnimodâ inadvertentiâ, ortâ v. g. ex inveterata conſuetudine blaſphemandi.

di. Sed non rectè, quia in tali statu, non habet ullam notitiam aut advertentiam, quòd verba, quæ profert, sint DEO contumelioſa: quod tamen requiritur ad malitiam blaſphemiæ; ſicut & perjurii & hæreſis: neque enim rationabiliter quis cenſet ſe contumeliâ affici ex convitio dicto à pſittaco. Et ideo talis contumelia, nimirum in ebrietate, ſomno &c. prolata, non eſt peccatum, nec in ſe, ut conſtat, nec in ſua cauſa; quia talis cauſa, id eſt, ebrietas, ſomnus &c. cauſabit verba nō utentis ratione, nec advertentis aut advertere potentis, talia verba eſſe DEI inhonorativa: Tamb. *l.* 2. *c.*3. §.3. *n.*25. Lugo *de pœnit. D.*16. *ſ.*4. §.7. *n.* 207. *&* 212. Nihilominus tamen iſti omnes gravi reprehenſione digni ſunt propter ejuſmodi verba prolata, non quòd illa verè & formaliter peccata ſint, ſed quòd ſæpe ſint mali effectus peccatorum, v.g. ebrietatis, inveteratæ quidem ſed voluntariæ conſuetudinis, quam idcirco etiam tenetur homo auferre, ſi videat eam eſſe cauſam conſequentium verborum, quæ in ſe ſunt verè contumelioſa. Laym. *l.*4. *c.*6. *n.*3. & Leſſius mox citandus *n.*31. Lugo in ſimili *n.*203. ab eodem relatus.

173. Eſt autem blaſphemia tam formalis, quàm materialis peccatum mortale: neque unquam poteſt fieri veniale, niſi ob ſolius advertentiæ plenæ defectum in ſubita animi commotione, aut inveterata conſuetudine. Sanch. *l.*2. *Mor. c.*32. *n.*40. Et hic defectus cùm frequentiſſimus ſit, inde fit, ut ejuſmodi verba rarò contineant malitiam gravem, cùm vix unquam ex plena advertentia ad DEI contemptum aut rationem contumeliæ in DEUM proferantur. *Dian. in ſum. V. blaſphemia. n.*5. *&* 6. Leſſ. *l.*2. *c.*45. *d.*5. *n.*32.

174. Sed enim occaſione iſtorum occurrit Quæſtio jam diu dubia, ſemel tamen decidenda tandem: an videlicet ſatìs ſit in Confeſſione ſe accuſare ſolùm de ipſis blaſphemiis, nihil dicendo de conſuetudine, ex qua eæ tanquam ex cauſa promanant: an verò neceſſarium ſit, etiam ipſam conſuetudinem exprimere, dicendo, *blaſphemavi ex conſuetudine.* Equidem totum hoc pendet ex alia Quæſtione: an videlicet, qui ejuſmodi prava conſuetudine laborat, ejúſque recordatur, teneatur eam ſub novo eóque diverſo ab eo, quo v.g. blaſphemat, peccato extirpare: ſive, quod eodem recidit: an conſuetudo peccandi ipſa ſit peccatum, & ut tale devitandum.

175. Affirmant Bonac. *de Juram. q.*1. *p.* 13. *n.*5. Sanch. *l.*3. *Mor. c.*5. *n.*11. Suar. *de Juram. l.*3. *c.*6. *n.*6. Palaus *tr.* 14. *de Juram. D.*1. *p.*9. *n.*4. *& alii:* talis enim conſuetudo ſæpe eſt occaſio verè ac formaliter blaſphemandi: ergo qui illam, cùm poteſt, non conatur evellere, cenſetur velle blaſphemiam tanquam effectum in ſua cauſa.

176. Sed contrarium tenent Joan. Sancius *in ſelect. D.*9. *n.*5. *&* 6. Tamb. *in Meth. Confeſſ. l.*2. *c.*1. §.5. *à n.*2. ſecuti Vaſquez. *T.*4. *in* 3. *p. q.*91. *a.*1. *d.*3. *n.*3. & eos, qui abſolutè docent, conſuetudinem, ex qua quis peccavit, non eſſe neceſſariò ſpecialiter explicandam in Confeſſione. Hi verò ſunt Suar. *de pœnit. D.*21. *ſ.*4. *n.*15. Reginald. *l.*6. *n.*38. & alii, quos refert & ſequitur Bonac. *de Sacram. D.*5. *q.*5. *ſ.*2. *p.*2. §.3. *diff.*3. *n.*22. quibus

bus adde Dianã 1. *p. tr. 7. de circumstant. R. 15. & 55.* At si esset ipsa peccatum, confitenda utique foret. Ratio verò pro hac benigniori, & amplectenda sententia est: quòd non idem sit occasio peccandi, & consuetudo: quod bene notat Sancius *n. 5.* referens. Suar. *T. 2. de Relig. tr. 4. de Juram. l. 3. c. 8. n. 9.* Sanch. *c. 5. n. 16. & l. 2. c. 32. n. 45. & alios.* Et licèt sit occasio peccandi, non tamen est extrinseca, ut retentio v. g. concubinæ, sed intrinseca; nec voluntariè assumpta aut retenta, quæ sola, etiam cùm intrinseca est, vitanda est & extirpanda: nemo autem, qui frequenter in eandem culpam labitur, advertit, & consequenter nec vult habitum seu consuetudinem ex frequentatis actibus consurgentem: ergo talem habitum nec directè, nec indirectè voluntariè recipit, aut retinet: nullum enim voluntarium est sine cognitione. Aliud est, si quis habitum illum v. g. blasphemandi expresè vellet retinere, ut majorem haberet peccandi facilitatem: tunc enim utique perversa illa voluntas novum esset peccatum. Sed nemo, nisi exquisitè malus, tam perversam habet voluntatem: nec de hac disputatio est; sed an, si quis non curet, seu negativè se habeat ad extirpandum, committat novum peccatum à blasphemia v. g. distinctum: quod nos negamus: quòd nulla sit obligatio extirpandi talem habitum, maximè cùm ex se non tam peccatum, quàm effectus peccati præteriti sit. Sed licèt sit obligatio extirpandi talem habitum, ea tamen est inclusa in ipsa obligatione non peccandi, & cum illa moraliter confunditur: non enim in moralibus tam subtiliter, aut etiam amarè agendum est, ut una ex his obligationibus censeatur esse diversa ab altera; sicut econtra judicatur illa externa & voluntariè assumpta ac retenta occasio v. g. de concubina.

177. Maneat ergo, puram illam negligentiam extirpandi dictam consuetudinem non esse novum, saltem numero peccatum, nisi cùm expresso actu habeti, aut retineti (quod tamen est rarissimũ) intenditur: id quod bene notandũ est. Inde enim deducitur, inveteratam consuetudinem, seu advertenter, seu inadvertenter blasphemandi (idem est propter paritatem rationis de inveterata consuetudine pejerandi, fornicandi aut quacunque alia simili contracta) non esse in Confessione necessariò explicandam, sed satìs esse, si dicatur: *blasphemavi quinquies* &c. ut Tamb. *n. 21.* tradit. Interim tamen utique Pœnitentes à Confessarijs graviter sunt monendi, & seriò urgendi, ne dicam, cogendi, ad ejusmodi pravas consuetudines positivè evellendas. Ex quibus obiter

178. Patet, Joannem Sancium non esse gravi reprehensione dignum, cùm in select. *D. 9. n. 6.* dixit, pœnitentem non esse obligatum ad exponendam in Confessione consuetudinem, ne alioqui bis teneatur idem peccatum confiteri. Hinc quidem ille etiam voluit, nec Confessarium habere jus interrogandi de consuetudine peccandi: quod ante ipsum jam olim docuit Fagundez. suprà *p. 1. n. 91.* relatus, qui licèt istîc loquatur de peccatis ritè jam semel expiatis, idipsum tamen, ut doctrinæ consequentiam teneat, dicere debet de voluntaria peccandi consuetudine. Sed hæc illatio & doctrina

jam non ampliùs subsistit, cùm inter 65. propositiones à S. D. N. Innoc. XI. 4. Mart. An. 1679. damnatas sit hæc 58. *Non tenemur Confessario interroganti fateri peccati alicujus consuetudinem.*

179. Jam verò sunt, qui suas blasphemias aliter conentur excusare à peccato mortali. Ajunt enim, illis verbis uti se vel ad jocùm, vel aliud non intendere, quàm usurpare tanquam interjectiones, significativas iræ suæ. Verùm hi non sunt ulla ratione excusandi: tum quia alicui Regi aut alteri magno ac honorato viro contumeliam dicere, etiam ex solo joco, gravis est inurbanitatis & irreverentiæ: Navar. *Man. c.* 12. *n.* 84. nisi fortè jocus tollat omnino & animum inhonorandi DEUM, & ipsam illius inhonorationem, Sanch. *l.* 2. *Mor. c.* 32. *n.* 41. quod tamen rarò admodum contingit: tum quia æquè possunt se assuefacere ad alia verba, iræ & seriæ voluntatis significativa: tum quia etsi id non possint, non videtur tamen licere, usurpare ea verba, quæ communi aliorum apprehensione sunt inhonorativa DEI. Etsi enim tunc non essent propriè blasphemiæ, spectarent tamen ad genus Irreligiositatis. *c.* 5. *Deuter.* prohibitæ: *non usurpabis nomen Domini DEI tui frustra*; sed esse peccatum tantùm veniale, ajunt Sanch. *l.* 2. *c.* 32. *n.* 2. Laym. *l.* 4. *tr.* 10. *c.* 6. *n.* 8. ratione tamen scandali fieri potest, & frequenter fit peccatum mortale: & ideo ab ejusmodi Irreligiositate meritò homines absterrentur. Quòdsi verò quis in ira contra hominem, jumenta &c. non indignando DEO, sed homini tantùm aut jumento, nudè nominet Vulnera, mortem DEI, septem Sacramenta, v. g. ô mors DEI! ô Vulnera! Chrisma &c. sine ijs circumstantijs, quibus vilipensio importatur, non sunt blasphemiæ, sed ut paulò antè dixi, vana usurpatio Divini Nominis, & peccatum inter venialia grave. Laym. *n.* 12.

180. Sicut autem omnes simplices blasphemiæ, sive in DEUM, sive in Sanctos cum respectu ad DEUM, hoc aut illo modo, irrisorio, detestativo, imprecativo proferantur, ejusdem speciei. Laym. *l.* 4. *tr.* 10. *c.* 6. *n.* 10. Tamb. *l.* 2. *c.* 3. §. 2. *n.* 19. Sanch. *n.* 38. & alij plures ab hoc relati. Et ideo nec Confessarius tenetur diversitatem blasphemiarum inquirere, nec pœnitens explicare; quantumvis una sit alterâ longè gravior, & detestabilior, juxta dicta de necessitate confitendi circumstantias merè aggravantes *p.* 1. *n.* 86. Dixi autem *Simplices*: possunt enim blasphemiæ aliunde differre specie, v. g. si vel proferantur ex formali odio DEI, vel contineant hæresin; in utroque enim casu contrahunt novam malitiam, in Confessione specialiter explicandam: in priori quidem malitiam Odij; in posteriori verò hæresis & infidelitatis, siquidem accedat internus assensus hæreticus: imò etsi internus hic assensus & error non adsit, adhuc blasphemia hæc specie differet ab alia, non quidem in ratione blasphemiæ, sed ratione adjunctæ hæresis externæ, quæ in ea continetur, & directè opponitur præcepto de externa fidei professione. Sunt ergo duo præcepta speciei distincta, diversis virtutibus opposita, unum quidem fidei, alterum verò Religioni. Sanch. *n.* 38. Suar. *T.* 1. *de Relig tr.* 3. *l.* 1. *c.* 6. *n.* 8 *&* 18. Igitur ut blasphemiam rectè explices, sic

re

accusa : *Prorupi in blasphemiam simplicem bis* : vel *in hæreticalem semel* : vel *ex formali odio DEI semel.*

181. Quodsi verò contumeliæ in Sanctos directè jaciantur (quod tamen ratò fit : ordinariè enim Sancti non inhonorantur propter propriam ipsorum excellentiam, sed quia ad DEUM, velut amici, specialiter referuntur) sine omni respectu ad DEUM, ut nimirum ipsi in se sunt personæ excellentes, proprio honore dignæ ; non sunt propriè dictæ blasphemiæ, & idcirco distinguuntur quidem specie è blasphemia, non tamen inter se, in quoscunque Sanctos, exceptâ solâ sanctissimâ Virgine MARIA, conferantur, ut adeo in Confessione neque Sancti, nec contumeliæ in ipsos jactatæ exprimi debeant specialiter, cùm omnes sint contra unam, & eandem virtutem Duliæ, specie à Latria soli DEO debita distinctæ. Laym. *l. c.* & alii. Dixi : *Exceptâ solâ* : &c. quia huic debetur Hyperdulia, quæ si specie differat à Dulia (ut differre docet Arriaga *de incarnat. D.* 54. *f.* 3. *n.* 30. siquidem sumatur, ut fundata est in titulo Maternitatis DEI) etiam contumeliæ in eam Sanctissimam Virginem sparsæ different specie. Si autem Hyperdulia sumatur, ut præcisè fundamentum habet in gratia, aliisque donis supernaturalibus, specie non differt à Dulia, sed solùm secundùm magis & minùs, adeò, ut sicut B. Virgo ceteros Sanctos sanctitate antecellit, ita etiam altiori cultu in hoc gradu digna est : ut adeo quò sanctior est ipsa reliquis Sanctis, & Sancti inter se comparati alius alio sanctior, ita etiâ contumelia contra eos una est altera gravior : cùmque excessus iste sit tantùm circumstantia aggravans, nec ipsæ contumeliæ, nec ipsi Sancti in hac consideratione specialiter explicari debent juxta ea, quæ diximus suprà *cit. n.* 86. ideo satis est in Confessione dicere : *Contumeliam in Sanctum vel Sanctos sparsi semel.* Quodsi autem in B. virginem prout est Mater DEI jaciatur, dicendum erit : *B. Virginem, ut Mater DEI est, contumeliâ affeci semel.* Sunt nihilominus istæ contumeliæ in sanctos sub hac ratione spectatos graviter malæ, maximè si contemptim, vel ex odio, vel indignatione contra ipsos proferantur. A mortali tamen excusari possunt, si, seclusò contemptu, ex solo joco procedant : ut, si jocosè sine contemptu in Sanctos, præcisè ut homines fuerunt, jaciantur : v. g. si dicas, S. Petrum fuisse Piscatorem ex infima sorte hominum ; S. Mariam Magdalenam fuisse publicam peccatricem ; SS. Crispinum, & Crispinianum exercuisse artem sutoriam. Bonac. *de peccat. D.* 3. *q.* 8. *p.* 3. *n.* 6. Sanch. *n.* 47. Reginald. *l.* 18. *n.* 198. & alii. Hæ ergo contumeliæ, si in Sanctos directè præcisè, ut homines fuerunt in terris, conjiciantur, sic in Confessione sunt exprimendæ : *Contumeliam in Sanctum*, (vel Sanctos) *sparsi semel, idque ex odio* (vel, *contemptu*) *erga ipsum* (vel : ipsos) vel : *non tamen seriò, sed ex joco tantùm* : vel *sine plena advertentia.* Quodsi autem in B. Virginem, prout est Mater DEI, sic erit dicendum. *B. Virginem, ut est Mater DEI, contumeliâ affeci semel.* Nisi fortè cùm B. Virgo in hac consideratione singularem habeat ad DEUM respectum, expeditiùs placeat dicere :

cere : *Blasphemavi semel* : Nam contumelia hæc verè est blasphemia in DEUM, & à ceteris specie non distincta.

182. *Juravi sine necessitate semel : ex mera consuetudine, decies : ex subito motu iræ ter : ex animi levitate ac præcipitantia quadam bis. Falsum juravi semelcum plena advertentia :* id est, sciens & bene animadvertens esse falsum. Est peccatum mortale ; sine plena advertentia v. g. in subito iræ motu, timore, animi perturbatione, præcipitantia &c. est veniale. *Juravi bis, me rem veniali-ter* (vel mortaliter malam) *facturum. Juravi execratoriè semel.* Juramentum est Divini Nominis invocatio in testimonium alicujus dicti. Consistit hæc invocatio, non in eo, ut DEUS statim & reipsa tuo dicto fidem præbeat, & auctoritatem præstet (hæc enim esset tentatio DEI, utpote petitio rei insolitæ sine sufficienti causa) neque etiam, ut post hanc vitam dictorum sit testis : (hæc enim petitio esset vana & inutilis ad faciendam fidem, cùm notum sit, DEUM tunc illuminaturum abscondita tenebrarum, & manifestaturum consilia cordium juxta S. Paulum 1. *Corinth.* 4.) sed vocare DEUM, ut dictis tuis testimonium præbeat, quando id sibi placuerit, sive in hac, sive in altera vita ; sive jam statim, sive post longum tempus. Less. *l.* 2. *c.* 42. *d.* 1. *n.* 2. Palaus *tr.* 14. *de Juram. D.* 1. *p.* 1. *n.* 10. *& reliqui communiter.* Et potest hæc invocatio fieri dupliciter. I. expressè, cùm DEUS in seipso invocatur, ut si dicas : *juro per DEUM ; testor DEUM ; DEUS sit meus Testis &c.* II. implicitè, quando videlicet non invocatur in se ut testis, sed in aliqua creatura, insignem aliquam dignitatem habente à DEO, ita ut ratione illius peculiari quodam modo memoria DEI, vel ejus perfectionum v. g. bonitatis, misericordiæ, potentiæ &c. in nobis excitetur : ut si dicas : *juro per Sacramenta, per Crucem, per Sanctos, per B. Virginem, per animam meam, per Evangelium, per Cælum, per Elementa* &c. Hoc jurandi modo usus est Moyses Deuter. *c.* 3. *&* 4. cùm dixit : *Testes invoco cælum & terram.* Et Christus *Matth.* 5. facit mentionem juramenti per cælum, quia thronus DEI est ; per terram, quia est scabellum pedum ejus &c. dum verò hoc modo juramus non volumus, creaturas ipsas in se absolutè spectatas esse nobis testes infallibiles (hoc enim ad blasphemiam spectaret, imò & ad idolatriam) sed DEUM, qui in ipsis singulari modo residet, ut Christus ipse explicavit, *Matth.* 23. quicunque, inquiens, juraverit in Cælo, jurat in illo, & in eo, qui habitat in ipso &c. Et ideo, quò id, in quo DEUS relucet, præstantius est, eò etiam juramentum majus est. Majus ergo juramentum est, jurare per B. Virginem, quàm per alios Sanctos ; aut per Sanctos, quàm per elementa &c.

183. Præter multas & varias juramenti divisiones, una est celebrior, quæ ad propositum nostrum facit : nempe in juramentum assertorium, & promissorium. Assertorium est, quo confirmamus id, quod asserimus vel negamus ; & respicit præsens & præteritum : ut si jures aliquid esse, vel non esse, quod asseris, v. g. te non habere librum, pecuniam, quæ petitur ; Petrum esse hominem doctum, ebrio-

ebriosum, detractorem, mendacem; commisisse homicidium, blasphemiam protulisse, audivisse sacrum, confessum esse &c. Tale juramentum est illud Pauli ad *Galat.* 1. Ecce! coram DEO, quia non mentior. Promissorium est, quo confirmamus id, quod promittimus; & respicit futurum: ut si jures, te aliquid facturum, vel non facturum v.g. te daturum eleëmosynam, auditurum sacrum, commissurum furtum, homicidium &c. non oraturum, non dicturum mendacium, non ambulaturum cum tali socio, ei librum non commodaturum &c. Tale juramentum fuit illud Davidis, 3. *Reg.* 1. cùm juravit, quòd Salomon esset ipsi successurus in Regno. Reginald. *l.* 18. *n.* 19. Ceterùm promissio, quæ in hoc juramento includitur, non est necessariò intelligenda de promissione DEO facta (quo modo voto æquiparatur) sed potest accipi pro simplici proposito aliquid faciendi: nam & hoc juramento firmari potest. Huc revocatur juramentum, quod vocari solet Comminatorium; & est, cùm alteri nos malum aliquod, v.g. mortem, vulnera, verbera &c. juramus illaturos.

184. Præter has juramenti species datur quædam alia, quæ vocatur Juramentum execratorium seu Imprecatorium; & est, cùm DEUS invocatur non solùm ut testis illius, quod asseritur, negatur aut promittitur, sed etiam ut Judex & Vindex: habetque hunc sensum: testem invoco DEUM in confirmationem mei dicti, aut promissi, & si verum non sit, cupio, ut in vindictam falsitatis me, vel alium mihi dilectum v.g. patrem, vel aliquid meî aut meorum Divinæ suæ vindictæ, ut justus Judex subjiciat. Tale juramentum est, si dicas: si non ita sit, ut dico, vel promitto, DEUS me puniat; faciat, ut nunquam hinc vivus abeam; aut liberos hodie domi vivos non intuear; tollat me subitanea morte; æternum damnet; sub periculo æternæ salutis, animæ; sic me DEUS amet; sic me DEUS adjuvet, & hæc Sancta DEI Evangelia &c. Et hic ultimus modus usitatissimus est in utroque Jure seu foro, Ecclesiastico & seculari.

185. Omnia juramenta sunt ejusdem speciei; quia omnia in hoc conveniunt, quòd consistant in invocatione Divini testimonii, hæc autem est ejusdem rationis, quocunque modo fiat juramentum, sive dein sit assertorium, sive promissorium, sive per DEUM, sive per Sanctos &c. unde in Confessione non est necessarium, per se loquendo, hæc exprimere, cùm nec speciem mutent, nec habeant aliam specie diversam malitiam adjunctam per se loquendo. Suar. *de juram. l.* 1. *c.* 5. *n.* 13. & *c.* 9. *n.* 6. Less. *l.* 2. *c.* 42. *d.* 2. *n.* 9. Sanch. *l.* 3. *Mor. c.* 1. *n.* 9. Bonac. *de Juram. D.* 4. *q.* 1. *p.* 2. *n.* 2. & alii apud ipsum. Dico autem: *Per se loquendo.* Potest enim nova circumstantia supervenire, ut ratione illius nova etiam malitia transfundatur in actum: ut si proprium tuum parentem per execratorium juramentum subjicias Divinæ vindictæ; tibiipsi, vel proximo tuo malum grave imprecaris; illud enim pietati parentibus debitæ; istud verò charitati suî vel proximi adversatur. Item si jures, te admissurum peccatum; tum enim juxta hujus malitiam gravem aut levem, hujus vel illius speciei, etiam juramento

ramento huic promissorio gravis vel levis, hujus vel illius speciei malitia accedet: item si juramento jungatur blasphemia. In his enim casibus præter malitiam juramenti est etiam exprimenda malitia blasphemiæ, impietatis erga parentes &c. ratione enim istarum circumstantiarum etiam ipsa juramenta specie distinguentur, non ratione juramenti, sed ratione novæ circumstantiæ: quæ proinde etiam specialiter erit exponenda in hunc ferè modum: *Juravi, me commissurum fornicationem semel: juravi falsum semel imprecando mihi* (vel parenti meo, vel proximo) *deliberatè & ex animo grave malum &c.* Non est enim necesse, ipsum malum optatum explicatè exprimere: quamvis possit, dicendo v. g. *pejeravi semel optando mihi mortem, bis æternam damnationem, bis diabolum, ter grandinem* &c. sed Bonac. *n.* 1. Sanch. *n.* 7. *& alii* notant, nunquam, aut rarissimè contingere, ut quis tam gravia mala sibimet imprecetur ex animo; & ideo pejerantem execratoriè non esse interrogandum in Confessione. Quin & Suar. *l. c. de Juram. c.* 12. addit, novam quidem malitiam juramento execratorio addi ex circumstantia pietatis erga parentes, aut observantiâ erga superiores &c. eam tamen non esse gravem; quod intellige, si animus serius, ut eveniat optatum malum, desit.

186. Jam verò ut juramentum fiat licitè, tres habere debet comites. I. Veritatem. II. Justitiam. III. Judicium. *Veritas* autem ad juramentum requisita in hoc consistit, ut nullum in eo mendacium aut falsitas contineatur, & scienter confirmetur; hoc enim si fiat, est propriè perjurium, & quantumvis videatur esse in re levi, vel propter rem levem, semper est peccatum mortale, nisi excuset defectus plenæ advertentiæ. Bonac. *p.* 3. *n.* 6. Sanch. *c.* 4. *n.* 6. Suar. *l.* 3. *de Jur. c.* 4. *n.* 6. *& alii.*

187. *Justitia* seu æquitas juramenti consistit in eo, ut Divina Auctoritas in testimonium rei illicitæ, aut dicti iniqui seu peccato obnoxii non adducatur, animo & intentione majorem illi fidem faciendi. Hæc enim si desit, propriè non perjurium, sed juramentum temerarium vocatur; & si sit assertorium tantùm, vel est peccatum mortale, vel veniale duntaxat, prout nimirum graviter vel leviter mala fuerit tua illa assertio, in cujus majorem & firmiorem fidem faciendam juramentum velut medium & instrumentum adhibetur. Et ideo si gravem alienæ famæ detractionem juramento confirmes, peccas mortaliter; si levem, venialiter: quin & si juramentum sit promissorium, vel execratorium, graviter vel leviter malum erit, prout nimirum malum desideratum seu volitum (liceat sic loqui juxta morem in scholis receptum) grave vel leve fuerit. Less. *d.* 4. *n.* 18. Et duas tunc continebit, malitias specie diversas, quarum una est perjurii, seu potiùs juramenti temerarii; altera ejus peccati v. g. homicidii, furti, mendacii &c. quod te juras patraturum. Et ideo si res jurata sit mortaliter mala, etiam ipsa explicari debet dicendo: *juravi me homicidium patraturum.* At si res tantùm venialiter sit mala, non est quidem ipsa necessariò exprimenda, sed satis est dicere: *juravi, me veniale peccatum commissurum:* nisi fortè DEUM velis non

præcisè

præcisè ut testem tui propositi & futuri operis adducere, sed ut sponsorem & approbatorem illius; tunc enim utique grave malum erit, etsi peccatum ipsum, cujus DEUM vis esse approbatorem, sit tantùm veniale: continet enim hæc divini numinis invocatio gravem irreverentiam, cùm eò tendat, ut DEUS tuum peccatum probet: quod est blasphemia gravissima, cùm infinitæ DEI sanctitati repugnet, vel levissimum duntaxat peccatum probare. Less. *l.c.* Sanch. *n.*29. Sed hoc, nimirum ut DEUS in juramento adducatur, ut sponsor aut approbator, rarissimè continget; si tamen contingat, blasphemia hæc specialiter est explicanda. Illud frequentius est, ut juramento promissorio desit animus exequendi opus promissum: hic autem si desit, erit perjurium propriè dictum, ex defectu veritatis primariò requisitæ. Less. *l.c.* & peccatum mortale: quantumvis alioqui res jurata sit parva, ut *priori numero* dictum est.

188. Porro promissio jurata de re mala v.g. de vindicta sumenda, seu de re vana, aut indifferenti, aut minùs honesta & bona, seu tali, quam melius est non præstare, quàm præstare, non est implenda; &, si impleatur ex animo seu intentione, quasi DEO placeat opus peccati mortalis vel venialis, blasphemia in DEUM committitur: at si impletur; quasi ex obligatione juramenti, pertinet ad superstitionem, & Zelum non secundùm scientiam: estque utraque circumstantia specialiter in Confessione explicanda. Quodsi jures, te non facturum ea, quæ sunt consilii, animo ea non faciendi v.g. religionem non ingressurum, peccas venialiter: est enim irreverentia aliqua, adducere DEUM in testem contra ipsius consilia. Bonac. *n.*9. Sanch. *n.*30. & alii. Ex quibus breviter

Patet, minus malum esse, jurare quempiam, se facturum opus veniliter malum, vel indifferens, vel contra consilia, animo exequendi, quàm absque eo animo: in priori enim casu committitur peccatum tantùm veniale: in posteriori autem perjurium mortale. Sanch. *n.*32. Bonac. *n.*6. At si res graviter mala juretur, animo eam non exequendi, minus est, quàm si juretur animo exequendi, in posteriori enim eventu est unica lethalis culpa: in priori verò duplex.

189. *Judicium*, tertius juramenti comes, ut fiat cum debita reverentia, consideratione, necessitate, aut magna utilitate; ut si multùm referat, publicè vel privatim dicti alicujus veritatem, aliis nondum manifestam, sed dubiam, reddi exploratam. Quapropter si fiat sine necessitate aut magna utilitate, de re levi, quam vel non sit necesse, vel parùm referat, juramento confirmare, est peccatum ex defectu judicii; non tamen majus, quàm veniale, vocatúrque propriè juramentum incautum, id est prolatum sine debita intellectûs consideratione, verúmne sit, quod juratur, vel non. Less. *d.*13. *n.*17. Bonac. *n.*8. & alii.

190. Hîc facilè impingunt, qui habent inveteratam consuetudinem jurandi: his enim valde pronum est omittere debitam diligentiam in inquirenda veritate, & justitia juramenti: peccant verò pro ratione negligentiæ: hæc enim si gravis sit, peccant mortaliter, non tam ob defectum judicii, quàm ob periculum falsò, aut injustè jurandi, cui se exponunt: si verò negligentia sit levis, & imperfecta, peccant tan-

tantùm venialiter. Sed quæ de consuetudine jurandi hîc porro adferri possunt, petenda sunt ex dictis de blasphemia. Ex quibus hîc obiter est adnotandum, quòd cùm neque consuetudo ipsa, neque mera negligentia extirpandi illam, necessariò sit in Confessione explicanda, satis tandem sit, si dicatur: *Pejeravi toties &c.* nihil dicendo de consuetudine, aut negligentia illam deponendi.

191. Sed nunc breviter aliquid addamus de quibusdam jurandi formulis. Itaque juramentum non est I. si dicas: *certè, certissimè, in veritate, fide viri boni, fide boni Christiani, Principis,* vel *Sacerdotis*; *per fidem meam, per conscientiam meam.* Less. *l.*2. *c.*42. & alii. Neque II. si dicas: *DEUS scit, DEUS erit mihi testis, DEUS videt meam conscientiam, DEUS novit, me verum dicere, &c.* hæ enim formulæ sunt tantùm enuntiativæ, narrando nempe & purè asserendo, DEUM id scire & videre, non verò invocativæ divini testimonii. Bonac. *n.*2. Sanch. *l.*9. *c.*2. *n.*20. & alii. Neque III. si dicas: *per meam animam, per elementa &c.* communiter enim, qui ejusmodi verbis utuntur, non intendunt, invocare divinum testimonium, imò de hoc ne cogitant quidem: volunt ergo similibus phrasibus solùm judicare, tam vera esse sua dicta, quàm verum est, animam esse in corpore, elementa in mundo &c. Neque IV. si dicas: *moriar; DEUS me puniat; dæmon me hinc vivum rapiat; grando me feriat &c.* sunt enim potiùs maledictiones seu imprecationes, nisi hunc habeant sensum: *DEUM testor, &, si falsum sit, quod dico, permittat, ut moriar, rapiar à diabolo, puniar &c.* sed in hoc sensu nemo facilè ita loquitur; ut supra de juramento execratorio dixi. Neque V. si dicas: *per Sacramenta, per Chrisma, per sanguinem Christi &c.* hæc enim potiùs rationem blasphemiæ continent. Neque VI. si dicas: *per meum jusjurandum:* nemo enim, si interrogaretur, facilè diceret, se per ea verba velle vocare DEUM in testem sui dicti; sed solùm, sua dicta tam vera esse ac certa, ut, si necesse foret, juramento confirmare posset, & vellet. Neque VII: si dicas: *per has meas vestes, per hos meos capillos &c.* etsi enim alioqui juramentum fieri possit per creaturas, ut dictum est suprà *n.*182. si tamen eæ non habeant aliquid, ratione cujus specialiter reluceat bonitas ac Majestas DEI, non censentur adduci cum respectu ad DEUM. Bonac. *n.*4. & alii. Neque VIII. si dicas: *Hoc tam verum est, quàm sol lucet, quàm hic sedeo, nunc ambulo &c.* quia neque hæc verba sunt invocativa testimonii divini: quod ipsum etiam dicendum est de his, & aliis similibus comparationibus: *Hoc tam verum est, quàm DEUS est; quàm verè DEUS vivit; quàm verè Christus in Eucharistia est; quàm verum est Evangelium*; Item: *sum tam innocens, quàm sit Beata Virgo, &c.* Etsi hæ enim formulæ communiter videantur, & verò etiam judicentur, continere rationem juramenti cum blasphemia; neutra tamen in iis appareat; quia iis nemo in testé vocatur: sed nec blasphemia est, si sit verum, quod dicis, & tuus proferentis animus sit (ut plerumque est) significare tantùm similitudinem, ut sensus sit, hoc esse verum suo modo, sicut alterum est verum suo modo. Si verò usurpans eam phrasin velit significare, suo dicto tantam inesse certitudinem, quanta est in ea fidei veri-

tate,

tate, blasphemia est. Bonac. *n.* 13. & alii. Neque IX. si dicas : *Juro me facturum hoc &c.* nam proferens ea verba, non intendit DEUM in testem vocare; est enim illud verbum juro indifferens ad verum, vel fictum juramentum. Et licet aliquid addatur, quod videatur illud verbum restringere ad rationem juramenti, ut, si dicas : *juro per meam barbam, per hunc meum digitum &c.* quia neque tunc adducitur DEUS in testem ; cùm creatura, quæ adducitur, neque peculiari modo DEI bonitatem &c. manifestet, neque adducatur per ordinem ad DEUM. Bonac. *n.* 7. Sanch. *n.* 3. Suar. *l.* 1. *de juram c.* 13. *n.* 3. Esset tamen X. juramentum, dicere : *per fidem Catholicam : per sanctum Evangelium :* tunc enim censetur in testem vocari DEUS, illius fidei, & Evangelii auctor. Less. *n.* 4. Item jurare censetur, qui jurat *per reliquias, per templa sanctorum &c.* quia in his peculiariter honoratur DEUS, & ita velut in ijs specialiter relucens in testem vocatur. Sanch. *n.* 25. Idem est de ea loquendi forma : *per habitum S. Benedicti, per vestes sacras &c.* quia sunt res sacræ, in quibus DEUS specialiter honoratur. Sanch. *eodem. num.* 25. Suar. *n.* 23. Bonac. *p.* 1. *n.* 5. *& alii.*

192. Verùm ut habeas generalem aliquam regulam dignoscendi, quæ verba verè sint juratoria, hanc accipe ex Tamb. *l.* 3. *in Decal. c.* 1. §. 3. *n.* 6. ubi ante omnia monet, & rectè, attendendum esse ad intentionem proferentis ea verba : hæc unicè hîc est spectanda ; ab ea enim tota hæc res pendet, quæcunque tandem verba sint, quæ adhibentur. Itaque per illa verba, quæ aliquis profert, (suppono autem illum nosse, quid sit jurare) intendit I. positivè invocare DEI testimonium ; vel II. positivè non invocare. vel III. præscindit ab ejusmodi invocatione, id est, nec intendit invocare, nec non intendit, idque sive advertenter, sive ignoranter. Si I. certò erit juramentum. Si II. & III. certò non erit : quia neuter hoc modo invocat DEUM in testem. In II. enim casu expresè excludit invocationem divini testimonii. In III. hoc ipso, quia ab ea abstrahit, eam non adhibet. Hæc autem sunt pro foro tantùm conscientiæ ; nam in foro externo, si verba juramentum verè continentia protulisti, judex te reum juramenti dicet : liberabit verò ab obligatione, si verba tua juramentum certò non contineant.

193. *Maledixi DEO semel.* quod quia continet malitiam blasphemiæ, semper est peccatum mortale ; nisi defectus plenæ advertentiæ excuset. Quid sit maledicere, infrà dicetur. Blasphemus ergo est, qui DEO aliquod malum imprecatur, tribuendo illi, quod illi convenire non potest. v. g. si dicas : Pereat DEUS ; sensus enim est ; amittat DEUS vitam, si res ita se non habet : & tamen constat, in DEUM cadere non posse privationem vitæ, aut aliud quodcunque malum. Bonac. *de blasph. D.* 3. *q.* 8. *p.* 2. *n.* 1. Suar. *de Relig. T.* 1. *tr.* 3. *l.* 1. *c.* 5. *n.* 8. Sanch. *l.* 2. *Mor. c.* 32. *n.* 25. & alii.

194. *Die festo per notabilem missæ partem confabulatus sum semel.* quæ autem pars missæ dicenda sit notabilis, quæ modica, constabit ex dicendis *infrà n.* 247. Porro qui partē notabilem missæ confabulationi impendit, præcepto non satisfacit. *Die operario* (id est, non festo) *sub missa confabulatus sum decies* ; & quidem satis diu :

diu: vel: non tamen diu. Continent ejusmodi confabulationes aliquam irreverentiam, non tamen gravem.

195. *De rebus sacris joculariter locutus sum ter.* Jocus propriè consistit in verbis, & est sermo ad animi relaxationem, seu recreationem compositus; qui si moderatus sit, ad virtutem, quæ communi nomine *Modestia* appellatur, spectat, vel ad *Eutrapeliam*, quæ est species Modestiæ, & in ludicris modum servat. Ceterum si jocus sit de rebus sacris, est contra reverentiam ijs rebus debitam, éstque peccatum veniale, ut, si joco dicas, S. Crispinum & Crispinianum fuisse sutores, S. Petrum fuisse piscatorem, S. Joannem & Paulum fratres eunuchos &c. Bonac. *D. 3. de blasph. q. 8. p. 3. n. 6.* Sanch. *l. 2. mor. c. 32. n. 42.* vide etiam, quæ diximus *suprà n. 181.*

196. *Jocos, eósque frequentes sacræ concioni miscui semel.* Reperiuntur nonnulli, qui putant, se suo concionatoris officio non undequaque satisfeciſse, nisi suas conciones jocis, nugis, ac fabulis refarciant. Sed hi graviter errant; nam I. agunt contra reverentiam & attentionem divino verbo debitam, quam joci valde impediunt; & continent libertatem quandam, tanquam cum æquali in re minimè seria agatur. II. Agunt contra ædificationem, & fructum, qui alioqui ex verbi divini prædicatione haberi potest, tollunt: vis enim, quæ verbo divino inest, rerunditur, &, quæ animis auditorum ex concione, quâ parte sincera erat, & facetijs minimè conspurcata, cum fructu impressa sunt, suffocantur & evanescunt. III. Auctoritatem propriam prostituunt non tantùm, sed omnino etiam perdunt, & vanitatis à populo damnantur; & pro verbi divini præconis titulo potiùs nugigerulorum, & joculatorum merentur. Est hic abusus grave peccatum. Less. *l. 4. c. 4. d. 13. n. 96.* Potest tamen fieri veniale, si joci sint in eadem concione rari, vix ulli ac moderati.

197. *Verbis sacræ scripturæ usus sum ad jocum & facetias bis:* vel: ad *scurrilia, & fabulosa, semel:* vel: *ad hæresin stabiliendam, bis:* vel: *ad superstitiones, bis:* vel: *ad amatoriâ, sive amorem turpem, seu ore seu scripto tenus conciliandum semel:* vel: *ad libros famosos ter.* Est hic abusus sacrilegus juxta dicta *p. 1. n. 54.* & mortaliter malus; quod satis colligitur ex gravissimis verbis, quibus in eum invehitur Concilium Trident. *sess. 4. in fine.* Less. *l. c.* Reginald. *l. 19. n. 57.* Potest tamen fieri venialis vel ex defectu advertentiæ, vel, si, cùm joco fit, contemptus absit, & materia sit levis. Less. *l. 4. c. 4. d. 13. n. 99.*

198. *Contra DEUM murmuravi semel.* Contra ipsius modum agendi & gubernandi res humanas conquerendo, v. g. quasi sit nimis severus & rigidus in permittendis quibusdam malis; nimis indulgens erga malos, aut immitis erga bonos; quòd morbum non avertat; bonum ingenium, divitias &c. non concesserit. Potest hæc querimonia contra DEUM etiam rationem blasphemiæ continere; quo proinde casu erit peccatum mortale, & specialiter in Confessione exprimendum.

199. *Cantilenas profanas, & turpes miscui divino cultui semel.* Perinde autem hoc est, sive illæ voce humana, sive organo, aut alio quocunque instrumento musico proferantur, vel patitur quis, aut procurat, ut misceantur; quia & cultui divino, &

& DEO ipsi irrogatur injuria, & quidem gravis, quòd mysterio, quo sanctius non est in Ecclesia DEI, tam profana & turpia miscere, non videatur esse leve: quod colligitur ex Concilio Trident. *sess. 22. in decreto de observan. & evitan. in celebrat. Missæ.* vide Navar. *in tr. de orat. & horis canon. c. 16. n. 46.* & in Man. *c. 12. n. 87.* ubi addit, posse illos excusari, qui præ rustica simplicitate putant ista licere, cùm videant, consuetudinem ita ferre. Deberent tamen moniti ab his abstinere.

§. II.

Peccata oris contra proximum.

200. *Alterius famæ detraxi leviter octies; graviter semel.* Detractio est alienæ famæ injusta violatio: & fit generatim dupliciter; directè & indirectè. Directè I. falsum crimen imponendo. II. Amplificando verum crimen. III. Verum quidem, sed adhuc planè occultum referendo. IV. Perperam alterius bonum opus explicando, quasi videlicet malâ intentione sit gestum: ut, si dicas adolescentem aut civem N. frequenter confiteri eo solùm fine, ut parentibus, præceptoribus, Præsidi Sodalitatis, Parocho, Confessario &c. placeat. Et hi modi comprehenduntur hoc versiculo. *Imponens, augens, manifestans, in mala vertens.*

201. Indirectè verò fit. I. Negando rectè facta & bona alterius. II. Minuendo rectè facta, vel laudes alterius. III. Reticendo bona alterius eo loco & tempore, quo ceteri reticentiam alterius pro tacita vituperatione vel opprobrio accipiunt. IV. Frigidè laudando, ut hoc ipsum laudari cedat in vituperium & opprobrium. Et hi modi hoc carmine continentur. *Qui negat, aut minuit, reticet, laudátque remissè.*

202. Est adhuc alia divisio detractionis, in materialem, & formalem: ista est, quæ fit animo seu directâ & expressâ intentione lædendi famam alicujus: illa est, quæ fit absque tali expresso lædendi famam proposito, cum advertentia tamen, id, quod loquimur, esse famæ denigrativum.

203. Omnes detractiones, quodcunque demum malum manifestetur, aut bonum minuatur, sunt ejusdem speciei: & ideo non est necesse in Confessione dicere; *alterius famam læsi fornicationem, adulterium &c. manifestando*: satis est, dicere: *Graviter alterius famam læsi.* Bonac. *de Restitut. D. 2. q. 4. p. 1. n. 8.* Tambur. *l. 2. c. 9. §. 1. n. 2.* nisi addatur nova circumstantia specifica, v. g. si ii, quorum fama læditur, sint parentes; quo nomine etiam avus & proavus venit. Tamb. *c. 5. §. 1. n. 1.* Bonac. *n. 9.* tunc enim etiam pietati repugnat. Et ideo si his graviter detrahas, id etiam in Confessione specialiter est exprimendum; quod tamen in furto eisdem facto non est necessarium: nisi fortè filius tantum auferat parentibus, ut idcirco in extremam vel gravem necessitatem incidant; quia omne quidem furtum est contra Justitiam; non tamen, nisi in dicto vel simili casu, contra pietatem: Quamvis Azor. *p. 3. l. 13. c. 5. q. 1.* velit, detractionem contra parentes non differre specie ab alijs detractionibus. Idem est de contumelia.

204. Est autem detractio etiam ex suo genere peccatum mortale. Laym. *l.* 3. *s.*5. *tr.*3. *p.*2. *c.*3. *n.*2. *& 4. & alii communiter*: sive id, quod refertur, verum sit, sed occultum; sive falsum; habétque annexam obligationem restituendi, seu retractandi coram iis, quibus præsentibus alterius fama læsa est. Quod tamen non est æquè facile & expeditum, cùm crimen, quod manifestas, est verum; quàm est, si sit falsum; si enim falsum sit, debes coram iis, coram quibus detraxisti, apertè dicere, te falsum dixisse; licèt id in æquale, vel paulò majus dedecus tibi vertatur: æquiùs enim est, ut damnum patiatur is, qui injustè intulit, quàm ut innocens illud ferat. At si detractori ex ea restitutione notabiliter majus damnum immineat, non tenetur eam facere; alioquin enim aliquid ultra æqualitatem redderet, secus ac Justitia commutativa exigit, ad quod nemo rationabiliter obligari potest. Hinc si restituere famam non possis, nisi cum periculo propriæ vitæ, Bonac. *p. ult. n.*11. Tamb. *n.* 22. aut multò majori jacturâ tuæ famæ, quàm alter patiatur in sua, ad id non teneris. Bonac. *n.*12. Tamb. *n.*21. Sic vir gravis v.g. Prælatus, non tenetur dicere, se mentitum esse; id enim maximo dedecori ipsi foret: satis ergo est, si restituat famam eo modo, quo tenetur is, qui crimen verum propalavit, de quo jam. Si ergo quis crimen verum vulgavit, idonei loquendi modi adhibendi sunt, qui sine mendacio possunt adhiberi; dicendo v. g. memini me de Petro hoc dicere; sed feci ipsi injuriam, erravi &c. imò cùm debita æquivocatione poterit absolutè dicere, se verum non dixisse, se nihil de tali defectu scire, Petrum illud crimen non perpetrâsse &c. Sufficit non rarò, infamarum laudare in eodem genere, in quo detraxisti, nullâ tamen criminis detecti mentione factâ; ut si dixisti, Petrum esse hominem avarum, dicas, eum multas facere & fecisse eleëmosynas. Et hic modus est maximè congruus & oportunus famæ restitutioni. Bonac. *p.*15. *n.*3. Reginald. *l.*10. *n.*34. Tamb. *l. c.*

205. Ceterùm etsi detractioni onus restituendi famam sit annexum, variæ tamen causæ sunt, quæ ab eo possint liberare. I. si detectio criminis occulti non sit contra Justitiam: ut si illud deferas ad superiorem, cujus est illud emendare, corrigere, aut punire. II. Si quis omnino inculpatè læsit famam, quia bonâ fide credidit, crimen jam esse publicum, cùm tamen non esset. Bonac. *p.*6. *n.*20. III. Quando quis consentit in suam infamationem, seu cedit juri suo, quod habet ad famam; ut fit in quibusdam Religiosis ordinibus. IV. Quando infamatus remittit suæ famæ restitutionem: modò ea condonatio non cedat in detrimentum alterius. Tamb. §.3. *n.*10. Bonac. *p. ult. n.* 5. *& alii.* V. Si quis ita infamis est, ut prudenter judicetur, non passurus novam infamiam ex nova detractione. Tamb. *n.*12. VI. Si detractio sit inefficax: quia nempe audientes non credunt, vel quia detrahens exiguam vel nullam habet auctoritatem, eò quòd habeatur pro mendaci, vel quòd joco tantùm vel ex ira dixerit. Bonac. *n.*10. Navar. *c.*18. *n.* 44. &alii. VII. Quando infamatus aliunde suam jam recuperaverit famam. Bonac. *n.*7. Tamb. *n.*

13. VIII. Quando infamia jam aliis in oblivionem transiit, & ex audientium mente jam excidit. Bonac. *n.6.& p.13. n.1.* Reginald. *l.10.n.340.* Tamb. *n.14.* ad quod aliqui putant sufficere annos 20. desumptâ fortassis hac temporis determinatione ex proportione ad tempus, quo in quibusdam casibus fit præscriptio. Sed de hoc prudentes judicent: forsan adhuc brevius tempus sufficit ad infamiam obliterandam. IX. Si quis prudenter judicet, suam retractationem nihil esse profecturam Tambur. *n.* 18. X. Qui famam injustè ablatam non potest restituere, non tenetur eam pecuniâ compensare, etsi infamatus petat sibi pecuniâ satisfieri. Bonac. *n.14.* Tamb. *n.23.* Nemo enim tenetur restituere, nisi quod ablatum est; & quidem in eodem genere, in quo alter damnum est passus; nisi fortè reddatur æquivalens: sed pecunia non æquivalet famæ. Ergo pro fama ablata non nisi famam reddere debes. XI. Si quis post famam sibi à te ablatam cæpit laborare infamiâ publicâ in eodem vel simili crimine, de quo illum notâsti. Tamb. *n.* 15. si enim crimen sit publicum sive justè v.g. per sententiam judicis, sive per injuriam, jam fas est de eo loqui citra læsionem Justitiæ: publicitas enim facti jam tribuit licentiam loquendi, ita ut non censeatur nova injuria per eum sermonem inferri. Less. *l.2. c.* 11. *n.13.* Tamb. §.2. *n.9.* Quando autem crimen censeatur publicum publicitate facti, Sanch. *l.2. Mor. c.*11. *n.19.* & *l.* 8. *de Matrim. D.24. n.55.* & Molin. *T.4. D.31. n.3.* variè explicant; quos tamen cùm Tamb. §. 2. *n.10.* non probâsset, dixit, illud videri publicum, quod prudenter, & ex circumstantiis judicatur facilè esse communiter evulgandum. Ex his autem patet, eum, qui crimen, in uno loco publicum, aliis nescientibus narrat, aut in locis etiam remotioribus, ad quæ per litterarum commercium, vel aliter illius criminis notitia pervenire potest, evulgat, non peccare contra justitiam, adeóque ad famam restituendam non teneri. Less. *n.* 75. Tamb. *n.*11. Bonac. *p.6. n.2.* & alii. An autem talis divulgator saltem contra charitatem peccet, dubium est. Less. *n.* 78. affirmat. Sed Lugo *D.14. de just. s.5. n.68.* Tamb. *n.12.* & alii ab ipso relati hoc ipsum negant: nisi fortè ex hac tua alieni & publici criminis vulgatione aliud præter infamiam damnum grave contingat infamato. Tamb. *n.15.* XII. Excusatur is, qui crimen alterius verum, injustè propalatum, aliis manifestat: Bonac. *p.6. n.3.* dummodo ea evulgatio ortum non habeat ex Sacramentali Confessione; in hujus enim singularem favorem & reverentiam tam arcta secreti obligatio est imposita, ut à notitia criminis ad quemcunque demum ea pervenerit, nunquam separari queat. Lugo *n.* 67. Navar. *in Cap. Sacerdos. Dist.6. de Pœnit. n.42.* pro quo facit, quòd res, ad quemcunque transeat, cum suo onere transeat. *Cap. ex litteris. de pignor.* & *Cap. Pastoralis, de decimis.* Hinc ne Judex quidem in crimen ita injustè ad se perlatum inquirere potest, aut procedere. XIII. Excusaris ab obligatione, saltem gravi, restituendi famam, si levis quoque fuerit ejus læsio, ut esse potest, ut jam dicemus.

206. Itaque detractio levis est, si id, quod

quod narratur, alterius famæ seu existimationi parùm seu non notabiliter nocet apud audientes: quod contingere potest I. ex defectu plenæ advertentiæ. II. si defectus leves proximorum narrentur, vel generalibus solùm peccatorum nominibus pronuntientur, de aliquo dicendo, illum esse superbum, avarum, iracundum, mendacem &c. nisi fortè conditio personæ talis sit, ut in ea ejusmodi defectus censeantur magni momenti. Tamb. *n.*4. ut si de viro gravi aut Religioso dicas, eum assuetum esse mendaciis: tunc enim detractio esset gravis. III. si defectus naturales revelentur (nisi inde notabile damnum sequatur,) sive illi defectus sint animi; ut si dicas, quempiam esse ignarum, parvi judicii, parvi ingenii &c. sive corporis, ut esse cæcum, gibbosum, claudum, &c. IV. si ratione conditionis personæ peccata, alioqui etiam gravia, non censeantur notabiliter lædere famam: ut si persona, cui detrahitur, sit vilis, aut ita affecta, ut crimen vel impositum, vel commissum non magno sibi dedecori ducat: ideo si quis dicat, militem commisisse duellum, habere concubinam, vel de quibusdam juvenibus (v. g. de iis, qui venerea sibi non ducunt dedecori, seu potiùs de illis, aut alio peccato se jactant) referat rem veneream, vel aliud peccatum, de quo se jactant, non est peccatum, saltem mortale. Præ ceteris autem vitiis peccata carnis maximæ infamiæ sunt personis honestis: sunt enim quædam personæ, quæ ex quibuslibet inhonestis redduntur infames, ut puellæ honestæ, Moniales, Religiosi, & hujusmodi sui nominis curam habentes. Et ideo si quid venereum, sive falsum, sive verum, occultum tamen, de iis referatur, faciliùs sit mortalis detractio, quàm si aliud peccatum mortale referatur. V. Minuitur gravitas detractionis ex conditione personæ detrahentis, ut, si hæc vilis sit, vel talis, cui vel levis, vel etiam nulla fides habeatur: ex quo proinde capite excusari possunt mulierculæ viles, aut pueri, qui facilè solent aliorum vitia detegere. Tambur. §.2. *n.*5. & alii. VI. si res non asseverando, sed dubitando, vel ex auditu aliorum, qui tamen sunt fide parùm digni, referatur. Bonac. *p.*5. *n.*2. Si enim ex persona, quæ sit fide digna & magnæ auctoritatis tale quid referatur, à peccato gravi non excusabitur. Tamb. *l.c.* & alii. VII. Detractio non est, si quis peccatum alterius occultum, cùm ad delinquentis emendationem aut correctionem est necessarium, revelet ei, qui potest mederi; aut qui grave damnum, quod imminet alicui personæ, aut ipsi etiam delinquenti, aut Reipub. avertere potest: aut consilium, aut auxilium, quo quis hic nunc opus habet, dare vel ferre &c. Tamb. §.3. *n.*21. Bonac. *p.*3. *n.*1. & 4. VIII. Si ad leniendum dolorem, vel solatium capiendum narretur. Joan. de la Crux apud Dian. *p.*3. *tr.*5. *R.*32.

207. Addunt aliqui IX. Non esse peccatum mortale, si quis sine ulla causa crimen alterius occultum manifestet uni vel duobus viris prudentibus & taciturnis. Tamb. §.2. *n.*7. Reginald. *l.*24. *n.*75. Bonac. *n.*2. & alii. Et hac de causa à mortali excusant illum, qui in Confessione complicè manifestat, eò quòd tunc complicis fama non videatur notabiliter lædi. Sed Lugo *D.*14. *s.*4. *n.*51. Less. *l.*2. *c.* 11. *d.*

11. d. 11. n. 70. Laym. l. 3. tr. 3. p. 2. c. 3. n. 6. & alii id meritò negant: tum quia alioqui is, qui solus audiret detrahentem, non peccaret graviter, etsi cùm facilè posset, eum non corrigeret; posset enim de se meritò credere, se secretum servaturum: tum quia aliàs illa non paucorum Theologorum doctrina non esset ferenda, cùm docent, in Confessione omitti posse peccatum, quod aliter exprimi non posset, nisi nominando complicem, Confessario notum; siquidem alius, cui complex sit ignotus, non sit ad manum: si enim talis adesset, ajunt, potiùs ad hunc accedendum esse; tum quia in morali æstimatione majoris momenti est jactura famæ seu bonæ existimationis apud unum vel alterum virum prudentem, & magnæ auctoritatis, præsertim apud Superiorem, à quo delinquens pendet, vel cum quo assiduè versatur, quàm apud plurimos infimæ sortis & conditionis homines; tum quia hic taciturnus vir, qui audit, poterit iterum unum prudentem reperire, cui, quod audivit, aperiat: & hic rursus alium, & sic deinceps, usque dum tandem fama per totam urbem circumferat illud crimen, quod in principio erat occultissimum. Sed hoc non est tolerandum. Nos ex alio principio judicamus, complicem in Confessione nominari posse. Vide, quæ diximus *sup. n.* 44.

208. Ceterùm illud quoque hoc loco attendendum est, an vel illi, quorum fama læditur, plures sint; tunc enim sic oportet detractionem exprimere: *Aliorum famæ coram aliis* (vel: coram alio) *graviter detraxi semel, leviter quinquies:* vel si is, cujus fama coram pluribus læsa est, fuerit tantùm unus: *Alterius famam coram aliis* (vel: coram alio) *læsi graviter bis.*

209. *Contumeliâ gravi affecti Proximum semel, levi octies.* Est autem contumelia honoris alieni injusta violatio, seu injusta inhonoratio alicujus; quæ fit per verba, vel signa denotantia malum culpæ, vel pœnæ, ut, si varia cognomina imponas, aut peccatum vel defectum etiam naturalem exprobres: & alia est, quæ *improperium*, alia, quæ *convitium* appellatur. Porro hæc tria, nempe improperium, convitium & contumelia sunt inter se diversa materialiter tantùm. Contumelia tamen propriè est, quæ fit per verba significantia malum culpæ, ut cùm alterum compellamus furem, latronem, hæreticum, adulterum, fornicarium &c. hæc enim ad malum culpæ pertinent: quò spectant etiam quædam vulgaria cognomina: Schleppsack / Leckersbueb / Spicker &c. Convitium est, cùm significamus defectum in malo pœnæ; ut si objicias alteri cæcitatem, gibbum, claudicationem, tarditatem aut stupiditatem ingenii; item, si voces alterum stultum, truncum, asinum, insensatum, illegitimè natum &c. hæc enim ad malum pœnæ spectant; quo pertinent etiam vulgaria quædam agnomina, quibus solent sibi invicem exprobrare defectus corporis vel artis, v.g. dicendo, du fauler Esel / ungeschickter Dölpel / Galgenvogl / Galgenschwengl. ꝛc. gelber / krumer Hundt. ꝛc. Tolet. l. 5. c. 9. Improperium propriè est, cùm significamus defectū in malo indigentiæ, cui per nos auxilium est præstitum: ut si alicui exprobres, quòd fuerit vile mendicabulum, obscurissimo genere natus, & à te adjutus emerserit &c. Reginald. l. 24. n. 99.

Differunt etiam convitium & improperium, quòd illud absenti, istud præsenti inferatur. Fit præterea contumelia quandoque scripto; & est *famosus libellus*, gravissimè in jure prohibitus, & ab aliis ad detractionem reducitur: quandoque etiam facto; ut si ad alterius januam cornua, patibulum &c. apponas: si aures asininas alterius vestibus assuas, vel aliquid aliud repræsentes, quod ejus honorem lædat.

210. Fit autem contumelia subinde ex directa & expressa intentione alterum inhonorandi: & est contumelia formalis: subinde sine tali animo, sed cum advertentia, verba, quæ proferuntur, vel opera, quæ fiunt, esse verè inhonorativa alterius: & est Contumelia materialis.

211. Contumelia una non differt ab alia. Bonac. *de Restit. D.2. q.5. p.1. n.5.* Reginald. *n.102.* & alii. Et ideo non est scrupulosè distinguendum, fuerítne convitium, an improperium; an alterum furem appellaveris, vel latronem, meretricis filium, asinum &c. sufficit enim omnia uno contumeliæ nomine comprehendere, & modo *suprà n.29.* dicto explicare, vel etiam nomine convitii, dicendo: *Gravi, vel: levi convitio alium affeci semel.* Nisi fortassis ratione circumstantiæ specificæ nova addatur malitia; ut si proprios parentes contumeliâ afficias; hæc enim circumstantia specialiter est in Confessione explicanda. Tamb. *l.2.c.5.§.1.n.2.*

212. Est autem contumelia ex suo genere peccatum mortale: &, si injuria fuerit notabilis, est verè & de facto tale. Bonac. *n.3.* Reginald. *n.100.* & alii. Potest tamen fieri veniale, I. ex defectu plenæ advertentiæ. II. ob levitatem, seu parvitatem materiæ. III. ex conditione personæ exprobrantis; ratione enim hujus exprobratio rerum, etiam gravium, sæpe non censetur notabiliter lædere honorem; ut si puer ex ira dicat fratri suo: *tu es filius meretricis*: contumelia hæc non est gravis. Sic sæpe non sunt contumeliæ graves, quæ inter personas viles, aut parvimomenti jaciuntur, ut inter mulierculas, viles famulos, pueros, qui sæpe rixari solent, & invicem convitiis se conspergere, prout in os veniunt. Bonac. *n.4.* IV. si fiat joco, etsi alioqui adsit plena deliberatio, & injuria sit magna. Bonac. *Ibi.* Imò V. Potest excusari ab omni peccato, si nimirum fiat gratiâ correctionis. Bonac. *l.c. & alii.* sic nimirum Magister facit cum discipulo, dominus cum famulo, pater cum filio, superior cum subdito: sic Christus vocavit discipulos stultos. Luc. *ult.* & Paulus Galatas *insensatos Cap.3.* Quòd si autem non fiat animo correctionis, peccatum est: non enim licet superiori, jaculari convitia in subditos. Bonac. *l.c.* imò, si persona, cui contumelia infertur, sit honorata, peccatum mortale erit, si eidem ab eodem superiore magnum convitium inferatur.

213. *Mentitus sum octies.* Mendacium est locutio contra mentem: si nimirum aliquid affirmes, quod judicas non esse; vel neges, quod judicas esse, idque fallendi causâ. Opponitur veritati, quæ est virtus inclinans hominem ad locutionem menti conformandam; ut nempe homo non loquatur aliud, & aliud sentiat; hoc est enim alterum fallere. Potest autem aliquis falsum dicere dupliciter: I. si neget, aut affirmet, rem aliter se habere, quàm

quàm verè & à parte rei se habeat; quia judicat alter se habere ; ut, si Petrum, quem judicat domi non esse, cùm tamen sit, dicat, eum domi non esse : vel vice versâ; quo modo dicitur falsum sine mendacio. II. si Petrum , qui non est domi, judicet & sentiat, domi non esse, & tamen dicat, domi esse, dicit falsum cum mendacio : imò potest dicere mendacium sine falsitate, ut, si putet, Petrum domi non esse, cùm sit, ipse tamen affirmet, eum domi esse ; verum enim tunc dicit, quia Petrus verè domi est ; mentitur autem, quia aliter loquitur, ac sentit. Laym. *l. 4. tr. 3. c. 13. n. 2.* Ceterùm per locutionem non intelligitur solum verbum ore prolatum, sed etiam scriptura, & quodlibet aliud signum, quo aliud manifestamus, quàm quod mente sentimus. Et hæc mendacij species, quæ fit signis factorum ad alterum fallendum compositis, vocatur *simulatio*; de qua videri potest S. Thomas 2. 2. *q.* III. *a.* 1. *in C.*

214. Jam verò à ratione mendacij excluduntur I. joci, qui ita proferuntur, vel fiunt, ut ex ipso agendi aut enuntiandi modo appareat, falsum esse, quod exteriùs enuntiatur ; cùm desit animus fallendi, etsi alter per simplicitatem decipiatur. Neque per hoc eliminatur mendacium jocosum ; nam istud propriè fit animo fallendi adientem, seu falsam opinionem ingenerandi, sive reipsa decipiatur, sive non. At jocus tali animo non fit. II. locutiones tropicæ; ipsæque adeo ironiæ & hyperbolæ, fabulæ & parabolæ, quia verum sensum continent, quem loquens etiam intendit exprimere, licèt simul etiam animadvertat, eum ab audiente non statim apprehendi, sed alium fallum : quod tamen loquens non intendit, sed permittit. II. Amphibologicæ locutiones, de quibus postea Laym. *n.* 3. & 4. Interim, quotuplex sit mendacium, edisseramus.

215. Est ergo mendacium triplex. I. Perniciosum, quod injustum alicujus damnum & detrimentum cedit. II. officiosum, quod nullam continet injuriam, sed propriam vel alienam intendit utilitatem ; cùm nimirum boni alicujus obtinendi, vel mali à se vel proximo avertendi causâ profertur : quod pueris, famulis & personis verecundis frequens est, quando se excusant, & in malo facto deprehendi nolunt, & ruborem vel pœnam declinare cupiunt. III. Jocosum, quod nec detrimentum parit, nec utilitatem, sed solius voluptatis seu propriæ seu alienæ causâ, cum intentione tamen, ut Laym. *n.* 4. notat, fallendi profertur.

216. Mendacium est intrinsecè malum, ut nullo casu seu ob nullam necessitatem, etiam ad propriam vitam conservandam, cohonestari seu licitum fieri possit. Less. *l.* 2. *c.* 47. *n.* 26. *& alij communiter* contra quosdam antiquos, qui, ut videre est apud Less. *n.* 38. Laym. *n.* 9. putarunt, ob magnam aliquam utilitatem licitum esse mendacium. Et in specie mendacium jocosum & officiosum peccati venialis limites non excedunt. Less. *n.* 44. nisi fiant cum juramento, cum hoc enim si conjunctæ sint hæ duæ mendacij species, semper sunt peccata mortalia, sunt enim vera perjuria, quæ in quacunque materia sunt gravia peccata juxta dicta suprà *n.* 186. Reginald. *n.* 14. quin eadem mendacia si dicantur à viris, qui sunt in statu perfectionis, arguuntur à nonnullis de gravi malitia: sed ut Reginald. *ibid.* monstrat non rectè, nisi accedat ratio gravis scandali. At verò menda-

cium pernicioſum eſt ex ſuo genere peccatum mortale. Leſſ. *n.* 44. Reginald. *n.* 16. *& alii.* & defacto eſt mortale, ſi fiat cum plena advertentia, & ſimul cum notabili damno proximi, v. g. in detractione, contractu iniquo, vel præjudicio gravi contra honorem DEI v. g. in Religione, Sacramento Confeſſionis &c. Poteſt autem fieri veniale ob plenæ advertentiæ defectum, vel levitatem materiæ, ut in parva detractione, vel deceptione proximi: quod proinde in Confeſſione ſic eſt exprimendum: *Mentitus ſum cum gravi damno proximi ſemel*: vel: *cum levi bis.* Reliqua duo mendacij genera ſatis exprimuntur eo, quem dixi, modo, ſiquidem cum juramento non ſint conjuncta. Verùm ad tollendam omnem ambiguitatem, poſſet addi: *ſine cujuſquam damno.*

217. Ceterùm quæ hactenus ſunt dicta, debent intelligi de omni mendacio, ſive ſit oris, ſive operis: quæ poſterior mendacij ſpecies *ſimulatio* dicitur, quâ aliquis externo opere exhibet aliud, quàm in corde ſentit, animo fallendi alterum. Eſt & ſimulatio intrinſecè mala, nunquam licita; cùm ſit verum mendacium; cùm enim perverſitas mendacii in eo conſiſtat, ut ſignis, quæ alioqui ad exprimendum mentis judicium & ſenſum inſtituta ſunt, abutamur, & ijs aliud, quàm quod mente tenemus, ſignificemus ad alterum decipiendum, ſeu falſum ipſi conceptum ingenerandum; perinde eſt, per quæ ſigna id fiat, ſive per verba, ſive per facta; utrumque enim eſt contra Veracitatem, quæ eſt virtus inclinans hominem & obligans, ut verba ſeu quæcunque ſigna judicii interni ſignificativa menti conformemus, atque adeo, ne, quod mens affirmat, lingua neget; & viciſſim, ne mens neget, quod lingua affirmat: alioqui contradictio erit inter interiora & exteriora in eodem homine, quod eſt turpe & vituperabile.

218. Sed jam hac occaſione quid de amphibologijs ſeu æquivocationibus; quidve de reſtrictionibus, quæ purè mentales appellantur, ſentiendum ſit, aperiamus. Itaque Amphibologia eſt locutio ambigua, quæ duos ſenſus habere poteſt, unum verum, quem ſi loquens intendat, non mentitur, licèt animadvertat, audientem verba in altero ſenſu, qui falſus eſt, accepturum, atque adeò deceptum iri, quippe quam deceptionem ſuam illâ locutione non efficiat, ſed permittat. Quòd autem ſic loquens non mentiatur, inde patet, quia non loquitur contra propriam mentem, cui ad vitandum mendacium ſua verba conformare debet, non autem alienæ; non enim hanc, ſed illam verba externa enuntiant. Eadem eſt ratio de ſignis factorum, quæ præter moralem ſignificationem, quam ex conſuetudine, vel hominum inſtitutione habent, naturalem interim uſum & commoditatem retinent, prout videre eſt apud Laym. *l.* 2. *c.* 11. *n.* 4.

219. Et Amphibologias quidem licitas eſſe, ſi ijs utendi juſta ſit cauſa, communis ferè habet ſententia apud Leſſ. *l.* 2. *c.* 42. *d.* 9. *n.* 47. cùm enim præceptum dicendi veritatem ſit affirmativum, non tenemur eam ex natura hujus præcepti ſemper & quolibet caſu manifeſtare, ſed poſſumus quandoque locutione ad utrumque ſenſum, verum vel falſum in audiente ingenerandum compoſitâ occultare; modò nos ipſi, ut mendacium evitemus, ſenſum verum, cùm loquimur, intendamus:

non

non enim verba noſtra alienæ, ſed noſtræ menti, ut diximus paulò antè, conformare tenemur. Et idcirco poſſumus locutionem in alio ſenſu, quàm ſit ille, quem alter intendit, uſurpare, & aliena à propoſito alterius reſpondere; modò adhæc interveniat juſta cauſa. Juſta autem cauſa eſſe poteſt neceſſitas vel utilitas ad ſalutem corporis, ad conſervationem honoris Divini, vel etiam rei familiaris; vel etiam quando injuſta interrogatio proponitur; vel alia, ad quam hîc & nunc non expedit reſpondere.

220. Hinc licitum eſt æquivocatione uti I. ſi quis in Judicio interrogetur, an debeat mille ſibi mutuò data, poteſt, ſi illa reſtituit, reſpondere ſe non debere. II. ſi mulier poſt confiſcata ſui viri bona ſuam dotem reſervet, & interrogetur, an ex illis bonis nihil ſibi retinuerit, poteſt reſpondere, ſe nihil (ſcilicet quod alienum eſſet) retinuiſſe. III. Confeſſarius interrogatus de peccato in Confeſſione audito, poteſt negare, ſe quidquam de eo ſcire, ſcilicet ſcientiâ communicabili; de hac enim intelligendus eſt interrogans. Et hoc modo etiam Chriſti verba *Matth.* 24. & *Marci* 13. ſunt accipienda, cùm dixit, de illa die & hora (nempe Judicii) neque filium ſcire. Eodem etiam modo Legatum Principis poteſt dicere, ſe neſcire, quod non habet in mandatis, ut aperiât. IV. Poteſt quis ſuum crimen occultum negare ſubintelligendo, ut publicum. V. poteſt à Judice interrogatus, an commiſerit homicidium v. g. an Petrum occiderit, negare, ſe commiſiſſe, ſi commiſit ad juſtam & neceſſariam ſuam defenſionem: interrogatur enim de homicidio, ut criminoſo; quale non eſt, quod pro ſua neceſſaria defenſione fit. VI. Reus juridicè interrogatus de delicto, quod ſine propria illius Confeſſione plenè probari nequit, poteſt illud negare, ſi ex illa Confeſſione ſit incurſurus periculum vitæ. Cujus præcipua ratio ex eo deſumenda eſt, quod res valde difficilis reputatur mortaliter pro impoſſibili, ad quam, ut materia de Legibus docetur, præcipiendam humana poteſtas ſe nequit extendere: at verò Confeſſio veritatis, quæ reo certam mortem parat, eſt res longè difficillima: ergo Judicis præceptum ad eam ſe non poteſt extendere, cùm, ut habetur, *L. 4. ff. de teſt.* nec ad teſtificandum contra parentes aut ſanguine junctos obligare poſſit. Ita Lugo *de juſtit. D.* 40. *ſ.* 1. *n.* 15. Sancius *in ſelectis D.* 43. *à n.* 29. quos refert & ſequitur Tambur. *l.* 3. *in Decal. c.* 4. §. 3. *n.* 5. cum viginti duobus alijs Doctoribus: Quod extenditur etiam ad quodcunque aliud grave malum v. g. exilium, bonorum omnium amiſſionem &c. ad hæc enim tam gravia mala, perinde ac ad mortem avertendam, à natura jus accepimus. Lugo. *n.* 15. Et hoc multò magis locum habet, ſi judex interroget nullo ſervato juris ordine. VII. Reus poteſt ad vitanda gravia tormenta ſibi imponere crimen capitale, etiam falſum, pro quo adducuntur teſtes &c. qui vita non videtur digna, ut cum tanto cruciatu ſervetur. Debet autem tunc, ut mendacium evitet, ut æquivocatione, quæ omnium commodiſſima videtur eſſe hæc: fateor, me hoc crimen commiſiſſe eo modo, quo vobis per teſtes productos innoteſcit. vide etiam infrà dicenda. VIII. Poſſunt

hæc omnia, si res ita ferat, & ratio postulat, etiam juramento confirmari; modò debita & congrua æquivocatio adhibeatur. Less. *n.* 47. aliàs mendacium erit cum perjurio, ut notum est.

221. Quod jam attinet ad restrictionem purè mentalem, ea non est oratio verè ambigua, sed spectatis circumstantijs, in quibus profertur, ad unum sensum, quem exterius habet, ita est determinata, ut vi verborum, quibus loquens utitur, sensus ille, quem loquens in mente tenet, ab audiente non possit percipi. Hæc valde fugienda studioso virtutis seu viro seu adolescenti. Continet enim noxam mendacij, sicut & Laym. *n.* 6. & Coninch. *de act. supernat. l.* 1. *D.* 10. *dub.* 3. *n.* 58. & alij eam à mendacio non omnino excusant. Certè calliditas hæc valde dedecet candida pectora; inimica est veritati; usum communis sermonis pervertit; civilem inter se hominum consuetudinem & commercium omnino tollit, ac pessumdat; fidem dictis hominum ferè omnem abrogat. Qui enim ejusmodi restrictione utuntur, meritò tales æstimantur, quibus in nulla re fidem habeas; de ijs semper dubites, an eâ restrictione utantur, atque ita aliter loquantur, quàm sentiant. Nec refert, quòd protestentur se jam sincerè, & planè loqui: quia potero dubitare, an non in his etiam verbis lateat restrictio mentalis. Coninch. *n.* 58. Laym. *n.* 12. Hâc restrictione frequenter utuntur pueri, famuli &c. qui suorum præceptorum, Dominorum justas interrogationes hâc astutiâ eludunt, ne videlicet in suis delictis ab ijsdem suis heris & præceptoribus deprehensi vapulent.

222. Exempla talium restrictionum sunt. I. si puer vel famulus interrogatus, an vitrum fregerit, neget se fregisse, subintelligendo, priori mense, cùm tamen non quidem priori, sed hoc mense fregerit. II. si quis interrogatus à viatore, éstne latro in sylva, respondeat; non est: hoc verbum *est* non accipiendo ad significandam existentiam, sed ad comestionem: verè enim utrumque significat idem verbum. III. si interrogatus, an Cæsar sit Viennæ, respondeat, non esse, subintelligendo, Viennæ, quæ est in Gallia, non quæ est in Austria. IV. si interrogatus, an viderit unquam Cæsarem, affirmet, se multoties vidisse subaudiendo, depictum in tabula. V. si bene ebrius arguatur de sua ebrietate & crapula, constanter neget, se unquam fuisse ebrium, intelligendo lacte vel mulso. Et sexcenta alia his similia. In 2. 3. & 4. exemplo verba *est*, *Vienna* & *Cæsar* sunt quidem secundùm se æquivoca & duplicis sensûs, sed quia ab interrogante sunt hîc & nunc determinata tantùm ad unum, ideo interrogatus non potest in altero per illa respondere, nisi cum restrictione mentali.

223. Restrictiones purè mentales antehac aliquibus visæ non sunt ita illicitæ, ut nunquam prorsus ijs liceret uti: licitæ enim censebantur 1. ex necessitate (si nimirum nullus ampliùs modus superesset malum imminens effugiendi) vel 2. ex alia justa causa. Juxta istos ergo Auctores I. si quis habeat librum, charum, quia rarum, quem se recepturum ampliùs non sperat, difficulter proinde concedit, potest petenti illum negare, se habere; subintelligendo ad commodandum

Dian.

Dian. *in summa V. Juramentum n. 6.* II. si petens non habeat jus quærendi, quod quærit, & importunè te urget ad respondendum suæ petitioni, v. g. qui novit alterius crimen occultum, aut ipse commisit, potest, si ab eo, cujus illud scire nihil interest, interrogetur, respondere, se de illo nihil scire, vel non fecisse; mente intelligendo, eo modo, ut possit, aut teneatur ipsi dicere. III. qui novit aliquid sub secreto, potest alteri importunè & iniquè urgenti ejus secreti revelationem, dicere, se nescire; intelligendo, ut possit patefacere: non enim ita scit. Verbo: quoties ab illo, cujus nihil interest scire, quod interrogat, importunè urgeris ad respondendum ejus interrogationi: quoties si ad mentem interrogantis respondeas, tibi non leve incommodum immineat, quod tamen dictâ calliditate potes evitare &c. toties ut prædicti Auctores voluerunt, potes in sermone tuo tacitâ mentis restrictione uti; quia, etsi alter inde decipiatur, id tamen tu directè non intendis, sed solùm vis tegere tuam intentionem, ne ipse eam cum tuo incommodo cognoscat: quod autem ipse falsum judicium formet, ipse sibi imputet; tu enim ad id permissivè tantùm te habes; & uteris jure tuo. Ita isti. Ceterùm si nihil sit, quod ejusmodi restrictiones excuset, tunc etiam juxta illos Veracitas urget ad verba non tantùm tuæ, sed etiam alienæ menti conformanda, propter vinculum humanæ societatis, & bonum publicum, qua de re vide Valent. *T. 3. D. 5. q. 13. p. 2. prope finem.* Verùm sententia Restrictiones mentales à mendacio liberans vel licitas esse docens est 26. & 27. inter prohibitas à *S. D. N. Innoc. XI. 2. Martii. 1679.* vide infrà *lib. 2. n. 269.* cum seq. ubi alii modi assignantur secreta sua servandi occulta.

224. *Contra parentem, præceptorem, patremfamilias, magistratum, Principem, Superiorem: vel etiam: contra æqualem* (proximum quemcunque) *murmuravi quinquies*: Nempe iniquè, id est, sine justa causa conquerendo apud alios contra ipsorum modum agendi: v. g. quasi sint nimis austeri in pœnitentiis, aut tributis exigendis, in penso scholastico (quale est etiam argumentum) imponendo, in disciplina morum, aut regulari urgenda, morosi, indulgentes, partiales &c. Est etiam murmuratio, si causa querendi sit quidem justa, tu tamen queratis in loco, vel coram personis, aut in aliis circumstantiis, in quibus non convenit. Est peccatum tantùm veniale, nisi accedat alia circumstantia specifica v. g. susurrationis, detractionis &c.

225. *Maledixi mihi* (vel proximo) *graviter semel: leviter sexies.* Maledicere est malum aliquod sibi vel alteri imprecari. Est peccatum mortale, si mala desiderata sint gravia, v. g. mors, pestis, publica infamia, patibulum, carnifex, cæcitas &c. & simul animus, quo talia mala desiderantur, sit plenè deliberatus, & serius, hoc est, qui sit ita affectus, ut revera velit, talia alicui verè & reipsa evenire. Tolet. *lib. 4. c. 13.* Bonac. *de peccat. D. 3. q. 8. p. 3. n. 4.* Reginald. *l. 18. n. 203. & alii.* Potest fieri peccatum veniale, si fiat indeliberatè, nec ex animo, aut in materia levi Bonac. ibi. Maledictio una non differt specie ab altera, nisi conjuncta sit cum circum-

circumstantia specifica, v. g. contra DEUM, parentes; & tum hæ circumstantiæ sunt utique specialiter explicandæ in hunc modum: *Maledixi parentibus graviter semel: leviter bis.* De maledictione DEI jam *suprà* dixi *n.*193. *cum seq.* Quandoque etiam justitiæ repugnat, ut si contineat contumeliam: & pro gravitate & levitate contumeliæ etiam ipsa ratione hujus circumstantiæ gravis erit, vel levis. Sed nec mala, quæ quis alicui desiderat, scrupulosè perveſtiganda sunt: etsi enim ipsa inter se specie differant, conveniunt tamen omnia sub una formali ratione nocendi proximo. Bonac. *de præcept. D.*3. *q.*4. *p. ult.* §.1. *n.*10. *& alii.* Hinc tamen Molina & alii apud Busenbaum in sua medulla *de blasphem. c.*1. *n.*10. excipiunt dæmonem; nec audent propter fæditatem, horrorem & perversitatem à peccato mortali excusare illos, qui aliquem dæmoni (licèt non ex animo) devoveant. Satis quidem rigidè. Illud facilius admiserim, quod habet idem Busenbaum *n.*11. assiduè nominare dæmonem sine imprecatione, non esse quidem peccatum, esse tamen quandam Christiano homini non convenientem indecentiam, & subinde ratione scandali etiam gravem.

226. Nihilominus quandoque licitum est, alicui imprecari malum ex causa justa, v. g. ex Zelo conservandi justitiam, honorem Divinum, bonum spirituale, imò & temporale proprium vel alienum. Palaus *tr.*6. *disp.*4. *p.*5. Hinc non est illicitum desiderare I. punitionem aut mortem malefactorum à publica potestate iis infligendam, juxta illud, lætabitur justus, cùm viderit vindictam. Palaus *l.c.* Less. *l.*2. *c.*47. *d.*4. *n.*21. Sanctius in selectis *D.*2. *n.*11. *alii.* II. Excusari à peccato, saltem mortali, parentes, si liberis mortem imprecentur, ne in futurum turpe quid faciant, aut aliàs delinquant. Reginald. *l.*18. *n.*203. Bonac. *q.*8. *p.*3. *n.*6. *alii.* III. Excusari quoque matres, si mortem filiarum optent, quas ob deformitatem, vel inopiam commodè & honestè non possunt nuptui tradere. Bonac. *q.*4. *p. ult.* §.1. *n.*7. Palaus *n.*11. Dian. *ll. cc.* IV. excusari etiam uxores, si ad evitanda gravia mala, v. g. internam afflictionem, mendicitatem, vitam pœnalem & similia alia mala à marito vel inflicta sæpiùs, vel probabiliter adhuc infligenda, sibi mortem imprecentur. Bonac. *n.*11. Palaus. Dian. *ll. cc.* & præterea *p.*5. *tr.*14. *R.*92. Idem etiam aliis permissum. Quanquam Diana *R.*92. modò relatâ, mulierculas, quæ ob minimas molestias mortem sibi optant, peccati mortalis damnat, nisi ut plerumque fit, excuset defectus advertentiæ plenæ.

227. *Creaturis irrationabilibus* (ligno, lapidi, cani, bovi, vineis, muscis, pulicibus, vento, pluviæ &c.) *maledixi quinquies.* Hoc est tantùm peccatum veniale. Tol. *l.*4. *c.*13. si affectus pravus tendat præcisè in ipsas res secundùm se spectatas: quia sicut ita consideratæ non sunt objectum charitatis: ita nec odii. At verò si iisdem rebus (quod tamen rarò fit) vel ex odio & displicentia ipsius personæ, cujus sunt eæ res, maledicatur, peccatum grave vel leve erit pro qualitate mali: quia tunc non tam rei, quàm personæ ea mala optantur. Bonac. *n.*9. *& q.*8. *p.*3. *n.*5. vel ex indigna-

dignatione contra DEUM, quasi pluvia, vento &c. tanquam mediis ad nos puniendos utatur: tunc ad blasphemiam spectat, & est grave peccatum.

228. Ex his autem & dictis suprà de blasphemia & juramento facilè patet, magnum esse discrimen inter hæc tria. I. Blasphemare. II. Jurare. III. Maledicere, vel imprecari, quæ vulgus in Germania passim, sed pessimè confundit. Jurare enim Germanicè Schwören / est DEUM in testem vocare: blasphemare, Germanicè Gottslästeren / est verbum contumelioſum contra DEUM proferre: maledicere seu imprecari, Germanicè schelten / fluchen / oder übel wünschen (quæ omnia sunt unum & idem, nisi quod schelten subinde idem sit, ac schmähen / quod Latinis est convitia seu contumelias in aliquem conjicere) est alicui malum aliquod optare; v.g. ut Diabolus illum rapiat, fulmen feriat, pestis inficiat, ut cæcus, phreneticus &c. fiat, ut crus, aut cervicem frangat &c.

229. *Morosum me erga alium* (vel alios) *exhibui bis.* Morositas est vitium oppositum virtuti, quæ Affabilitas appellatur. Sicut ergo hæc procurat, ut conversatio nostra cum proximo in rebus seriis, colloquiis præcipuè & convictu, ita attemperetur, ut eidem (spectatâ tamen conditione tum nostrâ, tum personarum, quibuscum agimus, negotiorum, & aliarum circumstantiarum) grata sit, & delectabilis, idque ideo, quia hoc congruit ad vitam socialem: ita econtra morositas hæc parùm curat: Unde qui morosi sunt, nemini placere student, ubique sunt difficiles; ubique contradicunt; nusquam se accommodant: sunt tamen alii plus, alii minus hoc morum absynthio imbuti. Genus profectò hominum ad societatem & amicitiam parùm idoneum. Est autem morositas per se tantùm veniale. Less. *l.2. c.47. d.7. n.53.* quia tantùm adfert proximo aliquam molestiam & tædium in congressibus: quæ res non censetur gravis aut contra charitatem, nec evertit vitam socialem, etsi ei non nihil incommodet, eámque minus suavem reddat.

230. *Adulatus sum alteri quinquies.* Adulatio est vitium eidem Affabilitatis virtuti oppositum. Sicut ergo aliqui omnibus difficiles & graves, & ob id morosi dicuntur, ita econtra sunt nonnulli, qui in convictu student esse nimis blandi ac placidi: unde in omnibus se accommodant aliis, omnia probant, omnia laudant, qui si id faciant, utilitatis causâ, dicuntur adulatores: si solùm ut placeant, blandi. Est autem Adulatio ex se peccatum tantùm veniale. Less. *n.52.* Fit autem mortale I. Ratione materiæ: ut si laudes aliquem ob peccatum mortale, ab ipso commissum. II. Ratione finis; ut, si adulteris, ut noceas graviter, ad libidinem pertrahas &c. III. Ratione effectûs: ut si per adulationem datur occasio gravis alicujus peccati; etiam præter intentionem. Sed hoc ad scandalum spectat, de quò infrà. Porro si cùm alium à peccato mortali laudas, in ipso etiam peccato complacentiam habeas, debes explicare, quale illud peccatum fuerit (v.g. an laudaveris propter fornicationem, adulterium, ebrietatem &c.) & his ferè verbis te accusare. *Laudavi alterum propter fornicationem &c. bis cum complacentia erga illam:* vel: *cum efficaci illius desiderio,* quodsi verò alterum propter peccatum

etiam grave laudavisti, præcisè quia alteri placere voluisti, aut rem gratam facere, non est peccatum ipsum in specie exprimendum: sed sufficit, dicere in genere: *Laudavi alterum propter peccatum mortale quinquies.* vel *propter peccatum veniale septies.*

231. *Contendi cum proximo bis.* Contentio est concertatio verborum cum proximo contra veritatem notam ad eam impugnandam. Est etiam contentio, cùm quis impugnat veritatem, quam putat esse falsitatem, sed nullâ sufficienti ratione nixus. Hinc non excusantur hæretici, qui impugnant nostras veritates, licèt putent, esse falsitates: id enim temerariè & sine ratione judicant. Est autem contentio ex suo genere peccatum mortale, Bonac. *de Præcept. D.3. q.4. p.ult. §.4. n.5.* Reginald. *lib.17. n.133.* & verè est mortale, si vel grave scandalum aliis ingeneret, vel misceantur graves injuriæ, vel veritas illa impugnata cedat in honorem DEI, (ut si sit de rebus fidei) vel in notabilem utilitatem proximi. Potest fieri veniale, ex parvitate materiæ, modò suscipiatur de ea re, in qua datur parvitas materiæ, quales non sunt articuli nostræ fidei. Hinc altercationes puerorum, mulierculârum, & similium plerumque excusantur à peccato mortali. Sed nec peccatum contentionis committit, qui verbis cum alio contendit, animo defendendæ veritatis contra falsam alterius assertionem. Nec ille, qui disputationis gratiâ cum alio altercatur: nam hujusmodi disputationes passim usu receptæ sunt in scholis, nec suscipiuntur animo impugnandi veritatem. Vide Tolet. *l. de 7. peccatis. c.12.* Reginald. *l.c.*

232. *Alium leviter alicujus mendacii insimulavi quater:* sciens videlicet eum verum dixisse: hoc si cui in faciem objiciatur, ad contumeliam spectat. *Parentes austeris & asperis verbis sum allocutus bis.* Hoc potest esse peccatum mortale; si parentes graviter inde contristentur. *Parentibus* (Prælato, Præceptori &c.) *morosè & irreverenter respondi bis.* Et hîc peccatum mortale committitur, si fiat cum gravi contemptu, vel contumelia, vel etiâ contristatione. Hæc enim sunt contra debita Reverentiæ & amoris, quem parentibus (quo nomine, ut Navar. *c.14. n.3.* notat, intelliguntur etiam gubernatores non solùm Ecclesiastici 1. *Corinth.* 4. sed etiam sæculares 4. *Reg.* 5. quin & qui nostri curam gerunt, ut sunt tutores, curatores, Magistri, item & Pædagogi) debemus.

233. *Amara quædam verba protuli quinquies.* Amara verba propriè sunt, quæ charitatem lædunt, & ex odio procedunt; quia nempe malè erga aliquem affecti sumus, & malè ei volumus, vel aversamur ejus personam, ideo nonnunquam durius respondemus & alloquimur, non sine amaritudine animi, & mordemus ac pungimus. *Amarulenta quædam verba contra alium effudi bis.* Ut amara verba ex odio procedunt, & charitatem lædunt ita amarulenta dicuntur, quæ procedunt ex invidia. Sic pueri quandoque ex quadam invidiolâ se pungunt, ac mordent. *Verbo acerbo alium pupugi semel.* Est etiam hoc contra charitatem; & quandoque pungentia hæc verba seu mordacia procedunt ex odio; quandoque ex invidia: & tunc ad amara & amarulenta revocari possunt; quandoque ex animi levitate, insolentia, aut alio inordinato affectu.

Plerum-

Plerumque sunt peccata tantùm venialia, unde unde proficiscantur: & in confessione rectè indicantur hoc modo ; *Verbo charitatem proximi lasi graviter* (vel : leviter.) *bis.* Contingit quandoque , ut quis proximum offendat & contristet aliquo verbo, quod aliter non scit explicare, nisi quod sit offensivum charitatis. Satis ergo est, si ad eum , quem jam suggessi, modum se accuset.

234. *Secretum mihi commissum revelavi, cum levi aliquo incommodo & damno proximi, ter :* vel : *cum magno damno :* vel: *cum magna molestia illius, qui mihi secretum commisit.* Est autem Secretum res alicui clanculum manifestata, quæ in plurium notitiam nondum pervenit. & *Commissum* vocatur, quando res aliqua, præcedenti tacitâ vel expressâ conventione , eam sub secreto accipiendi , mihi manifestatur. Ex tacita conventione tenentur I. Principum consiliarij, belli Duces, quibus Reipublicæ vel Exercitûs consilia committuntur. II. Senatores , Medici, Advocati , obstetrices , quibus consilij capiendi causâ secreta revelantur. III. Patres spirituales, Theologi, Viri docti, & Jureconsulti, qui talem artem profitentur, ut vel consilij, vel remedij, vel auxilij causâ eis arcana aperiantur. IV. Vero similiter etiam amici & propinqui, quibus amicitiæ vel propinquitatis jure, capiendi consilij vel solatij causâ secreta manifestantur. Laym. *l.* 3. *tr.* 3. *p.* 2. *c.* 5. *n.* 1. Vide Navar. *c.* 25. *n.* 42. & Molin. *tr.* 4. *D.* 5. Est & aliud secretum , quod *promissum* vocatur; & est, cùm quis alteri promittit, se aliquid secretum servaturum: quod contingere potest, etiam quando casu aliquid cognoscitur. Subinde utrumque secretum conjungitur. Revelatio talis secreti Fidelitati repugnat & Justitiæ, & est ex suo genere gravis. Laym. *l. c.* Navar. *c.* 18. *n.* 62.

235. Potest fieri venialis vel ex defectu plenæ advertentiæ ; vel ex levitate materiæ, ut si res alicui sub secreto communicata sit levis ; aut ex detectione ejusmodi secreti nullum alteri notabile damnum infertur. Navar. *l. c.* & in *Cap. Sacerdos dist. 6. de pœnit. n.* 30. Imò subinde omni omnino culpâ vacat, si justa revelandi secreti sit causa. Qualis est, I. si in publicum Reipublicæ damnum , vel privatæ personæ gravem injuriam cedit. v. g. Si Petrum à proposito, quod tibi secretò revelavit, occidendi hominem innocentem, non possis avertere, potes, imò etiam plerumque debes manifestare, nempe illi, qui potest huic malo occurrere. sermo autem est de crimine pernicioso & pendente in futurum : si enim crimen jam sit omnino transactum, non debes manifestare : quia talis manifestatio nullam amplius habet utilitatem. II. Si secretum alioqui cessurum sit in grave ipsius, qui illud tibi commisit, detrimentum : ut si quis occulto impedimento obstrictus à matrimonio avocari non possit, nisi denuntietur, licita est talis impedimenti denuntiatio tum ob Reverentiam Sacramenti, tum ob peccati evitationem. Navar. *n.* 54. Coninch. *de Matrim. D.* 27. *d.* 7. *n.* 61. Sanch. *l.* 3. *D.* 13. *n.* 6. & alij. III. Si secretum in grave tuum ipsius, cui commissum est , detrimentum cedat, quia, si ordinem charitatis, spectemus, nemo præsumendus est , se velle ad aliquid obligare , quod cessurum sit in evidens & grave propriæ vitæ aut famæ detrimentum,

tum, sed potiùs propriam incolumitatem alienæ præponere: Less. *l.* 2. *c.* 11. *d.* 8. *n.* 54. Bonac. *de Rest. D.* 2. *q.* 4. *p.* 10. *n.* 49. saltem *regulariter*.

236. Addo *regulariter*, quia, ut Navar. *c.* 18. *n.* 54. Molin. *tr.* 4. *D.* 37. *n.* 9. & alij notant, secreta Reipublicæ vel exercitûs etiam ob evitanda quævis tormenta & ipsum etiam mortis periculum non possunt manifestari: quia salus Reipublicæ tanquam majus bonum præponendum est propriæ vitæ. Laym. *n.* 3. Imo etiam, si privato alicui promisisti, te cum propriæ tuæ vitæ periculo secretum servaturum, ad id teneris, si verum est, quod Molin. *cit. D.* 37. *n.* 10. & alij probabiliter tradunt, posse aliquem ex motivo Charitatis aut Justitiæ suam vitam pro alterius vita servanda ponere: Si enim id charitatis legi & ordini repugnet, ut multi docent, difficile erit dicere, promissionem secreti cum propriæ vitæ periculo servandi honestam esse, & obligare. Quidsi autem vi vel fraude consecutus es secreti notitiam, tenerisne id servare, si ob id incursurus sis periculum sustinendi gravia tormenta, vel ipsam etiam mortem? Less. *n.* 55. negat, te teneri. At verò Laym. *n.* 5. *& alii* apud ipsum probabilius affirmant: quia quicunque injuriam intulit, tenetur eam tollere, & non continuare: alioqui sicut inferendo injuriam peccavit, ita etiam peccabit eam continuando & propagando; ergo etiam in proposito, qui per injuriam v. g. literas alienas clausas fraudulenter aperiendo venit in secreti notitiam, tenetur illud servare, etsi ob id inæquale cum altero discrimen sic incurrat: quia in pari causa melior est conditio injustè læsi, quàm lædentis: ne videlicet ex propria malitia commodum ferat.

237. *Susurrando amicitiam inter plures dissolvi semel.* vel: *susurrando gravem,* (vel levem.) *amicorum dissensionem excitavi semel*: vel breviter: *susurravi graviter, semel: leviter bis.* Est autem susurratio nihil aliud, quàm manifestatio defectus alieni nata ad dissolvendam amicitiam; & discordiam, id est aversionem animorum & displicentiam inter amicos seminandam. Bonac. *de Restit. D.* 2. *q.* 6. *p.* 1. *n.* 1. Reginald. *l.* 24. *n.* 121. *& alii.* Differt à detractione & contumelia: quia illa famam, ista honorem lædit; at susurratio tendit ad dissolvendam amicitiam. Nihilominus tamen in susurratione sæpe includitur detractio & contumelia; quia ad dissolvendam amicitiam aliquando refertur crimen alterius vel falsum, vel etiam verum, sed occultum &c. Et est circumstantia detractionis aut contumeliæ superaddita specialiter aperienda, Bonac. *n.* 2. *& alii.* Est autem susurratio ex suo genere peccatum mortale. Bonac. *pun.* 2. *n.* 1. Potest fieri veniale vel ex defectu plenæ advertentiæ, vel ex levitate materiæ, quando videlicet id, quod refertur, est modicum, nec sufficiens de se ad amicitiam inter aliquos dissolvendam; aut refertur per modum joci, non autem seriò. Reginald. *n.* 172. Imò potest aliquando susurratio ab omni prorsus culpâ immunis esse, ut si quis manifestet alterius defectum ad dissolvendam amicitiam pernicio sam, & periculosam; modò nullum intercedat mendacium, nec revelatio peccati occulti. Bonac. *n.* 4. Reginald. *l. c.* Et ideo ad dissolvendam concubinariorum amicitiam potes, secluso tamen mendacio & detractione, concubinario dicere, concubinam, quam retinet, esse deformem, publicam meretricem &c.

§. III.

§. III.

Peccata oris contra meipsum.

238. *Infamavi meipsum semel.* Intellige sine justa causa. Hoc spectat ad prodigalitatem: hæc enim ut in bonis fortunæ locum habet, ita etiam in bonis famæ: nec est ex suo genere gravius quam veniale peccatum: etsi enim homo sit Dominus famæ suæ, perinde ut opum suarum, non tamen potest eam sine causa dissipare, sive crimen verum propalando, sive falsum imponendo, Bonac. *q.* 4. *p.* 10. *n.* 1. Less. *l.* 2. *c.* 11. *d.* 6. *n.* 30. Navar. *c.* 18. *n.* 27. & alii. Nihilominus tamen potest in tali propriæ famæ profusione etiam peccatum grave committi. I. Si quis ex ejusmodi infamatione reddatur effrænatior ad peccandum, vel proximus inde sumat occasionem simile quid perperrandi. Sed hoc fortasse rarò fiet, præsertim cum humili peccati detestatione id manifestes. II. Si quis inde incidat in periculum vitæ, ut si dicat à se occisum Petrum, vel violâsse torum cum ejusdem conjuge, perpetrâsse incestum: hæc enim non solùm famæ, sed etiam vitæ profusio foret. Less. *n.* 31. Bonac. *n.* 5. *& alii.* Nihilominus tamen potest aliquis etiam non juridicè interrogatus crimen à se verè commissum fateri, ad tormenta tantùm levia evitanda, etsi mors inde sit secutura: quia talis homo est verè dignus morte ob hoc crimen, ut suppono: ergo non malè agit, si ob honestum finem ad eam concurrat fatendo crimen. Less. *d.* 7. *n.* 36. Bonac. *n.* 6. *& alii.* Imò ad effugienda tormenta atrocia & valde gravia potest etiam crimen, de quo falsò fuit accusatus, sibi imponere, confitendo illud, sed ad cavendum mendacium & perjurium (quæ nunquam sunt licita) cum debita æquivocatione, quamvis ob id certò sit morte plectendus. Less. *n.* 41. Bonac. *l. c.* Tolet. *l.* 5. *c.* 66. *& alii.* quia cum tanto cruciatu non tenetur vitam suam custodire: certè ob eam servandam non tenetur pati abscissionem tibiæ, in qua longè minor cruciatus est, quàm in tortura gravi. Nec tenetur retractare postea suam falsam confessionem delicti, si metuat, ut ad priora tormenta sit revocandus. Bonac. *n.* 7. Less. *n.* 48. *& alii.* Nec refert, quòd juramento illud confirmârit: etsi enim peccaverit graviter pejerando; quia culpa perjurii non potest aboleri eâ criminis falsò sibi impositi revocatione, sed per veram pœnitentiam coram DEO. Nisi fortè ejusmodi criminis impositio cedat in grave & publicum totius Reipublicæ aut exercitûs damnum, aut personæ publicæ, cujus vitam conservare plurimùm refert: publico enim bono postponendum est privatum; & ideo si necesse sit, pro eo conservando etiam vitam oportet ponere, & gravissima quæque sustinere. Tolet. Bonac. *ll. cc.* III. Non licet seipsum infamare, si bona fama necessaria sit muneri seu officio, quod quis gerit; ut si sit Episcopus, Parochus, Prælatus &c. Less. *d.* 6. *n.* 31. *& alii.* Nec IV. si infamia illa redundatura sit in grave damnum familiæ, Ordinis Religiosi, vel Monasterii: familiæ enim valde probrosum est, esse in ea latronem, proditorem &c. Ordini Religioso, aut Monasterio, esse in eo Religiosum impuræ & prostitutæ vitæ, aleatorem, histrionem, ebriosum &c. Less. *n.* 33. Bonac. *n.* 4. Dixi autem suprà: *sine justa causa*; quia ex tali causa seipsum infamare licitum est, & à sanctis viris, ut

S. Augustino in libro Confessionum, à S. Anselmo & aliis factum: & praxis ordinum Religiosorum habet, ut Regulares vel in refectoriis, vel loco, ut vocant, Capitulorum sua delicta publicè fateantur. Bonac. *n.* 2. *& alii.*

239. *Vanè me jactavi semel*; Jactantia est manifestatio propriæ excellentiæ verbis inordinatè facta supra id, quod ea (ni mirum excellentia) est in se, vel aliorum existimatione: quod ultimum additur, quia jactantiæ peccatum committit, qui seipsum laudat inordinatè, non tantùm cùm non est excellens in se; sed etiam qui licèt excellens in se sit, tamen talis non æstimatur ab aliis. Tolet. *de 7. peccatis.* Reginald. *l.* 17. *n.* 214. Ejusmodi Thrasones sunt, qui suam nobilitatem, robur, ingenium, doctrinam &c. deprædicant, & extollunt: item, qui laudem quærunt ex narratione quorundam factorum à se vel suis: v. g. quid pater, avus, & alii majores sui fecerint: quid ipse fecerit in patria, in Italia, Gallia, aliis provinciis, quas peragravit: quomodo saltaverit, equitaverit: quid in vacationibus domi gloriosum egerit: quàm præclarè dixerit ad populum: quanto plausu disputationem publicam solennem absolverit: quâ dexteritate & ingenio polleat in agendis & dicendis causis, in decidendis gravissimis quæstionibus &c. Differt jactantia à superbia, & vana gloria; quòd superbia sit appetitus excellentiæ: vana gloria appetitus manifestationis: jactantia sit ipsa manifestatio, quam quisque de se facit. Estque ex suo genere peccatum tantùm veniale. Tolet. *l. c.* Less. *l.* 2. *c.* 47. *d.* 6. *n.* 42. Potest fieri peccatum mortale I. si quis se jacter cum injuria DEI, sibi tribuendo, quod DEI est; sicut Rex Tyri, qui *Ezech.* 28. dicebat, DEUS ego sum. II. Cum injuria proximi, sicut Pharisæus, *Luc.* 18. qui se jactando contemnebat alios: Non sum, inquiens, sicut ceteri hominum, raptores, adulteri, velut hic publicanus. III. Cum notabili damno proximi & intentione ei nocendi, ac emungendi pecunias injustè; ut si quis se prædicet insignem Medicum, Advocatum, cùm non sit. IV. Cum intentione finis graviter mali; ut si adolescens jactet suum stemma, suas divitias &c. ad puellam turpiter decipiendam. V. si fiat de peccato mortali; ubi oportet distinguere, & videre, an sit de peccato verè commisso, vel cum desiderio, illud denuo patrandi; an denique præcisè narretur, ut appareat ejus ingenium, dexteritas, experientia, virilitas, ac robur in scelere perpetrando. Si ultimo modo fiat jactantia, jactantia non est peccatum mortale. Less. *l.* 1. *c.* 47. *d.* 6. *n.* 42. & *l.* 4. *c.* 3. *d.* 8. *n.* 63. Ceterùm de quocunque peccato fiat, nulla specie differt ab altera; ac proinde species peccati, de quo quis gloriatur, non est specialiter explicanda ratione meræ jactantiæ: hujus malitia in eo quoad hoc consistit, quòd offensa DEI assumatur ut medium ad captandam gloriam apud homines: id quod æque in quolibet, ac in uno peccato reperitur. Palaus *tr.* 2. *D.* 2. *p.* 11. *n.* 6. quem refert, & sequitur Tambur. *l.* 2. *c.* 7. §. 3. *n.* 11. Et ideo in hoc casu satis est dicere: *Jactavi me de peccato mortali semel.* Quodsi verò jactantiæ admisceatur, vel desiderium peccati denuo committendi, vel gaudium de eodem commisso, tunc, si mortale sit, explicanda erit illius species in hunc modum:

dum: *Jactavi me de furto gravi, fornicatione, blasphemia &c. cum desiderio id, v.g. furtum committendi, semel:* vel: *cum gaudio de eo commisso, bis.* Nec refert, sitne peccatum, quod est objectum jactantiæ, vere commissum, nec ne: hoc enim ad variandam jactantiæ naturam seu speciem novam adferendam nihil prorsus conducit. Tamb. *n.*13. Sanch. *l.*1. *Mor. c.*3. *n.*5.

240. *Contra bonos mores & modestiam crassa quædam & inhonesta verba protuli sexies,* qualia sunt, si quis dicat: *conspurcabo tibi os: linge clunem &c.* quò spectant etiam alia, quæ minùs honestè, nec sine aurium offensione proferuntur circa naturalia & necessitatem naturæ, qualia sunt propria Aurigarum, nautarum, & similium ex ultima hominum fæce, qui sordibus & nugis delectantur. Sed speciatim exprimere non expedit; solent quoque talia verba *scurrilia* appellari, & ideo potest aliquis confiteri hoc modo: *Scurrilia verba locutus sum sexies.*

241. *Verba obscæna ex levitate, non ex animo libidinoso protuli quater.* De rebus turpibus, castitati oppositis, possumus perinde, ut supra de cogitationibus diximus, innoxiè & citra omnem culpam loqui, ob bonum videlicet finem v.g. studii causâ; quo pacto Concionatores, Professores, Medici, chirurgi & similes nihil peccant, etsi de rebus turpissimis loquantur, si id faciant animo parandi concionem, aut lectionem, medendi &c. At si talis finis absit, culpâ non vacat, qui de obscænis rebus colloquia miscet. Est enim turpiloquium propriè loquendo id, quod instituitur animo libidinoso, hoc est tali, qui ad res ipsas narratas affectus sit, vel in ipsam veneream delectationem seu commotionem spirituum generationi servientium tendat, aut cum periculo consensûs in ejusmodi delectationem conjunctus sit, ut sanè plerumque est. Est autem ejusmodi turpiloquium extra omnem dubitationem peccatum mortale, sicut ipsa delectatio venerea, cujus causâ instituitur. Less. *l.*4. *c.*3. *d.*8. *n.*63. Filliuc. *tr.* 30. *n.*28. Bonac. *de Matrim. q.*4. *p.*9 *n.*18. Tambur. *in Decal. l.*7. *c.*8. §.4. *n.*1. *& alii communiter.* Nihilominus possunt sermones turpes à peccato mortali excusari, I. si secluso animo libidinoso, (hic etiam in sequentibus ubique semper abesse debet,) instituantur ob voluptatem, quæ præcisè capitur ex ipsa narratione aut lepôre narrationis. Less. Tamb. Bonac. *ll. cc.* Fill. *n.*209. alii. II. si sint amatorii tantùm inter personas solutas ob vanum amorem conciliandum. Sanch. *l.*9 *de Matrim. D.*46. *n.*37. III. si ob vanum solatium ex suavitate poëseos aut artificii capi solitum fiant. Sanch. *n.*35. IV. si ad fallendum tempus fiant, aut se à laboribus relevandum: ut solent ab opificibus præcipuè junioribus, ancillis ad colum fieri &c. Tamb. *l. c.* V. si fiant joco; quomodo excusari possunt juvenes, præsertim rustici. Less. *l.*4. *c.*4. *d.*13. *n.*97. Sed castus animus ab hujusmodi narrationibus & jocis abstinebit; & potius alia quæret, quæ tempus fallere, animam oblectare &c. possint. VI. si verba in speciem honesta proferantur, etsi sub illis res lascivæ intelligantur: hæc enim ad delectationem venereamminùs disponunt. VII. Si instituantur inter conjugatos. Fill. *n.*208. Tamb. *l.*7. *in Decal. c.*3. §.6. *n.*54. & alii: modò absit scandalum: quod Sanch. *n.* 36. mo-

36. monet etiam in ceteris cavendum esse; & tantò magis, quantò debiliores spiritu sunt audientes, & verba ipsa obscæniora: hæc enim ex sua ratione venerem valde fovent, & ad eam excitant: quod S. Athanas. in verba S. Pauli *ad Ephes. 5. aut stultiloquium*, egregiè notavit, præbent, inquiens, verba ad res ipsas ingressum.

242. Jam verò si verba verè sint obscæna, ut descripsimus, attendendum omnino est, quis ille animus fuerit? simplex complacentia? an verò desiderium efficax peccandi? & si hoc, circa quas personas? solutas an conjugatas &c. an ut alios ad turpia desideria circa tales & tales personas; an solùm ut ad delectationem morosam excitares? item ea coram uno tantùm, vel coram pluribus? præterea an illi alii, in quibus turpe desiderium excitare voluisti, fuerint personæ solutæ, vel ligatæ matrimonio, voto castitatis &c. Hæ enim omnes circumstantiæ specialiter sunt in Confessione exponendæ. Huc spectant etiam Cantilenæ turpes: de quibus eodem prorsus modo, quo de verbis, discurendum est; & dicendum est, peccata esse mortalia, si fiant animo libidinoso: venialia, si alio, ut de verbis dictum. Sed enim illud hîc breviter addendum est, signum non leve esse, sub prætextu artificiosæ elegantis & suavis locutionis, delectatione ipsarum rerum seu objectorum turpium ferri illum, qui de occultis partibus corporis, vestibus, ægrotationibus ad eas partes pertinentibus libentiùs & frequentiùs, quàm de aliis rebus loquitur: aut qui metaphoris rerum turpium gaudet, & qui facilè multa ad sensus turpes detorquet. Etsi enim hæc sæpe excusentur, vel ob inadvertentiam, vel quia objectum, de quo agitur, non est adeo obscænum; sæpe tamen, quia deliberatè procedunt ex affectu ad res ipsas turpes, à mortali non excusantur. Tamb. *n.* 2 & *l.* 10. *c.* 1. *n.* 11. & 13. qui priori loco refert Salas idem docentem apud Palaum *tr.* 2. *D.* 2. *p.* 10. §. 1. *n.* 5.

ARTICULUS III.

Peccata operis.

Hoc nomine veniunt illa peccata, quæ externo aliquo actu seu facto (prout quidem istud à verbis distinguitur) consummantur: sùntque etiam ipsa contra DEUM, vel proximum, vel contra ipsum delinquentem.

§. I.

Peccata operis contra DEUM.

243. *Missam die festo sine legitimâ excusatione omisi semel.* vel: *notabilem Missæ partem bis:* vel: *partem Missæ levem ter.* Nomine autem Missæ non intelligitur ea, quæ sicca dicitur, sed vera, quæ plus importat, quàm sacrificium. Istud enim consistit vel in sola consecratione utriusque speciei, vel simul etiam in ipsa specierum consecratarum sumptione; Missa verò huic immolationi superaddit plures alias ceremonias, orationes, & actiones, quæ in decursu Missæ à Sacerdote fiunt, vel dicuntur. Fagund. *l.* 3. *c.* 6. *n.* 2. Dicast. *T.* 1. *in* 3. *p. tr.* 5. *D.* 5. *d.* 1. *n.* 18. utrumque requiritur ad Missam, quam diebus festis Ecclesia jubet audiendam, ita ut nec ceremoniæ solæ sine consecratione, nec consecratio sola sine prædictis ceremoniis rationem veræ Missæ contineat. Et hic est communis omnium fidelium sensus.

Unde

Unde officium feriæ sextæ majoris seu sanctæ hebdomadæ propriè non est Missa, ob defectum consecrationis, nec est ulla obligatio ei assistendi, licèt ea feriâ occurrat festum v. g. Annuntiationis B. Virginis. Gavant. *in Comment. ad rubric. miss. p. 3. tit. 26. n. 24.*

244. Obligatio audiendi Missam stringit quolibet die Dominico & festo Ecclesiæ, etsi dies festus ex legitima consuetudine solùm usque ad meridiem sit observandus. Dicast. *d. 4. n. 50.* Henriq. *l. 9. c. 25. n. 2.* Suar. *D. 88. S. 5. & alii multi.* Estque ex suo genere gravis sub peccato mortali. Lugo *de Euchar. D. 22. s. 1. n. 2. & alii.* Tenéntque omnes fideles baptizatos cujuscunque conditionis, statûs & ordinis, rationis capaces, & legitimè non impeditos, ipsos etiam Sacerdotes, si quidem ipsi non celebrent. Fagund. *c. 2. n. 2.* Bonac. *de sacram. D. 4. q. ult. p. 11. n. 7.* Palaus *tr. 22. p. 16. n. 11. & alii communiter.* Nec ab hac lege eximii sunt pueri jam doli capaces, si septennio sunt majores. Etsi enim Sotus, & quidam alii existiment, fideles præceptis Ecclesiæ non obligari priùs, quàm annos pubertatis saltem attigerint: hi tamen non sunt audiendi: sed potiùs illi, qui communiter censent, septimo ætatis anno expleto (hoc enim tempore communiter censetur in pueris usus rationis adesse, qui sufficiat ad peccatum mortale) pueros obligari, nisi expressè excipiantur (ut excipiuntur in præcepto jejunandi, seu abstinendi à duplici refectione, cum dies est jejunii) ad servanda præcepta Ecclesiæ, adeóque ad audiendam diebus præscriptis Missam. Unde consulendum parentibus, ut quamprimum aliquis in eorum liberis apparet usus rationis, assuefaciant eos sacra frequentare, etsi nondum obligentur: hoc enim Christianam pietatem decet: nisi fortassis tam parvi sint, ut neque res divinas ullo modo apprehendere, neque in templo quieti decentérque contineri possint, tunc enim præstat, eos domi manere, ne videlicet alios graviter turbent; & illos ipsos, qui eos adduxerunt, ab oratione, & pietate impediant.

245. Est autem hæc ipsa obligatio alligata diei, atque adeo cum ipso exspirat. Unde qui die festivo sacrum non audivit, non tenetur postero die eum defectum supplere. Dicast. *de sacrif. Missæ. D. 5. d. 4. n. 55.* Sed nec uno die plures, quàm una Missa est ex præcepto audienda, etiam in die Natalis Domini. Fagund. *l. 2. de 1. præcept. Eccles. c. 3. n. 1.* Reginald. *l. 19. n. 20.* Bonac. *n. 9. & alii*: nullum enim de hoc extat præceptum: & consuetudo, si qua forsan apud plures invaluit, non obligat; præterquam quòd nec Sacerdotes, cessante scandalo, teneantur sæpius eo die ex præcepto celebrare; & licèt tenerentur, non potest à celebratione missæ argumentum desumi ad ejusdem auditionem: ad multa enim obligantur Sacerdotes, ad quæ reliqui non sunt obligati.

246. Jam verò Missa audienda est tota & integra. Lugo *n. 3.* Tamb. *n. 3. & alii omnes.* Sumitur ex *Cap. omnes fideles.* & Cap. *Missas. de consecr. dist. 1.* Excusaberis tamen à peccato mortali, si partem tantùm levem omittas. Quænam autem sit, aut censeatur esse levis, postea dicetur. Interim illud moneo, quòd qui majorem Missæ partem non potest audire, ad minorem audiendam non sit obligatus. Quænam autem sit major pars, non satis convenit inter Doctores. Lugo *n. 4.* videtur

detur eam habere pro majori parte, quæ adhuc includit consecrationem: unde qui Ecclesiam ingreditur, cùm Sacerdos nondum consecravit, tenetur reliquum, quod supereſt, audire: quia tunc pars principalis, & quæ potissimùm intenditur, audiri potest; & hinc qui primùm post consecrationem venit, non tenetur superstiti parti assistere, quia tunc deest pars principalis. Quod exemplo feriæ sextæ in sancta hebdomade confirmare possumus, in qua omnes dicunt, non esse, etsi dies festus occurrat, obligationem assistendi rei divinæ tunc peragi solitæ, quia etsi adsit communio, & alia quædam, deest tamen Consecratio. Posset autem is, qui post consecrationem accedit, accommodare se sententiæ asserenti, sacrificium etiam in sumptione Eucharistiæ consistere, atque adeo judicare, se præcepto satisfacere; quia tunc sacrificium non omittit. Quodsi autem nec consecrationi, nec sumptioni interſit, nullo modo satisfacere tenent Lugo, Tamb. *ll. cc.* quia tunc in omnium sententia omittit totam substantiam sacrificii. Verùm Arriaga. *T.7. D.57. s.1. n.10.* videtur sentire, eam partem, quæ illam, quam paulò pòst modicam dicemus, excedit, pro majori habendam esse, sive dein includat consecrationem, sive non: tametsi enim inter partes, quæ sacrificium Missæ constituunt, consecratio sit maximæ æstimabilitatis, atque adeò ceteris sit longè major dignitate; nondum tamen dici potest major esse quantitate, cùm tempus, quod ipsi respondet, sit respectu illius, quod reliquis Missæ partibus respondet, valde modicum: à quantitate enim temporis in hoc puncto præcipuè detumendum videtur, quid modicum sit, quid magnum. Et ideo, licèt is, qui consecrationi adesse non potest, non possit dici interesse sacrificio, adhuc tamen tenetur assistere reliquis partibus: quia Ecclesia videtur præcipere interesse non solùm sacrificio in eo rigore, sed toti sacro, prout omnes alias ceremonias & orationes includit. Unde qui consecrationi non interest, non peccabit mortaliter, modo reliquo sacro, vel majori illius parti interſit; quod inde confirmari potest; quia si sacerdos ex malitia consecret solum panem & vinum, is, qui huic consecrationi interest, in nulla sententia audit sacrum, & consequenter nec satisfacit præcepto audiendi Missam; quia Ecclesia non præcipit solùm, ut consecrationi, sed insuper ut etiam ceteris ceremoniis, quæ tamen in eo casu desunt, assistamus. Et hinc licèt respectu Missæ, prout est præcisè sacrificium, non sint quid substantiale, aut notabile, sunt tamen respectu præcepti Ecclesiæ materia gravis. Neque hinc sequitur, feriâ sextâ majoris hebdomadę sub gravi obligatione audiendas esse eas ceremonias, si fortè in eam feriam incidat dies festus; quia Ecclesia non præcipit eas ceremonias solitariè sumptas, sed ut sunt partes Missam verè ac realiter componentes: eâ autem feriâ non fit Missa, sed communio privata, cui nemo tenetur adesse. Ita Arriaga; cui assentior: quàm autem rectè, aliis decidendum relinquo.

247. Colligo, eum, qui unam Missæ partem v.g. ab Introitu usque ad Præfationem inclusivè ab uno; postea alteram, nempe à Præfatione usque ad finem ab altero Sacerdote audit, non satisfacere præcepto Ecclesiæ. Coninch. *de Sacram. q.83. a.6. dub. un. n.288.* Tamb. *l.*

4. in

4. *in Decal. c.* 2. §. 1. *n.* 10. Fagund. 1. *Eccl. præc. l.* 2. *c.* 6. *n.* 12. Lugo *de Euch. D.* 22. *ſ.* 1. *n.* 8. *& alii.* quia illæ partes nullam inter ſe connexionem habent; nec una cum altera tanquam ad unum ſacrificium conſtituendum coaleſcit, ſed quælibet ad ſuum ſacrificium complendum ordinatur ergo præcepto Eccleſiæ non ſatisfacit; hac enim præcipit unius ſacri auditionem, non duas duorum medietates: alioqui enim poſſet eas etiam ſimul audire; quod licèt Bonac. *D.* 4. *de ſacrif. Miſſ. q. ult. p.* 11. *n.* 13. Dian. 2. *p. tr.* 14. *R.* 18. *& p.* 4. *tr.* 4. *R.* 107. in fine. & *p.* 5. *tr.* 14. *R.* 52. §. *Nota tamen, & p.* 8. *tr.* 3. *R.* 89. *& alii*, ut probabile admittant; Arriaga tamen *ſ.* 3. *n.* 17. Reginald. *l.* 19. *n.* 26. Coninch. *n.* 288. & alii meritò rejiciunt tanquam abſurdum. Eâdem enim ratione poſſent à tribus, quatuor, aut pluribus ſacerdotibus ſimul celebrantibus variæ partes Miſſæ audiri & ſatisfieri: quod ſanè videtur prorſus contrarium eſſe fidelium ſenſui, conſuetudini ac pietati, ſatis declaranti, aliam eſſe mentem Eccleſiæ, præcipientis auditionem Miſſæ. Jámque eſt Propoſitio hæc 53. inter prohibitas à S. D. N. Innoc. XI 2. Martij 1679.

247. Sed jam quæ pars Miſſæ ſit parva, ut qui eam omittit, non cenſeatur peccare mortaliter, variant auctores. I. aliqui putant, partem levem eſſe, quæ eſt à principio Miſſæ uſque ad Epiſtolam excluſivè. Suar. *de Euchar. D.* 88. *ſ.* 2. Bonac. *n.* 16. *& plures.* II. alii illam, quæ etiam Epiſtolam cum Tractu includit. Reginald. *n.* 24. Coninch. *n.* 285. Fag. *n.* 3. *& alii.* III. Nonnulli adhuc ſunt liberaliores; nam intra terminos parvæ materiæ cenſent comprehendi etiam Evangelium. Hurtad. *de Sacrif. Miſſ. D.* 5. *diff.* 1. Henriq. *l.* 9. *c.* 25. *n.* 7. Dian. *p.* 5. *tr.* 4. *R.* 38. *in fine.* & *tr.* 5. *&* 44. quod probabile judicant, Bonac. *n.* 17. Lugo *n.* 3. Imò IV. Amalarius, quem refert Laym. *l.* 4. *tr.* 7. *c.* 3. *n.* 3. putat, totum id, quod eſt ab initio Miſſæ uſque ad Offertorium eſſe modicum: quod licèt Laym. ipſe non probet, non audet tamen damnare peccati mortalis. Qui ergo ultra eam partem quam levem judicaverit, aliquid omiſerit, omittit partem notabilem, & peccat mortaliter, & præcepto de audienda Miſſa non ſatisfacit. Poteſt autem quantitas notabilis coaleſcere ex pluribus partibus, quæ per intervalla omittuntur. Reginald. *n.* 25. Navar. *in Man. c.* 21. *n.* 2. & *in cap. Quando. de Conſecr. diſt.* 1. *Not.* 10. *n.* 19.

248. Neque refert, quo loco audiatur Miſſa. Poteſt ergo in quacunque Eccleſia vel loco extra propriam parochiam audiri. Lugo *n.* 1. Arriag. *n.* 8. Dicaſt. *n.* 57. Navar. *c.* 21. *Man. n.* 5. *& alii communiter.* quia nulla de hoc extat lex, vel ſi aliquando fuit fortè obligatio, audiendi ſacrum in propria parochia illi tamen poſtea derogatum eſt, vel varijs Religioſorum privilegijs, vel contraria conſuetudine. Concilium Trident. quod *ſeſſ.* 24. *c.* 4. *de reform.* ait, unumquemque teneri ſuæ parochiæ intereſſe, loquitur non de Miſſa, ſed Concione, & quidem non aliter, niſi *quantùm commodè fieri poteſt:* Sed hoc præceptum, quia commodè ſervari non poteſt, ſaltem communiter, ideò receptum non eſt, ut univerſalis conſuetudo Eccleſiæ oſtendit. Si qui alii textus objiciantur, ij vel intel-

ligendi sunt de contemptu, aut periculo ignorandi necessaria, veluti *Cap. ut Dominicis de Parochiis*, vel indeterminatè de audienda missa in parochia aut alio loco, ut *cap.* 35. *si quis de Consecr. dist.* 1. Unde Marchant. *in suo candel. mystico tr.* 4. *c.* 7. & *in Resol. moral. c.* 8. frustra, quia sine fundamento, voluit hîc scrupulum movere, & non sine iracundia contra Regulares contendere, fideles in eorum Ecclesiis Missam audientes non satisfacere præcepto. Sed & in privatis oratoriis, qualia sunt in arcibus & ædibus nobilium, audiri potest Missa. Bonac. *p.* 12. *n.* 4. Palaus *tr.* 22. *p.* 16. *n.* 3. & *alii*, quia spectato jure communi nullus locus est determinatus ad audiendam Missam: nisi fortassis ii, qui jus commune arctare possunt ad certos terminos (quales non sunt Ordinarii inferiores Juris communis Conditore Navar. *l. c.*) restringant ad certas personas: quia tunc aliæ personæ, etsi ejusmodi sacris intersint, non tamen intersunt cum effectu ad satisfaciendum præcepto.

249. Cetertùm ut censeatur aliquis audire sacrum, debet eidem esse præsens: hæc autem præsentia debet I. esse corporalis; non enim satis est, si quis cùm domi procul à Sacerdote existat, eidem se sola mente præsentem constituat. II. Eadem tamen præsentia physica non debet esse tanta, ut inter te & sacrificantem vel omnino nullum, vel non nisi valde modicum spatium intercedat: sufficit, si sit moralis; qualis erit, si quis eo loco assistat Missæ, ut vel ipse quid agatur, percipiat, hoc est, si quis, ut Sanch. *l.* 3. *de Matrim. D.* 39. *n.* 1. & 11. notat (loquens quidem de sola assistentia Parochi ad Matrimonium; sed eadem est ratio de assistentia fidelium ad Missam) ad id, quod fit, attendat, sensu aliquo externo vel audiendo vel videndo sacrificantem, vel saltem ita aliis audientibus vel videntibus se associando, ut ex signis externis colligere possit, quid à celebrante agatur, spectatâ loci naturâ, etsi ipse per accidens nihil audiat, videat, vel intelligat; modò sit pars illius multitudinis, quæ præsens dicitur, & est in conspectu altaris, per moralem conjunctionem unita; id quod in templo non adeo vasto semper contingit, etiam post columnam Ecclesiæ, etiam post altare, in choro pro Religiosis vel Clericis ibi cantantibus. Et potest hæc associatio cum multitudine hominum audientium sacrum etiam in templo valde vasto, quale est S. Petri Romæ, facere, ut qui postremi sunt in ea multitudine, censeantur moraliter præsentes esse Sacerdoti celebranti. Tamb. *n.* 12. Hinc autem obiter patet, eum, qui è suis ædibus, totâ quidem plateâ, non tamen nimis v.g. pedes 30. vel non multò plures latâ, à templo dissitis, audiat sacrum, præcepto satisfacere; adhuc enim moraliter censetur esse præsens: secus, si distantia fuerit nimis magna. Lugo *s.* 2. *n.* 21. Tamb. *n.* 14. Dicast. *de sacrif. Missæ D.* 5. *d.* 4. *n.* 59.

250. III. Eadem præsentia debet esse humana, id est voluntaria & libera, hinc ebrius & dormiens, etsi facto sit physicè præsens, non tamen satisfacit præcepto. Imò neque si vigilans cepit interesse, & deinde obdormit; quia illi non exercent actionem humanam: iste verò interrumpit. Lugo, *n.* 19. Tamb. *n.* 11. ubi

11. ubi refert etiam Sanch. *Tr. consil. lib. 7. c 2. dub. 33.* qui tamen ex metu, quantumvis gravi, audit sacrum, adhuc satisfacit. Sanch. *l. 1. Mor. c. 13. n. 4.* Palaus *tr. 3. D. 1. de leg. p. 17. n. 5.* Bonac. *de leg. D. 1. q. 1. p. 10. n. 5.* & alii. Et ideo famuli, pueri, scholares, & si qui sunt alii, & qui Missam audiunt ex metu pœnæ à suis Dominis, Parentibus, Magistris &c. aliàs infligendæ, explent præceptum, si nihil aliud desit.

251. IV. Eadem præsentia debet esse religiosa & devota, juxta *cap. Dolentes, de celebr. Miss.* qualis erit, si fiat cum debita intentione & attentione. Ad intentionem quod attinet, debet illa esse talis, quâ velit audire sacrum: & sufficit, si sit implicita; qualem habet, qui vult per hunc actum suo officio satisfacere, aut facere, quod alii similem actum exercentes faciunt; sine hac enim voluntate non exercetur actus religiosus: cùm nemo censeatur alterum colere per actum, nisi hunc ipsum ex eo motivo eliciat. Unde, qui manet in templo animo expectandi amicum, declinandi pluvias, aut etiam pia meditandi, non audiendi sacrum; non satisfacit præcepto Missæ, etsi interim, dum adest, legatur. Lugo *n.* 23. Tamb. *n.* 17. satisfacit tamen, qui animo videndi fœminam, aut vanam gloriam aucupandi, accedit ad templum cum intentione simul audiendi sacrum: quia hæ duæ intentiones se non impediunt. Tamb. Lugo. *ll. cc.* Palaus. *p.* 18. *n.* 3. *& tr.* 22. *p.* 16. *n.* 2. Sanch. *c.* 14. *n.* 1. Non est tamen necesse, ut habeat intentionem satisfaciendi præcepto, hanc enim legislatores non exigunt, contenti solius operis, quod præcipitur, positione. Et ideo si immemor, aut etiam omnino ignarus diei festi audiat sacrum, satisfacit præcepto, quia verè exequitur rem præceptam. Lugo. *n.* 24. Tamb. *n.* 18. Palaus *de leg. D.* 1. *p.* 17. *n.* 8. Sanch. *c.* 13. *n.* 9. Arriag. *T.* 7. *D.* 57. *s.* 7. *n.* 42. Bonac. *de sacrif. Miss. D.* 4. *q. ult. p.* 11. *n.* 22. Dicast. *dub.* 5. *n.* 66. Imò si audiat sacrum cum expressa voluntate præceptum per illud sacrum non implendi, sed per aliud postea audiendum, adhuc satisfacit præcepto, licet mutatâ voluntate postea aliud non audiat. Palaus *n.* 12. Bonac. *p.* 11. *n.* 23. Dicast. Tamb. Lugo. *ll. cc.* quia nemo violat præceptum omittendo id, quod non est præceptum; voluntas autem implendi præceptum, non est præcepta. Est tamen ea voluntas utique deponenda: alioqui licèt non in effectu, tamen in affectu committetur peccatum.

252. Ceterùm Attentio, si de jure naturali & divino sermo sit, debet esse interna, quæ nempe omnes internas voluntarias distractiones ad aliena excludit: non enim non potest non esse irreverentiæ reus, qui Divina ita distractus peragit. At si de præcepto Ecclesiastico sermo sit, valde probabile est, eum, qui sacro assistit, & interea mente per omnia aliena objecta vagatur, Ecclesiæ auditionem sacri præcipienti non satisfacere; probabilius tamen est, [illegible] inæ fragilitati accomodatius, ac ipsius Ecclesiæ benignitati consonantius, satisfacere, ut Tamb. *n.* 19. & Dicast. *d.* 8. *n.* 100. & apud hunc plurimi alij docent: modò, quod Ecclesia omnino vult ac præcipit, externæ distractiones caveantur, hoc est, actiones, quæ ex se natæ sunt internam

attentionem penitus impedire. Tamb. *n.* 20. Arriag. *n.* 38. Vide, quæ *n.* 106. diximus. Ex dictis autem hactenus

253. Patet I. sub sacro, etiam ex obligatione audiendo, posse pensum horarum Canonicarum, & alias preces quascunque, etiam obligatorias v. g. ex voto, pœnitentia Sacramentali &c. persolvi; non enim recitatio impedit externam præsentiam religiosam: imò nec internam. Tamb. *n.* 16. Palaus *tr.* 72. *p.* 16. *n.* 4. Suar. *de Sacram. D.* 88. *s.* 6. *versu: septimum caput. & alii communiter.*

254. Patet II. Eum, qui tempore sacri ex præcepto audiendi confitetur, non satisfacere suæ obligationi. Lugo. *s.* 2. *n.* 22. Arriag. *s.* 6. *n.* 36. Tamb. *n.* 15. *& alii communiter:* etsi enim ea actio religiosa sit, & ad cultum DEI ordinata, impedit tamen attentionem internam. Alioqui possemus etiam eodem Missæ tempore nostra peccata intra vel extra Confessionale recensere Patri spirituali, non animo absolutionem ab ijs obtinendi, sed præcisè consilii vel auxilii accipiendi; consulere Theologum circa casus conscientiæ; servire ægrotis &c. sunt enim hæ actiones etiam piæ. Suppono autem posse vel Confessionem differri, vel certè postea aliud sacrum audiri: si enim etiam Confessio differri nequeat, tunc potest, prætermisso sacro, peragi, quia lex de Confessione facienda videtur esse majoris momenti, quàm lex de audiendo sacro. Possunt tamen tales sæpe excusari à gravi peccato propter materiæ parvitatem: sæpe enim brevi tempore expediuntur Confessiones. Neque etiam à sacro interea audiendo impeditur quisquam, dum ad Confessionale stat, & expectat. Hinc autem à fortiori.

255. Patet III. Multò minùs eum satisfacere præcepto Missæ, qui exercet tunc quandam actionem externam non piam, si quidem de se nata sit internam attentionem penitus tollere, quales sunt confabulari, nugari, ludere, legere nova, pingere, oculis hinc inde vagari, & alios templum seu ingredientes, seu egredientes arbitrari &c. Nec ab hac lege exemptos se esse existiment Principes, Magnates & similes; tenentur enim ii, perinde ut plebei, servare leges non tantùm naturales & divinas, sed etiam humanas: vel, si putent, habere se aliquod exemptionis privilegium, ostendant illud. A mortali autem peccato excusari possunt omnes, qui solùm per modicum tempus confabulantur &c. Bonac. *n.* 24. multò magis ii, qui dum serviunt missæ, recedunt ab altari, ut deferant vinum, hostiam, thus, aut aliquid aliud ad cultum sacrificii spectans: imò hi omnino non peccant; censentur enim, dum hæc faciunt, non abesse. Palaus *n.* 7. Lugo. *s.* 1. *n.* 6. Bonac. *n.* 18. & alii.

256. Patet IV. Etiam cæcum, & surdum posse atque adeo etiam debere interesse sacro: quia uterque moralem & humanam præsentiam exhibere potest. Palaus *n.* 4. Bonac. *n.* 19. & 20. At si idem simul cæcus sit & surdus? Fagund. *l.* 2. *c.* 7. *n.* 3. talem obligat. Sed Palaus *l. c.* eum absolvit: eò quòd non appareat, quo pacto humanam præsentiam exercere possit.

257. Patet V. auditionem Missæ non consistere in eo, quòd quis verba Missæ intelligat; hoc enim rustici aliique rudes nesciunt; nec in eo, quod quis videat celebrantem; hoc enim cæci nequeunt;

queunt; sed in eo, quod quis per præsentiam corporalem & religiosam celebranti assistat animo audiendi Missam. Quæ omnia ex dictis intelliguntur.

258. Verùm sùntne die festo præter Missam quædam aliæ actiones piæ ex præcepto exercendæ? Non sunt. Unde I. non est concio audienda; nullum enim de hac exstat præceptum. Palaus *tr.9.p.4 n.5.* Fill. *tr.27. c.8. n.132.* Suar. *T.1. de Relig. l.2. de festis. c.16. n.6.* Neque II. aliæ preces recitandæ, præter eas, quæ in Missa dicuntur, assistendo & attendendo ad illas. Constat ex usu fidelium: qui tamen possunt, si velint, tempore Missæ alias preces sive ex devotione, sive ex obligatione dicere. Extra Missas ergo fideles non tenentur aliis publicis Ecclesiæ precibus seu horis Canonicis, aut Vesperis assistere: at si assistant, laudandi sunt. Neque III. communio, etiam Paschalis, die festo obeunda est: extra tempus enim paschale sicut absolutè nulla est obligatio Eucharistiam sumendi, ita non est hoc potiùs, quàm alio tempore sumenda: tempore verò paschali etsi præcepta sit, perinde tamen est, quo die sumatur, ut habet recepta fidelium praxis & consuetudo, quæ proinde sustulit, quod *Canone* 10. *Apostolorum* de communione, inter Missarum solennia diebus festivis peragendâ, constitutum est. Neque IV. Actus amoris DEI super omnia, aut contritionis eliciendus est. Palaus *n.8. & 9.* Suar. *n.12. & 14.* nullum enim fundamentum est hujus obligationis. Neque V. oblationes sacræ faciendæ sunt ex vi præcepti de festorum observatione: Palaus *n.7.* Suar. *n.11.* ita enim consuetudo præceptum illud explicavit.

259. Hactenus de obligatione audiendi Missam. Videamus nunc, quænam causæ sint justæ, quæ possint ab ea excusare. Adferemus autem non omnes, sed præcipuas & magis obvias, quæ possunt generatim ferè ad tria capita revocari: ad impotentiam, consuetudinem, & peregrinitatem. Impotentia autem alia est absoluta, alia moralis: illa est, quæ simpliciter per vires & statum præsentem superari non potest: ista est, quæ oritur ex damno vel incommodo, saltem mediocriter notabili in bonis vitæ, fortunæ aut famæ, vel aliquâ difficultate, seu labore mediocri in audienda Missa: hæc enim est mens Ecclesiæ præcipientis instar discretæ & benevolæ Matris, atque adeo nolentis, ut sua præcepta cum gravi, sæpe etiam mediocri incommodo & difficultate obligent; nec est necesse, ut damnum illud seu incommodum sit proprium: sufficit etiam alienum, seu proximi: imò juxta Arriagam *T.7. D.57. s.5. n.29.* in admittenda excusatione non oportet multùm esse scrupulosum. Certè à peccato mortali contra præceptum de audienda Missa excusari potest is, qui bonâ fide putat, se habere justam causam, etsi à parte rei justa non sit. Hinc ergo in particulari.

260. Excusantur à præcepto audiendi Missam I. incarcerati, ægroti, lecto affixi, mari navigantes, per vim, vel etiam ob correctionem domi velut in carcere detenti, justo superioris præcepto, vel juramento ad domi remanendum obstricti. Tamb. *l.4. in Dec. c.2. §.2. n.3. &*

4. Quodsi

4. Quodsi tamen hi privilegium habeant celebrandi domi vel in carcere &c. probabilius est, eos obligari ad audiendum sacrum, si vel ipsi sint Sacerdotes, vel facilè sine novo incommodo v. g. sine stipendio queant habere sacerdotem, qui faciat sacrum. Tambur. *n.* 4. Lugo *n.* 14. *& alii*, quia vi illius privilegii sublatum est impedimentum, & consequenter materia præcepti reddita servatu possibilis. Dixi autem: *si facilè &c.* quia aliàs manent excusati. Non enim Ecclesia, cùm obligat ad Sacrum, obligat simul ad media non consueta, nec ordinaria, quale est conducere Sacerdotem. Bonac. *p. ult. n.* 14. Suar. *cit. D.* 88. *s.* 6. Dicast. *cit. D.* 5. *d.* 10. *n.* 167. Nec refert, etsi ipsimet huic impedimento dederint causam: modò positio hæc non sit nimis propinqua, nec ex animo non audiendi sacrum proveniat: quia vi ipsius præcepti nemo tenetur in statu, quo obligatur lege, se conservare, sed quòd perseverans in eo statu impleat obligationem; ut pluribus tradit, Dicast. *D.* 5. *cit. d.* 10. *á n.* 144. Quanquam hi omittendo postea sacrum non peccent, quia auditio ejusdem non est ampliùs in eorum libera potestate. II. Convalescentes ex morbo, quibus prodire foras certum est obesse; imò etiam si sit periculum vel dubium tantùm, an is egressus sit nocivurus: etsi enim relapsus ipse in pristinum morbum sit incertus, periculum tamen illius aut dubium est certum, & ideo non tenetur; imò nec potest exire. Dicast. 174. ubi rectè notat, quemlibet in tali dubio posse esse suum judicem & assertorem, si sit ipse satis prudens. III. Qui custodiunt castra, urbem, gregem, merces, domum, infantes (vel puerum, qui in templo quietus, & sine aliorum perturbatione contineri, & interea nec solus domi relinqui potest) vel ægrotis assistunt pro solatio, vel necessario auxilio ferendo, aut coquere, vel alia similia, quæ omitti non possunt, curare debent. Bonac. *n.* 3. 5. 7. IV. Qui Missam audire nequeunt, nisi intermittant grave negotium, quod in aliud tempus differri non potest. Hinc excusantur cursores, nautæ, iter facientes & similes, qui si in Missa audienda morarentur, magnas expensas deberent facere, aut negligere commodam occasionem itineris, v. g. socios, cùm ipsi viam ignorent, vel pericula metuant. Bonac. *n.* 6. aliàs tenentur ad Missam ante iter, vel in itinere. Multò magìs excusantur itinerantes, qui bonâ fide putant, se in aliqua Ecclesia, dum iter agunt, sacrum, quod audiant, reperturos, & postea non reperiunt. V. Quibus grave periculum imminet magnarum rixarum, reprehensionum, offensionis &c. apud maritum, parentes vel Dominos: Fill. *tr.* 5. *n.* 227. Bonac. *n.* 10. Suar. *D.* 88. *de Euch. vers. quintum caput.* Si tamen ferè semper fieret, aliud remedium quærendum esset: imò si reprehensiones essent tantùm duriusculæ, juxta eundem Bonac. & alios apud ipsum, non essent curandæ: essent tantùm leve incommodum. VI. Qui domo exire non possunt ob imminens periculum, ne ab hoste invadantur, vulnerentur, vel etiam occidantur, aut à satellitibus comprehendantur, in carceres abducendi. Bonac. *n.* 9.

VII.

VII. Qui non habent vestes statui convenientes: aut solito ac decenti comitatu carent. Bonac. *n.* 8. Hi tamen non excusantur, si nihilominus ad choreas, aut vana festa egrediantur. Et hinc excusantur etiam agricolæ, qui non habent ocreas aut calceos, si alii ejusdem conditionis homines Missam cum illis audire soleant. VIII. Quæ ex occulta fornicatione gravidæ sunt, & metuunt, ne, si domo exeant, delictum propaletur. Idem est de conjugatis, quæ marito absente ex adulterio conceperunt, & timent, ne detegantur. IX. Qui aliàs notabile, extraordinarium nempe, lucrum amissuri essent; commune enim ordinarium non præbet sufficientem causam omittendi sacrum. X. Qui longiùs distant ab Ecclesia, nec accedere possunt sine gravi molestia & difficultate: ubi spectanda est loci, temporis, personæ qualitas: fieri enim potest, ut qui cælo sereno non excusantur, etsi iter paulò longius, v.g. unius milliaris conficiendum sit, tempore nivis, aut magnæ pluviæ excusentur. Bonac. *n.* 12. quæ autem distantia absolutè sufficiat ad excusandum, non determinant auctores: aliqui verò, dum hoc facere conantur, scrupulos augent, non minuunt. Existimem, salvo meliori judicio, generatim sufficere unam dimidiam leucam etiam legalem Hispanicam, quæ apud Dicast. *n.* 181. continet tria millia passuum communium, cùm alia vocetur usualis, quæ continet ferè quinque millia passuum, & æquat bonum milliare Germanicum. XI. Puella, quæ, si domo exeat, credit se ab adolescente lascivo turpiter concupiscendam: sed censeo, idcirco non esse omittendum sacrum; hoc enim damnum & scandalum per accidens sequitur, nec est curandum: potest ergo puella hæc sine scrupulo templum adire, ut sacrum audiat, quia utitur suo jure, quo non est privanda ob alterius malitiam: alioqui fœminæ perpetuis premerentur scrupulis, incertæ, ac dubiæ, an possint exire domo, audire sacrum &c. Bonac. *n.* 15. & *de matrim. q.* 4. *p.* 9. *n.* 17. Navar. *c.* 14. *n.* 3.

261. Alterum caput, quod *n.* 259. dixi, excusans ab obligatione audiendi sacrum, est Consuetudo. Hæc enim ut legem inducere, ita & tollere vel moderari potest. Hoc titulo excusantur I. Viduæ, quæ mortuo marito per aliquot dies domi se continent. Idem est de filiabus, sororibus &c. II. Fœminæ, quæ post partum, habitámque salutem per aliquot dies, imò & septimanas domo non egrediuntur. III. Virgines nubiles, si priùs, quàm nuptui tradantur, in publicum non prodeunt, Tamb. *n.* 9. Palaus *n.* 7. Bonac. *cit. p.* 9. *n.* 25. & 26. quodsi tamen eæ eodem tempore soleant exire ad ludos, choreas, & spectacula publica, Palaus *l. c.* Navar. *c.* 21. *n.* 9. non excusat: excusat verò Bonac. *n.* 26. si sic recepta consuetudo non exeundi: sed hæc videtur potiùs corruptela & abusus; si enim ejusmodi puellæ citra noxam & periculum pudicitiæ, aut ne deperditè concupiscantur, adire choreas, spectacula &c. iisque diu assistere, imò & choreas ipsas ducere possunt, cur non & breve tempus sacro dare possint, nihil sibi aut suæ pudicitiæ metuentes? Illud certius est, fœminas ex solo titulo, quo menstrua patiuntur, non excusari. Palaus *l. c.* Bonac. *n.* 27.

262. Tertium caput est peregrinitas. Hoc titulo ab audienda Missa excusantur pere-

peregrini & vagi, qui ſicut feſta particularia locorum, in quibus deprehenduntur, non tenentur ſervare, ut habet communis ſententia; ita etiam opera, quæ alioquin ab incolis præſtanda ſunt, non tenentur, ſecluſo tamen ſcandalo, præſtare, adeóque nec Miſſam audire. Quin quod ampliùs eſt, peregrini poſſunt ex loco ſuæ habitationis, ubi feſtum eſt, exire ad locum, ubi idem feſtum non celebratur, etiam ſacro domi ſuæ priùs non audito; modò ante tempus, quo obligatio viget, & in pleri poteſt, egrediantur. Imò etiam tunc iidem peregrini liberi ſunt ab obligatione ſacri audiendi, etſi feſtum ſui domicilii etiam in loco ſui adventûs celebretur: legibus enim proprii territorii, dum extra illud ſunt, non tenentur: nec loci, ad quem veniunt; non enim ſunt illius ſubditi. Aliud eſt, ſi feſta ſint univerſalia Eccleſiæ: in his enim vagos, aut quoſcunque peregrinos ad ſacrum audiendum, ſi quidem nullum alium excuſationis titulum habeant, obligatos eſſe, extra dubitationem eſt. Tamb *à n.*10. Laym. *l.*1. *tr.*4. *c.*12. *n.*7. Joan. Sancius *in ſelectis. D.*54. *n.*34.

263. *Die feſto ſervile opus exercui, idque per notabile tempus, & ſine juſta cauſa ſemel.* Opera ſervilia vocantur, ad quorum exercitium ſervos etiam conductitios adhibemus, & ad artes mechanicas ſpectant, & ut plurimum ad corporis utilitatem & exercitium immediatè faciunt; qualia ſunt arare, fodere, ferere, metere, ligna, lapidésque cædere, fabricare. Huc ex uſu & conſuetudine revocantur, quæ ſpectant ad artem ſculptoriam & chirurgiam. Liberalia ſunt, quæ fiunt à liberis, & immediatè pertinent ad excolendam & inſtruendam mentem; ut ſunt dare conſilium, ſtudere, docere, ſcribere, imò & tranſcribere; choreas agere, cantare, pulſare organum &c. verbo omnia, quæ ſpectant ad artes liberales. Huc pertinent, venari, aucupari, pingere, ſi fiant ſine magno apparatu & labore. Laym. *l.*4. *tr.*7. *c.*2. *n.*6. Bonac. *de feſt. D.*5. *q.un. p.*3. *n.*25. Tamb. *in Decal. l.*4. *c.*3. §.1. *n.*9. item characteres in typographia collocare, non tamen imprimere (hoc enim utique ſervile eſt: ſicut & colores terere, gypſo parare telas &c. Tamb. *l.c.*) item etiam diſtillare aquas &c. Opera media ſunt, quæ nec ſervilia ſunt, nec liberalia, ut parare cibos, lavare etiam totum corpus, veſtibus ſe exuere, vel induere: iter facere, ſeu curru, ſeu equo, ſeu pedibus, ſeu navi: ducere jumenta ſine onere: nam ducere jumenta, currum, vel navim, mercibus onuſta, aut eadem etiam onerare, utique ſervile eſt.

264. Ex intentione ipſius operantis non variant prædicta opera ſuam naturam. Unde quæ ſervilia ſunt, non deſinunt eſſe talia, etſi vel bono fine fiant v.g. ad ſublevandos pauperes, vitandum otium &c. reparandam Eccleſiam; vel gratis abſque ulla ſpe lucri: ſicut nec vice verſâ ea, quæ liberalia ſunt, deſinunt eſſe talia, quòd fiant ob lucrum aut mercedem. Palaus *tr.*9. *de feſt. p.*5. *n.*3. Bonac. *p.*2. *n.*16 Suar. *de feſt. l.*2. *c.*24. *n.*3. Tamb. *n.*3. Idem eſt, ſive hæc fiant ex officio, ſive non. Bonac. *n.*25. Tamb. *l.c.* Ad rationem operis ſervilis impertinens quoque eſt, ſive fiat cum defatigatione corporis & labore, ſive non; ſive brevi ſive longo tempore &c. nihil enim horum naturam operis immutat.

265. Jam

265. Jam ex operibus servilibus nullum præter ea, quæ vel jure vel consuetudine permissa sunt, licet die festo exercere: ita enim ab Ecclesia in *Cap. Licet. de feriis.* præscriptum est, & communi consuetudine introductum. Nihilominus tamen regulas artium mechanicarum & servilium discere, & memoriæ mandare licitum est, cùm non sit servile. Bonac. *n.25. prope finem.* Suar. *c.26. n.6.*

266. Ex liberalibus autem nullum die festo prohibitum est, præter pauca in jure specialiter excepta, quæ & forensia dicuntur, & sunt I. Mercatus, quo nomine intelliguntur nundinæ non tantùm publicæ & solennes, quæ semel vel sæpius intra annum in aliquo certo loco celebrantur; sed etiam hebdomadariæ, quæ scilicet determinato die intra hebdomadem instituuntur: & præterea ipse actus mercandi v.g. contractus emptionis, venditionis, locationis, permutationis &c. Palaus *p.6. n.5.* Bonac. *n.10.* Suar. *c.29. n.2.* Tamb. *c.4. §.1. n.1.* & alii.

267. II. Placitum: quo nomine intelliguntur tres speciales actiones ad strepitum judicialem pertinentes, videlicet Citatio; Processus ipse, qui fit per causæ cognitionem examinando testes, exhibendo instrumenta &c. & Sententiæ prolatio. Et hæ actiones, tam in ordine ad causas criminales, quàm civiles; imò & ad spirituales, quales sunt beneficiariæ & matrimoniales, non solùm sunt prohibitæ, sed etiam, ut ex *cap. ult. de feriis.* & *L. ut in die C. de feriis.* constat, ipso jure irritæ, ita ut litigantes non possint huic annullationi cedere, utpote factæ ob finem publicum v.g. Religionis, cui fini nullus privatus derogare potest. Laym. *n.7.* Palaus *n.7.* & alii; colligiturque expressè ex *cit. cap. ult.* Et in hoc distinguitur Judicium à mercatu: hic enim solùm prohibetur *cap.1. de feriis*, factus tamen tenet. Palaus *p.5. n.7.* non item Judicium. Valet verò Excommunicatio die festo contra aliquem lata; absolutio à censuris, & omnis actus Jurisdictionis voluntariæ: consilium petere ab Advocato, aut ab eodem informari judicem &c. Denique nec appellatio die festo est prohibita, vel quia non est actio judicialis: vel quia spectat ad propriam & necessariam sui defensionem, quæ quolibet die est licita. Bonac. *n.13.* Palaus *n.14.* & alii.

268. III. Juramentum, non tantùm judiciale, quod fit coram judice; sed etiam extrajudiciale; id quidem non omne, sed solùm illud, quo firmantur contractus & conventiones sub nomine mercatûs prohibitæ. Palaus *p.8. n.3.* Suar. *c.30. n.17.* Et idcirco, qui die festo contractum prohibitum celebrat, eúmque juramento confirmat, duplex peccatum committit, specialiter in confessione explicandum, Palaus *l. c.* Econtra verò, si judicium & contractus die festo celebrari possint, etiam Juramentum licitè præstari potest; concesso enim principali, & accessoria conceduntur. Palaus *n.4.* Suar. *l. c.*

269. Quod jam attinet ad actiones, quas suprà dixi medias, eæ die festo licitè exercentur: nulla enim de iis extat prohibitio. Et idcirco cùm die festo liceat iter agere, licet quoque opera ad id necessaria vel inservientia præstare, v.g. parare equos, currui jungere, in flumine remigare &c. accessorium enim sequitur naturam sui principalis. Laym. *n.5.* & alii. Hinc & excusari possunt agasones & au-

rigæ: hi enim ut iter, quod ante diem festum ingressi sunt, continuare possunt juxta Laym. *l. c.* ita etiam possunt onera levare, & imponere, quantumvis alioqui hoc servile sit: quin imò quia ejusmodi actionibus plerumque modicum tempus impendi solet, ijdem aurigæ & agasones sive ex officio, sive quicunque alii, non sunt damnandi peccati mortalis, etsi iter suum etiam incipiant, & nullam aliam excusationem habeant, modò, si possint, priùs audiant sacrum. Tamb. *c.* 3. §. 1. *n.* 12. Dian. *p.* 2. *tr.* 1. Miscell. *R.* 36.

270. Cetertùm obligatio abstinendi à prohibitis, stringit omnes fideles septennio majores & rationis capaces: éstque ex suo genere gravis, nisi vel necessitas, vel consuetudo legitima, vel alia justa causa excuset, vel etiam parvitas materiæ. Quæcunque autem ex ijs fiant, in ordine ad festi violationem perinde est: nec quidquam ad diversificandam speciem ejus violationis facit operis prohibiti diversitas, qualiscunque demum ea sit. Et ideo si transgressio sit gravis, sufficit dicere. *Opus prohibitum exercendo diem festum graviter* (vel si levis fuit, leviter) *violavi bis.* Sed neq; necesse est exprimere ipsum diem festum, aut ejus qualitatem: perinde enim est, quicunque fuerit; nec mutat speciem, etsi dies paschæ fuerit, qui violatus est. Vide dicta *p.* 1. *n.* 73.

271. Potest autem à peccato mortali excusare parvitas materiæ, id est, si tempus, quod prohibitis impenditur, est breve: in quo assignando alii sunt nimis laxi, qui nempe gravitatem materiæ solùm agnoscunt in tertia diei parte: alii nimis rigidi, qui videlicet materiam gravem putant esse spatium unius duntaxat horæ; alii medii & benigni, qui scilicet ajunt, spatium duarum horarum esse quid notabile, atque adeò sufficiens ad peccatum mortale: alii denique mitissimi, qui tum primùm putant graviter peccari contra præceptum abstinendi die festo ab operibus prohibitis, cùm ijs plus quàm duarum horarum spatium impenditur. Tamb. §. 2. *n.* 1. Dian. *l. c.* & *p.* 5. *tr.* 5. *R.* 6. *& alii.* quibus assentior, si de servilibus loquamur; nam in forensibus & judicialibus quantitas materiæ non ex quantitate temporis, sed qualitate operis est desumenda. Palaus *p.* 3. *n.* 5.

272. Quin & alia sunt, ob quæ obligatio abstinendi à servilibus omnino cessat. I. Est necessitas pùblica: ut si reficiendi sint pontes, fontes, parandum aliquid in repentinum Principis adventum, communem populi lætitiam &c. Filliuc. *tr.* 27. *n.* 211. II. Necessitas privata: sic rusticis ob supervenientis pluviæ metum licet fænum, aut segetes colligere: vitriarijs, salinarijs, coctoribus laterum in opere persistere &c. Fill. *ibid.* Ex eodem excusantur famuli & ancillæ, qui diebus festis à prandio vestes sibi reficiunt, cùm id alijs diebus facere non permittantur. Imò Tann. *D.* 8. *de Relig. q.* 6. *n.* 8. concedit, licere die festo acu pingere, discendi, aut exercendi causâ. Similiter Diana. *p.* 3. *tr.* 5. *R.* 8. §. *Notandum est etiam.* & *p.* 4. *tr.* 4. *R.* 62. in fine concedit, & absolutè excusat Domicellas die festo laborantes, si ad fugandum otium id faciant, sed Tann. Laym. *l.* 4. *tr.* 7. *c.* 4. *n.* 2. Tamb. §. 2. *n.* 18. aliud sentit; cùm sint alii modi, quibus otium vitari possit. De agasonibus, & alijs itinerantibus jam *n.* 269. dixi. III. Pietas: sic licet defunctorum insignia para-

parare, tumbas & veſtes funebres confi-cere, cauſas pauperum, viduarum, alia-rúmque perſonarum miſerabilium decide-re, ne expenſis graventur. IV. Conſue-tudo à Prælatis cognita & tolerata. Sic nundinæ etiam ſolennes diebus feſtis ce-lebrantur, quæ licèt opus ſervile non ſint, ſpecialiter tamen ſunt prohibitæ: ſic licitæ ſunt locationes, permutationes, vendi-tiones & emptiones rerum parvi momen-ti, officinis præſertim clauſis factæ, & à ruſticis, qui alijs diebus impediuntur: item cauſarum civilium inter ruſticos, ſi alijs diebus adeſſe nequeant, agitationes & deciſiones. Sic piſcari licet, etiam lucri causâ; ſic opifices die feſto ad veſperum parant materiam pro labore diei ſequen-tis, ruſtici acuunt falces &c. V. Abſen-tia à loco, ubi feſtum celebratur; ex quo ſi quis etiam animo laborandi exeat ad lo-cum, ubi feſtus dies non agitur, poteſt ibidem ſervilia operari; nec per illam in-tentionem peccat, cùm utatur ſuo jure. Tamb. *n.* 20. & alii. VI. Diſpenſatio vel Papæ, vel Epiſcopi, aut ejus Vicarij, vel habentis auctoritatem quaſi epiſcopa-lem, quales ſunt Prælati Regulares exem-pti, Superiores Religionum reſpectu ſuo-rum ſubditorum; Capitulum item ſede vacante. Palaus *tr.* 9. *p.* 10. *n.* 5. Tamb. *à n.* 21. *& alii*: imò & Parochi, non tantùm cùm difficilis eſt acceſſus ad Epi-ſcopum, ſed etiam eodem præſente. Tambur. *n.* 31. Tandem etiam ad Con-feſſarium ſubinde pertinet ſaltem decla-rare, an cauſa excuſationis juſta ſit, vel non. Laym. *c.* 2. *n.* 5.

273. *Toto anno nunquam celebravi, etſi nullum habuerim impedimentum.* Etſi Tambur. *de exped. ſacrif. l.* 1. *c.* 6. §. 2. *n.* 1. Lugo. *de Evchar. D.* 20. *ſ.* 1. *& alii* probabiliter cenſeant, non eſſe gravem obligationem celebrandi, atque adeo ſa-cerdotem, qui, ſecluſo contemptu & ſcandalo, totâ vitâ nunquam celebrat, modò in paſchate communicet, non pec-care mortaliter: contrarium tamen vide-tur longè probabilius, propter verba Chri-ſti *Matth.* 26. & *Luc.* 22. Hoc facite in meam commemorationem: his enim verbis præceptum celebrandi impoſitum eſſe declarat Concil. Trident. *ſeſſ.* 22. *c.* 1. quod, cùm ſit grave, etiam peccatum grave erit, nunquam celebrare, niſi juſta cauſa excuſet. Bonac. *de ſacrif. D.* 4. *q. ult. p.* 7. *n.* 1. Navar. *in Man. c.* 25. *n.* 88. Coninch. *q.* 82. *p.* 2. *n.* 206. Reginald. *l.* 29. *n.* 46. *&* 166. Suar. *D.* 80. *ſ.* 1. *&* plures alii apud Bonac. ſatisfacit autem, qui ſaltem ſæpius, quam quater in anno celebrat, ut colligitur *ex cap. Dolentes. de celebr. Miſſar.* ubi Innocentius III. re-prehendit illos, qui vix quater in anno ce-lebrant.

274. Præter hanc obligationem, om-nibus ſacerdotibus communem, adhuc alii tituli ſunt, quibus celebrare tenen-tur ſacerdotes, videlicet I. ratione Ca-pellaniæ; & id juxta numerum in literis fundationis expreſſum, quem propriâ auctoritate minuere non poſſunt. Poſ-ſunt ſatisfacere per alium, niſi expreſſum ſit, ut per ſe faciant: quodſi ratione impedimenti celebrare non poſſint, non tenentur alium ſubſtituere, ſi impedi-mentum ſit breve, unius hebdomadæ, imò unius menſis; ſecùs, ſi longum: ni-ſi fortè ſtipendium tam tenue ſit, ut alendo Capellano infirmo non ſufficiat. Laym, *lib.* 5. *tr.* 5. *c.* 3. *n.* 7. & alii. II.

Ratione beneficii. Et ideo tenentur Parochi celebrare, quoties parochiani ex præcepto tenentur Missam audire, vel ex consuetudine solent, v. g. in funeribus, Benedictionibus nuptiarum &c. vel etiam rationabiliter petunt. Azor. *T.* 1. *l.* 10. *c.* 24. *q.* 2. Possunt per alium satisfacere, si sint legitimè impediti: aliàs ex mente Concilii Trident. *sess.* 23. *c.* 14. *de Reform.* in propria persona celebrare debent, cùm id in officijs parochialibus personalem exigat operam. III. Ratione stipendii oblati, & quidem, ut Palaus *tr.* 22. *p.* 14. *n.* 8. docet, ex justitia: satisfaciunt, si per alium id faciant. IV. Ratione promissionis; nam & ex hac, si acceptetur, oriri potest obligatio gravis, vel levis, prout fuerit mens obligandi. Quodsi habueris animum te obligandi, sed abstrahendo, an graviter, vel leviter. Diana. *p.* 2. *tr.* 17. *R.* 9. & Sanch. de Matrim. *l.* 1. *D.* 5. *n.* 25. Leand. *de Sacram. T.* 2. *tr.* 8. *D.* 4. *q.* 16. docent, si promissis non stes, te tantùm peccare venialiter: imò Dicast. *de sacrif. tr.* 5. *D.* 4. *d.* 22. *n.* 421. putat, promissionem humanam, seu homini factam, præcisè ut promissio est, non obligare graviter, cùm nec fidelitas, ad quam illius promissionis impletio spectat, gravem inducat obligationem. Sed habenda hic est ratio rei promissæ; & spectanda illius, qui promissionem sibi factam acceptat, mens. Et ideo licèt Missa in se sit magnum quid, ejus tamen jactura, ut Sanch. notat, non solet magni fieri: & ob id pauci, qui plura sacra alijs promittunt, nec legunt, peccant mortaliter.

275. *Missam celebravi duplici pro ea accepto stipendio semel.* Pro sacrificio Missæ stipendium justum, lege nempe vel consuetudine taxatum, accipi posse, certum est, non quidem in pretium fructûs ex sacrificio percipiendi, aut laboris eidem sacrificio intrinseci (hæc enim clara esset Simonia) sed in sustentationem sacerdotis sub obligatione fructum sacrificii applicandi illi, qui stipendium offert: dignus est enim operarius mercede suâ *Matth.* 10. neque os bovi trituranti alligandum. 1. *Corinth.* 9. Interim tamen I. non satisfacit uno sacrificio, qui duo justa stipendia, sive ab uno, sive à pluribus accipit. Palaus *tr.* 22. *p.* 14. *n.* 6. *ex communi*: & qui aliud docet, aut exercet in praxi, peccat mortaliter, & incurrit excommunicationem latæ sententiæ, extra articulum mortis soli Papæ reservatam, ut videre est in speciali constitutione ab Alexandro VII. super hac re edita. Imò neque II. satisfacit uno sacro, etsi singula stipendia sint inæqualia seu non justa: hoc ipso enim, quòd sacerdos accipiat minus stipendium, remittit, quod deest; & unâ tacitè promittit, se offerentium postulato staturum. Palaus. *l. c. & alii*: & ita expressè statuit Congregatio Concilii Tridentini. Neque III. qui plura à diversis accipit stipendia, & dividit fructum sacrificii, uni applicando satisfactorium, alteri impetratorium &c. hæc enim distinctio damnata est & rejecta à dicta Congregatione. Multò minùs IV. qui offerenti stipendium applicant fructum, quem vocant specialissimum: hic enim ita proprius est sacrificanti, ut eum nulli alteri applicare possit. Et licèt esset applicabilis, tamen post dictæ Congregationis decretum ab Urbano VIII. confirmatum, non posset pro eo distinctum stipen-

stipendium accipi. Neque V. potest Sacerdos Missam, pro qua unus obtulit stipendium, alteri simul applicare ex liberalitate: mens enim offerentis stipendium est, totum sacrificii fructum participare. Neque VI. qui stipendium taxato majus accepit, potest alteri Missam celebrandam committere, parte illius stipendii sibi reservatâ: id enim expressè vetuit sæpius citata Congregatio. Laym. *lib.5. tr.5. c.1. n.4.* ni fortè detur non intuitu sacrificii, sed solius personæ, quæ danti singulariter chara est, & amica. Dian. *2.p. tr.14. R.10. & 13.* quin & Capellanus, qui pro paucis Missis habet pingue stipendium, non tenetur plus alteri dare, quàm quod taxatum est; quia Capellano non datur stipendium pro sacrificio. Dian. *R.11.* Neque VII. potest sacerdos pro Missa, quam quocunque demum titulo obligatus est applicare ad certam intentionem, stipendium accipere, alioqui peccaret contra Justitiam, vel certè contra fidelitatem. Hinc I. Capellani tenentur Missam applicare pro fundatore, etsi in literis fundationis non exprimatur.: possunt tamen, si ad quotidianam Missam teneantur, aliquoties in anno v.g. quater vel sexies pro se, vel suis, vel aliqua causa occurrente (non pro aliis, accepto stipendio) celebrare; idque ex præsumpta fundatoris voluntate: si enim de expressa contraria constaret, neque hoc possent. Tamb. *de exped. sacrif. l.3. c.3. §.1. n.8. & alii.* II. qui accepto stipendio tenentur legere sacrum, etiam tenentur legere juxta petentium intentionem. III. Parochi pro Missa, quam ad nullam certam intentionem, sed præcisè ratione officii pastoralis legere tenentur, non possunt accipere stipendium, Barbos. *de potestate Episcopi Alleg.24. n. 23. & de Parocho. c.11. n.10.* qui id à Congregatione Cardinalium declaratum esse testatur. Sed Lugo *de Euch. D.21. s.1. n.21.* Dian. *p.2. tr.14. R.26.* ajunt, de hac declaratione authenticè non constare, & ideo tradunt contrarium, quod propter auctoritatem tantorum virorum tutum est.

276. *Sub celebratione Missæ levem defectum commisi ter.* Qualis est, omittere hymnum Angelicum, Symbolum Nicænum, nomen unius aut alterius Sancti in Canone; vel ea, quæ certis temporibus interponuntur inter *Communicantes*, & *Hanc igitur*; particulam *enim* in formis consecrationis, Fill. *tr.5. n.155.* Dian. *R.59. & p.5. tr.5. R.45. & 63.* item orationes dici solitas, dum sacerdos se sacris vestibus induit: item in Missa majori Epistolam aut Evangelium à Ministris canendum: non enim in præcepto est, ea submissâ voce legere. Nec refert, quòd aliqui id faciant; multa enim sunt consueta, quæ non sunt præcepta. Dian. *p. 2. tr.14. R.42. & p.5. tr.5. R.46. & tr.13. R.95.* celebrare sine cruce in altari, aut cum una tantùm candela cerea extra casum necessitatis: aut cum lumine olei vel adipis in casu necessitatis. Dian. *cit. p.2. tr.14. R.45. & 67.* Negligere rubricas, quæ sunt minoris momenti v.g. in formandis crucibus, faciendis genuflexionibus, inclinationibus capitis, humerorum &c. elevationibus oculorum &c. Nam quæ graviores sunt, (quales sunt, quæ verè præceptivæ sunt, nec ferè aliæ, quàm quæ aliquid substantiale sacrificii continent, aut magni mysterii signi-

significativæ sunt, ut infusio aquæ in vinum) negligere, utique peccatum mortale esset: quale etiam esset, in forma calicis omittere illa verba, *Novi & æterni testamenti &c.* quæ etsi certum non sit, esse de essentia formæ, non desunt tamen, qui docent, esse: & ideo omittens illa verba exponit Sacramentum periculo nullitatis, & consequenter graviter peccat. Bonac. *D.4.* sæpius cit. *q.3. p.2. n.2. & alii communiter.*

277. *Ad altare privilegiatum, cùm tamen obligatus essem, non feci sacrum bis.* Constat sacrum in Ecclesia vel alio loco, ac etiam profano, legitimâ auctoritate ad id deputato, legendum esse. aut legi posse. Sed id fusiùs prosequi non est modo nostri instituti. Huc spectat, si Capellanus, vel alius obligatus pro stipendio Missam celebrare in tali Ecclesia vel altari, non celebret in tali altari &c. hic enim plerumque peccat mortaliter. Fagund. *in 1. præcept. l.3. c.9. n.6.* Excusantur tamen, qui ter vel quater intra unius anni spatium in destinato sacello non celebrat. At verò, qui stipem accipit pro Missa in certo altari privilegiato legenda, & eam non legit, non satisfacit; etsi legat in alio altari cum nummismate benedicto, existimans, se cum illo animæ profuturum: tenetur enim omnino in altari privilegiato legere Missam, & quidem *de Requiem*, aliàs indultum ipsi non suffragabitur: ut declaravit sacra Congregatio Rituum 13. Julii 1601. nisi fortè eo die occurrat festum duplex de præcepto: hoc enim die, ut eadem Congregatio declaravit 24. April. 1626. Missa *de Requiem*, legi non potest. Ceterùm, qui in diverso loco celebrat, peccat quidem, sed ad restitutionem stipendii non tenetur, nisi ratione minoris frequentiæ subtrahat defuncto aliquod suffragium, quod tenetur aliis precibus compensare. Diana *p.2. tr.14. R.29.*

278. *Missam unam legi pro altera ter,* v.g. cùm legenda esset de Sancto, legi de feria, vel vice versâ; vel Missam Assumptionis, aut Nativitatis B. Virginis extra suum diem. Hoc enim est peccatum veniale, si quidem sine justa causa fiat, Tannerus *T.4. D.5. q.10. d.1. n.6.* relatus à Diana *R. 55.* & *p.4. tr.4. R.39.* Qui autem titulo vel stipendii, vel Capellaniæ tenetur certam determinatam Missam v.g. de B. Virgine, vel pro defunctis legere, non satisfacit, legendo aliam, juxta Laym. *l.5. tr.5. c.1. n.15.* Palaus tamen *tr.22. p.14. n.10.* Lugo. *D.21. de Evch. s.2. n.35.* Dian. *R.31.* & *p.3. tr.6. R.2.* putant, satis esse, legere Missam de festo, vel die currente, ut proinde talis non peccet saltem mortaliter, nec teneatur ad restitutionem. Non debent tamen facilè legi Missæ Votivæ, aut de Requiem, maximè diebus Dominicis, maximè privilegiatis, & cùm occurrunt duplicia ex præcepto. Si tamen funus deferatur ad Ecclesiam, potest etiam istis diebus Missa *de Requiem* legi, sed ab uno tantùm, ita ut ceteri sacerdotes, qui ad funeris celebritatem confluunt, legant de Dominica, & festo duplici saltem primæ & secundæ classis. Ceterùm causa justa commutandi Missam censetur esse major erga talem sanctum devotio petentis Missam, vel eam legentis, juxta Cap. *quidam. de celebrat. Missarum.*

279. *Sub sacrificio Missæ usus sumberrucâ ter.* Berrucæ usum tempore sacrificii li-

cii licitum esse, duplici argumento suaderi potest: tum quia subrogatum sapit naturam illius, cui subrogatur: ergo & berruca, seu capillus fictus sapit naturam veri; hunc autem tempore sacrificii non deponimus, nec est, qui possit, nisi parùm sapiat, suadere deponendum esse; tum quia in hoc casu cessat causa prohibitionis, nimirum irreverentia, si capillus fictus, ut fieri potest, sit ad modestiam & decentiam clericalem compositus: certè jam passim cum ejusmodi capillo coram Cæsaribus, & Regibus sine ullius irreverentiæ notâ Magnates eorum comparere solent.

280. Nihilominus tamen omnino tenendum est, usum fictorum capillorum tempore sacrificii illicitum esse, secluså speciali facultate, necessitate aut consuetudine legitimè introductâ. 1. Propter specialem prohibitionem *Cap. Nullus Episcopus. de consecrat. dist.* 1. ubi absque ullo discrimine prohibetur quodcunque capitis velamen non naturale, quale certè est berruca; hæc enim non est principaliter & per se inventa, & in usum deducta, ut vice capillorum verorum esset, sed potiùs, ut suppleret defectum pileoli: id quod usus aulicorum, quibus velut primis auctoribus & inventoribus debetur usus berrucæ, satis ostendit: his enim cùm grave esset & molestum, totis diebus, aut tempore valde longo coram principibus adstare detecto capite, nec conveniret, uti pileolis, tegumentum ex capillis præcipuè humanis confectum, quod berrucam appellârunt, invenerunt, & usurpare cæperunt. Subsumo jam: atqui pileolum sine coma adoptiva ferre tempore sacrificii non licet; ergo nec cum ea coma: habet nimirum & hîc locum tritum illum, subrogato eadem cum illo, cui subrogatur, convenire prædicata: atque adeo sicut unum, nempe pileolum, ita & alterum, quod in ejus locum successit, nempe berrucam, per dictum Canonem censeri esse prohibitum. 2. quia cùm dicitur, subrogatum sapere naturam illius, cui subrogatur, non habet ubique locum, præcipuè in odiosis, inter quæ numerantur, quæ dispositioni juris communis adversantur, è quorum numero est usus comæ adscititiæ. Et simile quid cernitur in commutatione votorum, quæ si sint reservata, non ideo etiam materia, in quam commutantur, continuò est reservata, ut docent Sanch. *l.* 4. *Mor. c.* 40. *n.* 46. & *l.* 8. *de Matrim. D.* 9. *n.* 20. Suar. *de Voto. l.* 6. *c.* 20. *n.* 15. Palaus *de Voto. D.* 2. *p.* 11. *n.* 5. Tamb. *in Decal. l.* 3. *c.* 16. §. 4. *n.* 34. *& alii.* 3. Quia etsi ejusmodi capilli adoptivi possint ad clericalem decentiam componi, & coram Principibus absque ulla injuriæ nota ab eorum Magnatibus adhibeantur, id tamen non potest ad sacrificium transferri, cum ad altiorem potestatem, nempe Pontificiam, spectet, declarare, quid in ordine ad sacrificium speciem irreverentiæ habeat, vel non: authenticam enim legis interpretationem facere, spectat vel ad ipsum ejus conditorem, vel eo superiorem, ut notum est ex tract. de legib. Sacerdotem autem, cùm celebret, nudo id capite debere facere, constitutionis est Pontificiæ, ut videre est in dicto *Can. Nullus.* & Decreto sacræ Congregationis Rituum ab Urbano VIII. approbato, Missalibus novis jussu ejusdem Urbani VIII. editis, præfixo, ubi Pontifex sic loquitur:

Nemo audeat uti pileolo in celebratione Missarum sine expressa licentia Sedis Apostolicæ, non obstante quacunque contraria consuetudine. Accedit ad hæc praxis Curiæ Romanæ, in qua ipse etiam Pontifex non celebrat, nisi detecto capite.

281. Dixi 1. *seclusâ speciali licentiâ*, quam hodie dat solus Pontifex, ut constat ex dicto Urbani VIII. & diversis S. Congregationis Rituum decretis apud Gavant. *ad Rubric. Missal. p. 2. tit. 2. Lit. F.* à quibus non recedendum, siltem si facilis ad Pontificem sit accessus: si enim hic sit difficilis, eandem Episcopi aut alii Prælati suis subditis etiam hodie, ut olim, dare poterunt: quod est commune aliis legibus Pontificiis. Dixi II. *Necessitate*, hæc enim si manifesta sit & evidens, præbet sufficientem causam, etiam dum Sacrum fit, utendi capillitio ficto: sic nimirum & aliæ leges Pontificiæ cessant obligare, cùm in earum observatione cernitur manifesta necessitas. Ut verò dispensetur, vel etiam declaretur, eum usum esse licitum, non debet esse necessitas valde gravis; sed sufficit, si judicio viri prudentis & docti non sit omnino levis, sed notabilis considerationis; qualis, si Marchino apud Tambur. *de Sacrif. l. 1. c. 7. §. 4. n. 1.* credimus, est, quæ oritur ex nimia Regionis frigiditate, senectute, capitis debilitate, calvitie, vel (quod ego addo) ex alia capitis deformitate. Hac ergo necessitate existente, licitum erit, (si accedat saltem prudens declaratio) uti berrucâ sub Sacro, absque alia dispensatione: quod colligitur ex dicto decreto Urbani VIII. & *Can. Nullus*, quorum priori loco dicitur, *nemo audeat*: posteriore *nullus præsumat*: non est autem præsumere, vel audere, cùm necessitas urget, nec est opportunitas petendi dispensationem. Palaus *de Sacrif. tr. 22. p. 10. n. 10.* Laym. *l. c.* Dixi III. *consuetudine legitimè præscripta*: hæc enim legem, quæ usum pileoli tempore sacri prohibet, abrogari posse, & in ejus locum introduci usum ejusdem pileoli, commune est aliis legibus. Sic in Regno Chinensi, ubi juxta morem gentis irreverentiæ signum est caput aperire, Sacerdotes velato capite etiam totum Sacrum faciunt: quamvis ad removendum omnem scrupulum Pius V. licentiam ad id dederit, teste Præposito *de Sacram. 1. 83. a. 3. d. 6.* apud Tambur. *n. 5.*

282. Quamcunque autem usus berrucæ, ut hactenus ostensum est, tempore sacri sit illicitus, non tamen peccati venialis limites excedit, si quidem contemptus absit, & scandalum: Et ita tenet Marchinus apud Tambur. *n. 1.* idem infrà *n. 4.* sentientem, quibus ex Diana *p. 2. tr. 14. R. 58.* & Marchino *de ordin. T. 1. p. 3. c. 4. n. 11.* relato à Tambur. addendi sunt Silvester, Angelus, Tabiena, Rodriq. Henricus, Graffius, Barthol. ab Angel. Miranda, Scortia, Fagund. Petrus de Ledesma, qui licèt loquantur de pileolo, idem tamen sentire debent de berrucâ, quæ successit in locum pileoli.

283. *Sub sacrificio Missæ usus sum vestibus sacerdotalibus, aut vasis sacris*, (calice nempe aut patena) *aut aliis paramentis, v. g. corporali, purificatorio satis sordidis ter.* Mortale peccatum est, celebrare cum vestibus, paramentis &c. notabiliter

tabiliter immundis: magna enim per ejusmodi sordes irreverentia fit mundissimo Sacramento. Tolet. *l.* 2. *c.* 2. Sa *V. Missa. n.* 15. Laym. *n.* 15. Suar. *D.* 81. *s.* 6. *in fine.* Bonac. de Sacrif. *D.* 4. *q. ult. p.* 9. *n.* 23. Sumitur *ex cap. Relinqui. de custod. Evchar.* ubi Innocentius III. *Præcipimus*, inquit, *ut oratoria, vasa, corporalia & vestimenta munda & nitida conserventur: nimis enim absurdum videtur, in sacris sordes negligere, quæ dedecerent etiam in profanis.* Notent hæc sacerdotes, præcipuè rurales, qui sæpe tam immunda habent corporalia aut purificatoria, ut si locô mantilium esse deberent, ea à communi mensa cum nausea repellerent. Sacerdos tamen subditus, si de ista paramentorum sorditie moneat, & nihil proficiat, excusari potest, si ob sacrificandi necessitatem iis nihilominus utatur.

284. *Celebravi sine vestibus sacris semel.* Vestitu communi & profano sacrificare nunquam licet, nisi in casu gravissimo mortis alioqui certò inferendæ: si tamen in contemptum Religionis mors intentetur, nisi vestitu profano celebretur, mors potiùs obeunda est. Laym. *n.* 17. Coninch. *q.* 83. *a.* 3. *n.* 250. ubi excusat eum, qui in populi, sacro alioqui carituri, concursu utitur cingulo non benedicto; pro quo tamen, sicut & pro manipulo stolam adhiberi posse tradunt. Laym. *n.* 18. Coninch. *l. c.* Navar. *c.* 25. *n.* 84. Ceterùm vel unam sacrarum vestium, præcisâ inadvertentiâ omittere, peccatum mortale esse, cum non paucis tradit Bonac. *n.* 27. eò quòd in re gravi usus Ecclesiæ, hæ vestes in reverentiam sacrificij introducentis, violetur. Ubi breviter nota, has vestes desinere esse sacras, si ita frangantur, ut ad suum usum non sint ampliùs aptæ: ut si cingulum ita frangatur, ut neutra pars sufficiat ad sacerdotem cingendum; secus, si longior pars adhuc sufficiat. Aliqui tamen cum Sa *n.* 12. existimant, adhuc sufficere, si priùs, quàm omnino dividatur, connectantur, nam si post ruptionem nectenda sit, etiam ipse putat, amitti benedictionem, nec ampliùs usui esse posse, si alterna pars non sufficiat. Vide Dian. *p.* 2. *tr.* 14. *Res.* 57. *v. Nota tertiò.*

285. *Celebravi sine ministro bis.* Ministrum sub sacrificio adhibendum esse, communis est Ecclesiæ consuetudo. Et peccatum veniale est, eum sine justa causa non adhibere: imò Bonac. *de Sacrif. D.* 4. *q. ult. p.* 9. *n.* 33. putat esse mortale: sed paulò rigidiùs. Debet autem is esse masculus, non fœmina, adeo quidem ut Suar. *D.* 87. *s.* 1. Laym. *n.* 13. & alii apud ipsum existiment, melius esse sine ministro celebrare, quàm fœminam ad altare respondere, porrigere urceolos, &c. interim tamen nihil obstat, si fœminæ, præsertim Moniales, ex loco remoto sacrificanti respondeant. Suar. *l. c.* Imò in quibusdam locis, præsertim in pagis, consuetudo ab Episcopis cognita & tolerata habet, ut sacerdos sine ministro respondente celebret. Portò Minister debet esse talis, I. qui audientibus non sit offendiculo. Unde Therſites aut valde deformes ad hoc ministerium non sunt admittendi: & qui ejusmodi ministros constituunt, aut admittunt, satis indicant, se de tanti mysterij, quod geritur, Majestate non habere debitam existimationem.

tionem. II. Debet Sacerdoti præeunti respondere posse, & quidem tam aptè, ut verba non detruncet, malè non proferat, aut etiam omnino omittat. Non est tamen talis ad ipsum altare publicè corrigendus : id enim fieri nequit sine ipsius celebrantis, aut audientium perturbatione ; corrigatur privatim, & suos dedoceatur errores. III. Debet, quæ ad sacrificium Missæ spectant, posse peragere, v. g. librum deferre, porrigere ureeolos, & reliquas ad ipsum pertinentes cæremonias callere. Aliàs, si materiam ineptam suâ culpâ tradat, à peccato sacrilegij non excusatur : Bonac. *n.* 35. Suar. *D.* 87. *s.* 1. Reginald. *l.* 29. *n.* 165. *& alij.* Quamvis multi Sacerdotes, præsertim rurales, librum ipsi deferant. Cetèrùm præstat, ministrum, si haberi nequeat, omittere, quàm sacrificium, præsertim die festo. Tamb. *l.* 1. *c.* 7. §. 5. non enim videtur ab Ecclesiæ usu & ordinatione recedere, qui, ut præcepto de audienda Missa satisfaciat, sine Ministro celebrat : tunc autem ipse debet Ministri defectum supplere, & proferre ea, quæ alioqui minister debet.

286. *Celebravi sine libro semel.* Librum adhibendum esse præscribunt Regulæ sive ritus Missæ ; & per se loquendo, obligant sub peccato mortali, saltem si liber, quo quis utitur, non contineat Canonem ; exponit enim se periculo graviter errandi. Conineh. *n.* 251. Suar. *D.* 83. *s.* 6. Navar. *c.* 25. *n.* 83. Bonac. *n.* 29. & plures apud ipsum. Excusari tamen potest, qui cùm præstantis & constantis sit memoriæ, meritò confidere potest, se nihil notabile omissurum. Laym. *n.* 17.

287. *Celebravi sine Crucifixo ter.* Nam & hujus usum præscribunt Rubricæ : qui tamen omitteret, non esset peccati, nisi venialis, condemnandus. Suar. *l. c.* Reginald. *n.* 197. Vasq. *D.* 233. *n.* 26. etiam à veniali absolvit, qui sine Cruce celebrat, si facilè haberi non possit, aut causa honesta subsit : sed si vera sint, quæ statim dicentur, nunquam occurret necessitas aut causa excusans à celebratione sine Cruce. Non debet necessariò referre ipsam Christi Crucifixi imaginem : sufficit si sit simplex Crux è ligno vel charta efformata ; vel, si nec talis ad manus haberi possit, creta vel carbone &c. descripta, quod probat P. Georg. Gobat in *alphabeto sacrificant. n.* 171. imò Tamb. *l.* 1. *c.* 6. contentus est Cruce vel Crucifixo depicto in pariete vel tabula ad latus. In altari, in quo prostat venerabile Sacramentum, adhuc Crucifixum collocandum esse, contendit Gavant. *in Rubric. Missal. p.* 1. *tit.* 20. *Lit. V.* At Pax Jordanus *l.* 4. *tit.* 1. *n.* 236. negat, tum propter Lateranensis & multarum aliarum Ecclesiarum praxin ; tum quòd tunc non satis appareat, quo loco commodè collocanda sit Crux. Servetur quoad hoc usus cujusque Ecclesiæ, nec turbetur Sacerdos, si fortè videat abesse Crucem, nec moneat Sacristam, ut apponat.

288. *Celebravi sine luminaribus semel.* Luminaria sub Sacrificio Missæ accendenda jubent Rubricæ, & communis usus, adeo quidem, ut, qui sine omni lumine celebrat, peccet mortaliter. Suar. *D.* 81. *s.* 6. ubi testatur, ita sentire omnes. In casu tamen necessitatis etiam non nimis magnæ sufficit unum ; & quidem, si cera haberi nequeat, ex oleo ; imò & sebo. Laym. *n.* 17. Dicast. *D.* 4. *d.* 4. *n.* 160.

160. Tamb. *l.* 1. *c.* 5. §. 4. Bonac. *n.* 30. Reginald. *n.* 196. Quin Suar. *D.* 72. *f.* 4. gravis peccati venialis damnat illum, qui sine lumine ministrat Eucharistiam: quod ego intelligo extra sacrificium; licèt enim etiam intra illud soleat peculiare lumen accendi pro Communicantibus, ejus tamen omissio per se vacat omni culpa: sicut & si contingat tempore Consecrationis. Dicast. *n.* 162.

289. *Celebravi, cùm altare suis mappis non esset instructum, semel.* Mappæ, quæ & tobaliæ appellantur, tres sunt adhibendæ, una, saltem superior, tam longa, ut ex utroque latere ad terram usque pertingat; duæ breviores, vel saltem una duplicata, Corporali subjecta, etsi totum altare non tegat. Laym. *n.* 11. Bonac. *n.* 24. Suar. *D.* 81. *f.* 6. Sa. *V. Missa. n.* 7. Reginald. *n.* 194. & alii, quos tutò sequi licet, quidquid Gavant. *p.* 1. *in Rubr. Miss. tit.* 20. *Lit. O.* sentiat in contrarium. Non est autem necesse, ut hæ mappæ sint benedictæ: quin etiam aliquando ex necessitate poterit adhiberi mappa laicorum, quæ postea rursus ad mensam profanam adhibeatur. Suar. Laym. *ll. cc.* Tann. *D.* 5. *q.* 10. *n.* 48. Azor. *T.* 1. *l.* 10. *c.* 28. *q.* 8. & alii. Porro celebrare sine omni mappa, esset irreverentia quædam, & culpâ saltem veniali non vacaret.

290. *Celebravi semel, cùm altare non esset suo pallio ornatum.* Pallium, quod vulgò etiam antependium vocatur, imperant Rubricæ *cit. Tit.* 20. quod ex usu potest etiam esse confectum ex asseribus pictis, aut alia materia, si vel paupertas vel necessitas vel alia causa honesta id permittat, aut requirat. Nec tamen hîc majus, quàm veniale peccatum committetur, si nullum adhibeatur pallium; modò, quod in prioribus quoque observandum est, contemptus absit aut scandalum.

291. *Calice non consecrato usus sum inter celebrandum semel.* Etsi ex præscripto Rubricarum *tit. de Ritu celebrandi.* §. 1. calix deberet esse aureus vel argenteus, vel certè cuppa deberet esse argentea & inaurata: Gavantus tamen *p.* 2. *tit.* 1. Tann. *n.* 52. Laym. *n.* 11. Bonac. *n.* 16. *& alii* admittunt etiam stanneum; Sa. *V. Missa n.* 18. ob paupertatem etiam plumbeum: sed Suar. *sect.* 7. Laym. *n.* 12. & alii, plumbeum rejiciunt, saltem quoad cuppam: nam pedem calicis ex plumbo esse nihil prohibet, Coninch. *d.* 3. *n.* 244. Ligneum, etsi is olim in usu fuerit, aut etiam vitreum, hodie nemo admittit propter *Can.* 145. *Ut calix. dist.* 1. *d. Consecrat.* sicut & si sit ex ære vel aurichalco; nisi, ut Fagund. *in* 1. *præcept. Eccles. l.* 1. *c.* 3. *n.* 21. advertir, saltem sit inauratus: quod tamen in calice argenteo, vel stanneo nec Doctores requirunt, nec usus. Debet autem consecrari vel sacro chrismate inungi, vel ab Episcopo vel ab alio inferiore habente potestatem, quales sunt multi Abbates. Laym. *l. c.* præsertim infulati. Desinit esse consecratus, si tam notabiliter frangatur, ut ad usum constitutum seu sacrum non sit ampliùs idoneus, Bonac. *n.* 15. *& alii*, ut si pes avellatur à cuppa, nisi fortè sit tornatilis. Coninch. *n.* 248. Quodsi verò aurum, quo calix est illitus, paulatim deteratur, & novum inducatur, non est opus nova consecratione, Coninch. *n.* 246. Sa. *V. Calix. n.* 2. tum quia calix per inaurationem nec frangitur, nec fit alius: tum quia tota calicis materia cum auro

consecratur ; & ideo sacrum ad se trahit non sacrum ; sic nimirum & Ecclesia non indiget novâ consecratione, etsi muri ejus sæpius ita dealbentur, ut ex prima dealbatione nihil ampliùs supersit. Coninch. *l.c.*

292. Cetcrùm in sacrificio Missæ scienter uti calice non consecrato, peccatum est mortale : ut communis habet sententia, & varii juris textus. Quodsi autem quis utatur calice, quem bonâ fide existimat consecratum esse, cùm tamen non sit, ipse quidem à peccato immunis est, calix verò per talem usum non consecratur, neque adeo redditur habilis ad usum in sacrificio. Lugo *de Evchar. D.* 20. *n.* 62. Dicast. *cit. D.* 4. *n.* 199. quidquid contradicat Dian. *p.* 5. *tr.* 13. *R.* 60. alioqui posset tandem etiam dici omne id, in quod defluit per incuriam sacer sanguis, fieri sacrum : quod nemo admittit. Eadem ratio est patenæ, tam quoad materiam, ex qua fit, quàm quoad ejus consecrationem, & execrationem.

293. *Altari non consecrato pro Missa usus sum semel :* Altare pro sacrificio Missæ adhibendum esse, non est dubium; adeo ut peccet mortaliter, qui absque altari sacrificat. Debet autem id esse consecratum ab Episcopo, vel alio habente potestatem sibi concessam à Pontifice. Hic enim solus ex plenitudine potestatis potest eam concedere etiam simplici Sacerdoti. Laym. *n.* 1. & alii. Item communiter debet esse lapideum, per *Cap. Altaria dist.* 1. *de consecrat.* vel ut Laym. *l.c.* & Dicast. *n.* 142. putant ex opere lateritio, vel ex gypso, admixto cæmento ; & vel firmum, vel portatile, seu, ut vocant viaticum, sufficit autem, si superior tantùm pars alterutrius sit lapidea & consecrata, & tam ampla, ut saltem majorem patenæ & calicis partem capere possit. Laym. *l.c. n.* 2. & quem refert. Suar. *D.* 81. *s.* 1. si enim tam ampla non sint ampliùs hæc altaria, amittunt suam consecrationem, nec possunt porro servire ad usum sacrificii. Quin & si fixum à suo stipite seu inferiori structura removeatur, desinit esse consecratum, si simul cum suo illo stipite per modum unius sit consecratum : imò juxta aliquos etiam tunc, si sepulchrum, ut vocant, seu loculamentum, in quo sacræ reliquiæ reconduntur, frangatur, aut removeatur. Verùm Dicast. *n.* 138. *&* 146. Tamb. *l.* 1. *c.* 5. §. 1. Coninch. *d.* 2. *n.* 240. *& alii* id negant, & ideo à peccato absolvunt illum, qui porro pergeret in tali altari celebrare sacrum, cùm nullo jure reperiatur imposita necessitas altaribus, dum consecrantur, imponendi sacras reliquias : id quod multò magis locum habet in altaribus viaticis.

294. *Sacra vasa & lintea* (quæ nimirum contingunt Corpus Christi, qualia sunt calix, patena, corporale, & purificatorium, & pileolus ille sive lineus, sive argenteus aut aureus, in quo sacræ hostiæ reponuntur.) *sine necessitate, aut alia justa causa tetigi semel.* Ejusmodi vasa aut lintea, dum actu Evchariſtiam continent, attingere laicum, aut Clericum Diacono inferiorem, peccatum mortale esse, communis est Theologorum sententia ; ita exigente summâ Reverentiâ Christo Domino debitâ : unus est, qui ceteris in hac parte sit clementior, Ochagavia apud P. Georg. Gobat in *Alphab. sacrif.* sed à sententia communi ceterorum omnium non est recedendum, nisi, ut Navar. *c.* 7. *Man. n.* 4. notat, cogat textus aut ratio, cui

cui commodè responderi nequeat. Unde graviter monendi, & verò etiam reprehendendi sunt illi ædituí, seu laici, seu Regulares, qui vasa illa, quibus nocte Nativitatis Domini ablutio asservari solet, absque scrupulo tangunt, & ab altari ad altare transferunt, cùm iis adhuc verè contineatur Sanguis Christi: qui tamen à peccato mortali excusari possunt solâ bonâ fide, & ignorantiâ invincibili, quam utique depellere debent ii, quorum interest. Excusare etiam potest laicum necessitas, si ipsum Corpus Christi immediatè tangat, in peccato etiam mortali constitutus, ut si id è terra vel luto reverenter elevet, cùm nullus alius sit, qui hunc Eucharistiæ, alioqui indignè tractandæ, honorem & cultum deferat. Henriq. *l.8.c.40. n.2.*

295. Prædicta verò vasa, cùm à sacris speciebus vacua sunt, sicut & corporalia, pallas, purificatoria, ciboria, & similia, etiam postquam sacras species jam semel contigerunt, à laicis, si contemptus absit, citra gravem; imò &, si justa causa adsit, citra omnem, etiam venialem culpam tangi posse, ex communi docet Laym. *cit. c.6.n.19.* quodsi verò nulla causa subsit, ait esse peccatum solùm veniale. Id quod etiam Azor. *T.1. l.9. c.9. q.6.* Pabus *T.2. tr.8. D.1. p.6. n.24. & T.4. tr.22. p.10. n.13.* & alii apud ipsos docent, tum propter varia jura desumpta ex *Dist.1. de Consecrat.* quibus id videtur decisum esse: tum ex praxi & stylo Curiæ Romanæ, à qua sæpe privilegia impetrantur, ut tonsurati, vel in minoribus constituti possint sacra vasa contingere; quod argumento est, sacrorum vasorum, præcipuè sacro chrismate unctorum tactum, non tantùm istis, seclusò privilegio, sed etiam & multo magis laicis esse illicitum. Sed his non obstantibus.

296. Pyxides, ciboria, sphæræ seu lunulæ pro Monstrantiis, ut vocant, compositæ, etsi benedicta sint, possunt ab omnibus sine culpâ tangi, quando sacram Eucharistiam nondum continuerunt. Laym. *n.22.* quod ipsum etiam est de corporalibus, pallis, & purificatoriis, non solùm quando ad usum sacrum nondum sunt adhibita, sed etiam quando post sacrum usum jam sunt lota: Bonac. *cit. p.9. n.22. & alii.* id quod usus communis & praxis habet: traduntur enim hæc post primam lotionem etiam fœminis, præsertim virginibus; denuò lavanda, & si opus sit, reficienda. Quin eadem, etiam postquam sacras species attigerunt, possunt ab omnibus, & quidem etiam ante omnem lotionem, sine peccato veniali contingi. Tamb. *de sacrif. Miss. l.1.c.2.§.1. n.7.* ex una enim parte hæc sacro chrismate non unguntur: ex altera verò ex solo contactu Eucharistiæ non videntur tantam dignitatem contrahere, quantam ex sacra unctione calices, aut res aliæ consecratæ: quanquam sola consecratio non sufficit ad laicos prohibendos à contactu rerum chrismate unctarum; aliàs nec campanas, nec altaria, nec muros templorum possent sine culpa, saltem veniali, contingere; nam hæc sacro chrismate unguntur. Quodsi autem purificatoria ex usu sacro aliquid Sanguinis imbiberint, aut corporalia minimam aliquam Corporis Christi particulam continere queant, non refert: tum quia Sanguis in purificatoriis exsiccatur, & sic desinit ibi esse; tum quia id, quod de particulis hostiæ dicitur, est per accidens, & de rarò contingentibus, & ideo libertatem

tatem ea tangendi non debet impedire: nisi etiam velis propter simile periculum eadem corporalia, purificatoria & similia non esse ampliùs reponenda in cistis & arcis profanis, quod tamen passim sine scrupulo & delectu fit. Quando ergo casu fortuito in his continentur sacræ species, Angelorum, qui specialiter dicuntur ad Evchariſtiæ custodiam esse deputati, erit, præsentem Christum humiliter venerari, & cavere, ne qua ipsi inferatur irreverentia.

297. Major difficultas est de patenis & calicibus: sed & hæc vasa nudâ manu extra sacrum ministerium sine ullo etiam veniali peccato possunt ab omnibus, etiam laicis, etiam fœminis tangi, etsi nulla sit necessitas, modò contemptus absit. Sotus, Bartholomæus ab Angelo, quos refert, & sequitur Tamb. *de Sacrif. l. 1. c. 2. §. 1. n. 12.* multùm faventibus Sanch. *l. 2. Mor. c. 43. n. 27. in fine.* Palao *T. 2. tr. 8. D. 1. p. 6. n. 24.* & Emmanuele Sa in genuina editione. *V. sacra n. 3.* ubi ait, sacra tangi à laicis sine contemptu, aut nullum esse peccatum, aut leviſſimum. Et ratio est, quia de obligatione, etiam sub peccato tantùm veniali, abstinendi à simplici istarum rerum contactu, non constat, ut patebit: quod enim nulla lege statutum est, non est asserendum. *Cap. Legatur 24. q. 2.* & *cap. 2. de translat. Episcop.* Certè ut S. Thom. *quodlib. 9. q. 7. a. 15.* apud P. Georgium Gobat *in clypeo clementium Judicum. n. 130.* ait, periculosè determinatur, aliquid peccatum esse mortale, nisi expressa veritas habeatur: Cui prorsus affine est illud Gabrielis *in 4. dist. 15. a. 2. in fine.* apud eundem P. Georgium Gobat. *n. 134.* id alibi sæpiùs repetentem & inculcantem pronuntiatum: Theologi, inquit, non debent esse faciles ad asserendum, aliquas actiones, aut omissiones esse peccata mortalia.

298. Sed jam quod attinet ad textus ex *cit. Dist. 1. de Consecrat.* objici solitos, generatim dico, illos non loqui de simplici contactu, de quo nobis est sermo, sed vel I. de contactu, qui addit gestationem sacrorum vasorum, quæ solet fieri intra sacrum Missæ ministerium, ut *text. can. 25.* & *23.* quod colligitur ex priori textu, qui est de fœminis sacratis, quas sacra vasa contingere, & incensum circa altare deferre, Pontifex vocat pestem quàm citissimè resecandam: quod de simplici ejusmodi vasorum extra ministerium sacrum contactu, in quo nec juxta adversarios alia est, nisi culpa venialis, dici non potest. Vel II. loquuntur de contactu in ordine ad usum profanum, ut *textus can. 41.* & duo sequentes: Quanquam *textus can. 42.* quoad vestimenta sacra, v. g. casulas, amictus, albas, ut vocant, non est ampliùs in usu: hæc enim à laicis passim tanguntur, nemine illis movente scrupulum. Vel III. continent tantùm consilium, ut *textus can. 26. 30.* & *31.* quorum priores duo utuntur verbo *non oportet*, postremus verò verbo *non liceat*, & præterea *textus can. 42.* qui utitur verbo *non debent*: sed juxta doctrinam de Legibus communiter receptam tam verbum *non oportet*: quàm *non debet*, solam denotat convenientiam & decentiam: id quod de verbis quoque imperativi modi ibidem tradi solet: nisi materiæ subjectæ gravitas, vel majorum auctoritas aliud suadeat. Quodsi autem omnino contendat quis, etiam his textibus impositum esse præ-

præceptum, id vel grave erit, si de contactu in sacro Missæ ministerio sermo sit; vel solùm leve, cujus obligatio ex causa non adeò gravi cessare potest, ut Fagund. *in 1. præc. Eccles. l. 3. c. 21. n. 32.* notat.

299. Ex eo, quòd privilegia pro licentia tangendi vasa sacra petantur, nihil contra nos infertur; ea enim sæpe petuntur & dantur vel ad tollendos solùm scrupulos, non ad aliquid novum concedendum; vel pro sequentibus contrariam opinionem, ut tradunt Suar. *D. 81. de Evchar. s. 8. §. 4. addendum.* Lezzana *T. 2. qq. Regular. c. 8. n. 34.*

300. Sed nec *textus can 40. cit. Dist.* qui jubet corporalia priùs, quàm laicis dentur, lavanda à Diacono, & aquam lotionis mittendam in sacrarium, obest: quia, ut Suar. *l. c.* notat, in ea lotione tandem nihil intervenit, quàm simplex contactus, quem graviter prohiberi, ex illis imperativi modi verbis, *Diaconi cum humilibus ministris lavent &c.* non colligitur: ea enim solùm indicant, quæ fuerit mens Pontificis circa ejusmodi rerum attactum, videlicet eum spectare ad Diaconos & alios ministros: an autem is etiam aliis competat, id nec ait, nec negat. Certè si quis diceret; *Ostiarii januas aperiant*, ostenderet quidem ostiariorum officium id esse, non tamen prohiberet, quò minus alii quoque, quamvis non ex officio, januas Ecclesiæ possent aperire. Præterquam quòd canon hic, quoad modum lavandi corporalia, ferè sit abrogatus: ubi enim ea lavantur in sacrario? ubi à Diacono cum ministris? cur non ergo potuerit abrogari etiam quoad lotionem à Diacono faciendam?

R. P. Stoz Trib. Pœnit.

301. Atque ex his tandem patet, etiam Cereos, quos Agnos DEI vocant, ab omnibus etiam fœminis, cujuscunque statûs & conditionis, nuda manu tangi posse, modò contemptus absit & irreverentia: non enim extat textus, qui id prohibeat, & ut Sanch. *l. 2. Mor. c. 43. n. 27.* ait, usus jam sic obtinuit. Sed eosdem cereos liquefacere, & ut plures similes haberi possint, cum alia cera non benedicta miscere, non licet secluso privilegio: quod inde satis constat, quòd Pontifices sibi solis rigidissimè reservent potestatem benedicendi ejusmodi cereos: satis enim hæc reservatio indicat, Pontificem nolle, ut res profana per commixtionem studio factam convertatur in sacram. Sed nec licet eosdem cereos minio, auro, alióve colore depingere sub pœna excommunicationis Papalis, quam incurrunt etiam illi, qui eos vendunt, aut vendendos proponunt, excusari tamen hi possunt, si præcisè materiam vendant, ut expensas, quæ in iis conficiendis fiunt, recuperent. Bonac. *de præcept. D. 3. q. 1. p. 4. n. 12.*

302. *Reliquias sacras furatus sum semel.* Est hoc furtum sacrilegum, & ex suo genere peccatum mortale. Bonac. *n. 9.* Sanch. *n. 23.* Laym. *l. 4. tr. 7. c. 5. n. 18.* & alii. Excusare tamen potest materiæ parvitas: quæ non est pensanda semper ex quantitate materiæ ablatæ: sed ex existimatione, quam homines de talibus Reliquiis habent, & ex earum raritate. Sanch. Bonac. *ll. cc.* Unde etsi particula ex sanctâ Christi Cruce, vel spinea ejus Corona sit satis modica, peccatum tamen erit mortale eam suffurati. Excusantur autem, qui sacras reliquias ex manibus Infidelium

extrahunt; sunt enim hi injusti earum detentores, nec ullam eis exhibent reverentiam. Laym. *n.*17. Sanch. Bonac. *ll.cc.*

303. *Sacras reliquias vendidi, vel emi semel.* Est hæc negotiatio in *cap.* 2. *de Reliquiis.* & in Concilio Trident. *Sess.* 25. *in Decreto de invocatione &c. & reliquiis Sanctorum,* severè prohibita, & est apertissimè simoniaca. Laym. *n.*19. ex sensu omnium. Nihilominus tamen, si eæ vel ab infidelibus, vel hæreticis detineantur, licitum est eas emere, non quidem ut res sacras, sed earum quasi vexationem seu indignam tractationem, aut injustam possessionem redimere. Laym. *n.*17. Sanch *n.*22. ubi etiam refert Philiarchum *de offic. Sacerd. T.*1. *p.*2. *l.*3. *c.*9. ad finem.

304. *Sacras Reliquias, cùm fornicarer gestavi semel.* Philiarchus *l.c.* à Sanch. *c.*40. *n.*28. & Dicast. *tr.*8. *D.*9. *d.*8. *n.*719. relatus existimat, peccare graviter illum, qui dum exercet actum venereum, v.g. fornicationis aut mollitiei, gestat sacras reliquias, & hanc adeo circumstantiam in confessione necessariò explicandam esse: quod ego facilè admitterem, si talis actus ex intentione Sanctorum reliquias inhonorandi exerceretur. Sed existimo, non facilè tam scelestum aliquem esse, ut tale aliquid audeat vel perpetret. Cùm ergo actus venereus non habeat specialem aliquam & directam oppositionem cum cultu & reverentia Sanctis debita; idcirco sentio cum Sanch. Dicast. *ll.cc.* Laym. *n.*18. Lugo *D.*16. *n.*513. actum turpem exercere gestando simul Sanctorum reliquias, continere quidem aliquam irreverentiam, non tamen mortalem, quæ sit necessariò in confessione exponenda. Unde multò minùs conjuges carnaliter se cognoscentes, dum sacras reliquias ad collum deferunt, ad hanc circumstantiam explicandam urgendi sunt, nec ea à confessariis per interrogationes elicienda: hoc est enim inutilis curiositatis. Bonac. *n.*8. Poterit tamen ejus, quod gestatur, sanctitas esse tanta, ut indecentia in tali actu eousque crescat, ut meritò censeri possit esse gravissima: ut, si Sacerdos secum habens Sanctum Sanctorum Dominum in Evchariştia fornicaretur; hunc enim nec Lugo, nec Dicastillo audent excusare à peccato gravi contra Religionem. De aliis peccatis mortalibus, quæ à gestante sacras Reliquias committuntur, v.g. de detractione, contumelia, furto, perjurio &c. est eadem ratio, quòd non videantur continere aliquam erga Sanctos irreverentiam: nisi fortè, ut Dicast. notat, Sacerdos deferens, etiam secretò (quod fieri potest) Evchariştiam, coronæ hominum aleis, chartifoliis &c. ludentium aut rixantium se misceret, & unà luderet, rixas cum aliis ordiretur, verbera infligendo &c. hæc enim utique graviter dedecerent talem Sacerdotem.

305. *Sacras Reliquias dedi meæ amasiæ semel.* Si dedit ut pretium turpis commercii, utique fœdissimam & sacrilegam commisit simoniam. Si dedit ad turpem amorem, vel amicitiam & benevolentiam conciliandam, vel conservandam, sacrilegium est ob abusum rei sacræ, & peccatum mortale, ob finem, qui intenditur, graviter malum. Excusabitur à peccato, si donatio hæc nulla prædictarum, aut simili aliâ perversâ circumstantiâ vitietur.

306. *Sacrilegè communicavi semel.* Est hoc peccatum mortale, & contingit, si quis

quis sine causa accedat ad sacram Eucharistiam malè dispositus. Sunt autem dispositiones ad dignam & fructuosam Eucharistiæ sumptionem requisitæ duplicis generis: unæ se tenent ex parte corporis, alteræ ex parte animæ. Et quidem ex parte animæ plus non requiritur, quàm ut peccato mortali non sit contaminata: à quo proinde purganda priùs est per Confessionem; & quidem, quod probabilius, ex præcepto divino lato à Christo, & per Apostolos tradito, vel, ut Concilium Trident. *Sess.* 13. *c.* 7. loquitur, Ecclesiastica consuetudine declarato: nisi necessitas communicandi & defectus Confessarij excusset, de quo infrà; sed tunc præmittenda est contritio. Unde indignè & sacrilegè communicat, qui vel in uno tantùm, vel etiam in pluribus peccatis mortalibus constitutus communicat. Non autem pro peccatorum pluralitate sæpiùs peccat, qui pluribus peccatis mortalibus obstrictus communicat. Est tamen eò gravius peccatum, quò plura vel majora sunt peccata, cum quibus quis communicat. Tambur. *in Method. Commun. c.* 1. §. 2. *n.* 3. Hæc autem gravitas limites circumstantiæ solùm aggravantis non excedit. Cæterùm si quis inculpatè ignoret suum peccatum mortale, & Eucharistiam sumat, non peccat: imò, quæ est probabilior Theologorum sententia, justificatur: ut adeo huic satis sit, solum peccatum, si postea in memoriam redeat, aperire, nullâ factâ mentione nuperæ communionis, utpote culpa omni vacantis.

307. Sed si quis primùm è confessionali egressus turbæ jam statim communicaturorum permixtus sit, aut etiam ad crates jam flectat, tenetúrne recedere, ut peccatum, cujus nunc primùm recordatur, aperiat? Etsi non desint, qui talem, saltem dum mensæ Communicantium nondum proximè assistit, obligent ad hoc peccatum Confessario priùs aperiendum, quàm sacra sumatur Eucharistia, existimo tamen benignius esse, & famæ conservandæ aptius, & humanæ fragilitati conformius, si talis ad confessionem repetendam non compellatur, sed potiùs, etiam secluso scandalo, permittatur, opus cæptum prosequi, & Eucharistiam sumere: ex una enim parte indecentia quædam videtur, actionem alioqui tam sanctam & etiam inchoatam abrumpere: ex altera verò idem jam est rectè dispositus, cùm à tali peccato jam verè, saltem indirectè, sit absolutus. Henriq. *l.* 8. *c.* 46. *n.* 3. Tambur. §. 8. *n.* 63. Pagund. 3. *præc. Eccl. l.* 3. *c.* 9. *n.* 14. nec, cùm, ut modò dixi, jam sit justus, opus est, ut eliciat novam contritionem: modò intentionem habeat, illud peccatum proximè confitendi.

308. Sed & ex parte corporis ad dignam communionem aliud non requiritur, quàm jejunium, ut constat ex usu Ecclesiæ, & *Cap.* 49. *Sacramenta.* de Consecrat. Dist. 1. Debet autem hoc jejunium esse naturale, situm in carentia omnis cibi & potûs etiam medicinalis: & perfectum, adeo ut excludat quemlibet cibum & potum minimum, per actionem vitalem, quæ sit vera manducatio & potatio, assumptum & in stomachum trajectum. Nec datur in hoc jejunio parvitas materiæ, & incipit à media nocte, hoc est, à primo campanæ, etiam minoris, quâ horarum quadrantes indicantur, sono. De quo proinde defectu si constet, eo die non est ampliùs ad communionem acce-

dendum: Quodsi verò quis dubitet, an, quando comedit, aut bibit, media nox jam transierit, Laym. *l.1. tr.1. c.5. §. 4. n.36.* Dian. *p. 3. tr. 4. R. 29.* Joan. Sancius *in selectis D. 42. n. 9.* talem ad communionem admittunt; quòd sit in possessione suæ libertatis. Sed Sanch. *de Matrim. l.2. D. 41. n. 40.* Lugo de Evch. *D. 15. s. 2. n. 44. & alii* repellunt: & meritò; quia legis ecclesiasticæ, à qua hæc obligatio provenit, possessio est antiquior; & quilibet, qui beneficium aliquod postulat, debet suam illius recipiendi capacitatem probare.

309. Si quis autem communicet non jejunus, peccat mortaliter, quia violat præceptum grave. Causa tamen justa excusare potest; qualis est I. si periculum mortis ex quacunque causa, etiam ex sententia judicis, immineat. Et potest in eodem morbo sæpiùs, post aliquot tamen dies, v. g. sex, vel, ut Laym. *l. 5. tr. 4. c. 6. n. 20.* notat, etiam duos dies viaticum à non jejuno repeti, si sit incommodum jejuno dare Evchariſtiam, sive hæc incommoditas ex parte dantis sive ex parte recipientis se teneat. Tamb. *c. 5. §. 10. n. 19. & 20.* Imò Sacerdos non jejunus celebrare potest, si nulla adsit particula consecrata ad dandum alteri viaticum. Tamb. *cit. n. 20. & c. 2. §. 8. n. 32.* Quin & illud probabile est, quòd etsi non liceat ægro non jejuno ex sola devotione communicare; si tamen morbus sit diuturnus, nec Communio, nisi post sumptam medicinam, sumi possit, id liceat: & quidem, ut Escobar. *tr. 7. Exam. 6. §. quoniam modo.* ex Hurtado tradit, toties, quoties sano jejuno dari potest. Verùm hîc spectanda est loci consuetudo, quæ saltem in longo morbo, videtur permittere, ut post septem vel octo dies communio detur non jejuno. Lugo *D. 15. s. 3. n. 66.* II. si sit periculum, ne Evchariſtia pereat, vel malè tractetur: tunc enim etiam à Laico non jejuno, etiam præsente Sacerdote sumi poterit. Lugo *s. 4. n. 86.* & alij. II. si ex omissione communionis oriturum sit verum & grave scandalum: tunc enim prævalet naturale præceptum, omnibus commune, de scandalo non dando.

310. *Communionem paschalem nuper sine ulla causa neglexi.* Est hoc peccatum mortale, utpote contra præceptum grave. Constat ex ipso textu præcepti à fidelibus semper ita intellecti: & ex *Cap. omnis utriusq. de pœnit. & remiss.* Duplex est autem sumendæ Evchariſtiæ præceptum, Ecclesiasticum unum, alterum Divinum. De priori constat ex modò dictis: obligat autem omnes fideles adultos, & rationis capaces: quin & parvulos, qui, cùm septennium egressi sunt, majestatem hujus Sacramenti probè nôrunt: in quo discernendo multum tribui potest judicio parentum, ludimagistrorum, & Confessariorum & similium. Ego, salvo meliori judicio, existimo, istos, si Sacramentalis absolutionis verè sint capaces, ab Evchariſtiæ Sacramento non esse facilè repellendos; cùm ad hoc multò minùs, quàm ad illam validè, sine conditione &c. dandam requiratur. Et sumenda est Evchariſtia, ut præcepto satisfiat, in propria Parochia, nisi vel privilegium, vel licentia Parochi aliud permittat: & quidem intra tempus ab Ecclesia determinatum, quod est paschale à Dominica Palmarum, ad Dominicam in Albis inclusivè durans: nisi fortè in aliquibus locis propter vastitatem,

aut

aut difficultatem accedendi ad propriam Ecclesiam Parochialem hic terminus amplietur : quod etiam ipsi Parochi possunt facere. Intra hunc ergo terminum , nisi aliud obstet, paschalis Communio peragenda est: non quasi ei termino sit alligata, & cum eo expiret : neque enim terminus ille positus est ad obligationem finiendam , sed ultra illum præcisè non differendam sine causa. Sic nimirum & juxta *L.* 23. §. 1. *v. sed ipse. ff. de receptis arbitris.* obligatus solvere debitum certo die, v.g. ad Calendas Majas manet adhuc obligatus , licèt eo die omiserit solutionem. Quodsi aliquis prævideat , se neque paschali , neque toto reliquo tempore communicare posse , tenetur antevertere, quia totus annus est terminus communionis ab Ecclesia præceptæ : ergo quocunque tempore potest impleri, debet. Potest verò etiam Confessarius ex justa causa differre suo pœnitenti tempus communicandi post pascha, juxta *cit. cap. omnis utriusque.* Et tunc tenetur ille communicare juxta Confessarii dilationem. Satisfieri autem huic præcepto posse per Communionem indignam fuit antehac satis communis sententia , quia etiam per hanc sumitur verum Sacramentum ; quod non accidit in Confessione sacrilega : hæc enim , ut constat , non est verum Sacramentum , quale tamen Ecclesia præcipit. Sed jam est 55. inter prohibitas à S. D. N. Innoc. XI. 2. Martii 1679. unde apparet , quòd Ecclesia per suum Præceptum intendat non tantùm , ut fideles sumant Evchariſtiam , sed ut etiam debitè sumant ; sícque jam istud non minùs quàm illud spectet ad substantiam rei præceptæ juxta *n.* 390, *infr. & seq.*

311. Porrò præceptum Divinum sumendi Evchariſtiam (tale enim præceptum dari constat ex illis verbis, *Joan.* 6. nisi manducaveritis Carnem filii hominis & biberitis ejus Sanguinem , non habebitis vitam in vobis) obligat saltem pro articulo mortis ; & si etiam extra quandoque obliget (ut sanè obligare plurium est sententia) de ejus executione fidelibus non est injiciendus scrupulus ; cùm vix ullus sit tam frigidè Catholicus , ut non aliquoties per annum in majoribus saltem festivitatibus Christi aut B. Virginis communicet : certè si cetera desint omnia, etiam per annuam seu paschalem communionem eidem præcepto abunde satisfit. Alligatum verò illud est huic mortis articulo ; ut proinde eo cessante, ejus quoque obligatio cesset. Sed

312. Quid si aliquis paulò ante eum articulum , v.g. ante octo vel etiam decem vel ipso illo die , ante paucas horas communicavit ; tenetúrne etiam tunc , cùm primùm in eum articulum incidit, communicare ? Laym. *n.* 4. Lugo. *ſ.* 2. *n.* 37. Tamb. *l.* 5. §. 2. *n.* 5. *& alii* probabile esse judicant , non teneri: probabilius tamen mihi est , quod docent alii , teneri : eò quòd tunc præceptum nondum viguerit ; &, secluſa speciali inter debitorem & creditorem conventione, (de qua tamen in præsenti non constat) obligationi nondum contractæ sed primùm contrahendæ non satisfiat per opus illam præcedens ; sic nimirum hodierna auditione sacri non satisfit obligationi crastinæ diei, in quem incidit festum. Idem est de eo , qui hodie recitat totum officium canonicum , existimans se crastinæ obligationi satisfacere : cùm

tamen graviſſimè erret. Hinc autem obiter

313. Patet, judicem teneri reo ad mortem condemnato concedere tempus ſumendi Evchariſtiam. Palaus *T.* 4. *tr.* 21. *p.* 20. *n.* 5. *& alii*, etſi timeatur, ut reus conceſſo illo tempore evadat, aut aliqui ſcandalum patiantur. Bonac. de Sacram. *D.* 4. *q.* 7. *p.* 1. *n.* 6. niſi fortè reus intra tempus conceſſum pertinaciter nolit communicare: tunc enim ſententia etiam capitis executioni mandari poterit, etſi timeatur, ut in malo ſtatu decedat: aliàs daretur malefactoribus per ejuſmodi dilationem occaſio eludendi publicam poteſtatem, & evadendi Juſtitiæ manus non ſine periculo gravium in republica incommodorum ſecuturorum. Bonac. *n.* 7.

314. *Communicavi ad captandam vanam gloriam* vel *benevolentiam apud parentes, præceptores, ſuperiores &c. bis.* Etſi aliqui majorem hîc culpam agnoſcere velint, majorem tamen, quàm venialem non video: quia actus ex objecto ſeu fine ſuo ſuam ſumit malitiam: atque adeo major ſeu gravior non poteſt eſſe in actu, quàm ſit in objecto: vanam autem gloriam ex ſuo genere non eſſe niſi levem culpam, dixi *n.* 185. Tamb. in Meth. commun. *c.* 1. §. 4. *n.* 9.

315. *Sub ipſa ſacra communione fui diſtractus, ſemel.* Si quis in peccato veniali communicet, dupliciter ſe habere poteſt peccatum; vel ut in ipſo actu communicandi committatur, ut ſi quis tunc voluntariè ad alia v. g. profana, quæſtiones philoſophicas aut Theologicas diſtrahatur; vel ut merè habitualiter, quatenus nimirum commiſſum quidem eſt, ſed nondum vel expiatum, vel condonatum aut retractatum. Cum peccato veniali merè habituali communicare, nullam novam malitiam continet: quia ex una parte peccatum veniale non impedit primarium Evchariſtiæ effectum: ex altera verò non eſt fundamentum obligandi homines, ad omnem meliorem, quæ eſſe poteſt, diſpoſitionem recipiendi Evchariſtiam, adeoque ad removendum omne peccatum veniale. Vaſq. *de Evchar. D.* 207. *n.* 18. Joan. Sancius *in ſelect. D.* 22. *n.* 9. quos refert & ſequitur Tambur. *l. c.* quibus addendus eſt Dicaſt. *tr.* 4. *D.* 9. *d.* 3. *n.* 55.

316. Major eſt difficultas de peccato veniali ſub ipſa communione admiſſo, v. g. de diſtractionibus voluntarijs; hæ enim tunc temporis ut plurimùm admittuntur. Et quidem culpam venialem in ijs agnoſcit Tamb. *n.* 13. eò quòd irreverentia quædam ſit, Chriſtum hoſpitem recipi ab anima, omnia alia præter ipſum aut ad ipſum ſpectantia, ſtudio cogitante. P. Georg. Gobat prope etiam peccati mortalis damnat ejuſmodi voluntarias diſtractiones; ſed non audet propter ſuum illud familiare pronuntiatum, ex S. Thoma, & Gabriel, *n.* 297. allatum. Certè nec venialia, quando poteſt, ſunt aſſerenda. Unde cum Eman. Sa. *V. Evchar. n.* 22. & alijs, quos ex Dian. *p.* 3. *tr.* 4. *R.* 31. refert Dicaſt. *n.* 41. ſentio, cum affectu (utique vigente) peccati venialis ad communionem accedere, præter illud, non eſſe novum irreverentiæ peccatum: id quod & Joan. Sancius in ſelect. *D.* 23. *n.* 32. in ſpecie admittit de diſtractionibus voluntarijs. I. quia ex una parte peccatum veniale in ipſa Evchariſtiæ ſumptione admiſſum non impedit

pedit primarium ejus effectum : ex altera verò non est fundamentum præter propriam ipsius actûs malitiam novam aliam in eundem actum refundendi. II. quia in ipsa communione nullibi præscribitur; nec ipsa communionis natura eam requirit. Et licèt communiter specialem aliquam, saltem levem, irreverentiam agnoscant in distractionibus inter orandum voluntariè admissis, id tamen non statim transferendam est ad distractiones itidem voluntarias inter communicandum : oratio enim est locutio ad DEUM, & ideo faciliùs est agnoscere irreverentiam in iis distractionibus, : at verò Eucharistia est cibus, quem si quis distractè sumat, non apparet, quâ ratione novam & specialem malitiam contrahat. Nihilominus tamen utique consulenda est attentio, ut voluntariæ saltem distractiones caveantur : neque enim omnia, quæ peccata non sunt, continuò sunt facienda, vide *infra lib. 2. n. 134.*

317. *Post sacram communionem me statim rebus profanis impendi.* Colloquiis videlicet vanis, jocis, risibus, lusui, compotationi indulsi. Hæc enim licentia ab irreverentiæ, saltem venialis, notâ non videtur posse excusari. Multò magis damnandus esset, si quis esset tam scelestus, & tam effrenatæ libidinis, ut ab ipsa statim communione ad fornicationem provolaret : hæc enim esset gravissima irreverentia contra sanctitatem tanti Sacramenti. Lugo *D. 16.* quod Dicast. *cit. D. 9. n. 733.* non improbat. Norent hoc etiam Sacerdotes, qui sacrum vix absolvunt, cùm, omissis illis, quæ alioqui post sacrum dici solent, precibus, prorumpunt ad negotia profana, œconomica, rusticana tractanda, atque utinam non & ad peccata gravia.

318. *Peccati mortalis mihi conscius celebravi semel, Confessione non præmissâ, idque ob defectum Confessarii, & urgente necessitate.* Indubitatum est, eum, qui peccato mortali obstrictus est, teneri ex præcepto Divino confiteri priùs, quàm celebret ; & id quidem non quia confecturus est Eucharistiæ Sacramentum (quoad hoc enim præcisè non est alia ratio hujus Sacramenti, quàm aliorum) sed quia idem Sacramentum eriam est suscepturus : ad quod requiritur juxta modò dicta status gratiæ recuperandus, si amissus est, per Sacramentum pœnitentiæ ; hoc enim est proprium ipsius Eucharistiæ. Et licèt hæc obligatio sit communis omnibus Sacerdotibus, quantumvis contriti sibi videantur, celebraturis : specialiter tamen spectat ad illos, qui celebrârunt Confessione non præmissâ, & urgente necessitate : his enim Concilium Trident. *sess. 13. cap. 7.* posuit speciale præceptum his verbis : *quodsi necessitate urgente Sacerdos absque prævia Confessione celebraverit, quàm primùm confiteatur :* quòd postea Rubricis Romani Missalis *tit. de defect. cap. 8.* in hæc verba insertum est : *si quis in casu necessitatis non habens copiam Confessoris in peccato mortali absque contritione celebret, graviter peccat ; secus si conteratur : debet tamen, cùm primùm poterit confiteri.* Quæ verba tam Concilii, quàm Missalis ita olim fuerunt intellecta, ut nec illud *confiteatur*, nec istud *debet*, denotaret verum aliquod & rigidum præceptum sub peccato mortali obligans, sed solummodo vel consilium & piam adhortatio-

tationem, vel præceptum leve sub peccato veniali obligans: id verò quod dicitur *quamprimum*, plus non importaret, quàm Sacerdotem debere confiteri, quando voluerit iterum celebrare, etsi id primùm futurum sit post spatium etiam plurium mensium, ut adeo Sacerdos quoad hoc laicis omnino par esset: utrique enim ante novam Communionem tenentur peccata nondum expiata confiteri. Ita docuerunt graves, nec pauci authores: fuitque sententia valde plausibilis, & utroque, ut ajunt, brachio excepta.

319. Sed ea hodie nihil ampliùs habet probabilitatis, postquam ab Alexandro VII. non solùm doctrina ipsa, sed etiam praxis est prohibita sub Excommunicatione latæ sententiæ extra articulum mortis Papæ reservata. Itaque tenendum omnino est, Sacerdotem peccati mortalis sibi conscium, si urgente necessitate, & Confessario, cui suum delictum patefaciat, non præsente, celebret, obligatum esse sub gravi peccato ad quamprimùm confitendum. De obligatione gravi, seu sub peccato mortali constat ex pœna contra transgressores statutâ: quæ cùm gravissima sit, (quæ enim inter pœnas spirituales gravior esse possit excommunicatione latæ sententiæ, & ipsi etiam Pontifici reservata?) necessariò supponit culpam gravem, cùm pœna ex culpa metienda sit. *Cap. Felicis de pœn. in 6.*

320. Quando autem Sacerdos, qui necessitate constrictus celebrat, Confessione ex penuria Confessarii non præmissa, teneatur postea confiteri, non aliter seu à Trident. seu à Missali determinatum est, quàm quòd debeat id fieri *quamprimum*: quid verò denotet hæc particula *quamprimum*, neutro loco determinatum est. Si intelligatur in sensu prædicto, qui est Fagund. *in 3. præc. Eccl. tr. 3. l. 3. c. 8. n. 9.* Binsfeldii & aliorum apud Dianam *p. 2. tr. 14. R. 60.* is est nimis laxus, & post dictam Alexandri VII. declarationem ne quit sustineri. Si verò sumatur ita (ut sumit Sancius *in selectis D. 32. n. 14.* & Tann. *T. 4. D. 5. q. 8. n. 27.*) ut statim finito sacro facienda sit Confessio, interpretatio memoratæ particulæ est nimis rigida: si enim ante M.ſ. sam non erat copia Confessarii, ratissimè erit statim à Missa finita: leges autem non feruntur pro rarò contingentibus.

321. Alius ergo prædictæ vocis *quamprimum*, sensus est, nimirum, intra triduum à tali, de qua sermo est, celebratione missæ, confitendum esse. Diana 2. *p. tr. 14. R. 60.* & *p. 9. tr. 3. R. 33.* id enim censetur quamprimum fieri, quod fit intra triduum. *L. fin. C. de error. advoc.* & *L. fin. C. de Judiciis.* Et idcirco si quis Sacerdos, intra hoc spatium non confiteatur, peccatum est mortale; & quidem, cùm sit speciale præceptum à reliquis distinctum, etiam specialiter in Confessione proxima explicandum. Quod bene notandum est Sacerdotibus: non enim hi, ut aliqui existimant, à gravi peccato excusari possunt propter ignorantiam hujus præcepti invincibilem. Quonam enim modo hæc excusatio locum habere possit, non video: non enim existimare possum, Theologiæ, etiam Moralis, Professores officii sui tam incurios esse, ut, cùm agunt de dispositionibus animæ ad Communionem requisitis, non meminerint tam gravis præcepti, vel saltem, ut olim

olim erat, consilii & exhortationis. Certè etiam libri hâc doctrinâ pleni sunt: quomodo ergo ignorantia invincibilis pro tegumento malitiæ ostendi potest? Eam tamen in nonnullis reperiri non negaverim. Quodsi ergo aliqui sint, qui eâ ignorantiâ verè laborent, Confessarius omnino tenetur, eos de errore, in quo sunt, commonefacere: nam ex una parte non potest quoad hoc deesse spes emendationis secuturæ; ex altera verò, Confessarius est non solùm judex, sed etiam Magister pœnitentis, atque adeo in tali casu tenetur ex officio eum erudire, & admonere.

322. Ceterùm hoc Tridentinum præceptum non obligat I. Laicos in peccato mortali per Confessionem non expiato, sive ex devotione, sive ex præcepto, communicantes. Nec II. Sacerdotes more Laico communicantes, ut fit in feria quinta sanctæ hebdomadæ. Nec III. illos, qui nullâ urgente necessitate, sed ex malitia omittunt Confessionem, quam facilè potuissent præmittere. Fill. *tr.* 8. *n.*22. Lugo *D.*14. *s.*7. *n.*150. *& alii*: quia Concilium expressè loquitur de eo, qui ex necessitate omisit Confessionem, ac proinde justè accessit: in rebus autem odiosis non sunt extendenda præcepta. Nec IV. illos, qui in ipso Sacrificio sive ante, sive post consecrationem se novo peccato mortali obstrinxerunt: hi tamen tenentur, vel ante confectionem vel sumptionem hujus Sacramenti contritionem elicere: nisi fortè, quòd intra Sacrificium nanciscantur occasionem confitendi, sine scandalo & murmure populi: quod rarò quidem fiet; fieri tamen poterit, cùm Sacrum concione abrumpitur, & Sacerdos interea ab altari ad Sacristiam ex more consueto recedit. Neque V. illos, qui formaliter integram fecerunt Confessionem, & intra Sacrificium recordantur obliti peccati. Arriaga *de Evchar. D.*46. *s.*3. *n.*35. sed tamen hi poterunt tutò peragere sine nova contritione per ea, quæ *n.*307. sunt dicta, quibus consonat Arriaga *n.*34. 28. *&* 34. Qui verò omittit malitiosè Confessionem Sacrificio Missæ alioqui necessariò præmittendam, non committit plura peccata mortalia, ut aliquibus videtur, sed unum tantùm: quia tam Confessio & contritio, quàm oblatio & consecratio ad eandem ordinantur Communionem: ubi autem unum ordinatur ad alterum, in æstimatione morali non censentur esse diversa.

323. Sed jam necessitas, ob quam omitti potest Confessio, non debet esse levis nec gravissima: sufficit, si sit gravis, qualis est I. si pro jam morituro consecranda sit hostia. Bonac. *D.*4. *q.*6. *p.*1. *n.*22. II. si Sacrificium aut Communio omitti non possit sine gravi infamia, vel scandalo. III. si teneatur Sacerdos ex officio celebrare, ut populus Sacrum audiat: aut fideles id jure suo exigant: neque per alium id perfici possit. Sed & alius Sacerdos, qui non est parochus, idem poterit juxta Dian. *p.*9. *tr.*3. *R.*9. *& alios.* IV. si urgeat præceptum annuæ Communionis, vel si Sacerdos ipse non possit audire Sacrum, nisi celebret.

324. Neque tamen ad omittendam Confessionem satis est, adesse necessitatem celebrandi (communicandi) sed præterea requiritur, ut desit copia Confessoris. Deesse autem censetur, I. si verè

verè nullus sit præsens : ad absentem verò ut accedas, temporis angustiæ non permittunt , vel magna in eo accessu apparet difficultas, quæ pensanda est ex debilitate virium , ætate, aut aliis circumstantiis, v.g. aëris inclementia, ut si densa nix aut pluvia cadat continua , aut distantia , Bonac. *D.4. q.6. p.1. n.30.* Tamb. *c.1. §.6. n.19.* Quanta autem distantia sufficiat, non omnino convenit. Gavantus *3.p. tit.8. n.3. in Rub. Missal.* absolutè dicit , tunc non adesse copiam Confessarii, quando is longius abest, quàm ut commodè adiri possit. Sed quàm procul debet abesse ? Quibusdam nimia videtur , si in itu duæ horæ sint insumendæ, & totidem in reditu, saltem in hyeme. Canus apud Lugo *D.14. f.5. n.83.* & Dicast. *tr.4. D.9. d.6. n.104.* putat distantiam trium (nempe Italicorum, ut exponit Dicast.) milliarium, quæ conficiunt quinque circiter horæ quadrantes. Alii etiam tunc , cùm saltem aliquoties, etsi non singulis diebus , adeundus est; sed quod Canus dicit , Dicast. rejicit : ego tamen existimo , non esse omnino abjiciendum , ne in ejusmodi objectis semper hæreamus ancipites & incerti, an non remotius iter possimus absolvere, ut Sacerdotem, cui confiteamur, reperiamus. Imò censeo adhuc brevius iter quandoque præbere causam ante sacrum non confitendi , ut si Parochus manè primùm mortaliter peccet , & interea dum tempus celebrandi advenit , alii labores parochiales erunt obeundi , qui, ut Confessarium etiam ad unum duntaxat quadrantem horæ dissitum accederet, non permittebant, sed in hoc semper id cavendum, ne habenæ nimiùm laxentur.

II. si non adsit , nisi idiomatis , quod ego calleo, prorsus ignarus. III. si non adsit , qui habeat jurisdictionem in peccata mortalia; nec is, qui confiteri debet, possit vel ex Jubilæo, vel privilegio dare. Huc reducitur, quando quis tantùm habet casum reservatum , nec patet aditus ad Superiorem , vel Superior semel iterúmque per pium Confessarium rogatus negat potestatem absolvendi. Quid autem si quis præter peccatum reservatum habet alia seu mortalia seu venialia, fieri possit aut debeat, jam *sup. à n.63.* dictum est. IV. si quis præsenti non possit confiteri sine gravi suo vel alieno damno , quia videlicet probabile periculum est revelationis , vel quid simile. Et quidem si omnium mortalium tale periculum timeatur, potest omitti Confessio : si autem alicujus tantùm seu aliquorum, potest se gerere, ut suprà citato loco de casibus reservatis est dictum. V. non tamen censendum est , deesse Confessorem, si absit is, cui quis solet ordinariè , & nunc etiam cuperet confiteri; vel cui majori cum devotione aut utilitate confiteretur; vel si adesset privilegiatus, & Parochus proprius abesset. Lugo *n.106.* Tamb. *n.18.* Bonac. *n.27.*

325. *Celebravi bis matutino nondum dicto.* Barbosa *de potestate Episc. p.2. alleg.24. n.15.* numerat. 39. autores, inter quos sunt duo Sancti , Antoninus & Raymundus : & duo Pontifices, Innocentius IV. & Pius V. nunc Beatorum numero adscriptus , qui damnant talem peccati mortalis: quibus ex Gavanto *in Rubric. Miss. p.2. tit.1.* addendus Francolinus de tempore horarum Canonic. *c.42.* & ipse etiam Gavantus. Negat tamen

tamen mortale esse, ipse Barbosa, & alii 20. quos citat. quibus plures alios addit Diana. *p.* 2. *tr.* 4. *R.* 36. Utraque sententia ob insignem auctoritatem est valde probabilis, alterutram sequeris tutò. Ego tamen, cùm conscientiæ, quantùm fieri potest, non sint gravandæ, posteriorem ceu benigniorem existimo præferendam esse: præsertim cùm etiam rigidiores sententiæ propugnatores à mortali peccato excusent eum, qui ex justa causa, quæ facilè non deerit, celebrationi Missæ non præmittit recitationem Matutini & Laudum. Monent etiam ex mitioribus aliqui, hoc non esse in praxin deducendum, cùm Missa valde serò, v. g. in meridie celebratur: putant enim hunc talem nimis serum esse, & à peccato non excusandum, quod ego non improbo: non quidem, quòd censeam, recitationem Matutini cum Laudibus necessariò præmittendam esse celebrationi; sed quòd idem Matutinum suo tempore non sit recitatum; quod, si causa honesta non permittat, non licet, ut infra dicetur.

326. *In mortali peccato constitutus absolvi aliquem semel.* Certum est, eum, qui peccato mortali obstrictus absolvit pœnitentem, peccare mortaliter. Ratio universalis etiam pro administratione seu confectione aliorum Sacramentorum est: quia actiones Sacramentales, hoc ipso quòd nomine & in persona Christi à Ministro exerceantur, censentur mortaliter & specialiter esse ipsius Christi actiones: & ideo ob suam sanctitatem & dignitatem exigunt, ut Minister sit in statu gratiæ; dedecet enim peccatorem & hostem Christi in munere tantæ dignitatis, & sanctitatis tam immediatè sustinere personam Christi, ut sit unum agens cum Christo. Unde ortum habet illud: Sancta sanctè esse tractanda. Potest tamen esse etiam peccatum veniale, vel omnino nullum; idque vel ob defectum plenæ advertentiæ, vel gravem recipientis necessitatem; potest enim hæc esse tanta, ut minister non habet spatium ad gratiam se præparandi; hoc enim casu Christus clementissimus Dominus potiùs vult suo jure cedere, quàm velle, ut homini graviter indigenti non succurratur. Lugo *de Sacram. in genere D.* 8. *s.* 9. *n.* 151. *& alii.* sufficit autem, si minister perfectam contritionem eliciat priùs, quàm Sacramentum conficiat, neque enim ut gratiam recuperet, debet ad confectionem ullius Sacramenti, etiam Evchariſtiæ, Confessionem peccati mortalis præmittere: cùm hujus obligationis nullum sit fundamentum. Nihilominus tamen Sacerdos celebraturus ad id tenetur, non quidem quia confecturus est Evchariſtiam, sed quia eam recipit.

327. Et spectat hæc obligatio conficiendi Sacramentum in statu gratiæ ad quemcunque ministrum, etiam non consecratum, v. g. Laicum, si in statu peccati mortalis baptizet: nisi, ut paulò antè dixi, excusèt vel inadvertentia, vel gravis necessitas suscipientis non relinquat spatium recuperandi gratiam: quilibet enim, qui conficit Sacramentum, etiam Laicus, & in extrema necessitate est verus Sacramenti minister ad id à Christo institutus, atque adeo sustinet immediatè personam Christi: & ideo contra reverentiam Sacramenti est, ipsum à ministro ad id instituto confici in statu pec-

cati mortalis : quod vel maximè locum habet in Sacerdote peccatore conficiente Sacramentum, quamvis in extrema necessitate, & quamvis non solenniter. Lugo *n.*150. Palaus *T.* 4. *tr.* 18. *p.* 5. *n.* 10. & 11.

328. Ceterùm, quæ hactenus dicta sunt de Sanctitate Ministri conficientis Sacramentum, communia sunt omnibus Sacramentis, ita ut nullum eorum confici possit licitè nisi à ministro in gratia constituto : nam validè à ministro peccatore confici certum est, modò reliquorum, quæ ad Sacramenti valorem requiruntur, nihil desit : inter quæ non postremum locum obtinet Intentio Ministri, quæ est voluntas, non præcisè res & verba, quæ adhibet Ecclesia, adhibendi, sed faciendi id, quod Christus per talem externam ceremoniam instituit.

329. Est autem hæc intentio multiplex. I. directa, cùm aliquid in se intenditur. II. indirecta, cùm aliquid in alio, velut in sua causa intenditur, quod accidit, cùm quis sciens se in somno verba baptismi v.g. proferre, ad somnum se componat animo tunc baptizandi. III. actualis, cùm quis actu vult conficere Sacramentum : ad quod sufficit, ut, dum confecturus est Sacramentum, animo præsens sit, & attendat, nec est opus, ut corde vel ore dicat : volo v.g. consecrare : ut scrupulosi faciunt. IV. Habitualis, quæ est intentio præterita non retractata : & alia est merè habitualis, quæ videlicet ita præcessit, ut licèt non sit revocata, vi tamen illius opus præsens non fiat : alia verò virtualis, ex præcedenti actuali, relicta in aliquo, vi cujus censetur in opus præsens influere : qualem haberet, qui vocatus ad baptizandum infantem, actu vellet id facere, & postea vi illius actûs accederet ad Ecclesiam, præpararet necessaria, inciperet ceremonias, formam baptismi sine nova intentione, & attentione, sed ad alia distractus proferret. Quid virtualis addat supra merè habitualem, non est expeditum dicere. Placet id, quod Dicast. *tr.* 1. *de Sacram. D.* 3. *d.* 6. §. 2. *n.* 100. & *alii* dicunt, intentionem virtualem esse continuam successionem intentionum actualium, tam tenuium tamen, ut non advertantur : quod explicari potest familiari exemplo citharædi, qui dum citharam pulsat, ad singulos digitorum motus debet habere actualem voluntatem movendi illos : alioqui statim cessaret à pulsu : cujus ratio est, quòd cùm digiti se ipsos ad istum pulsum applicare non possint, indigeant alio principio applicativo, quod est actus voluntatis imperantis hunc, & non alium motum digitorum ; hos enim actus licèt citharædus non advertat, verè tamen habet. Est ergo voluntas virtualis in administratione Sacramentorum nihil aliud, quàm voluntas actualis, remissa tamen, & cum remissa advertentia faciendi & habendi ea, quæ aliunde noscuntur esse necessaria ad tale Sacramentum. Sed hæc aliis fusiùs prosequenda & pertractanda relinquamus : non enim ea nostri sunt instituti. Manum ergo à tabula.

330. V. Conditionata intentio est, quæ habet adjunctam conditionem propriè dictam, seu quæ non est efficax, nisi conditio, sub qua elicitur, existat. Est autem conditio una de præterito, ut si quis

quis absolvat aliquem, si nondum sit absolutus; alia de præsenti, ut si absolvas alium, si sit capax; alia de futuro; ut si absolvas, si dimiserit concubinam, alienum restituerit &c. VI. Absoluta, quæ nimirum est ab omni conditione libera & independens; ut si dicas: Ego te absolvo à peccatis tuis. VII. Implicita, quâ aliquid intendis non in se, sed in alio, in quo inclusum est, seu cum quo alterum connexum est, vel naturaliter, vel per legem humanam: ad quod tamen requiritur, ut tibi hæc connexio sit nota. Hinc qui scit (quis autem hoc nesciat, cùm vel in scholis inculcetur.) Subdiaconatui ex lege Ecclesiastica annexum esse votum Castitatis, & illum ordinem recipit, voti reus est: aliàs non: nisi fortè habeat intentionem sumendi hunc & alios majores ordines eo modo, quo cæteri solent, aut in Ecclesia consuetum est: nam hæc intentio est implicita, quando quis talem actum aut ceremonias vult peragere eo modo, quo apud talem nationem, gentem, Rempublicam aut communitatem solet peragi. Talem quoque intentionem habet is, qui proferens verba consecratoria vult facere id, quod cæteri Sacerdotes per ea verba solent: item qui habet voluntatem satisfaciendi suo officio &c. VIII. Explicita est, cùm quis aliquid in se sub sua specifica ratione intendit: ut si, qui baptismum conferre velit, dicat: *Ego te volo baptizare &c.*

331. Cererùm ex his intentionibus ad valorem Sacramenti non sufficit I. intentio indirecta. Est communis; quia licèt illa actio, si extra somnum, aut ebrietatem fieret, esset actio verè sacramentalis, talis tamen modò non est, idque ob defectum libertatis, quam Christus ad confectionem Sacramenti requisivit: quia, ut ex usu, sensu, & declaratione Ecclesiæ constat, voluit, ut ea actio esset humana, qualis non est sine vera libertate. Cur autem somnus & ebrietas tollat libertatem, non autem distractio, explicat Dicast. §. 3, & Lugo D. S. Quòd autem baptismus aut pœnitentia conferri possit adulto extra statum usûs rationis, non refert: quia plus requiritur ad agendum, quàm ad recipiendum.

332. Nec sufficit II. merè habitualis: quia hæc non est operativa. Quòd autem eadem sufficiat ad applicandum fructum sacrificii, ratio est, quia ad applicationem sacrificii non requiritur voluntas factiva sacrificii, sed applicativa valoris seu fructûs per sacrificium ex alia intentione faciendum obventuri, & respiciens valorem, non ut effectum, sed ut purum objectum.

333. Nec III. requiritur expressa intentio conferendi fructum Sacramenti: hæc enim in voluntate conferendi Sacramentum includitur: qui enim vult alicui Sacramentum conferre, hoc ipso etiam vult effectum, qui ex Sacramento consequitur; juxta illud tritum: qui vult antecedens, vult etiam consequens.

334. Nec IV. requiritur actualis intentio: aliàs enim omnia plena forent scrupulis: nimis enim pronum est, sub administratione Sacramentorum mentem ad alia averti, & ad id, quod modò in præsenti agitur, actu non attendere: actu, inquam, de quo interrogari possimus rationem reddere: quod addo propter intentionem virtualem, quæ semper actum, etsi eum non advertamus, nec de eo ratio-

nem reddere possimus, importat. Actualem verò intentionem ad validam Sacramenti confectionem sufficere, nemo negat; quia melior illâ non potest excogitari.

335. Sufficit etiam V. intentio virtualis, & implicita: illa quidem, tum quia sufficit ad operandum humano modo: tum quia, ut paulò ante dixi, ex una parte actualis non requiritur: ex altera verò intentio virtualis est ejusmodi, ut vi illius minister verè moveatur ad legitimam materiam & formam adhibendam. Jàm verò etiam implicitam sufficere, inde patet, quia alioqui innumeri orirentur scrupuli & dubitationes de valore Sacramentorum, cùm eorum ministri frequentissimè non habeant aliam intentionem, quàm implicitam. Ut nihil dicam de facto S. Athanasii, qui in lusu puerili dicitur aquam affudisse, & verba baptismi protulisse eo solùm modo, qui aliis baptizantibus communis est & usitatus: & tamen hunc baptismum approbavit Alexander Patriarcha Alexandrinus.

336. Debet verò VI. intentio per se esse absoluta. Ita enim Christum voluisse, ut sua Sacramenta independenter ab omni conditione à Ministro appositâ administrarentur, & suum haberent effectum, communis est Ecclesiæ, & Doctorum sensus. Dixi autem: *Per se*: quia per accidens, & ex justa causa fieri potest, ut Sacramentum conficiatur ex intentione sub conditione de præterito vel præsenti: quæ proinde si subsistat, etiam Sacramentum valet & subsistit: talis enim conditio non suspendit significationem sacramentalem, & æquivalet absolutæ. Idem sumitur ex *Cap.* 2. *de baptism.* ubi jubemur, eos, de quibus dubitatur, an sint baptizati, sub conditione baptizare: quod fieri non posset, si talis baptismus non esset validus. Nihilominus tamen mortaliter peccat, qui sub conditione præsenti, vel etiam præteritâ conficit Sacramentum, si nulla causa justa subsit: si enim subsit (si verè post omnem diligentiam adhibitam adhuc dubium sit, an baptismi Sacramentum v.g. verè sit collatum &c.) licitum est Sacramentum sic administrare: tunc enim nulla illi fit irreverentia: perinde autem est, sive conditio mente concipiatur, sive ore proferatur. De conditione futura contingente (nam necessaria v.g. si cras Sol orietur, non apponitur nisi ad significandam certitudinem actûs, cui proinde non officit: perinde enim est, ac si dicatur, quàm certum est, cras Solem oriturum, tam certum est, me hoc velle) paulò aliter est sentiendum: nempe Sacramentum ita collatum nullum est; cùm Christus, quod ex Ecclesiæ & Doctorum consensu unanimi constat, noluerit suorum Sacramentorum vim & efficaciam voluntati suorum Ministrorum ita alligare, ut non haberent quidquam virium & efficaciæ, nisi quatenus Ministri vellent: hoc enim si esset, quæ tandem certitudo de Sacramentis ritè susceptis haberi posset? quæ quies animæ? Habent ergo se Sacramenta ut causæ necessariæ, quæ, ubi omnia ad agendum requisita adsint, statim suum habent effectum. *Vide inf. l.* 2. *n.* 85. Excipiendum hinc tamen est Sacramentum Matrimonii, cujus fundamentum est contractus, cujus naturam Christus, cùm hoc Sacramentum instituit, non immutavit: ac proinde sicut contractus ipse, ita etiam Sacramentum,

potest

potest alligari conditioni futuræ, ut, sicut ab ejus eventu valet valor contractûs, ita & Matrimonii valor, quod omnes docent.

337. Debet præterea VII. intentio ministri versari circa materiam & personam certam ac determinatam: ut ex ipsis Sacramentorum formis patet, quæ vel constant pronomine demonstrativo, vel ad certam personam diriguntur. Non est tamen hæc ministri intentio ad certam materiam vel personam alliganda, ut, si ea, quam adesse putat, verè non adsit, Sacramentum nolit conferre: quia se exponeret periculo nihil faciendi. Unde valet absolutio, etsi pœnitens, quem Sacerdos putat esse virum vel Paulum, sit fœmina, vel Petrus. Excipiendum tamen est hîc Matrimonium, cujus valori obstat error circa personam: ut si ducas Annam, cùm volueris Mariam. Laym. *l.5. tr.1. c.4. n.6. & alii.*

338. Quodsi autem intentio sufficiens & necessaria desit, mortale peccatum est. Quod nemo negat: qui enim sic administrat Sacramentum, id suo fraudat effectu, quod est grave sacrilegium. Nec est, quod aliqui piè magìs, quàm doctè & verè docent, dicendum, DEUM pro sua misericordia supplere hunc defectum; non enim id fundatur in ulla lege, promissione, vel necessaria ratione. Unde, si constaret hujusmodi defectus, v.g. baptismum ab aliquo scelerato Sacerdote collatum esse sine ulla debita intentione, Sacramentum denuo esset conferendum absolutè, & cum necessaria intentione. Quo modo autem Sacerdos tam sacrilegè baptizans se gerere possit aut teneatur, non est nostri instituti. Fusiùs & ut solet, doctè id prosequitur P. Georg. Gobat in suo *Baptizantium alphabeto á n.230.*

339. Quando verò Sacerdos Sacramentum quodcunque sacrilegè, sive dein ex defectu intentionis, aut alio voluntario circa materiam & formam errore administravit, quomodo se geret, cùm se de tanto sacrilegio accusabit apud Confessarium? An explicabit in particulari & enucleatè speciem, & numerum Sacramentorum, dicendo: *Sacramentum baptismi ter: pœnitentiæ sexies administravi in statu peccati mortalis*? Equidem licèt omnia Sacramenta inter se specie distinguantur, modus tamen, quo singula sunt administranda, in omnibus est idem specie: in hoc enim, quòd omnia sint sanctè, id est, in statu gratiæ, conficienda, non differunt: etsi pro majori ipsius Sacramenti dignitate gravius sit peccatum hoc, quàm illud Sacramentum conficere. Diana *tr.7. R.59.* & *p.5. tr.14. R.56. §. Sed quæres quinto.* hoc spectat ad circumstantias merè aggravantes, quas necessariam confessionis materiam non esse, jam *p.1. n.89.* diximus. Hic ergo talis satisfaciet, si dicat: *In peccato mortali constitutus Sacramenta* (si quidem verè plura administraverit: aliàs dicet: *Sacramentum*) *administravi semel.* Illud solùm hîc bene animadvertendum, an unum & idem Sacramentum v.g. Pœnitentiæ, uno quasi continuò & moraliter non interrupto tractu & serie sit pluribus administratum. Illud enim uni duntaxat administrare, etsi specie non differat ab eo, cùm pluribus successivè sine morali interruptione administratur, differt tamen, ut infrà dicetur, numero: & peccata etiam quoad numericam differentiam distincta in confessione explicanda esse, notum est. Talis ergo sic dicet; *Sacramenta sacrilegè admini-*

ministravi ter : & inter hæc unum pluribus successivè.

340. *Audivi confessionem, vel confessiones, in statu peccati mortalis constitutus, semel.* Suar. *D.*28. *de pœnit. s.*1. *n.*3. Bonac. *de pœnit. D.*5. *q.*4. *s.*2. *p.*2. §.3. *diff.*2. *n.*7. & 8. exprimunt, peccatum mortale esse, si quis audiat confessiones itidem in peccato mortali constitutus. Sed ego memor illius, quod jam sæpiùs ex S. Thoma & Gabriele retuli, peccata mortalia non esse sine evidenti ratione, vel auctoritate sufficienti asserenda, judico, benignius esse tractandum hujusmodi Confessarium; modò priùs, quàm absolutionem impendat, eliciat contritionem. Et ita judicat etiam Lugo *de pœnit. T.*2. *D.*8. *s.*9. *n.*159. & 160. P. Georg. Gobat *tr.*1. *Experiment. Theol. n.*55. ubi in hanc sententiam refert etiam Marchant. *in resol. pastor. tr.*1. *c.*4. *n.*3. Quodsi tamen aliquis sit, cui rigidior sententia placeat, hoc saltem habebit favoris, quòd unum tantùm peccatum committat, etsi multorum confessiones sine morali interruptione excipiat. Dian. *p.*1. *tr.*7. *R.*43. & *p.*5. *tr.*7. *R.*7. §. *Dixerunt.* & *p.*9. *tr.*8. *R.*66. nec proinde teneatur numerum personarum exprimere, quidquid rigidiùs pronuntiet Bonac. *n.*7.

341. *Eucharistiæ Sacramentum in statu peccati mortalis distribuibis.* Bonac. *l.c.* etiam hunc damnat peccati mortalis, & adstringit ad numerum personarum, quas successivè hoc Pane Angelico reficit. Sed eum tam gravi noxa absolvunt Lugo & alii: quia Sacramentum non conficit, sed aliunde jam confectum distribuit. Sed sistendo etiam in Bonac. sententia, satis est dicere, se, cùm esset extra statum gratiæ, pluribus successivè sine interruptione notabili Eucharistiam præbuisse, absque ulla necessitate scrupulosè dicendi, quotnam fuerint illæ personæ. Hîc autem obiter ex occasione addendum, nullum exercitium Ordinis aut alterius Sacramenti præter ipsam Sacramenti confectionem à peccatore prodeuntem esse peccatum mortale. Palaus *T.*4. *tr.*18. *p.*6. *n.*2. & alii. Et ideo Episcopus, aut Sacerdos conficiens v. g. chrisma pro confirmatione, consecrationem templi, altarium, sacrorum vasorum, benedictionem virginum, aut populi cum venerabili Sacramento, prædicatores Verbi Divini, Diaconum aut Subdiaconum cantantes solenniter Evangelium, aut Epistolam, non peccant mortaliter, etsi eas functiones peragant in statu peccati mortalis; non enim actiones illæ peculiariter censentur esse actiones Christi, aut ad sanctitatem ex opere operato conferendam ordinatæ. Palaus *n.*4. Dian. *p.*3. *tr.*4. *R.*195. *in fine*, Lugo *de Sacram. in genere D.*8. *s.*9. à *n.*152. Coninch. *q.*64. *a.*6. *d.*1. *n.*39.

342. *Distractus administravi Sacramentum semel.* Sub pronuntiatione ipsius formulæ, ex qua quodvis Sacramentum constat, voluntariè distrahi ad aliena, peccatum veniale esse, Tamb. *l.*1. *de Sacram. c.*2. §.1. asserit: nisi fortassis distractiones tantæ sint, ut secum trahant periculum grave, substantialem errorem committendi: tunc enim utique sub gravi culpa cavendæ sunt. Et ita sentit etiam P. Georg. Gobat *in exper. Theol. tr.*1. *n.*97. & 202. quorum tamen priori loco excipit cum Tamb. confectionem Eucharistiæ: sub hac enim eum, qui voluntarias admittit distractiones, damnat uterque peccati mortalis.

lis. Sed ego super hoc meam mentem jam *suprà n.*109. *& seq.* aperui: & ab ea recedendi necessitatem nondum video, cùm ante oculos versetur illud, quod Tamb. *de sacrif. l.*1. *c.*6. §.2. *n.*4. scripsit: Nullus, inquiens, est obligandus sub culpa lethali, nisi manifestè constet de præcepto obligante: in cujus confirmationem adducit Suarez. *de legib. l.*7. *c.*15. Dian. *p.*4. *tr.*3. *R.*58. Marchant. & Mærat. Pro præsenti autem, quam Tamb. agnoscit, obligatione, nullum constat extare præceptum. Multò minùs per voluntarias etiam distractiones essentia ullius Sacramenti destruitur, nisi fortè id velis asserere de Sacramento Extremæ Unctionis; cùm enim hoc institutum sit per modum precationis, id per ejusmodi distractiones tolli necesse est, si verum est, quod, ut *supra n.*103. vidimus, docent non pauci, per easdem substantiam Orationis pessumdari. Sed prædictam Extremæ Unctionis formam destrui per distractiones etiam voluntarias, Lugo, & nisi fallor, cum eo etiam reliqui negant. Unde non parùm roboris accipit sententia benignior, asserens, eum, qui dum horas canonicas recitat, ad longè alia distractus est, adhuc satisfacere præcepto Ecclesiastico de recitandis horis.

343. *Sacrilegè confessus sum semel.* Potest confessio variis modis esse sacrilega, seu invalida; præcipuè verò his. I. Quando quis sciens, ac volens sine ulla justa causa omittit peccatum aliquod mortale. De quo nemo dubitat. II. quando quis inter confitendum mentitur circa gravem materiam necessariam, seu peccatum mortalis, & quando scit, id esse mortale: vide quæ suprà diximus, *n.*32. *& seq.*

III. Quando quis ad confessionem accedit, nullo præmisso examine, & ea de causa peccatum mortale omittit. Ita quidem communior & vera fert sententia. De necessitate examinandi conscientiam priùs, quàm confessio instituatur *supra* 1. *p. à n.*2. dixi. IV. Quando quis sine omni prorsus dolore confitetur: est enim, ut *p.*2. *n.*2. vidimus, dolor seu detestatio peccati ad valorem confessionis tam necessaria, ut si nulla, saltem ut *ibid. n.*47. diximus, ante absolutionem eliciatur, grave committatur sacrilegium, etsi materia confessionis sint sola peccata venialia. *sup. n.*3. *& 65.* Hîc autem breviter reprehendendus est, quorundam seu error, seu scrupulus, dum dicunt, se nuper confessos fuisse sine sufficienti dolore. Vel enim hac sua phrasi & modo loquendi indicant, se omnino nullum habuisse dolorem; vel aliquem, qui tamen ad Sacramentum fructuosè percipiendum non suffecerit. Si primum: seipsos involvunt, & clarè mentiuntur; nam dicunt, se habuisse dolorem, (id enim verba ipsa, quibus utuntur, apertè sonant) cùm tamen nullum habuerint; quare tales dupliciter peccant, mentiendo videlicet circa materiam confessionis gravem, & omittendo necessarium dolorem. Si secundum; manifestè errant: quicunq; enim dolor, modo iis, de quibus *sup. p.*2. *à n.*17. affectus sit conditionibus, sufficit ad valorem confessionis, etsi, ut *n.*16. tradidimus, sit remississimus. Imperitè igitur dicunt, se non habuisse dolorem sufficientem. V. Quando quis confitetur sine proposito se emendandi, vel potiùs, quando quis habet expressum propositum se non emendandi, cùm enim juxta dicta *n.*90. ad confessionem

valide & fructuosè instituendam sufficiat propositum virtuale seu implicitum, inclusum in dolore, non potest debito proposito carere, qui verè de suis peccatis dolet, ac proinde nec confessio reddi invalida ex defectu propositi, nisi tunc, cùm expressum propositum elicitur se omnino non emendandi. Sed cum hoc tam malo proposito nec verus dolor consistere potest: nec quisquam facilè tam malus est, ut cum eo confessionem instituat.

344. Ceterùm undecunque proveniat invaliditas confessionis, peccatum grave committitur, quod postea specialiter in confessione explicandum est: & sufficienter dicto modo explicatur. Non est enim necessarium dicere, quænam, aut quotnam peccata sint omissa: sive enim unum sive plura peccata, sive hujus aut illius speciei sint omissa, ad variandum hoc sacrilegium nihil refert: modò peccata omissa aperiantur in nova confessione, & cum iis etiam cetera, quæ jam in priori confessione sacrilega sunt exposita. Cùm enim per ejusmodi confessionem sacrilegam non sint remissa, necesse est, ut, si quæ in ea peccata mortalia fuerint exposita, postea in nova & proxima confessione omnia iterum secundùm numerum, speciem, & circumstantias necessarias aperiantur, unà cum iis, quæ fuerunt sacrilegè omissa, & ab ultima confessione de novo sunt perpetrata. Ut autem molestia, quæ alioqui in repetitione peccatorum, jam aliàs quoquo modo confessorum cernitur, haud parùm sublevetur, multùm refert, cuinam Sacerdoti denuo confitearis; eidem nempe, cui priùs confessus es? an alteri? Si enim alteri; singillatim omnia retexenda sunt, priori confessione nihil suffragante. Si eidem; magno licet compendio uti: nam si is generatim & confusè meminerit status & gravitatis peccatorum, vel saltem pœnitentiæ à se injunctæ, vel pœnitens ipse memoriam ejus refricet, dicendo: hanc & hanc pœnitentiam sibi nuper fuisse impositam, non est necesse, speciatim omnia revolvere. Sufficit, generatim & confusè se accusare de omnibus nuper dictis, addendo prætermissa, & interim facta, & ipsam etiam culpam Sacramenti violati. Nam suppositâ priori speciali confessione, generalia hæc verba sunt virtualis repetitio priorum, & pariunt Confessario sufficientem notitiam ad ferendam sententiam. Quodsi autem & iste nec status aut peccatorum etiam in confuso, nec pœnitentiæ injunctæ ullam notitiam habeat, aut habere possit, utique confessio illa tota erit repetenda: perinde ac si antea nunquam fuisset facta. Navar. *c.9.n.16.* Reginald. *l.6. n.16.* Coninch. *P.7.d.10. n.106. & 107.* & *D.10.d.12.n.102.* Bonac. *D.5.s.2. p.3.n.15.* Henriq. *l.5.c.4. n.4.* Fill. *tr.7.c.4.n.102.* si quis verò malè semel confessus postea hujus defectûs immemor, sæpius bona fide confiteatur, valebunt posteriores confessiones; & idcirco sola illa, quæ fuit invalida, repetenda est. Quæ verò per inculpatam oblivionem, aut legitimam causam in confessione prætermissa sunt, ea duntaxat supplenda sunt postea. Quid autem, si sola circumstantia sit omissa, fieri possit, dicetur *infrà n.598.*

345. *Sanctissima Nomina JESUS & MARIA debito honore non sum prosecutus ter.* Potest hoc fieri I. *verbo,* temerè ea ad quidlibet pronuntiando, quod spectat ad peccata oris, & inter ea referen-

rendum, éstque vana Divini nominis usurpatio: vel II. *facto*: ut si quis hæc nomina chartis descripta collo circumferat ad artes superstitiosas &c. hoc enim esset sacrilegium grave; item si quis eadem inscribat chartæ, quam quis sciret projiciendam in terram & pedibus passim conculcandam, aut reponendam in loco sordido ad usus non satis mundos &c. in quo nisi bona fides, aut ignorantia ad excusandum sufficiat, peccatum saltem veniale committetur: personam enim, quas hæc nomina repræsentant, dignitas & excellentia meretur, ut nomina earum repræsentativa in majori habeantur honore.

346. *Alicujus beati, nondum canonizati nomen inserui precibus in Missæ sacrificio dici solitis semel.* Cultus, qui Beatis, etiam nondum canonizatis, exhiberi potest, alius est privatus, alius publicus: ille est, qui absque ulla majorum auctoritate exhibetur, & verò etiam exhiberi potest à quolibet, etiamsi alii sint præsentes, & videant, illum à me deferri Beato: modò non inserantur etiam privatis precibus, quæ sunt aliàs publicæ & publico Ecclesiæ nomine funduntur, ut sunt Litaniæ Omnium Sanctorum. Cultus publicus est, qui auctoritate & nomine Ecclesiæ aut Pontificis determinatur, à quo proinde, utpote ab eo, ad quem hæc determinatio unicè pertinet ex *Cap. Audivimus. de Reliq. & veneratione Sanctorum*, exspectandum est, quid liceat; ut adeò, qui sine Pontificia auctoritate ex proprio motu & pietate, quâ erga certum Beatum fertur, tum in Missa v. g. inserat orationi *A cunctis*, aut de eo faciat Commemorationem, non rectè faciat. Sanch. *l. 2. q. Mor. c. 43. n. 5.* Bellarm. *l. 1. de Sanctis. c. 10.* Neusserus *de horis canonicis. D. 7. q. 1. n. 12.* loquens quidem de officio canonico; sed par est ratio de alio quocunque publico cultu. *& alii.* Melius ergo, & Beato, ut non dubito, gratius erit, si quis privatam suam pietatem imperio & sanctionibus Ecclesiæ postponat, velut obediens filius. Quod autem altaria Beatis nondum canonizatis erigantur, non refert; hic enim cultus, etsi publicus sit, ab Ecclesia tamen permittitur & conceditur: à concessis autem ad non concessa non valet argumentum; excepto illo cultu, qui licèt in bulla non exprimatur, habet tamen cum concesso aliquam connexionem; & hoc ipso etiam conceditur, ut Neusser. *n. 12.* ex Joanne de S. Thoma docet. Deferatur ergo Beatis cultus, quem deferre licet: Certum enim mihi videtur, Beatis non placere cultum, quem nôrunt ex Ecclesiæ placitis sibi non competere. Sed qualis in hoc admittatur culpa, non satis ab auctoribus exprimitur. Existimem veniali non esse majorem. Granadus putat, esse mortalem; cui ego facilè accessero, si loquatur de eo, qui ejusmodi cultum velut publicè retinendum in Ecclesia introducere velit: in hoc enim Doctores conveniunt, grave præceptum esse prohibens, introducere novum, & stabilem cultum sine legitima auctoritate. Et hinc Missa de Beatificato non potest dici extra ejus diem natalem. Bellarm. & Congregatio Rituum apud Dianam *p. 2. tr. 1. Miscell. R. 55.* id, quod apud eundem *4. p. tr. 4. Miscell. R. 231.* docet etiam Granadus. De quibus videri potest declaratio duplex sacræ Congregationis Rituum, quarum una ap-

probata est ab Innocentio X. 1652. altera ab Alexandro VII. 1660. ut proinde posthæc decreta Beatos aliter aut alibi publicè, v.g. per celebrationem Missæ colere non liceat, ante quàm sit à Pontifice permissum.

347. *Votum in re levi violavi ter: in re gravi semel.* Res levis sunt v. g. tria, Pater & Ave, Salve Regina, Ave Maris Stella, De profundis &c. Res verò gravis est v.g. Communio, Confessio, Rosarium B. Virginis, Jejunium. Quia autem vota omnia concipiuntur ex eodem motivo colendi DEUM, atque adeò Religionis, omnia sunt ejusdem speciei, nec est necessarium explicare materiam, nisi fortè voti violationi adjungatur aliud peccatum: ut si is, qui die festo vovit audire sacrum: tunc enim & votum & præceptum Ecclesiæ violabit, & duplicem contrahet malitiam contra duas species Religionis, nempe contra Religionem voti, & obligationem præcepti. Tamb. *l.* 2. *c.* 1. §. 16. *n.* 99. & *c.* 3. §. 2. *n.* 20. Lugo *de Pœnit. D.* 16. *s.* 5. *n.* 255. Idem est de eo, qui jejunium in Vigilia alicujus Apostoli præceptum vovit, & non servavit &c. Est autem votum deliberata promissio DEO facta de meliori bono, hoc est, de tali bono, quod non impedit executionem boni illius, quod vovens hîc & nunc possidet. Sic votum de contrahendo matrimonio est nullum, quia impedit statum cælibatûs, in quo vovens nunc est, & matrimonio secundùm se melior. Sic & votum de re indifferenti, v.g. abstinendi à lusu, quamdiu manet in sua indifferentia est nullum: sic votum de homicidio, quale fuit, quod edidit Jephte, fuit nullum; quia de re mala, quam tanquam DEO gratam aut placituram promittere, gravis est blasphemia.

348. Voti obligatio est ex suo genere gravis: potest esse levis. I. ex parvitate materiæ, quæ, ut Tamb. *l.* 3. *in Decal. c.* 11. §. 2. *n.* 4. & *l.* 1. *c.* 1. §. 3. *n.* 13. expendit, desumitur, vel I. ex re absolutè in se spectatâ, vel ex comparatione ad totum, quod promittitur, vel ex conducentia seu utilitate, quam habet ad finem. II. ex intentione voventis: etsi enim voti obligatio sit naturalis, pendet tamen ea à voluntate hominis, tanquam conditione prævia, ut tantùm vel tantùm obliget. Unde si homo velit, potest in materia gravi se tantùm leviter velle obligare; non tamen vice versâ graviter, si materia sit levis. Unde in interpretatione voti ferè unicè attenditur ad mentem voventis tanquam veram & sinceram obligationis Regulam ac normam: non enim aliter, quàm sic, & in dubio omnium minimè censetur se voluisse gravare. Quando autem de hac mente non constat, ut sanè sæpe non constat, inspicienda imprimis est natura voti: & videndum, qualis ea sit, & inde de gravitate obligationis judicandum. Deinde etiam verba, quibus vovens est usus, sunt consideranda, & juxta eorum communem & frequentem acceptionem judicandum. Quisque enim censetur sua verba menti velle conformare, & juxta morem patriæ proferre. Debet tamen vovens verborum sensum intelligere, aliàs non poterit illum intendere, quæ sanè notitia semper est præsumenda. Palaus *D.* 1. *de voto. p.* 12. *n.* 2. & 4. Sanch. *l.* 4. *Mor. c.* 11. Laym. *l.* 4. *tr.* 4. *c.* 3. *n.* 3. *& alii.*

349. Sed occurrit jam quæstio huic loco,

loco, ut reor, non importuna, quid, si quis vovit abstinere à vino, tandem censendum sit grave, atque adeo ad peccatum mortale constituendum sufficiens. Palaus. *tr. de voto. D. 1. p. 12. n. 21.* Sanch. *c. 12. n. 21.* eam quantitatem assignant, quæ vino moderatè utentibus sufficiat pro prandio: quod etiam Diana. *p. 5. tr. R. 37.* probat: ut adeò quidquid notabiliter infra hanc quantitatem est, peccati venialis terminos non excedat. Quantùm verò illud sit, quod vino moderatè utentibus sufficiat, non explicant: quid si hoc petamus ex Religiosorum ædibus? apud hos enim moderatum vini usum in eorum prandiis vigere, mihi est indubitatum: apud hos ergo modicissima communiter quantitas est, quæ ad mediam mensuram ascendit. Videtur hoc Tamb. *c. 15. §. 16. n. 15.* justò laxius; quasi non parùm sit, & non materia tantùm peccati venialis, quidquid infra est.

350. Sed hoc præter admirationem nihil continet: & perinde est, ac, si quis in genere furti (in quo ponamus nunc tres julios requiri & sufficere ad quantitatem peccati mortalis constituendam) exclamet, contendátque nimis laxum esse dicere, duos julios cum dimidio esse materiam levem, atque adeo peccati tantùm venialis. Verùm hic scopulus communis est omnibus aliis materiis, in quibus datur peccatum mortale ex gravitate, veniale verò ex levitate. Et is, si ullibi, removendus est in Sacro Confessionis tribunali, in quo cùm Confessarius pro suo officio judicare debeat de gravitate culpæ, necessarium omnino est, ut ipse definiat, quid in similibus materiis magnum sit, quid parvum, ut decernere etiam possit, an pœnitens suus graviter vel tantùm leviter peccaverit. Quod ergo in eo privato & secreto tribunali judicium ferre licet, cur id non liceat etiam extra? Et ne scrupulis aperiamus viam, non omnia in prudentis arbitrium sunt conjicienda: non enim is semper ad manus erit, cùm vel maximè fuerit necessarium. Optandum ergo est, ut in similibus auctores ipsi categoricum & resolutum ferant judicium, quid ipsi censeant. Id quod jam olim etiam optavit P. Simon Felix Magnus in hac nostra Provincia Theologus etiam in Moralibus.

351. Votum quando est absolutum, statim ut editum est, obligat: & quidem si sit negativum, pro quolibet sequenti tempore, juxta capacitatem tamen materiæ: at verò si affirmativum, absque temporis determinatione, implendum est statim, hoc est, quamprimùm commodè fieri potest. Laym. *n. 5.* Tamb. *§. 3. n. 5.* Palaus. *p. 13. n. 4.* aliàs dilatio, si nulla ejus sit justa causa, culpâ veniali non carebit: Tamb. 11. Sanch. *c. 14. n. 21.* modò non sit probabile periculum, votum grave omnino omittendi; & votum ipsum tale sit, ut in ejus dilatione nihil nisi mora temporis appareat, possítque adeo res promissa v. g. jejunium, auditio sacri, peregrinatio, &c. etiam post longam moram adhuc integrè præstari. Quodsi autem voto adjicias terminum, id potest dupliciter fieri I. ita ut terminus ille sit ad voti executionem in illum usque diem suspendendam: & tunc ante illum non obligat ad modum voti conditionalis, cui id est simile; nec teneris illum diem prævenire, etsi præ-

videas, tunc ab impletione voti impediendum: Palaus *n.*2. Tamb. *n.*2. *& alii.* Imò nec si prævenias, tuæ obligationi satisfacis, nisi aliunde constet aliud. II. Terminus præfigi potest ad voti executionem ultra illum non extendendam. Et tunc etsi regulariter non tenearis votum ante implere, potes tamen anticipare. Imò si prævideas, te post illum ab executione voti perpetuò impediendum, etiam teneris. Palaus. *n.*3. Tamb. *n.*3.

352. Votum conditionale non obligat priùs, quàm conditio, sub qua fit, eveniat, & quidem in sua specifica forma Tamb. §.6. *n.*4. Palaus. *p.*17. *n.*5. *& alii.* Et, si conditio unicè pendeat à voventis arbitrio, potest ea non poni absque ullo peccato, nisi aliunde sit præcepta: tunc enim qui eam non ponit, utique peccat, non quidem contra votum, sed contra præceptum, quo conditio peccaminosa prohibetur: v.g. qui vovet ingressum Religionis, si intra totum annum non fornicetur, non tenetur voto, si fornicetur; peccat tamen nihilominus non quidem contra votum, sed contra naturale præceptum de non fornicando: quia verò hæc vota ut plurimùm sunt impeditiva melioris boni, idcirco non obligant. Quodsi autem conditionis positio alterius arbitrio commissa sit, adhuc impediri potest; modò vis, fraus, dolus, metus non interveniat. Et ideo si vovisti religionem, *si pater non contradixerit*; poteris bonis artibus v.g. precibus non importunis &c. hunc consensum impedire: si autem ad hoc fraudibus & dolis fueris usus, à voto non eris liber, etsi pater non consenserit: ut ergo tutus sis, necesse est, ut dolum, fraudem &c. tollas & patrem in sua contradicendi libertate constituas.

353. Huc spectat votum pœnale, cùm res promittitur in pœnam seu vindictam delicti, si fortè committatur: quod duplici modo fieri potest, vel I. ita, ut solùm pœna voveatur, non autem evitatio delicti: ut, voveo jejunium, si blasphemavero: & hoc est votum simplex pœnale; nec, qui eo obstrictus blasphemat peccat contra votum, sed quia conditio purificata est, voto tenetur ad eam pœnam subeundam, & si non subeat, tum demum violat votum. II. Ut tam evitationem delicti, quàm etiam pœnam ipsam in eventum delicti voveat: ut, si voveat, (ex honesto fine) non ludere, & si luserit, jejunium: & hoc votum est duplex, unum absolutum non ludendi, alterum conditionatum de jejunio in eventum lusûs: & ideo si ludat, peccat contra votum absolutum, & quia conditio est impleta, ad pœnam præstandam tenetur; quam proinde si non præstet, denuo peccat. Ceterùm pœna, si sit moderata, & quæ soleat repeti, toties solvenda est, quoties votum violatur: si autem pœna sit extraordinaria, & quæ non soleat repeti, pro prima tantùm transgressione subeunda est: hæc enim, nisi aliud expressè constet, videtur esse mens voventis. Tamb. §.7. *n.*2. Palaus. *p.*18. *n.*6. *& alii.* Si quis autem, dum votum pœnale transgreditur, à culpa excusetur, quacunque de causa; pœnæ non erit reus: ubi enim nulla culpa est, nulla etiam pœna debetur. Tamb. *n.*4. Palaus. *n.*3. imò nec pœnæ reus eris, si dum transgrederis votum, illius non sis memor. Laym. *c.*5. *n.*3. Palaus. *n.*3. Tamb.

Tamb. *n.* 4. & *l.* 1. *c.* 2. §. 10. *n.* 19. & 25.

354. Ceterùm voti obligatio cessat, etsi nullius, eam auferentis, auctoritas intercedat. I. si finis, ob quem editum est, unicus & adæquatus & motivus cesser, aut non obtineatur; cessante enim causa etiam effectum cessare necesse est. II. si materia illius reddatur incapax obligationis vel tota; vel si fit divisibilis & communiter dividi soleat, atque etiam divisibiliter sit promissa; tunc enim saltem pars illa, quæ reddita est inepta, ampliùs non ligat; ligat verò illa, quæ est apta: non enim utile vitiari debet per inutile. juxta *Cap. Utile. de Reg. juris in 6.* III. si terminus, qui executioni voti præfixus est, sit lapsus, siquidem designatus is sit ad obligationem finiendam, non merè differendam, de quo *n.* 351.

355. Quodsi verò jam voti obligatio tollatur ab eo cujus auctoritate, id fit irritatione, dispensatione, & commutatione, qui modi ab aliis fusè expenduntur. Nostrûm non est, diu illis immorari; pauca & quæ frequentiùs occurrere possunt, producere lubet. Itaque vota ab impuberibus edita irritari possunt à patre, & hoc deficiente, à tutore, aut alio, qui pupillo ex juris dispositione in vicem patris est: & hoc etiam longo tempore post annos impubertatis Laym. *c.* 7. *n.* 6. Palaus. *D.* 2. *p.* 8. *n.* 2. Tamb. *c.* 16. §. 3. *n.* 9. Bonac. *de præc. D.* 4. *q.* 2. *p.* 7. §. 2. *n.* 18. & *alii.* modò post eos annos non fuerint obligatoriè ratificata; ad quod non sufficit, voluntas ea vota exequendi, nec ipsa eorum executio, nec eorundem etiam frequentissima repetitio: sed ex parte quidem voventis requiritur, ut sui illius voti debilitatem probè nôrit, & ea non obstante nihilominus se de novo obliget, ac si nunquam fuisset obligatus: vel certè ut, si eam sui voti debilitatem ignoret, intendat illud nihilominus confirmare eo eventu, quo invalidum esset. Tamb. *n.* 57. & *seqq.* Bonac. *p.* 1. *n.* 16. Nec vota semel irritata reviviscunt: quod intellige de irritatione directâ: per hanc enim voti obligatio omnino tollitur: obligatio autem semel sublata non reviviscit. *L. Cùm ex causa. C. de remiss. pignorum.* Bonac. *n.* 36. & *alii.*

356. Qui dispensat in voto, debet habere justam causam: DEUS enim, cujus nomine aut auctoritate fit dispensatio, non approbat eam, nec acceprat, si temerè & sine causa fiat. Est enim aliàs dissipatio & dissolutio, quæ DEO non potest esse grata. Non est autem necesse, ut de sufficientia causæ evidenter constet, (tunc enim non est opus dispensatione, cùm voti obligatio tunc per se cesset, sine ulla alterius auctoritate interveniente) sed sufficit, si bonâ fide de ea constet, etsi postea deprehendatur esse insufficiens. Tamb. §. 4. *n.* 14. Sanch. *l.* 4. *Mor. c.* 45. *n.* 10. & *alii.* ad conciliandam autem causæ sufficientiam plurimùm conducet videre: an votum fiat cum imperfecta deliberatione, quæ ortum habere potest ex ætatis teneritudine, tristitiâ, metu, aut aliâ passione mentem perturbante, & voluntarium minuente; item ex facilitate vovendi, quod fœminis solet esse proprium. Huc spectat, si notabilis aliqua difficultas, etiâ prævisa, superveniat. Tamb. *n.* 24. si dubium oriatur de intentione se obligandi.

Tamb.

Tamb. *l. c.* Palaus. *p.* 9. *n.* 11. Sanch. *n.* 39. si executio voti cedat in damnum temporale proprium ipsius voventis, vel alienum reipublicæ, vel propriæ domûs & familiæ. Laym. *l. c.* Tambur. *n.* 19. Palaus. *n.* 15. & 16. imò si spectetur major aliqua spiritualis utilitas voventi per concessam dispensationem obventura. Tamb. *n.* 22. aut, si vovens in executione voti multis scrupulis vexetur: hoc enim est damnum spirituale, cui pium est succurrere. Tamb. *n.* 23. Si causa dispensationis sit gravis, tum ea danda est absolutè: sicut & si plures leves ad constituendam unam gravem concurrant: si secus, admiscenda est commutatio. Minor tamen requiritur & sufficit ad dispensandum in tempore exequendi votum, aut circa aliam ejus circumstantiam, quàm ad omnino dispensandum in voto. Hinc illi, qui vovit peregrinationem in cilicio, in pane & aqua &c. ex minori causa possunt eæ circumstantiæ tolli, quàm ipsa peregrinatio promissa sub illis circumstantiis.

357. Præterea dispensaturus in voto debet habere legitimam potestatem, & jurisdictionem: qualem & quidem ordinariam habent Papa in omnes fideles: Episcopus, etiam non consecratus, in suos diœcesanos: Capitulum sede vacante: Legatus Pontificis in sua provincia: pœnitentiarius summi Pontificis: Prælati Ordinum exemptorum Tamb. §. 4. *n.* 4. & quidem, ut Tamb. *n.* 7. notat, etiam respectu Novitiorum circa vota, tam in sæculo, quàm in Novitiatu edita. Quinam habeant delegatam in votis dispensandi facultatem, & quantam, noverint illi ipsi, qui eam habent. Certum est, Parochos nec dispensandi vota, nec commutandi juramenta habere potestatem: cùm eam illis consuetudo nondum concesserit, ut concessit circa festa & jejunia. Tamb. *l. c.* Palaus *p.* 9. *n.* 1. Sanch. *c.* 38. *n.* 25. & *l.* 8. *de Matrim. D.* 9. *n.* 27. & *alii*: multò minùs eam habet simplex Sacerdos, Sanch. *ll. cc.* aut Abbatissæ respectu suarum monialium. Tamb. *n.* 9. Sanch. *cit. l.* 4. *c.* 39. *n.* 7. idque ob defectum spiritualis jurisdictionis.

358. Sed enim & hoc certum est, omnibus, Papâ inferioribus, quinque vota esse reservata, ita ut in iis solus Papa, si quidem facilis ad eum sit accessus, possit dispensare. Si enim ipse adiri non possit nisi difficulter, & causæ extraordinariæ sint, quæ urgeant hoc remedium, & moram non patiantur: poterit Episcopus ex præsumpta Pontificis voluntate dispensare: bonum enim Ecclesiæ regimen postulat, ut in ejusmodi extraordinariis eventibus sit, qui remedium adferre possit. Tamb. §. 4. *n.* 37. Uti & ille, cui quandoque extraordinaria in iisdem votis, saltem quibusdam, dispensandi potestas conceditur, ut in Jubilæis solet respectu trium peregrinationum. Reservatæ autem sunt tres peregrinationes, Romana ad limina Apostolorum, Compostellana ad S. Jacobum, & Jerosolymitana ad visitandum Domini sepulchrum; votum item Castitatis, & Religionis. Quia verò reservatio odiosa est, erit strictæ interpretationis, ita ut memorata modò vota tunc tantùm censeantur reservata, cùm strictè sunt talia. Palaus. *p.* 11. *n.* 1. & *alii*. Qualia sunt I. si sint *absoluta*: Hinc conditionalia

v. g.

v.g. si voveo religionem, si è naufragio evasero &c. reservationi non subjacent, non tantùm, ut Palaus. *p.12.n.13.* Tamb. *n.31. & alii* docent, ante, sed etiam post conditionem impletam, Tamb. *ibid.* Palaus. *n.15.* Idem est, si votum sit disjunctivum de materia reservata, & non reservata: ut si voveas religionem, aut quavis feriâ sextâ jejunare. Palaus *n.6.* Tamb. *n.30.* quod locum habet, etsi pars non reservata reddita sit impossibilis. Palaus. Tamb. *ll. cc.* vel etiam pars reservata fuerit electa, sine novo tamen voto. Tamb. *n.31. & alii.* Idem de voto pœnali in materia reservata. Palaus. *n.15.* Tamb. *l.c.* II. si sint *perfecta.* id est, si totam materiam intra terminos illius objecti complectantur. Hinc reservata non sunt vota castitatis temporalis, non fornicandi, non contrahendi matrimonium, non se polluendi, non petendi debitum conjugale, &c. Sanch. *c.40. à n.48.* Palaus *n.1.* votum item virginitatis, intelligendo solùm corporis integritatem, in qua virginitas consistit: item votum de voto castitatis faciendo, aut de sactis ordinibus suscipiendis. Palaus *l.c.* III. *si non modificata.* Hinc votum nudis pedibus visitandi limina Apostolorum, non est reservatum quoad hunc modum adjectum: sicut nec votum determinatæ Religionis v.g. Franciscanorum, Carmelitarum &c. quia determinatio hujus Religionis in particulari ad votum Religionis ut sic, quod est reservatum, revocari potest potiùs ad modum seu circumstantiam accidentalem, quàm ad ipsam Religionis in communi substantiam. Quod bene notandum est: potest enim servire multis, qui postquam fecerunt votum Religionis determinatæ, deinde verò ab eo libenter essent liberi: possunt enim hi dispensari, quoad hunc modum, ut ab eo quidem sint liberi, voto tamen interim Religionis in communi sint & maneant obstricti. Præterea Religio debet esse approbata. Palaus *p.11. n.3.* Sanch. *n.71.* IV. si sint *certa*, id est, de eorum valore nullum sit dubium: si enim dubium sit (undecunque tandem id oriatur) an votum sit emissum, absolutè, an sub conditione, an cum sufficiente libertate aut notitia, quæ, qualis, & quanta esset voti obligatio? gravis an levis? cessat reservatio. Tamb. *in Decal. l.1. c.3. §.7. V. votum n.15.* sicut & si quis ad materiam reservatam voluisset se solùm sub peccato veniali obligare. Palaus. *n.2.*

359. Commutatio voti potest fieri vel in opus melius ac perfectius, vel in opus æquale, vel minus. In mensuranda æqualitate non est attendendum, quid in se melius, sed quid omnibus consideratis DEO sit gratius: sæpe enim opus in se melius est, non tamen DEO in præsenti gratius: talis est oratio respectu jejunii, eleemosynæ &c. unde jejunio per votum promisso non rectè semper substituitur oratio, præsertim modica. Sanc. *c.56.n.6.* Bonac. *de voto. D.4. q.2. p.7. §.3. n.4.* alii. sufficit autem, ne via scrupulis aperiatur, si opus bonâ fide judicetur esse æquale voto. Qui tamen aliquam praxin æqualitatis in commutatione votorum servandæ desiderat, eam exhibet Tamb. *l.3. in Decal. c.16. §.6. toto,* & Sanch. *à n.1.*

360. Possunt vota commutare omnes illi, qui habent potestatem, etiam dele-

gatam tantùm, in iis dispensandi. Palaus *p.* 14. *n.* 4. & *T.* 4. *tr.* 25. *p.* 10. *n.* 3. Laym. *l.* 4. *tr.* 4. *c.* 8. *n.* 2. cui enim licet, quod est plus, licet utique, quod est minus. juxta *Reg.* 53. *de Reg. juris in* 6. in eodem nempe genere: plus autem est tollere voti obligationem dispensando, quam commutando. Vota tamen ipsa non debent esse reservata: tunc enim à solo reservante, vel ejus, si quem habet, superiore, vel alio habente ab ipso potestatem commutari possunt. Nec si in favorem & utilitatem tertii edita sint, ab eóque acceptata, possunt ampliùs, nisi bonum publicum aliud exigat, commutari; nisi ipso in cujus favorem sunt edita, consentiente: non enim huic semper gratius est, quod est melius: adeoque jus, quod illi per acceptationem acquisitum est, servandum est integrum.

361. Quando verò votum mutatur in opus melius, id est quilibet propriâ auctoritate. Sanch. *c.* 49. *n.* 4. Palaus *de voto D.* 2. *p.* 15. *n.* 2. Laym. *n.* 19. Tamb. §. 5. *n.* 3. DEO enim majus bonum est gratius, & ideo illud loco minoris acceptat. Nec ulla ad hoc opus est causa. Imò etiam quisque privatâ suâ auctoritate potest votum suum mutare in æquale: quia DEUM in opere æquè bono acceptando non esse invitum, ut credamus, ejus benignitas suadet. Tamb. *n.* 14. Bonac. *n.* 8. *& alii*: neque hîc opus est magnâ causâ; sufficit vel sola spes (quæ sanè nunquam deerit,) fore, ut vovens materiam subrogatam promptiùs, alacriùs, aut cum majori devotione exequatur. Si denique fiat commutatio in opus notabiliter minus, intervenire debet aliqua dispensatio: ac proinde etiam fieri non potest, nisi ab habente potestatem dispensandi, nec, nisi causa, quæ ad dispensandum sufficiat, adsit: alioqui ut dispensatio, ut *n.* 356. dictum est, ita & commutatio est nulla.

362. Quandoque vota commutantur in aliam materiam, absque ullius auctoritate interveniente: possunt enim ex speciali prærogativa Pontificis in Religionis approbatæ ingressum mutari omnia vota antecedentia tam realia, quàm personalia. Laym. Palaus. *ll. cc.* Tamb. *n.* 4. Sanch. *c.* 52. *n.* 6. & quidem, si ingressus hic fiat per solennem professionem, vi ipsius juris saltem Ecclesiastici, sine alio novo profitentis actu, Sanch. *l.* 5. *c.* 5. *n.* 38. vel, si fiat per vota simplicia, ut fit in Societate JESU, vi novæ voluntatis habitæ ab ipsomet ingrediente Religionem. Sanch. *n.* 96. quali etiam opus erit, si fiat hæc mutatio in simplicem, (qui per Novitiatum fit) ingressum in Religionem approbatam; in hunc enim mutari posse vota indicat. Tamb. *l. c.* & colligitur. *ex cap. scripturæ de Voto*, etsi sint reservata. Sanch. *l.* 4. *c.* 16. *n.* 23.

363. Factâ autem per legitimam jurisdictionem commutatione, prioris voti obligatio omnino extinguitur, & oritur nova, ita ut materia subrogata etiam vi voti sit executioni mandanda, & quidem sub eadem culpa, sub qua prior erat præstanda. Sanch. *c.* 55. *n.* 2. *Esne autem etiam posterior materia summo Pontifici reservata, si prior fuit?* Palaus *p.* 11. *n.* 5. Tamb. §. 4. *n.* 34. Sanch. *c.* 40. *n.* 46. & alii docent, non esse: id enim, quod dici solet, subrogatum induere naturam illius, cujus loco substituitur, non habet

locum

locum in odiosis. Sed quid? si materia posterior facta sit voventi inutilis aut impossibilis? an reviviscet prioris voti obligatio? non reviviscere, docent Sanch. *n.*15. Laym. *n.*28. Palaus. *p.*18. *n.*2. & alii: obligatio enim semel extincta non reviviscit juxta *L. cum ex causa C. de remiss. pignor. & L. qui res*, §. *aream. ff. de solution.* Et gratis asseritur, commutationem fieri sub conditione redeundi ad antiquam obligationem, si vovens novam materiam subrogatam non exequatur. Voti tamen posterioris materia subrogata potest rursus commutari in aliam, nisi fortè potestas commutandi limitata sit ad unam tantùm vicem. Sanch. *c.*54. *n.*24. Et si quis à materia subrogata velit redire ad priorem, poterit id facere, etiam cum materia substituta fuit melior. Laym. *n.*27. Sanch. 55. *n.*26. & *l.*8. *de Matrim. D.*9. *n.*21. Palaus. *n.*8. & 10. Tamb. §.7. *n.*4. *alii.* etsi enim prius votum per commutationem omnino extinguatur, ex benigno tamen & interpretativo DEI, qui est creditor voti, consensu, & ut fideles ad vovendum alliciantur, præsumimus, DEUM hanc nobis libertatem dedisse, & quidem ita, ut licèt in alia & alia opera facta fuisset hæc commutatio, adhuc in nostro arbitrio esset, hanc vel illam ex pluribus materiis subrogatis amplecti. Tamb. *l.c.* Less. *l.*2. *c.*40. *d.*16. *n.*111. Palaus. *n.*11. nisi fortè vovens cesserit huic juri, quod fecisse censetur, si priorem materiam novo voto promisit, vel usui commutationis renuntiavit. Palaus. *l.c.*

364. *Juramentum, quod servare tenebar, non servavi, in re gravi semel.* vel: *in re levi bis.* Sermo est de juramento promissorio de re licita: si enim sit de re illicita, utique non obligat ad sui executionem juxta dicta *n.*188. Fit autem juramentum promissorium vel I. soli DEO, & voto æquiparatur: vocatúrque *pium.* vel II. in utilitatem ipsius hominis, & est promissio humana sub invocatione testimonii Divini, dicitúrque *non pium.* Materia juramenti pii est eadem, quæ voti: & ideo debet esse possibilis, licita, & honesta, & melioris boni non impeditiva. Tamb. *l.*3. *in Dec. c.*3. §. 3. *n.*7. Juramenti promissorii non pii principaliter in ipsius hominis utilitatem facti materia est, quæcunque sine peccato potest executioni mandari. Tambur. *n.*11.

365. Juramentum promissorium licitum ex natura sua parit obligationem, ut habet communis & certa sententia, eámque ex suo genere gravem; levem ex parvitate materiæ; ut si jures, te recitaturum salutationem angelicam. Imò sæpe omnino non ligat, ut pluribus exemplis monstrat. Sanch. *l.*3. *Mor. c.*11. *n.*16. Sunt verò juramenta promissoria pia omnia, ut *n.* 347. de votis dictum est, ejusdem speciei, nisi sint de re aliunde etiam v.g. ex Voto, præcepto &c. obligatoria: si enim sint, plures erunt malitiæ specie diversæ pro specifica obligationum diversitate, ac proinde etiam specialiter in Confessione aperiendæ: ut si quis vovisset, & jurâsset die festo audire sacrum.

366. De tempore, quo incipit obligare juramentum, eodem modo sentiendum est, ut suprà de voto. *n.*351. sed neque de juramenti duratione, seu modo, quo solius temporis lapsu cessat ejusdem obligatio, aliud quàm de voto te-

nendum est : est enim quoad utrumque hoc punctum eadem juramenti & voti ratio.

367. Sed & juramenti obligatio , etsi nullius interveniat auctoritas , cessat adhuc variis modis. I. Si res,quæ tempore juramenti editi fuit bona , successu temporis fiat illicita , vana , indifferens, impeditoria majoris boni , ad finem intentum inutilis , vel ejusdem potiùs destructiva &c. II. si res jurata non maneat in eodem statu , sed notabiliter mutetur : modò hæc mutatio non sit prævisa : si enim prævisa sit , juramentum adhuc valebit. Hinc qui juravit dare eleemosynam magnam , ad eam non tenetur , si ipse fiat pauper : nec qui juravit puellæ, se eam ducturum, tenetur, si illa fiat leprosa , si fornicetur &c. rebus enim notabiliter mutatis , nec promissio amplius valet , consequenter nec juramentum, quod illi adjungitur. III. Si causa motiva adæquata & unica cesset : si enim solùm causa impulsiva cesset, manet juramenti obligatio ; sicut & tunc, cùm ex pluribus causis adæquatis una duntaxat cesset , & istæ plures causæ per modum plurium sint intentæ : si enim indivisibiliter per modum unius omnes intentæ sint, tum vel unâ tantùm deficiente cessat juramentum obligare. IV. Si ita ferant conditiones,quæ in quolibet juramento promissorio tacitè ex natura ipsa, vel Juris dispositione, vel Doctorum consensu subintelliguntur, quales sunt : *si potero*: *salvo jure & auctoritate Superioris*: *manente re in eodem statu.*

368. Quodsi verò ad juramenti cessationem concurrat alicujus auctoritas, ea fit irritando, dispensando, seu potiùs relaxando , & demum etiam commutando. Juramenta non pia irritare possunt, quorum potestati seu jurisdictioni materia jurata subjecta est. Si verò sint pia, & soli DEO facta , possunt irritari ab omnibus , qui vota possunt irritare ; si verò eadem minùs principaliter,& secundariò fiant etiam in gratiam hominis,possunt adhuc ab iisdem irritari, si vel versentur circa materiam eorum potestati subjectam (ita enim deciditur *in Cap. veniens. de jurejur.*) vel circa contractum, vel promissionem, quæ Dominativa Prælati,Patris,Tutoris &c. potestate infirmari potest : juramentum enim sequitur naturam & conditiones actûs, cui apponitur.

369. Omnia juramenta pia possunt dispensari : quia eadem illorum cum votis est ratio. At verò si sint non pia, non possunt , si sint acceptata : quia nemo potest suo jure,quod acquisivit juramentum acceptando , privari , nisi bonum publicum aliud exigat : vel injuria præcesserit : ut si latroni jures dare pecuniam ad vitam conservandam. Imò si nondum sint acceptata,possunt, etsi coram testibus fiant,relaxari ; tunc enim solius Religionis vinculum adest , quod ex causa solvi potest. Tamb. *c.7. §.3. n.3.*

370. Potest autem Pontifex omnia omnium fidelium juramenta dispensare, modò in ea cadat dispensatio : qualia etiam sunt,quæ principaliter fiunt DEO; etsi minùs principaliter fiunt etiam homini : si enim principaliter fiant in utilitatem hominis , & hic ea acceptando acquisivit verum jus in rem juratam, nec Pontifex dispensat, nisi salus animæ , aut bonum

bonum publicum exigat. Reliqui verò Papâ inferiores, qui vel ordinariam, vel delegatam potestatem habent (ii verò sunt omnes, quos supra in votis dispensare posse, dixi *n.* 357.) possunt eorum duntaxat, in quos potestatem habent, juramenta dispensare, cum limitatione tamen paulò antè addita; & exceptis præterea juramentis Papæ specialiter reservatis, qualia sunt, quæ sunt circa materiam, quæ si voto promissa esset, Papæ esset reservata; nempe approbata Religio, castitas absoluta & perpetua, peregrinatio triplex, Compostellana, Jerosolymitana & Romana ad Limina Apostolorum. Circa quæ tamen juramenta

371. Notandum est, juramenti obligationem posse separari ab obligatione voti (vota enim communiter fiunt sine juramento) posse etiam conjungi, &. si pia sint juramenta, regulariter conjungi: ea enim juramenta regulariter non fiunt sine promissione: promissio verò in materia Religiosa ordinariè fit DEO, & ideo est votum. Ad hoc autem dignoscendum spectanda præcipuè intentio jurantis. Vel enim tale opus intendit intuitu cultûs Divini; vel ut voluntatem suam in eo proposito ex alia occasione concepto firmet. Si illud, est votum: si istud, juramentum tantùm. In dubio præsumendum est pro voto: quia in tali materia frequentiùs sic evenire solet. Quando ergo eæ obligationes, juramenti & voti, in materiâ reservatâ conjunguntur, juramentum est Papæ reservatum: & tam illius, quàm voti obligatio suam retinet rationem: & ideo si votum juratum violetur, dupliciter peccatur contra Religionem: sunt enim duæ rationes specie distinctæ; unde etiam utraque specialiter in confessione est aperienda. Quodsi autem eæ obligationes separentur; & juramento jungatur, non votum, sed simplex & nudum propositum rem faciendi, simplex etiam erit vinculum: & licèt sit circa materiam aliàs Papæ reservatam, ipsum tamen non est reservatum: est enim reservatio odiosa, & ad alios casus non expressos, vel ad aliud vinculum diversum non extendenda. Tamb. *n.* 7. qui postea *n. sequenti* addit, juramenta pia per se stantia, id est, quæ sunt absque voto, posse dispensari ab habentibus potestatem dispensandi in votis: sunt enim ea juramenta votis affinia, & in communi loquendi modo habentur ut vota, & ideo, qui dat potestatem solvendi unum, censetur dare potestatem solvendi etiam alterum.

372. Eodem modo possunt dispensari juramenta principaliter in obsequium DEI facta, licèt minùs principaliter ob utilitatem hominis: sive is ea acceptaverit, ut ex Fagund. *T. 1. in Dec. l. 2. c. 49. n. 10.* docet Tamb. *c. 17. n. 15.* sive non; ante acceptationem enim homo in eam rem nullum habet jus acquisitum.

373. Ceterùm ut dispensatio juramenti sit valida, requiritur causa justa. Est enim dispensatio actus jurisdictionis, quem dispensans nomine DEI exercet: DEUS autem dispensationem sine justa causa factam non acceptat; nec ad eam dedit licentiam. Si juramenta sint pia, requiruntur eædem causæ ad eorum validam dispensationem, quæ ad voti dispensationem requiruntur. Si autem juramenta sint non pia, causæ ea relaxandi sunt ferme hæ. I. Si ex parte extorquentis juramentum sit turpitudo, injuria &c. II. Si temerè, inconsideratè, ex passione

iræ &c. fiant. III. Si dubium sit, an juramentum valeat? an cedat in præjudicium tertii? an ex ejus observatione nascatur occasio peccandi? si enim certum sit, tale periculum nasciturum, non est opus relaxatione: per se enim cessat. Tamb. *c.*7 §.2.*n.*16.

374. Juramenta pia cessant per commutationem ob eadem causas, eodem modo in substitutione materiæ, ut vota. Non pia autem principaliter homini facta in ea forma specifica, quâ res jurata est, servanda sunt; cùm illi bonum æquale, vel etiam majus sæpe non sit æquè gratum. Illud hic singulariter

375. Notandum est, materiam, in quam juramentum commutatum est, non esse præstandam sub eodem vinculo juramenti, Tamb. §.5.*n.*1. Res enim substituta nec jurata est, nec sub novo, ut pono, juramento acceptata. Aliud est in voto: nam hoc ipso, quòd quis materiam accepret, censetur eam DEO promittere, atque adeo consentire, ut vinculum prioris voti transferatur in materiam substitutam, quod in juramento non ita se habet: non enim continuò, quòd quis promittat aliquid facere, censetur id sub juramento promittere, ut constat. Tenetur ergo solùm ex pacto, quoad rem illam materiæ juratæ substitutam consensit. Et ideo si res subrogata sit gravis, peccabit graviter: si levis, leviter.

376. Cessat juramentum etiam remissione; tunc nimirum, cùm homo, in cujus favorem principaliter factum est, vel remittit obligationem, vel promissionem non acceptat: quod quemlibet facere posse, etiam sine causa, docet Tamb. §.2.*n.*1. promissio enim etiam jurata habet hanc tacitam conditionem: *si alter velit acceptare.* Imò si quis aliquid juret principaliter in suum ipsius commodum, v. g. se, cùm pauper sit, petiturum à divite eleëmosynam &c. potest sibimet ipsi hoc juramentum remittere: si enim recipiens alienum juramentum in suam utilitatem factum potest remittere, cur non idem etiam possit recipiens proprium juramentum. Tamb.*n.*5. Certè Palaus ait *T.*2. *tr.*13. *D.*2. *p.*17. §.2. juramentum de non vendendo minoris posse remitti ab ipsomet jurante, quando in suam ipsius propriam utilitatem est editum: cur ergo & alia similia juramenta non possint ab eodem remitti? Norent hoc mercatores, & similes alii, quibus nihil familiarius est, quàm ut jurent, mercem viliori pretio à se vendi non posse.

377. Adhæc potest juramenti obligatio benignâ aliquâ interpretatione mitigari: quæ quidem, quantùm materia subjecta, vel verborum usus aut proprietas permittit, strictè facienda est per *L. quidquid adstringendæ. ff. de verbor. obligat.* In ea autem facienda I. mens seu intentio jurantis est attendenda: cùm enim juramenti obligatio liberè assumatur, non est ultra jurantis intentionem extendenda. Unde qui fecit juramentum non ludendi, nihil cogitans, an lusus sit moderatus, vel non; potest moderatè ludere: nemo enim, nisi aliud expressè intendat, censetur velle sibi moderatum lusum prohibere. II. Si de mente jurantis non constet, præsumendum est juxta id, quod verba juxta communem usum significant, vel materia jurata permittit vel exigit. Unde qui juravit ingredi Religionem, famulari in hospitali &c. potest ingredi

quam-

quamcunque etiam minùs strictam, modò approbatam, non tamen tantùm per paucos dies &c. Laym. *l.4. tr.4. c.3. n.1.* Palaus *T.3. tr.14. D.2. p.14. n.1. alii.* III. Restringendum est juramentum juxta naturam actûs, cui adjungitur: accessorium enim sequitur suum principale juxta *Reg. juris. 42. in 6.* Unde juramentum sortitur omnes conditiones, vel restrictiones, quas propositum, aut promissio, cui adjungitur, habet vel ex loquentis mente, vel juris dispositione, vel legitima consuetudine. Hinc qui jurat non expellere conductorem domûs, vel agri &c. potest eum expellere, si biennio solutionem pensionis non præstat: juris enim dispositione potest expelli conductor, si eo tempore non pendat, quod debet. IV. Juramentum non censetur fieri in præjudicium tertii: Hinc qui juravit alteri secretum, potest, si videat id aliis nociturum, revelare iis, qui prodesse possunt. Tamb. *n.7. & 8.* Palaus *n.28.*

378. *Officium horarum Canonicarum omisi totum semel:* vel: *notabilem ejus partem*: vel, quod Lugo *de Pœnit. D.16. n.547.* Dian. *p.2. tr.12. R.23.* & alii plures ab isto relati tradunt, brevissimè: *Omissione Divini Officii peccavi mortaliter bis:* quia totalitas est circumstantia tantùm aggravans intra eandem speciem: ac proinde non est necessariò confitenda, juxta *p.1. n.86.*

379. Esse autem obligationem recitandi horas canonicas, etiam privatim, constat ex continua praxi Ecclesiæ, & communi sensu omnium Doctorum. Estque ea I. gravis sub peccato mortali: materia enim est gravis. Et licèt lex humana possit, ut suppono, etiam cùm materia gravis est, tantùm leviter obligare; gravitas tamen obligationis in præsenti colligitur potissimùm ex *Clement. 1. de celebrat. Missar.* juxta quam omittens Officium Divinum excommunicari potest; quæ pœna ut culpam, ita & obligationem gravem supponit. *Cap. nemo Episcopor. m.11. q.3.* Etlicèt Clementina videatur potiùs ad publicam Divini Officii recitationem in choro apud Ecclesias Cathedrales & Collegiatas spectare, nihilominus tamen eam etiam ad privatam recitationem pertinere, jam pridem explicavit consuetudo, quæ sanè sola, si cætera desint omnia, sufficit ad gravem obligationem introducendam; vel certè ad ostendendum, eam esse introductam.

380. Excusare tamen potest justa causa, de qua infrà: & levitas materiæ: in qua assignanda alii sunt nimis laxi, alii nimis rigidi, alii demum benigni & clementes. Omnium laxissimi sunt Richardus & Angelus, qui dicuntur à peccato mortali excusare illos, qui bis vel ter intra annum omittunt Divinum Officium: si non fiat ex contemptu vel consuetudine. Sed hi non sunt audiendi: si enim omissio illius officii semel non est gravis, nunquam erit gravis: neque enim parvitas materiæ desumenda est ex ordine ad totum annum: aliàs etiam semel vel iterum omittere sacrum die festo, aut comedere carnes in Quadragesima non erit grave. Aliquid his concedi posset, si obligatio recitandi horas, audiendi sacrum diebus festis &c. attingeret totum annum & singulos illius dies indivisibiliter per modum unius; tum enimverò tolerari posset, modicum quid esse, semel vel bis vel etiam sæpiùs intra anni spatium horas omittere. Sed singulis die-

diebus suas singulas obligationes seorsim per modum plurium respondere, dicetur paulò pòst. His alii sunt minùs laxi, nempe Marchinus, & Marchantius, quorum ille apud Dianam *6.p. tr.6. R.6.* iste verò apud eundem *7.p. tr.10. R.15.* putant, unam ex parvis horis esse materiam levem: quibus consentit in omnem ferè laxitatem projectus Caramuel in Reg. S. Benedicti *D.21. n.1408.* Sed hanc sententiam in numeri auctores, ut ait Tamb. *l.2. in Decal. c.5. §.2. n.11.* rejiciunt, & specialiter valde exagitat Pasqualigus *in qq. Canon. cent.1. q.29.* improbátque sacra Congregatio Indicis apud Dian. *p.11. tr.1. R.25.* cujus decreto omnino standum est.

381. Alii sunt justò rigidiores, ii nimirum, qui dicunt, materiam gravis seu mortalis peccati esse, si quis omittat, vel I. totum principium unius horæ usque ad finem ferè primi psalmi, ut Navar. *c.10. de orat. n.44.* imò in Man. *c.25. n.98.* ad eam minus sufficere indicat his verbis: *omittere partem partem, putà unam dictionem, aut partem versûs, etiam sine voluntate repetendi, non est plus quam veniale:* quasi omittere aliquid ultrà, sit peccato veniali majus. vel II. decimam partem, ut Moneta apud Bonac. de horis *D.1. q.5. p.1. n.2.* vel III. tertiam partem alicujus horæ, ut Azor apud Bonac. de horis *D.1. q.5. p.1. n.2.* vel IV. medietatem illius, ut Reginald. *l.18. n.143.* Fill. *tr.23. n.246.*

382. Alii denique benigniores sunt, & medium tenent, dum docent, unam parvam horam esse materiam sufficientem ad committendum in hac re peccatum mortale. Et hi sunt Less. *l.2. c.37. d.9. n.52.* Bonac. *l.c.* Tamb. *l.2. Dec. c.5. §.2. n.10.* Gavant. in Rubric. Breviar. *sect.5. tit.1. n.4.* & quem Diana *p.4. tr.4. R.216.* refert Bonartius *c.19. n.12.* non enim vero simile est, Ecclesiam piam matrem perpetuis gehennæ ignibus subjicere illum, qui leviorem partem omittit. Certè scopus Ecclesiæ est, per suas leges animas suavi modo ad Christum ducere: non autem illaqueare eas nimiâ præceptorum austeritate. Et hæc est sententia in praxi tuta, & tenenda; & meliori jure humaniorem vocare possumus, quàm Angelus suam ita indigitaverit. Qui ergo minus omittit, quàm totam parvam horam, non peccat mortaliter. Nomine verò parvæ horæ veniunt omnes præter Matutinum cum Laudibus. Ne autem quis existimet, ipsam horam parvam omittendam esse, ut peccatum mortale committatur, adeò ut quantumcunque sit, quod ex reliquo officio sparsim & per intervalla omittitur, sit peccatum tantùm veniale, (hoc enim esset nimis ridiculum) sciendum est, etiam illum peccare mortaliter, qui interruptim in toto officio omittit tantum, quantum æquat unam integram parvam horam. Tamb. *l.c.* quia partes diversæ spectantes ad unum ejusdem diei officium coalescunt in unum, & conficiunt tandem notabilem quantitatem, seu æquivalentem uni horæ.

383. Facessunt hîc negotium Vesperæ Sabbathi sancti: reum enim peccati mortalis facere illum, qui eas omittit, videtur esse durum, propter nimiam earum parvitatem. Sed Theologi communiter adhuc censent, etiam has esse materiam sufficientem ad peccatum mortale: quia etsi ratione quantitatis non sint magnæ; sunt tamen magnæ ratione qualitatis, quatenus

tenus sunt Hora ob certum mysterium certo tempore præscripta. His tamen non obstantibus peccati mortalis damnare illum, qui eas omittit, non audet Tamb. *n.*11. non tantùm propter extraordinariam parvitatem, sed etiam, quod propter diem illum tantæ lætitiæ & indulgentiæ, & aliàs prolixas, quæ eo die in Ecclesia præcesserunt, preces, finis & præceptum orandi graviter non videatur lædi. Sed redeamus jam ad reliqua, quæ ad obligationem Officii Divini spectant.

384. Est ergo ea obligatio II. quotidiana, id est, quæ quolibet per annum die, nullo excepto vigeat, urgeátque, adeò ut peccet mortaliter, qui vel uno die omiserit Officium Divinum, vel notabilem ejus partem. Nec tolerandi sunt, qui apud Reginald. *n.*143. ausi sunt dicere, omissionem talem non esse peccatum mortale, nisi fiat ex contemptu vel consuetudine. Est enim Officium Canonicum in se spectatum res gravis: præceptum autem de re gravi (nisi aliud de mente Legislatoris constet, ut sanè hîc non constat) obligare graviter ex dictis *n.*379. patet. Et certè si hæc transgressio ex suo genere non est peccatum mortale, neque tunc erit, cùm ex consuetudine iteratur: alioqui peccata venialia ex mera consuetudine repetita facerent unum peccatum mortale. Neque verum est id, quod ex consuetudine fit, fieri ex contemptu: aliàs mentiri jocosè ex consuetudine esset mentri ex contempru, & consequentet, juxta hos quidem, peccatum mortale: peccatum enim quamcunque leve; imò & omissio consilii, si fiat ex contemptu formali, censetur esse peccatum mortale.

R. P. Stoz Trib. Pœnit.

385. III. est alligata diei, id est, ut cum die incipiat, & cum die desinat. Cùm ergo dies incipiat ab una media nocte, id est ab hora duodecima unius noctis, & duret usque ad duodecimam alterius noctis, ita & pensum Horarum Canonicarum persolvere debet, qui suæ obligationi vult satisfacere; ut adeò qui intra totam hujus temporis latitudinem Officium Divinum, vel partem illius non recitavit, non teneatur defectum istum postero die supplere. Unde nec pridie potes hujus diei officium aut partem illius recitare; sicut nec hodie audire sacrum, ut crastino, qui erit festivus, die ab obligatione audiendi sacrum, sis liber, Bonac. *de Horis. D.*1. *q.*3. *p.*3. *n.*3. Regin ld. *n.*180. & alii. Excipiendum tamen hinc est crastinum Matutinum cum Laudibus, quod potest ex receptâ consuetudine hodie recitari. Palaus de Horis *D.*2. *p.*4. *n.*3. Bonac. Reginald. *ll. cc.* Less. *d.*12. *n.*79. & quidem horâ quartâ tam in hyeme quàm æstate, ut ex praxi communi tradit Reginald. *l. c.* referens etiam Azorium *T.*1. *l.*10. *c.*9. *q.*5. & Suar. *de Relig. tr.*4. *l.*4. *c.*27. *n.*14. vel etiam mediâ quartâ, juxta Bonac. *n.*16. vel etiam ipsâ horâ tertiâ juxta Gavantum *in Rubr. Breviar. T.*2. *f.*1. *c.*5. *tit.*6. *n.*6. vel horâ secundâ juxta Molfesium & Fabrum apud Dianam *p.*2. *tr.*12. *R.*39. imò etiam statim à meridie, præsertim in Quadragesima juxta quendam apud Sanch. *T.*2. *l.*7. *c.*2. *dub.*37. quod Tambur. *c.*5. §.5. *n.*3. meritò dicit esse nimis laxum, cùm priora Doctorum placita paulò antè dixerit esse probabilia, & quemlibet posse sequi, quod magis placuerit. Nihilominus tamen crastinum Matutinum non est recitandum priùs,

quàm hodiernum officium totum sit persolutum: id enim si fiat sine justa causa, peccatum est veniale: est enim contra intentionem Ecclesiæ, nolentis, ut priùs, quam hodierni diei obligatio extincta sit, sequens impleri incipiat. Palaus *p.* 4. *n.* 4.

386. IV. est de certo & determinato officio, ita ut in ordine ad satisfaciendum præcepto unum brevius non possit substitui in locum longioris. Quando autem quæritur, an hæc mutatio aliquando sit licita, non est quæstio I. de eo, qui in itinere constitutus venit ad locum, in quo servatur alius ritus & forma, quàm domi: v. g. domi recitandum est juxta formam Romanam, quæ in loco tui adventûs non servatur. Nec II. de eo, qui cùm teneatur ad aliam, quàm ad Romanam formam, venit ad locum, in quo Romana forma est usu recepta; uterque enim potest sequi ritum loci, ad quem venit Bonac. *p.* 1. *n.* 7. Tamb. §. 2. *n.* 36. Hoc enim peregrinis commune est & licitum, ut, quemadmodum in materia de legibus docetur, sui loci legibus non teneantur in territorio alieno, sed possint, si velint, leges loci, ad quem veniunt, sectari, etsi diu & permanenter in eo non sint habituri. Nec III. de eo, qui in domo Religiosa exempta aliquamdiu moratur: perinde enim est, acsi extra suum territorium commoretur, & idcirco eodem cum peregrinis jure gaudet. Nec IV. de Capellanis Monialium. Hi enim ut Missam possunt legere de Sancto, quem Moniales per Proprium suum celebrant; ita & possunt officium horarium de eodem recitare: cùm correlativorum seu connexorum idem sit judicium. Præterquam quòd Capellanus Monialium æquiparetur Beneficiario: Beneficiarius autem potest, imò juxta aliquos etiam debet, Ecclesiæ, cui adscriptus est, officium recitare, ubicunque tandem sit. Tamb. §. 2. *n.* 33. referens pro se etiam Quintanaduen. *t.* 8 *singul.* 7. Nec V. de Religiosis exemptis, qui utuntur Breviario Romano: hi enim ex concessione Trident. Concilii. possunt omisso officio Sancti vel feriæ, quod pro illa die præscribit Romana Ecclesia, servare festa Diœcesana, atque adeò de illis recitare officium, non tamen tenentur, nisi sint festa Diœcesana Patronorum, & alia universalia. Tamb. *n.* 5. Palaus *p.* 2. *n.* 9. & alii. Nec VI. de iis, qui recitant cum socio, sive ab eo ad hoc invitentur, sive non: modò aliunde id non sit vetitum, Tamb. *n.* 27. Id enim videtur sequi ex natura Societatis, in quo contractu socii sunt pares in lucro. Adde, quòd id, quod lex seu privilegium disponit in uno ex correlativis, extendi soleat ad alterum; cùm correlativorum eadem sit ratio, *L.* 16. *ff. de acceptilat.* Nec VII. de Capellano Episcopi: tenetur enim hic Capellanus se conformare Episcopo quoad officium; ut declaravit Sacra Congregatio Rituum *11. Junii* 1605. Nec VIII. de eo, qui habet privilegium recitandi feria V. officium de Venerabili Sacramento, aut die Sabbathi de Immaculata Conceptione: nam & hic non mutat officium unum in aliud: sed recitat id, quod ex privilegio occurrit tali die; quod etsi sit ad libitum, nihilominus ei officium feriæ vel simplicis occurrentis cedit. Idem est de eo, qui ex simili privilegio, potest die non impedita recitare Horas de Fundatore sui Ordinis.

387. Sed IX. de eo, qui, cùm formâ Roma-

Romanâ utatur, eo die, quo de sancto ex præscripto esset recitandum, vult recitare de feria: vel vice versâ. Et de hoc solo præsens quæstio eventilanda est, si quidem nolis aëra verberare. Et licitam esse hanc mutationem unius officii in aliud, docent plurimi Auctores, cum his tamen limitationibus: modò non fiat ex contemptu, nec ex consuetudine & frequenter, nec sine rationabili causa; sed rarò, & ex justa causa: alias agnoscunt in ea mutatione peccatum mortale, si frequenter &c. fiat; veniale verò, si rarò contingat; vel etiam nullum, si fiat ex rationabili causa; qualem putant esse etiam solam majorem devotionem erga certum Sanctum. Ratio est: quia jam impletur præceptum quoad substantiam, licèt non quoad modum: substantia enim præcepti consistit in hoc, ut recitentur septem Horæ Canonicæ; ad modum autem spectat, ut eo die recitetur hoc determinatum officium de tali feria, vel de tali Sancto. Hoc tamen non obstante nihilominus

388. Tenendum est, nunquam esse licitum, Officium hujus diei mutare in aliud; & eum, qui hoc scienter facit, peccare mortaliter, & præcepto Ecclesiastico de Horis minimè satisfacere Palaus *D.2. p.1. §.1. n.17.* Bonac. *de Horis D.1. q.3. p.1. n.17.* Gavant. *in Rubr. Breviar. s.1. c.5. tit.2. n.7.* Tolet. *l.2. c.13. §. Qualitas. & alii.* Ratio est: quia qui non recitat hoc determinatum officium de tali Sancto, de tali feria, constans ex his certis, & non aliis psalmis, lectionibus, Hymnis &c. non exhibet opus ab Ecclesia præscriptum; ergo non satisfacit præcepto: ad hoc enim requiritur, ut opus in sua specifica forma & ratione, & non in alia exhibeatur, ut notum est, nec id probare pluribus oportet.

389. Ad hoc respondent adversarii, & negant, etsi aliud Officium recitetur, non exhiberi substantiam rei præceptæ; circumstantiam ejusdem operis verò non exhiberi, concedunt. Substantiam autem Officii Divini vocant illud Horarum Canonicarum compositum, quod constat ex septem horis: circumstantiam verò, quod hæ horæ constent ex his psalmis distributis per tempora, festivitates, & dies.

390. Sed facilè refelluntur. Pontifex enim dum præcipit recitationem Officii Canonici, intendit Officium non utcunque indeterminatum, & præcisè ut constans ex septem horis generatim, sed officium determinatum in particulari, constans ex his certis psalmis, hymnis, & lectionibus, prout per dies distribuuntur in Breviario: id quod satis constat ex ipsis Pii V. verbis; quæ in Bulla hac super re editâ & Breviariis præfigi solita sic habent: *Hoc nostrum Breviarium præcipimus observari, statuentes, quoscunque, qui Horas Canonicas dicere debent, ad dicendum ex hujus Romani Breviarii præscripto & ratione omnino teneri, neminemque nisi hac formâ satisfacere posse*: ubi per *Rationem Breviarii* intelligitur formula Horarum, ex quibus Officium Divinum constat: per *præscriptum* verò, quòd eædem horæ constant ex iis prorsus, non autem ex aliis psalmis &c. prout in ipso Breviario per tempora & dies distribuuntur: utrumque ergo, *præscriptum* nempe, & *rationem*, substantiam & circumstantiam Pontifex suo præcepto intendit, & complexus est: quod inde potest ulterius sic firmari. An enim circumstantia sit rei præ-

ceptæ tantum accidentalis modus, vel potiùs ad substantiam pertineat, meliùs & efficacius aliunde colligi non potest, quàm ex fine, quem Legislator intendit, ita ut illa sit circumstantia substantialis, quæ ingreditur finis intenti substantiam; illa accidentalis, quæ in eum finem non ingreditur, seu quæ non est pars finis intenti: atqui finis, quem Pontifex in Horis Canonicis intendit præter cultum DEI, est uniformitas Officii Divini, in Ecclesia Romana: & hunc finem Pontifex non assequeretur, si ista mutatio passim, ut aliqui volunt, esset licita: signum ergo est, recitationem de tali Sancto &c. esse de substantia præcepti. Et sanè si uniformitas hæc, quæ in coordinatione Officii ex talibus psalmis &c. per tempora & dies facta consistit, esset tantùm mera circumstantia accidentalis, non esset opus tot decretis Pontificum, quibus prohibetur, ne quis reciter Officium de Sancto, quamvis secundùm Ritum Romanum, nisi sit in Breviario Romano Pii V. præscriptum, vel ejus Officium à Pontifice aut sacra Rituum Congregatione concessum; item ne Officia, uni Ecclesiæ pro Sancto aliquo concessa, ad aliam ex auctoritate Episcopi extendantur, ut videre est in decreto Urbani VIII. edito 28. *Apr.* 1628. item non fuisset opus, ut Cardinalium Congregatio specialiter, ut Gavantus *l. c. n.* 1. refert, declararet, Officium de Venerabili, de Immaculata Conceptione esse concessum cum restrictione ad certum tempus, & ne recitetur in Adventu &c. Quæ omnia satis denotant Officium non utcunque septem horarum &c. sed talium ex talibus psalmis &c. compositum recitandum esse.

391. Nec novum videri debet, id, quod alioqui tantùm est circumstantia, quandoque esse de circumstantia actûs. Innumera hujus exempla passim sunt obvia. Unum produxisse sufficiat. Solet quandoque Pontifex Magnatibus concedere, ut in privatis Oratoriis, quæ in eorum arcibus, aut castellis extructa sunt, liceat diebus festis sacrum, quod fit, audire, cum expressa declaratione, ut, præter familiares necessarios, nemo alius, etsi eo die in tali loco interfit Missæ, satisfaciat præcepto: ubi clarum est, ad substantiam actûs, qui est sacrum devotè audire, spectare etiam, ut sacrum non in quocunque indeterminato, sed in certo, hoc & non alio loco, audiatur, ita ut si aliter fiat, præceptum non impleatur. Quando ergo voluntas præcipientis fertur intrinsecè non solùm in substantiam actûs, sed etiam in aliquam ipsius actûs circumstantiam, tunc non satisfit præcepto, si actus solus ponatur sine illa circumstantia: hæc enim tunc jam pertinet ad substantiam, cùm sit objectum voluntatis, quæ hîc & nunc eodē actu fertur in objectum & illam circumstantiam; neque aliter vult objectum, nisi ut vestitum tali circumstantia. Etsi ergo recitare Officium tali die de tali Sancto, vel feria sit circumstantia? sed quia Pontifex vult, ut recitentur Horæ tali circumstantia vestitæ, ideo si aliter ores, non imples in individuo hoc Pontificis præceptum.

392. Manet ergo stabilitum, hoc determinatum Officium ex talibus psalmis &c. concinnatum esse recitandum ex tanta obligatione, ut si aliud recitetur, non satisfiat. Restat nunc id agere, an talis obligatio sit gravis? & an cadat in singulos dies? Et gravem illam esse, sumitur ex dictis *n.* 379. Non enim so-

lent

lent Pontifices contra culpas veniales sancire peculiares Bullas & decreta, nec tam graves statuere pœnas, quales statuit Pius V. & renovavit Urbanus VIII. Nec Adversarii hîc se opponunt: hoc ipso enim agnoscunt in ea mutatione culpam ex suo genere mortalem, quòd dicant eam posse fieri levem, si mutatio illa fiat ex causa, si fiat rarò, si inæqualitas inter unum & alterum Officium non sit magna. Sed de his limitationibus postea constabit. Interim omnino

393. Censeo, hanc obligationem cadere in singulos dies: non enim est ulla, etiam vel apparens ratio, cur ab ea obligatione hic potiùs quàm ille, tot & non plures sint eximii? certè vel omnes sunt eximendi, vel nullus; quia causa, quæ à peccato mortali hodie excusat, sufficiet etiam ad excusandum cras, perendie, & sic deinceps: si ergo semel licet: licet etiam frequenter, etiam semper: cùm singulis diebus adsit novum præceptum; sicut in Quadragesima ad jejunandum. Dian. *p.2. tr.12. R.3.* Nec est, ut Suar. *T.2. de Relig. tr.4. l.4. c.23. n.15.* vult, facienda compensatio, ut recitetur sacrorum verborum moles æqualis ei, quæ præscribitur: nam si aliud Officium recitans satisfacit, ad quid illa compensatio? si verò non satisfacit, nec compensatio juvabit. Nam ideo non satisfacit, quia non recitat, quod est præscriptum. Unde non sufficit recitare vel majus, vel æquale; sicut pro assistentia sacrificii non satisfacit, qui die festo aliud opus rependit, quantumvis majus sit, si tamen detur opus sacrificio hoc incruento majus.

394. Jam quod attinet ad limitationes, ob quas videri possit veniam mereri illa mutatio, ut non censeatur gravis. I. est, justa causa. Sed quæro, qualis & quàm gravis debet esse causa? Si enim tanta requiritur, quanta requiritur & sufficit ad ipsam Officii omissionem, tum ea potiùs obligationem illius diei omnino tollet, quàm ut permittat mutationem Officii in Officium: constat enim tali causâ existente cessare obligationem. Ad quid ergo proderit illa mutatio? cur pro Officio, cujus obligatio pro nunc cessat, substituatur aliud? si autem sufficit quælibet occasio, aut commoditas occurrens ad mutationem istam aliquoties faciendam, non video, cur non sufficiat ad faciendam semper: nemo enim tam plumbeus erit, qui non possit quotidie sibi causam, qualemcunque demum effingere.

395. Dicunt ergo alii II. eam mutationem, ut à peccato mortali sit immunis, debere fieri rarò, non frequenter. Ergo ut video, qui bis tantùm mutaret Officium, jam peccaret mortaliter. Nam particula *sæpe, multoties, frequenter*, in duobus duntaxat actibus verificantur juxta Gloss. 1. *in Cap. de Vita & honest. Clericorum.* Sed nimis parci sunt hi, qui dum totis viribus contendunt, posse citra culpam gravem unum Officium mutari in aliud, constringunt etiam licentiam ad unum duntaxat actum. Cur non extendunt ad plures? etenim si prima mutatio non excedit culpam levem, nec secunda, nec reliquæ excedent, etiam ut conjunctim sumptæ per modum unius collectionis: non enim mera & sola actûs venialiter mali repetitio seu multiplicatio, quantumcunque frequens sit, facere potest, ut grave fiat, quod est leve; saltem cùm plu-

res illæ materiæ non coalescunt in unam, simul ex præcepto debitam uno tempore, sed quælibet suum certum tempus respicit, & ejus lapsu cessat obligare: alioqui ex multis peccatis venialibus v.g. mendaciis jocosis & officiosis frequentissimè multiplicatis tandem una constitui poterit materia sufficiens ad peccatum mortale: quod à nullo admittitur; & meritò. Est enim sementis plurimorum scrupulorum & perplexitatum, cùm quisque metuere possit, ne fortè hoc vel illud peccatum veniale sit ultimum, ex quo cum reliquis præcedentibus consurgat materia gravis. Maneat ergo, mutationem unius officii in aliud, si semel est levis, semper esse levem.

396. Eodem modo expediendi sunt illi, qui dicunt, per frequentem ejusmodi mutationem graviter lædi finem Ecclesiæ, qui est uniformitas in precibus publicis. Nam si in prima mutatione non agnoscunt aliam, quàm venialem læsionem illius finis: nec aliam possunt agnoscere in secunda, tertia, quarta &c. cùm enim nulla habeat cum altera ullam connexionem aut coalescentiam, singulæ manent peccata venialia, nec unquam constituent peccatum mortale: perinde ut, qui in quadragesima comedendo parùm carnis lædit præceptum de carnibus non comedendis; licèt enim hoc per totam quadragesimam singulis diebus continuet, non tamen committet unquam peccatum mortale, quia singulæ illæ transgressiones sunt & manent leves, & cum suo unaquæque die expirat, ita ut earum objectum nunquam coalescat in unum, quod ad peccatum mortale sufficiat, quantumcunque aliàs materia in fine quadragesimæ futura sit magna. Ita & in præsenti de mutatione Divini officii in aliud. Quodsi adversarii admittant, ut sanè videntur debere, incauti incidunt in sententiam Lessii. *l.2. c.37. n.77.* & aliorum plùs quàm triginta apud P. Georgium Gobat *in Disp. problematica 3. n.161.* docentium, servari substantiam præcepti, quodcunque officium Breviarii concessi dicatur: quam tamen ceu justo laxiorem & consuetudini Ecclesiæ repugnantem, ut apud P. Gobat. *n.886.* videre est, communiter non probant: in quo nec videntur servare doctrinæ consequentiam, ut apparebit, nisi fallor, si quis ea, quæ hactenus dicta sunt, perpenderit: omnia enim eò tendunt, ut monstrent, obligationem recitandi hoc determinatum officium semper esse levem, si semel est levis: prout etiam paulò suprà dictum est: neque enim consuetudo, quantumvis inveterata, ullum peccatum ex suo objecto leve extrahit è genere aut specie venialium, quod bene est notandum & sæpius inculcandum. Suar. *l.3. de leg. c.28. n.9.* *Sanch. l.1. Mor. c.5. n.2.* Bonac. *de peccat. D.2. q.3. p.5. n.14.* Palaus. *T.1. tr.2. D.2. p.9. §.2. n.2.* quin imò nec frequens transgressio legis arguit ejusdem contemptum. Suar. Bonac. Sanch. *ll.cc.* Et licèt id, quod alioqui leve est, si ex contemptu formali fiat, peccatum grave evadat, manebit tamen leve, si contemptus absit. Itaque etsi mutatio unius officii in aliud ex levi fiat gravis, si ex contemptu contingat, manebit tamen levis, si ex contemptu non fiat.

397. Sed

397. Sed ego huic tam largæ sententiæ nunquam potui assentiri: sed neque dum possum. Persisto ergo in eo, quod *n.*388. dixi, videlicet, illum, qui pro uno officio dicit aliud, præcepto non satisfacere, quia non præstat id, quod est præceptum; &, si scienter hoc faciat, peccare mortaliter; quia violat grave præceptum. Dixi: *si scienter id faciat.* quia si ex inculpata inadvertentia id faciat, à peccato excusabitur; nec ad quidquam aliud tenetur, si intra totum vigentis & currentis obligationis tempus nulla erroris commissi memoria occurrat: si enim intra illud tempus occurrat, tenetur illum errorem corrigere ab eo loco, in quo eum deprehendit, & reliquum officium, quod tali diei respondet, prosequi & absolvere. Etsi verò valde laudabile sit, id, quod per errorem vel etiam sponte recitatum est, repetere totum, sufficit tamen ea duntaxat repetere, quæ ad proprium ipsius diei officium pertinent, quamvis sit solùm hymnus, aliqua lectio, Antiphona, oratio in horis. Less. *l.*2. *c.*37. *n.*77. Bonac. *de horis D.*1. *q.*3. *p.*4. *n.*6. Tolet. *l.*2. *c.* 13. §. *qualitas.* Ex dictis

398. Infertur I. Illum, qui vel scienter vel per errorem etiam inculpatum hodie recitavit Officium, quod primùm aliquo ex posterioribus diebus recitandum erat, v.g. de S. Joanne Baptista, omnino obligatum esse ad idem officium denuo repetendum illo ipso die, quo verè occurrit. Lugo *in Respons. Moral. l.*5. *d.*8. *n.*2. *&* 14. referens etiam Villalobos 1. *p. tr.*22. *n.*3. quia Ecclesia dum præcipit officium, illud non præcipit, ut semel in anno dicatur, sed ut determinatè dicatur hoc & non alio die: ergo qui tali die non recitat hoc dererminatum officium de S. Joanne, præcepto Ecclesiæ non satisfacit, quia verè non exhibet, quod est imperatum. Nec excusari potest, quod de eo Sancto jam hodie per errorem etiam inculpatum recitaverit: per hoc enim obligationi, quæ primùm cras urgebit, non satisfacit: atque adeo cras iterum de S. Joanne tenetur recitare: perinde ut si quis per errorem quantumvis inculpatum hodie jejunavit, aut sacrum audivit, & à servilibus abstinuit, existimans esse, cùm tamen non sit, diem jejunii, aut festivum tenetur cras, cùm verè erit dies jejunii, aut festivus iterum jejunare, audire sacrum, & abstinere à servilibus.

399. Infertur II. Illum, qui hodie non recitavit officium legitimum v.g. de S. Matthæo, non teneri illud cras repetere, imò nec posse cum effectu satisfaciendi hodiernæ obligationi. Lugo. *n.*5. quia obligatio recitandi de S. Matthæo erat alligata huic diei: ergo illo transacto cessat: sicut si vigilia sit hodie, & tu bonâ fide putans esse primùm cras, non jejunes, non obligaris cras ad jejunandum: sicut nec ad sacrum cras audiendum, si tu hodie illud non audieris, bonâ fide ratus, diem festum hodie, cùm tamen sit, non esse, sed primùm cras futurum.

400. Infertur III. Multò minùs rectè facere illum, qui ex devotione, quantumvis non vulgari erga S. Apolloniam Patronam in dolore dentium recitat officium de eadem Sancta Ritu, qui aliàs simplex est, duplicis, quia qui recitat officium totum de Virginibus, recitat officium

ficium longè diversum ab eo, quod hodie v.g. tali feria vel fortè etiam die Dominica, si quidem in eum incidat nona Februarii dies S. Apolloniæ sacra, recitandum erat, ut notum est: ergo non satisfacit præcepto Ecclesiæ; in ordine enim ad satisfaciendum huic præcepto perinde est non recitare, quod præceptum est, ac recitationem omnino omittere. Sed etsi demus ejusmodi mutationem ritûs simplicis in duplicem vacare culpâ mortali, adhuc tamen erit illicita, quia contraria Pio V. præcipienti, nullam in officio faciendam esse additionem: notabilis autem & magna esset additio, si ritus officii, quia alioqui simplex est, & maxima ex parte serialis, mutaretur in ritum duplicem & festivum. Ut taceam, ritum festis non privatâ, sed supremæ sedis Apostolicæ auctoritate tribui posse, ac debere. Gavant. *in Rubr. Breviar. s.* 2. *c.* 2. *n.* 25. Meminerint ergo hi devoti, meliorem esse obedientiam, quàm victimam. Sed jam

401. Transeamus ad eos, qui sunt obligati ad recitandas horas canonicas. Et hi sunt. I. qui etsi sacris non sint initiati, habent tamen beneficium Ecclesiasticum, modò non sit tam tenue & macrum, ut saltem tertiam sustentationis honestæ partem non ferat. Tamb. *l.* 2. *in Decal. c.* 5. §. 1. *n.* 24. Non est autem obligatio recitandi horas toties, quot quis habeat beneficia. Bonac. *de horis. D.* 1. *q.* 2. *p.* 4. *n.* 27. & idcirco etiam qui negligit eas horas, committit unum tantùm peccatum: nisi fortè præter beneficium habeat adhuc alium titulum. v.g. Ordinis sacri; hunc enim Bonac. *q.* 5. *p.* 1. *n.* 4. duplicis peccati mortalis reum constituit: sed unius tantùm reum esse mitiùs tradunt Palaus. *D.* 2. *p.* 1. *n.* 3. Diana. *p.* 2. *tr.* 12. *R.* 22. & *p.* 4. *tr.* 4. *R.* 219. *& alii.* quia etsi tituli diversi sint, principaliter tamen eandem virtutem Religionis respiciunt. Porrò incipit obligatio hæc statim à die possessionis pacificè adeptæ. Bonac. *p.* 5. *n.* 1. imò ab hora, in qua possessio capta est. Gavant. *s.* 1. *c.* 4. *n.* 5. *& alii.* II. Initiati sacris Ordinibus, & quidem statim ac ordinati sunt subdiaconi, tenentur ad onus Divini officii ab ea hora, quæ in Choro tunc temporis dicenda esset. Azor. *l.* 10. *c.* 13. *q.* 17. Bonac. *n.* 10. *& alii apud ipsum.* Quodsi anticipent recitando horas, priùs quàm initientur, tenentur eas iterum recitare. Bonac. *n.* 11. quia obligationi nondum contractæ non satisfit per anticipatam solutionem, nisi specialis conventio, de qua tamen hic non constat, inter creditorem & debitorem id permittat. III. Regulares, iique soli professi tam mares, quàm fœminæ choro addicti, ad idem onus adstringuntur, saltem ex usu & consuetudine passim receptâ, & vim legis gravis habente. Incipit in his obligatio ab hora editæ professionis, ut in similibus dictum est paulò antè. Dixi autem I. *soli professi*: ad excludendos Novitios, qui nomine Religiosi non veniunt, cùm de odiosis seu oneribus agitur: nec pro illis est consuetudo. Palaus. *D.* 2. *p.* 1. §. 3. *n.* 1. Dixi II. *ad chorum deputati:* ad excludendos inprimis fratres Laicos seu Conversos, qui non ad chorum, sed ad ministeria temporalia deputati sunt. Deinde ad excludendos etiam quoscunq; alios Religiosos, choro non mancipatos; quales præter alios sunt Religiosi Societatis

JESU,

JESU, qui ad horas canonicas non adstringuntur priùs, quàm sacris ordinibus sint initiati.

402. Sunt tamen nihilominus causæ, quæ ab obligatione recitandi heras canonicas excusent. I. Est carentia breviarii; quæ si culpabilis sit, v.g. quia abjecisti breviarium, aut domi reliquisti cum prævisione te alibi nullum reperturum; eo solùm tempore peccas, quo reliquisti vel abjecisti, reliquis autem diebus, quibus Breviario cares, non peccas amplius, quia illæ omissiones non sunt voluntariæ. II. Infirmitas: quæ tamen ut excuset, non debet esse levis: hæc enim non adfert morale impedimentum; sed nec debet esse necessariò gravissima: non enim pia Mater Ecclesia cum tanta severitate nobiscum agit: sufficit, si sit notabilis, hoc est, talis, ut ex recitatione officii imminеat aliquod in valetudine malum non parvæ considerationis, v.g. cruditas stomachi, magnus dolor aut gravedo capitis, virium lassitudo &c. Tamb. *in Decal. l.2. c.5. §.8. n.13.* Quodsi dubium sit, consulatur Medicus, Confessarius, aut Superior, & eorum judicio stetur. Bonart. *de horis l.2. c.38. n.13.* Quodsi & hi dubitent, liber eris ab horis: non enim teneris te gravi periculo exponere. Palaus. *p.6. n.10.* Tamb. *l.1. in Dec. cap. 3. §.7. V. horæ Canon. n.2. & alii.* Neque ex eo, quod æger cum aliis loqui, aut fabulas & historias profanas legere possit, rectè infertur, eum etiam cum DEO posse vel debere loqui per recitationem officii: hoc enim mentem collectam requirit, quod ægris difficile accidit; illud autem mentem ægri distrahit. Tamb. *l.2. c.5. §.8. n.14.* III. Convalescentia ex gravi morbo v. g. febri: cùm enim imbecillitas illa sit vera infirmitas, pia Mater Ecclesia per aliquod tempus requiem ab officio concedere putanda est: in his autem diebus numerandis non est rigidè procedendum, sed benignè pro gravitate præteritæ infirmitatis & præsentis difficultatis. IV. Cæcitas, aut alia oculorum mala, eáque haud levis dispositio: si tamen occurrat dies, cujus officium integrum memoriâ quis retineat, debet id recitare. Palaus. *n.11.* Bonac. *D.1.q.6.p.2.n.6.* Dian. *p.4.tr.4. R.11. & p.5. tr.6. R.16. & alii.* Non tamen tenetur recitare integrum commune aut speciale officium, quod hoc die non occurrit, etsi illud memoriâ teneat. Escobar. *tr.5. Exam.6. n.61.* quia Ecclesia præscribit variationem officii per ferias, & Sanctorum solennitates. V. occupatio repentina, & gravis, quæ omitti nequit, aut differri sine aliorum offensione, éstque tam longa, ut tempus, quod recitationi officii sufficiat, totum sibi vendicet. VI. surdus tamen non excusatur, cùm per se legere possit. An autem seipsum audiat, nec ne, parùm refert; cùm facilè percipere possit, quid dicat. Præterquam quòd non sit necessarium, seipsum audire. Azor. *T.1. l.10. c.11. q.4. & alii*, rati sufficere solam verborum articulationem, licèt ab ipso etiam recitante percipi nequeant. VII. Iter etiam longum aliquot dierum facientes, aut gravibus laboribus aut negotiis intenti non excusantur, nisi fortè ita lassati sint, ut horas, quas in vesperum distulerunt, non possint, nisi cum magna difficultate recitare: quia hæc lassitudo infirmitati comparatur. Ita Cotonius,

nius, quem refert & sequitur Bruno Neusser. *de horis. D.* 14. *q.* 9. *n.* 19.

403. Quicunque autem legitimè excusatus est ab obligatione recitandi officium canonicum, non tenetur I. audire alium id recitantem. Bonac. *p.* 1. *n.* 8. Navar. *c.* 11. *de orat.* 6. quia præceptum est de recitando, non de audiendo. Nec II. alium, qui sui loco dicat, constituere. Suar. *de horis. l.* 4. *c.* 28. *n.* 12. Bonac. *n.* 7. onus enim recitandi officium est personale. Nec III. alias preces, quas facilè possit, v.g. rosarium recitare. Bonac. *n.* 8. & plures alii apud ipsum, hæc enim compensatio nullo jure præcepta est. Nec IV. mente duntaxat aut visu percurrere, si voce non possit. Quia Ecclesia præcipit recitationem, non utcunque, sed vocalem. Nec V. horas, quas hodie non dixit, cras supplere. Bonac. *n.* 6. & alii; cùm enim sit onus alligatum diei, ejus obligatio cum ipso die transit, & extinguitur. Nec VI. qui solus non potest recitare horas, potest vero cum socio, sibi eum adsciscere, etsi alioqui facilè possit. Sancius *in select. D.* 15. *n.* 2. Tamb. *l.* 2. *in Decal. c.* 5. §. 8. *n.* 11. & solitus sit adhibere socium. Palaus. *D.* 2. *p.* 6. *n.* 13. facultas enim admittendi socium, etiam sponte se offerentem, est aliquod privilegium: privilegiis autem tantùm utimur, quando volumus. Quæ ratio locum habet etiam in beneficiatis: quare & hi eximendi sunt ab obligatione adhibendi socium.

404. Et quoniam incidit mentio de socio recitandi horas, pauca de eo hîc addere opportunum videtur. Quare I. modus alternandi horas est licitus. Fill. *tr.* 23. *c.* 7. *n.* 240. Suar. *c.* 25. *n.* 2. Bonac. *q.* 3. *p.* 2. §. 1. *n.* 5. Patet ex usu & consuetudine, quæ toto orbe Christiano recepta est, atque in rebus incertis interpres certissima. *Cap. Cum dilectus, de consuetudine.* quod verum est sicut in aliis rebus, ita etiam in Ecclesiasticis, ex *Cap. Ecclesiasticarum. dist.* 11. II. Non est necesse, ut socius, qui adhibetur, sit ad recitandum obligatus: satis est, si sit etiam Laicus. Suar. Fill. *ll. eo.* Bonac. *n.* 6. tum quia ita in choro fit, ex quo ad privatam recitationem translatus est iste alternatim dicendi horas modus: tum quia consuetudo sic habet. III. si uterque socius sit ad recitandum obligatus, quisque suam partem ita recitare debet, ut alter eam & audire & percipere possit; cùm enim unus alterius socii partem physicè non recitet, debet eam moraliter recitare & suam facere, quod ex benigna Ecclesiæ concessione fit auscultando. IV. si plures sint futuri socii, laborem recitandi horas ita partientur, ut duos constituant choros, in quorum uno unus etiam esse potest, in altero reliqui: vel ita, ut uterque chorus constet æquali sociorum numero, v.g. hinc tres, & inde etiam tres. In quo tamen non est necesse, ut singuli singulos audiant, percipiántque. Bonac. *n.* 9. Illud observare debent, ne, sive duo, sive plures simul recitent, ita festinato percurrant Psalmos, ut dum unus chorus suam partem nondum absolvit, alter suam jam incipiat: hoc enim si in quantitate notabili fieret, chorus ita festinans peccaret mortaliter: cùm enim illam partem audire non possit, non potest etiam in ea cum altero choro communicare, & consequenter juxta consuetam Ecclesiæ praxin

xin nec recitare. Bonac. *n.*3. Reginald. *l.*18. *c.*11. *n.*146. Tamb. §.3. *n.*8. sed Sacerdotes bene morati ratò quoad hanc præoccupationem peccant mortaliter; quia ea semper levis est, & solùm in aliquibus versiculorum initiis contingere solet. V. sufficit, si una pars recitet antiphonas, capitula, responsoria, lectiones & orationes; altera verò pars hæc eadem solùm audiat. Reginald. *c.*12. *n.*158. Fill. *l.c.* Bonac. *n.*11. & alii: hic enim modus etiam in choro observatur. Excipe, quæ secretò dici solent, ut *Pater, Ave, Credo* & similia: hæc enim à singulis dici debent. Suar. *de horis. l.*4. *c.*25. *n.*5. Fill. *n.*241. VI. si plures quàm duo simul recitent, non possunt versus sigillatim juxta numerum sociorum ita partiri, ut unus solus possit dicere unum versum, alter alterum, tertius tertium, & sic deinceps, cæteris audientibus. Regin. Fill. *ll. cc.* Tamb. §.4. *n.*23. Bonac. *n.*10. Suar. *n.*3. & alii. Hunc enim tertiatim v.g. dicendi horas modum Ecclesia nec in choro permittit. Aliud est de lectionibus: hæ enim singulæ juxta numerum Sociorum à singulis dici possunt, cæteris attentè audientibus; nam & hoc usus Ecclesiæ habet. Suar. *n.*4. Azor. *T.*1. *l.*10. *c.*7. *q.*9.

405. Sed dubium modò superest: An, qui legitimè impeditus non potest totum officium recitare, potest partem, ad eam dicendam obligetur? Suar. *c.*28. *à n.*22. *& n.*27. Bonac. *p.*2. *n.*7. *& alii* putant, quemlibet teneri ad eas horas, quas commodè potest recitare; sive illæ majorem, sive minorem Divini officii partem constituant. Sed hæc sententia est nimis rigida, & perplexitatibus plena: quis enim infirmorum v.g. determinet, quot horæ sint grave nocumentum allaturæ? aut quis affirmet unam solam horam ex parvis notabiliter obfuturam sanitati &c. His ergo anxietatibus, quibus benigna Mater Ecclesia suos filios utique non intendit implicare, ut obviam eatur,

406. R. Eum, qui majorem officii Divini partem recitare non potest, potest autem minorem, ad neutram obligari: & è contrario eum, qui minorem non potest, potest majorem, obligari ad majorem, omissâ licitè minori. Azor. *c.*13. *q.*4. *&* 5. Less. *l.*2. *c.*37. *d.*9. *n.*54. Escobar. *tr.*5. *exam.*6. *c.*5. §. *non potest*, Palaus. *D.*2. *p.*6. *n.*9. Tambur. *in Decal. l.*2. *c.*5. §.8. *n.*3. *& alii*: tum quia ita consuetudine videtur receptum; consuetudine autem non est melior legum interpres: tum quia major pars trahit ad se minorem, non autem vice versâ: tùm quia sic suavius redditur onus recitandi horas, & scrupulis minùs obnoxium. Ceterùm minorem officii partem Navar. *de orat. c.*11. ait esse solum Matutinum; Laudes verò cum reliquis horis majorem. Garzias *de beneficiis. T.*1. *p.*3. *c.*1. *n.*222. quem refert & sequitur Joan. Sancius *in select. D.*15. *n.*1. ait, Matutinum & Laudes simul esse partem, si non majorem, saltem potiorem. Id quod etiam Escobar. *l.c.* sentit. Sed inter sententias à S. D. N. Innoc. XI. prohibitas est 54. quæ docet, eum, qui non potest recitare Matutinum & Laudes, potest autem reliquas horas, ad nihil teneri.

407. Non est autem hoc loco omittendum, quod habet Sancius *n.* 2. &

robat Palaus. *n.*7. Tamb. *n.*10. Diana. *p.*2. *tr.*12. *R.*43. eum, qui non potest notabilem ac principalem horæ partem recitare non esse obligatum ad reliquum ejusdem horæ pensum solvendum : sine ea enim parte non subsistit hora canonica ; & ideo qui potest solos Psalmos Matutini recitare, non verò lectiones, non tenetur Matutinum, etiam feriale recitare, quia psalmi sine lectionibus non constituunt substantialiter Matutinum juxta formam à Pio V. præscriptam. Sancius, Palaus, Tamb. *ll. cc.* Diana. *l.c. & p.*9. *tr.*16. *R.*48. Idem est de eo, qui Psalmos horarum scit, nescit verò capitula, & orationes : nam neque hi Psalmi sunt substantialiter horæ canonicæ juxta Pii V. formam.

408. Hîc tamen excipiendus est unicus casus, nempe cùm quis in Subdiaconum ordinatur : etsi enim novus hic Subdiaconus primo suæ ordinationis die non teneatur recitare majorem Divini officii partem, nihilominus tamen tenetur minimùm ad Vesperas & Completorium ob præceptum superveniens & cadens super eas horas, quæ sine respectu ad reliquas sunt capaces gravis obligationis. Qui tamen hunc Subdiaconum vellet à toto onere pro eo die liberare, Authorem haberet Brunonem Neusserum *tr. de horis. D.*12. *n.*2. &, quem Diana *p.*10. *tr.*11. *R.*16. refert, Leandrum. Sed hoc est contra generalem Ecclesiæ consuetudinem, & idcirco nec deducendum in praxin particularem.

409. Denique qui manè tempore adhuc ad dicendas horas opportuno, se toto reliquo illius diei tempore legitimè impediendum à recitatione prævidet, tenetur manè prævenire, &, si impedimentum exigat, totum officium anticipatò dicere ; & vicissim, qui prævidet tantùm vesperi supperere tempus, quod horarum pensò per solvendo sufficiat, tenetur vesperi recitare : quæ est multò probabilior sententia ; quia præceptum, quod intra tempus currentis & vigentis obligationis occurrit, debet, quando potest, impleri. Sic qui videt, se non posse sacro, quod horâ nonâ ultimùm legitur, interesse, tenetur alicui priori, cui nempe potest, interesse ; & vicissim, qui nullum ex prioribus audire potest, tenetur audire ultimum. Tamb. *de exped. commun. c.*4. §.4. *n.*39. *& alii communiter.* Neque verum est, quod aliqui putant, quamlibet horam ita certo tempori affixam esse, ut una cum illo etiam cesset obligatio horam ei correspondentem dicendi. Hinc qui manè prævidet, fore ut, post prandium vel ob accessum febris, vel ob inhabilitatem ex convivio contrahendam, non possit vesperas cum completorio dicere, tenetur eas anticipatò dicere ante prandium.

410. *Horas Canonicas interruptim recitaviter.* Matutinum à Laudibus, etiam totâ nocte, etsi nulla causa subsit, separari posse, usus & praxis etiam timoratorum habet. Non est tamen necesse, etsi laudabiliter fieri possit, Matutinum ita separatum absolvere cum oratione diei, nisi in Nativitate Domini, ubi id expressè præscribitur : nec Laudes inchoare cum *Pater noster & Ave* ; cùm nulla de his exstet Rubrica seu consulens, seu dirigens. Bonac. *D.*1. *q.*3. *p.*3. *n.*14. Azor. *l.*10. *c.*8. *q.*4. Tamb. *l.*2. *in Decal. c.*5. §.3. *n.*11. ex Sanch. *l.*7. *consil.*

consil. c.2. d.20. n.2. Et idem alioqui dici posset, dum reliquæ officii partes aliqua de causa interrumpuntur, quod tamen hactenus nemo dixit. Sed & horæ reliquæ ab invicem etiam longo tempore separari possunt. Sermo ergo est de una eadémque hora; & quæritur: An inter ejus partes fieri possit interruptio? v. g. si quis inchoato jam Matutino vocetur ab amico ad ludum, negotia, & similia, vel ad assistendum ægroto animam agenti? Omnes fatentur hanc interruptionem fieri posse: quantum autem temporis inter partes abruptas intercedere possit, non conveniunt. Aliqui putant, duarum; alii summùm trium horarum spatio non posse esse longiorem; & tanta si fuerit, peccatum esse mortale, si pars jam recitata & abrupta sit notabilis, & non denuo repetatur. Sed Tamb. *l.c.* & alii, quos refert, existimant nocturnum à nocturno, psalmum à psalmo, versum ejusdem psalmi à versu posse tam intra, quàm extra chorum (si scandalum absit, & rubricarum contemptus) quamcunque longo tempore separari, modò intra tempus, quo obligationi quotidianæ recitationis satisfieri solet ac potest, persolvantur: quia ex una parte non obstante eâ interruptione intra latitudinem temporis, quo præceptum impleri potest, totum Officium persolvitur: ex altera verò parte non apparet gravis irreverentia in ea interruptione, ut apparet in interruptione Missæ: hæc enim non est sola oratio, sed sacrificium, cui plus debetur. Forma autem Sacramentorum si notabiliter interrumpatur, redditur irrita, quia amittit suam significationem: at verò psalmi, imò versus ejusdem psalmi adhuc suum integrum sensum retinent, quamcunque longo tempore ab invicem separentur. Esset autem ejusmodi separatio, si sine causa fieret, peccatum duntaxat veniale, quia consuetus orandi modus non servaretur. At si causa aliqua adsit, v. g. itineris, negotii supervenientis, charitatis, imò & Eutrapeliæ, id est, affabilitatis, neque culpa levis committetur. Tamb. *ibid.* Hinc qui crastinum Matutinum cæpisset recitare hodie, posset ex causa aliqua in qualibet illius parte cessare, & reliquam differre in crastinum: nec esset obligatus quidquam ex parte jam recitata repetere, etiam tunc, cùm eam interruptionem feciſſet animo de novo incipiendi.

411. *Horas Canonicas recitavi ordine inverso his.* Ordo, quo recitandæ sunt horæ canonicæ, habetur *in Cap. Presbyter Dist. 91.* & *Cap. 1. de celebr. Miss.* & est iste: ut priùs recitentur Matutinum & Laudes: dein Prima, Tertia, & sic deinceps. Hic ordo (secluso scandalo & contemptu) non obligat graviter; cùm non sit de substantia officii. Culpa tamen venialis erit, si fiat sine causa rationabili. Navar. *de orat. c.21. n.30.* si verò fiat cum causa, omnino nulla Tamb. *n.12.* Hinc qui manè non habet ad manus, nisi Diurnum, potest sine scrupulo peccati, etiam venialis, recitare horas, domi recitaturus Matutinum ejusdem diei; ea enim carentia Breviarii est causa sufficiens: qualis etiam est, si quis ab amico invitetur ad recitandum Primam, cùm ipse nondum recitaverit Matutinum.

412. *Horas Canonicas recitavi tempore*

indebito semel. Tempus debitum, quo horæ sunt dicendæ, est totum illud, quod ab hora 12. unius noctis fluit usque ad horam itidem duodecimam alterius noctis. Et ideo, licèt, si quis intra spatium istud horas recitet, satisfaciat, nihilominus tamen horæ ipsæ totum hoc tempus ita inter se partiuntur, ut Matutinum cum Laudibus & reliquis horis vendicet sibi tempus Matutinum: Vesperæ verò & Completorium pomeridianum. Noveris tamen, istud non esse terminum finiendæ, sed solùm non differendæ obligationis. Sive autem hoc tempus anticipetur, sive invertatur, ita ut quod priori tempore recitandum erat, recites posteriori, & vicissim, si ex aliqua causa v. g. majoris commoditatis in studiis continuandis, parandâ concione &c. id facias, omni omnino culpâ vacabis: si verò sine causa tempora singulis horis canonicis assignata non observes, peccabis venialiter. Intra latitudinem tamen culpæ venialis, majus peccatum est postponere, quàm anticipare: illud enim negligentiæ, istud verò providentiæ adscribitur. In quadragesima Vesperæ dici possunt privatim post prandium. Cum Rubrica feria IV. Cinerum nullum præceptum imponat. Qui Matutinum crastinæ diei dicturus est hodie, ut juxta *n.* 385. potest, præcisè ex eo, ut cras suaviùs & mollius dormire possit, peccat venialiter. Navar. *de orat. c.* 3. *n.* 54.

413. *Horas canonicas abscissis, imò etiam omissis verbis recitavi ter.* Si hæc abscissio aut omissio verborum sit voluntaria, & in materia notabili, est peccatum mortale; veniale, si materia sit levis. Tamb. *n.* 4. si sit involuntaria propter inadvertentiam, aut nimiam linguæ balbutiem, aut inveteratam & incorrigibilem consuetudinem, excusari potest à peccato. Tamb. *n.* 6. Nec refert, unde ea verborum omissio proveniat: sæpe nimia linguæ præcipitantia illius est causa. Ex abscissione verò syllabarum, etiam cùm voluntaria est, non adeo frequenter constituetur materia gravis.

414. *Horas canonicas loco distractionibus obnoxio recitavi, quater.* Etsi perinde sit, quo loco, etiam sordidissimo (de quo Tamb. §. 6. *n.* 2. cum Palao *T.* 2. *tr.* 7. *D.* 2. *p.* 4 pronuntiat, illum, qui temerè & sine delectu talem locum ad horas canonicas, aut alias preces recitandas eligit, peccare venialiter) recitentur horæ; tamen venialiter peccabit, si quis eligat locum distractionibus valde expositum; quale est v. g. publicum forum aut platea, ubi frequens est hominum concursus, clamor, aut strepitus profanus, aut quo habentur fervidæ aut clamosæ Disputationes v. g. Philosophicæ; hoc enim loco, qui recitat Officium Divinum, exponit se manifesto periculo plurimarum distractionum, & juxta probabilem aliorum sententiam præcepto etiam non satisfaciendi: cùm igitur quisque teneatur officium attentè, sine distractionibus etiam merè internis (si de præcepto Divino loquamur) recitare, tenetur etiam ea cavere, quæ possunt attentionem impedire.

415. *Horas canonicas situ corporis indecenti recitavi ter.* Etsi perinde sit, quo situ corporis recitentur horæ, cùm nulla de hoc extet lex; tamen cavendus est etiam hic contemptus & irreverentia; qualis esset, si quis sine necessitate decumbens,

cumbens, vel sub immodestâ corporis positione temerè & sine delectu recitaret: aliàs à peccato veniali non erit immunis, cùm aliquam modicæ in DEUM irreverentiæ suspicionem arguat. Sedere verò, cùm standum; stare aut sedere, cùm ex præscripto Rubricæ genuflectendum est, si absque contemptu fiat, non excedit culpam venialem: imò Bonac. *p.6. n.1.* & Palaus *t.22. p.10. n.14.* putant, omnino nullum esse peccatum, cùm Rubrica non præceptum, sed solùm consilium dare videatur.

416. *Officium defunctorum, quod nuper secundâ Novembris recitandum erat, omisi.* Est hoc officium pars, & quidem notabilis officii illius diei; & ideo, qui Romano Breviario utuntur, tenentur illud eo die sub peccato mortali recitare. Est sententia communissima. Neque enim Pontifex, dum ob varia vitæ hujus negotia sustulit obligationem recitandi Officium defunctorum sub peccato, comprehendit officium illius diei. Unde & dies secunda Novembris in Calendario & Martyrologio vocatur commemoratio defunctorum. Potest ex diuturna Germaniæ praxi, & jam pridem contra Rubricas præscripta totum defunctorum officium recitari post secundas diei omnium Sanctorum Vesperas. Imò Tamb. §.2. *n.14.* probabile judicat, non esse obligationem ullam eo die recitandi officium defunctorum; cùm Rubrica, quæ eas preces præscribit, non sit præceptiva (neque enim verbo obligationem significante utitur) sed solùm directiva. Videri potest Diana *p.2. tr.12. R.42.* & *p.4. tr.4. in fine quæst. un.* ubi longam de hac materia instituit Disputationem.

417. *Litanias omnium Sanctorum in feriis Rogationum omisi semel.* Etiam hæ ex communissima sententia & *Cap. Rogationes de Consecr. Dist.3.* sunt pars & quidem notabilis officii illius diei: & ideo qui eas omittit, peccat mortaliter. Idem est de Litaniis in festo S. Marci. Sunt alligatæ diei, ita ut non possint pridie cum Laudibus conjunctim dici, ut de officio defunctorum dixi. Ita contra Gavant. *in Rubric. Breviarii. f.6. c.16. n.6.* docet Tamb. §.5. *n.7.* tum quia in Rubrica nihil est, ex quo colligi possit, dictas Litanias anticipari posse: tum quia Litaniæ privatim recitandæ succedunt in locum assistentiæ ad Processionem; ergo sicut processio nequit anticipari, ita nec Litaniæ: tum quia pro Litaniis expressè habetur, eas *hodie* recitandas esse, ut videre est in Rubrica ad festum S. Marci; quæ particula in Officio defunctorum non habetur. Unde cùm tam in festo S. Marci, quàm in feriis Rogationum dicitur, Litanias ab iis, qui Processioni non intersunt, recitandas esse *Post Laudes*, illud *Post* hunc sensum habet, ut idem sit, quod suo tempore, id est, crastino die, si hodie dicantur Laudes de S. Marco, vel crastinâ Rogationum feriâ.

418. Ceterùm ut clericus assistentiæ ad Processionem satisfaciat, & exinde liber sit à Litaniis privatim recitandis, non est satis, quòd corpore duntaxat præsens sit, de reliquo confabulationibus, legendis & narrandis novis, aliisque tractandis intentus, ita ut, quid circa Litanias fiat, prorsus ignoret; hæc enim est præsentia merè materialis, & perinde se habet, ac si Clericus Processioni omnino non interesset: neque enim dici potest præsens alicui rei, dum ad aliud attendit. *L. Coram*

ram Titio. ff. de Verbor. signif. Et possumus in hujus rei confirmationem exemplum petere & adducere ab obligatione, quam Canonici habent, assistendi Officio Divino in Choro; hi enim etsi physicè præsentes sint, moraliter tamen & humano modo non sunt, si actiones externas internæ attentionis impeditivas exerceant; & idcirco neque suæ obligationi satisfaciunt, neque quotidianas distributiones suas facere possunt. Ita etiam ii, qui physicè præsentes sunt Processioni, dum tamen ea, quæ dixi, exercent, formaliter, & morali ac humano modo non intersunt; adeoque meritò censeri possunt, processionem omnino omittere: nimirum rem cum substantiali defectu peragere, idem est, ac eam omittere. Et hinc talis fabulator &c. Clericus tenetur adhuc privatim dicere Litanias, si quidem suam conscientiam peccato gravi nolit onerare. Notent hoc Canonici, & alii Clerici, qui etsi eo duntaxat, quo dixi modo intersunt, putant tamen, se rem gessisse præclarè. Errant hi, errant! ut ergo securi sint in conscientia, debent Litanias ita alternatim dicere, ut una pars canendo præeat, altera respondendo subsequatur; vel certè ita dum alii alternant Litanias, alii devotè & attentè audiant: si quidem hoc mos ita ferat.

419. *DEO pro acceptis beneficiis ingratus fui bis.* Ut ingratitudinis vitium meliùs declaretur, paucis, quodnam gratitudinis officium sit, aperiendum est. Itaque gratitudinis est. I. agnoscere, & æstimare beneficium, saltem ex affectu conferentis. II. Benignè illud acceptare; speciem enim contemptûs vel exiguæ æstimationis habet repudiatio. III. Gratias agere; quamvis Magnates erga homines vulgares hoc non soleant. IV. accepti beneficii meminisse, & illud suo loco & tempore laudare. V. Beneficium re vel obsequio referre; sed non statim. Qui enim, ut Seneca *l. 4. de Beneficiis in fine* ait, festinat reddere, non animum habet grati hominis, sed debitoris; non enim videtur æstimare id, quod in beneficio est præcipuum, nempe gratuitum Benefactoris animum: ita enim solvit, ac si ille non gratis, sed intuitu secuturæ compensationis dedisset. His oppositi sunt ingratitudinis gradus; nam I. beneficium non agnoscit, nec æstimat; sed potiùs vilipendit. II. Beneficium dissimulat, non agendo gratias. III. Beneficium non retribuit, sed potiùs malum pro bono reddit. IV. Beneficium vituperat. V. Beneficium loco maleficii habet: qui est summus ingratitudinis gradus. Ingratitudo itaque erga DEUM. I. est, non conari Divina beneficia obsequio & cultu pro modulo compensare. II. Ratò vel nunquam gratias agere. III. Ratò vel nunquam beneficiorum Divinorum meminisse. IV. Malum pro bono reddere. Huc spectat omne peccatum; quodlibet enim est ingratitudo erga DEUM, sicut & inobedientia; repugnat enim illi obligationi, quâ, ratione beneficiorum à DEO acceptorum, obstringimur ad cavenda illa, quæ eum offendere possunt. V. extenuare, negare, vel vituperare beneficia DEI. Quò spectat, negare beneficium Redemptionis, & Gratiæ necessitatem, quod Pelagiani fecerunt. VI. Illa loco maleficii habere & æstimare: quod damnati faciunt, & nonnulli scelerati homines, qui potiùs pro maleficio quàm beneficio

ficio habent, quòd à DEO non sinantur perpetuò hoc mundo & ejus deliciis frui.

420. Ceterùm ingratitudo alia est formalis, alia materialis. Formalis est, quæ oritur ex directa intentione, beneficium vel Benefactoris animum vilipendendi, ne ratione beneficii videaris ei obnoxius. Hoc modo ingrati sunt, qui beneficium vel animum benefactoris extenuant, aut sinistrè interpretantur, ne videantur ei quidquam debere, aut ne cogantur esse grati, agendo gratias, aut ne impediantur à malo rependendo. Est peccatum ex suo genere mortale; potest fieri veniale vel ex defectu plenæ advertentiæ, vel ex parvitate materiæ, ut si beneficium sit parvum, vel ab homine privato proficiscatur; nolle enim hominis privati beneficium agnoscere, parùm incommodi videtur illi adferre, sepositâ ejusdem offensâ. Less. *l.2. c.47. d.3. n.16. & 19.* Materialis est, quæ non procedit ex illa, quam dixi, directâ & expressâ intentione vilipendendi beneficium, sed citra omnem contemptum vel omittit debitum gratitudinis officium, vel aliquid contra benefactorem committit: quæ est circumstantia generalis, nec peccatum mortale, nisi ex accidenti, ut si benefactori indigenti ex charitate reddendum sit beneficium, & omittatur. Less. *n.18.*

421. *Artem divinatoriam exercui semel.* Ea est, cùm mediis illicitis aut modo indebito futurorum contingentium notitia (quæ alioqui soli DEO propria est) quæritur; sive fiat per somnia, sive per aquam, sive per stellas aut carmina & similia: & ideo hæc non sunt specialiter in confessione explicanda juxta dicta *p.1. n.65.* nisi intercedat pactum cum dæmone, idque vel expressum, vel tacitum: de quo *ibid.n.66.* Huc spectat, Zingaros de sua aut aliorum fortuna consulere: de quo ibidem.

422. *Superstitiosa exercui ter.* Ad verum DEI cultum duo spectant, nimirum I. ut colatur verus DEUS; contra quod peccant idololatræ, magi, malefici, & divinatores: de quorum ultimis jam aliquid *num. præcedenti* dictum: de prioribus videri possunt Sanch. *l.1. Mor. c.38. n.41.* Fill. *tr.24. à c.7.* & alii. II. Ut verus DEUS colatur modo debito, ex cujus defectu constitit cultus falsus, & superfluus. Cultus falsus est, quando res non sacra habetur pro sacra; vel quando Minister non sacer fungitur officio Ministri consecrati. Hac ratione peccant, qui falsas Reliquias exponunt pro veris; qui falsa miracula prædicant; qui ministrant in ordinibus non susceptis. Sanch. *l.2. c.2. à n.15.* & alii. Hæc ex suo genere sunt peccata mortalia. Laym. *l.4. tr.10. c.1.* Sanch. *c.37.* & alii. Cultus superfluus est, qui à consuetudine Ecclesiæ abhorret; veluti nolle die Sabbathi fila ducere in honorem B. Virginis, cùm tamen interim alia servitia præstes; die Solis ne minimum quidem lignum findere; eodem die jejunare, cùm alii non jejunent; die communionis nolle incedere nudipedem &c. Huc spectat adhibere sub sacrificio cæremonias contra consuetudinem Ecclesiæ v.g. formare plures cruces, pluries dicere *Alleluja*, dicere *Gloria*, vel *Credo*, cùm non est dicendum &c. etsi fiat ex devotione (hæc enim corrigenda est) quia sunt præter consuetudinem Ecclesiæ. Huc etiam spectat Missam audire, non tamen nisi ante Solis ortum, cum

certo numero, situ, & ordine cereorum; vel Sacerdotis, qui vocetur Joannes; vel qui habeat staturam Christi &c. quia hic cultus ex se est inanis, & ad excitandum spiritum inutilis. Hæc sunt ex genere suo peccata tantùm venialia: imò sæpe nulla ob simplicitatem vel ignorantiam.

423. *Vanam observantiam exercui bis.* Est hæc observantia superstitio, quâ commoditates humanæ & variæ corporum mutationes quæruntur non à DEO, sed per media inutilia, & à DEO non constituta. Est peccatum mortale ex suo genere, nec potest fieri veniale ex parvitate materiæ; quia ejus deformitas consistit in hoc, ut effectus, qui propriè DEI est, dæmonis potentiæ adscribatur. Potest fieri veniale; vel quia non adhibetur certa fides, licèt timeatur ita esse, vel futurum; vel quia intercedit bona fides & ignorantia: modò hæc non sit crassa, nec adsit dolus, ut, si monitur à Parocho, vel aliis, quibus tenentur credere, nolint desistere, vel suborto dubio non inquirant veritatem. Less. *d.* 10. *n.* 65. & 66. & alii.

424. Exempla vanæ observantiæ magis obvia sunt, sumere potionem vel bolum ad scientiam aliquam subitò acquirendam; gestare Amuleta, ligaturas & involucra falsis characteribus consignata contra vulnera, vel subitam mortem, vel ad conciliandam invisibilitatem, impenetrabilitatem, amorem &c. ex casu fortuito conjicere de eventu v.g. sibi aliquid mali vel boni eventurum, ut: si manè domo egrediens pedem offendas, ideóque domum regrediaris metuens iter infaustum fore; si egresso foras prima occurrat virgo, & idcirco putes, diem fore sterilem & infelicem, prosperum verò & fecundum, si meretrix: quæ exempla & alia affert S. Augustinus à Lessio *n.* 65. relatus: dies aliquos habere tanquam faustos, aliquos etiam infaustos, & idcirco negotium omittere, v.g. die Veneris nolle ungues resecare; fœminarum carminatricum benedictiones & preces ad morbos depellendos adhibere; projicere statuam alicujus Sancti in flumen, ut pluat: credere, Missas defunctis non prodesse, nisi legantur septem cum septem candelis certi coloris, & septem eleemosynis; certo festo v.g. S. Joannis certa orare, vel festo S. Matthiæ hederæ folia aquæ imponere, ut cognoscatur, cui debeant nubere: quibusdam precibus, imaginibus, vel characteribus aut crucibus tribuere certam & infallibilem vim v. g. evadendi hostem, expellendi morbos, non moriendi sine confessione, non incedendi in infortunium &c. vide Sanch. *c.* 40. *à n.* 28.

425. Potest autem vanitas observantiæ ex variis signis deprehendi. I. ex insufficientia causæ adhibitæ ad effectum; si nempe nec habent naturalem virtutem, nec de supernaturali legitimè constet. II. Ex admixtione falsæ vel vanæ, & ad eum effectum inutilis, tanquam tamen necessariæ circumstantiæ; v.g. si flagellatio fieri debeat certâ horâ, numero, manu, flagro serico: si nomina adhibeantur ignota, vel characteres peregrini, verba & facta falsa, vel apocrypha, v.g. Christum habuisse febrim, spasmum &c. item si ponatur vis in certo modo scribendi, v.g. Evangelium S. Joannis à virgine, oriente Sole &c. si certæ insufflationes adhibeantur, certus situs, motus &c. III. Ex ipsarum vilium personarum, & sæpe de male-

maleficio suspectarum conditione. IV. Ex modo operandi, ut si opus causam applicet in loco ita distante à passo, ut juxta Philosophiam communiter receptam causa in subjectum tam distans non possit operari: secus est, si sub opinione sit, an possit, nécne. V. Ex certa formula verborum, quæ si etiam manente eodem sensu mutentur, putantur vim nullam habere.

426. Quodsi ex his circumstantiis deprehendi nequeat, an effectus à bono vel malo Angelo, vel causa naturali procedat, in dubio standum est pro causa naturali & in favorem operis judicandum, non esse superstitiosum & à dæmone: dubia enim in meliorem partem sunt explicanda. Quod equidem verum arbitror, si dubium hoc oriatur ex eo, quòd non constet, an effectus excedat vires naturales: cùm enim innumeræ agentium naturalium vires nos lateant, non est, quod ex eo, quòd virtus illa dubia sit, eam causæ naturali negemus; nec est absque necessitate vel ad miraculum, vel ad occultam boni malive Angeli operationem recurrendum. Quodsi verò constet, effectum esse supra vires causarum naturalium, in dubio habendus is est pro superstitioso, etiam cùm verba sacra adhibentur, nisi maxima operantis sanctitas, vel alia urgentissima indicia suadeant, eum à DEO vel bono Angelo provenire Sanch. *n.*44. Ex quibus

427. Patet, non facilè superstitionis damnandas quasdam observationes, quas ex devotione populus Christianus bonâ fide frequentat, de quibus non constat, an sint superstitiosæ, si nihil alioqui malum annexum habeant, & bona fide exerceantur. Talis v.g. est, quòd panis & alii cibi in parasceve Crucifixô admoveantur, morborum remedia futuri; de qua re Gretserus *de Cruce l.*2.*c.*62. Talis etiam videtur, quòd res quædam certæ majorem quandam vim & efficaciam habere putentur in certis Sanctorum festis collectæ, vel adhibitæ: de quo Laym. *c.*4.*n.*4.

428. An autem vanitas istarum superstitionum populo sit manifestanda, dubium est. Tann. *T.*3.*D.*5.*q.*7.*n.*47. etiam apertas superstitiones, si bona fide absque expressa dæmonis invocatione exerceantur, & nulli alioqui sint perniciosæ; privata quidem admonitione non sine debita cautione improbandas esse, ne plus alioqui obsit correptio, quàm prosit; dum priùs populus ob bonam fidem nihil, aut saltem tantùm venialiter peccavit; postea sublatâ ignorantiâ in eadem re peragenda peccat mortaliter. Præstat ergo homines rudes, qui bona fide & ex devotione aliquem Ritum ab Ecclesia non receptum observant, v.g. circa templum alicujus Sancti ter jumentum circumducunt, aliquando in sua simplicitate relinquere cùm difficulter abducantur ab eo, quod bonâ fide à suis majoribus acceperunt.

429. Ceterùm expedit, imò necessarium est, superstitiones in particulari explicare in confessione, saltem nunc, cùm, quod frequenter contingit, novam speciem v.g. sacrilegii, continent. De reliquo, si nulla circumstantia specifica concurrat, satis erit dicere, ut suprà, *exercui superstitiosa &c.* Tamb. *l.*2. *c.*1. §.5. *n.*15. Reginald. *l.*6. *c.*4. *n.*114. ita ut non sit necesse dicere: semel *per pyromantiam*, bis *per hydromantiam*, ter *per necromantiam &c.*

430. *DEUM tentavi semel.* Non est sermo de tentatione, prout idem est, ac inductio ad malum seu peccatum; hujus enim DEUS est incapax: sed prout idem est, ac experimentum capere de alicujus perfectione, viribus &c. Est ergo tentatio DEI dictum vel factum, quo quis experimentum capit de Divina perfectione, v.g. potentiâ, sapientiâ, justitiâ, misericordiâ &c. an videlicet eæ verè insint DEO. Sanch. *l.2. Mor. c.34. n.1.* Palaus *tr.17. D.2. p.1. n.4.* Est duplex, una formalis & expressa, altera, tacita & interpretativa. Formalis est, cùm quis expressâ & directâ intentione aliquid facit ad sumendum de DEI perfectione experimentum; ut, si petat miraculum, quo innotescat, Catholicam fidem esse veram; si te præcipitem des è turri, vel in puteum salias, ut experiaris, an DEUS sit misericors, ut non sinat te lædi. Conjungitur quandoque cum infidelitate, ut si procedat ex dubio pertinaci de Divina aliqua perfectione, num ea DEO verè insit. Tacita est, quando aliquid fit absque expressa intentione capiendi experimenti de Divina quapiam perfectione; illud tamen, quod fit, ejusmodi est, ut suâpte naturâ ad nihil aliud referri possit, quàm ad sumendum de Divina perfectione experimentum; ut si quis velit à cibo abstinere totis quadraginta diebus ad imitationem Christi; aut periculo se committat, è quo vel nullo modo, vel non nisi miraculosè possit eripi; vel si media naturalia omittat, sperans à solo DEO effectum, v.g. in morbo periculoso respuens medicinam, petensque ac sperans ab eo solo sanitatem. Less. *l.2. c.45. d.1. n.4.* Item si homo rudis sine causa & necessitate velit absque præparatione concionari, sperans à DEO sibi suggerendos esse conceptus.

431. Formalis tentatio DEI est ex genere suo peccatum mortale, in quacunque etiam materia; quia continent tum dubitationem de perfectionibus Divinis, quæ in gravem DEI contemptum redundat; tum etiam magnam irreverentiam, curiosius agendo cum DEO, tanquam cum ludione aut fautore curiosorum.

432. At verò tentatio DEI interpretativa, cui dubitatio illa non est conjuncta, plerumque est peccatum duntaxat veniale ob imperfectionem actûs, ignorantiam, inconsiderationem, vel parvitatem periculi. Imò sæpe nullum, quando scilicet justa causa subest, v.g. DEI instinctus, necessitas, vel pia utilitas. Reliquo est etiam ex suo genere peccatum mortale. Huc pertinent vulgares purgationes, quæ solent fieri ferro candenti, vel aquâ fervente, in quibus expectatur in columitas ope Divina, extraordinario modo præstanda, quæ reprobantur *Cap. Omnibus. & Cap. Consuluisti. 2. q. 4.* Item purgationes, quæ fiebant duello, in quo expectabatur, ut DEUS parte innocentem tueretur; quod damnatur *Cap. Monomachiam ibidem & Cap. 1. & 2. de purgatione vulgari.* & à Concilio Trident. *Sess. 25. c. 19. de reform.*

433. Expressa DEI tentatio specie differt ab interpretativa. Suar. *de relig. T.1. tr.3. l.1. c.3. n.6.* Sanch. *n.11.* Palaus *n.7.* Illa enim procedit ex dubio de perfectione Divina, cujusmodi dubium continet malitiam specie distinctam contra fidem. Et licèt non procedat ex tali dubio, tamen speciali modo repugnat reverentiæ erga DEUM; & ideo adhuc differt specie ab inter-

interpretativa, & est specialiter in confessione explicanda. Suarez. *l.c.*

§. II.

Peccata operis contra proximum.

434. *Parentes torvo vultu ferè semper intuitus sum, & tam asperè allocutus, ac si eos odio haberem.* Est hoc contra amorem, quem parentibus debemus, & peccatum mortale. Tolet. *l.5. c.1.* Tambur. *in Decal. l.5. c.2. §.2. n.4.* Bonac. *in 4. præcept. Dec. D.4. p.3. n.3.* Navar. *in Man. c.14. n.11.* & alii. *Manum ad percutiendum patrem vel matrem sustuli semel:* vel: *iisdem injuriosè minatus sum.* Repugnat hoc reverentiæ, quam parentibus exhibere tenemur: & est peccatum mortale. Tolet. *l.c.* Bonac. *D.6. p.2. n.4.* Tamb. *n.12.* Fill. *tr.28. c.1. n.17.* & alii. *Patrem vel matrem leviter percussi semel.* Etiam hoc est peccatum mortale: quia injuria hoc ipso, quòd parentibus inferatur, censetur continere gravem malitiam. Fill. *l.c.* Tamb. *ll.cc.* Navar. *n.12.* si tamen filius id agat ad necessariam sui defensionem, non peccat. Covar. *in cap. Raynutius. de testam. n.9.* Idem est ad defendendam patriam vel rempublicam, cujus pater est hostis: bonum enim privatum cedit publico, & Patriæ plus quàm parentibus sumus obstricti. *Parentes graviter contristavi semel.* Peccat mortaliter, qui parentibus notabilem mæstitiam affert. Reginald. *l.20. n.24. Parentes ob eorum paupertatem, vilem statûs conditionem, ex contemptu nolui recognoscere semel.* Et hoc reverentiæ paternæ repugnat, & quidem graviter. Bonac. Tamb. *n.17.* Azor. *p.2. l.2. c.2. q.10.* At si non ex contemptu id fiat, sed ad vitandum aliquod incommodum sinistræ opinionis, vel detrimentum in vita, honore, aut pecunia, non erit peccatum mortale, dummodo iis filii nihilominus succurrant in rebus necessariis. Tamb. Fill. *ll.cc.*

435. *Parentibus non obedivi quater.* Et quidem I. si id fiat in iis, quæ spectant ad bonos mores, est peccatum mortale, speciatim in confessione declarandum; ut si filius præcipienti parenti, ne scortetur, ne ludis prohibitis vacet, ne noxias familiaritates foveat &c. non obediat. Quodsi pater non præcipiat, sed solùm suam interponat auctoritatem, replicatâ etiam admonitione, ipsa inobedientia non erit mortalis. II. si contingat in iis, quæ ad domûs gubernationem spectant: hæc si levia sint, obligatio obediendi est tantùm levis; gravis verò, si sint gravia, maximè si accedat contemptus, vel pertinax obstinatio. Ceterùm in iis, quæ ad negotium animæ & salutis æternæ pertinent, filius est sui juris, nec tenetur obedire, quantumvis exaggerent & multiplicent parentes sua præcepta. Et ideo filii etiam invitis parentibus (si non egeant; de his longè aliter discurrendum, ut videre est apud Auctores) possunt ingredi religionem: & parentes ipsi, si vel vi, vel dolo, vel fraude aut metu abstrahant suos liberos ab ingressu ad religionem, peccant graviter; & tenentur suum filium sic impeditum in pristinum libertatis statum restituere. Legi potest Epistola S. Hieronymi ad Heliodorum, ubi gravissimis verbis ostendit, DEO in his plus obediendum esse quàm hominibus. Deinde etiam in matrimonio contrahendo non potest filius impe-

diri à parentibus: etsi enim peccet graviter, si contra voluntatem parentum indignam; familiæ futuram opprobrio ducat, matrimonium tamen tenet, nec potest idcirco exhæreditari. Quodsi tamen parentum consilium exquirat, nec consensum impetret, potest contrahere eum se dignâ: quia electio statûs est omninò libera. Less. *l.2.c.40.n.43.* Sanch. *l.4. Mor. c.15.* Fill. *n.20.* Unde ad istam electionem non requiritur facultas parentum, nisi ex quadam decentia.

436. *Præceptoribus* (vel pædagogis) *non exhibui debitum honorem & reverentiam ter.* Possunt hujus rei exempla esse, quæ suprà de Parentibus dixi, præsertim autem, si discipuli non obediant mandatis Præceptorum in materia spectante ad bonos mores. Et potest hæc inobedientia esse peccatum mortale, vel veniale pro ratione materiæ, in qua versatur præceptoris voluntas.

437. *Negligenter studui: Scholarum, aut studiorum tempore lusui vacavi*, vel *otio semel.* Potest esse grave vel leve, prout fuerit obligatio studendi, vel profectum scholasticum procurandi. Haud dubiè enim si filius multo tempore in Academia versetur, & in recessu ab ea ad ædes paternas nihilo doctior sit, quàm fuerit in accessu, gravi peccato se obstringit, quia verè sumptus, eósque non leves fecit frustra: perinde est, ac si eam pecuniam sit verè furatus.

438. *Subsannavi alterum semel.* Subsannatio est actus, quo quis alterius honorem violat cum intentione ipsum confundendi, vel inducendi erubescentiam non sine pertubatione pacis internæ, & tranquillitatis animi; & contingit, cùm quis motu corporis, vel membrorum v.g. naso rugato; labiis extensis &c. ludibrio aliquem habet. Ab hoc specie non differt irrisio & illusio: differt tamen, quòd subsannatio factis; irrisio verbis fiat. Bonac. *de restit. D.2. q.5. p.1. n.15.* Est peccatum mortale ex suo genere, Bonac. *n.21.* Nec tamen una ab altera differt specie, nisi ratione alterius circumstantiæ adjunctæ; si enim fiat in Sanctos, continet malitiam irreligiositatis; impietatis, si fiat in parentes &c. Et sunt hæ circumstantiæ speciatim exprimendæ in hunc modum, *Subsannavi Sanctos semel; parentes bis &c.* Potest tamen subsannatio & derisio fieri peccatum veniale vel ex defectu plenæ advertentiæ, vel ex levitate materiæ; si defectus & contemptus sit parvus. Quandoque etiam nullum peccatum; ut si fiat moderatæ correctionis causâ cum debitis circumstantiis, vel ob convenientem recreationem vel jocum, opportuno loco, & tempore, ac festivè cum debita moderatione, sine derisi contemptu & offensione, in quo tamen diligens cautio est adhibenda.

439. *Alterius confessionem sciens legi semel.* Confessionem alterius scripto consignatam studio legere, grave peccatum est. Reginald. *l.24. c.6. n.121.* præsertim si peccata gravia seu infamantia contineantur: si enim moraliter certus sit (quod tamen vix contingere potest) non nisi minutissima & minimè infamantia eo scripto contineri, tunc si ex mera curiositate legat, non est censendus plus quàm venialiter peccâsse. Laym. *l.5. tr.6. c.14. n.19.* An autem hic teneatur sigillo, quod est confessionis, nondum definio. Quidquid verò sit, certissimum est, eum teneri sigillo

sigillo, seu secreto naturali arctissimo; cujus tamen obligatio ob parvitatem materiæ minuitur; imò si bonum publicum exigat, etiam tollitur. Et hinc licèt, qui peccata mortalia lecta aliis evulgat, peccet mortaliter; solùm tamen venialiter peccat, qui venialia ex tali scheda cognita manifestat. Laym. *l.c.* quin & ab omni peccato excusatur, si ejusmodi evulgatio ad publicum bonum conservandum sit necessaria. Interim tamen nec Judex, nec Prælatus ex sola tali notitia ad criminis inquisitionem aut punitionem procedere potest; imò si processus jam sit institutus, rescindi debet, & pro infecto haberi. Laym. *ibid.* Lugo *de Just. Disp. 37. sect. 12. n. 147. & seqq.* Atque hoc secreto obligatur etiam is, qui schedam Confessionis casu & ignorans legit; licèt enim talis non peccet, cùm incipit legere, teneatur tamen, postquam advertit, qualis sit scriptura, abstinere; alioqui si pergat legere peccabit.

440. *Litteras alienas aperni, & legi sine rationabili causa, & absque tacito vel expresso illius, à quo vel ad quem scriptæ sunt, consensu semel*: vel brevius: *aperni & legi injustè.* Aperire litteras alienas & legere, illo, à quo vel ad quem datæ sunt, rationabiliter invito, est peccatum mortale. Navar. *in cap. Sacerdos. de Pœnit. d. 8. n. 10. & 11.* & in Man. *c. 18. n. 53.* Reginald. *n. 11. & alii*, & quidem apud quosdam Religiosos, etiam reservatum, si litteræ sint à subdito ad superiorem, vel vice versâ, & dolosè retardentur, quò minùs ad eum, ad quem sunt destinatæ, perveniant, vel aperiantur, licèt iterùm claudantur & mittantur. Suar. *T. 4. de Relig. tr. 8. l. 2. c. 18. n. 13.* Idem est de litteris, si adhuc clausæ legantur ad candelam vel solem: tum quia ex tali lectione sequuntur eadem incommoda: tum quia apertio litterarum est prohibita propter lectionem; ergo si hæc sequitur etiam sine apertione, erit illicita: tum quia quæ in fraudem legis fiunt, à lege prohibita censeri debent. Ceterùm ejusmodi litterarum apertio & lectio verè mortale est peccatum, quando timeri potest, secuturum inde notabile damnum infamiæ, aut quodcunque aliud; vel quando justè timeri potest, eâ viâ deveniri posse in notitiam alicujus rei, quam secretam esse multùm expediat; vel quam is, à quo, vel ad quem mittuntur litteræ ita clausæ, optat vel maximè esse occultam: & damnum, quod ex ejusmodi apertione verè ac reipsa sequitur, resarciendum est, sive illud sit in bonis futuræ, sive corporis &c. Et licèt nullum inde sequatur nocumentum, tamen ipsa injuria, quæ fit aperiendo litteras, tanta esse potest, ut nihilominus attentâ qualitate rei, quam quis vult esse secretam, pertingat ad culpam mortalem.

441. Potest verò hæc apertio vel lectio alienarum litterarum quandoque esse tantùm venialiter mala, vel ob inadvertentiam actûs, vel parvitatem materiæ, ut si res contenta sit exigui momenti, quámque adeò parvi æstimet tam scribens quam accipiens litteras: hoc enim peccatum, si nihil aliud accedat, nec prudenter timeatur, solius est curiositatis. Navar. *l.c.* Lugo. *de just. D. 14. n. 148.*

442. Imò quandoque omni culpa vacat eadem apertio & lectio, ut si fiat I. tempore

tempore belli ad avertendum damnum exercitus, reipublicæ. Sic princeps potest aperire litteras non tantùm hostium, sed etiam aliorum, quæ tempore belli ex finitimis hostium locis veniunt. Idem etiam possunt ministri Principum, quoties bono publico judicant esse necessarium. Navar. *l.c.* Reginald. *n.*120. Tenentur tamen hi ministri secreta, quæ legerunt, non propalare perinde ac alia secreta. Imò si certò scirent, nihil in talibus litteris contineri, quod esset reipublicæ damnosum, tenerentur desistere ab earum lectione, quia illud solùm licitum est, quatenus est necessarium ad bonum publicum conservandum. Et idcirco etiam non plus possunt legere, quàm quantùm ad hunc finem sufficit. Reginald. *l.c.* Quin & privatus potest alienas litteras aperire, ex quibus justè timet, aliquod sibi aut proximo damnum parari, ut illud fugiat, aut impediat. II. Superiores Regularium possunt suorum subditorum litteras (modò non mittantur ad superiorem majorem, vel talem, quem statuta eximant, nec ab eo veniant) licitè aperire & legere, sive ex Religionis statuto, sive ex consuetudine. Dian. *p.*3. *tr. R.* 55. III. si ejus, qui mittit litteras, vel ad quem mittuntur, accedat tacitus vel expressus consensus, ut cùm amicus litteras ad amicum, vel socium missas aperiat, ne illius negotia gravem jacturam patiantur, vel ut meliùs peragantur: bonâ interim fide credens, nihil iis contineri, quod is, ad quem mittuntur, velit ab altero ignorari, sed potiùs talem apertionem placituram. Navar. *ad cap. cit. Sacerdos. de pœnit. dist.*6. *n.* 10. & *seqq.*.

443. Quodsi litteras dilaceratas, & ab ipsomet Domino in locum publicum abjectas recolligas, & junctis partibus legas, à peccato saltem mortali excusant te Laym. *l.*3. *tr.*3. *p.*1. *c.* 4. *n.*4. & *alii*, quia hæ litteræ pro derelictis habentur. Nihilominus tamen Rebell. *de just.* *p.*1. *l.*9. *q.*7. *n.*8. & *alii* putant, ejusmodi collectorem peccare graviter & leviter, pro ratione damni &c. ex litteris sic collectis & lectis secuti: & meritò; non enim talis projectio in publicum videtur esse signum sufficiens, quòd, qui sparsit, velit talia fragmenta habere pro derelictis, & esse primò occupantis, ut iis possit pro suo libitu uti: aliàs licitum quoque esset, fragmenta Confessionis Sacramentalis scripto consignatæ in publicum projecta colligere & legere, quod non est ulla ratione admittendum. Vide P. Gobat in perdocto suo Quinario *tr.*5. *c.*19. *n.*80. & in experient. *tr.*7. *n.*857.

444. Ex occasione prædictorum obiter moneo, fas non esse, publicum instrumentum aut chirographum creditoris de præstita solutione, testimonium de nobilitate, doctoratu &c. amissum supplere substituto in locum prioris, quod deinceps pro authentico & originali habeatur: esset enim ejusmodi praxis reipub. tam perniciosa, quàm ulla alia. Covar. *var. resol. c.*2. *n.*3. quem refert & sequitur Laym. *n.*3. quibus adde Sà *V. falsarius.* Mendo.

445. *Furtum grave commissi semel; leveter.* Non est hic necessariò dicendum, quantum id fuerit, quod furto ablatum est v.g. an decem, triginta, octoginta &c. floreni fuerint: est enim hæc circumstantia merè aggravans, quàm Confessio-

fessionis materiam necessariam non esse, jam *p.1. n.86.* dixi, Tamb. *in Meth. Conf. l.2. c.8. §.1. n.1.* Multò minùs necessarium est dicere, an fuerit aurum, vel argentum, aut pannus aut aliud simile : modò explicetur, an fuerit quantitatis notabilis. Reginald. *l.6. n.114.*

446. Quænam verò materia in genere furti notabilis sit, sufficiens ad constituendum mortale? quæ modica nullo Jure seu naturali, seu divino, aut humano definitum est; & idcirco judicio viri prudentis decidendum relinquitur; quæ enim indefinita relinquitur à lege, arbitrio viri boni sunt definienda. *L.1. ff. de jure delib. & cap. de causis. de offic. deleg.* Variæ ergo de hoc sunt sententiæ; quarum aliæ sunt nimis laxæ, ut eorum, qui cum Bannes apud Tamb. *in Decal.* respectu ditissimi Regis admittunt centum aureos : aliæ nimis rigidæ; eorum nempe, qui cum Navar. *in Man. c. 17. n. 3. lit. F.* dimidium Julium vel unum, vel etiam duos admittunt : aliæ mediæ, & moderatæ; & hæ ipsæ adhuc valde diversæ, aliis plus, aliis minùs requirentibus, ut videre est apud Lugo *de just. D.16. s.2. n.22.* Alii reducunt has sententias ad duas fere classes, quarum una gravitatem materiæ in furto desumit ex respectu ad diversas circumstantias, præcipuè personarum, quibus aliquid furto auferatur, scilicet, an sint divites, an pauperes &c. altera absolutè & absque respectu ad has vel illas circumstantias.

447. Verùm ego cum Tamb. *n.1.* & Reginald. *l. 23. c.1. n.18.* existimo, in definienda quantitate mortalis furti necessariò attendendum esse ad personam, seu Dominum rei ablatæ, & ad rem ipsam ablatam : furtum enim in duobus fundatur, videlicet in detrimento, quod proximo infertur, & in ejusdem rationabili involuntario, seu displicentia seu molestia, quam proximus ob rem ablatam, percipit : in quo ipso duo adhuc sunt attendenda, quorum unum est, quàm res ablata Domino fuerit necessaria; alterum, quanti idem eam rem æstimaverit : si enim ea res neque necessaria est Domino, neque is eam magni facit, non censetur gravis fieri injuria per eam ablationem. Unde minus requiritur ad furtum mortale respectu pauperis, quàm respectu divitis; quam enim quantitatem homo dives parvi facit, alius, qui est mediocris sortis seu fortunæ, magni æstimat; & quam hic parvi, pauper magni facit. Ad discernendum autem, quam quisque quantitatem pro magna habeat, putem, potissimùm attendendum ad id, quod cuique pro sua persona & conditione sufficiat ab hominem non infimæ sortis sustentandum per integrum diem : talis enim quantitas humano modo non solet reputari modica.

448. Itaque materiam ad furtum mortale sufficientem, secluso omni alio externo damno, judico, esse unum circiter aureum : respectu communium personarum quatuor vel quinque regales seu julios : respectu demum pauperum, unum vel duos julios. Est autem julius juxta nostram monetam Germanicam decem assium seu crucigerorum, quorum sexaginta conficiunt unum florenum, in Imperio Romano usitatum. Addidi autem *Circiter*, & *Vel*, quia quantitas hæc non potest statui mathematicè, sed moraliter

raliter tantùm; perinde ut nec justa pretia consistunt in indivisibili, nisi sint à lege vel consuetudine taxata. Hinc cùm malitia & gravitas furti dependeat fere à qualitate personarum, non censenda est quantitas esse parva, nec ab ipsis contemnenda, per quam possint comparare sibi bona ad personales suos usus notabiliter utilia. Et quia, quoad pauperes & personas mediocris fortunæ, quantitas proposita videtur sufficere, ad se juxta conditionem suam honestè uno die sustentandum; respectu verò personarum divitum ad alios usus, quia licèt si spectes usum personalem ipsarum, non multùm noceat surreptio unius aurei, notabiliter tamen nocet, si spectes alios usus, ad quos per talem quantitatem notabiliter juvarentur, v.g. ad solvendum servo stipendium, aut ad subveniendum alteri cuipiam domesticæ necessitati &c. Neque si illi abundent, flocci faciunt rerum suarum abusum, sed eas non minùs tutas esse volunt ab injuria, quàm velint alii. Et hæc de quantitate furti mortalis: quâ minorem qui assignaret, nimis durus esset, quòd ob rem tam parvam peccati mortalis, atque adeo æterni supplicii reum constitueret: qui verò majorem assignaret, in qua daretur excusatio à mortali, viam aperiret ad furta liberiùs perpetranda.

449. Nec solùm in furto attendendum est ad qualitatem ipsius personæ, sed etiam ad voluntatem ejusdem, quàm ei surreptio displiceat & adversetur; sicut enim potest in furto fieri peccatum veniale ratione parvæ materiæ, ita etiam ex imperfectione invitæ voluntatis domini peccatum veniale fieri potest, quod alioqui mortale foret. Nam ad acceptionem, in qua consistit natura furti, perinde requiritur, ut ipsa fiat domino invito, ac ut sit rei alienæ: quod bene notandum est uxoribus, liberis, domesticis, inter quos etiam amici sunt reputandi; in his enim major quantitas ad furtum mortale, requiritur, quàm in extraneis.

450. Et quoniam furta minuta frequentissima sunt, quæ à fidelibus ad Sacrum pœnitentiæ tribunal perferuntur, idcirco, ut quid de iis tenendum sit, sub unum conspectum dem, rem sic accipe. I. qui rem exigui valoris surripit, cùm adfuerit animus surripiendi in notabili quantitate, v.g. qui cùm surripit nummum plumbeum, voluit furari aureum, peccat mortaliter; non enim id, quod furto ablatum est, sed mens furantis attenditur, ut ex S. Hieronymo habetur. 14. q. 6. cap. fin. II. qui animo furandi magnam quantitatem, incipit furari modicam, in singulis peccat mortaliter; voluntas enim tendit in objectum grave: singulæ tamen illæ acceptiones non habent gravem furti externi malitiam. III. qui sine dicta intentione successivè pervenit ad materiam notabilem, peccat mortaliter ultima acceptione: nisi vel inter hanc & priores acceptiones intercedat mora notabilis, ratione cujus læsus non videatur graviter ferre ultimum furtum, vel ante eandem ultimam acceptionem habuerit quis seriam voluntatem restituendi priorum furtorum materiam: propter ejusmodi enim retractationem ultima illa surreptio nullam amplius cum prioribus habet connexionem, & ipsa in se est levis. Dian. p. 3. tr. 6. R. 25. Idem est, si quis in aliis materiis in unam coalescen-

lescentibus, ante ultimam actionem, quâ completur sufficiens ad peccatum mortale materia, de prioribus culpis doleat, & restituendi habeat voluntatem. IV. qui ex industria & consilio congregandi magnam summam à diversis modicum quid furatur, peccat mortaliter, v. g. utendo statera vel mensurâ dolosâ, accipiendo à pluribus modicam gabellam &c. modus enim iste augendi rem suam humanæ societati valde repugnat, & est omni reipublicæ bene institutæ apprimè pernicious, quin & DEO exosus juxta illud *Proverb.* 20. Pondus & pondus, mensura & mensura, utrumque abominabile est apud DEUM. V. si plures communi consilio simul vel successivè faciant uni eidémque personæ plura furta parva, quæ simul sumpta graviter noceant, peccant singuli mortaliter; singuli enim sunt causa totius damni. At si singuli seorsim & independenter ab aliis modicum quid furentur, nullus eorum, etsi furti ab aliis commissi sit conscius, peccat mortaliter, nisi fortè videat simul ab aliis modicum accipientibus vastari v. g. vineam, exhauriri ærarium &c. ratio enim tunc dictat, singulos graviter obligari ad abstinendum, nisi enim singuli prohiberentur graviter, damnum gravissimum inferretur domino. VI. qui, postquam pervenit ad materiam notabilem, committit rursus furta levia, peccat in singulis mortaliter, si memor prioris furti, & cùm possit, nolens illud restituere, furetur: quia voluntas in posterius furtum non fertur solitariè, sed simul cum præcedente summa, quæ gravis est. VII. Furta esculentorum, & poculentorum, quæ à famulis committuntur, si sint de rebus ordinariis claudi non solitis, & in proprium commodum auferantur, non autem ut vendantur, etsi paulatim perveniant ad notabilem quantitatem, non sunt peccata mortalia, quia tunc censetur dominus tantùm quoad modum, non quoad substantiam invitus. Sanch. *l.* 7. *Mor. n.* 31. Laym. *l.* 3. *tr.* 3. *p.* 1. *c.* 1. *n.* 8. Less. *l.* 2. *c.* 12. *n.* 48. qui tamen *n.* 50. monet Confessarios, ne facilè in furtis etiam minutis dissimulent, sed pro conditione & capacitate personarum, semper aliquam restitutionem injungant, quæ fiat vel reddendo eandem rem, si exter, vel pretium rei; vel jubeant majori obsequio, quàm ex contractu teneantur, compensare, ut hoc modo ab hujusmodi peccatis absterreantur. VIII. Famuli tenentur ex lege charitatis, ne res dominorum per fures auferantur, impedire, si facilè & sine notabili suo damno possint: ex justitia verò solus ille, cui cura penûs custodiendæ demandata est: qui proinde solus ad restitutionem tenetur. Less. *c.* 15. *n.* 74. Laym. *tr.* 2. *c.* 5. *n.* 7.

451. Sed jam redeamus ad principium, & quid furtum sit, quale peccatum, & quotuplex, paucis explicemus. Est ergo furtum rei alienæ acceptio domino rationabiliter invito. Est peccatum ex suo genere mortale: potest fieri veniale ex parvitate materiæ, & ex imperfectione voluntatis invitæ. Imò potest esse omnino nullum, ut si dominus sit irrationabiliter invitus, quod contingere potest, cùm quis in extrema necessitate constitutus accipit id, quod ad eam depellendam sufficit, & requiritur: imò hoc casu omnino non est furtum. Pri-

ma enim rerum divisio facta est ea conditione, ut, si necessitas occurret, antiquum suum statum recuperarent, & denuo, saltem quoad usum, inciperent esse communes pro articulo præsentis necessitatis. Quodsi aliquis necessitatem etiam extremam patiatur in bonis, quæ natura non voluit esse omnibus communia, qualis est status nobilis aut opulentus, non poterit propria auctoritate alteri quidquam surripere, quod ad eum statum conservandum est necessarium. Lugo *D.16. de just. s.7. n.160.*

452. Præter varias furti divisiones duæ sunt præcipuæ & huc faciunt. Una est in furtum simplex & qualificatum. Simplex est, quod suprà definitum est, & nullâ circumstantiâ, quæ speciem mutet, vestitum. Qualificatum est, quod cum circumstantia alia & quandoque tali, quæ etiam speciem mutet, conjunctum est: & est præcipuè duplex, sacrilegum, & violentum; istud est, quod fit per quandam violentiam, & dicitur Rapina; illud verò tripliciter fit. I. Cùm res sacra v.g. calix consecratus, in quocunque loco existat, surripitur. II. Cùm res sacra, v.g. idem calix, vel res Ecclesiæ propria, v.g. pecunia ex loco sacro, nempe ex Ecclesia, furto sublegitur. III. Cùm res profana quidem est, sed Ecclesiæ per modum custodiæ singulariter tradita; vel per modum pignoris, depositi, mutui &c. accommodata. In aliis casibus ratio sacrilegii in furto non reperitur: & ideo si quis alicui diviti in Ecclesia existenti crumenam, aut sellam ad majorem ejusdem commoditatem in Ecclesia positam furetur, non committit sacrilegium: sicut nec is, qui Parocho, quamcunque demum rem, quam ille proprio, non Ecclesiæ nomine, possidet, furatur: & ideo non debet ista, nisi ut simplex furtum confiteri. At verò furtum sacrilegum unum ab altero non differt specie. Tamb. *l.2. in Meth. Conf. c.5. §.2. n.5.* Et ideirco sufficit dicere; *Sacri egum furtum grave commisi semel.* Et quoniam rapina etiam continet circumstantiam specificam, ideo & hæc specialiter est manifestanda in hunc fere modum. *Rapinam in re gravi commisi semel.*

453. *Vectigal defraudavi bis.* Sermo est de vectigali evidenter justo: si enim vel certum sit, vel probabile, vel etiam dubium tantùm, esse injustum, in conscientia non esse solvendum, etiam cùm petitur, communis est sententia. Vectigal ergo justum eo modo solvendum est in conscientia, quo lex illud imponens obligat. Lugo. *D.36.s.4.n.39.* Potest autem ea lex condi vel I. ita, ut solvatur vectigal, licèt non petatur; vel II. ita, ut nemo teneatur id solvere, nisi petatur; vel III. ut obliget solùm ad pœnam, si fortè quis deprehendatur id non solvisse. Quonam autem modo lex hæc de facto obliget, non est facile dicere. Existimem, omnino probabile esse, eam legem in conscientia sub peccato non obligare, cùm sit pœnalis, saltem mixtim: communis autem sententia habet, leges pœnales etiam mixtas, præsertim civiles, sub peccato non obligare. Nihilominus tamen consilium Molinæ apud Lugo. *n.43.* observandum est, nimirum monendum esse populum ad solvenda tributa, & bene de iis judicandum, & ante factum omnino consulendum, ne de-

fran-

fraudentur : post factum verò & tributum jam defraudatum, posse defraudatorem à restitutione excusari.

454. *Salarii defectum tacitè compensavi semel.* Salarium est merces laboris, & debetur famulis, & operariis, quamdiu laboraverint, aut per ipsos non steterit, quin, postquam conducti sunt, laboraverint. Nec ferè major querela est, quàm ministrorum, qui Principibus aut aliis magnatibus suam locaverunt operam, se non habere competens salarium. Sed hi in memoriam revocent, salaria, etiam cùm justa sunt, non consistere in indivisibili, sed suam habere latitudinem, ita ut eorum alia consistant in summo gradu, alia in medio, alia demum in infimo.

455. Jam si quis convenit cum domino de pretio justo, licèt infimo, non potest sibi facere compensationem, quia nulla ipsi irrogatur injuria. Bonac. *de restit. D.3. q.7. p.4. n.3.* Hinc sartores, qui cum domino vestis convenerunt de justo pretio, quamvis infimo, non possunt absque ipsius voluntate, saltem præsumptâ, retinere sibi reliquias notabiles panni vel serici titulo modici pretii. Dian. *p.3. tr.6. R.16. & p.4. R.176.*

456. Quodsi tamen stipendium sit infimo, sed adhuc justo, minus, duo sunt præcipuè consideranda. I. an famulus, sciens eam tenuitatem, nihilominus sponte, & verò etiam cum precibus, ut admittatur, nullo singulari ipsius domini conductoris commodo, paciscatur de eo stipendio; tenetur enim tunc eo esse contentus, nec potest quidquam amplius petere, aut tacitè compensare: sicut enim merces, ita & operæ ultroneæ vilescunt. Bonac. *D.3. de restit. q.7. p.3. n.6.* Laym. *l.3. tr.3. p.1. c.1. n.10.* Quodsi verò famulus dura necessitate compulsus consentit in tam tenue stipendium, quia nimirum nunc non est, cui suam operam majori pretio locari possit, nec is, cum quo nunc agitur, plus dare vult, stipendium ex justitia supplendum est usque ad æquivalentiam, præsertim si istius famuli opera fuit ipsi necessaria & valde utilis. Less. *l.2. c.12. d.10. n.63.* Bonac. *de restit. D.1. q.ult. p.2. n.16.*

457. Considerandum est II. an cum tenuitate stipendii conjuncta sint alia emolumenta, eáque non modica, quibus servitium præstitum vel præstandum videtur sufficienter compensari, v. g. commoditas studendi, opificium, artem musicam, seu vocalem seu instrumentalem &c. addiscendi, spes promotionis ad majora officia, beneficium &c. hæc enim sunt magno æstimabilia, & idcirco meritò venire possunt in partem stipendii. Quodsi jam famulus tali domino suam locet operam cum animo tale aliquod emolumentum percipiendi, & dominus hanc famuli mentem advertat, ex Justitia tenetur supplere, si famulus nihil eorum, quæ speravit, percipiat: quia hoc tacitè in contractum venit. Less. *l.c.* modò interim id sedulò caveat famulus, ne intendat hoc pacto dominum obligare ad procurandum beneficium Ecclesiasticum: hæc enim esset Simonia. Less. *c. 24. d.4. n.26.* Quando verò famulus obsequia, stipendio majora, velit gratis liberali animo, ex pietate &c. præstare, dominus ex justitia illi nihil debet, sed solùm ex gratitudine. Bonac. *D.1. q.ult. p.2. n.15. & D.3. q.7. p.4. n.5.*

458. Sed quid si famulus nullo sui la-

boris determinato pretio ſuam alteri addicat operam, ſed in Domini arbitrio relinquat, poteritne Dominus dare, quod lubet? Non poterit: tenetur enim dare ſaltem infimum; cùm famuli mens nullo modo ſit, ut Dominus quantitatem pretii determinet ex mero ſuo arbitrio, ſed ex æquitate, quæ omnino requirit, ut detur ſaltem infimum juſtum. Leſſ. *n.*24. Bonac. *dictâ p.*4. *n.*10.

459. Nec eſt ſtipendium, etſi famulus propter morbum, quo detinetur, laborare nequeat, diminuendum pro tempore infirmitatis; ſi quidem conſuetudo & conventio id ita ferat. At ſeclusâ iſtâ conſuetudine vel conventione non eſt ſolvenda merces pro tempore morbi: quia ſtipendium ſolvitur ob operas quotidianas. Bonac. *n.*13. *& alii*, quos refert. Neque enim Dominus tenetur ex juſtitia facere expenſas in ægrotum famulum; non enim ullo jure conſtat, hanc obligationem, ſecluſa conſuetudine aut pacto, ad Dominum ſpectare, modò famulus non exiſtat in extrema vel gravi neceſſitate; tunc enim Dominus tenetur ſaltem ex lege charitatis famulo ægro ſubvenire. Bonac. *l. cit.*

460. Quin nec famulo, qui termino nondum elapſo decedit à famulitio, debetur tota merces, ſed tantùm pro rata temporis præteriti, niſi pactum vel conſuetudo aliud permittat; aut etiam compenſatio damni, quod Dominus ex præmaturo iſto diſceſſu patitur, exigat: tunc enim vel totum ſtipendium negari poteſt, vel ſaltem quantum reſpondet damno illato. Bonac. *n.*12.

461. Ceterùm, ſi operario, famulo, vel cuicunque alteri officiali non omninò certum ſit, ſtipendium conſtitutum eſſe infrà infimum juſtæ mercedis gradum, non poterit ex rebus Domini facere compenſationem: quia in dubio, an aliquid ex juſtitia debeatur, non habet locum compenſatio, ut Fill. *tr.*36. *c.*6. *n.*103. Leſſ. *dicto dubio* 10. *n.*48. & alii communiter meritò docent. Quando autem conſtitutio mercedis clarè injuſta eſt, tunc enimverò poterit fieri tacita compenſatio. Fill. *n.*105. Leſſ. *n.*63. Bonac. *D.*1. *de reſtit. q.ult. p.*2. *n.*16. Laym. *l.*3. *tr.*3. *p.*1. *c.*1. *n.*10. Tolet. *l.*5. *c.*15. qui inſuper rectè monent, id locum dunt axat habere, cùm modus alius juſtam mercedem commodè impetrandi non ſupereſt (nam ſi talis modus ſuppetat, peccabit quidem occultè accipiendo, ſed ad reſtitutionem non tenebitur. Tolet. *l. c. & alii.*) nec plus accipiatur, quàm debetur, neque ſcandalum aut aliud grave incommodum alteri ſequatur. Longè aliter docuerunt illi, quorum ſententia eſt propoſitio 37. inter 65. à S.D.N. Innocentio XI. prohibitas.

462. Eodem modo diſcurrendum eſt de filio v.g. mercatoris, vel caupons, qui adminiſtrat bona parentis: nam & hic, ſecluſa alia ſeu tacita ſeu expreſſa conventione, poteſt à patre exigere ſalarium, perinde ut alius extraneus, cui quoad hoc comparatur, & ſi id impetrare non poſſit, vel exigere non auſit, poteſt clàm accipere. Dian. *p.*4. *tr.*4. *R.*66. *& alii:* quod Laym. *cit. tr.*4. *c.*8. *n.*6. judicat probabile, & ipſis etiam Confeſſariis favorabile eſt, ut cum tali filio familias mitiùs agant, nec facilè urgeant ad reſtitutionem, niſi ultra æſtimationem ſui laboris aliquid acceperit.

463. Ne

463. Ne verò isti, qui queruntur sua stipendia esse justo minora, seipsos, velut suspecti in propria causa judices, decipiant, & janua illis patefiat ad injustam stipendii determinationem, ea non est ipsorum arbitrio relinquenda, sed ex loci, in quo ejusmodi operarii, famuli vel officiales occupantur, consuetudine communiter receptâ taxandum. Id ergo censebitur esse justum stipendium, quod alii ejusdem sortis & conditionis operarii, famuli &c. communiter accipiunt; seu quando non desunt quàm plurimi alii, qui sponte, nulla necessitate &c. compulsi inservire velint pro eodem stipendio: res enim tanti valet, quanti æstimatur: vel quando de tanto pretio liberè convenitur inter herum & famulum. Less. *c.* 24. *d.* 4. *n.* 23. Bonac. *d.* 3. *q.* 7. *p.* 4. *n.* 9. Fill. *tr.* 36. *c.* 6. *n.* 102. *& seq.* sicut enim contractus præsumitur celebrari juxta loci consuetudinem, ita etiam taxari pretium rerum, v. g. laborum à famulis exhibitorum. Illud interim extra æstimationem non est dimittendũ, quod etiam jam suprà insinuavi, quòd, sicut multitudo vendentium minuit pretium mercis, ita & multitudo cupientium suam alteri operam locare, quantitatem stipendii seu mercedis. Molin. *T.* 1. *tr.* 2. *D.* 83. Vasq. *de restit. c.* 5. §. 1. *d.* 10. quos refert & sequitur Laym. *tr.* 3. *p.* 1. *c.* 1. *n.* 10. quibus adde Lessium *c.* 12. *d.* 10. *n.* 63.

464. *Auctarium pretii ex rebus alienis venditis comparati mihi servaviter.* Sunt quibus Dominus vestem, libros, aut simile quid vendendum committit, designato pretio: & hi *proxenetæ* vocantur; suámque domino venditori operam exhibere possunt, vel gratis, vel constituta mercede pro labore & diligentia in venditione rei adhibenda, vel cum expresso vel tacito pacto de retinendo excessu. Si primum, proxeneta nec excessum pretii ex re vendita comparati retinere potest, nec quidquam aliud ex justitia exigere. Si secundum, iterum non potest retinere illum excessum. Nec refert, quòd dominus pretium designaverit: non enim ideo proxeneta præsumere potest, dominum velle ipsi eum excessum, velut laboris & industriæ præmium relinquere, cùm de mercede sit utrinque conventum: & designatio pretii videatur solùm facta, ne res minori pretio vendatur, non autem ne majori, si fortè occasio ferat: hic enim debet esse sensus mandati. Si tertium, potest retinere excessum pretii. Tacitum autem pactum intervenire censetur, si dominus commiserit proxenetæ venditionem nullo pro ejus labore & diligentia stipendio promisso: censetur enim pro stipendio concedere id, quod ultra pretium designatum acquisitum est, modò non nimium excedat diligentiam, & laborem; non enim mens domini videtur esse, de excessu nimis magno retinendo, sed de eo, qui industriæ & labori respondeat. Less. *l.* 2. *c.* 21. *d.* 19. *n.* 138. Bonac. *D.* 1. *de restit. q.* 2. *p.* 6. *n.* 16. Fill. *tr.* 35. *c.* 6. *à n.* 144. Lugo *D.* 26. *de just. s.* 9. *n.* 199. *& seqq.* Palaus *tr.* 32. *D.* 4. *p.* 16. *& alii.* Quando autem famulo res committitur vendenda, tenetur excessum domino referre, si ordinariam duntaxat & moralem industriam adhibuit in vendendo; ad hanc enim ex famulatu tenebatur: si autem per industriam extraordinariam rem pluris vendidit, quàm communiter valeat, potest retinere, quod supersit, utpote fru-

fructum suæ industriæ. Tamb. *de sacrif. l.3. c.1. §.5. n.16.* prope finem. Bonac. *D.1. de restit. q.2.p.6.n.19.*

465. Quodsi verò proxeneta rem illam pretio à Domino indicato sibi compararet, & postea suo nomine pluris venderet, non faceret contra Justitiam, ac proinde nec ad restitutionem obligaretur: quia eam justo pretio sibi à Domino comparavit, & postea justo pretio suo nomine vendidit. Bonac. *n.17.* nisi fortè Dominus expressè ei mandâsset, ut rem venderet tanti, quanti intra latitudinem justi pretii vendi posset: tunc enim teneretur eam diligentiam adhibere, & rem illam eo pretio, quod alii obtulissent, sibi vendicare. Less. *n.139.* Fill. *n.146.* Ut autem sciri queat, an mediator ille rem suo vel mandantis nomine vendere voluerit, videndum est, quo animo fuerit, voluissétne rem illam, si quocunque casu vel tempore periret, sibi potiùs, quàm alteri perire; hic enim animus indicio esset, illum rem, utpote sibi emptam, suo, non alterius nomine vendidisse. Lugo *n.152.* Ex quibus breviter

466. Patet, quid sentiendum sit de sartoribus, quibus, cùm ex mandato alterius emunt pannum vel sericum pro veste conficienda, mercatores solent aliquid de pretio remittere: poterunt enim sartores eam partem retinere, si sincerè ac fideliter agant negotium illius, pro quo mercem emunt, neque apud alios mercem æque bonam minori illo pretio reperissent. Lugo *n.153.* Fill. *n.149.* Dian. *p.1. tr.8. R.26.* Bonac. *n.15.* Aliud est, si ejusmodi mandatarius rem mandantis non gerat utiliter, v.g. si accedat ad officinam alicujus, ibíque rem majori pretio emat, quàm empturus fuisset, si ad alterius officinam accessisset: tunc enim teneretur incrementum pretii restituere, eò quòd inscio & invito illo, cujus negotium suscepit, infideliter egerit: cùm mandatum illi commissum intelligatur, ut minoris emat, quantum potest. Bonac. *l.c.* Idem est de œconomis, & quibuscunque aliis seu famulis seu ancillis ad forum missis, ut cibaria &c. emant: nam & hi non possunt sibi servare eam pretii partem, quam post nundinationem ex pretio æstimationis detraxerunt.

467. *Rem furtivam emi semel.* Si quis id bona fide faciat, de vitio rei nihil sciens, vel dubitans, non peccat quidem emendo; tenetur tamen rem illam restituere, si adhuc apud emptorem extet in se vel æquivalenti; vel certè in quantum factus est ditior. Quodsi autem mala fides intercessit in ea emptione, emptor & peccavit, & æquè tenetur ad restitutionem faciendam, vel Domino rei, ut Bonac. *q.4. p.1. n.1.* docet, etsi pretium solutum non esset recuperaturus; vel, quod Lugo *D.17. s.2. n.37.* Dian. *p.2. tr.3. Miscell. R.4. & alii* docent, ipsi furi, ut ab eo recuperet suum pretium; quia non constituit rem pejori loco, quàm fuerit antè, & consequenter Domino non infert damnum. Ex quibus obiter

Patet, Eos, qui à sartoribus emunt fragmenta panni seu vestium, peccare: ut Villalob. apud Dian. *p.4. tr.4. R.176.* tradit; licèt Sanch. apud eundem Dian. excuset eos, qui ista emunt à sartoribus magistris, eò quòd his plerumque detrahatur plus à mercede justa, quàm mereantur ista fragmenta, adeoque licitè ea retineant.

468. Pe-

468. *Pecunias à parentibus ad necessaria comparanda* (vel ad victum, ad libros emendos) *collatas in notabili quantitate inutiliter consumpsi semel*: v. g. in lusus, compotationes &c. Et est ipsis facienda restitutio, si constet, eam profusionem contra ipsorum voluntatem esse factam.

469. *In lusu defraudavi alium re gravi semel: re levi ter.* Ludus est certamen quoddam susceptum ad competentem animi oblectationem, cui, ne omnino langueat, adjungi quandoque solet pactum vel contractus, ut victori res ab utroque exposita cedat. Ex natura sua non est illicitus, si debitæ concurrant conditiones, & aliunde non interveniat scandalum, aut justa prohibitio, aut nulla se iniquitas misceat, aut peccandi occasio. Conditiones autem ad ludum justum & licitum requisitæ sunt fere hæ. I. est, ut ludens possit liberè disponere de re, quam ludo exponit: aliàs non poterit dominium rei illius in alium transferre. Et ideo qui à Religioso, non potente alienare, lucratus est, tenetur restituere. Laym. *l.3. tr.4. c.21. n.5.* & alii. II. Ut alter alterum ad ludum non pertrahat per vim, opprobria, dolum, aut aliam injuriam. Bonac. *D.2. de restit. q.3. p.2. n.1.* Tamb. *l.8. in Decal. tr.2. c.9. §.1. n.5.* Lugo *de just. D.31. s.2. §.2. n.28.* Less. *l.2. c.26. d.2. n.9.* aliàs qui metu incusso alterum ad ludum pertraxit & lucratus est, tenetur restituere. III. ut ludens non utatur fraudibus: de qua conditione postea pluribus. IV. ut utriusque colludentis sit æqualis conditio: in contractibus enim servanda est æqualitas, nisi contrahentes cedant suo jure. Et ideo qui ludendi peritiâ alterum longè superat, cer-

tùsque adeò mortaliter est, se lucraturum, non potest lucrum acquisitum retinere; etsi nullam aliam fraudem, vel simulationem, quâ alium ad ludendum induceret, adhibuerit. Lugo §.4. *n.46.* Dian. *p.4. tr.4. R.186.* & *p.7. tr.9. R.29.* Bonac. *n.4.* Si tamen imperitior alterius colludentis excessum, vel ab eo monitus, vel alia ratione nôrit, & nihilominus velit ludere, Dian. *p.7. tr.9. R.31.* Bonac. *l.c.* & alii communiter docent, peritiorem posse lucrari, quia scienti & volenti nulla fit injuria. Sed Lugo *n.50.* id non admittit, nisi ex circumstantiis præsumatur spontanea donatio, uti præsumi potest, si res sit parva, vel quando alter generosus & liberalis est, vultque eâ jacturâ ludi delectationem emere.

470. Ceterùm fraudes, quibus inter ludendum utimur, aliæ sunt licitæ, aliæ illicitæ. Illæ sunt, quæ vel ex mutuo consensu, saltem tacito, vel juxta regulas ludi, aut consuetudinem receptam adhibentur; & numerantur fere hæ. I. si quis advertens, se certò lucraturum, auget sponsionem, vel, ut augeat adversarius, simulat metum. II. si quis sciat, se inferiores chartas habere, atque ideo se vincendum, potest simulare, & augere sponsionem, ut alter timeat, & recuset, ac relinquat ipsi, quod erat appositum. III. si inspiciat chartas alterius ex sola ipsius negligentia, & absque fraude. IV. Potest tacere, si videat alterum in numerandis signis errare, aut plures accipere chartas, quàm deberet: ob quem excessum debeat postea perdere, quod est appositum. V. si inter ludendum discat à tergo nôsse chartas, quas antè non signavit, nec novit. VI. Potest quis numerare pauciora pun-

cta, quàm habet, &, postquam adversarius exhibuerit plura, potest ipse licitè exprimere, quæ habet, & sic lucrari. Lugo *n.*34. Dicast. *de just. l.*2. *D.*5. *d.*3. *n.*9. Diana *cit. p.*7. *tr.*9. *R.*43. & alii.

471. At verò fraudes illicitæ sunt. I. Si quis chartas occultis notis designet, ut eas à tergo dignoscat. II. Si plura puncta in se numeret, vel pauciora in adversario. Si tamen videat, adversarium non omnia puncta numerare, quæ si numeraret, lucraretur, non tenetur illum admonere: hæc est enim lex ludi, ut error proprius noceat erranti. Sed nec circumstantes tenentur ex justitia de illo errore monere, nisi ea cura illis esset demandata. Lugo *n.*36. Bonac. *n.*2. & alii, quos Diana *R.*44. refert. III. si primum locum ex industria occupet, quando non ad se, sed ad adversarium attinebat: & is multùm confert ad lucri eventum. IV. si defraudet numerando pecuniam, ludo perditam, & debitam. V. si arte componat chartas, ut non casu, sed ex certa dispositione sibi meliores obveniant. VI. si dicat & fingat, se habere chartas, quas non habet, & adversario credente & non curante, sua fictione vincat. VII. Si ex industria ita se componat, ut sui adversarii chartas videre possit: secus, si casu & ex negligentia adversarii eas videat. VIII. Si ab aliquo circumstantium per signa accipiat notitiam de chartis adversarii, ut videlicet scire possit, quando debeat acceptare, vel recusare adversarium, augentem sponsionem. Lugo *n.*35. de quibus etiam Diana *R.*44. *& seqq.* videndus est. Qui his fraudibus utitur, tenetur restituere saltem id, quod est iniquè lucratus. Bonac. *n.*6.

472. Denique etiam preces & alia pia opera v.g. pro animabus purgatorii solvenda proponi possunt, modò in iis postea persolvendis debita reverentia adhibeatur. Lugo *s.*1. *n.*5. Bonac. *p.*1. *n.*8. Dian. *R.*41. Nec est, si preces in ludo honesto utrinque solvendæ proponantur, periculum ullius simoniæ incurrendæ; sicut esset, si uno preces proponente, alter quid temporale solvendum proponeret: rem enim spiritualem pro spirituali commutare, non est prohibitum, nisi de Jure humano in certis materiis, v. g. in beneficiis.

473. *Detrahentibus famæ alienæ in re gravi aures præbui semel: in re levi bis:* Qui est causa gravis detractionis, tacitè vel expressè ad eam alterum impellendo ac movendo, peccat mortaliter contra charitatem & justitiam: contra charitatem quidem, quia infamanti præbet scandalum. Arg. *cap. Ille, qui & seqq.* 22. *q.*5. contra justitiam verò, quia dat causam injustæ infamationis. Lugo *de just. D.*14. *s.*8. *n.*123. Laym. *l.*3. *tr.*3. *p.*2. *c.*3. *n.*14. Bonac. *de restit. D.*2. *q.*4. *p.*11. *n.*1. Fill. *tr.*40. *c.*4. *n.*121. Less. *l.*2. *c.*11. *d.*4. *n.*19. Quod si tamen utrique exiguum detrimentum à delinquente inferatur, veniale tantùm peccatum est: sicut & si quis arbitretur, detractionem fore levem, detractor verò præter intentionem erumpat in gravem. Laym. *l. c.*

474. Quin & is, qui, etsi non sit causa detractionis, eâ tamen auditâ delectatur, peccat ex suo genere mortaliter contra charitatem: hoc enim ad odium spectat, si delectatio de jactura alienæ famæ per se & directè in eam tendat. Bonac. *n.*4. si verò per accidens ob detrahentis facun-

facundiam, rei novitatem, est peccatum veniale. Bonac. *n.* 5. Laym. *l. c.*

475. Quodsi verò auditor neque sit causa injusta infamationis, neque eâ auditâ delectetur, adhuc peccat mortaliter contra charitatem, si, cùm absque gravi suo incommodo possit, non impediat, vel redarguat, sive expressè, sive tacitè; quod fit v. g. discedendo, sermonem avertendo, vultum tristem exhibendo: nam aquilo dissipat pluviam, & facies tristis linguas detrahentium. *Proverb.* 25. At si non impediat, vel ex verecundia rationabili ob auctoritatem detrahentis, vel ex metu alicujus non levis mali, sibi alioqui certò vel probabiliter eventuri; vel quia non sperat, se sua admonitione quidquam profecturum, omnino non peccat. Bonac. *n.* 7. Lugo *à n.* 126. Quod autem attinet ad delectationem de detractione, debet se accusare, ut *n. præc.* dixi: de inductione verò ad detrahendum, ut paulò post de scandalo dicetur.

476. *Cum proximo rixatus sum semel.* Rixa vulgariter confundi solet cum contentione, sed non rectè: hæc enim in verbis consistit, illa in factis proximum lædentibus; & definiri solet: altercatio factis, quibus unus alterum lædere conatur, exercita, v. g. in lutum projiciendo, cædendo pugnis &c. unde est quoddam bellum auctoritate privata susceptum. Est peccatum mortale ex suo genere, saltem ex parte invadentis. Fill. *tr.* 28. *c.* 9. *n.* 201. nam ex parte invasi vel nullum est peccatum, si sit ad justam sui defensionem, nec excedat modum inculpatæ tutelæ: vel solùm veniale, si eum modum excedat parùm: si enim excedat notabiliter, erit etiam mortale. Fill. *n.* 202. Potest quoque fieri veniale ex parvitate materiæ, ut fit, cùm parvi pueri inter se pugnis decertant. Coninch. *de charit. D.* 32. *d.* 1. *n.* 1. *Discordiam gravem seminavi semel: levem quinquies.* Quid discordia sit, & quale peccatum, *n.* 145. explicatum est.

477. *Inimicitias graves seminavi semel: leves ter.* Est autem inimicitia nihil aliud, quàm odium, quo personæ alicui malum volumus, vel quia nobis molesta est, & vocatur odium abominationis; vel præcisè quia malum ipsius est; & vocatur odium inimicitiæ. Utrumque est ejusdem speciei, & ex suo genere peccatum mortale: fit veniale ex defectu advertentiæ, vel parvitate materiæ.

478. Et quoniam occasio ita fert, addamus pauca de dilectione inimicorum. Itaque tenemur I. Inimicos non tantùm non odio prosequi, sed etiam eos positivè amare: id quod *Matth. 5. v.* 43. expressum est his verbis: *Ego autem dico vobis: diligite inimicos vestros.* Hinc de malo inimici non licet gaudere, quia malum ipsius est, v. g. non possumus gaudere, hostem insigni clade esse ad internecionem deletum; præcisè ex eo, quod strages ista sit ipsi illata: hoc enim est peccatum mortale, cùm malum sit magnum. At verò de eadem clade gaudere idcirco, quia per eam à Republica remotum est tam grave flagellum, non est peccatum: quia gaudium non tendit in cladis illationem, sed liberationem à malo, quod alioqui incumbebat Reipublicæ. II. Tenemur inimico in necessitate constituto succurrere: & III. eum à generali affectu, & beneficiis, quibus alios prosequimur, non excludere. Coninch. *de charit. D.* 24.

d.6. n.85. Suar. *de charit. D.5. ſ.5. n.7. & alii*: nam neque DEUS inimicos ſuos à generali affectu omnes ſalvandi, & communibus beneficiis, quæ humano generi præſtat, excipit: facit enim Solem ſuum oriri ſuper bonos & malos. Et ideo peccat, & quidē ex genere ſuo mortaliter, qui, cùm orat pro aliqua cōmunitate, excludit inimicum, nolendo illum eſſe participem ſuarum precum. Si tamen cauſa juſta aliud ſuadeat, non eſt illicita ea excluſio à communibus beneficiis. Sic ſi eleemoſyna impertienda non ſufficiat omnibus, poſſunt excludi calumniatores: tunc enim excludis inimicos, non quia inimici ſunt, ſed quia non potes omnibus ſuccurrere. Coninch. *n.* 87.

479. At verò ſpecialia benevolentiæ, amicitiæ, & familiaritatis ſigna nemo tenetur inimico exhibere. Coninch. *n.*89. *& alii apud ipſum:* quia nemo plus tenetur diligere inimicos, quàm alios: ſed aliis non tenemur ſemper ſpecialia benevolentiæ ſigna exhibere; ergo nec inimicis. Hinc I. qui diſſolutâ amicitiâ aut familiaritate, quam cum altero habuit, non vult illum alloqui, ſalutare, aut in priſtinam familiaritatem admittere, non tenetur: ſicut nec tenetur inimicum ægrotum inviſere, mæſtum ſolari, hoſpitio excipere &c. hæc enim ſunt ſigna benevolentiæ particularia, quæ communiter non ſolemus omnibus exhibere. Coninch. *n.*91. Suar. *n.*8. *&* 9. Laym. *l.*2. *tr.*3. *c.*4. *n.*2. Quodſi autem inimicus prius te ſalutet & alloquatur, non ſolùm contra urbanitatem, ſed etiam contra charitatem eſt, non reſalutare. Bonac. *d.*3. *de char. q.*4. *p.*3. *n.*4. modò, ut idem notat, ſalutatus non ſit longè eminentioris conditionis. Imò ſi petat veniam, debes eam dare, & injuriam illatam remittere. Bonac. *n.*5. cum Reginaldo *l.*17. *n.*124. Valen. *T.*3. *D.*3. *p.*3. & aliis, quos refert. Regulariter verò is, qui potiùs offendit, debet veniam & reconciliationem petere. Bonac. *n.*6. Quodſi tamen negatio reconciliationis ex odio vel vindictâ procedat, nec læſus ab eo propoſito velit deſiſtere, peccat mortaliter; nec abſolvendus eſt à Confeſſario, donec deponat odium. Bonac. *n.*3. Sæpe etiam omiſſio illa conjunctum habet ſcandalum non leve, quod ſimiliter ex obligatione gravi auferendum eſt.

480. II. Etſi decens ſit, & chriſtianæ charitati conforme, ſatisfactionem pro injuria illata condonare, quod docent Azor & alii apud Bonac. *n.*5. læſus tamen ad id non eſt urgendus importunè; quia cùm judex poſſit injuriantem punire, etiam læſus poteſt id ipſum petere: modò ſine animo vindictæ vel odii; ſicut enim non licet vindictam privata auctoritate ſumere, ita neque licet aliquid ex odio vel ſpiritu vindictæ facere. Bonac. *n.*5. Nihilominus quia pauci ſunt, qui ſua jura coram judice proſequi poſſint, ſecluſo affectu odii, vel vindictæ; idcirco omnino ſuadenda iis eſt ſententia Azorii. Et licèt injuria ex animo condonanda ſit; nemo tamen tenetur eò conniti, ut ex memoria pellatur, cùm id ſit valde difficile, & quibuſdam etiam impoſſibile, ut ex Silveſtro *V. Charitas. q.*6. notat Laym. Alia eſt ratio parentum, Prælatorum &c. hi enim poſſunt correctionis cauſâ ſubditos in ſe peccantes à communibus beneficiis, & amoris indiciis excludere. Laym. *n.*2. modò id non fiat ad longum tempus, aut cum ſcandalo.

481. *Pro-*

481. *Proximum graviter delinquentem non correxi semel.* Correctio fraterna est admonitio per se primò ordinata ad proximum à peccato revocandum. Est actus vel misericordiæ, vel Charitatis Theologicæ secundùm diversa motiva, ex quibus procedit. Datur de ea verum præceptum. Palaus *D.3. p.1. n.2.* Suar. *D.8. s.1. n.3.* & *T.4. de relig. tr.10. l.10. c.7. n.10.* Est affirmativum, ac proinde juxta communem sententiam non semper obligat, sed certò tantùm tempore, certisque circumstantiis concurrentibus, quarum aliæ se ex parte materiæ, seu peccati corrigendi; aliæ ex parte personæ corrigentis; aliæ ex parte personæ corrigendæ tenent.

482. Ex parte materiæ requiritur I. ut peccatum sit commissum. Palaus *p.2. n.2.* colligitur ex illo *Matth.18.* & *Lucæ 17.* ubi dicitur, si *peccaverit*, non si *peccaturus est*; his enim tacitè insinuatur, correctionem supponere lapsum. Nihilominus si proximus in solo peccati periculo constitutus sit, adhuc id impediendum est, non quidem vi correctionis, sed vi defendendi honoris divini & boni proximi. Palaus *l.c.* Suar. *T.4. de relig. tr.10. l.10. c.8. n.3.* & 8. Coninch. *D.28. d.3. n.35.* & alii. II. ut peccatum nondum sit emendatum, aliàs correctio esset inutilis. Tanner. *T.3. D.2. q.5. d.4. n.78.* Suar. *D.8. s.2. n.1. ex communi.* III. Ut constet, peccatum esse commissum. Tanner. *n.79.* Palaus *p.4.* Coninch. *d.6. n.87.* Suar. *s.3. n.1.* aliàs non poteris corrigere. Nemo privatus, etiam Confessarius, tenetur, imò nec potest in aliorum delicta inquirere: hoc enim esset nimis odiosum, & natum ad alios turbandos, variásque suspiciones & indignationes excitandas. Prælati tamen & pastores suorum subditorum delicta investigare non prohibentur: ratione enim officii hanc facultatem acquisierunt. Modum autem, quem Prælati in subditorum vitam inquirentes debent servare, fusè explicat Lessius *l.2. c.19. d.12.* Judicia tamen temeraria, & suspiciones vanæ, ne in hoc misericordiæ genere bona existimatio, proximo debita, temerè lædatur, diligentissimè sunt cavendæ.

483. Ex parte corrigentis requiritur I. potentia, ut nimirum possit corrigere. Poterit autem quisque, etiam privatus, etiam peccator corrigere; omnes enim tenentur jure divino: & sola Sacramentorum administratio requirit in ministro gratiam. II. ut nullum tum ipsi corripienti, tum aliis notabile damnum, cujus meritò potior habenda sit ratio, immineat ex ea correctione. Tann. *n.79.* Palaus *p.6. n.1.* Coninch. *d.6. n.124.* Bonac. *cit. q.4. p.7. n.11.* Dian. *p.4. tr.4. R.228.* & *p.7. tr.3. R.26.* tam gravis enim obligatio repugnat suavitati legis Christi; non est ergo fidelibus imponenda, nisi fortè in extrema vel quasi extrema necessitate æternæ damnationis proximi: de qua ie videndus est Palaus *n.4.* & Diana *cit. p.7. tr.3. R.27.*

484. Ex parte denique corrigendi requiritur I. ut sit probabilis spes secuturæ emendationis. Tann. *n.83.* Suar. *s.3. n.2.* & 3. Palaus *p.5. n.1.* & 3. *ex communi*: aliàs correctio esset otiosa, imò & nociva, cùm non in utilitatem, quàm detrimentum proximi cessura esset. Si dubium sit, an profutura sit; certum autem non nocituram, adhuc est adhibenda. Palaus *n.5.* Coninch. *n.92.* Dian. *p.3. tr.5. R.93.*

& *p.4. tr.3. R.72.* omittenda autem in dubio, an sit nocitura. Suar. *n.3.* Coninch. *n.93.* Palaus *n.4.* Dian. *p.7. tr.3. R.22. & alii*: extra quidem articulum mortis, in hoc enim corrigendus est proximus, etsi timeatur, ut evadat deterior. Palaus *n.6.* Coninch. *n.94.* Suar. *l.c.* II. ut correctio censeatur esse moraliter necessaria, ita ut non sit probabile, peccantem sine ea aliunde, vel à se vel ab alio emendandum. Tan. *n.83.* Coninch. *n.115.* Palaus *p.6. n.5.* Suar. *n.7.* Unde si delinquens sit homo alioqui timoratæ conscientiæ, qui speretur facilè surrecturus, nec in periculo ulteriùs ob meam omissionem peccandi constitutus, non teneor illum corrigere; nam sola perseverantia in peccato commisso, non inducit obligationem corrigendi proximum. Palaus *p.2. n.6.* Coninch. *n.117.* Dian. *R.11.*

485. Jam si prædictæ conditiones concurrant, correctio est omnino adhibenda, & quidem statim. Suar. *n.8. ex communi*: nisi causa justa suadeat illius dilationem, v.g. si spes sit, proximum alio tempore fructuosiùs emendandum. Palaus. *p.6. n.6.*

486. Est autem obligatio adhibendæ correctionis fraternæ ex suo genere gravis. Potest fieri levis ex parvitate materiæ, si nimirùm materia sit levis: nulla, si vel una ex conditionibus prædictis desit, aut pudor vel verecundia me retardet. Suar. *n.5.* Palaus. *n.2.* Diana *p.4. tr.4. R.228.* Navar. *c.14. Man. n.26.* Debet tamen hic pudor & verecundia esse gravis, quam etiam cordatus nequeat facilè superare: nam ob levem pudorem non est facilè omittenda correctio, aliàs nunquam fieret. Si enim in communibus necessitatibus tenetur etiam privatus corrigere peccantem, etsi sit deridendus, aut aliam levem injuriam passurus; multò magis debebit, licèt pudorem patiatur. Coninch. *n.126.* Ex quibus omnibus breviter. Patet, privatum aliquem non facilè peccare mortaliter, si omittat correctionem ex aliquo timore: quia facilè sibi persuadet, & sæpe probabiliter, se vel nihil effecturum, vel alterum sine sua opera emendandum. Coninch. *n.127.* Dian. *p.4. tr.4. R.228. & p.7. tr.3. R.61. & alii.*

487. Est denique aliquis ordo in fraterna correctione servandus, & quidem ille ipse, quem Christus *Matth.18.* præscripsit, videlicet I. ut peccatum corripias secretò. II. Si hæc privata monitio non sufficiat, coram testibus. III. Coram Ecclesia, id est, Prælatis, & Pastoribus. Potest tamen hic ordo quandoque prætermitti: & quidem I. si delictum sit publicum. II. si quis suo jure cessisset, ut possint sua delicta immediatè ad superiorem deferri; ut cedunt quidam nonnulli Religiosi, præsertim Societatis JESU, quorum constitutiones etiam quoad hoc à summis Pontificibus approbatæ sunt, Tann. *n.106.* Suar. *s.6. n.8.* Diana *p.3. tr.2. R.37.*

488. *Importunis vexationibus creavi alteri molestiam, ter*: vel *concitavi ad impatientiam semel*, vexationes si verbis fiant (ut plerumque solent) inter peccata oris recensenda sunt sub nomine verborum charitatem proximi offendentium. Sunt vexationes plerumque tantùm peccata

cata venialia: possunt fieri mortalia, si iis proximus ad peccatum mortale concitetur.

489. *Totam curam animarum Capellano reliqui, ita ut nihil eorum, quæ ad eam spectant, ipse unquam egerim.* Est hæc commissio contra finem residentiæ in propria parochia. Est etiam contra rationem totius officii Parochialis; qui enim aliquod officium gerendum suscipit, simul etiam tacitè obligat suam personam ad proprias illius functiones præstandas: & nisi crederetur id facturus, nunquam ad illud officium eveheretur: nunquam enim Princeps constituet gubernatores urbium, provinciarum &c. præfectos arcium &c. qui putantur non per se, sed per alios, licèt æquè dignos, vel forte etiam digniores administraturi. Unde Parochus, qui licet in loco sui beneficii commoretur, non tamen ipse suum officium in persona præstat, ex mente Concilii Trident. non est censendus residere, ut notat etiam Sylvester *V. Residentia in principio*: idem enim est inutiliter adesse, quod abesse, ut apud Barbos. *de Parocho c.* 8. *n.* 40. docet Carranca *de Resid. Episcop. c.* 3. Et ideo non immeritò *in cap. Inter corporalia. de Translat. Episcop.* dicitur, illam Ecclesiam viduam esse, quæ licet Episcopum habeat, (idem est de Parocho) inutilem tamen perhibetur habere: quis autem inutilior illo, qui cùm alicui ministerio exercendo sit addictus, eorum tamen, quæ ad illud spectant, agit nihil: & ideo tales verè non sunt Parochi, sed umbra potiùs & simulachra Parochorum: & cùm in re gravi desint suo officio, peccant mortaliter, & in conscientia non sunt securi. Nec obstat, quòd juxta 72. *Regulam juris* censeatur quis per se facere, quod per alium sibi substitutum facit; hoc enim tum tantùm verum est, cùm alicujus cura & industria non eligitur ad personale munus, sicut eligitur in Parocho. Unde in *Cap. quia nonnulli. de Clericis non resident.* dicitur: Cùm igitur Ecclesia, vel Ecclesiasticum ministerium committi debuerit, talis ad hoc quæratur persona, quæ residere in loco, & curam ejus valeat per seipsam exercere. Nihilominus tamen possunt Parochi ad majorem suam quietem suis Capellanis, consuetudine ita declarante, multa & magis ardua committere, velut nocte surgere, multas audire Confessiones, procul ire ad ægrotos & similia; dummodo tamen iis non utantur, tanquam hominibus, qui portent pondus diei & æstum, sed ut sociis laboris. Possev. *de officio curati. c.* 1. *n.* 10.

490. *A beneficio, quod habeo, diu & ultra tempus concessum abfui.* Parochi tenentur, ut Palaus *tr.* 13. *D.* 5. *p.* 1. *ex communi* tradit, jure tam Divino, quàm humano in loco sui beneficii parochialis residere, & peccant graviter non residendo: ille tamen, qui mox est reversurus, non censetur à sua Ecclesia abesse, juxta *L. Postliminium*, §. *captivis*, & *L. nihil. ff. de captivis & postlim. reversi.* Unde tempus, quo Parochus à sua Ecclesia abesse potest, debet esse breve; quale est non tantùm paucarum horarum, sed etiam duorum aut plurium, etiam octo dierum; imò ut scrupulus omnis procul esset, Concilium Trident. *sess.* 24. *c.* 12. *de reform.* determinavit tempus, & censuit, respectu totius anni modicum esse, quod est duorum mensium,

sium, sive dein hoc spatium continuetur, sive interpoletur. Quodsi Parochus ultra hoc tempus abesse velit, necessaria ad id est specialis licentia expressa, (neque enim tacita sufficit, nisi causa sit notoria, & moram accedendi ad Episcopum non patiatur,) ab Episcopo etiam obtenta (non enim sufficit eam præcisè petere) Palaus *p. 5. n. 6.* & quidem in scripto: aliàs erit nulla. Palaus *n.* 8. Causa verò, ob quam hæc licentia dari potest, debet esse gravis, qualis est I. Christiana charitas. II. urgens necessitas. III. obedientia debita majoribus, Papæ videlicet aut Episcopis. IV. evidens Ecclesiæ, cui quis præest, aut reipublicæ, utilitas: desumptæ sunt hæ causæ ex Concilio Trid. *Sess.* 23. *c.* 1. & explicantur à Laym. *l.* 4. *tr.* 2. *c.* 6. *n.* 4. *&* 5. Interea tamen dum Parochus abest, substituendus est alius vicarius idoneus, vel ab ipso Episcopo, si istius ad eam absentiam licentia sit necessaria; vel ab ipso Parocho, si ad breve à jure concessum tempus absit: optimum fuerit, si vicinum Parochum substituat; licet enim ordinariam jurisdictionem non habeat, nisi in suum gregem, jurisdictionis tamen delegandæ est capax. Sanch. *l.* 3. *de Matrim. D.* 31. *n.* 11.

491. *Ad confessiones meorum subditorum excipiendas non accessit, licèt fuerim rogatus & vocatus semel.* Hæc est una ex nobilissimis officii pastoralis partibus; & ad eam explendam Parochus habet gravem obligationem, & quidem toties, quoties subditi justam causam confitendi habent, & opportuno tempore vel loco petunt. Laym. *l.* 5. *tr.* 6. *c.* 13. *n.* 2. Suar. *D.* 32. *s.* 1. *n.* 4. & alii. Quia tenetur Parochus ex suo officio non deesse subditis, quærentibus grande & spirituale gratiæ & reconciliationis cum DEO commodum, & salutis remedium, quale ex Confessione provenire solet. Nihilominus tamen quia successu temporis Religiosi Mendicantes in partem laborum pastoralium ingressi sunt ex indulto Pontificum, varia privilegia iis concedentium, fideles omnes pro sacro tribunali audiendi; non potest hîc ulla esse difficultas: possunt enim omnes fideles hujusmodi Religiosis suam manifestare conscientiam, etiam invito & contradicente Parocho, ut communiter docent: quidquid aliqui reclament, non attendentes, se auctoritati, quam Pontifex velut summus Ecclesiæ Pastor & Rector habet in omnes fideles, haud parùm derogare.

492. *Eucharistiam petentibus negavi quater.* Parochus Eucharistiæ Sacramentum suis subditis tenetur administrare, & quidem non tantùm tunc, quando subditi renentur illud recipere, ut in articulo mortis, & tempore paschali; sed etiam quoties illud rationabiliter petunt: hoc enim pastorale ipsius officium exigit, ita ut si illi hîc desit, peccet mortaliter. Hîc tamen Sancius *in selectis D.* 47. *n.* 10. *& alii* monent, subditos extra mortis articulum non debere esse nimis importunos, vel in frequentia petendi, vel tempore valde intempestivo, v. g. concubia nocte; vel cùm præstat, Parochum tunc aliud agere, v. g. concionari: tunc enim si Parochus hoc Sacramentum neget, excusabitur à peccato mortali; sicut etsi semel aut iterum neget vel differat, nisi fortè subditus petat ex gra-

vi

vi causa, v.g. festi solennis, gravis tentationis, longi itineris &c. Neque excipiendus est dies parasceves: nam & hoc die fidelibus etiam sanis Evchariſtiam porrigendam esse, si petant, tradunt Laym. *l.5. tr.5. c.4. n.7.* Fill. *tr.5. c.4. n.106.* Dian. *p.4. tr.4. R.237.* Sancius *in selectis D.22. n.20.* Quodsi Parochus hoc Sacramentum (idem est de Pœnitentia) non neget quidem, ostendat tamen se adeo difficilem & asperum, ut subditis præbeat occasionem toties non petendi, quoties aliàs petiissent, peccat eo modo, quo peccaret, si omnino negaret. Posseu. *de offic. curati c.5. n.9.*

493. *Ad ægrotos, vel ad moribundos etiam vocatus non accessi*: vel *certè nimis serò, ut moribundo amplius prodesse non potuerim.* Inter personas miserabiles, quarum singularem curam Parochi gerere debent, sunt vel maximè illæ, quæ morbis affliguntur, vel sunt morti proximæ. Tenetur ergo Parochus ex visui officii solicitè inquirere in ægros suæ Parochiæ, ut tempestivè possit eorum saluti consulere. Valent. *T.3. D.3. q.4. p.3. §. Porrò eorum.* Laym. *l.5. tr.4. c.5. n.6.* Palaus *tr.21. p.20. n.1.* Si quos ergo deprehenderit periculosè decumbere, Sacramenta Confessionis, Communionis & extremæ Unctionis iisdem ministrabit, si petant: sin, persuadebit prudenter & seriò, ut admittant; invitis enim, dum rationis usum habent, Sacramenta non sunt administranda: sufficit autem implicita petitio, si de Evchariſtia & extrema Unctione sit sermo: de Pœnitentia quid teneri possit, jam *sup. à n.57.* dixi. Ceterùm animabit morituros ad mortem, & præibit iis frequenter ad eliciendos actus fidei, spei, charitatis, contritionis perfectæ &c. Commendationem animæ orabit suo tempore; importunitatem domesticorum avertet, ne terrenis affectibus impediant ægri bonam dispositionem. Non est tamen necesse, ut ægro bene dispositio dies noctésque usque ad ultimum halitum assistat; aliud est de indispositis aut graviter tentatis, quos non facilè deseret. Postquam æger sensibus defecit, melius est orare ferventer cum adstantibus pro moribundo, quàm stentorea voce vel frustra, vel non sine gravi molestia ægri, & fortè etiam circumstantium in aures inclamare. Ex metu verò irregularitatis contrahendæ non omittet quædam charitatis opera, qualia sunt vertere infirmum ex latere ad latus, transferre ex lecto in lectum &c. hæc enim irregularitas, si qua est, non potest esse alia, quàm ex defectu lenitatis: quæ tamen, ut Filliuc. *tr.19. c.10. n.278.* Dian. *p.3. tr.5. R.79. & 80. & p.11. tr.2. R.63.* Tambur. *de censuris l.10. tr.4. c.15. §.13. n.7. & 17.* Reginald. *l.30. tr.2. c.9. n.102.* & innumeri alii docent, non incurritur, nisi ab iis, qui ex officio, quod gerunt, quoquo modo concurrunt ad alterius necem. Quodsi ergo Parochus suo ægros invisendi officio notabiliter desit, peccat mortaliter: sicut & tunc, cùm ex ipsius culpa accidet, ut æger ex hac vita decedat, Sacramentis necessariis non præmunitus. Anima ægri de ipsius manu requiretur, & gravissimum super caput suum accumulabit judicium.

494. *Non sum concionatus, cùm potui ac debui sexies.* Parochus tenetur concionari, & populum, quæ ad salutem ne-

cessaria sunt, docere: hoc enim spectat ad ipsius officium. Suar. *T.1. de Relig. tr.2. l.2. c.16. n.7.* Possevin. *de offic. curati c.3. n.1.* & reliqui communiter. Sumitur ex Trident. Concil. variis locis. Est autem hæc obligatio personalis, ut, nisi aliud obstet impedimentum, aut rationabilis causa, ab ipsa pastoris persona sit implenda; cui, si Parochus præcisè ad suam quietem velit id munus semper aliis exercendum committere, non satisfacit. Non est autem hæc obligatio tam personalis, ut non possit ex mente Concilii & legitima causa in alium idoneum transferri. Cujusmodi causæ sunt I. inhabilitas dicendi. II. consuetudo, quæ saltem in Germania habet, ut in nonnullis locis officium prædicandi separetur à beneficio parochiali, & stabiliter atque ex fundatione alteri Sacerdoti detur: quo casu Parochus ab officio concionandi est immunis, nisi fortassis in defectum teneatur. III. speciale Pontificis indultum, ex quo munus prædicandi alteri committi possit. Sic Religiosi mendicantium Ordinum, qui sunt velut subsidiariæ copiæ in auxilium Parochorum missæ, stabiliter pro Parocho concionari possunt: quo tamen casu convenit, ut ipsi quoque Parochi quandoque concionentur. Licèt autem teneatur Parochus concionari, non est tamen certum tempus huic obligationi implendæ designatum: ne autem tam necessario & utili officio ullus desit, aut id justo rariùs exerceatur, Concil. Trid. *Sess.5. c.2. & Sess.24. c.4.* determinavit saltem singulos dies Dominicos, aut solenniores festivos: ubi tamen non videtur adeo rigorosè præcipi, ut Parochus graviter peccet, nisi singulis diebus festis & Dominicis concionetur: non enim Concilium utitur verbis tantam obligationem indicantibus; sed tantùm mandat, ut faciant illis diebus & aliis per quadragesimam & adventum, si ita opportunum duxerint. Debet ergo Parochus hoc officium non negligere, sed omnino curare, ut, quantum fieri potest, non omittatur; pro singulis autem illis diebus non est præceptum rigorosum, ut consuetudo interpretatur. Suar. *l.c.* Palaus *tr.8. D.2. p.4. n.5.* Bonac. *de præcept. D.5. q.un. p.2. n.28.* At si uno integro mense, vel duobus, aut tribus in uno anno omittat concionem, peccat mortaliter; quia grave damnum infert populo, si tanto tempore privetur cælestis doctrinæ pabulo. Palaus *l.c.* Bonac. *n.31.*

495. *Doctrinæ Catecheticæ tradendæ exiguam vel omnino nullam curam habui.* Etsi in hoc puncto à Concil. Trident. *Sess.24. c.4.* pro Parochis nihil sit statutum; nihilominus tamen eosdem ad docenda fidei Christianæ rudimenta obligatos esse, docent Laym. *l.2. tr.1. c.9. n.4.* & alii. Officium enim Parochi est, ut parvulis frangat panem cælestis doctrinæ, & eorum, quæ scitu necessaria sunt, ignorantiam ex suorum subditorum mentibus evellat: & praxis ita interpretatur. Peccat ergo Parochus mortaliter, si in hoc notabiliter deficiat: deest enim in re gravi & necessaria; sub interminatione censurarum, si negligentia aut omissio sit magna, id est, si nunquam, aut non nisi rarissimè doceatur Catechismus. Si tamen faciat, quod in se est, vocando pueros, monendo parentes, ut mittant liberos ad catechismum, Parochus videtur esse excusatus; sed torpere non

non debet, aut esse negligens, quin semper urgeat prudenter, invocando etiam, si sit opus, magistratum sæcularem. Sed hoc tradendæ doctrinæ catecheticæ onus, quod alioqui Parochis incumbit, multùm est levatum, dum Præceptores, Ludimoderatores, parentes ipsi in se suscipiunt hanc curam, ut liberi bene instruantur.

496. Huc spectat peccatum *scandali*, quod est actio vel omissio minùs recta, id est, vel mala, vel mali speciem saltem apparentem habens, præbens alteri occasionem ruinæ spiritualis, seu, quod idem est, peccandi vel mortaliter, vel venialiter. Duplex est, activum & passivum: Activum in eo, qui dat scandalum, reperitur, & propriè tale est. Passivum verò in eo, qui scandalizatur, reperitur; & propriè non est scandalum, sed potiùs ipsa ruina spiritualis seu peccatum proximi. Et aliud est pusillorum, aliud pharisaicum: illud est, cùm proximus ex alterius opere sumit occasionem ruinæ, quia fragilis est: istud est, cùm proximus nullo dato activo scandalo, ex propria malitia & perversa voluntate ruit, ut olim Pharisæi condemnando Christum, quòd manducaret cum peccatoribus, benefaceret aliis etiam in Sabbatho &c. Pusillorum scandalum quisque (si sine suo gravi incommodo possit,) tenetur impedire, omittendo etiam actiones ex se quidem honestas, sed respectu ignorantis speciem mali habentes. Sumitur ex illo 1. *Corinth.* 8. ubi Apostolus, *si esca*, inquit, *scandalizet fratrem meum, non manducabo carnem in æternum.* & Christus ipse *Matth.* 17. jussit Petrum solvere didrachma, licèt ipse lege solutus esset: charitas enim exigit, ut alterius infirmitati indulgeamus. Pharisaicum non est necessariò vitandum: esset enim nimis grave, si ob aliorum malitiam essent omittendæ actiones alioqui honestæ, vel saltem non illicitæ. Non enim æquum est, ut cum damno proprio spirituali, imò & temporali consulatur alterius malitiæ: id quod satis constat ex illo *Matth.* 15. ubi Christus Pharisæorum scandalum non curans: *sinite*, inquit, *illos; cæci sunt, & duces cæcorum.*

497. Sed ut ad scandalum activum redeamus, id duplex est, directum unum, alterum indirectum. Directum est, cùm quis alterum expresè & ex proposito inducit ad peccatum, id est, ideo aliquid facit, ut alter peccet, v.g. si quis suadeat, ut alter furetur, fornicetur, omittat die festo sacrum &c. quod potest dupliciter contingere: vel ex formali odio ipsius proximi, nimirum expresè & ex formali intentione desiderando ejus ruinam spiritualem (quod gravissimum est peccatum, in hominibus rarum, in diabolis frequentissimum) vel non ex odio proximi, sed ex affectu propriæ commoditatis, vel alterius finis ex peccato proximi alicui obvenientis, v.g. voluptatis carnalis, ut si quis fœminam sollicitet ad turpia. Et potest hoc scandalum committi, etsi nullum in altero sit periculum lapsûs, ut patet in Petro, qui, cùm *Matth.* 16. suasit Christo, ut mortem subterfugeret, meritus est audire: *vade post me Satana: scandalum es mihi.*

498. Scandalum indirectum est, cùm quis aliquid, quod ex se aptum natum est ad causandum alterius peccatum, operatur, licèt eam ruinam expresè non intendat;

rendat; ut, si quis turpia coram aliis loquatur, pingat, exhibeat: item si Clericus domi suæ alat fœminam suspectam populo, vel licèt eam domi suæ non teneat, cum ea tamen nimiam alat familiaritatem; etsi absit omne peccatum vel peccandi periculum. Ad hoc scandalum duo requiruntur: unum est, ut vera ruina spiritualis in proximo vel subsequatur, vel probabiliter subsecutura prævideatur. Alterum est, ut nulla sit justa causa ponendi vel omittendi opus, ex quo illa alterius ruina videatur secutura. Atque utrumque hoc ad scandalum indirectum ita requiritur, ut, si alterutrum eorum desit, cesset etiam ratio istius scandali. Et ideo si ex alicujus dicto, facto nihil aliud præter admirationem aut rumorem in videntibus excitetur, non est scandalum. Suar. *D.*10. *s.*1. *n.*1. Sancius *in Select. D.*48.*n.*45. quia admiratio, rumor & suspicio de delicto, si fundamentum non præbeas, non est peccatum. Similiter nec scandali reus erit, qui coram aliis exercet actionem, ex se quidem & natura sua inductivam ad peccatum; sed hi in bono tam firmi sint, ut visis aliorum peccatis non censeantur ad peccatum permovendi, nec ad malum tam projecti, ut ipsos aliorum peccata immutent vel pervertant. Sanch. *l.*1. *Mor. c.*6. *n.*7. Bonac. *de peccat. D.*2. *q.*4. *p.*2. §. *un. n.*43. Sancius *D.*46.*n.*11. Palaus *D.*6. *p.*1. *n.*4. & *p.*4. *n.*5.

499. Ceterum scandalum directum semper est peccatum, & quidem ex suo genere mortale, & si quis actionem ad peccandum inductivam coram aliis eo animo exerceat, ut affectus cujusque præsentium conditioni proportionatos excitet, præter malitiam scandali contrahit etiam specialem malitiam illiusmet peccati, ad quod proximus inducitur, v.g. furti, adulterii, incestûs, blasphemiæ, detractionis. Tanner. *T.*3. *D.*2. *q.*6. *d.*3. *n.*97. Suar. *cit. D.*10. *s.*2. *n.*2. & 3. Palaus *p.*1. *n.*7. & 8. Estque hæc circumstantia specialiter in Confessione explicanda in hunc fere modum: *Proximum directè induxi ad omittendum die festo sacrum: ad non jejunandum, cùm teneretur: ad alterius* (vel aliorum) *famam coram uno* (vel pluribus) *lædendam graviter &c. semel.*

500. Dixi autem suprà *ex suo genere*: potest enim fieri veniale ex parvitate materiæ; ut si peccatum, ad quod alter inducitur, sit tantùm veniale; tunc enim inductio ad illud, quantumvis alioquin ex directa ejus ruinæ intentione proveniat, culpæ venialis limites non excedet; quo enim titulo peccati mortalis damner, etsi alterius ruinam spiritualem, sed levem, directè intendam? certè si ego ipse studio, & ex malitia peccem venialiter, intendámque meam istam ruinam spiritualem, nemo me peccati mortalis arguet. Est enim damnum hoc in genere damnorum spiritualium non grave, sed leve tantùm: neque enim comparatio damni spiritualis facienda est cum damno temporali; alioqui peccaret mortaliter, qui brevem aliquam orationem, salutationem Angelicam alteri promissam omitteret; privaret enim illum bono spirituali, quod quolibet bono temporali longè majus est & præstantius. Bonac. *n.*10. Lugo *de just. D.*9. *s.*2. *n.*18. Palaus *p.*2. *n.*3. Atque ex his obiter illud deduces, eum, qui coram aliis graviter peccat,

præ-

prævidens illos inde ruinæ tantùm venialis occasionem accepturos, in ratione scandali tantùm venialiter peccare, neque teneri hanc circumstantiam in Confessione specialiter explicare, licèt peccatum ipsum, quod fuit levis illius ruinæ occasio, utique manifestandum sit. Gravitas enim scandali sumitur ex ruina proximi; quæ proinde cùm in proposito sit tantùm levis, non poterit esse gravius ipsum scandalum. Sanch.*n.*10. Bonac.*n.*11.

501. Jam verò quod ad scandalum indirectum attinet, etiam ipsum est speciale peccatum charitati proximi oppositum. Laym. *l.*2. *tr.*3. *c.*13. *n.*5. *in fine*, Suar.*n.*5. Lugo *Disp.*6. *de Pœnit. s.*4. *n.*159. Tambur. *in Meth. Confess. l.*2. *c.*1. §.17. *n.*102. *& alii.* Neque enim ad hoc scandali genus requiritur, ut formaliter intendatur, sed solùm ut causetur ruina spiritualis in proximo: alioqui nunquam vel rarissimè contingeret hoc scandalum. Nemo enim vel non nisi rarò tam perversus est, ut, dum peccat, expressè petat ruinam spiritualem proximi, præcipuè propter ipsam: & tamen peccatum scandali frequentissimum est, necesse enim est, ut scandala veniant.

502. Sed enim scandalum indirectum præter propriam malitiam non continet malitiam illius peccati, ad quod proximus inducitur. Lugo *l.c.* Tamb.*n.*105. *& alii*: quia per hoc scandalum nulli alteri obligationi contravenitur, præterquam charitatis, quæ obligat hominem ad avertendum malum spirituale proximi, cùm facilè & sine ullo notabili incomodo, seu proprio seu alieno, & cum spe secuturi profectûs potest. Et ideo qui spurcissimo suo sermone &c. pluribus scandalum præbuit, non debet personarum scandalizatarum numerum vel conditionem explicare; modò, quod omnino necessarium est, ut Lugo *s.*3. *n.*141. bene docet, explicetur, an uni tantùm vel pluribus scandalum sit datum: alioqui non satìs explicaret quis numericam peccati differentiam, cùm, si dicturus esset, *scandalizavi alterum*, Confessarius intelligeret, unum duntaxat hominem scandalizatum esse, cùm tamen plures sint scandalizati: scandalum enim uni datum individualiter differt à scandalo pluribus dato.

503. Est autem & hoc scandalum peccatum ex suo genere mortale: potest fieri veniale ex parvitate materiæ: nullam ei, præter propriam, inesse specificam malitiam, jam paulò antè dixi. Quæ doctrina tam Confessariis, quàm pœnitentibus valde est notanda, cùm utrisque sit perquam favorabilis. Lugo *l.c.* Tamb. *in Meth. Conf. l.*2. *c.*1. §.17. *n.*105. *& seqq. & alii*: quidquid Dian. *p.*3. *tr.*4. *R.*114. frustra reclamet, graviter excandescens in Confessarios, qui in scandalo indirecto neque speciem peccati, neque conditionem aut numerum personarum scandalizatarum exprimenda curant, vocans eos cæcos, & duces cæcorum: sed hæc censura & excandescentia utique nimia est, cùm solido fundamento sit destituta. At scandalizans speciem sui operis, ex quo prævidebat secuturam ruinam proximi, utique debet, si quidem ipsum graviter malum fuerit, explicare in hunc fere modum. *Mea turpi locutione* (vel alio peccato, quod, ut modò dixi, exprimendum est,) *causa fui semel, ut unus* (vel plures) *in peccatum grave* (vel leve)

leve) *rueret*: vel breviùs & meliùs: *Mea turpi locutione &c. uni* (vel pluribus) *gravi* (vel levi) *scandalo fui ter.*

504. Nihilominus tamen circumstantia scandali seu inductionis ad peccandum non est in confessione necessariò explicanda, si explicato actu principali sufficienter etiam ipsa censeatur intelligi, quod plerumque contingit in peccatis tam inducenti quàm inducto communibus, ita ut non nisi operâ utriusque conjunctâ committantur; quale est, v.g. fornicatio aut confabulatio tempore Missæ. Bonac. *de pœnit. D. 5. q. 5. s. 2. p. 2. §. 3. diffic. 3. n. 20.* Palaus *tr. 23. p. 9. n. 12.* Lugo *D. 18. de pœnit. s. 4. n. 142.* Tamb. *in eodem libro c. 7. §. 4. n. 25.* Sed hoc intellige, si actus ipse, ad quem alter inducitur, subsequatur: si enim hic reipsa non subsequatur, vel nonnisi post longam & notabiliter interpositam moram, inductio ipsa est explicanda.

505. Sed enim illud hoc loco addendum videtur, nempe scandalum indirectum non esse ita malum, ut, si justa aliqua causa subsit, non liceat agere vel omittere, ex quo quis videat (modò non intendat) alterius ruinam spiritualem secuturam: esset enim nimis dura & gravis obligatio; imò & præcepto charitatis de peccato proximi impediendo minùs conveniens: id enim, utpote affirmativum, more aliorum similium præceptorum, non obligat in omni casu. Unde non teneor cum notabili meo damno abstinere à publico, v.g. ab aditu Ecclesiæ, aut cum magno meo dedecore ab ornatu corporis competente, vel etiam superfluo, (qualis est, fucare faciem) adhuc tamen honesto, etsi videam, aliquos ea occasione spiritualiter ruituros; modò ut dixi, id semper caveam, ne eam ruinam intendam. Hæc ex communi sententia.

506. Multò minùs ob scandalum merè passivum, seu, quod idem est, pharisaicum omitti debet opus, quod est in præcepto; imò & in consilio tantùm, ut est audire sacrum die profano, aut honestæ alicui, & quidem etiam publicæ recreationi operam dare: at ob scandalum pusillorum in particulari, v.g. Petri, Pauli, (nam ob metum scandali, secuturi in aliquo vel etiam pluribus ex communitate in genere seu indeterminatè, abstinere, esset nimis difficilè, & scrupulis plenum) debet utrumque opus, consilii nempe & præcepti, omitti aut differri, saltem aliquoties; quia si sæpe esset & hoc nimis durum & grave. Plus tamen requiritur ad permittendum scandalum pusillorum, quàm pharisaicum. Et universim si nulla causa rationabilis adsit, non est licitum, quidquam facere, ex quo alterius, quantumvis præter meam intentionem, ruina spiritualis prævideatur secutura: quisque enim ex charitate tenetur, si facilè possit, peccatum proximi impedire.

507. Scandalum directum nunquam est licitum. Est communis. Repugnat enim legi naturali, quæ dictat, nemini esse nocumentum aliquod, præsertim spirituale, inferendum. Et hinc actioni malæ nemo unquam ex causa etiam urgentissima potest cooperari, si ea intrinsecè mala sit, ita ut, dum fit, malitia ab ea non possit separari.

508. At verò, si actiones indifferentes sint, hoc est, tales, quas licèt quis videat, alterum malè & cum peccato exercituum, possit tamen, si velit, etiam sine peccato

cato exercere, licitum est, ex justa causa ad eas concurrere, præsertim si cooperatio sit remota tantùm. Est communis; fit enim, quod est utile, & alter bene facere potest: quodsi ergo id non faciat, sibi imputet. Quò verò propinquior est tua ad alterius peccatum cooperatio, eò gravior causa requiritur. Ex quo varii casus resolvi poterunt: speciatim verò ex dictis obiter

509. Infertur, neminem absque peccato scandali posse alteri suadere minus malum facere, facturo aliàs liberè majus: quia illius peccati, quod suades, verè causa es, & positivè ac directè proximum ad illud inducis; ergo peccas. Quodsi verò ad utrumque ita paratus sit ac determinatus, ut aliâ viâ diverti non possit, suaderi posse minus malum, communiter docent auctores relati à Dian. *p.3. tr.5.R.37.* eò quòd tunc suadeatur minus peccatum, non quidem quatenus malum est, sed quatenus bonum, id est, majoris peccati impeditivum: ex duobus enim malis minus eligendum est. Sed hi non placent, cùm ad *Rom.3.* dicatur, non esse facienda mala, ut eveniant bona; neque bonum dici possit, cui adjuncta est malitia, licèt non suadeatur ut malum; neque unquam necessarium sit, ex duobus peccatis alterutrum eligere, secluso casu perplexitatis, de quo aliàs. Itaque cum Tanner. *T.3. D.2. q.6. d.8. n.102.* existimo, verba talium suasorum non esse accipienda, ut sonant, quasi consilium contineant aut suasionem, sed in sensu permissivo, quasi dicerent, si utrumque malum non vis vitare, saltem cave majus: quod est suadere omissionem majoris mali cum permissione minoris.

510. His omnibus pro coronide addendum est, posse aliquem, si is, cui inferendum est malum, possit ad eam actionem dare licentiam, etiam juvare injustum aggressorem; v.g. si Petrus determinatus sit, Paulum occidere, vel pecunias furari, poteris Petrum in furto committendo juvare: non enim illa actio, ut à te procedit, est illicita; procedit enim ex consensu saltem tacito ipsius Pauli dantis tibi facultatem, ut Petrum nolentem ab utraque injuria, furti & homicidii, abstinere, etiam juves furari, ad impediendum nimirum majus malum. At in illis actionibus, ad quas alter licentiam dare non potest, non potes iniquum aggressorem juvare. Et ideo Petrum in mutilando Paulo non pores juvare, licèt juxta sensum paulò antè dictum suadere, hoc est, permittere possis. Palaus *de charit. D.6.p.6.n.8.* apud quem per plura puncta videre est alia plura, ad præsentem de scandalo materiam pertinentia.

§. III.

Peccata operis contra me-ipsum.

511. *Ex aliquo facto vanam gloriam* (laudem, vel favorem hominum) *quæsivi ter*: v.g. simulavi devotionem, ut aliorum oculis placerem; confessus sum & communicavi, ut parentibus, Confessario, Prælato, hero &c. placerem. Spectant hæc ad hypocrisin, quæ nihil aliud est, quàm simulatio virtutis & sanctitatis, quam aliquis fingit se habere, cùm non habeat, & occultare vitium, quod habet, quasi non haberet, idque ex intentione captandæ apud homines gloriæ. Et hæc est propriè dicta Hypocrisis. Satis autem est,

est, si modo hîc proposito explicetur: neque enim necesse est speciatim exprimere, quale opus fuerit, quod factum est ad gloriam vel laudem captandam. Ad vanam quoque gloriam spectat, appetere laudem ex eo, quod vel malum est, vel non dignum laude. Porro Hypocrisis (quocunque fine, etiam bono fiat, v.g. si quis fingat virtutem, ne alios scandalizet) semper est peccatum, & quidem ex se tantùm veniale. Less. *l.2.c.47.d.6.n.45.* Tolet. *de septem peccatis.c.9. & alii.* Potest fieri mortale I. ratione finis graviter mali: ut si quis fingat se justum, veritatis Doctorem, ut falsam doctrinam seminet: quod faciunt hæretici, præsertim Ministri; item si eadem simulet, ut ad dignitatem aliquam v.g. Ecclesiasticam indignus promoveatur. II. ratione nocumenti, ut si quis fingat in aliqua scientia v. g. medica, juridica, aliquem se esse, & magnum, cùm sit vel nullus, vel modicus: hi enim cùm simulant se tales esse, alliciunt suâ famâ alios, ut ad ipsos accedant, non tamen nisi cum gravi nocumento corporis & crumenæ, cùm auxilium, quod simulatores illi ob inscitiam ferre non possunt, ab iis non sint relaturi. III. Si simul involvat contemptum sanctitatis vel religionis internæ; quo modo multi politici hujus temporis sunt Hypocritæ: solùm enim curant, ut exteriùs videantur esse justi, vel Catholici, cùm tamen sint lupi rapaces, & internam religionem nihili faciant. Less. *n.46.*

512. *In ornatu corporis vanitatem aliquam quæsivi ter.* Ornatus corporis, si sit moderatus, & statui, in quo est, conveniens, licitus est, & spectat ad virtutem, quæ Modestia cultûs vocatur, & decorum in cultu corporis & reliquo externo apparatu juxta cujûsque statûs conditionem servat. Si sit superfluus, est ex suo genere peccatum tantùm veniale. Potest fieri mortale I. ratione finis, ut si quis se ornet, animo inducendi fœminam ad turpem amorem. Hinc si fœminæ utantur vestitu scandaloso, valde ad libidinem provocativo, peccant mortaliter. Talis est denudatio, totius præsertim pectoris & mamillarum: etsi enim hæc pars corporis honesta sit, nec natura aut pudor humanus petat eam absolutè tegi; & idcirco tolerari possit in loco, ubi ea consuetudo jam est (quamvis & hîc præstaret eam eliminari) recepta, tamen hujusmodi morem in provinciam, in qua hactenus nondum viguit, introducere, est peccatum mortale. Less. *l.4.c.4.d.14. n.113.* Laym. *l.2. tr.3. c.13. n.11.* prope finem & alii communiter: tum quia ejusmodi inductio est ex se pernicioſa, & consequenter bono publico & spirituali proximorum saluti pernicioſa; tum quia usus novus & insolitus efficaciùs movet, quàm usitatus, & consuetudine inveteratus. Quodsi tamen mulier aliqua se ornet, faciem fucis & variis pigmentis depingat, præcisè alicujus vanæ, & venialis gloriolæ aut solius pulchritudinis conciliandæ desiderio tacta, non peccat mortaliter: licèt credat, aliquos, qui ipsam sic ornatam videbunt, in ejus concupiscentiam exarsuros. Navar. *c.14. Man. n.26.* De reliquo novam aliquam & eo loco non usitatam, honestam tamen vestium formam introducere, ex se non est peccatum mortale. Unde nec inventores novarum formarum peccant graviter: quia illæ formæ per se malæ non sunt; & bonum usum

usum habere possunt, licèt multi abutantur ad vanam gloriam, aut alium finem malum. Less. *n.* 111. & alij. II. Si cedat in grave præjudicium rei domesticæ, item liberorum, creditorum &c. aliàs usus vestium pretiosarum, annulorum, catenarum, aliorúmque monilium, non est nisi veniale peccatum: imò etiam nullum, si fiat ex fine honesto, ut in Judith & Hester apparet. III. Si talis excessus lege aliqua sub pœna excommunicationis prohiberetur, eáque servaretur. Quodsi tamen non habeat annexam pœnam vel saltem non gravem, erit veniale duntaxat peccatum: imò si lex prohibens talem excessum sit civilis, erit pœnalis, nec obligabit nisi ad pœnam, more aliarum legum civilium, seu purè seu mixtim pœnalium, quas in conscientia sub peccato jam *sup. n.* 453. dixi non obligare, & credibile reputat Less. *n.* 112. Eodem modo de viris & adolescentibus discurrendum est; nam & hi se ornare possunt ad venustatem sibi comparandam: nec peccabunt, nisi ad summum venialiter; modò alia circumstantia specifica non accedat. Nihilominus tamen hi comptuli reprehendendi sunt, quia pulchritudinem affectare fœminarum est, non virorum. Unde illud Poëtæ:

Sint procul à nobis juvenes, ut fœmina compti.

513. *Vestimento muliebri usus sum ter.* Si id fiat ex levitate, peccatum est, sed tantùm veniale: nullum verò, si fiat ex justa causa, v. g. ut se occultet ab hoste; vel quia alia veste caret; vel ob honestam suî vel alterius oblectationem aut repræsentationem, ut in comædijs. Idem est, si fœmina veste virili utatur. Laym. *l. c.* Less. *n.* 114. Navar. *c.* 23. *Man. n.* 22.

514. *Choreas ex quadam levitate, & vanitate duxi semel.* Hoc peccati venialis limites non excedit: imò choreæ ex se non sunt illicitæ, nec actus libidinis, sed lætitiæ. Possunt tamen fieri malæ, & peccata mortalia. I. si fiant cum periculo, vel ex intentione alicujus inhonestatis, in se vel in alio procurandæ, aut exercendæ: quæ exprimenda est, qualis ea fuerit, oscula, an tactus turpes &c. II. ratione alterius circumstantiæ specificæ; vel loci, ut si fiant in loco sacro, v. g. templo; vel temporis, ut si fiant tempore, quo divina officia peraguntur, & ab iis abstrahunt: vel personarum, ut si à Clericis exerceantur, quibus jure communi prohibitæ sunt, & speciatim à Concil. Trident. *Sess.* 22. *c.* 10. & *Sess.* 24. *c.* 12. vel denique ratione modi, si nimirum hic sit impudicus & lascivus. Fill. *tr.* 30. *n.* 222. De reliquo rustici diebus festis & Dominicis à choreis non sunt prohibendi: tum quia eas ducunt ad vitandum otium: tum etiam quia serviunt ad honestam oblectationem, & benevolentiam inter adolescentes & puellas in ordine ad matrimonia contrahenda conciliant. Tollendi tamen sunt abusus, & modestia, quantum potest, procuranda; sic enim tolletur & id, quod Tann. *T.* 3. *D.* 4. *q.* 5. *n.* 125. graviter de choreis pronuntiat, nimirum eas viam sternere diabolo ad homines seducendos ad magiam.

515. *Ad turpia risi quater.* Effundere se in risum petulantem & effusum, peccatum est veniale, etiam cùm ea, ad quæ quis ridet, sunt turpia; ut si quis rideat, ne

in urbanus videatur, aut jocosis dicteriis & convitiis exprobretur; vel etiam modus narrandi sit lepidus & artificiosus, & risus ex hoc potiùs modo, quàm ex ipso objecto narrato oriatur. Potest tamen fieri mortale, vel I. ratione scandali, si nimirum persona sit talis, ut risu suo videatur verbis turpibus auctoritatem præbere, eáque approbare. II. ratione adjunctæ delectationis venereæ & complacentiæ in rebus turpibus; vel, etsi hæc absint, rideat tamen, ut videatur turpibus deditus, ob idque magni fieri aut laudari velit: gloriam enim quærere & admittere ex re mortaliter mala, mortale est. Sanch. *l. 9. de matrim. D. 46. n. 38.* Castus verò animus hujusmodi narrationibus & jocis, quamcunque aliàs excusari possint, sciens & volens nunquam delectabitur.

516. *Somno immoderatè indulsi ter.* Etsi somnus immoderatus ex se sit tantùm veniale peccatum, Bonac. *de pecc. D. 2. q. 3. p. 3. n. 8.* potest tamen fieri mortale ratione temporis, ut si dormias, cùm Sacrum, quod est ultimum, audire debes, & te voluntariè ad somnum illo tempore capiendum disponas.

517. *In potu* (vel cibo) *sumendo excessum levem commisi quater: grávem semel.* Hoc spectat ad vitium Gulæ, quæ est inordinatus appetitus, & usus cibi & potûs. Cibus & potus ad corporis sustentationem ordinantur; quando igitur ista sumuntur propter hunc finem, modo & circumstantiis debitis, non est vitium, sed potiùs virtus: quando verò aliquid eorum prætermittitur, inordinatio fit, & vitium Gulæ, committitúrque quinque modis, qui hoc versiculo continentur.

Præpropere, lautè, nimis, ardenter, studiosè.

Nam excessus spectari potest, vel circa ipsum cibum, vel circa illius sumptionem. Et circa cibum quidem potest esse excessus I. ratione substantiæ; cùm pretiosiores cibi, quàm statui conveniant, appetuntur; quod indicatur voce *lautè*. II. ratione qualitatis; si nempe in condimentis, & studio præparandi est excessus, ut si nolis comedere, nisi multo sacchato, vel succis variis conditum sit: hoc indicat vox *studiosè*. III. ratione quantitatis; cùm nimiùm comeditur, & bibitur, id est, plus quàm natura ferat, & exigat: qui modus est frequentissimus, & indicatur voce *nimis*. Circa sumptionem ipsam potest esse excessus. I. Ratione modi, ut, si quis voraciter comedat, cibos non mansos devorando, seu ingerendo, ut canes solent; quod significat vox *ardenter*. II. ratione temporis, videlicet debitum tempus præveniendo, vel etiam sæpiùs, quàm deceat, comedendo, quod indicat vox *præpropere*.

518. Ceterùm Gula est ex se peccatum tantùm veniale: potest tamen fieri mortale in his fere casibus. I. si quis Gulæ causâ violet jejunia Ecclesiæ. II. si quis ex Gula notabiliter ineptus fiat ad functiones, ad quas sub mortali tenetur. III. si quis valde graviter noceat valetudini, id advertens: secus, si leviter tantùm, ut si febricitans hausta aquæ morbum augeat. IV. si cum scandalo proximi fiat: unde illud 1. *Corinth. 8.* si esca scandalizet fratrem meum, non manducabo carnes in æternum, ne fratrem meum scandalizem. V. si ex quantitate vel qualitate cibi sumpti probabiliter prævideatur

tur secuturum peccatum, ut si experientiâ nosses, te inde ad turpia exstimulari & consentire. At si omnino consideres, te non consensurum, & nihilominus ex solius Gulæ affectu vescereris, non esset mortale. Imò si quis ex certo genere cibi aut potûs putet se in somnis passurum pollutionem, non peccat mortaliter, si cibo illo utatur; sed non hoc fine, nec sit periculum consensûs ad delectationem. Tolet. *lib. de septem peccatis. cap.* 6. Less. *l.* 4. *c.* 3. *d.* 1. *n.* 7.

519. Gula duas sub se species continet, quarum una consistit in immoderato cibi usu, & vocatur *Commessatio*, seu *Crapula*: altera verò in potûs immoderato usu, dicitúrque *Ebrietas*, & propriè consistit non in defectu usus rationis, per nimium potum inducto (hic enim effectus potiùs est peccati, quàm peccatum ipsum) sed in ipsa potatione eum effectum inducente, & sic describitur: est excessus in potu voluptatis causâ usque ad violentam usûs rationis privationem. Alia est perfecta; imperfecta alia. Illa est, cùm usus rationis plenè sopitur, seu cùm proxima potestas utendi ratione ad omnem subitam necessitatem adimitur: &, si voluntaria sit, est quidem graviter mala, non tamen ita, ut nullo unquam casu sit licita, ut Less. *l.* 4. *c.* 3. *d.* 4. *n.* 37. ostendit. Ista verò est, cùm ratio non ita plenè sopitur. Unde si quis post potum adhuc possit discernere inter bonum & malum, licèt phantasia nonnihil turbetur, lingua titubet, pedes vacillent, oculi videant duplicia, vel domus videatur gyrari, non est plena ebrietas, sed peccatum tantùm veniale. Sed & *Crapula* non est nisi veniale peccatum: potest tamen fieri mortale, si valetudo inde graviter lædatur. Non censetur verò gravis læsio, si post cibum potúmve immoderatè sumptum caput vel stomachus postero die nonnihil doleat. Porro ex dictis breviter

520. Patet, inordinationem seu excessum in quantitate cibi aut potûs fieri gravem, si sit nimius, pertingens videlicet usque ad perfectam ebrietatem, vel ad grave valetudinis detrimentum; levem verò esse, si ad neutrum perveniat: reliquos verò excessus communiter veniales reputari, nisi alia adveniat circumstantia; ut si quis aliquid ante Communionem comedat, vel bibat: quod est (nisi necessitas excuset) peccatum mortale non tam in genere Gulæ, quàm sacrilegii. Illud tamen hîc obiter adverte, eum, qui in potu excessit, meliùs suum peccatum nomine Ebrietatis explicaturum: sic ergo talis dicet: *Perfectè* (vel imperfectè) *me inebriavi semel. In loco non competenti bibi* (vel comedi) *ter*: v. g. in templo, in foro, in schola &c. hoc enim, si non fiat ex affectu Gulæ (ut quia non potest differre, usque dum veniat domum) non inducit inordinationem contra abstinentiam, sed contra religionem vel modestiam. Less. *n.* 5. *& alii. Tempore non congruo comedi* (vel bibi) *bis*: v. g. sub rebus divinis. Hoc quoque magis Religioni vel alteri cuipiam virtuti, quàm abstinentiæ adversatur.

521. *Jejunium violavi graviter semel: leviter quinquies.* Jejunium Ecclesiasticum (de hoc enim hîc sermo est) consistit in tribus. I. In unica per diem refectione: quæ debet esse justa; qualis non est, quæ constat ex solo pane, vel ex oleribus & fructibus, sed ex aliis quoque cibis ma-

gis nutritivis, maximè si vinum vel cerevisia desit. Quod verum est etiam respectu eorum, qui alioqui toto anno ordinariè non solent pro victu habere nisi panem, fructus, vel olera. Pasqual. *decis.* 279. Requiritur autem ea saltem ciborum quantitas, ut omnia, quæ quis pro una refectione habet, adæquent tres circiter libras. II. In abstinentia à certo ciborum genere, nempe à carnibus. III. in observanda refectionis hora, quæ nisi consuetudo loci aliud ferat, est circa meridiem: hæc tertia conditio non ad substantiam jejunii, sed solùm ad circumstantiam spectat.

522. Obligat hoc præceptum omnes, qui vigesimum primum ætatis annum expleverunt, quamcunque alioqui robusti sint: cùm enim Ecclesia hoc adolescentibus indulserit, quia indigent infra illud tempus alimento multiplicato ad necessariam nutritionem & vires comparandas, voluit, ne scrupulis omnia implerentur, certum tempus, quo ea obligatio stringeret, determinare. Computatur autem dies jejunii ab una media, usque ad alteram mediam noctem. Sed modò dubium est, an hoc fiat vel ad primum statim ictum horologii, vel ad ultimum. Et Bressetus quidem *de Consc. l.4. c.11. n.107.* apud Dianam *in summa v. Jejunium. n.2.* putat, horam durare moraliter usque ad ultimum ictum horologii; sed ad primum terminari longè melius statuunt alii, adeo quidem, ut Lugo *de Eucharist. D.1. s.2. n.37.* rectè existimet, horam terminari ad primum quadrantem, ubi ad pulsum horarum præmitti solent quadrantes. Qui eam ætatem implet in ipsa die jejunii, v.g. circa meridiem, tenetur juxta Sanch. *l.2. de Matrim. D.24. n.23. & alios* jejunare, si ante meridiem necdum bis comedit: at probabilius est, illa die eum absolutè adhuc liberum esse à jejunio, licèt summo mane, imo statim post mediam noctem eam ætatem compleviſſet, & ipse adhuc nihil comediſſet; quia præceptum jejunii respicit totam diem, & non tantùm unam illius partem. Tamb. *in Decal. l.4. c.5. §.7. n.2.* Sancius *in select. D.54. n.4.* Dian. *p.1. tr.9. R.49.* Qui post adhibitam diligentem indagationem adhuc dubitat, an vigesimum primum annum compleverit, non tenetur jejunare, quia est in possessione suæ libertatis. Pasqual. *decis.255. & alii communiter.* Sed & Senes ratione ætatis à jejunio excusantur: & quidem si viri sint, sexagenarii, licèt adhuc robusti sint & vegeti. Sanch. *l.7. de Matrim. D.32. n.17.* Sancius *n.8.* Tamb. *n.1. & alii*: estque hæc sententia magis conformis tempori & imbecillitati humanæ, & à scrupulis, quibus contraria exponit, remota. Ratio est: quia ab anno sexagesimo natura & vires decrescunt: ergo cum indigeant restauratione per cibos, nemo sexagenarius potest sine notabili damno, vel ejus præsenti periculo jejunare. Sed fœminas, utpote debiliores, cùm sunt quinquagenariæ, à jejunio excusatas esse probabile judicat Sanch. *l.c.* Sancius *n.11.* licèt ipsi probabilius esse dicant, eandem in hoc puncto fœminarum conditionem esse, quæ est virorum.

523. Jam qui intra hos duos ætatis terminos constituti sunt, tenentur jejunare, nisi justam habeant causam, quæ eos excuser. Qualis est I. infirmitas, quæ tamen non debet esse gravissima: sufficit, si sit notabilis. Hoc titulo excusantur etiam

etiam convalescentes, debiles, prægnantes, lactantes. Qui cibos quadragesimales jam dudum est expertus sibi noxios esse, non tenetur iis amplius vesci, nec in reliquis Quadragesimis periculum facere: alioqui esus carnium in præservationem nunquam erit licitus. Sanctius *D.51.n.9.* Dian. *p.3. tr. 5. R. 70. §. Notandum.* II. labor corporalis, si sit gravis, id est, talis, cum quo jejunium ordinariè servari non possit, nisi difficulter. Hoc titulo excusantur agricolæ, fabri lignarii, ferrarii, scriniarii, murarii, cæmentarii, bajuli gravium onerum, sutores si laborent (nam si non suant, sed tantùm scindant corium, & materiam præparent, non sunt ex hoc titulo excusati) universim mechanici artifices, quorum opificia sunt valde laboriosa. An autem his sartores quoque sint adnumerandi, dubium est: aliqui & hos à lege jejunii eximunt propter bullam Eugenii IV. apud Navar. *in Man. c.21.n.16.* ubi indiscriminatim declaravit, artifices mechanicos non comprehendi hac lege. Et ideo etiam excusari possunt famuli & ancillæ, non tantùm cùm graviores labores domesticos peragunt, ut sunt purgare stabula, portare ligna, verrere domum; sed etiam cùm nent, vel fila ducunt, vestes consarciunt tota die, vel saltem majori illius parte: quia etiam isti mechanicis adnumerari debent. III. Labor quoque animi excusat à jejunio, si gravis sit: per eum enim valdè consumuntur spiritus. Cùm ergo ab his spiritibus pendeant vires corporis, fieri sæpe potest, ut plus fatigetur corpus per laborem animi, quàm per laborem corporalem. Hoc titulo excusantur concionatores, qui tota Quadragesima quotidie vel saltem ter in hebdomade concionantur: imò universim nullus ea die, quâ concionatur, uti nec pridie tenetur jejunare. Non pridie, ne perdat vires ad concionandum necessarias; non ipsa die, propter laborem corporis & animi in concionando. Pasqual. *decis. 66. & alii.* Eodem titulo excusantur Præceptores, qui quatuor vel quinque horis quotidie docent. Imò & scribæ, notarii, & secretarii, qui toto die scribere debent. Labor enim scribendi, præsertim diuturnus, est valde gravis: quo modo videtur etiam excusandus, qui in typographeo, etsi non versetur prælum (qui apud omnes excusantur) tamen tota die vel majori illius parte colligit & disponit literas æneas ad typum: nam iste est quasi scriba. Ministri quoque & Lectores mensæ, etsi à jejunio non omnino excusentur, possunt tamen ante mensam cibum sumere; & quidem non solùm modicum, sed etiam quantum volunt, si quidem post peractum ministerium & lectionem sint & ipsi statim mensæ accubituri; quia illa antecedens, & hæc subsequens comestio sunt moraliter una, ob officium ministrandi vel legendi interrupta ex justa causa. Less. *l.4. c.2. d.2. n.11.* Alii permittunt his lectoribus & ministris parùm aliquid cibi ante mensam ad vitandam debilitatem & officium melius peragendum. Sed quod dixi, est universalius & liberalius. IV. Iter pedestre, non quidem per tres duntaxat vel quatuor horas peragendum, (nisi labor subsequens sit gravis) sed vel per totam diem, vel majorem illius partem. Fill. *tr.27. p.2. n.1222.* De itinere equestri est paulò major difficultas. Sed & hoc, si sit longius ad aliquot dies, excusat Fill. *l.c.* si verò sit breve,

v. g. uniustantùm diei, non excusat propter constitutionem Alexandri VII. quâ non paucas sententias justò laxiores damnat. Idem judicium esto de itinerantibus in curru vel lectica: nam & hoc item si longius sit, solet inducere debilitatem, & defatigationem. V. dispensatio, quam dat Papa pro tota Ecclesia; Episcopi pro sua Diœcesi; Prælati Regulares pro suis subditis. Fill. *àn.*126. Parochus item pro suis Parochianis, etiam cùm facilis est accessus ad Episcopum. In casibus enim frequenter occurrere solitis conveniens fuit, hanc Parocho potestatem committere. Quando causa est evidenter justa, nulla est opus dispensatione; si non sit certa, consulantur viri docti, ut Professores casuum, Doctor Theologiæ, Confessarius & Medicus: si aliquis horum dicat, causam esse sufficientem, non requiritur dispensatio: si causa adhuc dubia sit, recurratur ad superiorem pro dispensatione. Fill. *n.* 128. *excommuni.* Etsi autem nec Medicus, nec Confessarius ob defectum jurisdictionis possit in lege jejunii dispensare, potest tamen declarare, causam, quæ prætenditur, sufficere.

524. Quoniam ergo constat de substantia & obligatione jejunii, graviter contra eam peccat. *1.* qui sumit duplicem refectionem, eámque juxta dicta *n.*521. justam. Solâ secundâ comestione peccatur, non autem reliquis supra secundam, si quidem cibi sint legales, id est, à lege permissi. Less. *d.*3. *n.*15. Bonac. *de jejun. q.*1. *p.*3. *n.*7. Laym. *l.*4. *tr.*8. *c.*1. *n.* 13. *& alii.* Nam de comestione carnis est alia ratio, ut mox dicetur. Nomine autem refectionis non intelligitur Collatiuncula Vespertina, quæ, ut apud *Dian. in summa V. jejunium. n.*59. videre est, quarta vel quinta integræ cœnæ parte, hoc est duobus vel tribus quadrantibus libræ, taxari solet. Fagund. *in* 4. *præcept. Eccl. l.*1. *c.*1. *n.*13. Tamb. *in Decal. l.*4. *c.*5. §.3. *n.*1. Diana *p.*1. *tr.*9. *R.*1. ubi ait, hanc opinionem expansis brachiis amplectandam esse. Et possunt in hac quantitate collationem nocturnam facere omnes, sive amplâ, sive modicâ cœnâ utantur; sive robusti sint, sive valetudinarii, sive iis octo unciis fames extinguatur, sive non: ita enim prudenter introductum est pro praxi, nescilicet paulò religiosiores & timoratiores scrupulis exponantur. Neque verò hæc quantitas ad bilancem ponderanda est; non enim mathematicè pondus judicandum est, sed moraliter, paulò plùs, vel minùs. Unde non essent damnandi peccati mortalis, qui eam quantitatem parùm excederent, addendo unam vel alteram unciam: esset enim materia parva, & ad mortale non sufficiens. Pellizarius, Leander apud Dianam *p.*9. *tr.* 6. *R.*15. iisdem consentientem. Paulò majorem quantitatem pro collatione pridiana Nativitatis Domini admittunt Dian. *p.*9. *tr.*6. *R.*17. Tamb. §.4. *n.*7. *& 8. & alii.* Imò & in Vigilia Paschatis & Pentecostes, ubi legitima consuetudine introducta est, eadem benignitas locum habet. Tamb. *n.*7. Neque refert, cujus qualitatis cibi (modò esuriales sint, nec in quantitate fiat excessus) adhibeantur. Bonac. *n.*3. *& alii.* Sed nec collatio pomeridiana vetita est, quæ in aliquibus Communiatibus ratione haustûs etiam à timoratis interdiu sumi solet, consuetudine & superioribus ita per-

permittentibus ; admittit duas circiter uncias : habet enim ista se aliquo modo ad Collatiunculam nocturnam, sicut hæc ad refectionem meridianam : ac proinde sicut ex hac pro collatione nocturna sumi potest quarta circiter pars , quæ censetur esse octo circiter unciarum ; ita etiam ex collatione nocturna potest pro pomeridiana adhiberi quarta circiter pars, quæ censetur esse duarum circiter unciarum. Certè hanc quatitatem habet quoque Busenb. *l.3. tr.6. cap.3. dub.1. n.3.* cum Dian. & aliis pro parva ; idque etiam dicetur *infrà n. 529.* II. qui per intervalla &c. tantum comedit, ut æquivaleat justæ refectioni , vel magnæ ejus parti ; illæ enim sæpiùs repetitæ comestiones coalescunt in unam , & constituunt materiam gravem, ad peccatum mortale sufficientem. Less. *d.2. n.11. & reliqui communiter.* III. Qui vescitur carne in notabili quantitate sed hic talis non satisfacit dicendo :

525. *Fregi jejunium :* sed debet addere : *esu carnium in quantitate notabili bis.* Toties enim peccat mortaliter, quoties sumit notabilem carnium , aut aliorum , si quæ prohibita sunt , eduliorum quantitatem. Est enim præceptum abstinendi à carnibus negativum , & more aliorum similium præceptorum obligat quolibet momento , adeo ut quocunque aliquid contra ipsum admittatur, peccetur. Hoc autem intellige de jejunio, quod ex Ecclesiæ præcepto servandum est : si enim sit solùm vel ex voto , vel ex pœnitentia Sacramentali servandum, solùm in prima vice , quâ comeduntur carnes, peccatur. Nam in jejunio Ecclesiastico duo principaliter continentur præcepta, eáque, ut jam memini, distincta ; unum negativum non comedendi carnes ; alterum positivum, sumendi semel justam refectionem , seu potiùs non bis per legalia : ut inde patet, quòd ii, qui annum ætatis vigesimum primum nondum expleverunt, teneantur ad abstinentiam à carnibus , non autem à duplici , vel etiam frequentiori refectione. At in jejunio solùm debito ex voto aliter contingit : qui enim vovet jejunium, non vovet abstinentiam carnium per se , sed quatenus includitur essentialiter in jejunio : quare violato semel hoc jejunio per primum carnium esum, cessat obligatio de comestione intra eandem diem non iteranda. Tamb. *in Meth. Conf. l. 2. c.4. §.2. n.6.* Dian. *p.1. tr.9. R.45. §. Notandum.* Imò contingere potest, ut neque cum prima vice carnes comedit, peccet, si nimirum jam antè substantiam jejunii violârit iterando comestionem legalium : hac enim semel violatâ præceptum servatu est impossibile. At qui jejunium ab Ecclesia præceptum carnium comestione frangit , meritò dicitur toties peccare , quoties comedit carnes, propter causam illatam.

526. Ceterùm jam diu dubitant DD. quæ hîc in comestione carnis materia sit magna ad peccatum mortale sufficiens : & hactenus non resolverunt , contenti, eos , qui hoc indagant, mittere ad virum prudentem & ejus arbitrium exquirere. Ego, ut in aliis similibus, malo resolutum judicium vel accipere , vel dare. Et Merolla quidem *T.1. D.2. c.4. d.7. n.111.* & Leone *qq. moral. de chocolata p.3. n.3.* apud Dianam *p.5. tr.5. R.32.* putant , eam quantitatem parvam esse, quæ

quæ coco ad gustandum, & libatoribus Principum ad assecurandum sufficit, ut adeo illa, quæ hac major est, censenda sit magna, & ad constituendum mortale peccatum sufficiens. Verùm si hi loquantur de uno duntaxat cibo gustando vel libando, utique nimis sunt rigidi: quis enim credat, id, quod tantillo carnis majus est, esse tam grave, ut gehennam mereatur, qui id sumit; vel si loquantur de singulis cibis, sanè non adeo modicum tandem erit, quod fuit gustatum vel libatum, maximè si multi cibi gustandi sint vel libandi. Quæro ergo ex Merolla & Leone, an tota illa materia, quæ ex pluribus illis modicis coaluit, sit magna & sufficiens ad peccatum mortale, vel non? Illud non dicent hi auctores; vel si dicant, dum è peccati mortalis barathro volunt eripere bonos coquos & Principum pincernas, eosdem in illud præcipitant. Ergo dicant, necesse est, adhuc parùm esse, & consequenter non materiam peccati mortalis, quod ex illis modicis est compositum. At tunc satis erunt liberales, & viam sternent ad mentem nostram lubentiùs aperiendam.

527. Mihi, qui hæc scribo, placuit olim dicere, mediam circiter libram esse magnam materiam; parvam, quidquid infra illam est. Et hoc ideo, quòd de mente legislatoris tam benignè, quàm potest, præsumendum sit; neque adeo existimandum, illum ita voluisse constringere conscientias, ut peccati mortalis se obstringerent illi, qui non tantum carnis comederent, quantum in justo prandio sufficeret iis, qui carnibus moderatè vesci solent: hoc autem esse mediam circiter libram, videtur ostendere communis praxis fidelium, præsertim regularium, qui pro consueto prandio majorem quantitatem non adhibent, nec facilè multò minorem: quod autem hac quantitate minus est, tam parvum esse judicavi, ut ad mortale non sufficeret. Et ad hoc confirmandum usus sum exemplo voti de abstinendo à vino; de quo suprà *n.* 350. Sed hæc opinio, re aliter consideratâ, modò non placet; cùm videatur esse æquo laxior. Votum abstinendi à vino non videtur hîc accommodatè adduci: quia Ecclesia in jejunio principaliter tanquam finem spectavit macerationem corporis, adeoque abstinentiam ab iis, quæ ad corpus bene nutriendum faciunt: cui quidem fini non obstat usus vini, utpote per se non nutritivi, sicut obest esus carnis per se & ex natura sua satis nutritivæ. Unde non est mirum, quòd in assignanda quantitate carnis non eodem modo discurramus, quo in quantitate vini respectu voti.

528. Ut ergo frænum nec nimiùm laxemus, nec nimiùm adstrigamus, media quasi via incedendum erit inter nimis rigidos & paulò laxiores; &, ne scrupulis locum demus, si cujusque prudenti judicio juxta proprias corporis vires quantitas illa definienda committatur, determinandum, quæ demum materia sit magna, quæ parva: in quo tamen ipso semper oportet respicere ad dictam Ecclesiæ, imò etiam ipsius Christi bonitatem & benignitatem, cui utique longè consonantius est, si dicamus, Ecclesiam nolle æternæ pœnæ reum constituere illum, qui die vetito tam parùm carnis comedit, ut mediâ libâ multò minùs sit: nec Christum dedisse Ecclesiæ tantam potestatem, ut tam parva

vam materiam sub gravis culpæ reatu prohibere queat. Itaque existimo, eam quantitatem, quæ dimidiam partem quadrantis libræ, seu 4. Lott ferè exæquat, sufficere ad peccatum mortale; eam verò, quæ hac notabiliter minor est, peccati venialis limites per se, & secluso scandalo non excedere: sic enim & gravitati legis esum carnium certis diebus prohibentis, & Ecclesiæ benignitati videtur esse satis consultum; nec ostium apertum ad periculosam, imò & damnosam conscientiarum laxitatem introducendam. Equidem, ut verum fatear, pro hoc dicto nullum possum producere Auctorem, sed frangenda demum glacies in his præsertim materiis, quæ admittunt peccatum veniale ex parvitate materiæ: & apertè dicendum, quod occultè in sacro Pœnitentiæ Tribunali decernendum est. Si quis enim se præcisè accuset, quòd comedendo carnes jejunium violaverit, Confessarius nondum scit, (quod tamen velut Judex ex officio saltem regulariter scire debet) an pœnitens peccaverit mortaliter, vel venialiter: debet ergo in hoc secreto foro judicium sibi formare, quæ materia magna sit, quæ parva. Quod igitur hi privatim sentiunt; quid est, quod in publicum proferre recusant? cùm enim in aliis similibus materiis v.g. furtis, neglectu in horis canonicis &c. eam materiam determinant: cur hîc sunt tam seu scrupulosi, seu timidi?

529. Jam verò jejunium leviter censetur violare. 1. qui horam refectionis ordinariam sine justa causa, etiam notabiliter prævenit. Bonac. *de jejunio. p.4. n.3.* Less. *l.4. c.2. d.2. n.13. & alii.*

Quodsi autem subsit aliqua justa causa anticipandi, nullum omnino est peccatum. Bonac. Less. *ll.cc.* II. Qui extra consueta tempora aliquid in modica quantitate, sumit, v.g. parum carnis, aut ex aliis cibis quartam partem vespertinæ collationis, unam & duas uncias. Hæc autem omnia intelligenda sunt de eo, qui tenetur jejunare: aliàs nihil eorum, præter esum carnium, aut aliorum ciborum specialiter vetitorum, ad peccatum imputabitur.

530. *Opus pœnitentiæ indiscretè feci bis:* v. g. contra consilium Confessarii indiscretè me flagellando, cilicium satis asperum dies noctésque gestando &c. Hoc est peccatum veniale: nisi excessus tantus sit, ut notabile corpori nocumentum inde adferatur.

531. *Legi librum hæreticum semel.* Cùm Ecclesia id vel maximè spectet, ut Catholica fides in suis subditis integra & inviolata conservetur, meritò id omne, quod huic integritati nocere potest, procul abesse jubet. Et cùm inter hæc lectio librorum hæreticorum non occupet ultimum locum, idcirco eam, si libri de Religione tractent, aut hæresin contineant, in Bulla, quam *Cœnæ Domini* vocant, sub pœna excommunicationis latæ sententiæ, & Summo Pontifici reservatæ prohibet, & quidem omnibus fidelibus infra Pontificem, cujuscunque demum statûs sint aut conditionis, adeo ut ab hac obligatione nec ipsi hæretici excipiantur, cùm sint subditi Ecclesiæ. Suar. *de fide. D.6. s.2. n.26.* Palaus *tr.4. de fide. D.2. p.10. §.3. n.1.*

532. Duo autem in præsentia spectavit Ecclesia, ita ut utrumque seorsim, velut

velut finem adæquatum, intenderit: unum est, ut paulò antè dictum, perversionis periculum, quod incurrere possunt, qui ejusmodi libros hæreticos legunt: alterum est, detestatio hæretici Auctoris, cujus memoriam in odium hæresis ne in libris vult extare. Et licèt prior finis quandoque in particulari verè cesset, & idcirco præcisè ex hoc capite lex non videatur ligare (nam, quæ est communis & recepta doctrina, legis cessat obligatio etiam in particulari, si finis quoque adæquatus cesset) nihilominus alter finis semper manet, atque adeo etiam lex adhuc obligat. Unde etsi aliquis videatur sibi in fide tam firmus esse, ut nullum ipse perversionis periculum timeat, adhuc tenetur ab ea lectione abstinere. Dian. *p. 6. tr. 6. R. 49.*

533. Libri autem, qui hac constitutione continentur, sunt omnes & quicunque ab hæreticis, etiam de Religione non tractantes, historici, poëtici, juridici, philosophi, si vel unam tantùm contineant hæresin. Suarez. *T. 5. D. 21. n. 10.* Sanch. *l. 2. Mor. c. 10. n. 34.* Laym. *l. 2. tr. 1. c. 14. n. 4.* Bonac. *de Cens. D. 2. q. 5. p. 4. n. 20. & alii.* Nam in primis qualiscunque sit liber ab Auctore hæretico conscriptus, semper in illo reperitur alter prohibitionis finis, qui est odium & detestatio Auctoris; & videtur esse conformius regulæ secundæ Indicis: deinde in Bulla disertè distinguitur: *si aut liber hæresin contineat, aut de Religione tractet*, (intellige ex professo) etsi totius libri argumentum non sit de Religione. Sanch. *l. c.* v. g. de materia Theologiæ seu scholasticæ, seu moralis, ut de mysterio SS. Trinitatis, de prædestinatione, de Sacramentis, de moribus &c. in alternativis autem sufficit alterutrum verificari.

534. Verùm Laym. *n. 4.* testatur, constitutionem illam bullarem in tanto rigore in nostris septentrionalibus partibus non esse receptam. Non enim libri medici, juridici &c. ab hæreticis facilè ita eduntur, ut nullam penitus hæresin contineant, tamen passim in Catholicorum bibliothecis publicè asservantur, passim in manibus eorundem versantur, teruntur, & leguntur. Unde multò minùs censendum est, eosdem libros, si nulla penitus hæresis iis inspersa sit, in iisdem prohibitos esse. Hinc tamen idem Laym. excipit, & meritò, historicos, quorum præcipuum studium est, Catholicam Religionem, seu Romanam Ecclesiam, statum Monachorum, & Clericorum convellere, & traducere, ut Sleidanus, Aventinus, Münsterus & similes fecerunt.

535. Ceterùm, qui prædictos libros scienter legunt, peccant mortaliter, si materia sit notabilis, ut desumitur ex pœna, quâ ii lectores afficiuntur: est enim gravissima, & supponit peccatum mortale. Possunt tamen excusari, si materia sit parva: si enim in aliis rebus parvitas materiæ à mortali excusat, cur non etiam in hac? sed quæ sit materia parva, Auctores, ut in similibus solent, sunt valde diversi. Toletus *l. 1. c. 19. §. sextum genus.* vult unam vel alteram lineam sufficere, eò quòd perfecta hæresis etiam in uno versu contineri possit. Verùm hoc est nimis rigidum: nam lex, præsertim pœnalis, id spectat, quod plerumque, non quod rarò usuvenit: plerumque autem ex tam modica lectione nullum oriri potest

test periculum. Crousers in *Reg. S. Francisci. c.7. lect.5.* apud Dian. *in Summa V. hæreticorum libri. n.39.* tantam libri partem, quæ per se sumpta verè possit nomine libri venire, sufficere ad mortale, & quod infra est, ad veniale. Sed hæc sententia utique nimis laxa est, & minimè toleranda. Manuel, Vivaldus, & Sa apud Sanch. *n.31.* putant, paginam integram etiam majoris voluminis, sive in folio impressi, esse materiam sufficientem ad peccatum mortale, non autem quod est infra: quod ipsum etiam Sanch. probat. Sed Laym. id non concedit, licèt fateatur, confessario posse ad hoc servire, ut non statim damnet peccati mortalis, & excommunicationis eum, qui bono fine, vel etiam ex curiositate unam paginam legit. Sed si vim hujus dicti bene perpendo, Laym. verè est in sententia Sanchezii, quam tenet etiam Palaus. *T.1. tr.4 D.2. p.10. §.2. n.6.* relatus à Tamb. *in Decal. l.2. c.1. §.7. n.4.* ubi sententiam hanc idem vocat probabilem.

536. Nomine verò libri non venit quodlibet schediasma, aut epistola; imò nec concio, aut alia papyrus hæretici soluta, & nondum in tractatûs formam redacta: quia hæc communi, & usitato loquendi modo non vocantur libri. Sanch. *n.29.* Sed ego judico de concionibus aliter esse sentiendum: quia communiter per modum tractatûs apologetici ad confutandam Catholicam, & stabiliendam hæreticam Religionem eduntur. Similiter & solum proœmium, quo materia libri & mens auctoris explicantur, vel epistola ad Lectorem, vel index summam in libro contentorum complexus cadit sub hanc prohibitionem, neque adeo possunt innoxiè legi. Sanch. *n.30.* Laym. *n.3.* & alii. Nec refert, an libri sint jam impressi, vel manu scripti tantùm, si enim licitum esset, librum nondum typis impressum legere, facilè elideretur gravissima & sanctissima lex de libris hæreticorum non legendis. Sanch. *n.28.*

537. *Jussi alterum mihi prælegere librum hæreticum bis.* Etsi non desint, qui existiment, eum, qui mandat lectionem libri hæretici, incurrere censuram. Suar. *de fide. D.20. s.2. n.19.* Laym. *n.6.* & *alii*, quos refert, & sequitur Diana *p.1. tr.11. R.33.* quia si rem moraliter æstimemus, talis mandans censetur verè legere librum, quamvis per alterius ministerium; valet nimirum hîc tritum illud: quod quis per alium facit, per se censetur facere. Nihilominus Palaus *n.4.* Sanch. *n.48.* Fill. *tr.16. c.2. n.45.* & *tr. 22. c.7. n.207.* Coninch. *de fide D.18. d.11. n.178.* Tamb. *n.32.* & *alii* plures meliùs negant, quia verba legis pœnalis non sunt ultra propriam & strictam significationem extendenda: audire autem non est legere. Nec refert, quòd alter mandaverit, ut legeretur: quia cùm lex prohibet actionem aliquam, & non addit extensionē ad facientem per alium, restringenda est ad facientem per seipsum; & ad consulentes, mandantes & similes, nisi exprimantur, non est extendenda, juxta illud, odia sunt restringenda; & in odiosis benignior interpretatio faciendæ: alioqui si quælibet prohibitio etiam ad mandantes spectaret, frustra aliquando exprimeretur, aliquando non: in proposito autem lex, quâ lectio Librorum hæreticorum prohibetur, mandantium, aut consulentium non meminit. Unde

patet, adductam regulam in odiosis non semper valere. Etsi autem talis mandans non peccet legendo, nec incurrat pœnas legentium libros hæreticos; peccat tamen graviter peccato scandali, inducendo alterum ad eam lectionem, modò inductus iste sit gnarus idiomatis, in quo liber scriptus est: hic enim verè communicat per eam lectionem cum hæreticis: si autem idiomatis illius sit ignarus, statim dicetur, quid sit sentiendum.

538. *Ex mandato Domini mei prælegi ipsi librum hæreticum bis.* Mandatarius hic vel intelligit idioma libri, vel non, sed ipsius planè est ignarus. Si I. extra controversiam est, eum incurrere censuram, si quidem secluso metu gravi, & ignorantia saltem invincibili eum librum legerit. Si II. Bonac. *de censuris D.2. q.5. p.4. n.14. & alii* existimant, talem adhuc incurrere censuram, quia Ecclesia in sua illa prohibitione non finem, sed factum spectavit: vel si etiam finem spectavit, is adhuc locum habet: nam Ecclesia absolutè prohibuit eam lectionem, idque in odium & detestationem hæresis; nec distinxit, esse ne lectio formalis, an verò solùm materialis. At verò famulum linguæ, quâ liber, quem legit jussu Domini, scriptus est, prorsus rudem, non incurrere censuram, docent. Suar. *n.* 18. Palaus *n.*2. Fill. *tr.*22. *n.*207. Tamb. *n.*31. *& alii.* Quia cùm Ecclesia prohibuit lectionem librorum hæreticorum, prohibuit veram & formalem lectionem, quæ posset esse communicativa cum hæreticis in doctrina; qualis non potest esse lectio merè materialis: hic enim est finis istius prohibitionis, quem Ecclesia præcipuè spectavit, non merum factum. Odium verò & detestatio hæresis extendit se ad communicationem cum hæreticis, qualis in præsenti nulla est. Nec refert, quòd Ecclesia non distinxerit inter lectionem materialem & formalem: nam terminus æquivocus accipiendus semper est in propria significatione, nisi fortè verba adjuncta aliud suadeant. Unde cùm nihil sit, quod vocem *Lectio*, quæ est æquivoca, etiam ad alienam & impropriam significationem determinet, existimandum est, eam ab Ecclesia sumptam esse in sua propria significatione, quâ veram & formalem lectionem significat, & in ea primò fuisse prohibitam: & hoc ideo, quod hæc sola, non autem lectio materialis, sit communicativa cum hæretico, & in hæresin inductiva: cum autem ratio legis statim à sui principio casum aliquem non comprehendit, nec lex aut ejus pœna eum comprehendet. Sanch. *l.*2. *de Matrim. D.* 37. *n.* 3.

539. *Librum hæreticum per aliquot dies retinui semel.* Prohibita est eâdem constitutione etiam retentio librorum hæreticorum: patet ex textu Bullæ, cujus finis est, ut dicti libri non conserventur, sed destruantur. Violant hanc legem, qui libros hæreticorum sive suo, sive alieno nomine, sive in suis, sive in alienis ædibus retinent; etsi nec legant, nec legendi causâ retineant, sed solùm curiositatis, ornandæ bibliothecæ, aut permutandi cum libris catholicis, vel confutandi hæreticorum errores. Palaus *D.*2. *p.* 10. §.2. *n.*7. *&* 9. *& alii.* Nec excusantur à transgressione hujus legis, qui libros hæreticorum etiam ignoto idiomate scriptos retinent. Et habent hîc, quòd

atten-

attendant bibliopolæ, bibliopegi, aromatarii, & similes, qui retinent eos libros ad vendendum, vel ad compingendum, vel ad aromata, caseum &c. eorum foliis involvenda. Sanch. *l.* 2. *Mor. c.* 10. *n.* 53. Laym. *c.* 14. *n.* 7. *& alii.* solus enim finis pro opportunitate illos libros tradendi excusare potest retinentes. Laym. *l. c.* Sanch. *n.* 55. Excusat quoque ab hac censura brevitas seu parvitas temporis: breve autem tempus censetur esse biduum. Palaus §. 2. *n.* 11. Dian. *p.* 1. *tr.* 10. *R.* 30. Quodsi commoditas tradendi deesset, & illa absque fraude & negligentia diu expectaretur, non esset locus huic censuræ, quia non dicitur verè retinere contra præceptum Ecclesiæ, qui opportunum tempus tradendi expectat.

540. *Periculo peccandi me exposui bis.* Periculum peccandi nihil aliud est, quàm occasio peccandi: de cujus divisione, & necessitate eam devitandi jam supra dictum *p.* 2. *à n.* 81. Hîc solum addendum est, quòd, cùm exponere se periculo proximo peccandi sit peccatum, & quidem, ut Sanch. *l.* 1. *Mor. c.* 8. *n.* 4. cum Suar. quem refert, *T.* 5. *in* 3. *p. D.* 18. *s.* 3. *n.* 16. tradit, ejusdem malitiæ & gravitatis cum ipso peccato, cujus periculo se quis objicit, in Confessione ipsa peccati, cujus periculo se quis exposuit, species cum omnibus suis circumstantijs necessariò explicanda sit, si quidem peccatum illud mortale fuerit. Et quidem si inter periculum & peccatum ipsum non intercessit mora notabilis (quæ nempe necessaria est ad unum peccatum numero distinguendum ab alio) ea duo, nimirum exponere se periculo peccandi, & peccare, unum moraliter peccatum constituunt. Lugo *de pœnit. D.* 16. *s.* 12. *n.* 511. Tamb. *in Method. Conf. l.* 2. *c.* 7. §. 4. *n.* 28. Diana *in sum. V. circumstantia n.* 52. Dicast. *tr.* 8. *D.* 9. *d.* 8. *n.* 716. proinde non est necesse dicere, v. g. *exposui me periculo peccandi, ingrediendo v. g. domum puellæ, & dein peccavi cum illa, tangendo v. g. turpiter, osculando* &c. sed satis est dicere. *Tetigi turpiter puellam, osculatus sum* &c. adjecto tamen numero.

541. Quodsi inter ea duo intercedat mora notabilis, duo sunt peccata ejusdem quidem speciei, distinctè tamen confitenda. Lugo. Tamb. Dian. Dicast. *ll. cc.* Quare in tali casu sic se pœnitens accuset, necesse est: *Exposui me semel periculo ebrietatis, fornicationis, tactuum impudicorum cum puero*: vel *cum puella*: & *me inebriavi semel: fornicatus sum bis: tactus impudicos cum puero &c. exercui ter.* &c.

NOTA.

Si id, ex quo periculum peccandi imminet, peccatum sit, v. g. lectio obscæni libri, turpiloquium &c. etiam ipsum exprimendum erit in hunc fere modum. *Lectione libri turpis periculum turpium, & morosarum delectationum &c. adii: & rebus ipsis turpibus morosè sum delectatus.* Explicanda hîc quoque sunt peccata, quæ visu, auditu, tactu, lectione librorum obscænorum, aut aliter contra castitatem opere externo commissa essent: & expressè dicendum, quâ intentione v. g. aspexeris turpia? an cum desiderio peccandi? an verò ex simplici complacentiâ circa objectum seu rem visam?

ſam? item cum qua perſona? ſoluta? an ligata matrimonio, voto caſtitatis? &c. tandem etiam quoties? ter ſcilicet, an quinquies? &c. ſi dubium aliquod occurrat, vel ſatis quis non intelligat, an malum ſit, vel non; candidè & confidenter interrogandus eſt Confeſſarius, & ex eo diſcenda veritas, intra, vel, quod ſubinde magis expedit, etiam extra confeſſionem. Vide *ſup. n.* 163.

542. Ceterùm audire, legere, ſcribere, aſpicere &c. turpia, eſt quid de ſe indifferens, id eſt, nec malum nec bonum, ac proinde tota iſtorum honeſtas vel malitia pendet ex circumſtantiis, & fine audientis, legentis &c. Unde qui talia facit ob finem bonum, v.g. causâ ſtudii, neceſſitatis, aut magnæ utilitatis (qualis cernitur in audientibus confeſſiones) non peccat: qui verò ob levitatem vel curioſitatem, vel valde obiter, & quaſi per tranſennam eadem facit, non eſt continuò damnandus peccati mortalis, ſecluſo quidem ſcandalo, & periculo delectationis venereæ; ſicut nec qui ob ruborem turpia loquentibus nec contradicere, nec è loco recedere audet: etſi ad talia audita ſubrideat, vel aliud quid ſimile faciat. Idem eſt de eo, qui talia audit, legit, vel ſcribit & delectatur non tam ipſa re, v.g. audita, viſa, quàm artificio in ea re recepto. Vide *cit. n.* 163. *& ſeq. Item n.* 241. *&* 515.

543. Monuerim tamen, eos, quos ſimile artificium in aliis rebus, præſertim piis, non delectat, meritò ſibi poſſe, ac debere eſſe ſuſpectos, ſe non tam ex artificio, quàm ex re viſa, audita &c. delectationem cepiſſe, ac proinde peccâſſe mortaliter. Id quod multò magis verum eſt reſpectu eorum, quos conſtat talia ſolere agere animo verè libidinoſo, id eſt, ad ipſa turpia affecto. Imò abſolutè, quia talia plerumque ſolent adjunctum habere proximum periculum delectationis venereæ, non facilè excuſari poſſunt à peccato mortali, niſi ex gravi cauſa, vel neceſſitate fiant. At verò tactus, qui propiùs ad libidinem ordinatur, longè difficiliùs à peccato mortali excuſari poteſt, maximè ſi fiat in alieno corpore, & partibus, quas natura ipſa tectas eſſe cupit.

544. Conſummatæ verò luxuriæ ſpecies ſunt I. Fornicatio, quæ eſt naturalis concubitus perſonæ ſolutæ cum ſoluta (hoc eſt, libera à voto, aut matrimonio) ex conſenſu mutuo. Una ab altera non differt ſpecie, niſi alia circumſtantia ſpecifica accedat; qualis eſt impotentia frigiditatis juxta dicta *p.* 1. *n.* 53. Non tamen amiſſio virginitatis juxta *p.* 1. *n.* 50. Eſt mortale peccatum: nunquam poteſt eſſe licita; nec de ea inter Chriſtianos dari ignorantia invincibilis. Dian. *in ſum. V. Fornicatio. n.* 4. II. Stuprum, quæ eſt violenta Virginis oppreſſio; differt ſpecie morali à ſimplici fornicatione propter circumſtantiam violentiæ juxta *p.* 1. *n.* 71. & Tamb. *in Meth. conf. l.* 2. *c.* 7. §. 8. *n.* 56. *& alios.*

545. III. Raptus, qui eſt peccatum luxuriæ, quo perſona aliqua cum violentia abducitur ad turpem actum cum ea exercendum. Tamb. §. 9. *n.* 6. Differt à ſtupro in duobus: in primis quòd ſtuprum ſit cum virgine violenter oppreſſa; raptus verò de quacunque muliere ſive nupta, ſive innupta; imò etiam (quod turpiſſimum eſt) maſculo. Tamb. *n.* 60. Deinde quod raptus præter violentiam dicat

etiam

etiam abductionem, & quidem causâ libidinis cum persona abducta exercendæ. Fill. *tr.*30. *n.*108. Tamb. *n.*61. Unde si quis abducat puellam animo duntaxat matrimonium cum ea contrahendi, non est raptus, prout hîc sumitur; nec si animo redigendi in servitutem abducatur: hoc enim Plagium est, seu furtum hominis, non autem raptus. Less. *l.*4. *c.*3. *n.*66. Sanch. *l.*7. *de Matrim. D.*12. *à n.*30. *n.*110. Non autem requiritur ad raptum, ut concubitus reipsa sequatur; satis est, eo fine abductam esse fœminam. Less. *l. c.* Fill. *n.*108. *& alii.* Differt specie à simplici fornicatione propter violentiam, quam habet adjunctam, quæ proinde specialiter est confitenda. Sanch. *n.*34. Tamb. *l. c.* quin & à stupro: hoc enim dicit actualem concubitum cum virgine invita; raptus autem solùm animum exercendi libidinem, etsi fœmina rapta non sit amplius virgo, nec concubitus sequatur. Potest adjunctas habere alias malitias v.g. adulterii, fornicationis, sacrilegii &c.

546. IV. Adulterium, quod est inter personas, vel utramque, vel alterutram conjugatam, est peccatum mortale, de quo nemo dubitat, addítque supra fornicationis malitiam gravissimam injuriam contra justitiam, etiam cùm, ut Fill. *n.*86. notat, matrimonium tantùm est ratum. Si conjugatus peccet cum conjugata, utraque circumstantia est explicanda; duplicem enim malitiam injustitiæ committit: unam, qui in sua persona peccat, & fidem conjugalem propriam, quam nempe suæ conjugi debet, violat: alteram verò, quia cooperatur cum alia persona, ut & illa in semet peccet, & fidem sui conjugii frangat. Fill. *n.*88. Nec refert, quòd, quando conjugatus cum conjugata peccat, injuriæ illæ non differant; differunt enim saltem numero: est autem in confessione etiam numerus peccatorum, non sola species explicanda.

547. V. Incestus, qui est peccatum luxuriæ inter personas conjunctas, vel carnaliter per consanguinitatem & affinitatem; vel legaliter per adoptionem; vel spiritualiter per administrationem vel receptionem Sacramentorum Baptismi & Confirmationis, non tamen Pœnitentiæ, qua ratione hi incestus inter se differant, satis dictum est, *p.*1. *n.*51. & quomodo sint exprimendi in confessione. *ibid. à n.*85.

548. VI. Sacrilegium, prout hîc sumitur, est violatio rei sacræ per actum venereum: specialiter repugnat Religioni; unde & speciatim est explicandum in confessione. Res autem, quæ sic violantur, sunt locus sacer, & persona voto castitatis seu simplici seu solenni (non enim differunt specie hæc vota. Fill. *c.*7. *n.*124.) obstricta; qua de re *p.*1. *n.*50. dictum est: quodsi utraque persona sit voto castitatis obstricta, utraque circumstantia est exprimenda. Fill. *n.*128. (ut suprà de adulterio dixi sicut & alia quæcunque stupri videlicet, adulterii &c. quæ etiam quandoque in sacrilegio reperitur. Fill. *n.*136.

549. VII. Peccatum contra naturam, quod est actus, quo semen humanum sine spe secuturæ generationis prodigitur. Est peccatum in genere luxuriæ gravissimum. Fill. *c.*8. *n.*138. habétque sub se tres species, eásque non quidem physicè, sed moraliter rectâ hominum æstimatione distinctas. Fill. *n.*142. Earum prima est

Molli-

Mollities, quæ est voluntaria pollutio, seu effusio seminis extra copulam carnalem causâ libidinis venereæ explendæ. Ea semper est peccatum mortale, nullo unquam casu, etiam causâ valetudinis, aut ipsius etiam vitæ conservandæ licita. Quæ est sententia ab omnibus recepta, & indubitatæ veritatis. Una ab altera non differt specie, per se loquendo: Fill. *n.*155. per accidens & ratione personarum, quarum congressum aliquis, dum se polluit, cogitat aut desiderat, induit rationem subinde fornicationis, subinde adulterii, subinde etiam sacrilegii, v.g. propter votum personæ se polluentis, quæ proinde malitia præter ipsam pollutionem specialiter est exprimenda. Tamb. §.10. Fill. *n.*154. Sed & si quis in semet excitet pollutionem operâ alicujus rei animatæ, v.g. viri vel fœminæ, utique hæc personæ circumstantia specialiter est explicanda, non tantùm, quia est copula inchoata, & non mera pollutio, sed etiam quia alterius personæ peccato cooperatur: multò magis, si, quod subinde contingit, adjunctus sit affectus erga ipsam personam, eámque vel sexûs debiti, (quo quidem casu habet simul malitiam fornicationis, adulterii &c. juxta conditionem personæ) vel sexûs indebiti; vel erga partes præposteras sexûs debiti: ut sic enim conjuncta est malitia Sodomiæ. Quibus verò partibus corporis alieni utaris ad excitandam in te pollutionem, non est necesse speciatim exprimere; non enim inde variatur species; si quidem absit affectus erga personam ipsam, aut partes præposteras, neque altera persona tuæ pollutioni cooperetur. Tamb. *n.*64. Fill. *n.*155.

550. Altera species peccati contra naturam est Sodomia, quæ si fit concubitus cum persona ejusdem sexûs, est perfecta: imperfecta verò, si servetur quidem sexus debitus, sed non vas debitum. Tamb. *n.*67. Una differt specie ab altera: perfecta enim procedit ex affectu erga sexum indebitum: imperfecta verò ex affectu erga sexum quidem debitum, non tamen ad partem debitam, sed præposteram: unde etiam in confessione utraque speciatim est exprimenda. Tamb. *n.*74. At verò intra terminos perfectæ Sodomiæ (idem est, si sit imperfecta) omnes conveniunt specie, nisi conditio personæ, à qua, vel cum qua exercetur, aut affectus erga personam, ex quo exercetur, aliud ferat. Qui fatetur suum concubitum cum fœmina, præsumitur, id fecisse modo naturali: ita enim ordinariè fieri solet; ea autem, quæ ordinariè non solent fieri, non sunt præsumenda, nisi aliud expressè constet.

551. Tertia species luxuriæ contra naturam est Bestialitas, quæ est concubitus hominis cum re animata, quæ sit diversæ ab homine speciei. Fill. *n.*161. Tamb. *n.*78. Huc reducitur concubitus cum dæmone: nondum enim est ejusdem cum homine speciei, etsi formam hominis assumat. Fill. *ibid.* In hoc crimine non est necessarium, ut genus animalis, cum quo exercitum est, exprimatur: perinde est, sive fuerit equus, sive gallina, sive bos, sive vacca &c. semper enim eadem est specie moralis deformitas. Fill. *l.c.* Tamb. *n.*78. At si sit concubitus cum dæmone, debet id explicari: quia additur circumstantia contra Religionem propter commercium cum dæmone. Fill. *n.*162. Tamb. *l.c.* specialiter exprimendum erit, fue-

fuerítne dæmon in forma viri vel fæminæ, talis conjugati, sanguine juncti, voto obstricti &c. Fill. *ibidem.* quia supra bestialitatem additur affectus erga talem personam.

552. Porro omnes prædictæ species sunt ex genere suo peccata mortalia, & quidem ita, ut nulla probabilitate dici aut judicari queat, eas quandoque ob parvitatem materiæ transire posse in peccatum veniale. Et quoniam etiam singulæ ab invicem verè differunt specie, non est satis dicere, *se externo opere contra castitatem peccâsse*; sed necesse est, ipsam operis externi speciem declarare; aliàs non explicares propriam malitiam, v.g. fornicationis, quæ est specie diversa à quacunque alia malitia contra castitatem.

553. Ad hæc, cetera, quæ præcipuè tactu & osculis contra castitatem committuntur, revocantur tanquam dispositiones & præambula; & idcirco seorsim non sunt explicanda: Bonac. *de pœnit. D.5. q.5. s.2. p.2. §.3. diff.2. n.12.* Reginald. *l.14. n.55.* Fill. *tr.21. n.334.* nisi (quod frequens est) tunc, cùm reipsa cum actu, ad quem ex intentione fuerunt ordinata, non conjunguntur: vel conjunguntur quidem, exercita tamen sunt sine relatione seu intentione ipsius actûs consummati. Bonac. *ibid.* Coninch. *de Sacram. D.7. d.7. n.58.* Suar. *D.22. s.5. n.24.* Dian. *in sum. V. Circumstantia. n.59.* Navar. *c.6. n.7. & alii.* Idem est de tactibus, osculis &c. quæ consummatum luxuriæ actum consequuntur, si fiant non ad novam copulam, sed prioris complementum: nam neque hæc distinctum, & in confessione specialiter explicandum peccatum constituunt; nisi notabilis inter ipsa & principalem actum intercedat mora. Navar. *c.6. n.7.* Henriq. *l.5. c.5. n.5. & in Gloss. lit. V. & c.8. n.3.* Sancius *D.6. n.2.* Dian. *n.58.* Tamb. *in Meth. conf. l.2. c.1. §.10. n.72.*

Nota, ex suprà posito peccatorum Catalogo ad Confessarium non esse deferenda, nisi illa, quæ minori typo, quem *Cursivum* appellant, descripta sunt: hæc enim sola sunt materia confessionis: reliqua verò, quæ charactere, quo ordinariè usi sumus, expressa sunt, declarant peccatorum designatorum naturam & gravitatem, & sunt in confessione prorsus omittenda.

QUÆSTIO IV.

De Multiplicatione Peccatorum.

AD planiorem faciliorémque suprà positi Syllabi, quo peccata eorúmque naturam complexi sumus, usum, non incongruum erit, aliquid addere de peccatorum multiplicatione seu distinctione, quæ generatim duplex, specifica & numerica.

ARTICULUS I.

De specifica peccatorum distinctione.

554. Ut specifica peccatorum distinctio rectè assignetur, breviter advertendum est ex materia de Actibus humanis; eorum alios præcisè malos esse, quia lege aliqua positiva, eáque vel divina, vel humana sunt prohibiti; alios verè independenter ab ea prohibitione malos esse; quales sunt, qui jure naturali sunt illiciti, ut perjurium, pollutio, mendacium &c.

Hoc præsuppositio, non admodum operosum erit, dicere, quæ peccata inter se specie differant.

§. Unicus.

Quanam peccata specie differant.

555. Peccatorum, quæ & quatenus positivis legibus repugnant, specifica distinctio rectè desumitur ex formali & specifica præceptorum diversitate. Laym. *l.1. tr.3.c.2.n.1.* Sanch. *l.9. de Matrim. D.15. n.5.* Palaus *tr.2.D.3.p.1.n.4.* Bonac. *de pec. D.2. q.4. p.3. n.5. & alii.* Cùm enim peccatum aliud non sit, quàm voluntaria legis seu præcepti transgressio, illud ipsum, quod ei violationi speciem tribuit, etiam peccato tribuet; id autem est ipsum præceptum. Unde contingere potest, ut, licèt ipsi præcipientes seu legislatores specie differant, ut DEUS & homo, non tamen præcepta ab iis lata similiter differant. Palaus *n.2.* Bonac. *l.c.* Lugo *de pœnit. D.16. s.5. n.245.* Dicast. *de pœn. tr.8. D.9. d.8. n.471.*

556. Ceterùm præceptorum diversitas ex duplici potissimùm capite deprehendi potest; quorum 1. est objectum formale seu motivum proximum, propter quod lex aliqua statuitur: cùm enim quilibet actus, quo aliquid præcipitur aut prohibetur, habeat motivum, quod spectet, seu propter quod præcipiat aliquid, vel prohibeat; necesse est, ut, si motivum specie differat, etiam præceptum differat: ea enim est objecti formalis conditio, ut, si ipsum specie differat, etiam actus illud respiciens talis sit.

557. Quoniam autem in qualibet re præcepta potest à legislatore intendi vel ipsa ejus rei intrinseca honestas, v.g. in jejunio ratio Temperantiæ: vel extrinseca, proveniens scilicet ex ipso, quod præcipiens pro arbitrio suo spectare & intendere potest, motivo seu fine, v.g. in eodem jejunio cultum alicujus Sancti, in cujus honorem jejunium illud indicitur: vel etiam utraque simul: quoniam, inquam, legislator, cùm aliquid præcipit, hæc omnia vel simul, vel seorsim intendere potest, difficultas jam est, unde dignosci possit, legislatorem, cum actum aliquem v.g. jejunium præcipit rationem habere vel solius intrinsecæ honestatis, in eo actu repertæ; vel eâ non attentâ, alterius cujuspiam virtutis, v.g. Religionis; vel etiam utriusque: ad cujus decisionem hæc regula servire potest.

558. Quandocunque aliud non constat ex circumstantiis, & verbis, quibus res præcipitur, præsumendum est, eam præcipi ex intrinseco virtutis, ad quam res præcepta pertinet, motivo: & in dubio standum est pro intrinseca ipsius rei honestate; rem enim præcipi intuitu virtutis, ad quam intrinsecè spectat, est quid frequentius, & verò etiam connaturalius; unde (nisi aliud expresè constet) ita factum esse præsumendum est. At verò, si ex verbis præcepti vel circumstantiis extrinseeis aliud constet, censendum est, rem præceptam esse intuitu extrinsecæ honestatis, hoc est alterius cujuspiam virtutis, ad quam res illa intrinsecè non spectat. Exemplo res clarior evadet. Percussio personæ sacræ, aut furtum rei sacræ specialiter ab Ecclesia prohibetur intuitu Religionis; id quod colligitur ex circumstantiis personæ percussæ, & rei ablatæ. Cùm enim percussio Clerici perinde ac

de ac Laici, furtum rei sacræ perinde ac profanæ, Justitiæ repugnet, rectè infertur, præceptum Ecclesiasticum, quo vetatur percussio personæ, aut furtum rei sacræ, non esse datum intuitu Justitiæ, ad quam non pertinæt circumstantia *sacri*, sed intuitu Religionis: econtra verò jejunium, præceptum in vigilia alicujus festi, motivo solius temperantiæ niti; quia nihil est, ex quo colligi possit, etiam Religionis rationem esse habitam. Hinc qui Clericum percutit, duo peccata committit, unum Religioni, alterum Justitiæ oppositum, quia præcepta diversam rationem formalem respicientia violat: qui verò jejunium, pro vigilia alicujus festi injunctum, frangit, tantùm unum peccatum committit; quia etiam unum tantùm præceptum, ex uno eodémque temperantiæ motivo latum transgreditur.

559. Quod jam ad II. caput, ex quo præceptorum diversitas sumi potest, attinet, illud est objectum materiale: licèt enim per ordinem ad illud præcepta generaliter non possint specie distingui (alioqui præceptum de carnibus non comedendis specie tam varium esset, quàm variæ sunt carnium species; quod est apertè falsum) negari tamen non potest, ea quandoque etiam per ordinem ad diversa specie objecta materialia specie differre: id quod clare cernitur in præceptis audiendi Sacrum, & recitandi Horas Canonicas, quæ licèt ad eandem virtutem, nempe ad religionem spectent, adhuc tamen differunt speciè, non ex objecto formali, ut patet: igitur ex materiali. Sed hæc de specifica peccatorum diversitate desumpta ex formali præceptorum diversitate satis.

560. Quod ergo ad peccata, quæ & quatenus juri naturali repugnant, spectat, ea specie inter se differunt, cùm ipsa eorum objecta inter se specie distinguuntur; imò verò etiam tunc, cùm ipsa ratio seu modus, quo in objectum tendunt, valde diversus est: si enim ex ejusmodi principiis differentiam specificam physicam rerum deprehendimus; utique etiam ex iisdem moralem poterimus pervestigare. Hinc rapina specie differt à simplici furto; etsi enim objectum utriusque idem sit, modus tamen, quo illud attinguntur, est notabiliter diversus: in rapina enim cernitur vis, quæ in simplici furto non est. Similiter stuprum specie differt à simplici fornicatione cum Virgine: licèt enim eidem virtuti, videlicet castitate, opponantur; cum stupro tamen conjuncta est violentia, non item cum fornicatione simplici. Sic & prodigalitas ab avaritia specie differt ex diversitate modi tendendi in objectum.

Nomine autem objecti intelliguntur etiam circumstantiæ, de quibus *p. 1. à n. 49.* satis superque dictum est, an & qua ratione dent actui novam speciem: quibus ex Reginald. *l. 14. n. 12.* illud obiter addendum est, circumstantiam invincibiliter ignoratam, & quæ nullo modo prævisa est, nec prævideri potuit (quia in voluntatem liberam non cadit) habendam esse pro non morali, tanquam nihil conferentem ad bonitatem vel malitiam moralem.

ARTICULUS II.

De numerica peccatorum distinctione.

561. Non est sermo de illa peccatorum numerica distinctione, quæ conjuncta est cum distinctione specifica: quo modo

v. g. blasphemia & perjurium dicuntur non esse unum numero peccatum: neque de illa, quæ habetur ratione subjecti, seu ipsius personæ operantis; ut quando voluntas furandi, quæ est in Petro, dicitur non esse idem numero peccatum cum voluntate furandi, quæ est in Paulo: sed solùm de illa, quæ potest repetiri in eodem supposito seu persona operante, & intra eandem peccati speciem: ut si Petrus eliciat duos actus odij, duos actus blasphemiæ, contumeliæ &c. quia autem peccata alia sunt merè interna, alia externa (quia scilicet præter pravam internam voluntatem aliquem externum actum continent) idcirco etiam seorsim dicemus, quonam modo multiplicentur numero.

§. I.

De multiplicatione numerica peccatorum merè internorum.

562. Plurimi, qui confessionem parant, in conquirendo & explicando præcipuè numero peccatorum merè internorum laborant, sibique & sæpe etiam Confessariis magnam creant difficultatem & molestiam, v. g. versantur sæpe per aliquot horas, dies, septimanas, & menses in gravi odio erga proximum, desiderando ipsi gravia mala; in turpi item desiderio, concupiscendo turpiter puellam &c. & nesciunt, qua ratione suam expediant confessionem, posito, quòd aliquoties ejusmodi actus negotiis, somno, aliisque etiam bonis cogitationibus interruperint. Alij scrupulosi nimiùm sunt, & prolixi in peccatorum internorum catalogo texendo, & legendo, cùm tamen ea omni tam religiosa enarratione supersedere possint. Hi ergo sequentia accipiant, & bene teneant.

563. I. Certum est, peccata interna toties multiplicari numero, quoties prior voluntas aut propositum per contrariam voluntatem retractatur: per hanc enim pœnitentiam actus illi non tantùm in genere physico, sed etiam morali perfectè interrumpuntur, & evadunt numero diversi; &, si sæpius eâdem horâ vel die renoventur, in confessione eorum numerus eo, quo potest, modo exprimendus est. Hæc enim est doctrina Catholica Concilij Trident. *Sess.* 14. *cap.* 5. & *can.* 7. & ipsa fidelium praxis probat.

564. II. Quodsi verò ejusmodi actus contraria voluntate non interrumpantur, certum etiam est, eos physicè loquendo, multiplicari per quamcunque cessationem ab actu: & ideo juxta Catholicam, quam modò ex Concilio Trident. allegavi, doctrinam, eorum numerum, siquidem innotescat, specialiter in confessione periendum esse. Quia verò frequenter usvenit, ut numerus earum interruptionum non constet, aut constare non possit, etiam post diligens examen, idcirco

565. III. Moraliter, & in ordine ad confessionem, peccata interna non multiplicantur numero per solam physicam repetitionem actuum circa idem objectum, sed per tempus moraliter notabile inter ipsos actus intercedens. Lugo *D.* 16. *de pœn. s.* 14. *n.* 566. Tamb. *l.* 2. *Meth. conf. c.* 1. §. 5. *n.* 32. & §. 8. *n.* 47. Bonac. *de pec. D.* 2. *q.* 4. *p.* 2. *n.* 5. & *alii:* brevis enim interruptionis in morali æstimatione non habetur ratio; & ideo prior actus secundùm eandem æstimationem

nem censetur continuatus, non quidem eo sensu, quòd hominem denominet actu peccantem (hoc enim falsum est) sed solùm habitualiter, hoc est, ita ut homo vi actûs præteriti, non revocati seu permanentis habitualiter, semper promptus sit ad malas illas cogitationes repetendas. Ab hac ergo habituali permanentia seu persistentia malæ cogitationes & ceteri actus interni, seu multi sint, seu pauci, suam desumunt unitatem. Bonac. *n.* 6.

566. Quæ verò distantia inter ejusmodi perversas voluntates requiratur ad hoc, ut non possint dici unum peccatum, difficile est dicere. Fagundez putat, sufficere unum quadrantem horæ, aut ad summum mediam horam. Sed hoc planè gratis asseritur. Lugo igitur *n.* 569. ait, id optimè desumi posse ex proportione ad peccata externa. Hinc sicut, cùm quis uno eodémque iracundiæ impetu agitatus, plures, etsi interruptim, contumelias in unum eundémque hominem conjicit, aut sæpius percutit, vel vulnerat &c. moraliter tantùm una contumelia, percussio & vulneratio censetur esse; ita etiam cùm uno concupiscentiæ calore & impetu, in eadem ejusdem objecti mali cogitatione persistis, & actum v. g. concupiscentiæ seu morosæ delectationis repetis, unum tantùm peccatum censeris committere. Si verò alio calore agitatus concupiscas, vel mora tam longa intercedat inter hunc & posteriores actus, ut primus ipso temporis lapsu rerúmque mutationibus refrigescat, imò & naturâ suâ velut evanescat, atque adeo non judicetur adesse ampliùs dicta persistentia, tunc si alium actum elicias, turpis v. g. concupiscentiæ seu desiderij erga puellam, vel gravis vindictæ erga inimicum repetas, novum & distinctum peccatum committis, & numerum, si quidem memoriâ teneatur, explicare debes: non enim illa tam distans voluntas censetur ita habitualiter permanere, ut cum posteriori ad conflandum unum peccatum conjugatur. Bonac. *n.* 7.

567. IV. Ex hac ergo regula ij, qui plures actus circa idem objectum repetunt, & numerum eorum inire nullatenus possunt, facilem se explicandi modum habent. Nam si uno calore, seu impetu desiderij mali eos actus multiplicent, & brevi adeo tempore in tali actu persistant, semel tantùm peccant, nec est necesse tempus explicare: satis enim est, si dicant: *Semel turpe aliquod desiderium erga puellam concepi.* Quando verò intermedium tempus, quo ejusmodi actus mali repetuntur, longum est v. g. sex horarum, unius diei &c. difficile est, ut uno eodémque impetu fieri censeantur. Hinc consuetum est (si non etiam necessarium) tempus, quo quis in malis cogitationibus perseveravit, explicare, dicendo: *Per diem integrum, hebdomadem &c. turpiter concupivi puellam: proximum graviter odi, gravia ipsi mala imprecando &c.* Sic enim vel explicantur interruptiones, quæ humano modo fieri solent; vel satis aperitur peccatum, ut habitualiter unum durans per illud tempus.

568. V. Habet verò hæc doctrina solùm locum, cùm voluntas repetit actus circa idem objectum: nam si successivè repetat plures actus internos circa plura objecta distincta, non unum tantùm peccatum committet, sed plura numero, imò etiam subinde specie diversa. Hinc

si quis morosè delectetur de re venerea, & mox nullâ interjectâ morâ alium temerè judicet, & hinc iterum absque mora interposita in hæresin incidat, non unius tantùm, sed plurium peccatorum reus erit. Idem est de eo, qui visâ unâ virgine delectatur morosè & turpiter, & post modicum tempus visâ aliâ virgine iterum morosè delectatur: nam & hic bis peccat.

569. VI. Cogitationes, quæ in operis cogitati executionem tendunt, non sunt specialiter in Confessione explicandæ, si vel conjunctæ sint cum opere, vel certè eidem ita vicinæ, ut morali judicio & æstimatione opus ipsum adhuc censeatur vi earum procedere: tunc enim unum idémque cum eo opere peccatum constituunt. Tann. *T.2. D.4. q.2. d.4. n.50. & alii communiter.* Et satis est, si ipsum externum opus explicetur. Tunc autem opus externum non censetur ampliùs à priori voluntate procedere, cùm hæc vel est per contrarium actum revocata, vel ipsâ temporis diuturnitate ita refrixit, ut non judicetur ampliùs perseverare, ut paulò antè est explicatum.

570. Peccata interna (idem est de externis) non ideo præcisè multiplicantur, quia sunt contra plures ejusdem rationis aut speciei obligationes, v.g. præcepta, vota &c. Hinc qui vult violare jejunium alicujus vigiliæ incidens in quadragesimam, aut quatuor tempora; aut, qui die festo, in Dominicam incidente, Missam statuit negligere &c. unius tantum peccati reus est: quia utraque lex sub eadem ratione seu motivo Temperantiæ, vel Religionis lata est. Sic qui Religiosum statum professus, idémque Sacerdos est, non tenetur utramque illam circumstantiam explicare, si contra Castitatem peccet: vota enim seu solennia illa sint, seu simplicia, specie non distinguuntur. Et ideo satis est, si dicat, *se voto castitatis obstrictum hoc vel illud peccatum intra genus luxuriæ admisisse.* Idem est de eo, qui eodem voto sæpius renovato eandem rem vovet, & non servat: nam & hic uno tantùm peccato se inquinat; non enim ea ejusdem voti repetitio multiplicat obligationes. Vide, quæ *p.1. n.50.* diximus.

571. Quidquid sit de illa controversia: An in eodem actu, plura simul objecta solo numero diversa attingente, plures simul etiam malitiæ contineantur, (de qua aliquid infrà *à n.* 588. sed breviter) non est necesse (ut infrà *n.*579. de peccatis externis dicetur) ut in Confessione ipse objectorum numerus distinctè exprimatur: cujus ratio desumenda est ex *n.* 592. Sufficit ergo, si confusè in hunc fere modum explicetur: *concupivi plures fœminas solutas: desideravi plures ejusdem conditionis homines occidere: graviter vulnerare: volui horas canonicas pluribus diebus omittere: constitui jejunium plurium dierum non servare &c.* si enim peccata externa tendentia simul in plura objecta ita explicari possunt, juxta dicenda *n.*594. cur non & interna possint? vide Dicast. *tr.8. D.9. d.5. n* 270. *sub finem.* Lugo *D.16. s.3. n.*135. Tamb. *in Meth. Conf. l.2. c.1. §.9. à n.59.*

§. II.

§. II.

De numerica peccatorum externorum multiplicatione, & inprimis de Physica.

Non ratò evenit, ut, quemadmodum *n.*562. in exponendo numero peccatorum merè externorum dixi difficultatem emergere, eadem quoque occurrat in numero & modo explicandi peccata externa, sive ore ea perficiantur, sive opere. Huic ergo ut obviam eatur, sequentia ante oculos habenda sunt.

572. Et quidem I. certum est, ad unitatem peccati externi non sufficere, quòd ex una voluntate prava interna proveniant plura externa, si nullam inter se habeant unitatem & connexionem. Est communis; & per se patet. Et ideo si quis cogitet de ludo duobus distinctis diebus, quorum uterque festivus sit, & videns, ea occasione Sacrum omissum iri, decernat uno actu, ludere utroque die; tot tamen committit peccata, quot diebus festis omittit Missam audire. Idem est de eo, qui uno actu voluntatis decernit per plures dies non recitare horas canonicas, totâ quadragesimâ non jejunare, plures occidere, plures puellas violare &c. nam & iste tot distincta peccata committit, quod postea fornicationes, homicidia &c. committit.

573. II. Certum quoque est, ad unitatem peccati externi non sufficere unitatem temporis, quo utraque actio fit: ut si quis eodem illo tempore, quo blasphemat, etiam furetur, fornicetur &c. nam non obstante ea temporis unitate adhuc actiones illæ manent distinctæ, nec ullam inter se habent connexionem.

574. III. Peccata externa multiplicantur numero, quando interrumpuntur per propositum contrarium. Tann. *n.* 54. *ex communi*: quando enim apponitur voluntas contraria, jam prior voluntas nullo modo ampliùs manet, nec influit in opus postea secutum; sed requiritur nova alia voluntas à priori independens, quæ de novo causet operationem, vel omissionem malam sequentem. Et ideò licèt, qui longo tempore omittit restitutionem debitam, unum tantùm peccatum committat; tamen, si eam retinendi voluntatem mutet, seu revocet per voluntatem contrariam, seu per propositum restituendi, peccatum illud ita interrumpit, ut, si postea iterum novum alium actum seu propositum eliciat non restituendi, novum etiam peccatum committat non restituendo. Quanquam, ut Lugo *n.* 551. notat, fieri potest, ut hæc interruptio non obstet morali peccatorum externorum unitati, de qua postea; ut si quis die jejunii comedat carnes, & jam satur faciat propositum deinceps abstinendi, appositò autem ferculo grato resumat animum, & iterum ex carnibus comedat; aut si quis vindictæ causâ alium pugno percutiat, & post tres ictus cesset cum animo ulteriùs non percutiendi: at quia fortè percussus adhuc ostendit contemptum, statim iterum bis aut ter illum percutiat. In his enim casibus nemo dicet, duo fuisse peccata: quia illa brevis voluntas non impedivit unitatem actionis & vindictæ.

575. IV. Physicè loquendo, tot sunt peccata numero distincta, quot sunt operationes malæ externæ, etsi una statim fiat post alteram, nullâ, vel modicâ tantùm

tùm temporis divisione interveniente: brevitas enim temporis intermedii, vel etiam ipsa ejusdem temporis continuitas non impedit actuûm externorum distinctionem. Unde si quis eidem plura successivè, nullâ vel modicâ temporis morâ interjectâ, infligat vulnera, plura infigat oscula, plures blasphemias, perjuria, detractiones, convitia &c. proferat unumquodque eorum est peccatum per se.

§. III.

De morali peccatorum externorum unitate.

576. Etsi res physicè considerata ita, ut dixi, se habeat, moraliter tamen & in ordine ad Confessionem longè aliter se habet. Pro cujus decisione multùm refert scire, habeántne illa opera externa aliquam inter se connexionem & subordinationem ad unum aliquod opus externum, tanquam ad finem, ponendum; an verò singula eorum sint in suo genere absolutè & adæquatè completa, & habeant se ad invicem planè disparatè. Hoc enim nisi diligenter observetur, necesse est, ut gravis inde in numero externorum actuûm exponendo enascatur difficultas ac molestia, quæ alioqui potuisset esse procul.

577. Actiones igitur externæ, ordinatæ ad unius operis externi executionem, sunt idem numero peccatum cum ipso illo opere, etsi hoc non consumetur. Est communis. Et ratio est: tum quia, etsi plures sint actiones, habent tamen unitatem finis, cùm omnes ad idem v.g. homicidium, fornicationem &c. ordinentur: tum etiam quia si continuentur usque ad ipsius operis intenti consummationem, non constituunt diversum peccatum: unde nec constituent, etsi opus ipsum quacunque ex causa non mandetur executioni: alioqui si ante operis executionem fuissent plura peccata, non possent etiam posita executione in unum coalescere. Sed neque eædem illæ operationes externæ moraliter multiplicantur per brevem interruptionem physicam, & interpositionem aliarum: in moralibus enim non habetur ratio brevis alicujus interruptionis: & ideo sicut actus omnino continui seu non interrupti reputantur pro eodem peccato, ita etiam reputabuntur, licèt nonnihil discontinuentur seu interrumpantur. Quare, qui per aliquot dies quærit modum, quo puellâ, quam perditè amat, potiatur, unum fornicationis peccatum committit, nec debet actus, usque ad executionem operis intenti intermedios, declarare.

578. Excipe tamen I. nisi actiones intermediæ propriam & distinctam speciem malitiam contineant: tunc enim licèt præcisè ratione illius ad unum opus externum subordinationis & connexionis non sit aliud distinctum peccatum, erit tamen ratione propriæ malitiæ. Et ideo si quis compotationem, ludum prohibitum ordinet ad omissionem Sacri, homicidium, furtum &c. non est satis explicare omissionem Sacri, aut furtum: cùm tamen, si quis pluribus vulneribus inflictis alterum occidat, satisfaciat dicendo: *occidi alterum*: ita ut saltem ordinariè non sit necesse addere, se etiam vulnera inflixisse.

579. Excipe II. Nisi aliâ personâ mediante finem intentum acquirere curaverit, id enim est directa inductio proximi

ximi ad peccatum : quod est novum peccatum scandali , specie distinctum ab eo, quod in eadem materia fieret à teipso. Debes ergo explicare non tantùm te usum fuisse alterius operâ ad tale peccatum perpetrandum , quem ad illud induxisti, sed etiam ipsius peccati, ad quod illum induxisti, speciem. Quodsi autem plurium simul , quos ad talis peccati perpetrationem pertraxisti, operâ usus sis, non est necesse , ut distinctè explices eorum numerum & conditionem : sed satis est , si in confuso dicas , te plurium operâ usum fuisse, juxta dicta suprà de scandalo : nisi fortè peccata, quæ illi fecerunt, differrent specie inter se vel propter diversam personæ inductæ conditionem , ut si utaris operâ filii ad occidendum patrem inimicum tuum : vel nisi propter distantiam temporis aut interruptionem moralem inductiones illæ juxta dicenda essent plura peccata: v.g. si priùs induxisti Petrum, Paulum verò post mensem ad occidendum, sunt duo peccata numero distincta, speciatim explicanda : at si simul eodem actu induxisti plures , vel etiam separatim, sed unum dependenter ab alio, ita ut non judicentur moraliter esse plures numero actus, moraliter unum tantùm peccatum est , quod satis explicatur dicendo : *Induxi plures ad furandum , fornicandum &c.*

580. Sed quid? si finem tui pravi propositi assecutus es , eritne satis explicare finem v.g. te fornicatum esse ? an verò necesse erit , etiam ipsum tempus , quo finem illum procurâsti, declarare ? Ajunt aliqui , hoc secundum non esse necessarium. Quare satis est , si actum ipsum explices , & dicas , te esse fornicatum ; quod equidem probo , si tempus illud intermedium notabiliter non interrumpatur : alioquin enim, si inter unum & alterum opus externum , quod ad unius finis consecutionem ordinâsti, longa intercedat mora, non censentur ea opera tam distantia retinere moralem unitatem, ad conflandum unum peccatum sufficientem, & ideo, ut superiori numero dixi, speciatim sunt explicanda.

581. Quanquam consultum est, dictum tempus exprimere, etsi moraliter non interrumpatur: sic enim vel manifestantur ipsæ interruptiones , quæ humano modo evenire solent , vel declaratur ipsa habitualis persistentia peccati , juxta dicta *n.* 567. Somnus tamen (ut hoc obiter addam) prandium & aliæ similes communes & ordinariæ actiones non censentur moraliter & humano modo interrumpere operationes malas, ad unum finem malum ordinatas : quod declarari potest exemplo celebrantis Missam : si enim Missa interrumpatur per concionem, & Sacerdos interim dormiat, repetátque post eum somnum intentionem sacrificandi , hæc posterior intentio, licèt physicè sit alia à priori , moraliter tamen non est multiplex: adhuc enim Sacerdos ex una eademque intentione sacrificare dicetur. Quapropter si longo tempore, modo moraliter non interpolato, eundem finem procures, poteris dicere, te per duos v.g. menses ejusdem puellæ congressum procurâsse.

582. Jam quod attinet ad alterum genus externarum actionum, de quibus *n.* 576. earum scilicet , quæ non sunt subordinatæ , eæ quandoque per physicam etiam brevem interruptionem multiplicantur;

cantur; quandoque verò non: id quod videtur esse juxta communem omnium sensum, quo de quavis actione humana loquimur, quam sæpe appellamus unam, etsi physicè interrumpatur: sic enim una eleemosyna vocatur, unum opus bonum, etsi physicè sæpiùs interrumpatur interrogando & respondendo, salutando, & resalutando: nec Missa amittit suam unitatem, etsi concione interrumpatur. Cur non igitur & peccatum externum ob similes breves interruptiones suam unitatem retinere poterit? sanè si peccata merè interna, non obstante brevi interruptione physica, habent unitatem moralem, etiam externa habere poterunt.

583. Ut autem cognoscatur, quando moralis unitas ejusmodi actionum externarum per physicam interruptionem tollatur, quando non; certa & universalis regula tradi nequit. Generatim tamen, quæ temporis interruptio non sufficit ad moralem peccatorum interiùs consummatorum pluralitatem, eadem etiam non sufficit ad actus, qui exteriùs consummantur, moraliter multiplicandos: quod vel maximè locum habet in operibus ad eundem finem obtinendum ordinatis: nam in reliquis præcipuè ad eorum qualitatem & circumstantiam attendendum est, & ex iis juxta communem sensum & usum circa pluralitatem vel unitatem ipsarum actionum judicandum. Sed rem hanc nonnullis exemplis declaremus. Igitur

584. Comestio carnis die vetito, si fuerit duplex, duplex erit peccatum: unum, si fuerit una: hæc autem unitas, aut pluralitas non est colligenda ex continuatione, vel carentia interruptionis, vel ex sola physica interruptione, imò nec ex sola temporis vicinitate, sed ex aliis circumstantiis. Nam, etsi quis prandium interrumpat lectione epistolæ, novorum, aut alio negotio, & ab his statim ad illud revertatur, adhuc in communi æstimatione censetur esse una comestio. Quæ ergo mora facit, ut comestio interrupta censeatur non ampliùs esse una, sed duplex, etiam facit, ut si sit prohibita, sit duplex peccatum. Sic nimirum etiam Sacrum, licèt interrumpatur concione etiam bene longâ, non amittit suam unitatem: & ideo si Sacerdos id legat in statu peccati mortalis, non debet eam interruptionem explicare. Quin & Communio seu susceptio Eucharistiæ non multiplicatur præcisè per interruptionem physicam: nam si Sacerdos, postquam sumsit species Eucharisticas, communicet populum, & inde etiam fragmenta minorum hostiarum absumat, inter hanc & illam sumptionem sæpe longius tempus intercedit, quàm inter Communionem trium Missarum in nocte Nativitatis Domini continuè lectarum; & tamen in hoc casu est triplex communio, in illo tantùm una. Hinc si Sacerdos peccati mortalis sibi conscius communicet in posteriori casu, committit tria peccata, in priori tantùm unum. Quod totum ex morali prudentum judicio, qualitatem actionis & circumstantias considerantium, pendet.

585. Atque ex his etiam cum proportione judicandum est de unitate & pluralitate aliorum peccatorum externorum. Nam si quis ex intentione committendi homicidium, ematgladium, iter etiam longius suscipiat, inimicum deprehensum

sum percutiat, vulneret, & denique etiam occidat, unum peccatum committet, etsi interea actiones illæ externæ sæpius etiam per somnum, confabulationem, aut alia negotia fuerint interruptæ. Similiter unum peccatum committit, I. Qui uno iræ impetu sæpius eundem percutit & vulnerat. II. Qui in eandem personam uno iræ furore plures injurias aut contumelias congerit, licèt interponat aliqua verba ad contumeliam non pertinentia. III. Qui uno velut contextu graviter etiam in diversa materia ejusdem famam lædit, licèt data occasione detractionem aliquantum interrumpat. IV. Qui plures maledictiones in eundem jactat. V. Qui eodem blasphemiæ impetu & calore DEUM blasphemat, etsi post modicam interruptionem blasphemiam repetat bis, ter, sæpius. VI. Qui animo copulæ fornicariæ habendæ frequentat (etsi nonnihil interrumpat) tactus impudicos, oscula, & sermones turpes. Imò VII. qui eadem turpia opera exercet statim post copulam illicitam, absque animo eam iterandi; licèt enim alioquin ejusmodi actus seorsim à copula suam habeant malitiam omnino diversam à copulæ malitia, tamen ad copulam ordinantur velut præambula quædam, & dispositiones (si præcedant) vel, si sequantur, ut complementa copulæ & delectationis præcedentis. VIII. Qui statim à copula turpi exercita de eadem delectatur: nam & hæc delectatio est naturale quoddam complementum præcedentis copulæ. IX. Qui Sacramentum Eucharistiæ pluribus successivè ministrat in mortali peccato constitutus, si quidem (ut non pauci volunt) tale ministerium sit mortale. Et X. probabiliter etiam, qui successive plures conficientes, unum post alterum absolvit in statu peccati mortalis. Hinc qui similia patravit, satisfacit, si dicat, se blasphemâsse, pejerâsse, notabiliter alterius vel aliorum famam læsisse, vulnerâsse, pluribus Eucharistiam una continuata vice distribuisse, plurium Confessiones excepisse & absolvisse &c. quia plures illæ blasphemiæ, perjuria, detractiones &c. etsi physicè sint plura peccata, moraliter tamen sunt tantùm unum: sic enim humano modo æstimari solet.

586. Aliud est de eo. I. qui tactus & oscula frequentat non ex intentione copulæ: sunt enim adhuc distincta peccata, & specialiter in Confessione explicanda, etsi postea sequatur copula. II. qui alterum percutit, vulnerat graviter, absque animo occidendi: nam & hæc vulneratio, & percussio distinctum est peccatum, etsi postea ex nova voluntate reipsa occidat. III. qui morâ tam modicâ, ut alioqui non sufficiat ad moralem alterius actus pluralitatem, interpositâ, illicitam copulam exercet cum eadem, vel pluribus fœminis. IV. qui plures continuò occidit. Hinc qui talia commisit, debet eorum numerum, v. g. copularum, occisionum &c. distinctè exprimere: quia hæ actiones sunt omnino diversæ, in sua specie completæ, & totales, neque ullam inter se, sive in morali hominum æstimatione, sive ex agentis intentione, ad unam & eandem actionem finalem habent connexionem & dependentiam. Videri circa hæc potest Lugo, qui *à n.* 544. prædicta exempla fere omnia adfert, & fusè prosequitur. Nobis sufficiat ea attulisse: ex iis enim quisque

prudens etiam in alijs casibus judicare poterit de pluralitate vel unitate numerica peccatorum: quæ cùm moralis sit, pendet multùm, ut dixi, ex qualitate actionis, & ejus circumstantiis; hæ enim fundamentum præbent ad decernendum, sitne actio una moraliter, an multiplex.

587. Illud solùm hîc obiter addendum est, fieri posse, ut, licèt mora notabilis non intercedat, tranſeat quis ad aliam peccati speciem, quæ proinde specialiter sit in Confessione explicanda, v. g. si Petri absentis famam læsisti, & eo superveniente à detractione non destitisti, duo peccata specie distincta commisisti: nam detractio præcedens, & contumelia sequens non possunt ad unum peccatum faciendum uniri propter solam temporis successionem immediatam: sicut nec percussio simplex præcedens, facta sine animo occidendi, unum esset peccatum cum occisione postea secutâ ex alia nova voluntate, ut dixi, *n.* 586. & ideo præter verbera etiam ipsa occisio esset Confessori aperienda.

§. IV.

De pluralitate numerica malitiæ in eodem actu.

588. Ex dictis facile est colligere, quomodo actus physicè plures constituant unum moraliter peccatum, & sint in Confessione sine fastidio explicandi. Nunc breviter illud quoque declarandum est, an in eodem actu possint plures malitiæ contineri, & quo pacto oporteat eum actum Confessori aperire: solet nimirum quandoque contingere, ut unus idémque externus actus circa plura objecta versetur: v. g. subinde unâ bombardæ explosione quatuor vel plures occiduntur; una detractione plurium fama laceratur &c. Quæstio jam est, an, sicut certum est, in uno eodémque actu externo v. g. contra votum castitatis, aut audiendi Missam die festo &c. duas reperiri malitias specie distinctas, ita etiam in eodem actu reperiantur quandoque plures malitiæ solo numero diversæ.

589. Multùm in hac controversia complananda laborant Theologi morales & Scholastici. Et Vasq. quidem *T.* 4. *in* 3. *p. q.* 91. *a.* 1. *dub.* 4. *n.* 4. Azor. *T.* 1. *l.* 4. *c.* 4. *q.* 3. Dian. *p.* 1. *tr.* 7. *R.* 17. & 29. & *p.* 3. *tr.* 4. *R.* 164. & *p.* 9. *tr.* 9. *R.* 55. & *alij apud ipsum* dicunt: eundem actum physicum continere malitias morales numero diversas pro pluralitate objectorum simul volitorum, & solo numero differentium. Ratio est: tum quia quodlibet objectum ex se aptum est ad derivandam malitiam in actum: & ideo si plura sint objecta & ut plura intendantur, suam in actum malitiam transfundent: tum quia si unus actus est capax plurium malitiarum specie distinctarum, cur non & solo numero?

590. Benigniores quidem sunt Suar. *in* 3. *p. T.* 4. *D.* 22. *s.* 5. *n.* 33. Laym. *l.* 1. *tr.* 3. *c.* 3. *n.* 2. Fill. *tr.* 21. *c.* 8. *n.* 310. qui existimant, in uno eodémque actu malitias ex objectis solo numero distinctis non multiplicari. Verùm in ordine ad praxin Confessionis rectè & expeditè instituendæ sententia est hæc prorsus inutilis: adhuc enim ejus auctores docent, nihilominus explicandam esse pluralitatem objectorum, eò quòd sint circumstantiæ notabiliter aggravantes, &

vel

vel ideò necessariò dicendæ. Verùm eas circumstantias, quæ speciem peccati non mutant, sed solùm reddunt graviorem, non esse necessariam Confessionis materiam, jam *p. 1. n. 86.* dixi. Deinde si dicamus, numerum objectorum necessariò esse exprimendum, quid interest, sive in eodem sint plures malitiæ solo numero diversæ, sive non.

591. Teneamus ergo sententiam, quam Vasq. cum suis sequacibus tenet, & dicamus, pro pluralitate objectorum solo numero differentium multiplicari in eodem actu etiam malitiam: an autem fideles compellendi sint, ut eum numerum objectorum in Confessione aperiant, jam dicetur. Itaque

592. Non est necessitas, ut, cùm uno eodémque actu externo plura objecta attinguntur, eorum numerus distinctè exprimatur. Ratio desumitur ex institutione Christi, declaratâ nobis ab Ecclesia, præcipuè in Concilio Trident. *Sess. 14. cap. 5.* & *can. 7. de Pœnit.* ubi cùm agitur de necessitate confitendi omnia peccata mortalia, plus non habetur, quàm ut omnes eorum species, & singula individua, quæ memoriæ occurrunt, aperiantur, nulla interim mentione facta de singulis malitijs, si quæ fortè essent in eodem individuo actu, & solo numero differrent inter se. Quid igitur jugum fidelium, quod juxta pronuntiatum Christi suave est ac leve, sine fundamento aggravemus? Certè si præter individua etiam ipsæ singulæ malitiæ tantùm numericæ, fortè in iis inclusæ, declarandæ essent, ostium apertum esset innumeris scrupulis & perplexitatibus.

593. Sed num talis actus continens plures numericas malitias dici debeat unum peccatum, quæstio est non magni momenti: dicendum esse unum, sumitur ex modo loquendi Philosophorum, qui dicunt, non multiplicari concreta ex multiplici forma accidentali, nisi etiam subjectum multiplicetur: sicut Rex vocatur unus, licèt habeat plura regna; unum cognitum, etsi plures ad ipsum terminentur cognitiones &c. sic etiam unum unicum peccatum dici potest, si sit unus actus physicus cum respectu ad plures terminos. Verùm

594. Nunquid satis est, ipsum actum exprimere, non explicando, etiam solùm in confuso, pluralitatem ipsorum objectorum, in quæ is tendebat? sufficere aliqui putant; juxta quòs proinde aliud non est dicendum, quàm quòd famam alienam graviter læseris, homicidium feceris &c. etsi ij, qui læsi sunt, fuerint plures. Sed rectiùs sentiunt, qui dicunt, pluralitatem objectorum saltem confusè explicandam esse, & id sufficere. Tamb. *l. 2. in Meth. Conf. c. 1. §. 9. n. 59.* Lugo *de Pœnit. D. 16. s. 3. n. 135.* & alij: alioqui accusaret se quis de peccato, quod non commisit; occisio enim (idem est cum proportione de alijs similibus actibus) communi acceptione & usu significat occisionem unius hominis, non hominum: unde cùm quis dicit, se homicidium commisisse, Confessarius judicat, unum duntaxat hominem occisum esse; & consequenter non intelligit illud peccatum, quod revera commissum est, sed aliud. Confessio autem ita instituenda est, ut de ipso peccato commisso, & non de alio fiat, & intelligatur; alioquin enim malè instituetur. At qui dicit,

cit, quòd plures uno ictu occiderit, sua illa generalitate jam explicat peccatum, quod patravit. Hinc autem ad praxin ulteriùs

595. Deducitur, eum, qui uno sermone plurium famam læsit, plures unâ contumelia affecit, uno actu pluribus scandalum præbuit, uno continuo ministerio pluribus Sacramentum Evchariſtiæ (si tamen in hoc sit specialis malitia) aut Pœnitentiæ administravit; multò magis, qui unâ absolutionis formâ plures simul à peccato liberos esse pronuntiavit &c. satisfacere dicendo: se pluribus simul Sacramentum Pœnitentiæ administrâsse, plures uno ictu occidisse, pluribus scandalum dedisse &c. ita ut non sit necesse, numerum & conditionem personarum distinctè declarare, nisi fortè conditio personæ læsæ adferret novam speciem; ut, si inter plures personas, v. g. unâ contumeliâ affectas, esset proprius parens: hæc enim circumstantia facit, ut contumelia, non tantùm justitiæ, sed & pietati, parentibus debitæ, repugnet: unde etiam specialiter est explicanda in hunc fere modum: *una contumelia gravi plures, inter quos erat parens meus, affeci.* At, si quis uno actu bona multorum læsit, v. g. bona communitatis, aut plurium simul furatus est, satis est, si dicat: furatus sum à communitate, ab hæredibus, à pluribus simul (non singulis seorsim) notabilem quantitatem; neque de numero personarum, quæ sunt in communitate illa vel hæreditate, solicitus esse debet: imò satis est, dicere; *furatus sum rem alienam in notabili quantitate*; quia respectus ad personas hac in re nihil immutat: potiùs enim attenditur, quantum quis surripuerit, quàm à quo. Sed ex his jam oritur.

596. Dubium, an peccatum, quod plures in se malitias, seu specie seu solo numero diversas, continet, in Confessione dividi possit, ita ut utraque malitia seorsim explicetur: v. g. si quis voto castitatis, aut Missæ die festo audiendæ obstrictus, peccârit contra votum; violenter oppresserit virginem; juraverit se manus Clerico non injecturum; uno falso testimonio decem læserit; furatus sit 20. aureos; ob furtum committendum neglexerit die festo sacrum &c. poteritne iste plures illas malitias, quæ in his actibus reperiuntur, explicare seorsim & dicere, v. g. die festo Missam non audivi, & violavi votum in re gravi: furatus sum, & omisi sacrum; fornicatus sum & vim alicui intuli: falso testimonio tres læsi; & mox, simili falso testimonio læsi septem alios: furatus sum decem aureos; & mox, furatus sum alios decem.

597. Hic enimvero, ut rectè se in Confessione accuset, attendere debet, an similia peccata prima vice exponat, necne? Etenim si prius eveniat, nunquam sanè licebit, eas malitias dicto modo scienter secernere, & ita Confessario aperire: sed necesse est, ut eas simul in hunc vel similem modum explices: *voto castitatis obstrictus fornicationem v. g. adulterium, pollutionem &c. admisi: die festo Sacrum, ad quod audiendum etiam ex voto obligabar, omisi: uno falso testimonio læsi plures: furatus sum 20. aureos:* vel (quod expeditius est) *materiam gravem.* Ratio horum est, quia alioqui non idem peccatum, quod verè commisisti, Sacerdoti exponeres, sed aliud; significares enim,

enim, te duo peccata commisisse: quod non est verum; Sacerdos enim, dum audit, te v.g. sacrum die festo non audivisse, & votum in materia gravi violâsse, ex modo ipso loquendi judicat, te duo distincta peccata admisisse, cùm tamen tantùm unum admiseris, idque infectum vel verè duplici malitia, vel saltem unâ, quæ æquivaleat duplici.

598. At si in prima confessione bona fide, sine dolo, eæ circumstantiæ fuerunt separatæ, & una explicata sine altera, tum enimverò in secunda confessione potest ea, quæ priùs inculpatè, ut dixi, omissa est, exponi absque eo, quin explicetur illa altera, quæ jam semel est manifestata, modò (quod bene notandum est) circumstantia omissa ejusmodi sit, ut sufficienter possit sola explicari. Coninch. *de Sacram. D. 7. d. 8. n. 60.* Reginald. *l. 6. c. 4. à n. 141.* Sanch. *l. 4. Mor. c. 11. n. 24.* Suar. *D. 22. s. 2. n. 8. & alii.* Ratio autem est, quia, cùm una malitia jam sit subjecta clavibus, non apparet, cur ad eam denuo subjiciendam sit quis adstringendus, & non satisfaciat, si in nova confessione exprimat circumstantiam prætermissam. Sanè quemadmodum, qui alicujus peccati inculpatè oblitus est, satisfacit exprimendo peccatum omissum, & non tenetur cetera peccata repetere, ita nec tenetur, qui oblitus est prædictæ circumstantiæ. Hinc

599. Qui rem jam aliàs præceptam voto vel juramento se servaturum promisit, & non servavit, satisfacit, si (postquam de neglecto præcepto se accusavit, nullâ de voto, vel juramento facta mentione) dicit, se votum vel juramentum in re gravi violâsse: item, qui, cùm propter furtum admittendum omisit Sacrum, se de hac omissione fecit reum, nihil ampliùs in altera confessione explicare debet, quàm furtum. Adhæc qui duos uno ictu occidit, duos una gravi contumelia affecit, graviter duorum famam detrahendo læsit &c. potest, si in prima confessione dixit, quòd unum occiderit, unum gravi contumelia, aut detractione læserit, in secunda dicere: *occidi aliquem hominem; alium gravi contumelia*, vel *detractione &c. læsi*; sic enim satis declarat malitiam, cujus erat oblitus: neque hoc loquendi modo significat, se duo peccata admisisse: sicut qui idem peccatum, quod jam semel rectè confessus est, iteratò confitetur; non enim hic talis indicat, se etiam de novo illud admisisse. Similiter qui uno furto duos, & quidem singulos graviter læsit, potest propter eandem rationem in secunda confessione dicere, quòd alicui quantitatem notabilem abstulerit, si in prima confessione dixit, quòd gravi furto aliquem læserit. At si uno actu ab uno furatus quis est 20. aureos, non potest, si in prima confessione dixit, se decem furatum esse, in secunda dicere, se alios decem abstuliisse: non enim explicaret suum peccatum: quia ex modo loquendi indicaret, se alterius jus in 10. læsisse; quod tamen non fecit. Debet ergo totum peccatum iterum exponere, & dicere, se 20. aureos abstuliisse. Quanquam in prima statim confessione brevius se poterat expedire, dicendo, se furtum grave commisisse? tum enim ad nihil ampliùs explicandum obligatus esset, cùm juxta dicta *p. 1. n. 86.* circumstantiæ merè aggravantes possint sine noxa in confessione reticeri.

ceri. Similiter &, qui virginem oppressit violentè, & in prima confessione dixit, se fornicatum fuisse, non potest in secunda dicere, se alicui personæ vim intulisse: non enim explicat peccatum in sua specie, cùm violentia sit quiddam genericum, & possit inferri in bonis, vel fortunæ, vel famæ, vel honoris, vel etiam in vita. Debet igitur, ut bene confiteatur, se denuo de toto peccato, videlicet de stupro, accusare. Et sic de aliis similibus circumstantiis, quarum malitia non satis intelligitur, nisi ipsum peccatum, cui adjunctæ erant, denuo explicetur.

§. V.

De peccatore inveterato.

600. Si qui ulli difficultatem in numero suorum delictorum colligendo habent, eam certè sentiunt, qui limo peccatorum immersi, sordes sordibus, id est, peccata peccatis sine ullo DEI timore ac reverentia accumulant. Et licèt istis ex dictis *p.1.n.101.& seq.* aliquid remedii adferri possit, placuit tamen hîc paulò exactiùs difficultatem expedire.

601. Ut ergo aliqui cum Navar. *c.6. n.15. Man.* hujusmodi peccatori consulant, ajunt, satis esse, si tempus, quo tale peccatum frequentavit, explicet, nihil aliud dicendo, quàm se tam longo tempore v.g. uno anno in inimicitia perstitisse, & frequentissimè, quavis occasione oblata ad memoriam tantùm inimici renovatam, actum gravis odii exercuisse. Sed profectò hoc videtur esse nimis laxum, & idcirco nec facilè in praxin deducendum, nisi cum limitatione, de qua paulò pòst. Econtra verò illud nimis rigidum & severum, quod alii apud Fagund. *in 2. præcept. Eccles. l.3. c.4. n.11.* & Diana *p.3. tr.4. R.89.* dicunt, videlicet talem peccatorem esse omnino obligatum, ad numerum & speciem peccatorum specialiter exprimendam. Sed quo pacto id possit? quamcunque enim diligentiam adhibeat, numerum non deprehendet: summùm speciem deprehendere poterit. Quid ergo tam inveteratus malorum dierum peccator urgeatur ad numerum exactè inquirendum & exprimendum? Certè hoc esset, animam ipsam illi extrahere, quod nec DEUS facit; sed nec intendit; neque enim is conscientiarum tortor est, aut carnifex, ut tam exactè calculos cum peccatore subducat: serium dolorem & firmum emendationis propositum magìs postulat, quàm calculationem, quæ nullâ humanâ diligentiâ deprehendi potest.

602. Quoniam ergo ad animarum salutem plurimum refert, confessionem non reddere nimis horridam & asperam; suavitati jugi Domini longè conformius est, ut eam, quantùm possumus, facilem reddamus, & ab omnibus illis oneribus, & difficultatibus, à quibus potest, levemus, juxta institutionem & declarationem sanctæ Matris Ecclesiæ. Ut igitur hic, de quo modò sermo est, peccator nimiùm & suprà vires non gravetur, hæc tria præstet: & I. quidem investiget tempus, quo in tam malo statu & consuetudine perstitit, quàm longum scilicet id fuerit? II. species peccatorum principales, si quæ sint sub eodem genere, inquirat. III. videat, quoties, circiter tale peccatum in die, septimana, vel mense commiserit? Unde meretrix, quæ passim cuilibet turpem sui corporis usum præbet, neque

neque ullâ humanâ diligentiâ numerum certum, vel etiam verisimilem potest reperire, satisfacit, si modo quodam confuso consuetudinem, & illius tempus explicet, & dicat, se per duos annos cum quibusvis peccâsse, addátque species magis principales, & saltem in confuso multitudinem numericam, an & quàm frequenter, v.g. toties per mensem peccaverit, videlicet an cum conjugatis, consanguineis, vel personis DEO sacris &c. Idem est de eo, qui frequenter instituit cum peccato mortali colloquia turpia, absque ullo delectu circa materiam, & personas, seu solutas, seu conjugatas &c. nam & hic, si sentiat difficultatem explicandi numerum (ut certè evenire solet malè moratis seu viris, seu adolescentibus) satisfacit, si explicet tempus illius perversæ consuetudinis, & species principales, quas inter colloquendum turpiter concupivit. Idem dicendum est de aliis malis statibus. Lugo *D.16. de pœnit. s.14.n.575.* apud Tamb. *in Meth confess. l.2.c.1.§.7.n.44.* qui eum sequitur.

603. Rectè verò addit Vasq. *q.91. de pœn. art.1. dub.5. n.3.* apud eundem Tamb. *n.40.* circa numerum actuum internorum non esse hos inveteratos peccatores cogendos ad explicandam frequentiam, & numerum per hebdomadem & dies, sicut cogi possunt ac debent circa frequentiam ipsorum peccatorum externorum, v.g. fornicationum; ut scilicet dicant, si memoriâ teneant, quoties plùs minùs per diem, per hebdomadem &c. peccaverint. Ratio discriminis est, quia in actibus internis videtur impossibile, eos ad aliquem numerum sine magni erroris periculo, sive per excessum, sive per defectum reducere; quod periculum in peccatis externis cessat.

604. Respirare possunt illi, qui homines rusticos apud indoctos Parochos indoctè confessos audiunt. Non enim hi adigendi sunt ad confessiones reiterandas ex eo, quòd numerum peccatorum non expresserint. Henriq. *l.5.c.3.n.10.* Dian. *in Summa V. Circumstantia. n.56.* Reginald. *l.6.c.4.n.140.* ubi cum Medina *in instruct. confessar. l.2.c.8. sub finem.* addit, tutius esse generalem confessionem instituere.

605. Quodsi verò hi tales & tam inveterati peccatores meliùs suorum scelerum numerum explicare & determinare possint (ut sanè possunt, si fortè intra septimanam vix semel delinquunt) utique debebunt. Interim tamen etiam si prædicto grosso modo confessi sunt, non tenebuntur postea iterum peccata particularia, quæ in memoriam veniunt, confiteri, licèt possint ea magis distinctè explicare: nam in illa confusa narratione fuerunt sufficienter comprehensa & directè etiam absoluta. Vasq. *loc.cit.* apud Tamb. *num.45.*

§. VI.

De generali confessione.

606. Multi pœnitentium reperiuntur, qui confessionibus, quas Generales vocant, instituendis nullum imponunt finem, rati, se hoc modo tranquillitatem reperturos, in quo tamen sæpe seipsos gravissimè deceptos deprehendunt: tantùm enim abest, ut optatam quietem reperiant, ut eam semper magis magisque perturbent, sibique præcipuè, & non rarò etiam Confessariis longè molestissimi eva-

evadant. Sed & ex Confessariis quandoque reperiuntur, qui nescio, an bono Zelo ducti, vel potiùs damnosa curiositate permoti, eos, qui etiam prima vice ipsorum adeunt tribunal, continuò ad confessionem generalem faciendam cohortantur, & urgent. Sed rectiùs faciunt, si, cùm nulla sit necessitas, ab ejusmodi peccatorum repetitione abstineant, & de reliquo suo officio bene fungantur. Non enim semper ejusmodi confessiones suadendæ sunt, nec facilè permittendæ, præcipuè illis, qui carnalibus peccatis assueti erant: his enim nihil periculosius, imò & pernicioſius esse potest, quam si camerinam turpissimarum suarum sordium, quibus aurium tenus, ut ajunt, immersi hærebant, moveant. Quid enim facilius est, & proclivius, quàm ut in delectationes saltem morosas, & turpia desideria incidant? His ergo multò melius est, ut à sollicita inquisitione in eas actiones, quæ longè meliùs æternæ oblivioni fuissent datæ, abstineant; nisi aliqua causa, eáque potissimùm necessitaris, aliud exigat. Quamcunque ergo frequenter instituantur, semper idem periculum redibit; manentibus etiam semper iisdem anxietatibus, an sibi, suæque conscientiæ satisfecerint. Miseri profectò dubitantii, vel etiam ex eo capite, quòd nulla spes sit, per ejusmodi repetitionem illos juvandi, cùm eadem debilitas maneat, & potiùs augeantur scrupuli & anxietates, quod, ut Navar. *c.* 21. *Man. n.* 42 monet, saltem sine peccato veniali fieri nequit. Huic ergo tam gravi malo ut aliquod feratur auxilium.

607. Nota, confessionem generalem aliam esse necessitatis, aliam libertatis, aut solius utilitatis. Illa est, cùm ex prioribus confessionibus una vel plures factæ sunt sacrilegè, vel propter tecta, seu scienter, & sine justa causa omissa peccata mortalia, vel ob defectum contritionis aut sacramentalis absolutionis &c. Ista verò est, quæ nulla tali necessitate instituitur, sed prorsus liberè præcisè ex eo, ut gratia per Sacramentum augeatur; ut major dolor de peccatis eliciatur; ut amor DEI in nobis magis excitetur, cùm sub uno aspectu tantam videmus peccatorum vim, quibus divina bonitas, cùm gravissimè læsa esset, tamen tanti temporis patientiâ nostram pertulit in peccatis moram; vel ut præterea crescat in nobis confusio propria, cùm tam immanem illam turpitudinem, quâ peccatum animam commaculat, intuemur: vel denique ut facto de vitæ emendatione novo proposito initium capiatur recens, tantò meliùs imposterum collocandi tempus, quantò pejùs superiore ætate nos collocâsse intelligimus.

608. Ceterùm confessio generalis, quam necessitatis dixi, necessariò est instituenda, ex quocunque demum capite priores confessiones una vel plures fuerint irritæ: nunquam enim peccata in iis exposita fuerunt absoluta, adeóque semper illud onus sibi habent alligatum, ut clavibus denuo subjiciantur, & legitimè absolvantur: de quo nemo dubitat. Interim tamen illud solatio esse potest haud modico, quòd, si quis post sacrilegam confessionem inculpatè obliviscatur peccati omissi, secunda & reliquæ subsequentes confessiones, in quibus nulla peccati sacrilegè omissi occurrit memoria, valeant, nec ullum peccatorum in his expositorum denuo sit manifestandum. Fill. *tr.* 7.

tr. 7. n. 534. Tamb. l. 2. Meth. conf. c. 10. §. 3. n. 46. citans etiam Lugonem D. 16. s. 15. à n. 597. quibus adde Joan. Sancium in select. D. 4. n. 10. quem Diana in summa V. confessio. n. 63. refert, & sequitur. Nihilominus tamen quia accidere potest, ut etiam intermediæ aliquæ confessiones, ob memoriam v. g. antiqui peccati non explicati, & denuo suppressi sint sacrilegæ, consultissimum fore existimo, ut generalis confessio instituatur, initio sumpto ab ea, quæ primò facta est sacrilegè.

609. Ut verò cum fructu, consolatione & facilitate instituatur, adjumento esse poterunt, quæ sequuntur. I. Ut cum Confessario tuo de ea conferas, ejusque judicium & mentem inquiras, qui, te bene cognito, suggerere poterit modum sine perturbatione & anxietate procedendi, quem tu, si tibi consultum velis, accuratè sequêris. II. ad eam confessionem parabis te unâ ad minimum alteráve septimanâ, ut quotidie nimirum aliquid temporis vel matutini vel vespertini huic peccatorum omnium discussioni tribuas, brevi aliqua oratione, vel meditatione ad contritionem tuorum peccatorum te excitans. III. Ut facilè memoriâ repetere possis anteactæ vitæ delicta, debes expendere domos singulas, in quibus vel in pueritia, vel in adolescentia, vel ætate majori commoratus es; socios, quibuscum domi vel foris agere consuevisti; quæ loca subinde cum ijs adieris, quæ dixeris, quæ feceris &c. item quæ studia tractaveris, quæ negotia obieris; quibus occupationibus deditus fueris &c. Hæc enim si diligenter perscrutatus fueris, haud, ut arbitror, arduum erit, confessionem generalem parare, & peragere. Vide, quæ diximus de Examine p. 1. à n. 13.

610. Hæc de eo, qui confessionem generalem ex necessitate instituit: nunc de eo, qui liberè ex sola devotione eam cogitat facere. Et licèt nemo ad confessionem semel legitimè factam denuo iterandam teneatur, eam tamen aliquando facere est laudabile; frequenter verò & sine causa, peccatum veniale juxta Laym. l. 5. tr. 4. c. 3. n. 5. propter reverentiam huic Sacramento debitam, quæ propter ejusmodi repetitiones sæpe non parùm minuitur. Neque destituitur iterata hæc confessio suo fructu; licèt enim per primam contritionem & confessionem remissa fuerit eorum culpa, frequenter tamen non remittitur tota pœna temporaria, hîc vel in purgatorio subeunda, in quam æterna mutata fuit, quæ per secundam, tertiam, & quartam confessionem tollitur, aut minuitur, tam ratione verecundiæ, quâ pœnitens in confessione afficitur, quàm virtute sacramentalis absolutionis, quæ non solùm largitur & auget gratiam, sed etiam minuit & tollit dictam pœnam. Vide *dicta sup. n. 4.* Quodsi ergo quis ea animi libertate sit præditus, ut ex frequenti repetitione nihil incommodi patiatur, aut metuat, sed potiùs eam utilem sibi esse experiatur, permitti potest, & verò etiam consuli. Imò si fortè ad tranquillandam, aliquando & exornandam conscientiam videatur esse necessaria, aliquid ampliùs dari poterit pœnitenti & permitti.

611. Est autem nonnullis pia admodum & utilissima consuetudo, quotannis semel omnium peccatorum annuam confessionem faciendi, tum propter causas

dictas, tum ut videant, quos eo anno in virtutibus progressus fecerint: quo certè facto non obscurè indicant, quantæ ipsis curæ sit propriæ animæ salus & perfectio. Sicut enim paterfamiliàs quotannis semel rationem omnium, quæ dedit & accepit, & in tabularium retulit, colligit, ut rerum suarum statum nôrit: ita etiam Christianus, qui ad negotiandum in virtutibus constitutus est, præclarè agit, si quovis anno videat, quantas ad virtutem accessiones fecerit, quæ vitia deposuerit, quas imperfectiones reliquerit; & quantum fieri potest, hunc annum cum præcedenti conferat, &, si aliquid lucri spiritualis observat, Deo gratias agat: si verò negligentiâ suâ detrimentum sit passus, ex animo doleat, stimulosque sibi ad fortiùs currendum addat. Hæc Veronius *in Man. Sodalit. c. 4. p. 11.*

612. Restat unus scrupulus, ad quem, nisi removeatur, teneriores conscientiæ possunt hærere. An videlicet in generali confessione, quam dicunt se velle instituere de omnibus peccatis à tota vita, vel à tot annis, teneantur omnia peccata eorúmque species ac numerum exprimere, ne aliàs mendacij argui possint, aut decipiant Confessarium, qui judicaret castè vixisse eum, cùm tamen vixerit turpissimè, si liceat hæc talia non explicare in confessione generali. Ita Victoria & Ledesma apud Dicast. *tr. 8. D. 9. d. 2. §. 7. n. 161.* Sed Dicast. ipse *n. 162.* Lugo *D. 16. s. 5. n. 56.* Laym. *l. c.* Bonac. *D. 5. q. 5. s. 2. p. 2. §. 3. diff. 2. n. 14.* Suar. *D. 22. s. 7. n. 7.* Henriq. *l. 2. c. 12. §. in Gloss. lit. D.* Diana *p. 3. tr. 4. R. 86.* & alii plures, asserunt, posse quemlibet omittere, quæcunque velit, ex legitimè jam semel absolutis: tum quia hæc peccata non sunt materia necessaria confessionis; tum quia pœnitens non habet majorem obligationem confitendi peccata mortalia, jam semel subjecta clavibus & absoluta, quàm peccata venialia; sed qui peccata venialia confitetur, etsi dicat, se omnia, quæ à tali tempore commisit, confessurum, non tenetur omnia confiteri, sed potest quædam reticere; ergo etiam, qui dicit se generalem omnium peccatorum confessionem exhibiturum, potest ex legitimè jam expiatis quædam reticere. Nec decipit talis confitens Confessarium; verè enim, quod exponit, dat pro materia: cætera, quæ reticet, non dat, nec negat; nec tenetur dicere, cùm jam semel legitimè sit confessus. At mendacium in hoc facilè evitatur, si dicatur, assertum illud non esse tam exactè accipiendum & intelligendum, sed in sensu accommodo, scilicet peccata illa exponenda esse, quæ videbuntur, quod docti Confessarij nôrunt satis esse. Ut tamen talis pœnitens à se rejiciat onus alioqui molestissimum interrogandi numerum, si cum antiquis peccatis misceat nova, quæ sint mortalia, dividat confessionem generalem in duas partes, quarum unâ complectatur peccata antiqua, addátque se omnia jam semel quoad speciem & numerum confessum esse; alterâ verò comprehendat ea, quæ ab ultima confessione patravit, additis specie, & numero; vel si potiùs velit antiqua peccata cum novis exponere, non erit quidem necesse, ea ab invicem separare; addendum tamen erit, ut caveatur molestia, ea, quorum nec species, nec numerus exprimitur, jam esse legitimè omnia expiata.

613.

613. Quando quis in vita fecit confessionem generalem cum mediocri diligentia adhibita in discussione conscientiæ, non tenetur ampliùs de vita anteacta cogitare, & si postea occurrat dubium, an peccatum sit in confessione expositum, vel non? an cum debito numero & circumstantijs &c.? potest præsumere, se jam confessum esse &c. & omnia dubia de præterita vita deponere: alioqui nunquam erit finis dubitandi, & se, Confessariósque vexandi. Joannes Sancius *D. 4. in select. n. 18.* apud Dian. *in sum. V. confessio. n. 56.*

614. Et hoc principium applicari potest ad confessiones etiam particulares: nam qui bona fide sufficienter præstitit, quæ ad confessionem requiruntur, non tenetur in prioris vitæ acta ulterius inquirere; nam nullus alioqui esset locus tranquillitati conscientiæ, sed quâcunque diligentiâ positâ in confessione facienda (cùm de propitiato peccato etiam viri pii non debeant esse sine metu, *Eccl. 5.*) semper cogitari poterit, an rectè sit instituta.

*

PARS IV.

DE AGENDIS POST CONFESSIONEM.

Inter hæc, quæ à pœnitente post confessionem peragenda sunt, quædam ab eo adhuc in ipso confessionali existente sunt agenda; alia paulò pòst, quàm inde digressus est: alia etiam paulò tardiùs, & præcipuè illa, quæ spectant ad vitæ emendationem: de quibus seorsim agendum erit.

QUÆSTIO I.

De iis, quæ adhuc in ipso confessionali, & paulò pòst sunt observanda.

HOrum alia spectant ad confessionem rectè claudendam: alia ad gratias pro beneficio absolutionis impetrato agendas: alia ad implendam pœnitentiam.

ARTICULUS I.

De modo claudendi confessionem.

1. Sunt aliqui, qui, licèt confessionem bene absolverint, eam tamen imperitè admodum claudunt: dicendo v. g. *Jam est finis: hæc sunt peccata mea: nihil ampliùs:* alij sunt haud paulò deteriores, ij nempe, qui omnino instar piscium muti hærent, ut Confessarius ignoret, num adhuc supersit, de quo se velint accusare, vel non. Hi ergo, si rem rectè gerere velint, sic confessionem claudant, & dicant: *De his & omnibus alijs peccatis meis dico meam culpam, ideo precor B. MARIAM semper Virginem, omnes Sanctos, & te, Pater, orare pro me ad Dominum DEUM nostrum, petóque salutarem pœnitentiam & abso-*

absolutionem: vel, si placet, & præsertim in magno hominum concursu: *de his & omnibus peccatis doleo, petóque pœnitentiam & absolutionem.*

2. Attendet sub hæc, quid moniti & consilii daturus sit Confessarius; aut quam pœnitentiam injuncturus; de qua posteà paulò pluribus. Interim è loco confessionis non statim ab expositis peccatis, aut pœnitentiâ injunctâ evolabit, tanquam hostis à tergo immineat, sed adhuc in genua pronus expectabit, usque dum Sacerdos verba absolutionis pronuntiârit, signúmque abeundi dederit. Dum tamen absolvitur, cogitare poterit, animam suam mundari pretioso Sanguine JESU Christi, cujus merita per Sacramentum Pœnitentiæ sibi applicantur; vel etiam de DEO offenso cogitare, & actum contritionis elicere.

ARTICULUS II.

Gratiæ post confessionem agendæ.

3. Postquam è confessionali egressus est, flexis genibus Deo gratias agat, pro accepto beneficio absolutionis, & peccatorum remissione; merita Christi, Beatissimæ Virginis, & omnium Sanctorum offeret pro pœna suis peccatis debita; propositum se emendandi renovabit, gratiámque postulabit servandi propositum.

Oratio jam dictis accommodata, & post confessionem dicenda.

4. O Domine JESU Christe, animarum nostrarum Amator suavissime, qui propter nimiam charitatem, quâ diligis nos, non vis mortem peccatoris, sed ut magis convertatur, & vivat, gratias tibi ago, quòd me miserum, & tot & tam magnis peccatorum vulneribus saucium sanaveris, meæque animæ maculas pretiosissimo tuo Sanguine emundaveris. Sit tibi, ô dulcissime JESU, meritis sanctissimæ Passionis tuæ, Beatissimæ MARIÆ semper Virginis Matris tuæ, ac omnium Sanctorum, grata & acceptа ista confessio mea, & quidquid mihi defuit nunc, & aliàs de sufficientia contritionis, de puritate & integritate confessionis, suppleat pietas ac misericordia tua, & secundùm illam digneris me habere pleniùs, ac perfectiùs absolutum in cœlo. Da mihi ex nunc integram, ac puram mentem, simplex ac rectum propositum, ut sanus factus non ampliùs peccem, ne deterius aliquid mihi contingat, sed potiùs (quod unicè cupio) ut nihil deinceps totâ vitâ meâ quæram, aut concupiscam aliud, quàm quod animæ meæ sit utile, & divinæ Majestati tuæ inprimis placeat. Quod ut fiat, rogo te, ô piissime JESU, per pretiosissimum tuum Sanguinem, per merita gloriosæ Virginis, Genitricis tuæ MARIÆ, & omnium Sanctorum. Amen.

AR-

ARTICULUS III.

De pœnitentia, quæ fuerit injuncta, implenda.

5. Nomine pœnitentiæ hoc loco intelligitur satisfactio Sacramentalis, quæ à Bonac. *D.5. q.5. ſ.3. p.1. n.1.* sic describitur: Est compensatio pœnæ temporalis, debitæ propter peccata, sita in operibus pœnalibus à Confessario taxatis. Quæ definitio ex dicendis tum hîc tum infrà *l.2. q.3. art.3. àn.108.* meliùs intelligitur. De pœnitentia autem (hoc enim nomine deinceps pro tertia hujus Sacramenti parte utemur) nonnulla jam suprà *p.3. àn.89.* dicta sunt, quæ non sunt repetenda: solùm reliqua, quæ ad pœnitentiæ impletionem ex parte pœnitentis requiruntur, hoc loco sunt referenda. Itaque

6. I. Verè datur obligatio acceptandi pœnitentiam. Tamb. *l.4. Meth. Conf. c.2. §.1. n.1. ex communi:* Confessarius enim potest eam præcipere; ergo pœnitens tenetur acceptare. Anteced. colligitur ex Concilio Trident. quod *Sess.14. c.13.* docet, Sacerdotes habere potestatem ligandi non solùm ad infirmitatis medicinam, sed etiam ad peccati commissi vindictam. Consequentia patet, quia potestas præcipiendi & obligatio obediendi sunt correlativa.

7. II. Est autem hæc obligatio acceptandi & implendi pœnitentiam injunctam ex suo genere gravis: cùm enim Confessarius possit, si materia sit capax, obligare graviter, existimandus est id ita velle, si aliud non exprimat. Unde pœnitentia gravis pro peccatis mortalibus nondum expiatis imposita sub gravi obligatione est implenda, Tamb. *n.2. & 4. & alii.*

8. Potest autem fieri levis ex parvitate materiæ, si nimirum ipsa pœnitentia in se sit levis; vel gravis quidem, sed imposita pro peccatis solùm venialibus; vel pro mortalibus ritè tamen jam semel expiatis; vel si levis pro peccatis mortalibus nondum absolutis imponatur: quia etsi causa sit gravis, materia tamen præcepti non est capax tantæ obligationis. Suar. *D.38. ſ.7. n.5.* Tamb. *n.5. & alii*; vel denique si peccatis gravibus nunquam adhuc expiatis imponat quidem pœnitentiam gravem, sed non aliter nisi sub obligatione levi: id enim posse Confessarium, docent Suar. & Tamb. *ll. cc.* Est enim Confessor velut legislator, qui suam legem moderari potest, ut libet; monendus tamen de hoc erit pœnitens, ne in errorem inducatur; sed nec præsumendum de Confessario, nisi exprimat: hic enim procedit juxta communiter accidentia, juxta quæ non solemus materiam gravem præcipere sub obligatione levi.

9. III. Est personalis: & ideo per alium impleri non potest, præsertim post constitutionem Alexandri VII. quod ipsum etiam postulat Justitia vindicativa, ut videlicet is, qui deliquit, satisfaciat, & non alius. Et consequenter, qui redditus est impotens ad pœnitentiam, quæ sibi injuncta est, implendam, non tenetur implere per alium, etsi id commodè facere possit. Tamb. §.3. *n.12.* qui refert etiam Lugonem *D.25. de pœn. ſ.5. n.87.* Sed eleemosyna talem rigorem non exigit: & ideo per alium tanquam per instrumentum distribui potest. Quin &, si preces, quæ

quæ communi usu alternari solent, ut sunt Psalmi, Rosarium &c. imponatur, possunt alternari. Sancius *in select. D. 15. n.2.* Less. *l.2. c.37. d.9. n.52. & alii*: non enim apparet, cur iste modus non æquè habeat locum in pœnitentia Sacramentali, ac in aliis precibus v.g. horis canonicis: nisi tamen aliud expressè vel injunctum sit, vel determinatum: quod Less. *l.c.* ait esse rarissimum.

10. IV. Pœnitens ipse non potest propria auctoritate pœnitentiam rationabilem injunctam in aliud opus, quamcunque melius, commutare. Laym. *l.5. tr.6. c.15. n.16.* Tamb. *c.3. §.1. n.15.* ubi refert etiam Sanch. Reginald. Coninch. Lugonem *s.6. n.96.* Est enim hæc commutatio actus jurisdictionis. Potest tamen quilibet Sacerdos etiam inferior eam mutare: quia Sacerdotes in potestate absolvendi personas, & peccata, in quæ jurisdictionem habent, à se invicem non dependent. Non potest autem hæc mutatio à secundo Sacerdote fieri, nisi auditâ denuo eorum peccatorum, pro quibus injuncta est pœnitentia, Confessione; est enim hæc impositio actus judicialis, qui supponit causæ cognitionem. Quodsi verò ab eodem Confessario facienda sit hæc mutatio, potest fieri etiam extra novum Sacramentum & post longum tempus; modo Confessarius habeat saltem confusam notitiam peccatorum, pro quibus pœnitentiam imposuit: cùm enim hæc mutatio pertineat ad idem ejusdem Confessarii judicium, semper faciet unum quid cum præterita Confessione, atque adeo censetur pertinere ad idem Sacramentum; & intra illud fieri. Sed Navar. Tolet. Henriq. & alii apud Laym. *l.c.* existimant, non esse necessarium, ut, si ab eodem Sacerdote fiat commutatio, etiamsi nec in confuso recordetur statûs pristini, in quo fuit pœnitens, repetatur prior Confessio.

11. V. Non est necesse, ut pœnitentia impleatur ex intentione satisfaciendi oneri impositio. Sanch. *l.1. Mor. c.13. n.17.* Diana *p.2.tr.12.R.37.§.notandum.* Lugo *s.3. n.34.* habet enim se impositio pœnitentiæ sicut præceptum: sicut ergo satisfit superiori præcipienti rem aliquam, si res ipsa ponatur, etiam sine intentione satisfaciendi præcepto, ut suppono; ita etiam satisfit Confessario, si opus impositum exhibeatur sine dicta intentione.

12. VI. Non est necesse, ut pœnitentia impletur in statu gratiæ. Tamb. *c.2. §.2. n.9.* referens etiam Lugonem *s.3.* Quia, ut etiam aliis præceptis satisfiat, non requiritur status gratiæ, sed solùm, ut id, quod injunctum est, ponatur. Interim verum est, quòd satisfactio Sacramentalis in statu peccati mortalis præstita, suum effectum, qui ei ex opere operato respondet, & est remissio pœnæ, non sit habitura propter obicem; perinde ut Sacramenta, ut Lugo *n.40. & alii* docent; & addunt, eam recedente postea fictione seu obstaculo revivíscere: id quod etiam Laym. *n.15.* Diana *p.3. tr.4. R.85. & alii* docent. Quantam autem pœnam remittat satisfactio, non constat; solus DEUS id novit, qui taxam ejus remissionis sibi reservavit.

VII. De tempore, quo implenda est pœnitentia, dictum suprà *p.3. n.98.* sicut & de eo, qui oblitus est pœnitentiæ impositæ, *ibid. n.97.*

QUÆ-

QUÆSTIO II.

De mediis ad vitam malè transactam emendandam idoneis.

INter curas, quas à peracta Confessione habere oportet, non postrema esse debet de mediis, quæ ad vitæ minùs bene actæ emendationem facere possunt. Ex his autem alia sunt generalia, alia particularia. De utrisque seorsim dicendum est.

ARTICULUS I.

De generalibus vitam emendandi mediis.

13. Inter generalia media, quæ ad extirpandum aliquod vitium, vel imperfectionem usurpari possunt. I. est horror de peccatis. Concipietur autem hic ex consideratione gravitatis peccati, quæ cognoscetur tum ex bonis, quibus privat; tum ex malis, quæ infert peccatum; tum ex persona offensa, & offendente; & illius quidem Majestate, istius verò vilitate. Et licèt DEUS quovis, etiam minimo peccato, v.g. mendacio jocoso offendatur; offensa tamen, quæ est ex quolibet peccato mortali (quantumvis aliàs parvum videatur) est incomparabiliter major: sicut Rex & ejus Majestas multò magìs offenditur, si ipsi alapam infligas, quàm si transeunti fortè non assurgas, aut caput non detegas. Sed & in prioribus rationibus peccatum mortale plurimùm differt à veniali. Priùs autem de mortali agamus, & ejus malitiam ex utroque illo capite perpendamus.

14. Igitur bona, quibus ob quodlibet mortiferum peccatum spoliamur, hæc sunt. I. est Divina Gratia, res omnium pretiosissima, empta nobis Christi Sanguine. II. est totus apparatus virtutum infusarum, tam Moralium, quàm Theologicarum, excepta fide & spe, quæ ex singulari DEI favore per nullum aliud peccatum, quàm quod ipsis directè oppositum est, auferuntur. III. Est paterna illa benevolentia, ac præcipua cura & tutela, quam DEUS gerit bonorum. IV. Est meritorum præsentium, & præteritorum pretium: quæcunque enim merita priora, etsi tanta, ac tam copiosa forent, quàm fuerunt, sunt & erunt omnium Sanctorum in unum collecta, unico peccato mortali mortificantur, & ad eum statum rediguntur, ut in conspectu DEI non alia appareant, quàm si nulla unquam præcessissent: ea verò opera, quæ ab homine in statu vel unius peccati mortalis fiunt, tam inania, tam sterilia, tam ingrata DEO sunt, ut quamcunque aliàs generosa ac heroica videantur, DEO sint instar panni menstruati, ut loquitur Propheta, & nullius valoris ac meriti; imò (quod ampliùs est) nullum unquam valorem aut pretium habitura. V. Est Societas meritorum Ecclesiæ. VI. Est jus æternæ gloriæ, quod, cùm in gratia essemus, velut hæredes habebamus. VII. Est amicitia cum DEO. VIII. denique amittimus omnia simul, cùm DEUM amittimus, summum & infinitum bonum. Heu! quæ, & quàm gravis jactura! atque ea accipitur statim, eo, quo peccatum mortale committitur, momento.

15. Jam damna, quæ peccatum mortale

tale quodvis invehit, sunt hæc. I. deturpat animam, creaturam nobilissimam. II. Facit hominem pejoris conditionis, quàm sit æger, captivus, mendicus, cæcus &c. cùm omnia mundi adversa exæquare nequeant peccatum mortale, quantumvis leve. III. continuum conscientiæ stimulum creat. IV. reddit Divinis favoribus indignum. V. offendit Angelos, præsertim custodes, eorúmque preces & patrocinia reddit inania. VI. Plurimis pœnis, ac malis, etiam temporalibus facit obnoxium: ex peccatis enim mors, morbi, pestilentia, penuria, fames, bella &c. oriuntur: atque hæc mala sæpe alicujus privati scelus gignit, ut videre est in *Lib. Josue cap. 7.* VII. Reum æternæ pœnæ constituit; eodem enim momento, quo quis vel unicum peccatum mortale admittit, in cælo publicè exul pronuntiatur, proscribitur, ejúsque bona publicantur: apud creaturas omnes velut in pleniſſimo theatro, perfidus, rebellis, & infamis conclamatur, & simul Diabolo & ejus ministris addicitur cruciandus. Et ideo, si in eo statu obeat, actum est; excidit gloriâ æternâ; privatus est omnibus illis pulcherrimis glorioſi corporis dotibus, & cunctis Angelicis Divinísque deliciis; eam conditionem adit, ut tota æternitate nequeat vel minimum quid boni cogitare, ne dum loqui aut facere; aggreditur crudeliſſima supplicia in omnibus animæ facultatibus, in omnibus corporis sensibus & membris, apud inferos æternùm absque ulla spe finis, & cessationis toleranda. Hæc consideras; & adhuc peccare, præsertim graviter, lubet?

16. Quod jam ad peccatum veniale attinet, invehit & ipsum sua mala, & damna, licèt, non tam enormia & immania, quàm peccatum mortale. I. Igitur peccata venialia efficacitatem Sacramentorum debilitant. II. Ad Divina lumina, & Angeli Custodis monita excipienda & sentienda reddunt animum segnem & durum. III. Redigunt animum in angustias difficillimas, ac tenebras periculosas; molestiis ac solicitudinibus, velut spinis, stimulant ac pungunt. IV. Impediunt gustum, ac sensum cælestium voluptatum. V. Quod proximum est, gravem, acerbámque vitam reddunt: debilitatis enim viribus graviſſima videntur, quæ cum voluptate, viribus integris, ferebamus. VI. Injiciunt scrupulos, & faciunt de peccatis commiſſis anxios, & solicitos: quo pax animi perturbatur, quam conscientiæ puritas gignit. VII. Reddunt obnoxios cujuscunque generis tentationibus, justáque hominum socordium pœnâ fit, ut diabolus audeat etiam ad res fædiſſimas sollicitare. VIII. Offendunt socios, & fortaſsis nonnullos pravis exemplis à bonis propositis retardant. IX. Proclivem parant lapsum in mortifera; & fit sæpe, ut, qui leviora negligit, gravibus implicetur, & lethale vulnus, obducto paulatim callo, miser non sentiat. X. Deturpant animam & DEO ingratam reddunt. XI. Contriſtant Spiritum Sanctum. XII. Sanctiſſimæ Trinitati magnam gloriam adimunt, quæ illi ex nostræ vitæ integritate acceſſiſſet. XIII. Sæpe etiam in hac vita graviſſimè puniuntur. Exemplo sint Oza Sacerdos, & S. David Propheta: quorum ille, quòd incautè arcam DEI, alioqui casuram, tetigerit, repentina morte correptus est,

2. *Reg.*

2. *Reg.* 6. Iſte verò, quòd neſcio cujus vanitatis ſtudio ductus juſſerit numerum populi ſibi ſubjecti iniri, tantum malum induxit, ut uno die ſeptuaginta millia virorum peſte ſublata ſint. 2. *Reg.* 24. XIV. Minuunt merita & gratiam: etſi enim peccata venialia animam non occidant (ut mortalia) tamen id efficiunt, ut homo eâ gratiâ & merito carere debeat, quod alioqui habiturus fuiſſet, ſi peccatum iſtud non admiſiſſet. XV. Arcent ab ingreſſu cœli; non enim, ut *Apocal.* 21. habetur, in eam (ſcilicet gloriam cœleſtem) aliquod coinquinatum intrabit. Unde Umbert. *Epiſt. de 3. vot. cap.* 56. nunquam, inquit, à quoquam facies DEI videbitur, donec per pœnam peccatorum venialium quadrans minimus perſolvatur. XVI. Reos faciunt graviſſimorum cruciatuum in purgatorio. Levi opus eſt culpâ ad eos promerendos: S. Udalricus ſuum quendam nepotem bono, ut putabat, zelo ductus ad Epiſcopatum promovit: S. Severinus Epiſcopus Colonienſis horas canonicas amore negotiorum abſtractus tempore non ſuo recitavit: novennis quidam puer paucu-los obolos à famulis accepit & non reſtituit: Durannus magnæ alioqui probitatis Epiſcopus quibusdam jocis in familiari ſermone uſus eſt: & hi omnes ob delicta tam levia pœnas in purgatorio dederunt acerbiſſimas.

17. His bene, accuratè, & maturè perpenſis hanc practicam concluſionem faciendam eſſe, quis non advertat? nimirum quodvis peccatum ſeu mortale, ſeu veniale etiam minimum ſummè eſſe deteſtandum, & ab eo velut à facie colubri fugiendum; & in peccatis venialibus ſpeciatim non eſſe conſiderandum, quòd parva ſint, ſed quòd DEUS, cui diſplicent, ſit magnus, ut dicit S. Hieronymus; & dignus adeo, cujus honori & amori id detur, ut potiùs parati ſimus ad mille mortes ſubeundas, quàm ut ipſum leviſſimè etiam vel ſemel offendamus.

18. II. Remedium generale eſt firmum propoſitum, non committendi ampliùs tale peccatum, quod nobis eſt familiarius: hoc autem propoſitum facilè concipiet is, qui juſtum peccati ex ejusdem gravitate bene ponderatâ horrorem conceperit. Quid enim pronius eſt, quàm ut omnibus remis veliſque fugiamus id, quod vehementer averſamur? Et tantò majorem vim habet id, de quo ſermo eſt, propoſitum, quantò ſæpius interdiu renovabitur. Maximè verò manè id renovandum eſt, & quotieſcunque quis in illud peccatum relabitur.

19. III. Non parùm prodeſt, frequenter habere memoriam DEI præſentis, ut ſummi benefactoris, & ſpecialiter Redemptoris, ac proinde è cruce pendentis, & ſuos tibi, cùm peccare cogitas, labores & dolores, ſua vulnera, ſuum ſanguinem, quem pro te effudit ad ultimam uſque guttam, exhibentis, & fortè te ſic alloquentis: *ô miſer & inſipiens! hæccine mihi reddis Domino tuo? pro his vulneribus, quæ amore tuî accepi? pro hoc ſanguine, quem pro te effudi? eum, qui te tam carò redemit, derelinques? eum, qui tanto amore te proſecutus eſt, offendes? &c. Hæc & ſimilia, ô anima Chriſtiana, audis & vides? & iſta reddis? ô immanis ingratitudo!*

20. IV. Quodſi hæc tam plena amo-

ris & paterni affectûs verba te non movent, ad omittendum peccatum, eorum, quæ terrorem incutiunt, recordare, cùm tentatio urget. Statue ergo tibi ob oculos DEUM, non ut Patrem tuum, sed ut exactissimum Judicem, & severissimum malarum actionum vindicem; & cogita, Eum gladium Divinæ suæ Justitiæ ac vindictæ in te jam stringere & vibrare; & fortè hâc ipsâ horâ, hoc ipso, quo peccas, momento percussurum, è vivis ad tribunal suum evocaturum, & mox pro merito æternæ pœnæ, peccatoribus præparatæ, addicturum. Hæc vides, & agnoscis? & adhuc lubet offendere tam severum, ac justum Judicem? Ferreus sis, oportet, & in tuam perniciem nimis projectus, si hæc seriò cogitata te non moveant, & erigant è stercore ac cœno peccatorum.

21. V. Huc etiam spectat cogitare, nos stare in conspectu Angeli nostri Custodis: & hoc præsente quisquam nostrûm audeat, quod præsente viro aliquo honorato non auderet? id, quod S. Bernardus *in Psalm. Qui habitat*, inculcat: in quovis diversorio, inquiens, in quovis angulo Angelo tuo reverentiam habe. Tune audeas illo præsente, quod vidente me non auderes?

22. VI. Fugiendæ occasiones, specialiter proximæ, quæ ad tale peccatum inducere solent, ut blanditiæ, deliciæ carnis, ludi, malæ societates, familiaritas fœminarum, præsertim suspectarum, à quibus quis jam semel est ictus; frequentia locorum periculosorum, aspectus oculorum, curiositas audiendi, lectio librorum obscænorum, & id genus alia. Ecclesiastico enim teste *cap.* 3. qui amat periculum, peribit in illo: de quo puncto plura supra *p.* 3. *n.* 451.

23. VII. Fugiendum otium, quod est origo & fons omnium vitiorum: est enim pulvinar diaboli. Semper ergo honesta aliqua occupatione vel mentis vel corporis distentum esse convenit, ne locum inveniat diabolus in anima nostra.

24. VIII. Principio cujuslibet tentationis quantocyus obstandum. Nam alioqui nimis serò medicina pararur, cùm mala per longas invaluêre moras. Itaque scintilla pravæ cogitationis statim est excutienda, antequam intret, & cor accendat, & non possis extinguere. Nunquam hostis faciliùs, quàm cùm pusillus est ac debilis, superatur. Quodsi ica frequenter pugnare assueveris, & tua virtus augebitur, & inimici vires paulatim infringentur. Econtra verò nisi ita assueveris, sed vinci te sæpius permiseris, tuæ vires minuentur, & inimici virtus paulatim adeo invalescet, ut cum eo ampliùs congredi non possis, & mox vincaris. Statim ergo cùm tentatio oritur, te, ut dixi, collige, & serpentis caput elide. Id quod facilè potes, si cogitationes aliò divertas, v.g. in Christum crucifixum; vel è vestigio sanctissimum JESU, & MARIÆ nomen ingemines; vel signo crucis te munias; vel ad orationem, quæ est turris fortitudinis, recurras; hanc aut similem usurpando: *DEUS in adjutorium meum intende: Domine ad adjuvandum me festina. Domine salva me, alioqui pereo; Domine, ecce! quem amas, quem pretioso tuo sanguine redemisti &c. vim patitur &c.*

25. IX. Vesperi examen conscientiæ diligenter instituendum, & de peccatis admis-

admissis, maximè in quæ frequentiùs quis labitur, contritio elicienda: credi enim non potest, quantum ad animæ & vitæ puritatem hoc exercitium conducat.

26. X. Si quando homo senserit carnis rebellionem, corpus aliquanto duriùs & asperiùs tractandum, tum edendo, tum bibendo, dormiendo, tum etiam per alias macerationes v. g. cilicium, disciplinam &c.

27. XI. Legendi pij libri, & abstinendum à vanis, & singulariter à lascivis; exhortationes piæ audiendæ. Nam Verbum DEI colligit cor hominis, temperat passiones, voluntatem & mentem nostram implet bonis desiderijs.

28. XII. Frequentanda Sacramenta pœnitentiæ & Eucharistiæ. Sunt enim hæc efficacissima remedia contra peccata: per ea enim confertur gratia Divina, principale adversus quodlibet vitium remedium. Præterquam quòd eadem Sacramenta à Christo instituta sint, ut essent quasi medicinæ cœlestes, non solùm ad expianda peccata, sed etiam ad sanandos nostros inordinatos affectus, ad reprimendas passiones, ad languorem animi tollendum: & denique ut essent quædam animi incentiva, quibus nostra voluntas inflammata faciliùs resistat pravis cogitationibus, & vincat omnes tentationes ac peccata.

ARTICULUS II.

De remediis particularibus emendandi vitam.

29. Præter generalia, de quibus hactenus, sunt alia quædam remedia magis particularia, & propria cujusque defectûs corrigendi, quæ hîc enumerare immensum foret. Poterit quisque usurpare & applicare ea, quæ consilio Confessarij videbuntur opportuniora. Tam hæc autem, quàm illa generalia assumenda sunt cum magnitudine animi, perseverantia, & certa spe victoriæ, fundatâ in auxilio & gratia Christi, qui vicit mundum, nec quenquam patitur tentari supra id, quod potest, sed facit cum tentatione proventum.

30. Porrò si aliquod vitium præcipuum & prædominans, à quo pleraque alia pullulant, eradicare velis (quod sanè magni est momenti ad vitæ emendationem, puritatem & perfectionem) Confessario tuo te totum explica, aperiens non tantùm peccata, sed etiam tentationes, propensiones, passionésque perversas, quibus ad peccandum faciliùs & frequentiùs pertraheris, ut videlicet clarè intelligat, ubi invigilandum, ubi medendum, ubi laborandum. Tum deinde illius hac super re judicium & consilium sequere, & constanter in praxin redige. Quod si feceris, næ tu brevi à gravioribus vitijs & peccatis liberaberis.

Quodsi verò in hoc negotio tibi vel Confessarij opera deesset, vel non facilis ad eum pateret accessus, hac methodo & praxi, quam hîc subjicimus, & multi cum magno suo solatio usurpârunt, uti poteris.

ARTICULUS III.

Praxis facilis & certa ad vitiorum eradicationem.

31. Hæc consistit in Examine, quod Particulare vocant, & nihil aliud est, quàm

quàm ſpecialis quædam diligentia & cura circa aliquam rem, virtutem ſcilicet inſerendam, & vitium extirpandum: ſicut enim pluribus intentus minor eſt ad ſingula ſenſus, ita ſolicita unius cura ſolet eſſe perquam efficax & certa.

32. Materia hujus Examinis eſt vitium & defectus eliminandus, vel etiam virtus acquirenda, cum delectu tamen, ut ea potiùs ſumantur, quæ majus faceſſunt negotium ex ſpeciali quadam neceſſitate vel inclinatione, ex qua tamen plurimùm profectus, & defectus in perfectione pendet. Hinc ſi Examen particulare faciendum ſit circa aliquem defectum, conſiderandum, an gravis ille ſit, aliis offendiculo & ſcandalo? an aliorum defectuûm radix & cauſa? an ex vehementi aliqua paſſione oriatur? quæ hominem à ſe alienet, & abripiat, ita ut hinc majus ſit periculum in illo frequentiùs impingendi: an ſecundùm præſentem ſtatum negotiorum, quæ tractantur, vel perſonarum, cum quibus ea tractantur, ſit vicinior occaſio in ſimiles defectus relabendi &c.

33. Forma verò ejusdem Examinis & modus corrigendi vitium vel defectum conſiſtit in ſola executione, non quidem tali, quâ quis uno velut impetu defectum extinguere & ſubito naturalium inclinationum torrentem ſiſtere velit: hæc enim nimis violenta ſunt: nec tanta & tam ſolida ex ijs emendatio, quàm ſanitatis jactura, provenire ſolet. Sed ille modus magis familiaris, hominique magis conveniens ſit, neceſſe eſt, v.g. proponendo, & executioni mandando, cadendo & ſurgendo, pugnando & expugnando pravam aliquam conſuetudinem, in quem finem ſervanda ſunt ſequentia.

34. I. Mox, ut à ſomno quis ſurgit, firmum faciat propoſitum, quòd cum Divina gratia toto illo die diligentem operam, & ſuî cuſtodiam adhibere velit, ne in vitium illud vel defectum, quem mediante Examine particulari in ſe emendare cogitat, unquam incidat.

II. Divinum auxilium in hunc finem hac vel ſimili oratione imploret, Omnipotens & miſericors DEUS, rogo te per infinitam tuam bonitatem, ut gratiæ tuæ auxilium mihi conferre digneris, quo adjutus hac die ſecundùm Divinam tuam & ſanctiſſimam voluntatem vitia omnia, ſpeciatim verò N. (*exprimatur hic illud, quod expugnandum eſt*) fugiam, & virtutes Chriſtianas exerceam, quoad tibi DEO ac Domino meo in cœleſti gloria lætus aſſiſtam, & in æternum ſerviam.

III. Singularem tota die curam, & diligentiam adhibeat, ne in propoſitum vitium aut defectum cadat: & ne deſpondeat animum, ſi fortè pugna diuturna ſit, & occaſiones multæ animo ejus occurrant: breve ſibi tempus proponat, v.g. propoſitum excitet à matutino tempore uſque ad meridiem tantùm, & non ultrà; & à meridie uſque ad veſperum, ſtatuendo, diligenter ſibi cavere eo die, & non conjiciendo oculos in craſtinum.

IV. Ad lapſum tamen faciliùs evitandum plurimum prodeſt, dictum propoſitum interdiu ſæpius renovare. Quodſi ve-

si verò aliquando contingat, ut contra id, quod quis vitare statuit, se deliquisse advertat, mox admotâ pectori manu (quod etiam adstantibus aliis, nec tamen advertentibus fieri potest) vel certè interiori solo mentis affectu de lapsu doleat, & caveat, ne animo cadat: quin potiùs occasionem sumat nova proposita excitandi, ita ut toties proposita renovanda sint, quoties errare contigerit.

V. Examinet, quoties defectum illum, quem pro materia Examinis particularis assumpsit, commiserit: idque saltem vesperi, cùm alias examen generale conscientiæ facit. Quodsi autem etiam in meridie (quod utile est) speciatim in dictum defectum inquirere velit, Examen instituat per quinque illa puncta, quæ generali Examini respondent, & horas omnes à relicto somno percurrat, videátque, quî se gesserit.

VI. Lapsus, si, quos in memorato Examine deprehenderit, eodem numero notet in charta seu lineis ad hunc finem præparatis. Linearum autem dispositionem, in quibus lapsus notari debent, subjecta figura ostendit.

Ex his lineis semper duæ deputantur pro una die, & primæ quidem duæ pro die Dominica, alteræ duæ pro die Lunæ, & sic deinceps: ex his verò superior est pro antemeridiano, inferior pro pomeridiano seu vespertino examine. Et quia fructus speratur, ita sunt dispositæ, ut prima ceteris longior sit, reliquæ paulatim breviores, quia nempe in dies convenit, minui numerum erratorum. Qui semel tantùm suam conscientiam circa particularem defectum examinaturus est, potest eas lineas ita disponere, ut singulis hebdomadæ diebus tantùm una respondeat, & prima quidem longissima Diei Dominicæ, altera paulò brevior diei Lunæ, & sic deinceps.

VII. Sub noctem numeret, conferátque invicem puncta linearum, & videat, an à priori examine ad posterius fuerit aliquid emendatum. Taliter quoque diem sequentem componat cum præcedente, hebdomadem cum hebdomade, mensem cum mense, ut profectum, vel defectum (quod non erit difficile) deprehendat, sibíque omnino persuadeat, considerationem eam defectuûm tam particularem, & quotidianam illam solicitudinem plurimùm valituram ad quoslvis defectus evellendos.

VIII. Sibi ipsi pro commissis erratis, præter dolorem, aliquid pœnæ spontaneæ injungere & exequi, perquam utile est, & fere necessarium: ea enim ratione se ad bonum propositum complendum quodammodo adiget.

IX. Ceterùm ad fructum uberiorem ex hoc examine acquirendum, plurimùm juvabit, sub initium aut finem Confessionis de facto aut neglecto eo examine referre:

referre: magis etiam, speciatim à postrema Confessione instituta numerum lapsuum recensere.

X. Interim tamen dum præcipuo conatu cum uno particulari vitio quis pugnat, cetera non sunt negligenda, sed universalis horror habendus, adeo ut si quod eorum se cum aliquo periculo peccandi erigat, statim quasi contrito capite reprimatur.

Hæc est praxis examinis particularis, cùm directè vitium aliquod eradicare, imperfectionémque tollere conamur, adhibitâ solummodo curâ, ne committatur.

35. Ceterùm non est necesse, ut vitium semper hoc modo directè impugnetur: sed potest (& verò utilissimè sæpe id fit) indirectè oppugnari, exercendo nimirum actum virtutis contrariæ: v. g. ad pellendum ex animo certum superbiæ modum potest quis pro examinis materia assumere certum humilitatis gradum, & ejus aliquos actus exercere: imò absolutè sine actuali relatione ad vitium extirpandum, potest quis rectissimè certæ cujusdam virtutis exercitium assumere, adhibito examine particulari: quod sanè fieri non potest, nisi simul vitium contrarium expellatur.

36. Ut autem hoc rectè & cum fructu fiat, expedit, ut virtus in plures partes, & actus dividatur, ita ut sensim ab uno ad alium fiat progressio: non enim animus simul in omnes ferri debet (hoc enim confusionem pareret) sed in unum determinatum, & particularem: &, ubi in uno profecerit, tum demum ad alium progredi poterit.

37. Virtutis verò cujuslibet actus pro nostro instituto non incongruè dividuntur in externos, & internos. Ubi cum scriptoribus rerum spiritualium actus externos voco non tantum illos, quia potentiis externis perficiuntur, sed etiam, qui transeunt aliquo modo in potentiam ab intellectu & voluntate distinctam (etsi alioqui, si more Philosophorum loquamur, interni sint) Internos verò illos, qui perficiuntur, & immanent in solo intellectu & voluntate.

Ut res hæc magis pateat, uno alteróve exemplo eam declarare lubet. Si quis virtutem castitatis pro materia examinis particularis assumere cogitet, is certos hujus virtutis actus externos cognitos habere debet: modum etiam seu formam exercendi actus internos, ex quibus certum numerum determinabit, quot videlicet internos, quot externos exercere velit. Quapropter

Actus externi castitatis.

38. Hi distingui & determinari possunt. I. Circumspectum cautúmque esse in visu, nec res, nec personas, ex quarum intuitu castitas periclitari possit, aspiciendo. II. Nec loqui, nec audire verba, ad hanc materiam pertinentia, quæ possint sensum aut cogitationes irritare aut movere. III. Nec manus quidem, nec aliam honestam corporis partem ullius puellæ vel adolescentis contingere, nec similes tactus talibus permittere. IV. Habere se decenter & honestè in omnibus, non inspiciendo, nudando, tangendo ullam, etiam proprii corporis partem absque necessitate, vèl justa causa. V.

Per-

Personas, erga quas quis sentit peculiarem amoris affectum, in sensu fundatum, dextrè relinquere, & cautè cum illis conversari. VI. Ex desiderio castitatis corpus abstinentiâ, flagello, cilicio, vel aliis asperitatibus domare. VII. Ipsas etiam remotas cogitationes non admittere, multa celeritate ac diligentia eas statim in capite conterendo: quod rectissimè facillimèque fit avertendo mentem ad alia; vel, si fieri potest, etiam sensus externos occupando lectione libri, colloquio, oratione, numeratione rerum obviarum v.g. rotularum in fenestra. VIII. De persona amata & periculosa nullam penitus, ne honestam quidem cogitationem admittere, ita ut, si fieri possit, etiam memoria illius demum deleatur. IX. Nullum actuum externorum, qui castitati opponuntur, admittere. X. Ne quid ex incauta ignorantia contra castitatem admittatur, sufficientem hujus virtutem & vitii oppositi cognitionem quærere: in quo tamen ipso magnâ opus est cautelâ & circumspectione, ne videlicet quisquam addiscat, quæ meliùs ignoraret.

Actus interni castitatis.

39. Possunt isti hâc vel simili formâ elici, sive sola mente, sive mente simul & voce. I. Purissime, & amore toto dignissimè DEUS, constituo ab omni delectatione prohibita, speciatim hâc N. abstinere propter te. II. Castissime Fili castissimæ Virginis, da mihi, casto corpore & anima tibi servire: quod opto & oro per immaculatæ Matris tuæ merita & intercessionem. III. Amabilissime JESU, pango fœdus cum oculis meis, quòd rerum corporearum decorem non sim intuiturus: pango fœdus cum manibus meis, quòd me vel alium non sim indecenter tacturus &c. IV. Suavissime decor animæ meæ, propono firmissimè amore tuî, me ex rebus corporeis nec tactu, nec auditu, nec visu, nec alio modo (quoad mea fragilitas feret) ullam delectationem percepturum, tuâ adjutus gratiâ. V. Moriar potiùs Domine, quàm ut quidquam inhonestum contra puritatem admittam &c. VI. Per sanctam virginitatem & immaculatam conceptionem tuam, ô purissima Virgo, emunda cor meum, & carnem meam: In nomine Patris †, & Filii, † & Spiritûs sancti †, Amen.

Quodsi quis pro materia Examinis particularis elegerit Humilitatem, eam in suos actus tum externos, tum internos sic distinguat.

Actus externi Humilitatis.

40. I. Nihil loqui, quod redundet in propriam laudem, neque se, neque suos jactare. II. aliquem suorum defectuum in medium proferre, & sua vilipendere. III. Non ostendere ullam excusationem, nec in alios culpam transferre. IV. In functionibus externis, quantum in se est, abjectiores amplecti: item in congressibus locum honoratiorem aliis deferre; iis in omnibus cedere, & cum illis tanquam cum Superioribus agere. V. Cùm quis contemnitur, nullum impatientiæ aut displicentiæ signum verbo factóve ostendere. VI. Nihil facere ob respectus humanos, sed omnia purè & sincerè propter DEUM.

Actus interni Humilitatis.

41. I. Seipsum agnoscere, & cogita-

re, omnia dona tam naturalia, quàm supernaturalia à DEO esse, séque DEO tanquam mancipium subjicere. II. Non cupere ab aliis magnifieri, vel honorari. III. Desiderare contemni, nisi aliud officii qualitas exigat. IV. Non complacere sibi, cùm ab aliquo laudatur. V. æstimare se minorem aliis, considerando in iis dona DEI. VI. Non contristari ex eo, quòd in se habeat aliquid despicabile. VII. Sæpe de suis miseriis cogitare, & hinc sumere occasionem abjiciendi se in suis oculis, agnoscendo se peccatorem, qualis revera est. VIII. Vanas ac superbas cogitationes mox, ut exortæ fuerint, supprimere. IX. Proponere sibi occasiones contemptûs & injuriarum, & ad illas se disponere, de earúmque perpessione gaudere. In quibus opus est magnâ prudentiâ, ut non fingamus nobis chimæras in aëre, sed discursum reducamus ad res moraliter possibiles, statui & officio convenientes, ad earum lubentem tolerantiam animum disponendo &c.

42. Ad similem modum potest quævis virtus in suos actus tum externos, tum internos distribui: ad quod libelli spirituales multùm possunt; vel, si magìs placet, opera vel Consilium Confessarii. Ubi tamen illud præcipuè considerandum est, an hæc vel illa virtus tuæ vocationi magìs conformis sit? an occupationibus, & ministeriis, in quibus versaris? an occurrat defectibus, in quos frequenter labi soles; & passioni, in quam propensior es? &c. Omnibus his consideratis virtutem illam, in qua plures ex dictis rationibus occurrunt, tibi pro materia Examinis particularis selige.

43. Materiâ verò pro eo Examine sic electâ & præparatâ, eadem praxis, quam suprà pro extirpando vitio ostendimus, etiam virtuti, animæ inserendæ firmandæque, serviet: si nimirum ad similitudinem prioris illius industriæ, cùm primùm quis surrexit, certum sibi actuum virtutis, in quam incumbendum sibi putet, numerum statuat ac determinet, quem horis antemeridianis expleat: ad quod gratiam à DEO petat eâ ferè Oratione, qua suprà pro auxilio divino contra vitium usus est, & post illa verba: *virtutes Christianas*, addat, *præcipuè verò* N. & exprimatur hîc ea Virtus, vel illius gradus, cui singularis datur opera. Deinde singularem adhibeat cautelam, ne virtutem propositam omittat. Postea verò sub meridiem ex seipso percontetur; & an à numero virtutis proposito deflexerit, observet, tot punctis in linea, ad id præparatâ, notatis, quot actus eliciendos omiserit? Denique alium numerum statuat magìs accuratè servandum: de quo vesperi disquirat, num proposito meridiano intentionique responderit, collatis inter se punctis, puniúsque ut suprà.

44. Atque hæc praxis à S. P. N. Ignatio in aureo suo Exercitiorum spiritualium Libello est tradita, quæ sanè omnibus perfamiliaris esse debet; cùm eâ ad quodvis peccatum seu vitium extirpandum, & virtutes certò acquirendas, nihil fere sit facilius, nihil efficacius. Utinam, mi Lector, tam sanctè id mihi credas, quàm verè dicitur. Utere, ne dubita; & cùm optatum operæ pretium retuleris, salubriter monenti bene precare.

PARS

PARS V.

DE REGULIS AD DIRIGENDAM CONSCIENTIAM IDONEIS.

Partem hanc claritatis causâ in suas quæstiones, articulos, & ubi opus erit, etiam paragraphos dispescemus. Et cùm de Conscientia inscribatur, dicemus I. de Conscientia in communi: deinde II. materiam propositam ita digeremus, ut, quæ vel ad dijudicandum de peccatis ex parte tum intellectûs, tum voluntatis, vel ad directionem Conscientiæ in particulari juxta variam illius divisionem spectant, singula suo articulo complectamur.

QUÆSTIO I.

De Conscientia in communi.

CUm voluntas ex se sit cœca, ne in suis actionibus erret, indiget aliquo lumine intellectûs dictantis, quid honestum sit vel turpe, licitum vel illicitum: & hoc vocatur conscientia.

ARTICULUS I.

Quid sit Conscientia.

1. Certum est, quòd, sicut in speculabilibus datur habitus primorum principiorum, ita etiam in agibilibus detur similis habitus: ille Intellectus vocatur, iste Synteresis, cujus est prima & universalia morum principia cognoscere, & dare; qualia sunt, bonum esse faciendum, malum fugiendum; cuique suum esse reddendum; nemini faciendum, quod quis sibi fieri nolit; justè vivendum &c. Et hæc principia sunt quidam fontes, ex quibus cetera particularia omnia profluunt, & dimanant, súntque, ne in particularibus erremus, continuò ante oculos habenda. Et in hoc distinguitur à Conscientia, quòd hæc in particularibus versetur.

2. Spectat autem Conscientia non ad voluntatem, sed ad intellectum. Tanner. *T. 2, D. 2. q. 6. d. 2. n. 16. & a'ij* apud ipsum; id quod actiones, quæ ipsi tribuuntur, indicant: dicitur enim præscribere, instigare, testificari, accusare, excusare, judicare &c. quæ solius intellectus opera sunt, ut ex terminis videtur esse notum. Est verò duplex hîc actus attendendus; Unus, qui opus jam factum subsequitur, & est speculativus, consistítque in judicio, quo intellectus judicat, aliquid, quod factum est, bene vel malè factum esse: alter, qui opus faciendum præcedit, & est practicus, consistítque in judicio, quo intellectus judicat, opus aliquod faciendum

ciendum esse, quia honestum est, vel præceptum; aut non esse faciendum, quia inhonestum est, vel vetitum. Pro quo meliùs intelligendo

3. Nota, ad conscientiam necessariò præsupponi aliquam cogitationem intellectûs de conditione & qualitate operis secundùm se, eámque ut plurimùm judicativam, v. g. hanc hostiam, de qua nunc delibero, an adoranda sit, esse consecratam; hunc librum, quem cogito alteri donare, esse meum &c. Hoc verò judicium non est Conscientia; solùm enim speculativè judicat de objecto, & ideo vel est scientiæ, vel opinionis, vel fidei humanæ, vel erroris &c. Hoc autem judicio formato sequitur in intellectu aliud judicium dictans, quid agendum sit, vel non agendum. Et in hoc judicio consistit propriè dicta Conscientia, & sic definiri solet: *Est actus intellectûs, quo judicamus aliquid hic & nunc agendum esse, vel fuisse, vel non, tanquam bonum vel malum.* Conscientiam autem in actu consistere, inde patet, quòd sit proxima regula præscribens opus: & reliqua, quæ paulò antè commemoravi munia, soli actuali cognitioni conveniunt; nam habitus remotè tantùm seu media cognitione dirigit opus.

4. Ceterum hoc judicium, in quo Conscientia consistit, est certum, ac evidens: suppositio enim, quòd in objecto, circa quod versor, nulla sit, vel appareat inhonestas, nulla incedentia, non potest non esse evidens, actum, quo tale objectum amplectendum judico, esse honestum, seu licitum. Præterquam quòd idem judicium sit actus Prudentiæ, sive dein ea sit ordinis naturalis, sive supernaturalis; hæc autem, cùm sit virtus intellectualis, non potest, nisi ad actus veros disponere & inclinare.

ARTICULUS II.

Quotuplex sit Conscientia.

5. Conscientia variè dividitur. Et I. quidem in practicam & speculativam, de quibus paulò antè. II. in veram seu rectam: & falsam seu erroneam. Illa est judicium invincibile de honestate objecti, cui si se voluntas accommodaverit, rectè & laudabiliter operabitur: & est, ut modò explicatum est, Prudentiæ. Ista verò est, quæ ex errore voluntario nata est, & est actuale judicium Imprudentiæ.

6. III. Conscientia dividitur in probabilem seu opinativam, dubiam & scrupulosam. Hæc est vulgaris divisio Conscientiæ, desumpta ex illo de qualitate operis judicio, quod dixi præsupponi ad Conscientiam, & eo præsuppositio nasci aliud judicium, dictans, quid stante tali opinione, dubio &c. agendum sit, quid non. Nemo enim est, qui, si circa objectum aliquod dubitet v. g. non experiatur in se hoc alterum judicium practicum, quod dictet, stante illo dubio, esse vel non esse operandum. Unde corrigendus esset familiaris ille loquendi modus, quo consuevimus Conscientiam appellare probabilem, dubiam &c. sed quia passim invaluit, tolerandus aliquantisper est, & retinendus.

7. Dices: hoc judicium practicum non haberi ab omnibus; quia non omnes eliciunt tale judicium, quo judicent reflexè, ratione probabilis opinionis de honestate operis certum esse & indubitatum,

tum, hîc & nunc eam actionem esse licitam; ac proinde defectu hujus judicij multi damnandi sunt, qui juxta probabiles sententias operantur. Resp. Etsi multi sint, qui nesciant hoc judicium explicare, vel ad formam syllogisticam reducere; vix tamen etiam ullum esse, qui ratione utatur, & nesciat de suis actionibus judicare absque formidine & hæsitatione, se bene operari, quando juxta cognitionem, quam assequitur, bona fide operatur, quod honestum videtur. Et qui hoc judicium ferre non potest, meritò dici potest, non operari ex perfecta deliberatione humana.

8. IV. Dividitur Conscientia in consulentem seu suadentem, & in præcipientem vel prohibentem. Consulens est, quæ per modum consilij, & liciti dictat, bonum & licitum esse aliquid facere, non tanquam necessarium, sed ut magis conveniens ad morum honestatem, & animæ salutem, v. g. virginitatem esse servandam, divitias erogandas pauperibus, ut via salutis sit expeditior. Præcipiens est, quæ per modum præcepti, vel prohibitionis dictat, aliquid esse faciendum, vel omittendum sub præcepto, & cum obligatione ad peccatum, si secus fiat; quia id ita necessarium sit ad morum honestatem & animæ salutem: v. g. non esse mentiendum, non pejerandum, parentes esse honorandos, vota implenda &c.

ARTICULUS III.

An, & ad quid obliget Conscientia?

9. Sermo est de Conscientia præcipiente, quam aliqui putârunt, non habere vim obligandi immediatè & ratione sui, sed solùm mediatè, vi alicujus alterius præcepti & legis, quam quasi promulgat instar alicujus nuntij vel præconis. Sed Bresser. *lib.* 1. *c.* 10. *ex communi* rectiùs docet, eam immediatè vi sua obligare: quia, etsi quandoque aliam legem promulget & applicet, aliquando tamen nullam aliam præter se intimat, ut cùm versatur circa materiam lumine naturæ notam, de quo formetur unicum judicium practicum: quo casu peccatum erit contra illud agere; ergo vi sua obligat. Unde patet, Conscientiam non esse quasi nuntium & præconem alterius legis, sed esse quasi Vicarium seu Principem, cui Rex dederit potestatem, non tantùm denuntiandi, sed etiam suo nomine & auctoritate obligandi: ita enim summus Legislator & Rex DEUS suas vires & auctoritatem Conscientiæ quasi delegavit, ut notat idem Bresser. *n.* 79. & *l.* 5. *c.* 6. *n.* 149.

10. Obligat autem Conscientia ad hoc, ut nihil contra eam agatur, ut constat ex illo. *Rom.* 14. omne, quod non est ex fide, peccatum est: id est, quod est contra dictamen Conscientiæ & judicium rationis, peccatum est, juxta communem SS. PP. & interpretum expositionem; cui consonat celebre illud Juristarum axioma, desumptum ex *Cap. Omne.* 28. *q.* 1. Quidquid est contra Conscientiam, ædificat ad gehennam.

11. Ceterùm agere secundùm vel contra Conscientiam, non est specialis virtutis, aut vitij; sed ejus, cujus est observatio vel transgressio legis, quam Conscientia proponit. Palaus *T.* 1. *tr.* 1. *D.* 1. *p.* 3. *n.* 1. *ex communi.* Hinc in confessione non est specialiter explicanda circumstantia repugnantiæ cum Conscientia; sufficit,

cit, si exprimatur species facti. Quodsi tamen nulla specialis lex in transgressione occurrat, sed Conscientia solùm in genere dictet, aliquid esse malum, erit solùm contra Syntereſin. Valent. *T. 2. D. 2. q. 14. p. 4. §. Hanc tamen.* vel ut alij volunt, contra virtutem quandam innominatam. An autem Conscientia etiam obliget, ut eam semper sequamur, hoc est, ut affectum nostrum eidem reipsa conformemus, constabit ex dicendis de Conscientia in particulari.

QUÆSTIO II.

De regulis Conscientiæ directivis in communi.

QUæ ad dirigendam Conscientiam generatim spectant, habent se tum ex parte intellectûs, tum ex parte voluntatis. Hæc ubi breviter exposuerimus, subjungemus nonnullas alias regulas ad Conscientiam dirigendam idoneas.

ARTICULUS I.

Regulæ Conscientiam dirigendi ex parte intellectûs.

12. Regula I. ad omne peccatum tam necessaria est cognitio, seu advertentia rationis, ut, si ea desit, nullum unquam in quocunque actu seu opere committatur peccatum. De ratione enim peccati est, ut sit voluntarium, voluntarium autem esse nequit sine cognitione: neque enim voluntas ullum actum circa aliquod objectum exercere potest, nisi fuerit illumin ata ab intellectu, rem, in quam tendit, repræsentante: fere sicut oculus colores videre nequit, nisi sint illuminati. Ita omnes.

13. II. Ad contrahendum peccatum quodcunque seu veniale, seu etiam mortale, non sufficit habere scientiam habitualem de malitia actûs, id est, non sufficit cognovisse aliquando v. g. heri vel ante complures dies actum istum malum esse; sed necesse est, ut advertentia sit actualis; & quidem tunc, cùm actio voluntatis peccaminosa committitur, aut incipit committi. Imò nemo unquam dicendus est peccare eo momento, quo non habet actualem cognitionem malitiæ moralis, etsi paulò antè præcesserit. A peccato ergo excusat actualis inadvertentia malitiæ in objecto: ad quem tamen effectum ut sufficiat, debet esse inculpata, seu, quod idem est, invincibilis; ut mox dicetur de ignorantia: nam & hæc huc spectat, & ad præsens propositum dici potest, carentia notitiæ in subjecto apto scire ea, in quibus humana actio constitit, &

14. Dividitur variè: sed omissis alijs divisionibus adferamus illam solam, quæ ad peccati notitiam facere potest: & est hæc, cùm ignorantia alia dicitur vincibilis, alia invincibilis. Ista vocatur etiam antecedens, justa, & probabilis, éstque illa, quæ ab operante vinci nequit. Illa vocatur etiam consequens, injusta, & improbabilis; éstque illa, quæ ab ignorante, si sufficientem juxta negotij qualitatem adhibuisset diligentiam, vinci potuisset: & rursus alia est affectata, alia non affectata. Affectata est, cùm quis deditâ operâ, positivè & directè vult ignorare, idque vel ex tædio discendi, vel ut lege ignorata liberiùs peccare possit, vel excusatio-

ſationem mereatur: & hæc ignorantia æquiparatur ſcientiæ, ut ex *cap. Quæſitum. de Pœnit. & remiſſ.* docet Palaus *tr.2. D.2. p.15. n.4.* Non-affectata eſt, quæ non eſt directè volita, ſed indirectè tantùm: & iterum una eſt craſſa, lata & ſupina, ad quam vincendam nulla eſt adhibita diligentia: altera non-craſſa, ad quam vincendam aliqua, ſed modica & non ſufficiens, diligentia eſt adhibita. Sanch. *l.1. Mor.c.16.n.17.* Palao *l.c.*

15. Jam verò difficultas eſt, quid requiratur ad hoc, ut ignorantia humanâ diligentiâ vinci poſſit? Aliqui cum Valent. *T.2. D.6. q.6. coroll.6.* dicunt, ſufficere virtualem ſeu interpretativam cognitionem operis, qualem eſſe ajunt in illo, qui, licèt nullam penitus cognitionem actualem de malitia objecti habeat, obligatus tamen erat habere. Et eſt hæc communis perſuaſio plebis, exiſtimantis, eum, qui, licèt nullam ne minimam actualem & expreſſam cognitionem, nec ſuſpicionem, ſcrupulum aut dubitationem de malitia objecti habeat, opus tamen alioqui prohibitum facit, peccare: quia, inquiunt, eam prohibitionem potuit, & debuit ſcire, & tamen neſcivit.

16. Sed omnino tanquam verum, tenendum eſt, non ſufficere illam obligationem, ſed neceſſarium eſſe, ut adſit aliqua actualis cognitio, dubitatio, aut ſcrupulus de tali obligatione. Sanch. *n.21.* Palaus *n.5.* Dian. *p.4. tr.4. R.36.* Sancius *in ſelect. D.19. n.1.* omne enim liberum exercitium voluntatis dependet à cognitione: ergo niſi præcedat aliqua actualis notitia de obligatione ſciendi, nemo poteſt ignorantiam liberè deponere, aut retinere. Nam qui actualiter ne ſuſpicatur quidem de lege vel malo, habet ſe non tanquam vigilans, ſed quaſi plenè dormiens reſpectu legis; non enim vigilat mens circa aliquid, de quo ſaltem ſuſpicionem aliquam à longè, vel confuſam notitiam non habet. Certum autem eſt, eum, qui dormit, verè non eſſe liberum in ſuis actionibus: & ideo non poteſt eſſe in libera voluntatis poteſtate, veritatem inveſtigare, aut omittere inveſtigationem, ſi nihil ipſi de tali obligatione occurrat.

17. Si ergo homo, poſtquam ſaltem confuſam cognitionem de obligatione depellendæ ignorantiæ acquiſivit, facit, quantum eſt in ſe, ut eam depellat, excuſatus eſt, ita ut, ſi poſt adhibitam ejuſmodi diligentiam adhuc veritatem non cognoſcat, cenſeatur laborare ignorantia invincibili. Cùm autem dicitur, hominem debere facere, quantum eſt in ſe, non eſt ſenſus, eum debere per totum mundum diſcurrere, ut conſulat omnes doctos, orare, jejunare &c. etſi enim hæc omnia, quantum eſt in ſe, poſſit facere, nimis tamen grave foret, eum ad hæc obligare. Senſus ergo eſt, adhibendam eſſe eam diligentiam, quæ ſufficiat ad probabile judicium de ea re formandum: talis autem erit, ſi dubitans, an contractus, quem celebrare cogitat, ſit uſurarius, conſulat duos vel tres viros doctos, nullâ malè conſulendi ſuſpicione laborantes: hi enim, ſi negent, tutus erit; ſufficit enim eorum dictum ad formandum judicium probabile. Item talis erit, ſi ruſticus dubitans, an hodiernus dies ſit jejunii, interroget Parochum, aut Concionatorem, vel unam alteramve perſonam doctam, quæ id ſcire deberent

rent: & sic in aliis materiis. Hoc tamen addendum est, juxta diversitatem materiæ, personæ, aut officii diversam esse diligentiam. Unde si ipse sis doctus, ipse quoque sufficiens studium adhibere debes: etsi enim aliqui excusentur, si alios consulant, non tamen omnes; rusticus enim consulens Parochum, excusabitur: vir tamen urbanus non semper excusabitur.

18. Ceterùm utraque hæc ignorantia alia est Juris, vel communis, vel particularis; alia facti. Illa contingit, cùm lex ignoratur, ut si quis nesciat, die festo audiendum esse Sacrum, in Vigilia alicujus Sancti jejunandum, percussionem Clerici specialiter ab Ecclesia esse prohibitam. &c. Ista verò contingit, quando adest quidem notitia legis, sed factum ignoratur; ut si quis nesciat, hunc diem esse festum, Vigiliam Sancti, eum, quem percutit, esse Clericum &c. Jam verò ignorantia invincibilis, seu juris illa sit seu facti, excusat ab omni peccato, quantumvis alioqui opus, quod fit, grave sit, & DEI legi contrarium. At ignorantia, quæ vincibilis est, non excusat à peccato. Et ratio est, quia illa tollit voluntarium, non ista. Hinc autem breviter

19. Patet, quàm frustra se illi crucient, qui, postquam ex libro vel concione &c. intellexerunt, actionem illam, quam olim in adolescentia exercuerunt v.g. pollutionem ex genere suo esse illicitam, putant, se reos peccati esse, etsi tunc, cùm eam actionem exercuerunt, nulla ipsis, ne tenuissima de malitia morali cogitatio, suspicio, aut dubitatio inciderit: licèt enim, si tunc talis cogitatio in mente fuisset, utique fuissent peccaturi, cognitio tamen postea acquisita nullo modo facit, ut opus illud jam pridem peractum, quoad id, quod fuit ignoratum, fuerit voluntarium, atque adeo ad culpam imputandum.

20. III. Ad peccatum constituendum non satis est, advertere ad ipsum actum materialem, vel ad ejus delectationem, aut utilitatem &c. sed necesse est, ut habeatur aliqua ipsius malitiæ, seu inhonestatis moralis (quòd scilicet peccatum, seu malum sit contra rectam rationem vel DEUM) cognitio; aliqua, inquam, quæ sit saltem dubitatio, aut suspicio alicujus mali, periculi, vel obligationis: quâ positâ possit quis ac debeat saltem veritatem inquirere. Hinc si malè loquaris de altero, vel famæ alienæ detrahas, non est satis, quòd advertas, te malè de altero loqui, & nocere eidem; sed necesse est, ut hoc ipsum repræsentetur tibi formaliter ut peccatum, seu morale malum contra legem vel DEI, vel rectæ rationis. Sic cùm bibendo sensim te inebrias, non est satis, quod advertas te bibere, vinúmque esse dulce, forte &c. sed necesse est, ut advertas rationem peccati in potu. Similiter si phantasia inhonestum quid volvat, aut potentiæ externæ operentur, atque etiam in appetitu sensitivo delectatio exciterur, ipse tamen intellectus non advertat aliquo modo malitiam, vel periculum ejus in illo actu, vacabit omni culpa, quantumvis longo tempore duret: & inconsideratio, quoad excusandum à culpa, censebitur omnino naturalis. Sic etiam, ut dicaris peccare contra præceptum v.g. jejunii, non est satis, quòd advertas, te comedere carnes, nihil interim cogitans, aut advertens de obligatione ab

iis

iis abſtinendi, ſed neceſſe eſt, ut advertas, eam comeſtionem eſſe illicitam ſeu prohibitam. Reginald. *l.11. c.3. n.32. & cap.5. n.46. & alii.*

21. IV. Specifica malitia neceſſariò eſt cognoſcenda: cujus ratio ſumitur ex fundamento ſæpius allegato; quod nimirum nihil volitum, niſi præcognitum. Unde nec ſpecialis malitia cuiquam poterit imputari, niſi præcognita. Hæc regula diſertè quidem ab auctoribus non traditur, videntur tamen eam ſupponere, cùm in caſibus ſpecialibus eam inſinuent. Certè, ut omittam alios, S. Thomas 1. 2. *q.72. a.9.* generatim docet, nullam circumſtantiam addere novam malitiam, niſi præcognoſcatur, ſi quis ergo non cognoverit ſpecialem aliquam malitiam in objecto latentem, aut non cogitaverit de illa, eam non contrahet, licèt alioqui peccet. Hinc, ſi in uno actu plures reperiantur malitiæ, intellectus autem tantùm unam cognoſcat, tunc reliquæ, quæ menti non fuerunt objectæ, non imputantur: ſic qui rem, quam ſcit quidem eſſe alienam, neſcit tamen eſſe Sacram, ſurripit, tantùm ſimplicis furti reus eſt: qui hominem, quem neſcit eſſe Clericum vel patrem, percutit, ſolùm contra juſtitiam peccat; peccaturus alioquin etiam contra Religionem, vel Pietatem, ſeu reverentiam parentibus debitam, ſi eas circumſtantias cognoviſſet. Item qui fornicatur cum muliere, quam neſcit eſſe conjugatam, admittit quidem peccatum luxuriæ, ſed non adulterii. Et ſic de reliquis. Bonac. *de peccat. D.2. q.7. p.3. n.9. & de Matrim. q.4. p.7. n.6.* Sanch. *l.1. Mor. c.16. n.10.*

22. Nihilominus tamen non eſt opus tam explicita cognitione ſpeciei, ut ſciatur, ad quodnam vitium pertineat, vel cui virtuti opponatur, (nec enim Confeſſarii vel Theologi id ſemper ſciunt) ſed ſatis eſt confusè intelligere, eſſe peccatum à cæteris diſtinctum per peculiare objectum, & diverſam malitiam, ſicut omnes ſciunt, adulterium eſſe peccatum aliud, quàm ſimplicem fornicationem, quia nempe cum conjugata committitur; licèt neſciant, quòd duabus virtutibus repugnet, nempe Juſtitiæ & temperantiæ; imò ſi mulier ad peccandum ſit illecta, etiam charitati. Neque alia expreſſio ſpecierum requiritur, quàm ut narretur factum cum ſuo objecto & circumſtantiis; neque enim neceſſe eſt dicere, ſe peccâſſe contra Juſtitiam & Temperantiam: alia eſt ratio de ſcandalo; hoc enim non eſt perpetuò connexum cum adulterio.

23. V. Nemo peccat mortaliter, niſi qui diſtinctè & determinatè advertit malitiam gravem ac mortalem, vel periculum ejus. Hinc, qui ſolùm advertit in objecto malitiam in genere, confusè & indeterminatè, non diſtinguens, an ſit mortalis vel venialis tantùm, non peccat mortaliter, etſi res alioqui in ſe gravis ſit. Reginald. *l.13. c.8. ſ.1. n.70.* Tann. *T.2. D.2. q.6. d.2. n.24.* Breſſer. *l.5. c.20. n.205.* Dian. *p.1. tr.7. R.24. & p.3. tr.4. R.162. & p.5. tr.5. R.31. & alii.* Ratio eſt, tum quia operans ex cognitione malitiæ in communi præſumitur ſe virtualiter & interpretativè ad partem mitiorem determinare, cùm hîc agatur de re admodum odioſa, & juxta regulam juris odioſa ſunt reſtringenda: tum quia ubi non agnoſcitur culpa mortalis, non

potest imputari voluntati; hîc autem ex hypothesi nulla mortalis culpa agnoscitur: tum quia durissimum videtur, hominem cum tali cognitione jocosè tantùm & levissimè mentientem peccare mortaliter, & pœnas æternas mereri, cùm nullam de peccato mortali habuerit cognitionem, vel suspicionem. Quodsi verò cum ejusmodi cognitione malitiæ in communi conjunctus sit aliquis scrupulus vel dubitatio de latente malitia gravi, tum qui ex ea notitia operatur, à culpa lethali non erit immunis propter periculum peccandi graviter præcognitum; nemo enim peccat propter periculum, nisi id & prævideat, & sine justa causa eidem se exponat. Ceterum hæc regula potissimùm in indoctis, rudibus, & incultis v.g. rusticis, mulierculis, pueris, præcipuè iis, qui sunt in confinio perfectæ rationis, & similibus habet locum: at verò in hominibus cultis & doctioribus vix unquam est tam imperfecta malitiæ advertentia, ut non discernat, gravísne ea sit, an levis: vel saltem, ut nulla occurrat cogitatio de obligatione examinandi, utrum id, quod agunt, mortale sit vel veniale. Quodsi tamen revera & in his quandoque detur tam confusa, quàm dixi, malitiæ consideratio (certè dari posse, non dubito: neque enim sapiens semper sapit, præsertim in subitis casibus, in quibus & isti non semper ad prædictam obligationem advertere solent) nec ipsi gravioris, quàm venialis culpæ condemnandi sunt.

24. Neque ex dictis sequitur, innumeros à peccatis mortalibus excusari; plerique enim, cùm operantur, apprehendunt malitiam tantùm in communi. Hoc enim etsi quibusdam videatur absurdum, optandum tamen potiùs videtur; cùm DEUS per hoc minùs offendi videatur. Neque frenum laxat sceleribus hæc sententia; qui agit de casibus, in quibus datur ignorantia & inconsideratio invincibilis. Præterquam quod rarò contingat, ut malitia ita abstractè proponatur: verosimillimum enim est, hominem non omnino stupidum, quamprimùm ipsi occurrit, opus, quod molitur, esse malum, simul etiam apprehendere, id esse grave, & valde indecens, ac repugnans prohibitioni, vel leve; vel saltem dubio, aut scrupulo de gravitate & levitate malitiæ tangi, etsi inter mortale & veniale non ita discernat, ut his vocibus significantur; hoc enim non est necesse: sufficit enim, si sub æquivalentibus terminis apprehendantur. Unde etiam rarò sequitur ea excusatio.

25. VI. Si quis in actu advertat malitiam tantùm levem & venialem, peccat tantum venialiter; etsi alioqui res in se gravis sit & mortalis: non enim gravior culpa contrahi potest, quàm cognoscatur.

26. VII. Non admittitur peccatum mortale, nisi adsit plena & perfecta consideratio seu advertentia malitiæ gravis: si enim adsit advertentia semiplena tantùm, ac imperfecta, veniale tantùm peccatum constitui potest qualiscunque demum sit materia, etiam secundùm se gravissima, Bonac. *n.3. & alii*: si enim quælibet advertentia sufficeret ad mortale, nimis ardua & difficilis videretur ad cælum via, nec Christi jugum tam suave ac leve diceretur.

27. VIII. Quænam autem advertentia

tia malitiæ dicenda sit plena, quæ semiplena, haud facile est explicare. Communis & obvia resolutio est, tunc dari plenam advertentiam, quando clarè & expresè cognoscitur malitia objecti, vel saltem periculum malitiæ: semiplenam verò, quando malitia objecti, vel periculum malitiæ cognoscitur obscurè, & quasi tenebris involutum; ad eum fere modum, quo ij, qui nondum à somno plenè ac perfectè excitati sunt, cognoscunt; vel qui dubia jam luce nôrunt quidem id, quod eminus vident, animal esse, non tamen discernere possunt, quale illud sit, bos, an equus? potest enim etiam in perfecta vigilia cogitatio malitiæ tam tenuis esse, ut æquivaleat illi, quam semidormientes v. g. habere solent: quæ proinde ad peccatum mortale non sufficit. Ita fere explicat Sanch. *l. 1. Mor. c. 1. n. 10.* Causa verò, cur homo, pessimam alioqui exercens actionem, non attendat plenè ad malitiam objecti, fere duplex est. I. est, quia animus ad alias res est distractus; quò enim quis pluribus est intentus, eò minor est ad singula sensus. II. est, quia animus subinde vehementi aliqua passione v. g. iræ, tristitiæ, timoris commovetur, ita ut abripiatur cognitione solius utilitatis vel damni, commoditatis vel incommoditatis, hoc est, honoris vel contemptûs, voluptatis vel molestiæ, quam ex suo opere percipit. Quæ sanè facere possunt, ut homo valde tenuiter ad operis malitiam, seu moralem inhonestatem, vel periculum ejus attendat. Quo proinde casu vel nullum committitur peccatum (si nimirum ratio penitus absorbeatur, ut nulla adsit advertentia malitiæ, vel periculi ejus) vel solùm veniale, quando scilicet ratio non omnino absorbetur, sed perturbatur tamen ita, ut obscurè & imperfectè tantùm ad malitiam, vel ejus periculum attendat. Unde fit, ut aliquis malum illud possit quidem simpliciter excutere, sed tamen non ita facilè, propterea quòd nondum plenè cernat, in quonam, aut quali motu hæreat.

28. IX. Ad peccatum mortale constituendum non sufficit scire, quòd graviter repugnet rectæ rationi, sed insuper requiritur, ut specialiter sciatur, id à DEO prohibitum esse. Less. *l. 13. de perfect. Divinis. c. 26.* Coninch. *de virtut. D. 32. d. 5. n. 39.* Lugo *de Incarn. D. 5. s. 5. à n. 74. & alij.* Ratio est: tum quia SS. PP. peccatum mortale definiunt, explicant, & exaggerant ex eo, quòd potissimùm sit contra legem DEI prohibentis: tum quia peccatum illud, quod non continet formalem offensam DEI, non est mortale Theologicè; sed peccatum, quod non est contra legem seu prohibitionem DEI, non continet formalem offensam DEI: fere sicut Princeps aliquis non potest rationabiliter offendi facto alicujus sui subditi, si id factum non prohibuerit.

29. X. Ad peccatum mortale non sufficit scire, id graviter non repugnare rectæ rationi, sed requiritur, ut, dum committitur, sciatur, sive occurrat, id esse gravem DEI offensam. Less. Lugo. *ll. cc.* Bellarm. *l. 4. de Rom. Pontif. & alij.* Ratio est; quia si homo non cognoscit, DEUM offendi, & quidem gravirer, tunc offensa gravis non est illi voluntaria, neque malitia offensæ formalis in ipso actu reperietur; ergo non poterit illi ad culpam imputari: quodsi verò ratio of-

fensæ formalis DEI non reperitur in actu, non erit peccatum Theologicum, ergo nec mortale, licèt fiat cum advertentia, quòd sit contra naturam rationalem. Theologi enim peccatum longè aliter considerant, quàm Philosophi morales: isti enim considerant peccatum, prout dicit oppositionem cum natura rationali, seu dictamine rationis, seu, ut alij loquuntur, cum republica rationali: illi verò, prout dicit oppositionem cum dictamine Divino, vel cum DEO reipublicæ rationalis capite. Et hinc factum est, ut duplex in peccato distingueretur malitia; una Philosophica, illa nempe, quæ est contra naturam rationalem: altera Theologica, illa scilicet, quæ desumitur ex oppositione cum Divina Majestate, & alio nomine formalissimè dicitur *offensa DEI*, quia injuria & offensa DEI nihil aliud est, quàm voluntaria oppositio cum ejus præceptis. Et in hac consideratione sermo est de peccato, cùm quæritur, an ad hoc, ut contrahatur, requiratur cognitio repræsentans, illo offendi DEUM, & quidem graviter. Et prærequiri, etiam Christus ipse *Lucæ* 12. satis indicavit: servus, inquiens, qui cognovit voluntatem Domini sui, & non fecit secundùm voluntatem ejus, vapulabit multis: qui autem non cognovit, & fecit digna plagis, vapulabit paucis. Ex his enim satis apertè constat, peccatum commissum sine advertentia, DEUM illo graviter offendi, non mereri pœnam æternam, atque adeo nec mortale esse in sensu Theologico.

30. Non est autem facilè existimandum, hominem Christianum, præsertim bene instructum & excultum, in suis operibus tam incurium esse, ut, si incidat ipsi, ea rectæ rationi repugnare, non statim incidat, eadem etiam DEO repugnare, & displicere. Hoc enim à puero docemur: quæ autem aliquis assuevit certo modo apprehendere, nunquam aliter, nisi de industria, apprehendit, v.g. qui assuevit Petrum apprehendere ut capillatum, vestitum &c. solem ut in cœlo existentem &c. nunquam apprehendet Petrum, nisi studio, sine capillis, vestibus &c. nunquam solem extra cœlum &c. sunt nimirum objecta quædam ita inter se connexa, ut unum non cogitemus sine alio, nec species unius excitentur, quin alterius quoque species excitentur. Et ideo longè facilius est, hominem Christianum omnino non advertere malitiam in suis actibus, quàm advertere repugnantiam in ijsdem cum recta ratione, sine advertentia repugnantiæ ad DEUM. Quodsi tamen daretur casus, quo homo Christianus, aut quivis alius invincibiliter ignoraret, vel non adverteret, DEUM à se offendi, omnino concedendum esset, talem verè non peccare mortaliter, neque idcirco pœna æternâ dignum esse.

ARTICULUS II.

Regulæ conscientiam dirigendi ex parte voluntatis.

31. Regula 1. Ad peccatum constituendum non sufficit sola, quantumvis alioqui plena sit & perfecta, notitia malitiæ: alioquin ipse etiam DEUS omnium peccatorum reus erit, ut qui exactissimè nôrit cujusque peccati malitiam: sed præterea necessarium est, ut actus sit volun-

voluntarius, id est, ut ad intellectûs considerationem accedat liber consensus voluntatis, qui in proposito sumitur pro *concordia* voluntatis cum judicio, seu cum cognitione intellectûs in eodem homine; estque liber ejusdem voluntatis actus, quo ipsa sibi complacet in objecto, seu quo amplectitur objectum, quod sibi est ab intellectu propositum: cui ex adverso respondet *dissensus*, qui est liber voluntatis actus, quo ipsa in eo, quod intellectus proposuit, displicet, illúdque respuit, seu improbat.

32. Hinc cùm advertimus, nos malè agere hoc vel illud cogitando, dicendo, faciendo, omittendo, & nihilominus non abstinemus, sed scientes & volentes objectum malum, quod proponimur, prosequimur, dicimur tentationi succumbere, consentire, & malum patrare vel continuare, sive cogitando, sive loquendo, sive faciendo, sive omittendo: hoc enim est actum esse voluntarium. Econtra verò cùm advertentes malitiam objecti voluntatem retinemus, ne consentiat, seu amplectatur, quod est peccatum aut peccati causa, dicimur resistere tentationi: quod est actum non esse voluntarium & deliberatum; ut contingit, cùm occurrente occasione peccandi v. g. contra castitatem, voluntas interiùs quasi dicit: *Non; non volo; nolo hoc vel illud phantasma diutiùs retinere; nolo illum impurum librum legere; nolo illam turpem imaginem aspicere; multò minùs opus patrare; nolo ijs, quæ cogor audire, delectari, aut consentire &c.* ubi enim voluntas ita repugnat, non potest esse voluntarium, consequenter nec peccatum, præsertim mortale. Posset fortè esse veniale ob negligentiam aliquam aut tarditatem in resistendo, aut rejiciendo, mentémque ad alia avertendo. Negligentiam verò in resistendo alicui tentationi committit is, qui animadvertens se ad aliquid illicitum incitari, protinus quidem illud conatur repellere, & non consentit, languidè tamen repellit, & quasi auscultat, seu, ut dicunt, una manu repellit, alterâ retinet. Et hæc negligentia est peccatum veniale, de quacunque re, sive gravi sive levi sit tentatio: quia non adest plenus consensus in peccatum. Et sanè magnam DEI bonitatem non videtur decere, ut homo propter hujusmodi consensum imperfectum puniatur æternâ pœnâ. Alioqui si quis statim excutiat cogitationem malam, perinde ut excuti solet scintilla, aut carbo è fornace in vestem emissus, est actus virtutis & meritorius. Quodsi quis dicat, se non posse statim eam cogitationem excutere, is non angatur; nam id est statim excutere, & rejicere, quando voluntas, statim atque advertit, repugnat, & velut dicit: *non volo* &c. etsi cogitatio illa aut imaginatio fortè duret ad longum tempus: & licèt millies recurrat, modò toties voluntas repugnet, & repellat.

33. II. Est autem consensus voluntatis alius formalis, alius virtualis, alius interpretativus. Formalis est, cùm quis expresso & positivo actu sibi in eo, quod intellectus proposuit, complacet; ut: cum quis expresè vult castitatem v. g. quam novit sibi esse convenientem. Virtualis est, qui ex natura sua includitur in aliquo consensu formali, ut accidit, quando duo vel plura inter se sunt connexa, ita ut uno posito ponatur etiam alterum,

rum, idque vel ex natura, vel ex institutione, seu divinâ seu humanâ: tunc enim hoc ipso, quòd uni adhibeatur consensus formalis, virtute quoque censetur alteri, quod cum illo connexum est, adhiberi. Sic qui vult expresè Sacrum ordinem v. g. Subdiaconatûs, virtute quoque vult castitatem ei ex institutione Ecclesiæ annexam: sic qui vult ebrietatem, virtute vult etiam ea, quæ novit cum ebrietate esse conjuncta &c. Solet subinde virtualis consensus vocari ipsemet consensus formalis præteritus, non retractatus, sed adhuc virtualiter perseverans: de qua virtuali permanentia non est, quòd præter ea, quæ suprà *p.* 3. *n.* 389. dicta sunt, hoc loco plura addantur. Consensus interpretativus (quem & tacitum aliqui vocant) est, cùm quis circa illud objectum, quod ab intellectu proponitur, dissensum elicere tenetur (ut teneri censetur, cùm ratio advertit, illud esse malum) non tamen elicit, sed negativè se habet, id est, cohibet se tam à dissensu, quàm consensu.

34. Eodem modo & dissensus vel est formalis, ut is, quo quis expresè respuit cælibatum; vel virtualis, ut is, quo quis respuit cælibatum; hoc ipso enim censetur etiam Sacros ordines respuere: vel interpretativus, qualis est, cùm quis tenetur consentire, consensum tamen non elicit, sed suspendit; ut cùm quis sciens suscipit Baptismum, neque volendo, neque nolendo suscipere, sed permissivè se habendo: cùm enim teneatur consentire in eam susceptionem, & tamen omittat, censetur habere dissensum interpretativum.

35. Rursus consensus alius est plenus & perfectus: alius semiplenus, & imperfectus. Ille est, qui supponit plenam vel perfectam notitiam de objecto, cui consentitur: iste est, qui procedit ex semiplena & imperfecta notitia de objecto, cui assensus præstatur. Sed enim jam

36. III. Difficultas est, quibus indiciis cognosci possit, voluntatem cum plena advertentia operatam esse: sæpe enim accidit, ut teneræ conscientiæ, quando ijs blasphemiæ contra DEUM, dubia contra fidem, vel turpia objecta inciderunt, miserum in modum angantur, an voluntariè & deliberatè in hæc consenserint & peccârint mortaliter. Equidem difficillimum id est judicatu, & propè extra humanam facultatem. Nihilominus tamen ex quibusdam præsumptionibus indicia seu conjecturæ sumi possunt, quibus id utcunque deprehendi potest.

I. Igitur indicium, ex quo quis vel de propria vel aliena conscientia judicare possit, an deliberatè consenserit, est ipsius materiæ conditio: si enim hæc gravis fuerit, & tali hominum generi communiter nota, præsumitur, ejus gravitatem satis fuisse cognitam; nisi aliæ conjecturæ (qualis præsertim est secundum indicium) contrarium suadeant. Ita Confessarij communiter judicant mortale, vel veniale pro qualitate materiæ, non inquirentes, quid pœnitentes cogitârint inter peccandum, an putârint esse mortale vel veniale: hoc enim esset nimis operosum, & anxium.

37. II. Est conditio operantis, seu qualitas conscientiæ, circa quam præcipuè attendendum est ad communiter accidentia: ex his enim efficacissima desumitur præsumptio. Unde si vir sit bonus, & timoratæ conscientiæ, & firmo

pro-

proposito potiùs moriendi, quàm DEUM graviter offendendi roboratus, potest, si dubitet, num plenè consenserit, meritò præsumere, se cum plena deliberatione non peccâsse, sed ex quadam indeliberata subreptione, atque adeo vel omnino non, vel solùm venialiter. Secus est de iis, qui sunt conscientiæ & vitæ deperditæ: hi enim cùm peccatum velut aquam bibant, & quasi per risum operentur scelus, præsumere possunt, se, si dubium aliquod suboriatur, plenè consensisse: hi enim nullo peccati dubio premerentur, si perfectum consensum non præbuissent. Similiter si quis sciat, se solere communiter resistere tentationi, quando perfectam illius notitiam habet, & ei vel rarò vel nunquam succumbere, potest in dubio præsumere, se non consensisse perfectè. Bonac. *de peccat. D.2. q.2. p.3. n.19. Sanch. l.1. c.16. n.17.* Reginald. *l.15. n.76. & alii.*

38. III. Est status ejusdem operantis, seu dispositio ad deliberandum requisita: v.g. cùm quis ita animadvertit, aliquid esse malum, sicut illi, qui nondum plenè ex somno excitari advertunt malitiam pollutionis v.g. illis contingentis, est consideratio, quæ ad peccatum mortale non sufficit. Sanch. *l.1. c.1. n.20.* Nam ut semidormientibus est imperfectum rationis judicium, sic sæpe ut etiam Navar. *in Man. prælud. 9. n.10.* & ex eo Tann. *T.2. D.4. q.5. d.5. n.102.* notat, in hominibus quoque vigilantibus est tale judicium circa malum, quando v.g. intellectus aliò trahitur, vel passionibus ita turbatur, ut tenue valde lumen rationis existat ad discernendam peccati malitiam. Unde accidere potest, ut quis vel sibi, vel alteri mortem inferat sine peccato mortali, si nempe præ repentino iræ impetu, vel enormi tristitia malitiam peccati non advertat.

39. IV. Est testimoninm propriæ conscientiæ: nam experimentalis quidam sensus, seu naturaliter, seu divinitus cuilibet fere dictat, num plenè deliberatè consenserit, nec ne; nisi anxia scrupulositas obnubilet intellectum.

40. V. Est à posteriori, id est, ex dubio statim enato: qui enim mox post factum dubitat, an deliberatè consenserit, vel facti eum statim pœnitet, probabiliter judicare potest, se non consensisse; nam tanta est malitia peccati mortalis, ut in recenti facilè agnoscatur, nec soleat animus, à DEO tam aversus, tam subitò pœnitentiam habere.

41. VI. Desumitur ex defectu ætatis: ut si septennium nondum attigisti: tunc enim si dubites de plena libertate & consensu, meritò præsumere potes, eum defuisse: nisi fortè (ut contingere potest) malitia suppleat ætatem, ut colligitur *ex cap. Juvenis. de sponsal.* Idem est, si dubites, an perfectè à somno fueris excitatus, aut ebrietatem depueris: hæc enim, si plena sint, tollunt omnino libertatem, aut saltem minuunt, si non sint plena: &, quæ cùm plena advertentia fiunt, facilè cognoscuntur, esse facta ratione plenè advertente: solet enim plena deliberatio relinquere sui memoriam, secus quàm imperfecta: ut experiuntur somniantes. Sanch. *n.20.* Bonac. *n.19.* Palaus *tr.1. D.3. p.11.* & *tr.2. D.2. p.6.*

42. VII. Est, si possis exequi peccatum, illúdque, cùm tui compos es, non exequa-

exequaris, præsumere potes, consensum vel non fuisse plenum, vel omnino etiam nullum: quia nimirum alioqui potentia executrix obediret voluntati, & exequeretur. Sanch. *n.*17. Bonac. *l.c.* Palaus dicto *p.6.n.5.* Reginald. *l.*11. *c.5.n.*51. & *l.*15. *c.ult. n.*76.

43. VIII. Postquam motus pravus surrexit, & mox, ut mens advertit, eum esse malum, voluntas conata est eum repellere, signum est, aut nullum, aut imperfectum tantum consensum esse præstitum: ut, si quis distractus post aliquam in illicitæ rei cogitatione moram ad se revertitur, plenéque ad malitiam attendens, sentit se, si priùs tali modo agnovisset, non fuisse assensurum. Et hoc locum habet maximè in iis, qui firmum & sæpe repetitum propositum habent, nunquam peccandi mortaliter: illa enim, quæ multoties odio habentur, facilè cognoscuntur, si plenè fuerint amata. Reginald. dicto *n.*76. Palaus *cit. p.6.* Sanch. *n.*18.

44. IX. Est: non est indicium sufficiens consensûs plenè præstiti sola delectationis perseverantia, etiam post plenam advertentiam. Hinc multæ negligentiæ, etiam post plenam considerationem admissæ excusari possunt à peccato mortali, maximè in iis, qui ita dispositi sunt, ut potiùs mori malint, quàm DEUM etiam vel leviter offendere, Sanch. *n.*19.

45. Hæ sunt conjecturæ, quæ, etsi non sint inanes, ut ex iis utcunque dignosci possit, fuerítne consensus plenus, vel semiplenus tantùm; veritatem tamen non omnino ostendunt, sed faciunt tantùm opinionem probabilem, & ideo sufficiunt ad ferendum judicium, peccatum grave non esse commissum, & consequenter nec esse obligationem confitendi id, de quo quis dubitat, num ei plenè consenserit, nécne. Sed jam revertamur ad regulas Conscientiæ directivas ex parte voluntatis. Sit igitur

46. Regula IV. ad rationem peccati sufficit consensus virtualis, & interpretativus: uterque enim etiam sufficit ad rationem voluntarii. Bonac. *n.*16. Reginald. *l.*11. *n.*43. Et ideo peccat, qui, cùm advertat, se inter orandum mente ad alia esse distractum, & facilè etiam possit ab iis animum avertere, non tamen avertit: item qui advertens in se motum illicitum, etsi ei non consentiat, non tamen etiam dissentit, id est, non reprimit, nolendo, cùm possit & teneatur (ut si versetur in probabili periculo consensûs) tunc enim amans periculum peribit in illo: id autem est interpretativè consentire. Similiter qui advertens turpes cogitationes, non quidem vult seu approbat positivè (id enim clara esset culpa) sed tamen etiam non resistit positivè (cùm facilè possit & teneatur) atque adeo negativè se habet, interpretativè consentit, & peccat: sic nimirum & is, qui, si advertat in suis vestibus scintillam, eam (cùm facillimè possit) non excutiat, censetur interpretativè velle suarum vestium adustionem.

47. Ceterùm ad consensum virtualem, illum scilicet, quo quis aliquid vult non in se, sed in quodam alio, velut in sua causa, hæc fere requiruntur. I. ut ea causa habeat aliquam cum effectu connexionem, eámque non merè per accidens, sed talem, vi cujus ea per se notabiliter

tabiliter & efficaciter in effectum influat; certè nisi causa ejusmodi sit, non potest dici effectus ex vi illius esse secutus. Causa verò non est censenda efficax, quæ, dum præsens est, non trahit secum effectum: Unde etsi hic postea, etiam causâ jam ablatâ, sequatur, non potest ampliùs ei causæ, consequenter nec ponenti eam causam adscribi, ut voluntarius. II. ut cognoscatur talis connexio inter causam & effectum, & hunc ex illa, tanquam ex objecto volito, secuturum: si enim hoc non advertas, profectò effectus inde secutus non potest dici vel esse tibi voluntarius. Palaus *tr.3. D.1. p.1. n.2.* Sanch. *l.1. c.16. n.44. & alii.* III. ut causa reipsa ponatur, neque sit ulla justa ratio excusans ab ea causæ positione: ex justa enim & rationabili causa non est illicitum aliquid ponere, ex quo prævideatur secuturus malus effectus; dummodo vel non intendatur, vel absit periculum consensûs, vel saltem, si hoc periculum adsit, animus quoque resolutus ac determinatus adsit de consensu non præstando. Et ideo actiones alioqui in se honestæ, necessariæ ex præcepto, vel etiam tantùm utiles ad finem bonum consequendum, non sunt omittendæ, licèt ex iis prævideatur secuturus effectus malus: neque imputari iis poterit ad culpam, cùm, ut pono, neque in se sit intentus & voluntarius; neque in causa, utpote quæ vel non habeat efficacem influxum in effectum; vel justè, ac rationabiliter sit posita, cum proposito tamen firmo non consentiendi. IV. Causa, in qua aliquid tanquam in objecto volumus (quod vocant voluntarium indirectum; ad distinctionem voluntarii directi, quod accidit, cùm aliquid immediatè & directè volumus) alia est positiva, qualis est v.g. projectio breviarii in mare; alia negativa, qualis est omissio debitæ diligentiæ respectu v. g. naufragii impediendi. Ut ergo effectus in sua causa seu positiva seu negativa sit voluntarius, ad mores multùm refert scire, qualis & quanta sit connexio aliquam enim debere esse, jam suprà diximus) inter causam & effectum, an nempe sit necessaria ac physica, vel contingens tantùm: item an effectus ipse sit aliqua lege, seu divina seu naturali, seu humana tantùm vel nulla, prohibitus. Hinc jam ad propositum

48. Omissio, etiam, secluso præcepto, seu obligatione faciendi id, quod omitto, est indirectè voluntaria in sua causa, ex qua sequitur: v.g. omissio Sacri in voluntate ludendi, dormiendi &c. Vasq. 1.2. *T.1. D.42. c.3. n.7.* Valent. *T.2. D.2. q.1. p.2. ad* 1. Arriaga *T.3. D.8. s.5. n.37. & alii.* Quia non tantùm actio positiva est sub dominio & libera potestate volentis, sed etiam ipsa omissio: perinde enim est in mea potestate Sacrum, quod audire possem, si vellem, sive dies sit festus, sive profestus: non enim apparet, qua ratione omissio sit magis in mea potestate, posito præcepto, quàm sit, secluso præcepto.

49. Effectus etiam positivus, si ex causa positiva necessariò sequatur, est in illa voluntarius, si sit prævisus, etsi non adsit præceptum, quo causæ illius positio prohibeatur. Arriag. *s.6. n.42. & alii:* quia qui vult antecedens, vult etiam, saltem virtualiter, consequens, quod in antecedente necessariò continetur: sic qui voluntariè occidit fœminam gravidam, dicitur voluntariè etiam infantem occidere,

licèt id non intendat. Idem dicendum est, cùm ex causa positiva necessariò sequitur omissio: ut si projicias breviarium in mare, omissio recitationis, necessariò secuta, est tibi voluntaria, etsi non habeas præceptum recitandi.

50. Effectus positivus contingenter tantùm secutus ex causa positiva, secluſa obligatione eam causam non ponendi, non est propriè voluntarius volenti causam, nisi permissivè & valde impropriè. Palaus, Arriag. *ll. cc.* Joannes Sancius *in select. D.* 21. *n.* 5. 30. & 35. quia qui vult causam, non dicitur velle effectum, qui cum illa causa, nec necessariam aut physicam, nec moralem (qualis est, si detur præceptum de illa causa impedienda, seu non apponenda) connexionem habet: præceptum enim effectum cum causa, cum qua alioqui per verum ac physicum influxum non connectitur, moraliter sive in ordine ad mores verè connectit.

51. Effectus, seu negativus, seu positivus, secutus ex voluntaria omissione permissivè saltem & impropriè est voluntarius in illa, licèt non sit obligatio vitandi eum effectum. Arriag. *s.* 5. *n.* 39. & *alii*: quia talis omittens aliquo modo, licèt minùs propriè influit in effectum, removendo nempe prohibens: qui influxus, licèt non sit, ut dixi, proprius, est tamen improprius & sufficiens, qui, si accedat præceptum, fundet influxum imputativum & interpretativum. Possumus ergo, etiam secluso præcepto, eum effectum aliquo modo vocare voluntarium non impedienti, cùm possit, si velit impedire. Sic voluntariè ægrotare dicimus illum, qui facili medicina potest depellere morbum, & tamen non depellit; voluntariè pati tormenta, qui facilè potest manus lictorum effugere, & non effugit: voluntariè carere dignitate, qui eam à Rege potest petere, & petendo impetrare, non tamen petit: & alia ejusmodi, in quibus nullum erat præceptum impediendi causam.

52. Effectus contingenter secutus ex causa est voluntarius in illa, si sit obligatio causam illam non ponendi. Est communis, & à fortiori patet ex dictis. Ut autem constet, quo genere peccati peccet, qui poterat & debebat impedire effectum, non tamen impediit, attendendum est, ex cujusnam virtutis præcepto teneatur impedire effectum: nam contra illam & non aliam erit illa omissio. Hinc, si in periculo naufragii præter nauclerum plures possint liberare navim, id tamen sine causa negligant; solus nauclerus contra justitiam, reliqui contra charitatem peccabunt, consequenter solus ille, non autem isti ad restitutionem obligabuntur. Laym. *l.* 1. *tr.* 2. *c.* 3. *n.* 2. Sed hæc modò satis.

53. Atque hoc est principium bene notandum: servit enim tum ad sedandos scrupulos, tum ad multos errores evellendos, & varios casus, qui occurrere possunt, decidendos. Omnium autem frequentissimè occurrere, & angere potest pollutio, quam alii patiuntur in vigilia, dum honestæ vel licitæ actioni dant operam, v. g. auditioni confessionum, studio ob concionem, lectionem &c. adornandam, equitationi, tactui licito &c. alii in somno, postquam in vigilia præcedente exercuerunt tactus turpes, revolverunt cogitationes aut delectationes obscænas, instituerunt turpia colloquia, aut alias similes, sed inefficaces, causas appoſuerunt,

runt. Hæc igitur pollutio, licèt prævisa sit, culpâ vacat, si non sit intenta, &, cùm ratio seu intellectus sibi integrè constat, nulla de ea capiatur delectatio, neque ullus eidem præstetur consensus: ad ejus enim malitiam nihil refert; sive in somno, sive in vigilia, dum, ut modò dixi, præter intentionem, & citra consensum eveniat.

54. V. Ad peccatum mortale requiritur, plenus & perfectus consensus, vel ejus periculum, considerationi quoque plenè objectum, & consensu pleno admissum. Ad peccatum verò veniale sufficit imperfectus seu semiplenus consensus: qualis censetur adesse, cùm quis constanter quidem, sed tamen tepidè ac negligenter in pravis motibus coërcendis, aut malis suggestionibus repellendis se gerit: ut cùm aliquantulum in ijs moratur, quasi auscultando, & aliquam sensûs delectationem obiter percipiendo.

55. VI. Primæ cogitationes, quæ homini incidunt de objecto malo ante omnem intellectûs advertentiam & voluntatis approbationem seu consensum, nullo modo possunt habere rationem peccati. Idem dicendum est de motibus appetitûs sensitivi, imaginationem consequentibus, & alioqui mortaliter pravis, v. g. libidinis, gravis iræ, vel odij &c. Hi enim motus, si rationis deliberationem præveniant, culpa omni vacant: si verò solùm plenam & perfectam considerationem præveniant, non autem semiplenam, habent culpam venialem, si tamen etiam aliquis voluntatis consensus accedat. Solent autem ij motus, seu voluntatis seu appetitûs sensitivi, qui suâ quasi celeritate hominis rationem ita præveniunt, ut eos cohibere non sit in ejus potestate, vocari *primò primi*: illi verò, qui impediri quidem possunt, sed sub quadam tenui & imperfecta libertate (id quod accidit ob imperfectam & semiplenam cognitionem & tarditatem hominis ad singula percipienda) appellantur *secundò primi*: qui denique perfectè liberi sunt (id quod accidit, cùm adest plenus voluntatis consensus) vocantur etiam *perfecti*, &, si materia sit gravis, sunt peccata mortalia. Bonac. *D. 2. de pecc. q. 2. p. 3. n. 1.* & *de matrim. q. 4. p. 7. à n. 2.*

ARTICULUS III.

Aliquot aliæ Regulæ dirigendi Conscientiam generatim.

56. Regula I. ad peccatum cogitationis seu cordis communiter his fere gradibus ascenditur. I. suboritur cogitatio de objecto malo, seu illicito. II. sequitur in appetitu sensitivo delectatio. III. advertit intellectus aliquo modo ad malitiam & deliberat. IV. Præbet voluntas consensum, approbando scilicet & admittendo id, quod tanquam peccatum ab intellectu repræsentatum est. V. Continuatur delectatio appetitûs cum advertentia & consensu. Jam in tribus primis gradibus nulla adhuc reperitur ratio peccati: quartus autem facit peccatum; & quidem si advertentia fuerit plena, & malitia mortalis, consensúsque itidem plenus, peccatum commissum erit mortale; si verò advertentia malitiæ mortalis fuerit semiplena, vel plena quidem, sed malitiæ tantùm venialis, erit peccatum veniale. Quintus denique gradus continuat peccatum & aggravat, non tamen facit novum.

57. II. Is non offendit, qui secundùm Legislatoris mentem agit, etsi non agat secundùm verba legis: sicut nec is, qui in benigniori sensu legem servat, etsi in duriore illam violet. Ratio prioris est; quia satisfacit voluntati Superioris. Ratio posterioris est, quia præcepta DEI & Ecclesiæ non sunt nobis imposita cum ea conditione, quâ tollunt omnem dulcedinem, & conscientiæ requiem. Tollerent autem, si teneremur illa sequi in rebus agendis cum dura seu nimis scrupulosa timidáque interpretatione. Unde *L. Nulla ff. de legibus.* dicitur: Nulla juris aut æquitatis benignitas patitur, ut, quæ salubriter pro utilitate hominum introducuntur, ea nos duriore interpretatione contra ipsorum commodum producamus ad severitatem. Hæc Reginald. *l.* 13. *n.* 120.

58. III. Nec DEUS saltem ordinariè, nec Ecclesia intendit suis præceptis obligare quemquam ad id, quod ipsi vix est possibile. Moraliter autem impossibile censetur, quod habet magnam difficultatem, aut sine notabili nostro incommodo, vel detrimento nequit impleri: cùm Dominus *Matth.* 11. jugum suum suave dicat, & onus leve. Et sanè cùm admoneamur, sentire de Domino in bonitate, *Sap.* 1. non est consentaneum, ut putemus, ipsum nobis imponere, præsertim sub pœna æternæ damnationis, quod nonnisi cum maximâ difficultate, aut gravi detrimento nostro præstare possumus. Reginald. *n.* 121.

59. IV. Nec DEUS, nec Ecclesia intendit suis præceptis quemquam ita obligare, ut ea implendo sit vel appareat fatuus; hoc est, præcepta tam divina, quàm humana non obligant eo tempore & loco, quo illorum observatio faceret observantem ridiculum apud discretos & bonos viros, tolleretque urbanitatem & convictum seu conversationem honestam cum hominibus. Non enim foret hoc consentaneum bonitati & sapientiæ, tum DEI, tum Ecclesiæ. Reginald. *n.* 122. Cavendum tamen est, ne ex hac & præcedente regula ferentes judicium decipiamur, putando, impossibile esse, aut grave malum, quod tamen non est. Ad quod plurimùm juvabit, si simus vacui ab inordinato affectu ad id, de quo judicium quæritur.

60. V. Inspirationibus divinis, ad consilia & perfectiora sequenda impellentibus, resistere, seu non obedire, non est peccatum, ne veniale quidem, per se loquendo. Unde frustra se fatigant, qui in numero talium inobedientiarum inquirendo laborant, ut eum ad Confessarium referant: &, si nullam aliam materiam habeant, sunt incapaces absolutionis.

61. VI. Libertas formalis, illa scilicet, cùm actus à suo principio ita procedit, ut positis omnibus ad agendum requisitis potuerit non procedere; vel cujus negotio potuit conjungi cum principio proximo adæquatè sumpto, convenit solis actibus voluntatis; quia hi soli ita à voluntate procedunt, ut etiam supposito actu primo proximo adæquato potuerint non procedere: ceterarum verò potentiarum actus non ita ab ijsdem procedunt, sed solùm ex imperio voluntatis. Et ideo, si, quod fit, liberi vocentur, non habent id à propria & intrinseca libertate, sed extrinsecâ & alienâ, voluntatis imperantis eos actus: quæ proinde etiam vocari solet

let *denominativa* & *imputativa*. Ita habet communis sententia. Quapropter in actu exteriore v. g. largitione eleemosynæ, & interiore v. g. voluntate ipsa largiendi eleemosynam, est unica tantùm bonitas suo modo indivisibilis. Sic etiam in actu externo v. g. occisionis, & actu interno v. g. voluntate occidendi est etiam tantùm unica malitia, etiam suo modo indivisibilis. Suar. *de act. hum. D.* 10. *s.* 1. *n.* 8. *& alij.* Et hinc

62. VII. Actus internus & externus in genere moris non sunt plura peccata, aut duo bona opera, sed unum duntaxat. Suar. *n.* 9. Arriag. *T.* 3. *D.* 16. *s.* 2. *n.* 5. *& alij:* quia una actio externa nonnisi ut determinata, & juxta moralem æstimationem quasi informata ab interna spectat ad genus moris. Unde etiam non mirum est, quòd judicentur unum quid moraliter. Hoc autem intellige de actu externo, qui dum fit, ita à sua potentia procedit, ut potuerit non procedere, ita nimirum moderante voluntate suum imperium seu dominium, quod habet in reliquas potentias ab ipsa voluntate distinctas.

63. VIII. Etsi autem actus externus suo modo liber nihil habeat propriæ & intrinsecæ malitiæ; nihilominus tamen est de necessitate confessionis sacramentalis, ita ut nullo modo satisfaciat, qui, postquam homicidium, fornicationem &c. perpetravit, solùm dicit, se habuisse voluntatem occidendi, fornicandi &c. sed debeat clarè dicere, quòd occiderit, fornicatus sit &c. hoc enim explicato satis intelligitur internus fornicandi &c. actus, seu prava voluntas fornicandi &c. Vanum autem videtur aliam hujus rei rationem quærere, quàm obligationem confitendi & satisfaciendi ex sola Christi institutione ac voluntate nobis per Ecclesiam declaratâ pendere. Quare si Christus voluisset, ut nunquam ex obligatione confiteremur peccatum externum, sed solùm ejus affectum seu propositum, confessio esset legitima; modò non deforet contritio, & propositum emendationis. Non ergo, quia externum opus superaddit interno malitiam, obligamur id in confessione exprimere; sed quia Christus voluit, ut exterius patratum flagitium Sacerdoti panderetur. Quodsi ex affectu interno pravo, ob impedimentum aliquod superveniens, opus externum non prodeat, tum ex ipsa Christi institutione & virtute Veracitatis celandum est opus externum, sed solus internus affectus est exprimendus, ne in confessione mendacium committatur.

64. IX. Qui invincibiliter ignorat, actum internum non esse peccaminosum, excusatur à malitia: cùm enim Conscientia sit proxima bonitatis, & malitiæ actuum humanorum Regula, nemo potest peccare, quamdiu Conscientia prudenter dictat, id, quod agit, non esse peccatum. Sanch. *l.* 1. *Mor. c.* 16. *n.* 17.

65. X. Peccatum omissionis opponitur præceptis affirmativis de re aliqua facienda, v. g. de audiendo Sacro &c. & ideo dicitur prætermissio actûs præcepti. Et licèt videatur sonare negationem actûs, semper tamen conjungitur cum actu, qui cum impletione præcepti affirmativi sit incompossibilis. Et potest ejusmodi actus ad omissionem actûs habere se dupliciter. I. merè concomitanter. II. ut causa omissionis, qualis non tantùm est omissionis propositum, sed etiam id, ex

cujus amore vel proposito aliquid omittitur; vi enim ejusmodi rei sequitur omissio seu transgressio legis; quæ tamen ut ad culpam imputari queat, necesse est, ut prævideatur secuturâ ex opere, quod cum legis observatione consistere nequit.

66. XI. Opus, quod cum impletione præcepti conjungi non potest, si sit causa omissionis peccaminosæ, est peccatum. Fill. *tr.* 21. *c.* 7. *n.* 266. Arriag. *D.* 45. *s.* 1. *subs.* 3. *n.* 7. *& alij.* Ratio est, quia actio, quæ est causa peccati, peccatum est: sed actio, quæ est causa omittendi præceptum, est causa peccati. Dico autem omissionis peccaminosæ: si enim cum præcepto, quod omittitur, concurrat aliud præceptum, quod vel verè majus est, vel hîc & nunc majus judicatur, tunc præcepti, quod vel minus est, vel minus esse videtur, obligatio cessat, & consequenter sicut illius omissio non est peccaminosa, ita neque actio illius causativa ullam ex ea contrahit malitiam, cùm nulli præcepto adversetur. Quænam autem lex prævaleat alteri, æstimandum est tum ex materia, tum ex virtutibus, quibus adjungitur. Nam leges naturales, & negativæ prævalent positivis & affirmativis, divinæ humanis &c. Hinc qui infirmo inseruit, & idcirco die festo Sacrum omittit, excusatur à peccato, quia præceptum custodiendi infirmos in necessitate constitutos est naturale: præceptum verò audiendæ Missæ est humanum & Ecclesiasticum, illud autem isto majus est.

67. Illud verò hîc obiter advertendum est, omissionem actûs præcepti non esse malam, si causa illius non sit libera: si enim actiones causantes omissionem præcepti non sint liberæ, tunc omissio ne indirectè quidem & in sua causa est libera, & consequenter nec peccaminosa. Hinc qui domi violentè detentus die festo Sacrum non audiret, excusaretur à peccato: sicut & is, qui naturali somno correptus, toto tempore, quo præceptum impleri posset & deberet, dormiret.

68. XII. Opus incompossibile cum præcepto, si non est causa omissionis, sed merè concomitanter se habet ad omissionem, seu assumitur ex suppositione omissionis jam aliunde existentis, nihil malitiæ contrahit ex omissione, sed est, & manet tale, quale est in se. Fill. *n.* 267. Arriag. *subs.* 1. *n.* 2. Lugo *de pœn. D.* 16. *s.* 11. *n.* 479. quia ab hujusmodi actionibus omissio non pendet: etsi enim eæ non essent, adhuc sequeretur omissio. Et sanè, quod notat Bonac. *de peccat. D.* 2. *q.* 4. *p.* 4. *n.* 15. tempore omissionis melius est studere, vel orare, quàm esse otiosum: imò fieri potest, ut, si præceptum obliget tantùm sub veniali, ejusmodi actus v. g. studium eo tempore omissionis sit meritorium vitæ æternæ.

69. XIII. Actiones, quæ sunt causa omissionis, sunt ejusdem malitiæ, cujus est ipsa omissio. Fill. *n.* 270. Arriag. *subs.* 3. *n.* 7. *& alij.* quia causa illa se habet ad omissionem, sicut voluntas committendi ad commissionem; voluntas autem committendi v. g. furtum, est ejusdem cum furto speciei: ergo & causa omissionis cum omissione. Hinc in confessione satis est dicere ipsam omissionem v. g. Sacri, tacito actu v. g. lusûs, cujus amore omissum est sacrum. Excipiendæ autem hîc sunt actiones, quæ cùm causent omissionem, habent propriam malitiam ab omissione prorsus independentem, hæ enim

enim utique specialiter erunt explicandæ. Et idcirco ille, qui ut fornicari, furari &c. posslit, omittit Sacrum, non satisfacit dicendo, se Sacrum neglexisse, sed necessariò debet etiam furtum, fornicationem &c. explicare.

70. XIV. Malitia internæ omissionis tunc contrahitur, quando diserte formatur propositum rem præceptam omittendi. Et ideo si quis statim ac concepit ejusmodi propositum, moreretur, haud dubiè damnaretur. Ratio est, quia omnis culpa propriè & formaliter consistit in interno voluntatis actu; ergo culpa internæ omissionis contrahitur tunc, quando quis habet voluntatem omissionis: sicut qui habet efficax propositum furandi, jam furti reus est, etsi furtum reipsa non sequatur.

71. XV. Peccatum omissionis externæ tunc primùm incipit, imò integrè tunc existit, quando quis voluntariè seu culpâ suâ dedit causam secuturæ omissionis externæ, vel ejus proximo periculo se exposuit; etsi postea casu aliquo omissio non sequatur: quia qui se sine justa causa exponit proximo peccandi periculo, peccat; & quidem in eodem genere, in quo est ipsum peccatum; ut communis habet opinio: sed qui dat causam sufficientem peccati omissionis, exponit se periculo peccandi, id est, omittendi rem præceptam; ergo peccat, dum causam omissionis apponit.

72. XVI. Quin etiam tunc, quando post causam secuturæ omissioni datam reipsa postea omittitur præceptum, contrahitur peccatum omissionis externæ; si quidem tunc observatio præcepti adhuc sit in plena voluntatis potestate. Fill. *n.* 272. Bonac. *de peccat. D.2. q.4. p.4. n.5.* quia tunc temporis omissio ipsa est voluntaria, & impediri potest ac debet, cùm adsit usus rationis, & advertentia, & potestas impediendi; ergo si tunc temporis non impediatur, ad culpam imputatur. Et ideo, qui lusui incipit vacare cum prævisione omittendi sacrum præceptum, peccat non tantùm tunc, cùm se illi periculo voluntariè exponit; sed etiam tunc, cùm reipsa omittit sacrum; quia pono, in ejus potestate situm esse tunc abstinere à ludo, & adire templum: satis tamen est, si postea de sola omissione Sacri se accuset, nulla lusûs, cujus amore Sacrum omisit, facta mentione; censetur enim idem esse peccatum juxta dicta *suprà n.69.*

73. XVII. Sed quid? si omissio actûs præcepti detur tunc, cùm actus ipse mandandus quidem esset executioni, non tamen ampliùs est in libera omittentis potestate, eo tempore præceptum implere? Sanch. *l.9. de Matrim. D.45. n.30.* Palaus *tr.2. D.1. p.3. n.6. & alii* censent, eam omissionem ad culpam imputari. Sed contrarium tenendum est; nimirum ipsam actualem omissionem, quantumvis remotè traxerit originem à præcedente prava volitione, quam quis sui compos habuit, & causam dedit omissioni, non esse verè ac propriè peccatum, etiam denominatione extrinseca, derivatâ nimirum malitiâ in ipsam ex interna prava voluntate præcedente, si quidem eo tempore, quo fit, non ampliùs sit in potestate hominis præceptum implere, atque adeo solùm esse effectum peccati seu actionis malæ, ex qua ea omissio tanquam ex causa sequitur. Ita sentiunt Bonac. *n.6.* Laym. *l.1. tr.2. n.5.* Vasq. *T.1. in 1,2. D.73. c.9. n.46.*

*n.*46. & *D.*94. *c.*2. *&* 3. Dian. *p.*1. *tr.*7. *R.*64. *& p.*3. *tr.*4. *R.*67. Lugo *de pœnit. D.*16. *ſ.*9. *n.*440. Dicaſt. *tr.*8. *de pœnit. D.*9. *d.*1. *n.*19. Sancius *in ſelect. D.*20. *n.*5. Suar. *de relig. T.*2. *tr.*4. *l.*3. *c.*7. Tamb. *in Meth. confeſſ. l.*2. *c.*6. §.2. *n.*6. *& alii:* quia ut aliquod opus ſit verè ac propriè peccatum, etiam malitiâ extrinſecâ, neceſſe eſt, ut, dum fit, ſit propriè & actu liberum, & cùm primùm caret libertate, non poteſt tunc non ceſſare eſſe peccatum: nam quæ opera tunc non agimus liberè, non ea nunc operamur niſi ex neceſſitate ſimpliciter, quæ repugnat libertati operis: ergo omiſſio non poteſt verè eſſe peccatum, ſi, dum eſt, non ſubditur dominio arbitrii, ſed jam extra ejus poteſtatem ac juriſdictionem eſt.

74. Eodem modo diſcurrendum eſt de quolibet alio actu poſitivo, qui eo tempore contingit, quo à nobis ampliùs impediri non poteſt, & tamen cauſa voluntaria ad eum efficiendum eſt poſita, v.g. vulneravit quis lethaliter alterum, venenum mortiferum præbuit, aut conſilium dedit tendens ad alterius necem &c. etſi enim ex his actionibus mors ſequatur, mors tamen ipſa ampliùs impediri nequit, & idcirco dum contingit, non eſt peccatum, ſed tantùm effectus peccati. Bonac. *n.*8. Suar. Fill. *ll.cc.* Ex quibus breviter

75. Patet, eventus ex cauſa quidem libera ſecutos, ſed eo tempore, quo ampliùs impediri non poſſunt, nec ampliùs pendent ab actu libero præſenti, non eſſe neceſſariò in confeſſione explicandos, quidquid aliqui obmurmurent. Laym. *l.c. & tr.*3. *c.*4. *n.*4. Bonac. *n.*8. Vaſq. *cit. D.*94. *n.*16. Dian. *l.c.* Lugo *n.*440. Sancius, Tamb. *ll.cc. & alii*, quorum ſententiam probabilem reputat Sanch. *l.*1. *Mor. c.*16. *n.*46. prope finem, ut adeo mirum ſit, Arriagam dicere, apud omnes certum eſſe, talem effectum in confeſſione exponendum eſſe, quidquid demum ſit, an idem effectus peccatum ſit dicendus, vel non. Ratio autem poteſt eſſe, quia in confeſſione omnia & ſola peccata ſunt exponenda; non verò effectus poſtea ex peccato ſecutus. Et ideo ſufficit dicere: vulneravi lethaliter alterum, porrexi venenum lethale, dedi conſilium efficax de patranda alterius nece &c. Nihilominus tamen aliquid Arriagæ dare poſſumus, nimirum expedire quoque, ejuſmodi effectus conſecutos explicare, tum ut meliùs & exactiùs intelligatur ſtatus peccatoris; tum ut perſpiciatur, an incurrerit cenſuram aliquam Eccleſiaſticam, vel caſum reſervatum, vel onus reſtituendi, quæ ſubinde peccato præterito ſub conditione talis effectûs reipſa ſecuti annexa ſunt.

QUÆSTIO III.

De Regulis Conſcientiæ directivis in particulari.

INter ſpecies Conſcientiæ præcipua eſt illa, quæ *Recta* vocatur, de qua non attinet multa dicere: pauca ſunt, quæ de ea ſcire oportet.

ARTICULUS I.

Regulæ dirigendi Conſcientiam rectam.

76. Nota, Conſcientiam eſſe actum certum & evidentem intellectûs, judican-

tis

tis hîc & nunc honestum esse ac licitum operari. Ad hoc judicium præsupponitur aliud, & id quidem varium, quo intellectus de honestate vel inhonestate speculative decernit, v.g. contractum hunc non esse usurarium: vide *sup. n.* 3. 4. & 6. Et hoc judicium si feratur de objecto, ut par est, dicitur *Rectum*, & Conscientia inde formata *Recta*. Potest autem hoc dictamen formari I. per modum consilii. II. per modum præcepti, ut *sup. n.* 8. explicatum est. Quo posito statuuntur sequentes regulæ de re proposita.

77. Regula I. Conscientia recta consulens non obligat, ut eam sequamur, seu, ut eidem affectum nostrum conformemus. Hæc est enim natura operum, quæ dicuntur *Consilii*. Sed neque obligat, ut contra eam non operemur, ex eadem ratione. Quantumvis ergo conscientia dictet, virginitatem esse colendam, non peccat, qui eâ omissâ statum matrimonii amplectitur.

78. II. Conscientia recta præcipiens obligat voluntatem ad non resistendum ei, ita ut peccet, si resistat, seu non faciat, aut non omittat id, quod conscientia dictat, faciendum esse vel omittendum. Constat ex dictis *n.* 10. *sup.*

79. III. Conscientia recta præcipiens obligat voluntatem non tantùm ad non resistendum, sed etiam ad aliquid faciendum, vel omittendum juxta tale illius dictamen, ita ut peccet eam non sequendo, seu faciendo, quod conscientia dictabat esse omittendum; aut omittendo, quod ex eodem dictamine faciendum erat. Pro ratione autem materiæ levis vel gravis, grave vel leve peccatum erit agere contra dictamen rectæ conscientiæ præcipientis.

ARTICULUS II.

Regulæ dirigendi Conscientiam erroneam.

80. Nota I. Conscientiam erroneam non esse propriè ac verè dictam Conscientiam, ut vulgo dicitur; sed esse umbram tantùm Conscientiæ, & procedere ex judicio erroneo de honestate, vel inhonestate objecti: v.g. cultus Religiosus est DEO gratus; hoc judicium si malè intelligatur, errorem gignere potest; si enim subsumatur: atqui hoc mendacium cedet in augmentum Religionis; ergo honestum est & licitum nunc mentiri. Quæ conclusio practica seu conscientia est simpliciter falsa & erronea, procedens ex illo falso & erroneo principio, quòd mentiri pro religionis augmento sit cultus religiosus.

81. Nota II. Errorem nihil aliud esse, quàm actum intellectûs rem falsò, hoc est, aliter, quàm sit, judicantis. Hujusmodi verò error alius est vincibilis, alius invincibilis. Ille est, quem operans deponere potest, si modum saltem confusè cognitum indagare velit, per quem possit errorem deponere. Iste verò est, qui vitari non potest, eò quòd operanti nec occurrat, quod erret; nec si occurrat, quòd erret, ullus modus, quo errorem deponere possit, incidat. Sit exemplum: Petrus & Paulus judicant, restitutionem non esse faciendam, cùm tamen sit; & Petrus quidem, etsi incidat ipsi aliqua cogitatio vel dubitatio, num fortè sit restitutio facienda, omittit

tit tamen omnem indagationem, vel non nisi imperitos interrogat. Econtra verò Paulus vel nihil tale suspicatur, vel saltem in simili dubitatione constitutus interrogat parochum, vel alios peritos, & ex iis intelligit, non esse faciendam restitutionem: uterque est in errore, Petrus quidem in vincibili, Paulus verò in invincibili; & exinde dictamen illud practicum (quod uterque errore suo nixus colligit, videlicet non esse faciendam restitutionem) est Conscientia propriè dicta, & vocatur erronea; vincibilis quidem, culpabilis & inexcusabilis, si procedat ex errore vincibili: invincibilis autem, inculpabilis, si fundetur in errore invincibili.

82. Nota III. Etiam Conscientiam erroneam posse aliquid dictare vel per modum consilii v.g. licitum esse aliquid facere, cùm sit illicitum: vel per modum præcepti, vel prohibitionis, v.g. aliquid faciendum esse, vel omittendum sub præcepto, vel cum obligatione sub peccato, vel contrà, cùm tamen res secus habeat: & hoc rursus circa res indifferentes, nimirum has proponendo ut præceptas, vel prohibitas à DEO, cùm non sint: vel circa actiones de se bonas, nempe dictando, eas à DEO prohibitas esse: vel demum circa actiones de se malas, dictando, eas bonas esse, aut à DEO præceptas. Quibus ita constitutis sint sequentes regulæ de re proposita.

83. Regula I. Conscientia erronea tam vincibilis, quàm invincibilis, si sit per modum consilii, nec ad obediendum ipsi, nec ad resistendum obligat: vincibilem tamen etiam consulentem sequi non licet, quod communiter docent: peccatum enim committitur amplectendo ejusmodi consilium.

84. II. Conscientia erronea, quæ dicitur invincibilis, & dictat, aliquid faciendum esse vel omittendum per modum præcepti, obligat perinde, ut Conscientia Recta, ad duo: quorum primum, ut ei non contraveniamus; quia qui eligit, quod conscientia dictat peccatum esse, is eligit peccatum, quia agit id, quod judicat esse illicitum. Reginald. *l.13. c.8. n.69. & alii communiter.* Alterum est, ut etiam reipsa eam sequamur, seu nostrum affectum illi conformemus, faciendo nempe, quod dictat esse faciendum; omittendo verò, quod dictat non esse faciendum; voluntas enim, utpote potentia cæca, non alio modo tenetur odedire præceptis, nisi quatenus ipsi ab intellectu proponitur aliqua obligatio: ergo si ipsi proponatur aliqua obligatio, licèt falsò, & ex errore, qui deponi nequeat, jam ipsa huic tenetur acquiescere, perinde ac si ea obligatio verè adesset. Reginald. *n.71.* & alii. Ex his breviter

85. Patet, opus factum ex Conscientia invincibiliter erronea, dictante esse bonum, quod reipsa est malum, excusari non solùm à peccato, sed etiam esse opus bonum ejus virtutis honestate, sub cujus formali motivo apprehenso exercetur: v.g. Josue ratus, se obligatum juramento Gabaonitis præstito, fecit actum Religionis. *Josue 9.* Ægyptiacæ obstetrices arbitratæ, licitum esse mentiri pro vita infantum servanda, exercuerunt actum charitatis naturalis. Alia est ratio virtutum supernaturalium, quæ requirunt objecti honestatem non solùm existimatam, sed reipsa existentem: v.g. si quis Luthera-

theranus invincibiliter judicet, Lutheranam Religionem esse veram, tenebitur quidem illam retinere, sed illi credendo, non elicit actum Fidei Divinæ, quia hæc requirit objectum reipsa verum, & à DEO revelatum.

86. III. Conscientia erronea, quæ est vincibilis, & per modum præcepti, quamdiu quidem perseverat, obligat voluntatem ad non resistendum ipsi, ita ut peccet resistens, seu contraveniens, hoc est, faciens, quod ex dictamine istius conscientiæ non erat faciendum, vel contra: v. g. non licet spuere in templo post Communionem, transire Crucem in terra expressam &c. si conscientia erroneè dictat, id esse illicitum. Reginald. *n.* 69. *& alij.* Sumitur ex illo *ad Roman.* 14. quod non est ex fide, peccatum est; id est, quod fit contra conscientiam, etiam quamcunque errantem; quæ est expositio accepta ex *Cap. omnes.* 28. *q.* 1. *& Cap. litteras. de Restitut. spoliat. & Cap. fin. de præscript. & Cap. Inquisitioni. de sent. excommun.*

87. IV. Etsi autem Conscientia vincibiliter errans obliget ad non operandum contra illam, ut modo dixi; nulla tamen absolutè loquendo est obligatio sequendi illam, sed potiùs eam deponendi. Reginald. *n.* 74. *& alij:* quia semper & quavis suppositione facta obligor sub peccato ad eum conscientiæ voluntarium errorem deponendum; & etiam, dum perseverat, non sequendum: ergo nunquam obligor ad eam conscientiam retinendam; vel, si retenta sit, sequendam, seu ad affectum illi positivè conformandum. Consequentia est evidens; quia nemo sub peccato obligatur, aut obligari potest ad affectum conformandum illi, cui si se conformaverit, hoc ipso peccat: quia nemo in ullo sensu vel casu possibili obligatur sub peccato ad peccandum: hoc enim in adjecto implicat. Sed & antecedens quoad illam partem, *deponendum esse errorem*, videtur certum, & passim ab omnibus admittitur. Quoad alteram verò partem, videlicet, *non esse obligationem sequendi Conscientiam voluntariè errantem*, probatur; tum quia alioqui hæretici excusarentur à peccato, si retentam suam conscientiam hæreticam, quam constat esse erroneam (alioqui non esset hæretica) sequerentur: tum quia eo ipso præcisè, quòd quis voluntariè sibi formet conscientiam erroneam, peccat; voluntariè enim & temerariè sibi format regulam proximam honestatis operum à se faciendorum, contrariam supremæ regulæ omnis honestatis. Itaque peccat non aliter ferè, quàm qui in republica facit mensuras, aut stateras falsas: aut qui voluntariè & temerè eligit pro nauclero in navigatione periculosa hominem artis nauticæ prorsus ignarum, jactantem tamen eam artem, & viam maris se scire: ergo nulla est obligatio sequendi conscientiam vincibiliter errantem, etiam dum ipsa durat.

88. Dices: si sequendo hanc conscientiam pecco, & eidem contradicendo seu discordando etiam pecco, videtur omnis laborans hujusmodi conscientiâ esse perplexus, id est, non habere viam evadendi peccatum, adeóque ex necessitate peccare: quod in adjecto implicat. Sequela probatur: quia laborans hâc conscientiâ peccat, seu concordet illi, seu ab ea discordet. R. Neg. sequel.

Non enim necessitatem, seu perplexitatem, nisi fortè phantasticam, & secundùm quid mihi inferre potest, quod omnino destruere, deponere, aut retinere est in mea potestate: errorem autem hujus meæ temerariæ Conscientiæ ipse fabricavi, & fabricatum retineo, & tam facilè possum destruere, quàm construxi. Etsi ergo seu concordando cum ea conscientia, seu discordando ab ea pecco; non tamen ex perplexitate seu necessitate pecco, sed ex voluntaria temeritate, quâ volo non deponere periculosum errorem, quem non depositum seu affectu condemnem, seu amplectar, malè ago. Mihi ergo, & non DEO, aut ulli necessitati imputare debeo, quòd manente eâ Conscientiâ & peccem illam sequendo, & peccem discordando ab illa. Et verò facilis est via evadendi peccatum, seu concordandi, seu discordandi, nempe abjicere hanc Conscientiam, quod possum & debeo. Unde, quod valde notandum est, concordare & discordare ab hac conscientia non sunt quasi duo contradictoria, inter quæ medium non sit, ita ut in potestate operantis non sit alterutrum evadere: nam inter ea datur securissimum medium, nempe abjicere Conscientiam temerariam; quâ abjectâ nec sequor illam, nec illi contradico, sed me à peccato libero. Atque optimum hujus rei exemplum est, quod omnes docent in materia de juramento. Nam qui jurat gravem injuriam inferre alteri, non potest evadere peccatum, sive jurans careat intentione non implendi juramentum, sive eam habeat; nec alia est via evadendi peccatum mortale, nisi abstinere à jurando. Et ex his etiam cuneus perplexitati excutiendæ idoneus videtur posse fabricari.

89. V. Ut autem conscientia vincibiliter errans deponi possit, refert scire, an dictamen illud temerè, sine ulla ratione & auctoritate conceptum sit, vel ex ratione aliqua saltem apparente, imò etiam secundùm errantis æstimationem moraliter certa. Si priori modo conceptum sit, potest absque ulla ratione ad arbitrium iterum abjici. Sanch. *l.* 1. *Mor. c.* 11. *n.* 10. Bonac. *de pecc. D.* 2. *q.* 4. *p.* 6. *n.* 30. Reginald. *l.* 13. *c.* 8. *n.* 74. *& alij:* quia res, per quas causas nascitur, per easdem etiam destruitur: juxta *Reg.* 1. *de Regulis Juris.* Sed Conscientiâ erronea, de qua sermo est, sine causa suborta est, potest proinde etiam sine causa deponi. Quodsi autem posteriori modo conceptum sit, deponi non potest, nisi ex probabili causa: alioqui temerè & imprudenter deponeretur. Reginald. Sanch. *ll. cc.* Palaus *tr.* 1. *D.* 1. *p.* 6. *n.* 5. Non debent autem eæ rationes, ob quas error deponitur, esse firmiores, & probabiliores illis, quibus error nititur: sufficit, si sint probabiles. Sanch. Bonac. *ll. cc.* Hinc mulier, quæ audivit à concionatore, & credidit, esse peccatum mortale, ornare se alienis capillis, eò quòd esset simulationis peccatum; adhuc peccat illis utendo, nesciens contrariam rationem solvere, putans tamen sibi licere; quia temerè, & sine ullo fundamento probabili tale judicium sibi format. Fill. *tr.* 2. *c.* 4. *n.* 173. Quodsi tamen erronea hæc conscientia deponatur sine ratione, non committetur tale peccatum, quale conscientia dictabat.

90. VI. Peccatum verò, quod quis contra Conscientiam erroneam committit,

tit, & tale, & tantum, quale ab errante Conscientia judicatur, jam quidem mortale, jam veniale, jam hujus, jam illius speciei. Sanch. *n.* 5. Fill. *n.* 118. Dian. *p.* 3. *tr.* 4. *R.* 162. §. *Notandum: & alij.* Quia voluntas fertur in malum, prout apprehenditur: ergo si apprehendatur ut grave, aut hujus speciei, voluntas censetur habere affectum erga peccatum hujus speciei. Hinc cui Conscientia dictat, peccatum esse mortale, spuere in templo, peccat mortaliter ibi spuendo; venialiter verò, si dictet, esse veniale. Excipe, nisi materia sit gravis, & error graviter culpabilis: nam etsi hic judicet tantùm esse veniale peccatum, adhuc tamen voluntas mortaliter peccabit: cùm enim ignorantia aut error vincibilis juxta dicta *n.* 18. à peccato non excuset, non potest facere, ut, quod in se grave est & mortale, fiat veniale ratione ejusdem ignorantiæ. Sanch. *l. c.* Dian. *p.* 5. *tr.* 5. *R.* 31. Quale autem peccatum sit, agere contra Conscientiam erroneè dictantem, actionem tantùm esse malam in communi, nullâ in specie malitiâ cognitâ, seu præscindendo à malitia mortali & venialì, jam suprà *n.* 23. dictum est. videri potest Tamb. *in Meth. Conf. l.* 2. *c.* 1. §. 15. *n.* 92.

91. Patet, eum, qui ex Conscientia erronea, mortaliter culpabili peccat, non teneri eam circumstantiam explicare: sed satis esse, si dicat: *violavi jejunium* (mente subintelligendo existimatum) *die festo* (itidem mente subintelligendo putativo) *non interfui Missæ.* Tamb. *n.* 88.

92. Excipe tamen I. Nisi fortè censura aliqua vel reservatio peccato sit annexa: cùm enim censura, vel reservatio feratur in peccata, quæ verè talia sunt, non autem, quæ ex errore putantur esse, erroris explicandus est, si fortè ex eo peccatum (quod alioqui secluso illo errore reservatum esset, aut censuræ obnoxium) commissum sit. Hinc si excommunicatio esset lata in omittentes die festo Sacrum, non rectè se in hunc modum accusaret: *die festo non interfui Sacro:* existimaret enim Confessarius, eum etiam excommunicationem incurrisse, cùm tamen non incurrerit: sic ergo talis debet dicere: *die, quem judicabam esse festum, neglexi Sacrum.* Lugo. *de pœnit. D.* 16. *s.* 4. *n.* 504. quem refert & sequitur Tamb. *n.* 89.

93. Excipe II. Nisi quis à lege, contra quam ex errore peccat, sit exemptus. Hinc puer, qui erroneè judicavit, se in vigilia alicujus Sancti obligatum esse ad jejunandum, & non jejunavit, malè dicet, se jejunium præceptum violâsse: existimabit enim Confessarius, eum non peccâsse; cùm tamen ob erroneam suam Conscientiam verè peccârit. Hic ergo ut suum peccatum, quod commisit, rectè explicet, sic dicet: *jejunium, ad quod me obligatum credidi, violavi.* Tamb. *n.* 90. & Lugo, ubi suprà, apud ipsum.

94. Similiter qui ex ignorantia mortaliter culpabili peccavit, etsi ejusdem speciei peccatum commiserit, atque is, qui scienter peccavit, eam circumstantiam non tenetur explicare, nisi I. cùm ignorantia excusat à censura, quæ subinde imponitur violanti scienter ac temerè aliquod præceptum. II. Nisi ob ignorantiam exponatur periculo in alia specie peccandi; ut, si quis ignoret statum fœminæ, eum qua peccat; tunc enim se ex-

ponit periculo adulterij, si fœmina sit nupta; vel Sacrilegij, si DEO sit Sacra. De reliquo non est ea ignorantiæ, etiam affectatæ circumstantia exprimenda: sed satis est dicere: *Missæ non interfui die festo* &c. Sanch. *l.* 1. *Mor. c.* 17. *n.* 23. Tamb. §. 14. *n.* 86. *& seq.* ubi refert etiam Lugonem.

95. VII. Non datur verè ac propriè Conscientia, quæ sit invincibiliter errans. Dari in intellectu nostro errorem, qui sit invincibilis, certum est, & experimento constat. An autem hic error invincibilis dici possit Conscientia propriè dicta, & proxima honestatis regula, difficultas est. Existimo, eos, qui sentiunt, ita compellandum esse, non rectè sentire. Est enim Conscientia practica, seu ea, quæ est proxima veræ honestatis regula, judicium Prudentiæ: impossibile autem est, judicium Prudentiæ esse erroneum in seipso, etiam invincibiliter: est enim, ut ex Philosopho 6. *Eth.* 3. omnes docent, virtus intellectualis semper ad verum inclinans, nunquam ad errorem; impossibile igitur est, Conscientiam etiam invincibiliter erroneam esse Judicium Prudentiæ.

96. Nihilominus tamen non desunt, qui contendant, dari Conscientiam invincibiliter errantem: & in hujus rei confirmationem multa putant accumulari posse exempla. Ex plurimis unum lubet in medium proferre. Sic ergo discurrunt. Si Sacerdos bona fide super hostiam hordeaceam proferat verba consecrationis, eámque populo adorandam proponat, omnes adstantes honestissimè eam hostiam adorabunt, rati, quamvis falsò, Christum præsentem esse; quo casu Conscientia urget illos ad Christum, ubi non est, adorandum: & tamen in eo judicio, quamvis innoxiè & invincibiliter, errant: ergo datur Conscientia invincibiliter errans. Sed adhuc

97. Tenendum est, non dari ullam veram Conscientiam, quæ in se sit errans, licèt invincibiliter. Nam si rem secundùm veritatis rigorem meriamur, in intellectu adorantis illam hostiam, duo ad minus interveniunt judicia; quorum unum est probabilis opinionis, quamvis falsæ, aut bonæ fidei humanæ; alterum Prudentiæ. Prius innoxium quidem est, sed erroneum, nec tamen Conscientia propriè, sed præsuppositum ad illam. Alterum est certissimum, imò evidens practicè, & est ipsa Conscientia propriè dicta, in qua nullus error esse potest, habétque longè diversum objectum ab objecto prioris judicij. Unde error in eo, qui adorat hostiam, quam judicat esse consecratam, non est conscientiæ, nec Prudentiæ, sed opinionis probabilis, aut fidei humanæ, quæ Prudentiæ est annexa. Explico rem in hunc modum. Adorans opinatur bonâ fide, hostiam, quam videt, esse consecratam; atqui hujusmodi judicium est merè speculativum, nec est actus Conscientiæ, quæ non judicat, an, quod oculus videt, sit consecratum, nec ne: sed ejus munus est, prudenter judicare, honestissimum esse, adorare hostiam, quam homo certò novit, vel probabiliter opinatur, vel credit bona fide humana, consecratam esse: in quo prudenti judicio ne vestigium quidem erroris est, etiam speculativi, sed evidens & certissima veritas, cui se conformans affectus adorantis honestissimus redditur; ac honestatem hujus affectûs habet

Con-

Conſcientia illa prudens pro objecto ſuo adæquato: non verò ſe ingerit hæc Conſcientia in officium proprium concomitantis illius innoxiæ opinionis, aut fidei humanæ, quarum eſt ferre judicium ſeu verum, ſeu falſum, veroſimile tamen, & probabile, an hoſtia ſit conſecrata, nec ne. Atque hinc intelligi poteſt, quale fuerit factum Jacobi, accedentis ad Liam, quam ſincerè, quamvis erroneè, putabat eſſe Rachelem uxorem ſuam. Nam duo habuit diverſa judicia de diverſis omnino objectis; dicebat enim tunc bona fide: *hæc eſt mea uxor*: & hoc judicium fuit opinio probabilis, ſed falſa; nec fuit Patriarchæ Conſcientia. Dicebat præterea: *licitum eſt mihi accedere ad eam, quam nunc ſincerè puto eſſe legitimam meam uxorem Rachelem*; & hoc ſolum judicium fuit Conſcientiæ & Prudentiæ Jacobi, in quo in omni rigore fuit pleniſſima & evidentiſſima veritas: nam in oculis DEI & rigore veritatis licitum fuit Jacobo accedere ad eam, quam bona fide & innocenter opinabatur eſſe ſuam conjugem. Eodem prorſus modo ſe res habet in eo, qui adorat hoſtiam, quam bona fide putat eſſe conſecratam, licèt non ſit: & in judice, qui bona fide credens ex allegatis & probatis à teſtibus omni exceptione juridicâ majoribus accuſatum eſſe reum homicidii, cujus tamen in oculis DEI non eſt reus, illum nihilominus judicat, in Conſcientiæ judicio certiſſimo & evidentiſſimo tortori tradendum eſſe. Unde Judex ille errat, non quidem in Conſcientia, ſed in opinione probabili, quam habet ſimul cum judicio Conſcientiæ certiſſimo.

98. Fefellit autem multos, & fallit conſortium, quod error ſpeculativus judicii opinativi bona fide concepti habet quandoque cum prudenti judicio Conſcientiæ, omnis erroris experte, ideóque errorem innoxium primi Judicii accommodârunt Conſcientiæ prudenti, & econtra. Unde Conſcientiam hanc vocârunt invincibiliter erroneam, cùm tamen propriè ſic loquendum eſſet: ſæpe datur undequaque vera, & rectiſſima Conſcientia, quæ conjuncta eſt cum inculpabili errore, qui Conſcientia non eſt, nec Prudentia, ſed probabilis opinio, licèt falſa. Eodem modo explicandus eſt ille loquendi modus, quo dicimus, dari in nobis Conſcientiam opinativam probabilem, quæ ſit proxima honeſtatis Regula. Nihilominus tamen quia mos communis obtinuit, ut ex conſortio erroris invincibilis, aut opinionis probabilis etiam Conſcientia eam obtineat appellationem, cum multis deinceps loquemur, etſi putemus ſapiendum eſſe cum paucis.

ARTICULUS III.

Regulæ dirigendi Conſcientiam opinativam.

99. Nota I. Opinionem generatim nihil aliud eſſe, quàm infirmum & incertum intellectûs noſtri aſſenſum circa unam partem, non ſine formidine oppoſitæ partis: in ſpecie verò quatenus fundat Conſcientiam ſeu proximam actionis humanæ regulam, debet eſſe probabilis, ſeu talis, quæ nitatur fundamento magni momenti, nec contra ſe, vel pro parte oppoſita habeat rationem convincentem, aut

aut decretum aliquod Pontificium, quo tota probabilitas, si quàm fortè habuit, ab ea sententia auferatur.

100. Nota II. Fundamentum, quo sententia probabilis nititur, fere triplex esse. I. Est Ratio, quæ licèt non debeat esse convincens, non tamen esse futilis & levis momenti, sed firma & gravis; qualis censetur esse argumentum tam validum, ut viros etiam doctos movere possit ad assensum præbendum; vel Sacræ Scripturæ testimonium; vel Ecclesiæ decretum, quo talis opinio stabiliatur. II. Est exemplum & consuetudo bonorum hominum. Ubi Palaus *tr.* 1. *D.* 2. *p.* 1. *n.* 6. & Sancius *in select. D.* 44. *n.* 71. rectè advertunt, quòd, licèt, ut mox dicetur, ex assertione unius gravis & docti viri formari possit regula prudenter operandi, non tamen illico formari possit similis regula ex facto unius, quantumvis pii ac docti viri; cùm vir iste possit ita operari ex causa nobis incognita, v. g. ex dispensatione facta in lege, passione, inadvertentiâ &c. adde, quandoque etiam doctos ac probos viros errare graviter in suis actionibus, juxta tritum illud; quandoque bonus dormitat Homerus. Quando verò videmus, plures viros probos ac doctos, v. g. Religiosos, passim frequentare aliquas actiones, Superioribus non contradicentibus, licitum est illorum exemplum sequi, nisi lege apertè prohibeatur. III. Est auctoritas, quæ tamen debet esse gravis: qualis censetur esse eorum Doctorum, qui in aliis materiis rarò à veritate aberrant; item quos vitæ morúmque integritas commendat; qui multùm laboris & studii in examinandis opinionum fundamentis ponunt; nec ad talem opinionem ex inordinato aliquo affectu inducti sunt, sed ex ratione: neque enim auctoritas, omni ratione prorsus destituta, quidquam ad probabilitatem conciliandam facit. Unde si mille auctores in unam sententiam conveniant, nulla ratione nixi, nulla sanè ex hoc capite generabitur probabilitas: neque credendum est illis, ut apud Palaum *n.* 8. ait Joannes Lupus. Unde patet, nullam dari probabilitatem merè ab extrinseco. Ut verò alicui videatur sententia ab auctoritate eam tenentium probabilis, non est necesse semper, ut ipse eorum rationes nôrit: sufficit, si bona fide judicet, eos esse tales, qui nihil temerè soleant proferre. Potest autem sententia aliqua ab auctoritate reputari probabilis, etsi unicus vir sit, qui eam tradit; modò sit vir I. doctus, id est, in ea facultate, ad quam materia novæ illius sententiæ spectat, bene sit versatus, & probatus, eámque solutis oppositis argumentis bona ratione firmet. II. Pius, qui scilicet juxta suum statum communiter videatur suæ salutis curam gerere, Et III. prudens, qui nempe in suis sententiis non sit præceps, non temerarius, non audax, qui non vereatur quibuslibet se opponere. Bresser. *l.* 3. *c.* 3. *n.* 33.

101. Nota III. Probabilitatem aliam esse absolutam, aliam respectivam. Illa est, quæ ab omnibus tam doctis, quàm indoctis absque discrimine talis habetur. Ista est, quæ non respectu omnium, sed tantùm plebejorum & indoctorum, qui rationum momenta ponderare nequeunt, ut

ut ex iis judicium forment de probabilitate opinionis, probabilis redditur ab auctoritate. Ceterùm ut sententia aliqua sit respectivè probabilis, non requiritur tantum doctrinæ, quantum ad probabilitatem absolutam. Hinc ut sententia aliqua vulgò Christi fidelibus, hoc est, hominibus plebejis sit ob auctoritatem probabilis, ita ut eam tutò sequi queant, non est necesse, ut quis proximè aptus sit ad Theologiam v. g. Moralem docendam: sufficit, illi studuisse, & profeciſſe, ita ut ab illis vir doctus habeatur, præsertim si ex officio illi incumbat, Christi fideles instruere. Bress. *n.*37. Et ideo potest rusticus, aut alius indoctus Parochianus tutò sequi sui Pastoris sententiam, pœnitens sui Confessarii, imò & discipulus Magistri; quia isti meritò & prudenter magni debent facere talem auctoritatem, & universim credere, ad hujusmodi officia solùm idoneos promoveri, nisi clarè de contrario constet. Bress. *n.*38.

102. Nota IV. Sententiam probabiliorem esse, quæ meliori ac firmiori fundamento nititur, non quæ à pluribus traditur, quia auctores non per seipsos, ut paulò antè dictum est, probabilitatem opinionibus conciliant, sed quatenus firma aliqua ratione nituntur, vel certè niti præsumuntur. Sanch. *l.* 4. *de Matrim. D.*44. *n.*2. Palaus *n.*7. Sancius *in select. D.*44. *n.*68. Hinc singularis unius sententia potest esse probabilior eâ, quæ est multorum. Quamvis regulariter loquendo probabilior sit, quæ pluribus placuit, non præcisè ex eo, quòd pluribus placuerit, sed ex eo, quòd fundamenta, quæ plures moverunt, ut in eandem sententiam convenirent, meliora esse, sit præsumendum. Palaus *l. c.* Ex dictis autem satis

103. Patet, sententiam improbabilem esse, quæ nec ratione, nec auctoritate alicujus momenti nititur: & in specie talis est, quæ vel continet aliquem errorem; vel legibus, ac decretis Pontificum adversatur.

104. Nota V. Sententiam tutam esse illam, quàm si homo sequatur, non peccat: quod quia æquè uni atque alteri sententiæ probabili convenit, nulla est quoad imputabilitatem culpæ, seu formaliter tutior alterâ. Palaus *p.*2. *n.*3. Sancius *D.*19. *n.*8. *D.*42. *n.*12. *& D.*44. *n.*66. *& alii*: quælibet enim sententia probabilis reddit, ut dicemus *n.*107. conscientiam tutam in operando tam juxta unam, quàm juxta alteram; non enim datur major securitas, quàm non peccare; neque est magis & minùs inter peccare & non peccare. Illud tamen negandum non est, unam sententiam alterâ esse materialiter tutiorem; quod sic explico. Sunt duæ sententiæ, ambæ probabiles, quarum una negat rem, quam quis bona fide putat esse suam, restituendam esse: altera verò affirmat; quamcunque ex his sententiis quis sequatur, nullum quidem periculum peccati alicujus formalis subit: nihilominus tamen, si non restituat, peccat materialiter seu potiùs committit id, quòd fortè à parte rei malum est, si nimirum res illa revera sit aliena: si autem restituat, nec materialiter malè facit. Sententia ergo minùs tuta hoc sensu dicitur illa, quæ est in materia, in qua potest esse peccatum. Et in hoc consistit major securitas materialis inter sententias probabiles, de qua sola videntur loqui DD.

dum docent, sententiarum probabilium unam alterâ tutiorem esse. Hinc autem obiter

105. Patet, Conscientiam non tutam esse illam, quæ fundatur in opinione non tuta, seu non probabili; tutam verò, quæ fundatur in opinione tuta, seu probabili, & moraliter certa.

106. Nota VI. Contingere posse, ut sententia, quæ aliis est probabilis, mihi non sit probabilis: nam utraque vel alterutra ex contradictoriis potest esse probabilis prudentibus, quibus neutra pars est certò vel evidenter nota. At mihi nulla opinio, etiam urgentissimis rationibus nixa, potest esse probabilis, cujus contrariam certò novi esse veram, v. g. etsi toti populo probabile sit, in taberna, ad cujus fores hæderа pendet, vinum vendi, mihi tamen, qui certò scio, istic ne guttam vini esse, est improbabile, etiam appensâ hæderâ, & totâ in contrarium clamante civitate, vendi istic vinum. Ut ergo mihi sit opinio probabilis, requiritur, ut sciam, eam niti fundamento firmo, & eandem non certò cognoscam, esse falsam. Ut autem eidem assentiar, insuper necesse est, ut formem judicium opinativum, quo judicem esse veram, & contrariam falsam, sive illa mea existimatio revera falsa sit, sive vera. His ita constitutis traduntur sequentes regulæ de re propositа.

107. Regula I. Licitum est, secundùm sententiam probabilem operari, licèt adsit formido oppositi, ne scilicet altera sententia à parte rei sit vera, & illa, quæ delecta est, falsa. Sanch. *l.1. Mor. c.9. n.13.* Coninch. *de Sacram. D.34. d.10. n.84.* Bress. *l.3. c.5.* Arriaga *T.3. D.23. s.2. subs.2. n.16. & alii*: quia qui operatur secundùm sententiam probabilem, non operatur temerè, sed prudenter & tutò, hoc est, sine ullo periculo peccandi formaliter: hoc ipso enim, quòd sit sententia aliqua probabilis, à peccato liberat eum, qui secundùm illam operatur. Neque verum est, sub opinione tantùm esse, licitum esse, operari secundùm sententiam probabilem: hoc enim certum est, & indubitatum. Et licèt id esset sub opinione, tamen, qui judicaret, se opinionem probabilem sequi posse, certus est reflexè, se non peccare.

108. Si attentis omnibus circumstantiis utraque ex opinionibus oppositis, prudenter, id est, non temerè judicetur probabilis, sed verè sit probabilis, cuique licet sequi alterutram; modò non sciat determinatam alterutrius veritatem. Et hæc regula vera est, sive opiniones sint de speculativis, sive de practicis, in quacunque materia, absque ulla exceptione, etsi altera supremum probabilitatis gradum habeat, altera verò infimum: dummodo tamen opinio, quæ eligitur, sit adhuc verè probabilis. Palaus *tr.1. D.2. p.2. n.2.* Bonac. *de peccat. D. 2. q.4. p.9. n.4.* Tanner. *T.2. D.2. q.6. d.3. n.30.* Sancius *D.9. n.8.* & *D.42. n.12.* Sanch. *l.1. Mor. c.9. n.14. & multi alii.* Ratio est: quia, qui sequitur sententiam, etsi minùs, verè tamen probabilem, postpositâ probabiliori, adhuc non operatur ex levitate animi, aut imprudenter, sed ex rationabili seu verosimili motivo. Neque ullum est fundamentum obligationis sententiam probabiliorem præ minùs probabili amplectendi. Et sanè si esset, esset nimis dura & innumeris scrupulis obnoxia, ponde-

derare rationes cujusvis sententiæ, ut ex illis probabilior eligi possit.

109. Diligenter autem advertendæ sunt illæ particulæ: *Si attentis circumstantijs &c.* nam si non attendantur, sed una opinio neget, hoc, v.g. opus licitè fieri concurrente hac circumstantia; & altera opinio affirmet, posse idem opus licitè fieri, non tamen in hac sed alia circumstantia loci, temporis, tum revera opiniones non sunt contrariæ vel contradictoriæ, sed disparatæ, ut notum est, & fortè utraque vera est, vel fortè utraque falsa, vel altera fortè probabilis, altera improbabilis. Et inadvertentia hujus particulæ multis deceptionibus & erroribus causam dedit. Unde & sententia, quæ *generatim* & absque ejusmodi limitatione loquitur, est tertia inter 65. à S. D. N. Innoc. XI. prohibitas.

110. Sed & illæ particulæ studiosè sunt advertendæ: *Dummodo tamen opinio, quæ eligitur &c.* quia si probabilitatem amiserit ob aliquod decretum contrarium, vel gravem censuram, vel gravem rationem de novo inventam, quæ difficulter refutanda videatur, non habet locum prædicta regula. Et ideo licèt olim valde probabile fuerit, Sacerdotem, qui sibi culpæ mortalis conscius esset, tantùm ex consilio teneri *quamprimùm confiteri*, si urgente necessitate ex defectu Confessarij non præmisit confessionem; hodie tamen post Decretum Alexandri VII. sententia hæc nullam ampliùs habet etiam speciem probabilitatis.

111. III. Et hoc, quod *suprà n.* 108. dixi, habet locum, non tantùm cùm sententiæ sunt æqualis probabilitatis, sed etiam inæqualis, ita ut tunc liceat amplecti minùs probabilem relicta probabiliori, dummodo non obstet communis & recepta consuetudo, aut speciale præceptum prohibens usum alicujus (saltem aliorum judicio) probabilis sententiæ. Dian. *p.* 2. *tr.* 13. *R.* 1. ubi complures refert auctores pro hac sententia, quæ probatur: tum quia sic operans non potest temerarius aut imprudens judicari, cum habeat pro se rationem alicujus non levis momenti: tum quia ob infirmitatem nostri intellectûs sæpe non possumus assequi, quid sit probabilius: oporteret enim multos auctores & rationes inter se conferre, quod esset nimis onerosum, & innumeris scrupulis obnoxium: tum quia id praxis doctorum & proborum hominum ita viventium & alijs consulentium habet: tum denique major probabilitas non tollit minorem, simúlque stare possunt, nec concursus unius impedit vim motivam alterius, & facultatem intellectûs assentiendi: licèt enim major probabilitas majus pondus assentiendi imponat intellectui, non tamen necessitatem infert: cùm ergo utraque probabilitas, etsi opposita, maneat adhuc intra metas probabilitatis, poterit sanè intellectus determinari per voluntatem, ut uni potiùs parti assentiatur, quàm alteri. Sicut autem in opposita probabilitate majori & minori intellectus potest ex determinatione voluntatis adhærere parti minùs probabili, ita etiam voluntati pro praxi licitum est, quamcunque eligere, quia minorem probabilitatem eligendo & sequendo, relicta majori, non agit contra rectam rationem, sed adhuc cum prudenti ratione: quod sufficit ad honestam actionem; neque enim aliquis vel prudentissimè

tissimè vel magis prudenter tenetur operari, sed solùm prudenter, modò practicè absque dubio operetur.

112. IV. Licitum est sequi sententiam alienam & minùs probabilem contra propriam probabiliorem, etiam retentam. Sanch. *l.* 1. *Mor. c.* 9. *n.* 15. Sancius *D.* 14. *n.* 8. *D.* 33. *n.* 32. & *D.* 41. *n.* 7. & *D.* 44. *n.* 31. 32. 33. Palaus *T.* 1. *tr.* 1. *D.* 2. *p.* 2. *& alij permulti*: non enim talis aget contra conscientiam propriam, quia judicium illud speculativum probabile, quo immediatè ipsi objecto assentitur, vel dissentitur, non est regula actionis humanæ: neque enim Conscientia recta, ut *suprà n.* 3. *&* 4. vidimus, esse potest judicium opinativum seu probabile, sed est judicium Prudentiæ, quo quis judicat, licitum esse, in incertis secundùm opinionem, quæ ut probabilis & in praxi tuta à viris doctis defenditur, operari. Et hoc judicium est certum, deductum ex alijs principijs practicis, videlicet; *sententiæ probabiliter docenti*, aliquid esse licitum agere, *fas est & licitum se accommodare.* Est autem sententia, quæ probabiliter docet, contractum v. g. mutui esse licitum, administrationem Sacramenti in hac vel illa forma, vel materia esse licitam (dico *licitam*, quia sequi sententiam probabilem de valore Sacramenti prohibuit S. D. N. Innoc. XI. 2. Mart. 1679.) Ex quibus principijs sequitur illud, quod dixi; ergo fas est, secundùm hanc sententiam operari. Et in hoc ultimo judicio consistit Conscientia.

113. V. Licitum est, opinionem probabilem, circa idem numero objectum, quam quis semel amplexus est, mutare, & secundùm oppositam operari. Dicast. *de Euch. tr.* 4. *D.* 9. *dub.* 17. *q.* 5. *n.* 323. Bardi *de Consc. probab. c.* 14. *& alij.* Non enim est fundamentum obligationis manendi in sententia semel electa: neque enim homo suarum opinionum mancipium est, aut esse debet. Et sanè si prudenter egit, dum amplexus est hanc opinionem probabilem; quid, quæso, imprudentiæ est, eâ relictâ sequi alteram oppositam, itidem probabilem.

114. Sed enim ne regula hæc cuiquam sit scopulus, aut lapis offensionis, addenda est limitatio, ut habeat solùm locum tunc, cùm ea variatione facta non occurrit aliqua circumstantia, aut ratio, quæ alteram sententiam reddat omnino improbabilem; qualis est, si legis (cujus obligatio alioqui certò urget) aut alieni juris certi violatio sequatur, ita ut supposita ea variatione non sit amplius integrum legem implere, vel jus alterius illæsum servare. Si enim v. g. ex duobus horologijs (hæc enim, ut communiter docent, subeunt vicem probabilium sententiarum, nisi de errore manifestè constet) possum sequi tardius, atque Vesperas cum Completorio differre usque post primum pulsum prioris horologij celerioris, eóque audito mutare mentem & dicere, tempus, pro quo obligabat officium, jam esse elapsum. Ecce! quomodo eludatur præceptum horarum Canonicarum. Eodem modo de jejunio ecclesiastico, & naturali ad communionem requisito discurri poterit.

115. VI. Potest Confessarius, vel alius vir doctus contra suam opinionem, alijs consulentibus respondere secundùm probabilem aliorum sententiam; modò non sit specialiter prohibitum. Palaus *p.* 3. Bonac. *de peccat. D.* 2. *q.* 4. *p.* 9. *n.* 6. Sancius

cius *D.* 41. *n.* 7. & *D.* 44. *n.* 50. Dian. *p.* 3. *tr.* 13. *R.* 14. *& alij.* Imò potest modò juxta unam, modò juxta alteram respondere: si enim quisque potest secundùm alienam, etiam minùs probabilem sententiam semet in suis actionibus dirigere, cur non & alios possit? Imò contingere potest, ut aliquando persona, quæ consilium petit, si valde scrupulosa, vel remedium alioquin illi dandum secundùm probabiliorem opinionem, sit valde difficile aut onerosum: hoc proinde casu prudentia dictat, hîc & nunc consilium dandum esse juxta opinionem minùs probabilem, in qua datur facilius remedium: v. g. si ex consilio dando pendeat reiteratio confessionum totius vitæ retroactæ, vel restitutio magna, quæ difficillimè fiet, & sit opinio minùs probabilis liberans ab utroque onere, prudentia dictat, licitum esse, respondere juxta opinionem minùs probabilem. Quin cùm is, qui petit consilium in casibus ad suam Conscientiam spectantibus, communiter intendat scire, an sit pars benignior, quam sequi liceat sine peccato, debet interrogatus, posito, quòd consilium dare cæperit, respondere juxta opinionem, interroganti favorabiliorem, etiam minùs probabilem, etiam alienam. Excipe, nisi fortè interrogans expresè velit, consilium sibi dari juxta ipsius interrogati opinionem: tunc enim secundùm propriam, non alienam, quamvis probabiliorem, erit respondendum: nisi fortè etiã in hoc casu peculiaris ratio aliud suaderet; ut si ex manifestatione propriæ sententiæ gravia sequerentur incommoda.

116. VII. Quilibet Confessarius seu proprius seu delegatus potest sequi, vel saltem permittere opinionem pœnitentis probabilem; etsi ipse contrariam sustineat, aut etiam putet, pœnitentis sententiam esse falsam, modò tamen sciat, eam ut probabilem ab alijs peritis defendi. Sanch. *n.* 28. *&* 31. Bon. *n.* 8. Palaus *p.* 4. *n.* 2. Sancius *D.* 33. *n.* 28. *&* 54. & *D.* 44. *n.* 31. *& alij.* Et procedit hæc regula, etsi Confessarius evidenter sciat, opinionem pœnitentis esse falsam, adeóque sibi improbabilem: modò simul prudenter opinetur, pœnitentem esse in bona fide, & errare invincibiliter. Ratio est: quia, ut licitè Confessarius absolvat pœnitentem, non tam debet attendere, an erret, vel non, quàm an sit bene dispositus, vel non. Quodsi dispositum noverit, licèt judicet, vel etiam sciat eum errare, poterit absolvere illum, qui attentis omnibus circumstantijs est in oculis DEI, & cujusvis viri prudentis dignus absolutione, sicut est is, qui sequitur opinionem probabilem: non quidem judicando, eam pœnitentis opinionem esse veram, sed judicando, se tutâ conscientiâ impendere absolutionem pœnitenti, qui bona fide & probabili ratione putat, se non malè egisse, quod egit. Vide *inf. l.* 2. *n.* 133.

117. Quocirca, quod bene NOTANDUM, & fortè paucis notum est, in intellectu Sacerdotis, contra suam opinionem retentam absolventis, esse simul duo hæc judicia, & quidem de diversis objectis, scilicet: *ego opinor, pœnitentem falli, sed tamen non mala fide adhærere suæ opinioni, etsi non meo; sed aliorum judicio probabili*; & *Ego judico, illum absolvi posse.* Prius judicium est opinativum & objectum illius non est absolutio danda, vel non danda; neque ea opinatio Conscientia est Sacerdotis. Posterius judicium habet pro objecto suo absolutionem, estque recta Conscientia Sacerdotis, & judicium Pruden-

dentiæ. Quare etsi tutâ conscientiâ quemque, certò veritatem non scientem, opinari liceat, pœnitentem in sua opinione errare vel non; imprudenter tamen & improbabiliter opinatur, qui censet, posse non impendi absolutionem pœnitenti bona fide opinanti, posse absolvi, sive dein ita opinando erret, sive non. Et ita discurrendum est in quacunque alia materia, circa quam sunt variæ opiniones, secundùm quas contra propriam aliquid fit. An autem Confessarius debeat impendere absolutionem secundùm pœnitentis opinionem variant auctores. Quidam apud Palaum *n.* 1. affirmant de proprio seu ordinario pœnitentis Confessario; de non proprio seu delegato negant. Alij rectiùs affirmant de utroque Palaus *n.* 4. Sanch. *n.* 29. & 30. Sancius *D.* 33. *n.* 54. Bonac. *n.* 9. Suar. *de pœnit. D.* 32. *s.* 5. *n.* 3. modò jam sit incepta confessio. Nam Confessarius delegatus non tenetur audire pœnitentem, neque ejus sententiæ se conformare, ante inchoatam quidem confessionem. Palaus *n.* 4. Sancius *D.* 44. *n.* 10. Suar. *n.* 2. Vide *infrà lib.* 2. *à n.* 132.

118. VIII. Etiam in administratione Sacramentorum licitum est sequi minùs probabilia relictis probabilioribus. Sanch. *n.* 33. & *l.* 3. *de Matrim. D.* 20. *n.* 4. Palaus *p.* 5. *n.* 5. *& alij.* Ratio est: tum quia si ministri Sacramentorum semper deberent probabiliora sectari, innumeris scrupulis involverentur: tum quia ijdem Ministri adhuc prudenter operantur, neque, quamdiu de veritate oppositæ sententiæ non sunt certi, majori periculo culpabili Sacramentum irritandi se exponunt, quàm si probabiliora sequantur; sæpe enim, quæ probabiliora videntur, falsa sunt. Excipe I. nisi communis & recepta Ecclesiæ praxis, vel speciale præceptum, quo certæ alicujus sententiæ alioqui probabilis usus prohibetur, obstet. Excipe II. Ea, quæ jure Divino spectant ad valorem & essentiam Sacramenti: horum enim defectus ab Ecclesia suppleri non potest, sicut potest in ijs, quæ sunt juris merè humani, ut est jurisdictio absolvendi: hæc enim cùm de jure tantùm humano requiratur ad Sacramentum validè administrandum, potest defectus, si quis fortè in ea contingat, ab Ecclesia suppleri; & defacto suppletur in Sacerdote, qui publico & communi errore habetur pro vero Confessario, debita jurisdictione instructo, cùm tamen non sit, de quo *infrà lib.* 2. *num.* 53.

119. IX. Licitum est interroganti, si unius resolutio non sit grata, alium & alium adire, usque dum inveniat gratam resolutionem, dummodo recta intentione procedat: utitur enim jure suo, quod habet ad investigandum, num sit aliquis, qui eximat ab onere, quod alij imponunt. Bonac. *q.* 4. *p.* 9. *n.* 10. Sanch. *l.* 1. *Mor. c.* 9. *n.* 24. At timendum est periculum errandi, ne fortè talis, dum lucem quærit, involvatur tenebris, & loco Doctoris inveniat cœcum, qui eum in foveam præcipitet. Et ideo sic investigantem Navar. *in Man. c.* 17. *n.* 83. *& alij* reprehendunt, dicúntque, eum peccare mortaliter.

120. X. Licitum est, etiam in articulo mortis opinionem probabilem sequi, relictâ probabiliori: non enim major est obligatio DEUM non offendendi, aut salutem suam procurandi in articulo mortis,

tis, quàm extrà : potest autem quisque sententiam etiam minùs probabilem citra culpabile periculum formalis offensæ Divinæ, vel salutis amplecti extra mortis articulum, ergo etiam in eodem: alioquin enim etiam hîc omnia scrupulis & anxietatibus plena forent. Sancius *D.9. n.8.* Dian. *p.2. tr.13. R.9.* cùm tamen si uspiam alibi, tunc ubi omnia timoris plena sunt, mens solatio, spe, & fiducia in DEI bonitatem sit implenda & erigenda.

ARTICULUS IV.

Regulæ dirigendi conscientiam dubiam.

121. Nota I. Dubium generatim nihil aliud esse, quàm fluctuationem quandam intellectûs inter utramque contradictionis partem hærentis & nescientis, utri earum assensus sit præstandus. Potest autem hoc dupliciter fieri. I. ut pro neutra parte occurrant rationes, intellectus tamen hæreat anceps, ita ut in neutram partem se determinare possit. II. ut in utramque partem occurrant rationes. Si priori modo contingat dubium, à plerisque vocatur *Dubium negativum*: sed, si rectè sentimus, id non tam dubium est, quàm mera ignorantia: ut cùm dubitamus de stellis, vel arenis maris, sintne numero pares, an impares. Si verò posteriori modo contingat dubium, intellectus adhuc dupliciter se habere potest. I. ut judicet, rationes pro utraque parte occurrentes esse quidem dignas, quæ retardent assensum, vel dissensum pro alterutra parte opposita, neutrius tamen partis rationes tam dignas esse, ut mereantur assensum vel approbationem præ rationibus partis oppositæ. Hinc quando dubitans de aliquo objecto dicit, se non posse se resolvere in alterutram partem oppositam, sensus est, quòd, licèt judicet, utramque partem, vel rationes utriusque partis esse quidem æstimabiles neutra tamen pars alteri præferenda sit. Et hoc dubium est *positivum ac proprium.* Alii dubium *positivum* appellant, cùm vel utraque pars judicatur probabilis, vel rationes ipsæ, quæ pro utraque parte occurrunt, reflexè judicantur probabiles, id est dignæ, quæ assensum mereantur, interim tamen intellectus neutri partium propositarum assentitur. Sed hoc propriè non est dubitare, sed inter duas sententias verè probabiles constitutum esse, & fluctuare. II. fieri potest, ut intellectus omnem omnino assensum, seu judicium formale circa partes oppositas, & earum rationes suspendat ex imperio voluntatis, deterritæ à motivis contrariis, quæ voluntas approbat, & facit, ut intellectus quoque eadem virtualiter probet, hoc ipso quòd propter illa suspendat assensum: hoc enim moraliter idem est, ac affirmare, motiva illa talia esse, ut faciant rem dubiam. Et hoc dubium vocatur *propriè negativum* ad distinctionem illius, quod paulò antè dixi, non tam dubium esse, quàm meram ignorantiam.

122. Nota II. Dubium aliud esse Juris, aliud Facti. Dubium Juris dicitur, quod est de obligatione, vel facultate legitima aliquid faciendi, vel de valore actûs & similibus aliis ad Jus spectantibus, v.g. an extet lex; an votum editum sit validum; an Subdiaconus recens ordinatus

natus sit obligatus ad horas Canonicas; an Baptismus collatus sit validus &c. Dubium facti est, cùm mens anceps est, ut judicare nequeat, an opus, quod est impositum, sit factum, aut de aliis ad opus spectantibus: v. g. an horæ Canonicæ sint recitatæ? an, si recitatæ sint, debito modo, & attentione? an Baptismus sit collatus? an peccatum sit commissum? an illud sis confessus? an ætas ad legem jejunii, ad Sacros ordines recipiendos requisita, sit completa &c.

123. Nota III. Dubium Juris subdividi in merè speculativum, & practicum. Illud est, cùm directè non quæritur de praxi, seu actione humana, sítne licita, necne, sed de aliquo alio v. g. an res, quam possideo, mea sit, Istud verò est, cùm de ipsa praxi quæritur, v.g. an actio aliqua sit licita? Quod iterum duplex est. Unum generale & abstractum; cùm nimirum generatim quæritur, v.g. an liceat die festo laborare, omittere Sacrum &c. Alterum est propriè practicum, cùm nimirum in particulari dubitatur, an hîc & nunc possim die festo laborare, aut omittere Sacrum, an hîc & nunc tenear jejunare &c. Et hoc dubium vocatur meritò propriè practicum, quia est proximè de operatione humana. At dubium illud generale est remotum à praxi, & idcirco etiam subinde speculativum appellatur, comparatione videlicet alterius magìs practici dubii. Ceterùm ex dubio facti sæpe oritur dubium juris, v.g. dubius de homicidio commisso incipit dubitare, an sit excommunicatus, aut irregularis: dubius de peccato commisso incipit dubitare, an illud confiteri teneatur &c. Similiter ex dubio juris merè speculativo oritur practicum: v.g. dubius de valore Baptismi incipit dubitare, an sit repetendus? an res, de qua dubitatur, an sit propria, retineri queat, vel alienari? &c. Quoniam autem, quod bene notandum est, non omnino idem est, dubitare, an lata sit aliqua lex de aliquo opere faciendo, vel omittendo: & dubitare, an liceat mihi opus hîc & nunc facere vel omittere, seu, an illud opus faciendo, vel omittendo peccem: idcirco ut in præsenti dilucidiùs procedamus, tertium dubiorum genus addendum videtur, videlicet de honestate, & turpitudine operis faciendi. His ita positis traduntur sequentes regulæ de re proposita.

124. Regula I. Non est sufficiens causa dubitandi, non ampliùs esse memorem, v.g. se aliquid commisisse, consensisse, confessum esse &c.

125. II. In dubio melior est conditio possidentis: id est, cùm oritur dubium circa aliquid, possessio est sufficiens titulus ad formandum dictamen practicum, rem vel actionem esse licitam, v.g. rem, quam possideo, & dubito de ea, num mea sit, me posse retinere, modò simul habuerim debitam diligentiam inveniendi veritatem, de qua postea. Habet verò hæc locum non tantùm in materia Justitiæ, sed etiam cujuscunque alterius virtutis v.g. religionis, obedientiæ, temperantiæ &c. Sanch. *l.1. de Matrim. D.9. n.11.* & *l.2. D.41. n.32.* & *lib.1. Mor. c.10. n.11.* Bonac. *de peccat. D.2. q.4.p.7. n.13.* Suar. *de Relig. T.2. tr.6.l.4. c.5. n.7.* & *T.5. in 3.p. D.40. s.5. n.15.* Palaus *tr.1. D.3. p.6. n.1.* Sancius *D.42. n.7.* Coninch. *de Sacram. D.34. d.10. n.86.* Dicast. *de Evchar. tr.4. D.9. d.17. n.299.* & quam plurimi alii.

126. III.

126. III. Ut autem cognoscatur, quis sit in possessione, non est facilè dare generalem aliquam regulam. Communiter ajunt, pro eo sive in favorem illius judicandum esse, pro quo stat Juris præsumptio: & ideo si præsumptio faveat obligationi, voluntatem teneri ad id, de quo dubitatur: si autem faveat libertati, non teneri. Bonac. *n.* 14. Sanch. *cit. c.* 10. *n.* 13. *& alii.* Quia Jus nihil temerè præsumit, sed ducitur justâ causâ ad præsumendum; aliàs præsumptio esset injusta. Unde si Jus præsumit in favorem unius partis, signum est, possessionem, de qua est dubitatio, se tenere pro eadem parte. Et tunc ipsa juris præsumptio habebitur pro veritate, & secundùm illam decidendum est, ut notant communiter DD. & definitur in *Instit. de Interdictis. §. retinendæ.* ibi: cùm obscura sunt utriusque jura, nempe litigantium partium, contra petitorem judicari solet. Sed hæc regula difficilis est, nec rem omnino dilucidat; non enim semper constat, pro quo stet præsumptio, cùm jus commune sæpe resistat possessioni.

127. Videtur ergo clarius dici, tunc pro libertate hominis standum esse, quando dubium est circa actionem, quæ obligationem quasi primò introducit; contra libertatem verò standum esse pro obligatione, quando dubitatur de re, quæ ab obligatione excusare vel eximere deberet. Vel aliter in hunc modum; si obligatio est antiquior seu prior dubio, standum est pro obligatione; pro libertate verò, si per ipsum dubium obligatio primum quasi subintrat, vel contrahenda est: v. g. qui dubitat, an votum, quod fecit, sit validum, non tam dubitat, an obligationem contraxerit, quàm an ab obligatione, quam votum præcedens secum attulit, eximatur per illud dubium. Econtra verò qui dubitat, an votum emiserit, dubitat, an contraxerit obligationem, id est, an fecerit id, quod secum adfert obligationem. Item, qui dubitat, an hora duodecima noctis audita sit, si dubitat, quia vult vesci carnibus, quibus eo die non poterat vesci, dubitat, an eximatur ab obligatione: econtra verò qui de eadem hora dubitans idcirco dubitat, quia timet, ne à carnibus, quibus alioqui hodie vesci licebat, abstinere debeat, non dubitat, an à præcedenti obligatione eximatur, sed an non aliqua de novo intret, seu contrahatur. Et ita in aliis materiis. Duplex ergo dubium est, unum, an obligatione, quam aliunde constat adesse, eximar; & hoc non suffragatur homini: alterum, an obligationem primùm contraxerim; & in tali dubio favet homini possessio.

128. IV. Ut exorto circa rem aliquo dubio prudens dictamen practicum formari possit, dubium est deponendum assensu determinato in alterutram partem. Bonac. *n.* 12. & 13. Debet autem id fieri per motivum aliquod rationabile; nam pro libitu per solum affectum & voluntatem se resolvere non est satis: non enim hoc pacto periculum malè operandi evitatur. Diligentia ergo adhibenda est, ut veritas deprehendatur: & quidem si eâ adhibitâ veritas non deprehendatur, dubium illud est invincibile, & habet se instar ignorantiæ invincibilis.

129. V. Si post omnem diligentiam adhibitam veritas investigari non potuit, consultum quidem est, ut in dubio ea

pars, quæ est tutior, hoc est, quæ juxta dicta suprà *n.* 104. remotior est à periculo materialiter peccandi, eligatur; id tamen non est de præcepto, nisi vel dubium sit de honestate & inhonestate operis: vel in casu aliquo particulari aliud suadeat Superioris præceptum, aut juris dispositio.

130. VI. Ea, quæ sunt facti, in dubio non sunt præsumenda. Ita Juristæ communiter, qui id desumunt ex variis juribus, præcipuè ex *L. in bello. §. facta. ff. de captivis & postliminio reversis.* Cui affine est illud, quod dicitur *l. 2. ff. de probationibus*: ei incumbit probatio, qui dicit (seu affirmat aliquod factum) non qui negat: nisi præsumptio magis stet pro affirmante aliquid factum esse: quò spectat etiam altera regula: factum in dubio præsumitur, quod de jure faciendum erat: existimandum enim est, aliquem suo officio satisfeciisse, & in eo, quod egit, nihil necessarium omisisse, cùm delictum & defectus non præsumi, sed probari debeat: ut si constet aliquem votum emisisse, dubium autem sit, an habuerit animum obligandi se, pro voto standum est: licèt enim intentio sit quid facti, si tamen præsumeretur defuisse, delictum præsumeretur, quod non est faciendum. Huc facit etiam illud, quòd ea, quæ communiter fieri solent, præsumantur facta, dum contrarium non probatur; ut Menoch. *l. 6. de præsumpt. 14. n. 16.* ex variis juribus docet: quod Mascard. *de probat. T. 2. Concluſ. 732. n. 10.* intelligendum ait, cùm constat de facto principali, & dubium est de accessorio, quod solitum est fieri; tunc enim factum præsumitur: secus est, si dubitetur de facto principali; tunc enim non præsumitur factum, etsi fieri soleat: v.g. testamenta fieri solent, sed non præsumuntur facta: & ideo, qui asserit, testamentum factum esse, debet id ostendere: at si constet de testamento facto, dubium autem sit, an Notarius de eo fuerit rogatus, cùm hoc sit quid accessorium & solitum fieri, præsumitur rogatus. Quodsi tamen concurrant causæ præsumendi, etiam ipsum factum principale præsumi, Mascardus. *n. 7.* confirmat ex variis canonibus.

131. VII. Cùm agitur de oneris impositi gravitate, in dubio semper pro leviori præsumendum est: quod vel maximè locum habet in oneribus, quæ quis ultroneè sibi imponit, ut sunt vota: quisque enim præsumitur, tantò minorem obligationem voluisse subire, quantò minorem potuit. Sumitur ex *Reg. 30. in 6.* In obscuris minimum est sequendum. Huc facit etiam id, quod habetur. *L. quidquid adstringendæ ff. de Verb. oblig.* ubi, cùm tractatur de obligatione introducenda, decernitur, strictam interpretationem faciendam esse: verba legis hæc sunt: quidquid adstringendæ obligationis causâ dictum est, id, nisi palam exprimatur, omissum esse intelligendum est, aut secundùm promissorem interpretandum: cui favet *regula 2. de regulis juris*, ibi: ea facta, quæ dubium est, quo animo fiant, in meliorem partem interpretemur. Quod vel maximè locum habet in pœnis per *regulam 49. in 6.* odia restringi & favores convenit ampliari. Hinc est & illud, quod habetur *Reg. 11. eodem.* Cùm sunt partium jura obscura, reo favendum est potiùs, quàm actori: id quod etiam

etiam reperitur *Reg.* 167. *ff. de R. J.* favorabiliores potiùs rei quàm actores habentur. Nec extra considerationem debent esse hæc principia: nemo potest ad impossibile obligari. *Reg.* 6. Et: quod ob gratiam alicujus conceditur, non est in ejus dispendium retorquendum. *Reg.* 61. Et: inspicimus in obscuris, quod est verosimilius, vel quod plerumque fieri consuevit. *Reg.* 45. *eodem.* Et hæc sunt generaliora principia, quæ ad conscientiam dubiam spectant; ex quibus bene perpensis possunt aliæ magis particulares regulæ, seu propositiones practicæ deduci. Sit ergo regula.

132. VIII. Illicitum est operari, cùm dubium est de honestate vel pravitate operis hîc & nunc faciendi, & perseverat: qui enim sic operatur, non videtur curare, an illud, quod agit, peccatum sit, nec ne, neque excludit per determinatum judicium ejus operis malitiam: atque adeo hoc ipso eam virtualiter amat: perinde enim est, acsi dicat: sive in objecto sit malitia, sive non, illud volo: qui actus haud dubiè malus est. Sanch. *l.* 2. *de Matrim. D.* 41. *n.* 6. *& alij.*

133. IX. Est autem peccatum eo tempore commissum ejusdem speciei cum illo peccato, de quo dubitatur, an in tali actione reperiatur: voluntas enim amplectitur objectum sub ea ratione, sub qua ab intellectu proponitur, si non certò, saltem dubitanter: & ideo si quis dubitet, an sit peccatum mortale, peccat mortaliter: si an sit Sacrilegium committit Sacrilegium &c. si an sit peccatum veniale, peccat tantum venialiter: sicut & si præcisè dubitet, an sit malum: ita ut malitia solùm in confuso apprehendatur, nec an sit gravis ea vel levis. Arriag. *D.* 23. *s.* 2. *subs.* 1. *n.* 10. *& alij.* Aliud est, si dubitetur, an gravis sit vel levis: tunc enim est peccatum mortale, eo dubio perseverante operari.

134. X. Judicium verò illud de bonitate objecti requisitum ad hoc, ut dubium deponi possit, non debet esse ita certum: ut excludat formidinem oppositi: sufficit judicium probabiliter judicans, hoc vel illud honestè fieri; quamvis non sine formidine oppositi. Hoc enim judicio supposito potest satis firmari certa veritas, à me in hunc ferè modum: Ego hîc & nunc bene operor, quia, dum probabile judico, hoc esse honestum, satis prudenter illud judicium in praxi sequor: non enim probabile est, sed certum, quemlibet motum ex opinione probabili bene, & sine peccato operari, quia in humanis, ut cum prudentia (quæ est regula humanarum actionum) operemur, non est nisi probabilitas necessaria.

135. XI. Qui peccat ex conscientia dubia, non est obligatus ad hanc circumstantiam in Confessione explicandam: v. g. qui dubitat, an hodie sit dies festus, & nullâ diligentiâ ad hoc dubium deponendum adhibitâ, omittit Sacrum, satis est, si dicat: *die festo non audivi Sacrum:* qui dubitat, an sit dies jejunij ex præcepto, & sine ullo examine, aut veritatis indagine comedit carnes, satisfacit, si dicat: *esu carnium violavi jejunium.* Ratio autem horum est; quia hæc in objecto habent eandem speciem malitiam. Bonac. *de pecc. D.* 2. *q.* 4. *p.* 7. *n.* 3. Excipe I. Nisi peccato annexa sit censura vel reservatio: cùm enim tam hæc,

quàm illa, utpote odiosa, intelligatur lata in peccatum, quod certò ex se, & ex objecto suo tale est, non comprehendit peccatum, quod ex conscientia dubia est tale. Et ideo si dubitans an furtum unius assis sit peccatum mortale & reservatum, (quia fortassis in tali Diœcesi furtum mortale reservatum est) furetur assem, peccabit quidem mortaliter, si eo dubio perseverante furetur; casum tamen reservatum non incurret, imò nec censuram v. g. excommunicationis, si fortè contra furtum mortale sit lata: nulla enim in dubio seu juris seu facti censura incurritur: imò nec irregularitas, nisi in dubio commissi homicidij; hic enim casus & quidem solus reperitur in jure exceptus: ut proinde is, qui dubitat, an suo ictu percussus alter obierit, sit irregularis. Bonac. *n.* 21. Excipe II. nisi eadem conscientia dubia explicanda sit, ut delictum cognoscatur. Si enim puer v. g. dicat, se violâsse jejunium præceptum, & nihil aliud addat, Confessarius judicabit, eum non peccâsse. Dicat ergo puer, se, cùm dubitaret, an, si in die jejunij comederet, peccaret; comedisse: & sic Confessarius intelliget peccatum, quod puer ille verè commisit.

136. XII. In vero dubio juris seu naturalis, seu positivi, si post diligens examen adhuc manet dubium, ut judicari non possit, an lex sit lata, ea lex non obligat, & consequenter non peccat, qui tunc alterutram partem dubij sequitur: talis enim censetur laborare ignorantiâ invincibili, quæ juxta dicta supra *n.* 17. prope finem excusat à peccato. Sanch. *l.* 1. *c.* 10. *n.* 32. & *l.* 2. *de Matrim. D.* 41. *n.* 34. Filliuc. *tr.* 21. *c.* 4. *n.* 163. Dian. *p.* 4. *tr.* 3. *Resol.* 21. §. *unde sequitur.* Idem est, si dubium sit, an lex ad aliquem casum se extendat. Palaus *tr.* 1. *D.* 3. *p.* 7. *n.* 7. hoc enim idem est, ac dubitare, an lex sit lata, aut an usu sit recepta. *n.* 4. & *tr.* 3. *de legib. D.* 1. *p.* 13. Dian. *p.* 1. *tr.* 10. *R.* 3. & 4. & *p.* 4. *tr.* 3. *R.* 14. hoc enim perinde est, ac dubitare, an lex aliquando obligaverit: Palaus *n.* 4. *cit.* & *tr.* 3. *de legib. D.* 1. *p.* 13. imò & an sit promulgata, Palaus *n.* 4. lex enim sine promulgatione & acceptatione non est in possessione, quæ est frequens sententia in materia de legibus. Quinimò cùm leges, & præcepta humana in notabili, (sed juxta inæqualitatem Legum inæquali, & majore vel minore) difficultate & molestiâ non obligent sub culpa, potest, qui dubitat, an difficultas, quam habet, sit sufficiens ad excusandum, potest, inquam, hoc ipso pro sufficiente habere & judicare, se eâ lege non obligari. Quodsi de lege constet, dubium autem sit, an sit abrogata, vel ejus obligatio ob certas circumstantias, v. g. necessitatis cesset, vel eidem sit satisfactum, secundùm legem est operandum: tunc enim lex est in possessione. Sanch. *l.* 1. *Mor. c.* 10. *n.* 34. & *de Matrim. l.* 2. *D.* 41. *n.* 37. Sancius *D.* 43. *in select. n.* 8. Palaus *cit. p.* 7. *n.* 6. & *alij.*

137. XIII. In vero dubio facti non est semper pars tutior eligenda, etiam, cùm dubium post diligens examen adhuc perseverat. Suar. *de censuris D.* 40. *s.* 5. *n.* 15. & *s.* 6. *n.* 5. & 8. Valent. *T.* 3. *D.* 6. *q.* 6. *p.* 4. Non est enim ratio, cur, cùm rationabili juris dubio perseverante liceat partem minùs tutam sequi, id non liceat etiam in simili dubio facti.

Quan-

Quando autem id liceat, quando non, ut decidatur, ad principia superiùs *n.* 130. *& seq.* posita est attendendum.

138. XIV. In dubio positivo impropriè sic dicto, quale suprà *n.* 121. ex aliorum mente descripsimus, licitum est alterutram partem amplecti: hoc enim est sequi judicium probabile, quod satis est, ut in rebus moralibus juxta rectam rationem quis prudenter agat, etiam relicto probabiliori judicio, juxta dicta suprà *à n.* 111. Sed enim ad meliorem conscientiæ dubiæ directionem ea, quæ hactenus diximus, ad praxin per casus frequentiùs obvios, seu corollaria applicemus.

ARTICULUS V.

Corollaria practica ex dictis articulo præcedenti.

139. Corollarium. I. Qui post diligens examen dubitat, an votum, juramentum, aut promissionem fecerit, potest tutò definire, se neque vovisse, neque jurâsse, neque promisisse. Suar. *de Relig. T. 2. tr. 5. l. 2. de Juram. c. 33. n. 3. & tr. 6. l. 4. de Voto c. 5. n. 7. & cap. 6. n. 2.* Fill. *tr. 21. c. 4. n. 165.* Sanch. *l. 1. de Matrim. D. 9. n. 3. & l. 2. D. 41. n. 36. & l. 8. D. 20. n. 11. & l. 1. Mor. c. 10. n. 36. & l. 4. c. 1. n. 16.* Laym. *l. 1. t. 1. c. 5. §. 4. n. 31. & alij:* factum enim in dubio non præsumi, sed demonstrari debet, ergo voluntas non est obliganda, nisi liquidò constet de obligatione; quò facit etiam illa regula in foro externo usitata: Nemo solvere cogitur, antequam monstretur esse debitor. Et hoc verum est, etsi magis inclinet, ut judicet, se votum &c. feciſſe. Sanch. *cit. cap. 10. n. 9. & 36.* ubi revocat, quæ docuit *l. 2. de Matrim. D. 41. n. 34.* Dian. *p. 4. tr. 3. R. 10. & alij.* Quodsi autem constet de voto (quod fieri potest, si verba prolata in rigore, & secundùm propriam acceptionem significant obligationem) dubium verò sit, quo animo sint prolata, obligandi se, an simulandi? pro obligatione voti &c. standum est: alioqui si præsumeretur, animum obligandi defuisse, delictum præsumeretur, quod juxta dicta *n.* 130. non est faciendum. Suar. de relig. *ll. cc.* Palaus *p. 10. n. 4.* Sanch. *l. 1. de Matrim. D. 9. n. 13. & l. 8. D. 20. n. 10. & l. 4. Mor. c. 1. n. 36. & alij:* verba enim sunt signa intentionis, dum non probatur contrarium: nemo enim dicere præsumitur, quod non sentit, *L. Labeo. 7. ff. de supellect. legata.* Similiter si de voto, juramento &c. quod constat esse factum, dubitetur, an sit impletum, implendum est: executio enim voti, aut alterius obligationis est quid facti, quod in dubio non præsumitur. Laym. *l. c.* Sanch. *cit. c. 10. n. 12.* Idem est, si de valore voti dubitetur ob sufficientis deliberationis defectum, ex aliqua animi perturbatione, metu mortis &c. provenientem. Sanch. *cit. l. 4. c. 1. n. 13. & lib. 1. de Matrim. D. 8. n. 10.* Suar. *cit. l. 4. de voto. c. 6. n. 10.* Palaus *p. 11. n. 10. &* alij; cùm enim ejusmodi affectus debitam deliberationem auferre non soleant, in favorem Voti aut alterius obligationis judicandum est, nisi prætendens defectum deliberationis eũ sufficienter probet. Quodsi tamen dubitet, vigilne an somnians, sobrius aut ebrius voverit &c. tutò judicare poterit, se non vovisse &c. ejusmodi

modi enim impedimenta semper tollunt usum rationis ad valorem voti &c. requisitum. Suar. *n.* 9. Palaus. *n.* 8. Quare, qui invincibiliter dubius est de hujusmodi impedimentis, dubitat simul de valore, atque adeo de existentia Voti &c. & suæ libertatis possessionem retinet. Neque hoc est contra paulò antè dicta: etsi enim dum dubitatur, an votum (quod constat esse factum) animo ficto, hoc est, voluntate se non obligandi sit editum, etiam dubitetur de aliquo pertinente ad constitutionem & valorem (sine hoc enim animo votum est prorsus invalidum) tamen si tunc stetur pro libertate voventis, delictum de eo præsumitur: peccatum enim est, sine eo animo vovere, quod equidem non contingit, cùm statur pro dubitante, an votum sit v. g. in somno editum, vel in plena vigilia, & ideo non est mirum, quòd non æquè in illo, atque in isto casu faveatur libertati voventis.

140. II. Qui certus est de voto, dubitat verò de ejus modo & qualitate, tenetur solùm ad id, quod est minus: actus enim præsumitur ita gestus, ut minùs, quàm fieri potest, voventi sit onerosus, ut tradit Menoch. *l.* 6. *de præsumpt. tota præsumpt.* 9. & habetur in *cap. ex parte. de censib.* ubi Abb. *n.* 2. & 4. ait, præsumi voventem se minùs, quàm possit gravare. Et ideo I. qui vovit religionem; dubitat autem, an in communi, vel hanc in particulari, potest ingredi quamlibet, ità ut si ad hanc non admittatur, sit liber à voto. Bonac. *D.* 1. *de restit. q.* 2. *p.* 2. §. *un. n.* 5. Sanch. *cit. D.* 41. *n.* 33. & *l.* 4. *Moral. c.* 13. *n.* 8. & alij. II. Qui vovit, se non habiturum copulam cum fœmina; dubitat autem, an delicita, vel illicita intellexerit, potest contrahere nuptias. Bonac. *l. c.* Sanch. *dicto n.* 33. Sancius *D.* 43. *n.* 4. & alij. III. Qui certus est, se vovisse castitatem; dubitat autem, an perpetuam, vel temporalem; an omnimodam, vel solùm conjugalem; tenetur ad temporalem, vel conjugalem: nisi fortè meminerit, se verba perpetuitatem significantia protulisse. Dian. *l. c.* & *R.* 36. Sanch. *l.* 4. *Mor. c.* 13. *n.* 16. & *alij.* IV. Qui vovit, se recitaturum Rosarium: postea autem dubitat, an intellexerit integrum Rosarium, vel tantùm tertiam illius partem, potest eligere tertiam partem: nam & hæc dicitur Rosarium. Suar. *de voto l.* 4. *c.* 8. *n.* 5. & *alij.* V. Qui vovit nummos vel triticum; postea verò dubitat, an voverit majores nummos, vel mensuras, potest eligere minores, quales in eo loco sunt in usu. Dian. *R.* 48. Sanch. *n.* 10. nisi verosimilius præsumi queat, voventem voluisse se ad majorem mensuram, vel rem pretiosiorem obligare, per *Reg.* 45. *in* 6. Sanch. *n.* 11. Suar. *c.* 7. *n.* 11. Eodem modo discurrendum est de legatis, de quibus non constat, an sint de majori vel minori quantitate. Bonac. *l. c.* Sanch. *n.* 8. & 11. Menoch. *l.* 4. *præsumpt.* 106. *à n.* 1. *usque ad* 17. nisi ex verbis & materia aliud constet de mente legantis &c.

141. III. Qui certus est, se ad horas canonicas recitandas obligatum esse, dubitat autem, an omnes recitaverit, tenetur eam, de qua dubitat, recitare: quia lex est in possessione. Palaus *p.* 7. *n.* 7. Sanch. *l.* 1. *Mor. c.* 10. *n.* 12. & *alij.* quia obligationi certæ non potest dubia solutione satisfieri. Idem est de eo, qui certus

tus est de debito contracto quandunque; dubitat autem, an solverit. Sanch. *l.c.* Palaus *p.2. n.14. & alii.* At qui certus est, se recitâsse; sed dubitat, an cum debita intentione & attentione, præsumere potest, se utrumque præstitisse. Idem est de eo, qui dubitat, an adhibuerit debitam attentionem in Sacro, quod ex præcepto audire debuit, & scit se audivisse. Quanquam de attentione non est magnus cuipiam movendus scrupulus, cùm constet ex dictis *p.3. n.257.* sufficere attentionem externam, modò sit devota & religiosa.

142. IV. Qui certus est, se vovisse, dubitat autem, an ante septennium, cùm vovit, perfectum usum rationis habuerit, voto non tenetur. Si verò certus sit, se plenum rationis usum habuisse; dubitet autem, an septennium expleverit, tenetur voto; quia ad voti valorem non requiritur certa ætas, sed sufficit usus rationis. Ubi tamen excipienda sunt vota statum Religiosum constituentia, ad quorum valorem requiri certam ætatem, constat ex Concilio Tridentino. Item non tenetur voto, qui certus est se vovisse ante septennium, in quo ratione nondum utebatur; dubitat autem, an illud votum postea ratificaverit, quia possidet certa libertas contra dubiâ ratificationem. Cetertùm cùm dubium est, an pueri habeant usum rationis, præsumendum est, habere, si septennium expleverint: quia præsumptio desumitur ex communiter accidentibus; communiter autem contingit, ut usus rationis habeatur post septennium, non verò ante illud.

143. V. Si cras sit jejunium, & post diligens examen dubites, an sit audita duodecima noctis, potes cænare & carnibus vesci: quia libertas est in possessione. Sanch. *l.2. de Matrim. D.41. n.40.* Sancius *D.43.n.5.* Palaus *tr.4. D.3.p.8.n.6.* Sancius *D.43.n.40.* Bonac. *n.8.* Laym. *l.1. tr.1.c.5.§.4.n.36.* At si hodie sit jejunium, & dubites, an sit duodecima noctis, non licet: quia præceptum est in possessione. Constat enim, diem esse jejunii; dubium autem est, an jam sit transactus. Sancius *n.5.* Sanch. Laym. Palaus *ll. cc.* Bonac. *n.10.*

144. VI. Qui certus est, se comedisse, post diligens autem examen dubitat, an ante vel post mediam noctem; potest communicare: quia est in possessione libertatis communicandi. Sed quid? si quis noctu evigilans comedat, aut bibat, nesciens, nec scire valens, quâ horâ biberit aut comederit, an post horam duodecimam noctis, vel non; poterítne communicare? Sancius *D.42. à n.9.* contendit, posse: & probabile reputat Laym. *l.c.* Dian. *p.3. tr.4. R.29.* Sed Sanh. *l.c.* Bonac. *n.8.* Palaus *n.9. & alii* rectiùs negant. Ratio est I. quia expergefactus è somno non potest in indaganda veritate de horis in somno transactis eam diligentiam adhibere, quam potest persistens in vigilia ad inquirendum, num ante vel post mediam noctem biberit, & idcirco non potest etiam prudens judicium ferre pro sua libertate: si quod enim ferat, temerè & imprudenter feret, prudenti autem judicio ad communionem licitè percipiendam non posito, culpâ vacare non potest, qui ad eam accedit. II. Quia præceptum communicandi jejunè, ut Garzias *de benef. p.7. c.2. n.18.* apud Sancium *D.42. n.7.* tradit,

dit, est negativum, & ideo extra casum necessitatis semper obligat: ergo in casu dubii pro ipso standum est, cùm sit in possessione certa; dubius, in incerta. III. quia qui dubitat de jejunio ad communionem prærequisito, dubitat etiam de dignitate ad eandem necessariâ; ergo ne indignè accedat, debet probare, se jejunum esse; cùm qualitas non præsumatur, nisi probetur, juxta Menochium *consil.* 1. *n.* 121. & *consil.* 35. *n.* 31. probare autem non potest, qui dubius est. IV. quisque debet probare fundamentum suæ intentionis; aliàs succumbet. *L. Ei, qui dicit. ff. de probat.* & *L. actor. quod asseverat. C. eodem:* fundamentum autem exigendi ab Ecclesia Evchariſtiam, est, esse jejunum à culpa mortali in anima, & à cibo potúque in corpore: ergo dum non probat hoc fundamentum, immeritò exigit Evchariſtiam. Quando autem media nox incipiat, jam suprà *p.* 3. *n.* 522. dictum est.

145. VII. Possessor bonæ fidei, si post diligens examen adhuc dubitet, num res, quam possidet, sua sit, potest eam retinere: quia possessio illi favet. Sanch. *l.* 1. *Mor. c.* 10. *n.* 76. & *D.* 41. *sæpius citata. n.* 22. Bonac. *p.* 2. *n.* 6. Palaus *p.* 2. *n.* 12. Dian. *p.* 4. *tr.* 3. *R.* 25. & alii. Quin & alienare potest. Sanch. *dicto n.* 22. Sancius, Palaus *ll. cc.* alioqui inutilis & onerosa esset possessio. Ad restitutionem autem, si tandem verus Dominus compareat, non obligatur; nisi instar possessoris bonæ fidei Dian. *l. c.* Sanch. *l.* 2. *Mor. c.* 23. *n.* 186. Unde si res extet, restituat totam; si consumpta sit, quatenus factus est ditior.

146. VIII. Qui post matrimonium bonæ fidei contractum, incipit de ejus valore dubitare, neque post diligentem veritatis inquisitionem potest illud dubium depellere; potest uti matrimonio, debitum conjugale tam reddendo, quàm petendo: dubium enim superveniens non debet bonæ fidei possessori obesse. Sanch. *D.* 41. *cit. n.* 47. Bonac. *de præcept. D.* 2. *q.* 4. *p.* 7. *n.* 20. Suar. *T.* 2. *de Relig. tr.* 6. *de voto. l.* 4. *c.* 5. *n.* 16. Dian. *p.* 3. *tr.* 4. *R.* 295.

147. IX. Depositarius, vel Commodatarius, si dubitet, num res, apud ipsum deposita, vel commodata suâ culpâ perierit, non tenetur ad restitutionem: quia cùm delictum non præsumatur, sed probandum sit, ipse censetur esse in possessione suæ innocentiæ. Sancius D. 43. *n.* 11. Sanch. *n.* 18. Palaus *p.* 4. *n.* 4.

148. X. In dubio non præsumitur, actum aliquem v. g. donationis, legati &c. interveniſſe, juxta dicta *n.* 130. Si autem de actu constet, potiùs est, ut validus, quàm ut irritus pronuntietur. Laym. *n.* 32. ex Glossa *L. in contrahenda. ff. de regulis juris.*

149. XI. Qui alteri consilium dedit committendi v. g. furti, homicidii &c. dubitat autem, an alter eo consilio motus fuerit de facto ad illud homicidium &c. tenetur ad restitutionem: quia cùm constet de consilio dato, dubium autem sit, an effectus inde fuerit secutus, consulens non est in possessione suæ innocentiæ, ac proinde tenetur, & quidem non minùs, quàm si certò constaret, alterum eo consilio permotum esse.

150. XII. Quando opere jam patrato dubium oritur, an adfuerit consensus vel non; potest homo timoratæ conscientiæ

tiæ præsumere, se vel omnino non, vel non nisi imperfectè consensisse. Idem est, si post longum tempus oriatur dubium de peccato mortali admisso: quia cùm homo sit timoratæ conscientiæ, & fuerit etiam tunc, cùm hoc vel illud commisit, utique si advertisset, ursisset tam fortiter peccatum commissum, quàm nunc urget dubium.

151. XIII. In dubio, an filius sit legitimus, nec ne, censendum est esse legitimum. Dian. *p.4. tr.3. R.6.* hæc enim est nativitas conformior naturæ: & quivis in dubio bonæ famæ possessionem retinere debet: in dubio autem præsumi debet, quod est honestius, ut declarat Baldus in *L. filium. n.11. ff. de iis, qui sunt sui vel alieni juris.* Vide Palaum *p.5. per totum*, ubi *n.1.* ait, in dubio, an sit spurius, vel naturalis filiùs, habendum potiùs esse naturalem, quia etiam hoc est honestius.

152. XIV. In dubio favendum est pietati, religioni & saluti animarum. Sensus est, semper inclinandum esse in eam partem, quæ magis favet pietati, cæteris paribus; v.g. si puer infidelis, de quo dubitatur, an habeat usum rationis, cupiat baptizari, baptizandus est, reclamantibus licèt parentibus; quia hîc agitur de æterna salute pueri, cujus potior habenda est ratio, quàm juris paterni, adeóque præsumendum, quòd usu rationis polleat, & ita baptizandus est. Econtra si parentes velint eum baptizari, puer autem, de cujus ratione dubitatur, reclamet, in favorem animæ ipsius præsumendum est, eum usu rationis nondum gaudere, & ex voluntate parentum baptizandus est. Similiter si ægrotus suâ loquelâ destitutus ingemuerit, & nesciatur, an ex dolore corporis, vel ex pœnitudine peccatorum gemitus prodierit, præsumitur, fuisse signum pœnitentiæ, & absolvitur. Idem fit in aliis dubiis, sequendo illam partem, quæ magis favet v.g. matrimonio, causæ viduarum, pupillorum, Ecclesiæ &c.

153. XV. Beneficiarius, qui ob tenuitatem beneficii dubitat de onere recitandi horas Canonicas, tenetur recitare. Palaus *p.8. n.11.* Dian. *R.25.* Certum est enim, eum habere beneficium, & per consequens onus divini officii recitandi illi annexum; dubium autem est, an ab eo ob parvitatem beneficii excusetur: quando autem obligatio est certa, excusatio verò dubia, teneris obedire.

ARTICULUS VI.

De necessitate peccata dubia confitendi.

Difficilis & perardua hæc est quæstio: nec commodiorem habet locum quàm præsentem. Ad eam verò planiùs decidendam, repetenda sunt, quæ suprà *n.121.* de natura & divisione dubii dixi: ea enim nisi observentur, non poterit dilucida esse & expedita istius difficultatis resolutio. Itaque

154. I. Qui dubitat merè negativè, ita ut nec pro se, nec contra se habeat rationem, potest ab omni onere immunem se reddere: hæc enim dubitatio, cùm, ut dixi, sit potiùs mera ignorantia, non præbet ullum fundamentum decernendi quicquam in alterutram partem: sed sicut temerè & sine causa concepta est, ita etiam sine culpa deponi potest, & judicium ferri pro immunitate dubitantis: alioqui nimis grave esset onus impositum

tum humanæ voluntati, cùm nihil faciliùs sit, quam ejusmodi dubia concipere.

155. II. Qui ita dubitat de peccato commisso, ut ex una parte habeat rationes probabiles & sufficientes ad judicandum, se non peccâsse mortaliter; ex altera verò parte habeat alias similes, & fortè probabiliores ad judicandum se peccâsse, non tenetur illud confiteri: conformat enim se judicio probabili, quod licet. Suar. *de pœnit. D. 22. s. 9. n. 6.* Sanch. *l. 1. Mor. c. 10. n. 76.* Tamb. *in Meth. conf. l. 2. c. 1. §. 3. n. 9.* & alii.

156. III. Qui probabiliter, imò certò scit, se peccâsse mortaliter, habet tamen rationes probabiles, se jam confessum esse; & aliàs probabiles, aut fortè probabiliores, se non esse confessum, non tenetur confiteri: quia adhuc sequitur judicium probabile. Coninch. *de pœn. D. 7. d. 8. n. 68.* Tamb. *n. 10.*

157. IV. qui habet rationes probabiles, se non peccâsse; vel scit quidem se peccâsse, habet tamen probabiles rationes se jam confessum esse, non tenetur illud confiteri, etsi alias nullas habeat rationes ad judicandum contrarium. Ratio est eadem: quia adhuc operatur nixus ratione probabili, quod, ut sæpius dictum, ad honestatem operis sufficit: nimis enim misera esset conditio humanæ voluntatis, si in suis operationibus moralibus non posset se accommodare judicio probabili. Tamb. *n. 11.* Videri etiam potest Dicastillo *de Euch. D. 9. d. 8. n. 134.*

158. Hæc facilia sunt, & satis clara & expedita. Major difficultas est de verè & propriè dicto dubio, seu negativo seu positivo. Sed eam expediamus modo præter consuetum nostrum morem scholastico. Itaque

Qui dubitat, an in tali eáque etiam gravi materia peccaverit, communissima inter Theologos sententia est, eum obligatum esse ad peccatum istud, ut dubium, manifestandum in confessione. Et nititur hæc sententia his ferè rationibus. I. est, quia in dubiis nisi possessio faveat dubitanti, tutior pars est eligenda, ut latè probat Sanch. *n. 11.* Imò Vasq. & alii, qui eum sequuntur, absolutè docent, possessionem nemini favere, præterquam in materia Justitiæ: Atqui pars tutior est, ea peccata confiteri; in hac enim nullum est peccatum, in opposita verò fieri potest, ut omittatur id, quod revera erat confitendum. Nec possessio favet dubitanti, etsi etiam extra materiam Justitiæ demus locum possessioni: ergo confessio illius tanquam pars tutior eligenda est. Non favere autem possessionem inde patet, quia præceptum confessionis in eo dubio possidet.

159. Verùm hæc ratio non est omnino firma. Potest enim negari præceptum confessionis esse in possessione: neque enim possidet circa peccata dubia, sed circa certa, ut videbimus. Imò si esset aliqua possessio, potiùs esset ex parte hominis, qui antè, quàm dubitaret de commisso peccato, possidebat suam libertatem & innocentiam; & consequenter liber erat ab obligatione peccatum illud confitendi etiam tanquam dubium, & post hanc libertatem & innocentiam solùm supervenit dubium: ergo ille cùm præsupponatur possidens suam libertatem & innocentiam, potest ejusmodi dubium deponere ex generali-

ralibus principijs & regulis juris jam ſuprà *n.* 125. allatis: eſt verò Regula ſecunda *de regulis juris:* dubium in meliorem partem interpretandum eſſe. *Reg.* 11. *in 6.* In dubio favendum eſſe reo: *Reg.* 65. *eodem*: in dubio meliorem eſſe conditionem poſſidentis: ſicut hic poſſidet ſuam libertatem & innocentiam; & *Cap.* 6. *de jurejur.* quisque præſumitur bonus, donec probetur malus. Sicut ergo juxta mentem plurimorum in dubio voti melior eſt conditio hominis poſſidentis ſuam libertatem, quâ per incertum votum ſpoliari non debet, ita in dubio peccati melior eſt conditio poſſidentis ſuam libertatem & innocentiam, quâ non debet ſpoliari per peccatum incertum.

160. II. Ratio eſt: quia illud principium, *melior eſt conditio poſſidentis*, ſolum locum habet, quando dubitans obligaretur ad aliquid excedens ſui dubij limites; ſicut in votis & debitis Juſtitiæ: ſi enim in dubio cogendus eſſet vovens aut debitor ſolvere, obligaretur ultra dubium, & ſic ejus conditio eſſet deterior, cùm tamen ratione dubij deberet eſſe melior, ſuppoſito, quòd poſſideat: at in præſenti dubitans non obligatur ad aliquid ultra dubij ſui limites; cùm tantùm teneatur ſua peccata fateri ſub dubio, quod revera habet.

161. Verùm nec hæc ratio efficax: negari enim poteſt, quòd, qui cogitur confiteri peccatum dubium, non cogatur ultra ſui dubij limites: licèt enim juxta receptam ſententiam non tenetur confiteri dubium peccatum ut certum, tamen, quia cogitur confiteri dubium, videtur ultra limites ſui dubij obligari, hoc ipſo, quòd obligetur ad confeſſionem peccati dubij reipſa exhibendam. Nam dubium talis hominis eſt, an ſit omnino immunis à tali peccato, quod nullo modo teneretur confiteri, ſi veritas rei conſtaret: unde de facto obligatur ad opus exhibendum, certam videlicet confeſſionem, quamvis incerti peccati. Itaque ut breviùs & clariùs prædicti argumenti difficultas diſſolvatur. Sicut in alijs debitis ad nihil aliquis tenetur, eo ipſo, quòd ſuam poſſideat libertatem, & ſuperveniat dubium de obligatione, niſi tantùm ad moralem & diligentem prudentiam de dubio depellendo: eâ autem adhuc adhibitâ ad nihil amplius tenetur (aliàs eo ipſo obligaretur ultra limites obligationis ortæ ex dubio) quàm ad ſolam adhibitionem diligentiæ prædictæ: ita ſimiliter in noſtro caſu, ſi ad aliquid aliud obligaretur, præterquam ad diligens examen conſcientiæ, obligabitur ultra dubij limites. Quodſi dicas, ſaltem dubium eſſe certum, atque adeò non eſſe mirum, quòd poſtulet certam ſolutionem confeſſionis ſub dubio: contra enim eſt; quia ſolutio confeſſionis non oritur ex dubio, ſed ex peccato: peccatum autem eſt incertum, an ſit reipſa commiſſum: ſolutio autem, id eſt confeſſio peccati, quamvis incerti & dubij eſt actus quidam oneroſus, qui reipſa certò exhibetur, cujus tamen cauſa incerta eſt ac dubia.

162. III. Ratio eſt: quia lex etiam pœnalis & odioſa amplianda eſt, quando eſt in favorem animæ, & ad vitanda peccata; ut latè probat Sanch. *l.* 1. *de Matrim. D.* 39. *n.* 5. & *l.* 3. *D.* 1. *n.* 8. ergo etiam lex confeſſionis, quæ non eſt pœnalis & odioſa, ſed favorabilis, medicamentúmque ad omnia peccata præterita poſt Ba-

ptiſmum delenda, & futura præcavenda.

163. Sed neque hæc ratio ſolida eſt: etſi enim lex non odioſa, & in favorem animæ ſit amplianda, non reſtringenda; id tamen fieri debet intra latitudinem ſignificationis verborum, quibus lex utitur: in noſtro autem caſu videri poſſet, verba legis ſe non extendere ad dubium peccati mortalis; lex enim Concilij Tridentini *Seſſ.* 14. ubi ex profeſſo de Pœnitentiæ Sacramento *c.* 5. ſolùm loquitur de peccatis, quorum poſt diligentem excuſſionem conſcientiæ *memoria* habetur, & *ſcientia*; de dubijs autem nec ſcientia eſt, nec memoria.

164. IV. Ratio ſumitur ex voluntate Chriſti: potuit enim Chriſtus Sacramentum Pœnitentiæ ita inſtituere, ut ad illud non ſolùm peccata mortalia certa, ſed etiam dubia deferrentur: quis hoc neget? eum verò hoc Sacramentum ita inſtituiſſe, colligitur ex communiſſimè recepta & uſitata praxi fidelium; optimus enim interpres legum eſt modus & conſuetudo, quâ ab omnibus leges illæ fuerunt intellectæ, receptæ & exercitæ. Quibus accedit etiam communis & conſtans conſenſus DD. Certè hanc ſententiam docuerunt Suar. Valent. Sa, Azor, Salas, Reginald. Sanch. & innumeri alij, quos poſt alios refert, & ſequitur Dicaſt. *de Euch. D.* 9. *d.* 8. *n.* 136. & *de pœnit. D.* 9. *d.* 7. *n.* 278. Diana *p.* 10. *tr.* 8. *R.* 44. Tamb. *in Meth. conf. l.* 1. *c.* 1. §. 3. *n.* 17.

165. Sed auctoritati opponi poteſt auctoritas. Etſi enim tanto numero Auctorum non ſit ſtipata oppoſita ſententia, ſui tamen ipſi non deſunt auctores. Nam Coninch. *de pœnit. D.* 7. *d.* 8. *n.* 69. Petrus Marchantius *in trib. ſacro. tr.* 4. *tit.* 6. Caramuel *in Theol. Morali l.* 3. *d.* 4. *n.* 1478. Joſeph. de Januar. *Reſol. mor. T.* 1. *Reſolut.* 20. *per totam.* Joſeph. Martinon, Ferrant. quos refert Tamb. *in addit.* ad locum citatum expeditæ confeſſionis *tr.* 8. *R.* 44. Hi ergo omnes docent, eum, qui dubitat, an in tali eáque gravi materia peccaverit, non eſſe obligandum ad tale peccatum ad ſacrum Pœnitentiæ Tribunal perferendum, quod probabile judicat Laym. *l.* 1. *tr.* 1. *c.* 5. §. 4. *n.* 37. ſaltem extra articulum mortis.

166. Et ratio poteſt hæc eſſe: quia nulla fidelibus obligatio, maximè gravis, eſt imponenda, niſi de ea legitimè, imò, ut Tamb. frequenter inculcat, *evidenter* conſtet: atqui de obligatione confitendi peccata, de quibus dubium eſt, an ſint commiſſa, non ſatis conſtat, ut vidimus: certè Concilium Trident. *cit. Seſſ.* 14. *c.* 5. ſic loquitur: *Ex his colligitur, oportere à pœnitentibus omnia peccata mortalia, quorum poſt diligentem ſui diſcuſſionem conſcientiam* (ſive ſcientiam, ne Concilium in & de eadem materia videatur æquivocè loqui: ſive malis per Conſcientiam intelligere illam, quæ eſt accuſans vel reprehendens) *habent, in confeſſione recenſeri, etſi occultiſſima illa ſint &c.* quibus verbis ſic utor. Cenſendum eſt, Concilium eo loco, quo ex inſtituto tradidit doctrinam de Sacramento Pœnitentiæ ejúſque materia, ſufficienter docuiſſe fideles: at ibi apertè docet, pœnitentem debere confiteri omnia peccata mortalia, quorum poſt diligentem ſui diſcuſſionem memoriam habet & conſcientiam, vel, ut paulò ſuperiùs loquitur, ſcientiam: ergo etiam

docuit,

docuit, neminem debere confiteri illa, quorum post diligentem sui discussionem, nec memoriam habet, nec conscientiam seu accusantem seu reprehendentem, aut scientiam. Atqui illorum, de quibus quis dubitat, memoriam non habet, nec scientiam nec conscientiam accusantem seu reprehendentem, ut constat: neque enim ulla accusatio prudenter ab ullo judicum admitti potest de delicto, de quo dubium est, an sit commissum: ergo &c. Hanc rationem fusè prosequitur Caramuel apud Dian. *p.* 10. *tr.* 16. *R.* 2.

167. Et ideò licèt Christus potuerit Sacramentum Pœnitentiæ ita instituere, ut necesse esset, etiam peccata, de quibus dubitatur, an sint commissa, confiteri: an autem defacto ita instituerit, non est ita certum, ut hactenus putabatur; cùm non desint, qui non solùm de ea institutione dubitent, sed eandem etiam absolutè negent, argumento forti ex Concilio Trident. proximè desumpto. Ut quid ergo gravemus jugum fidelium? quod alioqui suave est, & leve. Et hæc de peccato, cùm dubitatur, an sit commissum.

168. Ceterùm qui scit, se peccâsse, dubitat autem de gravitate peccati, nec potest se saltem probabiliter determinare, tenetur illud confiteri: cùm enim constet, eum peccâsse, non est in possessione suæ innocentiæ, cùm non habeat fundamentum probabile excusationis. Et hæc est communis sententia, & fortè hoc solùm, nec quidquam aliud voluerunt, qui priùs tanto numero steterunt pro sententia imponente onus confitendi, cùm dubium est, an peccatum sit commissum.

169. Qui scit, & se peccâsse, & peccatum, quod admisit, esse grave; dubitat verò, an sit confessus, num teneatur confiteri, desumendum id est ex ipsa dubitantis conditione. Vel enim semper fuit diligens in confitendo, nec quidquam voluntariè unquam omisit; vel non, sed luridè & negligenter se ad proximè imminentem confessionem præparavit. Si I. debet contemnere tanquam irrationabile dubium, & præsumere se confessum esse: neque enim sufficiens ratio dubitandi est, quòd non meminerit, cùm sæpe vix hesternorum, aut etiam hodiernorum meminerimus: nec delictum præsumendum sit, sed probandum. Præterquam quòd talis non ampliùs sit in vero dubio, sed in opinione probabili, quam sequi licet. Si II. peccatum illud dubium confitendum est: quia præceptum est in possessione, cum constet de peccato commisso, & obligatione confitendi: de confessione verò facta non constet: nec probabilis adsit conjectura, dubitantium illum, utpote hominem luridum, & in tam gravi negotio peragendo valde negligentem, peccatum illud aliquando confessum esse.

170. Qui peccatum commissum confessus est ut dubium, postea verò comperit esse certum, jam diu acriter decertant auctores, an talis teneatur postea hoc peccatum iteratò ut certum exponere. Sed ego cum ij in pugnam non descendo: vasa ergo colligo, & ex acie me subduco. Solùm breviter dico, non esse obligationem peccatum illud postea ut certum iteratò in confessione exponendi: fuit enim directè absolutum in priori confessione: hac enim de causa ad eam est delatum: ergo non indiget novâ absolutione: hoc enim commune est omnibus peccatis ritè absolutis, ut non opus sit, itera-

iteratò confiteri, ut nimirum ab ijs directè possimus rursum absolvi. Et hoc quivis etiam alius, qui sub dubio se de aliquo peccato coram Sacerdote accusavit, facere potest, etiam tunc, cùm tam pœnitens, quàm Confessarius dubitant, an peccatum, quod de reliquo integrè explicatum est, sit mortale vel veniale, reservatum vel non.

ARTICULUS VII.

Regulæ dirigendi Conscientiam scrupulosam.

Sermo est de scrupulo propriè dicto, qualiter nimirum Conscientia, si scrupulis agitetur, dirigenda sit, ut à recto virtutis tramite non recedat.

§. I.

Natura, origo, remedia & indicia scrupulosorum.

171. Nota I. argumentum, ex quo oriri potest scrupulus seu motio animi in partem oppositam illi, de qua firmum habeatur judicium, subinde esse tanti momenti, ac ponderis, ut ob id meritò judicetur, improbabile esse, quòd antè probabile videbatur, subinde valde leve, neque tanti ponderis, ut animum à sua sententia dimovere valeat: interim tamen tale, ut eum concutiat & anxium reddat de malitia latente fortè in actu. Si priori modo contingat motio, non est propriè scrupulus, solemus tamen quandoque impropria hac scrupuli acceptione dicere, scrupulum injectum esse illi, cui rationibus urgentibus ostenditur, illicitum esse id, quod antè licitum putabat. Si ex posteriori generis argumentis proveniat motio, est & dicitur propriè scrupulus. Reginald. *l.* 13. *n.* 111.

172. Nota II. scrupulum propriè loquendo sic posse describi: *Est vana quædam, id est, ex levi, vel nulla ratione orta apprehensio de malitia seu pravitate operis, conjunctum habens metum de eadem & anxietatem in voluntate.* Dixi autem: *apprehensio.* Nam aliqui putant, scrupulum pertinere ad secundam mentis operationem, atque adeo judicium esse, erroneum quidem illud, & nulla ratione nixum; decepti fortè ex eo, quòd ex errore quoque & dubio idem quandoque oriatur effectus: experimur enim, anxietatem & formidinem peccati oriri in voluntate ex vero dubio aut errore, aut suspicione de malo, vel ejus periculo: ob hunc ergo effectum, quem etiam judicium in voluntate parere potest, etiam veram dubitationem, opinionem ex levibus fundamentis conceptam, aut errorem vocant scrupulum. Sed non rectè: quia scrupulus potest in intellectu consistere simul cum judicio de honestate operationis, non item dubitatio, aut judicium de malitia ejusdem.

173. Nota III. scrupulorum genera esse ferè duo: aliquando enim sunt circa opera præterita examinanda, & dignoscenda; ut circa peccata olim commissa, eorúmque confessionem, vota facta, eorúmque impletionem, officia neglecta & similia: aliquando circa peccata & pericula deinceps cavenda; hæc sunt potissima scrupulosi paroxysmi objecta. Et ideo multi assiduè anxiéque apprehendunt, peccatum esse, hoc vel illud facere, dicere, audire, omittere; in omnibus, quæ pro-

proponunt, esse votum; non esse in statu gratiæ. Unde miserè discruciantur.

174. Nota IV. Conscientiam scrupulosam non esse, ut vulgò putatur, ipsum scrupulum paulò antè descriptum, sed judicium practicum, fundatum in scrupulo, & dictans, quid scrupulo supposito agendum sit, vel non agendum.

175. Nota V. scrupulos ex variis causis oriri. I. ex complexione corporis reddente hominem propensum ad timorem: qualis est frigida, ut apparet in fœminis, & melancholicis; frigus enim constringit, constrictio verò cordis, quæ vergit ad timorem, disponit imaginationem ad facilem propensionem mali futuri, quod est proprium objectum timoris. Unde fit, ut qui timidi sunt & apprehensivi, facilè sibi malum imminere ominentur, ubi nullum imminet, atque adeo timeant, ubi non est timor. Reginald. *l.*13. *c.*11. *n.*108. II. ex capitis imbecillitate, alióve morbo corporis, & melancholicis ac vitiosis humoribus: hi enim, dum cerebrum, & præcipuè eam illius partem, in qua imaginatio residet, replent, inficiunt, & turbant species: unde intellectus in suis operationibus impeditur, & facilè malum apprehendit, quod non est: imò quod deterius est, etiam mania, si maturè hic fons non obstruatur, oritur. III. Ex malo corporis Regimine, id est, ex immoderata abstinentia, vigiliâ, & aliis indiscretis macerationibus corporis: hæc enim exsiccant cerebrum, ita ut mens turbetur, & scrupuli occasionaliter generentur. Et ideo improbantur *in Cap. Non mediocriter. de consecr. dist.*5. Reginald. *n.*110. IV. Ex frequenti consortio & societate cum scrupulosis: est enim scrupulositas morbus contagiosus. Reginald. *n.*111. V. Ex librorum Theologicorum, præsertim tractantium de casibus Conscientiæ, minùs cautâ lectione. VI. Ex occulta quadam superbia, quæ facit, ut homo judicio suo adhærescat, ita ut intellectum nolit aliorum consilio vel judicio submittere. VII. Ex actione scrupulosa sæpius vel aliquoties admissâ: hæc enim suo genio solicitum reddit eum, qui timidus est, & dum angit, memoriam refricat, & ad similes actus in aliis etiam materiis vicinitatem habentibus inclinat. VIII. Ex suggestione dæmonis, cujus proprium laqueos & angustias in animam inducere. IX. Ex divina providentia permittente, ut scrupuli excitentur vel in pœnam tepiditatis, aut delicti præteriti, vel ad animum perfectiùs purgandum, vel ad exercendam vel augendam humiliratem, patientiam, vel ad tollendam peccati consuetudinem &c. neque enim scrupuli tam mali sunt, ut ad nullum bonum servire queant. X. Ex ignorantia, additâ aliquando ingenii perspicaciâ, qua quis agnoscit quidem objectiones contra suam actionem, sed nescit eas solvere. Unde fit frequenter, ut timeatur tanquam peccatum, quod peccatum non est. XI. Ex nimia solicitudine cavendi omne id, quod potest esse malum. Sicut enim, qui in angusta semita ambulans nimis attentè consideraret profundum, in quod labi potest, aut circum se undique acclamari audit (cave! cades) multò magis timet lapsum, quàm lioqui timeret: ita qui nimiùm solicitus est de cavendo peccato (uti est, qui etiam minima quæque, quæ in hac mortali vita caveri non possunt, solicitè considerat) phan-

phantasiæ quasi acclamanti (malum adest: cave!) aures suas nimis attentè accommodat, & timore nimio perculsus, ne cadat, periculo cadendi, & contra conscientiam erroneam peccandi se exponit. Huc spectat tum nimius, & indiscretus Zelus nonnullorum, qui puritatem conscientiæ conservandi adeo amantes sunt, ut etiam minimas quasque culpas perhorrescant, & maximarum loco ducant: tum etiam nimius & inordinatus DEI timor, quem aliqui concipiunt ex consideratione severitatis divinæ Justitiæ in puniendis peccatis, cui timori obnoxius animus variarum difficultatum objectu tanquam procellâ perinde agitatur, & cùm meticulosus sit, inania quædam & horrenda spectra sibi videre videtur. Videri potest Azor *T.* 1. *l.* 2. *c.* 20. *q.* 5. Bardi *de consc. scrup. c.* 3. *per totum.*

176. Nota VI. scrupulosam Conscientiam his ferè indiciis deprehendi posse & cognosci. I. Ex pertinacia judicii, quâ Doctorum consiliis non acquiescunt: unde varios consulunt, & fatigant, ac tandem nullius judicio stant, nisi suo. II. Est ex levi fundamento frequens judicii mutatio: unde oritur in agendo inconstantia. Sic v. g. in precibus recitandis aliquando decies mutabunt judicium de his vel illis verbis non prolatis. III. est, quod ex priori sequitur, perturbatè agere, & cæco quodam modo in externis actionibus versari. IV. est, habere reflexiones impertinentes innumerarum circumstantiarum. V. est, timere in omnibus peccatum, & contra sapientum & proprium sæpe judicium inquietum esse. VI. est, nimiùm angi & turbari inter agendum. Et ideo si quis in una vel pluribus materiis diversis frequenter, & absque idoneo fundamento dubitat & angitur, respectu earum rerum est scrupulosus, non tamen respectu aliarum, nisi dispositivè: facilè enim, qui ita dubiè procedit, in eum labyrinthum incidet, ut inde se explicare nequeat, & passim incipiat agitari dubiis. Qui tamen in uno vel altero casu transeunter habet scrupulum, non est scrupulosus; hoc enim nomen frequentiam denotat: sicut nec ebriosus dicendus est, aut luxuriosus, qui semel aut iterum se inebriavit, aut turpem actum exercuit. Potest autem aliquis ex peculiari aliqua causa circa unum vel alterum objectum esse scrupulosus & anxius; in reliquis tamen minimè timoratus, sed planè indisciplinatus inveniri: experientia enim constat, esse quosdam in divino obsequio negligentes, & sine scrupulo in multis delinquere; qui tamen in nonnullis anxiè nimis & scrupulosè agentes, nullum finem faciunt confessionibus generalibus, & similibus. Ex dictis obiter

177. Patet, scrupulositatem aliam esse adæquatam; nimirum in omni materia: aliam inadæquatam, nimirum in certo: tantùm genere v. g. quidam peccant liberrimè, & tamen confitentur scrupulosissimè: & quandoque deglutiunt camelos, & excolant culices.

178. Nota VII. Ex scrupulis diversa, eáque haud levia mala provenire: scrupulosus enim sibi & aliis nocet: Sibi quidem in corpore & animo: corporis enim valetudinem destruit, vires attenuat, abbreviat vitam. In anima verò proveniunt dubia, angustiæ, desolationes, perplexitates, desperationes &c. quibus intellectus ita obnubilatur, ut etiam in meridie cæcu-

cæcutiat, & etiam evidenter certa non ampliùs credat: bona spiritualia insipida fiunt & exosa, ut scrupulosus ineptus reddatur ad obsequia, sepeliat talenta naturalia, per quæ alioqui reipub. Christianæ plurimum commodi accedere potuisset: hinc subterfugiunt scrupulosi utilia officia metu committendi peccati: Confessarius nimium vexat pœnitentes, & vicissim hi illum: alii absterrentur ab officio divino, tanquam nimis aspero, in quo vident scrupulosos tam anxiè cruciari. Unde Victoria in sua Summa *n.*130. ait, scrupulosos infamare Sacramenta, quasi perceptu nimis difficilia.

179. His ita prænotatis nonnullæ de re propositæ tradendæ sunt regulæ: sed vereor, ut frustra tradantur. Est enim id genus hominum, qui scrupulis agitantur, plerumque ita constitutum; ut vel nullum mali remedium admittant, tribus etiam anticyris non sanandi; vel in ipso remedio novas tricas sentiant, faciántque. Miseri profectò! si qui ulli; quibus tamen, ut, quantum possumus, prosimus, studebimus. Quæ autem præscribemus, servient potissimùm scrupulosis timoratæ conscientiæ, qui nimirum sunt diligentes, & suæ salutis studiosi, & tam circa præterita, quàm futura torquentur: non autem illis, qui sunt negligentes, & suæ salutis incuriosi, & circa peccata præterita ita cruciantur, ut tamen de cavendis parùm sint soliciti: non enim hi posteriores eodem modo curandi sunt, quo priores. Dividemus autem singula, quæ deinceps dicturi sumus, in suos paragraphos.

Sit ergo porrò

R. P. Stoz. Trib. Pœnit.

§. II.

Regulæ pro scrupulosa conscientia in genere.

180. Regula I. Licitum est, contra scrupulos strictè ac propriè sumptos, etsi perseverent, operari. Sanch. *l.*1. *Mor. c.*10. *n.*80. Reginald. *l.*13. *n.*12. & *l.*2. *n.*112. Bonac. *de pec. D.*2. *p.*8. *q.*4. *n.*5. Palaus *tr.*1. *D.*4. *p.*1. *n.*2. Sancius *D.*41. *à n.*7. *& alii*: potest enim cum iis consistere judicium certum de honestate operis; stante autem eo judicio, stat etiam firma regula honestè operandi. Præterquam quodsi ob quodcunque argumentum, quod facit nos formidare de eo, de cujus honestate probabiliter judicamus, abstinere deberemus ab eodem opere, grave sanè esset & insuave jugum Christi, cùm vix unquam de ulla re judicemus sine formidine oppositi.

181. II. Non solùm licitè potest, sed quandoque etiam tenetur quis contra scrupulos agere. Sancius, Palaus *ll. cc. & alii*: quia, qui fovet scrupulos, potest multa & gravia mala tam corpori quàm animæ inferre. Non pauca retulimus suprà *n.*178. præter ea ergo etiam sequentia sunt consideranda. Generale autem malum, quod animæ inferri potest, est peccatum: qui enim scrupulis nimiùm indulgent, graviter errare, quin & peccare possunt; exponunt enim seipsos periculo fatuitatis, aut amentiæ, aut alterius detrimenti corporalis; à majori bono, scilicet, gloriâ DEI, quam abundantiùs promovere possent, si scrupuli non obstarent, vecorditer se sinunt impediri;

pediri; pacem cordis, jucunditatem animi, filiorum DEI genuinam notam, per summam ignaviam negligunt, & seipsos tanto bono privant; Confessario satis culpabiliter in re non levis momenti inobedientes se exhibent; nec ullo modo refractarii frenari volunt, & judicium submittere, & obsecundare iis, quos loco DEI habere convenit: accusant se de peccatis, quæ peccata non sunt, & ita sacrilegè Sacramentum faciunt irritum: etsi enim unum peccatum tanquam certum adferant, peccant tamen graviter, si se de peccato mortali falsò accusent; non dignè de DEO sentiunt, quem velut tyrannum apprehendunt, de quo sentire deberent in bonitate & simplicitate cordis. *Sap.* 1. sed neque de Christo Redemptore, & pretioso ejus Sanguine dignè sentiunt: his enim & similibus aliis compluribus offendunt profectò scrupulosi DEUM. Unde ad vitanda tot, nec levia nocumenta poterunt interdum scrupulosi obligari ad spernendos scrupulos; præsertim quando Confessarius aut Pater spiritualis id præcipit. Excusandi tamen ordinariè sunt ob eam, quâ laborant, infirmitatem.

183. III. Licitum est, scrupulum propriè dictum, velut aliam tentationem rejicere, & absque ulla alia ratione pro arbitrio deponere, cùm liceat contra ipsum agere, nec contineat sufficiens motivum respuendi aliquid, tanquam illicitum, quod aliàs rationabili de causa licitum creditur. Et ideo scrupulosus cum suis scrupulis non disputet, sed rectà contrarium faciat; maximè si accedat exemplum virorum proborum (hoc est eorum, qui & affectum & judicium rectum habere præsumuntur) & illius auctoritas, cujus se directioni tradidit. Nec refert, quòd ipse argumenta in contrarium solvere nequeat: satis enim est, si credat Doctori gravi, & unius, vel aliorum dictis; &, ut dixi, bonorum exemplum videat, & sequatur.

184. IV. Qui dubitat, an sit scrupulosus, potest ac debet Confessario, aut alteri viro docto id asserenti credere. Sanch. *l. 1. Mor. c. 10. n. 81.* in fine, & idcirco iisdem, quibus alii scrupulosi utuntur, juribus ac privilegiis uti ac frui. Etsi enim certum non sit, quòd scrupulum patiatur, sed dubium; ut tamen non peccet contra scrupulum agendo, sufficit, quod sit probabile, esse scrupulum.

185. V. Qui dubitat, an id, in quo hæret, sit scrupulus vel non, potest id ipsum tutò abjicere velut scrupulum.

186. VI. Qui formidinem aut existimationem peccati ex levibus rationibus concipit, potest, imò debet illam deponere: est enim scrupulus.

187. VII. Scrupulosus debet se totum instar pueri committere Confessarii vel alterius viri, & quidem unius tantùm in rebus spiritualibus exercitati judicio regendum; ejus dicta & consilia contra suam scrupulosam conscientiam pro oraculo habere: verè enim scrupulosus, dum turbatur, non est idoneus judex, & semper se magis implicat. Nec tamen in singulis casibus ad eum recurret; sed quod in uno casu responsum est, ad omnes similes casus applicabit, séque ipsum resolvere assuescet. Qui verò rem pluribus proponit, quæritque, qui sibi tandem

dem dicat, quæ ipse coquit, seipsum semper magis impedit & intricat: paratus enim est, non credere, nisi dicenti, quæ optat, aut putat, se capere, & sibi judicium retinet; cùm tamen tutissimè possit, se judicio sui directoris submittere, & scrupulum ejus judicio deponere, certus, in eo se non peccaturum, etsi alter fortassis erret. Vide dicta suprà *n.* 100.

188. VIII. Si quis ergo unius viri prudentis, probi ac docti responsum accepit, non debet alios consulere: alioqui assuefaciet animum ad inutiles anxietates diutiùs fovendas; imò & exponet se periculo peccandi juxta dicta loco proximè allegato, *n.* 119.

189. IX. Scrupulosus suam credulitatem habeat pro certitudine, pro qua levioribus fundamentis illi opus est, quàm cuiquam alteri: quod intellige, quoad favorem & exemptionem ab aliquo onere, v. g. recitandi horas canonicas, confitendi, Sacri audiendi &c.

190. X. Scrupulosus non putet, regulas communes, quæ de eligenda parte tutiore, aliisque rebus similibus tradi à quibusdam solent, sibi esse applicandas, sed potiùs sciat, se regulis quibusdam generalibus & benignioribus, etsi quandoque minùs tutis, uti posse: producamus quasdam in medium, v. g. licitum esse, quamcunque sententiam probabilem sequi relicta probabiliori; probabile esse, quod sapientes viri dicunt; non esse abstinendum ab ijs, quæ viri docti & timorati faciunt, vel quæ alij sine prudentum reprehensione usurpant; vota dubia, an sint emissa; & præcepta, an sint imposita, non obligare; posse quempiam epiicheiâ uti in legibus positivis, hoc est, non peccare eum, qui juxta mentem legislatoris operatur, licèt offendat verba legis, nec peccare eum, qui observat legem juxta communem usum & sensum bonorum, licèt is sensus videatur laxior; leges civiles defacto vel nunquam, vel certè rarò obligare sub peccato mortali; imò & Ecclesiasticas non frequenter: in audienda Missa ex præcepto, vel recitandis precibus ex obligatione voti vel præcepti satis esse attentionem externam devotam, & ideo quemlibet posse sine peccato gravi distractiones internas etiam voluntarias admittere: ad satisfaciendum alicui obligationi non requiri formalem & expressam intentionem satisfaciendi, modò ponatur ipsum opus injunctum; imò probabiliter etiam illum satisfacere, qui habet expressam voluntatem non satisfaciendi per illud opus, quod nunc facit; v. g. eum, qui audit Sacrum, recitat horas canonicas &c. ex animo non satisfaciendi, sed potiùs repetendi postea idem opus, non teneri repetere, licèt velit pro non dictis aut factis habere id, quod dixit aut fecit: jam enim satisfecit legi, nec propria voluntate potest novam sibi legem imponere: nec Ecclesia præcepit aliud, nisi opus externum, de habenda expressa voluntate satisfaciendi suis præceptis nihil solicita. Interim tamen si quis ita constitutus sit, ut planè nolit implere præceptum, affectu utique (licèt non effectu) peccat: is enim actus internus malus est, & deponendus, quia est contra legem naturæ, quâ malum vetatur. His & alijs similibus sententiis scrupulosus putet, sibi licitum esse uti, idque

tantò certiùs ac tutiùs, quantò etiam non scrupulosi tutiores sunt, si & ipsi ijsdem utantur.

191. XI. Cùm scrupuli incidunt, quotiescunque res fert, in aliud tempus differatur discussio, cùm mens turbata jam sit, & rectè judicare non valeat. Neque enim quisquam tenetur, se quolibet tempore examinare: hoc enim nimis grave foret.

192. XII. Non est obligatus homo, quovis tempore facere, quod faceret in articulo, vel periculo mortis constitutus: in eo enim articulo multa fortè faceret, quæ non sunt necessaria, & quæ non expedit facere in vita: quia hâc viâ fatuus fieret, aut in desperationis barathrum præceps iret. Reginald. *l.* 13. *c.* 12. *n.* 124. Laym. *l.* 1. *tr.* 1. *c.* 6. in fine. Bonac. *de pec. D.* 2. *q.* 4. *p.* 8. *n.* 4. in fine. Sanch. *n.* 81. Adde, quòd fortassis homo in articulo mortis constitutus teneatur quædam facere, quæ non tenetur in tota reliqua vita; quale est disponere de domo sua per testamentum. Quanquam, ut prædicti monent, etiam in articulo mortis quivis rectè & laudabiliter contemnat scrupulos; sicut judicium practicum prudenter conceptum licet sequi in vita tempore bonæ valetudinis, ita etiam tempore mortis: neque enim ea circumstantia temporis diversificat judicium. Bonac. Sanch. *ll. cc.*

193. XIII. Sciat scrupulosus, cùm dicitur, *bonarum mentium esse, culpam agnoscere, ubi culpa non est*, nomen *culpæ* vel accipi latiùs pro quolibet defectu, quem homo in se agnoscere & deplorare potest. Laym. *l. c.* vel si accipiatur in vulgari sensu pro peccato, metum illum, etsi sit indicium bonæ voluntatis, ex se tamen non esse laudabilem, sed certum judicij scientiæque defectum, ut Navar. *in Man. c.* 27. *n.* 285. ex Gersone explicat. Interim tamen nihil omittendum, quod ad salutem procurandam attinet; beati enim sunt illi, qui semper sunt pavidi & timent, ne minùs fecerint, quàm debuerint: dummodo in ea re servent prudentiæ moderationem; neque nimiùm justi sint, ne fortè dum nimiùm emungunt, eliciant sanguinem.

194. XIV. Attendat, quæ sit probabiliter origo scrupuli. An solicitudo nimia, & Zelus? superbia? pertinacia? ignorantia & ruditas? & illam statim opprimat. Itaque timidus sentiat de DEO in bonitate & simplicitate cordis, ut non putetur legislator tam rigidus, & nimis durus pœnarum exactor, qui bonæ voluntatis hominibus peccata adscribat, pœnamque decernat, cùm potiùs onus ejus suave sit & leve: credatque neque DEUM, neque Ecclesiam utpote piam Matrem suis præceptis velle, ut homo ad insaniam redigatur, quod scrupuloso tandem contingit. Vide dicta suprà *n.* 59. *& seq.* Superbus prudentiæ suæ non nimiùm confidat, & innitatur: pertinax suum judicium frangat: rudis & imperitus petat & admittat instructionem, & consilium danti, præsertim Confessario, credat & acquiescat, certus, ut suprà *n.* 187. dixi, se id faciendo practicè bene operaturum, etsi in contrarium aliquid occurrat. Quodsi scrupuli oriantur ex melancholia, abundantia humorum &c. etiam medicinam adhibeat ad atram bilem

lem ceterósque humores evacuandos: quærat honestas diversiones, occupationem continuam, maximè in activis & studio serio, quin & conservationem cum claris, & apertis hominibus; fugiat scrupulosorum consortium; jejunia, vigilias, cererásque immoderatas corporis macerationes vitet, uti & omnem lectionem, quæ sit obnoxia hujusmodi dubitationibus generandis.

195. XV. Scrupulos vertat in remedium, ijs in materia opposita ultrò excitatis, v. g. quòd, nisi deponantur scrupuli, diffidentia in divinam bonitatem oriatur; judicium proprium parvum, imò pravum meliori præponatur; durities assumatur; tempus & vires perdantur; foveatur amor proprius, superbia & pertinacia &c. Hæc sanè quia culpâ non vacant, facilè hominem DEI timentem inducere poterunt, ut prioribus scrupulis neglectis agat, quod ijs stantibus non fuit ausus. Et hoc est, ut ajunt, clavum clavo pellere; quod tamen si non profit, inveteratum malum est, quod omnem respuat medicinam.

196. XVI. Cùm recurrunt scrupuli, non expedit, & ideo non debet committere scrupulosus, ut ad Confessarium, vel alium virum doctum ac pium continuò avolet, consilij causâ, (sic enim & se, & illum fatigat non sine scrupulorum augmento) sed potest (& expedit, ut faciat) ipsemet per se, absque ulla necessitate eosdem ad Confessarium vel alium directorem deferendi, operati juxta regulas ab eodem jam præscriptas, aut quas scit illum præscripturum, quales nôrit esse omnes, tum quæ datæ sunt hactenus, tum adhuc in sequentibus dabuntur. Certè prudenter se geret ita operando, etsi fortè deprehendat aliquando, se verè malè egisse; malè quidem materialiter se egisse, non formaliter, atque adeo non peccavisse, pro certo & explorato habebit. Atque hoc si quivis alius potest (uti revera potest) facere, id scrupuloso multò magis erit licitum, & quandoque etiam necessarium, ne fortè, si aliud faciat, scrupulos non tam depellat, quàm corroborer, & augeat, magno utique suo malo & damno, de quo

197. XVII. Cùm scrupuli exsurgunt, ob eos depellendos non defendat se gestu aut verbis intorquendo scilicet os, movendo aut jactando in omnem partem caput, aut dicendo: *non facio: non consentio, recede diabole* &c. risu enim hæc digna sunt, nec scrupulorum remedia. Contemnat ergo scrupulos, nec magis eos timeat, quàm magnanimus Herculles sibilum anseris, & animum ad alia convertat, absque ullo gestu. Id quod in alijs quoque tentationibus repellendis facere convenit.

198. XVIII. Hactenus dicta de scrupulo propriè sumpto sunt intelligenda: nam si scrupulus latè acceptus (sive dubitativus ille sit, sive opinativus) occurrat, nec contemni, nec deponi potest sine ratione: neque eo perseverante semper licitum est agere: sed in eo eventu omnino servanda sunt, quæ in præcedentibus de errore, opinione, & dubio dixi.

§. III.

Regulæ pro conscientia scrupulosa circa præsentia & futura.

199. Regula I. Scrupulosus non te-

netur in agendo adhibere examen & diligentiam valde mediocrem, nec tantam, quantam alij: alioqui jam janua aperta esset augendis scrupulis.

200. II. Scrupulosus nihil debet illicitum aut mortale judicare, nisi primo statim intuitu certò & sine formidine cognoscat esse tale: neque debet ullo modo in longiori earum rerum examine se detinere: sed tanquam certum sibi persuadere potest, securè se credere posse, non esse illicitum vel mortale: cùm enim in rebus etiam clarissimis, in quibus nec umbra peccati est, gravem malitiam apprehendat, intolerabile profectò videtur, pro peccato ipsi habendum esse, quod ut tale vanè apprehendit. Bonac. *de pec. D. 2. q. 4. p. 8. §. Quintum remedium.* Sanch. *l. 1. Mor. c. 10. n. 82.* Palaus *T. 1. tr. 1. D. 4. p. 2. n. 2.* Laym. *l. 1. tr. 1. c. 6. n. 2. versu II. & alij.*

201. III. Scrupulosus maximè ad se pertinere id putet, quod suprà *n. 12. & seq.* dixi, videlicet neminem peccare, nisi eo tempore, quo operatur, aliquo modo advertat malitiam: imò (quod *n. 26.* dixi) ut mortaliter peccet, necessarium esse, ut determinatè nôrit & occurrat, malitiam esse gravem: cùm enim scrupulosus timoratæ conscientiæ etiam umbram peccati horreat, non est ulla ratione credibile, eum rem, expressè cognitam ut moraliter malam, esse prosecuturum. Et ideo dum scrupulus angit, nec consilium suppetit, potest liberè agere, quod vult, modò certum non sit & evidens, id esse peccatum, & quidem grave.

202. IV. Qui valde scrupulosus est, non debet quidquam mortale judicare, nisi jurare audeat, id tale esse. Bonac. Sanch. Palaus. *ll. cc.* Etsi in hoc casu contingat, illum reipsa errare, & aliquid illicitum facere, non tamen peccabit: neque ideo se hoc metu angere debet.

203. V. Inter sensum & consensum magnum est discrimen. Si quis ergo sentiat turpem motum aut cogitationem, non continuò damnandus est peccati, dum motus ille rationem prævenit: imò verò neque tunc peccatum est, si, postquam ratio ejus malitiam etiam perfectè novit, molestus sit, & displiceat voluntati: tantùm hoc abest, ut etiam sit materia & seminarium magni apud DEUM meriti. Neque refert, eum diutiùs durare, modò voluntas resistat: neque enim in nostra potestate est, hos motus ita repellere, ut vel statim desinant, vel nunquam ampliùs, cùm desierint, redeant: sicut in nostra potestate est, ijs durantibus non consentire. Quodsi tamen voluntas ejusmodi motibus & suggestionibus, cùm potest, non resistat, jam ingressa est territorium peccati: & quidem si ratio attentione & consideratione aliarum rerum impediatur, delectatio dicitur subreptitia, nec ob defectum advertentiæ limites culpæ venialis excedit. Sed hæc diu durare non solet, cùm rationem objecto suo quasi excitet. Si ergo adest plena advertentia, neque tamen voluntas statim contra eam suggestionem insurgit, sed pigritiâ sinit motum illum aliquâ temporis morâ extendi, absque tamen probabili periculo consentiendi, adhuc tantum veniale est, majus tamen vel minus pro ratione negligentiæ. Sub hæc si accedat plenus voluntatis consensus, jam est peccatum grave: imò

etiam

etiam tunc, quando voluntas, cùm facilè possit, nec ulla causa justa adsit, non consentit quidem, neque tamen etiam dissentit, sed oblectationem, quam advertit, sensui permittit; hoc enim dum facit, consentit interpretativè, quod ad peccatum sufficit, ut suprà *n.* 46. dictum est.

204. VI. Scrupulosus, si de facienda Confessione cogitet, id seriò perpendat, quod de modo ejus instituendæ suprà *p.* 1. *n.* 7. *& seqq.* dixi, satis videlicet esse, cum sincera fidelitate in discutienda conscientia diligentiam mediocrem adhibere: summâ & exactissimâ non esse opus: neque Sacramentum illud, quod in hominis medicinam & solatium institutum est, carnificinam esse oportere: adeóque ipsos scrupulos quandoque excusare posse à materiali Confessionis integritate. Ceterùm de nullo alio peccato, quàm quod ab ultima Confessione commisit, ad hoc Sacrum tribunal deferendo cogitet.

205. VII. Quotiescunque homini aliquid vel dicere vel agere volenti, quod ab Ecclesiæ usu, vel majorum nostrorum sensu non dissonat, quódque in DEI Gloriam tendit, occurrit suggestio, dissuadens illud propositum, adductâ vel vanæ gloriæ vel alterius cujuspiam mali fucatâ quâdam ratione, tum ad DEUM est elevanda mens, &, si quidem dictum illud vel factum ad ejus gloriam spectare videatur, vel certè non esse contrarium; rectà adversus ejusmodi cogitationem tendendum erit, & obstrepenti nobis inimico cum S. Bernardo respondendum: *neque propter te cœpi, neque propter te desinam.*

§. IV.

Regulæ pro conscientia scrupulosa circa præterita.

206. Regula I. Dubia scrupulosorum in meliorem partem sunt explicanda: si enim in dubio favetur libertati possidenti, æquum est, ut idem etiam in scrupulis fiat. Sanch. *n.* 84. Bonac. §. *Tertium est.* Si ergo scrupulus occurrat de re aliqua præterita, an scilicet consenserit cogitationi turpi, blasphemiæ, invidiæ &c. scrupulosus, nisi certò ei & absque investigatione constet, non reputet se consensisse, & peccâsse mortaliter: imò valde scrupulosus non debet judicare, se plenum consensum dedisse, nisi jurare audeat, se dedisse. Sanch. *n.* 82. Palaus *l. c.* ob rationem *sup. n.* 201. indicatam.

207. II. Si scrupulosus in suis functionibus bene peragendis diligentiam saltem mediocrem adhibuit, neque certò, aut rationabiliter scit, se à tali consuetudine defeciisse, aut aliquid intermisisse, credat, se suo officio satisfeciisse. Unde non confitebitur necessariò, nisi ea, quæ scit esse, & commissa, & simul mortalia, neque unquam hactenus pœnitentiæ clavibus esse subjecta. Sanch. *n.* 84. *& seqq.* Laym. *versu VI.* Palaus *n.* 4. imò & quivis alius non scrupulosus hoc potest facere, & expedit. Adde scrupulosum non teneri tale quid confiteri, nisi jurare audeat, ea, quæ commisit, & fuisse peccata mortalia in se, & se plenè consensisse, & nunquam confessum esse. Confessiones ergo præteritas non repetet, neque instituet generales: sed ubi

semel

semel vel Confessarii vel etiam suo, saltem probabili, judicio judicavit, integrè se confessum esse, acquiescet (quod etiam non scrupuloso serviet) ad quod etiam tenebitur: alioqui infamabit Sacrum Pœnitentiæ Tribunal, & vehementer odiosum reddet. Sancius *D.41. n.20.* & impiè imò etiam indignè de DEO sentiet, dum apprehendet, eum, etiam suppositâ pœnitentiâ, peccata non remisisse, quod directè repugnat tum Veritati, tum Fidelitati Divinæ. Similiter dum de recitatis psalmis, de administratione Sacramentorum, de prolata v.g. absolutionis forma &c. anxius est & anceps hæret, credat, se ita egisse, & pergat in opere incepto. Fill. *tr.21. n* 182. Etsi enim alii contrarium eligere debeant, eò quod præceptum orandi, confitendi; &c. sit in possessione, & ideo ipsis tutior pars eligenda sit, hoc tamen tunc solùm intelligendum est, cùm dubium est rationabile, & nulla ipsis probabilis ratio favet: at scrupulosus mera anxietate laborat, nullo fundamento rationabili nixus. Quodsi tamen agarur de præjudicio tertii, seu damno spirituali, & Sacerdos hæsitet, an absolverit, v.g. morti proximum, repetat absolutionem sub conditione vel expressa, vel tacita. Bardi *de Consc. scrupul. c.6. §.4. n.* 12.

208. IIIe Quia tamen scrupulosi sæpe de præteritis peccatis non tam anguntur, quòd putent, se ea non esse confessos, quàm quòd metuant, ne absque sufficienti dolore sint confessi, idcirco sciant, ad Confessionis valorem juxta dicta suprà *p.2. n.38.* sufficere solam attritionem, etiam cognitam ut talem, seu dolorem de peccatis ob eorum turpitudinem, metum gehennæ &c. Hunc verò illos habuisse vel habere, vel ipsa anxietas testatur. Neque ut suprà *p.2.n.13.* dixi, necessarium est, ut dolor ille sit sensibilis, vel valde intensus. Quare nec sensibiliùs, nec intensiùs debet quis de peccatis dolere, quàm de morte v.g. matris: sufficit, si ea detestetur ut contraria DEO. Quid verò facilius est, quàm hunc aut similem affectum ex animo concipere: *vellem, nunquam me peccâsse, quia DEO displicet: quia pœnam à DEO infligendâ merui* &c. De proposito emendationis non est scrupulosè metuendum: etsi enim expressum non concipiatur, satìs tamen jam includitur in prædicto actu. Stultum igitur est, torquere se, & velle scire, an talem dolorem certò habuerit; an ritè omnia peccata sit confessus, & similia, quæ sine speciali revelatione divina infallibiliter sciri non possunt. Videatur Bresser. *c.6.n.66.*

209. IV. Scrupulosus potest sibi peculiariter applicare regulas illas, quas suprà pro conscientia maximè verò pro probabili dedi: eæ enim multò magìs ipsi servient, quàm reliquis.

§. V.

Regulæ pro conscientia scrupulosa, non timorata.

210. Inter scrupulosos reperiuntur nonnulli, qui sunt conscientiæ minimè timoratæ, sed satìs laxæ: hi fere nullo unquam circa agenda metu anguntur, sed solùm circa præterita & commissa; iis enim postquam aliquid contra rectam rationem

tionem admiserunt, conscientia statim quasi à tergo instat, & continuò instar importuni monitoris inclamat: quid? & cur hoc feciſti? idque ex proprio suo officio; ejus enim est, accusare & reprehendere: quod maximè ad præterita spectat. Unde dicimur habere remorsum conscientiæ, id est, agnoscere, nos malè fecisse, peccâsse &c. Quia verò hi nondum omnem DEI timorem abjecerunt, (vellent enim à se DEUM non esse offensum) idcirco valde soliciti sunt de mancello, quo sua facta tegere possint, & excusare. Vident enimvero materiam & subjectum culpæ, & ideo timent, anguntúrque. Felices sanè! si de cavenda culpa æquè ac excusanda laborarent.

211. Ceterùm, qui ejusmodi sunt, ferè non habent alias suarum operationum Regulas, quàm reliqui non scrupulosi. Bonac. *de pec. D. 2. q. 4. p. 8. n. 4.* Sanch. *l. 1. Mor. c. 10. n. 86.* & præter eas, timorem DEI, non illum quidem, quem servilem appellant, & habent, qui nisi metus mali, aut gehennæ esset, neque se in officio continerent, neque pluris fortè facerent peccata, quàm crepitum digiti: sed illum, quem filialem vocant, & habent, qui peccata fugiunt, quia timent, ne per ea DEUM offendant, ejúsque odium & indignationem incurrant. Hinc qui tales sunt, de præteritis se accusent, & deinceps suomet damno discant esse cautiores: &, si ita ancipites hæreant, ut nequeant se determinare in alterutram partem, referant, quod egerunt, ut dubium: salva enim tunc res est: neque postea, si animadvertant esse certum, tenentur illud iteratò in Confessione explicare, ut suprà *n. 170.* dixi.

R. P. Stoz Trib. Pœnit.

§. VI.

Regulæ pro confessario, vel directore scrupulosi.

212. Is servanda omnino curet ea, quæ hactenus pro remedijs scrupulorum dicta sunt: & insuper ex ijs suas & ipse Regulas sequentes colligat. Regula I. Ante omnia necesse est, ut, qui scrupulosum directurus est, agnoscat eum verè scrupulosum esse: quo deprehenso videat, num idem sit timoratæ conscientiæ, vel laxæ: unde, & quâ origine hoc malum sit ortum: hoc enim ignorato non possunt non omnia plena esse periculi: ferè sicut si medicus corporalis neque morbum, neque morbi causas & originem sciat, & tamen applicet medicamenta, non potest curatio non esse proximè periculum.

213. II. Curabit, ne in hoc morbo tollendo impatientiæ succumbat; si enim ullibi forti & constanti patientia est opus, hîc sanè est: non enim immeritò Cajetanus alicubi exclamat: væ! væ! Confessario habenti verum scrupulosum.

214. III. Confessarius, vel alius vir doctus dux scrupulosi, gerat se instar oraculi Delphici auctoritativè, & resolutè respondendo, sine ulla hæsitatione, ne timidiùs loquendo scrupulos augeat: nec responsionis suæ ullam rationem aut probationem adferet. Illi autem omnium optimè scrupulos eximere nôrunt, qui ipsi aliquando ijs agitati sunt. Hac de causa DEUS quandoque viros magnos, ad salutem plurium destinatos, aliquamdiu scrupulis exerceri passus est, ut alios possent juvare: cujus exemplum habemus in nostro P. Jacobo Alvarez, qui

postquam scrupulis, quibus mirum in modum per annos complures vexatus est, liberatus est, quid pro salute animarum egerit, nôrunt, qui ejus vitam legerunt.

215. IV. Non solùm intra, sed etiam extra Confessionem sæpe non admittat scrupulosum ad aperiendos scrupulos, quos vellet etiam consilij capiendi causâ exponere: imò reprehendat, & jubeat, ne scrupulos aperiat: nisi enim hoc faciat, nunquam finem imponet scrupulis. Bonac. *de pecc. D. 2. q. 4. p. 8. n. 3. §. addo denique.*

216. V. Non permittat scrupuloso Confessiones generales, absque evidenti necessitate; illique persuadeat, ut à peccatorum præteritorum memoria perinde ac à dæmonis suggestione abhorreat: non enim hæc tam frequens peccatorum repetitio & recordatio remedium est, sed seminarium scrupulorum. Cogitationes turpes, infidelitatis, blasphemiæ &c. si semel aut iterum audire velit confessarius, judicans, id ad curationem & consolationem pœnitentis conferre, id faciat, sed unà persuadeat pœnitenti, se non in ordine ad Confessionem, sed solùm id ad consilium permittere, si non sint certa peccata.

217. VI. Interdum etiam, si quis præter scrupulos nullam aliam ad Confessionem materiam adferat, sine absolutione eum ad Sacram Evchariſtiam dimittat.

218. VII. Dubia & hæsitationes scrupulorum semper in benigniorem partem interpretetur, memor doctrinæ suprà traditæ, quòd dubia, quæ ab alijs confitenda sunt, à scrupuloso non sint: & dubia, quæ in alijs fortè peccata censentur, in scrupuloso non præsumantur; interrogationes minutiores, & fortassis pro alijs necessarias ad peccatorum species cognoscendas, non inculcet. Requiritur prudentia Confessoris, ne nimiùm pœnitentem torqueat alijs & alijs interrogationibus minutissimis, sciens, quòd nunquam ita exactè illum examinabit, ut ab alio doctiori non possit ulteriùs interrogari: sicut etiam ex parte pœnitentis prudentia requiritur, ne se in examine conscientiæ nimiùm vexet, sed humano examine sit contentus: quod cùm etiam ad non scrupulosos pertineat, quid non de scrupulosis dicemus?

219. VIII. Promittat, se pro eo, si obsequatur, ad DEI tribunal responsurum, quod nonnunquam (sed non temerè) faciunt exercitati & spirituales Superiores pro conditione, & necessitate Personarum.

220. IX. Eò inducat scrupulosum, ut animo sit paratus ad parendum cœcâ obedientiâ, vel saltem ad conandum ita parere: quodsi non faciat, pro incurabili illum habeat.

221. X. Eum DEO sæpe commendet; erigat animo; interdum etiam paulò asperiùs reprehendat, & dimittat, si quando consilio dato nolit acquiescere.

222. XI. Si quando inciderit in scrupulosum laxæ conscientiæ, eum ad timorem DEI, ad frequentes item Confessiones & Communiones adducat. Interim tamen, si verè scrupulosus est, non est cum illo tam severè, quàm cum alijs agendum, sed regulæ prædictæ cum eodem benevolè & prudenter sunt observandæ: alioqui facilè propter molestiam, quam etiam ejusmodi scrupulosus sentit, & pro-

& propter laxam conscientiam, quâ laborat, omnem confessarij curationem fugiet, peribitque.

223. Sed enim quia mentionem conscientiæ scrupulosæ & laxæ fecimus, placet pauca adferre, quæ faciant ad indicandum discrimen inter scrupulosum & laxum. Itaque

XII. Indicia illa ex varijs desumuntur. Et I. quidem ex comparatione aliorum hominum: qui enim spernit, & pro nihilo habet, quæ alij prudentes & boni viri communiter sibi religioni ducunt, laxus est: qui verò timet, quæ alij flocci faciunt, scrupulosus. II. Ex credulitate vel incredulitate: qui enim concionatoribus non credit, eorum reprehensiones, ut immodicas exaggerationes spernit: laxus est: econtra qui confessarijs, aut alijs viris doctis ac bonis, factum excusantibus non credit, scrupulosus. III. Ex interrogationibus: qui enim proprio confisus judicio procedere solet, non adeò doctus, nemine consulto, laxus est: qui verò in rebus etiam claris dubitat, sibique difficilibus alios atque alios identidem consulit, scrupulosus. IV. Ex modo confitendi: qui enim non satis accuratè speciem & numerum peccatorum exprimit, laxus est; qui verò hæsitanter, perturbatè, dubiè &c. confitetur, idem sæpiùs repetens, sibi nunquam satisfaciens, scrupulosus. V. Ex modo agendi: nam præcipitanter & inconsideratè progredi in rebus incertis & periculosis, indicium est laxitatis; econtra non acquiescere probabili doctrinæ Theologorum, sed semper evidentias & demonstrationes quærere, est indicium scrupulositatis. VI. Ex modo orandi. Nam qui velociter & vagè præscriptas preces deproperat, sæpiùs interrumpendo, circumspiciendo, colloquendo &c. laxus est: qui verò anxiè precatur, sæpius subsistit, eadem repetit, scrupulosus. Præter has conscientias datur alia, nimirum Timorata, cujus differentiam à ceteris facilè colliges ex dictis.

224. XIII. Sunt & alia scrupulorum remedia, quæ Spiritus Sanctus docebit; sine cujus gratia neque remedia hæc, neque consilia scrupuloso sunt profutura. Jam verò hæc, quæ hactenus pro Instructione Pœnitentium, velut Reorum, ad Sacrum Fori interni Tribunal accommodo diximus, sufficiant ad majorem illius *Agni immaculati*, qui suo nos pretioso sanguine à peccatis lavit, & eripuit à ventura ira, gloriam & honorem.

P. S
Hib.
Poeni
E
5

TRIBUNALIS POENITENTIÆ

LIBER POSTERIOR

DE CONFESSARIO UT JUDICE.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

P S
Poeni

LIBER POSTERIOR
De
CONFESSARIO UT JUDICE.
PRÆFATIO.

DEduxerat Autor priorem Librum de *Tribunali Pœnitentiæ* ad calcem; jámque se accingebat ad posteriorem quoque conficiendum; sed quia præmatura mors è manu calamum excussit, & in ipso primo limine scribendi simul & vivendi finem fecit, labor iste ex Superiorum voluntate ad me devolutus est. Autoris ergo vestigia si non pari passu & stylo assequor, prosequor tamen; & quæ multi multis, ego paucis complector, ut occupatis etiam Lectoribus consultum sit.

1. Sicut autem quilibet alius Judex est & dicitur Vir bonus *l. Continuus. 137. §. 2. ff. de V. O.* ita & Confessarius, cùm ipse quoque sit Judex, rectè definiri potest & dici, esse Vir bonus, sacerdotali Ordine, Approbatione, & Jurisdictione legitima præditus ad solvendum & ligandum in foro Sacramentali. Omnia, quæ ad gravissimum æquè ac sanctissimum hoc munus spectant, ad quatuor Quæstiones contraho, quibus velut columnis quatuor innititur ex ipsius parte. *Tribunal Pœnitentiæ.* I. est de Qualitatibus. II. de Potestate. III. de Officio. & IV. de Obligationibus Confessarii.

QUÆSTIO I.

De Qualitatibus Confessarij.

2. PRæcipuæ, quæ ad Confessarium, ut suo officio ritè fungi possit, spectant Qualitates, sunt Probitas, Scientia, & Prudentia.

ARTICULUS I.

De Probitate Confessarij.

3. De fide est, ad validam Sacramenti tum Pœnitentiæ, tum etiam reliquorum administrationem neque fidem, neque probitatem in ministro requiri. Ita definitum est in Concil. Tridentino *Sess. 7. can. 4. de bapt.* & *can. 12. de Sacram. in genere.* Nihilominus tamen quia Sacerdos in hac administratione specialiter subit personam Christi, ita ut actiones Ministri censeantur moraliter esse eædem cum actionibus Christi, idcirco omnino convenit, ut quemadmodum actiones Christi sunt sanctissimæ, ita etiam actiones Ministri seu Vicarij Christi sint sanctæ, id est, ut Minister eas pro Christo exercens sit in statu gratiæ, & perfectæ consummatæque virtutis; ne dum alias animas Christo lucrari conatur, ipse suæ detrimentum patiatur. Quid hoc ipsi proderit? Certè licèt universim status sacerdotalis magnam vitæ innocentiam exigat, tamen Confessarij munus præcipuam postulat morum probitatem, ne vel indignè Sacramentum administret; vel semet, ut dixi, in discrimen conjiciat tot, tam gravibus, tam contagiosis flagitijs audiendis; vel pœnitentes ipsi sua peccata committere diffidant illi, quem noverint vel iisdem flagitijs implicatum, vel in ebrietate quidvis effutire, vel, quod omnium gravissimum est, ad turpitudinem etiam incitare solitum. Studeant ergo præ cæteris Christianæ perfectioni, & innoxiè tractabunt Sacramentum, quod alioqui sæpe solet esse periculosum parùm probis & perfectis.

4. Sed quid? licétne à Ministro peccatore Sacramentum petere? suppono autem ex materia de charitate I. non esse licitum, ab altero petere actionem intrinsecè malam, hoc est, talem, quæ ab illo sine peccato fieri non potest: hoc enim est alterum ad peccatum inducere. Econtra verò II. esse licitum, actionem, quæ ab altero bene vel malè fieri potest, ab eodem petere ob magnam meam utilitatem, vel necessitatem; non enim tunc induco alterum ad peccatum, sed ab eo peto rem licitam, & simul permitto, ut ille eam faciat illicitè. Ratio hujus est, quia meum Jus non debet ob alterius malitiam impediri. Sic possum à fure meum librum repetere, etsi nôrim, eum etiam cum juramento negaturum, se habere &c.

5. His principijs bene attentis & perpensis illicitum est I. petere à malo Ministro Sacramentum, cujus administratio non possit hîc & nunc ab eo fieri sine peccato. Ratio patet *ex præced. num.* 4.

6. Illicitum II. extra casum magnæ utilitatis aut necessitatis petere à malo Ministro Pœnitentiæ, aut cujuscunque alterius Sacramenti administrationem, quam bene potest, sed prævidetur malè facturus. Est communis. Et ratio est, quia

quia sine causa non licèt, ne quidem indirectè, dare proximo occasionem peccandi.

7. Licitum verò est III. in casu extremæ, imò etiam gravis necessitatis, aut magnæ utilitatis petere Sacramentum à malo Ministro; quia pono, illum in tali casu posse, si velit, licitè Sacramentum administrare: quòd ergo illicitè administret, illius malitiâ accidit, ob quam ego non debeo magna mea utilitate privari; multò minùs æternùm perire, si eo Sacramento extremè egeam.

8. Hinc ergo si duo sint Confessarij, & mihi constet, unum eorum in peccato administraturum Sacramentum Pœnitentiæ, teneor adire alterum, etsi sit meus Confessarius ordinarius, aut etiam Parochus. Non enim tanti momenti est mutare Confessarium, ut non teneat propterea illi, etiam indirectè, non dare occasionem peccandi. Secus esset, si nullus alius adesset Confessarius, & ego versarer in periculo vitæ: tunc enim omnino possem, imò etiam tenerer ab illo petere Sacramentum.

9. Ad hoc ut liceat à malo Ministro Sacramentum petere, parùm refert, quòd jam antè ad eam ministrationem paratus sit, si quidem cum eadem mea commoditate non possim habere Ministrum, licitè mihi ministraturum Sacramentum: si enim possim habere talem, teneor eo uti, sive dein ipse ex officio teneatur conferre Sacramentum, sive non. Et ita id suadet tum charitas erga proximum, quæ unumquemque obligat, ut suo proximo non det sine causa occasionem peccandi; tum etiam reverentia Sacramento debita: si enim cum æquali mea utilitate possum facere, ut Sacramentum dignè tractetur, ratio naturalis videtur dictare, id esse faciendum. Suar. *p.* 3. *T.* 4. *D.* 28. *s.* 2. *n.* 2.

10. Est hîc valde bene notandum, non esse curiosè, nec studiosè aut scrupulosè inquirendum in actiones, & vitam Confessarij, & examinandum, an sit bene dispositus, vel non: hoc enim sine gravi ipsius injuria fieri non potest. Et licèt rectà videam, eum à patrato scelere properare ad Sacramentum ministrandum, bene tamen de eo præsumere possum, & cogitare, illum, cùm primùm ab eo petitur Sacramentum, conteri, & bene esse dispositum.

ARTICULUS II.

De Scientia Confessarij.

11. Si Medicus vel Advocatus imperitus graviter peccat, morbi vel causæ alicujus temporalis curam suscipiendo, atque ita hominem in periculum vitæ aut facultatum conjiciendo; tantò gravius crimen erit, animarum curam sine competenti Scientia suscipere, quantò major est æternæ salutis, quàm vitæ & facultatum jactura. Quapropter omnes uno consensu docent, eum mortaliter delinquere, qui confessionibus audiendis se exponit, nondum debitâ scientiâ instructus. Videndum igitur, quanta doctrina requiratur, ad munus hoc tutâ conscientiâ obeundum.

12. Quoniam autem Confessarius in hoc Sacramento triplex officium gerit, Judicis, Medici, & Doctoris, & quâ Judex dijudicare debet conscientiam pœnitentis, in quo statu hactenus fuerit, in quo nunc sit: quâ Medicus præscribere

spiritualia medicamenta, curandis vitijs & tentationibus idonea: quâ Doctor instruere pœnitentem in rebus scitu necessarijs, sive ad fidem, sive ad mores pertineant: sequitur perfectum Confessarium triplici doctrinâ instructum esse debere; Theologico-practicâ ad peccatorum discretionem; Jure Canonico ad censuras & reservationes dignoscendas; & demum rerum spiritualium notitiâ pro remediis vitiorum ac tentationum præscribendis.

13. In particulari, ut Judex scire debet I. quæ sit materia & forma hujus Judicij: de priori in præcedentibus abunde actum: de posteriori, nempe de forma, dicetur infrà *n. 79. & seqq.* II. an non sit à licito hujus Judicij exercitio impeditus aliqua censura vel irregularitate. III. In quæ peccata & personas se extendat illius Jurisdictio: ex quo capite requiritur scientia casuum reservatorum superiori Judici: perinde sicut Judici in foro externo constare debet, quæ causæ spectent ad ejus tribunal. IV. quæ & quàm congruæ pœnitentiæ vindicativæ sint imponendæ. V. An pœnitens sit rectè dispositus ad sententiam absolutionis validè & licitè recipiendam, ne detur Sanctum canibus. VI. an & quas pœnitens habeat obligationes, de quibus implendus sit commonefaciendus. VII. casus faciliores & crebriores: de abstrusioribus verò ut possit dubitare, & animadversa difficultate judicium suspendere, donec libros vel doctiores consulat: quod quidem tunc faciendum est, si valor Sacramenti aut fructus inde pendeat, v. g. si dubitet, an sit casus reservatus; an injungenda restitutio; an occasio deserenda &c. quo eventu vel differre debet absolutionem, donec dubium resolvatur, pœnitente redire jusso: interim aliam precationem super eum dicendo loco absolutionis, ne notetur dilatio; vel pœnitens ita disponendus, ut spondeat præstare, quod re discussa præstandum intellexerit. In alijs verò dubijs an hoc vel illud mortale sit, non tenetur alios consulere, nec absolutionem differre: quia non est opus de singulis peccatis judicium ferre: modò in fine confessionis de toto statu pœnitentis judicium ferat, sítne magnus peccator, an mediocris, an levis. Ita Suar. *num. 2. & 3.* Tann. *T. 4. D. 6. q. 9. num. 98.* Reginald. *l. 1. num. 147.* neque enim credibile est, Christum tam exactum, & moraliter impossibile judicium requisivisse: quomodo enim Confessarius statim ex tempore judicabit de quolibet actu, num sit mortalis vel venialis? de quo Doctores toties & tam graviter altercantur, quódque à tam multis circumstantijs pendet.

14. Ut Medicus tenetur scire spirituales animæ morbos, eorúmque causas & fontes exactè nôsse; alioqui nec medicamenta congrua præscribere poterit. Denique ut Doctor debet callere modum, quo pœnitens sit instruendus, si quidem egeat: si enim hic sit doctus, & aliunde jam bene instructus, poterit Confessarius hoc labore supersedere.

15. Non est autem simpliciter necessarium, ut Confessarius hæc omnia per seipsum sciat: sicut enim in alijs officijs Magistratuum tam civilium, quàm Ecclesiasticorum sufficit, adjunctos habere consiliarios, quorum doctrinâ juventur; ita Confessarius defectum suæ scientiæ alieno

alieno consilio poterit supplere, dummodo ad manum habeat libros aut viros doctos, quos consulat. Quia verò nemo alium consulit, nisi dubitet, & nemo dubitat, nisi aliqua ratio difficultatis appareat; tantùm saltem doctrinæ habeat oportet, ut difficultatem cernere, & orto dubio ad alios consulendos impelli queat: quod fit, si saltem aliquid audierit, vel legerit, etsi distinctè non recordetur, quid dicendum.

16. Ceterùm iis, qui operam audiendis confessionibus dabunt, solatio potest esse illud, quod Elamas in Meth. 1. p. c. 7. §. 4. tradit, eum ad hoc munus satìs doctum esse, qui integram summam casuum saltem unius Doctoris Catholici vel in scholis audierit, vel accuratè & diligenter legerit, vel subinde repetiverit: quia in talibus summis, quantùm fieri potest, omnes materiæ casuisticæ tractari solent. Nec adeo requiritur summa scientia; nam scholastici nimis subtiliter omnia rimantur, ubique dubitant, & objectiones movent, nec acquiescunt nisi in evidentibus, cujusmodi in re morali vix haberi possunt: unde fiunt perplexi & hæsitabundi, & se aliosque implicant. Unde fit, ut mediocriter docti, sed libera mente & sereno judicio præditi, plerumque hoc munus melius & fructuosius obeant, quam doctissimi quique: non enim oportet in hoc judicio nimis subtiliter excutere, sed crasso modo, ut ait Victoria *in summa n.* 120. Inspiciatur praxis Ecclesiæ, quales exponantur Confessarii; certè non omnes doctissimi. Num ideo damnabimus omnes Prælatos Ecclesiæ, quòd tales Confessarios constituant. Intueamur etiam bonitatem & clementiam Christi, quia non voluit instituere carnificinam animarum, ut ait Trident. *Sess.* 14. *c.* 5. & cùm præsciret, quotidianam fore hujus Sacramenti necessitatem & usum, paucos verò eximiè doctos repertum iri, utique tam exactam doctrinam non exegit: si qui errores committantur, per invincibilem ignorantiam bona fides excusabit.

17. Si quis de seipso dubiter, an sufficienter sit doctus pro audiendis confessionibus, acquiescat judicio Episcopi, vel alterius Superioris; in dubio enim standum esse judicio Superioris, communiter docent: quod tamen cum grano salis accipiendum est; si Superior sit doctus & prudens, ut advertit Tann. *D. 6. q. 9. d. 5. n.* 96. indocti enim & imprudentis Superioris arbitrio non tutò fiditur, cùm non sit eorum officium de doctrina judicium ferre, quatenus præcisè Superiores sunt, sed quatenus viri docti, prudentes & boni. Experimento enim constat, Superiores quosdam in deputandis Confessariis graviter errare, dum homines prorsus ineptos exponunt. Sed si necessitas exigat, præstat, qualemcunque, quàm nullum, pastorem populo præficere. In tanta tamen Religiosorum copia omne periculum, quod ab indoctis pastoribus oriri potest, videtur facilè caveri posse. Pro articulo verò mortis quilibet satìs doctus est, modò essentialia Sacramentorum, quæ in illo articulo ministrari solent, ac debent, nôrit.

ARTICULUS III.

De Prudentia Confessarii.

18. Doctrinæ accedere debet Prudentia, ne quis doctrinâ abutatur, ut sæpe con-

contingit: siquidem scientia tradit tantùm generalia præcepta, variè variis applicanda, pro diversitate circumstantiarum, quas Prudentia considerat: quod enim absolutè per se bonum est, mutatis circumstantiis redditur malum, vel econtra. Si verò in ulla re Prudentiâ opus est, tunc maximè opus est, cum confessiones audiendæ sunt: est enim, ut S. Gregorius in pastorali ait, ars artium regimen animarum. Consistit autem Prudentia, quoad præsentem materiam, in sequentibus fere punctis.

19. I. Ut interroget de peccatis, non de fabulis aut aliis mundanis: qui enim ad peccata Sacerdoti aperienda & expianda venit, non est superiis, quæ ad ea non pertinent, aut in alterius infamiam culpabili detractione cedunt, interrogandus. Navar. *in Cap. 1. de pœnit. dist. 6. §. Diligens. n. 2.* Henriq. *l. 6. c. 17. n. 6.* ubi notandi sunt illi, qui cum filiis confessionum, quolibet octiduo vel sæpiùs suam expiantibus conscientiam, longissimum consumunt tempus: non enim id videtur fieri posse, quin multa misceantur, quæ ad sacrum Pœnitentiæ Tribunal non pertinent: extra illud hæc tractentur, & sæpe non dabitur causa variorum de ejusmodi confessionibus sermonum.

20. II. Ut non interroget, nisi de consuetis peccatis, & quæ communiter sunt nota: quærere enim de inconsuetis, & enormibus, nisi generatim, & à longinquo, & per circumlocutionem, nocet confitenti: quia sæpe discit mala, quæ nescit. Navar. *n. 3.* Et ideo ad ea non descendat, quibus vel talis ætas vel status non solet esse obnoxius; vel quorum ipsimet pœnitentes aliquod indicium non præbuerunt, v. g. si dixerint, se turpibus cogitationibus fuisse delectatos, jure quæri potest, an non etiam turpia miscuerint colloquia; &, si miscuerint, an non etiam talia fecerint, aut facere concupiverint: quidam enim verecundi sponte ista non produnt, officio suo se satisfacere rati, si occasionem interrogandi præbeant. Sic etiam viri honorati non sunt examinandi de furtis, adulteriis, homicidiis &c.

21. III. Ut non sit nimius aut curiosus, sed quàm cautissimus, & circumspectissimus, præsertim cùm de peccatis carnalibus est sermo: cùm enim universim nihil faciendum sit cum scandalo, *cap. Nihil. de præscript.* & *cap. 2. de operis novi nunt.* id vel maximè cavendum est eo loco, & tempore, quo spirituale animæ negotium tractatur. Certè Confessarius, cùm sit DEI adjutor, potiùs id agere debet, ut tollat peccata, quàm ut augeat; & cùm sit etiam Pater spiritualis, ut filios suos transferat in adoptionem filiorum DEI, non ut incautè fiant filii perditionis. Itaque non descendet nimis ad particulares circumstantias peccatorum carnalium: sufficit habere perspectam speciem peccati, & circumstantias, quæ cadunt sub specialem prohibitionem, & verbis, quàm potest fieri, honestissimis & modestissimis: qui enim alium interrogandi modum tenent, non tam Confessarii sunt, quàm, ut Angelus vocat, contaminatores confessionis, & sæpissimè peccant mortaliter oblectando se de ejusmodi interrogatis. Hinc Confessarius, si fœmina confiteatur se extra vas debitum fuisse cognitam, prudenter faciet, si nec ipse ulteriùs (modò sciat, non fuisse concubitum præposterum; hic enim ad Sodomiam

miam, cùm spectet, utique cognoscendus, ut peccatum ipsum rectè intelligatur) quidquam interroget de modo procurandæ illius pollutionis, nec permittat pœnitenti ejus modos nimis enucleatè explicare: dicatei potiùs, ut secum cogitet verosimilem numerum, quoties procurata sit pollutio, omissis minutioribus circumstantiis, & uno verbo explicet, toties pollutionem commisi: & sic in peccato mollitiei, & aliis similibus faciendum est. Neque verò quis dicat, pœnitentem putaturum, se non satisfeciſſe, & ideo mœstum, omni consolatione vacuum è confessionali rediturum: si enim Confessarius docuerit ipsum, sufficere, quòd peccatorum species exprimatur, neque necesse esse, omnes modos peccandi obscænos aperire, ponet suam ignorantiam, unde nascebatur desolatio sive tristitia, eique succèdet consolatio dulcissima. Videri de hac re possunt Fagund. 3. *præcept. Eccles. l.* 4. *c.* 2. *n.* 8. Coninch. *D.* 7. *d.* 7. *n.* 56. Tanner. *D.* 6. *q.* 7. *n.* 63. *& 93.* Laym. *l.* 5. *tr.* 6. *c.* 13. *n.* 8.

22. IV. Cùm verò, aliquod grave aut turpe peccatum ab ipso (nempe pœnitente) audierit, nulla signa admirationis, abominationis, aut pavoris ostendat, veluti spuendo, vel se cruce signando, vel seipsum commòvendo, quin potiùs, ac si nihil audiret, usque ad finem confessionis dissimulet, & tunc, cùm jam velit pœnitentiam imponere, peccatorum gravitatem, & deformitatem exponat.

23. V. Ut non sit præceps in judicio ferendo: nec statim pœnitentibus restitutiones, vel alias obligationes imponat: neque temerè ab iis liberos pronuntiet, donec rem bene perpenderit, sumpto etiam spatio deliberandi, si clarè verum non perspiciat.

24. VI. Ut sit cautus in fide adhibenda pœnitenti: quamvis enim, ut tritum habet axioma, ut plurimùm illi credendum sit, tam pro se, quàm contra se loquenti, cùm rei simul, & Testis personam sustineat; tamen si argumentis moraliter certis deprehendatur mendacium, non debet ei Confessarius credere. Bonac. *de pœnit. D.* 5. *s.* 2. *p.* 2. §. 1. *n.* 8. Suar. *T.* 4. *D.* 32. *s.* 3. *n.* 9. Hæc & plura alia Prudentia docebit Confessarium, qui ea facilè deprehendet partim ex dictis, partim ex dicendis adhuc.

ARTICULUS IV.

De quibusdam aliis Confessarii virtutibus.

25. Tres adhuc præcipuæ Virtutes sunt, quibus oportet Confessarium instructum esse, & conspicuum, ut officium suum cum fructu, imò & cum ædificatione obeat. I. est Mansuetudo: cùm enim, ut Granad. apud solertissimum P. Georg. Gobat *in Alphab. Confess. n.* 324. ait, ad Sacramentum Pœnitentiæ accedere sit unum ex difficilioribus, quæ in lege gratiæ præcipiuntur, reddi debent, quoad fieri potest, minùs difficilia, quæ ad ipsius *usum seu susceptionem spectant*: dummodo ista lenitas verâ, non dubiâ aut apparente tantùm probabilitate nitatur. Itaque aliter cum timidis & scrupulosis, aliter cum duris & laxis agendum est: universim tamen abstinendum est ab increpationibus, & exprobrationibus, signis displicentiæ & admirationis, asperis interrogationibus, severis admonitionibus, multò magis

magìs à verbis contumelioſis &c. ne fortè pœnitentes deterriti cetera peccata ſacrilegè taceant, nec meliùs ſe abſolvi permittant, & unius Confeſſarii vitio confeſſionem habeant odioſam; & Confeſſarius, qui debuiſſet eſſe cauſa ſalutis, fiat occaſio æternæ damnationis. Sæpe tamen objurgationes non ſunt omittendæ; duri enim & laxi terrendi ſunt: timidi verò & ſcrupuloſi conſolandi. Omnibus tamen Confeſſarius ordinariè ſe benignum & humanum (non tamen familiarem, præſertim fœminis) exhibeat, ne ſua auctoritate per ſe ſatìs gravem, ut jam monui, exaſperet confeſſionem. Cogitet, ſe gerere perſonam Chriſti, qui pœnitentes blandiſſimè excepit, nec ullo verbo aſperiore objurgavit: ita, ut, quemadmodum non inficetè obſervat Fagund. *in 2. præcept. l.1. a.1.* ex *Luc.24.* priùs, quàm Sacramentum Pœnitentiæ inſtituerit, favum mellis guſtârit, ut labiis adhuc melle madentibus pœnitentiæ amaritiem dulcoraret.

26. II. Eſt Patientia, quâ niſi ſit probè inſtructus, quomodo rudes, præſertim ruſticos, qui ſuâ imperitiâ meritò bilem movere poſſunt, audiet? quomodo ſine neceſſitate non quandoque interpellabit confitentes; imò & in graves, aſperas, & contumelioſas etiam increpationes non erumpet; quomodo ſuperabit moleſtiam prolixæ confeſſionis? præſertim ſi impertinentia, modò non offenſiva alienæ famæ permiſceantur, uſque dum pœnitens ſibi & conſcientiæ ſuæ ſatisfaciat. Neque enim à quolibet exigenda eſt plena diſcretio inter neceſſaria & ſuperflua: neque ſtatim omnes ſatìs inſtrui poſſunt, cùm interea abrupta confeſſione non rarò dimittantur cum magna ſolicitudine, ut ſuum ſtatum non ſufficienter explicârint.

27. III. eſt Charitas. Meminerit Confeſſarius, ſe pœnitentis & Matrem eſſe, & Patrem. Itaque ſicut mater malè affectam filii partem cum ſumma cautela tangit, ne vel minimum dolorem cauſet, ita etiam Confeſſarius cautiſſimè accurabit, ne ſit unguis in ulcere; ſed potiùs id efficiat ſua lenitate, ut pœnitens ſua vulnera non occultet, ſed cum omni animi ſinceritate, humilitate, & fiducia detegat curanda. Ut pater paulò quidem rigidior eſſe poteſt; ſemper tamen paternæ charitatis memor oleum potiùs, quàm acetum vulneri infundet, & verbis ſuaviſſimis peccatores ad ſe alliciet, cum patre cœleſti, qui nullum, quamcunque pervicacem, & gravem peccatorem à ſe repellit, ſed omnes in ſinum ſuæ infinitæ Miſericordiæ benignus admittit, immemor injuriæ, tanquàm à nemine offenſus. Exemplum tantæ benevolentiæ habemus in parabola filii prodigi, qui licèt cum meretricibus ſuam ſubſtantiam abſumpſerit, nihilominus tamen à paternæ clementiæ ſinu non fuit excluſus, ſed verbis ſuaviſſimis ad ſpem miſericordiæ invitatus, & receptus. Eſto ergo in judicando pupillis (peccatoribus) miſericors ut pater, & eris velut filius Altiſſimi obediens, & miſerebitur tui magìs, quàm mater. *Eccl.4.*

QUÆSTIO II.

De Poteſtate Confeſſarii.

28. IN Miniſtro Sacramenti Pœnitentiæ, ſeu Confeſſario præter poteſtatem ordinis, & ſacerdotalem characterem requiritur etiam alia poteſtas, ligandi ani-

nimirum & solvendi; ad cujus rectum usum ferè duo sunt adhuc necessaria: Approbatio, & Jurisdictio.

ARTICULUS I.

De Approbatione Confessarij.

29. Judicium aptitudinis ad confessiones audiendas noluit Ecclesia proprio Sacerdotis arbitrio relinquere, sed Episcoporum discretioni reservavit Concil. Trid. *Sess. 23. cap. 15. de reform.* ubi sic loquitur: Quamvis Presbyteri in sua ordinatione à peccatis absolvendi potestatem accipiant; decernit tamen sancta Synodus, nullum etiam Regularem, posse Confessiones sæcularium, etiam Sacerdotum, audire, nec ad id reputari idoneum, nisi aut parochiale beneficium habeat; aut ab Episcopis per examen, si illis videbitur necessarium, aut aliàs idoneus judicetur; & approbationem, quæ gratis datur, obtineat; privilegijs aut consuetudine quacunque, etiam immemorabili, non obstantibus. Pro cujus Decreti intelligentia ante oculos habenda sunt, quæ sequuntur. Itaque

30. I. Approbatio non est collatio Jurisdictionis seu potestatis absolvendi à peccatis, sed est authenticum testimonium de aptitudine ad Jurisdictionem recipiendam: includítque duos actus ex parte approbantis; unum internum, judicium scilicet probabile de personæ scientia, prudentia &c. Alterum externum, signum scilicet aliquod Judicij illius verbo vel scripto (nihil enim certi præscriptum est) prolatum.

31. II. Sanch. *l. 6. de Matrim. D. 28. n. 20.* Coninch. *de Sacram. D. 8. d. 7. n. 4.* existimant, approbationem essentialiter requiri ad collationem jurisdictionis, adeò ut eâ deficiente nulla sit jurisdictio, & consequenter etiam nulla absolutio: probántque id tum auctoritate Cardinalium, qui sic dicuntur declarâsse mentem Concilij: tum communi stylo juris, quo invalidum censetur, quod dicitur fieri non posse: tollitur enim potestas, sine qua actus, præsertim judicialis, est nullus: Concilium autem dicto loco expresè ait, sine approbatione confessiones audiri non posse.

32. Verùm alij censent, ea verba continere duntaxat sensum merè prohibitivum, ne quis audiat confessiones priùs, quàm sit approbatus; non autem, si secus fiat, sensum irritativum, cùm nulla in ijs sit clausula irritatoria: quam utique Concilium in re tanti momenti non omisisset, si voluisset irritare; sicut *Sess. 24. cap. 9. de reform.* matrimonia clandestina expresè irritavit. Quapropter terminus ille non semper est irritatorius; siquidem stylo juris dicitur, id fieri non posse, quod licitè & jure fieri non potest: ut pluribus in materia de legibus hac super re disceptatur. Declarationes Cardinalium quando non sunt authenticè promulgatæ, volunt illi, non habere vim obligandi, & tales etiam esse præsentes. Unde si quis bona fide existimaret, approbationem non esse necessariam, & audiret tamen confessiones, hæc quidem juxta istos nihilominus valeret, quamvis peccaret, qui scienter eas exciperet, nondum legitimè approbatus: nec à peccato immunis esset, qui etiam scienter confiteretur non approbato; nisi haberet expressum privilegium eligendi Confessarium, quem vellet. Ita quidem

olim discurrere licuit. Sed nunc post declarationem S. D. N. Alexandri VII. particula illa *Non potest* omnino accipienda est in sensu verè irritativo, ita ut invalidè conferatur Jurisdictio illi, qui non est approbatus.

33. III. Est autem hæc Approbatio omnibus Confessarijs necessaria, exceptis paucis, quales sunt I. Parochi, quos Concilium ipsum excipit: hoc enim ipsò, quòd ab Episcopo cura animarum illis committatur, hujus Sacramenti administratio tanquam præcipuè ad eam curam pertinens committitur: atque adeò implicitè ad confessiones audiendas approbantur. Alia est ratio Sacerdotum simplicium, quos Parochi interdum Cooperatores adsciscunt, indoctos, vel improbos. Cùm igitur hoc jus adlegendi Cooperatorem, adimi non possit, quippe frequenter necessarium in magna populi multitudine, cui Parochus sufficere nequit: ne quoslibet assumeret, vetuit eligi, nisi eos, qui essent approbati. II. Confessarij Religiosorum: siquidem Concilium suam ordinationem restrinxit ad confessionem sæcularium. Unde possunt Religiosi cuilibet non approbato, quantum est ex vi hujus Decreti, confiteri: præterquam Moniales, quarum Confessarij ex speciali Gregorij XV. constitutione indigent approbatione Ordinarij. Ratio verò excipiendi Regulares fuit, tum quòd præsumeret Ecclesia, Religiosos non habere conscientias tam intricatas, ut Medico admodum perito opus haberent: tum quòd confideret, Prælatos ipsos satis pro ea, quam in suos gerunt, cura & solicitudine provisuros de idoneis Confessariis. III. Confessarij illorum, qui non adferunt, nisi peccata venialia, in quæ quiliber Sacerdos habet Jurisdictionem, & hoc ipso Approbationem præsuppositam: neque fuit opus facere delectum Judicum in causa tam levi; modò Confessarius vel pœnitens tam doctus sit, ut sciat esse veniale. Eodem modo excipiuntur peccata jam aliàs confessa, & ritè absoluta. Excipiunt aliqui IV. etiam Doctores vel Licentiatos in Theologia, vel Jure Canonico, quibus publicum Universitatum testimonium judicant sufficere, idque sibi videntur colligere ex verbis Concilij disjunctivè loquentis: *vel ab Episcopo per examen, vel aliàs idoneus judicetur*; &c. ubi particulam *aliàs* putant significare alios approbatores. Sed Dian. *p. 8. tr. 1. Resol. 86. V. Octavus.* & Laym. *l. 5. tr. 6. c. 11. n. 5.* hos meritò refellit: nam sæpe in speculativis eruditissimi, in practicis nihil sciunt, vel si hæc didicerint, carent judicio: unde meritò censentur indigere approbatione.

34. IV. Petenda est approbatio ab Episcopo: huic enim eam potestatem tribuit Trident. *l. c.* Nomine autem *Episcopi* intelliguntur etiam Prælati, habentes jurisdictionem quasi Episcopalem in seculares; item Capitulum sede vacante; ad hoc enim tunc tota Episcopalis jurisdictio præter paucos quosdam casus à jure specialiter exceptos, devolvitur juxta *Cap. 14. de Majorit. & obed.* Eodem tamen nomine non veniunt Provinciales aut Generales Ordinum. Fagund. *in 2. præcept. l. 7. c. 2. n. 57.* sufficit autem, si Episcopus per alium, v. g. suum Vicarium Generalem, aut alium, cui id commiserit, approbaverit.

35. Verùm Religiosis præter approbationem Episcopi (cui etiam exempti hac

hac in parte subjiciuntur) ad capacitatem Jurisdictionis necessaria est Superioris deputatio ad audiendas confessiones, ut indicatur Clement. *Dudum de sepult.* Extrav. *Super cathedram. eodem.*

36. V. Sed à quonam Episcopo petenda est approbatio? an ab Episcopo confessarij? vel pœnitentis? Illud prius placet. Filliuc. *tr. 7. c. 9. n. 26.* Bonac. *cit. D. 5. q. 7. p. 4. §. 1. n. 15.* eò quòd sit actus jurisdictionis, vel certè auctoritativa declaratio: & ideo facienda ab habente jurisdictionem in approbandum. Quoniam autem, qui approbandus est, sæpe plures habet Episcopos, unum beneficij, alterum domicilij, tertium originis; Quis istorum approbabit futurum confessarium? Sed his tricis non est opus: etsi enim approbatio sit actus jurisdictionis, non tamen illius, quam contentiosam vocant, sed voluntariæ, cui quisque in favorabilibus subjicere se potest, licèt aliàs non sit subditus. Et ideo Henriq. *l. 7. c. 12. n. 4. & alij* apud Fagund. *l. 9. c. 2. n. 88.* docent, quemlibet à quolibet Episcopo approbari posse; cùm Concilium Trident. nihil determinârit: & certè praxis religiosorum habet, ut ab ijs Episcopis, à quibus ordinantur, approbentur, licèt non sint eorum Episcopi, nec in istorum Diœcesi habitent, nec Episcopi illis denegent, nihil dubitantes de sua potestate.

37. VI. Neque sufficit præcisè petere approbationem, sed necessarium est, eam etiam obtinere. Lugo *de pœn. D. 21. s. 3. n. 50.* Fill. *n. 257. & alij.* Sumitur ex illis Concilij verbis: *& approbationem, quæ gratis detur, obtineant.* Spectat hoc etiam ad Regulares Mendicantes, qui, ut videre est apud Laym. *l. 5. tr. 6. c. 11. n. 4.* & Dian. *p. 3. tr. 2. R. 24.* olim poterant, si injustè ab Episcopo fuerunt rejecti, exponi ad Confessiones audiendas; nunc tamen post Decretum Alexandri VII. id non ampliùs licet. Etsi autem id Decretum loquatur solùm de annua paschali confessione facta religioso non approbato; spectare tamen id ipsum etiam ad reliquas Confessiones, mihi non est dubium propter paritatem.

38. VII. Approbatus ab uno Episcopo poterat olim in alia diœcesi sine nova approbatione recipere jurisdictionem, hodie tamen post decretum Urbani VIII. quod refert Lugo *D. 21. s. 2. n. 29.* & constitutionem Innocentij X. contrarium omnino tenendum est. In eadem tamen diœcesi potest semel approbatus à quocunque, qui eam dare potest, recipere jurisdictionem.

39. VIII. Approbatio semel collata semper durat, etiam post mortem approbantis, donec revocetur; sed revocari non potest nisi justa causa, & quidem juridicè probata, exigat; alioqui revocatio est invalida juxta *Cap. 13. de æt. & qualit. ordinand.* quia per approbationem jus verum est acquisitum, quo nemo sine justa causa privari potest. Laym. *n. 6.* Fill. *à n. 256.* Et ideò peccant Episcopi, si eam sine supervenientè nova causa revocent. Qualis est v. g. si accedat morum improbitas, mutatio judicij, scientiæ &c. Laym. *n. 3.* Hinc si talia cum tempore emergant, possunt, præsertim à successore Episcopo ad examen revocari non tantùm seculares, sed etiam regulares. Lugo *n. 61. & 62.*

40. IX. Quod demum attinet ad examen, potest is, cujus est approbare, il-

lud remittere, ut clarè indicant verba Concilij supra *n.* 30. recitata, si videlicet ipsi aliunde satis cognita sit aptitudo approbandi. Certè Episcopi Germaniæ fere omnes, teste solertissimo P. Georgio Gobat in Alphab. Confess. religiosos minimæ nostræ Societ. ad hanc incudem non trahunt, rati, sufficere tot & tam rigida examina, quæ illi subire debent priùs, quàm ad sacrum presbyteratûs ordinem promoveantur, ex quibus meritò approbator præsumere potest, non mitti à nostris superioribus nisi idoneos; ac proinde securus esse in conscientia, etsi ipse experimentale judicium de hac aptitudine ferre nequeat.

ARTICULUS II.

De Jurisdictione Confessarij.

41. Ad Absolutionem à peccatis necessaria etiam est in Sacerdote Jurisdictio, ut constat ex Concil. Florent. *in litt. Union.* & Trid. *sess.* 14. *cap.* 7. Ratio, quia Absolutio à peccatis juxta institutionem Christi est actus judicialis: ergo absolvens aliquem debet necessariò in eum, tanquam in subditum, habere Jurisdictionem. Hæc autem Sacerdotibus non confertur vi suæ Ordinationis, in qua accipiunt quidem potestatem remittendi, & retinendi peccata, *Joan.* 20. Sed potestas ista est tantùm aliqua capacitas & habilitas, quâ possunt, superveniente Jurisdictione, absolvere eos, qui ad ipsos veniunt. Dicast. *de Pœnit. Disp.* 10. *n.* 81. Sicut Doctor aut Licentiatus Juris vi sui gradûs & doctrinæ non habet Jurisdictionem, sed tantùm capacitatem, ut jurisdictionem accipiat, eáque acceptâ causas ad se deferendas validè decidat. Quare non rectè sentiunt, qui potestatem ordinis confundunt cum potestate Jurisdictionis; Illa enim convenit omnibus Sacerdotibus, & æqualiter se in omnibus extendit ad omnia fidelium peccata. Laym. *l.* 5. *tr.* 6. *cap.* 10. *n.* 2. neque ampliùs tolli potest; Ista autem oppositò modo se habet.

42. Jurisdictio, prout hîc non pro potestate gubernativa, sed tantùm pro potestate administrativa Justitiæ sumitur, est potestas causâ cognita dicendi Jus & ferendi sententiam. Ut autem hæc definitio præsenti materiæ magis applicetur, addi potest: in foro interno ad peccata solvenda vel liganda. Unde etiam clarum est, quantùm differat ab Approbatione Episcopi, quam *sup. n.* 30. definivimus.

§. I.

De Jurisdictione Confessarij duplici; & inprimis de Ordinaria.

43. Jurisdictio modò explicata est duplex. Altera ordinaria; altera delegata. Illa est, quæ alicui competit ratione proprij officij, quod gerit: & confertur hoc ipso, quod ei officium, cui est annexa, committatur tanquam proprium. Ista verò est, quæ alicui non ex proprio suo officio, sed tantùm ex commissione alterius competit. Hæc porro commissio fieri potest directè vel indirectè. Directè fit, cùm immediatè ipsi Sacerdoti tribuitur Jurisdictio, sive jam per generalem dispositionem Juris, sive per specialem concessionem hominis, sive per consue-

suetudinem. Indirectè autem fit, cùm ipse superior tribuit quidem Sacerdoti Jurisdictionem, sed tantùm mediante designatione, factâ à pœnitente, qui per Jubilæum vel Bullam habet facultatem eligendi sibi Confessarium, quemcunque vult.

44. Jurisdictionem ordinariam ad audiendas confessiones habent omnes, qui ex officio gerunt animarum curam; adeóque I. summus Pontifex, & quidem in omnes baptizatos toto orbe dispersos. Est enim Pastor universalis, cui Christus sine omni exceptione commisit oves suas, cùm *Joan.* 20. dixit Petro: pasce oves meas. II. Summus Pœnitentiarius Pontificis, & quidem etiam in omnes fideles. Laym. *l.c. n.*3. III. Quilibet Episcopus; & IV. quilibet Parochus; sed uterque cum restrictione ad suos tantùm subditos: qualis constitui aliquis potest quadruplici modo, nimirum 1. stabili & perpetuo domicilio. 2. diuturna commoratione seu quasi domicilio; quo modo studiosi, mercatores, famuli, milites præsidiarii &c. subjiciuntur Parocho loci & Episcopo diœcesano quoad Sacramenta, excepto Sacramento Ordinis. Laym. *cit. cap.*10. *n.*5. Palao de Pœnit. *disp. un. p.*13. *n.*11. 3. vagatione, qui enim nuspiam habent domicilium, possunt, ubicunque pro tempore versantur, confiteri; neque tantùm Parocho loci, sed cuilibet alteri exposito. Laym. *l.c. n.*7. 4. peregrinatione. Nam qui versantur in itinere (modò id non subterfugiendi proprii Parochi causâ susceperint. Palao. *l.c. n.*12.) possunt ex tacito suorum Parochorum consensu, & recepta consuetudine confiteri Parocho, vel cuivis alteri exposito ejus loci, in quem perveniunt; & quidem etiam propaschate, si ad propriam parochiam facilè non possint accedere. Laym. *l.c. n.*9. *& alii.* V. Superiores regularium in suos religiosos; ita ut superiores mediati, v. g. Generales, Provinciales &c. si exempti sint, habeant in suos subditos regulares Jurisdictionem quasi Episcopalem; superiores autem immediati sive locales v. g. Quardiani, Rectores &c. quasi Parochialem, participantes tamen aliquid de Episcopali in eo, quod subditos regulares possint etiam in foro externo judicare, & censuras infligere, nisi in quibusdam ordinibus id ipsis sit specialiter prohibitum. Hurt. *de censur. in com. Diffic.* 4. *n.*12. Et verò quia regulares, ubicunque locorum existant, semper manent suis superioribus subjecti, ideo sine eorum facultate nulli possunt confiteri: neque Pontifex, quando dat alicui potestatem in omnes fideles, censetur sub illis religiosos comprehendere, ne ordo regularis turbetur juxta *Reg.* 81. *in* 6. usus tamen fert, ut regulares peregrinantes saltem ex præsumpta voluntate superiorum, si ordinis socium non habeant, à quovis alio etiam seculari absolvantur; exceptis reservatis, de quibus vide Laym. *cit. cap.*10. *n.*10. VI. Ordinariorum Vicarii, saltem perpetui; imò, ut Coninch. *de Pœnit. Disp.* 8. *dub.*4. *n.*30. habet, etiam temporales, maximè Generalis Vicarius Episcopi. Item Vice-Quardiani, Vice-Rectores &c.

45. Ordinarii possunt suam Jurisdictionem etiam extra fines sui spiritualis territorii exercere in absolvendis subditis à suis peccatis; modò hi maneant ibi adhuc

adhuc subditi. Ratio, quia hæc Jurisdictio, cùm tendat ad salutem animæ, est favorabilis & gratiosa; ergo potest v. g. Parochus Monacensis suum parochianum etiam Ratisponæ validè & licitè absolvere. Licitè tamen in alieno templo pro tribunali non sedebit inscio & invito ejus loci Parocho; sicut religiosi, etsi facultatem habeant ubique prædicandi, in templo tamen parochiali invito Parocho prædicare licitè non possunt. Extrav. com. *cap.* 1. *de privil.*

46. Jurisdictionem ordinariam ad absolvendum à peccatis amittit aliquis 1. per officii, cui annexa est, amissionem; resignatione, translatione, depositione, privatione, vel quovis alio modo legitimè factam. 2. per excommunicationem majorem, vel suspensionem ab officio: Quamvis per ejusmodi Censuram Jurisdictio non tam amittatur, quàm suspendatur; & quidem tunc tantùm, quando censuratus non est toleratus; qualis nemo est, nisi sit publicè denuntiatus, vel notorius percursor Clerici. Censurati tolerati, quia ex dispositione Concilii Constant. in gratiam innocentum retinent Jurisdictionem, validè possunt adhuc absolvere; imò, si quis fidelium petat, etiam licitè: sin autem ultrò se ingerant ad audiendas Confessiones, peccant. 3. Generalis Vicarius Episcopi amittit suam Jurisdictionem, cùm eam amittit Episcopus, iisdémque modis; & quando hujus, tunc etiam illius suspenditur Jurisdictio, quia est una & eadem utriusque, habétque eam Vicarius dependenter ab Episcopo. Dicast. *de Pœnit. disp.* 10. *n.* 143.

47. Omnes, qui habent Jurisdictionem ordinariam, absolvendi à peccatis, *sup. n.* 45. recensiti, possunt eam, nisi specialiter à superiore prohibeantur, delegare alteri. Coninch. *de Pœnit. disp.* 8. *dub.* 4. *toto. ex cap.* 7. *de off. ord. in* 6. sed tantùm Sacerdoti approbato, & nulla censura vitanda irretito. Hurt. *disp.* 6. *de Excom. diff.* 2. *n.* 4. si quidem loquamur de Ordinariis Pontifice inferioribus, & in ordine ad excipiendas Confessiones Secularium, & Monialium, vide *sup. n.* 34.

§. II.

De Jurisdictione delegata Confessarii.

48. Qui autem delegatam tantùm habent Jurisdictionem ad audiendas Confessiones, regulariter eam alteri subdelegare non possunt. Ratio, quia delegatus nihil potest, nisi quod & quantum ipsi à delegante conceditur; sed regulariter conceditur tantùm, ut ipse possit delegatam Jurisdictionem exercere, cognoscendo causam, decidendo &c. & non ut possit commissam Jurisdictionem alteri committere, ergo. Dixi *regulariter*. Nam I. subdelegare commissam sibi Jurisdictionem absolvendi à peccatis potest delegatus à Principe, qui hîc est summus Pontifex: modò tamen Princeps non specialiter industriam ejus personæ delegerit; vel ei non Jurisdictionem, sed tantùm executionem seu nudum ministerium commiserit. Laym. *l.* 5. *tr.* 6. *cap.* 10. *n.* 12. II. delegatus legati à latere. Laym. *cap. super quæstionum*: 27. *de off. deleg. n.* 7. III. delegatus ad universitatem aliquam causarum; sed tunc tantùm,

tùm, quando ei ratione alicujus proprii sui Officii vel Dignitatis est Jurisdictio per perpetuum quasi privilegium comissa; vel quando ei concessum est officium quidem tantùm vicarium; sed cui ex se Jurisdictio annexa sit. Talis enim delegatus exercet Jurisdictionem *quasi ex officio*, fungitur *quasi ordinario munere*, censetúrque ejus Jurisdictiõ *quasi ordinaria*. Laym. *cit. cap.*10. *n.*13. ergo potest eam subdelegare; non tamen generatim, sicut ipsi commissa est, sed tantùm pro facti contingentia in casibus particularibus: nisi aliud rationabiliter præsumi possit de mente primi delegantis; vel recepta consuetudo aliud ferat. Vi cujus præsumptionis etiam temporalis Vicarius alicujus Parochiæ potest quandoque alteri Sacerdoti subdelegare generaliter certam partem Jurisdictionis parochialis; v.g. ad audiendas parochianorum Confessiones; imò vi consuetudinis potest quandoque etiam totum suum officium ad breve tempus, quo ipse abest, vel aliter impeditus est, alteri committere, sibíque alium vicarium substituere. Dicast. *de pœnit. disp.*10. *n.*120. Quodsi delegato ad universitatem causarum competat Jurisdictio, non ratione alicujus Dignitatis, vel sui officii proprii, aut vicarii, ut paulò antè dictum, sed præcisè tantùm jure delegationis, tunc ille non potest eam subdelegare. Ratio, quia Jurisdictio, quam ille habet, non est annexa ulli officio, ergo non potest haberi pro *quasi ordinaria*, sed est simplex tantùm ac nuda; & delegato committitur tantùm propter singularem ejus personæ industriam, vel ex speciali aliquo erga eum favore: ergo commissio est merè personalis, neque potest personam egredi. vide Dicast. *de pœnit. cit. Disp.*10. *à n.*112. IV. delegatus cujusvis etiam inferioris ordinarii, si hoc ei ab isto expressè vel tacitè concedatur, potest delegatam Jurisdictionem alteri subdelegare, si non suo, saltem primi delegantis nomine. Laym. *cit. cap.*27. *n.*9. *V. Tertia.* ubi id contra alios bene probat. Et hoc modo Cooperatores à suis Parochis missi in aliquam Ecclesiam ad audiendas confessiones, si multitudine pœnitentium obruantur, possunt assumere alium approbatum sacerdotem, & commissam sibi Jurisdictionem eidem subdelegare. Laym. *cit. cap.*27. *n.*10. *V. Corollarium.* & *cit. cap.*10. *n.*14. Dicast. *l.c. n.*117.

49. Ex quibus patet, quod Mendicantes, etsi habeant Jurisdictionem delegatam à summo Pontifice ad audiendas confessiones fidelium, eósque absolvendos ab omnibus peccatis, etiam reservatis; ut mox *n.*51. dicam, atque adeo sint etiam delegati ad universitatem causarum; quia tamen Jurisdictio hæc non est annexa alicui officio proprio vel vicario, & conceditur mendicantium ordinibus ob singularem eorum industriam, vel ex speciali erga eos favore, sícque est privilegium ordinis; ideo non possunt illi hanc Jurisdictionem aliis regularibus vel secularibus subdelegare: nisi ad hoc ipsum habeant speciale Pontificis privilegium; de quo vide Gobat. *tr.*7. *à n.*103.

50. Nulla certa forma, sub qua delegatio vel subdelegatio fieri debeat, est in jure præscripta. Sufficit ergo quodvis externum signum, quo delegans suam voluntatem alteri sufficienter manifestet; sive jam explicitè, concedendo disertis

verbis Jurisdictionem sacramentalem; sive implicitè, committendo v.g. officium, cui hæc Jurisdictio vel de jure, vel de consuetudine annexa est. Imò etiam subinde taciturnitas ipsa pro signo delegationis habetur, concurrentibus tamen duabus circumstantiis. I. est, ut delegans sciat, alterum velle exercere actum jurisdictionis quà talem. II. est, ut facilè possit, si vellet, contradicere, nullo metu vel verecundia prohibente: si ergo tunc non contradicit, consentire videtur juxta *Reg.* 45. *in* 6. Et hæc vocatur Ratihabitio *de præsenti*; in qua si quandoque accidat, ut ille, qui putatur in datis circumstantiis consentire, revera non consentiat, nihil id obest valori Sacramenti; quidquid dicat Laym. *l.*5. *tr.*6. *cap.*10. *n.*16. quia Ecclesia in tali casu supplet defectum Jurisdictionis in gratiam pœnitentium, bona fide confitentium; ut universim de omni Jurisdictione probabiliter existimata tradit Bonac. *disp.*5. *q.*7. *p.*4. §.1. *n.*13. & ipse Laym. *l.*1. *tr.*4. *cap.*22. *n.*8. de quo *inf. n.*53. At verò existimatio de futuro consensu, seu ratihabitione (quòd scilicet delegans, quando resciverit, postea futurus sit contentus) non sufficit ad valorem Sacramenti Pœnitentiæ; quia absolutio Sacramentalis non valet, si fiat eo tempore, quo absolvens adhuc caret Jurisdictione; atqui absolvens sub consensu seu ratihabitione futura alterius caret tunc, cùm absolvit, adhuc jurisdictione; eam enim tantùm acquirit per delegantis consensum, qui tunc nondum existit, sed postea primùm extiturus est: multò minùs potest Sacramentum Pœnitentiæ, positâ debitâ materiâ, formâ & intentione Ministri manere quoad suum valorem vel nullitatem suspensum, & pendere à futuro aliquo eventu, ut docetur in *tr. de Sacram.* cùm Sacramenta operentur positis omnibus ad agendum requisitis ut causæ necessariæ. vide *inf. n.*85. Neque dicas ratihabitionem retrotrahi, & mandato comparari. *Reg.*10. *in* 6. quia hoc locum habet in iis tantùm actibus, quorum valor immediatè pendet à sola voluntate ratificantis. Dian. *p.*6. *tr.*6. *Resol.*57. Dicastillo *de Pœnit. disp.*10. *n.*166. Absolutio autem Sacramentalis pendet etiam, & vel maximè à voluntate Ministri absolventis. Vide Peckium in *cit. Reg.*10. *n.*17. ubi ait, eam locum quoque non habere in actibus, qui pendere non possunt; qui consensum pro forma requirunt, vel id, quod à consensu provenit; uti provenit etiam Jurisdictio delegata à consensu & voluntate delegantis.

§. III.

Quomodo intelligenda delegata Jurisdictio?

51. Delegatio Jurisdictionis Sacramentalis, etsi sit in materia favorabili, animarum saluti proficua, & nemini noxia, debet tamen intelligi cum certis limitationibus. Itaque I. intelligi semper debet intra limites potestatis, quam habet delegans; quia nemo alteri dare potest, quod ipse non habet. II. etsi delegans utatur verbis generalibus & nihil excipientibus, non tamen semper censetur velle, totam suam potestatem alteri conferre; quia in generali concessione intelliguntur excepta, quæ ob suam speciali-

cialitatem difficiliùs, & rariùs concedi solent juxta *Reg.* 81. *in 6. & Clem. 5. de privil.* III. concessa generali facultate absolvendi à casibus Pontifici reservatis, non comprehenduntur casus Bullæ Cœnæ; quia horum est arctior reservatio. IV. concessa facultate absolvendi à casibus etiam Bullæ Cœnæ, non censetur concessa facultas absolvendi ab hæresi; quia hujus est strictissima reservatio. Quamvis Coninch. *disp.* 14. *d.* 16. *n.* 245. doceat, interdum ex circumstantijs loci, pro quo talis facultas datur (ubi nimirum viget hæresis) posse aliud præsumi. V. si Pontifex concedat generaliter alicui potestatem etiam in casus sibi reservatos, docet Præpos. *de pœnit. q.* 9. *d.* 1. *n.* 7. Hurt. *de Excom. disp.* 15. *diff.* 3. *n.* 14. *& alij*, hoc ipso implicitè concedi etiam in casus Episcopo reservatos; quia alioqui foret in potestate Episcoporum, sicut casus sibi reservare, ita & gratiam Pontificis pro suo arbitrio restringere. Sed hæc doctrina admitti hodie amplius non potest, quia inter propositiones ab Alex. VII. 1665. 2. Oct. prohibitas, est ista duodecima: *Mendicantes possunt absolvere à casibus Episcopis reservatis, non obtenta ad id Episcoporum facultate*, & tamen Mendicantibus concessa generaliter est facultas absolvendi ab omnibus casibus etiam Pontifici reservatis, ijs exceptis, qui in Bulla Cœnæ continentur. Unde patet, quòd Pontifex velit ejusmodi concessionem suam intelligi cum hac limitatione: *nisi quem ex omnibus Episcopus aliquis sibi reservaverit vel reservet.* VI. concessa potestate absolvendi à peccatis conceditur hoc ipso potestas etiam absolvendi à censuris, tali peccato à jure impositis, & non reservatis, juxta *cap.* 29. *de sent. Excom.* Quod *cap.* etsi tantùm loquatur de Excommunicatione, meritò tamen sicut in foro externo, ita etiam in interno extenditur quoque ad censuram Suspensionis & Interdicti. Suarez *de censur. Disp.* 3. *Sect.* 4. contra Hurt. *diff.* 2. *n.* 5. id ideo negantem, quia absolutio à peccatis requirit etiam absolutionem ab Excommunicatione; non item à Suspensione vel Interdicto. Verùm prædicta extensio non fundatur in connexione unius absolutionis cum altera, sed in generali ratione censuræ, de qua *cit. cap.* 29. dicitur, quòd quando conditor canonis ejus absolutionem sibi specialiter non reservavit, eo ipso concessisse videtur facultatem alijs relaxandi. VII. concessa facultate absolvendi à censuris non censetur concedi facultas absolvendi à censuris, quæ sunt reservatæ; uti nec illæ, quæ sunt ab homine latæ, ísque ligantur certæ personæ vel communitates sibi per sententiam judicialem, sive per præceptum particulare. Ratio prioris membri per se patet; posterioris verò est hæc; quia alioqui turbarentur tribunalia judicum, & tolleretur disciplina Ecclesiastica; eorum enim censuræ facilè possent elidi, & cludi, recurrendo pro absolutione ad aliquem habentem generaliter potestatem in censuras.

§. IV.

Quæ, & quibus competat?

52. Jurisdictio Sacramentalis est delegata Sacerdotibus. I. expresè ab ipso jure in articulo mortis Trid. *sess.* 14. *cap.* 7. In eo ergo articulo omnes Sacerdotes,

quomodocunque censurati, vel etiam hæretici, possunt quemlibet à quibusvis casibus & censuris absolvere : si quidem desit alius ordinaria vel delegata potestate præditus; vel saltem approbatus; vel non ita censuratus. Dixi : *si quidem desit alius.* Nam si præsens sit, qui etiam extra mortis articulum absolvere possit, docent graves Auctores, alterum invalidè absolvere, eò quòd facultas illi concessa sit tantùm pro casu necessitatis, qualis tunc non est. Concessa autem propter necessitatem cessant cessante necessitate. Gloss. *Reg.* 76. *in* 6. Laym. *l.* 5. *tr.* 6. *cap.* 12. *n.* 14. cum multis alijs. Sed contrariam sententiam tradunt ex veteribus multi, & ex recentioribus plurimi, relati à Dian. *p.* 1. *tr.* 5. *Res.* 5. & *p.* 4. *tr.* 4. *Res.* 161. & 235. & *p.* 5. *tr.* 3. *Res.* 57. 60. & 67. *tr.* 13. *Res.* 12. & sequitur tum ipse, tum Tamb. *de exped. Confess. l.* 3. *cap.* 7. §. 1. *n.* 1. & est æquè probabilis; videlicet quemlibet etiam simplicem Sacerdotem, saltem censurâ non tolerata liberum, posse quosvis, præsente quoque proprio aut privilegiato Sacerdote, ab omnibus peccatis & censuris absolvere; quia Trid. & antiqui Canones absque ulla distinctione & mentione de absentia vel præsentia sacerdotis habilioris loquuntur. Ubi autem lex non distinguit, neque nos debemus distinguere. Sed de hoc vide plura infrà *n.* 65.

53. II. In communi errore, cùm nimirum confessarius, qui nec ordinariam nec delegatam habet jurisdictionem, in eo tamen loco, ubi Confessiones audit, per communem errorem populi putatur eam habere ob aliquem coloratum titulum, quia v. g. pro parocho se gerit, aut tanquam Religiosus privilegiatus exponitur. In hoc enim casu Ecclesia in gratiam pœnitentium, ne alienâ malitiâ vel ignorantiâ illis incommodet, supplet, vel potiùs confert Jurisdictionem pro tali actu. Quod licèt in specie non reperiatur à Jure expressum; rectè tamen ex generali illo principio deducitur, quòd *sacrorum canonum statuta*, ubi ipsa nihil determinant, *Principum constitutionibus adjuventur*, *cap.* 1. *de novi op. nunt.* Nam in famosa illa *L. Barbarius.* 3. *ff. de off. Prætor.* statuitur, acta & decreta ejus, qui per communem errorem putabatur habere potestatem prætoriam, cùm tamen reipsa non haberet, non esse reprobanda; idque propterea, quia Populus Romanus potuit ei dare illam potestatem, & propter utilitatem eorum, qui apud ipsum lege vel alio jure egerunt, censetur voluisse dare. Cùm ergo in foro Pœnitentiæ quoque plurimùm intersit, Confessiones, bona fide factas, non esse ex solo defectu Jurisdictionis in Ministro invalidas; Ecclesia autem possit confessario dare Jurisdictionem, quam alicubi per communem errorem putabatur habere, cùm non habeat; meritò censetur etiam velle dare. Quod tamen cum hac quadruplici limitatione intelligendum est, 1. ut plerique in illo loco ignorent, confessarium carere Jurisdictione; nam si pauci tantùm ignorent, non est propter eos tam extraordinarium remedium adhibendum. 2. ut hæc Jurisdictio non stabiliter, sed pro singulis tantùm actibus censeatur concessa. 3. ut non censeatur esse amplior, quàm requirit titulus, v. g. parochialis, quem confessarius præsefert. 4. ut propterea ipse confessa-

rius,

rius, conscius sui defectûs, non sit excusatus à peccato; quia Ecclesia non in ipsius, sed tantùm in pœnitentium, communi errore laborantium, gratiam supplet Jurisdictionem. Suar. *de cens. disp.* 11. *sect.* 3. *num.* 13.

III. Quando ob rationem & auctoritatem Doctorum verè probabile est, Confessarium habere potestatem absolvendi à peccatis, quam tamen re ipsa fortè non habet. Cùm enim Confessarij, qui tali modo judicant se habere potestatem absolvendi, licitè possint juxta Dian. *p.* 9. *tr.* 7. *Res.* 59. *& alios*, atque adeò sæpe etiam soleant absolvere, ad Ecclesiæ providentiam & curam spectat, ut si probabilis illa opinio à parte rei sit falsa, & Confessarij re ipsa jurisdictionem non habeant, ipsa eam in tali casu suppleat, & conferat, ne tot confessiones vel fiant invalidæ, vel ob dubium sint repetendæ, vel pœnitentes in periculum damnationis conjiciantur. Dian. *p.* 8. *tr.* 1. *Res.* 3. Palao *tr.* 1. *Disp.* 2. *p.* 5. *n.* 9.

54. IV. Quilibet Sacerdos, etiam non approbatus, modò non sit ob censuram aliquam vitandus, vel degradatus, habet Jurisdictionem seu potestatem absolvendi quemlibet à venialibus, uti & à mortalibus jam semel per confessionem ritè expiatis. Dian. *p.* 5. *tr.* 14. *Res.* 86. & *p.* 8. *tr.* 1. *Res.* 86. Habent enim Sacerdotes hanc potestatem non jure divino & vi sui ordinis, ut aliqui probabiliter quidem volunt apud Dicast. *de pœnit. Disp.* 10. *n.* 433. sed juxta probabiliorem & communiorem, tantùm est ijs delegata ab Ecclesia & jure Ecclesiastico consuetudinario, de quo testatur consensus DD. apud citt. Unde etiam Sacerdotibus eandem iterum auferre potest Pontifex, si velit, Dian. *p.* 8. *tr.* 1. *Res.* 55.

V. Ex consuetudine habet etiam quilibet Sacerdos approbatus delegatam Jurisdictionem, seu potestatem absolvendi quemlibet Episcopum, vel Cardinalem. Dian. *p.* 8. *tr.* 1. *Res.* 85. sicut & quemlibet alium Sacerdotem secularem. Gobat *tr.* 7. *n.* 82.

VI. Non tantùm Parochus, sed etiam quilibet alius Sacerdos approbatus & expositus in aliquo loco ad audiendas confessiones, habet delegatam potestatem absolvendi quemlibet laicum, qui est vagus. Laym. *cit. cap.* 10. *n.* 7. vel in eo loco peregrinus. Idem *ibid. n.* 9. An autem talis Parochus vel expositus unius loci habeat simili modo delegatam potestatem absolvendi alterius vicini vel remoti parochianos, qui illac transeunt tanquam viatores, vel eò peregrinationis seu devotionis causâ veniunt, pendet ex diversorum locorum, & Diœcesium consuetudine; ad quam proinde attendendum est. Universaliter affirmat Palao *de Pœnit. D. un. p.* 13. *n.* 12. Bonac. *tom.* 1. *Disp.* 5. *q.* 6. *sect.* 5. *p.* 2. *n.* 5. *& seqq.* modò non ideo tantùm iter ineant, ut alteri Parocho confiteri possint. *sup. n.* 45. In locis, ad quæ est solemnior peregrinatio, communiter Sacerdotes ibi expositi habent à suo Episcopo expressè delegatam generalem potestatem absolvendi omnes subditos diœcesanos; ad exteros autem absolvendos habent saltem tacitè ab alijs Episcopis, vel Parochis concessam, quamdiu isti non expressè contradicunt. Illud addo, quòd, si consuetudo sit diœcesana, ut quivis Parochus cujusvis alterius parochianos ad se accedentes absolvat, validè & licitè adhuc

id fiat, etiamsi unus aut alter Parochus expresè contradicat, & suis parochianis prohibeat; quia unus vel alter Parochus communem totius Diœcesis consuetudinem non potest immutare, nec jus per eam alijs tam Confessarijs quàm pœnitentibus attributum auferre. Dicast. *de pœnit. Disp.* 10. *n.* 178. Aliud foret, si consuetudo esset tantùm particularis aliquarum Parochiarum: ea enim hoc ipso tollitur, quòd Parochus loci illi expresè resistat; quia hoc ipso non ampliùs adest, ne quidem tacitus Ordinarij v. g. Parochi consensus de præsenti; qualis est scientia & patientia illius, à quo pendet illa consuetudinaria delegatio Jurisdictionis.

VII. Jurisdictionem delegatam ab homine habet, cui eam ordinarius vel delegatus aliquis ex ijs, de quibus *sup. n.* 48. concedit.

§. V.

Quomodo amittatur?

55. Jurisdictio delegata absolvendi à peccatis amittitur I. si commissum officium, quod eam annexam habet, amittitur v. g. Vicaria. II. lapsu temporis, si ad determinatum tempus fuerit concessa. III. revocatione delegantis. IV. si delegans eam concessit cum hujusmodi clausula: *donec voluero*; *ad meum beneplacitum &c.* tunc juxta communem censetur expirare morte concedentis, quia per mortem sicut homo, ita & hominis definit esse voluntas, & placitum. Laym. *l.* 1. *tr.* 4. *cap.* 23. *n.* 17. V. tamen morte concedentis, etiam re adhuc integra, non expirat, si ab eo absolutè & simpliciter fuit alicui concessa, ut DD. colligunt *ex cap. Si cui.* 36. *de præbend. in* 6. & illud de concessione non tantùm à Pontifice, sed etiam ab alijs inferioribus v. g. ab Episcopo, Parocho &c. facta intelligunt. Dicast. *de pœnit. Disp.* 10. *n.* 136. Laym. *cit. cap.* 10. *n.* 22. eò quod universim nulla gratia facta morte concedentis expiret, Sanch. *l.* 8. *Matr. Disp.* 28. *n.* 72. atqui potestas absolvendi, cùm sit proximè & directè concessa ipsi Sacerdoti in ejus favorem & honorem, censetur esse gratia facta, & quidem, ut Laym. *l. c. n.* 23. indicat, talis, quæ non habeat rationem mandati, sed beneficij; quæque non exerceatur nomine concedentis, sed Christi, ergo delegata Jurisdictio ad absolvendum à peccatis, etiam rebus adhuc integris, non expirat morte concedentis. Neque de hac intelligi possunt contraria jura, sed tantùm de alia, ejusmodi prærogativas non habente. Unde jam Pœnitentiarius vel alius Confessarius ab Episcopo; vel Cooperator, uti & Vicarius ad tempus à Parocho cum delegata potestate constitutus potest etiam post cognitam Episcopi vel Parochi mortem suo officio adhuc fungi, & pœnitentes absolvere. Dicast. *l. c. n.* 139. & Laym. *cit. n.* 22. *in fine.* ubi testatur ita etiam habere praxin; & quamvis *l.* 1. *tr.* 4. *cap.* 23. *n.* 18. *in fine* dixerit, sibi quoad Vicarium & Cooperatorem placere contrariam sententiam Garciæ; addidit tamen, hac in re cujusvis Diœcesis consuetudinem esse attendendam. Præterea morte, re integra, non expirat Jurisdictio, si concedens delegaverit eam cum clausula: *ad beneplacitum Sedis Apostolicæ*; quia Sedes non moritur. *cap. Si gratiosè.* 5. *de Rescript. in* 6. vel cum clausula: *donec revocavero*; si enim vivus non revocet, mortuus revocare non

non ampliùs potest. Et quia Palao *de Legibus. D. 4. p. 16. §. 5. n. 5.* putat huic clausulæ juxta communem loquendi modum æquivalere illam: *quamdiu voluero; ad meum beneplacitum*, ideo probabile censet, jurisdictionem etiam cum istis clausulis delegatam non expirare morte delegantis.

ARTICULUS III.

De Reservatione Casuum.

De hac quoque dicenda sunt hîc aliqua, ut, quæ ad Jurisdictionem Confessarii spectant, pleniùs intelligantur.

§. I.

An detur Reservatio? & quid sit?

56. Esse in Ecclesia potestatem reservandi peccata, eámque habere summum Pontificem in universa Ecclesia, & quemlibet Episcopum in sua Diœcesi, atque ita, ut vim habeat non tantùm in externa politia, sed etiam coram DEO; ad ædificationem tamen non ad destructionem, definitum est in Trid. *Sess. 14. cap. 7. & can. 11.* Idque meritò. Tum quia ad rectam Christiani populi gubernationem spectat, non quævis peccata à quovis Confessario absolvi; cùm in tanto eorum numero, quantus est necessarius, non omnes habeant peritiam sufficientem ad cujusvis peccatoris directionem & emendationem. Tum quia difficultas in adeundo Superiore pro absolutione est oportunissimum frænum ad fideles à gravioribus peccatis coërcendos.

57. Reservatio itaque casuum est actus, quo Superior alicui inferiori, vel non concedit Jurisdictionem in aliqua peccata; vel jam antea concessam iterum aufert. Casus autem reservatus est ille, à quo inferior aliquis Confessarius nequit absolvere ob defectum Jurisdictionis sibi à Superiore in illum non concessæ, vel iterum ablatæ. Jurisdictio enim si sit delegata, pendet ejus concessio & ablatio, ampliatio & restrictio ab arbitrio delegantis. Ordinaria competit quidem alicui ratione proprii sui officii, cui jure humano tantùm, vel etiam divino annexa est; sed quia nihilominus semper, saltem quoad modum ampliationis & restrictionis manet subjecta dispositioni legitimi Superioris; ideo Jurisdictionem ordinariam Parochi Episcopus, & utriusque potest Pontifex restringere, atque in aliqua peccata non concedere, vel concessam antè iterum auferre. Dicast. *de pœnit. Disp. 11. dub. 1.* Laym. *l. 5. tr. 6. cap. 11. num. 1.*

§. II.

Quorum peccatorum soleat fieri Reservatio?

58. Porro circa reservationem sunt observanda seqq. 1. Quamvis ab Ecclesia possint validè reservari etiam peccata venialia, uti & mortalia jam semel confessa, merè interna, & dubia, sicut Dicast. *de pœnit. disp. 11. dub. 4. 5. & 6.* cum aliis probat; ut tamen peccatum aliquod censeatur defacto à Superiore reservatum, debet illud 1. esse mortale; venialia enim, cùm nemo teneatur confiteri, frustra reservarentur. Dicast. *l. c. n. 31.* 2. extraordinariam aliquam habere gravitatem, quæ exigat extraordinarium talem rigorem & curam. 3. prodire in actum externum,

ternum, ita quidem, ut ratione ipsius actûs externi sit mortale. Nam si furtum v. g. sit alicubi reservatum, non sufficit, id cum animo mortaliter malo fuisse factum; sed necesse est, ut etiam ipsa res exteriùs ablata sit materia sufficiens ad mortale. Bonac. *Disp.5. q.7. p.5. §.1. n.5.* Dian. *p.5. tr.5. Res.46. & alii.* Sic etiam cùm alicubi reservatur omnis actus externus & voluntarius contra votum Castitatis, non debent aspectus, tactus, colloquia &c. haberi pro reservatis, si non sint mortaliter mala ex quantitate & gravitate ipsius operis externi, sed solùm ex relatione ad actum internum, seu intentionem cum qua fiunt, éstque mortaliter mala. Dian. *p. 4. tr. 4. Res.163.* cum Henriq. Gran. & aliis. 4. in suo genere consummatum, nisi expresè etiam alii actus reserventur) eóque modo perfectum, sicut in lege reservante exprimitur v.g. *temerè, scienter, præsumptuosè &c.* sic si homicidium est reservatum, non sufficit, inflictum esse vulnus lethale, si mors non reipsa subsequatur, quamvis miraculosè tantùm impediatur. Hurt. *de censur. diff.13. n.57.* & constat Argum. *cap. 7. de Elect. in 6.* ubi scienter eligentibus indignum imponitur privatio juris eligendi, sed non incurritur, si electio non est fortita effectum. 5. esse certò & manifestò mortale; si enim de peccato sit dubium, vel *juris*, hoc est, an sit mortale, an reservatum; vel *facti*, hoc est, an sit perpetratum, hocipso non est reservatum. Suar. *Tom.5. in 3. part. Disp.20. sect.6. n.5.* Sanch. *l.1. Moral. cap.10. n.74.* Sà *V. Casus Reservatus, n.5* Pellizarius *in Man. tr.6. cap.1. n.58. cum seqq.* & *cap.2. sect.2. n.65.* Dian. *p.4. tr.3. Res.4. & alii* communissimè contra Armillam paucósque alios; & quidem etiamsi in foro externo præsumptio sit, delictum verè commissum & mortale esse, ut rectè ampliat Pellizarius *ll.cc.* cum Merolla contra Sanch. *l.c.* idque probabile censet Dian. Ratio est. Tum quia alioquin homines sicut in dubium, ita etiam in casus reservatos facilè & frequenter inciderent, fieretque Sacramentum Pœnitentiæ ob nimiam ejusmodi Casuum frequentiam & confitentibus, & confessariis valde onerosum & odiosum, contra suavitatem legis & jugi Christi. Tum quia Reservatio à citt. DD. censetur esse odiosa & restringenda, ergo non potest nec debet ultra Casus certos & manifestos extendi etiam ad præsumptos & dubios; nisi id in ipsa reservatione exprimatur; sicut Clemens VIII. olim expressit, in suo Decreto 1601. 9. Jan. edito, reservans *Casus in Bulla Cœnæ clarè & dubiè contentos*; sed postea 1602. 26. Nov. in alio Decreto prioris moderativo omisit *dubiè* contentos. Adde, quòd ita semel absolutus per inferiorem à casu reservato dubio, necesse non habeat, ut ab eo denovo absolvatur per Superiorem, aut ei se sistat, etiamsi postea certò innotescat, suum peccatum fuisse verè reservatum, & reservatâ censurâ affectum. Pellizarius *ll. cc.* cum Lug. *de pœnit. Disp.20. n.20.* Dicast. *l.c. n.99.* Aliud est, si de peccato constet esse reservatum; sed Confessarius dubitet, an ipse hîc & nunc habeat potestatem, illud directè absolvendi. Nam stante hoc dubio non potest Confessarius absolvere, quia exponeret se periculo invalidè conficiendi Sacramentum. Pellizarius *cit. cap.2. n.66.*

§. III.

§. III.

Quotuplex sit Reservatio.

59. II. Reservatio alia dici potest pœnalis, alia non pœnalis, sed medicinalis, ut indicat Sanch. *l. 9. Matr. Disp. 32. n. 18.* Lug. *loco mox citan. n. 9.* Palao *tr. 2. Disp. 1. p. 17. n. 8.* Prior in odium alicujus delicti ejúsque pœnam; posterior tantùm in bonum fidelium, & rectam Ecclesiæ gubernationem fit. Prioris generis putat Gobat *tr. 7. n. 360.* esse tantùm illam Reservationem, quæ habet annexam censuram; alias omnes accenset non pœnalibus. Sed rectiùs Palao *l. c.* docet, pro pœnali habendam, quando fit per talem legem, per quam simul etiam specialiter ipsum delictum reservatum prohibetur, & punitur; pro non pœnali autem, quando per legem aliquam fit, quæ simpliciter tantùm loquitur, reservando quidem delictum, sed non simul etiam specialiter illud prohibendo. Alium sensum huic Autori attribuit Joseph à S. Januario apud Dian. *p. 10. tr. 16. Res. 63.* sed non videtur eum satis esse assecutus. Et hanc reservationis distinctionem non est otiosum aut inutile observare.

Nam pœnalem non incurrit, qui scienter quidem delictum committit, sed invincibiliter ignorat legem, quæ illud prohibet simul & reservat. Sanch. *l. c.* vel, ut alii loquuntur, saltem invincibiliter ignorat ipsam impositam à tali lege reservationem. Palao *l. c. & alii*, idque ipse etiam Sanch. probabile censet; sicut & Lugo *de pœnit. Disp. 20. n. 11.* Dian. *p. 6. tr. 6. Res 42.* Ratio, quia sicut privilegium juri communi insertum sequitur naturam juris communis, ita etiam Reservatio per legem prohibitivam simul & punitivam facta sequitur naturam talis legis, tanquam accessorium ad suum principale, ut argumentatur Sanch. *l. c.* atqui certum est, quòd qui legem, & ex communi etiam probabile est, quòd qui vel solam pœnam legis, contra quam agit, saltem invincibiliter ignorat, pœnam non incurrat, ergo nec reservationem pœnalem. A reservationibus autem non pœnalibus nulla excusat delinquentes ignorantia, quia hujusmodi reservatio est mera, & absolutè facta ablatio Jurisdictionis, sine qua non potest ullo modo à Confessario absolvi pœnitens, sive jam scienter, sive ignoranter delictum commiserit. Reservatio pœnalis est quidem etiam ablatio Jurisdictionis, non tamen mera, cùm sit simul etiam pœna; neque fit absolutè, sed tantùm conditionatè, scilicet nisi delinquens legem reservantem, vel saltem reservationem invincibiliter ignoraverit.

Nonnulli apud Dian. *cit. Res. 42.* putant, omnem reservationem esse pœnalem, (quibus quoad hoc consentit Fagundez *Præc. 2. lib. 8. cap. 1. n. 28.*) adeoque nullam, quæ per legem quamcunque fit, incurri ab ignorantibus, idque multis rationibus probare conatur Joseph à S. Januario apud Dian. *cit. Res. 63.* & ipse Diana *ibid.* fatetur hoc esse satis probabile; sed, ut ego intelligo, ad summum speculativè tantùm, & non practicè: quia nostram sententiam, quæ affirmat, reservationem non pœnalem incurri etiam ab ignorantibus, agnoscit *cit. Res. 42.* esse communem, à Lugone dici certam, & omnium Religionum praxi receptam; contrariam quoque opinionem ab Hurtado censeri improbabilem. Unde non attentâ probabi-

babilitate, quam contrariæ sententiæ antea tribuerat, meritò ait, se nostræ adhærere, nec audere se ab ea recedere.

60. III. Omnino tamen hîc præterea addendum, & bene notandum est fundamentum à Dicast. *de pœnit. Disp.* 11. *n.*19. *& seqq.* traditum, uti & ab aliis, quòd nimirum Casus à Pontifice reservatus semper expresè habeat vel saltem censeatur habere implicitè annexam censuram, & sit tam quoad peccatum, quàm quoad censuram reservatus; ita quidem, ut, quod *n.*37. docet, utraque reservatio sit inter se tam in fieri quàm in conservari connexa, & alterutrâ ablatâ hoc ipso censeatur ablata & altera, nisi expresè Pontifex aliud statuerit. Atque hinc ipse *n.*23. probabilissimum esse ait, testatúrque absolutè docere Henriq. & Coninch, quòd, quando peccatum reservatum & habens annexam censuram ita committitur, ut propter ignorantiam, metum, vel aliam causam non incurratur censura, hoc ipso peccatum commissum non sit reservatum; sed possit à quovis legitimo Confessario absolvi. Idem docet Palao *tr.*4. *de fide. disp.*4. *p.*3. *in priv.* Tamb. *in Meth. Conf. l.*3. *cap.*7. *n.*3. & *in tr. de Casibus reservat. cap.*5. §. 1. Dian. *p.*9. *tr.*6. *Ref.*13. *cum aliis*, inter quos est etiam Laym. *l.*5. *tr.*6. *cap.*12. *n.*2. qui *l. c.* excipit crimen hæresis, sed non bene, ut Dicast. *cit. n.*37. docet, & Sanch. *lib.*2. *Moral. cap.*8. *n.*3. *&* 5. ubi: si hæreticus, inquit, ratione ignorantiæ censuram Excommunicationis non incurreret, posset ejus peccatum à quovis Confessario absolvi, quia non est reservatum. Et hæc ita se habent, sive jam reservatio ejusmodi dicatur esse pœnalis, ut vult Gobat *præced. num.* sive non esse. A quavis autem censura, ut id quoque hîc obiter dicam, excusatur etiam adhuc ille, qui si non ipsam legem, tamen censuram, saltem sub qua lex aliquid prohibet, ignorat, & quidem ignorantiâ etiam vincibili & mortaliter culpabili, modò non sit crassa & supina. Sanch. *lib.*9. *Matr. Disp.*32. *n.*31. Laym. *l. c.* & Dian. in variis locis indicatis *in sum. V. Ignorantia. n.*7. *cum aliis.*

Quinam verò casus sint reservati Pontifici, videri potest apud Toletum *lib.*1. *cap.*18. Filliuc. *tr.*20. *cap.*4. *n.*13. & in Instruct. *cap.*1. *art.*5. *& alios.* Universim quadraginta duos enumerat Suar. *de Censur. Disp.*22. inter quos censeri adhuc debent etiam illi omnes, in quos potestas absolvendi concessa est Episcopis in Trid. *Sess.*24. *cap.*6. & Ordinibus Mendicantium in suis privilegiis; vi quorum possunt isti absolvere ab omnibus Casibus Pontifici reservatis, exceptis Casibus in Bulla Cœnæ, & quinque aliis in Decreto Clem. VIII. de quo *sup. n.*58. contentis, & sunt 1. Extractio reorum ex Ecclesia vel Cœmeterio contra Gregorii XIV. prohibitionem. 2. Violatio clausuræ Monialium ad malum finem Castitati contrarium. 3. Duellum in forma Trid. 4. Percussio Clerici, si non sit levis, sed mediocris vel gravis. & 5. Simonia realis vel confidentialis; de quibus vide Pellizarium *tr.*6. *cap.*2. *à n.*18. Sed adverte, postea Urbanum VIII. in suo Decreto 1628. 17. Nov. declarâsse, quòd Regularibus per Decreta Clem. VIII. minimè fuerit extra Italiam ablata, si quam habebant, facultas absolvendi ab aliis peccatis & censuris, præterquam in Bulla Cœnæ, & per Ordinarium loci reservatis.

Ex

Ex prædictis autem, ut patet, onus Pontificiarum reservationum jam multùm est alleviatum.

61. IV. Quodsi casus ab Episcopo reservatus habeat ab eodem annexam censuram, tunc est quidem etiam tam quoad peccatum, quàm quoad censuram reservatus; sed ita juxta usum Ecclesiæ & communem sensum Episcoporum, teste Tamb. *tr. de Casib. reserv. cit. cap. 5. §. 1. n. 7.* ut una ex duabus illis reservationibus sit independens ab altera, adeoque peccatum adhuc maneat reservatum, quamvis propter ignorantiam, metum, vel aliam causam non sit contracta censura. Episcopi enim communiter volunt peccatum ratione sui ipsius, & prout à censura distinctum est, reservare. Unde non omnes casus ab Episcopis reservati habent annexam censuram. Deinde Episcopi, si alicui suo casui reservato annectunt censuram, faciunt id tantùm in hunc finem, ut reservatio sit tantò gravior, & à delinquente non tam facilè possit sine requisito Episcopi consensu evitari; atqui huic fini repugnat, velle, ut reservatio peccati, & reservatio censuræ sint inter se inseparabiliter connexæ, ut patet ex dictis; ergo Episcopi talem connexionem communiter non volunt; nec potest in dubio præsumi, quòd eam velint. Veruntamen si omnino ex verbis Reservationis, vel ex alijs circumstantijs apertè constaret, quòd Episcopus in aliquo casu, à se cum censura reservato, vellet utriusque reservationem esse inter se connexam, tunc omnino esset idem de illo; quod de aliquo casu Pontificio *sup. n. 60.* Quæ autem hîc dicta sunt de casibus ab Episcopo cum censura reservatis, intelligenda sunt etiam ob easdem causas de casibus à Prælato Regulari reservatis, & annexam censuram habentibus; utrobique tamen semper attendendum est, an Reservatio sit vel non sit pœnalis. *sup. n. 59.*

§. IV.

Quinam possint facere Reservationem Casuum? & quo modo?

62. V. Illi omnes & soli possunt casus aliquos reservare, qui habent potestatem alijs conferendi jurisdictionem ordinariam, vel delegatam; adeoque 1. Pontifex pro tota Ecclesia. 2. quivis Episcopus pro sua Diœcesi. 3. Prælatus Regularis pro suo Ordine vel Monasterio; & 4. etiam Parochus pro sua parochia, quia etiam ille, si velit, potest Jurisdictionem in suas oves, cùm eam Cooperatori suo vel alteri Sacerdoti delegat, ad certos casus restringere. Dicast. *de pœnit. Disp. 11. n. 4.* Lugo *de pœnit. Disp. 20. n. 2.* vide Tann. *tom. 4. Disp. 6. q. 9. n. 78.* Sed non est in usu; nec expedit ita gravare parochianos. Fieri potest directè vel indirectè. Priore modo fit, cùm quis jurisdictionem alterius, quam restringit, habet sibi subordinatam, ut Ordinarius superior habet Ordinarij inferioris, & delegans delegati. Posteriore modo fit, cùm quis jurisdictionem alterius sibi non habet subordinatam; suum tamen subditum eidem subjicit, sed quoad aliqua tantùm peccata, non quoad omnia, ut si Prælatus Regularis permittat suum Religiosum à peccatis absolvi per Parochum, exceptis aliquibus casibus.

Prælatis autem Regularibus potestatem reservandi, ne ea abuterentur, limitavit Clemens VIII. & undecim tantùm

casus à Laym. *cit. cap.* 12. *n.* 6. relatos, & à Palao *de pœnit. Disp. un. p.* 15. *n.* 15. & *seqq.* explicatos designavit: quos quidem non ipse Regularibus reservavit; nec Superioribus præcepit, ut reservent; sed tantùm permisit, ut, si veliat, & consultum judicent, possint reservare. Quodsi præter undecim illos casus judicet Prælatus Regularis esse præterea unum aut plures alios pro Religionis conservatione vel conscientiæ puritate reservandos, id aliter fieri licitè & validè non potest, quàm, ut Pontifex in sua Bulla loquitur, *cum matura discussione & consensu Capituli Generalis pro toto Ordine* vel parte, & *Capituli provincialis pro tota provincia* vel parte. Unde jam etiam Prælatus Regularis nec excommunicationem, sub qua stabiliter peccatum aliquod aliud prohibet, potest sibi alio modo reservare, ut rectè contra Palao *l. c. n.* 6. Suarez & alios docet Dicast. *de pœnit. Disp.* 11. *n.* 110. Tamb. *de Casib. reservat. cap.* 8. §. 2. *n.* 21. *cum aliis*, testantúrque ita declaratum esse à Congregatione Cardinalium 1617. 7. *Julii.* vide Dian. *p.* 3. *tr.* 2. *Res.* 49. Nempe, cùm quid unâ viâ prohibetur alicui, ad id aliâ non debet admitti. *Reg.* 84. *in* 6.

Episcoporum potestas in reservandis casibus non est quidem, ut Regularium, limitata à Pontifice; nihilominus tamen Trid. *Sess.* 14. *cap.* 7. & ipsa recta ratio jubet, ita reservationem facere, ut cedat non in destructionem, sed ædificationem. Unde si faciant nimiam & indiscretam, peccant mortaliter. Tamb. *tr. de Casib. reserv. cap.* 2. *n.* 3. quia Sacramentum Pœnitentiæ reddunt nimis grave, præbéntque hominibus occasionem confitendi sacrilegè. Imò aliqui putant talem Episcopi Reservationem esse etiam invalidam; sed meliùs negat cum aliis Laym. *cit. cap.* 11. *n.* 5. qui *ibidem* rectè addit, in dubio, cùm in eo semper pro Superiore præsumendum sit, omnem Reservationem esse habendam pro valida & licita.

§. V.

De Reservatione Episcoporum, & aliorum Prælatorum.

63. VI. Episcopus in Jure scripto nullus casus aut censura est reservata. Filliuc. *tr.* 15. *c.* 10. *n.* 237. Palao *cit. p.* 15. §. 2. *n.* 2. Quos tamen plerique omnes solent reservare, refert Laym. *cit. cap.* 12. *n.* 4. & explicat Palao *cit.* §. 2. *à n.* 4. An & quos præter illos aliquis Episcopus, uti potest, voluerit reservare, debet Confessarius ex suæ Diœcesis statutis, vel consuetudine intelligere, & tam illos, quàm omnes alios casus, à quibus ob reservationem absolvere nequit, in mente & oculis habere, ne limites suæ potestatis excedat; simul tamen etiam diligenter semper attendere, an peccatum omnes eas habeat conditiones, quas *sup. n.* 58. diximus requiri, ut juxta communem Ecclesiæ usum pro reservato possit haberi.

64. VII. Reservatio Episcopalis habet tantùm vim intra Diœcesin reservantis Episcopi, sed cum limitationibus mox indicandis. Unde si Diœcesanus post commissum casum reservatum transferat suum domicilium in aliam Diœcesin; imò si vel tantùm in eam excurrat, ut viator; potest ibi à quolibet approbato & exposito Confessario absolvi sine onere se postea suo Episcopo sistendi. Filliuc. *tr.* 7. *cap.* 1. *à n.* 283. Laym. *l.* 5. *tr.* 6. *cap.* 10. *n.* 10. Tamb. *tr. de Casib. reserv. cap.* 1. *n.* 6. quia

quia Jurisdictionem, quam confessarius in viatorem ex aliena Diœcesi venientem habet, nec consuetudo restringit, nec Episcopus censetur restringere, nisi clarè exprimat: modò tamen aliquis in alienam Diœcesin non ideo præcisè excurrat, ut ibi à reservatis absolvatur. Cùm enim hoc modo Reservatio fieret elusoria, meritò censentur Episcopi velle, ut exteris confessariis in tali casu Jurisdictio sit tantùm cum aliqua restrictione delegata. Vide Bonac. *sup. n.* 54. & Palao *n.* 45. relatum. Aliud est de Regularibus, *sup. n.* 45. ex quibus tamen Religiosi Societatis JESU, si in itinere volunt confiteri, possunt per confessarium ordinarium loci, quà transeunt, & in ejus defectu per quemlibet ex Societate approbatum; & cùm iste quoque deest, per externum Sacerdotem à casibus in Societate reservatis absolvi directè, sed tantùm cum hoc onere, ut postea suo superiori se sistant, eique, vel, impetratâ ab eo licentiâ, alteri confiteantur juxta Ord. Gen. *cap. 6. n. 6.* Ratio, quia, cùm Casus isti sint nostris Sacerdotibus directè, & externis indirectè reservati *sup. n.* 62. volunt quidem Superiores in gratiam & bonum suorum subditorum prædictis Sacerdotibus potestatem directè absolvendi delegare; sed non aliter, quàm cum pacto, ut subditi hoc ipso vicissim velint esse, & sint ipso facto graviter obligati ad onus illud se sistendi, & iteratò confitendi. Lug. *de Pœnit. Disp.* 15. *sect. 6. §.* 3.

Quodsi econtra aliquis peccatum in sua Diœcesi non reservatum confiteatur in aliena, ubi est reservatum; non potest ibi absolvi, quia confessario illius loci est per reservationem ablata necessaria Jurisdictio juxta Tamb. *tr. de casib. reser. cit. cap.* 1. *n.* 7. Laym. *cit. n.* 10. *cum aliis.* Sed quoad hoc non consentio. Tum quia reservatio fit ab Episcopo non nisi in bonum propriæ Diœcesis; ergo illa se non extendit ad peccatum ab aliquo viatore extra Diœcesin commissum; sicut enim hoc peccatum nihil obest bono Diœcesis, ita etiam ejusdem Reservatio nihil prodest. Tum quia confessarius viatorem ex aliena Diœcesi venientem absolvit per Jurisdictionem, ab Episcopo v. g. vel Parocho viatoris ex recepta consuetudine delegatam. Laym. *l. 5. tr. 6. cap.* 10. *n.* 9. atqui hæc, ut ponitur, non est ab iis ullo modo restricta, ergo etsi confessarius vi suæ ordinariæ Jurisdictionis non possit à casu in sua Diœcesi reservato subditum suum absolvere, potest tamen vi Jurisdictionis delegatæ absolvere viatorem ex alia Diœcesi, in qua casus ille non est reservatus, venientem. vide Dicastillo *de pœnit. Disp.* 11. *n.* 244. Loquor autem hîc de viatore tantùm, & non de peregrino. Iste enim cùm in loco peregrinationis habeat quasi domicilium, est subjectus ordinariæ Jurisdictioni illius loci, & secundùm leges loci illius debet judicari: quod solum Laym. Tamb. & alii urgent. Aliqui volunt, quòd Diœcesani etiam extra Diœcesin peccando possint incurrere reservationem à suo Episcopo per statutum factam, ut communiter fit; quia ad bonum commune Diœcesis facit, ut subditi non tantùm intra, sed etiam extra Diœcesin abstineant ab atrocibus criminibus, & boni maneant, vide Dicast. *l. c. à n.* 239. Quidquid autem de hoc

sit, certè post reditum in Diœcesin non possunt à tali peccato per ordinarios confessarios absolvi.

§. VI.

Quis absolvere possit à reservatis? speciatim in articulo mortis, & quomodo?

65. VIII. A reservatis absolvere aliquem potest I. ipse qui reservavit. II. ille, cui aliquid est ab alio reservatum, ut Episcopis à Pontifice; superioribus localibus à Provinciali, Generali &c. III. qui alterutrius hujus est Vicarius, de quo vide Tamb. *de Casib. reservat. cap.* 8. §. 1. *n.* 4. IV. horum Superior. V. qui ab aliquo ex istis habet delegatam potestatem in reservata. VI. cùm in articulo mortis nulla sit Reservatio, ideo omnes sacerdotes possunt tunc quoslibet pœnitentes à quibusvis peccatis & censuris absolvere, ut habet expressus textus Trid. *Sess.* 14. *cap.* 7. de quo jam etiam *sup. n.* 52. actum est. Intelligitur autem per articulum mortis non solùm illud tempus, quo jam ultimus vitæ spiritus trahitur, sed ut Laym. *cit. cap.* 12. *n.* 13. *v. His adde.* rectè docet, & probat Dicast. *de pœnit. Disp.* 10. *n.* 357. & 409. etiam quodvis probabile & moraliter propinquum periculum mortis, in quo scilicet frequenter contingit, ut homines facilè moriantur; & provenire solet ex infirmitate, ex capitali sententia Judicis, ex imminente conflictu cum hoste, partu periculoso, navigatione tempestuosa, ex contagione pestis & similibus causis, vide Tamb. *Tr. de Reservat. cap.* 12. *n.* 25. Quilibet ergo in tali periculo, etsi in id suâ sponte se conjecerit, vel ex propria culpa inciderit, Dicast. *l. c. n.* 410. potest à quibusvis reservatis peccatis & censuris absolvi per quemlibet Sacerdotem, etiam irregularem & degradatum. Dicast. *l. c. n.* 360. imò & per censuratum vitandum, adeoque per hæreticum publicè denuntiatum. Laym. *cit. n.* 13. *v. Notandum.* Sed quoad vitandum nemo etiam in periculo mortis potest absolutionem licitè ab eo petere (quia etiam tunc est adhuc prohibita communicatio cum illo) nisi justa causa excusans, vel nullus alius habilior sacerdos adsit. Dicast. *l. c. n.* 386. Tambur. *tr. de Reservat. cap.* 12. *n.* 21. Per quemlibet autem simplicem sacerdotem non vitandum potest quilibet in articulo mortis à quibusvis reservatis, etiam præsente quovis alio habiliore, legitimam quoque potestatem habente in illa, absolvi, ut docent DD. *citt. sup. n.* 52. contra alios, & bene probat Dicast. *l. c. à n.* 368. quia alioqui in articulo mortis esset adhuc respectu talis simplicis sacerdotis verè aliqua Reservatio, cùm tamen Trid. simpliciter dicat nullam esse: & quia alioqui pœnitens, qui fortè, ut facilè fieri potest, horreret suum peccatum confiteri alicui ex habilioribus, esset adhuc in periculo, *ne hac occasione pereat*; quod est contra finem à Trid. intentum. Sed hæc postrema ratio, ut consideranti facilè patebit, satis ostendit, necessarium quoque esse, ut Ecclesia sicut censurato vitando dat pro articulo mortis in quemvis & quævis ejus reservata peccata Jurisdictionem, ita etiam concedat, ut quilibet pœnitens eo tempore possit scienter & licitè ab illo petere eorum absolutionem, præsente quoque alio habiliore.

66. Et-

66. Etsi in periculo mortis quilibet sacerdos juxta allatum Trid. textum possit prædicto modo quemlibet absolvere à quibusvis peccatis & censuris; nihilominus tamen rectè dicit Laym. *l.c.n.13.* Dicast. *de pœnit. Disp.11.n.223.* &, ut Tamb. *de reservat. cap.12.§.1.n.1.* loquitur, docemus omnes, quòd debeat illa verborum generalitas quoad censuras intelligi tantùm de illis, quæ constitutum in articulo mortis impediunt à suscipiendis Sacramentis. Tota enim causa finalis, ob quam Trid. concessit cuivis sacerdoti tam amplam potestatem in eo casu, est, ne quis *occasione Reservationis pereat*; atqui quoad censuras nullum est periculū pereundi, nisi tantùm quoad illas, quæ à susceptione Sacramentorum impediunt; uti est quævis excommunicatio major, item interdictum, quia privat non tantùm activo, sed & passivo usu Sacramentorum, maximè illos qui personaliter & specialiter interdicti sunt; nequaquam tamen Suspensio, sive jam ab ordine, vel officio, vel beneficio tantùm, sive ab omnibus simul. Dixi quidem *sup.n.51.* quòd cum potestate absolvendi à peccatis semper concedatur etiam potestas absolvendi à censuris, quæ iisdem à jure sunt impositæ, sed expressè addidi: *nisi sint reservata*; de quibus solis accipienda est exceptio hîc tradita.

67. Qui per unum ex quatuor primis *sup. n.65.* recensitis absolvitur à reservatis peccatis & censuris, est liber ab onere & obligatione se sistendi alteri superiori; quia cùm ipsi habeant ordinariam & liberam potestatem in reservata, possunt ab iis per se & directè absolvere. Idem est de eo, qui absolvitur per aliquem ab iis delegatum; nisi delegatio directa vel indirecta, de qua *sup. n.44.* fuerit expressè facta cum hac conditione & pacto, ut pœnitens sit obligatus, per seipsum vel per alium se suo superiori sistere; sicut fieri posse, & solere de facto alicubi fieri docet Dicast. *de pœnit. Disp.11. à n.206.* & patet ex *n.64. V. Aliud.*

Qui in periculo mortis absolvitur ab aliquo sacerdote, aliàs non habente legitimam in reservata potestatem, absolvitur itidem directè & per se tam à peccatis quàm à censuris, cum hoc tamen discrimine, ut ratione peccatorum, nullam reservatam censuram annexam habentium, non teneatur quidem post superatum periculum comparere coram superiore: at verò ratione censuræ reservatæ v.g. Excommunicationis, quæ uni vel pluribus ejus peccatis fortè erat annexa, omnino teneatur absolvens exigere sub gravi peccato à pœnitente promissionem; & pœnitens teneatur eandem, probabiliter tamen in foro interno non juratam, præstare, quòd velit se superiori sistere, quamprimum, moraliter loquendo, commodè potest. Tamb. *tr. de Casib. reservat. cap.12.§.4. à n.2.* nisi fortè ille videatur tunc certò moriturus, quia tunc foret ejusmodi promissio inutilis.

Quod si absolutus postea superiori, vel ejus delegato, neque per se neque per alium (quod juxta Tamb. *l.c.n.8.* sufficit) se sistat; tunc, etiamsi nullam antè fecerit promissionem, tamen adhuc committit grave peccatum inobedientiæ, & incurrit iterum censuram v.g. Excommunicationem, priori similem, & similiter reservatam. *cap. Eos, qui. 22. de sent. excom. in 6.* Verum quidem est, quòd cessante

cessante reservatione, uti hîc fit, cesset etiam onus Reservationis, hoc est, comparendi coram superiore; sed intelligi debet: nisi aliter in jure cautum sit. Dicast *de pœnit. Disp.* 11. *n.* 232. Ideo autem in jure aliter est de censuris, quàm de peccatis cautum, quia censura habet rationem pœnæ ad forum contentiosum pertinentis, non item peccatum. Dicast. *l. c. n.* 230. & ut *n.* 222., habet, quia potestas absolvendi à censura provenit tota immediatè à superiore, ejúsque solius nomine exercetur, non item potestas absolvendi à peccatis; ergo superior sicut illam potuit, ita reipsa etiam voluit limitatè tantùm concedere juxta *cit. cap.* 22. istam autem pro articulo mortis, etsi fortè possit, constat tamen ex praxi Ecclesiæ, quòd nullus superior velit (& malè faceret, si vellet) simili modo limitare. Dicast. *l. c. n.* 234.

Quòd verò absolutus debeat juxta dicta comparere, non est, ut denuo absolvatur à censura vel peccato censurato; cùm ab utroque jam ante per alium sit directè absolutus; sed tantùm ut superior ei pœnitentiam injungat; meliùs dirigat; remedia præscribat; ad satisfaciendum iis, qui fortè læsi sunt, compellat &c. Unde quandoque consultius esse potest, ut aliquis, juxta Laym. *l.* 5. *tr.* 6. *cap.* 12. *n.* 15. monitum, in periculo mortis confiteatur alicui privilegiato, quia iste tanquam delegatus Pontificis potest etiam à censuris reservatis absolvere sine onere comparendi. Sed & plurimùm hîc proderit, accuratè dispicere, an non pœnitens, etsi censuratum peccatum commiserit, adhuc tamen à censura sit excusatus ob ejus ignorantiam, vel alias justas causas, de quibus *in tr. de Legibus*; vel *tr. de Censuris.*

§. VII.

De impeditis adire superiorem.

68. Qui habet aliquod peccatum & censuram Pontifici reservata, sedsimul etiam habet impedimentum vel perpetuum, vel ut Tamb. mox citandus addit, longo tempore duraturum, ut ad Pontificem vel aliquem ex ejus delegatis pro absolutione accedere non possit, potest tunc absolvi directè ab Episcopo, sicut paulò antè diximus aliquem posse absolvi in articulo mortis; quia tale impedimentum æquivalet hîc articulo mortis, Tamb. *de casib. reservat. cap.* 12. §. 3. *n.* 4. & , cùm taliter impeditus sit in periculo, ne antè moriatur, quàm habeat copiam Pontificis, vel alicujus ab eo delegati, per quem absolvatur, censetur perinde ac si sit in periculo mortis. Tamb. *l. c.* §. 2. *n.* 32. Palao *tr.* 4. *Disp.* 4. *p.* 3. §. 5. *n.* 4. Desumitur hæc resolutio ex *cap.* 6. 11. 13. 26. 33. & 58. *de sent. excom. & cap.* 22. *eod. in* 6. qui canones etsi loquantur tantùm de peccato & censura ob percussionem clerici contracta, rectè tamen DD. intelligunt eorundem dispositionem de omnibus quoque aliis casibus & excommunicationibus Pontifici, etiam in Bulla cœnæ, & ob hæresin reservatis. Palao. *l. c. n.* 5. Dicast. *de pœnit. Disp.* 11. *n.* 268. quia in omnibus est eadem concedendi ratio. Ut propterea meritò dicat Laym. *l.* 1. *tr.* 5. *p.* 2. *cap.* 6. *n.* 5. pro regula statuendum esse: *Casu papalis superveniente impedimento* (perpetuo vel diu durato) *fit Episcopalis de*

Jure

Jure communi; à quo possunt hoc ipso etiam alii privilegiati, ut Regulares, absolvere. Sanch. *lib.4. Mor. cap.54. n.27.* Habet quidem Decretum Clem. VIII. de quo *sup. n.58.* ut Regulares *in nullo casu etiam necessitatis & impedimenti, nisi in articulo mortis*, absolvere præsumant à casibus Bullæ Cœnæ, & illis quinque *sup.n.60.* relatis. Sed Urbanus VIII. clausulam illam omisit; & nos hîc loquimur de impedimento, quod mortis articulo æquivalet. Imò probabile est, quòd Episcopus adhuc possit à reservatis absolvere aliquem, quando iste, etsi non Pontificem, potest tamen adire Pontificis legatum, delegatum, vel specialiter privilegiatum. Tamb. *l.c. n.31.* Laym. *l. c. n.6. cum aliis*, quorum aliquos etiam refert Dian. *p.5. tr.9. Resol.6.* quia in citt. textibus conceditur Episcopis hæc potestas sub nulla alia, quàm sub hac sola conditione: si pœnitens *Apostolico conspectui se præsentare, ad sedem Apostolicam venire, Romanum Pontificem adire nequeat.* Quodsi impeditus nullum ex prædictis adire possit, tunc potest à reservatis absolvi directè per quemlibet alium approbatum, vel etiam simplicem Sacerdotem. Tamb. *cit.* §.2. *n.*28. & 34. juxta dicta *sup.n.65.* Sed tam per istos, quàm Episcopos cum onere illo, de quo *num. seq.* Idem est, si quis habeat casum cum vel sine censura reservatum Episcopo, vel aliis Prælatis, sed simul etiam impedimentum perpetuum vel diuturnum illos vel alios, ab ipsis potestatem habentes, adeundi; quamvis hoc rariùs possit contingere. Dicast. *de pœnit. Disp.*11. *n.*271. Tamb. *l.c. n.*36. & alii contra Lugo & alios.

69. In *cit. cap. Quamvis.* 58. *de sent. excom.* habentur pro impeditis, quibus adeundi facultas adempta est 1. infirmitate. 2. inimicitiâ. 3. inopiâ. 4. puerili vel senili ætate. 5. fragilitate sexûs, ut mulieribus. 6. corporis impotentiâ per destitutionem membrorum, ut *cap.13. eod.* dicitur. 7. quovis alio canonico impedimento. Quibus accensentur. 8. qui juris beneficio excusantur, ut Monachi. *cap.2. eod,* & impuberes. *cap.fin. eod.* 9. qui non sunt sui juris, ut filiifamilias, servi &c. & 10. magnates, laborem itineris sustinere non valentes. *cap.6. eod.* 11. qui à cura animarum, officio publico, vel dominio, quod habent, abesse sine gravi damno non possunt. Vide Dian. *cit.p.5. tr.9. Res.6.* & Tamb. *cit.* §.2. *n.*38. & simul diligenter observa, quod optimè Palao *cit. tr.4. Disp.4. p.3.* §.5. *n.*7. Dicast. *cit. Disp.*11. *n.*270. cum aliis contra Bonac. probat, censeri aliquem adhuc legitimè impeditum, qui personaliter adire superiorem non potest, etsi fortè possit adire mittendo procuratorem, vel litteras, vel confessarium, vel ad se advocando superiorem. Ratio, quia hæc media, cùm sint vel extraordinaria, vel valde difficilia & periculosa, nemo tenetur arripere; & quamvis adsint, adhuc tamen verum est, quòd qui personaliter adire superiorem nequit, canonico aliquo impedimento retrahatur; quod sufficit juxta *cit. cap. Quamvis.* Habentem itaque tale impedimentum potest Episcopus in foro interno & externo juxta Palao *de pœnit. l.*15. §.4. *n.*2. tam à peccatis, quàm à censuris Pontifici reservatis per se & directè absolvere; sed ita, ut ratione censuræ exigat, & pœnitens

faciat promissionem comparendi per se, vel per alium coram superiore, vel ejus delegato sub gravi culpa inobedientiæ & pœna reincidentiæ, ut dixi *sup. n.*67. nisi 1. certò constet, impedimentum nunquam cessaturum, quia hæc promissio foret tunc inutilis, vel nisi 2. Episcopus aliquis, ut juxta Laym. *l. c. n.*6. potest, per præscriptionem obtinuerit Jurisdictionem, à quibusdam casibus Papalibus, frequenter contingentibus (v.g. à notoria Clerici percussione, hæresi &c.) absolvendi sine onere isto, ut reus coram Pontifice, ejúsve Legato compareat; vel nisi 3. delictum sit ante pubertatem commissum, sive jam ejus absolutio etiam antea, sive postea primùm petatur. *cap. fin. de sent. Excom.*

§. VIII.

Quid aliud possint inferiores circa casus reservatos superioribus?

70. Extra articulum mortis, &, quod articulo mortis æquivalet, extra impedimentum perpetuum vel diuturnum, inferiores *sacerdotes nihil* (directè) *possunt in casibus*, quos cum vel sine censura sibi vel alteri *reservavit* superior; nisi *ex jure vel privilegio id concedatur.* Id unum ergo pœnitentibus persuadere nitantur, ut ad superiores & legitimos judices pro beneficio absolutionis accedant, Trid. *sess.*14. *cap.*7. Ratio, quia hoc ipso quòd peccatum aliquod vel censura sint reservata superiori, est inferioribus ablata Jurisdictio in illa, ergo nihil in ea possunt. Dimidiare autem Judicium sacramentale, & sola non reservata directè absolvere, aut non integrè confiteri, ordinariè & absque gravi causa non licet.

71. Dixi, *nisi ex jure concedatur.* Nam I. in Trid. *sess.*24. *cap.* 6. concessum est Episcopis, ut possint in quibuscunque casibus occultis, etiam sedi Apostolicæ reservatis, delinquentes quoscunque sibi subditos in Diœcesi sua per seipsos, vel per Vicarium ad id specialiter deputandum; in foro conscientiæ gratis absolvere, impositâ pœnitentiâ salutari. Idem & in hæresis crimine est in eodem foro conscientiæ Episcopis tantùm, non eorum vicariis permissum. Huic tam amplæ potestati probabilius quidem est, esse quoad casus in Bulla cœnæ contentos derogatum per clausulam ejusdem Bullæ; Palao *tr.*4. *Disp.*4. *p* 3. §.1. *n.*22. Quia tamen etiam contrarium probabile censetur ab authoritate & ratione apud eundem *l. c. n.*21. & quia quandocunque probabile est, aliquem habere Jurisdictionem Ecclesiasticam, hoc ipso illam ab Ecclesia certò habet; ut in alio casu bene argumentatur Tamb. *de Confess. l.*3. *cap.*7. §.1. *n.*1. & dixi *sup. n.*53. ideo videri potest, Episcopos adhuc eadem potestate in eadem amplitudine tutò posse uti. Tamb. *l. c.* §.2. *n.*4. Sed Decretum Alex. VII. 1665. editum huic opinioni videtur non parum officere, damnando *n.* 3. propositionem, quæ dicit, quod *sententia asserens*, per Bullam Cœnæ non derogari facultati Tridentini de occultis criminibus, *sit* 1629. 18. *Julii in Consistorio visa & tolerata*; vide Gobat *tr.*7. *n.*370. Quidquid autem de hoc sit, absolutus per Episcopum à casu Papali, à quo potest absolvi, non tenetur postea comparere

parere coram Pontifice, nisi ratione censuræ reservatæ. Addit Tamb. *l. c.* cum Palao *l. c. n.* 19. *& aliis*, Episcopos posse non obstante Trid. potestatem absolvendi etiam ab occulta hæresi committere Vicariis suis, & cuivis alteri sacerdoti; sed pro unoquoque tantùm casu in particulari, cùm contingit; quia Trid. loquitur tantùm de Vicariis, qui deputarentur specialiter quidem ad absolvendum ab hæresi, sed cum generalitate quemcunque quovis tempore. II. in particulari jure Societatis JESU est ejusdem Religiosis concessum, ut in itinere constituti, si sacerdotem ex Societate non habeant, &, quamvis necessitas nulla cogat, confiteri velint, possint etiam à reservatis per quemvis externum sacerdotem directè absolvi, sed cum hoc pacto & onere, sub mortali obligante, ut peccata reservata deinde suo superiori, vel de ejus licentia alteri iterum confiteantur: in Ord. Gen. *cap. 6.* de quo *sup. n.* 64. quam tamen obligationem iteratò confitendi potest superior, si velit, postea remittere. Vide Tamb. *de casib. reserv. cap.* 11. §. 1. *à n.* 25. Laym. *cit. cap.* 12. *n.* 12. III. afferam aliam Juris concessionem infrà *n.* 74. & IV. mox aliam *num. seq. v. si posterius.*

72. Restat autem hîc dicere, quid agendum sit, quando habens casum reservatum cum vel sine censura non potest hîc & nunc sine scandalo, sine infamia, gravi damno aut periculo in bonis corporis, vel fortunæ omittere Sacram Communionem, aut Celebrationem Missæ, & tamen tunc propter impedimentum aliquod transitorium non potest adire Superiorem vel alium, legitima absolvendi potestate præditum. Inprimis itaque attendi debet, an constitutus in tali necessitate extemporali habeat præter reservata aliud peccatum mortale, aut saltem veniale; vel non.

Si posterius, tunc non potest ullo modo ab inferioribus absolvi ob totalem potestatis defectum circa materiam; nisi dicamus pro ejusmodi casu necessitatis ipsum Jus ex æquitate supplere defectum; vel Superiorem velle, ut in eo casu cesset Reservatio; quorum illud Palao *de pœnit. Disp. un. p.* 15. §. 7. *n.* 6. & istud Dicast. *cit. Disp.* II. *dub.* 1. *n.* 305. censet esse probabile; sed ita, ut, quamvis hac ratione directè absolvatur, id tamen neque Jus, neque Superior aliter censeatur concedere, quàm cum implicito pacto & onere, postea nihilominus se adhuc etiam quoad illa peccata sistendi coram Superiore, vel ejus delegato, ut *num. præced.* dictum in fine. Quidquid autem de hoc sit, potest aliquis in tali necessitate etiam communicare, vel celebrare absque omni prævia confessione; modò eliciat priùs perfectam contritionem; quia verè non habet copiam confessarii; quo juxta Palao *l. c. n.* 8. adhuc censetur carere, cùm non habeat alium, quàm per quem absolvi possit cum prædicto onere comparendi.

Si prius, tunc variant DD. sententiæ apud Palao, & Dicast. *ll. cc. p.* 3. *n.* 3. Nam I. est, eum non teneri, imò nec posse confiteri aut absolvi, si præter reservata habeat alia mortalia non reservata; quia non adest, qui omnia possit absolvere; & unum mortale sine altero confiteri, aut absolvere, est contra requisitam integritatem; posse itaque &

hunc omissa confessione communicare vel celebrare, modò priùs eliciat perfectam contritionem. Vasq. & alii. II. est, eum posse tacitis reservatis sola non reservata confiteri, ab iisque absolvi. Dicast. *l. c. n.* 298. Sotus & alii; sicut enim ob multas alias, ita & ob istam causam licitum est dimidiare confessionem materialiter, faceréque tantùm formaliter integram. Et hæc sententia utilis est, cùm quis perfectam contritionem antè elicere; vel confessionem sine scandalo, infamia &c. omittere non potest. Imò Palao *cit. n.* 8. & Dicast. *l. c.* cum aliis communissimè contendit, mortalia non reservata esse tunc etiam necessariò ante communionem vel celebrationem confitenda. Sed alii negant, quia ad confessionem mortalium ante Communionem non magìs obligamur, quàm ad integritatem materialem confessionis, ergo si in hoc casu non obligamur ad istam, nec obligabimur ad illam. III. est, eum posse omnia confiteri, & à non reservatis absolvi directè; à reservatis indirectè. Tamb. *de Commun. cap.* 7. §. 6. *n.* 20. & *in tr. de Casib. reservat. cit. cap.* 12. §. 3. *n.* 3. ubi ait, hanc sententiam esse omnium planissimam. Quòd autem aliquis etiam debeat omnia confiteri, docet quidem Palao *l. c. n.* 9. & Laym. *l. c. n.* 11. sed meritò negat Dicast. *l. c. n.* 310. quia non potest cogi ad reservata bis confitenda. Neque obstat, si peccato reservato sit fortè annexa quoque excommunicatio reservata, circa quam inferior in casu temporaneæ necessitatis nihil potest. Nam censura ista non impedit ab usu Sacramentorum, nisi ex præcepto Ecclesiæ; & hoc in hujusmodi casu necessitatis non obligat. Laym. *l. c. n.* 10. Dicast. *l. c. n.* 313. Similiter non obstat textus ex Trid. *sup. num. præced.* allatus, quia inferior vel non absolvit à reservatis, cùm Reservatio in casu etiam temporaneæ necessitatis cesset juxta Dicast. vel cùm non directè, sed tantùm indirectè absolvat à reservatis, adhuc verum est, quòd circa ea nihil possit, ut ostendit Dicast. *l. c. n.* 301. vel si directè ab iis absolvit, id tantùm facit, quia ita à Jure ex æquitate conceditur juxta Palao.

Omnes ergo & singulæ hîc relatæ sententiæ sunt probabiles, & potest quilibet pœnitens illam, quæ sibi commodior videtur, amplecti. Dian. *p.* 3. *tr.* 4. *Res.* 104. vide etiam *lib.* 1. *sup. p.* 3. *à n.* 63. Juxta singulas tamen manet pœnitens obligatus, per se, vel, quod sufficit, per alium coram superiore vel alio legitimam potestatem habente comparere, & quidem propterea, ut in primis ab ipsa censura reservata, si peccato annexa fuit, absolvatur; deinde ut ipsum quoque reservatum peccatum, etsi censuratum non fuerit, confiteatur juxta pactum *sup. n.* 64. & *n.* 71. *in fine.* indicatum; & ab eodem iterum, vel saltem tum primò directè absolvatur: nisi superior alicui jam antè directè absoluto velit, ut potest, obligationem iteratò confitendi postea remittere. Tamb. *cit. sup. n.* 71. *in fine.* Aliud itaque hîc est, quàm cùm quis in articulo mortis vel propter impedimentum perpetuum aut diuturnum à reservatis peccatis & censuris per inferiorem Sacerdotem absolvitur, ut constat ex *n.* 67. & 69. *sup.*

73. Am-

73. Ampliùs quid, & à Confessariis bene observandum, tradit Laymannus *cit. n.* 11. si enim pœnitens bona fide credat, se posse per Confessarium absolvi cum onere sistendi se Superiori; vel casum suum non sciat esse reservatum, illúmque cum aliis non reservatis confiteatur; arbitror, inquit Laym. *ei plerumque absolutionem dari posse* cum illo onere; modò non obstet aliqua reservata Excommunicatio: quia etiam hîc, inquit Laym. aliqualis necessitas urget, cùm pœnitenti ita ex sua parte bene disposito valde grave sit, sine absolutione discedere. Alii quidem verbis Trid. *sup. n.* 70. allatis insistendo volunt, ut Confessarius mittat pœnitentem ad Superiorem, vel ipse adeat, impetrétque priùs potestatem, & tum primùm eum absolvat; sed benigna Laym. doctrina est ad praxin accommodatior.

74. Obligatus ad comparendum coram Superiore propter reservata, satisfacit, si coram eo vel ejus delegato v. g. aliquo privilegiato Religioso compareat per se vel per alium. *sup. n.* 67. & 69. Et verò ipse quandoque Confessarius, saltem ex charitate, tenetur adire Superiorem, & potestatem absolvendi petere, si ipse commodè possit, & videat pœnitenti non esse admodum utile, vel non facilè persuaderi posse, ut se ipsum sistat. Laym. *cit. cap.* 12. *n.* 7. *in fine.* contra Tamb. *de Conf. l.* 3. *cap.* 9. §. 4. ubi *n.* 13. concedit, Confessarium posse id facere; sed *n.* 17. negat eum unquam teneri. Debet autem Confessarius in petendo ita cautus esse, ut nullo verbulo indicium præbeat Superiori ad conjecturam aliquam faciendam de persona, pro qua petit; adeoque sæpe ne quidem casum reservatum ejúsque materiam exprimere debet aut potest, quia alioqui esset periculum frangendi Sigilli. Coninch. *Disp.* 8. *dub.* 14. Ordinariè ergo sufficit dicere: *peto facultatem pro absolutione à reservatis.* Neque superior rectè facit, si multis interrogatiunculis ulteriùs urgeat. Tamb. *de Casib reserv. cap.* 8. §. 2. *num.* 5.

Tenetur porrò Superior & quidem sub peccato mortali potestatem in reservata concedere idoneo Confessario, cùm pro occurrenti aliquo casu eam petit, & nullum vel dubium tantùm est periculum, ne concessio cedat in damnum pœnitentis, vel communitatis, vel tertii. Tamb. *l. c. n.* 2. ubi ait, tale periculum rarissimè subesse; & cùm quandoque re ipsa subest, meliùs esse, ut alia media cavendi damnum excogitentur, quàm ut perita potestas negetur, vide Dicast. *de Pœnit. Disp.* 11. *dub.* 19. *à n.* 324. Superior verò Regularis ex Decreto Clem. VIII. 1593. 26. *Maji* edito apud Tamb. *l. c. cap.* 7. §. 2. *n.* 1 est sub mortali obligatus dare potestatem in reservata Confessario, qui pro ordinario deputatus est, & cùm petit, simul judicat, eam hîc & nunc esse committendam; sicut judicare potest & debet, quando nullum ex prædictis damnis rationabiliter timetur, Idem *ibid. n.* 37. Imò si Superior tunc facultatem dare noluerit, potest hujusmodi Confessarius absque ea pœnitentem à reservatis illa vice liberè & sine ullo onere sistendi absolvere; idque toties, quoties ita in casu dato evenerit. Sic enim Paulus V. & postea etiam Urbanus VIII. confirmando & declarando Decretum Clementinum statuit apud Tamb. *l. c. n.* 9. 40. & 43. Dicast. *l. c. n.* 339. & *Disp.*

10. *n.* 184. Lugo *de pœnit. D.* 20. *n.* 40. Pellizar. *tom.* 2. *tr.* 8. *n.* 60. Dian. *p.* 3. *tr.* 2. *Ref.* 126. Gobat *tr.* 7. *n.* 705. & habetur *tom.* 4. *Bullarii* éstque inter Bullas Urbani VIII. 28. *in Decr. super reserv. casuum.* De quo plura in Appendice. Et hæc est tertia Juris concessio, de qua memini *sup. num.* 71.

Quia autem Urbanus VIII. loquitur hic tantùm de deputatis pro ordinariis Confessariis, ideo ejus constitutio est tantùm de his intelligenda, & non de alijs; quamvis isti sint etiam pii, docti, & apti pro Ordinariis. Tamb. *l. c. n.* 41. & Dicast. *ll. cc.* contra Quintanad. & alios. Ut tamen Superior etiam istis, si petant, pro occurrente casu det potestatem in reservata, est juxta aliquos præceptum ex lege charitatis; juxta alios est tantùm consultum.

§. IX.

De Confessario petente facultatem absolvendi à reservatis.

75. Confessarius si loco pœnitentis petit, & impetrat à Superiore potestatem absolvendi à reservatis, potest etiam absolvere ab iis, quæ ex confidentia concessionis hujus antè fuerunt commissa; nisi expressè excipiantur. Quodsi petat pro aliquo casu particulari, certum est, quòd non possit absolvere ab aliis, quos pœnitens primùm commisit, postquam voluit, ut adiret Superiorem; & dubium est, an possit, si petat simpliciter pro reservatis, quia videtur tantùm petere & accipere potestatem pro jam antè commissis. Ad cavendos ergo scrupulos & frustrationem concessionis, melius & consultius est, ut petatur & detur potestas pro omnibus casibus, qui tempore confessionis existunt, sed cum hac restrictione, ut si pœnitens abuti velit hac concessione, ea non duret ultra tempus, intra quod commodè potest confessio fieri. Tambur. *l.* 1, *cap.* 9, §. 2. & 3.

76. An Confessarius vi potestatis, quam pro absolutione à reservatis petivit, & impetravit à Superiore, possit etiam ipse absolvi, pendet à verbis petentis; & præcipuè à mente concedentis. Si enim utitur quis verbis determinatè significantibus, quòd petat sibi dari potestatem absolvendi aliquem à reservatis, tunc ipsi nihil prodest, quia nec ipse seipsum absolvere, nec alteri potestatem hanc subdelegare potest. Si autem utatur verbis ita ambiguis, ut ex communi usu æquè possit intelligi petita esse facultas pro ipso Confessario, ac pro alio, dicendo v. g. *indiget aliquis ex vestris facultate, ut absolvatur à reservatis, peto, ut ei detur*, tunc pendet ex mente Superioris, an eam velit tantùm pro aliquo distincto à Confessario, vel etiam pro ipso Confessario, vel indistinctè pro quocunque concedere. Quia tamen Superiores in re tam gravi communiter non solent incerto Sacerdoti & quasi cœco modo potestatem absolvendi committere, ideo si generatim dicant: v. g. *absolvatur*, intelligunt communiter *per ipsum petentem.* Unde hujusmodi concessio communiter censeri non potest ei prodesse. Deberet ergo necessariò in hoc casu dicere, sibi pœnitentem nolle vel non posse ob justas causas confiteri, adeóque petere, ut ei vel libertas eligendi Confessarium detur, vel alius Confessarius nominatim designetur. Vide Dian. *p.* 3. *tr.* 4. *Ref.* 142. Dicast. *l. c. à n.* 350.

§. X.

§. X.

De Confessione facta Superiori ab habente reservata.

77. Non ampliùs manet Reservatio ullius peccati, quod quis habenti Jurisdictionem ordinariam in illud, est quocunque modo jam confessus, ab eóque, etsi tantùm invalidè, absolutus. Palao *de pœnit. Disp. un. p.* 15. §. 6. *n.* 2. Dicast. *cit. Disp.* 11. *n.* 124. Ratio, quia Superior etiam sic satis cognoscit peccatum ad pœnitentiam & medicinam debitam adhibendam, ergo cùm ita satisfiat fini Reservationis, eámque Superior possit extra Sacramentum quoque tollere, censetur omnino id facere; & quidem etiam tunc, cùm absolutio non solùm ob defectum doloris; sed etiam ob defectum integritatis est invalida. Palao & Dicast. *ll. cc.* contra Tamb. *l. c.* §. 5. *n.* 1.

Cessat quoque semper reservatio illius peccati, cujus aliquis est inculpabiliter oblitus, cùm habenti ordinariam Jurisdictionem in illud est postea aliquando saltem validè confessus; quamvis absque omni animo & indicio petendi absolutionem à reservatis. Palao *l. c.* Tamb. *l. c.* §. 4. *n.* 4. contra Dicast. *l. c. n.* 141. Ratio, quia Superior vult absolvere, quantum ipse potest, & pœnitens indiget; atqui ille potest peccati etiam obliti reservationem tollere, & pœnitens indiget, ergo.

Idem etiam censetur esse de peccato reservato inculpabiliter omisso, cùm quis Superiori confessus est invalidè, sed tantùm ob defectum doloris. Lugo *de pœnit. Disp.* 20. *sect.* 7. *n.* 102. Tamb. *cit. cap.* 9. §. 5. *n.* 2. vel etiam ob defectum integritatis, sed tantùm circa non reservata. Dicast. *l. c. n.* 171. quia tunc saltem quoad reservata, quæ habet, se adhuc bona fide sistit Superiori & sincerè agit. Quidquid autem de hoc sit, certum est, quod quilibet deinde debeat tam invalidè confessa, quàm inculpabiliter omissa adhuc confiteri, ut ab illis validè & ab istis directè absolvatur; à quibus tamen tunc jam potest absolvere quilibet ordinarius Confessarius, cùm Reservatio jam sit sublata.

Hæc omnia intelliguntur etiam de peccati reservati confessione facta delegato. Etsi enim iste ordinariè Reservationem tollere non possit nisi per absolutionem sacramentalem; ex communi tamen DD. consensu, usu & praxi colligitur, ipsos Superiores velle reservationem peccatorum etiam tollere, si suo delegato se aliquis prædictis modis sistat, ut bene explicat Dicast. *l. c. n.* 168.

De censuris reservatis res est expeditior. Cùm enim ab habente Jurisdictionem ordinariam, vel etiam tantùm delegatam in illas, possint extra Sacramentum tolli, ideo si aliter in communi forma dicat tantùm: *Absolvo te ab omni Excommunicatione*; vel in casu necessitatis: *absolvo te à peccatis*; hoc ipso vult omnes tam expressas, quam culpabiliter vel inculpabiliter omissas tollere, & quidem non tantùm quoad Reservationem, sed etiam quoad substantiam; modò ad earum absolutionem non prærequiratur aliqua conditio v. g. satisfactio parti læsæ priùs præstanda. Tamb. *l. c.* §. 6.

**
*

QUÆ-

QUÆSTIO III.

De Officio Confessarii.

78. OFficium Confessarii universim loquendo est triplex. 1. Judicis. 2. Doctoris. & 3. Medici; ut *supr. à n.* 13. dictum est, quia tenetur de iis, quæ ad hoc sacramentale Judicium deducta sunt, sententiam dicere; pœnitentem si necesse sit, instruere, & apta contra spirituales ejus morbos remedia præscribere. Hîc autem strictiùs sumimus pro illa tantùm obligatione, quâ tenetur curare, ut Sacramentum validè & integrè administretur, quantum est tam ex parte absolventis, quàm ex parte absolvendi, & quoad Pœnitentiam seu satisfactionem imponendam. Tribus Articulis complectimur omnia.

ARTICULUS I.

De Officio Confessarii circa absolutionem.

Circa hanc multa occurrunt, quæ Confessarius ex Officio suo observare debet.

§. I.

Forma Absolutionis à peccatis.

79. Ad Formam Absolutionis sacramentalis requiruntur verba ore prolata; non quidem ex natura Sententiæ judicialis, cùm hæc possit, imò etiam debeat scripto ferri; neque ex natura Sacramenti, cùm Matrimonium possit etiam nutu fieri; sed ex sola voluntate Christi, per Ecclesiam declarata in Trid. *Sess.* 14. *cap.* 3. Debent autem verba esse talia, quæ significent 1. Remissionem peccatorum, & quidem non tantùm narrativè velut internuntii faciunt, nec tantùm deprecativè, ut in Extrema Unctione fit; sed authoritativè seu potestativè, sicut sententia judicialis, 2. aliquo modo personam pœnitentis. & 3. personam absolventis; ne verbum absolutionis quoad alterutram vagetur in incertum. Cùm ergo hæc omnia comprehendantur his duobus verbis: *Absolvo te*, tota quoque essentia Formæ pro Sacramento Pœnitentiæ necessariæ consistit in illis; ut colligitur ex Concil. Florent. *in Decreto de Sacram. Pœnit.* & ex Trid. *l. c.*

Sunt quidem verba hæc secundùm se sumpta adhuc indifferentia ad significandam absolutionem à peccatis, censuris, vel aliis debitis & vinculis; & propterea aliqui apud Tan. *tom.* 4. *Disp.* 6. *q.* 1. *n.* 39. volunt, essentialiter requiri, ut dicatur: *Absolvo te à peccatis*; Sed communis & teste Tan. *l. c. n.* 38. satis certa DD. sententia negat, hanc additionem *à peccatis* esse essentialiter necessariam; quia etiam sine ea sufficienter verba determinantur partim per circumstantias, in quibus proferuntur, nimirum post præviam peccatorum confessionem; partim per ipsam proferentis Sacerdotis intentionem, per quam etiam in aliis Sacramentis tolli ultimatè debet indifferentia verborum Formæ. vide Dian. *p.* 11. *tr.* 6. *Res.* 11. Nihilominus tamen ex omnium sententia, ut Tan. ait, certum est, verba illa *à peccatis* saltem ex necessitate præcepti necessariò esse adhibenda; ita ut multi existiment, ea extra casum necessitatis omittere esse peccatum mortale, tum ob consuetudinem Ecclesiæ; tum ob aliquale periculum invaliditatis. Palao *de pœnit. Disp. un. q.* 5. *n.* 3. Sed Præpositus *de pœnit.*

nit. q.6. dub.1. n.6. excusatâ mortali. Invocatio autem Trinitatis potest juxta Val. & alios, sine omni peccato omitti, secluso scandalo & contemptu; sed Bonac. *tom.1. de Sacram. Pœnit. Disp.5.q.4.p.1.n.2.* putat, id esse saltem veniale.

80. Quapropter Forma tam quoad valorem, quàm quoad licitum usum legitima est hæc: *Ego te absolvo à peccatis tuis in nomine Patris & Filii & Spiritûs Sancti, Amen.* significatur autem hîc per verbum *absolvo* formalis solutio, seu remissio peccati, hoc est gratia sanctificans, quæ, quantum est ex se, est, ut loquitur Dicast. *de pœnit. Disp.5. n.99.* formalissima remissio peccati; tollens illud actualiter, si adsit, vel saltem virtualiter, si peccatum, quod commissum fuit, jam antè sit aliunde deletum. Sicut ergo cum dicimus: *absolvo, seu libero te à tenebris, à nigredine &c.* sensus est iste: *confero tibi lucem, albedinem &c. quæ ex se est formalis ablatio tenebrarum, nigredinis &c.* ita cùm dicimus: *absolvo te à peccatis*; sensus est: *confero tibi gratiam sanctificantem, quæ ex se est formalis ablatio, solutio, seu remissio peccati.* Atque hinc patet, quòd hæc Forma Sacramentalis etiam tunc sit adhuc vera, cùm quis confitetur tantùm peccata jam ante perfactam contritionẽ, vel per legitimam aliquam confessionem plenissimè quoad omnia vincula & obligationes absoluta. Vide Bonac. *de Sacram. pœnit. Disp.5.q.4.p.1.n.9.* Longè aliud est, cùm quis absolvitur à vinculo corporali. Hujus enim formalis ablatio non est forma aliqua positiva, sicut in Sacramento Pœnitentiæ, sed est mera negatio & remotio, ergo si semel sit facta, non potest absque prævia nova ligatione iterum, aut sæpius fieri.

81. Prædictæ Formæ Sacramentali solent præponi & postponi aliquæ preces. Et quidem ad ingressum pœnitentis in confessionale solent aliqui ita benedicere: *Dominus sit in corde tuo & in labiis tuis, ut ritè confitearis peccata tua, in nomine Patris & Filii & Spiritûs sancti, Amen.* Deinde post auditam confessionem, injunctamque pœnitentiam dicendæ sunt juxta Rituale Romanum seqq. preces.

Misereatur tui omnipotens DEUS, & dimissis peccatis tuis perducat te ad vitam æternam.

Indulgentiam, absolutionem & remissionem peccatorum tuorum tribuat tibi omnipotens & misericors Dominus, Amen.

Dominus noster JESUS Christus te absolvat, & ego autoritate ipsius (*addunt aliqui in signum humilis recognitionis*) licèt mihi indigno concessâ, absolvo te ab omni vinculo excommunicationis, suspensionis (*quæ vox non dicitur, nisi pœnitens habeat aliquem ordinem ex majoribus*) & interdicti, in quantum possum, & tu indiges: deinde ego te absolvo à peccatis tuis in nomine Patris & Filii & Spiritûs sancti, Amen.

Passio Domini nostri JESU Christi, & merita B. MARIÆ semper Virginis & omnium Sanctorum, &

quidquid boni feceris, & mali sustinueris, sit tibi in remissionem peccatorum, augmentum gratiæ, & præmium vitæ æternæ. Amen.

82. Verum hæ preces, etsi de Ecclesiæ sanctæ more laudabiliter absolutioni adjungantur, ad ipsius tamen Formæ essentiam nequaquam spectant, neque ad ipsius Sacramenti administrationem sunt necessariæ, ut loquitur Trid. *cit. cap.3.* imò ne quidem ad integritatem Formæ requiruntur. Tan. *l.c. n.46.* sed possunt à Confessario pro suo arbitrio sine omni culpa omitti, maximè si rationabilis causa suadeat; ut si pœnitens valde sæpe confiteatur, vel confessionem faciat valde brevem, vel valde multi confitentes adsint. Dian. *p.11. tr.8. Res.26. V. Nota hic.* vel si post datam jam absolutionem incidat pœnitenti adhuc aliquod peccatum mortale, de quo se iterum accusat. In quibus occasionibus sufficit, & etiam præstat tantùm dicere: *absolvo te à peccatis tuis in nomine Patris &c.* vel si censura subest (quam seculares plebei in Germania rarissimè incurrunt, ut bene notat Gobat *tr.7. n.163.*) *absolvo te à censuris & peccatis &c.* imò urgente mortis articulo sufficit solùm dicere: *absolvo te*; quia etiam per sola hæc verba aliquis & à censuris, & à peccatis absolutus manet. Dian. *l.c.* & quidem ab illis priùs naturâ, quàm ab istis; modò Sacerdos utrumque intendat. Bonac. *l.c.n.10.* Illa tamen oratiuncula: *Passio Domini nostri &c.* non facilè est omittenda, quia per eam omnia bona opera pœnitentis elevantur probabiliter virtute Sacramenti ad satisfaciendum ex opere operato. Filliuc. *tr.8. lib.2. n.47.* & supplet defectum impositæ fortè nimis parvæ pœnitentiæ. Dian. *l.c.* & *p.3. tr.4. Res.97.* Plura de hoc *infrà àn.115.* Recitari autem potest, dum pœnitens ex confessionali egreditur, maximè si plures adsint, qui confiteri velint.

§. II.

Ritus Absolutionis.

83. Ritus, quo Absolutio Sacramentalis detur, non est certus præscriptus. Servanda est ergo cujusque loci & Diœcesis consuetudo. Communiter in his partibus solent Confessarii I. Formam Absolutionis una cum orationibus antecedentibus & consequentibus dicere aperto capite. Putat quidem Sà antiquus *V. Absolutio n.2.* id non decere, & esse contra dignitatem, atque autoritatem Judicis; sed cùm id fiat in honorem Christi, tanquam principalis Judicis, cujus nomine absolutio datur, meritò Tan. *tom.4. Disp.6. q.9. n.4.* & Laym. *l.5. tr.6. cap.3. n.8.* docent, ubi usu receptum est, non esse immutandum. II. solent manum dexteram elevare nonnihil versùs pœnitentem, cùm dicunt: *Indulgentiam, absolutionem &c.* III. solent dexterâ signum Crucis in aëre formare, cùm essentialia Formæ verba pronuntiant, & id omittere censet Tan. *l.c. n.2.* esse veniale, contra alios. IV. Sacerdotes seculares solent esse induti superpelliceo & stola, cùm publicè in templo Confessiones excipiunt. Sed hæ omnes ceremoniæ possunt liberè sine peccato omitti, nisi alicubi scandalum, vel speciale statutum obest. Bonac. *de pœnit. Disp.5. q.7. p.ult. n.3.* Unde etiam peccati non debet damnari, qui tecto capite dat absolutionem,

nem, maximè in hyeme, vel ex alia rationabili causa. Impositio manuum supra caput pœnitentis olim usitata, hodie rectiùs omittitur, præsertim circa fœminas; & mos ille apud nos jam pridem exolevit.

§. III.

De absolutione à Censuris.

84. Antequam pœnitens à peccatis absolvatur, debet absolvi à censuris, siquidem talibus sit innodatus, quæ privent eum usu passivo, seu susceptione Sacramentorum; uti est Excommunicatio & Interdictum; non item Suspensio, quæ tantùm privat usu activo Ordinis, Officii, vel Beneficii. Cùm enim excommunicatis graviter prohibita sit susceptio omnium Sacramentorum; illis autem, qui Interdicto causam dederunt, prohibita sit susceptio Sacramenti Pœnitentiæ; hoc ipso quoque graviter prohibitum est, ne quis illis adhuc in tali censura constitutis Sacramentum hoc conferat, & sacramentaliter eos à peccatis absolvat.

Formulæ absolvendi à censuris passim à DD. tradi solitæ debent cum nonnullis aliis ceremoniis, sed in foro tantùm externo, adhiberi. In foro autem interno non est præscripta ulla certa forma, sed potest absolutio à censuris fieri quovis signo externo, sufficienter illam indicante. Unde pro isto foro sufficit etiam quælibet ex communibus formulis, quibus uti possumus & solemus in absolutione à peccatis, *sup. n.* 80. *& seqq.* allatis.

Jam ergo si censuræ, quibus pœnitens est irretitus, sunt reservatæ, tunc Confessarius iis cognitis pœnitentem non tantùm non à peccatis censuratis, sed neque etiam ab aliis potest ordinariè loquendo priùs absolvere, quàm ablata sit censura. Debet proinde pœnitentem remittere ad Superiorem, vel ipse eum adire pro absolutione censuræ, vel potestate absolvendi.

Quodsi Confessarius per errorem vel ignorantiam judicavit, censuram non esse reservatam; vel pœnitens bona fide per inculpabilem oblivionem in confessione non expressit censuram, vel peccatum censuratum; atque ita absolutio à peccatis ei data fuit, tunc validè est absolutus, non quidem à censura, sed tamen à peccatis. Cùm enim Gratia sanctificans, per quam formaliter remittuntur & expelluntur peccata, non sit incompossibilis cum censura v. g. Excommunicationis, potest omnino quandoque fieri, ut validè detur sacramentalis absolutio à peccatis, manente censura. Si autem censuræ non sint reservatæ, tunc Confessarius, cùm pœnitentem per communem aliquam formam ex suprà allatis absolvit à peccatis, hoc ipso absolvit eum etiam ab illis censuris, quia harum absolutio implicitè saltem continetur in verbis absolutionis à peccatis. *sup. n.* 82. & Sacerdos hoc ipso, quòd velit officio suo ritè fungi, habet sufficientem intentionem absolvendi non tantùm à peccatis, sed etiam à censuris, à quibus potest & debet priùs absolvere.

§. IV.

An conditionatè dari possit Sacramentalis Absolutio?

85. Absolutio Sacramentalis, si detur sub conditione de futuro, non est valida. Bonac. *tom.* 1. *Disp.* 5. *q.* 4. *p.* 3. *n.* 2. quia cùm existit Materia & Forma Sacramenti, deest adhuc intentio Ministri, qui

non vult tunc absolvere, sed primùm postea, quando extitura est conditio. Cùm autem postea existet conditio, non ampliùs existit Forma Sacramenti, nec ejus Materia saltem proxima v. g. contritio, ergo utroque tempore, atque adeò absolutè invalidum est Sacramentum Pœnitentiæ, si absolutio detur sub conditione de futuro; & qui hoc modo absolveret, peccaret mortaliter. Bonac. *Disp.* 1. *q.* 3. *p.* 2. §. 3. *n.* 18. *in fine.* Sub conditione de præsenti vel præterito absolvere non est quidem invalidum, si res ita se habeat, sicut in conditione exprimitur. Bonac. *cit. p.* 3. *n.* 1. quia hujusmodi conditio non est propriè conditio, neque suspendit actum, sed per veram sui existentiam facit eum transire in absolutum, ergo Sacramentum perinde potest esse validum, acsi absolutè & sine omni conditione fuisset confectum. Nihilominus tamen etiam sub conditione de præsenti vel præterito ordinariè non est licitum absolvere. Palao *de pœnit. Disp. un. p.* 5. *n.* 9. quia est contra usum & praxin Ecclesiæ; contra ipsum quoque officium Confessarii foret, si absque debita inquisitione de dignitate vel indignitate pœnitentium passim eos sub conditione absolveret, idque Bonac. *l. c. n.* 18. cum Henriq. censet esse peccatum mortale.

Dixi autem *ordinariè*. Nam si post adhibitam debitam diligentiam adhuc dubium maneat. 1. An pœnitens sit sufficienter contritus; vel 2. an id, de quo solo se accusat, sit peccatum; vel an sit verè ab eo commissum; vel 3. an id suæ potestati & jurisdictioni sit subjectum, vel 4. an pœnitens adhuc vivat &c. tunc omninò licitè potest absolvi sub hac exteriùs prolata, vel potiùs solo animo explicitè, vel, quod etiam sufficit, teste Tan. *q.* 9. *n.* 3. & Gobat *tr.* 7. *n.* 272. saltem implicitè concepta conditione: *si capax es; si possum &c.* Melius tamen est, in secundo casu curare, ut pœnitens certum aliquod peccatum ex aliis antehac jam confessis exprimat.

§. V.

An sæpiùs de iisdem peccatis?

86. Etsi Confessarius possit ab iisdem numero peccatis sæpiùs absolvere eum, qui diversis temporibus ea sæpiùs confitetur, ut *sup. n.* 80. dictum; in una tamen eadémque confessione sæpiùs absolvere, & absolutè iterare formam, non potest absque mortali peccato sacrilegii. Bonac. *tom.* 1. *Disp.* 5. *q.* 4. *p.* 4. *n.* 1. quia frustraneum esset, & irreverentia magna, formam sacramentalem super eadem materia proxima, super qua jam semel legitimè prolata est, iterùm absolutè proferre. Imò iterare formam etiam tantùm sub conditione aliqua de præsenti vel præterito, est peccatum ex genere suo grave. Bonac. *tom.* 1. *Disp.* 1. *q.* 2. *p.* 1. *n.* 37. nisi Confessarius rationabiliter dubitet, an absolutionem jam dederit; an omnia verba essentialia protulerit; an cum debita intentione &c. in quibus casibus non tantùm licitè potest sub conditione, modo *num. præced.* indicato, repetere Formam Absolutionis; sed insuper, si pœnitens aliquod mortale fuit confessus, tenetur etiam, & quidem sub gravi peccato, Absolutionem repetere cum conditione: *si nondum absolutus es.* Qui, cùm leve tantùm dubium vel merum scrupulum de data sua absolutione, vel ejus valore habet.

habet, & eam conditionatè repetit, sed ideò tantùm, ne DEUM vel proximum lædat, peccat tantùm venialiter. Tamb. *de Sacram. l. 1. cap. 1. §. 3. n. 3.* Quodsi scrupuli aliquem reddant ita perplexum, ut tam repetere, quàm non repetere formam putet hîc & nunc esse peccatum, tunc fieri potest, ut repetendo nihil omnino peccet, utpote ratus id esse minus malum, quàm non repetere.

§. VI.

An ante injunctam pœnitentiam?

87. Absolutio primùm dari debet, postquam pœnitens sua peccata integrè enarravit, integritate saltem formali, si non possit etiam integritate materiali, sicut sæpe non potest juxta dicta *sup. p. 3. à n. 56.* Dari solet communiter primùm post injunctam pœnitentiam; sed quia de hoc nullum habemus præceptum, neque apparet, consuetudinem illam esse obligatoriam, ideo peccatum non est, priùs absolvere & postea pœnitentiam injungere. Graviter autem peccat Confessarius, si pœnitentem, cujus Confessionem excepit, possit juxta probabilem aliquam sententiam licitè absolvere, & tamen absque justa & gravi causa recusat absolvere. Ratio, quia hoc est saltem contra Charitatem; & sæpe etiam contra Justitiam, quia lædit Jus, quod pœnitens per confessionem legitimè factam acquisivit ad absolutionem; injustè quoque ei imponit onus eadem peccata iterum confitendi. Bonac. *cit. Disp. 5. q. 7. p. 4. §. 2. n. 18.* Et verò etiam Judex foriexterni peccat, si causâ sufficienter cognitâ sententiam, quam sine inco modo ferre potest, recusat ferre, vide *infrà n. 107.* ubi etiam dicetur, an liceat vel expediat differre absolutionem; de quo jam suprà quoque fusiùs actum est. *l. 1. p. 2. à n. 107.*

§. VII.

Danda à Confessario percipiente omnia.

88. Confessarius, cùm dat absolutionem, non est necesse, ut habeat in memoria distinctè peccata, de quibus se pœnitens accusavit; sed sufficit, si meminerit confusè; & in genere notum sibi habeat saltem statum pœnitentis pro illo tempore. Bonac. *cit. Disp. 5. q. 5. sect. 2. p. 3. n. 15. & seq.* modò tamen antea, cùm pœnitens ea enarravit, singula mortalia distinctè audiverit & intellexerit. Nam sicut Judex de causa incognita non potest legitimè ferre sententiam; ita nec confessarius ab iis, quæ non audivit, vel non intellexit, potest ritè absolvere. Quando ergo rationabiliter præsumere potest, id, quod non percepit, esse speciem vel numerum alicujus peccati mortalis, tenetur tanquam Judex & Medicus ex officio suo monere pœnitentem, nullo habito cujuscunque personæ respectu, ut repetat; & si quidem de aliquo peccato nihil prorsus percepit, debet statim jubere, ut repetatur, ne pœnitens cogatur deinde etiam aliqua mortalia ex bene perceptis iterum conficeri. Si genus peccati mortalis, sed absque speciæ vel numero, sit perceptum, tunc aliquibus videtur melius esse, si etiam statim de eo interrogetur pœnitens; aliis, si primùm in fine; vide Dicastillo *de Pœnit. Disp. 10. n. 496.* Quodsi rationabiliter dubitet Confessarius, an id, quod non percepit, sit

mortale; vel an aliquid satis perceperit; non est tanta obligatio jubendi, ut repetatur; multò minùs, si perspectâ pœnitentis integritate præsumere possit, id, quod non percepit, esse tantùm veniale. vide Gobat. *tr. 7. n. 235. & seq.*

§. VIII.

Data à non percipiente omnia.

89. Quodsi Confessarius ob surditatem, somnolentiam, distractionem, ignotum idioma, strepitum in templo, nimis celerem, vel nimis submissam, vel aliter vitiosam pœnitentis pronuntiationem, nullum ex peccatis confessis audiat & intelligat, tunc data absolutio videtur prorsus esse invalida, quia non habet materiam, supra quam cadat; cùm confessio, sicut accusatio apud Judicem, si non audiatur vel non intelligatur, sit nulla. Meliùs tamen Laym. *l. 5. tr. 6. cap. 9. n. 5.* & cum illo Palao *pœnit. Disp. un. p. 12. n. 3.* Dian. *p. 3. tr. 4. Resol. 109.* & *p. 4. tr. 4. Resol. 198.* atque alii docent, eam adhuc esse validam & fructuosam, si pœnitens bona fide confiteatur, quia Sacramentum Pœnitentiæ est adhuc validum, quando absolutio datur illi, qui Confessario manifestat tantum in genere se esse peccatorem, & absque omni sua culpa hîc & nunc plus præstare non potest; uti admittunt DD. in articulo mortis, & etiam extra illum probabile esse docet Dicast. *de pœnit. Disp. 9. n. 761.* de quo *inf. n. 103.* atqui in dato casu pœnitens sufficienter manifestat Confessario se esse peccatorem, si Confessarius advertat, illum sua peccata dicere, etsi ipse nullum in particulari intelligat; vel si pœnitens in fine dicat se esse confessum; vel petat absolutionem: hîc & nunc quoque, quia ignorat sua peccata non esse audita vel non intellecta, non potest plus præstare. Sic etiam Gob. *tr. 7. n. 239.* docet, quòd Confessarius, cùm expertus est aliquem non committere mortalia, & inter alia venialia communiter se accusare de aliqua voluntaria distractione, possit eum adhuc absolvere, etsi ob distractionem non sit memor ullius peccati confessi. Multò magis autem valebit absolutio, quam Confessarius dat illi, ex cujus confessione non omnia, sed tamen aliqua, & saltem vel unum veniale tantùm in specie percepit. Dicast. *de pœnit. Disp. 8. à n. 95.*

Quodsi tamen deinde pœnitens certò resciat, quod vel quænam ex suis mortalibus non fuerint à Confessario audita vel intellecta, debet nihilominus adhuc illud vel illa omnia iterum confiteri, ut ab iis, quæ omnino non audita vel intellecta sunt, directè absolvatur; alia autem, quæ sub ratione peccati sed in genere tantùm sunt audita vel intellecta, ut subjiciantur potestati clavium etiam quoad suam speciem & numerum.

90. At verò si pœnitens in tali casu non sciat, quodnam determinatè peccatum mortale ex confessis non fuerit auditum vel intellectum, tunc juxta Gobat *tr. 7. n. 493.* tenetur singula mortalia, quæ tunc confitebatur, iterum confiteri, quia de singulis dubium est, an sint legitimè confessa & absoluta. Sed Lugo & Dicast. *l. c. n. 99. cum seqq.* concedunt quidem hoc, si confessio fuit brevis, & ex paucis tantùm v. g. tribus vel quatuor mortalibus unum vel alterum indeterminatè non fuit auditum vel intellectum. Si verò ex multis mor-

mortalibus sciatur tantùm unum vel alterum non esse auditum vel intellectum, & nesciatur quodnam determinatè sit illud, tunc negant ullum esse repetendum; quia etsi de singulis sit dubium, an sint legitimè confessa, tamen dubium istud non est morale, sive sufficiens ad inducendam obligationē repetendi singula ex multis; sicut si constet Cajum esse filium unius ex pluribus civibus, dubium est de quolibet illorum, an non sit pater Caji. Sed dubium hoc non est morale seu sufficiens, ut propterea quilibet teneatur eum alere, pro hærede habere &c. Aliud est, si certò sit filius unius ex duobus tantùm, vel tribus, & non sciatur determinatè cujus. Præterea sicut in multis aliis casibus, ita etiam in hoc non videtur Christus exigere integritatem materialem confessionis, cùm servari hîc non possit nisi cum tam gravi molestâque multorum peccatorum mortalium repetitione. Nihilominus tamen sicut ille, qui scit se aliquod mortale commisisse, sed non amplius meminit quale, debet illud confiteri in genere. Laym. *l.5. tr.6. cap.8. n.7.* ita etiam hîc debet pœnitens in confessione dicere: scio, vel (si dubium sit) dubito, an Confessarius audiverit vel intellexerit aliquod meum peccatum mortale, non tamen determinatè scio, quale illud sit; de illo ergo, qualecunque sit, me iterum accuso.

91. Ex prædictis patet, Sacerdotem graviter peccare, si se exponat periculo in audiendis confessionibus ob suam surditatem non omnia mortalia percipiendi; & maximè, si, cùm aliquid, quod rationabiliter præsumere potuit esse mortale, non percepit, nihilominus absolvit. Tum quia malè fungitur officio Judicis, cùm de causa non plenè cognita judicet. Trid. *Sess.14. cap.5.* Tum quia Sacramentum irreverenter tractat; cùm contra materialem confessionis integritatem ex præcepto divino necessariam agat. Tum quia iniquè facit, ut pœnitens cognito defecta teneatur illud peccatum, & fortè etiam plura alia juxta *n.*88. & 89. iterum confiteri. Solùm ergo talis Confessarius excusari potest in casu, quo necessitas, sive jam ex parte ipsius, sive ex parte pœnitentis orta, liberat ab obligatione præcepti de integritate materiali.

Simili modo graviter peccat, qui ob distractionem vel somnolentiam deliberatè admissam non percepit, vel se periculo exponit non percipiendi aliquod mortale peccatum pœnitentis. Sed quia Confessarii communiter neutram deliberatè admittunt, ideo in dubio non sunt censendi peccare, nisi tantùm venialiter. Gob. *tr.6. n.*491.

Si denique Confessarius tantùm ob imperitiam linguæ, quâ pœnitens utitur, non possit ea, quæ mortalia sunt, percipere, neque possit commodè pœnitentem ad alium, qui meliùs intelligat, remittere; tunc non tantùm in articulo mortis, vel cùm præceptum obligat, sed etiam quovis alio tempore licitè potest eum absolvere. Sà *V. Absolutio. num.*10. Palao *de Pœnit. Disp. un. p.*11. *n.*2. Laym. *lib.5. tr.6. cap.*8. *n.*9. quia in isto casu, sicut in nonnullis aliis, non obligatur aliquis ad materialem integritatem confessionis. Debet tamen Confessarius pœnitentem monere, ut mortalia quæ ipse non satis percepit, iterum apud alium linguæ magis peritum postea data occasione confiteatur. Unde etiam pœnitens si certò

certò præsciret hoc vel illud se non posse ita exprimere, ut Confessarius sufficienter quoad speciem intellecturus sit, posset id tunc omnino reticere, & tantùm postea alteri magis perito linguæ confiteri. Idem est de iis, qui lingua quidem Confessario notâ v. g. germanicâ loquuntur, sed ob phrasin vel dialectum non notam, vel ob naturale & incorrigibile aliquod vitium pronuntiationis non possunt satis ab eo intelligi.

§. IX.

An danda à non discernente inter peccata?

92. Etsi Confessarius, ut *sup. n.87.* dictum est, debeat omnia & singula pœnitentis peccata mortalia percipere, ut, quod Judicis est, de iis possit sententiam ferre, nullatenus tamen tenetur distinctè aut explicitè de quolibet audito peccato formare judicium, an sit mortale vel veniale; quia cùm hoc nemo facere possit, nisi qui omnium & singulorum peccatorum speciem, & circumstantiarum rationes perspectas habet; nemo autem vel certè pauciſſimi habere possint & habeant; nemo quoque vel nonnisi pauciſſimi officium Confessarii suscipere, eique satisfacere possent. Bonac. *de pœnit. Disp. 5. q. 7. p. 4. §. 2. n. 8. & 12.* Sufficit ergo, si audiat & percipiat hæc vel illa peccata esse commissa; & de iis, quæ communiter & ordinariè committi solent, sciat judicare, & judicet, an ex genere suo, vel ex circumstantiis hîc & nunc expressis sint mortalia vel venialia, quia etiam hoc modo adhuc sufficienter agnoscit statum pœnitentis ad ferendam sententiam, & præscribenda apta emendationis remedia.

Quodsi vel Confessarius vel etiam pœnitens per errorem judicet, peccatum aliquod, quod confitetur, esse tantùm veniale, vel de eo dubitet; postea autem aliunde certò agnoscat, fuisse verè mortale, non tenetur illud iterum confiteri; modò antea, sicut à parte rei commissum est, distinctè confessus sit, quia ad valorem absolutionis non requiritur, ut Confessarius manifestè sciat peccatum, sibi in confessione explicatum, esse mortale, inquit Bonac. *l. c. n. 15.* Sed neque tunc tenetur pœnitens peccatum ejusmodi repetere, quando id juxta suam conscientiam confessus est tantùm ut dubium, & postea cognoscit fuisse certò commissum, ut dictum est *sup. l. 1. p. 5. n. 170.* cum aliis contra Bonac. *l. c.* & alios.

Unde jam valet quoque absolutio data à Confessario tam indocto, ut discernere inter mortale & veniale non possit, Bonac. *ibid. q. 5. sect. 2. p. 3. n. 14.* modò pœnitens bona fide & integrè sua peccata exprimat, & non de industria talem indoctum Confessarium quærat; vel certè ipse sciat & velit omnia ea præstare, ad quæ ratione suorum peccatorum obligatus est. Tan. *tom. 4. Disp. 6. q. 7. n. 133.*

ARTICULUS II.

De Officio Confessarii circa absolvendum.

Ut Sacramentum Pœnitentiæ administretur validè, multa quoque requiruntur ex parte illius, qui absolvendus est, nimirum 1. ut sit præsens, cùm confitetur; & 2. cùm absolvitur, 3. ut confiteatur integrè; 4. cum vero dolore; & 5. cum voluntate vitandi occasiones, & satis-

satisfaciendi aliis obligationibus. Officiũ ergo Confessarii exigit, ut quantum cum divina gratia potest, allaboret, ne hæc in absolvendo desint, nec ipse per suam culpam Sacramentum administret indigno.

§. I.

Absolvendus quis?

93. Sacramenti Pœnitentiæ capax est omnis & solus ille homo viator, qui baptizatus, & alicujus peccati actualis in, vel post baptismum commissi reus est, vel fuit. Cùm ergo Beatissima Virgo, sicut ab originali, ita etiam ab omni actuali peccato fuerit semper immunis, patet, Eam nunquam potuisse confiteri, adeóque fabulosum esse, quod de S. Petro, vel de S. Joanne tanquam ejus Confessariis circumfertur. Qui autem hujus Sacramenti capax est, non recipit illud validè, nisi sit legitimo modo dispositus; de quo in seqq.

§. II.

De præsentia quoad confessionem.

94. Itaque I. debet pœnitens esse præsens Sacerdoti, cùm ei confitetur, uti & cùm ab eodem absolvitur. Nam Clemens VIII. in sua Constitutione 1602. 19. Julii edita, ut refert Tan. *Disp.6.q.9. n.5.* hanc propositionem: *licere per litteras seu internuntium Confessario absenti sacramentaliter confiteri, & ab eodem absente absolutionem obtinere*: damnavit ad minus uti falsam, temerariam & scandalosam, prohibuítque sub excommunicatione ipso facto incurrenda, & Pontifici reservata, ne publicè vel privatim doceatur, néve unquam ut in aliquo casu probabilis defendatur, aut ad praxin quovis modo deducatur. Debet autem hæc Clementina ita intelligi, ut in ea censeatur damnata & prohibita confessio & absolutio absenti facta, loquendo de illis non solùm collectim, sed etiam divisim, uti declaravit Paulus V. 1605. 14. Julii apud Dic. *de pœnit. Disp.9.n.804.* & adhuc vivo Clemente officium S. Inquisitionis improbavit contrariam cujusdam Theologi interpretationem apud eundem *l.c. n.837.* qui ibid.803. rectè colligit, Pontificem, cùm in suo Decreto dixit, *non licere in ullo casu confiteri absenti, vel absentem absolvere*, hoc ipso satis supérque indicâsse, quod neque valeat ita confiteri, aut absolvere. Nam si valeret, tunc saltem in casu extremæ necessitatis adhuc liceret; quia leges humanæ in tali necessitate communiter non obligant, ergo id, quod per se est validum, non potest per eas tunc prohiberi, reddíque illicitum. Sed neque credibile est, quòd Christus voluerit aliquod salutis medium homini non esse licitum, quando extremè eo indiget, eóque validè uti potest. Sensus ergo Decreti Clementini est, quòd confessio absenti facta non sit valida; & quamvis deinde absolutio detur præsenti, tamen non sufficiat ad valorem Sacramenti; item quòd absolutio quoque data absenti sit invalida, irritúmque Sacramentum, quamvis confessio facta fuerit à præsente. Dicast. *de pœnit. Disp.5.n.89.* Fundamentalis autem ratio utriusque nullitatis est, quòd hæc fuerit mens & voluntas Christi, Sacramentum Pœnitentiæ instituentis, uti constat ex communi sensu Ecclesiæ, & allatis Pontificum Decretis.

§. III.

Quid quoad hoc de Moribundo?

95. Nihilominus tamen si moribundus Confessarium vocari petat, vel alia signa Pœnitentiæ edat, & unus (sive jam ipse

ipſe per ſe viderit & audiverit, ſive ab aliis tantùm intellexerit; & vel vir, vel fœmina, vel puer, fidelis vel infidelis fuerit) hoc Sacerdoti abſenti referat, poteſt deinde Sacerdos ad ægrum accedens illum præſentem adhuc abſolvere, quamvis referens non redeat cum illo ad ægrum, & æger jam tum ſit omnibus ſenſibus deſtitutus. vide *ſup. l. 1. p. 3. n. 57.* Multi quidem etiam ex præſtantiſſimis Theologis judicârunt hoc eſſe expreſsè contra ſuprà memoratum Decretum Clementinum, adeoque illicitum & invalidum, quia in ejuſmodi caſu confeſſio eſt tantùm illa petitio ſeu vocatio Confeſſarii, vel alia ſigna Pœnitentiæ; atqui hæc ſunt facta abſente Sacerdote, eique abſenti per internuntium indicata, ergo & confeſſio. Sed Archiepiſcopus Armacanus litteris ad P. Ægid. Coninch. *An. 1624. 6. Junii* datis, & à Dicaſt. *cit. Diſp. 9. n. 837.* relatis teſtatur, quòd ipſe Pontifex Clemens VIII. hac ſuper re interrogatus illi reſponderit, ſibi non fuiſſe propoſitum, damnare aut prohibere, quod in allato caſu abſolutio Sacramentalis impendatur. Unde in Rituali Rom. quod poſt Clementem operâ aliquorum Cardinalium & eruditorum virorum conſilio confectum, & autoritate Apoſtolica Pauli V. editum fuit, hæc de moribundo ſenſibus deſtituto verba inſerta fuerunt: *etiam, ſi deſiderium confitendi per ſe vel per alios* (non additur *præſentes*) *oſtenderit, abſolvendus eſt.* Sed & Suarez cùm ex urbe Romana ubi diu hac de re diſceptavit, rediit, in litteris 1610. 9. Oct. Conimbrica datis, & à Tann. *cit. q. 9. n. 16.* relatis: *mihi*, inquit, *certò conſtat, non fuiſſe hanc mentem Pontificis*, nimirum prohibendi, ne in propoſito caſu moribundus ſacramentaliter abſolvatur. Unde autem Suarezio id tam certò conſtabat? *tum ex ore*, inquit, *utriuſque Pontificis* (Clementis ſcilicet & Pauli) *tum ex ſententia multorum Cardinalium; tum quia etiam hoc nunquam fuit revocatum in dubium.*

96. Solùm ergo ſupereſt oſtendere, quomodo nihilominus verba Decreti Clementini adhuc ſalva maneant. Aliqui autem volunt, confeſſionem moribundi in prædicto caſu fieri aliquo modo adhuc præſente Confeſſario: quia ſignum Pœnitentiæ cum expreſſa vel virtuali intentione de habendo præſente Confeſſario datum à moribundo, ſicut antè in Confeſſario abſente cauſavit, notitiam de ægroti pœnitentia, ita etiam in Sacerdote jam præſente adhuc cauſat eandem; ergo ſignum illud ſeu confeſſio, quæ hîc in tali ſigno conſiſtit, fuit antè confeſſio abſentis, & jam, cùm adeſt Confeſſarius, incipit eſſe, & eſt confeſſio præſentis. Et hoc videtur longo ſuo diſcurſu velle Dicaſt. *l. c. à n. 843.* Expeditior via eſt, & menti Pontificum conformior, ſi dicatur, in Decreto Clementino per confeſſionem intelligi tantùm eam, quæ eſt *ordinaria*, hoc eſt, quæ fit modo ordinario, per ſe & primariè intento à Chriſto in inſtitutione Sacramenti Pœnitentiæ; cùm nimirùm aliquis, quantum eſt ex ſua parte, omnia peccata mortalia, quorum ſibi conſcius eſt, poteſt & communiter debet exprimere. De hac enim confeſsione certum eſt, quòd in nullo caſu ne quidem in articulo mortis poſſit licitè aut validè per litteras vel per internuntium fieri abſenti Sacerdoti. De alia autem confeſsione, quæ eſt tantùm *extraordinaria*, & juxta inſtitutionem Chriſti non per ſe, ſed per accidens tantùm eſt ſufficiens ad valorem Sacramenti (cùm nimirum

mirum aliquis in casu necessitatis vel nullum potest peccatum in specie exprimere, vel tantùm paucula ex iis, quorum sibi conscius est) de hac inquam extraordinaria confessione verba Decreti nullo modo intelliguntur, neque mens Pontificis fuit, ut de ea intelligantur, ut constat ex dictis. Et ferè hoc ipsum quoad rem vult Card. Lugo, etsi Dicast. *l. c. à n.* 820. modum ejus loquendi de confessione strictè & minus strictè judiciali multis impugnet. Ista autem ideo referre hîc volui, ne quis terreatur Decreto Clementino, quod illi, qui moribundos in memorato casu vel aliis negant esse absolvendos, objectare solent.

97. Quidquid autem de his sit, securissimè & salvo Decreto Clementino aliisque principiis Theologicis inviolatis procedere possunt Confessarii, si ex Petro Marchantio, propriâ experientiâ docto, *in Trib. Sacram. tom. 1. tr. 4. tit. 4. dub. 7.* apud Dian. *p. 9. tr. 6. Res.* 20. observent seqq. 1. moribundum sæpe esse destitutum motu usúque externorum membrorum & capitis, non tamen etiam usu sensuum saltem omnium, sed amissis aliis retinere saltè auditum. 2. destitutũ omnibus sensibus non esse semper etiam statim destitutum usu rationis. 3. moribundum, sicut quemvis alium constitutum in extrema necessitate, si non possit dare signa, quæ ab ipso alii exigunt, vel quibus clarè certò & indubitatè significare videatur, se dolere de peccatis, se petere auxilium &c. dare saltem ea signa, quæ ipse tunc potest dare; adeoque in nostro casu suspiria, gemitus, fixos oculorum intuitus, & quemvis corporis motum posse pro probabili vel saltem pro dubio signo Pœnitentiæ, adeoque pro sensibili Confessione haberi, uti etiam rectè docet Tamb. *de confess. l. 2. cap.* 10. §. 1. *n.* 16.

Nam ad hæc ita rectè subsumitur: atqui omnis ille, non tantùm Catholicus, sed etiam quivis alius, de quo rationabiliter præsumi potest, quòd sit baptizatus, & credat vitam æternam, atque absolutionem sacramentalem esse sibi peccatori necessariam ad eam, si det probabile signum Pœnitentiæ, potest absolutè absolvi; & si det signum tantùm dubium, potest sub conditione, *si capax es*, absolvi; ergo cùm omnis moribundus ex iis, quos modò in minore nominavi, quamdiu caret Sacramento Pœnitentiæ sibi necessario, videatur per actus illos, quos adhuc potest exercere, & exercet, illud petere, sícque præsenti Confessario, si non certum, saltem probabile, vel dubium signum Pœnitentiæ dare, ut dictum est, potest Confessarius omnem talem moribundum vel absolutè, vel saltem sub conditione absolvere. Et quia potest absolvere, omnino etiam sub gravi peccato (contra charitatem; vel si proprius Parochus sit, etiam contra justitiam) tenetur urgente mortis periculo absolvere juxta communem apud Palao *de pœnit. Disp. un. p.* 11. *n.* 11. Dian. *p. 3. tr. 3. Res.* 9. ubi Vasq. Confessarios, qui tales moribundos non absolvunt, meritò vocat *reos & necatores animarum.* Illi autem econtra, qui absolvunt eosdem, prorsus malè à nonnullis apud Dian. *l. c. Res.* 8. dicuntur *rudiores Sacerdotes*, aut *errare*, aut *indiscretè, ignoranter, aut absque fundamento etiam apparente procedere.* Certè Tamb. celebris & in praxi præclarè versatus Doctor *l. c. n.* 12. ait, regulariter sine absolutione se neque illum dimissurum, qui dum actu peccat, repentè incidit in articulum mortis, omnibus sensibus destitutus; quia putat rarissimè

fieri, ut tali non suppetat etiam adhuc tempus eliciendi attritionem, eámque externo aliquo signo indicandi. vide *sup. l. 1. p. 3. n. 58.*

98. Ex quibus jam 1. patet, etsi, speculativè seu præcisè loquendo, probabile sit, moribundum, si nullum dat, nec antè, quàm sensibus sit destitutus, signum Pœnitentiæ clarum dedit, non posse absolvi; practicè tamen propter superveniens & urgens præceptum Charitatis vel Justitiæ non esse probabile. 2. patet, Sacramentum Pœnitentiæ hîc non administrari sine materia sua proxima, hoc est sine confessione sensibili, quia moribundus verè aliquod externum Pœnitentiæ signum saltem dubium exhibet; & quia exhibet coram ipso Sacerdote præsente, etiam non fit confessio absenti; adeoque Decretum Clementinum si de moribundis quoque intelligendum esset, ut aliqui *sup. n. 95.* voluerunt, maneret adhuc inviolatum. Sed 3. semper mihi visum est, Doctores hîc extremè sibi oppositos posse inter se haud difficulter conciliari. Ad hanc enim Quæstionem: *an moribundus sensibus destitutus possit absolvi, etsi nullum det, vel nullum antè dederit Pœnitentiæ signum?* Illi DD. qui affirmant, videntur per verba: *nullum signum:* velle tantùm excludere omnia illa signa, qualia communiter exiguntur & dantur à moribundis, expeditum adhuc mentis & corporis sui usum habentibus, quæque sunt clara, certa, atque indubitata; non item simul etiam omnia alia probabilia aut dubia. Illi autem DD. qui negant, videntur eadem verba accipere universalissimè, ita ut per ea excludantur non tantùm omnia communia seu ordinaria & certa signa, sed præter illa simul etiam omnia alia extraordinaria, probabilia, & dubia: in quo quidem sensu rectissimè negant, quia hac ratione Sacramentum Pœnitentiæ careret materiâ suâ proximâ, seu confessione sensibili; sed in hoc nihil dicunt, quòd sit contra priorum DD. sententiam, & nostram.

§. IV.

Quid de confitente per litteras vel internuntium?

99. Qui per litteras ad Confessarium missas sua peccata proponit legenda, vel ei per internuntium curat indicari, sed postea ipse coram præsente Confessario petit ab iis, quæ per litteras vel internuntium antè indicavit, absolvi; vel dicit v. g. *accuso me de omnibus antè indicatis &c.* nihil agit contra Decretum Clementinum, sed validè confitetur, quia hoc modo ratificat & renovat coram præsente Sacerdote suam confessionem, quam antea per litteras vel internuntium fecerat absenti, ergo hoc ipso tunc jam confitetur præsenti. Bonac. *Disp. 5. q. 4. p. 5. n. 2.* An autem, & ex qua causa licitum sit, ut pœnitens non oretenus sua peccata proferat, sed in scripto det Confessario legenda, vide *sup. l. 1. p. 3. n. 82. & 83.* Qui confiteri vult per interpretem, non tenetur sua peccata illi dicere præsente Confessario. Dicast. *cit. Disp. 9. n. 810.* contra Lugo; deinde tamen (loquendo extra casum necessitatis) debet esse præsens, cùm interpres ea Confessario refert; vel certè debet ea, quæ interpres in ejus absentia dixit, ipse postea coram Confessario ratificare & renovare. An verò & quando teneatur aliquis confiteri per inter-

terpretem dictum itidem est *sup. l. 1. p. 3. n. 77.* Et hæc de præsentia ad Confessionem necessaria. Nunc de eadem pro Absolutione.

§. V.

De præsentia quoad absolutionem.

100. II. Ut pœnitens juxta Decretum Clementis VIII. *sup. n. 93.* validè à peccatis absolvatur, debet esse præsens; sufficit tamen, si sit saltem moraliter præsens. Cùm autem Sacramentum Pœnitentiæ institutum sit ad Formam Judicii, debet moralis hæc præsentia æstimari juxta eam, quâ Reus, personaliter stans in Judicio, debet esse præsens Judici, quando fertur sententia. Censetur ergo aliquis in ordine ad Sacramentalem absolutionem peccatorum adhuc esse moraliter præsens, si distat à Confessario, sed non longiùs, quàm ut adhuc possint, per se loquendo, se mutuò audire, si eâ voce uterentur, quâ homines in communi colloquio ordinariè uti solent. Tamb. *lib. 5. de pœnit. cap. 2. n. 11.* qui propterea *ibid. n. 13.* rectè ait, lethaliter vulneratum in platea ad ædes posse validè & licitè à Confessario per fenestras absolvi, si fenestræ non longiùs, quàm dictum est, distent, & periculum in mora sit. Eodem ergo modo Confessarius ex platea potest intus jacentem in infimo conclavi moribundum, vel intus ad clausam domûs januam stantem pestiferum absolvere. Unde etiam necesse non est pœnitentem ad confessionale revocare, si ante absolutionem inde abiit, sed nondum longiùs, quàm dictum est; etiamsi fortè propter aliquod obstaculum non ampliùs videri possit. Juxta Molfesium censetur absolvendus etiam adhuc esse moraliter præsens; si distet viginti passibus; & juxta Bonac. *Disp. 5. q. 7. p. 6. n. 2.* si nondum recessit è conspectu Confessarii; vel si quidem non ampliùs videtur, tamen adhuc de præsentia ipsius non dubitatur. Quodsi ergo aliquando pœnitens ultra terminum, quem cum Tamb. posuimus, recessit, & non potest sine notabili incommodo revocari, tunc confessarius posset istorum DD. sententias sequi, & saltem sub conditione illum absolvere. Neque tamen necesse est tunc, ut *quanta potest vocis contentione* pronuntiet formam absolutionis, sicut vult Tamb. *cit. n. 13.* cùm nullo modo requiratur, ut pœnitens eam audiat. Ille verò omninò invalidè ageret, qui extra domum in platea stans absolveret in superiore aliquo domus cubiculo jacentem, quem antè oblitus erat absolvere. Nam hic absolvendus ei nec physicè, nec moraliter est præsens. Absens ergo, etsi possit aliquando confiteri, ut dictum *sup. n. 95.* nunquam tamen potest validè absolvi. Quæ disparitas ultimatè desumitur ex voluntate Christi ita instituentis, indicatâ per ipsa verba Formæ, & communem sensum Ecclesiæ.

§. VI.

An & quando interrogari debeat absolvendus?

101. III. Absolvendus, ut ei Sacramentum Pœnitentiæ validè possit administrari, debet confiteri integrè integritate non tantùm formali, sed etiam, quantùm potest, materiali; de quo *sup. lib. 1. p. 3. à n. 55.* Hæc ergo ne deficiat, debet

bet præcipuè quidem pœnitens, sed tamen simul etiam Confessarius ex suo Officio curare. Nam Confessarii est, more periti Medici diligenter inquirere & peccatoris circumstantias, & peccati, *cap. Omnis utriusque.* 12. *de pœnit. & remiss.* & instar Judicis causam ita examinare, ut quantum pro fori sui conditione satis est, explicetur; cúmque non tantùm pœnitentis bonum promovere, sed etiam Jus offensi DEI fideliter tueri debeat, officii ipsius est, ut, quoad fieri potest, à Reo omnis mortalis offensa DEI in judicium adducatur. Etsi ergo Medina, Henriq. & Sà antiqua apud Tan. *tom.* 4. *Disp.* 6. *q.* 7. *n.* 95. asserant, Confessarium non teneri quidquam ampliùs interrogare, si pœnitens debitam in seipso examinando diligentiam adhibuit: nihilominus I. juxta S. Thom. & alios DD. communiter apud Tan. *l.c.* Dicast. *Disp.* 10. *n.* 488. & Bonac. *de pœnit. Disp.* 5. *q.* 5. *sect.* 2. *p.* 2. §. 1. *n.* 7. tenetur confessarius etiam talem pœnitentem adhuc (*per se & regulariter loquendo*) interrogare, si judicet, ab eo determinatum aliquod peccatum, speciem, numerum, vel circumstantiam necessariò confitendam ex errore, oblivione &c. etiam inculpabiliter omitti: & si non interroget, docet Cajetan. Angles, & Lopez, eum peccare mortaliter, quibus consentit Laym. *l.* 5. *tr.* 6. *cap.* 13. *n.* 10. *v. Dico III.* Ratio patet ex dictis, quia Confessarius tanquam Judex debet causam, de qua judicat; & tanquam Medicus debet morbum ægri, quem curet, cùm non satìs liquent, ex suo officio investigare. Palao *de pœnit. Disp. un. p.* 19. §. 2. *n.* 3. ubi ait, hoc sibi esse certum. Quodsi tamen Confessarius prudenter judicet, pœnitentem per se satìs scire requisita ad substantiam Confessionis, fuisséque ab ipso diligentiam moraliter sufficientem adhibitam, tunc non tenetur eum, nisi de illo, quod certò scit omitti, interrogare. Dicast. *l.c. n.* 493. uti nec alios, si censeantur debitè se examinâsse, & adhuc vel videantur vel sciantur, non tamen determinatè & in specie, sed tantùm indeterminatè & in genere aliquid necessarium sine sua culpa omittere. Tan. *l.c. n.* 98. qui putat hac ratione posse contrariam sententiam cum nostra conciliari. In quem sensum rectissimè cum Soto *Dist.* 18. *q.* 2. *art.* 4. dicitur: pœnitentis est confiteri, & ad hoc se debitè examinare; Confessarii autem absolutè non est examinare pœnitentem, nisi in defectum pœnitentis; quem, si velit absolvere, tenetur supplere. Videatur Laym. *l.c. à n.* 7.

102. Multò magìs autem, *per se & regulariter loquendo*, tenetur Confessarius interrogare II. si pœnitens, licèt præmisso debito examine & inculpabiliter, omittat mortale, ad quod habet adhuc vigentem affectum; quia debet eum hoc modo nondum ritè dispositum meliùs ad absolutionem disponere. III. si omittat mortale, quod cedit in grave damnum & præjudicium tertii: quia Confessarius id ex charitate, vel etiam ex Justitia tenetur impedire; & maximè IV. si pœnitens videatur malitiosè & cum gravi sua culpa aliquid necessariò confitendum omittere; quia per hoc efficitur confessio sacrilega, & confessarius, si re dissimulata absolveret, cooperaretur sacrilegio; V. si pœnitens seipsum non eâ, quâ moraliter potuit & debuit, diligen-

tiâ

tiâ examinavit. Etsi enim alicui ob gravem & valde culpabilem hac in re negligentiam non immeritò negari possit absolutio, eique imperari, ut meliùs se examinet; potest tamen etiam Confessarius defectum istum pœnitentis ipse suo examine in ipsa actuali confessione adhuc supplere, si velit. Bonac. *de pœnit. Disp. 5. q. 5. sect. 2. §. 1. n. 6.* Palao *de pœnit. Disp. un. p. 19. §. 2. n. 1.* Dicast. *cit. disp. 10. n. 490. cum seq.* VI. si pœnitentes sint inepti ad se ipsos sufficienter examinandos, ut ferè sunt rustici, aliique rudes, tunc juxta Dicast. *l. c. n.* 498. melius est, ut ipse Confessarius eos in confessione breviter interrogando examinet: imò, si velit absolvere, tenetur etiam examinare, quantum vacat. Bonac. *l. c. n. 7.* Laym. *l. 5. tr. 6. cap. 13. n. 10. v. Dico II.* Idem fere est VII. de iis, qui sua peccata non possunt sufficienter manifestare, ut sunt muti, & alii, qui non possunt satis intelligibiliter loqui. Nam si isti extra casum necessitatis confiteri velint, & Confessarius aliquo modo eorum statum, conditionem, & mores habeat perspectos, melius est, ut ipse eos examinet, quia illi ad interrogationes annuendo vel renuendo possunt faciliùs aliquid significare, & Confessarius potest plus inde intelligere, quàm ex aliis signis & gestibus ultrò exhibitis. Novi sacerdotem Religiosum apoplexiâ tactum, qui post ea diu supervixit, satis sui compos, sed linguæ ita corruptæ, ut verba prolata ferè semper aliud, quàm quod ipse voluit, significaverint. Unde cùm non facilè potuerit se verbis explicare, Confessarius solitus fuit interrogando examinare, & postquam ex annutu vel renutu accepit sufficientem materiam, absolvere.

Dixi autem in hoc & *præced. num.* quòd confessarius *per se & regulariter loquendo* teneatur interrogare; quia subinde Confessarius, cùm commodè non possit interrogare, potest pœnitentem in bona sua fide relinquere; subinde autem etiam debet, si nimirum interrogatio cederet in grave damnum ipsius pœnitentis, vel alterius tertii, de quo plura infrà. Porrò quandonam pœnitens censeatur in se ipso examinando diligentiam moraliter sufficientem adhibuisse, est dictum *sup. lib. 1. p. 1. à n. 11.* Quomodo autem Confessarius debeat pœnitentem examinare, dictum est *hoc lib. à n. 20.*

§. VII.

De confitente peccatum tantùm in genere.

103. Supereſt tamen adhuc duplex Quæstio hîc discutienda.

Prior est ista: *An extra casum necessitatis possit aliquando tanquam integrè confessus absolvi validè, qui se tantùm accusat de aliquo peccato in genere, nullâ specie expressâ?* Et inprimis de mortali loquendo, qui scit se commisisse aliquod mortale, sed prorsus immemor est speciei, tenetur illud in genere confiteri, dicendo: v. g. *semel commisi peccatum mortale, sed non amplius possum scire quale* Laym. *l. 5. tr. 6. cap. 8. n. 7.* Dian. *p. 3. tr. 4. Ref. 66.* quia quodvis mortale debemus eo modo subjicere clavibus, quo modo conscii sumus, & possumus, ergo

ergo saltem in genere, si non possumus in specie. Potest quoque pœnitens, si præter illud non habeat ullum aliud mortale, validè & licitè ab illo solo absolvi. Dicast. *de pœnit. Disp. 9. n. 743.* & quidem directè: ut ibidem *n. 132. & seq.* probat. Quamvis postea, si in memoriam veniret etiam species & numerus, deberet iterum illud in specie & numero confiteri.

Quid autem nullius peccati mortalis sibi conscius est, & in confessione generatim tantùm, nullam speciem aut numerum exprimendo, dicit: *peccavi venialiter, accuso me esse peccatorem &c.* potest non tantùm in casu necessitatis, sed etiam extra validè & licitè absolvi juxta aliquos apud Bonac. *Disp. 5. q. 5. sect. 2. p. 2. §. 3. Diff. 2. n. 15.* Tan. *tom. 4. Disp. 6. q. 9. n. 117.* & Dian. *p. 3. tr. 4. Resp. 66.* idque non tantùm speculativè, sed etiam practicè esse sibi satis probabile docet Dicast. *l. c. n. 761.* quia fortassis præceptum de exprimenda specie peccatorum non extendit se ad venialia. Consultius tamen omnino & tutius est, peccatum aliquod in specie pro certa Sacramenti materia exprimere; & Laym. *l. 5. tr. 6. cap. 5. n. 15.* & *cap. 8. n. 8.* cum Suar. & Coninc. dicit in praxi non esse extra mortis periculum absolvendos, sed suæ conscientiæ relinquendos rudes illos homines, qui etiam examinati à Confessario nullum, ne quidem veniale, peccatum in specie confitentur. Præterquam enim quòd in Sacramento non liceat materiam dubiam (qualis hîc est veniale in genere) extra casum necessitatis adhibere; videntur ejusmodi idiotæ etiam ignorare, quid sit peccatum & offensa DEI, vel vero peccatorum dolore carere. Nihilominus tamen quia Layman *l. 5. tr. 6. cap. 13. num. 10. v. Dico II.* rectè docet, quòd Confessarius, si commodè potest, & tempus permittit, nec multitudo volentium confiteri impedit, teneatur ex lege charitatis rudes ejusmodi homines, & quidem non tantùm illos, qui bona fide; sed etiam alios, qui ex malitia vel crassa negligentia, adeo imparati accedunt, ad absolutionem disponere; quando priores se non possunt per se meliùs præparare, vel non possunt communionem differre; & posteriores alio tempore non videntur ampliùs redituri: ideo in praxi semper priùs laborandum est, ut aliquod peccatum saltem veniale in specie exprimatur. Idque fortè succedet facilè, si inprimis ipsis ostendatur, quòd, cùm omnes quotidie in multis offendamus, & ipsi nullius culpæ sibi conscii sint, sine dubio nihil vel parum attenderint ad sua cogitata, verba, & opera, an licita vel illicita sint: tum interrogentur, an non de hac omissione, & negligentia, quæ utique est aliquod peccatum, se accusent, & doleant. Quodsi affirment, jam confitentur peccatum in specie, possuntque sacramentaliter absolvi. Juverit etiam interrogare, an adhuc unius, vel alterius, & cujus peccati meminerint, quod ante hæc aliquando confessi sunt? & si quod exprimant; interrogentur ulteriùs, an iterum de eo se accusent, & doleant? Quodsi affirmant, jam habetur materia in specie ad absolutionem certò sufficiens.

§. VIII.

§. VIII.

De negante peccatum commissum.

104. Posterior quæstio circa integritatem confessionis est : *An debeat, vel possit absolvi, qui negat se commisisse peccatum aliquod mortale, quod Confessarius novit eum commisisse?* Ratio dubitandi est, quia in foro conscientiæ credendum quidem est pœnitenti tam pro se, quàm contra se, ut habet tritum axioma. Sed Bonac. *de pœnit. Disp.5. q.5. sect.2. p.2. §.1. in fine* rectè ait, id intelligendum esse tantùm cùm hac exceptione : *nisi evidenter constet, oppositum, notáque sit pœnitentis indispositio.*

Sic ergo respondetur. Si Confessarius novit illud peccatum ex sola confessione complicis, tunc de eo ne quidem interrogare potest pœnitentem, nisi genefatim tantùm (v. g. an nihil aliud habeat, quod confiteatur) vel nisi peccatum illud sit, de quo alii ejusdem conditionis pœnitentes interrogari solent; vel denique nisi à pœnitente acceperit licentiam, de illo peccato speciatim loquendi cum complice, neque scandalum obstet. Laym. *l.5. tr.6. cap.14. n.24.* Ratio, quia alioqui frangeret Sigillum. Tan. *tom.4. Disp.6. q.7. n.99.* qui tamen *q.9. n.146. & seq. cum aliis* contra alios docet, Licentiam solius pœnitentis non sufficere. de quo *infrà n.* 230.

Quodsi Confessarius peccatum illud ab aliis fide dignis extra confessionem cognovit, vel ipse suis oculis vidit, v.g. furantem, obscæna agentem, audivit blasphemantem &c. vel juxta Laym. & alios contra Tan. & alios, prædicta & accepta à pœnitente licentia valeat : tunc omnino potest, & debet de ejusmodi peccatis in specie interrogare complicem, si in confessione ipse se non accuset, ut dictum *suprà n.* 101. *cum seqq.* Sed si iste constanter neget, debet eum plerumque absolvere. Laym. *l.c.n.25.* quia Confessarius debet pœnitenti hîc magìs credere quàm complici, vel aliis, vel etiam sibi ipsi, & propriis suis oculis; atque auribus. Cùm enim tam multæ causæ sint, ob quas legitimè potest aliquod peccatum mortale in confessione reticeri, adeoque negari; cúmque præterea nullus actus externus sit formaliter peccatum mortale, nisi fiat cum plena deliberatione & advertentia ad malitiam moralem ejúsque gravitatem; atque adeò peccatum ex genere suo mortale sæpissimè per accidens fiat veniale; hæc autem, & similia communiter aliis non possint esse certò perspecta, neque sub sensum cadant; certum etiam aliis esse non potest, pœnitentem in hoc vel illo actu externo peccâsse mortaliter; vel teneri, si mortaliter peccavit, hîc & nunc confiteri.

Quodsi tamen, quandoque consideratis omnibus circumstantiis certò constaret, peccatum mortale esse à pœnitente commissum; ádque ab eo malitiosè, ac mendaciter negari, tunc etiam certum est, non posse absolvi. Dicast. *de pœnit. Disp. 11. à n.331.* quia, cùm posset, & deberet, non integrè confitetur; eúmque absolvens peccaret graviter, & contra suum Judicis officium, & contra reverentiam Sacramenti, invalidè & sacrilegè administrando illud indispósito. Tamb. *de Confess. lib.3. cap.9. n.5. & seqq.* Lug. *de pœnit. Disp.22. n.21.* Vide Fagund. *Præcepto 2. lib.6. cap.5. n.37. & 38.*

§. IX.

Quomodo debeat & possit excitari ad Contritionem?

105. IV. Absolvi validè non potest, qui caret vero de suis peccatis dolore, hoc est contritione, vel saltem attritione. Qualis autem necessaria sit ad Sacramenti Pœnitentiæ valorem, contritio vel attritio; & quomodo elicienda, vide *sup. lib. 1. p. 2. an. 1.* Hîc tantùm addo, quòd in iis, qui præsumuntur scire, quæ ad Sacramentum Pœnitentiæ spectant, sufficiens signum doloris esse possit, ipsa seria peccatorum enarratio; & multò magis si ipsi dicant, se dolere. Quid sit de illis, qui dicunt, se in priore confessione non habuisse sufficientem dolorem, vide *cit. p. 2. n. 343.* Quodsi appareat, pœnitentem enarrare sua peccata sine requisito dolore, tenetur Confessarius eum hac de re ante absolutionem examinare, & si defectum reperit, salubri exhortatione disponere. Laym. *l. 5. tr. 6. cap. 13. n. 10. V. Corollarium.* proposita turpitudine peccati, gravitate offensæ DEI, & pœnæ infernalis. Plurimum autem negotii hîc facessere solent pueri & puellæ, homines rudes, & peccatores indurati. Omnes sunt ad eliciendum dolorem, quasi manducendi propositis nonnullis quæstiunculis, quas hîc, quia cum simplicibus sermocinatio, simplici tantùm modo potiùs insinuo, quàm describo. Et verò quantumcunque exaggerato & pathetico stylo chartis imprimantur, si Confessarius ferventi Zelo, magno spiritu, devotâque mente animam non addat & efficaciam, sunt omnia sicut gladius Scanderbegi sine manu Scanderbegi.

Cum puero ergo & puella hoc vel simili modo age. Q. 1. quo deveniunt post mortem homines, qui peccant? Resp. in infernum, vel purgatorium. Q. 2. quis detrudit & detrudi jubet, seu damnat ad ejusmodi pœnas? Resp. DEUS. Q. 3. agnoscisne, etiam te peccâsse? annon ergo etiam tu meritus es, ut tibi DEUS offensus, & iratus, similem gravem pœnam infligat; sed ne infligat, jam oculis in cælum elatis, vel ad hanc v.g. Crucifixi imaginem conversis, dic ex animo: *O JESU Christe! miserere mei, & parce mihi! jam volo me emendare.* vel: *O DEUS! propitius esto mihi peccatori.*

Cum rudibus simili modo procedi potest, vel etiam isto: si offendisses magnum aliquem Dominum, & quidem ex se dignissimum, ut ab omnibus ametur, & honoretur; à quo insuper haberes, quidquid habes in bonis animæ, corporis, & fortunæ; quique ea omnia singulis momentis, ne pereant, tibi conservat, & quasi de novo donat, si inquam offendisses talem Dominum (maximè graviter) an non vehementer doleres? Affirmantem interroga ulterius: an non credis DEUM esse talem Dominum dignum, qui ab omnibus summè ametur, & honoretur; qui corpus, animam, & omnia, quæ habuisti, & adhuc habes, tibi dedit; & ita tibi conservat, ut quovis momento, quo cessaret conservare, omnia perirent, & tu cum illis? Annuentem porrò urge: annon ergo doles, quòd DEUM offenderis, & peccata, quæ summè DEO displicent, eique sunt abominatio maxima, commiseris? si etiam hoc affirmat, jube, ut ex animo dicat: *DEUS meus & Dominus meus doleo, me*

alie-

aliquando, quod tibi displicet, fecisse, & ita infinitam Majestatem tuam offendisse; ignosce, O magne DEUS! deinceps melius me geram, & magis tibi serviam. Ad eundem finem facit etiam similitudo desumpta à Patre, vel Amico intimè dilecto, à Benefactore magno. Interrogandus enim est rudis pœnitens, an non habeat talem parentem, amicum, benefactorem? an non, si habeat aliquem, & illum, offendisset, graviter doleret? an non & DEUM credat esse optimum suum Patrem, maximum amicum? an non agnoscat, quòd illum suis peccatis offenderit? an non ergo meritò, & de hoc dolere debeat, & cum filio prodigo dicere: *Pater! peccavi in cœlum, & coram te; non sum dignus vocari filius tuus &c.*

Indurati denique poterunt cum divina gratia ad aliquem dolorem emolliri, hujusmodi interrogatione: Si severissimus Judex, quem semel, vel sæpiùs in aliqua re offendisti, jam cum suis Ministris Justitiæ coram adesset, & acerbissimam mortem per ferrum, ignem &c. minaretur; nisi culpam cum dolore & proposito emendationis deprecareris, an non statim provolutus in genua id faceres? an non credis DEUM esse Judicem ita rigidum, ut nullum, etsi nostro Judicio etiam levissimum, delictum relinquat impunitum? an non credis illum hîc esse præsentem, & tibi minari acerbissimas hujus & alterius vitæ pœnas, quas quovis momento inferre potest; & incertum est, an hoc vel alio momento sit re ipsa illaturus? *nisi conversi fueritis, gladium suum vibrabit; arcum suum tetendit, & paravit illum, & in eo paravit vasa* (seu instrumenta) *mortis. Psalm. 7. v. 13.* Prostratus itaque ante faciem Domini dic: *parce mihi, Domine, parce mihi misero peccatori! doleo, quòd peccando te offenderim: Volo & propono nunquam id amplius facere &c.*

§. X.

Quomodo ad deserendam occasionem proximam?

106. V. Absolvi denique etiam validè non potest, qui non habet propositum satisfaciendi omnibus suis obligationibus, quibus sub peccato mortali est obstrictus, uti est obligatio vitandi occasionem proximam peccandi mortaliter, obligatio restituendi &c. De hoc proposito actum est fusè *sup. lib. 1. p. 2. à n. 75.* & ex quibus signis cognoscatur, dictum est ibidem *num. 104. & 114.* Hîc addo sequentia 1. qui occasionem proximam peccandi mortaliter facilè potest, sed non vult dimittere; hîc & nunc autem de peccatis commissis concipit dolorem, & propositum extraordinariè magnum, potest tunc juxta communem adhuc absolvi. Tamb. *de confess. l. 9. cap. 3. §. 1. n. 6.* Laym. *l. 5. tr. 6. cap. 4. n. 10. V. Veruntamen. in fine.* Sed Dicastillo *de pœnit. Disp. 6. n. 336.* de concubinario loquens rectè monet, magna hîc opus esse prudentia, & consideratione loci, temporis, personæ, aliarúmque circumstantiarum; neque facilè practicandum. &: *Ego*, inquit, *vix crederem alicui, quantumvis affirmanti, se habere firmissimum propositum, & magnum dolorem, si simul, cùm possit, nolit se tanto periculo liberare; nec dignus est, cui credatur.* Ita Dicastillo *l. c. & Disp. 10. n. 572.* Tan. *tom. 4. Disp. 6. q. 9. n. 119.* ubi ait, concubinarium etiam prima vice venien-

tem ad confessionem, esse *ordinariè* remittendum, ut priùs concubinam reipsa expellat; & neque in articulo mortis esse antè absolvendum. Quodsi autem II. ejusmodi pœnitens jam semel vel saltem (ut Gobat *tr.* 7. *n.* 533. indulget) ter vel quater jussus est occasionem deserere, & quamvis potuisset, non deseruisset; tunc omnino etiam juxta benignioris sententiæ Auctores non esset absolvendus, antequam reipsa occasionem dimisisset. Laym. *l. c. n.* 11. Tan. *cit. n.* 119. quia saltem istum unanimiter censent DD. carere vero proposito, nec præbere spem emendationis. Quod ipsum tamen Laym. *l. c.* non vult pro universali Regula haberi. Cùm fieri possit, ut pœnitens post illas omnes suas tergiversationes jam evidentiora mutatæ voluntatis indicia præ se ferat, ac propterea illius promissio iterum acceptari, datique absolutio possit. Quam limitationem indicat etiam Tan. *l. c.* III. Si constitutus in proxima occasione peccandi, & prædictum dolorem ac propositum extraordinariè magnum ostendens, non possit sine aliquo, non omnino levi incommodo, occasionem illam relinquere; & jam insuper velit adhibere aliqua apta media ad peccata vitanda, v. g. non agere solus cum sola, sine necessitate non alloqui &c. tunc potest absolvi. Dicast. *l. c. n.* 337. Tamb. *l. c. n.* 7. quia occasio, quæ antè fuit, jam respectu illius, speciali dolore & proposito, aptisque remediis instructi, & metu subeundi incommoda impulsi, non censetur ampliùs proxima; donec iterum constet, etiam his mediis armatum in ea occasione non cessare peccare. IV. Si quis occasionem proximam peccandi deserere non possit, vel physicè, vel saltem moraliter (hoc est, non sine valdè gravi & magno damno corporis, famæ, vel fortunæ) de peccatis tamen seriò doleat, ac propositum ei, quantum potest, adhibitis opportunis remediis, cavendi ostendat, tunc potest absolvi; quia tunc occasio, etsi sit proxima, non est tamen ipsi voluntaria; & censetur jam non amare periculum, aut in id se sponte conjicere, sed invitus subire & pati. Laym. *l. c. n.* 9. *V. Excipe.* Tamb. *de Confess. l.* 3. *c.* 3. *n.* 8. Dicast. *de pœnit. Disp.* 6. *n.* 340. cum Suar. utroque Sanch, & aliis contra Tan. *l. c. n.* 112. & alios rigidiùs, & de periculo peccandi sicut de ipso peccato loquentes. Consilii quidem est, bono spiritualis securitatis damnum quodcunque temporale postponere, non tamen præcepti, inquit Laym. *l. c.* Et in his circumstantiis pœnitens etiamsi sæpiùs reincidat, inquit Dicast. *Disp.* 10. *n.* 576. nec cogendus est illam occasionem tollere; nec privandus absolutione, etiam sæpissimè recidivus; quin potiùs hortandus est, ut sæpe veniat ad confessionem, aliáque media adhibenda, quæ videri poterunt opportuna. Consentit Tamb. *l. c. n.* 10. vide *sup. p.* 2. *à n.* 107.

Hoc tamen Tan. & aliis libenter damus, quòd si quid non tantùm sit occasio proxima peccandi, sed etiam secundùm seipsum habeat rationem formalem peccati mortalis (uti habere potest detentio libri prohibiti, scandalosa cohabitatio cum aliqua persona, scandalosa frequentatio aliquarum ædium &c.) tunc quantumcunque pœnitens doleat de peccatis ex tali occasione commissis, proponátque & promittat cavere; necesse tamen insuper sit, ut, antequam absolvatur, seriò velit & proponat ipsam etiam occasionem dimittere; quia est, ut ponitur,

nitur, in se formaliter peccatum mortale, ergo qui non vult relinquere, non est dispositus ad absolutionem. Tan. *l. c. n.* 108. nisi necessitas adsit tanta, quæ excuset ab obligatione Legis, atque ita occasioni demat rationem peccati, & scandali activi. Unde in casu tantæ necessitatis, qui utique non est frequens, etiam publicus peccator, licèt occasionem proximam non vellet dimittere, posset absolvi, quia scandalum esset tunc non datum, sed tantùm acceptum & passivum. vide Tamb. *l.* 3. *c.* 3. *n.* 12.

§. XI.

De absolutione danda, neganda vel differenda.

107. Denique generatim loquendo Confessarius audita pœnitentis confessione, vel judicat ex sufficienti fundamento eum esse ritè dispositum ad absolutionem percipiendam, vel non esse. Si hoc posterius, tunc Confessarius debet, quantum potest, laborare, ut eum ritè disponat: *neque potest eum non absolutum sine gravi causa dimittere*, inquit Laym. *l.* 5. *tr.* 6. *cap.* 13. *n.* 10. *V. Dico III. ut sup. n.* 103. saltem si absque culpa sua venerit indispositus. Palao *de pœnit. Disp. un. p.* 18. §. 2. *n.* 12. quia causa Judicii Sacramentalis cæpta est, ergo si, cùm commodè potest, non perficiatur, infertur grave onus pœnitenti; & non levis irreverentia Sacramento. vide *sup. n.* 84. *& inf. num.* 132. Sin autem Confessarius prudenter judicet, pœnitentem esse ritè dispositum (signa ex quibus id judicare potest allata sunt *sup. lib.* 1. *p.* 2. *n.* 104. *&* 114.) tunc ei non potest simpliciter negare absolutionem, ut dictum suprà *cit. n.* 87. An autem liceat eam differre, dubium est. Nam Joann. Sanch. *Disp.* 9. *n.* 12. contendit, id ne quidem cum pœnitentis consensu, utpote non rationabili fieri posse. Sed rectiùs alii affirmant, & quidem non tantùm, si pœnitens consentiat (quod prudenter facit in ordine ad hoc, ut adhuc meliùs se disponat) sed etiam absque ejus consensu, si Confessarius prudenter judicet, dilationem ei profuturam, ut gravitatem peccati meliùs agnoscat, magìs caveat à relapsu &c. vel si Confessarius ex justa causa, ut potest, velit pœnitentiam ante absolutionem impleri. Nam etsi Sacramentum cæptum debeat perfici, & pœnitenti Jus suum tribui; necesse tamen non est, ut semper statim fiat. Confessarius quoque non est tantùm Judex, sed etiam Medicus; ergo dilationem absolutionis, cùm aliquo modo necessaria videtur, potest tanquam medicinam pœnitenti etiam invito applicare. Tamb. *de conf. l.* 3. *cap.* 3. *n.* 14. *&* 15. Dicast. *Disp.* 6. *n.* 374. qui tamen rectè monet, hoc remedium *ordinariè* non expedire, nec facilè adhibendum esse pœnitentibus ritè dispositis & invitis, ut *sup. lib.* 1. *p.* 2. *n.* 107. pluribus probatum est. Juxta quæ intelligendum est & hoc à S. Franc. Xaverio Confessariis quoad graves peccatores dari solitum documentum, *lib.* 6. *vitæ. cap.* 17. *Confessionem non continuò sequatur absolutio.*

ARTICULUS III.

De Officio Confessarii circa Pœnitentiam injungendam.

De hac prout à pœnitente implenda est, actum fuit jam *sup. lib.* 1. *p.* 4. *an.* 5. Su-

pereſt dicere de Confeſſario, ut eandem legitimè injungat.

§. I.

Quid ſit, & operetur Pœnitentia ſacramentalis?

108. Pœnitentia autem pro ſatisfactione ſacramentali ſumpta eſt bonum aliquod opus à Confeſſario injunctum pœnitenti ad perſolvendam pœnam temporalem pro remiſſis peccatis adhuc debitam. Nam quòd unacum culpa peccati ſemper etiam remittatur univerſa pœna, error eſt, qui *per illuſtria in ſacris litteris exempla, & per divinam traditionem manifeſtiſſimè revincitur.* Trid. *ſeſſ.* 14. *cap.* 8. ibique multis etiam rationibus refellitur. Remanet ergo communiter poſt dimiſſam culpam peccati, & pœnam æternam, adhuc pœna aliqua temporalis in hoc vel alte o ſeculo luenda, ut etiam ex SS. Patribus fuſè probat Laym. *lib.* 5. *tr.* 6. *cap.* 15. *n.* 2. quam ut tanto meliùs in hac vita expiare poſſemus, voluit Chriſtus præter alia media, quæ in Eccleſia habemus, etiam Sacramentum Pœnitentiæ ita inſtituere, ut in eo pœnitentibus injungerentur à Confeſſario opera quædam pia, iſ'que pro reſidua temporali pœna ſatisfieret. In pœnitente enim, præter contritionem & confeſſionem, etiam ſatisfactio *ad integritatem confeſſionis ex DEI inſtitutione requiritur*, ut loquitur Trid. *cit. ſeſſ.* 14. *cap.* 3. Unde jam etiam pars Sacramenti Pœnitentiæ eſt, & dicitur; ſed integralis tantum, non eſſentialis, quia non concurrit ad culpæ & pœnæ æternæ remiſſionem, cùm hæc per abſolutionem fiat, antequam exiſtit ſatisfactio.

109. Opera quoque pia, prout ſunt pœnitentia ſeu ſatisfactio ſacramentalis, habent vim non tantùm ex opere operantis, ſicut quævis alia, ſed etiam ex opere operato. Tan. *Tom.* 4. *Diſp.* 6. *q.* 8. *à n.* 21. Laym. *l. c. n.* 14. Dicaſt. *de pœnit. Diſp.* 14. *n.* 151. non tamen ad remittendam culpam, aut pœnam æternam, ut paulò antè dictum; neque ad conferendam vel augendam gratiam ſanctificantem, ut ex probabiliore docet Tan. *l. c. n.* 23. ſed tantùm ad remittendam pœnam temporalem pro remiſſis peccatis adhuc debitam. Ratio eſt, quia omnis pars Sacramenti habet vim efficiendi ex opere operato id, quod ſignificat; atqui opera noſtra, quatenus ſunt pro pœnitentia ſacramentali injuncta, ſunt pars Sacramenti, & eatenus ſignificant remiſſionem pœnæ temporalis, utpote ſatisfactoria, & ſatisfactio; ergo eandem remiſſionem ex opere operato efficiunt. Unde jam fit, ut ſemper aliqua pars pœnæ remittatur per opus pium pro pœnitentia ſacramentali impoſitum, etiamſi ſit minimum, & peccatis improportionatum. Tan. *l. c. n.* 25. v. g. eleemoſynæ unius oboli; imò etſi inſuper opus ejuſmodi ex fine ei extrinſeco, ad quem à pœnitente, cùm ad nullam aliam intentionem obligatus eſt, unicè refertur, ſit venialiter malum, & formale peccatum. Laym. *cit. cap.* 15. *n.* 14. *v. Dico II.* Dicaſt. *l. c. n.* 153. quia per neutrum hoc impeditur effectus remittendæ pœnæ ex opere operato procedens; ſicut nec impeditur in aliquo Sacramento v. g. Evchariſtiæ; quòd, etſi minima ejus particula

ticula sumatur, & tantùm in ordine ad finem malum, sed solùm venialiter; tamen effectum, quem ex opere operato habet, adhuc producit.

Sed & Laym. *l.c.* ulteriùs infert, quod modica pœnitentia sacramentalis plus deleat de pœna temporali, quàm magna proprio motu suscepta. Item quòd sicut Sacramenta ex opere operato producunt majorem gratiam in suscipiente magis disposito; ita etiam pœnitentia sacramentalis tanto plus pœnæ temporalis ex opere operato tollat, quanto ipsa est major, & eam peragens est magis dispositus; atque adeo, quòd etiam pœnitentes optare debeant, ut ipsis à Confessariis non leves, sed magnæ pœnitentiæ imponantur; nisi justæ causæ subsint eam minuendi, de quibus *infrà n.*120. *& seq.*

Quodsi quis injunctam pœnitentiam peragat, in ordine ad finem mortaliter malum, vel in statu peccati mortalis, satisfacit quidem ille præcepto Confessarii, ejúsque obligationi, nec tenetur illam iterum peragere. Laym. *l.c.n.*15. & Tan. *Le. n.*17. (modò per hoc non ipsa operis injuncti substantia mutetur, ut bene observat Tan. *l.c. n.*27. *& seq.*) sed per eam nihil obtinet remissionis ex pœna temporali, cùm sit inimicus DEI, adeoque indignus, cui fiat aliqua remissio. Dicast. *cit. Disp.* 14. *n.*166. An autem postea remoto obice consequatur; est quidem pium credere, sed valde incertum, multis affirmantibus, multis negantibus apud Tan. *l.c. n.*27. vide Lugo de pœnit. *Disp.*25. *n.*41. *& sup. lib.*1. *p.*4. *n.*12. Laym. *l.c.* Dian. *p.*3. *tr.*4. *Res.*85.

§. II.

An semper imponenda? & quando?

110. Confessarius, per se & regulariter loquendo, tenetur confitenti injungere pœnitentiam; constat ex Trid. *sess.* 14.*cap.*8. ubi: *debent*, inquit, *Sacerdotes Domini-salutares, & convenientes satisfactiones injungere.* Et ratio est, quia ex suo officio debet tanquam Judex debitam pro peccatis pœnam exigere, & tanquam Medicus pœnitentem à relapsu præservare, & tanquam Minister Sacramenti illud integrali sua parte non mutilare. Unde patet, hanc Confessarii obligationem esse gravem & sub mortali, sed tantùm ex genere suo & ordinariè. Tan.*cit.Disp.*6.*q.*8. Si enim Confessarius deliberatè, absque contemptu tamen, omitteret pœnitentiam injungere illi, qui tantùm de venialibus; vel de mortalibus quidem, sed jam antè semel ritè expiatis se accusaret, peccaret tantùm venialiter ob parvitatem materiæ, cùm ob ejusmodi peccata levis tantùm injungenda sit pœnitentia. Lug. *Disp.* 25. *sect.*4. *n.*49. Tamb. *l.*4.*cap.*1. §.1.*n.*1. Dian.*p.*6.*tr.*6. *Res.*44. contra Palao *de pœnit. Disp.un. p.*21. §.2. *n.*6. qui putat, Ministrum hîc non leviter peccare, quando Sacramentum etiam levi tantùm parte integrali mutilat. Sed non bene, cùm hoc ipsum ille ex communi negare debeat de omissione levis integralis partis in Baptismo, Ordine &c.

Dixi autem *per se & regulariter*; quia dantur aliqui casus in quibus licitè dari potest

potest absolutio sine injuncta pœnitentia; nimirum I. si moribundus jam sit sensibus destitutus, & nihil ampliùs possit percipere; tunc enim frustrà injungeretur. Moribundo autem adhuc sui compoti potest imponi pœnitentia levis, v.g. semel atque iterum suos dolores offerre DEO. vel dicere: *fiat voluntas tua*! vel corde aut ore pronunciare nomen JESU & MARIÆ: vel, si mereatur, etiam gravis, tempore recuperatæ sanitatis peragendæ; vel largitio eleemosynæ; vel ut jam antè in testamento præscriptam renovet, & ratificet. Laym. *l.5. tr.6. cap.15. num.13.* Dicast. *cit. Disp.14.n.14.* II. si pœnitens statim post absolutionem se iterum accuset de novo aliquo peccato antè omisso, potest iterum absolvi sine nova pœnitentia; modò Confessarius implicitè velit, vel saltem explicitè dicat, ut universim pro omnibus suis peccatis pœnitentiam antea injunctam peragat. Gobat. *tr.7. n.743.* contra Palao hîc *Disp. un. p.21. §.2. n.10.* Hoc ipsum docet Tamb. *l.c.n.5.* Lug. *de pœnit. Disp.25. sect.4. n.50.* Dian. *p.6. tr.7. Res.6.* contra *Tan. l.c. nu.7.* Palao *l.c.* & alios de scrupuloso, si intra unam horam sæpiùs cum iisdem, vel etiam novis peccatis redeat. Ratio, quia etiam in foro externo fieri solet, ut in posteriore Judicio de delicto, non tantùm eodem, sed etiam novo, non semper alia & nova, sed eadem numero pœna dictetur, cùm nimirum reus non videtur aliâ novâ dignus, vel ad aliam condignam non satis habilis. III. Si Confessario divinitus revelatum esset, pœnitentem jam perfectè satisfeciisse, & extra periculum esse iterandi peccata confessa. Tamb. *l.c. n.2.* quia ubi non est debitum pœnæ, aut periculum morbi, nulla opus est pœnitentia, aut medicina. IV. Idem aliqui volunt, si constet pœnitentem lucratum, vel brevi lucraturum esse Indulgentiam plenariam. Sed rectè Dicast. *l.c. n.19.* id tantùm concedit, si de hoc moraliter certò constet; vel saltem pœnitens ad lucrandam Indulgentiam obligetur. V. Si Confessarius probabiliter existimet, pœnitentem propter vehementiam contritionis vel opera pœnitentiæ jam antea sponte peracta, plenè jam pro peccatis satisfeciisse. Palao *l.c.n.8.* cum aliis; qui tamen addunt, Confessarium non posse facilè id cognoscere, & propterea Palao ait, casum hunc esse moraliter impossibilem. Quidquid autem sit, nihilominus hîc, uti & tempore Jubilæi aliarúmque Indulgentiarum debet ex communi semper imponi pœnitentia saltem medicinalis. VI. Si pœnitens paulò pòst esset Martyrio afficiendus; idque sibi certum esse dicit Dicast. *l.c. n.16.* VII. Denique juxta aliquos, si Confessarius videat, quòd pœnitens nullam sit accepturus vel executurus pœnitentiam. Sed hoc alii communiter rejiciunt, quia etsi probabile esset, pœnitentem non teneri acceptare aut implere pœnitentiam; Confessarius tamen propterea non sufficienter excusatur ab ea injungenda. Palao *l.c. n.11.* quia ipse debet saltem suum officium facere, & alioqui daret pœnitenti occasionem liberiùs peccandi.

An ante vel post absolutionem imponenda sit, vide *sup. n.87.*

§. III.

§. III.

Quomodo imponenda?

111. In iis casibus, in quibus pœnitentia imponenda est, potest eam Confessarius imponere per modum præcepti; & nisi aliud exprimat, semper censetur ita imponere, quia Judex est, & potestatem habet non tantùm solvendi, sed etiam ligandi. Et verò Palao *l. c.* §. 3. *n.* 11. *cum aliis multis relatis* à Dian. *p.* 3. *tr.* 4. *Res.* 28. & Dicast. *cit. Disp.* 14. *n.* 49. docet, quòd Confessarius teneatur semper per modum præcepti pœnitentiam injungere; alioquin eam non fore sacramentalem, nec habituram effectum ex opere operato; quia non procederet ex potestate clavium, sed ex libera voluntate Pœnitentis. Nihilominus tamen alii non pauci è contrario dicunt apud Dian. mox citandum licitè posse à Confessario pœnitentiam imponi etiam per modum Consilii tantùm. Laym. *l.* 5. *tr.* 6. *cap.* 10. *n.* 11. quia pœnitentiæ, quæ hodie injungi solent, plerumque sunt tantùm medicinales. Laym. *l.* 5. *tr.* 7. *cap.* 3. *n.* 2. *v. Adde.* ergo cùm Confessarius non sit tantùm Judex, sed simul etiam Doctor, & Medicus, potest eas licitè quandoque, non ut Judex præcipere, sed ut Medicus consulere. Quo casu opus præscriptum est quidem pœnitenti liberum: quia tamen est à Confessario designatum, ideo, si fiat, procedit adhuc à potestate clavium, estque adeo adhuc sacramentale, & agit ex opere operato. Dian. *p.* 3. *tr.* 4. *Res.* 82. & *p.* 4. *tr.* 4. *Res.* 241. *v. Nota tertio.* & *p.* 11. *tr.* 7. *Res.* 3. Unde Dicastillo *l. c. n.* 44. rectè concludit, utramque istam sententiam esse probabilem, ut proinde Confessarius etiam posteriorem tutò sequi possit in praxi, quoties prudenter judicaverit expedire.

Licitum quoque est, ut Confessarius pœnitentiam injungat, non absolutè, sed conditionatè tantùm, & quidem etiam totam. Gobat. *tr.* 7. *n.* 755. cum Suar. dicendo v. g. 1. si veneris Oetingam, recita Rosarium. 2. si convalueris, audi Missam. 3. si iterum blasphemaveris, jejuna; rectèque Gobat ait, hunc postremum modum esse perquam salutarem. Cùm autem pœnitens tunc conditionem ultimam purificare nunquam; & secundam sæpe non possit; primam verò juxta Dicast. *l. c. n.* 43. non teneatur, quia nihil adest, vi cujus obligetur; hoc ipso admitti jam debet, pœnitentiam licitè posse imponi absque præcepto. Ne tamen deinde ob conditionem non purificatam videatur Sacramentum Pœnitentiæ integrali sua parte mutilatum, ipsa voluntas acceptandi pœnitentiam conditionatam, utpote meritoria, & satisfactoria, potest pro pœnitentia haberi, ut indicat Dicast. *cit. Disp.* 14. *n.* 14.

§. IV.

Qualis possit imponi, seu quænam opera?

112. Confessarius potest pro pœnitentia injungere universim quodlibet opus honestum, quia omne tale opus, cùm adversetur alicui bono, quod est delectabile, vel saltem utile ad delectabile, involvit semper aliquam difficultatem, & molestiam. Lug. *de pœnit. Disp.* 24. *n.* 41. & *seq.* ergo hoc ipso semper est simul

etiam pœnale, & satisfactorium, aptúmque injungi pro pœnitentia non tantùm medicinali, sed etiam vindicativa. In specie autem loquendo potest ex operibus honestis injungi

I. Etiam illud, quod est merè internum, ut sunt actus intellectûs & Voluntatis, v.g. Fidei, Spei, Charitatis &c. quia vel non requiritur, ut quævis pars Sacramenti sit sensibilis; vel certè sufficit, si sit sensibilis in alio. Sicut enim contritio fit sufficienter sensibilis in confessione externa; ita & actus merè interni fieri possunt sufficienter sensibiles in impositione Confessarii; & acceptatione pœnitentis. Dian. *p.4. tr.4. Resp.241. infine.* Dicast. *cit. Disp.14. n.85.*

II. Ex operibus externis quandoque etiam tale, quod pœnitens non potest, nisi videntibus, aut scientibus aliis peragere, uti est jejunium, flagellatio &c. quia per hoc nihil læditur sigillum Confessionis; cùm non possit aliis constare, an pœnitens opus ejusmodi ex spontanea pietate, vel ex injuncta pœnitentia peragat, vel certè, si quando id pateat, manifestatio fiat cum consensu pœnitentis sponte acceptantis talem pœnitentiam. Dicast. *Disp.14. n.86.* qui hoc videtur intelligere per pœnitentiam publicam, quam concedit posse quoque in foro interno imponi, & quidem etiam pro peccatis occultis. Sed Tannerus *tom.4. Disp.6. q.8. n.9.* Bonac. *tom.1. Disp. 5. q. 5. sect.3. p.2. n.14.* cum aliis admittit tantùm pro publicis, & publicè scandalosis. Et verò nemini pro occultis est facilè injungenda pœnitentia publicè, seu coram aliis peragenda, ut optimè jam antè monuit Dicast. *l.c. n.48.* Reginald. *l.7. n.32. & 52.* & Laym. *l.5. tr.6. cap.15. n.11.* ne scilicet inde aliis ingeneretur, vel antè jam concepta roboretur suspicio de gravi aliquo, & adhuc occulto pœnitentis peccato cum ejus infamia, oriantúrque gravia dissidia, aliáque incommoda inter conjuges, domesticos &c. vide Palao *de pœnit. Disp.un. p.21. §.3. n.5.*

113. III. Opus jam antè ex aliquo præcepto, voto, alióve titulo debitum. Lugo *de Pœnit. Disp.25. n.67.* Dicast. *cit. Disp.14. n.89.* Palao *de pœnit. Disp. un. p.21. §.3. n.1.* Laym. *l.5. tr.6. cap.15. n.10. alii communiter*, quia præceptum non obstat, quo minus tale opus adhuc sit satisfactorium. Et verò conveniens est, ut ei, qui præceptum v.g. Jejunii, Missæ &c. facilè negligit, ejus observatio etiam pro pœnitentia injungatur. Laym. *l.c.v. Notant.* Quodsi autem pœnitens etiam postea adhuc omittat v.g. Jejunium, committet duplex *specie* distinctum peccatum, unum contra virtutem Temperantiæ propter violationem præcepti Ecclesiæ de jejunio; alterum contra virtutem Pœnitentiæ propter violatum Præceptum Confessarii. Dicast. *l. c. n.93.* debétque in confessione dicere: *violavi semel Jejunium ab Ecclesia præceptum, & simul pro pœnitentia à Confessario injunctum.*

Communiter tamen Confessarii debent injungere pro pœnitentia opus, quod non jam antè est sub aliqua peccati obligatione debitum, ut homines magis à peccatis absterreantur, perfectiúsque pro iis satisfaciant. Atque ita semper præsumendum est, nisi ipse Confessarius aliud exprimat, vel ex circumstantiis sufficienter aliud appareat; uti apparet, si Con-

Confessarius dicat: per medium annum quovis Festo audies duo sacra, quovis sabbato jejunabis &c. satisfacis enim, si quovis Festo præter sacrum ex præcepto Ecclesiæ debitum audias tantùm adhuc unum; & incidente in illud tempus & diem Quadragesimâ, Angariâ, Vigiliâ &c. satisfacis per solum ab Ecclesia præceptum jejunium. Sic etiam Sacerdos, si pro pœnitentia jubeatur recitare unam, aut plures ex horis Canonicis, non tenetur illam, vel illas aliquo die bis dicere, sed satisfacit per recitationem jam antè ex præcepto Ecclesiæ debitam; nisi Confessarius expressè aliud velit. Quodsi pœnitens sit ad aliquid v. g. Jejunium adstrictus ex particulari tantùm suo voto, & Confessarius voti ignarus simile opus injungat, tunc debet de voto edoceri, ut constet, an præter opus ex voto debitum velit aliud injungere, vel non. Per ea verò opera, quæ tantùm ratione alicujus confraternitatis sunt debita, potest omnino aliquis injunctæ pœnitentiæ satisfacere; quia cùm ejusmodi opera non sint sub obligatione peccati debita, manent adhuc verè libera & supererogatoria.

114. IV. Omissio sacræ Communionis; sed in iis tantùm circumstantiis, in quibus est, sicut quandoque esse potest, honesta. Lug. *l. c. n.* 65. Dicast. *l. c. n.* 104. & alii contra Joan. Sanch.

V. Ut quis Matrimonium ineat, injungi potest pro pœnitentia, si ad id jam antè Jure aliquo teneatur; si non teneatur, potest injungi; vel per modum Consilii tantum; vel etiam per modum præcepti, si ipse pœnitens sponte acceptet, & consentiat. Vult quidem Leander, & Navar. apud Dian. *p.* 11. *tr.* 7. *Res.* 3. *v. Hinc oritur*, hoc posse Confessarium etiam facere, cùm certò ei constat, quòd Matrimonium sit pœnitenti futurum contra peccata carnis remedium. Sed non probo, nisi simul sit necessarium, & unicum; quale fortè nunquam, vel non nisi rarissimè erit; & æquè rarò poterit certò de eo constare Confessario. Rectiùs ergo Fagund. *præc.* 2. *lib.* 9. *cap.* 5. *n.* 4. & Laym. *cit. cap.* 15. *n.* 11. *in fine.* Palao *de pœnit. Disp. un. p.* 21. §. 3. *n.* 7. negat, posse à Confessario aliquem obligari, ut pro pœnitentia Matrimonium contrahat.

VI. Potest pro pœnitentia injungi opus pro animabus in Purgatorio offerendum, Meditatio v. g. Jejunium, Rosarium &c. Lug. *l. c. n.* 62. Dicast. *Disp.* 14. *à n.* 93. Tamb. *de conf. l.* 4. *cap.* 1. *n.* 16. Dian. *p.* 3. *in addit. Res.* 11. & *p.* 11. *tr.* 8. *Res.* 26. contra Joann. Sanch. Bordon. Mendo, & alios, apud ipsum; sicut potest imponi largitio Eleemosynæ pro alendo paupere, aut solutio pretii pro redimendo captivo. Nam in tali pœnitentia involvuntur duo. Unum est opus internum vel externum, quod pro defunctis, vel aliis offertur, iisque applicatur, v. g. Jejunium, oratio Rosarii &c. cum omnibus suis ad essentiam Jejunii, Orationis &c. requisitis, éstque injunctæ pœnitentiæ pars tantùm materialis, vel objectiva. Alterum est alia quædam bona intentio, & voluntas seu actus internus, quo opus illud, oratio v. g. ex mandato Confessarii applicatur defunctis, & ad distinctionem dici potest injunctæ pœnitentiæ esse pars formalis. Utrumque, quia est quid honestum & virtuo-

sum, habet præter fructum meritorium & impetratorium, etiam satisfactorium. Etsi ergo opus seu materialis pars pœnitentiæ v.g. oratio, ejúsque fructus satisfactorius totus cedat in bonum defunctorum, quibus applicatur; internus tamen ille charitatis actus, quo opus seu oratio defunctis applicatur, remanet pœnitenti; & quia ei à Confessario præcipuè imponitur pro pœnitentia (utpote ejus pars formalis) satisfacit pœnitens per eum ex opere operato pro remissis suis peccatis. Lug. & Dicast. *ll. cc.*

Quando ergo Adversarii objiciunt, esse contra Institutionem Christi, & rationem Sacramenti Pœnitentiæ, ut pœnitentia applicetur alteri quàm pœnitenti; facilis est responsio. Id enim concedo, si pœnitentia adæquatè tam quoad partem materialem, seu objectivam, quàm quoad formalem applicetur alteri; nego autem, si applicetur alteri quoad materialem tantùm partem, & quoad formalem maneat applicata pœnitenti. Idem omnino est, si alicui pro pœnitentia injungatur, ut pro defunctis det eleemosynam pauperi. Quodsi autem injungatur tantùm simpliciter, ut det eleemosynam pauperi, tunc est aliqua disparitas; quia tunc pœnitens dando eleemosynam non tenetur ullum alium actum, quàm præcisè Misericordiæ erga pauperem elicere; & satisfactio tam ex interno, quàm ex externo actu Misericordiæ proveniens remanet tota pœnitenti, tollítque ex opere operato pœnam temporalem pro peccatis adhuc debitam: ad pauperem verò pervenit sola utilitas ex re, quæ ipsi datur. Vide Dicast. & Lugo *ll. cc.* qui alios adhuc duos modos non malos ostendit, propositam difficultatem expediendi; nempe ut ex pœnitentia v.g. oratione pro defunctis imposita (sive jam partialiter & inadæquatè sumatur, sive totaliter & adæquatè) dicatur ille tantùm ad defunctos pertinere fructus satisfactorius, qui provenit ex opere operantis; ille autem pœnitenti remaneat plenè, qui provenit ex opere operato; de quo *sup. n.* 109. vel ut dicatur, ex ea fructum tantùm impetratorium applicari defunctis. Sed quod antè dixi, est expeditius.

§. V.

Quid sit de illa clausula: Quidquid boni feceris, & mali sustinueris.

115. VII. Denique injungi pro pœnitentia potest ex operibus honestis aliquid indeterminatum tantùm, & in genere: v.g. *quidquid sequenti septimana boni egeris.* Bonac. *tom.* 1. *Disp.* 5. *q.* 5. *sect.* 3. *p.* 2. *n.* 13. Tan. *tom.* 4. *Disp.* 6. *q.* 8. *n.* 30. maximè unacum aliquo alio opere particulari & determinato. Reginald. *l.* 7. *n.* 23. Ratio, quia materia, quæ est essentialis pars Sacramenti, potest esse indeterminata, nimirum aliquod peccatum mortale in genere, cùm speciei non amplius simus memores. *sup. n.* 103. ergo etiam pœnitentia, quæ est tantùm integralis pars Sacramenti, potest esse aliquid indeterminatum.

Unde in oratione *Passio Domini*, &c. de qua *sup. n.* 81. si Confessarius verba illa: *Quidquid boni feceris, & mali sustinueris:* proferat cum expressa intentione imponendi alicui pœnitentiam (saltem consultivè, si non præceptivè) tunc satis

patet,

patet, quòd subsequentes ejus honestæ actiones & perpessiones, sicut alia sacramentalis pœnitentia, habeant singularem vim satisfaciendi pro peccatis ex opere operato; sed ut Suar. *Disp.* 38. *sect.* 6. *in fine* rectè limitat pro illis tantùm peccatis, à quibus pœnitens in ea confessione fuit absolutus. Cui limitationi ipsa quoque recta ratio addit hanc: quòd per universalem illum terminum *Quidquid boni &c.* non intelligantur injungi omnia bona opera totius vitæ, ut aliqui malè putant; sed ea duntaxat, quæ ad totam temporalem pœnam pro peccatis tunc remissis persolvendam sunt necessaria; posúntque pro ratione pœnæ debitæ majoris vel minoris, vel pro qualitate diversâ operum subinde esse multa, subinde pauca, quandoque unum etiam minimum, vel etiam omnino nullum, si pœnitens jam antè alio modo pœnam omnem expunxit. Quis enim, quæso, ex Confessariis prudenter velit, aut possit injungere plura alia.

Quodsi autem res ita se habet, cùm Confessarius expressè vult per illud: *Quidquid boni &c.* injungere pro pœnitentia sacramentali subsequentia opera; tunc omnino idem etiam erit, cùm id implicitè vult: eadem enim vis est impliciti & expliciti; atqui omnes Confessarii, cùm dicunt Orationem *Passio Domini nostri &c.* & proferunt verba: *quidquid boni feceris &c.* volunt per ea prodesse pœnitenti, quantùm possunt; ergo cùm, ut dictum est, possint hoc modo opera pœnitentis omnia (intellige ad remissionem pœnæ pro peccatis tunc remissis necessaria) injungere pro pœnitentia sacramentali, eáque elevare ad satisfaciendum ex opere operato, hoc ipso id implicitè semper volunt facere, & actu faciunt; illáque verba jam non tantùm per modum orationis & deprecativè (ut objiciunt Adversarii) sed simul etiam verè authoritativè seu ex potestate clavium proferunt. Atque ita rectè & quidem absque dubio concludi, sub data hypothesi, agnoscit ipse Dicastillo *cit. Disp.* 14. *n.* 46. licèt ipse eam ibidem neget. Et hæc est fundamentalis ratio, ob quam adeò multi DD. absolutè docent, per memoratam Orationem & verba *Quidquid boni feceris &c.* elevari omnia pœnitentis opera bona (cum prædictis duabus limitationibus) ad rationem pœnitentiæ sacramentalis, & aquirere vim satisfaciendi etiam ex opere operato, sive jam Confessarius ea dicat cum explicita hac intentione, sive, ut communiter fit, tantùm cum implicita. In specie autem sic docet Nav. *in Man. cap.* 26. *n.* 24. Reginald. *lib.* 7. *n.* 23. Filliuc. *tr.* 8. *cap.* 2. *n.* 47. Bonac. & Tan. *ll. cc.* Dian. *p.* 3. *tr.* 4. *Res.* 92. & *p.* 6. *tr.* 7. *Res.* 5. & *part.* 9. *tr.* 9. *Res.* 54. & *p.* 11. *tr.* 7. *Res.* 3. *V. Quæro secundo.* Suarez, Henriq. Amicus, Bassæus, Leander, Machadus, Petrus Sotus, & alii, atque ipse etiam S. Thom. apud citatos contra Vasq. *in* 3. *p. tom.* 4. *q.* 94. *art.* 2. *dub.* 1. *n.* 10. Card. Lugo *de pœnit. Disp.* 25. *n.* 56. Palao hîc *Disp. un. p.* 21. §. 3. *n.* 6. Dicast. *l. c.* & alios.

116. Volunt quidem aliqui apud Dian. *ll. cc.* si pœnitens verba latina & pœnitentiam istam per illa significatam non intelligat, Confessarium debere ea ipsi declarare. Sed hoc neque ad acceptandam, neque ad exequendam pœnitentiam est necessarium. Non ad acceptandam; quia pœnitens non potest quoad eam esse invi-

tus; cùm cedat in magnum ejus bonum, & in nullum prorsus gravamen; manet enim ei adhuc liberum, an & quid boni velit agere, vel non agere, ut constat ex *n.* 111. *sup.* Nec ad exequendam; quia pœnitentiam adimplere aliquis potest, si opus injunctum voluntariè præstet, etiam absque omni animo, aut cogitatione eam implendi. *sup. lib.* 1. *p.* 4. *n.* 11. Sufficit ergo, si Confessarius tantùm, sicut potest, ita explicitè vel implicitè velit per verba: *Quidquid boni feceris &c.* injungere pro pœnitentia aliquas subsequentes actiones pœnitentis; quamvis iste id ignoret.

117. Aliud est de meritis Beatissimæ Virginis & Sanctorum, de quibus in eadem oratione Confessarius meminit. Nam hæc merita, quia nemo potest alteri in satisfactionem pro peccatis, eorúmque pœna delenda applicare, nisi qui possit & velit ei Indulgentiam concedere; ideo Confessarius sic orando aliud non vult, nec velle, aut petere potest, quàm ut per merita B. Virginis & Sanctorum impetret pœnitenti gratiam ad pœnitentiam injunctam dignè peragendam, applicétque ei merita illa quoad fructum impetratorium tantùm, non item quoad satisfactorium. Eodem modo, quia vi Sacramenti Pœnitentiæ ex institutione Christi non possunt injungi opera, nisi tantùm in plenam remissionem vel medicinam peccatorum; ideo Confessarius, etsi oret injuncta opera ita perfici, ut ex opere operantis simul etiam cedant in aliquod *augmentum gratiæ & præmium vitæ æternæ*; tamen nullo modo vult, nec velle potest, ea ita injungere, ut ejusmodi effectum habeant ex opere operato.

118. Neque per hanc sententiam quidquam derogatur Decreto Trid. *Sess.* 14. *cap.* 8. ut objicit Lug. *l. c. n.* 57. Nam utique pro gravibus delictis non imponit levissima opera, qui tot, & tanta imponit, quot & quanta sunt necessaria ad delendam temporalem peccatorum pœnam. Præterea cùm per verba *Quidquid boni feceris &c.* non imponatur aliquid determinatè, neque absolutè; sed tantùm conditionatè, adeoque vi hujus impositionis possit pœnitens nihil omnino facere; satis patet, quòd Confessarii nondum sint extra omne periculum reddendi se participes alienorum peccatorum, nisi insuper etiam adhuc, cùm commodè possunt, alias pro qualitate criminum, & pœnitentium facultate salutares, & convenientes satisfactiones determinatè & absolutè injungant. Quæ pluribus hîc exponere volui, ut appareat, quàm probabiliter & meritò sententia hæc tradatur à tam multis & magnis DD. absolutè loquentibus, sed juxta prædictas limitationes sentientibus; econtra quàm non efficaciter impugnetur ab aliis.

Inde autem jam aliæ quoque doctrinæ superiùs traditæ non malè confirmari possunt. Nim. I. quod pœnitentia etiam post absolutionem possit injungi. *sup. n.* 81. II. per modum consilii & conditionatè, *n.* 111. & III. quòd idem numero opus, jam in una confessione injunctum, possit iterum in alia injungi. *n.* 110. *V. Si pœnitens.* Et hæc de Qualitate Pœnitentiæ; nunc de ejusdem

Quantitate.

**
*

§. VI.

§. VI.

Quanta Pœnitentia sit imponenda?

119. Rectè Card. de Lugo *Disp.* 25. *de pœnit. n.* 60. *Si Sacerdos*, inquit, *sciret, quantam pœnam deberet pœnitens pro peccatis confessis sustinere in Purgatorio; & quanta Pœnitentia in hac vita æquivaleret tali pœnæ, deberet illam per se loquendo imponere.* Dixit autem *per se loquendo*: quia per accidens sæpe non posset imponi ob fragilitatem pœnitentis, qui propter hanc ipsam causam posset sæpe tantam pœnitentiam etiam recusare, tanquam irrationabilem, si Confessarius eam vellet imponere. Quam doctrinam, mirum est, videri potuisse alicui tam implicatam, ut de ea explicanda desperaverit Dicast. & *cit. Disp.* 14. *n.* 31. scripserit: *componat hæc alius; ego non video modum ea conciliandi.* Cùm ergo æqualitas inter pœnam purgatorii, & pœnitentiam hujus vitæ sciri non possit, sed soli DEO nota sit. Reginald. *lib.* 7. *n.* 45. & licèt sciretur, sæpe tamen tanta pœnitentia non posset ab hominibus in hac vita sustineri; soli autem & mero Confessariorum beneplacito etiam non sit taxatio pœnitentiæ integrè relinquenda; ideo ut prudens mensura observetur, rectissimè Trid. *cit. Sess.* 14. *cap.* 8. decrevit, esse *ad qualitatem criminum & facultatem pœnitentium attendendum.*

Et quidem in criminibus tria sunt spectanda. I. ipsa gravitas delicti, ratione cujus debet pœnitentia esse vindicativa, & opus injungi pœnale. II. Periculum relapsûs; ratione cujus debet injungi pœnitentia, quæ simul etiam sit medicinalis, & cautela contra recidivam. Sicuti esse potest. 1. Lectio aliqua Libri Spiritualis. 2. Meditatio v.g. Passionis Christi, quatuor Novissimorum &c. 3. Examen conscientiæ. 4. Auditio Concionum. 5. Aditio Vesperarum. 6. Frequentatio Confessionis & Communionis. 7. Exercitium præsentiæ Divinæ. & 8. denique sicut in corporali, ita & in spirituali medicina sunt contraria contrariis curanda; atque adeo prodest, imponi avaris & injustis eleemosynam, gulosis jejunium, ebriosis abstinentiam à potu, impuris afflictionem corporis; acediosis exercitia aliqua spiritualia; invidis & maledicis opera aliqua charitatis erga proximum; blasphemis, & pejerantibus orationes, & laudes divinas, & similia alia, quæ Confessariis debent esse præmeditata, ut non omnibus eadem, & non sola Rosaria, vel Litanias imponant. III. Scandalum, ratione cujus potest etiam imponi pœnitentia publica, hoc est, palam & aliis videntibus, aut scientibus peragenda. *Sup. n.* 112. *V. Ex operibus.* imò quandoque etiam debet, si scandalum aliter tolli non possit, vel debita satisfactio præstari. In quibus casibus tenetur quoque ipse pœnitens in eam consentire. Tan. *cit. Disp.* 6. *q.* 8. *n.* 9.

120. In pœnitente spectanda sunt potissimùm I. illius status & vires corporis & fortunæ. Unde utique non rectè imponeretur pauperi eleemosyna; nec graves labores habentibus rusticis jejunia; nec delicatis, & imbecillibus graves castigationes corporis; nec ægris longæ orationes. Et verò sæpe expedit ægris, vel afflictis imponi, tantùm ut aliquot actus eliciant, quibus se in DEI voluntatem resignent;

signent, crucem suam cum patientia perferant &c. De moribundis dictum *sup. n.*110. II. Dispositio animi. Quando enim Confessarius prudenter timet, aliquem promeritam pœnitentiam gravem, si imponatur, non impleturum; maximè autem si pœnitens de ea conqueratur, vel roget pro alia sibi faciliore; tunc omnino ejus infirmitati condescendendum est, & pœnitentia multùm moderanda, vel prorsus mutanda. Idque propter has rationes; ne ei præbeatur occasio novi peccati quoad omissionem pœnitentiæ; vel ne tristis aut afflictus abeat; vel ne conjiciatur in periculum desperationis; vel ne quærat Confessarium, qui nesciat eum curare; vel ne penitus absterreatur à frequentanda confessione, ad quam potiùs alliciendus esset; cùm longè utilius sit, peccatoribus frequenter confiteri, quàm alia opera pœnalia exercere, ut ait Dicast. *cit. Disp.* 14. *n.*49. Consultius omnino est, gravissimo quoque peccatori unum tantùm *Pater & Ave* imponere, quàm per graviorem pœnitentiam injunctam efficere, ut ex confessionali abeat afflictus, vel desperatus, vel horrore confessionis affectus. Tamb. *de conf. l.*4. *cap.*1. *n.*12. Præstat quoque cum parva pœnitentia, quæ tamen videtur esse implenda, ducere confitentem ad Purgatorium, quàm cum magna, utpote juxta communiorem præcepta & sub mortali obligante, præcipitare in infernum, inquit Gerson apud Laym. *l.*5. *tr.*6. *cap.*15. *n.*11. Rectè autem DD. hîc volunt, pœnitentem esse commonendum, minorem pœnitentiam injungi solùm ob ipsius imbecillitatem, ut propterea ipse deinde spontaneis operibus bonis defectum pœnitentiæ suppleat; & peccata sua non pro parvitate pœnitentiæ parvi faciat. Sed omitti debet monitio hæc, si ille inde redderetur pusillanimis; & omitti potest, si videatur non profutura, vel certè non necessaria, cùm nimirum pœnitens ipse jam id advertit, & per se facturus videtur. Bonac. *loco mox citando.* III. Magnitudo Contritionis. Nam magis contrito levior potest imponi pœnitentia, Bonac. *tom.*1. *Disp.*5. *q.*5. *sect.*3. *p.*2. *n.*17. cum ipsa quoque contritio multum pœnæ demat. Idem est de attritione, quia etiam in reo peccati mortalis perseverat, moraliter saltem, usque ad absolutionem, incipítque tunc ad satisfaciendum pro remissis peccatis esse idonea. Dicast. *cit. Disp.*14. *n.*33. Unde & IV. Usus frequens bonorum operum. Cùm enim omnia præter alios fructus habeant etiam fructum satisfactorium ex opere operantis; ideo expungit quis aliquam pœnam temporalem, quoties ejusmodi opus saltem in statu gratiæ, adeoque etiam post commissum mortale, & nondum quidem per absolutionem, sed tamen per perfectam contritionem jam iterum remissum, exercet; etiamsi de satisfactione præstanda nihil cogitet, de quo vide *sup. p.*4. *n.*11. Quam ob causam non est improbandum, si iis, qui non solent nisi venialiter tantùm peccare, & tamen multa bona opera quovis die peragunt; uti Regulares aliæque devotæ personæ faciunt, injungatur levissimæ tantùm pœnitentiæ; quia cùm confitentur, plerumque pœnam temporalem pro peccatis suis venialibus debitam jam antè, vel totam, vel quoad maximam partem per alia bona opera persolverunt.

121. Etsi ergo Confessarius non rectè faciat,

faciat, si pro gravissimis peccatis levissimas pœnitentias injungat, quia agit contra officium æqui Judicis, boni Medici, & fidelis Dispensatoris Mysteriorum DEI, præbetque occasionem, ut pœnitentes peccata minoris æstiment, liberiúsque ea committant, adeoque ipse, & quidem, ut Palao *cit. p.* 21. §. 3. *n.* 9. ait, *absque dubio mortaliter* peccet; & propterea teneatur salutares, ac pro qualitate criminum, & pœnitentium facultate convenientes satisfactiones injungere, juxta Trid. *l. c.* Ex prædictis tamen satis patet, quòd pœnitentia adhuc possit esse salutaris, & conveniens, quamvis pro gravitate delictorum, si præcisè secundùm se spectentur, sit multò minor.

Sicut etiam præterea minui potest pœnitentia I. si pœnitens videatur per eam posse allici ad frequentiorem Confessionem, ipsi valde utilem. Bonac. *l. c. n.* 18. II. si pœnitens jam antè sit lucratus aliquas indulgentias, vel videatur proximè lucraturus; vel certè ei imponatur, ut conetur lucrari, sicut hodie passim ubivis ferè quivis lucrari potest, III. Si Confessarius velit post absolutionem dicere Orationem, *Passio Domini*, & in ea per illud: *Quidquid boni feceris, & mali sustinueris &c.* injungere aliqua opera, si quæ postea adhuc facturus est pœnitens: ut *sup. n.* 115. *& seqq.* sufficienter ab authoritate & ratione ostensum est. Ut proinde non possim non mirari, quòd Card. Lug. *de pœnit. Disp.* 25. *n.* 57. scripserit, non videri sibi hanc doctrinam esse probabilem. IV. quia ipsa confessio est opus valde satisfactorium, utpote valde grave, & arduum. Ideo Confessarius, etsi sciret, quodnam opus pœnale esset æquale pœnæ pro remissis peccatis debitæ, tamen non deberet illud, sed aliud levius imponere ratione factæ confessionis; uti & propterea V. quia quodvis opus honestum præter vim satisfactoriam, quàm ex se habet, acquirit insuper etiam vi Sacramenti adhuc aliam ex opere operato, adeoque tunc plus valet & satisfacit, quàm per se, & ex opere operantis potest. Dicast. *cit. Disp.* 14. *num.* 33.

Ex dictis hoc & præced. num. patet quàm rectè procedat, & justè excusetur hodierna praxis, quâ leves pœnitentiæ, ut inquit Lugo *l. c. n.* 60. imponuntur pro gravissimis peccatis.

An & quomodo Confessarius pœnitentiam ab alio, vel à se ipso injunctam, vel ipse etiam pœnitens possit sibi commutare in aliquid aliud, dictum est *sup. l.* 1. *p.* 4. *num.* 10.

QUÆSTIO IV.

De quibusdam aliis obligationibus Confessarii.

PRæter eas, quæ ad officium Confessarii spectant, & præced. Quæst. explicatæ sunt, supersunt adhuc multæ & variæ. Reducendo omnes ad paucas. 1. est obligatio audiendi pœnitentem, ejúsque confessionem. 2. instruendi. 3. sanandi. 4. commissos proprios errores corrigendi. 5. Sigillum servandi.

ARTICULUS I.

De Confessarii obligatione audiendi Confessionem.

§. I.

Quis? quando? & sub quo peccato teneatur audire confessiones?

122. Sacerdos, quamvis omnia habeat requisita, ut, si velit, possit audire confessiones. sed officium, cui cura animarum sit annexa non habeat, non tenetur confessionem excipere; nisi pœnitentis in extrema, vel etiam gravi necessitate constituti: tunc enim Lex Charitatis obligat; ut; cùm moribundus alium Confessarium habere non potest, vel non sine magna difficultate.

At verò Parochi, quorum nomine etiam intelliguntur Curati, Provisi, alíque similes, quibus ex officio cura animarum pro foro interno incumbit, tenentur audire confessiones suorum subditorum, non tantùm in casu necessitatis, sed etiam quotiescunque isti justam confitendi causam habent, & eo tempore, ac loco petunt, quo Parochus non est aliis gravibus negotiis impeditus, maximè iis, quæ ad bonum commune Ecclesiæ suæ spectant, ut sunt Conciones, Missæ, funera &c. Laym. *lib. 5. tr. 6. cap. 13. n. 2.* Palao *de pœnit. Disp. un. p. 19. §. 1. n. 3.* Dicast. *Disp. 10. n. 480.* vide *sup. l. 1. p. 3. n. 491.* Ratio, quia Parochus est pastor, & pater spiritualis suorum parochianorum; atqui nec Pastor, nec Pater bene agit, si uterque commodè possit, sed ille nolit ovibus, quæ ad ipsarum bonum spectant, ministrare, nisi in extrema, aut gravi necessitate; & iste liberis suis, etiam petentibus velit in eo tantùm opem ferre, ad quod sub mortali est obligatus.

Justa autem confitendi causa esse potest. 1. cùm urget aliquod præceptum; 2. cùm pœnitens est sibi conscius peccati mortalis. vel 3. jam diu non confessus; vel 4. habet singularem devotionem erga aliquod Festum; vel 5. vult lucrari indulgentias; vel 6. suscipere longum aut periculosum iter, aliúdve grave negotium; vel 7. putat sibi utile ad vincendam aliquam tentationem.

Neque tamen propterea statim censeri debet Parochus peccare mortaliter, si in istis casibus, excepto primo, semel atque iterum absque legitima causa nolit excipere confessionem unius aut plurium ex suis Parochianis. Dicast. & alii contra Bonac. hîc *Disp. 5. q. 7. p. 4. §. 2. n. 23.* quia per hoc nondum censetur notabiliter negligens in suo officio. Satisfaciunt autem Parochi, sive per se, sive per alios audiant suorum confessiones. Cùm ergo hodie Parochiani habeant ubique ferè tam facilem aditum ad Religiosos, possíntque iis confiteri, rectè Palao *l. c. n. 4.* ait, Parochos vix posse mortaliter peccare, si extra extremam necessitatem ipsi suos non audiant, sed ad Religiosos remittant.

§. II.

Quis? & quomodo tempore pestis?

123. At verò tempore pestis, quæ, cùm hæc scribo, miserè depopulata est aliquot Germaniæ Provincias, tenetur Parochus etiam cum periculo vitæ suis Parochianis assistere, eorúmque audire confessiones, quia ex officio boni Pastoris debet animam suam seu vitam pro ovibus suis ponere, & non potest tunc sicut mercenarius fugere. *Joan. 10.* aut velle beneficium invitis subditis resignare; nisi vel ipse, vel com-

communitas alium idoneum Sacerdotem subsituat. Laym. *l. 2. tr. 5. cap. 3. n. 3. V. His adde.* Palao *de Charit. Disp. 1. p. 9. n. 12. & 13.* Tenetur autem Parochus audire confessiones non tantùm eorum ex subditis, qui in extrema necessitate sunt constituti, seu, qui ob ruditatem nonsciunt, nec possunt elicere perfectam contritionem (quia & nos, & alii omnes debemus pro fratribus in tanto periculo constitutis animas seu vitas ponere. *1. Joan. 3. v. 16.*) sed etiam aliorum, qui tantùm in gravi necessitate sunt, seu, qui perfectam contritionem possunt quidem elicere, sed non sine gravi conatu & difficulter. Laym. & Palao *ll. cc.* Bonac. *Tom. 1. Disp. 3. q. 4. p. 4. n. 5.* ubi *V. Addo.* dicit, Parochum non satisfacere, si tantùm exspectet, donec vocetur, sed teneri inquirere, quinam graviter indigeant. Sequatur præeuntem S. Carolum Borromæum, qui etsi fuerit Illustrissimæ familiæ, Archiepiscopus, & Cardinalis, tamen non abhorruit, peste per Urbem Mediolanum miserè grassante, infectos ipse adire, iisque Sacramenta administrare. Qui fuit in terris exemplo, jam erit è cœlis præsidio.

124. Ad hoc onus autem levius ferendum, non parùm juvari potest Parochus, si seqq. doctrinas, & industrias à Laym. *l. 5. tr. 6. cap. 13. n. 4.* Palao *de pœnit. Disp. un. p. 19. §. 1. n. 5. & seqq.* Gob. *tr. 1. à n. 116.* Chapeavill. Zambr. & aliis traditas observet. I. sicut antidotis contra pestem necessariis, (quæ præbere debet communitas) ita vel maximè fiduciâ in DEUM, & charitate erga proximum seipsum muniat. II. Muniat ipse, vel alius seriò pro concione omnes, ut dum adhuc sani sunt, maturè per confessionem se cum DEO reconcilient, & ita piè vivere studeant, ne gratia DEI excidant. III. Infectas ædes, nisi necessitas cogat, non ingrediatur; sed ægros si possint prodire, audiat sub dio, vel ad fenestras, aut fores ædium. IV. Cùm necesse est ingredi ad ægrum in ædes, vel etiam in conclave, consistat in remotiore aliquo loco, & ex eo audiat Confitentem; si iste adhuc possit altiore voce loqui, & nemo alius, qui id percipere possit, simul in eodem, vel vicino loco decumbat. V. Quodsi vel æger non possit ampliùs altè loqui, vel alii simul audirent, tunc debet Confessarius ita propinquè accedere, ut æger in secreto confiteri possit. VI. Tamen si ex hac, &, propter confessionem fortè longiorem, diutiùs duratura propinquitate probabiliter timendum sit periculum contagionis, tunc potest pœnitenti dicere, ut unum tantùm vel alterum peccatum, quod magis gravat, confiteatur in specie, & de aliis generatim se accuset; eumque statim absolvere. Imò non debet, nec potest audire integrè confessionem longam unius, si probabile periculum sit, ne interea alii sine absolutione emoriantur. Ut autem propterea æger non multùm affligatur, instruat illum, si necesse videatur, in talibus casibus etiam confessionem non integram ad justificationis gratiam & fructum Sacramenti sufficere; & si mori contingat, eum coram DEO non minùs fore perfectè absolutum, quam si omnia & singula minutissimè confessus esset; posse autem & debere reliqua tunc confiteri, cùm convaluerit. Sicut enim pœnitens non tenetur integrè confiteri, ita & Sacerdos non tenetur integrè audire; cùm propterea subeundum esset periculum vi-

tæ, vel aliud grave damnum. Laym. Palao *ll. cc.* Dian. *p. 5. tr. 3. Resp. 74.* cum aliis apud ipsum. vide *sup. l. 1. p. 3. n. 61.* Unde jam VII. si æger in eodem conclavi cum aliis decumbens velit ipse illis audientibus publicè confiteri Sacerdoti, propter periculum contagionis remotiùs distanti, potest id licitè facere, proferendo tamen unum tantùm, vel alterum peccatum leviùs, quod nec ipsi infamiam, nec aliis scandalum, nec ulli damnum pariat. Atque hoc ipsum etiam ei suaderi potest, quando præsens est contagionis periculum; & post mortem illius Sacerdotis non haberent alii facilè copiam Confessarii. Potest enim cum hoc suo incommodo velle servare vitam Sacerdotis tam necessari. Quodsi verò nolit, non est multùm urgendus. Cùm enim hîc & nunc teneatur confiteri; non autem teneatur alio modo confiteri, quàm quo Christus instituit, nimirum secretè; hoc ipso etiam non tenetur per publicam confessionem impedire periculum Confessarii, & aliorum.

§. III.

Quandonam in peste excusetur ab audienda confessione aliquorum?

125. VIII. Ipse autem Parochus, vel ejus loco substitutus alius Sacerdos, quia, si in aliquo pago vel oppido pestifero sit solus, cavere debet, ut dictum est, ne, dum unius non graviter indigentis spirituali utilitati consulere intendit, plures alii ex ipsius morte graviorem spiritualem jacturam patiantur: ideo non facilè debet ministrare cum vitæ suæ periculo Sacramenta, quæ vel secundùm se non sunt admodum necessaria; vel respectu personarum, quarum bonum statum probabiliter cognitum habet, eò quòd nuper (hoc est non pridem) earum confessiones exceperit. Quotiescunque ergo probabilissimè sibi timet periculum contagionis ab aliqua persona, quam verisimilibus conjecturis credit, vel non habere conscientiam peccati mortalis, vel per *perfectam* contritionem rectè ad moriendum dispositam esse, majus bonum publicæ necessitatis præferendum est utilitati alicujus privatæ personæ. Ita optimè Laym. *lib. 2. tr. 3. cap. 3. n. 3. V. Cavere.* Iisdem verbis docet hoc etiam Barbos. *de off. Parochi. p. 2. cap. 17. n. 15.*

Eandem sententiam dicit Tan. *tom. 4. Disp. 7. q. 1. n. 62.* esse probabilem expressis his conditionibus. 1. si Parochus moraliter præsumat, & pro certo habeat, ægrum esse bene dispositum. 2. si Parocho magnum & moraliter evidens vitæ periculum inde immineat; & 3. si solus sit; nec spes sit, post ipsius mortem facilè posse alium haberi. Agit quidem Tan. ibi tantùm de Extrema Unctione, sed satìs indicat, se sequi Suarezium, ita de Sacramentis in genere loquentem. Adde & Filliuc. qui apud Dian. *p. 5. tr. 3. Resp. 93.* ait, excusari Parochum à ministratione Sacramenti Pœnitentiæ, quando certus esset moraliter, infirmum non habere conscientiam peccati mortalis, & alioquin periculum vitæ magnum esset ipsi subeundum.

Observa autem hîc, quòd Tannerus velit, periculum Parochi debere esse *moraliter evidens*; & Filliucius cum illo velit, de bono statu ægri debere *moraliter certò* constare; sufficiat tamen juxta Laym. & Barbos. si Parochus periculum *probabiliss-*

bilissimè timeat, & bonum statum ægri *ex verisimilibus conjecturis credat*: quódque Filliuc. absolutè loquatur, sive Parochus sit solus, sive non; sive post illius obitum possit haberi alius, sive non.

Ex his facilè colligi potest, an & quo modo Parochi, eorúmque substituti teneantur alia Sacramenta pestiferis administrare; sed quia de iis agere non est nostri instituti, plura non addimus. vide Dian. *p. 5. tr. 3.*

ARTICULUS II.

De obligatione Confessarii Pœnitentem instruendi.

126. Confessarius non tantùm gerit officium Judicis, sed etiam Doctoris; ideo obligatus est pœnitentem ignorantiâ aliqua damnosa laborantem instruere. Potest autem pœnitens vel ignorare ea, quæ sunt credenda, & scienda; vel ea quæ sunt agenda, & omittenda.

§. I.

De rebus Fidei.

Si ignoret, quæ sunt de necessitate medii explicitè credenda, debet Confessarius de iis illum instruere, quia antè non potest validè absolvere, cùm adhuc fide careat, sine qua impossibile est, placere DEO. *Hebr. n. v. 6.* De necessitate autem medii juxta communiorem D. Thomæ est jam in Lege Gratiæ explicitè credendum Mysterium Trinitatis, Incarnationis & Redemtionis; juxta alios non paucos, nec improbabiliter apud Sà. *v. Fides, n. 1.* & Tan. *tom. 3. Disp. 6. q. 7. dub. 2. n. 44.* necessarium censetur tantùm credere explicitè, quòd DEUS sit, & quòd remunerator sit, præmia justis, pœnas injustis decernendo, & implicitè reliqua, seu quidquid credit Ecclesia, vide Tan. *cit. dub. 2.*

Utut sit, Confessarius rectè præsupponere potest, quemlibet inter Christianos educatum, & annos discretionis adeptum scire saltem id, quod posterior sententia habet tantùm pro necessario; & si quem advertat ignorare, potest facilè tunc statim ita eum instituere, ut sufficienter intelligat, & vera fide Divina credat; hoc est, ideo illi articulo assentiatur, quia DEUS, qui est æterna & infallibilis veritas, per Ecclesiam revelavit.

Sed neque difficile putat Tan. *l. c. n. 48.* cum aliis, hominem pleno rationis usu præditum etiam de suprà dictis tribus Mysteriis ita edocere, ut brevi confusam aliquam, sed tamen veram, de iis notitiam concipiat, & quoad substantiam intelligat, credátque, quòd sit DEUS Pater, Filius, & Spiritus Sanctus; hi autem tres non sint tres Dii, sed Unus DEUS; & quòd DEUS Filius factus sit etiam homo, humanúmque genus per Passionem ac mortem suam redemerit ab æterna damnatione. Eum autem, cui nullus verus sensus horum Mysteriorum ingenerari potest, ait Tan. *l. c. n. 49.* esse quoad hoc infantibus & fatuis accensendum.

Quodsi pœnitens ignoret tantùm alia Mysteria in Symbolo Apostolorum contenta, vel nesciat præcepta Decalogi & Ecclesiæ, Orationem Dominicam & Angelicam, spectantia ad piè suscipiendum Sacramentum Evchariſtiæ & Pœnitentiæ, ac similia, quæ pro suo statu ex necessitate

cessitate Præcepti scire tenetur; potest tamen Confessarius nihilominus illum absolvere; modo priùs moneat juxta regulas mox tradendas, ut tunc de negligentia, si qua mortaliter culpabilis hîc intercessit, doleat, & se accuset; postea verò, quàm primùm commodè potest, addiscere studeat, quæ discenda sunt.

§. II.

De aliis rebus necessariis, vel culpabiliter ignoratis.

127. Si pœnitens ignoret aliquid circa agenda, vel omittenda, tunc Confessarius quoad illius instructionem faciendam, vel non faciendam observet seqq. Regulas. I. Si pœnitens ignoret aliquid, quod ad valorem Sacramenti Pœnitentiæ est necessariò requisitum; ut, si ex ignorantia non doleat de peccatis; non habeat propositum emendationis; non exprimat speciem, aut numerum peccatorum mortalium; velit absolvi à non habente Jurisdictionem in illum, vel in illius peccata &c. tunc Confessarius ante absolutionem debet illum instruere, & meliùs disponere, quia alioquin vel invalidè, vel saltem illicitè absolveret, & ob irreverentiam Sacramento illatam Sacrilegium committeret infidelis minister, iniquus Judex. II. Si pœnitens id, quod solet agere vel omittere, per ignorantiam putet esse peccatum, cùm non sit, tunc Confessarius debet dedocere errorem; quia ex officio Medici boni debet etiam in futurum præcavere gravem lapsum, peccatum, & Damnum Pœnitentis. Tamb. *de Confess. l. 3. cap. 4. n. 3.* III. Si pœnitens id, quod solet facere vel omittere, per ignorantiam putet non esse invalidum, aut sub mortali illicitum, cùm tamen revera sit; tunc distinguendum est cum Sanch. *de Matrim. l. 2. Disp. 38. tota*, & aliis citandis. Nam ejusmodi ignorantia vel est mortaliter culpabilis, vel inculpabilis. Si est mortaliter culpabilis, tunc Pœnitens, quamdiu illam habet, est in statu peccati mortalis; ergo ut desistat ab eo, moneri debet; & si nolit, absolvi non potest. Laym. *tr. 6. cap. 13. n. 5. ex communi.*

§. III.

In rebus inculpabiliter ignoratis.

128. IV. Si ignorantia, ex qua pœnitens putat id, quod agit vel omittit, non esse invalidum, vel mortaliter illicitum, cùm tamen reipsa sit, est inculpabilis, seu quod hîc pro eodem sumitur, invincibilis; tunc Confessarius vel potest, vel non potest prudenter sperare suæ monitioni pœnitentem obtemperaturum, & notabiliter se emendaturum. Si non potest prudenter id sperare, tunc debet pœnitentem in sua bona fide relinquere, & non monere; juxta famosam illam, & ab Auctoribus passim hîc usitatam S. Augustini gnomen: *si scirem, tibi non prodesse, non te monerem, non te terrerem*; quia in hoc casu monitio nihil prodesset, sed plurimùm obesset, facerétque, ut pœnitens; qui antè ob inculpabilem ignorantiam peccavit, & postea adhuc peccaturus fuisset tantùm materialiter, deinceps post habitam notitiam semper peccaturus sit formaliter. Unde si pœnitens cum impedimento di-

rimente

rimente velit contrahere, vel jam contraxerit Matrimonium; vel si non habeat jus petendi debitum conjugale propter suum votum castitatis, vel affinitatem contractam cum conjuge; vel possideat bona aliena; vel exerceat usuram; vel reus capitalis crimen, quod Judici teneretur hîc & nunc fateri, neget &c. & invincibiliter ignoret, ea esse invalida, vel illicita, neque prudenter sperari possit, eum post meliorem instructionem, hæc cum notabili profectu vitaturum, tunc Confessarius non debet, nec potest illum monere. Lugo *de pœnit. Disp.* 22. *n.*24. Dicast. *Disp.*10. *à n.*31. Palao *de pœnit. Disp.un. p.*19. *n.*7. Laym. *l.c.* Bonac. *Tom.*1. *de Matr. q.*3. *p* 15. *ult. n.*4. & Tan. *tom.*4. *Disp.*6. *q.*9. *n.*101. & alii communiter.

Quod tamen juxta cit. DD. intelligendum est cum hac triplici exceptione. 1. nisi in casibus, in quibus ejusmodi ignorantia pœnitentis redundaret in damnum boni publici; ut si Concionator ex invincibili ignorantia traderet doctrinas, quæ sunt hæreticæ; vel qui invalidè ordinatus est Sacerdos, legeret missas, audiret confessiones; vel hosti aut aliis daret occasionem subjugandi urbem, privandi suis bonis aut juribus; vel alios scandalizaret, illos ad idem malum, quo ipse laborat, inducendo, ut sæpe solent facere dediti mollitiei &c. Talis enim omnino debet sui erroris commoneri, etiamsi apud illum nulla spes sit alicujus emendationis; quia id exigit obligatio tuendi boni publici, eique meritò postponitur damnum spirituale alicujus privati hominis, in quod ipse ex sua malitia voluntariè se videtur esse conjecturus. 2. nisi in casibus, in quibus Confessarius advertit pœnitentem brevi per se, vel per alium agniturum suum errorem, & simul judicat, eum non facilè habiturum, qui postea, sicut ipse modò, possit, aut velit tam seriò dehortari, tam apta remedia suggerere. Nam hæc, etsi nihil profutura sint ad emendationem, possunt tamen scienter & voluntariè peccaturis utiliter inculcari, ne deinde defectum debitæ instructionis pro excusatione suæ malitiæ prætendere valeant. 3. nisi pœnitens ipse interroget Confessarium, de quo *infrà n.*131.

129. Si Confessarius prudenter sperare possit suam monitionem pœnitenti, ex invincibili ignorantia peccanti, notabiliter profuturam, & nulli alteri graviter obfuturam, tunc tenetur eum de errore monere, & meliùs instruere. Ratio, quia officium Doctoris, quod Confessarius gerit, omnino exigit, ut, quam commodè potest, ignorantiam Discipuli tollat, impediatinde orta peccata materialia (cùm verè sint etiam aliquod malum) doceátque ea, quæ ad servandas leges sunt necessaria. Palao *cit. Disp. un. p.*19. *n.*8. Unde ille *ibid. n.*9. cùm Laym. *l. c. n.*6. rectè infert, regulariter pœnitentem, si ex ignorantia invincibili agat de Matrimonio cum impedimento dirimente contrahendo esse monendum; quia cùm ex Matrimonio invalidè contracto oriantur tam multa, eáque tam gravia incommoda, præsumi potest & plerumque debet, quòd pœnitens sit post monitionem destiturus à contractu, vel certè dispensationem, saltem ante consummationem petiturus. Sic etiam Confessarius debet invincibiliter ignorantem monere

monere de impedimento Matrimonii jam contracti vel petendi debiti, si ipse vel alius possit facilè, & statim impedimentum sine ullo incommodo tollere; item morigeros adolescentes aut Juvenes, qui invincibiliter ignorant, obscænos tactus, quos in se exercent, aut mollitiem esse grave peccatum; uti & homines probos, qui hæc verba: *DEUS sit mihi testis*, quibus continuò uti solent, non habent pro Juramento &c. Nam de hujusmodi personis prudenter sperari potest, quòd cognita veritate notabiliter sint sese emendaturæ.

Dixi autem monitionem esse faciendam, *si nulli alteri sit graviter obfutura*. Nam ipsa recta ratio & lex Charitatis exigit, ut cùm alicui prodesse volumus, eidem vel alius non majus aut æquè magnum malum, ac bonum absque necessitate inferamus. Unde Confessarius, cùm videt pœnitentem, si moneatur de nullitate v.g. contracti sui matrimonii, in quo ex inculpabili ignorantia hæret, facilè quidem pariturum; videat tamen simul etiam vel ex dispensatione, vel ex divortio orituram valde grave scandalum populi, vel damnum prolis, vel uxoris in bonis famæ, corporis, vel fortunæ; vel magnas lites, rixas, & inimicitias inter utramque familiam &c. tunc debet non docere, sed tacere, inquit, Tan. *cit. q. 9. n. 101. & alii cit.* quia præstat putatitii conjugis peccata materialia permittere, quàm tam gravibus malis causam dare. Laym. *l. c.* Lug. *de pœnit. Disp. 22. n. 27.* Dicast. *Disp. 10. n. 552.*

Quando autem dubium est, an monitio sit pœnitenti vel aliis obfutura, tunc optima regula Filliucii, & aliorum apud Lug. & Dicast. est, ut attendatur, an bonum, quod ex monitione speratur, sit notabiliter majus, quàm malum, quod ex eadem timetur, vel econtra. Nam si bonum est notabiliter majus, facienda erit monitio; si malum, omittenda.

130. Si pœnitens de invincibili ignorantia, quam circa valorem, vel obligationem alicujus rei habet, non possit moneri, quia videtur vel ipse non pariturus, vel aliis inde grave damnum orituram; tum autem sine alia justa causa ex mera displicentia, molestia, fastidio, non velit id præstare, ad quod supposito errore suo sub mortali tenetur, v.g. in Matrimonio putatitio cohabitare conjugi, reddere ei debitum &c. tunc Confessarius non potest eum absolvere, quia ita nolendo agit contra conscientiam erroneam in re gravi, ergo graviter peccat. Bonac. *cit. q. 3. p. 15. & ult. n. 3.* Dicast. *cit. Disp. 10. n. 538.* Hinc autem jam Confessarius pœnitentem ejusmodi potest non solùm monere, ut desistat à voluntate non cohabitandi, non reddendi &c. vel generatim ei dicere, eum non impediri; conjuges debere sibi invicem reddere debitum, ut vult Bonac. *l. c. n. 6.* Sed insuper potest, & quandoque etiam debet directè & in specie hortari, ut conjugi reddat debitum, & positivè velit reddere, aliásque actiones exercere, quas stante ejusmodi ignorantia & erroneâ conscientiâ non potest sine peccato omittere. Laym. *cit. tr. 6. cap. 13. n. 6. v. cæterum.* Dicast. *l. c. n. 535.* Palao *de pœnit. Disp. un. p. 19. §. 1. n. 11. & alii.* Ratio, quia pœnitens suppositâ sua invincibili ignorantia tenetur sub mortali reddere debitum putatitio conjugi, ut Bonac.

nac. fatetur; ergo si non reddendo, vel non volendo reddere peccavit, idque confiteatur, tunc debet id per voluntatem positivè contrariam retractare; & quidem etiam directè, atque in specie, si tunc nullum aliud habeat peccatū; ergo Confessarius, sicut alios pœnitentes, ita etiam istum potest, & quandoque debet directè, & in specie hortari ad positivam illam retractationem non redditionis, seu voluntatis non reddendi, adeoque, quod idem est, hortari ad reddendum, ad volendum reddere.

Neque in hoc Confessarius mentitur, aut hortatur ad copulam intrinsecè malam. Nam, suppositâ & stante pœnitentis invincibili ignorantia de nullitate Matrimonii, verum est, quòd obligetur ad redditionem; & copula illa, cùm sit conscientiæ invincibiliter erroneæ conformis, tam parùm potest esse formaliter mala & peccatum, quàm parùm quævis alia, quæ est conscientiæ rectæ conformis. vide Palao *de Conscient. Disp. 1. p. 2. & sup. l. 1. p. 5 n. 84. & seq.*

§. IV.

Quid, si pœnitens interroget de suo errore?

131. Sed adhuc superest hîc Quæstio: Quid facere possit vel debeat Confessarius, si pœnitens illum interroget de re, circa quam invincibiliter errat; an v. g. possit in Matrimonio contracto persistere? debitum reddere &c. Communis autem sententia Bonac. Laym. Lugonis & aliorum absolutè affirmat, Confessarium debere interroganti aperire veritatem. Quod & ego admitto, sed cum limitatione *præced. num.* explicatâ, hoc est, *si videatur veritas, ejúsque cognitio illi profutura, & nulli graviter obfutura.* Nam vel interrogat, quia habet dubium, aut scrupulum; ergo hoc ipso non ampliùs habet ignorantiam invincibilem; cùm hujus unicum signum hic sit juxta Laym. *cit. n. 6. v. caterum.* & Bonac. *cit. p. 15. n. 10.* si alicui nihil in contrarium occurrat, quod gravet, aut inquietet; ergo Confessarius, cùm commodè possit, debet illum suo dubio aut scrupulo liberare, & de veritate edocere. Vel interrogat tantùm, quia cupit suam opinionem, quam pro indubitata habet, etiam à Confessario approbari & confirmari; tunc autem si Confessarius respondeat, non potest ita veritatem celare, ut non videatur ipso facto approbare interrogantis errorem; atqui istud in dato casu est etiam illicitum: ergo si respondere velit, debet veritatem aperire.

Quodsi laborans invincibili ignorantia moneri non possit, vel quia respectu illius nulla est spes emendationis; vel quia respectu aliorum subest metus damni gravis, & tamen ille de suo errore interroget, sive jam ut dubitans, sive tantùm ut petens approbationem, tunc videtur utile fore, ut Confessarius fingat se non audivisse, vel non attendisse, vel oblitum esse respondere, sicut ait Lug. *l. c. n. 29.* quia interrogans sic non confirmatur, sed tantùm relinquitur in suo errore; item ut Confessarius non plus respondeat, quàm quod præcisè satis est ad interrogationem; sicut monet Laym. *l. c.* Sed neutrum hoc sufficit, si pœnitens urgeat responsum, vel de illo ipso, in quo summa rei versatur, interroget.

Rectiùs ergo meo judicio dicitur, Confessarium non teneri, hîc & nunc illi aperire veritatem, sed posse dissimulare, & generali aut æquivoco aliquo responso interrogantem expedire, dicendo v. g. illum talia inutiliter quærere, tales cogitationes & curas esse valde damnosas, deponendas &c. jubendo, ut sua sortè à DEO data vivat contentus &c. Ratio, quia tali pœnitenti veritas ejúsque cognitio est sicut gladius homini, qui illo vel seipsum vel alios videtur esse occisurus, atqui nemo tenetur præbere huic gladium, etiamsi alioquin habeat jus petendi illum, utpote suum; ergo nemo quoque tenetur illi aperire veritatem, adeo ipsi vel aliis damnosam. Atque ita etiam sentit Tan. *tom. 4. Disp. 6. q. 9. n. 103.* & Dicast. *l. c. n. 540.* ubi ipse bene advertit, alios Authores, qui contrarium docent, non loqui satìs consequenter ad doctrinam *sup. n. 128. cum seq.* explicatam, & ab ipsis quoque traditam.

§. V.

An & quomodo Confessarius sequi debeat sententiam pœnitentis?

132. Quamvis autem Confessarius possit, & debeat prædicto modo instruere pœnitentem, si in rebus ad conscientiam pertinentibus errat, vel aliquid ignorat. At verò si pœnitens in hujusmodi rebus habeat pro se sententiam verè, & non tantùm speculativè sed practicè probabilem, eámque velit sequi, nec ad amplectendam aliam probabiliorem & meliorem possit commodè induci, potest & debet Confessarius eum juxta illam, cæteris quoque requisitis positis, absolvere. Laym. *l. 1. tr. 1. cap. 5. n. 10.* Bonac. *tom. 1. Disp. 5. q. 7. p. 4. §. 2. n. 26.* Palao *de conscient. Disp. 2. p. 4. n. 2.* Dian. *p. 2. tr. 13. Res. 11.* Dicast. *Disp. 10. à n. 556. & alii apud ipsos*, aítque Lugo *de pœnit. Disp. 22. n. 39.* quòd hæc jam sit communis & vera sententia. Ratio est clara, quia pœnitens per hoc, quòd adhæreat sententiæ verè & practicè probabili, nullum ponit obicem absolutioni, cùm id sit licitum; ergo si aliud nihil desit, potest absolvi tanquam ritè dispositus. Quandocunque autem pœnitens est ritè dispositus, tunc Confessarius, postquam confessionem ipsius & peccata audivit, etiam debet illum absolvere; & quidem sub mortali. Partim quia alioquin gravem injuriam inferret pœnitenti, vel onerando illum ad eadem peccata, si mortalia nunquam adhuc legitimè expiata tunc confessus fuit, iterum confitenda; vel si tantùm fuerunt venialia, privando saltem illum contra suum jus Sacramento. Partim quia etiam irreverentiam non levem irrogat Sacramento, si illud post legitimam inchoationem relinquat imperfectum, cùm commodè posset, & deberet perficere, ut dictum *sup. n. 87. & 107.* Unde non satìs apparet, quâ ratione aliqui apud citt. excusent Confessarium à mortali, si confessio fuerit tantùm brevis; vel tantùm de venialibus; vel saltem brevis, & de solis venialibus simul.

Verè autem probabilis sententia est, ut hîc obiter repetam, quam constat, quòd teneant probatæ autoritatis viri, plures vel pauciores, & quandoque etiam unus, *sup. l. 1. p. 5. n. 100.* atque adeo interdum quoque ipse tantùm pœnitens

nitens, v. g. in casu circa materiam suæ professionis Confessario non satis notam; etiamsi Confessarius sive jam solus, sive cùm aliis putet multò probabiliùs, vel etiam sciat evidenter, sententiam illam esse falsam.

Practicè verò probabilis est, quæ aliquid spectatis omnibus circumstantiis, in quibus fit, dicit licitè fieri. *cit. p. 5. n.* 109. Unde jam speculativè tantùm probabilis est, quæ de re aliqua tantùm secundùm se & secluſis particularibus circumstantiis (v. g. scandali, periculi, præcepti, voti, pacti &c.) spectata dicit licitè fieri posse. In quo sensu patet, ex eo, quòd aliquid sit speculativè probabile, non posse semper rectè inferri, quòd etiam sit practicè probabile.

133. Debet porrò sententiam pœnitentis verè, & practicè probabilem sequi Confessarius 1. non tantùm ille, qui ex officio obligatus est ad audiendum confitentem, ut proprius Parochus; sed etiam quivis alius; cum hoc tamen discrimine, quòd Parochus debeat pœnitentem juxta ipsius probabilem sententiam absolvere toties, quoties confitetur; alius autem in secunda confessione non tenetur absolvere, si in prima monuit, se deinceps ejus sententiam non secuturum.

II. Etiam tunc, cùm Confessarius sententiam pœnitentis, quæ est verè & practicè probabilis, judicat propter aliquam rationem sibi occurrentem; vel ob nullitatem illius, in qua fundatur, esse prorsus falsam, erroneam, &c. Nam hoc contrarium Confessarii Judicium si non sit certum & evidens, sed tantùm probabilius, licet duplo, triplo &c. quàm pœnitentis; nihilominus tamen, sicut quilibet alius, ita & Confessarius potest relicta sua probabiliore sententia sequi alienam minus probabilem, ut dictum *sup. cit. p. 5. n.* 112. & juxta eam ipse agere, ac pœnitenti permittere, ut juxta eam agat; ergo si potest, tunc (ut paulò antè probavimus) hic post auditam confessionem etiam debet sequi; & quidem non tantùm in quibusvis aliis, sed etiam in iis rebus, quæ ad valorem Sacramenti Pœnitentiæ spectant, quando enim verè probabile est, pœnitentem debitè se examinâsse, debitè dolere, Confessarium debitam habere Jurisdictionem &c. tunc Confessarius, etsi multò probabilius judicet, hæc deesse, tamen potest, & consequenter etiam post auditam confessionem debet illum, maximè cùm petit, absolvere.

Quodsi Confessarii judicium sit certum & evidens de aliqua re; opposita tamen pœnitentis opinio adhuc verè, & practicè probabilis (uti sæpe fieri potest; cùm tunc, quando uni vel pluribus evidenter nota est v. g. paupertas alicujus Mercatoris, possint alii adhuc probabiliter judicare, eum esse divitem juxta dicta *suprà cit. p. 5. n.* 106. & Lug. *cit. Disp.* 22. *n.* 46.) Confessarius verò non possit suam certitudinem, & evidentiam sufficienter pœnitenti ostendere; tunc itidem potest & debet illum probabilitati suæ adhærentem, utpote ritè dispositum absolvere, *cit. p. 5. n.* 116. *& seq.* sed in aliis tantùm, & non in iis, quæ ad essentiam Sacramenti spectant. Ratio disparitatis est, quia Confessarius absolvendo conficit Sacramentum, ergo si absolvit, cùm ipse certò & evidenter scit, non adesse omnia essentialia, tunc scienter conficit invalidè, &

peccat. At verò quando adsunt omnia essentialia, tunc absolvit validè; & quoad ea, quæ pœnitens probabiliter censet sibi esse licita, ipse vel nihil agit, sed tantùm permittit; vel certè, cùm tantùm in re lícita ei cooperetur, nihil peccat.

§. VI.

Differentia Confessarii à Judice, Medico, & Superiore.

134. Neque obstat, quòd Confessarius sit Judex & Medicus pœnitentis, ejúsque superior; Judex autem & Medicus teneatur procedere juxta probabiliorem; & superior non subditi, sed subditus superioris debeat sententiam sequi. Nam quidquid Laym. *l.c.* dicat quoad Superiorem, & Dicastillo contra Lugonem moveat quoad Judicem, disparitas quoad hæc officia in foro interno & externo consistit in hoc, quòd sicut Sacramentum Pœnitentiæ est à Christo institutum in bonum & commodum solius pœnitentis; ita etiam Confessarius debeat suum in foro interno officium Judicis, Medici, & Superioris exercere in ejus solius bonum & commodum; ergo non potest illum aliter judicare, curare, aut gubernare, quàm juxta sententiam ab ipso in proprium commodum electam, quamdiu ea est verè, & practicè probabilis. Hinc etiam Medicus, cùm solius infirmi bonum spectare debeat, tenetur ideo tantùm medicinam probabiliorem adhibere, quia videtur infirmo esse commodior; & si iste mallet minùs probabilem, tanquam sibi magis gratam, posset & deberet Medicus istam, & non illam præbere. Sic quoque Judex, quia in causa criminali debet quoad sententiam favere reo, potest & debet eum absolvere saltem ab instantia, quamdiu verè probabile est, eum esse innocentem. In causis autem civilibus, quia Judex debet tam ad unius ex collitigantibus, quàm ad alterius bonum, & jus attendere; ideo potest & debet judicare secundùm probabiliorem pro uno contra alterum cum damno alterius; & quia Superior in sua gubernatione præcipuè bonum commune spectare debet, idque etiam subditi tenentur privato suo commodo præponere; ideo ille non istorum, sed isti debent illius sententiam non tantùm probabiliorem, sed etiam minùs probabilem sequi, atque juxta illam obedire.

ARTICULUS III.

De Obligatione Confessarii pœnitentem sanandi.

135. Sicut lavari citò possumus, ad sanandum autem curatione multa opus habemus, teste S. Bern. *serm. de Cœna Domini.* ita facilè est, pœnitentem à peccatis absolvere, sed eundem ab animi morbis, qui peccatorum causæ, radices, & fontes sunt, persanare; hoc opus & labor est; omnino tamen à quovis Confessario cum summa cura suscipiendus. Alioquin enim absolvendo lavabit quidem pœnitentem, sed quasi laterem crudum; quem quantò magis laverit, tantò magis lutum facit. *can. Ille. 9. Dist. 3. de pœnit.* Lavatur nempe, sed non mundatur, qui (in Confessione) plangit, quæ gessit; non multò tamen pòst eadem, quæ fleverat, repetit. *can. Irrisor. 11. ead.* vel certè inaniter mundatur, quem Confessarius non

aliter

aliter lavat, quàm ut mundus mox ad sordes redeat. *Can.* 13. *ead.* canis ad Vomitum, & sus lota ad volutabrum luti. 2. *Petri* 2. *v.* 22. Malè suo fungitur Medicus officio, qui corpus ægri noxiis humoribus purgat, sed morbo non liberat; nec laudem meretur Chirurgus, qui pus ex ulcere exprimit, aut saniem à vulnere abstergit, sed ulcus & vulnus, unde mox alia purulentia scaturit, in corpore relinquit. Nihilo autem meliùs quidquam Confessarius agit, si pœnitenti vincula duntaxat solvit peccati, sed contra peccatum idoneo nullo remedio munit; cùm inanis sit pœnitentia, quam sequens culpa coinquinat, nihilque prosint lamenta, si replicentur peccata, ut dolenter loquitur S. Aug. relatus *Can. Inanis* 12. *cit. Dist.* 3. *de pœnit.* Debet ergo Confessarius more periti Medici, ut *in cap. Omnis utriusque* 12. *de pœnit. & remiss.* statuitur, diligenter in peccatoris & peccati circumstantias inquirere, & prudenter intelligere, quomodo oleum & vinum infundat vulneribus sauciati; & cujusmodi remedium adhibeat ad sanandum & salvandum ægrotum, non uno eodémque pro omnibus morbis aut ægris, sed pro eorum diversitate diversis experimentis & medicinis utendo, ut habet textus. Quemadmodum autem bonus ille Samaritanus non tunc primum, cùm hominem malè à latronibus sauciatum vidit, fascias quæsivit, quibus vulnera ligaret; aut oleum & vinum, quod infunderet, sed omnia ad quemvis casum jam parata secum attulit; ita quoque prudens & cautus Confessarius debet antè maturè notitiam spiritualium morborum eorúmque remedia sibi comparare, & semper secum ad confessionale parata deferre, ut cùm necesse fuerit, statim possit, quæ apta videbuntur, præscribere, & infirmo pœnitenti applicare.

136. Duodecim generalia peccatorum remedia collecta invenies *sup. lib.* 1. *p.* 4. *à n.* 13. quibus aliud particulare, pro quovis particulari vitio eradicando præsentissimum, est superadditum, & *ibid. à n.* 31. practicè explicatum. Qui plura desiderat, integram Apothecam triplici remediorum genere instructissimam facilè ipse sibi conficere potest ex Historiis, Sententiis, & piis quibusdam Industriis seu Exercitationibus. Ego hîc intento tantùm digito ostendam formam quoad septem peccata capitalia, ex quibus alia promanant omnia, sicut fluvii ex fontibus. Sit proinde

§. I. *Exempla.*

Plurimùm ad emendationem vitæ juvant, si à Confessario bene proponantur, & dextrè applicentur. Sapientissimè enim Seneca *Epist.* 6. longum iter est, inquit, per præcepta; breve & efficax per exempla. Desumo autem hîc tantùm ex SS. Scriptura, & quia non ignota sunt, solùm perstringo. Itaque

137. *Contra Superbiam.* I. Lucifer & Angeli ejus in pœnam superbiæ amiserunt excellentiam, quam habuerunt; non assecuti sunt, quam ambiverunt; & æternæ confusioni in inferno subjecti fuerunt. *Isaiæ* 14. II. Nabuchodonosor, illud caput aureum, amisit omnem suam gloriam, vinctus ferro & ære, expulsus ab omni hominum consortio, coactus habitare cum bestiis, & ipse factus quasi bestia fœnum ut bos comedit per integrum

septennium, *Dan.* 4. III. David propter superbam populi numerationem coactus ipse, & totum ipsius Regnum pati vel septennalem famem, vel trimestrem cladem belli, vel triduanam pestilentiam, in qua septuaginta millia virorum perierunt. 2. *Reg.* 23. IV. Ad Regem Tyri, superbiâ elatum post alias horrendas pœnas dictum est *Ezech.* 28. *v.* 19. Nihili factus es, & non eris in perpetuum. V. Herodes Agrippa sub ipsum populi plausum, in quo sibi vanè complacebat, percussus est ab Angelo, & corrosus à vermibus interiit. *Act.* 12.

138. *Contra Avaritiam.* I. Puero Elisæi, nomine Giezi, unacum rebus, quas ex Avaritia à Naaman leproso exegit, etiam lepra ipsi & semini ejus in sempiternum adhæsit. 4. *Reg.* 5. II. Achan, quidpiam ex Jericho sibi reservans, turbavit totum Israël, & vivus lapidatus est. *Jos.* 7. III. Jezabel vineam Naboth injustè occupans, per fenestras præcipitata, & à canibus devorata est. 3. *Reg.* 21. IV. Heliodorus Minister Principis Cœlesyriæ, jubente suo Domino, ausus fuit Ecclesiastica Templi Jerosolymitani bona invadere. Sed in ipso opere equus divini Equitis calces illi impegit, & duo Angeli specie visibili ex utraque parte eum flagellantes, ac sine intermissione multis plagis verberantes eundem ex ærario occulta vi proturbârunt, ita, ut mutus, omnique spe ac salute privatus jaceret, certò moriturus, nisi Onias Sacerdos pro eo apud DEUM intercessisset. 2. *Mach.* 3. V. Judas Iscariotes ex Avaritia Christum Dominum triginta argenteis vendidit. Sed, DEO sceleris vindice, seipsum suspendit, crepuit medius, & ipsa quoque sua viscera effudit, hujus & alterius vitæ bonis destitutus. *Act.* 1. VI. Ananias & Sapphira negantes se aliquid ex pretio venditorum bonorum retinuisse, morte repentina puniuntur. *Act.* 5.

139. *Contra Invidiam.* I. Ex invidia favoris divini Cain occidit fratrem suum Abel. Sed mox à DEO maledictus, ejectus, vagus & profugus super terram, tandem à Lamech etiam occisus fuit. *Gen.* 4. II. Filii Patriarchæ Jacob fratrem suum Joseph ex invidia & odio pessimè habuerunt, & denique Ismaëlitis in mancipium vendiderunt. *Gen.* 37. Sed postea coacti sunt, eundem ut Principem Ægypti & Dominum suum adorare, ab eóque post vitam etiam alimenta, ne fame perirent, exorare. *Gen.* 42. *& seqq.* III. Core, Dathan, & Abiron ex invidia seditiosè insurrexerunt contra Moysen. Sed absorpti à dehiscente terra cum omnibus, quæ ad ipsos pertinebant, viventes descenderunt in infernum, combustis simul etiam divinitùs ducentis & quinquaginta complicibus. *Num.* 16. IV. Rex Saul cùm in publico populi plausu audivit, sibi mille tantùm; & decem millia velut trophæum Davidi tribui, rectis eum oculis non ampliùs aspiciebat, variis modis persecutus, & necem machinatus. Sed ab invido Rege mox recessit Dominus ex toto, & altera die eum Diabolus obsedit. David autem tanto gratior populo, & charior DEO, ipsi Sauli miserrimè pereunti factus fuit in regno glorioſus successor. 1. *Reg.* 18. V. Satrapæ in aula Darii ex invidia erga Danielem suis effecerunt machinis, ut mitteretur in lacum leonum, ab iis devorandus. Sed ope divina evasit Daniel illæsus; invidi autem illi omnes unacum omnibus

nibus suis liberis & uxoribus objecti vicissim leonibus, ab iisdem discerpti fuerunt, omnibus quoque ossibus eorum comminutis. *Dan.* 6. VI. Invidia Sacerdotes, Seniores, Scribas, & Pharisæos populi Judaici eò usque impulit, ut ipsum Christum Domiaum, DEI filium, post continuas persecutiones tandem Pilato tradiderint crucifigendum. *Matth.* 27. *v.*18. Sed invidiæ pœna fuit urbis Jerusalem eversio, totius gentis maledictio, ultimum exitium & excidium.

140. *Contra Luxuriam.* I. propter hoc vitium DEUS totum mundum diluvio submersit. *Gen.*7. II. Sodomam, & Gomorrham igne exussit. *Gen.* 19. III. Samson ex amore mulieris ipse sua prodidit arcana; amisit cæleste suum robur; libertatem, oculos, & post multa tolerata gravissima alia mala ipsam etiam vitam. *Jud.*16. IV. Davidi propter commissum adulterium DEUS dici jussit, quòd non recedet à Domo ejus gladius (Justitiæ & Vindictæ Divinæ) in sempiternum. 2. *Reg.* 12. indéque in pœnam factum, ut unus ex filiis violenter oppresserit sororem; alius fratrem super mensa occiderit, uxores Patris palam incestu polluerit, totum regnum contra patrem ad seditionem concitârit, & è domo regia ipsum ejecerit Patrem, qui pedes aufugere, & tandem filium perditum ex arbore suspensum, tribúsque lanceis confossum deplorare, seris sed inutilibus lacrymis debuit. V. Salomon, etsi sapientissimus, ex luxuria factus est scelestus Apostata, & stultissimus Idololatra; quot mulierum intemperans amator, tot idolorum vesanus cultor. 3. *Reg.* 11. VI. Onan filius Judæ effudit semen per pollutionem; sed ob rem hanc detestabilem percussit illum Dominus, & mortuus est. *Gen.*38. VII. Septem mariti Saræ cum ea matrimonium inierunt, ut immoderatæ libidini vacarent. Sed à Dæmonio singuli eorum prima nocte antequam cupito fruerentur amplexu, occisi sunt. *Tob.*6.

141. *Contra Iram.* I. Abimelech Gedeonis optimi patris pessimus filius crudelissimè occidit septuaginta fratres suos super unum lapidem. Sed per fragmen molæ à muliere ex alto dejectum lethaliter vulneratus, à suo armigero ultimum ictum exorare gratiæ loco coactus est. *Jud.* 9. II. Abner, qui regebat domum demortui Saulis ob levem reprehensionem iratus Isbosetho filio Saulis, totum populum ab eo avertit. Sed à Joab duce militiæ Davidicæ dolosè in ipso Regiæ ingressu occisus est. 2. *Reg.*3. Sed & III. Joab ob multa mala ex ira & furore perpetrata fuit ad ipsum Altare Tabernaculi, quò frustra confugerat, occisus; revertente sanguine innocentum in caput ipsius & seminis sui in sempiternum. 3. *Reg.*2. IV. Aman ob non exhibitam sibi à Mardochæo reverentiam ita irâ exarsit, ut totam gentem Judæorum voluerit exscindere. Sed ipse, justo judicio DEI, Mardochæo ut famulus servire coactus, & paulò pòst unacum decem suis filiis suspensus est in patibulo. *Esther* 6. & 7. V. Architophel ex ira & indignatione, quod alterius consilium esset suo propositum, se ipsum suspendit. 2. *Reg.* 17. *v.*23. VI. Herodes, quia erat iracundus & iratus valde, pueros omnes nondum biennes in Bethlehem & in finibus ejus occidit. *Matth.*2. Sicut & uxorem & proprios filios. Ut etiam Ethnicorum

corum judicio meliùs vel saltem tutiùs censeretur, Herodis porcum, quàm filium esse.

142. *Contra Gulam.* I. Primi parentes, quia prohibitæ arboris fructum gustârunt, Justitia originali totóque Paradiso & ipsi & omnes eorum posteri privati, omnibus calamitatibus, quas unquam habuimus, habemus, & habebimus, subjecti fuerunt. *Gen.*3. II. Esau in esurie inhians pulmento fratris sui Jacobi, vendidit ei cum juramento primogenita pro pane & lentis edulio. *Gen.*25. III. Israëlitæ cùm nauseabundi haberent manna pro cibo leviſſimo, dedit eis Dominus immensam copiam coturnicum. Sed adhuc carnes erant in dentibus eorum, & ecce! furor Domini percussit eos plagâ magnâ nimis. Unde loco nomen datum, *sepulchra concupiscentiæ. Num.* 11. IV. Propheta quidam ex suasione pseudoprophetæ comedit & bibit in Bethel contra præceptum Domini. Sed inde revertentem tradidit Dominus Leoni, qui contrivit & occidit eum, quia inobediens fuit ori Domini. 3. *Reg.* 13. V. Duo filii Heli servientes Altari, & de Altari non tantùm vivere, sed & luxuriari volentes, pinguissima & optima quæque inde arripere solebant ad luxum & gulam suam explendam. 1. *Reg.* 2. Sed ipsi ambo una die ab hostibus occisi sunt; & qui iis malè connivebat Pater, fracta cervice simul interiit. 1. *Reg.* 4. VI. In ebrietate Noë turpiter denudatus, ludibrio est filio suo. *Gen.* 9. Loth infandum incestum cum filiabus committit. *Gen.*19. Holofernes à fœmina obtruncatus perit. *Judith.*13. Cùm Balthasar Rex cum optimatibus suis genio indulget in convivio, scribitur à Justitiæ divinæ dextra in pariete & exhibetur hæc fatalis sententia: Numeravit DEUS dies Regni tui; appensus es ad stateram & inventus minus habens; propterea divisum est Regnum tuum & datum est Medis; eadémque adhuc nocte miserè est interfectus. *Dan.*5. Dives ille, qui quotidie epulabatur splendidè, cùm mortuus est, sepultus fuit in inferno; ubi etiamnum rogat, ut Lazarus intingat extremum digiti in aquam ad refrigerandam ejus linguam; & non impetrabit in æternum. *Luc.*16.

143. *Contra Acediam.* I. Israëlitæ pertæsi laborem in via per desertum murmurârunt dolentes contra Dominum. Sed Dominus iratus accendit inter eos ignem, qui extremam castrorum partem devoravit, grassaturus ulteriùs, nisi Moyses veniam exorâsset. *Num.*11. II. Isboseth cùm in strato suo dormiret fervente die in meridie, & ostiaria quoque obdormivisset, ingressi sunt latrones, eúmque interfecerunt ablato capite. 2. *Reg.* 4. III. Sisara, cæso fugatóque suo exercitu, cùm hostem imminentem etiam ipse fugere deberet, ingressus est in tabernaculum Jahel, & intempestivæ somnolentiæ succubuit. Sed mox ipsa Jahel, quæ somnum dato lactis haustu conciliaverat, per tempora stertentis clavum malleo adegit, & soporem ejus morti consociavit. *Jud.*4. IV. Paterfamilias in agro suo seminavit bonum semen; sed cùm dormirent homines, venit inimicus ejus & superseminavit zizania. *Matth.* 13. V. Quinque Virgines fatuæ, moram faciente sponso, dormitaverunt, & dormierunt omnes.

Novis-

Noviſſimè quidem venerunt etiam illæ. Sed januâ jam claulâ, quam fruſtra flagitabant ſibi aperiri, rejectæ ſunt cum triſtiſſimo illo: *Neſcio vos. Matth.* 25. VI. Servus ille, etſi talentum, ſibi ad negotiandum datum, reddiderit integrum Domino; tamen quia cum eo in terram abſcondito, nihil lucri fecit, tanquam ſervus malus & piger in tenebras exteriores ejectus eſt, ubi eſt fletus & ſtridor dentium. *Matth. l.c.*

NB. Si pœnitens litteratus ſit, & libros habeat, ſubinde proderit inter alia pro pœnitentia injungi, ut ipſe Exemplum ejuſmodi domi legat, & perpendat. Quòd autem omnia, quæ indicavi, ſpectent ad incutiendum pœnitentibus timorem Domini, id ea factum eſt de cauſa, quia qui timet Dominum, faciet bonum. *Eccli.* 15. &, qui indigent aliquâ Confeſſarii curâ in eradicandis peccatis, potiſſimùm ferè moventur tantùm timore.

§. II. *Sententiæ.*

144. Ad animorum converſionem mirabilis prorſus ineſt vis breviuſculis quibuſdam ex SS. Scriptura vel aliunde depromptis ſententiis. Lapillus ſunt, quo ſæpe Nabuchodonoſoris alicujus monſtroſa ſtatua conteritur; vel formidandus integris exercitibus Goliath proſternitur. Virga ſunt, quâ ſæpe ex dura petra ſalutaris aqua vel ſcintilla excutitur. Tuba ſunt, quâ, non rarò mœnia quædam Jerichuntina evertuntur. Vox Domini ſunt: *Pſal.* 28. quâ ſæpe confringuntur induratæ & inflexibiles Cedri; interciduntur flammæ furentis ignis; commoventur impatientia culturæ deſerta; præparantur ad reditum fugitivi à DEO Cervi; & revelantur non alio facilè modo penetranda condenſa. Exemplis pleni ſunt libri. S. P. N. Ignatius Franciſcum Xaverium, juveniliter in Academia Pariſienſi evaneſcentem, lucratus eſt ſibi, Societati, Orbi, & DEO, præſcriptâ ad quotidianam conſiderationem hâc Chriſti *Matth.* 16. ſententiâ: *Quid prodeſt homini, ſi mundum univerſum lucretur; animæ verò ſuæ detrimentum patiatur?* Nadaſi *in Anno dier. memorab. Soc. JESU.* 2. *Dec. ex Vita lib.* 1. *cap.* 2. Quam ipſam gnomen S. Xaverius poſtea aliis quoque præſcribere ſolitus fuit, & Joanni III. Luſitaniæ Regi, veluti pretioſiſſimam gemmam ex India tranſmiſit, quotidie per unum horæ quadrantem conſiderandam. Noſter P. Joannes Suarez Conſtantino cuidam hæretico obſtinatiſſimo, &, poſt alia omnia ab aliis fruſtra tentata prorſus deſperato, ſuggeſſit hunc *Pſal.* 18. verſiculum cogitandum: *Lex Domini immaculata, convertens animas*; unde non multò pòſt, quia vidit, ſuam ſectam nec ſine macula eſſe, nec animas convertere, eandem abjuravit. Nadaſi *l.c.* 17. *Dec.* Sanctam vitam amplexus eſt Simeon Stylites audito illo: *Beati, qui lugent, &c.* S. Antonius, & Sanctus Paulinus audito iſto: *ſi vis perfectus eſſe, vade &c.* S. Eucherius Abbas conſiderando hoc: *præterit figura hujus mundi.* Prioribus annis Romæ Sacerdos pius, cùm mulierem frontis & pudicitiæ projectæ, deſperatæque ſalutis, in plateis obviam haberet, in tranſitu ad aures acclamavit duo duntaxat hæc verba; *O Cœlum! O Infernus!* quibus illa velut duplici fulmine attonita, mox ad vitam non modò caſtam, ſed & ſanctam ſe accinxit. Alius alium delitiis & voluptatibus deſperatè

speratè immersum, salvavit per illam sententiam obiter tantùm insperſam ex *Isaiæ* 14. *v.*11. subter te sternetur tinea, & operimentum tuum erunt vermes.

145. Usus porrò ejusmodi sententiæ optimus foret, si pœnitens posset in die per aliquod temporis spatium ejus meditationi vel considerationi immorari. Sed quia pauci artem meditandi & considerandi de aliqua re callent; multi quoque, qui callèt, propter alia sua negotia vel non possunt, vel non volunt sancto ejus exercitio se impendere; ideo communiter sàtis erit, si Confessarius selectam aliquam & infirmitati pœnitentis curandæ aptam proponat sententiam; quantùmque necesse est, & tempus patitur, cum aliqua declaratione exponat; ac tum vel pro pœnitentia (sive totali, sive partiali) imponat, vel per modum consilii suadeat, ut pœnitens ipse sibi postea aliquoties suggerat, vel tantùm in mentem revocando; vel, quod efficacius esse potest, oretenus repetendo, sed verbis expressè, distinctè & attentè prolatis. Quod etsi ab initio fiat sine omni gustu; ipse tamen usus cum divina gratia aperit paulatim intellectum, ut tandem aliquem in verbis, toties repetitis, apprehendat sensum, indèque in voluntate exoriatur pius aliquis motus, qui impellat ad præstandum id, quod desideratur.

146. Ne verò pœnitentes hîc ultra id, quod commodè possunt, urgeantur, expedit, valde occupatis, oblivioſis, rudibus, & inexercitatis plus non injungi, quàm ut duobus vel tribus diebus in una vel altera hebdomade præscriptam sententiam, modo supra dicto, secum recolant. Aliis magis capacibus potest præcipi vel suaderi, ut quotidie id faciant semel; vel etiam sæpius v.g. manè & vesperi, vel etiam in meridie; vel quoties aliquis labitur, aut advertit periculum labendi; idque, si frequenter confitetur, usque ad proximam confessionem; vel ad certum tempus unius aut plurium hebdomadum, si rariùs confitetur.

147. Sententiæ pro curandis septem peccatis capitalibus aptæ possunt esse sequentes, aliæque similes.

Contra Superbiam. DEUS superbis resistit; humilibus autem dat gratiam. 1. *Petri* 5. *v.*5. Sola ergo superbia habet sibi DEUM specialiter contrarium, & adversarium; non sic alia vitia, inquit Cassian. *lib.*12. *cap.*7. &: ô quantum, exclamat, malum! non hominem, non Angelum, sed ipsum DEUM habere sibi adversarium. II. Superbiam nunquam in tuo sensu, aut in tuo verbo dominari permittas; in ipsa enim initium sumpsit perditio. *Tob.*4. *v.*14. nimirum spiritualis & corporalis, temporalis & æterna. III. Initium omnis peccati Superbia; qui tenuerit illam, implebitur maledictis, & subvertet eum in finem. *Eccli.*10. *v.*14. IV. Odibilis coram DEO & hominibus est superbia. *ibid. v.*7.

148. *Contra Avaritiam.* I. Conturbat domum suam, qui sectatur avaritiam. *Prov.*15. II. Avaro nihil est scelestius. *Eccli.*10. *v.*9. hic enim & animam suam venalem habet. *v.*10. III. Qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem, & laqueum Diaboli, & desideria multa inutilia & nociva, quæ mergunt hominem in interitum & perditionem. 1. *Tim.*6. *v.*9. IV. Viro cupido & tenaci sine ratione est substantia. *Eccli.*14. *v.*3. V.

Qui

Qui acervat injustè, aliis congregat; & in bonis illius alius luxuriabitur. *ibid. v.* 4.

149. *Contra Invidiam.* I. An oculus tuus nequam est, quia ego bonus sum (benefaciendo his vel illis) inquit Christus *Matth.* 20. *v.* 25. II. Invidiâ Diaboli mors introivit in orbem terrarum; imitantur autem illum, qui sunt ex parte illius. *Sap.* 2. *v. ult.* III. Putredo ossium invidia. *Prov.* 14. *v.* 30. IV. Væ illis, qui in viam Cain (fratri suo divinam gratiam invidentis) abierunt. *Epist. Judæ v.* 11. V. Ubi Zelus & contentio, ibi inconstantia & omne opus pravum. *Jacob.* 3.

150. *Contra Iram.* I. Omnis qui irascitur fratri (seu proximo) suo, reus est Judicio. *Matth.* 5. *v.* 22. II. Zelus & iracundia minuunt dies (vitæ) & ante tempus senectutem adducunt cogitatus (iracundi) *Eccli.* 30. *v.* 26. III. Ne sis velox ad irascendum, quia ira in sinu stulti requiescit. *Eccl.* 7. IV. Relinque (dimitte) proximo tuo nocenti te; & tunc deprecanti tibi peccata solventur. *Eccl.* 28. *v.* 2. ubi de hac re plura.

151. *Contra Luxuriam.* I. Qui talia agunt, regnum DEI non consequentur. *Gal.* 5. *v.* 21. II. Corpora vestra membra sunt Christi; tollens ergo membrum Christi faciam membrum meretricis? membra vestra templum sunt Spiritûs Sancti; & non estis vestri. 1. *Cor.* 6. *v.* 19. III. Pars illorum (Luxuriosorum) erit in stagno, ardenti igne & sulphure; quod est mors secunda. *Apoc.* 21. *v.* 7. IV. Ignis est Luxuria usque ad perditionem devorans, & eradicans omnia genimina. *Job.* 31. *v.* 12. V. Qui seminat in carne, de carne & metet corruptionem. *Gal.* 6. *v.* 8. Corruptionem scilicet in corpore, animâ, famâ, & fortunis.

152. *Contra Gulam.* I. Omnis labor hominis in ore ejus, sed anima ejus non implebitur bonis. *Eccl.* 6. II. Quorum Deus venter est, gloria in confusione ipsorum. *Philip.* 3. III. Propter crapulam multi obierunt; qui autem abstinens est, adjiciet vitam. *Eccl.* 27. IV. Ebrietatis animositas (est) imprudentis offensio, minorans virtutem, & faciens vulnera. *Eccl.* 31. *v.* 40.

153. *Contra Acediam.* I. Omnis piger semper in egestate est. *Prov.* 21. *v.* 5. II. Multam malitiam docebit otiositas. *Eccli.* 33. *v.* 29. III. Maledictus, qui facit opus Domini fraudulenter (per negligentiam aliquid subtrahendo) *Jerem.* 48. *v.* 10. IV. Regnum cœlorum vim patitur, & violenti rapiunt illud. *Matth.* 11. *v.* 12. V. Qui timent pruinam, irruet super eos nix. *Job.* 5. *v.* 16. VI. Omnem palmitem, in me non ferentem fructum, tollent eum. *Joan.* 15. *v.* 2. & in ignem mittent, & ardet. *v.* 6. VII. Inutilem servum ejicite in tenebras exteriores, illic erit fletus & stridor dentium. *Matth.* 25. *v.* 30.

§. III. *Industriæ piæ.*

154. Multas, eásque valde utiles passim exhibent Magistri vitæ spiritualis. Sed sicut non omnes eadem medicamenta juvant contra eosdem morbos corporis; ita nec omnibus contra eosdem morbos animi prosunt eædem industriæ.

Frequens Communio.

Et verò præstantissima omnium est frequens Communio. Nam juxta effa-

tum S. Mariæ Magdalenæ de Pazzis, & communem SS. PP. sensum, vel una tantùm Communio bene facta sufficit ad animam faciendam perfectam; nihilominus tamen cum admiratione videmus & dolemus, plurimos post Panem vitæ frequenter sumptum adhuc spiritualiter mori, vel graviter ægrotare; & post comestum multoties Agnum DEI adhuc cum lupis ululare. Nempe, qui manducat & bibit indignè, judicium sibi manducat & bibit. 1. *Cor.* 11. *v.* 29. Indignè autem (quod bene notandum) manducat & bibit non tantùm ille, qui velut Judas cum peccato mortali sumit; sed etiam quivis alius, *Qui*, ut loquitur S. Bonaventura, *tepidè, indevotè, & inconsideratè sumit*, absque debita præparatione, & maximè si peccet in ipsa sumptione saltem venialiter, vel habeat vigentem affectum ad peccatum aliquod veniale. Et sanè multi graves Doctores apud Tan. *Tom.* 4. *Disp.* 5. *q.* 8. *n.* 57. & 58. quamvis contra communem, volunt virtutem, fructum & effectum SS. Evchariſtiæ, seu augmentum gratiæ sanctificantis propterea omnino impediri. Satis autem certum est, ratione Communionis tam indecenter peractæ, sicut ex opere operantis, ita & ex opere operato non magnum augmentum gratiæ percipi; cùm Sacramenta, sicut causæ naturales, plus vel minus operentur pro majore vel minore dispositione subjecti. Quidquid jam sit de hac Quæstione: an ita communicare sit peccatum veniale; de quo vide *l.* 1. *p.* 3. *n.* 315. Adde, per primum peccatum mortale, à quo multi secularium, præsertim sacra irreverenter tractantium non diu abstinent, statim iterum paulò antè acquisitam gratiam sanctificantem amitti una cum omnibus auxiliis actualibus, quibus ad meliorem vitam excitari, & adjuvari potuissent, & debuissent. Imò eos, qui frequenter communicant, & identidem per peccata mortalia ex gratia excidunt, valde credibile est, inquit Tan. *l. c. n.* 60. malè dispositos, adeoque indignè communicare, & nullum fructum reportare. Vide Nicol. Lancicium *tom.* 2. *opusc.* 14. *cap.* 13. Hinc ergo est, quòd, etsi SS. Evchariſtiam sumamus, *adhuc* tamen, ut S. Paulus *l. c.* dolendo scribit, *inter nos multi* sint *infirmi* ad declinandum à malo; *multi imbecilles* ad faciendum bonum, & *dormiant multi* somnum mortis, etiam corporalis, ante tempus inflictæ, in pœnam indignæ sumptionis.

Frequens Confessio.

155. Confessio frequens plurimùm prodest ad sanandos etiam inveteratos animi morbos; sed ad hoc requiritur inprimis, ut pœnitens faciat eam constanter apud unum; quia variatio Confessariorum, ut Medicorum, plerumque est ægris damnosa. Deinde ut eam apud unum faciat libenter: quia alioqui timendum est, ne si invitus sit, quandoque faciat sacrilegè. Certè etiam illi, qui per directionem ordinarii sui Confessarii jam bene profecerunt in extirpatione alicujus vitii, si postea fortè iterum circa id delinquant graviùs, non rarò valde horrent, se de illo apud eum accusare. Ut proinde Confessarius, sicut neminem, qui vult ipsi confiteri, facilè debet à se repellere; ita etiam neminem, qui non sponte sua venit, debeat facile ad se attrahere. Multò minùs debet unquam,

vel

vel minimo indicio ostendere, se ægrè ferre, quòd illi, qui ipsi ordinariè confiteri solent, interdum alicui alteri confiteantur. Imò expedit, quandoque per suam absentiam, ex oblata vel etiam quæsita causa factam, præbere suis pœnitentibus occasionem alteri confitendi. Porrò quòd frequens Confessio apud unum sponte & constanter facta multùm conducat ad emendationem, inter alias causas est etiam hæc non minima, quòd Confessarius ita melius statum pœnitentis agnoscere, aptiora remedia, & singulares industrias, quas hîc inquirimus, præscribere, earúmque usum urgere queat. Vide *lib.* 1. *p.* 1. *n.* 116. *& seqq.*

Aliæ pro capacioribus.

156. Examen Conscientiæ, quod vocamus generale: præcipuè autem Examen alterum, quod particulare dicitur, *& sup. lib.* 1. *cap.* 4. *n.* 33. *&* 34. cum sua forma & praxi explicatum est, habet quidem vim prorsus singularem ad corrigendos hominum mores; sed itidem ad neutrius perfectum constantémque usum facilè ex secularibus adduci possunt alii, quàm qui sunt magis capaces, & minùs occupati; posterius quoque nemo ritè peraget, nisi sicadmodum perfectionis Christianæ studiosus.

Vivace apprehensione meminisse DEI præsentis, Christi patientis, Angeli deterrentis, diaboli allicientis: Item habere in mente & oculis imminentem horam mortis, irrevocabilem strictissimi Judicii sententiam, parata peccantibus inferni supplicia, promissa vincentibus æterna cœli gaudia &c. sufficere possunt singula ad lapides quoque, & non tantùm ad homines permovendos. Sed quomodo vera & viva horum imago poterit cujusvis capiti & memoriæ imprimi? Experiuntur Spiritualis vitæ Magistri, Religiosorum quoque nonnullos multis meditationibus usúque longo vix assequi tandem, ut hujusmodi exercitia cum fructu & sine damno obire valeant. Debent autem tales industriæ Confessariis esse notæ, quæ communiter ab omnibus etiam minùs capacibus possunt sine magna difficultate utiliter observari. Eæ igitur videntur esse posse sequentes, aut similes.

Aliæ pro minùs capacibus.

157. I. Ante omnia inducendus est pœnitens, ut manè post somnum, & noctu ante cubitum assuescat DEO, vel Sanctis per orationem devorè se commendare. Plerumque enim peccatores, & qui maximè cura spirituali indigent, sicut tota die vivunt ut bestiæ, ita etiam manè surgunt, & vesperi incumbunt ut bestiæ, immemores DEI, & sui. Utile foret talibus etiam pro pœnitentia injungi, ut per aliquod tempus quotidie manè & vesperi recitent unum, duo, vel tria Pater, & Ave.

II. Pœnitens assuescat in hebdomade aliquoties, & paulatim quotidie semel facere, vel sæpiùs bonum aliquod opus ad hunc finem, ut DEUS gratiam, ac robur ipsi largiatur, vitium illud, cui se obnoxium agnoscit, extirpandi. Sufficit autem, si ejusmodi opus bonum sit unum ex illis, quæ pœnitens jam per se vel solet, vel facillimè potest facere, uti est v. g. actus unus Patientiæ, Humilitatis, Obedientiæ, Charitatis, & maximè

Misericordiæ dando saltem parvam eleemosynam, vel, si ipse inops sit, compatiendo, & bene volendo pauperibus. Certè S. Ambros. relatus *Can. 76. Dist. 1. de Pœnit.* Medicina misericordiæ, inquit, tollit magna peccata; intellige, non tantùm satisfaciendo pro commissis, sed etiam præservando à committendis; quia ab omni peccato & morte liberat, & non patietur animam ire in tenebras. *Tob. 4. v. 11.* facítque invenire misericordiam & vitam æternam. *Tob. 12. v. 9.*

158. III. Quotidie manè, vel cùm surgit, vel cùm Missam audit, seriò statuat, quòd illa die velit ab hoc vel illo consueto suo vitio abstinere, simúlque per unam vel alteram orationem Dominicam & Angelicam petat sibi à DEO, & Christo nato, passo &c. (prout fert ratio temporis) concedi; vel à B. V. aut Sanctis (prout Festa currunt) impetrari gratiam, suum illud propositum perfectè adimplendi. Postquam autem hujus industriæ aliquem usum & facilitatem comparavit, assuescat deinde etiam vesperi ante cubitum se saltem parùm reflectere videndo, an & quomodo suum propositum per diem illum servaverit. Et si invenit, se illud transgressum fuisse, doleat, & percutiens pectus cum pio suspirio dicat, v. g. *Miserere mei, ô bone DEUS!* vel *Domine DEUS! esto mihi misero peccatori propitius.* Si non meminit alicujus transgressionis, agat DEO, vel Sanctis gratias, dicendo v. g. *Benedictus DEUS! Laus DEO! Gloria Patri &c. DEO & Sancto N. sit honor, & gloria.*

IV. Pœnitens assuescat, ut, cùm advertit se peccâsse, vel tunc statim, vel saltem illo adhuc die doleat, & studeat postea data occasione aliquem internum vel externum actum virtutis, illi peccato contrariæ elicere; v. g. Si DEUM aut Sacramentum blasphemavit; deinde in honorem & laudem aliquid oret, adito templo adoret Venerabile Sacramentum &c. Si proximum contempsit, odio habuit, ei maledixit, invidit, &c. tunc postea eidem honorem aliquem & charitatem exhibeat, bonum aliquod ipsi optet, vel conferat &c. Si in potu excessit, postea sibi aliquando in siti potum neget &c. Sicut enim Medici calida frigidis, & frigida calidis; ita etiam pœnitens sua vitia per contrarias virtutes optimè curabit. Vide *sup. n. 119. v. Periculum.* Quodsi autem pœnitens ita paulatim juxta hunc & præced. num. procedat, fieri fortè poterit, ut tandem Examen quoque generale, vel etiam particulare in plena & integra forma sua peragere magno suo bono addiscat.

159. V. Pœnitens seriò statuat, quodsi aliquo die hoc vel illud peccatum commiserit, velit id ipse in se vindicare, sibique certam pœnam irremissibiliter infligere, contra se ipsum pro DEI gloria pugnans. Pœnam ejusmodi præstat, ut ipse pœnitens determinet; quia tunc certiùs exequetur. Si autem ipse nullam excogitare possit, suggerat Confessarius plures, ex quibus unam eligat, v. g. osculari terram, expansis brachiis orare aliquot Pater & Ave, abstinere ab uno ferculo, vel ejus meliore parte in mensa; ab haustu, si quem extra mensem solet facere; ab aliqua recreatione; jejunare die Veneris vel Sabbati, confiteri & communicare proximâ Dominica vel Festo, ire

pere-

peregrinatum ad aliquod vicinum sacellum, ibique recitare Litanias, Rosarium, vel ejus partem &c. Aliquibus proponi poterit, ut dent eleemosynam, gestent aliquamdiu cilicium, legant per unum vel alterum quadrantem aliquid ex libro spirituali &c. Vide Reginald. *l.2.n.*104.

160. VI. Pœnitens faciat votum aliquod, quo nimirum promittat DEO, in honorem hujus, vel illius Mysterii, aut Sancti se per unum aut plures dies hoc vel illud peccatum voluntariè & deliberatè non commissurum. Ejusmodi tamen votum non est facilè suadendum, aut permittendum, nisi, circa illa peccata, quæ pœnitens non quovis die, vel certè uno die, non nisi semel, aut bis committere solitus est. Nam in aliis peccatis, quæ ex inveterata consuetudine uno die multoties fiunt, est nimis magnum periculum violandi voti.

Memoria Novissimorum.

161. VII. Assuescat in omnibus operibus suis memorari Novissima sua, & in æternum non peccabit. *Eccli. 7. v.ult.* Quilibet autem cum modica difficultate assuescet meminisse, & quidem non merè speculativè (quod parùm juvat) sed practicè, si ab initio per aliquot paucos dies, deinde per plures, & tandem quovis die semel, vel sæpiùs mente vel ore attentè recolat unam aliquam de Novissimis sententiolam, eámque practicam, vel saltem unacum inde deducta aliqua practica conclusione. Pro exemplo:

De Morte. Quâ hora non putatis, filius hominis veniet. *Luc.12. v.41.* per mortem; ergo quavis die & hora vigilare, & paratus esse debeo. Vel: Mors peccatorum pessima, *Ps.33. v.22.* & miserrima est; ergo ut mea sit feliciot, cavere ab his, & his debeo peccatis. Vel: qualis vita, finis ita; sicut quale semen, talis messis; si ergo vitam non vivo piam & bonam, ô qualis erit meus finis? vide Thom.Kemp. *de imit.lib.1.cap.23.* Ad practicam Mortis memoriam valde apti sunt etiam hi versiculi Germanici;

Ich leb/waiß aber nit wie lang;
Ich stirb/waiß aber auch nit wann;
Ich fahr/waiß wider nit wohin;
Wie kommts/daß ich nit fröliner bin.

Latinè sic reddere possumus:

Quam diu vivam, nescio;
Nec mortis horam præscio;
Vado, sed quò? non video;
Mirum! quòd me non corrigo.

162. *De Judicio.* Cuncta, quæ fiunt, adducet DEUS in Judicium. *Eccl. 12. v.ult.* ergo cùm etiam hæc, & hæc mea dicta, facta, & concupita adduxerit, quid sum miser tunc dicturus, quem patronum rogaturus, cùm vix justus sit securus? Vel: omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, ut referat unusquisque propria corporis, prout gessit sive bonum sive malum, 2. *Cor.5. v.10.* ergo etiam me & omnia mea manifestari oportet; sed ô quid referam? cur jam hîc coram Confessariis occulto? vel: si justus vix salvabitur, impius & peccator ubi parebunt? 1. *Petri. 4. v.18.* Itaque Creatori meo commendare debeo animam meam in benefactis. *v.19.* Vide Thom. Kemp. *de Imit. lib.1. cap.24. n.1. 5 & 7.*

163. *De Inferno.* Quis poterit habitare de vobis cum igne devorante? quis habita-

habitabit ex vobis cum ardoribus sempiternis? *Isaiæ* 33. *v.*14. Vel : Momentaneum, quod delectat; æternum, quod cruciat. Elige! An ergo per momentum delectari vis in mundo, & æternùm cruciari in inferno ? vel, si nunc tam parùm vales sustinere; quo modo æterna tormenta poteris sufferre, ac sustinere? Thom. Kemp. *de Imit. Christi. l.*1. *cap.*24. *n.*6. vide etiam *n.*3. *&* 4.

164. *De Gloria Cælesti.* Quærite primùm Regnum DEI & Justitiam ejus, & hæc omnia (vitæ temporali necessaria) adjicientur vobis. *Matth.* 6. *v.* 33. hunc ergo ordinem si perverto , lucrum non facio, sed impedio. Vel: simile est Regnum cœlorum thesauro abscondito, & pretiosæ margaritæ. *Matth.* 13. *v.* 45. *&* 46. sapiens ergo mercator vendit omnia, quæ habet , & emit. Quanti autem ego facio? vel: Hæc (paupertatem, contemptum, dolores, persecutiones &c.) oportuit pati Christum, & ita intrare in gloriam suam. *Luc.*24. *v.*26. An non ergo oportet & me aliquid pati , ut intrem in gloriam DEI ? Non sunt condignæ passiones hujus temporis ad futuram gloriam. *Rom.*8. *v.*18. vide Thom. Kemp. *de imit. lib.*3. *cap.*47. *&* 57. *n.*4.

Præsentia DEI, & Angeli Custodis.

165. Simili modo etiam quilibet ex plebe poterit paulatim sine magna difficultate & periculo capitis addiscere exercitium Præsentiæ DEI , Angeli Custodis &c. si nimirum assuescat , unam aliquam sententiolam secum subinde recolere, & de ejusdem veritate practicum fidei actum elicere, v. g. DEUS est immensus, *Baruch.*3. *v.*25. cælum, ac terram implet. *Jerem.* 23. *v.* 24. ergo etiam verè Dominus est in loco isto , *Gen.*28. *v.*16. & quidem non tantùm per Potentiam & Præsentiam seu Scientiam suam, sed etiam per Essentiam , seu Entitatem suam , sicut ego locum , in quo sto vel sedeo , per meam entitatem occupo. Cur ergo eum non revereor, & honoro? ei non obedio? omnem spem , & fiduciam meam in eo non pono? &c. Vel: in ipso (DEO) vivimus, & movemur, & sumus. *Act.*17. *v.*28. quomodo ergo possum hoc & hoc facere , & peccare in Dominum meum , in DEUM meum? Vel: DEUS omnia videt. *Eccli.*23. *v.*27. & in omni loco contemplantur oculi Domini bonos & malos, *Prov.*15. *v.*3. ergo videt me DEUS etiam hîc istud & istud agentem. Scio ab Ascetis alios varios modos tradi, quibus Præsentia DEI imprimatur hominum memoriæ ; sed iste per actum Fidei est omnium facillimus. Sic etiam ad præsentiam Angeli Custodis in mente habendam valde juvat, firmiter credere, quòd Angelus ex mandato DEI *custodiat te in omnibus viis tuis, ps.*90. *v.*11. simúlque pro praxi cogitare , quod præsente custode suo etiam bestiæ neminem lædant; Tu autem peccando lædas rabiosè ipsum Custodem tuum , Teipsum, DEUM, & homines; vel: quàm stulta sit ovis, quæ cùm sub tanta custodia posset esse tutissima , ultrò tamen se lupo allicienti offert dilacerandam, aut devorandam &c.

166. VIII. Ad curandos animi morbos etiam valde utile judicavit S. Franciscus Xaverius , ut Confessarius exquirat ex pœnitentibus, quænam remedia & motiva adhibere vellent , si alium à simi-

li

li vitio, quo ipsi laborant, curare deberent, dato, si necesse videatur, ad cogitandum spatio, & facta quadam directione. Ita enim medentes aliis ipsi medebuntur sibi, & sua sponte ad ea, quæ aliis suaderent, incitabuntur; vel certè facilius poterit ipsis persuaderi, ut id sibi consilii capiant, quod in tali re & tempore alteri essent daturi. *In vita lib. 6. cap. 12. circa finem.*

Pro Pusillanimibus.

167. IX. Summo semper studio laborandum, ut pœnitens non abjiciat ex pusillanimitate aliqua animum, aut spem emendationis consequendæ. Nam hoc ipso, sicut æger de sanitate desperans, vel omnino nullam ampliùs medicinam recipieret, vel vim ejus hæc recipientis indispositio multùm impediret. Potest autem, & solet alicui suboriri pusillanimitas, vel quia ob malè actam præteritam vitam judicat se indignum misericordiâ & gratiâ divinâ; vel quia etiam post adhibitum magnum conatum videt tamen se identidem relabi. Utrique huic malo optimè consulit Reginald. *in praxi fori pœnit. lib. 2. n. 150. cum seq.* & ad verbum repetit *in tr. de off. pœnit. cap. 19. n. 5. & 6.* Ad primum quod attinet, etsi ob innumera, eáque gravissima peccata sit alicujus indignitas quàm maxima, infinities tamen major est DEI Misericordia. Pater est, qui filios prodigos in antiquam gratiam amantissimè recipit. *Luc. 15.* Medicus est, qui venit salvum facere, quod perierat. *Matth. 18.* Pastor bonus est, qui errantes oves quærit, & in humeris suis cum gaudio ad ovile reportat. *Luc. 15.* Redemptor est, qui Misericordiam vult, & non sacrificium; nec venit vocare justos sed peccatores, *Matth. 9. v. 13.* ut redimeret ab omni iniquitate, & mundaret sibi populum (faceretque) acceptabilem, sectatorem bonorum operum. *ad Tit. 2. v. 14.* Nunquid voluntatis meæ est mors impii, dicit Dominus, & non ut convertatur à viis suis, & vivat? *Ezech. 18. v. 23.* Convertimini ergo, & agite pœnitentiam, & non erit vobis in ruinam iniquitas. *v. 30.* Neque terrere quemquam potest, aut debet rigor Justitiæ divinæ; hæc ipsa enim stat pro omnibus, qui volunt se emendare, agítque (quod sanè admirandum, & maximæ consolationis est) advocatam illorum apud DEUM, efficacissimè exigens, ut ad id, quòd DEUS vult nos facere, det gratiam faciendi; cùm sine gratia & ope divina nemo quidquam boni facere possit. Si ergo ipsa Justitia DEI peccatoribus in hac vita patrocinatur, quis illorum diffidat de Misericordia DEI? & non potiùs firmissimè speret, se eradicaturum ex animo, si non in momento, saltem cum tempore, omnia, quantacunque, & qualiacunque sua inveteratissima etiam vitia.

168. Simili ferè modo animari potest & erigi, quem frequens, vel etiam quotidianus relapsus dejicit. Nam misericordissimus DEUS, sicut vult, ut nos fratribus dimittamus. *Matth. 18. v. 21.* ita etiam ipse paratus est nobis dimittere non tantùm usque septies, sed usque septuagesies septies, hoc est, toties quoties; quia certus iste numerus est positus pro incerto. Præterea autem addi possunt seqq. I. Si tanto conatu tam fortiter, & tam frequenter proponens tam sæpe deficit; quid futu-

futurum esset, si rarò, aut minùs fixè proponeret? 2. Qui iter facit, etsi frequenter cadat, nihilominus tamen proficit, & tandem ad optatum terminum pervenit, si semper iterum resurgat. Certè ex nobis mortalibus ferè omnes non aliter, quàm cadendo, & surgendo, imus ad cælum. 3. Relapsus hominis, contrarium aliquem conatum adhibentis, censetur esse minùs gravis, & ex fragilitate potiùs, quàm ex deliberata malitia accidere. 4. permittit DEUS relapsum, ut inprimis homo agnoscat se ex se nihil habere, nihil posse; & opem divinam adeo sibi necessariam ferventiùs imploret, majoremque diffidentiam sui ipsius acquirat & humilitatem. Deinde, ut DEUS, qui humilibus dat gratiam, exaltare eum possit ad tantò majorem sanctitatem in terris, & gloriam in cælis. 5. Frequens proinde relapsus esse potest, & debet occasio non tam abjiciendi, quàm suscipiendi spem de magno progressu, in via virtutis & perfectionis faciendo. Rectissimè denique 6. Reginald. *l.c.* ad pusillanimem pœnitentem consolandum: in hujusmodi certamine, inquit, non ille, qui cadit, vincitur (dummodo surgere studeat) sed qui, fugiendo arenam, pugnare desinit, aut adversario se sponte dedit.

Pro tentatis, maximè cùm præsens urget tentatio.

169. X. Cùm quis ad peccatum aliquod allicitur, sive jam à tentatione, sive à propria concupiscentia, occasione, vel alio homine, sciat id non fieri, nisi tantùm per Diabolum, talibus utentem instrumentis. DEUS enim neminem tentat, *Jacob*, 1. *v*, 13. sciat autem præterea, hunc ipsum Diabolum fore deinde illius lictorem, accusatorem, & carnificem; qui nimirum illum postea ad tribunal DEI rapiet, coram DEO de commisso peccato accusabit, petétque sibi reum tradi pœnis æternis pro digna præstitæ obedientiæ mercede torquendum. Quis verò jam adeo demens est, ut furtum, homicidium &c. faciat ad instinctum illius, à quo ipso scit certò, se deinde prodendum, coram Judice accusandum, & ad supplicium rapiendum?

170. XI. Quando præsens est periculum peccandi, & tentatio gravis jam actu urget, tunc enimvero vel maximè opus est validis remediis. Præscribunt DD. passim 1. ut tentatus in memoriam revocet, & singulari studio renovet Præsentiam DEI, Angeli Custodis &c. & 2. consideret, DEO, Angelis, totique Cælo se spectaculum esse in hac arena & pugna; 3. consideret, quantis clamoribus Christus è Cælo dehortetur à peccando. 4. consideret, sibi à Christo auxilium, & manum porrigi ad vincendum. 5. sibi ipse ob oculos proponat unum vel plura, vel omnia, & singula Passionis Christi mysteria. 6. consideret Christum ante se in cruce pendentem, & expansis brachiis, sauciato corde, lacrimantibus oculis, vulneribus toto corpore hiantibus orantem, ne hoc & hoc peccato cruciatum ipsius augere velit. 7. consideret infandam peccati turpitudinem, horrenda illius damna, mortem imminentem, Judicem fulminantem, apertum infernum, æterna supplicia, æterna præmia, & similia alia apud Reginald. *l.12, n.183.* Quæ omnia sunt quidem omnino longè præstantissima; Sed quid juvant

vant ægrum pretiosa pharmaca, si ei jam in agone constituto non possint esse usui? sicut hîc sæpissimè fit; cùm nimirum tentatio vel passio tristitiæ v. g. Timoris, Iræ, & maximè carnis est adeo vehemens, ut licèt usum rationis non tollat, valde tamen perturbet, reddátque inhabilem ad instituendam seriem aliquam de rebus divinis considerationem. Qui involuti sunt naufragio, ruinæ tecti, incendio ædium, hostium globo seu turmæ, non solent ita esse otiosi & collecti, ut morosæ alicui considerationi vacare possint: sed nec illi multo plus possunt, quos valde vehementes tentationes & passiones, quasi torrentes iniquitatis conturbant; quasi dolores inferni circumdant, & quasi laquei mortis præoccupant. *Ps.* 17. *v.* 3. & 4. Experientia docet non tantùm rudiores, sed etiam peritiores sæpe in tali versari statu, ut de iis cum veritate dici possit illud *Ps.* 106. *v.* 27. turbati sunt, & moti sunt (à consensu (ob tenuitatem tamen & infirmitatem non pleno) ad dissensum, mox iterum ab isto ad illum, quasi jam ad sinistram, jam ad dextram titubando) sicut ebrius, & omnis sapientia eorum devorata est.

Quid ergo hic consilii? unicum ferè, certè præcipuum est, ut sicut in subitis & magnis periculis corporis quilibet ipsâ naturâ dictante solet statim omnium hominum opem, & fidem inclamare; ita & in magno præsentíque animæ discrimine DEUM & superos in auxilium ferventer advocemus. Neque necesse hîc est, aut tempus patitur, instituere comprecationem XL. Horarum; sed sufficit, majore tamen cordis quàm oris clamore, semel iterúmque unam vel alteram ex brevissimis hujusmodi Oratiunculis ingeminare: *Domine adjuva me! salvum fac servum tuum Domine! Domine libera me ex hac hora! Domine vim patior; responde pro me! Domine ad adjuvandum me festina! Domine porrige operi manuum tuarum dexteram tuam! JESU bone miserere mei, & salva me! Domine ne permittas me, separari à te! Dominus meus & DEUS meus! Egone peccabo in te? non faciam hoc in æternum.* Et ita cùm olim fieret in mari motus magnus, & navicula operta esset fluctibus, Christus excitatus fuit è somno, ventísque imperavit, & tranquillitatem magnam reddidit, ad unicam hanc discipulorum exclamationem: *Domine! salva nos; perimus! Matth.* 8. *v.* 25. Sic etiam Israëlitæ, quoties tribulatio urgebat, clamaverunt ad Dominum, & toties de necessitatibus eorum eripuit eos. *Ps.* 106. Ipse quoque DEUS cuilibet speranti in ipsum promisit, & *Ps.* 90. *v.* 15. dixit: clamabit ad me, & ego exaudiam eum, vel auferendo tentationem, vel dando gratiam superandi illam. Multùm hîc etiam proderit, si quis sententiolam aliquam ex allatis *sup. à n.* 247. peccato, in cujus præsenti periculo est, contrariam & usu quodam sibi jam familiarem aliquoties repetat. Qui autem neque isthoc remedium ampliùs adhibere potest, ille jam ultra humanæ libertatis terminos violentiâ tentationis & passionis abreptus esse videtur; vel aliàs etiam extra periculum debitam suarum & divinarum rerum memoriam curámque non habere. Ad quam proinde esset ante alia extimulandus.

171. XII. In ſpecie autem loquendo de præſenti periculo peccandi in tentatione & concupiſcentia carnis, nobis domeſticâ eòque magìs infeſtâ, videntur efficaciora cæteris eſſe ſequentia remedia. I. Ut quis ſemel, bis, terve dicat linguâ, ſi ſolus; vel mente, ſi cum aliis ſit, hanc multis jam experimentis feliciſſimè probatam Oratiunculam: *Per Sanctam Virginitatem tuam, & immaculatam Conceptionem, ô Puriſſima Virgo, emunda cor meum & carnem meam in nomine Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti Amen.* Simúlque admotâ ad pectus dextrâ efformet parvo pollicis ductu ſignum Crucis. Quod etiam coram aliis facilè poteſt ita fieri, ut nemo illorum advertat. II. Ut mentem, animúmque ad aliam quamcumque rem obviam ſeriò applicet, ſeriò v. g. conando inire numerum tegularum in aliquo tecto, litterarum in aliqua pagina, rotularum in feneſtris, ramorum aut foliorum in arbore, florum in horto, vel prato, lapillorum in ſolo &c. Cùm enim intellectus non poſſit pluribus rebus ex æquo cogitandis intentus eſſe, hoc ipſo, quòd uni rei ſeriò ſe impendat, deficit, vel etiam omnino definit cogitatio de aliis. Noctu verò in tenebris ſeriò conetur in memoriam revocare, quæ ab una, vel altera ſeptimana honeſtè egit, dixit &c. vel ſeriò cogitet de negotiis aliquibus, quæ ratione officii, ſtatûs, vel conditionis labore majore & ſtudio ab ipſo curanda fuerunt, ſunt, vel erunt; modò nihil ſit tale, quod vel à longe rurſus obſcænum aliquid poſſit ingerere phantaſiæ. III. Ut ſenſus voluptatis tollatur per ſenſum doloris; quod fieri poteſt variis corporis caſtigationibus. Sed non omnes poſſunt omnibus, aut ubique eſſe uſui. Modus optimus eſt, quo quivis ubivis, etiam coram aliis, facilè poſſit laſcivientem carnem, ejúſque pruritum compeſcere, ſi aciculâ v. g. aliáve ſimili parva cuſpide paulò acriùs infixa, ſine periculo tamen gravis læſionis, digitum, manum, brachium, aut pectus compungat. Multùm etiam ad motus carnis ſedandos juvat, mutare ſitum corporis; ut, ſi jacentem aut ſedentem invadant, ſurgat; ſi ſtantem, obambulet, maximè gradu citatiore, vel ſuſcipiat aliquem laborem &c. Deſinunt etiam equi laſcivire, ſi poſt unam alteramve circumgirationem ſubjectis calcaribus incitentur in curſum. IV. Etſi cum tentationibus carnis tam parùm, quàm cum lutoſo homine, luctandum ſit; ſed omnino quilibet, qui munditiem amat, fugere debeat; expedit tamen etiam plurimùm, ut fuga non ſit mera fuga; neque receſſus à malo fiat ſine progreſſu in bono Caſtitatis. Quoties ergo aliquis à Diabolo infeſtatur tentatione carnis, ut vexet vexantem, illâ neglectâ ſtudeat hos vel ſimiles actus virtutum amore Caſtitatis exercere, dicendo in animo & ex animo 1. Doleo Domine de omnibus peccatis contra caſtitatem unquam commiſſis. 2. Offero tibi, ô JESU! in ſatisfactionem dolores flagellationis & ſpineæ coronationis tuæ. 3. Rogo te Domine, ne permittas, me ſub capite ſpinoſo eſſe membrum delitiis deditum. 4. Utinam omnes de ſuis contra Caſtitatem peccatis etiam mecum ſeriò dolerent. 5. Domine cuſtodi omnes innocentes in puritate cordis & corporis &c. Ita non tantùm defenſivè, ſed offenſive belligeramus cum hoſte

hoste nostro; qui proinde vel omnino cessat nos impugnare; vel multò rariùs & remissiùs id facit, si videt, aliud se nihil efficere, quàm ut tentando præbeat nobis semper occasionem, tot actus virtutum exercendi. Idque experti sunt non pauci. V. Cùm Dæmones sint tam superbi spiritus, vehementer horrent & fugiunt, si ipsi nos humiliemus, & illos despiciamus. Sic S. Franciscus Borgias Diabolum, qui ei, ægris servienti in Xenodochio, dicebat: *Tantus cùm sis, inter scurras versari qui potes?* statim instar fumi fecit evanescere hoc responso: *miror ego, quòd tu, cùm tam superbus sis, me miserum dignaris alloqui.* Alius diabolum in porci specie sibi infestum fugavit, dicendo: *Ergóne ex Angelo porcus factus es miser?* Sequere igitur consilium optimum Thomæ Kemp. *l. 3. cap. 6. n. 4.* & cùm Diabolus mala inserit & immunda, imputa illi & dicito: Vade immunde Spiritus! erubesce miser! valde immundus es, qui talia infers auribus meis. Dignus ego non sum, ut propter me ad tam sordida te dimittas &c.

Pro Confessariis.

172. Denique, ut quæ ad spirituales hominum morbos curandos pertinent, quasi in unam summam recolligam, observentur seqq. documenta, ex parte jam olim à S. Francisco Xaverio, utriusque orbis Thaumaturgo, tradita, *lib. 6. vitæ cap. 12. & 17.* I. Confessarius animorum sanandorum cupidine accensus, comiter benignéque excipiat confitentes, nullam severitatem, sed omnem facilitatem ostendendo, sicut in initio, ita & in decursu, ut spiritualis Medici benignitas pelliciat eos ad omnia conscientiæ suæ vulnera sincerè aperienda. II. Cùm non omnino nulli sint, qui pudore impediti quandoque commissa scelera majore scelere supprimant, salubri confessionis remedio in perniciem verso; idcirco adversus exitialem hanc verecundiam omni ope & arte certari debet. Expeditiore autem via id fieri non potest, quàm cum magna charitate ostendendo, se paratum ad illum quàm optimè juvandum, extenuando peccata (jam fortè dicta) ob fragilitatem naturæ, ob vehementiam passionis, tentationis, occasionis &c. extollendo infinitam DEI Clementiam & Misericordiam; dicendo, se nôsse longè graviora peccata, quàm ipse possit afferre; proponendo exempla eorum, qui ex gravissimis peccatoribus facti sunt magni servi & amici DEI, ut S. Augustinus ex hæretico & fornicario, S. Cyprianus ex Mago, & venefico, S. Theophilus ex mancipatu Diaboli, S. Moyses ex latrone &c. S. Maria Magdalena, S. Maria Ægyptiaca, S. Thais, S. Pelagia &c. ex mancipatu Veneris &c. inter quos etiam ipse, si ritè confiteatur, esse possit; dicendo, se quoque peccatorem esse, & majora commissurum fuisse, vel adhuc esse, quàm ipse habeat, nisi DEUS singulariter custodire voluisset, aut adhuc velit. *cit. cap. 17.* III. Post morbum per sinceram & integram peccatorum confessionem cognitum exploranda est etiam pœnitentis voluntas & facultas. In voluntate enim, si non sit, debet primò accendi fervor suscipiendi seriam curam suæ salutis. Viribus quoque sic sunt attemperanda remedia, ut iis nullus obruatur, vel deterreatur. Quodsi Confessarius putet, suâ operâ aliquem constantiùs usurum, neque tamen satis

esse robustum ad ea, quæ morbi gravitas requirit, perferenda; tunc initio tentet levioribus circa minora. Et hæc si feliciter succedunt, paulatim progrediatur ad majora. IV. si parata jam sit voluntas pœnitentis, ejúsque vires sufficientes, tunc quæcunque videntur esse necessaria, sunt animosè præscribenda. Ex pluribus tamen morbis, quibus fortè aliquis laborat, quia non potest omnibus simul & semel suum remedium utiliter adhiberi, curandus est ille præcipuè & primò, qui cæteris gravior, periculosior, & plurium esse causa videtur. Illius quoque radix, ad quam securis ponatur, investiganda; & esse potest vel externa, ut occasio, societas, tentatio &c. vel interna, ut naturalis complexio, passio animi seu concupiscentia, habitus malus seu consuetudo ex frequentatis actibus contracta &c. cúmque hæc omnia ad unum vel plura ex peccatis capitalibus inclinent, eadem contra illa, quæ contra ista juvare possunt remedia *sup.* allata; occasio tamen, & societas etiam fugienda est, si possit. V. Qui non tantùm ad bene, sed etiam ad perfectè vivendum adducere vult aliquem ex suis pœnitentibus, debet, cùm aptius medium non sit, omni modo eniti, ut illi iste omnes suas tentationes animíque motus sincerè & confidenter aperiat. Hoc autem non assequetur Confessarius, nisi erga suum pœnitentem fuerit benignior quàm severior; quia severitas fiduciam tollit, facítque, ut discupulus multa reticeat, levius ratus, insidias Diaboli, quàm acerbitatem Magistri subire. VI. Quia morbi spirituales, sicut & corporales non semper primo die, aut sumptâ semel medicinâ curari possunt, sed tempore indigent; ideo Confessarii non minus, quàm Medici, magnâ longáque patientiâ opus habent, maximè si morbus, jam ferè domitus, ut sæpiùs fieri solet, per infirmi culpam recrudescat. Optimè Petrus Chrysol. *serm.* 50. Medicus, inquit, qui non fuerit cum infirmo infirmatus, infirmo non potest conferre sanitatem.

173. Praxis eorum, quæ in isto & præced. Art. explicata sunt, potest juxta Reginald. *lib.* 2. *n.* 197. esse hæc. I. Iis, qui sæpiùs & rectè confitentur, ac noti sunt, satis est, post auditam eorum confessionem, injungere pœnitentiam; nisi fortè aliquid vel pro remedio ad defectus quosdam vitandos, vel pro consolatione, exhortatione, aut instructione videatur esse addendum. II. Qui sæpiùs confitentur, sed minùs rectè, ob aliquem defectum examinis, doloris, propositi, non satis expressi numeri aut speciei in peccato mortali &c. juvandi sunt ea in parte, in qua deficiunt, prout spectatis personarum & temporis circumstantiis videbitur. III. Qui rariùs confitentur, sed rectè & diligenter se discussisse videntur, non sunt interrogationibus onerandi, nisi de eo ex necessariis, quod, cùm constet esse commissum, hîc & nunc tamen esse omissum, vel non sufficienter expressum; vel de eo, quod scitu necessarium est ad media emendationis aptiùs præscribenda. IV. si aliqui in sua confessione ostendunt debitam diligentiam prævii examinis, sufficientem dolorem de præteritis, & firmum propositum in futurum, Confessarius non habet, quàm ut eos in suo sensu cum spe veniæ confirmet, consoletur, & ad emendationem aliquid subsidii conferat,

rat, vel ad profectum spiritualem, cùm peculiariter egere censebuntur.

ARTICULUS IV.

De obligatione Confessarii errores suos in Confessionibus audiendis commissos corrigendi.

174. Ad rectè atque utiliter Confessarii munus obeundum, maximo adjumento esse potest datum à S. Francisco Xaverio, & *lib. 6. vitæ cap. 17. in fine* descriptum monitum, ut Confessarii nimirum post auditas à se confessiones sumpto spatio in easdem inquirant, & intentiùs videant, an & quid in delictis aliorum expiandis ipsi deliquerint, ut quæ in alienis peccârunt, confessionibus postea expient in suis; eaque delicta non tantùm in posterum vitare; sed etiam, quod addendum est, commissos errores, si adhuc possint & debeant in iisdem corrigi, magnâ studeant corrigere diligentiâ.

Possunt autem errores intervenire varii, qui omnes ad tres classes communiter à DD. reduci solent. Nam 1. aliqui sunt, per quos Sacramentum redditur irritum; cùm Confessarius vel omnino non absolvit, vel invalidè. 2. Aliqui sunt, per quos damnum infertur tertio, vel pœnitenti; quando Confessarius hunc ad restitutionem non obligat, cùm deberet; vel obligat, cùm non deberet. 3. Aliqui sunt, per quos integritas tantùm confessionis læditur; cùm Confessarius de numerò tantùm, aut specie peccatorum non inquirit, vel pœnitentiam seu satisfactionem non præscribit, aut debet. Hujusmodi porrò errorem committere potest Confessarius, vel cum peccato mortali & ex malitia, vel sine peccato mortali ex sola oblivione, ignorantiâ moraliter inculpabili. De quibus jam ordine

§. I.

De errore invalidante.

175. Itaque I. Si Confessarius à censura tantùm non absolvit pœnitentem, tunc quando errorem advertit, &, si quidem fuit reservata, etiam facultatem obtinuit, debet postea absolvere, ne diutiùs privatus sit suffragiis Ecclesiæ. Potest autem etiam absentem, & jam iterum lapsum in peccatum aliquod mortale absolvere absque ulla alia monitione; quia à Censuris potest aliquis etiam absens, in mortali constitutus, ignorans, imò & invitus absolvi. Bonac. *tom. 1. Disp. 5. q. 7. p. 6. n. 1.* Coninch. *de Sacram. Disp. 8. n. 141.* & alii communiter.

Aliud est de absolutione à peccatis. De eo ergo, qui aliquem vel omnino non absolvit à peccatis, vel tantùm invalidè, statuunt DD. communiter sequentia. 1. Confessarius si non multò pòst advertat, cùm pœnitens adhuc est, vel non multò pòst iterum fit moraliter præsens v.g. in accessu ad Sacram Communionem, vel alibi, debet illum tunc absolvere; quia debet sacramentale Judicium, quod cæptum est, perficere; & pœnitenti jus suum per confessionem acquisitum ad absolutionem & gratiam sanctificantem tribuere.

II. Idem est, si Confessarius errorem advertat, vel pœnitentem habeat sibi iterum moraliter præsentem post aliquot horas aut dies; modò non post tot, ut confessio & absolutio non censeantur ampliùs facere unum totum morale. Neque necesse est pœnitentem præmonere de errore;

rore; quia sicut in primo, ita & in posteriore casu censetur voluntatem percipiendi absolutionem tamdiu retinere. Potest ergo absolvi etiam inadvertenter, si nimirum tacitè tantùm, oretenus tamen & non sola mente, proferantur sine omni externo ritu, hæc verba: *Absolvo te à peccatis tuis.*

III. Quodsi rationabiliter timeri potest, interea illum commisisse novum peccatum mortale; tunc vel præmonendus est de errore, quia antequam etiam istud legitimè confiteatur, non potest à prioribus absolvi; cùm unum mortale sine altero remitti non possit: vel si iterum ad confessionem apud eundem faciendam accedat, interrogandus est, an non etiam de omnibus aliis peccatis jam antea semel confessis doleat, & se accuset? sicut multi solent piè & fructuosè facere. Si enim tunc annuat, hoc ipso jam priorum quoque peccatorum confessionem renovat, & repetit, potèstque tam ab illis, quàm ab aliis interea commissis, & recens confessis legitimè absolvi.

Alteruter iste modus etiam adhibendus est, si Confessarius aliquem absolvit, antequam habuit sufficientem, Jurisdictionem vel in pœnitentem, vel ob aliquam reservationem in ejus peccata. Ratio, quia cùm tunc confessio fuerit facta Judici non suo, hoc ipso non erat judicialis & strictè sacramentalis, ergo debet de novo fieri alterutro modo: sed posterior est commodissimus.

176. Quodsi verò IV. pœnitens ad eundem Confessarium non redeat, nec reduci queat; monitio autem etiam fieri non possit sine gravi scandalo & offensione pœnitentis, vel sine gravi confusione aut damno Confessarii in honore, famâ (uti communiter fieri nequit, si tempus paulò longius interceßit) tunc Confessarius non ampliùs tenetur pœnitentem monere, neque etiam potest monitione omissa eum absolvere, si ob longioris temporis intervallum absolutio cum præteritâ confessione non potest facere moraliter unum totum, vel si prudenter timeri possit, eum interea iterum graviter peccâsse, ut paulò antè dictum. In hoc ergo casu, nisi pœnitens sit moribundus, Confessarius rem totam relinquat & commendet DEO; de suo autem peccato, si quod hic fortè commisit, doleat & proximè confiteatur. Fraudavit quidem Confessarius pœnitentem gratiâ Sacramenti; dedit quoque causam, ut pœnitens de illis peccatis deinceps non ampliùs se accuset, adeoque contra legem DEI, quamvis ex errore inculpabili, non integrè confiteatur. Sed damnum gratiæ, quia Confessarius commodè non potest, ut ponitur; ideo etiam non tenetur resarcire; præterquam quòd neque pœnitens videatur admodum hoc exigere, cùm ipse facilè possit id aliunde supplere. Ab obligatione servandi integritatem materialem confessionis sicut pœnitentem; ita & Confessarium ab obligatione eandem procurandi excusare potest scandalum, offensa, damnum &c. Quæ omnia confirmantur ex eo, quòd etiam in rebus temporalibus nemo teneatur damnum, culpabiliter quoque illatum, compensare, si non possit sine sui delicti manifestatione & infamatione; vel si læsus non admodum exigat. Dixi autem hîc signatè: *nisi pœnitens sit moribundus.*

177. Nam V. Qui moribundum, auditâ

dità ejus confessione, non absolvit, vel non validè (sive jam culpabiliter, sive inculpabiliter) debet illum adhuc absolvere: & si à priore confessione tantum temporis effluxit, ut absolutio non amplius possit cum illa facere unum aliquod totum morale; vel si dubium est, an non æger interea iterum peccaverit graviter, tunc Confessarius etiam cum aliquo gravi suo incommodo, v. g. confusionis, dedecoris &c. tenetur illum præmonere; quia ita exigit extrema necessitas, & periculum salutis æternæ, in quo tunc æger versatur, & cui Confessarius debet damnum suæ v. g. famæ postponere, maximè si culpabiliter egit. Nisi tamen æger fuisset antea confessus tantùm mea venialia; vel aliquod quidem mortale (sive jam certum, sive tantùm dubium) sed jam suscepisset postea adhuc aliud Sacramentum v. g. Eucharistiæ, vel Extremæ Unctionis. Nam in his circumstantiis consultum quidem est, adhuc præmonere pœnitentem & absolvere; nulla tamen obligatio saltem sub mortali; quia in iis jam desinit necessitas, cùm per aliud ejusmodi Sacramentum ex attrito, qualis etiam ad absolutionem validam esse debebat, factus sit contritus. Vide de his *à n.*175. dictis Bonac. & Coninc. *ll.cc.* Palao *tr.*23. *Disp. un. p.*18. §.2. *n.*3. & 4. Lugo *de pœnit. Disp.*22. *à n.*51. Tamb. *de Confess. lib.*3. *cap.*8. §.4. *n.*3. Dicast. *de pœnit. Disp.*10. *à n.*501. multa hîc tricantem.

§. II.

De errore damnificante.

178. II. Confessarius, qui dixit pœnitenti, illum non esse obligatum v. g. ad restitutionem, cùm esset; vel esse obligatum, cùm non esset; si id fecit cum peccato mortali, tenetur ex Justitia rebus adhuc integris monere pœnitentem, suúmque dictú revocare; vel certè ipse debet ex Justitia compensare damnum inde tertio, vel pœnitenti illatum. Ratio est, quia suo dicto fuit moralis & positiva causa damni; sicut alius, qui jubet aut consulit alicui, ut faciat, quod ipsi vel alteri est damnosum. Quodsi tale quid dixit bona fide & absque mortali, tunc si commodè adhuc potest, tenetur etiam ex Justitia revocare suum dictum; quia quilibet, si advertit ex sua aliquà actione orturum, alteri aliquod damnum, & commodè potest impedire, obligatus est ex Justitia, ut impediat; & si non impediat, hoc ipso damnificatio, etsi antè non fuerit prævisa nec intenta, incipit tamen ex tunc esse voluntaria, imputatúrque illi in peccatum Injustitiæ, Lugo *cit. Disp.*22. *à n.*60. atque ita in praxi esse sequendum & omnino consulendum, fatetur etiam Dicast. *cit. Disp.*10. *n.*519. quamvis ipse *ibid.* putet, probabiliter hîc peccati tantùm contra charitatem, & non contra Justitiam; sed sufficienter id non probat.

At verò si Confessarius se habeat tantùm negativè, non dirigendo pœnitentem, qui putat, se non esse obligatum, cùm sit, vel se esse obligatum, cùm non sit; tunc videndum est, an pœnitens ab illa Confessarii omissione & silentio moveatur, ad aliquid in suum vel alterius damnum agendum, vel non moveatur. Si non moveatur, Confessarius ad nihil aliud tenetur, quàm ut de peccato, si

quod hîc fortè commisit, doleat & confiteatur. Sin autem pœnitens inde moveatur, tunc Confessarius tenetur de errore suæ omissionis monere pœnitentem, sed tantùm, si commodè potest; vel etiam cum aliquo suo incommodo, si omissio illa fuit ipsi mortaliter culpabilis.

179. Et verò quod Confessarius negativè se habens teneatur ex charitate monere pœnitentem, patet, quia hæc obligat non tantùm, ut nemo per suam actionem; sed etiam ut nemo per suam omissionem det alteri scandalum, seu occasionem faciendi id, quòd cedit in facientis vel alterius damnum, & est, quamvis materialiter tantùm, illicitum; ut si ex mea omissione audiendi missam alii putent, non esse diem festum, & etiam non audiant.

An autem Confessarius etiam ex Justitia teneatur hîc monere pœnitentem; & nisi moneat, obligetur ad compensationem damni illati, revocat Dicastillo *cit. Disp.* 10. *n.* 519. in dubium, quia omissio Confessarii, si moveat pœnitentem ad aliquid in suum vel alterius damnum faciendum, moraliter æquivalet, & idem est, ac si Confessarius dicat: *non teneris*; vel: *teneris*: atqui Confessarius si contra rei veritatem (sive scienter, sive ex errore culpabili vel inculpabili) dicat pœnitenti: *non teneris*: vel *teneris restituere*, tenetur ex Justitia vel monere pœnitentem, vel ipse compensare damnum, quia est moralis & positiva illius causa: ergo. Sed facilè negatur major. Nam etsi Cajus non solvens debita suis creditoribus moveat per suam hanc omissionem Titium, ut etiam iste sua non solvat suis; nullo modo tamen omissio Caji æquivalet moraliter & idem est, ac si diceret Titio: *non teneris solvere, non solvas* &c. neque ex Justitia tenetur monere Titium, ut solvat; aut ex Justitia compensare damnum per omissam à Titio solutionem ejus creditoribus illatum. Et verò quandonam silentium & omissio Confessarii possit hîc haberi pro consensu, & approbatione, fatetur ipse Dicast. non posse facilè discerni. Unde injecta illius dubitatio ex hoc quoque capite parum, vel nihil facit ad usum & praxin; sicut nec exemplum, quod unicum sibi occurrisse scribit, nimirum si pœnitens dicat Confessario: *Ego talem contractum inivi; sed quia R. V. bene scit esse licitum; de eo non sum sollicitus.* Quamvis enim demus, quòd, si Confessarius sine justa causa hîc taceat, ipsius taciturnitas sit moraliter idem ac positivus consensus & approbatio; quia tamen pœnitens non scit, an Confessarius habeat, vel non habeat justam tacendi causam; an non taceat tantùm ex oblivione, metu, verecundiâ &c. ideo etiam non potest per illud Confessarii silentium ita moveri, sicut per positivum ejus consensum & approbationem; ergo nec oritur utrobique par obligatio.

Debet quidem Confessarius pœnitentem docere, & monere ex suo officio; sed respiciente & ordinato tantùm ad bonum pœnitentis, non item ad bonum aliorum; sicut officium Judicis forensis aut Gubernatoris, quod ita respicit & ordinatum est ad bonum unius, ut tamen etiam respicere debeat bonum aliorum & communitatis, ergo licèt Judex, & Gubernator, si quid ex officio debitum omittant, & propterea aliquis damnificet alium,

alium, agant contra Justitiam, & ex Justitia obligentur ad compensationem; Confessarius tamen non agit contra Justitiam, nec tenetur ipse quidquam restituere illis, qui ex eo solo damnũ accipiunt, quòd ipse pœnitentem non monuit, sicut ex officio suo debuit, de restitutione illis facienda. Lugo *l. c. à n. 67.*

Simile fere discrimen ostendit Lug. *l. c. n. 70.* inter Prælatum, Patremfamilias aut Dominum, & inter Confessarium. Nam illi respectu suorum subditorum, domesticorum, aut famulorum sunt caput aliquod politicum, cujus officium est, ita suos regere, ut aliis non sint damno; Confessarius autem respectu pœnitentis non est caput politicum, sed tantùm Magister, Medicus, & Judex spiritualis, cujus officium respicit unicè tantùm pœnitentis bonum; & quidem non temporale, sed tantùm spirituale animæ. Unde etiam si pœnitens, cùm nihil debeat, aliquid alteri restituat ideò solùm, quia Confessarius illum, sicut potuit & ex officio debuit, non monuit; tunc Confessarius ne illi quidem tenetur quidquam ex Justitia compensare; sed debet pœnitens sibi ipse imputare, quòd silentium & omissionem Confessarii fuerit malè in suum damnum temporale interpretatus.

§. III.

De errore mutilante.

180. III. Si denique Confessarius erret solùm circa integritatem confessionis, tunc vel errat *positivè*, dicendo pœnitenti, eum non teneri speciem aut numerum horum vel illorum peccatorum mortalium hîc & nunc confiteri, cùm tamen teneatur; vel errat tantùm negativè omittendo, & de mortalibus, generatim tantùm confessis, non interrogando speciem, aut numerum. Si Confessarius priori modo culpabiliter, vel inculpabiliter erravit, & postea, cùm errorem advertit, potest sine gravi suo incommodo monere pœnitentem, tunc tenetur eum monere; quia alioquin esset moralis & positiva causa, ut pœnitens contra legem Christi, quamvis inculpabiliter, non confiteretur integrè. Lugo *cit. Disp. 22. n. 74.* quem sequitur Dicast. *l. c. n. 526.* Sed quia meritò censetur grave incommodum, ut aliquis seipsum coram alio confundat, eíque cum suo rubore proprium suum errorem vel delictum manifester, meritò etiam Suarez, Filliuc. Dian. & alii apud citt. dicunt, *regulariter* Confessarium non teneri monere pœnitentem.

Et quidem eum, qui inculpabiliter ita erravit, fatetur etiam Lugo *l. c.* rarò teneri. At verò illum, qui cum peccato mortali ita erravit, putat Lugo obligari non solo præcepto charitatis de vitando scandalo, sicut priorem; sed etiam ipso præcepto de integritate confessionis; ideo ait, eum ab obligatione pœnitentem monendi non excusari, nisi ob tam grave damnum v. g. infamiæ, quantum si pœnitens metueret, non teneretur integrè confiteri. Sed hoc in materia Justitiæ facilè concedo, quia culpabiliter inducens aliquem ad alterius Jus lædendum, contrahit obligationem ex Justitia non tantùm monendi de errore inductum; sed etiam id ipsum, quod inductus debet, in ejus defectu præstandi. Ille autem, qui culpabiliter aliquem induxit v. g. ad contrahendum Matrimonium cum

voto simplici castitatis, ad ludendum contra Juramentum &c. dicendo id esse licitum, agit quidem contra præceptum Religionis, & vi illius tenetur monere inductum; sed inde nullo modo obligatur ad id ipsum, quod inductus debet, in ejus defectu præstandum: ergo multò faciliùs, & ex leviore causa potest quis excusari ab obligatione monendi inductum ad agendum contra votum, juramentum &c. quàm sufficiat ad inductum excusandum ab obligatione ipsius voti, juramenti &c. Etsi ergo Confessarius plus obligetur, qui hîc culpabiliter, quàm qui inculpabiliter erravit, regulariter tamen uterque ratione confusionis, & pudoris subeundi in manifestatione sui erroris coram pœnitente est sufficienter excusatus.

Dico *regulariter*: quia si Confessarius de occasione proxima peccandi dixit (sive culpabiliter sive inculpabiliter) pœnitentem posse licitè in ea manere, cùm non possit, tenetur postea de suo errore illum monere, & scandalum tollere; sicut lex charitatis & regula Prudentiæ dictat. Disparitas est; quia in hoc casu Confessarius exponit pœnitentem periculo peccandi formaliter; in aliis autem, peccandi tantùm materialiter.

181. Quando Confessarius erravit merè negativè, omittendo interrogare de numero aut specie mortalium, ostendere obligationem vitandi occasionem proximam &c. tunc postea, cùm advertit, ad nihil aliud tenetur, quàm ut de peccato, quod fortè hic commisit, doleat, & confiteatur. Ratio, quia imprimis Confessarius sic non concurrit ut causa ad defectum integritatis, vel ad peccatum ex occasione proxima postea commissum; deinde ut Judex debet quidem ex officio interrogare pœnitentem, eique ostendere suas obligationes, sed tantùm in actu ipsius Judicii Sacramentalis, ergo eo finito, cùm jam functus sit suo officio sive benè, sive malè, nihil ampliùs potest, aut debet circa illud agere; sicut nec alius Judex.

An autem Confessarius in aliqua sequenti Confessione, cùm iterum fit Judex, possit, & debeat de omissis in priore interrogare vel monere, ut affirmat Lugo & Dicast. patebit ex dicendis de sigillo Confessionis, de quo paulò pòst. vide *infrà n.* 195.

§. IV.

De modo in prædictis erroribus corrigendis servando.

182. Quæres autem hîc denique, si Confessarius juxta prædicta tenetur, aut vult monere de commisso suo errore pœnitentem, quomodo id possit facere? Resp. si extra Confessionem vult monere de errore circa aliquam obligationem à peccatis confessis dependentem, v. g. restituendi, vel circa speciem aut numerum alicujus peccati; tunc debet à pœnitente prius petere facultatem, cum illo de confessione facta loquendi. Et si pœnitens facultatem concedit, potest Confessarius ei dicere, quidquid necessarium videbitur: si neget, debet Confessarius tacere; quia alioqui frangeret sigillum: Securus tamen est, quia petendo fecit, quod debuit & potuit. Coninc. *de Sacram. Disp.* 8. *n.* 144. Tamb. *de Confess. l.* 3. *cap.* 8. *n.* 9. uti & si pœnitens

nitens monitus de errore non obtemperet, & v.g. non restituat, quod debet. Neque enim tunc Confessarius, etsi positivè & mortaliter erraverit, tenetur ejus loco quidquam restituere; quia cum jam errorem deregat, & per suam Authoritatem obliget pœnitentem ad contrarium, sufficienter revocat & tollit omnia dicta & motiva, antè per errorem allata; quod quia Consiliarius malus non semper potest facere, ideo licèt revocet suum consilium, sæpe tamen adhuc tenetur ad compensandum damnum inde ortum. Lugo *l. c. n.* 64. contra Tamb. *l. c. n.* 4.

Quando Confessarius pœnitentem monere vult tantùm de errore circa absolutionem, vel invalidè vel omnino non datam, putat Gobat *tr.* 7. *n.* 294. debere eum etiam tunc à pœnitente petere facultatem, loquendi cum illo de confessione facta. Sed non video rationem, cùm utique non agat contra sigillum, qui pœnitenti vel alteri dicit, se per suam oblivionem, vel alium similem errorem ipsi nuper invalidè, vel omnino non dedisse absolutionem; quia tantùm suum & nullum pœnitentis defectum manifestat. Tan. *tom.* 4. *Disp.* 6. *q.* 9. *n.* 131. Aliud foret, si absolutè diceret alicui alteri, se hunc vel illum pœnitentem non absolvisse. Id enim quia ingenerat opinionem de pœnitentis indispositione, & quidem ordinariè graviter culpabili, non potest sine sigilli fractione dici, nisi cum licentia pœnitentis. Tamb. *de Conf. l.* 5. *cap.* 3. *n.* 15. Palao *de pœnit. Disp. un. p.* 19. §. 3. *n.* 3. vide *infrà n.* 234.

* *
*

ARTICULUS V.

De Obligatione Confessarii ad Sigillum.

Cùm Sigillum Confessionis Sacramentalis sit summè sanctum; neque tamen ab omnibus semper sanctissimè custodiatur, sive ob effrænem oris intemperantiam, sive ob ignorantiam, vel inadvertentiam, si non semper culpabilem, semper tamen summoperè damnabilem, visum est necessarium, de eo pluribus agere; ut Confessarii ubique tantò cautiùs, & Pœnitentes tantò sinceriùs in Confessione sibi agendum esse intelligant. Ad vitandum autem prolixitatis tædium dividam hunc Articulum in aliquot Sectiones, quarum 1. est de Sigillo secundùm se. 2. de Obligatione Sigilli. 3. de Licentia revelandi Sigillum, 4. de Delectu Sententiarum circa Sigillum, unacum Resolutionibus variorum Casuum. 5. de Usu notitiæ ex confessione habitæ. 6. de obligatis ad Sigillum. 7. de interrogatis in materia Sigilli, & Respondendi modis. 8. de Pœna violantium Sigillum, & Processu contra illos. 9. denique de nova aliqua & singulari difficultate in processu contra Sigillifragum. Has ipsas Sectiones in suos subdividam Paragraphos.

SECTIO I.

Dicendum hîc est. 1. Quid sit Sigillum, & Quotuplex? 2. Quo Jure introductum sit Sigillum Confessionis. 3. Cui Confessioni sit annexum?

§. I.

Quid sit Sigillum, & Quotuplex?

183. Sigillum propriè est id, quo præter alia etiam litteras claudimus, ut contenta in iis non ab aliis, quàm à quibus volumus, cognosci possint. Metaphoricè est obligatio servandi secretè id, quod ab alio cognovimus. In hac metaphorica acceptione dici quidem potest aliud esse merè naturale, aliud etiam Sacramentale. Fagund. *Præc. 2. lib. 6. cap. 1. n. 5.* sed hoc posterius, quia est multò strictius quàm illud, ideo præcipuè & absolutè *Sigillum*; illud verò tantùm dici solet *Secretum*, vel cum addito *Secretum naturale*, & est obligatio servandi secretè ea, quæ aliunde, quàm ex Confessione Sacramentali cognovimus. Sigillum Sacramentale autem seu Confessionis est juxta Fagund. *l. c. n. 2.* inviolata & indispensabilis obligatio, præcepta à Christo, occultandi ea, quæ in Confessione Sacramentali dicuntur. Juxta Laym. *l. 5. tr. 6. cap. 14. n. 1.* est obligatio servandi secreta & tacita ea, quæ accepta sunt ex Confessione, tendente ad Sacramentum Pœnitentiæ, saltem secundùm propositum pœnitentis. Breviter & rectè dici potest, obligatio occultandi ea, quæ in Confessione Sacramentali sunt cognita; ita fere Toletus *l. 3. cap. 16. n. 1.*

Nonnulli volunt, præter Sigillum Confessionis, & Secretum naturale dari aliud tertium Secretum, quod Tamb. *de Confess. lib. 5. cap. 4. n. 3.* vocat *Medium*; Tan. *tom. 4. Disp. 6. q. 9. n. 133.* & alii *arctissimum* & *inviolabile*; ajúntque Sigillum esse illud, quo Confessarius tantùm; Secretum medium, quo alii obligantur ad occultandum peccatum pœnitentis, ex ejus Confessione, quocunque tandem modo, cognitum; certas quoque pœnas esse in jure statutas tantùm pro sigilli, & non pro secreti violatoribus. Verùm quia obligationi per accidens & extrinsecum est, ejus violatori esse vel non esse in Jure præscriptam certam pœnam; de cetero autem obligatio Secreti medii, ut ejus autores fatentur, se habet quoad omnia eodem modo, quo ab aliis dicitur se habere obligatio Sigilli; ideo nec una ab altera, nec Secretum medium à Sigillo rectè distinguitur. Unde DD. aliqui (quod bene notandum) cùm subinde dicunt, aliquem Secreto tantùm medio obligari, & non Sigillo, faciunt meram quæstionem nominis, sicut etiam observat Lug. *de pœnit. Disp. 23. n. 21. & 24.* vel certè Quæstionem de obligatione Sigilli malè confundunt cum Quæstione de pœna violantium Sigillum. vide etiam Laym. *lib. 5. tr. 6. cap. 14. n. 17. v. secundo.*

Ad vitandam ergo litem nominalem, & tollendam confusionem, nos Secretum medium & Sigillum Confessionis habemus pro eodem, & quæ de illis ab aliis tradi solent, reducimus ad hæc tria capita. 1. Quo jure sit introducta obligatio Sigilli? 2. Cui Confessioni sit annexa? & 3. Quàm ea sit stricta?

§. II.

Quo jure introductum sit Sigillum Confessionis?

184. Sigillum, ejúsque obligatio introdu-

troducta est triplici Jure. I. *Naturali*, tam in materia Justitiæ, quàm in materia Religionis. In materia Justitiæ Jus naturale præcipit, ut nemo alterius famam & honorem lædat, manifestando occultum aliquod ejus delictum; item ut nemo contra datam fidem violet justum suum pactum, etiam implicitum; quale censetur quilibet quoque cum altero facere hoc ipso, quòd suum arcanum aperiat alicui, tanquam ei, cujus sit consulere, juvare, solari &c. Laym. *l.3. tr.3. p.2. cap.5. n.1.* & *tr.6. cap.4. n.9.* sicut & pœnitens aperit Confessario. In materia Religionis Jus naturale dictat, ut sicut alias res sacras, ita & Sacramentum Pœnitentiæ nemo irreverenter tractet; quod fieret, si id Confessarius per revelationem confessi peccati redderet hominibus odiosum, ab ejúsque usu absterreret. II. *Ecclesiastico*; quia *cap. Omnis utriusque. 12. de pœnit. & remiss.* sub gravissima pœna præcipitur, ut Confessarius caveat omnino, ne verbo, vel signo, aut alio quovis modo aliquatenus prodat peccatorem, sed si prudentiori consilio indiguerit, illud absque ulla expressione personæ cautè requirat. III. *Divino*. Nam Christus Dominus quia Sacramentum Pœnitentiæ per modum Judicii spiritualis instituit; & de causa non plenè cognita nemo bene judicare potest; ideo omnes fideles post Baptismum lapsos obligavit, & sua peccata mortalia, etiam occultissima & gravissima, quorum sibi post diligens examen conscii sunt; omnia & singula confiteantur quoad speciem & numerum, ut ex variis SS. Scripturæ locis definitum est à Trid. *sess.14.* Etsi ergo Christus per absolutam potentiam & potestatis plenitudinem potuisset nos obligare ad Confessionem peccatorum publicè faciendam; vel Confessariis potestatem dare peccata pœnitentium revelandi, saltem in aliquibus casibus: ipsum tamen Sacramentum, prout cum tanta Confessionis integritate institutum est, videtur ex se & ex sua hac natura exigere; simúlque tam humanæ nostræ fragilitati, quàm infinitæ bonitati ac misericordiæ DEI conveniens fuisse non tantùm, ut pœnitentibus Confessio publica non præciperetur, sed etiam ut Confessariis quædam obligatio Sigilli imponeretur. Atque ita reipsa factum esse confirmat perpetuus Ecclesiæ usus & traditio, semper hucusque intentæ, ut sanctissimè servaretur Sigillum Confessionis. Suadet quoquè ratio, quia Christus, qui suum jugum suave esse dixit, & tamen Sacramentum pœnitentiæ cum integra omnium peccatorum mortalium Confessione, per se satis difficile & grave, voluit omnibus fidelibus post Baptismum lapsis esse summè necessarium ad salutem, adeoque etiam toti Ecclesiæ summè utile; utique non voluit simul illud ita reddere odiosum & exosum, ut homines ab ejus usu & frequentatione absterrerentur, meritóque ab eo possent abhorrere. Id enim esset intentioni Christi, ejúsque sapientiæ ac bonitati contrarium; cederet quoque ut in magnam Sacramenti irreverentiam, ita & in maximum fidelium, totiúsque Ecclesiæ detrimentum: atqui Sacramentum Pœnitentiæ, cum tanta integritate Confessionis obeundum, esset fidelibus prorsus odiosum & exosum, ab eóque absterrerentur, & meritò abhorrerent, nisi ratione illius esset Confessariis

fariis imposita strictissima & universalissima obligatio Sigilli, ergo &c.

Et hoc Jus divinum vult Lugo *Disp. 23.n.9.* esse naturale, quia suppositâ institutione Sacramenti Pœnitentiæ cum tanta integritate videtur ipsum lumen rectæ rationis cuivis dictare, quòd obligemur, audita in eo servare secreta. Sed an cum tam omnimoda obligatione, quantam sigillum Confessionis habet, est satis dubium. Itaque expeditius est, si cum Laym. *l.5.tr.6.cap.14.n.2.* Coninch. *de Sacram. Disp.9.n.34. & aliis* dicatur, Jus illud divinum esse positivum, naturæ tamen Sacramenti, ejúsque institutioni valde conveniens. Laym. *l.c.* vel etiam connaturale. Fagund. *cit. l.6.cap.1. n.7. &12.* continetúrque saltem virtualiter in Præcepto divino, de materiali integritate Confessionis. Dicast. *Disp.12. n.11.*

§. III.

Sigillum cui Confessioni sit annexum?

185. Sigillum, cjúsque obligatio annexa est soli Confessioni Sacramentali. Palao *de pœnit. Disp. un. p.19. §.2. n.1.* & quidem omni. Coninch. *Disp.9. n.4.* Dicast. *Disp.12. n.24.* tam ei, quæ strictè & propriè est talis, *sup. l.1. p.3. n.25.* descripta; quàm ei, quæ est tantùm *quasi talis*, & fit ad modum Sacramentalis, Tolet. *lib.3. cap.16. n.7.* ex communi; quia alioquin homines absterrerentur adhuc à Sacramento Pœnitentiæ; cùm deberent timere, ne ipsorum Confessio haberetur non pro verè, sed tantùm pro quasi Sacramentali, posítque invitis illis revelari aliis. Quid autem jam sit Confessio Sacramentalis prout est aliquid utrique commune, à variis variè explicatur; & videtur operæ pretium, aliquorum opinionem verbatim referre.

Dicitur ergo I. esse Confessio, quæ fit Sacerdoti, saltem existimato, cum intentione percipiendi absolutionem. Palao *l.c.* Idem ferè est, cùm dicitur II. esse accusatio peccatorum, facta Sacerdoti vero, vel probabiliter existimato in ordine ad absolutionem; ut concinnavit Gobat. *tr.7. n.9.* III. esse illa sola & omnis, quàm pœnitens ei, quem bona fide credit esse Sacerdotem, facit in ordine ad absolutionem percipiendam: etiamsi hanc non percipiat, eò quòd sit indispositus; vel quòd Sacerdos eum non possit absolvere, vel ob alias causas; ut exponit Coninch. *de Sacram. Disp.9.n.4.* IV. esse illa, in qua manifestantur Sacerdoti peccata per ordinem ad Confessionem, factam animo se accusandi ad obtinendam absolutionem. Dicast. *l.c.* V. esse illa, quæ fit cum intentione se accusandi coram sacerdote (vero vel bona fide existimato) tanquam Judice constituto à Christo, ut ab eo absolvatur, vel juvetur eo modo, quo judicaverit expedire. Reginald. *lib.3. n.8.* VI. esse illa, quam pœnitens facit alicui tanquam Judici in foro interno, ut iste judicet de ipsius dispositione, & dirigat eum in ordine ad id, quod adhuc deesse censet, ut possit absolutionem aliquando obtinere; vel VII. esse illa, per quam pœnitens vult facere aliquo modo id, quod Christus præcepit. Utramque hanc definitionem tradit Lugo *de pœnit. Disp.23. n.45.* habétque *n.46.* pro Confessione Sacramentali

tali etiam illam, quam pœnitens facit cum animo se accusandi, absolutionem tamen non tunc, sed alio opportuno tempore recipiendi; & *n.*44. illam, quam Confessarius ab initio protestatur, se non velle ullo modo audire; pœnitens tamen nihilominus pergit ita sua peccata enarrare, ut ille adhuc possit, & etiam nolens debeat audire; idque etiam approbat Dian. *p.*5. *tr.*11. *Res.*34. frustra repugnante Dicast. *l.c. n.*33. VIII. esse illa, quâ quis peccata sua Sacerdoti revelat animo se accusandi; etiamsi ab eo nolit absolvi, sed tantùm consilii causa ad bonum spirituale vel temporale. Sylv. apud Fag. *Præc.* 2. *lib.*6. *cap.*4. *n.*24. quia si Confessio fiat cum animo se accusandi, vel procurandi bonum proprium ad solatium animæ, est etiam hæc vera Confessio, inquit Fagund. saltem *dispositivè, reductivè, & inchoativè.* IX. esse illa, quam quis facit animo se accusandi, vel implendi præceptum Ecclesiæ. Fag. *l.c. n.*26. etsi ob defectum aliquem reipsa non impleat: & sic *n.*25. dicit, ad Sigillum obligare etiam illam Confessionem, quam facit meretrix cum animo tantùm implendi præceptum annuæ confessionis, non tamen desistendi à statu malo.

Ex quibus omnibus patet, ad confessionem, ut sigillum ejúsque obligationem inducat, sítque vel verè, vel quasi, & lato modo Sacramentalis, sufficere, si à pœnitente fiat explicitè vel implicitè, determinatè vel disjunctivè cum animo se accusandi in foro pœnitentiæ; vel si fiat explicitè aut implicitè, absolutè vel conditionatè, mediatè vel immediatè in ordine ad absolutionem, tunc statim vel postea aliquando licitè vel illicitè, validè vel invalidè impetrandam. Unde non malè etiam cum Laym. *l.*5. *tr.*6. *cap.*14. *n.*1. dici potest esse illa, quæ tendit ad Sacramentum pœnitentiæ saltem secundùm propositum confitentis; vel cum Tamb. *de Confess. l.*5. *cap.*1. *n.*5. illa, quâ aliquo tandem modo intenditur absolutio.

Vult quidem Coninch. *cit. Disp.*9. *n.*41. eúmque secutus Palao *l.c.* §.4. *n.*3. & 8. quòd confessio seu manifestatio peccatorum, cui Christus obligationem Sigilli imposuit, sit tantùm illa, quæ necessaria est, ut quis possit directè ab iis absolvi, & integrè ea confiteri; atque ita videntur suas suprà allatas definitiones velle declarare. Sed quia hoc est contra communem aliorum sensum; & inde contra ipsum Coninch, ac Palao sequitur, quòd ille, cui Confessarius peccatum pœnitentis sine ejus licentia injustè & sacrilegè revelavit, non obligetur Sigillo; cùm hujusmodi manifestatio peccati utique non sit necessaria ad directam absolutionem aut integritatem confessionis; ideo meritò non admittitur, & à Lugone *cit. Disp.*23. *n.*33. reprobatur.

SECTIO II.

De Obligatione Sigilli Confessionis.

Quadruplex hîc occurrit Quæstio. 1. Qualis sit Obligatio Sigilli? 2. Quanta sit? 3. Quænam cadant sub Sigillum? 4. An & quomodo cum ipso pœnitente servandum?

§. I.

Qualis sit Obligatio Sigilli?

186. Sigillum Confessionis obligat ex duplici præcepto, Justitiæ nimirum & Religionis. Unde frangens Sigillum *ordinariè* committit duo peccata specie distincta, quorum unum est contra Justitiam, & obligat ad compensationem damni, si quod inde est alicui illatum. Alterum est contra virtutem Religionis, quia ad ejus materiam observatio Sigilli refertur per præceptum Ecclesiasticum & Divinum, ut constat ex *num. præced.*

Dixi *ordinariè*, quia juxta aliquos vel omnino non, vel non graviter peccatur contra Justitiam revelando 1. id, quod extra confessionem non posset obligare ad secretum, ut sunt damnosa Reipublicæ &c. Vasq. apud Lugo *Disp.* 23. *n.* 16. vel 2. id, quod quis confessus est Sacerdoti invito, & nolenti audire, ut indicat Lugo *l.c. n.* 44. vel 3. quod pœnitenti non est ullo modo damnosum, sed valde utile, ut reveletur, v.g. veneficio, cui Judex vitam donare paratus est, si Confessarius testetur, eum cum dolore confessum esse suum veneficium. vel 4. id, quod jam antè est omnibus publicè notum, & maximè si simul etiam sit iis æquè certum. Dicast. *cit. Disp.* 12. *n.* 102. & 105. vel 5. cum ipso tantùm pœnitente extra confessionem de ejus peccatis agendo.

Quòd autem nihilominus in prædictis casibus juxta communem certò, & in secundo saltem probabiliter per revelationem sine licentia pœnitentis factam, adhuc graviter peccetur contra virtutem Religionis, est hæc Ratio, quia Sigillum, ejúsque obligatio est introducta proximè quidem & immediatè in favorem pœnitentis, primariò tamen & principaliter in honorem & reverentiam Sacramenti. Fagund. *Præc.* 2. *lib.* 6. *cap.* 1. *n.* 17. & 21. ergo revelatio in allatis casibus etsi sit vel omnino non, vel saltem non graviter injuriosa pœnitenti, est tamen adhuc graviter injuriosa Sacramento; nisi enim fiat cum licentia pœnitentis, semper reddit Sacramentum odiosum, & fidelibus noxium atque horribile.

187. Unde obiter, sed tamen clarè deducitur, quòd nihilominus pœnitens, si sponte suâ velit, liberè possit Confessario licentiam dare, confessa peccata revelandi, juxta communiorem S. Thomæ & aliorum apud Dian. *p.* 5. *tr.* 11. *Res.* 10. & Laym. *cit. cap.* 14. *n.* 14. contra multos, & graves DD. alios apud Fagund. *l.c. n.* 16. Ratio, quia per revelationem cum licentia pœnitentis factam non redditur Sacramentum aliis odiosum aut horribile, ergo etiam nihil per eam derogatur honori Sacramenti, bono publico Ecclesiæ, Juri naturali, aut divino; ergo pœnitens, si velit, potest licentiam dare. Et in hoc est dispar ratio cum Clerico. Nam iste per suam licentiam & consensum facere non potest, ut læsio, quam ipsi contra Jus aut privilegium clericale alii inferunt, non sit adhuc ordini & statui clericali probrosa, & injuriosa. Coninch. *cit. Disp.* 9. *n.* 22. Reginald. *l.* 3. *n.* 56. Dicast, *l.c. n.* 73.

§. II.

Sigilli obligatio quanta sit?

188. Fractio Sigilli quoad malitiam contra Justitiam potest esse peccatum veniale

niale vel mortale; prout leviter vel graviter læditur Jus proximi; quoad malitiam contra Religionem, si deliberatè fiat, & inadvertentia non excuset, semper est mortale; neque datur in eo parvitas materiæ. Reginald. *lib. 6. n. 4.* Bonac. *tom. 1. Disp. 5. q. 6. sect. 5. p. 1. n. 4.* Lug. *Disp. 23. n. 70.* Dicast. *cit. Disp. 12. à n. 19.* quia quælibet fractio Sigilli, etiam per revelationem minimi alicujus peccati venialis in specie, cùm reddat Sacramentum Pœnitentiæ odiosum, ab eóque homines absterreat, cedit in graviſſimam ejus irreverentiam. Coninch. *Disp. 9. n. 24.* Debet tamen nihilominus fracti Sigilli reus in confessione dicere, an id in re levi, vel gravi, cum, vel sine damno proximi fregerit, ut constet, an & quomodo etiam contra Justitiam peccaverit. Lugo *cit. Disp. 23. n. 18.* vide etiam Tamb. *de Confess. lib. 5. cap. 9.*

189. Sigillum obligat indispensabiliter, ita ut in ejus obligatione non tantùm nullus inferior Prælatus, sed ne quidem ipse summus Pontifex possit unquam dispensare. Reginald. *lib. 3. n. 11.* Fagund. *cit. cap. 1. n. 11.* Ratio, quia, si posset in Sigillo dispensari, hoc ipso homines jam abhorrerent à Sacramento Pœnitentiæ, & integra confessione; nescirent enim, an non Confessarius jam habeat, vel postea adhuc impetraturus sit potestatem, revelandi peccata confessa; ergo ob quam causam Confessariis est Jure divino (sive jam naturali, sive positivo) imposita obligatio Sigilli, ob eandem etiam, eodémque Jure Prælatis Ecclesiæ, & ipsi quoque Pontifici negari debuit, & negata est potestas in ea dispensandi.

190. Sigillum Confessionis ita strictè & universaliter obligat, ut in nullo casu, qui mente fingi potest, adeoque nec pro tuenda fide totius orbis, aut vita Papæ vel Regis, vel pro conservando toto orbe, eóque ab injusta conflagratione liberando infringi possit aut revelari, invito pœnitente, & absque ejus licentia; etiamsi universa quoque Ecclesia, & Fides tota Christiana per impossibile peritura esset; debéntque Confessarii atrociſſima quæque supplicia, & ipsam mortem potiùs subire, quàm ullo dicto vel facto Sigillum etiam in re minima violare. Ita loquitur Fagund. *cit. cap. 1. n. 5. 7. & 8.* qui in sua illa hypothesi impossibili debet Fidem & Ecclesiam Christianam non totaliter, sed partialiter tantùm sumere, adeoque non prout in ea ipsum etiam Sacramentum Pœnitentiæ cum suis obligationibus continetur, sed prout istud ab ea separatim ponitur & contradistinguitur; quia alioquin hypothesis non servaret constantiam subjecti, essétque nugatoria. Ejusdem mentis & sententiæ sunt etiam DD. alii unanimiter; ex quibus de Secreto quoque Medio ita sentiunt illi, qui id à Sigillo & Secreto naturali distinctum esse volunt, de quo *sup. n. 185.* ut testatur Tann. *cit. Disp. 6. q. 9. n. 134.* Coninch *cit. Disp. 9. n. 50.*

Ratio est, quia obligatio Sigilli debet esse tanta, ut Sacramentum ex metu revelationis non reddatur odiosum, nec fideles ab eo propterea meritò possint abhorrere, & absterreri, ut *sup.* ostendi ex fine & intentione Christi Sacramentum Pœnitentiæ instituentis; atqui obligatio Sigilli non esset tanta, & neutrum præstaret, si in aliquo casu posset revelari, v. g. cùm pœ-

nitens est indispositus, aut indignus; vel cùm adest magna Reipublicæ aut innocentis necessitas; vel cùm ipsi pœnitenti valde esset utile; vel in quocunque alio excogitabili casu. Nam hoc ipso fideles possent, & deberent metuere, ne Confessarius, sive tunc, cùm confitentur, sive postea aliquando, illos aut aliquod illorum peccatum putet ex Zelo, vel ex alio affectu, vel ex passione, vel ex ignorantia, vel ex malitia comprehendi sub casu excepto, & revelet. Unde jam Sacramentum, quod mortaliter lapsis post Baptismum est summè ad salutem necessarium, esset hoc ipso odiosum, ab eo & ejus usu fideles abhorrerent, ejúsque fructu & utilitate careret Ecclesia. Quod majus & gravius damnum ac malum est, quàm si permitteretur interire integrum Regnum, vel totus orbis, & universa Ecclesia. Dicast. *l. c. n.* 16. ex communi. Ut ergo talis timor in usu Sacramenti Pœnitentiæ prorsus eximeretur fidelibus, oportuit pro omni casu excogitabili & totaliter revelationem prohiberi. Lug. *l. c. n.* 13. & ne quidem exiguum foramen, aut ostiolum relinqui apertum. Fagund. *l. c. n.* 7. solâ spontaneâ pœnitentis licentiâ excepta.

§. III.

Quænam cadant sub Sigillum?

191. Sigillum Confessionis sic obligat aliquem, ut generatim loquendo omnia & singula in secreto inviolabili servet, quæ ex Confessione Sacramentali cognovit; eámque facerent odiosam, si cum aliqua ipsius pœnitentis indicatione revelarentur. Reginald. *lib.* 3. *cap.* 4. *in princ.* & *n.* 45. Fagund. *Prec.* 2. *lib.* 6. *cap.* 4. *n.* 3. Particulatim autem hoc explicando, cadunt sub Sigillum ejúsque obligationem. 1. Omnia mortalia sicut in specie, ita etiam in genere sumpta, dicendo v. g. *Cajus est confessus aliquod mortale.* Fag. *cit. n.* 1. & 4. 2. Omnia venialia, non tamen in solo genere generalissimo, sed in aliqua specie, quacunque tandem, sumpta, dicendo v. g. *Cajus est confessus verbum otiosum.* Coninch. *Disp.* 9. *n.* 10. vel: *confessus est multa aut gravia venialia.* Lug. *Disp.* 23. *n.* 50. Tamb. *de confess. lib.* 5. *cap.* 3. *n.* 2. sed de hoc iterum *infrà n.* 224. *& seq.* 3. Omnia, quæ aliquo modo sunt materia seu objectum peccati, uti est v. g. votum castitatis, contra quod conjux confitetur se petivisse debitum. Lug. *l. c. n.* 52. & virtutes, revelationes, aliáque dona supernaturalia, si quis confitetur; se fuisse DEO pro iis ingratum, ut bene distinguit in his Lug. *l. c. n.* 48. 4. Omnes peccatorum circumstantiæ, omnes proprii defectus etiam naturales, & complicis peccata; si pœnitens tale quid in confessione ideo dicat, quia putat id esse necessarium, vel utile ad sua peccata meliùs declaranda; etsi reipsa nec necessarium sit, nec utile. Coninch. *l. c. n.* 13. Lugo *l. c. n.* 68. Modò tamen ejusmodi circumstantiarum revelatio etiam aliquam infamiam aut dehonestationem. Palao *de pœnit. Disp. un. p.* 19. §. 2. *n.* 6. vel verecundiam aut siniſtram opinionem, vel al quod aliud nocumentum per se vel per accidens pœnitenti possit afferre. Fagund. *l. c.* & *cap.* 3. *n.* 1. *in fine.* cum aliis. & *cap.* 5. *n.* 18. vel saltem circumstantia aliqua sit talis, ut eam pœnitens ipse non libenter extra confessionem alicui manifestare. Lug. *n.* 57.

5. Deni-

3. Denique omnia, quæ licèt peccatum non sint, in alicujus tamen peccati, & simul etiam in ejus, qui id confessus est, cognitionem possunt aliquando ducere. Fagund. *l. c.* ut mox dicam. Horum omnium ratio est, quia si liceret aliquid tale revelare, redderetur Sacramentum Pœnitentiæ valde onerosum & odiosum, ab eóque fideles absterrerentur.

192. Ad prædicta autem sic obligat Sigillum, ut ex iis nil quidquam directè vel etiam indirectè tantùm liceat revelare. Fagund. *l. c.* Reginald. *l.* 3 *n.* 4. Tan. *tom.* 4. *Disp.* 6. *q.* 9. *n.* 120. Laym. *l.* 5. *tr.* 6. *cap.* 13. *n.* 1. Palao *l. c.* §. 3. ubi ait esse receptam omnium sententiam. Atque ita statuit Concilium Generale *in cap. Omnis utriusque.* 12. *de pœnit. & remiss.* ut Confessarius caveat omnino, ne verbo aut signo, aut alio quovis modo aliquatenus prodat peccatorem quoad ea, quæ sub Sigillum cadunt.

Directè revelat aliquid sub Sigillo concretum, v. g. peccatum, qui dicto, vel facto suo illud per se & in seipso manifestat. Indirectè autem revelat, qui illud per se & in seipso quidem non manifestat, sed tamen dicto aliquo suo, vel facto dat occasionem, ut alii rationabiliter seu prudenter id judicare vel suspicari possint de pœnitente. Lug. *l. c. n.* 106. ubi rectè ait, ad Judicia & suspiciones temerarias, quas mali homines ex levibus conjecturis desumunt, non esse hîc attendendum, cùm evitari non possint: caute tamen monet, suspicionem in una materia levem posse in alia esse gravem. Debent proinde Confessarii in omnibus suis dictis & factis valdè esse circumspecti; facillimè enim violatur Sigillum indirectè, ut Tan. *l. c. n.* 129. loquitur, & infrà ostendetur.

§. IV.

An & Quomodo Sigillum servandum erga ipsum pœnitentem? ubi & quamdiu duret?

193. Obligat Sigillum, ut nemo de iis, quæ ex confessione cognovit, & sub sigillum cadunt, etiam cum ipso pœnitente extra confessionem sine ipsius licentia agat, verbo, signo, vel alio modo aliquid eorum ipsi indicando. Fagund. *cit. lib.* 6. *cap.* 3. *n.* 3. & *cap.* 4. *n.* 34. & *cap.* 5. *n.* 1. Laym. *l.* 5. *tr.* 6. *cap.* 14. *n.* 9. Palao *cit.* §. 3. *n.* 14. & alii unanimiter, quia cedit in confusionem pœnitentis & pudorem; redderétque Sacramentum fidelibus odiosum; quod tanquam maximum malum necessariò est vitandum, ut loquitur Dicast. *cit. Disp.* 12. *n.* 81. In quo obligatio Sigilli multùm differt à secreto naturali; quia hoc non violatur, si quis de eo loquatur cum illo, à quo ipsi commissum est. Fagund. *cit. n.* 34. Unde non potest, etiam occultè, illum monere, ut desistat à susceptione Eucharistiæ, Matrimonii &c. nec urgere, ut desistat à patrando scelere. Fag. *cit. cap.* 3. *n.* 6. & 7.

Aliqui apud eundem *n.* 86. & *cap.* 5. *n.* 1. & apud Dian. *p.* 2. *tr.* 15. *Res.* 12. & *p.* 5. *tr.* 11. *Res.* 18. *in fine* concedunt quidem, id esse graviter illicitum; negant tamen esse fractionem Sigilli; quia cùm pœnitenti sua confessio non sit velata, utpote jam ante nota, non potest ei revelari. Sed non sunt audiendi; quia alicui quidpiam revelare etsi strictè loquendo

do sit illi ignotum quid patefacere; propriè tamen etiam est velum, quo aliquid tegitur, removere; atqui ea, quæ sub Sigillum cadunt, sunt omnibus, qui ex sola confessione noverunt, velo Sacramentali contecta, ita ut cum nullo, ne quidem cum illo, qui jam antè est eorum conscius, possint de iis loqui; ergo hoc ipso, quòd vel cum solo pœnitente de iis loquantur, jam velum removent, & velo Sigilli tecta revelant. Fagund. *cit. lib. 6. cap. 4. n. 34. & cap. 5. n. 1.* Dian. *cit. tr. 11. Ref. 6.*

Unde patet, quòd nec duo Confessarii unius pœnitentis, nec alii possint inter se de illius peccato loqui ex sola confessione licitè vel illicitè cognito. Lugo *l. c. n. 39.* Dicast. *l. c. n. 92.* Fag. *cit. lib. 6. cap. 5. n. 1.* Uti nec Confessarius, vel alius ex prædictis potest loqui de ejusmodi peccato cum iis, quibus id jam aliunde est plenè, vel etiam publicè notum. Palao *l. c. n. 6. & 7.* quia frangunt Sigillum, & rem velo Sigilli tectam revelant; & quidem etiam tunc, cùm non dicunt, se ex confessione scire. Lug. *l. c. n. 51.* nec audientes advertunt, eos loqui ex sola confessione. Bonac. *tom. 1. Disp. 6. Sect. 5. p. 1. n. 5.* Fagund. *cit. lib. 6. cap. 4. n. 6.* nec ipse pœnitens scit id fieri. Lug. *l. c. n. 70.*

194. Dixi cum pœnitente de rebus sub Sigillum cadentibus non esse licitum agere *extra confessionem*, hoc est, extra Sacramentum Pœnitentiæ seu Judicium Sacramentale. Hoc enim cùm essentialiter confessionem & absolutionem, integraliter autem etiam alios actus v. g. puniendi, instruendi &c. involvat, ideo ea, quæ ad tales actus spectant, moraliter non censentur extra confessionem, seu Sacramentum Pœnitentiæ fieri, si in continenti post datam absolutionem fiant. Lugo *l. c. n. 129.* Et sic Confessarius statim post absolutionem potest adhuc licitè imponere pœnitentiam, juxta dicta *sup. n. 87.* Eodem ergo modo etiam statim & in continenti post absolutionem & pœnitentiam jam datam potest Confessarius adhuc cum pœnitente de peccatis confessis agere, & sine alia ejus licentia interrogare, si antè omisit, de specie, vel numero alicujus peccati confessi, de illius reservatione &c. vel de obligatione restituendi, occasionem proximam vitandi &c. Sicque in continenti errorem fortè antea commissum corrigere. Tan. *cit. Disp. 6. q. 9. n. 132. v. Quod si.* Lugo *l. c.* Dicast. *l. c. n. 95.* Tamb. *de Conf. lib. 5. cap. 5. n. 3. & alii*, contra Fagund. *cit. lib. 6. cap. 4. n. 33.* Talia enim quia spectant ad Judicium Sacramentale, hoc ipso quòd in continenti post absolutionem fiant (hoc est pœnitente & confessario adhuc hærente in confessionali) censetur Judicium illud adhuc durare, & ea adhuc fieri non extra, sed intra Sacramentum Confessionis. Quod proinde data absolutione est quidem finitum, ut urget Fag. sed *essentialiter tantùm* (unde pœnitens, immediatè post de novo peccato mortali, vel ejus numero se accusans, debet denovo absolvi: sicut in Missa, si immediatè post factam consecrationem nova hostia apponeretur, deberet ad illam consecrandam de nova forma consecrationis proferri) sed nondum est omnino finitum *integraliter*.

Aliqui Suarezium secuti putant, Confessarium posse etiam ex intervallo aliquo

agere

agere cum pœnitente, & quidem invito, de peccatis confessis, si id Confessarius ad corrigendum aliquem errorem antea commissum judicet esse necessarium; & priùs licentiam petat, sed pœnitens neget. Putant enim, per hoc confessionem antea factam compleri, & perfici, adeoque cum pœnitente etiam adhuc agi intra, non extra confessionem. Idque probabili ratione niti, & non esse improbabile, ait Dicast. *l.c. n.81.* Sed meritò Dianæ *p.3. tr.4. Res.87.* displicet, viros doctos hoc docuisse; *& p.5. tr.11. Res.18.* dolet, Suarezium fuisse primum, atque, rectè à Fagund. *cit. n.33.* censeri improbabile. Revera enim si post sententiam bene vel malè latam discedat Judex & collitigantes ex loco Judicii, non ampliùs ab ullo censetur Judicium durare, maximè in causa non appellabili; ergo si post absolutionem bene vel malè datam Confessarius & pœnitens ex confessionali discesserint, etiam Judicium Sacramentale nec physicè nec moraliter, nec essentialiter aut integraliter ampliùs durat; & quidquid postea Confessarius cum pœnitente agit de peccatis confessis, censetur jam extra confessionem cum illo agere; quod est graviter illicitum & contra Sigillum. Ex hoc autem principio

195. Aliud dubium jam oritur: An & quomodo Confessarius in una confessione possit cum pœnitente agere de peccatis in alia præcedente confessis? Juxta Fagund. *cit. cap. 4. n.36.* Dian. *p.5. tr.11. Res.20. & alios*, potest Confessarius agere cum pœnitente de illis tantùm peccatis priorum confessionum, quæ in posteriori iterum tangit & confitetur; quia hoc ipso pœnitens dat Confessario expressam licentiam de iis loquendi *inf. n.197.* non item de aliis sine alia expressa licentia. Cùm enim prior confessio ejúsque Judicium jam sit finitum, Confessarius non potest quidquam ampliùs extra illam de illis, etiam cum ipso pœnitente, sine ejus licentia agere. Sed praxis communis DD. & Confessariorum ostendit, Confessarium posse licitè ex rationabili causa de quibusvis peccatis, in priore confessione cognitis, loqui in posteriore. vide Dian. *l.c.* & Tamb. *de conf. l.5. cap.5. n.4.* Nam pœnitens, quia scit Confessarium gerere non tantùm officium Judicis, sed etiam Magistri & Medici, hoc ipso quòd illi confiteatur, vult ab eo judicari, instrui, & juvari modo, quo fieri potest, ad statum & salutem animæ suæ aptissimo; ergo ipso facto dat ei licentiam generalem agendi, & loquendi secum juxta notitiam, non tantùm illam, quam ex præsenti confessione tunc accipit, sed etiam juxta quamvis aliam, quam aliunde habet, si ad dictum finem sit necessaria, vel saltem utilis. Habet itaque Confessarius licentiam loquendi, & agendi cum pœnitente in posteriore confessione de peccatis præcedentium confessionum, non tantùm aliquibus, ut vult Fagund. sed quibusvis, *si ad salutem & directionem necesse sit vel utile:* & quidem etiamsi ex præcedentibus confessionibus ea cognoverit, non ut confessarius, sed tantùm ut interpres, consiliarius, vel alio modo; quia licentia ejúsque ratio est universalis, à qua non video, cur Lug. *Disp.22. n.128.* & Dicast. *n.92.* cum illo hanc faciat exceptionem, Ex quibus patet, Confessarium, si in priore confessione erravit, v.g. non interro-

terrogando de specie vel numero peccatorum mortalium, posse in posteriore, licentiâ non petitâ, de iis interrogare; adeoque, si aliud non obstet, etiam debere. Lug. *Disp.* 22. *n.* 77. vide *sup. n.* 181.

196. Obligatio Sigilli durat non tantùm usque ad mortem pœnitentis, sed etiam post ejus mortem. Coninch. *cit. Disp.* 9. *n.* 20. Laym. *cit. cap.* 14. *n.* 1. Tan. *cit. q.* 9. *n.* 120. *& alii unanimiter* contra quosdam Canonistas. Ratio, quia Sigillum Confessioni Sacramentali annexum est & in honorem Sacramenti, & in favorem pœnitentis; atqui honor & reverentia debetur Sacramento etiam post mortem pœnitentis; & sicut vivum, ita & mortuum infamare de peccatis est injuriosum. Et verò si pœnitentes scirent, post suam mortem posse sua peccata à Confessariis licitè revelari, horrerent ea in vita confiteri, jámque redderetur viventibus Sacramentum Pœnitentiæ odiosum. Sigillum ergo, quod ad ejusmodi malum evitandum est institutum, ita debet obligare, ut etiam post mortem pœnitentis non possint ejus peccata revelari sine ejusdem licentia; de qua jam.

SECTIO III.

De Licentia revelandi Sigillum.

Dicemus hîc 1. Quis & Quo modo eam dare possit. & 2. De obligatione ejus, cui cum licentia pœnitentis revelatum est hujus peccatum.

§. I.

Quis? & Quo modo dare possit licentiam revelandi Sigillum?

197. Licentiam revelandi Sigillum nemo quidem alius *sup. n.* 189. potest tamen dare ipse pœnitens. *sup. n.* 187. Non sufficit autem hîc licentia præsumpta tantùm, aut tacita, vel virtualiter, aut interpretativè data: qualis est, quando rationabiliter cogitari potest, revelationem hîc & nunc ob magnum pœnitentis commodum non fore ei ingratam. Ratio, quia hinc Sacramentum fieret fidelibus valde odiosum & noxium; cùm facilè fieri posset, ut Confessarii sibi talem licentiam fingerent invitissimis pœnitentibus. Reginald. *lib.* 3. *n.* 60. Lug. *Disp.* 23. *n.* 131.

Debet ergo data licentia I. esse expressa & formalis, juxta communem omnium apud Fagund. *l. c. n.* 14. Coninch. *l. c. n.* 23. *v. Notâ secundo.* Laym. *l.* 5. *tr.* 6. *cap.* 14. *n.* 14. *& alios*, solo Altisiodorensi excepto. Talis autem censetur, sive verbis sive ipso facto fiat; uti: si pœnitens de peccatis suis confessis incipiat loqui cum Confessario extra confessionem. Tan. *tom.* 4. *Disp.* 6. *q.* 9. *n.* 132. Dicast. *l. c. n.* 78. vel si moribundus velit per Confessarium moneri hæredes de re aliqua aliena suo Domino restituenda. Fag. *l. c. n.* 15. cum enim monitio ista præbeat indicium sui peccati, & tamen velit eam fieri per Confessarium, hoc ipso dat actualiter & expressè illi licentiam, id eo modo revelandi; vel si aliquis suo Confessario confiteatur, se illi ob talem vel talem actionem fuisse iratum, maledixisse &c. hoc ipso enim pœnitens, nisi expressè aliud dicat, significat, se non tantùm dare licentiam, sed etiam velle, ut Confessarius ab illa actione abstineat: qui proinde licitè ab ea sine alia licentia potest abstinere.

II. Debet

II. Debet esse voluntariè & liberè data, unde non sufficit, nec valet, si vi, vel dolo & fraude sit impetrata; imò nec si detur ex metu & quidem etiam reverentiali; qualem Confessarius incutere potest etiam sola sua authoritate, absque ullis minis aut exasperatione vultûs, verborum &c. quia Confessarios quoad suum officium solemus magis quàm parentes aliósque superiores revereri. Fagund. *l.c. n.21.* vel si impetretur per importunas preces: quæ tunc censentur esse tales, quando aliquis mavult rem petitam concedere, quàm petentis precibus fatigari. Less. *de Justit. l.2. cap.10. n.14.* Unde si pœnitens non ultrò, sed tantùm ad petitionem Confessarii det illi licentiam revelandi suum aliquod peccatum, vel agendi cum complice, communiter censeri debet ex metu reverentiali & invalidè data. Dicast. *l.c. n.66.* Tamb. *de Confess. lib.3. cap.3. n.5.* vel certè periculo invaliditatis esse obnoxia. Dian. *p.5. tr.11. Res.10.* Quodsi conjux conjugem, herus famulum &c. habeat malè suspectum, jubeátque pro sui purgatione confiteri, & confessario dare licentiam revelandi confessionem, tunc ista quóque licentia censetur ex metu & invalidè data. Coninch. *cit. Disp.9. n.23.* Lug. *Disp. 23. n.135.* & quamvis pœnitentes ejusmodi dicant, se libentissimè eam dare, & instantissimè rogent, ut Confessarius eâ uti velit, tamen iste non potest, nec debet eâ uti, quia hoc modo daretur multis occasio sacrilegè confitendi.

198. Potest III. pœnitens licentiam, quam dat, pro suo arbitrio ampliare, limitare, modificare & qualificare, nempe ut illi, qui aliqua ex ipsius confessione cognoverunt, possint vi datæ licentiæ vel omnia, vel tantùm aliqua, & hoc vel illud revelare, cum vel sine hac aut illa circumstantia loci, personæ, temporis &c. uni tantùm vel pluribus, iisque determinatis, vel indeterminatis; ad certum tantùm finem & effectum, non ad alium, ad certum tantùm tempus, & non ulterius. Fagund. *Præc. 2. lib.6. cap.1. n.18.* Palao *de pœnit. Disp.un. p.19. §.1. n.9.* Lug. *cit. Disp. 23. n. 28. & seqq.* Neque licet terminos & modos à pœnitente præscriptos excedere. Ratio, quia tota notitia, quam aliquis ex confessione pœnitentis accepit, est plenè ejusdem potestati & voluntati subjecta, ergo sicut ipse solus potest eam concedere, cui vult; ita etiam potest eo modo concedere, quo vult. Unde etiam.

IV. Potest licentiam, quam semel dedit, iterum pro suo placito revocare. Palao *l.c.* §.1. *n.3.* non tantùm si intra confessionem dederit, ut concedit Laym. *l.5. tr.6. cap.14. n.16.* sed etiam si extra: quod Laym. & Gobat. *tr.7. n.833.* cum illo negat. Sed hanc eorum negationem tunc tantùm admitto, si pœnitens dederit licentiam extra & independenter à confessione, ut bene indicat Reginald. *lib.3. n.61.* de quo paulò pòst.

V. Si ex revelatione videtur oriri posse quædam pœnitentis infamia, non potest iste licentiam revelandi dare, nisi ex tali causa, ex qua possit licitè seipsum infamare. Reginald. *l.c. n.58.* Dicast. *l.c. n.77.*

VI. Sufficit, si licentiam verbotenus, vel alio signo det. Ut autem Confessarius à pœnitente exigat in scripto, non

expedit; quia est pœnitenti onerosum, & periculo publicationis expositum. Palao *l.c.n.*10. neque est necessarium ad valorem licentiæ, ut dixi, aut ad defensionem Confessarii; cùm in dubio præsumendum sit pro ipso tanquam Judice, & in favorem Sacramenti pro ejus inviolata reverentia. Fag. *l.c.n.*23.

VII. Denique potest pœnitens Confessario, & aliis, qui ex confessione ipsius peccata licitè vel illicitè audiverunt, prædictam licentiam dare, vel intra vel extra confessionem. Circa quod inter DD. non satis convenit. Sit ergo

§. IX.

De Obligatione ejus, cui cum licentia pœnitentis revelatum est hujus peccatum.

199. Gravis controversia est: An notitia peccati, quam quis ex confessione licitè vel illicitè accepit; sed cum licentia pœnitentis, intra vel extra confessionem data, alteri communicat, maneat & sit adhuc Sacramentalis; eúmque, cui communicatur, sub sigillo obliget, vel non? Meo Judicio potest utrumque esse pro diversa ratione, quâ pœnitens vult facultatem concedere. Nam hujusmodi notitia non manet Sacramentalis, nec obligat sub sigillo, si pœnitens licentiam intra vel extra confessionem det in hunc vel similem sensum: *permitto, ut notitiâ, quam ex mea confessione habes, perinde utaris, ac si eam à me extra confessionem accepisses.* Idem est, si pœnitens confessario vel alteri, qui confessionem ipsius audivit, extra illam & independenter ab illa enarret confessa, sicut solet alias suas actiones aliis enarrare. Et de hoc non est dubium. Manebit autem notitia Confessionis adhuc Sacramentalis, & omnes, quibus eam confessarius vel alius cum licentia communicat, obligabit verè sub sigillo, si pœnitens eam, sive intra, sive extra confessionem, det in hunc vel similem sensum: *Nolo quidem tibi de peccatis, quæ ex mea confessione audivisti, aliam dare notitiam; permitto tamen, ut illam, quam de iis ex confessione habes, possis alicui alteri, huic vel illi communicare.* Et tali modo semper pœnitentes censendi sunt dare licentiam, & non alio; nisi certò aliud constet, Lugo *cit. Disp.* 23. *n.*29. In quo casu satis patet, quòd concessio licentiæ sit tantùm conditio, sine qua non est expeditus notitiæ Sacramentalis usus; & quòd posita hac conditione Confessarius v.g. communicet aliis illam eandem notitiam, quam ipse ex confessione habet, & nullam aliam. Debet proinde iis, quibus hujusmodi notitiam communicat, simul etiam hunc ipsum datæ sibi licentiæ modum & moderationem indicare, ut illi quoque sciant, se obligari sigillo, idque observent. Dian. *p.*5. *tr.*11. *Res.* 11.

200. Et hanc sententiam tenent omnes, quotquot dicunt, obligari omnes illos sigillo, ad quos notitia Confessionis *immediatè vel mediatè, licitè vel illicitè* pervenit. Id autem in specie docet Tolet. *lib.*3. *cap.*16. *n.*6. Fagund. *Prec.*2. *lib.*6. *cap.*6. *n.*26. ubi ait, esse Regulam universalem, eámque approbat Dian. *p.*5. *tr.*11. *Res.*7. & *Res.*11. ait, sibi maximè displicere sententiam nostræ contrariam, etsi eam antea *p.*2. *tr.*15. *Res.*14. semper judicaverit probabiliorem; Laym-

lib.

lib. 5. tr. 6. cap. 14. n. 17. & 18. cum multis, imò plerisque aliis apud ipsos, quos sequitur Gobat. *tr. 7. n. 861.* & in Accusit. Canon. *cap. 42. n. 189.* sed iisdem non rectè annumerat Palao; quia iste *de pœnit. Disp. un. p. 19. §. 4. n. 1.* plus non dicit, quàm quòd Regula certissima sit, omnes illos obligari sigillo, qui ex confessione Sacramentali peccata *necessariò justè vel injustè cognoverunt*; & loquens *ibid. n. 8.* de consiliario, variis rationibus probat, eum, qui tantùm mediatè cum licentia pœnitentis cognovit ejus peccata, non teneri sigillo; quod etiam docuit Henriq. cum nonnullis aliis apud Dian. *l. c.* Coninch. *Disp. 9. n. 40.* qui ipse quoque, multis in utramque partem allatis, in illorum sententiam valde inclinat; tandem tamen *n. 50.* ait, nostram esse magis receptam, & in praxi communiter observandam. Pro qua meritò etiam citari possunt omnes, qui docent Consiliarium à Confessario cum licentia pœnitentis interrogatum de rebus confessionis, obligari sigillo; quod Suar. apud Lugo *Disp. 23. n. 25.* tradit ut certum, & Lugo ait, esse omnino amplectendum.

201. Rationes varias pro nostra sententia afferri solitas vide apud Coninch. *n. 38.* & Lugo *l. c.* Ego dupliciter probo. Primò. Omnis notitia peccati, quæ derivatur ex confessione Sacramentali, ab eáque dependet, est Sacramentalis & obligat sub sigillo; hæc enim est unica ratio, ob quam omnes docemus etiam illum obligari sigillo, cui confessarius v. g. revelavit sacrilegè, & sine licentia peccatum pœnitentis; atqui etiam illa notitia, quæ per confessarium cum licentia, supradicto posteriore modo datâ, communicata est alteri, derivatur ex confessione Sacramentali, ab eáque dependet: ergo.

Negant Adversarii hanc Minorem, & dicunt, pœnitentem hoc ipso, quòd det licentiam v. g. Confessario, dare ipsi aliam novam notitiam non Sacramentalem; & ab hac sola, nullo modo autem à Sacramentali derivari & dependere illam, quæ per confessarium communicata est alteri, adeoque nec esse ullo modo Sacramentalem, nec obligare sub sigillo. Ita illi apud Dian. *cit. Ref. 11.* & Coninch. *l. c. n. 45. & 49. v. ad quintam.*

Sed contra. Tum quia pœnitens, ut ponimus, non vult, vel etiam expressè dicit, se non velle per suam licentiam dare Confessario novam notitiam, sed tantùm ut illam ipsam, quam ex confessione Sacramentali habet, alteri communicet. Tum quia dare alicui licentiam utendi notitiâ, quam habet, utique non est ipsi aliam dare novam notitiam. Cùm enim Magister discipulo, aut æger Medico dat licentiam utendi scientiâ, quam habent, nec ille illi, nec iste isti dat aliam novam scientiam; ergo nec pœnitens necessariò per suam licentiam dat Confessario aliam novam peccati confessi notitiam. Tum quia, si pœnitens, dando licentiam revelandi sua peccata, hoc ipso dat Confessario aliam novam de iis notitiam, tunc ista vel etiam est Sacramentalis, vel non? si prius; ergo tunc redit & urget propositum Argumentum. Si posterius; ergo Confessarius jam habet de peccatis confessis duplicem notitiam, unam Sacramentalem, & alteram non Sacramentalem; ergo si vi hujus notitiæ non Sacramentalis loquatur invito

pœnitente cum aliis quibusvis, non ampliùs peccabit contra sigillum, sed ad summum tantùm contra secretum naturale; sicut alius, qui peccata, quæ quis ipsi confessus est, etiam aliunde novit; atqui hoc illatum est contra ipsos adversarios, & planè falsum; quia Confessarius peccat contra sigillum, quoties modum licentiæ à pœnitente datæ excedit, ut dictum *sup. n.* 198. Atque ita corruit præcipuum Adversariorum fundamentum. Neque dicas: si pœnitens per se sua peccata alicui enarret extra confessionem, tunc iste non obligatur sigillo; ergo nec obligatur, cùm vult ei dici per confessarium. Distinguo enim consequens, & si vult, ut confessarius dicat independenter à confessione, concedo; si vult, sicut potest velle, ut dicat tantùm dependenter ab ea, nego. vide Fagund. *cit. lib. 6. cap. 5. n. 20.*

202. Secundum Argumentum est hoc. Ex contraria sententia sequitur, quòd licentia, quam pœnitens confessario dat tantùm limitatè ad revelandum peccatum uni vel alteri, sit illimitata; & limitatio talis sit ferè fruſtranea. Nam ille, cui confessarius cum licentia revelat, non obligatur sigillo, ut volunt adversarii; ergo sine fractione sigilli, & in multis casibus etiam sine violatione secreti naturalis, potest postea de eo cum quovis alio & cum ipso confessario; iste autem tùm rursus cum aliis atque aliis etiam invito pœnitente agere: quid ergo jam prodest licentiæ limitatio? atqui hanc adeo esse inutilem, est contra communem; *sup. n.* 19.

Quod Adversarii dicunt, obligationem sigilli esse annexam tantùm illi peccatorum enarrationi, quæ est necessaria ad integram eorum confessionem & directam absolutionem, gratis dicunt, & jam *sup. n.* 185. refutatum est *circa finem.*

203. Meritò ergo Fag. *l. c. cap. 6. n. 26.* cum aliis DD. habet *pro universali & certa regula*, quòd omnis notitia, quæ ex confessione Sacramentali immediatè, vel mediatè, tam licitè, quàm illicitè comparata est, maneat, & manere debeat sub sigillo Sacramentali. Limitat quidem hanc regulam, & nostram sententiam Laym. *cit. cap. 14. n. 18.* nisi licentia data sit ex causa aliqua justa vel injusta *ad Confessionem nihil pertinente*, v. g. ad captandam tantùm alterius gratiam. Sed non placet; quia etiam in ordine ad talem finem potest pœnitens velle, ut Confessarius adhuc loquatur tantùm dependenter à confessione. Multò minùs autem probatur, quòd Gobat *tr. 7. n. 833.* dicat, nec ipsum confessarium, nec alios, qui ab ipso percipiunt, obligari sigillo, cùm pœnitens de peccatis confessis ei *extra confessionem* loquitur, nisi id faciat in ordine ad aliam confessionem. Nam pœnitens, si velit, potest de eadem confessione, quam antè fecit, loqui cum Confessario etiam extra eam *manente adhuc sigillo*; quia sæpè nec pœnitentes, nec confessarii possunt satis intra confessionem pertractare confessa; magnum autem foret onus, si deinde pœnitentes deberent iterum novam confessionem instituere, vel hoc ipso obligationem sigilli tollere. Idque satis clarè docet Lug. *Disp. 23. n. 133.* quem ipsum locum allegat quidem Gobat pro se; sed non bene, ut patet ex toto contextu, ubi Lugo dicit, pœnitentem posse extra confessionem non solùm de peccatis confessionis loqui, sed etiam

etiam dare licentiam, ut *manente sigillo* Confessarius possit de iisdem loqui; item pœnitentem non dare extra confessionem ei *aliam notitiam*, sed tantùm licentiam utendi notitiâ confessionis &c.

204. Ex dictis hactenus de sigillo Confessionis potest jam hæc, suprà promissa, plenior ejus concinnari descriptio, & dici, sigillum est obligatio Jure naturali & positivo, tam divino quàm humano introducta, vi cujus aliquis debet omnia, quæ non nisi ex confessione Sacramentali immediatè, vel etiam mediatè tantùm, tam licitè, quàm illicitè cognovit, & in aliquod pœnitentis gravamen cedere possunt, ita indispensabiliter recta & velata servare, ut de iis nec extra confessionem cum ipso pœnitente, nec cum ullo alio unquam etiam post mortem ejus sine expressa ejus licentia sit licitum in ullo excogitabili casu directè vel indirectè manifestando agere.

Ut ergo aliquis censeatur violare Sigillum Confessionis, debet revelare I. aliquid, quod cadit sub sigillum; II. ipsam quoque personam pœnitentis vel complicis; III. sine licentia legitima, & IV. id eo modo, quo ex sola confessione Sacramentali cognitum habet. Tan. *cit. q. 9. n. 125.*

Neque difficile jam est, ex principiis allatis varias particularium casuum Resolutiones deducere. Sed quia, quod meritò dolendum in re tanti momenti, cui etiam salus totius Mundi posthabenda foret, tanta est Doctorum inter se dissensio, operæ pretium videtur, ut priùs, quàm ulterius progrediamur, discutiatur hîc consideratione digna Quæstio.

SECTIO IV.

De Delectu sententiarum circa Obligationem Sigilli.

Resolvenda sunt hîc aliquàm multa dubia, & 1. quidem an ex duabus probabilibus semper tenenda sit ea, quæ est sigillo favorabilis. 2. quæ oriuntur de Confessione obligante ad sigillum; uti & 3. circa Materiam sigilli. 4. de indirecta violatione Sigilli.

§. I.

An ex duabus probabilibus semper tenenda sit favorabilis sigillo?

205. Est hæc Quæstio: Quænam ex duabus sententiis, quarum una affirmat, altera negat in hoc vel illo casu violari sigillum, sit in praxi tenenda & amplectenda, quando utraque ab Auctoribus traditur, & admittitur esse probabilis? Resp. in praxi omnino semper esse Affirmativæ inhærendum. Atque ita etiam sentit Dian. *in proœm. p. 5. tr. 11.* etsi in aliis materiis semper sit magnus benigniorum sententiarum patronus. Rationes meæ sunt seqq.

I. Quia qui contra alios negant, aliquid esse contra sigillum confessionis, fatentur tamen id communiter esse contra *Secretum medium*, vel saltem contra Secretum naturale; atqui Secretum medium non differt quoad obligationem à sigillo Confessionis, ut *sup. n. 183.* ostendi, ergo qui concedit aliquid esse contra illud, concedit reipsa esse etiam contra istud, & tantùm nomine tenus negat.

Sed & id, quod contra Secretum naturale agitur, etiam semper (excepto solo casu necessitatis illi præponderantis) est peccatum, nec in praxi licitum. Atque ita ejusmodi Auctoris per suam negativam non tollunt ullo modo peccatum (quod bene notandum) sed tantùm minuunt, volúntque illud habere tantùm malitiam Injustitiæ & Infidelitatis, non item Sacrilegii. Sed neque hoc præstant. Nam

II. In omnibus ferè casibus id, per quod aliqui contra alios negant violari sigillum, parit tamen, ut illi fatentur, vel periculum illud violandi, vel scandalum, ut homines nimirum, saltem simplices & rudes, putent per id violari sigillum, & irreverentiam fieri Sacramento, ipsíque adeo ab eodem absterreantur: ad quod tamen damnum apud simplices æquè atque apud omnes alios cavendum introducta est obligatio sigilli. Suarez apud Fag. *cit. lib. 6. cap. 4. n. 2.* atqui se exponere periculo violandi sigillum, est peccatum contra sigillum, uti & dare scandalum in materia Sigilli, juxta Suar. *l. c.* ergo peccatum illud habet non tantùm malitiam Injustitiæ & Infidelitatis, sed etiam Sacrilegii; neque jam supereſt ulla ratio, ob quam non meritò affirmativa in favorem Sigilli præferatur negativæ.

III. Causa Sigilli est causa pia & plus quàm ulla alia favorabilis, quia est in favorem pœnitentis, in bonum publicum totius Ecclesiæ, in honorem & reverentiam Sacramenti post mortalem lapsum summè necessarii, éstque semper saluti & bono etiam totius Mundi præferenda; ergo cùm quæritur, an hoc vel illud sit contra sigillum, & pro utraque parte stat ratio, sed tantùm probabilis, tunc in praxi debemus sequi affirmativam sigillo favorem, & nullatenus negativam eidem contrariam: sicut in conflictu probabilium sententiarum semper debemus sequi illam, quæ favet causæ piæ, doti, matrimonio, libertati, similíque causæ favorabili. Sanch. *l. 3. Matr. Disp. 16. n. 4.* Tamb. *lib. 1. Decal. cap. 3. §. 4. n. 4.* ex com. Neque vim hujus argumenti declinat satis Dicast. *cit. Disp. 12. n. 57.* ubi: Ego, inquit, amo favere sigillo, sed cum sufficienti fundamento. Nam hoc ipso, quòd sententia aliqua stans pro sigillo ejúsque obligatione habeatur ab idoneis Auctoribus pro probabili, deesse ei non potest sufficiens fundamentum.

IV. Quando utraque pars contradictionis est quidem secundùm se probabilis; nihilominus tamen eam, quæ cedit in damnum alicujus tertii, non possumus in praxi sine illius præscitu & consensu licitè sequi: sic cùm probabile est, equum v. g. & esse & non esse meum, non possum alicui licitè vendere, nisi ille conscius hujus rei consentiat. Tamb. *lib. 1. Decal. cap. 3. §. 3. n. 23.* atqui aliquid esse, vel non esse contra sigillum interest plurimùm pœnitentis; quia istud in multis casibus est, & illud in nullo est sine ipsius licentia revelabile; ergo cùm utrumque est probabile, non possumus licitè sine pœnitentis licentia sequi negativam, & habere id pro revelabili; sed renemur in praxi sequi affirmativam, & habere pro non revelabili.

206. V. Etsi in dubio, non tantùm negativo, sed etiam positivo de aliis obligationi-

tionibus rectè possit & debeat fieri resolutio pro eo, qui est in possessione libertatis; in dubio tamen, an aliquis v. g. confessarius sit, vel non sit in hoc aut illo casu obligatus sigillo, resolutio debet semper fieri in favorem Sacramenti & Sigilli. Reginald. *lib.3. cap.5.* ubi cùm dixisset, audita in confessione posse revelari ex licentia pœnitentis; uti & si etiam extra confessionem sint aliunde cognita, addit *n.68.* ex Graffio, & n *extra prædictos casus*, inquit, *debet in dubio Confessarius semper inclinare ad servandum secretum sigilli, ut evitet scandalum*; testaturque etiam Tamb. *de conf. lib.5. cap.3. n.20.* possessionem libertatis ad loquendum, quam habet. v.g. Confessarius, vinci in dubio ab obligatione sigilli, ne Sacramentum tam necessarium reddatur odiosum, fideles ab eo absterreantur, vel ab ejus usu impediantur. Sed & Tan. *cit. q.9. n.137.* *In re dubia*, inquit, *semper judicandum est in favorem confessionis & pœnitentis*; idémque etiam docet. Fag. *Præc.2. lib.6. cap.5. n.16.* Bonac. *tom.1. Disp.5. q.6. sect.5. p.2. n.4.* Dicast. *l.c. n.61. & alii.* Atque ex his Fagund. *l.c.* expresè & in specie loquitur de dubio positivo. Neque cæterorum videtur esse mens alia, cùm loquantur de dubio generaliter. Quidquid autem de hoc sit, etiam à dubio negativo licet ad positivum sic argumentari.

VI. Favor sigilli in dubio negativo, in quo nulla alia probabili ratione adjuvatur, est tantus, ut vincat possessionem, & probabilitatem à possessione desumptam, cæteroqui semper ab omnibus maximi æstimatam. Tamb. *l.c.* ergo etiam in dubio positivo, ubi insuper probabilem rationem habet pro se stantem, debet vincere oppositam probabilitatem quamcunque. Inæqualia enim manent talia, si iis addantur æqualia; atqui in dubio negativo pars pro sigillo est major & fortior, quàm pars contra sigillum; ergo cùm in dubio positivo accedit utrique ratio aliqua, sed tantùm probabilis, pars pro sigillo cum sua ratione manet adhuc major & fortior, quàm pars contra sigillum cum sua, éstque adeo adhuc in praxi non ista, sed illa tenenda. Neque juvat, etiamsi pars sigillo ejúsque obligationi contraria quandoque videatur niti ratione probabiliore, quam obligatio sigilli; quia summa ratio est, quæ pro Religione facit; & favor sigilli superat ipsam possessionem alterius sibi oppositam, ergo cùm possessio superet omnem probabilitatem sibi contrariam, etiam majorem; superat quoque eandem favor sigilli, juxta vulgatum: *si vinco vincentem te, vinco & ego te*: Quòd si dicas, non ita esse favendum sigillo, ut aliis fiat injuria aliqua, aut iniquè imponatur obligatio: Verum dicis; sed nego iniquè agi cum illo, qui in dubio censetur potiùs esse, quàm non esse obligatus sigillo, ut constat ex dictis & citt. DD.

207. Pro confirmatione addo, omne illud obligatione sigilli prohiberi, quod confessionem redderet gravem & odiosam fidelibus. Lug. *cit. Disp.23. n.97.* atqui sententia aliqua, quæ in dato quodam casu obligationem sigilli probabiliter negat, in quo alia probabiliter eandem obligationem affirmat, reddit planè confessionem odiosam & gravem, impediendo scilicet à faciliore saltem ejus usu, ut patebit ex dicendis §.11. ergo &c.

Unde

Unde rectè Gobat dixit, se ejusmodi sententiis in suo Clypeo Clementium Judicum, & sub illo nullum angulum permittere, ut habetur *p. 2. Clypei Decad. 2. Docum. 17. n. 230. edit. Constant. 1669.* prætermissâ in Quinario ob causas ibi assignatas. Nescio autem quo consilio idem Author, cùm in Exper. Theol. *tr. 7. n. 852.* scripsisset juxta aliquos solùm confessarium obligari sigillo propriè dicto; cæteros autem quocunque tandem modo notitiam confessionis acquirant, secreto tantùm naturali: quod quidem alii *asserunt esse prorsus in omni casu inviolabile sub reatu sacrilegii: at verò Vasq. Hurt. & alii apud Dian. p. 5. tr. 11. Res. 11. censent posse revelari ab iis ad gravissimum malum avertendum*, deinde ipse interposito suo judicio dixerit: *plurimùm referre ad praxin, utrâ sis opinione imbutus*; & tandem his verbis subscripserit: *non possum negare probabilitatem alterutri sententiæ; seu non obliganti in extrema necessitate præsertim publica, seu obliganti in illa.* Vide eundem etiam *n. 888.*

Certè in contrarium est imprimis, quia Auctores à Dian. *l. c.* relati loquuntur tantùm de iis, quibus confessarius ex licentia pœnitentis revelat confessionem; non autem ita universaliter de omnibus aliis, sicut Gobat. Deinde si probabile est, & quidem etiam *practicè*, ut Gobat *l. c.* agnoscit, quòd inter alios illi quoque non teneantur sigillo, sed præcisè tantùm secreto naturali, eóque ex justa causa revelabili, quibus confessarius sine licentia pœnitentis sacrilegè ejus peccatum confessum revelat; ergo hoc ipso jam possunt in foro externo licitè ut testes contra sigillifragum Confessarium à Judice examinari, & licitè contra eundem testari absque omni alia licentia pœnitentis; cùm utique justissima causa sit aperiendi secretum merè naturale, quando ad puniendum crimen toti Ecclesiæ pernicioſissimum, avertendúmque damnum, ipsâ Mundi totius ruinâ gravius, est ita necessarium. Hæc autem sequela jam ostendit, illum frustra in Accusat. Can. *cap. 42. à n. 199.* tam operosè conatum esse demonstrare, nec Judicem, nec testes posse id, quod in sequela dixi, sine licentia pœnitentis agere, ex hoc solo & unico fundamento, quòd & Judex & testes alioquin agerent contra sigillum. Ipse enim, ut vidimus, fatetur, in praxi etiam esse probabile, illos non sigillo, sed tantùm secreto merè naturali, eóque revelabili obligari. Præterea autem quis non videt futurum, ut pœnitentes valdè absterreantur à Sacramento Pœnitentiæ, vel multùm in ejus usu impediantur, si interpres, internuntius, vel illi, quibus sacrilegè revelatur confessio, vel qui eam casu aut hequiter audiunt &c. non sigillo, sed tantùm secreto obligentur merè naturali, quod in multis casibus, etiam cum gravissimo pœnitentis damno, aperiri potest; ergo id hoc ipso est, & esse debet sub obligatione sigilli prohibitum, ut paulò antè ex Lug. argumentati sumus.

208. His ita constitutis ostendam nunc porrò, quem usum in praxi habere possint fundamenta huc usque declarata; & ordine illis correspondente subjungam aliquot particularium casuum Resolutiones, allegato pro & contra uno alteróve Authore, apud quem alii videri possunt. Semper autem in omnibus constanter inhærebo illis sententiis, quæ

& à DD. censentur probabiles, & insuper etiam favent sigillo ejúsque obligationi; quidquid jam sit de contrariis earúmque probabilitate, quam si quis dicere vellet, non esse practicè practicam, sed tantùm speculativam in sensu, quo Laym. *l.1. tr.1. cap.5. n.2.* loquitur, ei non magnopere reluctandum esse censerem. Idque apertè tradit Diana *in cit. proœm. p.5. tr. 11.*

§. II.

Resolutiones de Confessione ad Sigillum obligante.

209. De hac diximus *sup. n.185.* omnem illam peccati manifestationem & solam obligare sub sigillo, quam quis facit cum aliquo animo se in foro interno accusandi, vel alterius directioni se subjiciendi aliquo saltem modo in ordine ad absolutionem; ita ut cum Fag. *Præc. 2. lib. 6. cap. 6. n.16.* rectè pro *Maxima* statuatur, quòd obligatio sigilli ob suam favorabilitatem non solùm ad ipsam confessionem (strictè sumptam) extendatur, sed etiam ad omnia ea, quæ ordinantur immediatè ad illam, nimirum tanquam instrumenta & media necessaria, vel saltem utilia, súntque propterea etiam Confessio inchoata & inchoativè. Manifestatio ergo peccati cum prædicto animo facta verè obligat sub sigillo, nec potest sine licentia pœnitentis in ullo excogitabili casu revelari.

210. I. Si Adam confessus est sacrilegè, vel sine debito dolore, aut proposito se emendandi, ignoscendi inimico, restituendi rem alienam, vitandi occasionem proximam, malum suum statum v.g. concubinatum deserendi &c. Est communis *ex cap. Quod quidam 5. de pœnit. & remiss.* Tan. *tom. 4. Disp. 6. q. 9. n.138.* Lug. *Disp. 23. n.117.* etiamsi ejusmodi pœnitens sciat, se propterea ante hac ab isto vel alio confessario non fuisse absolutum, & neque tum magnam spem habeat obtinendi absolutionem. Ratio, quia nihilominus potest adhuc manifestare sua peccata cum animo se de iis accusandi, vel se directioni confessarii subjiciendi. Est contra Coninch. *Disp. 9. n.7.* quamvis *n.8. v. secus.* videatur non multùm repugnare.

211. II. Si Barnabas veniens ad confessionale dicat, se ob gravem animi afflictionem non esse satìs dispositum, nec cupere absolvi; velle tamen miseriam sui statûs & peccata explicare, ut confessarius possit ipsi ad bonum suum spirituale vel temporale præbere aliquod consilium, solatium vel auxilium. Ratio, quia hæc peccatorum manifestatio est saltem dispositivè, reductivè, & inchoativè confessio. Fag. *l.c. cap.4. n.24.* cum Syl. Videtur enim pœnitens eam facere, ut ab afflictione liberetur, atque ita disponatur ad absolutionem postea aliquando recipiendam. Contrarii Doctores loquuntur tantùm de illo, qui circa aliquod suum peccatum petit consilium prorsus impertinenter ad confessionem vel absolutionem apud Palao *de pœnit. Disp. un. p.19. §. 2. n 2.*

212. III. Si Cosmas volens confiteri per interpretem, sive Clericum sive Laicum, manifestet sua peccata illi, etiam in absentia Confessarii; sicut fieri posse dixi *sup. n.99.* Interpres autem deinde non exponat Confessario. Ratio, quia

manifestatio peccatorum facta interpreti etiam Laico est inchoata confessio. Lug. *l.c.n.*21. ex communi, contra Cajet. & Sotum. Idem est si Internuntius peccata, quæ quis per illum confiteri vult, non referat ad confessarium. Unde si quis ex errore putet, se posse per alium confiteri, & absens absolvi, atque propterea aliquod peccatum manifestet, v. g. suo filio, ut iste ejus nomine tanquam Internuntius, id proximè confiteatur, tunc filius obligabitur sigillo; uti & confessarius, cui id filius confitebitur. Neque aliter sentiendum esse puto, si ego, quia non possum confiteri nisi Sacerdoti Italo linguâ latinâ, quam non bene calleo, interrogem aliquem alium, quomodo hoc vel illud meum peccatum latinè proferre debeam: modò non expresè velim mea peccata tali instructori tanquam amico committere solùm sub secreto naturali. Ratio, quia etiam iste me adjuvat, ut possim confessario loqui ab eóque intelligi, ergo est quasi interpres meus. Neque refert, quòd ipse deinde non immediatè loquatur confessario, ut dicam *n.*214. Negat tamen Coninch. *cit. Disp.*9. *n.*47.

213. Eodem modo est quasi interpres meus, cui dico me velle confiteri; & propterea illum consulo, an aut quomodo hoc vel illud tenear confiteri; sive jam consulam illum ipsum, cui volo postea confiteri; sive quemvis alium Clericum, vel Laicum. Fagund. *l.c. cap.*6.*n.*5. *& n.*23. Dian. *p.*5. *tr.*11. *Res.*44. cum aliis contra Suar. Henriq. & alios apud Fag. *n.*22. qui tamen apud eundem *n.*24. consentiente Dicast. *cit. Disp.*12. *n.*55. concedunt, illum ex ejusmodi confiliariis obstringi sigillo, cui etiam velim deinde confiteri; quia putant apud hunc tantùm, & non apud alios manifestationem peccati esse confessionem inchoatam. Sed rectius Fagund. ait, apud alios æquè ac apud istum eam fieri à pœnitente in ordine ad absolutionem. Unde juxta dicta *sup. n.*185. est respectu omnium Confessio saltem inchoata.

214. IV. Si David ob defectum memoriæ, vel aliam causam non possit commodè confiteri, nisi ex scripto; sed quia dexteram vel dextræ usum amisit, dicet sua peccata alicui ad calamum; tenetur quoque ejusmodi scriba ad sigillum, quia manifestantur ipsi peccata in ordine ad confessionem, sicut interpreti; cùm David, ut ponitur, non possit nisi per intermediam ipsius operam bene confiteri. Præpos. *de Pœnit. q.*11. *dub.*4. *n.*34. Neque refert, quòd scriba ejúsque opera esse medium videatur tantùm remotum. Nam est nihil minus ordinatum ad confessionem. Et certè etiam studiosus v.g. per quem germanus sua peccata indicat latinè Italo, & per hunc italicè Gallo, ac denique per istum gallicè confessario Hispano, quem solum habere potest, obligatur unacum aliis sigillo, etsi mediatè tantùm & remotè ad confessionem istam cooperetur.

215. Ipsa quoque scripta scheda Confessionis obligat lectores non tantùm sub Secreto naturali gravissimè, ut concedunt omnes *sup. lib.*1. *p.*3. *n.*439. sed etiam sub Sigillo propriè dicto. Fag. *l.c. cap.*5. *n.*16. Dian. *p.*3. *tr.*4. *Res.*112. *& p.*5. *tr.*11. *Res.*27. Dicast. *l.c. n.*58. *& seq.* cum multis aliis contra Palao *cit. p.*19. §.4. *n.*11. Laym. *cit. cap.*14. *n.*19. *& mul-*

tos alios. Ratio; Tum quia talis scriptura non tantùm continet materiam confessionis seu peccata, ut vult Lugo; sed etiam est eorum manifestatio, & quidem juxta intentionem pœnitentis facta in ordine ad sui accusationem in foro interno, & absolutionem; ergo est confessio inchoata; vel, si sacerdoti jam exhibita & lecta sit, etiam perfecta & absoluta, ut fatetur Laym. Tum quia fatetur Lugo *cit. Disp.* 23. *n.* 47. scripturam, si per eam liceret absenti confiteri, fore confessionem propriè dictam & sigilliferam; atqui licitum est ex certis causis peccata in scripto mittere absenti confessario, vel præsenti tradere legenda, modò pœnitens deinde coram exprimat, quòd se de peccatis in scripto contentis & lectis accuset, ut dixi *sup. cit. p.* 3. *n.* 83. ergo ejusmodi scriptum est vera confessio saltem inchoata & incompleta; completa autem, cùm id pœnitens vel confessarius actu legit, ut Lug. *n.* 48. concedit de muto per scripturam confitente. Neque refert, quòd scriptura non sit aliquid transiens, nec fiat coram confessario, ut urget Palao. Nam etiam manifestatio peccati facta interpreti vel internuntio non est transitoria, sed manet in utriusque memoria, nec fieri debet, aut fit coram sacerdote, & tamen rectè habetur pro confessione ad sigillum obligante. Tum quia juxta Lug. *n.* 49. scriptura, per quam pœnitens à superiore petit facultatem absolvendi à casu reservato, obligat sub sigillo legentes; ergo etiam scriptura, quam aliquis facit, ut per eam ipsam sua peccata manifestare possit confessario in ordine ad absolutionem.

216. V. Si Fabius confiteatur alicui sacerdoti, quem bona fide credit habere potestatem absolvendi, cùm non habeat. Est communis. Item si illi, quem etiam scit carere Ordine vel potestate, confiteatur, eo tamen animo, ut per illum post obtentam potestatem Ordinis vel Jurisdictionis absolvatur. Fag. *l.* 6. *cap.* 6. *n.* 24. Lug. *l. c. n.* 37. *& alii.* Imò etsi solùm dicat alicui sacerdoti, se velle illi confiteri, simúlque roget, ut propter suum peccatum reservatum petat priùs à superiore facultatem absolvendi. Lug. *l. c. n.* 34. uti & si ipse pœnitens adeat superiorem, etiam eum, qui, ut fieri potest, nondum est sacerdos, ab eóque petat licentiam, ut per alium à reservatis possit absolvi. Lug. *n.* 36. *cum aliis* contra Coninch. *l. c. n.* 44. *& alios.* Ratio, quia in omnibus istis casibus manifestatio peccati fit aliquo modo à pœnitente cum animo se accusandi, & in ordine ad absolutionem, adeoque est vera, vel saltem inchoata confessio Sacramentalis genericè sumpta, & *sup. n.* 185. descripta.

217. VI. Si Guido confiteatur bona fide Clero vel Laico, qui malitiosè fingit se esse legitima potestate præditum, cùm non sit. Est communis apud Fag. *l. c. n.* 9. Dian. *p.* 5. *tr.* 11. *Res.* 15. Ratio est eadem, quam paulò antè dedi. Quodsi Guido sciat aliquem esse Laicum, vel Clericum nondum esse sacerdotem; sed tamen per errorem invincibilem putet illum habere legitimam potestatem absolvendi, & propterea ipsi confiteatur sive jam in casu necessitatis sive extra, negat hanc confessionem obligare ad sigillum Laym. *l. c. n.* 19. *v. sexto.* Tan. *tom.* 4. *Disp.* 6. *q.* 9. *n.* 139. Coninch. *l. c. n.* 6. Lugo *l. c. n.* 42. Suar. Vasq. & multi alii. Affir-

mat Fag. *cit. cap. 6. n. 5.* cum Nav. & aliis, quibus apud Dicast. mox citandum consentit Præpos. & Hurtadus, quia videtur esse par ratio utriusque hujus casûs. Nam in utroque confessio est invalida ex defectu Ministri; in utroque tamen pœnitens facit manifestationem suorum peccatorum in ordine ad absolutionem, putátque valere, etsi in priore ex errore facti, in posteriore ex errore Juris.

Affert quidem Card. Lug. aliquam disparitatem, quòd in priore casu pœnitens apprehendat & intendat absolutionem à legitima potestate tam Ordinis, quam Jurisdictionis dependentem, adeoque veram & à Christo institutam; in posteriore autem tantùm dependentem à sola potestate Jurisdictionis, adeoque tantùm fictitiam. Idque speculativè loquendo approbat etiam Dicast. *l. c. n.* 30. Sed hæc disparitas non videtur hîc multùm juvare; cùm sufficiat ad sigillum, si manifestatio peccati fiat cum animo se in foro interno accusandi, se directioni alterius subjiciendi &c. neque necesse est, velle, saltem explicitè, absolutionem, ut *sup. n.* 185. dictum ex ipso Lug. Adde, quòd possit quoque vera à Christo instituta absolutio intendi abstrahendo, an à Sacerdote, vel Laico debeat conferri. Unde & ipse Dicast. tandem: in praxi, inquit, consultius est, sigilli secretum hîc agnoscere & servare. Confirmari hæc possunt ex dictis *sup. n.* 212. *& seq.*

218. VII. Si Haimo instante prælio, naufragio &c. vel in vicinia aliorum, sive ad confessionale adstantium, sive ad ægrum v. g. adjacentium, non possit confessario sua peccata manifestare, ut non etiam alii audiant; obligat hæc confessio ad sigillum non tantùm confessarium, sed etiam omnes alios auditores, ita ut neque inter se, neque cum aliis de ejus materia loqui possint. Fag. *cit. lib. 6. cap. 5. n.* 1. Coninch. *Disp. 9. n.* 35. Palao *cit. p.* 19. §. 4. *n.* 4. Laym. *l. c. n.* 17. *v. Tertio.* contra Sotum & alios.

Quodsi Haimo sponte sua ad majorem v. g. sui confusionem vel ob aliam causam publicè, vel ita alta voce confiteatur, ut ab aliis audiatur, tunc juxta Coninch. *n.* 46. & Palao *n.* 10. solus Confessarius, non item alii audientes obligantur ad sigillum, quia Confessionem hanc respectu illius tantùm & non aliorum ajunt esse Sacramentalem. Sed cùm realiter sit respectu omnium una tantùm confessio, eáque à parte rei verè Sacramentalis, rectiùs dicitur, pœnitentem ipso facto dare licentiam, vi cujus sicut audientes, ita & ipse quoque confessarius sit in tantum liber ab obligatione sigilli, in quantum pœnitens vult. Neque enim est ratio, ob quam confessio seu locutio pœnitentis dicatur respectu aliorum esse publica, & respectu solius Confessarii, qui eandem æquè audit, sit occulta & secreta. Lugo *n.* 39.

219. Econtra confessio sub sigillo obligans non est. I. cùm quis absque omni animo confitendi dicit alteri, se hoc vel illud suum arcanum ei committere sub sigillo confessionis; etiamsi ita dicat alicui sacerdoti, in confessionali, flexis genibus, facta cruce, & dicto confiteor, instar aliorum pœnitentium. Fagund. *lib. 6. cap. 5. n.* 3. Laym. *l. 5. tr. 6. n.* 2. *v. ex his*, quia hæc omnia, cùm non fiant animo se accusandi, nec in ordine ad absolutionem, non sunt confessio, ergo nec pariunt

riunt obligationem sigilli. Neque alter, etiamsi promiserit se velle esse obligatum, sicut sigillo, peccat revelando contra sigillum, Dian. *p.* 5. *tr.* 11. *Res.* 54. Dicast. *l. c. n.* 31. *cum aliis*; nisi fortè ex conscientia erronea & affectivè; quia neque hæc promissio aut volitio est confessio, & sigillum aliunde non potest oriri.

220. Nec II. cùm quis unum vel plura peccata sua alicui etiam sacerdoti manifestat consilii vel auxilii petendi causâ, non tamen ad pacandam conscientiam, ut *sup. n.* 211. sed præcisè tantùm ad infamiam, pœnam, alterius iram, aliudve simile malum evadendum. Palao *cit. p.* 19. §. 2. *n.* 2. Vel cùm quis in confessionali unum vel plura peccata dicit, sed tantùm cum animo illudendi confessario, vel ei damnum aliquod v. g. per furtum inferendi, vel eum ad patrandum aliquod facinus, ejúsque societatem adducendi. Fag. *cit. lib.* 6. *cap.* 4. *n.* 18. Dicast. *l. c. n.* 42. & 43. Vel cùm occultus peccator v. g. hæreticus, quia jam etiam, ne prodatur, cum aliis communicare vult, accedit ad confessionale, tantùm ut simulet se confiteri; neque de ullo peccato se accuset, sed tantùm schedam confessionis petat. Lugo *Disp.* 23. *n.* 117. Laym. *cit. cap.* 14. *n.* 8. *v. Moneo*, ubi rectè dicit, confessarium tali simulatori non debere, nec posse dare schedam Confessionis, ne malæ ejus simulationi cooperetur; de quo plura infrà *n.* 235. *v. Quod si & sup. l.* 1. *p.* 3. *n.* 22.

221. Nec III. cùm confitentur suis Prædicantibus illi ex Acatholicis, qui non credunt Pœnitentiam esse Sacramentum, & putant in ea non remitti, sed tantùm tegi peccata; neque Præcones posse remittere peccata, sed tantùm denuntiare eorum remissionem. Nam etsi isti sua peccata etiam in specie enarrarent coram prædicantibus, tamen id non facerent cum animo se coram illis accusandi, sed tantùm coram DEO; multò minus cum animo absolutionem peccatorum obtinendi ab illis, cùm etiam ab ipso DEO non hanc sed tantùm tegimen aliquod & pallium sibi dari posse existiment. Aliud sentit Gobat *tr.* 7. *n.* 785. & 853. sed ex hypothesi, quæ principiis fidei in incude Acatholicorum fabricatæ non correspondet. Ejusmodi ergo confessariorum operâ nemo hominum, sed diabolus, quæ Germanorum phrasis esse solet, utatur.

§. III.

Resolutiones circa Materiam Sigilli.

Hanc jam *sup. n.* 191. ita explicavimus, ut facile sit inde multos casus resolvere. Aliquos tamen hîc superaddam exempli causa. Itaque

222. Contra sigillum ejúsque obligationem ratione materiæ peccat, I. Quicunque peccatum mortale, etiam in genere tantùm, vel veniale in specie dicit sibi hanc vel illam determinatam personam confessam esse. *sup. l. c.* non tantùm, si ipsi esset ex sola confessione notum, de quo non est dubium teste Palao *cit. p.* 19. §. 3. *n.* 6. sed etiam, cùm id esset ipsi ut publicum & notorium per famam, sententiam Judicis &c. vel aliunde extra confessionem notum. Nam dicere, se tale peccatum ex confessione scire, est propriè revelare confessionem, redditque

eam odiosam, ut dixi *sup. n.* 193. & docet Fag. *cit. lib.* 6. *cap.* 5. *n.* 7. cum communi: præterquam quòd notitiam peccati faciat communiter etiam multò certiorem. Unde de notorio fure, latrone, adultero &c. non licet dicere: *confessus est mihi sua furta, latrocinia* etiam addendo, *cum magno dolore, fletu*, &c. Palao *l. c.* Fag. *l. c. cap.* 4. *n.* 6. ubi contrariam sententiam censet esse falsam & improbabilem. Tribuitur hæc Medinæ; sed Fag. *n.* 7. putat eum ex aliorum potiùs mente, quàm suâ ita scripsisse.

Per hoc tamen non est prohibitum, quo minus illi possint de peccato in confessione audito licitè inter se & cum aliis loqui, qui id etiam aliunde ante vel post confessionem cognoverunt. S. Thomas & cum eo omnes ad unum teste Nav. apud Reginald. *l.* 3. *n.* 63. Adeoque potest aliquis famulum vel alium propter furtum. v. g. domo expellere, aut civiliter apud Judicem accusare, si id ex confessione, & insuper etiam aliunde, sive ante, sive post, cognovit. Laym. *cit. cap.* 14. *n.* 3. Sed observatis his cautelis. 1. ut ad evitandum scandalum indicet modum, quo delictum illud extra confessionem cognovit. 2. ne ulla ratione significet, se id etiam ex confessione scire Reginald. *l. c. & n.* 64. 3. ut ne quidem notitiâ confessionis ullatenus utatur; adeoque nihil aliud quoad substantiam, modum, locum, aliásque circumstantias, neque quidquam certius dicat, quàm præcisè sicut extra confessionem cognovit. Coninch. *Disp.* 9. *n.* 9. Dicast. *cit. Disp.* 12. *n.* 49. 4. ut in primo statim accessu ad alium confessarium dirigat pœnitentem, si ejus delictum jam ante confessionem scit, & propterea aliquid contra illum extra eam movere statuit. Laym. *l. c.*

223. II. Quodsi quis de aliquo notorio v. g. latrone dicat tantùm in genere; *Confessus est mihi animo valde contrito sua peccata*, existimat Palao *cit. n.* 6. Laym. *cit. cap.* 14. *n.* 21. *& alii* id non esse contra sigillum, cùm cedat in laudem pœnitentis, nec ullum ejus peccatum in specie, nec mortale in genere reveletur. Et ut Laym. *l. c.* ait ex Coninch. *Disp.* 9. *n.* 53. per prædicta verba significatur quidem confessio peccatorum; nullo modo tamen per ea significatur, quòd peccata illa fuerint latrocinia, sed hoc est audientibus jam aliunde notum. Verùm hæc opinio non caret difficultate, eámque rejicit Dian. *p.* 5. *tr.* 11. *Res.* 42. *v. Notandum.* Nam memoratis verbis etsi non per se, tamen in istis saltem circumstantiis verè significantur latrocinia. Deinde tali suo dicto Confessarius revelat indirectè publica pœnitentis peccata; quod juxta hos ipsos Auctores & omnes alios est contra sigillum. Probatur autem id ex dictis *sup. n.* 192. Nam quilibet potest prudenter & sine temeritate sic concludere: Cajus Latro, vi dicti à confessario, est bene confessus sua peccata; atqui Caji peccata sunt etiam latrocinia, uti est notorium, ergo, vi dicti à Confessario, Cajus est confessus etiam latrocinia. Idem esset, si confessarius de occulto peccatore ita loqueretur alicui, cui jam antè aliunde est notum ejus peccatum.

Meo itaque Judicio opus est hîc aliqua distinctione. Nam si constat reum à tempore commissi notorii delicti esse tunc

tunc prima vice confessum, violabitur omnino indirectè sigillum per ejusmodi dictum; non item, si non constet. Ratio disparitatis est, quia ex illo dicto rectè infertur confessio ipsius notorii delicti in priore casu, ut vidimus; non item in posteriore: in quo, quia notorium delictum potuit jam antè in alia confessione fuisse ritè expiatum, non potest ulla ratione prudenter inferri; quod inter peccata, de quibus in genere dicitur reus esse hîc & nunc confessus, illud ipsum fuerit etiam repetitum. Reginald. *l.3. n.44.* Et quia de reis, qui supplicio afficiuntur, communiter non constat, quòd post commissa sua delicta, tunc notoria, nullam adhuc aliam confessionem antea fecerint, ideo juxta communissimam sententiam Confessarii sine omni scrupulo liberè & licitè dicere possunt, reum esse bene confessum sua peccata. Fag. *cit. lib.6. cap. 5. n. 6. & n. 17.* Optimum autem est, ut à publicis peccatoribus petat confessarius licentiam dicendi de eorum notoriis peccatis, quæ ad ipsorum honorem & aliorum ædificationem spectant. Reginald. *l. c.*

224. III. Qui dicit v.g. *Cajus est mihi confessus*; *Cajum absolvi*, aut aliud æquivalens ordinariè (de quo *infr. n.* 241.) non frangit sigillum; quia etiam illi possunt dici confiteri juxta dicta *sup. n.*185. qui tantùm dicunt, se ab ultima confessione non esse sibi conscios peccati mortalis, voluisse tamen se sistere judicio Confessarii, ut admittantur ad Sacram Communionem. Item qui manifestant Confessario aliqua cum animo se de iis accusandi, & in ordine ad absolutionem; sed tantùm talia, in quibus confessarius deinde agnoscit, eos nihil deliquisse. Tamb. *de conf. l.5. c.3. n.10.* ut sæpe fit, & fieri potest à parvulis, simplicibus, frequenter confiteri solitis, vel perfectioni deditis, quorum aliqui apud Nicol. Lancicium *tom.1. opusc.3. n.32.* per quinquennium, alii per triginta annos, aliqui totâ suâ vitâ nunquam ullum veniale cum plena deliberatione commisisse perhibentur. Sic etiam rectè dicere potest Judex, se absolvisse illum, quem in facto, de quo accusatus est, pronuntiavit nihil deliquisse. Quamvis autem hujusmodi confessio & absolutio multùm differat ab ea, quæ est constitutiva Sacramenti Pœnitentiæ, est tamen nihilominus adhuc Judicialis, quia fit coram Judice & à Judice in tribunali sedente.

Quodsi quis addat & dicat: *Cajus est mihi confessus sua peccata*; vel *confessus est venialia*; communissima & certa sententia habet, sigillum etiam non lædi, ut ait Fag. *cit. lib.6. cap.5. n.18.* Ratio dari solet à DD. hæc, quia hoc ipso, quòd aliquis confiteatur, supponitur confiteri peccata saltem venialia, ergo sicut salvo sigillo aliquis dici potest esse confessus, ita etiam dici potest *esse confessus peccata, esse confessus venialia.* Lug. *l. c. n.*50. Dicast. *l.c. n.*50. Reginald. *l.3. n.*43. Addit iste *ibid.* etiam hanc rationem, quia omnibus notorium est, quòd non sit homo, qui non peccet 3. *Reg.* 8. & 1. *Joan.*1. quódque nemo confiteri debeat, nisi peccata; ergo de confesso dicere, *illum esse confessum peccata*, vel *esse confessum venialia*, nec illum infamat, nec reddit confessionem odiosam, ergo non est contra sigillum.

Sed

Sed hæ rationes non satisfaciunt. Nam confiteri aut absolvi, ut paulò antè dixi, non necessariò, nec semper supponit aliquem confiteri peccata, ab iisque absolvi. Deinde etsi sit notorium, aliquem peccâsse mortaliter, Confessarius tamen non potest dicere, id eum sibi esse confessum. *sup. n.* 222. *& seq.* ergo etiam cùm est notorium aliquem peccâsse, vel peccâsse venialiter, non potest confessarius dicere, id eum sibi esse confessum. Esto enim, quòd id non infamet pœnitentẽ, & aliis omnibus constet illum confiteri peccata; tamen dicere, se hoc ipsum scire de eo ex ejus confessione, est revelare confessionem, eámque potest odiosam reddere. Alia argumenta affert Fag. *l.c.* & propterea censet sententiam, quæ ait prædictis modis loquendi sigillum frangi, non esse improbabilem, sed piam & defendi posse.

Ego hîc distinguo; & de pœnitentibus, de quibus notorium omnibus est, quòd soleant peccare venialiter, censeo non fore contra sigillum, si confessarius dicat esse confessos peccata, vel esse confessos venialia. Ratio autem est hæc sola, quòd tales pœnitentes ipso facto, cùm palàm confitentur, dent ut cuivis, sic etiam confessariis licentiam ita loquendi: de aliis autem pœnitentibus suprà indicatis ita loqui, si quandoque confiteantur verum peccatum, erit omnino contra sigillum. Nam etsi communiter urgere soleant Confessarii, ut etiam istiusmodi iterùm accusent de aliquo peccato jam antè semel confesso, & ritè expiato, ut Sacramentum ad conferendam gratiam perfici possit; tamen ad id nemo tenetur, & ab aliquibus etiam nequit obtineri. Quidquid autem de his sit, consultum omnino est, plus non dicere de aliquo, quàm quòd *confessus sit*; non addendo, *peccata*, aut *venialia*; cùm nulla sit, nec esse possit hujusce modi additionis necessitas; & universim per omnes istos loquendi modos sæpe indirectè frangi possit sigillum, ut dicam *infrà cit. n.* 241.

225. IV. Qui dicit: *Titius in confitendis minutissimis suis peccatis mihi molestus est*, non frangit sigillum juxta communem apud Dian. *p.* 5. *tr.* 11. *Res.* 50. & teste Fag. *cit. cap.* 5. *n.* 17. concedunt omnes. Sed frangi sigillum affirmat Palao *cit. p.* 19. §. 3. *n.* 9. uti & Granado apud Dian. idque non immeritò. Nam præter paulò antè dicta sunt etiam hæ rationes. Tum quia parva & magna venialia sunt etiam aliquo modo species venialium; atqui venialia in specie revelare est contra sigillum *sup. n.* 191. ergo sicut dicere, hunc vel illum esse confessum venialia gravia; ita & dicere, illum esse confessum parva & minuta, est contra sigillum; cùm neutrum ex eo solo, quòd confiteatur, determinatè constet. Tum quia minutiæ venialium, Confessario molestæ, sunt circumstantia eorum, & quidem talis, quam pœnitens non libenter aliis extra confessionem manifestaret, indéque pateretur aliquam confusionem, ergo jam cadunt sub sigillum. *sup. cit. n.* 191. Et verò Dian. *l.c.* consulit confessariis, ut ab hujusmodi locutionibus abstineant; imò Coninch. *cit. Disp.* 9. *n.* 11. ait, eos malè & periculosè ita loqui, frangeréque sigillum indirectè; cui consentit Laym. *cit. cap.* 14. *n.* 6. *v. simile.* de quo infrà.

Ex

Ex dictis patet, quòd etiam contra sigillum sit dicere de aliquo frequenter confitente: *jam confessus est nova venialia*, contra Card. Lugo *cit. Disp. 23. n. 90.* Quæ ergo *sup. cit. n. 191.* tradita sunt de venialibus tanquam de materia sigilli, debent juxta hunc & præcedentem numerum intelligi.

226. Qui aliis dicit, se peccatum v.g. furti, homicidii &c. in confessione audivisse; personâ tamen pœnitentis non expressa, & in iis circumstantiis, ut moraliter nullum quoque sit periculum, quòd vi hujus dicti ullus ex audientibus sit unquam perventurus in notitiam illius, non frangit quidem sigillum; Fag. *cit. lib. 6. cap. 4. n. 1. & cap. 5. n. 11.* Reginald. *lib. 3. n. 45.* Laym. *cit. cap. 14. n. 10. v. octavo.* Palao *cit. p. 19. §. 3. n. 10.* contra Panormit. apud Fag. *cit. cap. 5. n. 12.* tamen sine fructu id dicere juxta Reginald. est peccatum veniale, utpote verbum otiosum; cum scandalo autem aliorum, putantium ita violari sigillum, est mortale. Rarò quoque abest periculum frangendi sigillum, nisi quis loquatur abstractissimè ab omnibus qualitatibus & circumstantiis personæ, loci, temporis &c. Si enim post confessiones annis aliquot auditas tandem dicas, primum tuum pœnitentem fuisse v.g. magnum; vel si una vice dicas, tali & tali die aliquem esse tibi confessum adulterium; alia vice dicas, eo die habuisse tantùm unum pœnitentem; & post aliquod tempus immemor priorum verborum iterum dicas, illo die fuisse tibi confessum Cajum; & quod facilè fieri potest, aliquis ex iis, quibus ita loqueris, viderit & adhuc meminerit, quis fuerit primus tuus pœnitens; vel meminerit, quæ diversis vicibus dixisti; planè ei jam revelâsti & peccatum & personam pœnitentis, sigillo sacrilegè violato. Imò potest hujusmodi periculum esse, etiam cùm abstractissimè dicis, tibi aliquem esse confessum v.g. homicidium: si nimirum ille, qui complex fuit; vel ille, cui pœnitens tanquam amico id antè aperuit, hoc ex te audiat, & sciat eum tibi esse confessum, & alios tuos pœnitentes nihil simile patrare. vide *Disp. 23. n. 63.* Tan. *tom. 4. Disp. 6. q. 9. n. 129.* Violat autem sigillum, seu contra illud peccat, qui se committit periculo violandi illud, nisi faciat ob causam magnæ utilitatis. Laym. *l. c.* imò necessitatis, cum magna cautela & apud viros doctos. Fag. *cit. n. 11.*

Omnes itaque DD. unanimiter docent, consultissimum esse, ut si de peccatis mentio incidat, nemo facile dicat, sibi hoc vel illud in confessione fuisse manifestatum; quia rarissimum est, ut necessitas aut utilitas aliqua, etiam cum petendum est ab alio aliquod v.g. consilium, id requirat; & quia vix abest periculum vel scandalum, maximè si quid tale dicatur coram multis; vel coram paucis quidem, sed tamen in eodem loco & urbe, ubi confessio fuit audita; vel post breve tempus ab ea audita. Fag. *cit. c. 4.* qui cum aliis *ibid.* Confessarios per viscera Misericordiæ Christi Domini rogat, ne faciles sint ad ita, etiam generatim tantùm, loquendum. Sed & Reginald. *l. c. n. 46.* ait, etsi speculativè posset aliquando esse licitum, ut aliquis ita genericè loquatur, in praxi tamen contrarium esse servandum. Maximè autem hîc attendere debent Parochi & alii

in suis concionibus, ne contra hanc doctrinam graviter impingant.

227. Qui ex confessionibus in aliquo v.g. pago, urbe, Monasterio &c. auditis dicit, in illa communitate committi multa adulteria, usuras, veneficia &c. certum est, quòd peccet contra Justitiam, infamando injuriosè communitatem, nisi ejusmodi delicta sint publica & notoria; vel nisi communitas sit talis & tam magna, ut prudenter omnes judicare possint, eam non carere ejusmodi zizaniis. Fag. *cit. lib. 6. cap. 4. n. 2.* Sæpè etiam peccat contra charitatem, hac ratione scandalizando audientes, maximè si sint simplices; peccat quoque contra ipsum confessionis sigillum. Suarez. Vasq. & alii contra Navarr. Henriq. & alios apud Fag. *l. c. cap. 4. n. 2.* & Dian. *p. 2. tr. 15. Res. 13.* quia magnum est periculum, ne iis, qui talia audiunt, ipsæ personæ pœnitentium innotescant, maximè si locus, aut cætus Regularium, vel Clericorum secularium non sit amplus & numerosus. Nam illi, quos ex tali numero constat esse solutioris vitæ, sinistræ famæ &c. redduntur valdè suspecti de ejusmodi peccatis, & sic est magnum periculum, ne omnino deprehendantur. Coninch. *cit. Disp. 9. n. 16.* Bonac. *tom. 1. Disp. 5. q. 6. sect. 5. p. 4. n. 3.* Palao *cit. p. 19. §. 3. n. 11.* Addit Dicast. *cit. Disp. 12. n. 64.* hoc ex eo quoque esse contra sigillum, quia confessionem planè reddit odiosam. Unde apparet, non satis cautos vel tutos esse; qui scribunt sive in libris sive in litteris, in hoc vel illo loco tot & tot confessiones sacrilegè factas fuisse correctas, tot & tot à concubinatu vel adulteriis abstractos, & similia. Nam etsi apud alios nullum sit; apud eos tamen, qui in eodem loco sunt vel fuerunt, magnum est periculum violandi sigilli.

228. Confessarius, vi sigilli, non potest revelare peccatum, quod quis nondum commisit, sed vult adhuc committere, v.g. cædem innocentis, proditionem Reipubl. &c. si quidem reus malam hanc voluntatem ei verè cum animo se de ea accusandi manifestet; sicut potest facere non minus, quàm alius de peccato jam commisso potest verè se accusare, etsi non velit ab eo desistere. Fag. *l. c. cap. 4. n. 23. & 26.* Tan. *tom. 4. Disp. 6. q. 9. n. 138.* cum S. Thoma. Laym. *cit. c. 14. n. 5.* Lug. Dicast. & alii communiter contra alios non paucos; quorum tamen sententiam Fag. *cit. n. 23.* & Tan. *l. c.* dicit esse erroneam. Ratio, quia peccatum futurum, etsi secundùm se non sit materia confessionis, est tamen objectum peccati confessi, nimirum voluntatis seu intentionis malæ, & quidem tale, ut ex illius cognitione cognoscatur etiam ea ipsa mala voluntas, quam reus antè habuit & adhuc habet, eámque nunc cum animo se accusandi manifestat, & confitetur; ergo confessarius, quàm parum potest peccatum confessum, tam parum potest tale ejus objectum, sive bonum sive malum sit, sine licentia pœnitentis revelare. *sup. n. 191.*

229. Quid ergo hîc agendum Confessario? Inprimis debet totis viribus eniti, ut pœnitentem permoveat ad desistendum à patrando peccato, & si complices habeat, ad eosdem ab eo deterrendos & impediendos; vel ut à pœnitente impetret, quam per se sub gravi

peccato

peccato tenetur tunc dare, licentiam utendi illâ notitiâ ad id per se, vel per alios impediendum. Si neutrum ab obstinato peccatore possit obtinere, tunc nec debet, nec potest eum absolvere, utpote in statu peccati mortalis constitutum. Deberet autem tunc confessarius monere eos, quorum interest, si sine periculo cognoscendi reum vel complices fieri posset. Verùm quia communiter magnum periculum hîc subest, ne reus aut complices innotescant; & ad id evitandum opus est maximâ cautelâ ac circumspectione, ut Coninch. *Disp. 9. n. 18.* Laym. *cit. cap. 14. n. 11.* Palao *l. c. n. 13.* & omnes alii agnoscunt, ideo communiter vi sigilli tenetur Confessarius post alia omnia frustra tentata tacere, & rem totam divinæ Providentiæ committere.

Neque propterea Respubl. vel ullus alius meritò potest conqueri; cùm idem prorsus incommodum subire & pati deberent, si Sacramentum Pœnitentiæ ejúsque sigillum à Christo institutum non fuisset; vel si pœnitens omninò confessus non fuisset. Quin imò cùm ejusmodi malefactores sæpè per operam & efficaces confessariorum dehortationes absterreantur à pessimis suis machinationibus, patet clarè, Sacramentum hoc ita in bonum pœnitentis ex institutione Christi cedere, ut simul etiam sæpissimè in omnium aliorum commodum atque utilitatem publicam & privatam redundet; prorsus autem nemini unquam damnosum sit; ut imprudenter æquè ac impiè calumniantur aliqui ex Acatholicis.

Dixi. *sup. n. 228.* Si reus voluntatem malam manifestet cum animo verè se accusandi. Nam si certò constet, quòd manifestet tantùm cum animo confessarium trahendi in societatem criminis, tunc manifestatio hæc non est confessio Sacramentalis, nec obligat sub sigillo. *sup. n. 185.* potéstque confessarius & debet tunc reum prodere; sicut posset & deberet, cùm aliunde cognovisset, ut tradunt cit. DD. ex communi.

230. VIII. Si pœnitens complicem nominet in confessione, quia putat (sive verè, sive falsò) ad explicanda sua peccata id esse necessarium, vel utile; de quo *sup. l. 1. p. 3. n. 44. & seq.* tunc confessarius, qui complicem istum ejúsque peccatum sine licentia pœnitentis revelat, frangit sigillum. *sup. n. 191.* Est communis & vera sententia apud Lug. *l. c. n. 68.* contra Joan. de la Cruz. quia alioqui confessio redderetur odiosa; & pœnitens conjiceretur in periculum, ne deinde ipsius peccatum etiam publicetur à complice. Dicast. *l. c. n. 65.*

Imò ut Confessarius sine læsione sigilli possit revelare complicem ejúsque peccatum, docet Vasq. *q. 93. art. 4. dub. 5.* non sufficere solius pœnitentis, sed requiri etiam ipsius complicis licentiam; idque ut probabilius & Sacramento favorabilius amplectitur Tan. *cit. q. 9. n. 146. cum seq.* Tamb. *de conf. lib. 5. cap. 3. §. 4. n. 7.* cum aliis contra Lug. *l. c. n. 138.* Dicast. *n. 80.* Suarez & alios, sed paucos, ut ait Tan. Ratio, tum quia pœnitens debet sua tantùm & non aliorum peccata confiteri, nec horum potest, nisi quandoque per accidens, cùm id vel est, vel videtur esse utile ad sua bene exprimenda: in quo tamen casu sicut illius, ita & aliorum peccata cadunt sub sigillum, ut paulò antè dictum; atqui ex

peccatis sub sigillo contentis potest quilibet pœnitens dare licentiam sua tantùm revelandi, non aliorum *sup. n.* 197. ergo &c. Tum quia etsi hoc modo confessio non fiat pœnitenti odiosa (quod solùm adversarii considerant) sit tamen aliis odiosa, ita ut & ipsi ab ea abhorreant, & alios ab eadem impediant, v. g. Domini servos, mariti uxores, & complex complicem, si sciant in confessione posse sua occulta delicta ab aliis prosuo arbitrio revelari. Tum quia, ut fatentur adversarii, pœnitens non potest dare, nec confessarius acceptare, vel usurpare licentiam, complicem monendi, corrigendi &c. vel aliis, qui corrigant, manifestandi, nisi tantùm, cùm id ordo in correctione fraterna servandus permittit; atqui ad hunc finem pœnitens potest complicem ejúsque delictum manifestare extra confessionem, neque deinde confessarius opus habet ullâ ejus licentiâ.

Imò si pœnitens, qui complicem ejúsque peccatum (sive bene, sive male) detegit in confessione ad sua peccata meliùs exprimenda, simul etiam in eadem petat, ut confessarius per se, vel per alios corrigat complicem; tunc ista petitio utpote impertinens ad confessionem eíque prorsus extranea, non cadit sub sigillum; ergo etiamsi in confessione & inter confitendum fiat, potest confessarius perinde atque si extra facta fuisset, complicis peccatum ipsi vel aliis revelare, & per se vel alios corrigere. Et neque hîc licentia pœnitentis necessaria est, nisi fortè tantùm ideò, quia in correctione complicis involvitur aliquod periculum relevandi etiam peccatum pœnitentis. Atque hoc solùm videntur velle adversarii, & nemo negat.

Quia tamen communiter gravia scandala aliáque incommoda oriuntur, & rarò fructus aliquis sequitur, si complex agnoscat, vel suspicetur occultum suum delictum confessario, vel per confessarium aliis: qui ipsum corrigunt, innotuisse tantùm dependenter ab ipso complice ejúsque confessione; ideò omnes monent, confessarium etiam cùm pœnitens instanter rogat, non debere facilè in se suscipere hoc onus. Tamb. *l. c.* multò minùs tutum esse, si ipse ultro à pœnitente petat licentiam; quia timendum est, ne illa tantùm ex metu reverentiali adeoque invalidè concedatur. *sup. n.* 197. *v. Debet esse.* Dicast. *l. c.* Vide Dian. *p.* 5. *tr.* 11. *Res.* 39. optimè pro nostra sententia differentem.

231. IX. Frangit sigillum, qui circumstantias, personam pœnitentis concernentes ex ejus confessione cognovit, & sine ejus licentia revelat, dicendo v. g. eum esse Principem, Comitem, Sacerdotem, Religiosum, Prætorem, Mercatorem, Opificem, Conjugatum, Militem &c. & multò magìs dicendo, eam habere tales & tales defectus, sive jam *naturales*, ut est morbus, debilitas &c. sive *civiles*, ut est esse servum, illegitimum, ignobilem, pauperem, gradu litterario carentem &c. sive *morales*, ut est esse agrestem, asperum, tenacem sui Judicii &c. sed cum hac duplici limitatione; si pœnitens tale quid in ordine ad sua peccata meliùs explicanda manifestavit: &, cùm non sit palàm notum, nolit ab aliis sciri, sive absolutè, sive hoc tem-

tempore, loco &c. sicut præsumitur nolle ex prædictis sciri ea, quæ sunt posterioris generis seu defectus; sæpe etiam ea, quæ sunt prioris generis, quia illius interest, ne ab aliis, saltem jam vel hîc agnoscantur. Quodsi autem prædicta sint alicubi palàm nota, neque pœnitens ægrè ferat etiam hîc ab aliis sciri, & confessario indicet, ut, si fortè adhuc eum latèrent, etiam ipse resciret; tunc ea revelare non est contra sigillum. Et talia communiter censentur illa, quæ sunt prioris generis, Lug. *cit. Disp.* 23. *à n.* 54. Tamb. *de conf. lib.* 5. *cap.* 3. *à n.* 11.

232. X. Quodsi prædictos vel similes defectus pœnitens non confiteatur, sed tamen in ipsa confessione exerceat & committat, docet Lug. *n.* 60. eúmque sequitur Gobat. *tr.* 7. *n.* 792. nullo modo illos cadere sub sigillum, quia confessarius illos non audit, sed videt, nec sunt materia confessionis. Sed Tamb. *de Conf. lib.* 5. *cap.* 3. §. 10. *n.* 18. negat hoc esse probabile; & rectè docet, etiam hîc attendendum esse, an defectus sint aliis palàm noti, vel non; & an pœnitens ægrè vel non ægrè ferat patefieri. Nam sicut ea, quæ pœnitens dicit in ordine ad sua peccata explicanda; ita & ea, quæ inter confitendum agit & facit, vel alio modo detegit, sed ideo tantùm, quia sine iis ob aliquam corporis vel animæ indispositionem, consuetudinem &c. aliter non potest commodè peccata enarrare, possunt, si fine ejus licentia revelentur, Sacramentum Pœnitentiæ facere odiosum; atqui omne id, quod Sacramentum Pœnitentiæ potest facere odiosum ratione revelationis, & est ex sola confessione notum, cadit sub sigillum; ergo potest confessarius frangere sigillum, dicendo v. g. Cajum esse indoctum, indocilem, sui capitis, animi perplexi, anxii &c. non bene gnarum linguæ latinæ, Mysteriorum fidei &c. si hæc ex sola confessione novit, aliis autem non sint palàm nota, & pœnitens quoque nolit aliis patere; sicut præsumendus est nolle.

Dixi autem: *quæ ideo agit, quia sine iis non potest* &c. Nam si pœnitens inter confitendum deliberatè & malitiosè sollicitet v. g. Confessarium ad turpia, minetur ei mortem &c. tunc ea non cadunt sub sigillum, potéstque confessarius hac notitia liberè, & licitè uti ad ejusmodi pœnitentem fugiendum, denuntiandum &c. ut rectè docet Lug. *n.* 116. & nos libenter ei etiam concedimus, notitiam illorum non esse ex confessione acceptam; cùm non sint talia; quæ pœnitens inter confitendum ideo facit, quia sine iis non potest hîc & nunc aliter sua peccata commodè enarrare. Debet ergo hæc disparitas inter ista & illa bene observari. Vide *infrà n.* 259.

233. Idem ferè est de materia, seu objecto, circa quod pœnitens confitetur se deliquisse, dicendo: 1. Invidi Cajo mercatori magnum lucrum in nundinis factum. 2. Gavisus sum, Titium meum hostem esse occisum. 3. Maledixi Mævio Domino meo propter ejus asperitatem. 4. Iratus fui Sempronio ob commissum ejus adulterium. 5. Habui complacentiam de furto, vulnere &c. quod olim feci Mutio. 6. Pro hac & hac speciali gratiâ DEI fui ingratus; ex recordatione talis & talis mihi factæ revelationis aut apparitionis, eliciti actûs heroici &c. habui vanam gloriam &c. Si e-

nim pœnitens ob metum alicujus incommodi, confusionis, vel aliam causam nolit revelari, Cajum fecisse in nundinis lucrum, Titium esse occisum, Mævium esse hominem asperum, Sempronium esse adulterum, vel Mutium fuisse aliquando furto vel vulnere læsum, se habere tales gratias divinas, virtutes &c. tunc confessarius, qui id advertit, & tamen aliquid horum ex sola confessione sibi notum patefacit aliis, verè frangit sigillum. *sup. n.* 191. Si autem advertat pœnitentis nihil interesse, nec ab eo curari ejusmodi patefactionem, tunc sigillum quidem non frangit, potest tamen adhuc peccare contra Justitiam, si occulta aliorum delicta manifestet, v. g. Mævii asperitatem, Sempronii adulterium &c.

Quodsi pœnitens virtutes suas, & gratias divinas in confessione explicet non ratione alicujus peccati circa illas commissi, sed tantùm ut status animæ suæ sit confessario meliùs perspectus, tunc nullo modo cadunt sub sigillum, sed tantùm sub secretum naturale; quod quandoque ex justa causa etiam sine licentia pœnitentis potest revelari. Et sic intelligenda sunt dicta *sup. cit. n.* 191.

§. IV.

Resolutiones de indirecta violatione sigilli.

234. Indirectè violat sigillum, qui extra confessionem aliquid dicit, vel facit positivè aut negativè, vel aliud signum edit, unde alius certæ personæ peccatum, vel simile quid, quod sub sigillum cadit, & ipse ex sola confessione novit, potest agnoscere, aut prudenter colligere, vel saltem suspicari *sup. n.* 192. adeoque sigillum indirectè frangit

I. Qui simpliciter dicit, *Cajum v. g. sibi confessum esse, sed non absolvisse.* Ratio, quia etsi ob multas alias causas fieri possit, ut confessarius aliquem non absolvat; apud omnes tamen ex hoc dicto ita simpliciter prolato oritur suspicio, id factum esse ob aliquem gravem defectum pœnitentis. Fag. *Præc.* 2. *lib.* 6. *cap.* 5. *n.* 9. Coninch. *cit. Disp.* 9. *n.* 14. Laym. *lib.* 5. *tr.* 6. *cap.* 14. *n.* 8. Lug. *Disp.* 23. *n.* 84. & alii *sup. n.* 182. contra Cajet. Armill. Henriquez. Debet ergo necessariò adjungi semper causa aliqua, quæ in nullum pœnitentis gravamen cedat, v. g. *ex mea oblivione, occupatione* &c. Unde nec licet dicere: *non absolvi Cajum ob interveniens impedimentum*: contra Palao *de pœnit. p.* 19. §. 3. *n.* 3. vel *ob defectum materiæ*: contra Lugo. *l. c.* nisi constet impedimentum illud non fuisse aliquam culpam pœnitentis, sed ipsius vel confessarii v. g. infirmitatem corporalem, occupationem celebrandi, concionandi &c. & nisi constet defectum materiæ provenisse tantùm ex innocentia pœnitentis, non ex ejus imperitia, impœnitentia, neglectu examinis &c. Fag. *cit. n.* 9. *in fine.* & Dian. *p.* 5. *tr.* 11. *Res.* 42. Dicast. *l. c. à n.* 112. & fortè etiam hoc solum vult Palao & Lugo.

Interrogatus proinde an eum, quem non absolvit, absolverit, non potest respondere affirmativè, quia mentiretur; nec negativè, quia indirectè frangeret sigillum: solùm ergo hoc dicere potest: *illum esse confessum, & se fecisse suum officium.* Reginald. *lib.* 3. *n.* 48. Lugo *n.* 85. ubi etiam addit, si pœnitens ipse se non

fuisse

fuisse absolutum fateatur, confessarium non posse respondere: *ipse ita dicit*: quia hoc modo dictum pœnitentis videretur approbare, & eo ipso significare, quòd eum non absolverit. Sed hoc ita limitandum censeo, nisi pœnitens coram ipso confessario id diceret; quia tunc ipso facto daret confessario licentiam, id etiam revelandi. *sup. n.* 197. Si publicus peccator confessus, sed non absolutus, petat postea à confessario Eucharistiam & dicat, se fuisse ab eo absolutum, non potest confessarius ullo modo falsitatis eum arguere; potest tamen & debet ei Eucharistiam publicè petenti negare, dicendo de absolutione hîc jam non agitur; sed tu, cùm sis publicus peccator, debes ante communionem publicam etiam publicè ostendere, te mutâsse tuum malum statum. Reginald. *l.c. n.* 51. Lug. *l.c. n.* 88. Quid agendum, si iste privatim, vel si occultus tantùm peccator petat, dicam *inf. n.* 251.

Ex quibus constat, quòd Parochi & alii, cùm alicui moribundo Sacrum viaticum vel extremam unctionem dare debent, non rectè interrogent confessarium: an illum absolverit; quia si fortè non absolvit, conjiciunt confessarium in periculum frangendi sigilli, cùm apertè respondere non possit. Hoc solum ergo interrogent: an æger sit confessus. Reginald. *cit. n.* 51.

235. II. Qui schedam factæ confessionis testem, quam passim aliis dat, negat illi, qui, postquam sua peccata, saltem aliqua, verè cum animo se de iis accusandi manifestavit, sed ob aliquam sui indispositionem absolvi non potest, eam petit; maximè si debeat aliis exhibere. Fagund. *Præc. 2. lib. 6. cap. 4. n.* 40. Coninch. *l.c.* Laym. *cit. cap. 14. n. 8.* Dian. *p. 5. tr. 11. Resol. 22.* cum multis aliis contra Bonac. *tom. 1. Disp. 5. q. 6. sect. 5. p. 4. n. 7.* Lug. *l.c. n.* 87. Dicast. *l.c. n.* 119. & alios, quorum aliqui, uti & Henriquez apud Fag. putant, esse in optione Confessarii petitam schedam dare vel non dare. Sed ratio nostræ assertionis est clara. Nam omnes, qui sciunt confessarium passim suis pœnitentibus dare ejusmodi schedam, & simul sciunt, Cajum v.g. ipsi etiam esse confessum, schedamque petiisse, sed confessarium ei negâsse, ex ipsa ista negatione in his circumstantiis factâ sufficienter agnoscunt, vel certè meritò suspicantur, Cajum ob gravem suam culpam fuisse judicatum schedâ indignum, & non esse absolutum; atqui contra sigillum est non tantùm si quid tale verbo (ut videtur velle Lugo) sed etiam si facto aliòve signo prodatur. *cap. omnis utriusque. 13. de pœnit. & remiss.* Et verè Confessarius tenetur tali pœnitenti, si petat, Eucharistiam dare; cur non & schedam?

Dando autem schedam Confessarius non approbat Confessionem, ut putat Lugo; sed tantùm testatur, eum esse confessum; quod verum est. Unde nec mentitur; &, si pœnitentem debitè dehortetur ab omni abusu schedæ; non censetur cooperari ulli ejus malo: imò confessarius potest & debet dare schedam publico quoque peccatori, etiam perseveranti in suo malo statu, si tamen iste dicto modo confessus sit; quia per schedam testatur de confessione tantùm, non de emendatione.

Quodsi

Quodsi quis simulet tantùm se confiteri, tunc & potest & debet ei negari petita scheda. *sup. n.* 220. potéstque Confessarius, sicut de quovis alio, ita & de illo (cavendo tamen ejus infamiam) dicere: *Iste non est mihi confessus*; quia hoc non novit, nec dicit ex ejus confessione, cùm nullam fecerit, sed tantùm simulaverit se facere. Tamb. *de Conf. lib.* 5. *cap.* 3. §. 9. *n.* 16.

236. III. Qui, cum ex sola Confessione Titii intellexit, ab ipso esse occisum Mævium; deinde dicit, Titium adfuisse, vel: non longè abfuisse, cùm occideretur Mævius. Coninch. *l. c. n.* 14. Reddit enim Titium suspectum de homicidio & exponit illum periculo, ne à Magistratu ut conscius vocetur ad Examen, in eóque delictum ipsius manifestetur.

237. IV. Qui pœnitentiam à se personæ determinatæ impositam revelat, si quidem sit gravis. Lug. *cit. Disp.* 23. *n.* 89. Nam omnes, qui audiunt, statim inde colligunt pœnitentem graviter peccasse; quia pœnitentia gravis non solet nisi pro gravi culpa imponi. Et hinc Dian. *p.* 5. *tr.* 11. *Res.* 31. meritò pro violatore sigilli habuit, qui dixit de aliquo certo homine, se illi pro pœnitentia injunxisse recitationem Coronæ B.V. Idem est, si Confessarius injungat alicui pœnitentiam gravem, quam non aliter quàm coram aliis peragere potest: nisi pœnitens expresso, & libero consensu acceptet. Fag. *cit. lib.* 6. *cap.* 5. *n.* 14.

Quodsi pœnitentia, quam quis dicit se illi vel illi imposuisse, sit tantùm levis, qualis ordinariè pro solis venialibus solet injungi, v. g. *Psalmus brevis*, vel unum *Pater & Ave*; Imò juxta Dian. etiam unum *Miserere*, aut *quinque Pater & Ave*, tunc sigillum non frangi censent DD. communiter. Sed quia hoc æquivalenter est idem ac dicere: *iste vel iste est confessus venialia*, ut ait Lugo; ideo sicut istud, ita & illud potest quandoque esse contra sigillum, de quo *sup. n.* 224. Et quia dicere, se alicui injunxisse *Miserere*, vel *quinque Pater & Ave*: semper indicat, eum saltem venialia, quæ sint vel multa vel gravia, commisisse, semper id erit contra sigillum, ut etiam dictum *sup. n.* 191. & observavit Dicastillo *n.* 122. Ad quod fortè Dian. se non reflexit.

238. V. Qui de suo pœnitente dicit, illum hoc vel istud peccatum, quod fecisse constat, vel constare poterit, non esse confessum. Laym. *cit. cap.* 14. *n.* 6. *v. simile.* Palao *de pœnit. Disp. un. p.* 19. §. 3. *n.* 2. quia reddit pœnitentem suspectum de Confessione non integrè, adeoque malè facta. Et hinc cùm ex duobus pœnitentibus ille, qui priùs confitetur, se non accusavit de peccato, quod posterior fatetur se cum illo commisisse, franget Confessarius sigillum, si verbo vel facto ostendat, priorem id non fuisse confessum. Fag. *cit. lib.* 6. *cap.* 4. *n.* 37. *in fine*, ubi monet, hoc esse pro praxi valde bene notandum Confessariis. Sic & cùm de delictis magnatum, officialium, mercatorum, conjugum &c. fiat quandoque mentio coram eorundem Confessariis, facilè accidere potest, ut isti tunc prorumpant & dicant, eos talia non confiteri, non esse confessos, &c. agántque hoc modo contra sigillum.

239. VI. Qui coram aliis dicit: *Hodie mulier, miles, parochus, &c. confessus est tale & tale peccatum*; quia etsi non

non nominet personam pœnitentis, exprimendo tamen ejus qualitatem, & circumstantiam temporis, jam dicit & facit aliquid, unde persona pœnitentis possit vel verè agnosci, vel in suspicionem venire. Fag. *l.c. cap.5.n.13.* ergo exponit se periculo frangendi sigilli sine justa causa, & hoc ipso peccat contra sigillum. vide *sup.n.205.& 226.*

240. VII. Qui, cùm de duobus vel pluribus suis pœnitentibus vel ipse ultrò loquitur, vel de iis alii loquuntur, unum vel unam valde laudat, & commendat ab innocentia, nullum adhuc commisisse peccatum mortale, habere adhuc inviolatam castitatem, fugere omnia ejus pericula, quoad loca, personas &c. istam matronam esse optimam, virtuosissimam, istam ancillam fidissimam, piissimam &c. de aliis autem suis pœnitentibus, de quibus eadem tunc est loquendi occasio, nihil dicit, sed tacet. Reginald. *l.3.n.50.* Fag. *cit.lib.6. cap.5. n.5.* Laym. *cit.cap.14. n.7.* Palao *cit.p.19. §.3. n.2.* quia Confessarius hoc ipso modo loquendi de uno, & tacendi de aliis præbet audientibus & videntibus occasionem suspicandi, quòd cæteri ejus pœnitentes amiserint innocentiam, peccaverint mortaliter, violaverint castitatem &c. Et quamvis non omnis ille, qui de pluribus loquens dicit, hunc esse optimum, virtuosissimum &c. censeatur propterea indicare, alios esse malos, vitiosos &c. communiter tamen censetur id indicare Confessarius, si ita loquatur de pluribus suis pœnitentibus; sive jam simul, & eodem tempore, ut vult Fag. *l.c.* sive etiam diverso, & hodie de uno, cras & aliis diebus de alio atque alio; cùm etiam sic videatur loqui de uno *comparativè & respectivè* ad alios.

Debent proinde Confessarii omnino valdè cavere, ne de suis pœnitentibus tam inæquali modo loquendi utantur: nisi, ut Palao limitat, specialis aliqua ratio subsit; qualis v.g. esse potest, si de aliis quidem etiam mentio fiat, sed aliquis singulariter de illius tantùm, quem promovere cogitat, laude interroget, & Confessarius propterea illum solum laudet; sed absolutè, non comparativè. Nam dicendo ex sola Confessionis notitia, illum esse aliis meliorem, esset contra sigillum. Vel nisi, ut Dicast. *cit.Disp.12.n.98.* limitat, excessus bonitatis in uno præ aliis sit tantus, ut cuivis, qui cum illo agit, statim pateat, & propterea aliis nihil deroget.

Et sic excusari potest Confessarius, qui cùm unius valde pii ex suis pœnitentibus vita scribenda est, dicit Historico, eum nunquam peccâsse mortaliter. Si autem, cùm postea alterius quoque vita ex ejus pœnitentibus suscipitur describenda, rursus de testimonio conveniatur, & simile non det, aut tergiversetur dare, non video, quomodo indirectam sigilli violationem satis evitet.

241. VIII. Qui dicit, Cajum sibi esse confessum, vel se illum absolvisse, etsi ordinariè non frangat sigillum, ut dictum *sup. n.224.* potest tamen sæpe fieri, ut violet Secretum naturale; imò & ut sigillum quoque frangat indirectè. Reginald. *lib.3.n.54.* Dian. *p.5.tr.11.Res.47.* Si enim Cajus v.g. clam, & in occulto alicui alteri, quàm suo ordinario confiteatur, simúlque vel expressis verbis roget, vel ipso clanculario suo accessu indicet

dicet se velle, ut nemini id pateat; tunc Confessarius manifestans aliis, sibi illum esse confessum, peccat contra Secretum naturale; & frangit simul etiam indirectè Sigillum, quia sic ingerit aliis suspicionem de gravi aliquo peccato Caji; cùm communiter pœnitentes censeantur propterea ita clam subterfugere suos ordinarios, si de nulla alia causa constet. Et verò vel maximè frangit ille, qui cùm non sit ordinarius Confessarius Regularium, dicit tamen sibi confessum esse hunc vel hunc Religiosum, si de isto constet, quòd ordinario, cui semper solet, etiam tunc potuerit confiteri, nec alteri possit sine speciali licentia superioris. Audientes enim statim concipiunt suspicionem, id factum esse ob aliquem casum reservatum. Lugo *cit. Disp.* 23. *n.* 65. Quodsi quis aliquando, ordinario suo Confessario præterito, confiteatur alteri, sed palam coram aliis, vel in loco publico, tunc neque illi qui vident, neque Confessarius quidquam agit contra sigillum, si aliis id etiam manifestent, quia hoc ipso, quòd præsentibus aliis, vel in publico confiteatur, dat omnibus videntibus licentiam id manifestandi. Unde

242. IX. Qui dicit de aliquo suo pœnitente, Confessionem illius fuisse valde longam, durâsse tot, & tot horis, diebus &c. frangit indirectè sigillum, si pœnitens clam & in loco secreto fuit confessus, nolítque id ab aliis sciri; quia hoc ipso Confessarius occasionem præbet suspicandi ipsum multa peccata habuisse. At verò si pœnitens in loco publico v. g. templo, Sacristiâ, vel alio passim pervio faciat suam Confessionem, tunc ipso facto dat & Confessario, & aliis eum in confessionali videntibus licentiam liberè de ejus diuturnitate loquendi. Nemo enim vult ea servari in secreto, quæ ipse scienter & voluntariè dicit, vel agit in publico. Vide Gobat *tr.* 7. *n.* 927.

Plures alios casus, qui huc pertinent, involvit illa non minùs celebris, quàm ob varias DD. valde inter se discordantium opiniones intricata Quæstio.

SECTIO V.

De usu notitiæ Confessionis.

243. Tota difficultas, & opinionum varietas inde videtur promanare, quòd multi, quæ de servando sigillo unacum aliis tradiderunt universaliter, hîc variis limitationibus putent alteranda vel immutanda. Omnia enim satis plana erunt, si firma fixáque maneant, ut omnino manere debent, jam suprà posita fundamenta, quæ hîc ampliùs confirmare expedit.

§. I.

Generalia Principia de usu notitiæ Confessionis.

I. Nunquam licet aliquid, quod ex sola Confessione cognitum est, & sub sigillum cadit, v.g. peccatum unacum persona pœnitentis sine ejus licentia directè vel indirectè revelare aliis *sup. n.* 192.

II. Nunquam etiam licet ulli, ut verbo vel facto, directè vel indirectè præbeat ipsi pœnitenti extra Confessionem sine ejus licentia indicium, aut occasionem prudenter suspicandi, se illius peccatum, vel aliud, quod sub sigillum cadit, & ex sola Confessione notum est, scire; sive

sive jam dicamus, hoc esse revelationem & contra sigillum, sive non. *sup. n.* 193. vide etiam Dicast. *cit. Disp.* 12. *n.* 143.

244. III. Cùm sigillum ejúsque obligatio sit à Christo Domino Confessioni Sacramentali unicè ob hunc finem annexa, ut Sacramentum Pœnitentiæ fidelibus non esset nimis onerosum & odiosum; *sup. n.* 184. indéque omnes rectè deducant, sub sigillum cadere, & vi illius prohiberi, ne ullo modo directè vel indirectè sine licentia pœnitentis reveletur quidquam eorum, quæ ex sola illius Confessione sunt nota; & illum, si revelarentur, afficerent aliquo quocunque incommodo, pudore aut molestia. *sup. n.* 191. Clarum sanè est, apertéque constat, vi sigilli etiam prohiberi, ne quis propter ea, quæ ex sola Confessione Sacramentali novit, quidquam extra eam etiam secluså omni revelatione agat vel omittat sine licentia pœnitentis, quod illum quocunque incommodo sive justo, sive injusto afficere possit. Sanch. *de Matr. lib.* 3. *Disp.* 16. *n.* 3. & 4. Coninch. *Disp.* 9. *n.* 64. Fag. *Præc.* 2. *lib.* 6. *cap.* 3. *n.* 1. ubi ait, hanc sententiam esse hoc tempore communiorem. Laym. *l.* 5. *tr.* 6. *cap.* 14. *n.* 23. *v. Atque.* Lug. *l. c. n.* 102. Dicast. *l. c. n.* 146. Palao *de pœnit. Disp. un. p.* 19. §. 3. *n.* 20. Tamb. *de conf. lib.* 5. *cap.* 6. §. 2. *n.* 7. & multi alii, quos refert Fag. *l. c. v. Et hanc.* contra plurimos alios à Fag. *l. c. cap.* 2. *n.* 2. & Sanch. *l. c.* relatos.

Probatio desumitur non tam à paritate, quàm ab identitate rationis inter utrumque; sicut & ab illa, quâ ostendimus sigillum esse annexum Confessioni non tantùm strictè & propriè, sed etiam latè & quasi Sacramentali. *sup. n.* 185. Nam revelatio eorum, quæ ex sola Confessione sunt nota, si sine licentia pœnitentis fiat cum aliquo ejus incommodo, est ideo vi sigilli prohibita, quia reddit Sacramentum fidelibus odiosum; atqui usus notitiæ ex sola Confessione acceptæ si extra eam fiat cum aliquo pœnitentis incommodo sine ejus licentia (quamvis etiam fiat absque omni revelatione Confessionis, & ita clam vel sub tali prætextu, ut nec pœnitens, nec alii advertant; modò sciatur illum licitè posse fieri) reddit Sacramentum fidelibus valde odiosum, ab eóque vehementer absterret. Quis enim non horreat, & non meritò omittat confiteri occultum suum peccatum alteri, si sciat, se propter illud posse deinde licitè ab altero privari suo officio, beneficio, vel secreto quodam suffragio ad assecutionem alicujus v. g. dignitatis necessariò, amoveri loco, expelli domo, excludi à consortio, impediri à susceptione Ordinis, vel alterius Sacramenti, à promotione ad aliquem gradum, officium &c. Certè omnes mallent, & æquiùs ferrent revelari quodvis aliud suum peccatum confessum, quàm propter hoc vel illud talibus incommodis esse expositi.

Unde etiam tertium hoc Fundamentum optimè confirmatur. Nam ex contraria sententia sequitur, Reservationem casuum, quæ magnopere ad populi Christiani disciplinam pertinet. Trid. *sess.* 14. *cap.* 7. esse ferè frustraneam; quia habens casum reservatum non tenetur se sistere superiori, si prudenter possit inde sibi timere grave damnum ipsi Confessioni extrinsecum. Reginald. *lib.* 8. *n.* 43.

Coninch. *de Sacram. Disp.* 8. *n.* 108. Lugo *de pœnit. Disp.* 20. *n.* 235. ex communi consensu omnium: atqui vel nunquam vel rarissimum erit, ut pœnitens non possit sibi prudenter timere tale damnum, si etiam cum ejus incommodo possit superior licitè uti notitiâ ex Confessione accepta.

245. Et verò Clemens VIII. in Decreto de Casuum reservatione edito 1593. 26. *Maji* §. 4. (ut habetur in Bullario novo *tom.* 4. & inter Bullas Urbani VIII. est 28. referrúrque à Laym. Tan. Palao. Dian. & aliis passim, alium tamen editionis annum & diem assignantibus) seriò mandavit, ut tam superiores pro tempore existentes, quàm Confessarii, qui postea ad superioris gradum fuerint promoti, diligentissimè caveant, ne eâ notitiâ, quam de aliorum peccatis in Confessione habuerunt, ad exteriorem gubernationem utantur. Et licèt hoc Decretum loquatur tantùm de superioribus Regularium, & externâ gubernatione, inde tamen rectè deducitur, idem etiam esse de omnibus aliis Confessariis, & aliis externis actionibus sentiendum, ut *num. seq.* dicam.

Certè Claudius Aquaviva Generalis Societatis JESU jam *An.* 1590. adeoque ante Clem. VIII. severè statuit in *Instr.* 5. & *Ordinat. com. cap.* 21. ut omnes Superiores diligenter caveant, ne vel ipsi, vel nostrorum aliquis doctrinam, (quòd liceat uti notitiâ Confessionis) uspiam introducant, neque illam publicè aut privatim doceant, neque eâ utantur ullo modo. Rationes sui statuti dedit istas: 1. quia hæc doctrina requirit tantam circumspectionem, quam servare sit perdifficile; 2. quia impedit libertatem & fiduciam sinceræ Confessionis; & 3. quia rerum humanarum regimen nullatenus debet à Sacramento pœnitentiæ dependere.

Ait quidem Tan. *tom.* 4. *Disp.* 6. *q.* 9. *n.* 143. *v. Quâ ratione.* se repertisse Responsum ab eodem Generali postea *An.* 1603. in Germaniam missum, in quo ille declaraverit, mentem suam fuisse, in prædicto Statuto usum notitiæ ex Confessione in iis tantùm prohibere, quæ pertinent ad Regimen & Gubernationem. Sed cùm de hac declaratione alii DD. qui post Tan. scripserunt, nihil meminerint; neque ea satis cohæreat cum rationibus in Statuto expressis; neque congruat verbis illis: *ne vel ipsi* (superiores) *vel nostrorum aliquis* (non superior) *eâ utatur ullo modo*; ideo aliorum Judicio relinquo, quid de ea sentiendum sit. Certè Dicast. & Dian. qui Tannerum *n.* 140. legerunt, adhuc mirantur, eum à tenore Statuti recessisse. Non potuerant autem apud eundem *n.* 143. ubi de declaratione illa meminit, non legisse; cùm proximè sequatur; & Regulæ, per quas Tannerus mentem suam explicat, ab uno loco usque ad alterum continuatæ se extendant.

246. Verum quidem est, sententiam prædicto tertio Fundamento contrariam fuisse olim communissimam inter Theologos & Canonistas, secutos S. Thomam & Scotum, quibuscum etiam Tan. *tom.* 4. *Disp.* 6. *q.* 9. *n.* 140. *& seqq.* docet, Confessarium posse licitè uti notitiâ Confessionis ad proprium suum bonum, vel pœnitentis, vel alterius privati hominis, vel etiam communitatis, si quidem id faciat

faciat 1. ita clam vel sub tali prætextu, ut neque directè neque indirectè reveletur sigillum, nec sit periculum revelandi; 2. sine omni, sed injusto tantùm, pœnitentis gravamine; 3. ex gravi causa seu utilitate; & 4. non sit talis usus ei specialiter Jure vel præcepto aliquo humano prohibitus. Alii aliter hanc sententiam declarant, & in deductis inde Resolutionibus multùm discordant.

Sed Dicast. *Disp.* 12. *n.* 140. asserit, sententiam istam jam non ampliùs posse sustineri post Decretum Clem. VIII. quia Pontifex, cùm in §. 4. illius Decreti superioribus Regularium usum notitiæ, ex Confessione acceptæ, prohibeat ad externam gubernationem, & quidem *illimitatè*, ut fatetur Tan. *l. c. n.* 143. *v. Regula III.* unacum aliis adversariis, adeoque in omni casu; omnino supponit, ejusmodi usum debuisse jam antè à Jure naturali & divino fuisse prohibitum; cùm nullum Jus aut Præceptum humanum etiam Pontificis se solo possit obligare in omni casu. Si autem Jure naturali & divino prohibitum est superioribus, uti notitia Confessionis ad externam gubernationem, tunc eodem Jure videtur etiam prohibitum esse omnibus aliis illâ uti ad alias externas actiones pœnitenti ingratas & molestas; cùm respectu omnium sit eadem ratio, idémque periculum mali; sicut jam ante Dicast. bene observavit etiam Card. Lug. *Disp.* 23. *n.* 94. & 95.

Rationes quoque quibus eadem sententia innititur, non urgent. Inprimis enim dicunt, sigillo nihil prohiberi nisi revelationem. Sed contrarium ostensum est *num.* 244. Deinde ajunt, neminem per auditionem Confessionis privari Jure suo. Et neque nos hoc negamus. Cùm autem subsumunt: atqui Confessarius ante auditam Confessionem habuit Jus & obligationem negandi v. g. indigno suffragium occultum in Electione ad Prælaturam &c. ergo habet etiam post auditam Confessionem. Respondetur cum dist. Antè habuit Jus negandi suffragium indigno, si indignitatem illius aliunde novit, concedo; si ex sola Confessione novit, nego; ergo idem Jus, quod antè habuit, & non habuit, habet, & non habet etiam postea. Et hæc nostra distinctio adhibetur à multis ex ipsis adversariis quoad obligationem negandi suffragium indigno, ajúntque Confessarium, sicut antè, ita etiam pòst esse obligatum negare suffragium indigno, si aliunde; non item si ex sola Confessione noverit esse talem. Tan. *l. c. n.* 143.

247. Ex quibus omnibus meritò statuitur hîc fundamentalis & universalis ista Regula: Licitum est uti notitiâ Confessionis, si & sine omni periculo revelandi sigillum, & sine omni pœnitentis incommodo fieri possit; illicitum autem est, si alterutrum interveniat. Unde jam sunt seqq.

§. II.

Resolutiones particulares de licito usu notitiæ ex Confessione.

248. I. Licitum est uti notitiâ Confessionis ad hoc 1. ut quis oret DEUM pro suo pœnitente. 2. ut de auditis in Confessione consulat libros aut homines doctos ad proprium profectum in scientia. 3. ut discat alios meliùs juvare & dirigere. 4. ut ipse vitet loca, pericula,

personas, ludos, cibum, potum &c. quæ ex Confessione novit fuisse pœnitenti occasionem peccati, aut damni in bonis corporis, fortunæ &c. 5. ut moribus & genio hominum ex Confessione notis se accommodet &c. Coninch. *Disp.* 9. *n.* 58. Lug. *n.* 101. quia ejusmodi usus nec involvit ullum periculum revelationis, ut pono; nec pœnitenti ullum affert incommodum, adeoque etiamsi usus iste notitiæ Confessionis sciatur esse licitus, Sacramentum tamen Pœnitentiæ nemini reddit odiosum aut difficilius, quàm per se sit.

249. II. Licitum est ulterius etiam uti notitiâ Confessionis ad hoc. 1. ut quis de peccatis ex sola Confessione cognitis concionetur; modò non dicat, sibi ex Confessione esse nota, propter scandalum & periculum revelationis. Fag. *Prac. 2. lib. 6. cap. 2. n.* 4. vel cœtus, coram quo concionatur, non sit valde parvus. v. g. Novitiorum, Monialium &c. Dian. *p. 5. tr. 11. Res. 36. & sup. n. 227.* 2. ut, cùm audit homicidam v. g. esse captum, interroget ideo, quis ille sit, quia Cajus non pridem ipsi confessus est homicidium: modò tamen ità cautè interroget, ut Cajum non reddat suspectum, vel aliter incommodando lædat. Vide Gobat *tr. 7. à n.* 920. 3. Ut pœnitentem interroget de peccato ex sola complicis Confessione noto: modò illi de hujus Confessione nullam suspicionem moveat. Palao *de pœnit. p. 19. §. 3. n. 18.* de quo nos *sup. n.* 104. & 230. Ratio horum est, quia etiam iste usus notitiæ Confessionis nec revelat sigillum, nec pœnitenti est incommodo. 4. ut Confessarius vel Superior remittat rigorem, corrigat parsimoniam, vel modum suum agendi, quem pœnitenti vel subdito ex sola ejus Confessione novit esse ingratum, etiamsi ille advertat propter confessa sua peccata id fieri. Lug. *l. c.* Sed ego hunc usum ideò solùm concedo esse licitum, quia pœnitens ipso facto dat licentiam illius. *sup. n.* 197. 5. ut signa majoris amoris exhibeat pœnitenti ob ejus innocentiam, ut familiariùs agat cum illo ob illius erga se confidentiam, vel ob spiritualem ejus indigentiam ex sola Confessione notam. Lugo *n.* 102. Tamb. *de Conf. lib. 5. cap. 6. §. 2. n. 2.* & sequitur Gobat. Sed neque hæc admitto, nisi pœnitens verbo aliquo vel facto ostendat se consentire: quia per hæc Confessarius indicat extra Confessionem se nôsse, quæ in ea pœnitens manifestavit, & sub sigillum cadunt; ergo non sunt tantùm *locutio indirecta*, ut vult Lug. *n.* 103. sed etiam sunt aliqua revelatio sigilli, nec possunt fieri sine licentia pœnitentis. Non sufficit autem præsumpta, sed debet esse verbo vel facto expressa. *sup. n.* 197. Certè experientiâ constat, non omnes, qui confidenter alicui Confessario gravia sua peccata vel innocentiam manifestant, etiam semper externam ejus benevolentiam vel familaritatem habere acceptam. Universim autem

§. III.

De usu notitiæ ex Confessione illicito ob revelationem sigilli.

250. III. Illicitum est, ut Superior v. g. ob peccatum pœnitentis ex sola ejus Confessione notum fores, per quas iste noctu egrediebatur, obstruat; ut locum,

cum, in quo peccabat, sæpiùs visitet; ut arcam vel cellam, ex qua furabatur, meliùs custodiat &c. & quidem non tantùm, si hæc faciat Superior eo modo, ut alii advertant, vel rationabiliter suspicentur, propter peccatum confessum fieri, quia sic omnes fatentur revelari sigillum; sed etiam, si faciat eo modo, ut vel solus pœnitens id advertere, aut rationabiliter suspicari possit. Sicut enim aliis, ita etiam ipsi pœnitenti sine ejus licentia non possumus ejus peccatum ex sola Confessione notum extra eam ullo verbo aut facto indicare. Lug. *à n.95.* Dicast. *n.143.* & nos *sup. n.193.* sive jam talem indicationem vocemus Revelationem sigilli, sive non: quod ad quæstionem nominis pertinere potest.

Mirum proinde est, quòmodo Palao, Tamb. & Coninch mox citandi, alíque plures, qui hoc ipsum fundamentum nobiscum tenent, fuerint hîc in contrarium abrepti. Certè nil quidquam juvat, quòd talis actio Superioris cedat in commodum & salutem spiritualem pœnitentis, ut putat Palao *cit. p.19. §. 3. n.18. v. Neque.* vel quòd non exerceatur singulariter circa ejus personam; vel quòd pœnitenti, seriò volenti se emendare, non sit ingrata, ut ait Tamb. *de Conf. lib. 5. cap. 6. §.2. n.7.* vel quòd sit tantùm impedimentum peccati, & nullius alterius commodi à peccato distincti, ut ait Coninch. *Disp.9. n.68. & 69.* Nam nihilominus adhuc per eam indicatur pœnitenti suum peccatum ex sola ejus Confessione notum, quod sine ejus expressa licentia non est extra Confessionem licitum. Quòd autem Tamb. *l.c.* & Coninch. *cit.n.69. v. Adde.* dicant, Superiorem tale quid agendo uti jure suo, jam *sup. n.246.* ostendi falsum esse.

Porrò sic discurro. Ejusmodi occasio vel est pœnitenti adhuc periculosa, vel non? si posterius; tunc non est necesse eam removere. Si prius; tunc pœnitens, qui periculum agnoscit, & seriò vult se emendare, libenter & ultrò dabit licentiam removendi eam, quia ad hoc tenetur: cur ergo Superior non petat? Ille autem, qui periculũ non agnoscit, vel non seriò vult se emendare, ægerrimè ferret removeri occasionem se invito, ergo id ex sola ejus Confessione facere non licet, aítque ipse Coninch. *l.c.* consultum esse, in hoc casu petere pœnitentis consensum. Quodsi tamen quandoque alia quædam justa causa interveniat, quæ per se sola sufficienter moveri possit ad talem mutationem faciendam, tunc eam ita independenter à Confessione facere non est superiori prohibitum. Expedit autem ad vitandum scandalum, ut illa ipsa causa mutationis pœnitenti quoque innotescat.

251. IV. Ulteriùs ex eodem fundamento illicitum quoque est 1. ei, quem ex sola Confessione scio indispositum, negare Sacramentum [illegible] nisi privatim tantùm, & à me suo [illegible] essario, nemine alio præsente, petat v.g. Evchariſtiam, Ordines, Assistentiam Matrimonii. Bonac. *tom.1. Disp.5. q.6. sect.5. p.4. n.17.* 2. non ire, cùm vocor ad audiendam Confessionem illius, qui verè quidem & non tantum fictè confiteri mihi solitus est; sed scio, illum nolle, v.g. vitare occasionem proximam peccandi &c. Lug. *Disp.23. n.117.* contra Tamb. *l.c. cap.7. §.3. n.15.* 3. ab officio, vel loco,

loco, etiam ad nutum auferibili, amovere illum, quem scio, in eo malè agere. Bonac. *l.c. n.*14. 4. asperiorem in vultu aut verbis, vel minùs gratum me exhibere illi, quem scio esse improbæ vitæ. Lug. *n.* 120. 5. non ampliùs confiteri illi, quem scio non esse Sacerdotem. Lug. *n.*105. 6. non ampliùs legere Missam in Ecclesia, quam scio esse pollutam. Bonac. *l.c. p.*23. Lug. *n.*124. contra Tamb. *l.c.* §.4. *n.*17. 7. Famulum, quem scio esse furacem, dimittere ex servitio; 8. negare alicui suum gladium vel alia arma apud me deposita, quibus scio, quòd me vel alium sit graviter læsurus, &c. si quidem hæc sciam (NB.) ex sola pœnitentis Confessione, & sine ejus licentia aliquid tale agam & omittam eo modo, ut vel alii, vel saltem ille solus advertat, aut rationabiliter suspicari possit, id à me fieri vel omitti tantùm propter ipsius peccatum mihi confessum. Ratio est, quia etsi pœnitenti hinc nullum injustum damnum aut incommodum inferatur, revelatur tamen indirectè sigillum, ut dictum *sup.*193.

Neque evaderet Confessarius culpam revelationis, si furacem suum famulum juberet sibi in ipso confessionali, & nondum absoluta Confessione clavem reddere, vel luxuriosum domo excedere &c. Nam jussio hæc est actus Confessioni prorsus extraneus, cùm non sit pœnitentia, aut correctio ad forum internum spectans. Lug. *n.*123. ergo censetur Confessionem interrumpere, & extra eam fieri: adeoque jam etiam extra eam pœnitenti suum peccatum inculcatur; quod est contra sigillum. Quodsi tamen famulus ad vitandam occasionem v.g. luxuriæ jam per se obligatus esset domo migrare; tunc Confessarius posset illum de hac obligatione monere in Confessione, quia monitio ista spectat ad forum internum, & ad absolutionem dignè percipiendam: postea autem si famulus omittat obligationi suæ & monitioni satisfacere, non potest Confessarius eum extra Confessionem ulteriùs urgere sine licentia priùs obtenta.

252. Rectè verò Lugo *cit. n.*105. pro casu metaphysico habet, quòd putativus aliquis Confessarius mihi confiteatur, se non esse sacerdotem, & nolit mihi dare licentiam alteri confitendi; uti & quòd ille, qui seriò vult me spoliare, & occidere; vel qui vinum, à me intra vel extra Missam sumendum, infecit veneno &c. hoc ipsum mihi verè, hoc est, cum animo se accusandi confiteatur; vel certè non simul etiam malam voluntatem eousque saltem remittat, ut potestatem faciat, mihi necessariis modis & mediis à malo cavendi. Faciliùs fieri potest, ut ex pluribus, de mea cæde vel spoliatione conjuratis, unus pœnitentiâ ductus id mihi verè, & cum dolore confiteatur; licentiam autem utendi hâc notitiâ non det, nec dare velit, aut possit, nisi eatenus, ut complices ne à longe quidem advertere queant, se ab ipso esse proditos, cùm alioqui sit certò ab illis occidendus.

Dato ergo aliquo tali casu, sive jam moraliter possibili, sive impossibili, tunc omnino tenetur Confessarius omnia potiùs pericula, & mille mortes subire, quàm sine licentia pœnitentis ullo verbo vel facto extra Confessionem facere ipsi, vel aliis indicium aliquod peccati, ex sola ejus Con-

Confesione noti. Lugo, *n.*110. Dicast. *n.*157. Dian. *p.*5. *tr.*11. *Res.*46. cum Suar. Richard. Navar. Soto. Ledesma & aliis apud ipsos, & apud Fag. *Prec.*2. *lib.*6. *cap.*2. *n.* 5. *v. contrarium*, quia nullum est tam grave malum temporale vel spirituale, quod præponderet fractioni sigilli, teste Bonac. *l.c. n.*18. & aliis *sup. n.*190. Et verò quid facturus esset, vel fuisset Confessarius, si Sacramentum Pœnitentiæ non fuisset à Christo institutum? si homo iste non accessisset illum pro Confesione? vel in confesione malum illud suum propositum reticuisset? Sicut ergo tunc omnium ignarus non potuisset sibi ipse cavere, sed debuisset se, suáque Providentiæ divinæ permittere; ita & nunc sub protectione DEI Cæli commoretur; *Ps.*90. sine cujus nutu ne unus quidem ex duobus passeribus, qui uno asse væneunt, cadet super terram; *Matth.* 10. *v.*29. Quique ad nos contra omnia adversa roborandos: Nolite timere, inquit *ibid. v.*31. multis passeribus meliores estis vos; & *Luc.*21. *v.*18. capillus (quos omnes in numerato habet) non peribit de capite vestro.

Quodsi Confessarius sit eo tempore in statu peccati mortalis, neque habeat copiam alteri confitendi; tunc eliciat, vel conetur elicere perfectam contritionem, & certò credat, vel DEUM adfuturum auxilio, vel si pro observantia sigilli Sacramentalis à DEO præcepti mori contingat, se moriturum in charitate & gratia DEI; cùm majorem dilectionem nemo habeat, quàm ut animam suam ponat pro amicis suis. Joan.15. *v.*13. Sacramentum quoque Evchariſtiæ, si fortè tunc in Missa sumendum sit, facere possit ex attrito contritum. Dian. *cit. Res.*46.

253. Aliter quoad prædicta *n.*251. *& seq.* sentit Coninch. *Disp.*9. *à n.*33. Bonac. *l.c. à n.*27. Laym. *lib.*5. *tr.*6. *cap.*14. *n.*21. Palao *cit.* §.3. *n.*18. Tamb. *de conf. lib.*5. *cap.*6. §.1. *n.*4. cum multis aliis apud Fagund. *l.c. cap.*2. *n.*2. iisque etiam ipse *ibid. & cap.*3. *n.*1. adhæret, quamvis cæteroqui sit rigidus sigilli propugnator. Isti ergo docent, Confessarium licitè posse in memoratis casibus non ampliùs confiteri fictitio sacerdoti, posse non exire domo, posse aliam viam inire, sibi associare defensores, omittere celebrationem Missæ, posse fugere, &c. quæsito tamen aliquo colore, prætextâ aliâ curâ, &c. Negant enim talem Confessarii actionem, vel omissionem esse directam vel indirectam revelationem peccati, eò quòd 1. Confessarius utatur hîc jure suo. 2. quòd ejusmodi ejus actio vel omissio per se & secundùm se non sit revelativa peccati confessi, sed sit indifferens, possitque fieri ex variis aliis causis. Fag. *cit. n.*5. adeoque 3. quòd alii complices per talem Confessarii actionem tantùm cognoscant pœnitentis Confessionem, non item ejus peccatum, cùm hoc jam antè aliunde sciant. Coninch. *l.c.* & 4. quòd inde nullus pudor, confusio, damnum, aut Sacramenti horror inferatur pœnitenti; cùm omnia sub alio prætextu & causa agantur.

Sed hæc planè non videntur magni momenti, Ad primum patet responsio ex *n.* 246. *v. Rationes.* Ad secundum Resp. actionem Confessarii esse quidem secundùm se indifferentem; hîc & nunc tamen in istis circumstantiis indicare satis

peccatum confessum; atque hoc sufficere ad indirectam revelationem constat ex dictis *sup. n.* 192. Ad tertium Resp. quòd ex fuga Confessarii latrones immediatè cognoscant, eam fieri propter suam machinationem mortis; & quia vident eam non potuisse ipsi aliunde innotuisse, colligunt aliquem ex complicibus in Confessione indicâsse; ergo per fugam vel aliam similem actionem Confessarii non tantùm indicatur latronibus, Confessionem esse factam à complice; sed etiam & præcipuè ipsum peccatum, ab eo & illis commissum per voluntatem occidendi. Lug. *l.c. n.* 113. Ad quartum Resp. Pœnitentem utique graviter pudefieri, si sua peccata ipsi, vel aliis extra Confessionem sine expressa ejus licentia aliquo modo indicentur; in ultimo autem casu etiam periculum vitæ illi imminere. Neque color, prætextus, aut causa aliqua quæsita juvare potest, si adhuc vel pœnitens, vel alii rationabiliter suspicari possint, causam esse tantùm propter peccatum, ex sola Confessione notum, quæsitam. Vide *inf. n.* 255.

§. IV.

De usu notitiæ ex Confessione illicito ob gubernationem.

254. V. Illicitum est, ut superior regularis ob peccata subditorum, ex sola eorum Confessione nota, statuat novas aliquas leges & regulas, aut faciat novum aliquem casum reservatum, etiam secluso omni revelationis periculo. Negant hoc quidem aliqui apud Fag. *cit. lib.* 6. *cap.* 2. *n.* 3. & ipse illis consentit *cap.* 3. *n.* 1. Sed est contra Decretum Clementis VIII. *sup. n.* 245. relatum, quo prohibetur, ne superiores notitiâ, quam de aliorum peccatis in Confessione habuerunt, ad exteriorem gubernationem utantur. Leges autem dispositivas & reservativas condere est actus gubernationis externæ.

Unde etiam, secluso omni revelatione adhuc illicitum puto, ut superior regularis ob peccatum subditi, ex sola Confessione notum, sine ejus licentia jubeat fores obstrui, sæpiùs visitet locum delicti, vel alia similia faciat, de quibus *sup. n.* 250. quia talia ad gubernationem externam spectant. Neque dicas cum Tamb. *de conf. lib.* 5. *cap.* 6. §. 2. *n.* 9. Decretum Clementinum intelligi tantùm de gubernatione *personarum*, & quidem *singularum*; adeoque non de dispositione *rerum*, nec de gubernatione *communitatis* per leges. Nam Suar. Tan. Lugo. Dicast. & alii unanimiter volunt, Decretum Pontificis, quia generaliter loquitur, esse etiam generaliter, & sine ulla limitatione intelligendum.

255. VI. Itaque universim illicitum est propter peccatum ex sola Confessione notum facere aut agere quidquam, quod pœnitenti incommodum aliquod aut molestiam creare potest; quamvis cum tali colore & prætextu fiant, ut nullum subsit revelandi sigilli periculum, & ita clam atque occultè, ut nemo advertere possit. Ratio constat ex dictis *sup. n.* 244. *& seq.* quia si fideles sciant, in ipsorum incommodum posse Confessarium aliquando licitè uti notitiâ Confessionis extra eam, redditur hoc ipso Sacramentum Pœnitentiæ ipsis odiosum ab eóque valde absterrentur, ergo sigillum, quod

quod prohibet hoc consequens, prohibet etiam illud antecedens, hoc est, usum notitiæ Confessionis extra eam in aliquod incommodum pœnitentis sine ejus licentia, etiamsi nulla prorsus interveniat Revelatio sigilli.

Quapropter etiam illicitum est, ut Confessarius de aliqua re, quam simulat se aliunde scire, verè tamen ex sola notitia Confessionis habet, moneat Superiorem, Episcopum, vel quemvis alium, eúmque moveat ad agendum vel omittendum aliquid in damnum vel incommodum quoddam pœnitentis. Dicast. *n.* 164.

Neque quidquam valet, quòd pœnitenti non fiat injuria, si id, quod ex notitia Confessionis fit, sit gratuitum & prorsus liberalis voluntatis; vel ille ad id ob suam indignitatem nullum habeat Jus. Nam resolutio nostra non fundatur in sola injuria pœnitentis, sed in injuria, seu irreverentia Sacramenti, quod redderetur fidelibus odiosum, si cum eorum incommodo licitè possent Confessarii ex sola Confessionis notitia aliquid agere aut omittere. Fag. *cit. lib.* 6. *cap.* 3. *n.* 12.

§. V.

De parvitate materiæ in usu notitiæ ex Confessione.

256. Quæres. An in illicito usu notitiæ Confessionis detur parvitas materiæ, ob quam possit quandoque esse tantùm peccatum veniale? Resp. in usu, qui fit cum directa vel indirecta sigilli revelatione, non dari parvitatem materiæ, ut constat ex dictis *sup. n.* 188. In illo autem usu, qui fit tantùm cum incommodo aliquo pœnitentis, vult Gobat *tr.* 7. *n.* 884. dari parvitatem materiæ; idque probat inprimis ex suppositione aliquarum sententiarum. Sed cùm eas & ipse & alii communiter improbent, nihil ex iis solidè deducitur. Deinde putat usum illicitum notitiæ non semper repugnare graviter fini legis, hoc est, non semper reddere Sacramentum fidelibus graviter odiosum & onerosum; quia potest Confessarius quandoque uti notitiâ Confessionis cum incommodo quidem pœnitentis, sed tam levi, ut propterea nec pœnitens, nec ullus alius absterreatur à Confessione. Sed hoc argumentandi modo probari etiam posset, dari in sigillo, ejúsque obligatione parvitatem materiæ, ut consideranti patebit.

Judico itaque, illum etiam illicitum notitiæ Confessionis usum, qui fit sine omni revelatione sigilli, continere duplicem malitiam; quarum una sit contra Justitiam, Charitatem vel saltem Fidelitatem, quia pœnitentem damno, incommodo, vel molestia afficit; altera autem sit contra Religionem & reverentiam Sacramenti, quia reddit illud fidelibus odiosum, sicut *sup. n.* 186. dixi de violatione sigilli. Quoad priorem malitiam dari in usu, de quo agimus, parvitatem materiæ, concedo; idque patet ex obviis exemplis. Quoad posteriorem autem nego. Cùm enim confessarii, sicut alii, vel ex simplicitate, vel ex ignorantia, passione &c. facillimè possint habere pro levi incommodo pœnitentis, quod tamen revera est ipsi valde grave, hoc ipso jam usus notitiæ cum levi incommodo est admodum periculosus; ergo jam est aptus & sufficiens, ut fideles valde absterreat à Sa-

cramento Pœnitentiæ, illúdque iis reddat valde odiosum; ergo hoc ipso jam etiam cedit in gravem irreverentiam Sacramenti; neque datur in tali usu quoad hoc, sive quoad malitiam suam contra Religionem parvitas materiæ. Atque ita corruit argumentum paulò antè in contrarium allatum.

Unde ulteriùs addo, nunquam posse aliquem licitè uti notitia confessionis in dubio de molestia pœnitentis, sed debere esse moraliter certum, quòd nulla intercedat; vel debere habere pœnitentis licentiam, & quidem non præsumptam, sed expressam. Ut proinde sigillum habeat hoc solùm peculiare, quòd id neque tunc aperiri possit, quando moraliter certum est, pœnitenti non fore id incommodo, sed etiam in eo casu necessaria sit ejus expressa licentia.

257. Ex prædictis omnibus patet, in quo sensu verum sit illud S. Bernardi: *Nihil minùs scio, quàm quod ex confessione scio*; vel illud aliorum DD. *Confessarius ita se gerere debet extra confessionem, ac si nihil unquam audivisset in confessione.* Nil enim hujusmodi dicta aliud volunt, quàm quòd confessarius ex auditis in confessione, & sub sigillum cadentibus, adeo nihil possit aliis, vel etiam ipsi pœnitentis vel complicis incommodum agere vel omittere, extra confessionem, & sine ejus licentia, ac si ex iis nihil prorsus sciret, nihil unquam totâ snâ vitâ audivisset, ut habet Regula *sup. n.* 247. tradita.

***

SECTIO VI.

De Personis ad sigillum obligatis.

258. Omnes illi obligantur sigillo, qui notitiam alicujus peccati vel alterius rei, ad sigilli materiam spectantis, ex confessione Sacramentali acquisiverunt, mediatè vel immediatè, licitè vel illicitè, ut habent DD. relati *sup. n.* 200. éstque universalis & certa Regula teste Fag. *sup. n.* 203. Juxta quam possumus omnes obligatione sigilli constrictos ad quatuor classes revocare.

§. I.

De iis, qui notitiam ex Confessione acceperunt immediatè & licitè, vel illicitè.

I. Classis est eorum, qui notitiam v. g. peccati ex confessione Sacramentali acceperunt immediatè & licitè. Horum I. & præcipuus est confessarius legitimus. Fag. *Prac.* 2. *lib.* 6. *cap.* 6. *n.* 1. ex communi, sub quo comprehendimus etiam illos, de quibus diximus *sup. n.* 216. II. Sacerdos, cui invito, & ab initio statim contrà protestanti, aliquis nihilominus adhuc sua peccata ita confitetur, ut exaudiat. *sup. n.* 185. ex Lug. & Diana contra Fag. *Prac.* 2. *lib.* 6. *cap.* 6. *n.* 11. III. Interpres; & IV. internuntius *sup. n.* 212. V. omnes, qui audiunt peccata aliorum, ex necessitate instantis naufragii, prælii, ruinæ &c. publicè confitentium; uti & VI. qui alterius peccata casu aliquo, & præter vel contra voluntatem suam audit, dum fortè præterit, vel necesse habet viciniùs adstare, aut accum-

accumbere. *sup. n.* 218. Huc etiam revocantur VII. illi, quos pœnitens ante confessionem consulit de aliquo suo actu, an teneatur illum confiteri? quomodo quoad substantiam, circumstantias? &c. quibus verbis in lingua non satis nota? v.g. latina, italica &c. *sup. n.* 212. & 213. VIII. qui scribit peccata alterius, ideo ea dictantis, quia tunc ipse scribere non potest, nec confiteri nisi ex scripto *sup. n.* 214.

259. IX. Qui videt aliquem extraordinario cuidam confessario clam & in loco occulto confitentem; contra Lug. *Disp.* 23. *n.* 67. dissentientem ex principio jam *sup. n.* 232. refutato. Etsi enim iste, de quo agimus, nullum ex peccatis confessis audiat; ex ipsa tamen hac clandestina confessione, ejúsque aspectu accipit notitiam quandam alicujus reservati, vel alterius gravis peccati: sicut si aliquis videret gestus, per quos confitetur mutus, indèque conciperet notitiam aliquam de ejus peccatis. Confirmatur; Confessarius, qui audivit confitentem, non potest salvo sigillo dicere in hoc casu, eum esse sibi confessum. *sup. n.* 241. ergo nec ille, qui vidit confitentem. X. Superior, à quo subditus per seipsum petit facultatem pro absolutione alicujus sui casus reservati, ab alia obtinendâ. Lug. *cit. Disp.* 23. *n.* 35. Dian. *p.* 5. *tr.* 11. *Res.* 12. & multi alii apud ipsum contra Coninch. *Disp.* 9. *n.* 47. & alios, quia subditus hoc ipso accusat se de reservato suo peccato apud superiorem, & quidem in ordine ad absolutionem Sacramentalem, ergo hoc ipso facit superiori confessionem talem, quæ obliget ad sigillum. *sup. n.* 185. sicut etiam est illa, in qua superior reservatum tantùm peccatum subditi audit, & solam reservationem tollit; pro absolutione autem Sacramentali illius, uti & cæterorum peccatorum, si quæ habet, remittit ad alium. Neque obstat, quòd subditus tunc, cùm petit facultatem, non habeat dolorem de peccato, nec propositum emendationis, nec animum impetrandi absolutionem à superiore, sed ab alio; Nihil enim horum est necessariò requisitum ad confessionem sigilliferam. *sup. cit. n.* 185. & 210.

260. II. Classis est eorum, qui ex confessione Sacramentali notitiam v. g. peccati acceperunt immediatè, sed illicitè. Horum I. est Laicus, aut Clericus, qui malitiosè fingit se esse confessarium legitimum, cùm non sit. *sup. n.* 117. II. Laicus, cui quis scienter confitetur, ratus id hîc & nunc valere, ibid. III. qui deditâ operâ facit, ut peccata, de quibus se pœnitens coram Confessario accusat, etiam ipse furtivè percipiat. Bonac. *tom.* 1. *Disp.* 5. *q.* 6. *sect.* 5. *p.* 3. *n.* 6. & alii communiter. Ad hos etiam reducuntur. IV. illi, qui scriptam alterius confessionem legunt. *sup. n.* 215.

§. II.

De iis, qui notitiam ex Confessione acceperunt mediatè, & licitè vel illicitè.

261. III. Classis est eorum, qui ex confessione Sacramentali notitiam, v. g. peccati acquisiverunt mediatè tantùm, sed licitè. Sunt autem I. illi, quibus confessarius vel alii audita in confessione Sacramentali revelant cum legitima licentia pœnitentis, de quibus *sup. à n.* 199. II.

illi, quos confessarius cum licentia pœnitentis de auditis in ejus confessione consulit, iisque simul etiam de persona pœnitentis indicium præber, sed inculpabiliter, quia id facit prorsus ex indeliberato vel inopinato; vel ex licentia pœnitentis, eò quòd sine notitia personæ non possit bene dare consilium. Bonac. *l. c. n.* 4. Fagund. *Præc.* 1. *lib.* 6. *cap.* 6. *à n.* 21. Laym. *lib.* 5. *tr.* 6. *cap.* 14. *n.* 18. *in fine.* Lug. *l. c. n.* 25. Dicast. *n.* 54. & alii communiter contra Palao *cit. p.* 19. §. 4. *n.* 8. Vasq. & alios apud ipsum. Rationes vide *sup. n.* 201. *& seq.* quibus adde cùm Dicast. quòd ejusmodi Consiliarius sit interpres Juris, ergò non minùs, quàm alius, qui est interpres facti, seu peccatorum commissorum, obligatur sigillo. III. Superior, cui confessarius, cùm facultatem absolvendi pœnitentem à Casu reservato petit, simul etiam personam pœnitentis manifestat; sive jam ex inculpabili inadvertentia; sive cum licentia pœnitentis, uti fit, si alioquin superior justè negaturus sit facultatem. Reginald. *l.* 3. *n.* 26. Bonac. *l. c. n.* 2. Lug. *n.* 34. Dicast. *n.* 41. & alii contra Palao *l. c. n.* 10. & alios. Ratio, quia notitia, quam superior à Confessario hîc accipit de peccato & persona pœnitentis, dependet à prævia confessione Sacramentali, ergo est Sacramentalis & subjecta sigillo. IV. Superior, à quo Confessarius petit facultatem absolvendi à reservatis, prorsus tectâ tam persona pœnitentis, quàm peccati specie. Superior enim frangit sigillum, qui aliis dicit, in sua domo petitam esse, aut peti facultatem talem. Dian. *p.* 5. *tr.* 11. *Res.* 45. vide etiam *sup. n.* 227. Unde V. Ille etiam Superior obligatur sigillo, qui, postquam dedit Confessario facultatem absolvendi à reservatis pœnitentem, pro quo tecto ejus nomine & personâ petebatur, casu deinde intervenit, cùm v. g. Cajus illi confessario confitetur; ut constat ex dictis *sup. n.* 259. Imò quia hic superior notitiam de peccato reservato Caji non habet tantùm ex illius confessione, quam videt; sed simul etiam ex priùs petita & data facultate absolvendi à reservatis; ideo ratione hujus teneretur adhuc ad sigillum, etiamsi deprehendisset, Cajum confiteri eidem confessario in publico. Vide de his Fag. *l. c. n.* 2. & Tamb. *de conf. lib.* 5. *cap.* 4. §. 2. *& seqq.*

262. IV. Classis est eorum, qui ex Sacramentali confessione notitiam v. g. peccati acceperunt etiam tantùm mediatè, sed illicitè. Et sunt I. illi omnes, quibus confessarius, vel quivis alius peccatum pœnitentis, ex sola ejus confessione sibi notum, sine ejus licentia revelavit directè vel indirectè, deliberatè vel indeliberatè v. g. in ebrietate, amentia &c. II. omnes alii, ad quos à prædictis successivè per quamcunque longam seriem notitia peccati dimanat. Fag. *Præc.* 2. *lib.* 6. *cap.* 5. *n.* 20. & *cap.* 6. *n.* 28. Dian. *l. c. Res.* 7. & alii omnes præter Medinam teste Lugone *n.* 38. Ratio, quia omnis hæc notitia ratione primæ suæ originis est, & semper manet Sacramentalis. III. itáque etiam Judices, si ad eos tandem etiam ex illicita Sacramentalis confessionis revelatione perveniat notitia delicti. Fag. *l. c. cap.* 4. *à n.* 28. & est communis DD. sententia teste Dicast. *n.* 57. Unde si Judex videat notitiam delicti, ad se delati, ortam esse ex malè revelata confessione, vel etiam tantùm ex lecta scheda

scriptæ

scriptæ confessionis, tunc non potest de tali delicto ullam inquisitionem aut processum instituere; & si fortè bonâ fide, vel ex ignorantia tam vitiosi ortûs jam instituit, tenetur, quamprimum advertit, abrumpere, omnia acta pro infectis habere, ipsam quoque sententiam damnationis, si fortè jam tulit, tanquam nullam & irritam retractare, reúmque liberum dimittere; quia forum internum, & notitia delicti, ad illud forum pertinens, non habet, nec habere potest ullum commercium cum foro externo. Reginald. *l.3. àn.29.* Dian. *p.5. tr.11. Ref.27. v. unde.*

263. Tanta porrò est obligatio Confessarii, & aliorum, de quibus diximus, ad sigillum, ut si quando illorum aliquis non possit proprium suum peccatum confiteri sine revelatione sigilli de alieno peccato (ut fieri potest, si quandoque Confessarius debet suo pœnitenti, vel ei, cui pœnitens est valde notus, confiteri) tunc potest & tenetur illud proprium suum peccatum reticere, etiam in articulo mortis. Lug. *Disp.23. n.144.* Tamb. *de conf. l.5. c.2. n.5.* Fag. *l.c. n.9. & seq.* Bonac. *tom.1. Disp.5. q.6. sect.5. n.21.* & alii communiter contra Gabr. & Sotum, quorum sententiam non esse probabilem censet Suar. eámque esse temerariam docet Fag. Ratio, quia obligatio sigilli est major quàm obligatio faciendi confessionem cum integritate materiali; ut patet ex eo, quòd in multis casibus licitissimè possimus confiteri tantùm cum integritate formali. *sup. l.1. p.3. à n.56.* sigillum autem aperire in nullo casu licitum sit, nisi tantùm ex ultronea pœnitentis licentiâ, *sup. n.190.*

§. III.

De ipso Pœnitente.

264. Ipse tamen pœnitens non obligatur sigillo ad tacenda ea, quæ in Confessione ipse vel Confessarius dixit, aut egit. Est communis apud Coninch. *Disp.9. n.37.* Tamb. *l.v. cap.4. §.1. n.1.* Dicast. *cit. Disp.12. n.178.* quia obligatio sigilli imposita est Confessario, & aliis in favorem pœnitentis, & reverentiam Sacramenti; atqui pœnitens potest liberè, & sine omni irreverentia Sacramenti cedere suo favori. *sup. n.187.* aliísque obligationem sigilli remittere, ergo cùm hanc habeat à sua libera voluntate pendentem, non potest ipse eâ obstringi. Deinde pœnitens non agnoscit commissos tunc à Confessario defectus ex ejus confessione, ergo nec sub sigillo; cùm hoc non nisi ex confessione oriatur, Dicast. *l.c.*

Nihilominus tamen pœnitens obligatur vi naturalis secreti ad ea occultanda, quæ à Confessario tunc fortè imprudenter & malè acta vel dicta fuerint; ita ut etiam mortaliter peccet prodendo aliquid, ex quo Confessarii fama aut honor notabiliter læditur: Nisi vel lex Charitatis, vel Jus commune ob bonum publicum jubeat manifestare aliquod Confessarii delictum in excipiendis confessionibus perpetratum, uti est sollicitatio ad venerea, machinatio mali contra Rempubl. vel etiam tertium. &c. Tan. *tom.4. Disp.6. q.9. n.135.*

**
*

SE-

SECTIO VII.

Quomodo obligati sigillo possint, aut debeant interroganti de ejus materia respondere?

Obligati sigillo possunt variè interrogari, nimirum 1. ex malitia à tyranno, vel alio impio homine. 2. ex inscitia, vel simplicitate ab aliis. 3. an pœnitens sit confessus hoc vel illud peccatum suum notorium; vel occultum? 4. simpliciter, an non id sciant, vel audiverint? vel 5. expressè, an non sciant ex confessione? an non in ea audiverint? Quid in tali casu quisque possit, aut debeat dicere, hîc explicandum est.

§. I.

Quomodo de notoriis, & ad interrogationem simplicem?

265. Itaque I. Confessarius, si interrogetur, an pœnitens peccatum, quod est notorium, vel saltem interroganti notum, sit confessus, non potest id negare; quia redderet pœnitentem suspectum de confessione non integrè facta. Sed neque etiam potest id affirmare, quia esset contra sigillum. *Sup. n.222. cum seq. & infr.n.284.* Debet ergo dicere, se functum esse suo officio. Palao *cit.p.19.§.23. n.13.* Dian. *p.5. tr.11. Ref.43. v. Non desinam.* vel pœnitentem fecisse, quod judicavit sibi esse faciendum. Potest etiam interrogantem ad ipsum pœnitentem remittere, vel cum æquivocatione aliqua aliud quid respondere. Dicast.*n.114.* Expedit quoque, ut interrogans, etsi sit superior aut Judex, maximè cùm ex simplicitate, vel incogitantiâ & bonâ fide interrogatio provenit, objurgetur, quòd talia audeat quærere, quæ etsi Confessarius sciret, deberet tamen potiùs mortem subire, quàm edicere. Coninch. *Disp.9. n.25.* Laym.*l.5.tr.6.cap.14.n.12.* Palao & Dian. *ll.cc.*

Interpres & Internuntius rectè faciunt, si hîc eodem modo se gerant, sicut Confessarius. Si tamen peccatum pœnitentis esset soli interroganti notum, possent etiam juxta dicenda infrà simpliciter negare, eum id esse confessum; quia pœnitens in tali casu non est obligatus confiteri cum materiali integritate juxta Laym.*l.5. tr.6.cap.6.n.5.* Fag.*Præc.2.lib.2.cap.6.n.6.* Dian.*p.3.tr.4.Ref.129.* vide Lugo *Disp.15. à n.62.*

266. II. Si Confessarius interrogetur simpliciter: an non hoc vel illud occultum peccatum sciat, vel audiverit fuisse commissum à pœnitente, qui verè id ipsi est confessus; tunc potest liberrimè, &, si silendo vel objurgando pœnitentem, vel dicendo se functum suo officio, advertit se daturum ansam suspicioni de peccato commisso, etiam tenetur rotundè dicere, *se nihil scire*; uti & *se nihil de illo audivisse*, quia in uno non est major difficultas, quàm in altero, ut malè putavit Sotus. Potest insuper, & debet, si necesse sit, ita dicere etiam cum juramento solemnissimo, licèt antè cum simili aut alia quacunque solemnitate juraverit, se veritatem ad interrogata dicturum. Fag. *lib.6. cap.4.n.30.* Tan. *tom.4. Disp.6. q.9. n.133.* Laym. *l.c. cap.14. n.12.* Reginald. *l.3. n.22.* Bonac. *tom.1. Disp.5. q.6. sect.5. p.4. n.31.* Barb.

Barb. *in Collectan. ad cap. omnis utriusq; 13. de remiss. & pœnit. n.18.* Dian. *cit. Res.43.* cum S. Thoma, & omnibus aliis teste Lug. *n.73.* contra Altisiodorensem & Gabriel. quorum sententia censetur erronea. Ratio, quia ultimata intentio ita simpliciter interrogantis, uti debet esse, sic semper præsumitur esse tantùm de scientia & auditione humana, spectante ad commercium humanum, communicabili aliis &c. non de Divina, extra commercium hominum positâ, incommunicabili &c. atqui cùm & ad intentionem interrogantis, & ad nostram mentem conformiter respondemus, non possumus ullo modo argui alicujus mendacii aut perjurii. Tan. *tom.3. Disp.5. q.2. n.29.* ergo nec hic Confessarius.

Deinde verba hæc: *scio, audivi, nihil scio, nihil audivi,* sunt æquivoca, & ex vi suæ impositionis significant plura inter se diversa, ut modo indicavi, atqui ex justa causa licitum est alicui respondere per verba æquivoca, accipiendo illa in eo sensu, qui verus est, etsi interrogans putet per suum errorem, illa accipi in alio, & eo, qui hîc & nunc falsus esset. Laym. *l.4. tr.3. cap.13. n.5.* Azor. *p.1. lib.11. cap.4 q.5.* Tan. *tom.3. Disp.6. q.2. n.23.* & alii. vide *sup. lib.1. p.3. n.219. & seq.* ergo Confessarius si simpliciter tantùm interrogetur, rectissimè dicit, vel etiam jurat, se de peccato pœnitentis nihil scire, nihil audivisse, hoc est, scientiâ humanâ, communicabili aliis &c. etsi interrogans putet, eum loqui etiam de scientia Divina, Sacramentali &c. Atque hæc quoad interrogationem simpliciter factam.

§. II.

Quomodo ad interrogationem expressam de Confessione?

267. Sed quid & quomodo Confessarius loqui potest, aut debet, cùm interrogans expressè vult & quærit, an non ex confessione Sacramentali sciat? an non in ea audiverit, pœnitentem hoc vel illud peccâsse? Vel cùm à verbis, quæ ex sua impositione, vel saltem ex circumstantiis aliquibus temporis, loci, modi, personæ, &c. æquivoca forent, per suam interrogationem omnes alios sensus excludit, & tantùm ad unum constringit; sicut etiam hîc fieri posse putat Laym. Reginald. Bonac. Azor. *ll.cc.* Dicast. *n.132.* & alii cum Soto, ut si quærat v.g. an non peccatum pœnitentis sciat scientiâ etiam Divinâ, Sacramentali? an non aliquo quocunque tandem modo audiverit? &c.

Et verò in isto Casu Autores citati præter Dicast. existimant, Confessario nihil aliud superesse, quàm ut objurget tam sacrilegè interrogantem; vel dicat, nefas esse ad tam sceleratam interrogationem respondere. Verùm quia hujusmodi tergiversatio planè agnam facit suspicionem de notitia peccati à pœnitente comissi & confessi; cùm alioqui confessarii licitè possint, & communiter statim soleant expressè negare: ideo omnes alii docent, Confessarium neque per istam, neque per ullam aliam interrogationis formam posse unquam ita constringi, ut non adhuc semper liberè & rotundè licitissimèque dicere possit, & debeat, etiam cum Juramento, & post Juramentum de dicen-

da veritate factum; *se nihil scire, etiam ex confessione, etiam scientâ Divina, ut ministrum DEI* &c. *se nihil in confessione audivisse de illo peccato; se nullo, quocunque tandem modo scire, vel audivisse* &c. Hoc autem ut meliùs intelligatur, quo modo & sensu fieri possit, lucem dabunt sequentia. Nam

268. Certum est I. quòd in nullo casu liceat mentiri, cùm mendacium sit intrinsecè malum. Laym. *lib. 4. tr. 3. cap 13. n. 8. & sup. p. 3. n. 216.*

Certum est II. quòd itidem in nullo casu liceat sigillum confessionis sine expressa pœnitentis licentia revelare. *sup. n. 190.*

Certum est III. quòd necessarium sit ad humanum commercium, ita sincerè & fideliter unum cum altero loqui & agere, ut nemo licitè possit alterum per se & directè velle decipere; deceptio enim (sive verbo, sive facto fiat) etiam est aliquod malum, quod neque sibi, neque alteri directè inferre licet. Tan. *tom. 3. Disp. 6. q. 2. n. 24.* quamvis ex justa causa licitè aliquis permittere possit, sicut aliud malum proximi, ita & hoc, ut ille vel à se ipso per errorem suum, vel ab alio decipiatur, maximè si quis id sine proprio suo vel tertii damno impedire nequeat. Laym. *l. c. n. 10 v. confirmatur.*

Certum est IV. Quòd æquè necessarium sit ad commercium humanum & Reipubl. bonum, ut detur aliquis modus, quo quilibet sua secreta possit ita tegere, & recondita servare, ut ipsi invito nemo possit per ullam injustam interrogationem extorquere. Tan. *l. c. n. 34. v. absurdum.* Si enim licet cuilibet quævis alia sua bona contra violentos aggressores tueri, cur non & sua arcana? sanè in utroque foro tam à Jurisperitis, quàm à Theologis receptum est, legitimo quoq; Judici, si non legitimè, sub quacunque tandem arctissima forma interroget, posse adhuc licito quodam modo & sine mendacio celari veritatem. Aliquos ergo tales modos hîc subjungo, & ad propositam sigilli materiam applico.

§. III.

De Responsione per Reservationem mentalem.

269. Primus & valde communis est *per Reservationem mentalem*; si nimirum Confessarius dicat exteriùs: *non scio ex confessione*; *non audivi ullo modo* &c. reservans in mente: *ut ullo modo possim, ut tenear sine licentia pœnitentis tibi revelare.* Id enim quod exteriùs dicit, & id quod in mente reservat, si simul sumantur, faciunt unam integram propositionem, quæ vocatur à Tan. *l. c.* Mixta, nempe ex vocali & ex mentali; & est ut sic verissima. Quodsi quis ulteriùs urgeat, an non ita sciam, ut nullo modo possim ipsi revelare; vel ut non possim ipsi licitè, possim tamen illicitè revelare; tunc itidem possum, & debeo dicere inepto quæsitori: *neque hoc modo scio*; reservans iterum & cogitans in mente: *ut tibi dicam.* Etin hoc modo putat Card. de Lugo *n. 74.* nullam esse difficultatem, si solùm possit ostendi, quòd sit immunis à mendacio.

Sed mihi inprimis non videtur sufficiens. Si enim denique cogar meam nescien-

scientiam profiteri his vel similibus verbis : *Non scio, etiam scientiâ Divinâ, & ex confessione peccatum pœnitentis v.g. homicidium, & me id non scire hoc modo, dico sine omni prorsus quacunque etiam licita reservatione mentali.* Nam si adhuc reservationem aliquam mentalem adhibeo, mentior; contra Dicast. *n.* 126. quia dico, me nullam adhibere, cùm tamen adhibeam; si nullam adhibeo, iterum mentior, quia dico me nescire ex confessione, quod verè ex illa scio. Mentiri autem nunquam licet, ergo alius modus est adhuc excogitandus.

Deinde externas illas locutiones alteri factas, quæ per se plenum & perfectum sensum efficiunt, sed falsum, & non nisi cum addita reservatione aliqua mentali, verum, negat esse licitas Sotus, Cajet. Aragonius, Azor *cit. q.* 5. *v. Meo judicio*, Laym. *cit. cap.* 13. *n.* 6. & 7., Lugo *n.* 75. & *alii*, quia non possunt satis excusari à mendacio. Nam perfecta propositio vocalis, hoc est, quæ per sola sua verba exteriùs prolata plenum & perfectum sensum jam ingenerat, si per eam alteri aliquid significare volumus, ut non sit mendacium, debet secundùm se & suorum verborum sensum esse conformis menti loquentis; atqui cùm Confessarius alteri dicit, v. g. *nihil scio ex confessione*, aut *scientiâ Sacramentali de hoc peccato pœnitentis*; propositio ista vocalis est quoad verba exteriùs prolata in se perfecta, sensúmque ingenerat plenum & perfectum, neque tamen est conformis menti loquentis; quia verè novit se scire id ex confessione: ergo &c. Et verò qui alteri loquendo profert scienter orationem perfectam, sed secundùm se falsam, vult hoc ipso alteri falsum, & contra quàm ipse in mente sentit, significare, ergo hoc ipso mentitur, ut argumentatur non malè Laym. *l. c.* vide *lib.* 1. *sup. p.* 3. *n.* 221. & *seqq.*

270. Objicies. In mente loquentis est hæc propositio mentalis: *nihil scio ex confessione, ut ullo modo sine licentia revelem*; ergo cùm priorem ejus partem propositio vocalis (*nihil scio ex confessione*) significet, eáque sic indifferens ad admittendam etiam posteriorem, adhuc in mente retentam, jam est menti loquentis ejúsque mentali propositioni inadæquatè conformis, adeoque adhuc vera & libera ab omni mendacio. Sic etiam pars in imagine Petri est, & esse potest inadæquatè similis, seu conformis Petro, etsi omnes aliæ partes maneant contectæ. Ita sentit Dicast. *n.* 128.

Sed non satisfacit. Nam inprimis propositio vocalis, de qua agimus, non significat priorem partem propositionis mentalis; quia illa dicit *absolutè*, me nihil scire ex confessione; ista non dicit hoc *absolutè*, sed cum aliquo addito. Deinde sicut quævis alia locutio alteri facta, quæ per se & sua verba exteriùs prolata sensum perfectum efficit, ita etiam hæc (*nihil scio ex confessione*) consistit quoad suam significationem in indivisibili, instar numeri v. g. ternarii, eíque tam parùm, ac numero potest aliquid addi, vel demi sine ejus destructione; ergo ad id, quod tantùm in mente habetur, etiam non est indifferens *indifferentiâ formali*, seu quoad significationem; sed ad summum tantùm *indifferentiâ aliquâ materiali*, seu quoad sola sua verba, quibuscum adhuc alia quidem grammaticaliter

construi possunt, sed non manente eadem priore significatione, ut immediatè antè ostendi. Denique ad hoc, ut locutio externa, per se perfectum sensum constituens, sit immunis à mendacio, non sufficit, eam esse menti loquentis, ejúsque mentali propositioni conformem tantùm inadæquatè; quia alioqui jam nullum, vel ferè nullum mendacium ampliùs foret mendacium; cùm nullum non habeat, aut habere possit inadæquatam aliquam conformitatem cum mente loquentis, ut cuivis consideranti facilè patet.

Exemplum à pictura petitum est manifestè contra ipsos adversarios. Nam nulla pars in imagine Petri, ne quidem inadæquatè est, vel dici potest similis Petro, si nulli ejus parti sit similis, nisi sumpta cum lineamentis illis, quæ pictor in tabula non expressit, sed in sola mente reservavit.

Quid autem multis? Locutiones externas, quæ per se perfectum sensum habent, & ad aliquid significandum fiunt, maximè alicui alteri, si non sint veræ nisi cum eo, quod in sola mente reservatur, esse mendacium, patet ex Bulla S. D. N. Innoc. XI. 1679. 2. *Martii* edita, in qua inter sexaginta Propositiones prohibitas, est hæc 26. *Si quis vel solus, vel coram aliis, sive interrogatus, sive propriâ sponte: sive recreationis causa, sive quocunque alio fine juret, se non fecisse aliquid, quod revera fecit; intelligendo intra se aliud, quod non fecit, vel aliâ viâ ab ea, in qua fecit, vel quodvis aliud additum verum; revera non mentitur, nec est perjurus:* & in 27. prohibet etiam illam sententiam; quæ docet, *justam causam utendi reservatione mentali esse, quoties necessarium aut utile est ad salutem corporis, honorem, aut res familiares tuendas, vel quemlibet alium virtutis actum, ita ut veritatis occultatio censeatur tunc expediens & studiosa.*

§. IV.

Per Æquivocationem.

271. Secundus modus sua secreta, & sigillum tuendi contra injustos scrutatores est assignatus à Cardinali de Lug. *Disp. 23. à n. 76.* ubi ait, verba & propositiones vocales præter rem significare semper etiam conceptum loquentis, ita, ut cùm quis dicit v. g. *Petrus currit*, idem sit, ac si diceret: *scio, vel judico Petrum currere*; & cùm dicit: *scio Petrum currere*; idem est, ac si reflexè diceret: *scio, me scire Petrum currere*; vel cùm dicit: *nescio, non scio*, est iste sensus idem reflexus: *scio me non scire*, &c. Quia autem verbum *scio* est æquivocum, & significat tam scientiam utilem, quàm scientiam inutilem ad dicendum, ideo cùm Confessarius interrogatur 1. an sciat hoc pœnitentis peccatum ex ejus confessione? an id in ea audiverit? &c. vel 2. an sciat, illum non esse confessum, se non audivisse in confessione? &c. rectè etiam juratus dicit cum æquivocatione. Ad primum, non scio, hoc est, scio scientia utili ad dicendum, me non scire ex confessione, in ea non audivisse &c. Ad secundum, rectè cum eadem æquivocatione dicit: scio, hoc est, scio scientia utili ad dicendum, illum non esse id confessum, me non audivisse &c. vel scio scientia utili ad dicendum, me scire, quòd illud non sit confessus, quòd non audiverim,

verim, &c. Hoc ipso enim scio, me scire, quòd inimicum non oderim, si scio me non habere scientiam, aut memoriam talis odii; ergo si scientia utili ad dicendum scio, me non habere notitiam aut memoriam, quòd aliquis sit mihi hoc vel illud peccatum confessus; hoc ipso jam verè dico: scio me scire, quòd id mihi non sit confessus. Interrogatus denique 3. an non id sciat scientia confessionis? iterum respondere potest & debet, se non scire, in eodem sensu, quo respondet ad primam interrogationem.

Unde patet, quòd juxta hunc modum æquivoca significatio verbi *scio* (quod respondens semper toti interrogationi superaddit) non possit unquam ullo modo tolli, contra DD. *sup. n.* 267. relatos. Ratio, quia interrogans illa tantùm verba, quibus interrogat, potest restringere; non autem id, quod illis primùm respondens debet semper superaddere.

Ea, quæ contrà affert Dicast. *à n.* 129. credo Card. Lugonem jam prævidisse; sed, quòd hîc tacitus prætermiserit, judicâsse suæ opinioni non multùm obstare; maximè cùm sint tantùm petita ex principiis Logicis, de quibus insuper adhuc etiam sub Judice lis est.

§. V.

Per immutationem significationis in verbis.

272. Tertius modus colligi potest ex Val. *tom.* 3. *Disp.* 5. *q.* 13. *p.* 2. *v. Quidquid. circa finem.* ubi: *si quis*, inquit, *iniquè interrogetur, ei non minùs licet usurpare verba ad significandum sensum, quem vult; quàm si à nullo prorsus de ulla re determinata interrogaretur:* sicut cùm quis à nemine interrogatus secum ipse solus loquitur, potest, quod vult, per quæcunque verba sine mendacio intelligere, & per vocem *Homo* v. g. velle significare *Equum*; & per vocem *Equus Hominem* &c. sine ulla Reipubl. turbatione, sine ulla cujusquam injuria. Non minùs, quàm cuiquam licitum est in ordine ad seipsum solum, computare obolum pro ducato seu aureo, & aureum pro obolo. Unde Azor cùm *cit. p. lib.* 11. *cap.* 4. *Reg.* 5. simpliciter & absolutè: *is mentitur*, inquit, *qui verba aliter accipit, atque ipsa significant*; intelligi debet tantùm pro casu, quo loquens est aliquo modo obligatus ad verba sua in communi significatione usurpanda. Ratio enim doctrinæ ex Val. relatæ est, quia, ut ipse ait, *iniqua interrogatio ad nihil prorsus obligat interrogatum*; qui proinde non tenetur interroganti loqui, multò minùs ad ejus mentem respondere, adeoque nec voces, quibus utitur, in significatione illis publicè impositâ, & communiter usitatâ accipere. Injustè enim interrogans nullum habet Jus exigendi, ut quis ipsi & alio modo respondeat. Quòd autem ille putet, sibi respondere loquentem, & quidem etiam ad suam mentem, ac juxta usitatam vocum significationem, atque ita seipsum decipiat, sibi & non loquenti imputare debet.

Utitur quidem Val. hoc fundamento ad externas locutiones, quæ cum mentali reservatione fiunt, à mendacio excusandas; sed usus iste est à summo Pontifice *sup. n.* 270. *v. Quid multis?* prohibitus. Ipsum tamen fundamentum si firmum est, uti planè videtur, tunc Confessa-

fessarius jam potest sine omni reservatione ad quamcunque injustam interrogationem de peccatis confessis, vel aliâ simili materia respondere: *nihil scio ex confessione*; *nihil in ea audivi* &c. quia potest per hujusmodi verba (quibus, sicut hîc ei licitum est, pro suo arbitrio aliam vim attribuit) nihil aliud velle significare, quàm quòd v. g. *Turca non sit Christianus*; *Tenebræ non sint lux*; *tria non sint quatuor*; vel quidvis aliud, quod verum est, idque etiam, ut Val. rectè addit, juramento confirmare, si necesse sit. Non enim, ut dixi, tenetur Confessarius aut alius tam injustè & sacrilegè interroganti respondere ad ipsius mentem; nec verba, quæ profert, tenetur ad ipsum dirigere; nec ea in communi & usitatâ suâ significatione accipere. Neque tunc, si jurat, falsò jurat, aut Nomen Domini in vanum assumit.

Modus autem iste nullatenus contrariatur citatæ Pontificiæ prohibitioni. Nam loquens, sicut hîc juxta dicta potest, detrahit verbis usitatam vim significandi, & aliam pro suo libitu imponit. Unde jam verba exteriùs ab ipso prolata non ideo vera sunt, quòd *intelligat intra se aliud*, quàm ipsa verba significent; sicut fit in locutionibus cum reservatione mentali factis; sed ideò vera sunt, quia id, quod ex privata loquentis impositione significant, integrè & plenè dicunt esse, sicut est & in se, & in mente loquentis. Non involvit ergo iste modus ullam reservationem; sed consistit in hoc solo, quòd loquens usitatam vim significandi à verbis tollat, & aliam attribuat, cùm in tali casu non sit obligatus ad utendum verbis in usitata communi significatione; & ipsa etiam Respubl. videatur hanc potestatem cuivis, in ejusmodi necessitate secretum suum contra injustum aggressorem tuendi, concedere juxta *suppos. 4. sup. n. 268.*

§. VI.

Per prolationem tantùm materialem verborum.

273. Quartus modus insinuatur à Tan. *tom. 3. Disp. 6. q. 2. n. 34.* Nam, *ubi*, inquit, *nulla loquendi vel respondendi obligatio urget, potest quis suo arbitratu verba solùm materialiter proferre; & quidem etiamsi alioqui* (formaliter & quoad significationem suam communem sumpta) *planè falsa sint.* Vult quidem Tan. ex hoc principio inferre, quòd licitæ sint in casu tali locutiones externæ cum mentali reservatione factæ; sed rectiùs dicitur, quòd, supposito illo principio ut vero, nulla prorsus sit necessitas ullius reservationis. Et in nostro quidem proposito cùm Confessarius vel tunc maximè nullam habeat loquendi vel respondendi obligationem, quando injustè & impiè interrogatur de peccatis pœnitentium, ex sola eorum confessione Sacramentali cognitis, potest ille semper absque omni reservatione mentali, loco responsionis, materialiter hæc, aut similia verba proferre: *nihil ex confessione de peccato hoc vel illo scio*; *nihil in ea de illo audivi*, &c. quamvis arctissimè, &, quod nunquam fieri potest, etiam ita strictè interrogaretur, ut si eadem verba formaliter seu enuntiativè diceret, verum non diceret. Quodsi ulterius urgeretur ad suam nescientiam contestandam his verbis;

bis : In sensu formali & enuntiativè loquendo nihil scio ex Confessione &c. potest hoc ipsum totum, & quidvis aliud adhuc tantùm materialiter proferre ob prædictam causam.

Sed in hoc & priore modo sigillum vel aliud secretum tuendi, ut omnis abusus evitetur, bene observandum est, per leges Fidelitatis ad bonum commune & humanum commercium necessariæ neutrum esse licitum, nisi cum his duobus requisitis. 1. ut constet, interrogationem esse injustam; maximè si competens Judex aut legitimus superior interroget; cùm pro his eorùmque Justitia semper, etiam in dubio, præsumi debeat. Azor. *l. c. Reg.* 4. 2. ut aliqua quoque necessitas cogat, & nullum aliud supersit medium, quo quis commodè possit suum secretum alienæ notitiæ, & se gravi damno subducere. Sic etiam Laym. *lib.* 4. *tr.* 3. *cap.* 13. *n.* 11. ad licitum usum æquivocationis requirit causam justæ necessitatis. His ergo observatis, si quis verba proferat vel in aliena significatione, vel in omnino nulla; tunc neque interrogantem injuriâ, neque Rempubl. vitámque socialem damno afficiet majore, quàm si prædoni, bona ejus invadere volenti, exponat arcam plumbo onustam, vel omninò vacuam, eámque prædo arripiat, cum illáque discedat, ratus esse auro vel aliis rebus pretiosis refertam.

§. VII.

Per consignificationem.

274. Quintus denique modus sigillum vel aliud secretum servandi contra eos, qui injustis interrogationibus suis id extorquere conantur, desumitur ex Laym. *lib.* 4. *tr.* 3. *cap.* 13. *n.* 7. *v. Interim.* & Tan. *l. c. n.* 28. qui ex communi docent, verba sæpe eo modo, & in iis circumstantiis proferri, ut ratione illarum præter id, quod ex vi primæ suæ institutionis & expresè significant, simul etiam significent, & *consignificent* saltem implicitè aliquid aliud, ita ut audiens, inquit Laym. *cit. n.* 7. saltem generatim & confusè id facilè hîc & nunc advertere possit; & ab eodem, juxta Tan. etiam rationabiliter deberet tunc apprehendi & cognosci; maximè cum usus & consuetudo ita fert, ut homines per talia verba in talibus circumstantiis prolata communiter velint plus aliquid significare, quàm alioquin ex sua impositione significarent. Jam autem quòd licitè, aliquis loqui possit alteri, si id, quod dicit, verum sit accipiendo verba non inordinaria, quam secundum se habent; sed in adventitia illa significatione, quam tantùm ex circumstantiis acquirunt, probat Tannerus inde, quia verba rectè & sine mendacio usurpantur in eo sensu (verò) quem audiens ipse percipere potest & debet. Quodsi non percipiat, tunc propriâ insciti decipitur, inquit Laym. quod justè permittitur, si causa necessitatis postulet.

Jam ergo si Confessarius interrogetur de peccatis ex confessione cognitis, potest semper, sive sciat, sive non sciat, liberè, licitéque respondere etiam cum juramento : *nihil scio ex confessione*; *nihil in ea audivi*, &c. Si enim reipsa nihil sciat, tunc verum dicit accipiendo verba illa etiam in significatione, quam secundùm se habent. Si autem reipsa sciat, tunc itidem verum dicit, quia eadem verba in his circumstantiis præter significatio-

ficationem, quam secundùm se habent, simul etiam significant, seu consignificant implicitè hoc: *ut tenear tibi dicere.* Ratio, qui omnibus jam constat, quòd communiter omnes possint, & soleant tale additamentum habere in mente conceptum, quando injustè interrogati de aliquo secreto, quod sine gravi peccato vel damno aperire non possunt, nec etiam aliter occultare, id simpliciter negant; ergo verba, quæ secundùm se simplicem negationem significant, hoc ipso jam in talibus circumstantiis, ex usu & consuetudine loquentium, simul etiam illum adjectitium conceptum ita sufficienter significant, ut injustè interrogans posset, & rationabiliter deberet intelligere: imò communiter reipsa & actu bene intelligit, & propterea variis viis conatur ab ejusmodi verbis consignificatum illud excludere; sed frustra. Est itaque talis negatio Confessarii v.g. omnino vera, non quidem per reservationem mentalem jam suprà rejectam, sed ideo, quia illa verba hoc ipsum, quod in mente loquentis supereſt, & verba prolata secundùm se non significant, in istis circumstantiis, ex usu quoque & consuetudine loquentium, simul significant, seu *consignificant.* Et hoc in re non multùm abſimili hîc quoque optimè observavit P. Richard. Archdekin *in tripart. Theol. p. 3. tr. 3. cap. 4. n. 10.*

Quodsi aliquis non minùs ineptè quàm impiè ulteriùs urgeat Confessarium: *an non ita sciat peccatum pœnitentis, ut non teneatur*; aut *ut non licitè possit dicere*; tunc itidem potest, & debet rotundè negare, quia cùm in hac quoque quæstione & quavis alia simili maneant adhuc eædem circumstantiæ, verba etiam simplicis negationis eodem modo consignificant priorem appendicem: *ut tenear dicere.* Et interrogans, quàm parùm verbis vim significandi ab impositione ortam, tam parùm potest illis vim *consignificandi* à circumstantiis provenientem adimere; unde etiam nunquam potest injustam suam interrogationem ita formare, ut non semper adhuc Confessarius possit liberè liciteque rotundè negare.

275. Volui suprà dictos modos legitimè secreta sua contra injustos & violentos Inquisitores tuendi referre, ut & interrogati videant, quàm apertam planámque viam evadendi habeant; & interrogantes agnoscant, quàm irrito conatu tam injustam Inquisitionem instituant, eámque porrò instituere omittant, memores tandem, quòd nemo ulla ratione & modo cogi possit ad id dicendum aut faciendum, quo sine peccato ipse dicere aut facere; vel alius sine gravi ipsius injuria exigere non potest; cùm neque Juramentum, neque ulla lex naturalis, divina aut humana, neque ullum præceptum Superioris possit esse vinculum iniquitatis.

Addo autem hîc, nullatenus esse necessarium, ut Confessarius cùm injustè interrogatus dicit: *nihil scio ex confessione de peccato pœnitentis*; *non est illud mihi confessus, scio mihi id non esse confessum* &c. simul expresè & signatè cogitet de uno vel altero ex relatis modis, sed sufficit, si animum habeat non mentiendi, & aliquid horum velit dicere in eo sensu, in quo juxta Ecclesiæ usum & DD. mentem cum veritate dici potest.

Omnibus prædictis loquendi modis

uti

uti quoque potest pœnitens, cùm injustè de suis peccatis confessis interrogatur, sive jam à Confessario, sive à quovis alio. Reginald. *lib.* 3. *n.* 24. Bonac. *tom.* 1. *Disp.* 5. *q.* 6. *sect.* 5. *p.* 4. *n.* 32. & alii. Idem possunt & cæteri omnes, quos *sup. à n.* 258. dixi esse ad sigillum obligatos.

SECTIO VIII.

De Pœna violantium Sigillum, & Modo procedendi contra illos.

276. Jacobus I. Aragoniæ Rex jussit cuidam Episcopo, Regis Confessionem revelanti, linguam sacrilegam à tergo extrahi, ut ex Aldrete refert Fag. *Præc.* 2. *lib.* 6. *cap.* 7. *n.* 1. atque fuisse quidem tanto crimine pœnam condignam, sed non à legitimo Judice inflictam; intellige: nisi fortè reus fuerit antè legitimè degradatus, & Curiæ laicali traditus; sicut de Rege Christiano præsumi potest esse factum, quod de Jure faciendum fuerat.

§. I.

De pœna violantium Sigillum.

In Jure Canonico statutum olim fuit, ut sacerdos peccata sui pœnitentis malè revelans deponeretur, & omnibus diebus vitæ suæ ignominiosus peregrinaretur. *can. sacerdos.* 2. *Dist.* 6. *de Pœnit.* Quia autem tam misera circumvagatio videbatur esse dedecori statui Ecclesiastico, ideo, abrogatâ partim hac pœnâ, decretum est Jure novo *cap. Omnis utriusque.* 13. *de pœnit. & remiss.* ut Sacerdos, qui peccatum in pœnitentiali Judicio sibi detectum præsumpserit revelare, non solùm à sacerdotali officio deponatur, verùm etiam ad agendam perpetuam pœnitentiam in arctum Monasterium detrudatur. Sed cùm utique etiam Monasteriis non admodum sit commodum, tam impios hospites admittere, ideo pro arcto Monasterio satiùs esse videtur, ut substituatur alius pœnitentiæ locus in arcta quadam custodia.

Pœna Depositionis & Detrusionis est utraque sententiæ non latæ, sed tantùm ferendæ, adeoque non incurritur ipso facto, sed tantùm per sententiam Judicis. Fag. *l. c. n.* 2. Lug. *n.* 147. Dian. *p.* 5. *tr.* 11. *Res.* 51. Judex autem competens non est Magistratus laicalis, sed tantùm Ecclesiasticus, & quidem ille, cui tanquam suo Ordinario subjectus est accusatus sacerdos. Bonac. *tom.* 1. *Disp.* 5. *q.* 6. *sect.* 5. *p.* 1. *n.* 6. Palao *cit. p.* 19. §. 1. *n.* 14. *& alii.* Inquisitores ubi sunt, nunquam suscipiunt cognitionem seu discussionem causæ de revelatione sigilli mera, sed tantùm de ea, quæ est mixta cum hæresi; ut: si quis revelet sigillum, quia negat Pœnitentiam esse Sacramentum; vel negat Sacramento Pœnitentiæ esse annexum sigillum, &c. Dian. *p.* 4. *tr.* 8. *Res.* 95. Bonac. Palao & alii.

Nonnulli volunt, Confessarium sigilli fragum esse etiam irregularem; sed rectè ex communi negat Fag. *l. c. n.* 3. dicitque Barb. *in Collect. ad cit. cap. Omnis utriusque.* id esse improbabile. Bene quoque negat Fag. *n.* 9. cum aliis contra alios, ejusmodi confessarium esse inhabilem ad testimonium dandum in Judicio; nisi quoad peccatum ex sola confessione notum.

277. Cùm autem in pœnis benignior sit

sit interpretatio facienda. *Reg.49. in 6.* eæque molliendæ potiùs sint, quàm exasperandæ. *l. Interpretatione.42. ff. de pœnis.* ideo etiam par est, textum *cap. Omnis utriusque. præced. num.* relatum, ejúsque verba juxta strictam significationem suam ita interpretari, ut pœna sigillifragis statuta in Canone juxta eundem ritè percipiatur.

Ad incurrendam ergo pœnam Depositionis & Detrusionis in Monasterium propter fractum sigillum requiritur I. ut frangens sit *Sacerdos*; de hoc enim solo loquitur textus.

II. Ut id, quod revelat, sit *peccatum*; sicut itidem habent verba textûs; adeoque ut revelet vel veniale in aliqua certa specie v.g. Mendacium jocosum, Verbum otiosum, Furtum materiæ parvæ &c. vel Mortale, saltem in genere, sive jam ipsius Pœnitentis, sive Complicis. *sup. n.230.* Unde revelans alia, quæ sub sigillum cadunt. *sup. n 191.* vel tantùm dicens, aliquem sibi confessum esse venialia, multa, gravia, nova, minutissima &c. peccat quidem contra sigillum *sup. n.224. & seq.* potéstque puniri, non tamen prædictâ pœnâ ordinariâ, sed aliâ extraordinariâ & mitiore. Dian. *cit. p. 5. tr.11. Res.51.* cum Granado. Imò Bern. Diaz. *in pract. crim. cap.109. n.2.* non putat, pœnâ ordinariâ puniendum, qui dicit: *Petrum, qui mihi confessus est, non absolvi*; vel: *Petrus est mihi confessus peccata, à quibus non possum absolvere.* Nam etsi Petrus hoc modo reddatur suspectus de peccato aliquo mortali & gravi contra sigillum; tamen quia etiam ob multas alias causas alicui absolutio dari non potest. *sup. n. 234.* ideo nondum in ordine ad pœnam à lege statutam censetur Petri peccatum sufficienter esse hoc modo revelatum. Non apparet ergo, cur hanc sententiam sibi non placere dicat Fag. *cit. lib. 6. cap. 7. n.11.*

III. Ut peccatum patefaciat *revelando*; præsumpserit *revelare*, inquit textus. Revelatio autem strictè sumpta est illa, quâ secretum alicujus certæ personæ manifestatur alteri, cui non jam antè est notum. *sup. n.193.* Unde reus quidem violati sigilli, non tamen prædictæ ordinariæ pœnæ est, qui extra confessionem soli pœnitenti de confesso ejus peccato loquitur. Dicast. *n.89.* Hurt. *de Sacram. Pœnit. Disp.12. Diff.11.* vide Dian. *p.5. tr.11. Res.6.* vel qui dicit de aliquo, illum sibi esse confessum v.g. adulterium, quod vel est notorium, vel saltem illis jam antè est notum, quibus id dicit. Medina apud Dian. *l.c.* contra alios; vel qui, cùm dicit, se hoc vel illud peccatum in confessione audivisse, non exprimit ullam certam personam; vel exprimit tantùm locum aut communitatem, ubi id audivit. Nugnus & Onuphrius apud Dian. *p.2. tr.15. Res.13. v. sed quoad.* quia nullus ex istis strictè revelat peccatum; cùm priores duo id tantùm dicant illis, quibus jam antè est notum; & tertius personam pœnitentis, saltem determinatè, non exprimat. Eodem modo à pœna ordinaria immunis est, qui tantum utitur notitiâ confessionis, sed absque omni revelatione; de quo *sup. à n.252.*

IV. Ut peccatum revelet *præsumptuosè*; quia textus ait: *qui præsumpserit* revelare, hoc est, qui scienter & voluntariè cum plena deliberatione revelaverit peccatum, sive jam in seipso & directè, sive

sive in aliquo alio facto aut signo; quo modo diximus *sup. n.* 192. revelari indirectè. Unde pœnam ordinariam non incurrit, qui peccatum pœnitentis revelat, sed ex ignorantia, vel inadvertentia, vel in somno, amentia, ebrietate &c. quamvis se inebriâsset cum prævisione periculi de revelatione tunc facienda; vel cum expressa quoque intentione, eam tunc faciendi. Ratio, quia ebrii proferunt verba merè materialiter, & non ad ullum mentis suæ conceptum per ea exprimendum; cùm nullatenus advertere possint, ea esse ad id apta media. Nihilominus tamen ejusmodi incurii, & præsertim ebriosi homines alia gravi pœnâ coërcendi sunt; quia proximum adhuc graviter lædunt, & Sacramentum magnâ irreverentiâ afficiunt.

V. Ut sacerdos peccatum, quod revelare præsumit, ex Sacramentali alicujus confessione cognoverit tanquam *Confessarius*; *sibi* nimirum (tanquam Judici) *in Sacramentali Judicio* (non inchoativè aut consecutivè, sed formaliter, hoc est, pro ipsa formali confessione Sacramentali sumpto) *detectum*; ut habet textus. Unde apparet, quòd solus Confessarius sacerdos propter sacrilegam peccati revelationem sit subjectus pœnæ, *in cit. cap. Omnis utriusque*, statutæ; & nullus alius ex omnibus, quos *sup. à n.* 258. recensuimus, sive jam peccati notitiam ex confessione acceperint immediatè, vel mediatè, licitè vel illicitè; atque adeo nec Sacerdos, qui peccatum, quod revelat, cognovit tantùm ut interpres, internuntius, consiliarius, superior &c.

278. Clericus, qui, cùm nondum sit sacerdos, fingit se esse, & non ex joco, sed seriò audit aliquem Sacramentaliter confitentem, tanquam Confessarius, est propter hoc solum improbum facinus, etiamsi nihil revelet, abjiciendus de Ecclesia, sive (ut Fag. *cit. lib. 6. cap. 7. n. 4.* putat) excommunicandus, & fit irregularis; sicut omnes alii Clerici, qui actum Ordinis, quem non habent, exercent solemniter, vel ex officio. *cap. si quis. 1. de Cler. non ord. ministr.* hoc est, exercent actum quendam Ordinis eo modo, quo non potest licitè nisi ab habente ipsum Ordinem exerceri. Barb. *ibid. n. 6.* qui *n. 7.* uti & Dian. *p. 5. tr. 11. Res. 53.* cum Henriq. Sayro & aliis rectè docet, laicum, qui se fingit esse sacerdotem, & confessionem audit, non esse propterea irregularem: quidquid in contrarium nitatur Fag. *l. c.* Nam irregularitas nunquam incurritur, nisi sit in Jure clarè expressa. *cap. is qui. 18. de sent. excom. in 6.*

At verò Clemens VIII. in Bulla *Etsi aliàs*, 18. An. 1601. 1. Decemb. edita statuit insuper, ut quicunque non promotus ad presbyteratum Missam celebrâsse, vel Confessionem Sacramentalem audivisse repertus fuerit, ab Inquisitoribus vel locorum Ordinariis tanquam misericordiâ indignus à foro Ecclesiastico abjiciatur, & ab Ordinibus Ecclesiasticis, si quos habet, ritè degradatus, statim curiæ seculari tradatur, per Judices seculares debitis pœnis plectendus; & quidem (ut Urbanus VIII. in Bulla *Apostolatus. 79.* an. 1628. 23. Martii edita extendit) sive sit laicus, sive clericus secularis aut regularis cujuscunque Ordinis, etiam exempti & immediatè Pontifici subjecti, majorennis vel minorennis, dummodo vigesimum ætatis annum compleverit.

§. II.

Quomodo procedendum in Judicio contra sigillifragum Confessarium?

279. Ut Confessarius ob violationem sigilli ad pœnam ordinariam *sup. n. 276. & seq.* traditam condemnari possit, debet constare de tribus; nimirum 1. quòd peccatum quodpiam pœnitentis vel complicis alteri manifestaverit; 2. quòd manifestaverit illud sine licentia pœnitentis; & 3. quòd illud non aliunde quàm ex confessione sciverit. Prout autem diversa ex his in quæstionem veniunt, diversis quoque incumbit probandi onus.

I. Ergo si Confessarius neget, se alicujus peccatum revelâsse, debet id probare accusator, sive jam sit ipse pœnitens, sive alius tertius.

II. Si Confessarius ipse fatetur, vel aliunde constat v.g. per testes, quòd ille peccatum pœnitentis vel complicis alteri manifestaverit; sed dicat, id sibi alio modo, quàm per confessionem fuisse notum; tenetur ipse hoc probare, & ostendere, quâ alia viâ didicerit. Quodsi in probatione deficiat, puniendus quidem erit, non tamen pœnâ ordinariâ depositionis & detrusionis in Monasterium, sed extraordinariâ & mitiore. Hostiens. Panormit. Navar. Farinac. Menoch. & alii apud Fag. *Præc. 2. lib. 6. cap. 1. n. 24.* quia non est plenè convictus de delicto, inquit Card. Lug. *n. 151.*

Quodsi denique III. constet, factam fuisse peccati, ex sola confessione cogniti, revelationem, sed Confessarius excipiendo dicat, se habuisse licentiam; tunc inprimis attendendum est, an ipse pœnitens, vel an aliquis alius tertius eum accuset. Si accusator est tertius aliquis, tunc iste probare debet, Confessarium revelâsse peccatum sine licentia juxta citt. DD. quia illi incumbit onus probandi, contra quem stat præsumptio; atqui hîc, & pro Confessario, & pro servata Sacramenti reverentia stat præsumptio contra tertium accusatorem; ita ut si pœnitens tunc jam sit mortuus, credatur Confessario in Judicio, nisi aliud evidenter probetur, inquit Fag. *l. c.* Ad quod tamen sufficit, si accusator juxta Barb. *in cap. Omnis utriusque. n. 24.* Reginald. *lib. 3. n. 68.* & alios, solùm probet, Confessarium, cùm revelavit peccatum, nihil meminisse de habitâ licentiâ. Talis enim probatio, inquit Fag. *l. c. cap. 7. n. 10.* sufficiet in isto casu, licèt aliàs in criminalibus non sufficiat.

280. Si in dicto casu, quo Confessarius peccatum ex sola confessione notum dicit se revelâsse cum licentia, pœnitens ipse sit accusator, tunc res est magis intricata & difficilis. Multi apud Lug. *n. 149.* volunt, Confessario hîc incumbere probationem; cùm licentiam esse datam sit aliquid facti, quod non præsumitur. Cogendum itaque eum, ut præstet hac super re juramentum: quo deinde vel standum sit. Reginald. *l. c. n. 68.* vel onus probandi transferendum in pœnitentem. Fag. *cit. n. 10.* hunc autem satis probaturum suam intentionem, si probet, quòd Confessarius nihil de licentia dixerit, cùm peccatum revelavit. Sed rectiùs Dian. *p. 5. tr. 11. Res. 52.* cum aliis negat, Confessarium esse ad hujusmodi angustias redigendum, maximè cùm li-

cen-

centiam in scripto, aut coram testibus exigere non conveniat. *sup. n.* 198. & confessarius, etsi seipsum ad juramentum offerat, non semper sit ad id admittendus, ut ex dicendis mox patebit.

Itaque hîc ferè tantùm ex præsumptionibus & conjecturis procedendum est, quarum potissimùm duæ sunt. Altera desumi potest ex effectu factæ revelationis, an fuerit, vel non fuerit graviter damnosa pœnitenti, vel alteri. Altera petenda est fama, moribus, & vita pœnitentis & confessarii. Si enim revelatio peccati cedet in grave damnum pœnitentis, vel alterius, idque pœnitens facilè prævidere potuit, præsumitur, non voluisse ipse sibi vel alteri gratis nocere, dando licentiam; & multùm confirmatur hæc præsumptio, si confessarius insuper sit malæ famæ, morum corruptorum; pœnitens econtra boni nominis, probatæ vitæ. Quodsi revelatio nihil damni, sed potiùs aliquid commodi affert pœnitenti, tunc stat pro confessario præsumptio de data licentia; eáque valde roboratur, si confessarius sit integræ famæ & vitæ, pœnitens autem infectæ. Ex his omnibus verò si adhuc nihil certi erui possit, favendum est in dubio potiùs Reo, credendúmque magìs Confessario, qui affirmat, sibi datam fuisse licentiam, quàm pœnitenti, qui negat; maximè cùm confessarius in rebus forum internum concernentibus habeat se ut Judex & Superior, de quorum Justitia semper præsumendum est. Neque tamen hinc cum Fag. *l. c.* dici debet, quòd rarissimè, vel nunquam Sacerdos ob violatum sigillum possit damnari ad pœnam ordinariam, ut consideranti ea, quæ attulimus, facilè patebit.

281. Porrò quia revelatio sigilli est delictum valdè enorme, atrox, & bono publico summè noxium, ideo ob hanc ejus qualitatem sufficiunt ad illud probandum etiam testes singulares. Tan. *tom. 4. Disp. 6. q. 9. n. 122. & alii*, ut si unus testetur, se ex confessario peccatum audivisse hoc loco & tempore, alius alio, tertius iterum alio &c. vel unus testetur de uno peccato revelato, alius de alio, & tertius itidem de alio. Valde etiam gravaretur Confessarius, ejúsque fides, si plures pœnitentes contra illum exsurgerent, & quilibet eorum sigillum suæ confessionis ab eo violatum esse quereretur.

SECTIO IX.

Discutitur nova & singularis Difficultas de modo procedendi judicialiter contra sigillifragos Confessarios.

282. Gravem hîc difficultatem movet laudatissimus Theologus R.P. Georgius Gobat in suo Quinario, *tr. 5. cap. 42.* ab aliis, ut ipse ait, intactam: *Quomodo nimirum in processu judiciali se gerere possit, & debeat Judex, Testis, & ipse Confessarius, si fama publica sit, ab isto determinatum aliquod Caji peccatum v. g. homicidium fuisse ex confessione Sacramentali revelatum?*

**
*

§. I.

Proponitur Ratio Difficultatis, & Opinio R. P. Georgii Gobat.

Ratio dubitandi est hæc. Omnes, ad quos notitia de homicidio Caji, ex confessione Sacramentali derivata, pervenit vel immediatè, vel etiam mediatè tantùm, saltem per illicitam & sacrilegam sigilli revelationem, sunt obligati sigillo. *Sup. à n.* 199. ita ut de peccato illo nec inter se, nec cum aliis loqui aut agere possint sine licentia pœnitentis; nec etiam quidquam dicere aut facere, nec à quoquam induci ad aliquid dicendum, aut faciendum, unde illorum aliquis, vel quivis alius in cognitionem vel rationabilem suspicionem de illo Caji peccato venire possit. *Sup. n.* 192. atqui ad Confessarium notitia de homicidio Caji pervenit ex confessione Sacramentali immediatè, mediatè autem per illicitam revelationem ad omnes alios, quibuscunque publica fama de illo innotuit; ergo hi omnes sunt obligati sigillo; ergo nec Confessarius potest in Judicio fateri factam à se revelationem; nec ullus testis de ea, vel de fama ejúsque veritate testificari; ne quidem si & ille, & iste loquatur tantùm de revelatione alicujus peccati in genere. Nam etiam hoc modo jam dicerent, aut facerent aliquid, unde omnes audientes venirent in cognitionem vel rationabilem suspicionem commissi à Cajo homicidii, sic discurrendo: Illud peccatum Cajus commisit, quod Confessarius revelavit, & fatetur se ex ejus confessione revelâsse, atque testes testantur; atqui juxta famam publicam, eámque vel veram juxta testium elogia, vel saltem non improbabilem, Confessarius revelavit homicidium Caji; ergo Cajus verè, vel saltem non improbabiliter commisit homicidium. Confessarius itaque hîc fatendo, etiam generatim tantùm & abstractè, se revelâsse aliquod peccatum Caji; & testes vel de revelatione, vel de ejus fama itidem tantùm generatim testando, frangunt indirectè saltem sigillum; ergo jam in Judicio nec ille fateri, nec isti testimonium dare de hac re licitè possunt. Unde jam neque Judex potest eos licitè ad aliquid tale dicendum aut faciendum inducere; quia hoc ipso induceret eos ad indirectam sigilli violationem, quod non est licitum.

283. Hoc argumento convictus memoratus Autor, jam in cœlo, ut non minora virtutum quàm litterarum decora sperare jubent, æternâ gloriâ, doctorúmque laureolâ coronatus, primum docuit; & post accepta duorum Theologorum, quos consuluit, Responsa, cùm ei non satisfacerent, constanter tenuit, contra sigillifragum Confessarium non posse in proposito casu judicialiter procedi, sine expressa pœnitentis licentia; qui tamen etiam illam pro suo arbitrio, & quidem etiam irrationabiliter possit, si velit, negare, negandóque processum impediri.

Quodsi fama spargat, à Confessario fuisse non determinatum, sed tantùm indeterminatum aliquod Caji peccatum revelatum, tunc idem Autor censuit, Judicem posse inprimis de fama, ejúsque veritate generaliter inquirere; deinde speciali-

cialiter de ipso Confessario: & hunc posse quoque contra seipsum fateri delictum revelationis; nec non testes contra illum de eodem testificari; quia hîc neque Confessarius fatendo, neque testes testando frangunt directè aut indirectè sigillum. Nam ex revelatione peccati in genere, de qua sola hic est fama; & tam Confessarius, quàm testes loquuntur, nemo potest venire in cognitionem aut suspicionem alicujus peccati à Cajo commissi, & sub sigillo contenti; sed prorsus adhuc occultum & ignotum manet, an id, quod revelatum fuit, sit veniale vel mortale in specie, & quodnam illud; vel an sit mortale in genere. Unde jam nihil etiam obstat, quo minùs Judex quoque contra Reum per testes in Judicio possit licitè procedere.

Et ad posteriorem hunc casum quod spectat, potest quidem in eo utcunque servari sigillum inviolatum; quia tamen hoc modo non constat in Judicio de revelatione peccati, nisi tantùm in genere, ideo Confessarius si neget, non videtur posse per tam generalem & obscuram testium asseverationem satìs convinci, condemnarique ad pœnam ordinariam, ut colligi potest ex dictis *sup. n. 279. v. si confessarius.* Ad processum ergo Judicialem, de quo hîc sermo est, quia parùm vel nihil facit iste posterior casus, eum consultò præterimus.

Sed loquendo tantùm de priore, ita de eo ut dixi, sensit P. Gobat in anterioribus Quinarii sui editionibus. An in postrema Monacensi, quæ ferè cum vita Autoris fuit finita, aliquid circa sententiam illam immutaverit, nescio, quia exemplum illius nondum habeo. Optimus Pater, non multò antè, quàm iterata illa susciperetur impressio, voluit pro insigni sui animi demissione, quâ etiam à Discipulis Magister discere cupiebat, hac super re per litteras meum sensum exquirere; & quia scivi viro candido placere candorem, apertè respondi, prædictam opinionem mihi non probari ob rationes, quas tunc in scripto inter alias occupationes deproperato transmisi, & ille ipse non omnino nihili faciendas esse judicavit. Ex illis aliquas nunc ita hîc propono.

§. II.

Impugnatur prædicta Opinio.

284. Itaque I. si contra confessarium, de quo publica fama cum veritate spargit, revelâsse ex confessione v.g. homicidium à Cajo patratum, non potest Magistratus Ecclesiasticus judicialiter procedere inquirendo, testes examinando, reum confessum vel convictum puniendo &c. sine licentia expressa Caji; tunc sequitur, quòd Jurisdictio & potestas publica Ecclesiæ ad vindicanda puniendáque delicta publica, etiam enormia, atrocissima, & bono publico summè noxia (uti est violatio sigilli) non possit exerceri, nisi tantùm dependenter à libera voluntate & consensu vel dissensu, etiam irrationabili, unius alicujus privati hominis: atqui hoc non minùs absurdum & falsum est, quàm si diceretur, quòd Jurisdictio & potestas publica Ecclesiæ quoad obligandos suis legibus fideles non possit exerceri, adeoque eos ad illas non obligare, nisi dependenter ab arbitrio etiam irrationabili populi; imò & unius tantùm sui subditi & pri-

privati hominis. Quod est propositio 28. inter prohibitas ab Alex. VII. 1665. 24. Sept. Sequela Majoris est clara; & Minor constat ex connexione, paritate, vel identitate inter utramque Ecclesiæ potestatem, Legislativam & Coactivam seu Vindicativam. Frustraneè scil. prorsus Ecclesia posuisset, sicut de aliis rebus, ita & de sigillo servando leges, si temerarios, & præcipuè notorios illarum transgressores debitis pœnis coërcere non posset absque consensu unius privati hominis, cui liberum sit, pro arbitrio eundem dare vel negare. Et quis non videt, quàm absurdè & malè dicatur, furem aut latronem non posse à Magistratu affici supplicio, nisi privatus homo, qui inde læsus est, consentiat? maximè si per idem furtum, vel lethalem vulnerationem simul etiam alicui tertio, in ejus potestate non constituto, grave damnum sit illatum; uti hîc Sacramento juxta dicenda *infrà n.192.* infertur gravissima irreverentia, & omnibus fidelibus magna injuria; quod enim in Religionem Divinam committitur, in omnium fertur injuriam juxta textum *l. Manicheos.4. Cod. de Hæret. & Manich.*

285. II. Si Confessarius publicè coram tota communitate, aut majore ejus parte revelaret ex confessione v.g. homicidium Caji; & Cajus, antequam id ei absenti innotesceret, mortem obiret; tunc sacrilegum istum Confessarium de notorio violati sigilli crimine nemo posset accusare, nemo posset contra illum testificari; & ne quidem Judex Ecclesiasticus ex officio quidquam contra illum statuere: atqui notoriam deliberatámque Sigilli Sacramentalis violationem debere in Ecclesia relinqui impunitam, est planè absurdissimum, & contra omnium fidelium sensum; quibus semper æquum visum est, ut immanissima ejusmodi sacrilegia par pœnæ magnitudo percellat. *l. Quicunque.8. §.5. Cod. de Hæret. & Manich.* Sed & manifesta peccata cùm non sint occulta correctione purganda. *cap. 1. de Pœnit. & Remiss.* multò minùs sunt impunita relinquenda. Probatur autem sequela, quia Cajus, cùm ante acceptam facti notitiam mortuus fuerit, nec antè dedit, nec jam dare potest licentiam; sine expressa autem licentia Caji nullus ex iis, qui sacrilegam homicidii revelationem audiverunt immediatè vel mediatè, potest quidquam dicere vel facere, unde illorum aliquis vel alius possit homicidium cognoscere; cùm omnes sint sigillo obligati, quod hoc ipso saltem indirectè violarent; ut vult Autor sententiæ, contra quam argumentor.

286. III. Juxta sententiam, quam impugnamus, potest quilibet Confessarius cujusvis demortui pœnitentis quodvis peccatum; imò & integram quoque confessionem impunè revelare; modo id faciat coram duobus aut pluribus. Nam sive jam unus sciente alio, vel aliis, sive omnes simul accusent sacrilegum Confessarium, etsi de revelatione alicujus peccati tantùm in genere, tamen hoc ipso jam unus cæteris, uni vel pluribus; & omnes sibi invicem ingerunt iterum notitiam peccati revelati: atqui hoc illis, utpote sigillo obligatis non est licitum sine licentia pœnitentis, quam à mortuo jam non ampliùs habere possunt.

IV. Si prædicta sententia subsistit, tunc crimen violati sigilli est talis naturæ.

1. ut

1. ut sine licentia pœnitentis nunquam possit probari per contestes. 2. ut si tertius aliquis accuset sigillifragum Confessarium, nunquam possit ad probandam suam intentionem adducere ullum in testem, etsi innumeri interfuerint revelationi, eámque propriis auribus audiverint; imò 3. ut illud possit quidem accusari, si coram uno tantùm, & in occulto; nequaquam autem si coram pluribus, & in publico sit commissum; uti ex præcedentibus duobus argumentis planum est; 4. ut illâ ipsâ lege, contra quam committitur, tutum sit & impune; possitque adeo 5. committens in legem legis auxilium invocare, & eodem gaudere: atqui hæc omnia sunt in Jure paradoxa, prorsus incognita.

287. V. Eadem sententia, de qua loquimur, aperit Confessariis improbis, qui tantùm formidine pœnæ in officio contineri possunt, amplam viam ad revelanda peccata, & Confessiones tam vivorum, quàm mortuorum; quia reddit illos ex magna parte immunes à pœna; cùm, ut illa vult, non possint judicialiter accusari aut puniri sine licentia pœnitentis, quæ tamen sæpissimè ob ejus absentiam, amentiam, mortem, vel alium casum haberi non potest: atqui hoc planè est & Confessariis & omnibus fidelibus vehementer scandalosum, Mysteriis Divinis probrosum, Sacramento Pœnitentiæ odiosum, pœnitentibus injuriosum, bono publico, totíque Ecclesiæ pernicosum, & Divinæ quoque Providentiæ, quæ in rebus & mediis ad bonum commune necessariis nunquam deficit, prorsus contrarium. Addo, quòd omnis dispositio, invitans aliquem ad delinquendum, sit ipso Jure nulla juxta textum. *l. Illud convenire. 5. ff. de Pact. dotal.* atqui lex de sigillo confessionis, quatenus, ut dicitur, vult & disponit, ut Confessarii sigillifragi, maximè notorii, nunquam possint sine licentia pœnitentis in Judicio accusari, convinci, puniri, invitat illos ad delinquendum; quia sicut facilitas veniæ, ita multò magis impunitas, incentivum tribuit delinquendi 23. q. 4. *can. Est injusta.* 33. ergo lex de sigillo, si talis foret, esset eatenus ipso Jure nulla. Certè sicut satis inhumanum videtur, per leges, quæ perjurium puniunt, viam perjuriis aperiri *l. 2. Cod. de indicta viduit.* ita rectæ rationi satis adversum est, per legem, quæ prohibet violari sigillum, viam violandi sigillum aperiri.

§. III.

Deciditur proposita Difficultas.

288. Aliter ergo sentiendum est de casu *sup. n.* 287. proposito, & omnino concedendum, quòd pœna, quæ in Confessarios sacrilegè linguatos à lege non frustra aut dicis tantùm causâ statuta est, possit in illos vel confessos, vel testibus plenè convictos judicialiter decerni, quódque adeò quilibet, ad quem sacrilega peccati determinati, vel mortalis indeterminati revelatio, publicè vel occultè, coram uno vel pluribus, adhuc vivo vel jam mortuo pœnitente facta, pervenit, possit liberè & licitè eam ad Judicem deferre, Judex inquirere, testes in Judicio testificari, reus ipse fateri, sententia in eundem ferri, & executioni mandari, non tantùm cum, sed etiam sine licentia pœnitentis, nihil obstante sigillo, quod

illos obligat. Fundamenta hujus meæ Resolutionis sunt seqq.

289. I. Ipse P. Gobat *in Exper. Theol. tr. 7. n. 852.* relatus à me *sup. n. 207.* ait, se non posse negare in praxi probabilitatem illi sententiæ, quæ docet, excepto Confessario, neminem alium, adeoque nec illos, quibus sacerdos sine licentia revelavit sacrilegè alterius confessionem, obligari sub *sigillo* propriè dicto, sed tantùm sub *secreto* merè naturali, eóque tali, quod ad avertendum gravissimum malum in extrema necessitate, præsertim publicâ, possit licitè absque ullius alterius consensu manifestari: atqui violatio sigilli Sacramentalis est gravissimum malum, præponderans omnibus aliis, etiam ruinæ integri Regni & totius Mundi *sup. n. 110.* neque potest aliter satis evitari, quàm denuntiando reum, accusando, contra illum inquirendo, testificando, exequendo &c. ergo dato casu potest Accusator, Judex, & Testis secretum naturale, sub quo solo pœnitentis peccatum, ex sacrilega revelatione vel ejus famâ cognitum, servare tenentur, licitè aperire sine omni alia illius licentia; imò & illo invito. Solus ergo Confessarius, utpote sigillo propriè dicto obligatus, haberet juxta hoc fundamentum adhuc aliquam in fatendo suo delicto difficultatem. Sed & ista non est insuperabilis. Nam

290. II. Multi docent, quòd Confessarius, qui de publico peccatore v.g. usurario, concubinario &c. vel de occulto quidem, sed tantùm illi, cui ipsius peccata jam antè sunt aliunde nota, dicit generatim tantùm *sibi illum sua peccata bene esse confessum*, nec directè, nec indirectè frangat sigillum. *sup. n. 223.* Item quod Confessarius ex notitia confessionis licitè possit quidpiam dicere aut facere, quod secundùm se non est revelativum ullius peccati in specie, aut alicujus mortalis in genere; etiamsi alii, quibus peccatum pœnitentis jam antè & aliunde notum est, advertant id dici aut fieri ex audita confessione peccati. Ratio eorum est, quia in utroque casu ex tam generali & indifferenti dicto vel facto secundùm se spectato nemo, qui audit vel videt, potest cognoscere commissum esse ab alio ullum peccatum in specie, nec etiam aliquod mortale in genere; etsi aliqui, quia iis peccatum commissum jam antè & aliunde est notum, ideo ex ejusmodi dicto vel facto colligant, id à pœnitente esse confessum; ergo ex dicto vel facto illo non cognoscunt commissionem peccati (quia ex se eam non significat) sed tantùm ex antè noto peccato, & simul ex dicto aut facto illo cognoscunt ejusdem peccati confessionem: quod juxta istos Autores non est contra sigillum. *sup. n. 253.*

Hæc ergo doctrina si sit vera, res est hîc jam expedita, modò de Confessario, quem publica fama fert, vel notorium est, revelâsse certum peccatum Caji, v.g. homicidium, Accusator, Testis, Judex, & ipse quoque Confessarius fatendo, dicat generatim tantùm (quod, ut P. Gobat *sup. n. 283.* vult, sufficit) revelâsse aliquod peccatum Caji, neque id specialiùs exprimant. Sic enim argumentor. Ille non frangit sigillum, ne quidem indirectè, qui tantùm dicit aut facit aliquid, quod secundùm se neminem ducit, aut ducere potest in cognitionem aut suspicionem

cionem de aliquo alterius peccato in specie, vel mortali in genere; etiamsi alii, quibus id jam antè & aliunde notum est, hoc quoque possint inde colligere; atqui Accusator, Testis, & Judex dicendo generatim tantùm, Confessarium revelâsse peccatum aliquod Caji; & ipse Confessarius hoc fatendo, dicunt tantùm id, quod secundùm se neminem ducit, aut ducere potest in cognitionem aut suspicionem de aliquo Caji peccato in specie, vel de aliquo ejus mortali in genere. *sup. n.* 283. *v. Quod si.* nisi tantùm illos, qui id aliunde jam sciunt vel ex fama, vel ex ipsa notoriè facta revelatione, ergo &c. Minor est clara. Major autem est fundamentum doctrinæ hîc suppositæ.

Ego quidem *ll. cc.* negavi Majorem, & dixi, memoratam doctrinam, quia minùs favet sigillo, non esse admittendam in praxi. Sed si non supereset alius modus legitimandi processum Judicialem contra sigillifragos Confessarios, posset & deberet in isthoc saltem casu admitti; cùm, quod de Jure non est licitum, necessitas faciat licitum. *cap.* 4. *de R. I.*

Fortassis tamen alicui videri posset, non omnem operam perdere, qui pro fundamento ponere vellet etiam istud.

291. III. Id, quod unicè tendit tanquam medium utile, & in foro externo ordinarium atque necessarium ad sigillum sanctè servandum; &, si quando malè apertum fuerit, ad illud iterum claudendum atque redintegrandum, non est, nec esse potest contra sigillum: sed quòd aliquis possit sigillifragum Confessarium in foro externo accusare, contra eum testificari, inquirere, sententiam ferre & exequi; ipse quoque reus delictum fateri, non tantùm cum, sed etiam sine licentia pœnitentis (maximè si ea, ut sæpe fit, haberi non possit) tendit prædicto modo unicè ad sigillum sanctè observandum, & post malam aperturam denuò arctè claudendum ac redintegrandum; ergo tale quid dicere aut facere, etiam sine licentia pœnitentis, maximè si haberi non possit, non est, necesse potest contra sigillum. Major hujus Argumenti est clara, quia in nullo Jure reperitur ulla lex aut obligatio tam heteroclita, quæ prohibeat aut impediat media ad sui observationem utilia, in foro externo ordinaria & necessaria; esset enim sibi ipsa contraria & repugnans. Sed neque Minor habet magnam difficultatem. Ut enim ad leges de actibus externis observandas subditi compellantur, medium utile, & in foro externo ordinarium atque necessarium sunt pœnæ statutæ, & transgressoribus infligendæ judicialiter, intervenientibus accusatoribus, testibus, Judicibus &c. Frustra nimirum sunt leges, si Custos seu Judex desit, qui earum observantiam urgere possit coërcendo transgressores per pœnas legitimo seu judiciali ordine inferendas. *Nov.* 133. *cap.* 4.

292. Quòd autem Accusatio, Testificatio &c. in causa fracti sigilli fieri possit etiam sine licentia pœnitentis, videntur persuadere seqq. Rationes. Tum quia illa etiam sine licentia pœnitentis, maximè cùm hæc haberi nequit, sunt medium utile, ordinarium atque necessarium ad sigillum servandum & reparandum. Tum quia violatio sigilli cedit non tantùm in injuriam pœnitentis contra Justitiam, sed etiam in irreverentiam & profana-

fanationem Sacramenti contra Religionem *sup. n.* 186. gravissiméque lædit bonum publicum Ecclesiæ; & omnes fideles *juxta l. Manicheos. sup. n.* 284. *allegatam.* ergo pœnitens, etsi negando licentiam videatur condonare injuriam sibi illatam, non tamen per subsequentem hanc suam condonationem tollit delictum antea commissum; nec etiam impedire potest; quo minùs legitimus Magistratus in foro externo propterea contra reum judicialiter procedat, & puniat: sicut ille, qui furtum passus est, per suam condonationem impedire non potest, quo minùs Magistratus contra furem in Judicio procedat, eúmque suspendat. Tum quia ad hoc, ut sigillum servetur, non est opus ulla licentia pœnitentis; cùm ad id Jure naturali, divino, & humano teneamur. *sup. n.* 184. ergo nec opus est licentiâ pœnitentis ad ea, per quæ velut media ordinaria & necessaria fit, ut servetur; sicut fit per Accusationem, Testificationem &c. contra sigillifragos confessarios. Si enim judicialiter constet, famam de homicidio v. g. Caji fuisse ex sacrilega Confessionis Sacramentalis revelatione ortam, tunc statim illud Caji peccatum, sicut antè, ita & deinceps debet iterum sic servari apud omnes occultum, ut de eo sine licentia Caji nemo cum illo, vel cum ullo alio loqui aut agere quidquam possit; nec ejusdem notitiâ unquam cum ulla molestia Caji uti; perinde ac si de illo homicidio Caji nihil unquam in toto orbe fuisset auditum. *sup. n.* 157. Unde satis patet, Judicium ejusmodi de sigillo ejúsque violatione esse ordinatum ad tuendum firmandúmque sigillum adeoque in eo contra sigillum nihil agi aut peccati.

293. IV. Et præcipuum Fundamentum videtur desumi posse ex Christi institutione, & Regimine Ecclesiæ, à Christo utique perfectè ordinato. Eam ergo dedit Christus Ecclesiæ potestatem, quæ ad fideles gubernandos est in utroque foro, interno & externo necessaria, per illud *Matth.* 16. Tibi dabo claves Regni Cœlorum &c. adeoque ut subditorum delicta externa, maximè publica, omnibus scandalosa, bono communi summè damnosa, Religioni venerationíque Sacramentorum contraria possit etiam in foro externo judicialiter cognoscere, punire, atque ita illa impedire; & quidem absolutè liberè, ac independenter à licentia seu consensu populi, & vel maximè ab arbitrio unius tantùm privati hominis, qui pro libitu, etiam irrationabilissimè, possit licentiam negare; sæpe quoque non ampliùs in eo statu sit, ut, si vellet, dare possit. Talem enim potestatem habet, & habere debet quælibet benè perfectéque ordinata, & nullum in terris superiorem recognoscens Respublica; cùm alioqui non esset sufficiens ad seipsam regendam: neque DEUS sufficienter providisset Ecclesiæ, si prædictam ei potestatem non dedisset. Atqui sacrilega violatio sigilli est delictum externum, enorme, atrox, & unum ex iis, de quibus modo dixi; ergo Christus dedit Ecclesiæ potestatem de eo in foro externo judicialiter cognoscendi absque ulla licentia ejus, cujus peccatum est revelatum, maximè si iste eam irrationabiliter neget, vel in eo statu sit, ut ab eo nemo

mo ampliùs petere, aut obtinere possit. Videtur ergo sigillum ejúsque obligatio fuisse hoc ipso ita à Christo instituta & taxata, ut, sicut non prohibet sui observationem, ita etiam non prohibeat ea, quæ ad sigillum servandum, ejúsque violationem impediendam sunt in foro externo media ordinaria & necessaria.

294. Confirmatur. Violatio sigilli non est casus Metaphysicus, & referunt DD. sæpiùs, prô dolor! jam contigisse. De pœna quoque sigillifragis Confessariis infligenda agunt passim Theologi *in tr. de Pœnit.* & Canonistæ *in cap. Omnis utriusque.* neque ullus, quod sciam, unquam docuit, crimen hoc debere in Ecclesia impunitum manere, sicut sæpè fieri necesse est, si semper priùs, quàm contra reum agatur in Judicio, licentia pœnitentis, cujus peccatum revelatum est, petenda sit & impetranda; ergo hoc ipsum satis indicat, DD. judicâsse, quòd ea, quæ in processu de violato sigillo aguntur, non sint contra sigillum, nec ad ea opus sit licentiâ pœnitentis.

§. IV.

Respondetur ad Argumentum contrarium suprà positum.

295. Ex allatis quatuor fundamentis non est admodum difficile respondere ad Rationem dubitandi *sup. n.* 282. propositam. Nam

Juxta I. *sup. n.* 289. traditum sic distingui potest. Qui sine licentia pœnitentis dicit, vel facit aliquid, unde alii veniunt in cognitionem aut rationabilem suspicionem de peccato pœnitentis ex sola ejus confessione Sacramentali noto, frangit directè vel indirectè sigillum, si sit ipse Confessarius, qui dicit, transeat; si sit aliquis alius, nego.

Juxta II. *sup. n.* 290. positum distinguendum est hoc modo: Ille frangit directè vel indirectè sigillum, qui dicit, vel facit &c. quod *ex se & secundùm se* ita revelativum est peccati, ut inde hoc cognoscere vel rationabiliter suspicari possint etiam illi, quibus peccatum illud non jam antè & aliunde est notum, transeat: qui tantùm dicit, vel facit aliquid, quod *ex se* non est tale, dicendo v. g. in genere tantùm: *Titius Confessarius revelavit peccatum Caji*, nego; etiamsi inde quoque iis, quibus peccatum jam antè est notum, præbeat occasionem cogitandi, quòd pœnitens illud sit confessus:

296. Juxta III. *sup. n.* 291. declaratum, videtur satis aptè sic distingui posse: Ille violat sigillum directè vel indirectè, qui dicit vel facit aliquid, quod non est unicè intentum tanquam medium utile & in foro externo ordinarium atque necessarium ad ipsum sigillum servandum vel redintegrandum, concedo; qui tantùm aliquid dicit, aut facit, quod est tale, uti est accusatio, inquisitio, testificatio &c. contra sigillifragum, nego.

Juxta IV. *sup. n.* 293. statutum, habere locum potest ista distinctio: Indirectè saltem frangit sigillum, qui dicit, vel facit aliquid, unde aliis peccati ex sola confessione cogniti ingeneratur notitia vel rationabilis suspicio, si id non sit necessarium ad exercendam potestatem publicam, Ecclesiæ à Christo concessam contra sigillifragos Confessarios, concedo; si id sit necessarium ad hunc finem, uti est inquirere, accusare, testificari &c. nego.

nego, quia eo ipso, quòd aliquid tale sit, jam spectat ad sigillum, ejúsque observantiam: ergo non est contra sigillum aut sigilli obligationem.

§. V.

Referuntur, & solvuntur adhuc alia quædam Argumenta.

297. Tria adhuc sunt, quæ videntur potuisse Patrem Gobat in sua opinione confirmare, ut ipse in suis responsoriis ad me datis an. 1677. indicavit. I. quòd Mediolano intellexerit, Sacram Inquisitionem illius loci nunquam adhuc suscepisse ullam causam fracti sigilli. II. quòd unanimis sententia DD. sit, sub sigillo contenta in hoc solo & unico tantùm casu posse revelari, si pœnitens expressam licentiam voluntariè & liberè concedat. *sup. n.* 190. III. quòd Christus, si voluit, utique potuerit obligationem sigilli facere talem & tantam, ut etiam tunc, cùm est publica fama, vel notorium, vel etiam solùm pluribus notum, à Confessario certum alicujus peccatum v. g. homicidium Caji fuisse sacrilegè revelatum, nemo unquam sine licentia pœnitentis contra reum possit quidquam movere accusando, inquirendo, testificando, condemnando &c. atqui Christum de facto voluisse, ut obligatio sit talis, videtur colligi ex eo, quòd DD. omnes consentiant, sub sigillo contenta non posse in ullo excogitabili alio casu revelari, quàm si pœnitens det facultatem.

298. Sed etiam ista non habent admodum difficilem solutionem.

Ad primum jam *sup. n.* 276. dixi, Judicem in causa fracti sigilli non esse Sacram Inquisitionem, nisi sit mixta cum hæresi.

299. Ad secundum dico, per ea, quæ tendunt & ordinantur ad sigillum servandum & redintegrandum (uti sunt etiam judicialis accusatio, testificatio, punitio, &c.) non revelari, nec posse ullo modo censeri, quòd per ea revelentur contenta sub sigillo, ut probatum est. *sup. n.* 291. Certè non potest ullo modo censeri infamare Cajum ille, qui de infamia ipsi illata reum inferentem accusat, contra reum de eadem testificatur &c. Itaque juxta hujus quoque sententiæ fundamenta manet firmum, quòd sigillum in nullo casu sit sine licentia pœnitentis revelabile.

300. Ad tertium Resp. sicut Christus, si voluisset, potuisset obligationem sigilli à Sacramento Pœnitentiæ omnino tollere, *sup. n.* 184. ita potuisset etiam velle, ut in aliquibus casibus etiam publica violatio sigilli maneret in externo Ecclesiæ foro impunita, nisi pœnitens licentiam dedisset. Christum autem non hoc sed contrarium voluisse, suadetur & probatur ex eo, quòd alioquin Ecclesia non haberet sufficientem potestatem regendi seipsam, puniendique externa delicta, sibi suóque bono publico perniciosissima, ut constat ex dictis. *n.* 284. *cum seqq.* & *n.* 293.

§. VI.

Examinantur ulteriùs Opinionis contrariæ fundamenta.

301. Scripserunt jam hæc omnia, cùm tandem ad manus venit Quinarius R. P. Georgii Gobat, postremâ Monacensis præli

præli editione vulgatus. Reperi ibi *tr. 5. cap. 42. in Appendice post n. 246. positâ* totum meum scriptum, quod jam 13. *Julii* 1677. ad illum festinante calamo exaratum transmiseram, verbatim, quamvis non sine omnibus typi mendis, *à litt. B. usque ad P.* insertum. Arbitratur quidem cit. Autor, sibi nihilominus adhuc in sua persistendum esse sententia; sed ut apparet, haud parùm de firmitate adhæsionis remisit, quia ibid. *litt. A.* agnoscit rationes in contrarium allatas esse nervosas, & *litt. Q.* fatetur iis nervosiùs impugnari suam opinionem, quàm antè sit ab aliis, quos consuluit, factum, idémque sentire mecum duos vel tres alios publicos Theologiæ & SS. Canonum Professores; ac denique *litt. ZZ.* sub finem longæ suæ dissertationis: *Fortè erit*, inquit, *qui* his cognitis *arripiat & ipse calamum, & meam Resolutionem magis aut declaret, aut corroboret, aut mitiget.*

302. Pro Clypeo, quo suam nunc tuetur assertionem, objicit P. Gobat præcipuè argumentum tertio loco *sup. n. 297.* allatum, & à voluntate Christi, qui Sacramentum Pœnitentiæ instituit, sigillóque munivit, desumptum. In formam hîc ita redigo: Christus, sicut potuit velle, ita reipsâ voluit, obligationem sigilli esse talem & tantam, ut sine licentia pœnitentis non possit judicialiter procedi contra Confessarium, qui, ut fama publica fert, de certa persona certum aliquod peccatum v. g. homicidium Caji, ex sola ejus confessione notum, revelavit; ergo nulla ratione potest evinci, ut aliud liceat. Antecedens, in quo solo consistit tota difficultas, deberet probari vel ex S. Scriptura, vel ex definitione alicujus Concilii, vel ex singulari aliqua ratione; nihil autem horum invenio apud cit. Autorem qui illud solùm colligit ex eo, quòd traditio Ecclesiæ, & unanimis DD. quos magno numero refert, consensus sit, Christum voluisse obligationem Sigilli esse tam firmam, ut in nullo excogitabili casu & ob nullum finem violari possit, peccatum aliquod ex sola confessione notum sine licentia pœnitentis revelando, uti & ego *sup. n. 190.* plurib us ostendi, sed si contra sigillifragum Confessarium, de quo agimus, judicialiter sine licentia pœnitentis procederetur, violaretur sigillum; & quidem *directè*, si Confessarius, testes, & Judex loquerentur de revelato peccato in specie; vel saltem *indirectè*, si de eo agerent tantùm in genere, ut constat ex dictis *sup. n. 192.* ergo Christus voluit, obligationem sigilli esse tantam, ut etiam non possit contra sigillifragum Confessarium judicialiter procedi sine licentia pœnitentis.

Confirmat hæc Autor *l. c. lit. QQ.* Responso, quod Reverendissimus Archiepiscopalis Curiæ Mediolanensis Vicarius in Criminalibus ad propositam Quæstionem dedit his verbis: *Si Cajus pœnitens non conqueritur, nec querelam porrigit, Judex Ecclesiasticus non potest, nec debet ex officio contra Confessarium procedere; quia agitur de delicto privato; & esset in præjudicium Caji pœnitentis; constituendo illum reum de tali delicto, quod posset constanter negare.* Ita ille, aitque Gobat *l. c. litt. VV.* eum hîc apertè negare esse quidquam nisi cum pœnitentis consensu faciendum.

Quid de robore hujus Clypei, totóque discursu sentiendum sit, satis quidem supérque constare potest ex iis, quæ à §. 2. huc-

hucusque dicta sunt; nihilomius tamen, ut rei veritas, quàm non tantùm Philosophi, sed etiam Theologi sæpiùs experiuntur, in puteo latere, magìs in lucem protrahatur, quod ipse P. Gobat exoptat, ulteriùs & accuratiùs eum considerandum duxi. Itaque

303. R. Negando Ant. idque I. quia fundamentum negandi habemus in S. Scriptura. Nam Christus cùm *Matth. 16.* dedit Ecclesiæ in persona Petri claves regni cælorum; & *Joan. 21.* potestatem pascendi suos agnos & oves, dedit potestatem etiam errantes reducendi, & ob commissa peccata puniendi in utroque foro interno & externo, neque ullam limitationem aut exceptionem apposuit; ergo non debet, nec potest à nobis apponi; nisi aliunde aliud de voluntate Christi apertè constet. Hinc Innocentius III. *cap. Novit. 13. de Jud.* jure meritóque: *Nullus*, inquit, *qui sit sanæ mentis, ignorat, quin ad officium nostrum spectet de quocunque peccato mortali corrigere quemlibet Christianum; & si correctionem contempserit, per districtionem Ecclesiasticam coërcere.* Idque pluribus testimoniis probat *ibid.* §. *Quod enim.* Confirmatur. Nullum est peccatum internum, de quo Ecclesia vi potestatis sibi à Christo *ll. cc.* concessæ non possit in foro interno judicare, & quoad illud sicut volentem solvere, ita & invitum ligare, si necesse sit; ergo etiam nullum est peccatum externum & publicum, de quo Ecclesia non possit judicare in foro externo & delinquentem subditum punire, etiam invito quocunque alio fideli, maximè si peccatum ejusmodi sit etiam notorium, atrox, & bono communi Ecclesiæ summè damnosum; uti esse ab omnibus agnoscitur violatio sigilli sacramentalis per revelationem etiam minimi peccati. Et verò quis credat, Christum, qui iisdem verbis dedit Ecclesiæ potestatem pro utroque foro, dedisse pro interno quoad interna illimitatè, & pro externo quoad externa limitatè, datique tam magnam æquivocationem in una eadémque non magnâ sententiâ.

II. In V.T. nullum fuit peccatum externum & publicum, maximè bono communi valde perniciosum, de quo Synagoga non potuerit in foro externo judicare, illúdque punire, si aliquis ex subditis id commisisset; & Imp. Justinianus de sua seculari potestate pro foro civili loquens *Nov. 129. in princ.* Nullum, inquit, ita magnum est subjectorum nostrorum delictum, quod non nostra Clementia medeatur; ergo credi non potest, dari aliquod tale in Ecclesia; quia hæc utique non minorem in suos subditos accepit à Christo potestatem, quàm olim Synagoga in suos à DEO, aut Imperator.

304. III. Nemini ex privatis neganda est sui suorúmque defensio; quia omnes leges, omniáque jura, naturale & positivum, tam divinum quàm humanum, civile & Ecclesiasticum eam permittunt, *l. Scientiam. 45. §. 4. ff. ad L. Aquil. cap. Olim. 12. de Restit. spoliat. & cap. Dilecto. 6. de sent. Excom. in 6.* ubi dicitur, quòd etiam cuilibet liceat suo vicino vel proximo pro repellenda ipsius injuriâ suum impertiri auxilium; ergo multò minùs neganda est, aut dici potest negata esse toti alicui communitati pro se & membris suis; maximèilli, quæ nullum in terris Superiorem recognoscit, ad quem confugiat, uti est Ecclesia: atqui Confessarius,

qui

qui sigillum sacramentale violat, & revelat, maximè publicè, & in cœtu plurium hominum, determinatum peccatum certæ personæ, non tantùm lædit illam personam, sed etiam summâ irreverentiâ afficit Sacramentum Pœnitentiæ; cúmque hoc sit unum inter maxima & summè necessaria Ecclesiæ bona, gravissimum infert Ecclesiæ damnum, imò & omnibus fidelibus intolerabilem injuriam. *Argum. l. Manicheos. 4. Cod. de Hæret. & Manich.* ergo Ecclesiæ non est neganda, nec dici potest, esse ei à Christo negata potestas, se & sua bona defendendi, suam suorúmque injuriam repellendi; ergo nec potestas judicialiter procedendi contra ejusmodi sigillifragos, & toti Christianæ communitati perniciosissimos Confessarios; cùm Ecclesia in foro externo non habeat aliud contra eos sufficiens remedium.

IV. Christus dedit potestatem, & media sufficientia Ecclesiæ, ut alia Sacramenta, tanquam pretiosissimum thesaurum suum, possit in foro etiam externo servare illæsa, & usu eorum cavere fidelibus à damnis & injuriis, maximè valde gravibus; unde & in Sacramento Matrimonii clandestinum viri & fœminæ consensum, qui diu erat validus & sufficiens ad contrahendum, reddidit tandem in Trid. *Sess. 24. de Reform. Matr. cap. 1.* invalidum, ut debita Sacramento reverentia illæsa, & fideles à gravibus damnis & injuriis immunes servarentur; ergo similem quoque potestatem & media dedit Christus Ecclesiæ in ordine ad Sacramentum Pœnitentiæ, illud ab irreverentia, & fideles in ejus usu à damnis & injuriis custodiendi; atqui Ecclesia non haberet media ad hoc sufficientia, nisi Christus ei dedisset potestatem in foro externo judicialiter procedendi contra sigillifragos Confessarios, & quidem independenter à licentia pœnitentis, saltem tunc quando hæc obtineri non potest, cùm alioqui sæpe deberet publicam & notoriam sigilli violationem, indéque redundantia in fideles damna & injurias tolerare, impunita relinquere, atque ipsâ impunitate Sacramentum & fideles frequentioribus & gravioribus læsionibus obnoxios habere; ergo censeri non potest, nec dici, Christum Ecclesiæ negâsse hujusmodi potestatem. Taceo alia *sup.* jam allata.

306. Neque dicas, disparitatem esse, quòd Sacramentum pœnitentiæ, non item alia, habeat annexum sigillum. Nam inprimis sigillum, si obligat, utique eo modo obligat, qui magìs ad ejus observationem, quàm violationem conducat; ergo ut vi sigilli non debeant publicæ ejus violationes necessariò manere in multis casibus impunitæ; uti fieret, si Confessarius sacrilegus sine licentia pœnitentis nunquam posset judicialiter puniri. Deinde obligatio sigilli mensurari debet à fine, quem Christus in ea statuenda intendit; & est, ut quævis sua peccata homines cum omni integritate materiali confiterentur; & Sacramentum, quod ratione suæ necessitatis omnibus voluit esse amabile, nemini ullo modo ob periculum revelandi fieret odiosum; atqui ad hunc finem multò magìs conducit obligatio sigilli, prout à nobis, quàm prout ab Adversario explicatur, ergo etiam pro tali, & non pro alia habenda est, censendúmque, talem quoque esse à Christo institutam, & non aliam.

307. Quæ ad probationem Antece-

dentis, hucusque impugnati, afferuntur *sup. n.*302. facilè quoque dilui possunt ex quatuor Responsionibus §.4. datis. Hîc tamen ulterius 1. nego min. quia processus judicialis contra Confessarium sigillifragum, ex se & ex dispositione SS.Canonum, præcipuè tendit ad sigillum meliùs servandum, cohibendo malitiam hominum etiam incussâ formidine pœnæ; uti & ad ipsum sigillum, si quando malè fractum sit, redintegrandum, ergo non est contra sigillum, nec per eum violatur sigillum, sicut id, quod juxta leges tendit ad Justitiam servandam, aut læsam redintegrandam, non est contra Justitiam, nec violat Justitiam. Quòd autem sigillum, si violatum sit, iterum per processum plenè redintegretur, sic demonstro: Quamprimum authenticè constat, Caji delictum v.g. homicidium fuisse ex sola ejus confessione sacramentali à Confessario revelatâ cognitum; aut famam de eo delicto fuisse solùm ex illa revelatione ortam, debet id ita apud omnes manere occultum, ut sicut antè, ita & deinceps nemo ampliùs vel cum Cajo, vel cum aliis quidquam de eo dicere, aut quidquam propterea in aliquod Caji incommodum agere possit; atqui per processum authenticè constat, Caji homicidium v.g. esse ex sola confessione sacramentali revelata cognitum, aut famam de eo esse solùm inde exortam, ergo per processum plenè perfectéque redintegratur, & denuo occludi tur sigillum, antea malè apertum, ut *sup.* quoque *n.*292. indicavi.

308. Deinde quamvis omnes doceamus, sigillum confessionis in nullo casu, nec ob ullum finem esse violandum, nihilominus tamen I. Suar. & alii ipsum secuti *sup. n.*194 *V. Aliqui.* censent, Confessarium posse etiam invito pœnitente agere cum illo extra confessionem, etiam post aliquod temporis intervallum, de peccatis confessis, si putet esse necessarium ad aliquem errorem suum corrigendum, & pœnitens licentiam petitam neget. II. Multi *sup. n.*253. relati docent, si quis se apud me in confessione de insidiis, ab ipso vel sociis ejus mihi paratis, accuset, me posse illas per externum aliquod medium v.g. fugam, associationem aliorũ, observationẽ ædium &c. vitare, etiamsi inde pœnitenti, vel ejus sociis ingeratur cognitio peccati confessi; modò aliam causam prætexam. III. Aliqui, ut Coninc, Palao & Tamb. ajunt, superiorem posse obstruere fores, visitare sæpius locum &c. ad impediendum peccatum, etiamsi pœnitens inde rationabiliter suspicari possit, id fieri tantùm ob suam confessionem, in qua se antea apud ipsum de tali peccato reum fecit &c. Volunt autem nihilominus isti DD. omnes, hoc modo nullatenus violari sigillum, sed posse talia agi eo per omnia salvo; cur ergo non etiam Confessarius, qui publicè & coram magna hominum turbâ revelavit v.g. confessionem Caji de homicidio, possit salvo inviolatóque sigillo fateri in Judicio, se fregisse sigillum? cur non & testes testari, & alii possint de eodem illum accusare, & Judex punire? Hæc enim omnia directè tendunt ad sigillum antea malè fractum redintegrandum; illa autem priora tendunt ad id potiùs aperiendum; ergo omnes qui priora Confessario permittunt, & quidem tantùm vel ob reverentiam Sacramenti debitè perficiendi, ut in primo casu; vel etiam tantùm ob privatum ipsius Confessarii bonum

num, ut in duobus aliis; debent sanè etiam hæc posteriora eidem, uti & Judici ac testi permittere; quia par urget Sacramenti reverentia, & non privati tantùm, sed publici boni necessitas. Certè Doctor ille Theologus, quem P. Gobat *cit. tr. 5. cap. 42. n. 236.* longo usu perquam peritum nominat, & jam antè consuluerat, expresè scripsit, Confessarium judicialiter de facto sigillo accusatum, posse fateri, *se illud fregisse*; neque tamen tunc P. Gobat illum propterea impugnavit.

309. Unde mirum est, eundem P. Gobat *l. c. in Append. ad n. 246. litt. LL.* putâsse, quod nemo suorum DD. permitteret, ut Confessarius adigatur ad fatendum, se omnino fregisse sigillum; & *ibid.* opinatum esse, hanc doctrinam adversari *communi omnium eruditorum sensui*, adeoque se non posse nostræ sententiæ acquiescere. Æquè miror, eundem Autorem docuisse, quòd Confessarius, qui dixit, se scire ex sacramentali Confessione Caji, illum fecisse hoc & hoc v. g. homicidium; teneatur in Judicio rotundè inficiari, *se quidquam cuiquam unquam uspiam de illo homicidio locutum fuisse, utendo æquivocationibus &c.* Nam si Confessarius id dixit publicè in magno hominum cœtu, tenebitur negare id, quod notorium est, & totam audientium multitudinem, id testificantem, arguere surditatis vel falsitatis; quod hominis esset non tam impudentis, quàm amentis. Potest ergo & debet ita dicere: *Ego fateor, me nuper dixisse, quòd Cajus mihi sacramentaliter confessus sit homicidium; sed malè locutus sum; ex Confessione ipsius de homicidio nihil scio, nihil audivi.* Et in his verbis, nihil est, quod, sectando etiam Adversarii opinionem, propiaculo haberi possit.

310. Sed juxta meam sententiam nondum satisfacit Confessarius, si ex primo illius dicto fama publica de illo Caji delicto exorta est; & multò minùs, si ex eo solo capite inquisitio facta, reperta apud Cajum cædis indicia, & ipse reus esse deprehensus est. Nam tunc si aliter fama extingui, aut Cajus adhuc vivus à supplicio, vel jam defunctus ab infamia, vel innocentes ejus hæredes à compensatione gravis damni liberari non possint, debet Confessarius in Judicio accusatus, idoneis testibus dictum illius plenè probantibus, non tantùm fateri, se id dixisse; sed insuper fateri, se id ex sola sacramentali confessione sciviſſe; sicut etiam ex ea sola sciviſſe præsumitur, si Autorem, à quo habeat, nullum possit nominare. Ratio hujus meæ sententiæ est, quia Confessarium ad hoc obligat non tantùm Justitia, vi cujus tenetur eo modo, quo potest, à Cajo vel ejus hæredibus avertere damnum, cùm ipse suâ culpâ fuerit ejus causa; sed etiam eum obligat ipsum sigillum, quod, sicut exigit, ut semper integrum servetur, ita quoque exigit, ut cùm malè fractum est, eo modo redintegretur, quo potest; atqui fatendo vel in genere, se fregisse sigillum; vel in specie, se homicidium Caji noviſſe ex sola ejus confessione sacramentali, potest damnum à Cajo ejúsve hæredibus avertere, & sigillum malè fractum redintegrare, ut *sup. n. 307.* probatum est; & in dato casu aliter non potest; quia aliter nec fama sopietur, nec Judex processum abrumpet, nisi constet & illam, & istum à confessione sacramentali suum habuisse

buisse initium; ergo in dato casu Confessarius non satisfacit, si solùm dicat, *se malè fuisse locutum, se nihil ex confessione Caji scire*; sed debet fateri, *se ex illa sola suam habuisse de Caji delicto notitiam.*

311. Confirmatur. Obligatio sigilli non est tantùm Justitiæ, sed & Religionis, *suprà n.* 186. Religio autem sicut obligat, ut Sacramentis nulla inferatur irreverentia, ita etiam obligat, ut quæ iis illata est, non maneat, sed tollatur, si potest; ut patet in exemplo SS. Eucharistiæ, quæ vi Religionis non est in loco indecenti ponenda; & si ibi posita sit, inde amovenda est. Unde talis irreverentia Sacramenti passim à DD. vocatur *Injuria* Sacramenti; quia in hoc est valde similis injuriæ, quæ nemini inferenda, & si cui illata sit, iterum abroganda est: ergo sigillum sicut vi *Justitiæ* obligat, ut per revelationem nemini damnum inferatur, & ut illatum auferatur; ita etiam *vi Religionis* obligat non tantùm, ut Sacramento Pœnitentiæ nulla irreverentia per revelationem alicujus peccati inferatur, sed etiam ut nulla per eam illata maneat, sed auferatur, & peccatum revelatum rursus sigillo claudatur; quod solùm fieri potest, & non aliter, quàm, si Confessarius fateatur, se id, quod dixit, ex sola confessione habere.

312. Ex quibus omnibus patet I. sigillum Confessionis adeò à nobis non laxari, ut multò arctiùs, quàm Adversarii, constringamus, tam quoad obligationem *Religionis*, quàm quoad obligationem *Justitiæ*. Illi enim tantùm volunt, sigillum obligare, ne in ullo casu frangatur; si quando autem fractum sit, non obligare, ut redintegretur, aut ut inde conjectus in periculum vitæ, vel aliud quodcunque grave damnum juvetur, sed utrumque potiùs impedire. Nos verò asserimus, sigillum non tantùm obligare, ut non violetur; sed insuper vi *Religionis* ita stringere, ut si fractum fuerit, redintegretur, modo *sup.* dicto; & vi *Justitiæ*, ut periculum aut damnum aliis illatum, quantum fieri potest, auferatur.

Patet II. quòd sicut ex DD. *num.* 308. relatis quisque juxta diversam suam opinionem, ejúsque materiam diversimode distinguit hanc propositionem: *Ille frangit sigillum, qui sine licentia pœnitentis aliquid dicit, vel facit, unde ipsi vel aliis notitia peccati ex sola confessione cogniti ingeritur*; ita & mihi & aliis liceat eandem distinguere. Attuli autem *sup.* §. 4. *à n.* 295. distinctionem quadruplicem, suis rationibus & momentis bene fundatam.

313. Quæ Mediolanensis Reverendissimus D. Vicarius in Criminalibus ad propositam Quæstionem respondit, non favent opinioni P. Gobat. Inprimis enim requirit quidem ille, ut pœnitens querelam & accusationem instituat contra Confessarium reum; sed ideo tantùm, quia fractionem sigilli censet esse *delictum privatum*, contra quod Judex non *ex officio*, sed tantùm *ad instantiam* alicujus procedere potest. Sed hinc manifestum est, quòd ipsius etiam judicio posset Judex contra Confessarium sacrilegum procedere *ex* suo *officio*, & absque omni pœnitentis querela & licentia, si fractio sigilli esset *delictum publicum*, atqui P. Gobat *l. c.* §. 205. fatetur, revelationem sigilli esse crimen publicum, idque *Argum. l.* 1. *ff. de publ. Jud. & 17. q.* 4. *Can. Si quis.* 29. §. *Qui autem.* probat. Clariùs autem sic ostenditur. Tunc crimen aliquod, & Judicium

dicium de eo est publicum, quando certa aliqua lex vult & decernit esse publicum, ut optimè docet Wesenb. *in ff. eod. n.* 1. atqui *l.* 4. 6. & 9. *ff. ad L. Juliam Peculatus.* expressè sacrilegium inter publica crimina numeratur; & *l. si quis.* 10. *Cod. de Epis. & Cler.* postquam dictum est, atroces injurias, Sacerdotibus, Ministris, & Ecclesiæ, cultuique divino illatas, esse capitali supplicio vindicandas, decernitur, *cunctis esse laudabile, easdem veluti crimen publicum persequi, ac de talibus reis ultionem mereri*; ergo cùm debita Sacramentorum tractatio pertineat etiam ad cultum divinum & Religionem, violatio sigilli, utpote atrox Sacramenti Pœnitentiæ irreverentia & injuria, erit omninò crimen publicum. Confirmatur *ex l.* 1. *ad L. Iuliam Majest.* ubi dicitur, crimen læsæ Majestatis esse Sacrilegio proximum, hoc est, ut *ibid.* Zœsius exponit, proximè accedere ad gravitatem Sacrilegii: si autem ullum Sacrilegium, tunc certè etiam violatio sigilli Sacramentalis est crimen publicum, quia est unum ex gravissimis Sacrilegiis. Item bona temporalia v. g. pecuniam Ecclesiæ violare est crimen publicum juxta *citt. ll.* ergo multò magis violare bona spiritualia, ex quibus inter præcipua censentur etiam Sacramenta.

314. Deinde idem Mediolanensis D. Vicarius etsi in suo Responso dicat, pœnitentem debere, si velit, querelam porrigere, & Confessarium sacrilegum accusare apud Judicem Ecclesiasticum, ut iste contra illum possit procedere; nullatenus tamen negat, eum etiam accusari posse ab alio, saltem eo, cui licitum est, suam, suorúmque injuriam persequi, vel cujus aliàs interest; maximè si pœnitens defunctus sit, vel ob distantiam majorem adiri non possit. Notandum quoque singulariter, quòd sæpiùs nominatur Reverendissimus Dominus Vicarius ne minimam quidem fecerit mentionem de aliquo periculo frangendi sigilli, ergo signum est, quòd in toto proposito casu nullum agnoverit. Sicut nullum quoque agnovit Speculator loco, quem in meo scripto ad P. Gobat transmisso designavi, hoc est *lib.* 1. *partic.* 2. *Rubr. de Probation.* §. 1. *n.* 34. non autem, ut apud P. Gobat, *litt. N.* ex errore vel amanuensis, vel typographi refertur *partic.* 1. *n.* 24. Usus sum autem exemplari Basileæ *ann.* 1574. impresso, quale se quoque habuisse ait Gobat *litt. II.* & tamen *ibid.* dicit, se *sub Titulo de Probation.* nihil ejusmodi reperire. Visum proinde est hîc iterum formalia Speculatoris verba adscribere, & sunt ista: *Cùm presbyter revelans peccatum, sibi in confessione dictum, puniendus sit graviter; ut extra de Pœnit. & Remiss. Omnis. Quæritur, qualiter hoc probetur contra Sacerdotem? Resp. probabitur, quòd ipse hoc coram pluribus dixit, quamvis extra Judicium.* Et ecce! ut nullam hîc faciat mentionem de periculo frangendi sigilli, nullam de licentia pœnitentis.

315. Dices hinc non rectè inferri, quòd Speculator censuerit illud in proposito casu non subesse, & istam non requiri; sicut ex eo, quòd non meminerit hîc de duobus testibus, malè inferetur, eum totidem non requirere. Sed *contra.* De requisita testium pluralitate meminit Speculator non tantùm alibi passim in antecedentibus & consequentibus, sed etiam

hîc expresè, dum: *probabitur*, inquit, revelatio scil. peccati, *quòd ipse hoc coram pluribus dixit*, qui nimirùm testes esse possint; nuspiam autem meminit de periculo sigilli, nuspiam de licentia pœnitentis, ergo adhuc rectè infertur Speculatorem plurium testium numerum, sed nullum sigilli periculum, nullam licentiæ necessitatem agnovisse; quia alioqui etiam de alterutro hîc vel alibi meminisset. Sed neque Gregorius *in can. Sacerdos. 2. de Pœnit. Dist. 6.* neque Innocentius III. *in cap. Omnis utriusque. 12. de Pœnit. & Remiss.* ubi statuerunt pœnam sacrilegis Confessariis in Ecclesiastico foro externo infligendam, ullo apice indicârunt, ad licentiam pœnitentis esse necessariam, aut salvum sine ea non fore sigillum. Utique autem hoc fecissent, & facere debuissent, si ita se rem habere judicâssent.

316. Cæterùm cùm Speculator vixerit & floruerit jam sub Nicolao III. 1280. infero hîc ego, non *Quæstionem* à P. Gobat motam, sed tantùm *rationem dubitandi* ab illo excogitatam esse novam. Displicere proinde ipsi *litt. KK.* non debuit, quòd nostra novæ rationis distinctio *sup. n. 296.* data esset nova; neque Jure potuit *litt. P.* objicere, quòd nostra sententia nullum expresè sibi suffragantem scriptorem habeat, cùm nec ipse ullum talem pro nova sua conclusione ostendat. Quòd enim *litt. GG. doctrina, quam defendo*; inquit, *notissima & fuit & est omnibus Confessariis, etiam improbis*; facilè concedo, si loquatur de doctrina, quæ est de omnimoda inviolabilitate sigilli adhuc integri; neque nos in hac ab eo discrepamus. Sin autem intelligat de doctrina, quam tradidit de impunitate Confessarii sigillum frangentis, maximè etiam per publicam & notoriam peccati, ex sola confessione ipsi noti, de certa persona revelationem, tunc ea planè non potuit fuisse notissima; quia ipse pro nova, & ab aliis prætermissâ habet; neque modò est omnibus ita nota, ut non potiùs nostra contraria sit omnium mentibus insita. Certè nec illi duo Theologi, quos primò consuluit Gobat, eorúmque litteras exhibet, *à n. 236.* subscribunt ex toto ipsius opinioni; nec eidem quatuor alii, in Append. *post n. 246.* positâ relati, consenserunt. Si quis ergo ita vel diceret, vel scriberet: *Confessarius potest cujusvis defuncti quævis peccata, ex sola ejus confessione ipsi nota, palam coram omnibus in publico foro impunè proclamare; & à nemine propterea accusari, à nemine judicari, puniri* &c. nescio sanè, an ille meritò de offensa conqueri posset contra eum, qui ipsi *ex l. Legem. 7. Cod. de natural. liber.* hunc textum legeret: *Nimis est indignum, nimis item impium, flagitiis præsidia quærere.*

317. Sed superaddamus unum vel alterum Exemplum I. Ammon Parochus, graviter offensus ab Annone, dixit ex deliberata vindicta coram magno hominum numero, eum esse similem defunctæ Matri suæ Titiæ; eam autem fuisse triveneficam, idque sibi in articulo mortis confessam esse. Unde enata est publica Titiæ infamia. II. Cùm ex Caja in puerperio defuncta natus esset posthumus, Basilius Pœnitentiarius, ut gratiam apud Bertulphum ejusque tutores iniret, coram numeroso populo firmiter asseveravit, posthumum illum fuisse ex adulterio conceptum,

ceptum, idque sibi Cajam ante finem vitæ in confessione aperuisse. Unde Bertulphus, ejúsque tutores nolunt eum, ex fama jam publica spurium, ad hæreditatem paternam admittere; sed repugnant consanguinei defunctæ Cajæ. III. Cosmas & lucrum faceret, deliberatè asseruit, quam plurimis audientibus, Cletum fuisse socium & adjutorem Clementis in expilanda Alphonsi mercatoris Hispani tabernâ, idque sibi à Clemente, antequam in Indiam discederet, in confessione fuisse detectum. Unde ædes Cleri excussæ, pars mercium inventa, & ipse in periculum suspendii conjectus est &c. Quid in ejusmodi facti contingentia agendum? Nemo illorum licentiam, quæ necessaria ad processum dicitur, potest à defuncto vel longiùs absente habere; & quia nemo etiam illorum est ipse pœnitens, qui confessus sit, nullus quoque eorum potest testibus aut Judici licentiam dare; ergóne soli isti coguntur vi sigilli suam suorúmque injuriam taciti perferre? Executio Judicii publici, hoc est, ut Zœsius *in ff. de Jud. publ. n.* 1. exponit, persecutio, seu accusatio de publico delicto (quale etiam est violatio sigilli, ut sup. ostendi) plerumque (seu ferè) cuivis de populo permissa est, §. 2. *Inst. eod.* nisi scil. quis lege quadam Judicio publico agere prohibeatur. Quænam autem lex istos prohibet? si lex sigilli prohiberet, ea magis Confessariis sacrilegè & enormiter delinquentibus faveret, quàm fidelibus sanctè pœnitentibus; quibus proin etiam Sacramentum Pœnitentiæ, quod ob suam necessitatem omnibus deberet facere amabile, redderet contra primarium & unicum suum finem summè odiosum.

318. Ponamus autem ita; & filius ad abrogandam defunctæ matris infamiam; posthumus ad participandam hæreditatem paternam, & Mævius ad tuendam suam vitam porrigat Judici Ecclesiastico querelam contra sacrilegum Confessarium, eúmque accuset; Judex eundem citet & examinet de prolato dicto; negantem convincat, & obruat integra testium nubes; fatentem verò, sed cum addito (ut in primis duobus casibus sufficere potest) se quidem id dixisse, sed malè locutum esse, & ex confessione nihil scire, nihil audivisse, Judex condemnet mendacii pernicioši, & obliget ad compensanda damna; fatentem autem simpliciter (uti facere debet in tertio casu, saltem si ipsi non majus aut æquè magnum malum inde timendum sit) condemnet de sacrilega revelatione sigilli, & puniat, publicandóque sententiam moneat, vi sigilli teneri secularem Judicem; ut à processu contra Mævium desistat; Berthulphum ut posthumum ad hæreditatis partem admittat, & ut omnes de veneficio Titiæ perpetuum silentium observent. Atque jam judicet Lector, an & quid in hujusmodi processu Accusator, Testes, Reus, aut Judex agat, quod argui jure possit peccati.

§. VII.

Eventilantur Responsiones Adversarii ad nostra Argumenta.

Argumenta, quæscripto ad P. Gobat transmisi, & partim *sup.* §. 2. & 3. proposui, sunt duplicis generis. Priora illius opinionem impugnant, posteriora nostram defendunt. Utraque exhibet ille in sæpiùs

pius *cit. Append. à litt. D.* Respondet quidem ad illa *litt. BB. & seqq.* sed non enervat, quem in iis *suprà* agnovit, nervum.

319. Ad primum primi generis *sup. n.*284. propositum, respondet *cit. litt. BB.* etsi Jurisdictio, seu potestas legislativa Ecclesiæ sit independens à voluntate subditorum, potestatem tamen vindicativam, quatenus exercenda est contra delictum publicum fracti sigilli, dependere unicè à voluntate pœnitentis; atque Christum, prout potuit, ita & reipsa statuisse. Sed *contra* est, quòd gratis asseratur, Christum ita reipsa statuisse; & suprà *n.*303. *& seqq.* est contrarium ostensum. Autores allegati ajunt quidem sigillum ex voluntate & lege Christi esse prorsus inviolabile; sed nullus illorum dicit, Confessarium notoriè reum de revelato peccato, ex sola confessione noto, debere in Ecclesia manere impunitum, nisi pœnitens consentiat; nullus dicit per processum contra Confessarium sigilli fragum institutum frangi sigillum &c. Vide plura *sup. n.*284. *&* 291.

320. Ad secundum, & tertium, quorum illud *sup. n.* 285. & istud *n.*286. habes, & utrumq; ductum est ex hoc, quòd inde sequatur, notoriam revelationem peccati de aliquo v.g. defuncto debere necessariò manere impunitam; item malis Confessariis hoc modo per ipsam sigilli obligationem aperiri viam frangendi sigilli. Respondet Adversarius *litt. DD.* eodem ferè modo. Concedit enim istas sequelas; sed negat eas pro absurdis habendas; quia Christus ita voluit, & statuit. Sed *contra est*, inprimis, quia neque hîc ad probandam istam assertionem quidquam affertur, & *sup.* jam refutata est. Deinde Christus voluit sigillum Sacramento Pœnitentiæ annectere, ut homines tantò securiùs tantóque libentiùs confiterentur sua peccata cum omni integritate materiali, ad quam eos obligavit; hunc autem finem Christus non satis assequeretur, si Confessarii peccata defunctorum revelantes non possent ab Ecclesia pœnis coërceri, ut consideranti facilè patet. Nam & Justinianus Imp. *Nov.* 133. *cap.*4. nihil, inquit, quod sancitur, nisi custodiam habeat competentem, (in foro etiam externo, de quo solo illi est sermo) poterit servari decenter. Præterea Sacramentum Pœnitentiæ, uti & alia, sunt præstantissima bona Ecclesiæ, ergo Christus Ecclesiæ dedit potestatem persequendi omnes, qui eam in hujusmodi bonis, & fideles in eorum usu fuerint ausi lædere. vide *sup. n.*293.

321. Rei quidem suæ quilibet moderator est & arbiter. *l. In re mandata.* 11. *Cod. Mandati.* & voluntas primum locum obtinet, eáque regit conditiones. *l. In conditionibus.* 19. *princ. ff. de condit. & demonst.* Sed hæc de privatis personis circa res suas privatas disponentibus intelliguntur. Illi autem, qui communitati præsunt, *debent* respectum habere ad bonum publicum communitatis; & Christus pro infinita sua bonitate, ut Jugum suum in Lege Gratiæ suave redderet, *voluit* in ordinanda Ecclesia respicere ad bonum commune Ecclesiæ, adeoque prout ad hoc conducit, obligationem sigilli statuere.

322. Nunc de Argumentis posterioris generis loquendo. I. refert Gobat *litt. H. & I.* Ego autem *sup.* prætermi-

si,

si, non quia pro inefficaci, sed quia pro non necessario habui; ex parte tamen indicavi *sup. n.*292. Desumpsi illud ex eo, quòd de licentia pœnitentis, siquidem necessaria esset, *moraliter loquendo* satis expresse constet, quando fama publica est, grave illius peccatum fuisse à Confessario revelatum; & ipse pœnitens adhuc in vivis est; saltem si non positivè repugnet, & expresse nolit. Quòd autem *moraliter loquendo* satis expresse in his circumstantiis constet de licentia pœnitentis, dixi esse triplicem causam. 1. quia eam dare potest sine ullo suo incommodo; 2. quia eam magno suo bono dare potest propter secuturam inde omnimodam famæ extinctionem, & assecurationem ab omni incommodo, ratione revelati peccati alioqui timendo. 3. quia *per se loquendo* est graviter obligatus eam dare; cùm quilibet obligatus sit, si potest, præstare id, sine quo scandalum publicum, & gravissimum totius Ecclesiæ in bonis communibus damnum, ex publico delicto ortum, tolli non potest; uti hîc juxta adversarios non potest sine licentia pœnitentis. In illis enim circumstantiis, in quibus aliquis sine suo incommodo, & cum magno suo bono potest quidpiam velle, & insuper tenetur id velle, *moraliter loquendo* satis expresse constat, quòd reipsa velit, nisi *positivè* aliud dicat. Et licentiam taliter à pœnitente datam sufficere ad agendum de peccatis ejus ex sola confessione notis docet Dicastillo *Disput.*12. *de Pœnit. n.*76. & consentit Gobat *cit. cap.*42.*n.*193.

323. Displicet adversario hoc argumentum, & quæ in eo dicta sunt, ille *litt.CC. nolim*, inquit, *ego*. Sed audiamus, quare? Potest enim fieri, ut peccatum sit revelatum in una domo parvi pagi coram paucis; vel ut non cedat pœnitenti in ullum probrum; supplicium autem Confessarii in grave odium apud ejus amicos; vel ut Confessarius ipse sit pœnitenti proxima cognitione junctus; atque adeo ut pœnitens propterea malit ferre suum peccatum innotuisse paucis, quàm in Judicio tractari à multis, vel odium grave subire apud Confessarii amicos; vel sustinere potiùs proprii peccati infamiam, quàm aliam ex supplicio proximi consanguinei in totam familiam redundantem; ergo non rectè dicitur, quòd quilibet consentiat, multò minùs quòd quilibet teneatur consentire in processum contra Confessarium sigilli fragum. Sed hæc Responsio planè non satisfacit argumento, quod procedit tantùm in casu, in quo de pœnitentibus non constat, quòd positivè aliud velint. Isti autem de quibus Adversarius loquitur, quia vel processum, aut ipsum Rei supplicium putant sibi fore valde damnosum, hoc ipso positivè nolunt illum aut istud fieri. Pro quo casu, uti & si pœnitens nesciat, alicubi esse famam publicam de revelatione sui peccati, vel si jam sit mortuus, expresse in meo manuscripto apud Gobat *cit. litt. l.* dixi suppetere alia argumenta.

324. Taceo, quòd nec exempla ab adversario adducta sint satis idonea. Nam 1. fama etiam in parvo pago, ut sit publica, debet emanâsse ad plures personas, quàm ordinariè in Tribunali Ecclesiastico conveniant; saltem si testes excipias, qui de fama vel ipsa revelatione sibi jam antè notâ testantur; ergo non est, cur

aliquis magis infamiam in pago ferre, quàm ad eam tollendam tribunal subire velit. 2. crimina gravia, quæ hîc ponuntur esse revelata, non possunt alicui non esse probrosa. Odium apud amicos sacrilegi Confessarii timendum non est, quia pœnitens non positivè & physicè, sed tantùm negativè & moraliter loquendo exprimit in ejusmodi circumstantiis se dare licentiam; dum nimirum in iis omittit positivè dicere, se nolle eam dare; habet quoque se hîc prorsus per accidens. 3. Etsi pœnitens proximum consanguineum, qui ejus peccatum sacrilegè revelavit, non teneatur deferre ad Judicem, aut consensum præbere ad procedendum contra eum; adhuc tamen hæc Regula generalis, sicut aliæ, à quibus unum aut plura excipiuntur, est vera: nempe *quilibet debet, si potest, præstare id, sine quo publicum scandalum tolli, aut bonum publicum communitatis servari non potest.* Nullus sanè Theologus hoc neget. Et quid si Confessarius revelet, quod ex complicis tantùm confessione intellexit, grave v.g. furtum vel homicidium à suo consanguineo patratum, & propterea inventis à magistratu indiciis delicti iste rapiendus sit ad furcam vel rotam; an potiùs volet tam infame supplicium subire, quàm Confessarium ad Monasterium vel carcerem detrudi? an & ad id tenebitur? Quis Theologus hoc dicet? Addo, quòd etsi damnum, ex fractione sigilli ortum, non sit respectu unius vel alterius adeo magnum, ipsa tamen tam ampla impunitas sacrilegorum Confessariorum est totî communitati quàm maximè damnosa, quam ut omnes studeant avertere, ratio boni publici exigit, cui privatum postponi debet.

325. II. Quod proposui, *sup. n.* 291. & refert Gobat *litt. K.* petitum est ex natura legis naturalis, divinæ, & humanæ obligantis ad sigillum. Nulla enim lex est in ullo jure, quæ cùm actionem aliquam externam, bono communi summè damnosam, strictissimè pro omni casu, etiam cujusvis extremæ necessitatis, prohibeat; prohibeat tamen simul etiam eos, qui temerariè præsumpserint contra legem agere, puniri, vel non nisi dependenter à consensu privatarum personarum, quæ illum post mortem & in plurimis aliis casibus dare non possunt; ergo nec lex Sigilli est talis; vel certè si talis esset, foret hoc ipso illa sibi contraria. Repugnaret enim suæ obligationi, neque jam strictissimè obligaret; quia simul vellet, ut in foro externo impunè posset violari.

Fatetur adversarius, *litt. KK.* obligationem sigilli ex hac parte nonnihil debilitari, sed id compensari omnimoda inviolabilitate, & esse per accidens; sicut igni, quod consumptione materiæ; & alito, quòd reactione alimenti debiliteur & pereat. At ecce! ipso Adversario teste, nostra sententia obligationem sigilli non relaxat, sed magis, quàm contraria, adstringit; quia præter omnimodam inviolabilitatem, quam admittit, non concedit violantibus impunitatem. Deinde impunitas hæc juxta Adversarium oritur ex ipsa natura & obligatione legis, de sigillo præcipientis, ut in omnibus casibus, etiam notoriis, si pœnitentis licentia haberi non possit, relinquantur violatores impu-

impuniti; ergo se non habet tantùm per accidens. Exempla Physica sunt extra genus scientiæ moralis contra commune axioma, secundùm quod scientiæ genus non est mutandum. Præterquam quòd defectus materiæ non ab igne sed ab alio agente quod eam subministrare deberet, proveniat; nec reactio procedat ab homine in seipsum, sed ab alimento, quod sumit; impunitas autem atque adeo etiam violandi sigillum pronitas proveniat ab ipsa lege sigilli, quæ prohibet ejus violationem. Ex moralibus nullum adfert Gobat exemplum; quia non vult, ut ait, *actum agere*; quod meo judicio planè aliquis faceret, si exemplum similis legis quæreret. Ego enim existimo, nullum posse inveniri. Datur quidem lex civilis, quæ prohibeat puniri patrem aut maritum, si ille adulterum cum sua filia *l.* 20. *& seqq. ff. Ad L. Juliam de adult.* & iste adulterum suæ occidat uxoris. *l.* 24. *ff. eod. & l.* 4. *Cod. eod. & Nov.* 117. *cap.* 15. sed nulla harum legum homicidium ejusmodi, quod impunè permittit, simul etiam prohibet, & si hoc faceret, haberetur sanè non immeritò ab omnibus pro heteroclita, & sibi contraria.

326. III. Et fundamentale, quod *sup. n.* 293. descripsi, & apud Gobat *litt. L.* habetur, est desumptum à Regimine Ecclesiæ, quod, quia Christus instituit, pro infinita sua sapientia plenè & perfectè ordinavit, ergo & potestatem Ecclesiæ concessit, quâ se, sua bona, & fideles tueri, publicâque delicta subditorum, maximè si sint notoria & toti communitati gravissimè damnosa (uti etiam est violatio sigilli per revelationem certi peccati de certa persona) possit liberè, & independenter à consensu unius tantùm alicujus privati hominis, in foro externo per publicum Judicium pœnámque condignam coërcere. Præbuit fortassis hoc argumentum Adversario occasionem, ut pro sua sententia stabilienda tandem confugerit ad institutionem Christi, quasi ille voluerit sigilli obligationem esse talem, ut vi illius non possint sacrilegi Confessarii puniri sine consensu pœnitentis. In prioribus enim editionibus nullam unquam fecit de hoc effugio mentionem, quo tamen jam velut unico principio utitur, ex eóque iterum.

Respondet, Christum non dedisse Ecclesiæ potestatem, ut sine consensu pœnitentis possit contra Confessarium, sacrilegè ejus peccata revelantem, judicialiter procedere. Addit pro confirmatione. Ecclesia non potest punire summum Pontificem summè scandalosum, imò & hæreticum teste Bellarm. *l.* 2. *de Concil. cap.* 18. Nec potest facere, ut cum invita puella matrimonium validè contrahatur, etsi ab isto totius alicujus Regni salus pendeat; ergo nihil inconveniens est, si dicatur, quòd Christus etiam non dederit potestatem sine consensu pœnitentis contra Sacrilegum Confessarium procedendi.

327. Sed in primis constat ex suprà dictis, datam esse Ecclesiæ à Christo universalem potestatem in foro etiam externo publica suorum subditorum delicta liberè puniendi; ergo qui delictum violati sigilli putat esse excipiendum, debet id non simpliciter asserere, sed solido aliquo fundamento probare. Deinde rationes hucusque allatæ satis demonstrant, Christum non voluisse obligationem sigilli esse talem, ut vi illius debeant Con-

fessarii, qui id violant, relinqui ut plurimùm impuniti.

328. Quod in confirmationem adducitur, nihil urget. Nam inprimis quanta est inter summum Pontificem, & alios Ecclesiæ subjectos fideles disparitas? quanta item inter Sacramenta & delinquentium punitionem in foro externo? ergo quòd Ecclesia non habeat potestatem puniendi delicta summi Pontificis, nec potestatem mutandi essentiales partes Sacramentorum, nemo inde rectè inferet, etiam non habere potestatem in foro externo liberè puniendi sigillifragos Confessarios sibi subjectos?

329. Deinde Argumentum nostrum fundatur in hoc, quòd Christus dederit Ecclesiæ illam potestatem, quæ ipsi est necessaria, ut, more aliarum communitatum possit se, sua, & suos sufficienter tueri & regere; atqui ad hoc est necessaria potestas liberè puniendi in foro etiam externo delicta subditorum, maximè si sint publica, notoria, toti communitati summè noxia, inter quæ etiam præcipuè numeranda est sacrilega certi peccati de certa persona revelatio. Econtra potestas materiam aut formam Sacramentorum, quo modo Christus eas determinavit, mutandi; aut puniendi delicta summi Pontificis, non est Ecclesiæ ad sui gubernationem necessaria. Non *prior*, quia ipse Christus pro infinita sua sapientia & bonitate Sacramentalem materiam & formam ita determinavit, ut nulla substantiali mutatione indigeant. Non *posterior*, quia ipse quoque Christus speciali sua providentia & Spiritûs Sancti assistentiâ regit suum Vicarium, summum Pontificem. *Matth.* 16. *Luc.* 22. ut iste, licèt possit vitiis esse obnoxius, sicut quivis alius privatus homo, nunquam tamen possit publico decreto statuere, quod bonis moribus aut sanctæ fidei esset contrarium, de quo fusè Barb. *in can. si Papa* 6. *Dist.* 40. ergo necesse non est, ut etiam Ecclesia in illum habeat aliquam potestatem Jurisdictionalem. Ad hæc, nulla est necessitas, nec convenit, ut Regnum, maximè cùm nihil habet potestatis in Regem, habeat aliquam Jurisdictionem in supremum Regis Vicarium, qui omnem suam potestatem ab ipso Rege; eóque solo accepit; ergo multò minùs necesse est, aut convenit, ut Ecclesia, quæ est Regnum Christi æterni Regis habeat aliquid Juris & Jurisdictionis in summum Pontificem supremum Christi Vicarium, cui omnis potestas & autoritas, quam in Ecclesiam habet, immediatè ab ipso Christo attributa est. Dicere autem, quòd DEUS etiam specialiter provisurus sit, ne ex impunibilitate Sacrilegorum Confessariorum oriantur gravia mala in Ecclesia, nihil est aliud, quàm contra illud *Rom.* 13. ordinem divinæ sapientiæ invertere, quæ non solet omnia æquè ac immediatè per se præstare, sed infima per media in suprema ducere. Extrav. *Unam.* 1. *de Majorit. & Obed.*

330. Denique quid multis? quòd suprema potestas Ecclesiastica à solo DEO & non ab homine possit judicari, habet clarus textus *cit. Extrav.* nisi deprehendatur à fide devius. *can. si Papa.* plurimique alii, quorum aliquos etiam refert Bellarm. *l.* 2. *de Concil. cap.* 17. Item unanimis est consensus Theologorum, quòd Ecclesia, sicut non potest Sacramenta insti-

instituere; ita nec possit substantialiter aliam Sacramentorum materiam aut formam, quàm Christus assignavit, substituere; nullum autem simile fundamentum habemus, propter quod dicamus, Sacrilegos & Ecclesiæ subditos Confessarios nunquam posse ab ea judicari & puniri, nisi pœnitens velit & consentiat.

331. Quamvis autem summus Pontifex non subsit Ecclesiæ, nihilominus tamen Bellarm. *l. c. cap. 19. v. At inquiunt*, ita scribit, & : *si Pontifex*, inquit, *Ecclesiam destruere velit*, (quod etiam fieret, si Sacramenta, fidelibus summè necessaria, redderet odiosa, eosdem ab iis eorúmque usu absterreret, &c.) *licet* (Ecclesiæ) *eum servatâ debitâ reverentiâ admonere, & modestè corripere; repugnare etiam vi & armis. Ad resistendum enim, & vim vi repellendam, non requiritur ulla* (Jurisdictionalis) *autoritas*; hoc autem quod licet Ecclesiæ contra summum Pontificem, non liceret ei juxta Adversarios contra subjectum Confessarium sacrilegâ sigilli violatione atrox & enorme damnum inferentem Ecclesiæ. Quæ æquitati planè non satis consonant.

Ad alia Argumenta *sup.* §. 2. & 3. proposita nihil respondit Gobat, quia ad eum ante obitum non pervenerunt.

Ea porrò, quæ in isto & præcedentibus §§. habentur, nullatenus scripsi, ut de celebri nomine, in his partibus nominatissimi Autoris, viri optimi, quíque de re morali præclarissimè meritus, mihique singulariter fuit semper maximè observandus, vel in minimo quidquam decerperem; sed unicè tantùm, ut ejus voluntati non minùs post mortem, quàm dum viveret, studiosè obsecundarem, &, quod desiderabat, in Quæstione tanti momenti aliquid ad elucidandam veritatem conferrem; simúlque redderem tam Pœnitentes in integritate confessionis securos, quàm Confessarios in sigilli custodia sollicitos.

Atque ita finio cum ardentissimo voto, ut in sancto TRIBUNALI POENITENTIÆ nihil unquam à Judice, nihil unquam à Reo committatur, cujus alterutrum meritò pœnitere debeat; sed omnia semper ritè sanctéque peragantur, sicut & scripta sunt, ad æternam animarum salutem & majorem DEI Deiparæque, piissimæ nostrorum omnium coram Tribunali Divino Advocatæ honorem & gloriam.

APPENDIX.

QUÆSTIO TRIPARTITA,

De danda vel neganda facultate absolvendi à casu aliquo reservato.

Paucis Difficultatem istam attigi in posteriore hoc Libro *q. 2. art. 3. n. 74. v. Tenetur.* Videtur autem omninò declarationem exigere maiorem.

rem. Unde placuit, hîc per modum Appendicis tripartitam de ea Quæstionem pluribus discutiendam proponere.

QUæritur enim. 1. An & quando 2. 2. Quomodo teneatur superior dare facultatem absolvendi à reservatis, cùm aliquis eam vel per se vel per Confessarium petit? 3. Quid Juris sit, si superior injustè neget? Videntur quidem hîc ex DD. aliqui magìs stare & pugnare pro Jure Superioris; alii magìs pro bono subditorum: sed inter se ferè tantùm in modo loquendi dissentiunt, ut bene observat Card. Lug. *de Pœnit. Disp.* 20. *n.* 233. Quia tamen hæc ipsa eorum dissensio & quorundam intricata obscuritas potest Superioribus, Confessariis, & Subditis esse causa erroris atque damni, ideo dicam clarè & distinctè, quod res est. Sed ante omnia

§. Unicus.

De Fine Reservationis Casuum.

332. Finis Reservationum, qui semper in oculis debet haberi, est. 1. ut de gravioribus peccatis, sicut de majoribus causis, in altiore Tribunali meliùs judicetur; 2. ut graviores subditorum morbi à Superioribus, tanquam peritioribus Medicis, meliùs curentur; 3. ut subditi magìs absterreantur à peccatis, in suum, vel aliorum gravius damnum cedentibus; & 4. ut subditi ad satisfaciendum suis obligationibus meliùs dirigi possint & adjuvari. Graffis *de Casib. reserv. lib.* 1. *cap.* 2. *n.* 2. Fagund. *Præc.* 2. *l.* 8. *cap.* 1. *n.* 6. Palao *de pœnit. Disp. un. p.* 19. §. 3. *n.* 21. Coninch. *de sacr. Disp.* 8. *n.* 77. Lug. *Disp.* 5. *de pœnit. n.* 116. & alii communiter. Unde etiam passim DD. dicunt, quòd Reservatio inducta sit in bonum subditorum. Palao *de pœnit. Disp. un. punct.* 15. §. 5. *n.* 4. in eorum medicinam Lug. *cit. Disp.* 20. *n.* 9. in utilitatem pœnitentium Bonac. *Disp.* 5. *q.* 7. *p.* 5. §. 2. *n.* 19. quæ præcipuè hac in parte spectatur. Palao *l. c. n.* 8. cùm præcipuè instituta sit pro salute pœnitentium, eique deservire debeat. Coninch. *l. c. n.* 110. & introducta propter charitatem ac bonum conscientiæ, non debeat contrà militare; ne inventa ob bonum animarum vertantur in earum perniciem. Pag. *Præc.* 3. *lib.* 3. *cap.* 9. *n.* 17. *v. secunda.*

Alii, ut idem adhuc clariùs exprimant, finem Reservationis, æquiparant cum fine Sacramenti Pœnitentiæ. In pœnitentis bonum, inquit Reginald. *lib.* 8. *n.* 46. institutum est Pœnitentiæ Sacramentum, atque data superiori potestas reservandi peccata. In pœnitentis remedium, ait Palao *l. c. n.* 4. & Sacramentum institutum est & peccata reservata. & *cit. p.* 19. §. 3. *n.* 21. Reservatio, inquit, non est introducta ad exteriorem gubernationem, quæ à Sacramento Pœnitentiæ nullatenus pendere debet. Sicut Confessio (scribit Coninch. *l. c. n.* 9.) ita reservatio Casuum maximè inducta est in utilitatem Pœnitentium, ut possint ita meliùs in via spirituali dirigi: quare non debet ita observari, ut cedat in eorum detrimentum & destructionem; sed, ut Dicastillo *de pœnit. Disp.* 11. *n.* 325. loquitur, cedere debet in bonum & ædificationem pœnitentium. Quæ omnia rectè dicuntur & con-

conformiter Trid. *sess.* 14. *cap.*7. statuenti, ut reservatio fiat in ædificationem, non in destructionem; & ne occasione reservationis aliquis pereat.

333. Cùm ergo aliqui ex DD. subinde asserunt, Reservationem fieri ad bonum commune, & rectam Ecclesiæ gubernationem. Palao *tr.*2. *Disp.*1. *p.*17. *n.*8. ad majus bonum commune. Tan. *tom.*4. *Disp.*6. *q.*9. *n.*79. ad religiosæ disciplinæ conservationem. Lug. *cit. Disp.*15. *n.*116. vel ut Trid. *l.c.* ait, magnopere ad populi Christiani disciplinam pertinere &c. intelligi non potest, nec debet aliter, quàm quatenus bonum commune & disciplina consistit tantùm in bono & honestate singulorum, indéque resultat: vel certè non *positivè*, sed tantùm *negativè*, hoc est, eatenus, ut reservatio impediat subditos à peccatis, per quæ bonum commune, vel disciplina, vel alii graviter læderentur. Ratio est manifesta; quia Christus Sacramentum Pœnitentiæ, & Sacramentalem Jurisdictionem unicè tantùm instituit in bonum pœnitentis; ergo cùm Ecclesia hunc finem Sacramenti imutare non possit, ideo sicut nemini Jurisdictionem Sacramentalem potest concedere, ita quoque nemini potest eandem restringere, seu propriè reservare, nisi in bonum pœnitentis. Et verò licèt subditi confiteantur reservata peccata superiori, iste tamen non potest ullo modo hâc Sacramentali notitiâ uti ad publicam gubernationem, ob prohibitionem Clem. VIII. in decreto de Cas. Reservat. de quo *suprà n.*245. *& seq.* His suppositis, est

QUÆSTIO I.

An & quando teneatur superior dare petenti facultatem absolvendi à reservatis.

TRia sunt, quæ ad plenam hujus Quæstionis Resolutionem videntur necessariò esse afferenda; nimirum 1. Quando debeat negari? 2. Quando possit negari vel dari? & 3. Quando debeat dari?

§. I.

Quando debeat negari facultas absolvendi à reservatis?

334. Dico itaque I. Aliquando superior ita simpliciter & absolutè tenetur petitam facultatem absolvendi à reservatis negare, ut non possit ullo modo concedere. Nempe in casu, quo subditus est aliquo Jure, per superiorem indispensabili, graviter obligatus, ut, cùm per se & alio modo non possit, per sui manifestationem superiori factam, per quam solam potest, caveat communitati, ordini, monasterio, aut alicui tertio à gravi damno aut scandalo; vel sibi ipsi, aut complici à relapsu. Ratio, quia cùm subditus, ut ponitur, sit graviter & indispensabiliter obligatus ad cavendum suum vel aliorum damnum, idque non possit nisi per solam manifestationem sui apud superiorem, non potest ei dari facultas, se apud eundem non manifestandi. Imò, quia hoc ipso, quòd possit & indispensabiliter debeat, sed tamen nolit se manifestare, graviter contra suam obligationem peccat; ideo in hoc statu est incapax absolutio-

lutionis, ergo superior frustra daret facultatem absolvendi illum, faceretque se participem alieni peccati. Et hunc casum nemo potest negare; hîc tamen ab aliis non reperio expressum; obscurè tantùm insinuare videtur Gobat *tr.7.n.702.* cùm ait, Reum non teneri sub mortali manifestare se superiori, nisi quando lex naturalis illum ad id obligat, nimirum indispensabiliter, adeoque etiam secluſa omni reservatione.

335. Ad prædictam porrò obligationem contrahendam requiritur. I. ut subditus Jure aliquo, per superiorem indispensabili obligetur &c. Nam si superior possit subditi obligationem relaxare, hoc ipso jam non simpliciter & absolutè tenetur negare ei facultatem alteri confitendi absque sui manifestatione apud superiorem. II. ut subditus per se vel alio modo, non possit cavere damnum &c. quia si subditus per se vel alio modo, quàm sui manifestatione apud superiorem, possit & velit cavere damnum suum & aliorum, tunc superior adeo non tenetur negare petitam facultatem, ut potiùs debeat eam sine difficultate dare; ut dicetur *infrà*. III. ut superiori moraliter certò constet de tanta subditi obligatione; quia onus certum, idque tam grave non est superiori aut subdito imponendum absque ulla firma ratione (sicut fieret in dubio negativo) multò minùs, si superior vel etiam subditus habet pro sua libertate probabilem rationem, sicut fieret in dubio positivo. Atque ita in aliis minùs urgentibus casibus moralem certitudinem hîc requirit expresè Tamb. *de casib. reserv. cap.8. §.2. n.2.* Palao *l. c. n.5.* Coninch *l.c. n.109.* & Card. Lug. *cit. Disp.20. n.236.* qui duo requirunt, *ut constet*: quod autem quocunque jam modo dubium est, non constat; ergo & hîc. Quia verò prædictus casus cum omnibus suis requisitis est planè rarissimus, rectè quoque dicitur rarissimum esse, ut superior (absolutè & simpliciter) teneatur, negare petenti facultatem absolvendi à reservatis. Nullo modo autem, quod à multis non satis observatur, confundi ille debet cum aliis sequentibus, de quibus

§. II.

Quando facultas absolvendi à reservatis possit negari, vel dari?

336. Dico II. Aliquando superior potest & tenetur petitam facultatem absolvendi à reservatis negare; sed ita, ut non obstante hac obligatione possit, & quandoque superveniente rationabili causa etiam debeat concedere; adeoque non simpliciter & absolutè teneatur negare (sicut in casu conclusionis præcedentis) sed secundùm quid, & ad meliùs esse, vel juxta legem tantùm aliquam humanam. Hoc autem modo tenetur superior negare facultatem, quando probabiliter timeri potest ex ejus concessione vel ex reservato peccato subditi oriturum grave damnum vel scandalum communitatis, Ordinis, vel tertii, vel ipsius pœnitentis alioqui relapsuri; item quando pœnitens est recidivus, peccavit cum complice, vel ex occasione extrinseca. Ratio, quia superior ex officio suo tenetur eo modo, quo ipsi præscriptum est, & commodè

potest,

potest, impedire, ne subditi sibi ipsis vel aliis graviter noceant; sed aliquando non potest alio modo impedire, quàm negando petitam facultatem, ergo, &c. Bonus quoque Pastor, Medicus, & Pater tenetur, si potest, impedire non tantùm, quæ certò, sed etiam quæ saltem probabiliter sunt suis, vel per suos aliis futura gravi damno. Et hujus generis sunt casus illi, de quibus DD. in materia Reservationis communiter loquuntur.

337. Ut autem in iis aliquando superior teneatur negare facultatem, requiruntur sequentia. I. Ut recidivus non censeatur, qui peccatum reservatum sæpiùs commisit ante illam confessionem, in qua primò se de eo accusat; sed tantùm, qui post eam iterum in una vel pluribus aliis ejusdem criminis de novo perpetrati reum se facere, & fateri debuit, ut bene docet Gobat *tr. 7. n. 696. cum seq.* quamvis *ibid.* non audeat determinare, an post binas diversas absolutiones bis relapsus, adeoque tertiâ vice ob idem Peccatum rursus commissum absolutione indigens sit, vel non sit habendus pro recidivo. Sed Dicast. *cit. Disp. II. n. 329.* si pœnitens, inquit, non admodum frequenter sit recidivus (hoc est relapsus) non video, quare superior velit esse difficilis in concedenda facultate; ergo multò minùs, quare teneatur negare. Attendendum hîc meo judicio etiam est ad tempus, quod inter alium, & alium relapsum intercedit. Si quis enim sæpiùs, sed post longiora intervalla reincidat in idem peccatum reservatum, videri potest tunc non ex voluntate in malo obfirmata, sed ex fragilitate potiùs naturæ, vehementiâ tentationum &c. relabi; adeoque etiam dignus, ut potiùs commiseratione adjuvetur, quàm ut jam antè afflictus per rigorem negatæ facultatis ampliùs affligatur.

338. Requiritur ad prædictam obligationem contrahendam II. ut superior ipse post auditam pœnitentis confessionem, vel ejus manifestationem possit malo, quod timetur, sufficiens remedium afferre, salvo confessionis sigillo. III. ut ad occurrendum tali malo nullum aliud suppetat remedium, quàm ut pœnitens confiteatur, aut manifestetur superiori, adeoque etiam IV. ut superior non possit habere alium, quem suo loco substituat, ut pœnitentis confessionem excipiat, & malis, quæ timentur, sufficienter provideat; atque ita superior meritò & prudenter Confessarium vel Sacerdotem, qui pro alio petit facultatem, judicet esse insufficientem, neque alium idoneum possit commodè assignare. Et hæc tria capita expressè requirunt DD. loquentes de tali periculo & damno pœnitentis, vel aliorum, cui superior, inquit Reginald, *l. 8. n. 44.* auditâ confessione, non autem aliter, possit remedium afferre, salvo sigillo; cui superior, & non alius, ait Palao *l. c. n. 5.* remedium adhibere possit; quòd non ipse Subditus & Confessarius præcavere possint, ut loquitur Dicast. *l. c. n. 326.* quod non posset aliter impediri, nisi superior illud sibi reservaret (peccatum, negando facultatem) & hoc modo speraret omnino se posse illud (periculum) impedire sine ulla sigilli violatione, scribit Coninch *l. c. n. 109.* V. ut negatio petitæ facultatis non videatur ces-

sura pœnitenti in aliquod aliud grave damnum à relapsu distinctum, de quo *Concl. seq.*

339. Requiritur denique VI. ut superior sit de his omnibus moraliter certus, ut in terminis loquuntur Tamb. & Palao *in fine præced. concl.* relati; imò Coninch, & Card. Lugo etiam volunt superiorem non teneri negare facultatem, sed debere concedere, nisi *constet* peccatum reservatum, vel concessionem facultatis esse pœnitenti quoad relapsum, vel aliis quoad alia graviter damnosam, adeoque id moraliter certum sit, & non tantum *probabiliter* timeatur, probabilitate quacunq;, sed probabilitate certitudini morali æquivalente: quarum illa prior sufficit quidem, ut peccatum fiat reservatum, & fortè aliquando possit negari facultas absolvendi; sed posterior necessaria est, ut superior teneatur negare facultatem, positis simul etiam aliis omnibus comemoratis requisitis. Ratio est clara, quia superior non tenetur negare aliis facultatem absolvendi à reservatis, nisi quando id est necessarium medium ad vitanda damna, quæ timentur, ut indicatur etiam in nostris *Ord. Gen. cap. 6. n. 2.* atqui negatio facultatis nunquam est necessarium medium ad vitanda damna, nisi positis omnibus prædictis requisitis, & circumstantiis: ergo &c.

340. Verùm hæc ipsa necessitas, si quando existit, non est ex parte superioris tam absoluta, & præcisa sicut *in præced. concl.* cùm tantùm fundetur in probabilitate, vel ad summum in morali certitudine; ideo potest non rarò alia tam rationabilis & gravis causa intervenire, quæ illum ab ea necessitate & obligatione excuset, vel etiam ad contrarium, hoc est ad concedendam facultatem obliget. Item quia prædicta necessitas, cùm tantùm ex parte superioris se teneat, *sup. n. 336.* non afficit, vel certè nondum sufficienter stringit subditum; neque ille aliquo alio Jure satis firmiter obligatur ad damna aut pericula quædam vitanda cum tam gravi aut difficili medio confessionis, aut sui manifestationis apud superiorem faciendæ; ideo ad hanc obligationem in subdito constituendam opus est lege & præcepto aliquo superioris. Ut proinde subditus in casibus reservatis hujus Concl. non alio jure teneatur se sistere superiori, quàm ex obedientia. Quodsi ergo hîc aliquando subditus nolit se sistere, cùm deberet, peccat quidem in re gravi & graviter contra obedientiam; propter illud tamen peccatum non est incapax absolutionis; sed deinde, quando tandem superior condescendit, atque facultatem alteri confitendi concedit, debet se uti de aliis, ita etiam de hoc Inobedientiæ peccato accusare. Sicut etiam debitor, qui quidem peccat contra Justitiam, si, quod debet, & creditor seriò exigit, firmiter nolit solvere, cùm possit; postquam tamen creditor debitum tandem remittit, potest & ab illo peccato Injustitiæ, & ab aliis legitimè absolvi. Reginald. *l. 20. n. 49.* Imò si subditus nunquam hîc firmam concipiat voluntatem non obediendi, sed tantùm petendo facultatem instet, ut superior, sicut potest, tandem remittat obligationem, se sistendi; fieri etiam potest, ut subditus hac in re vel omninò nihil, vel certè non graviter peccet. Lug. *l. c. n. 240.*

341. In

341. In dubio porrò de superioris vel subditi obligatione ob defectum unius vel alterius requisiti, ait expresè & universaliter Lug. *l. c. n.* 236. semper esse in benigniorem partem inclinandum, & petitam facultatem concedendam. Neque rectè excipit Gobat *tr.* 7. *n.* 732. dubium de gravi damno publico seu communitatis; quia etsi superior teneatur prospicere potiùs bono communitatis, quàm bono personæ particularis. Dicast. *l. c. n.* 326. & major ratio illius haberi debeat quàm hujus. Laym. *l.* 5. *tr.* 6. *cap.* 12. *n.* 7. hæc tamen illi *ll. cc.* loquuntur non de casu dubio. Et si loquerenrur etiam de casu dubio, verum id esset tantùm in foro fori & externo, non item in foro poli & Sacramentali. Istud enim est à Christo unicè in bonum & commodum pœnitentis institutum, ergo debet in eo, cùm dubium occurrit, in pœnitentis potiùs, quàm in ullius alterius, etiam communitatis, favorem pronuntiari; uti constat fieri in materia Restitutionis, in contractibus, & aliis similibus casibus, etiamsi bonum communitatis attingant.

§. III.

Quando debeat dari facultas absolvendi à reservatis.

342. Omnibus denique consideratis, quia ea omnia, quæ ad obligationem superioris de negatione facultatis requisita esse dixi, rarò præsumenda sunt, ut ait Palao *l. c. n.* 5. Coninch *n.* 109. & rarissimè constare superiori possit, an & quando omnia adsint, cùm casus reservatus non possit ei in specie cum omnibus circumstantiis proponi ob periculum frangendi sigilli; ideò rarissimè & quasi tantùm per accidens, etiam in casibus secundæ Concl. fiet, ut superior prædicto modo teneatur negare facultatem. Quamobrem DD. formant Regulam in contrarium, & concludunt, *Regulariter* superiorem obligatum esse, petenti per se vel per Confessarium facultatem concedere. Palao *cit. n.* 5. moraliter *& per se* loquendo debere esse facilem in concedendo. Reginald. *l. c. n.* 49. Bonac. *l. c. n.* 19. communiter concedendam esse facultatem. Lug. *l. c. n.* 236. De quo unacum illis

343. Dico III. Regulariter, communiter & per se loquendo tenetur superior semper facultatem absolvendi à reservatis concedere, quando subditus eam per se, vel, ut teste Coninch *cit. Disp.* 8. *n.* 111. & Dicast. *cit. Disp.* 11. *n.* 331. ordinariè fit, per Confessarium petit. In specie autem

I. Quoties nullam habet justam causam negandi. Reginald. *l. c. n.* 49. Coninch *l. c. n.* 111. & alii cum Suarez *tom.* 4. *Disp.* 30. *sect.* 4. *n.* 9. ubi: ad concedendum, inquit, sufficit, quòd nulla specialis ratio negandi occurrit: ad negandam autem oportet adesse specialem rationem negandi. Hoc ipso enim, quòd subditus petit facultatem, ostendit, sibi valdè grave esse, superiori confiteri, eique manifestari; ergo superior tenetur eum gravi hoc onere liberare, si commodè potest: sicuti potest, cùm nullam habet rationem in contrarium. Sic etiam in nostris *Ord. Gen. cap.* 6. *n.* 1. dicitur, posse superiorem graviter offendere, si imprudenter

ter, & sine justa gravíque causa facultatem petitam neget. Addo, quòd plus periculi soleat esse in negatione, quàm in concessione facultatis. Dicast. *l. c. n.* 328. & communiter gravius malum oriatur ex negatione, quàm ex concessione. Coninch *l. c. n.* 111. ergo superior tenetur, si potest, periculum ejusmodi & malum præcavere.

Justa autem causa negandi non est, si tantùm speretur ex negatione facultatis aliorum utilitas, sed cum detrimento & gravi incommodo pœnitentis; quia Sacramentum pœnitentiæ, & Reservatio instituta sunt in bonum pœnitentis, ergo non licet uti tali negatione (facultatis) tanquam medio ad procurandam aliorum utilitatem interveniente detrimento subditi, inquit Reginald. *n.* 46. & optimè advertit *n.* 47. aliud esse, aliorum utilitatem procurare, & aliud, vitare aliorum nocumentum; atque ob istud, non item ob illud posse negari facultatem.

344. Quodsi ergo superior probabiliter timeret, ex sua facilitate concedendi facultatem alios sumpturos scandalum, & faciliùs, graviúsque peccaturos, simúlque alia omnia requisita, de quibus suprà, concurrerent; tunc non tantùm posset, sed etiam teneretur negare facultatem. Dicast. *l. c. n.* 326. Palao *n.* 5. Sed talia, inquit Coninch *cit. n.* 109. non sunt facilè præsumenda; cùm concessiones fiant omninò secretæ, & rarò soleant ex iis talia contingere. Putat quidem Coninch *l. c. n.* 111. hoc posse tunc præsumi, cùm valdè frequenter ejusmodi licentia exigitur, & interim religiosa disciplina laxatur, eique consentit Laym. *l.* 5. *tr.* 6. *cap.* 12. *n.* 7. & Dicast. *l. c. n.* 333. At verò rectiùs Palao *cit. n.* 5. fatetur, præsumptionem hanc esse levem, cùm aliunde quàm ex concessione licentiæ possit disciplina relaxari, & ad eam adstringendam habeantur alia media, quæ priùs sunt tentanda. Ex quibus patet, justam & gravem causam negandi facultatem non esse, nisi quando superior tenetur negare juxta dicta primæ & secundæ Conclusionis, adeoque etiam non facilè dari posse casum medium, in quo, ut vult Lugo *l. c. n.* 241. possit superior pro suo arbitrio negare & concedere facultatem, atque adeo ad neutrum teneatur.

345. II. Quoties pœnitens rationabiliter timet, si superiori confiteatur, aut manifestetur, inde sibi grave damnum oriturum, confessioni ipsi extrinsecum, v. g. grave odium, fractionem sigilli, abusum notitiæ Sacramentalis ad publicam gubernationem, vel ad alia in suum aliquod incommodum &c. vel sibi alium, à superiore designatum specialim Confessarium non futurum auxilio ob inimicitiam, aversionem, improbitatem, imperitiam &c. Reginald. *l. c. n.* 43. Coninch. *l. c. n.* 108. Lug. *l. c. n.* 235. qui duo ajunt, in hoc convenire omnes, quia superior nullum habet jus in tali casu obligandi subditum ad se sistendum, aut manifestandum.

346. III. Quoties ex negatione petitæ facultatis prudenter timeri potest aliud grave aliquod damnum spirituale subditi, quod quidem non aliunde, sed tantùm ex aliqua ejus passione vel alia fragilitate oritur. Dicast. *l. c. n.* 325. Reginald. *l. c. n.* 45. vel ex inordinata verecundia, vel

alia

alia apprehensione. Coninch. *l. c. n.* 109. & alii communiter cum S. Thoma apud ipsos; ut: si possit prudenter timeri, subditum non integrè confessurum superiori; vel absque confessione communicaturum aut celebraturum; vel confessionem, communionem, aut celebrationem diu omissurum: imò etsi vel solùm timeri possit, subditum cum multo minore fructu confessurum superiori, quàm alteri. Dicast. *l. c.* Coninch *l. c. n.* 110. quibus consentit. Reginald. *l. c. n.* 45. cum hac tamen limitatione: nisi ad aliorum exemplum & bonum commune sit necessarium negare. Quæ tamen limitatio est illi ipsi, & ejus doctrinæ *n.* 46. traditæ ac *sup. n.* 312. relatæ contraria. Ratio horum patet ex ipsa natura & fine Reservationis. *sup. n.* 301. explicatis. Sicut enim confessio, ita & reservatio inducta est in utilitatem pœnitentis; ergo non debet ita observari, ut cedat in ejus detrimentum & destructionem. Coninch. *cit. n.* 110. & cùm concessa sit in bonum subditorum, non debet in eorum dispendium detorqueri. Palao *l. c. n.* 4. Neque refert, ut Reginald. *cit. n.* 45. loquitur, quòd subditus ipse sit sibi causa alicujus talis mali ex iis, quæ hîc enumeravimus; quia etiam hoc spirituàlis Pastor impedire tenetur, si commodè potest.

Rectè tamen limitat hæc Coninch *l. c. n.* 109. nisi constet (seu moraliter certum sit,) peccatum reservatum subditi vergere in scandalum aut detrimentum aliorum, quod superior speret se posse acceptâ confessione vel manifestatione subditi impedire, & nullo alio modo. Quod ipsum videtur voluisse Dicast. *l. c. n.* 326. cùm eadem limitando, non dixit: nisi superior *probabiliter* timeat, sed nisi *prudenter* timeat, &c. Certè si superior probabiliter tantùm timeat damnum aliorum; sed ad id vitandum non sit necessaria negatio petitæ facultatis, non potest superior licitè eam negare, sed tenetur dare, ut *sup. n.* 335. 339. & 341. probatum est, & confirmatur *ex seq.*

347. IV. Si subditus nihil aliud habeat, quod timeat, sed præcisè tantùm horreat, subire ruborem & confusionem apud superiorem, ipsi confessioni intrinsecam; valdè magnam tamen habeat difficultatem in hoc errore superando, ac propterea per confessarium petat facultatem, tenetur superior eam dare: nisi constet de alio pœnitentis vel aliorum graviore damno, & ad id vitandum sit necessarium negare facultatem. Lug. *cit. n.* 236. quia subire confusionem, à qua quis magnopere abhorret; item eadem peccata bis confiteri, vel duobus manifestare, sunt gravia onera; ergo superior, si commodè potest, tenetur ab iis subditum, ita rogantem, liberare.

348. V. Si superior ex facta sibi relatione de casu reservato ejúsque circumstantiis, quantum salvo sigilli fieri potest, judicet, se habere sufficientem causam, negandi facultatem; sed tamen simul ex Confessario, vel aliunde cognoscat, reum obfirmato animo nolle ipsi confiteri aut manifestari, nec posse ad id ulla ratione adduci; tunc etiam huic negare non potest, sed tenetur concedere petitam facultatem. Reginald. *l. c. n.* 49. quia Reservatio habet rationem medicinæ, ut *sup. n.* 103. dictum; atqui absurdum est, in-

quit Reginald. Medicinam, ad sanationem institutam, tunc alicui applicare, cùm non prodesse, sed obesse cognoscitur.

349. In nostris *Ord. Gen. cap. 6. n. 4.* statuitur, quòd priùs tendanda sint aliqua media, de quibus superior & confessarius inter se conferant; ac tandem, si nullum aliud reperiatur, superior facultatem negare non debeat. Quæ tamen intelligenda sunt tantùm de casibus Concl. secundæ; quia in his, cùm subditus teneatur tantùm ex præcepto Superioris & vi obedientiæ illi confiteri, aut manifestari, potest tandem superior hanc obligationem remittere, faceréque, ut subditus, si unacum aliis peccatis etiam de hac contumacia se apud alium accuset, capax sit absolutionis, abeóque validè & licitè absolvatur, vide *suprà n.* 340. In casibus autem Concl. primæ hæc locum habere non possunt, quia superior obligationem subditi, utpote à se indispensabilem non potest remittere; & quamdiu subditus potest, sed contumaciter non vult satisfacere, tamdiu est in statu peccati mortalis, & incapax absolutionis, ut *ibidem* dixi.

350. VI. Si superior audito casu reservato judicet, ad vitandum pœnitentis vel aliorum damnum esse necessarium, ut negetur petita facultas, séque teneri negare; econtra autem Confessarius judicet, id non esse necessarium, nec superiorem teneri negare, sed posse & debere concedere; tunc omninò expedit, ut superior hac in re stet Judicio Confessarii, inquit Coninch *l. c. n.* 111. ubi etiam dat optimam hanc rationem, quia cùm Confessarius semper personam, uti & casum ipsum cum omnibus suis circumstantiis perspectum particulatim habeat, faciliùs & meliùs scire potest, quid expediat, quàm ipse superior, qui hæc ignorat; cùm ei propter periculum frangendi sigilli casus vel omninò, vel ex maxima parte, non possit indicari. Idem sentit Laym. Dicast. & alii communiter. Si autem expedit, ut superior stet hîc Judicio Confessarii, tunc ille isto ita judicante jam potest dare facultatem; ergo etiam tenetur; cùm hoc ipso non habeat justam eámque gravem causam negandi: nisi constet, Confessarium ex errore vel pravitate aliqua malè judicare. Confirmatur ex Fagund. paulò pòst citan. & Pellizar. *tom. 8. cap. 2. n. 59.* ubi *negare injustè*, & *negare pio ac docto Confessario licentiam*, habent pro eodem.

351. Atque hoc ipsum quoad Regulares statuit Clemens VIII. in suo de Reservatione Casuum Decreto *sup. n. 74.* præcipiens, *ut in quavis domo Regulari Superiores deputent duos vel plures Confessarios, qui à non reservatis absolvant; & quibus etiam reservatorum absolutio committatur, quando casus occurrerit, in quo eam debere committi ipse inprimis Confessarius judicaverit.* Putat quidem Palao *l. c. n. 7.* vi hujus Decreti Superiores non teneri, duos constituere Confessarios, nisi in domo, in qua unus non sufficit omnibus; nec teneri stare Judicio solius Confessarii, sed tantùm debere ad illud præcipuè attendere. Sed non bene; quia in utroque hoc puncto Clemens VIII. postea dispensavit (quamvis tantùm vivæ vocis oraculo) cum Societate

tate JESU: quod utique fuisset fruſtraneum, ſi Pontifex nihil aliud in ſuo Decreto, quàm quod Palao vult, ſtatuiſſet. Addo, quòd ipſa quoque Pontificis Diſpenſatio, ut habetur in noſtris *Ord. Gen. cap.5. n.3.* plus non conceſſerit, quàm ut Judicium à reſervatis abſolvendi Confeſſariis non abſolutè relinquatur; ſed liceat ſuperiori facultatem denegare in iis caſibus, in quibus conſtat juxta ea, quæ Doctores dicunt, eſſe denegandam; ergo in omnibus aliis, in quibus juxta DD. non eſt deneganda facultas, debet adhuc ſuperior ſtare Judicio Confeſſarii deputati, ſeu ordinarii.

352. Quoad ſeculares autem debet ſuperior ſtare judicio Confeſſarii, ſi iſte ſit vir pius & doctus. Fagund. *Præc.3. lib.3. cap.9.n.17.v.ſecunda.* ubi ex Sylv. *v. Confeſſor.1.n.13.* ait, pro pio & docto Confeſſario habendum eſſe omnem illum, qui approbatus & expoſitus eſt ad audiendas confeſſiones; intellige tamen, quoad locum, & perſonas, pro quo, & quibus eſt approbatus & expoſitus.

VII. Quando unum aut plura deſunt ex requiſitis *ſuprà poſitis à n.337.*

VIII. Quando eſt dubium, an omnia adſint requiſita *n.341.* Atque hæc de prima parte Quæſtionis. Nunc ad alteram.

QUÆSTIO II.

Quomodo ſuperior obligatus ſit concedere facultatem, quando eam dare tenetur.

353. DUo hîc dicenda ſunt. Itaq; ſuperior ita obligatus eſt ad concedendam petitam facultatem abſolvendi à reſervatis, ut, ſi neget, quando dare tenetur, peccet mortaliter. Tamb *cit. cap.8. §.2. n.2.* & Fag. *Præcept.3. lib.3. cap.9. n.17.v. ſimiliter.* ait, ſuperiorem peccare mortaliter, ſi ſe non præbeat facilem in concedenda petita licentia, idque expreſsè docere Henriquez, Sylveſtrum, Panormit. & Rodriq. juxta communem aliorum, qui paſſim dicunt, ſuperiorem hac in re poſſe graviter offendere, graviter peccare.

Peccat autem graviter & mortaliter 1. contra Charitatem. Suar. Reginald. Coninch, Lugo alii. quia proximum gravi onere & incommodo afficit ſine ſufficienti cauſa. 2. contra Juſtitiam, quia ſubdito auxilium, quod poteſt, & ratione ſui officii debet præſtare, non præſtat, ut probat Lugo *l.c. n.237.* cum aliis contra Suarez. 3. contra Religionem, quia facit Sacramentum Pœnitentiæ difficile, & odioſum, exponítque periculo tractandi illud irreverenter & ſacrilegè. Reginald. *l.c. n.46. & 51.* Unde S. Thom. *in 4. Diſt.17.q.3. art.3. Quæſtiunc.4. ad 6.* tales ſuperiores multis, inquit, laqueum damnationis injiciunt, & per conſequens ſibi ipſis; & Suar. apud Fagund. *l.c.* dicit, id eſſe crudele, tyrannicum & periculoſum; teſtatúrque Fagund. *ibid.v.ſecunda,* tales ſuperiores ab aliis vocari crudeles & tyrannos.

354. II. Etſi ſuperior regulariter teneatur petitam facultatem concedere, & quidem ſub peccato mortali, ut dictum; tamen non ſemper tenetur concedere illi Confeſſario aut Sacerdoti, per quem ea pro alio petitur. Reginald. *n.50.* Coninch

ninch *n.*112. Palao *l.c.n.*6. Lugo *n.*236. Dicast. *n.*330. multò minus tenetur superior permittere pœnitenti, ut ipse sibi pro suo arbitrio possit eligere confessarium pro absolutione à reservatis; sed potest alium Sacerdotem certum, unum vel plures ad hoc deputare; idque subinde expedire, ut fiat, habetur in nostris *Ord.Gen.cap.6.n.3.* & quandoque debere fieri docet Dicast. *cit. n.*330.

355. Omnes tamen alii ex citt. monent, ratò hanc mutationem expedire, si ille, qui petit, sit Confessarius ordinarius, vel alius idoneus Sacerdos. Ratio Palai est: Tum quia pœnitens à designato fortè non minùs, quàm ab ipso superiore abhorrebit. Tum quia communiter ex tali mutatione oriuntur graves querelæ; cùm petens credat, & ægrè ferat, se haberi à superiore pro suspecto, vel pro minùs idoneo. Imò Lugo rectè ait, si Confessarius, per quem facultas petitur, sit idoneus, non debere alium deputari; ne cogatur pœnitens idem peccatum bis confiteri, aut duobus manifestare. Accedit, quod Clemens VIII. pro Regularibus statuit, ut Confessariis ordinariis, qui à non reservatis absolvere solent, committatur potestas absolvendi à reservatis, quando casus occurrerit.

Supereſt ultima pars propositæ Controversiæ, videlicet

QUÆSTIO III.

Quid Juris sit, si superior petitam facultatem injustè neget?

356. EX dictis *sup.n.*72. constat, quòd pœnitens possit hîc per Confessarium ordinarium absolvi directè à non reservatis, & indirectè à reservatis, sive jam illa sola, ut potest; sive unacum illis etiam ista confiteatur; vel quòd possit omissâ penitus confessione communicare aut celebrare, si necessitas aliqua urgeat, elicitâ tamen priùs perfectâ contritione; donec tandem superior ab injusta desistat negatione, vel alius major defectum minoris suppleat, facultatémque concedat. Insuper autem

357. Affirmant multi, tam quoad Seculares, quàm quoad Regulares indiscriminatim, quodsi Superior, quando tenetur concedere, neget facultatem petenti pio & docto Confessario, & necessitas instet communicandi, vitandi infamiam &c. possit iste nihilominus pœnitentem absolvere à reservatis, & quidem directè, ac absque omni onere se illi vel alteri superiori sistendi. Hos inter est Henriq. *l.3. de pœnit. cap.*13. *n.*6. & *cap.*15. *n.*6. Rodriq. *tom.*1. *sum. cap.*55. *n.*10. Sylv. Tolet. & plures alii relati à Laym. *l.*5. *tr.*6. *cap.*13. *n.*3. qui censet hoc esse probabile, & à Dian. *p.*3. *tr.*4. *Res.*29. qui & ipse ait, id esse probabile & bene notandum. Fatetur quoque Dicast. *l.c. n.*338. non esse improbabile, & *n.*335. dissolvit Lugonis argumenta contraria. vide eundem *Disp.*10. *n.*183. Fusè autem & multis argumentis probat Fagund. *cit. n.*17. *v. secunda.* Potissimum est, quòd pro tunc major Superior, vel saltem ipse Pontifex suppleat defectum minorum superiorum; & facultatem ab iis injustè negatam ipse concedat. Hanc autem esse mentem Ecclesiæ atque Pontificis colligi potest etiam ex eo, quòd à Trid.

à Trid. *sess.*14. *cap.*7. omnibus superioribus,& à Clemente VIII. speciatim superioribus Regularibus fuerit potestas quoad reservationes valde restricta, ne fiant ad destructionem, sed ad ædificationem, & bonum subditorum &c. ut *sup.* visum est; atqui reservatio jam tenderet ad destructionem, si, superiore minore injustè negante facultatem petitam, non provideret, nec providisset superior major, & ipsum Jus.

358. Sed alii distinguunt, & quoad seculares admittunt prædictam sententiam esse quidem omninò probabilem;contrariam tamen & negativam quoad illos esse communem, probabiliorem, & tenendam,ut ait Fagund. *cit.v.secunda.in fine.* Lugo *de pœnit.Disp.*20. *n.*40. Suar. & alii apud Laym. *l.c.* Neque enim satis certa est illa majoris superioris voluntas, aut Juris communis dispositio; cùm nulla sit ejus necessitas, quia pœnitens potest tunc vel sine absolutione communicare, celebrare &c. vel per ordinarium Confessarium absolvi indirectè à reservatis, ut dixi.

359. Nihilominus tamen si quis in praxi sequi priorem sententiam velit, est tutus, & extra periculum invalidæ absolutionis,quia quandocunque probabile est, Confessarium in peccata & pœnitentem habere Jurisdictionem, tunc Ecclesia eam illi confert,& certò illam habet. Tamb. *de confess. l.*3. *cap.*7. §.1. *n.*1. *ex com. sup. n.*53. *in fine.* atqui juxta omnes probabile est, Confessarium in proposita Quæstione & casu habere Jurisdictionem in reservata; ergo certò illam habet, tutóque & ille ab iis absolvit, & pœnitens absolvitur non tantùm indirectè, sed directè,& sine onere ulteriùs coram superiore aliquo comparendi. Miror proinde, quòd Dicastillo immemor hujus principii,ab ipso etiam *Disp.*10. *n.*193. traditi, & fusè propugnati, communitérque recepti, putet minùs tutum id esse, dicátque hîc *Disp.*11. *n.*339. non esse necesse,ad hæc *minùs tuta* confugere. Adhuc ergo rectè monebat Diana, sententiam affirmativam esse bene notandam. Quidquid autem de hoc sit quoad seculares.

360. Ad Regulares quod spectat, dixi jam *sup.n.*47. *in fine*, & res est extra omnem controversiam, quia Clemens VIII. suum Decretum de casibus reservatis, *An.*1593. 26. *Maji* editum ita declaravit, & Paulus V. apud Naldum (ut Dicastillo *cit. Disp.*10. *n.*184. refert) decidit; denique Urbanus VIII. 1624. 26. *Octob.* iterum innovavit, declaravit, & publicavit, Confessarios pro Regularibus deputatos posse eosdem à reservatis absolvere, si superior petitam facultatem neget. Decreta ista cum declarationibus habentur *tom.*4. *Bullarii novi* inter Bullas Urbani VIII. *n.*28. ab aliis, fortè juxta aliam antiquiorem editionem, dicitur esse *n.*26. Verba decisionis & declarationis., Decreto Clementino de casibus reservatis adjunctæ, sunt hæc: *Sanctitas sua deinceps declaravit, & declarat, ut si hujusmodi Regularium Confessariis, casus alicujus reservati facultatem petentibus,superior dare noluerit, possint nihilominus Confessarii illâ vice pœnitentes Regulares, etiam non obtenta à superiore facultate absolvere.* In ipso autem Decreto habe-

tur inserta clausula derogatoria amplissima : *Non obstantibus* Constitutionibus Apostolicis, cujusvis etiam generalis Concilii Decretis, Consuetudinibus immemorabilis temporis, generalium aut provincialium Capitulorum statutis, à Pontifice etiam confirmatis, privilegiis, indultis &c. quorumcunque, quorum tenores hîc pro expressis haberi voluit, ceterisque in contrarium facientibus quibuscunque.

361. Et quòd vi hujus Declarationis Confessarius Regularium, à superiore ad eos à non reservatis absolvendos deputatus, adeoque ordinarius (de his enim tantùm loquitur Decretum, & intelligitur Declaratio, non item de aliis, etsi etiam idoneis) possit absolvere Regularem pœnitentem à casibus reservatis, directè, & sine onere illi vel alteri superiori se sistendi, illâ vice, quâ Confessarius iste petat facultatem sibi pro aliquo concedi, & superior neget, docet expressè relatis verbis formalibus Pontificiæ Declarationis atque Decisionis Tambur. *de casib. reserv. cap.* 8. §. 2. *n.* 9. 40. & 43. Dicast. *de pœnit. Disp.* 10. *n.* 184. & *Disp.* 11. *n.* 339. Pellizarius *tom.* 2. *tr.* 8. *cap.* 2. *n.* 60. Dian. *p.* 3. *tr.* 2. *Resol.* 126. Gobat *tr.* 7. *n.* 205. Busenbaum *l.* 6. *tr.* 6. *cap.* 2. *dub.* 4. *n.* 4. & Quintana-duennas, qui apud Busenb. *l. c.* ait, non esse dubium ea de re; Bordonus, Alphonsus à Leone, cum aliis apud ipsos. Sic & Lugo *cit. Disp.* 20. *n.* 40. etsi cum Suar. & aliis generatim neget, aliquem posse petitâ & non obtentâ facultate validè ab eo, qui ceteroqui Jurisdictionem non habet, absolvi; expressè tamen ob allatam Declarationem addit, se id non velle intelligi de casu illo particulari & particularibus personis, in Declaratione contentis; quam etiam verbatim refert.

362. Observandum autem est circa eandem Declarationem cum cit. DD. l. Etsi in Declaratione dicatur simpliciter, *si petenti hujusmodi Confessario dare noluerit* &c. debet id tamen intelligi juxta id, quod jam antè in ipso Decreto Clementino expressum fuerat, nimirum quando casus occurrerit, in quo ipse inprimis Confessarius judicaverit facultatem debere concedi. Cúmque Confessarii ordinarii Regularium juxta idem Decretum debeant esse viri docti, prudentes, & charitate præditi, credendum est, eos non facilè judicaturos, esse concedendam facultatem, nisi quando juxta DD. placita, & dicta *suprà*, possunt prudenter ita judicare. Unde clarum est, quòd hinc nullum oriatur periculum enervandi vim Reservationis. Quando autem Confessarius potest prudenter judicare, facultatem esse concedendam (sicuti semper potest, cùm rationabiliter nullum timet pœnitentis aut aliorum damnum, vel non adsunt cetera omnia requisita, vel universim, cùm adest casus ex illis, in quibus superior tenetur concedere facultatem) tunc etiam tenetur ita judicare. Tamb. *l. c.* *n.* 37. vide *sup.* *n.* 74. *cit.*

363. II. Dicitur, quòd Confessarius à reservatis possit absolvere *illa vice*, quâ scil. ille judicavit facultatem esse concedendam, & petiit, sed superior negavit. Unde si sæpiùs pro diversis temporibus

poribus & casibus id eveniat, tunc sæpiùs potest petitâ & non obtentâ facultate absolvere pœnitentes Regulares à reservatis; & toties quoties. Tamb. Dicast. Dian. Pellizarius *ll. cc.* & alii. Acquirit ergo per hoc Confessarius potestatem absolvendi à reservatis, non stabilem & habitualem, sed tantùm actualem pro qualibet vice, & cum qualibet transeuntem.

364. III. Confessarius potest dicto modo absolvere à reservatis pœnitentem regularem, etiamsi non urgeat ulla necessitas communicandi, celebrandi, vel periculum infamiæ. Pellizar. *l. c.* quia verba Declarationis loquuntur generaliter, & independenter à tali necessitate & periculo. Quoad Seculares autem habet affirmativa sententia, pro illis *sup. n.* 357. relata, tantùm locum, si necessitas vel periculum instet. Unde etiam quoad hoc est inter illos & Regulares magna differentia.

365. Atque ita hæc Propositio: *Confessarius ordinarius petitâ, sed non obtentâ facultate, meritò tamen dandâ, non potest absolvere à reservatis*; est quoad Seculares loquendo communior quidem & probabilior; sed ita, ut contraria quoque affirmativa omnium Judicio sit probabilis, & propterea etiam æquè tuta; quoad Regulares autem est apertè contra authenticam Declarationem & Decisionem Pontificum, unanimémque DD. Societatis de eadem Decisione scribentium consensum.

* *
*

Omnia ad majorem DEI Gloriam.

AMICE LECTOR.

NOn ingratiis tuis facturum me confido, si pro coronide hujus Operis apponam Decreta S. D. N. Alexandri VII. & aliud novissimè editum à S. D. N. Innocentio XI. de prohibitis quibusdam Sententiis. Duplex inde percipies commodum. Alterum est, ut videas, quàm tutò possis datas hîc de innumeris Quæstionibus Resolutiones sequi. Alterum, ut & in aliis Auctoribus noveris pretiosum discernere à vili.

DECRETA
S. D. N.
ALEXANDRI PAPÆ VII.

In Congregationibus generalibus Sanctæ Romanæ & Universalis Inquisitionis habitis.

Feria V. Die 24. Septemb. 1665.

In Congregatione generali Sanctæ Romanæ & Universalis Inquisitionis habitâ in Palatio Apostolico Montis Quirinalis coram Sanctiss. D. N. Alexandro Divina Providentia Papa VII. ac Eminentissimis, & Reverendissimis DD. S. R. E. Cardinalibus in tota Republica Christiana adversus hæreticam pravitatem Generalibus Inquisitoribus à Sancta Sede Apostolica specialiter Deputatis.

SANCTISSIMUS D. N. audivit non sine magno animi sui mœrore, complures opiniones Christianæ Disciplinæ relaxativas, & animarum perniciem inferentes, partim antiquatas iterum suscitari, partim noviter prodire: & summam illam luxuriantium ingeniorum licentiam in dies magis excrescere, per quam in rebus ad conscientiam pertinentibus modus opinandi irrepsit alienus omnino ab Evangelica sim-

ſimplicitate, ſanctorúmque Patrum doctrinâ; & quem ſi pro recta regula fideles in praxi ſequerentur, ingens eruptura eſſet Chriſtianæ vitæ corruptela. Quare, ne ullo unquam tempore viam ſalutis, quam ſuprema veritas DEUS, cujus verba in æternum permanent, arctam eſſe definivit, in animarum perniciem dilatari, ſeu verius perverti contingeret, idem Sanctiſſimus D. N. ut oves ſibi creditas ab ejuſmodi ſpatioſa, latáque, per quam itur ad perditionem, viâ, pro Paſtorali ſollicitudine in rectam ſemitam evocaret, earundem opinionum examen pluribus in ſacra Theologia Magiſtris, & deinde Eminentiſſimis, & Reverendiſſimis DD. Cardinalibus contra hæreticam pravitatem Generalibus Inquiſitoribus ſeriò commiſit: qui tantum negotium ſtrenuè aggreſſi, eíque ſedulò incumbentes, & maturè diſcuſſis, uſque ad hanc diem infrà ſcriptis propoſitionibus, ſuper unaquaqe ipſarum ſua ſuffragia Sanctitati ſuæ ſingillatim expoſuerunt.

1. Homo nullo unquam vitæ ſuæ tempore tenetur elicere actum fidei, ſpei, & charitatis ex vi præceptorum Divinorum ad eas virtutes pertinentium.

2. Vir equeſtris ad duellum provocatus, poteſt illud acceptare, ne timiditatis notam apud alios incurrat.

3. Sententia aſſerens, Bullam Cœnæ ſolùm prohibere abſolutionem hæreſis, & aliorum criminum, quando publica ſunt, & id non derogare facultati Tridentini, in qua de occultis ſermo eſt, Anno 1629. 18. Julii in Conſiſtorio Sacræ Congregationis Emin. Card. viſa & tolerata eſt.

4. Prælati Regulares poſſunt in foro conſcientiæ abſolvere quoſcunque ſæculares ab hæreſi occulta, & ab excommunicatione propter eam incurſâ.

5. Quamvis evidenter tibi conſtet Petrum eſſe hæreticum, non teneris denuntiare, ſi probare non poſſis.

6. Confeſſarius, qui in Sacramentali Confeſſione tribuit pœnitenti chartam poſtea legendam, in qua ad Venerem incitat, non cenſetur ſollicitâſſe in confeſſione; ac proinde non eſt denuntiandus.

7. Modus evitandi obligationem denuntiandæ ſollicitationis eſt, ſi ſollicitatus confiteatur cum ſollicitatione, hic poteſt ipſum abſolvere abſque onere denuntiandi.

8. Duplicatum ſtipendium poteſt Sacerdos pro eadem Miſſa licitè accipere, applicando petenti partem etiam ſpecialiſſimam fructûs ipſimet Celebranti correſpondentem, ídque poſt Decretum Urbani VIII.

9. Poſt Decretum Urbani poteſt Sacerdos, cui Miſſæ celebrandæ traduntur, per alium ſatisfacere, collato illi minori ſtipendio, aliâ parte ſtipendii ſibi retentâ.

10. Non eſt contra Juſtitiam pro pluribus ſacrificiis ſtipendium accipere, & ſacrificium unum offerre; neque etiam eſt contra fidelitatem, etiamſi promittam promiſſione etiam Juramento firmatâ, danti ſtipendium, quod pro nullo alio offeram.

11. Peccata in confessione omissa, seu oblita ob instans periculum vitæ, aut ob aliam causam, non tenemur in sequenti confessione exprimere.

12. Mendicantes possunt absolvere à casibus Episcopis reservatis, non obtentâ ad id Episcoporum facultate.

13. Satisfacit præcepto annuæ confessionis, qui confitetur Regulari Episcopo præsentato, sed ab eo injustè reprobato.

14. Qui facit confessionem voluntariè nullam, satisfacit præcepto Ecclesiæ.

15. Pœnitens propriâ auctoritate substituere sibi alium potest, qui loco ipsius pœnitentiam adimpleat.

16. Qui Beneficium curatum habent, possunt sibi eligere in Confessarium simplicem sacerdotem non approbatum ab Ordinario.

17. Est licitum Religioso, vel Clerico calumniatorem gravia crimina de se, vel de sua Religione spargere minantem, occidere, quando alius modus defendendi non suppetit; uti suppetere non videtur, si calumniator sit paratus vel ipsi Religioso, vel ejus Religioni publicè, & coram gravissimis Viris prædicta impingere, nisi occidatur.

18. Licet interficere falsum Accusatorem, falsos Testes, ac etiam Judicem, à quo iniqua certò imminet sententia, si aliâ viâ non potest innocens damnum evitare.

19. Non peccat Maritus, occidens propriâ auctoritate uxorem in adulterio deprehensam.

20. Restitutio à Pio V. imposita Beneficiatis non recitantibus, non debetur in conscientia ante sententiam declaratoriam Judicis, eò quòd sit pœna.

21. Habens Capellaniam collativam, aut quodvis aliud Beneficium Ecclesiasticum, si studio litterarum vacet, satisfacit suæ obligationi, si Officium per alium reciter.

22. Non est contra Justitiam, Beneficia non conferre gratis; quia collator, conferens illa Beneficia Ecclesiastica pecuniâ interveniente, non exigit illam pro collatione Beneficii, sed veluti pro emolumento temporali, quod tibi conferre non tenebatur.

23. Frangens Jejunium Ecclesiæ, ad quod tenetur, non peccat mortaliter, nisi ex contemptu, vel inobedientia hoc faciat; puta, quia non vult se subjicere præcepto.

24. Mollities, sodomia, & bestialitas sunt peccata ejusdem speciei infimæ, ideoque sufficit dicere in Confessione, se procurâsse pollutionem.

25. Qui habuit copulam cum soluta, satisfacit confessionis præcepto, dicens: commisi cum soluta grave peccatum contra castitatem, non explicando copulam.

26. Quando litigantes habent pro se opiniones æquè probabiles, potest Judex pecuniam accipere pro ferenda sententia in favorem unius præ alio.

27. Si

27. Si liber sit alicujus junioris & moderni, debet opinio censeri probabilis, dum non constet, rejectam esse à Sede Apostolica tanquam improbabilem.

28. Populus non peccat, etiamsi absque ulla causa non recipiat legem à Principe promulgatam.

Quibus peractis, dum similium Propositionum examini cura & studium impenderetur, interea idem Sanctissimus re maturè consideratâ statuit, & decrevit, prædictas propositiones & unamquamque ipsarum, ut minimùm tanquam scandalosas, esse damnandas, & prohibendas; sicut eas damnat, ac prohibet: ita ut quicunque illas, aut conjunctim, aut divisim docuerit, defenderit, ediderit, aut de eis etiam disputativè, publicè, aut privatim tractaverit, nisi forsan impugnando, ipso facto incidat in excommunicationem, à qua non possit (præterquam in articulo mortis) ab alio, quacunque etiam dignitate fulgente, nisi à pro tempore existente Romano Pontifice absolvi.

Insuper districtè in virtute sanctæ obedientiæ, & sub interminatione Divini Judicii prohibet omnibus Christi fidelibus cujuscunque conditionis, dignitatis ac status, etiam speciali, & specialissimâ notâ dignis, ne prædictas opiniones, aut aliquam ipsarum ad praxim deducant.

Joannes Lupus, Sanctæ Romanæ, & Universalis Inquisitionis Not. &c.

Loco (†) Sigilli.

Anno à Nativitate D. N. JESU CHRISTI millesimo sexcentesimo sexagesimo quinto, indictione tertiâ, die verò 2. mensis Octobris, Pontificatûs autem Sanctiss. in Christo Patris D. N. D. Alexandri, Divina Providentia Papæ VII. anno undecimo, supradictum Decretum affixum, & publicatum fuit ad valvas Basilicæ Principis Apostolorum, Cancellariæ Apostolicæ, ac in acie Campi Floræ, ac in aliis locis solitis & consuetis Urbis per me Carolum Melanum, ejusdem Sanctiss. D. N. Papæ. & Sanctissimæ Inquisitionis Cursorem.

Aliud

Aliud

Ejusdem S. D. N.

ALEXANDRI PAPÆ VII.

Feria V. Die 18. Martii 1666.

In Congregatione generali Sanctæ Romanæ & Universalis Inquisitionis habitâ in Palatio Apostolico Montis Quirinalis coram Sanctissimo D.N. Alexandro Divina Providentia Papa VII. ac Eminentissimis, & Reverendissimis D D. S.R.E. Cardinalibus in tota Republica Christiana adversus hæreticam pravitatem Generalibus Inquisitoribus à Sancta Sede Apostolica specialiter Deputatis.

SANCTISSIMUS D. N. post latum Decretum die XXIV. Septembris proximè elapsi, quo viginti octo Propositiones damnatæ fuerunt; examinatis sedulò, & accuratè usque ad hanc diem infra scriptis aliis quadragesimum quintum numerum implentibus, per plures in Sacra Theologia Magistros, ac per Eminentissimos & Reverendissimos DD. Cardinales adversus hæreticam pravitatem Generales Inquisitores, eorum suffragio singillatim super unaquaque ipsarum audivit.

Propositio 29. In die Jejunii, qui sæpiùs modicum quid comedit, etsi notabilem quantitatem in fine comederit, non frangit Jejunium.

30. Omnes officiales, qui in Republica corporaliter laborant, sunt excusati ab obligatione Jejunii, nec debent se certificare, an labor sit comparabilis cum Jejunio.

31. Excusantur absolutè à præcepto Jejunii omnes illi, qui iter agunt equitando, utcunque iter agant, etiamsi iter necessarium non sit, & etiamsi iter unius diei conficiant.

32. Non est evidens, quòd consuetudo non comedendi ova, & lacticinia in Quadragesima obliget.

33. Restitutio fructuum ob omissionem horarum suppleri potest per quascunque Eleemosynas, quas antea Beneficiarius de fructibus sui beneficii fecerit.

34. In die Palmarum recitans officium Paschale satisfacit præcepto.

35. Unico officio potest quis satisfacere duplici præcepto pro die præsenti, & crastino.

36. Regulares possunt in foro conscientiæ uti privilegiis suis, quæ sunt expressè revocata per Concilium Tridentinum.

37. In-

37. Indulgentiæ conceſſæ regularibus, revocatæ à Paulo V. hodie ſunt revalidatæ.

38. Mandatum Tridentini factum Sacerdoti, ſacrificanti ex neceſſitate cum peccato mortali, confitendi quamprimum, eſt conſilium, non præceptum.

39. Illa particula *quamprimum* intelligitur, cùm Sacerdos ſuo tempore confitebitur.

40. Eſt probabilis opinio, quæ dicit, eſſe tantùm veniale, oſculum habitum ob delectationem carnalem, & ſenſibilem, quæ ex oſculo oritur, ſecluſo periculo conſenſûs ulterioris, & pollutionis.

41. Non eſt obligandus concubinarius ad ejiciendam concubinam, ſi hæc nimis utilis eſſet ad oblectamentum concubinarii, vulgò *regalo*, dum deficiente illâ, nimis ægrè ageret vitam, & aliæ epulæ tædio magno concubinarium afficerent; & alia famula nimis difficilè inveniretur.

42. Licitum eſt mutanti aliquid ultra ſortem exigere, ſi ſe obliget ad non repetendam ſortem uſque ad certum tempus.

43. Annuum legatum pro Anima relictum, non durat plus quàm per decem annos.

44. Quoad forum conſcientiæ, Reo correcto, ejúſque contumacia ceſſante, ceſſant cenſuræ.

45. Libri prohibiti donec expurgentur, poſſunt retineri, uſque dum adhibitâ diligentiâ corrigantur.

Quibus maturè penſatis, idem Sanctiſſimus ſtatuit, ac decrevit, prædictas Propoſitiones, & unamquamq; ipſarum, ut minimùm, tanquam ſcandaloſas eſſe damnandas, & prohibendas, ſicut eas damnat, ac prohibet: ita ut quicunque illas, aut conjunctim aut diviſim docuerit, defenderit, ediderit, aut de eis etiam diſputativè, publicè, aut privatim tractaverit, niſi forſan impugnando, ipſo facto incidat in excommunicationem, à qua non poſſit (præterquam in articulo mortis) ab alio, quacunque etiam dignitate fulgente, niſi à pro tempore exiſtente Romano Pontifice abſolvi.

Inſuper diſtrictè in virtute ſanctæ obedientiæ, & ſub interminatione Divini Judicii prohibet omnibus Chriſti fidelibus cujuscunque conditionis, dignitatis, ac ſtatûs etiam ſpecialis, & ſpecialiſſimâ notâ dignis, ne prædictas opiniones, aut aliquam ipſarum ad praxim deducant.

Joannes Lupus, Sanctæ Romanæ, & Univerſalis Inquiſitionis Notarius.

Loco (†) Sigilli.

Anno à Nativitate D.N. JESU CHRISTI milleſimo ſexcenteſimo ſexageſimo ſexto, Indictione quartâ, die verò 23. menſis Martii, Pontificatûs autem Sanctiſſ. in Chriſto Patris D.N.D. Alexandri Divina providentia Papæ VII. anno undecimo, ſupradictum Decretum affixum & publicatum fuit ad valvas Baſilicæ Principis Apoſtolorum, Cancellariæ Apoſtolicæ, ac in acie Campi Floræ, ac in aliis locis ſolitis & conſuetis Urbis per me Carolum Melanum ejuſdem Sanctiſſ. D.N. Papæ, & ſanctiſſimæ Inquiſitionis Curſorem.

DECRETUM
S. D. N.
INNOCENTII PAPÆ XI.

Feria V. Die 2. Martii. 1679.

In Generali Congregatione Sanctæ Romanæ & Univerſalis Inquiſitionis habitâ in Palatio Apoſtolico Vaticano coram Sanctiſſimo D.N.D. Innocentio Divinâ Providentiâ Papa XI. ac Eminentiſſimis, & Reverendiſſimis Dominis S.R.E. Cardinalibus in tota Republica Chriſtiana contra hæreticam pravitatem Generalibus Inquiſitoribus à Sancta Sede Apoſtolica ſpecialiter Deputatis.

SANCTISSIMUS D. N. Innocentius Papa XI. prædictus ovium ſibi à DEO creditarum Saluti ſedulò incumbens, & ſalubre opus in ſegregandis noxiis Doctrinarum paſcuis ab innoxiis à fel. record. Alexandro VII. Prædeceſſore ſuo inchoatum proſequi volens, plurimas propoſitiones partim ex diverſis, vel libris, vel Theſibus, ſeu ſcriptis excerptas, & partim noviter adinventas Theologorum plurium examini, & deinde Eminentiſſimis & Reverendiſſimis Dominis Cardinalibus contra hæreticam pravitatem Generalibus Inquiſitoribus ſubjecit. Quibus propoſitionibus ſedulò, & accuratè ſæpiùs diſcuſſis eorundem Eminentiſſimorum Cardinalium, & Theologorum votis per Sanctitatem ſuam auditis, Idem Sanctiſſimus D. N. re poſtea maturè conſideratâ, ſtatuit, & decrevit, pro nunc ſequentes propoſitio-

positiones, & unamquamque ipsarum, sicut jacent, ut minimùm tanquam scandalosas, & in praxi pernicioſas, esse damnandas, & prohibendas, sicuti eas damnat, & prohibet. Non intendit tamen Sanctitas sua per hoc Decretum alias propositiones in ipso non expressas, & Sanctitati suæ quomodolibet, & ex quacunque parte exhibitas vel exhibendas ullatenus approbare.

1. Non est illicitum in Sacramentis conferendis sequi opinionem probabilem de valore Sacramenti relictâ tutiore; nisi id vetet lex, Conventio, aut periculum gravis damni incurrendi. Hinc sententia probabili tantùm utendum non est in collatione Baptismi, Ordinis Sacerdotalis, aut Episcopalis.

2. Probabiliter existimo, Judicem posse judicare juxta opinionem etiam minùs probabilem.

3. Generatim dum probabilitate, sive intrinseca, sive extrinseca, quantumvis tenui, modò à probabilitatis finibus non exeatur, confisi aliquid agimus, semper prudenter agimus.

4. Ab infidelitate excusabitur infidelis, non credens, ductus opinione minùs probabili.

5. An peccet mortaliter, qui actum dilectionis DEI semel tantùm in vita eliceret, condemnare non audemus.

6. Probabile est, ne singulis quidem rigorosè quinquenniis per se obligare præceptum charitatis erga DEUM.

7. Tunc solùm obligat, quando tenemur justificari, & non habemus aliam viam, quâ justificari possumus.

8. Comedere, & bibere usque ad satietatem ob solam voluptatem non est peccatum; modò non obsit valetudini; quia licitè potest appetitus naturalis suis actibus frui.

9. Opus conjugii ob solam voluptatem exercitum omni penitus caret culpâ, ac defectu venia li.

10. Non tenemur proximum diligere actu interno, & formali.

11. Præcepto proximum diligendi satisfacere possumus per solos actus externos.

12. Vix in sæcularibus invenies, etiam in Regibus, superfluum statui. Et ita vix aliquis tenetur ad eleemosynam, quando tenetur tantùm ex superfluo statui.

13. Si cum debita moderatione facias, pores absque peccato mortali de vita alicujus tristari, & de illius morte naturali gaudere, illam inefficaci affectu petere, & desiderare; non quidem ex displicentia personæ, sed ob aliquod temporale emolumentum.

14. Licitum est absoluto desiderio cupere mortem Patris, non quidem, ut malum Patris, sed ut bonum cupientis, quia nimirum ei obventura est pinguis hæreditas.

15. Licitum est Filio gaudere de patricidio Parentis, à se in ebrietate perpetrato, propter divitias inde ex hæreditate consecutas.

16. Fides non censetur cadere sub præceptum speciale, & secundùm se.

17. Satis est, actum fidei semel in vita elicere.

18. Si à potestate publica quis interrogetur, fidem ingenuè confiteri, ut DEO & fidei glorioſum consulo; tacere, ut peccaminosum per se non damno.

19. Voluntas non potest efficere, ut assensus fidei in se ipso sit magis firmus, quàm mereatur pondus rationum ad assensum impellentium.

20. Hinc potest quis prudenter repudiare assensum, quem habebat supernaturalem.

21. Assensus fidei supernaturalis & utilis ad salutem, stat cum notitia solùm probabili revelationis, imò cum formidine, quâ quis formidet, ne non sit locutus DEUS.

22. Non nisi fides unius DEI necessaria videtur necessitate medii; non autem explicita Remuneratoris.

23. Fides latè dicta ex Testimonio creaturarum, similive motivo ad justificationem sufficit.

24. Vocare DEUM in Testem mendacii levis non est tanta irreverentia, propter quam velit, aut possit damnare hominem.

25. Cum causa licitum est jurare sine animo jurandi, sive res sit levis, sive gravis.

26. Si quis vel solus, vel coram aliis, sive interrogatus, sive propriâ sponte, sive recreationis causâ, sive quocunque alio fine juret, se non feciſſe aliquid, quod revera fecit, intelligendo intra se aliquid aliud, quod non fecit, vel aliam viam ab ea, in qua fecit, vel quodvis aliud additum verum, revera non mentitur, neque perjurus.

27. Causa justa utendi his amphibologiis est, quoties id necessarium, aut utile est ad salutem corporis, honorem, res familiares tuendas, vel ad quemlibet alium virtutis actum, ita ut veritatis occultatio censeatur tunc expediens, & studiosa.

28. Qui mediante commendatione, vel munere ad Magistratum, vel officium publicum promotus est, poterit cum restrictione mentali præstare juramentum, quod de mandato Regis à similibus solet exigi, non habito respectu ad intentionem exigentis, quia non tenetur fateri crimen occultum.

29. Urgens metus gravis est causa justa Sacramentorum administrationem simulandi.

30. Fas est viro honorato occidere invasorem, qui nititur calumniam inferre, si aliter hæc ignominia vitari nequit; idem quoque dicendum, si quis impingat alapam, vel fuste percutiat, & post impactam alapam, vel ictum fustis fugiat.

31. Regulariter occidere possum furem pro conservatione unius aurei.

32. Non

32. Non solùm licitum est defendere defensione occisiva, quæ actu possidemus, sed etiam ad quæ jus inchoatum habemus, & quæ nos possessuros speramus.

33. Licitum est, tam hæredi, quàm legatario contra injustè impedientem, ne vel hæreditas adeatur, vel legata solvantur, se taliter defendere, sicut & jus habenti in Cathedram, vel præbendam contra eorum possessionem injustè impedientem.

34. Licet procurare abortum ante animationem fœtûs, ne puella deprehensa occidatur, aut infametur.

35. Videtur probabile omnem fœtum, quamdiu in utero est, carere anima rationali, & tunc primùm incipere eandem habere, cùm paritur; ac consequenter dicendum erit, in nullo abortu homicidium committi.

36. Permissum est furari non solùm in extrema necessitate, sed etiam in gravi.

37. Famuli, & famulæ domesticæ possunt occultè heris suis surripere ad compensandam operam suam, quam majorem judicant salario, quod recipiunt.

38. Non tenetur quis sub pœna peccati mortalis restituere, quod ablatum est per parva furta, quantumcunque sit magna summa totalis.

39. Qui alium movet, aut inducit ad inferendum grave damnum tertio, non tenetur ad restitutionem istius damni illati.

40. Contractus Mohatra licitus est, etiam respectu ejusdem personæ, & cum contractu retrovenditionis prævie inito, cum intentione lucri.

41. Cùm numerata pecunia pretiosior sit numerandâ, & nullus sit, qui non majoris faciat pecuniam præsentem, quàm futuram, potest creditor aliquid ultrà sortem à mutuatario exigere, & eo titulo ab usura excusari.

42. Usura non est, dum ultra sortem aliquid exigitur, tanquam ex benevolentia, & gratitudine debitum, sed solùm si exigatur tanquam ex Justitia debitum.

43. Quidni non nisi veniale sit detrahentis auctoritatem magnam sibi noxiam falso crimine elidere?

44. Probabile est non peccare mortaliter, qui imponit falsum crimen alicui, ut suam Justitiam, & honorem defendat. Et si hoc non sit probabile, vix ulla erit opinio probabilis in Theologia.

45. Dare temporale pro spirituali non est simonia, quando temporale non datur tanquam pretium, sed duntaxat tanquam motivum conferendi, vel efficiendi spirituale; vel etiam quando temporale sit solùm gratuita compensatio pro spirituali, aut econtra.

46. Et id quoque locum habet, etiamsi temporale sit principale motivum dandi spirituale; imò etiam si sit finis ipsius rei spiritualis, sic ut illud pluris æstimetur, quàm res spiritualis.

47. Cùm dixit Concilium Tridentinum eos alienis peccatis communicantes mortaliter peccare, qui, nisi quos digniores, & Ecclesiæ magis utiles ipsi judicaverint, ad Ecclesias promovent, Concilium vel primò videtur per hos digniores non aliud significare velle, nisi dignitatem eligendorum sumpto comparativo pro positivo; vel secundò locutione minùs propriâ ponit digniores, ut excludat indignos, non verò dignos, vel tandem loquitur tertiò, quando fit concursus.

48. Tam clarum videtur, fornicationem secundùm se nullam involvere malitiam, & solùm esse malam, quia interdicta, ut contrarium omninò rationi dissonum videatur.

49. Mollities jure naturæ prohibita non est. Unde si DEUS eam non interdixisset, sæpè esset bona, & aliquando obligatoria sub mortali.

50. Copula cum conjugata, consentiente Marito, non est adulterium, adeoque sufficit in confessione dicere, se esse fornicatum.

51. Famulus, qui submissis humeris scienter adjuvat herum suum ascendere per fenestras ad stuprandum Virginem, multoties eidem subservit deferendo scalam, aperiendo januam, aut quid simile cooperando, non peccat mortaliter, si id faciat metu notabilis detrimenti, putà ne à Domino malè tractetur, ne torvis oculis aspiciatur, ne domo expellatur.

52. Præceptum servandi festa non obligat sub mortali, sepositio scandalo, si absit contemptus.

53. Satisfacit præcepto Ecclesiæ de audiendo sacro, qui duas ejus partes, imò quatuor simulà diversis celebrantibus audit.

54. Qui non potest recitare Matutinum & Laudes, potest autem reliquas horas, ad nihil tenetur, quia major pars trahit ad se minorem.

55. Præcepto Communionis annuæ satisfit per sacrilegam Domini manducationem.

56. Frequens confessio, & communio etiam in his, qui gentiliter vivunt, est nota prædestinationis.

57. Probabile est, sufficere attritionem naturalem, modò honestam.

58. Non tenemur confessario interroganti fateri peccati alicujus consuetudinem.

59. Licet sacramentaliter absolvere dimidiatè tantùm confessos ratione magni concursus pœnitentium, qualis v. g. potest contingere in die magnæ alicujus festivitatis, aut indulgentiæ.

60. Pœnitenti habenti consuetudinem peccandi contra legem DEI, Naturæ, aut Ecclesiæ, etsi emendationis spes nulla appareat, nec est neganda, nec differenda absolutio; dummodo ore proferat, se dolere, & proponere emendationem.

61. Potest aliquando absolvi, qui in proxima occasione peccandi versatur, quam

quam potest,& non vult omittere; quin imò directè & ex proposito quærit,aut ei se ingerit.

62. Proxima occasio peccandi non est fugienda, quando causa aliqua utilis,aut honesta non fugiendi occurrit.

63. Licitum est quærere directè occasionem proximam peccandi pro bono spirituali, vel temporali nostro, vel proximi.

64. Absolutionis capax est homo,quantumvis laboret ignorantia Mysteriorum fidei,& etiamsi per negligentiam,etiam culpabilem,nesciat Mysterium sanctissimæ Trinitatis, & Incarnationis Domini nostri JESU Christi.

65. Sufficit illa Mysteria semel credidisse.

Quicunque autem cujusvis conditionis, statûs & dignitatis illas, vel illarum aliquam conjunctim, vel divisim defenderit, vel ediderit, vel de eis disputativè publicè, aut privatim tractaverit, vel prædicaverit, nisi forsan impugnando, ipso facto incidat in excommunicationem latæ sententiæ,à qua non possit (præterquam in articulo mortis) ab alio quacunque etiam dignitate fulgente, nisi à pro tempore existente Romano Pontifice absolvi.

Insuper districtè in virtute sanctæ obedientiæ, & sub interminatione Divini Judicii prohibet omnibus Christi fidelibus, cujuscunque conditionis, dignitatis, & statûs, etiam speciali, & specialissimâ notâ dignis, ne prædictas opiniones, aut al quam ipsarum ad praxim deducant.

Tandem,ut ab injuriosis contentionibus Doctores,seu scholastici,aut alii quicunque imposterum se abstineant, & ut paci,& charitati consulatur, idem Sanctissimus in virtute sanctæ obedientiæ eis præcipit, ut tam in libris imprimendis, ac manuscriptis, quàm in Thesibus,disputationibus ac prædicationibus caveant ab omni censura,& nota,nec non à quibuscunque convicîis contra eas propositiones, quæ adhuc inter Catholicos hinc inde controvertuntur, donec à S. Sede recognitæ super iisdem propositionibus Judicium proferatur.

Franciscus Richardus Sanctæ Romanæ & Universalis Inquisitionis Notarius.

Loco (†) Sigilli.

Anno

Anno à Nativitate D.N. JESU CHRISTI milleſimo ſexcenteſimo ſeptuageſimo nono, Indictione ſecunda, die verò 4. menſis Martii, Pontificatûs autem Sanctiſſ. in Chriſto Patris & D.N.D. Innocentii Divinâ Providentiâ Papæ XI. anno tertio, ſuprà dictum Decretum affixum, & publicatum fuit ad valvas Baſilicæ Principis Apoſtolorum, Cancellariæ Apoſtolicæ, ac in acie Campi Floræ, ac in aliis locis ſolitis & conſuetis Urbis per me Franciſcum Perinum ejuſdem Sanctiſſ. D.N. Papæ. & Sanctiſſimæ Inquiſitionis Curſorem.

ROMÆ ex Typographia Reverendæ Cameræ Apoſtolicæ. M. DC. LXXIX.

IN-

INDEX

Rerum in utroque hujus Operis Libro contentarum locupletiſſimus.

Tuo bono, mi Lector, Indicem confeci copioſiorem, ut &, quàm magna doctrinarum, quæ tam Pœnitentibus quàm Confeſſariis ſervire poſſunt, in non magno volumine ſit copia coacervata, videas; &, ſi quid quæris, expeditiùs invenias. Numerus Romanus Libri prioris quinque Partes denotat; vulgares cifræ, quæ ſubſequuntur, indicant marginales cujuſvis Partis numeros. Quæ in poſteriore Libro continentur, hæc nota *Lib.* 2. ab aliis diſtinguit, additique numeri, qui uno continuato ordine per eum decurrunt, itidem marginales deſignant.

A.

Abbatiſſa.

Abbatiſſæ non poſſunt in votis ſuarum Monialium diſpenſare. III. *n.* 357.

Ablutio.

Ablutio in Nocte Nativitatis Domini non debet per laicos ab altari amoveri. III. *n.* 294.

Abſens. *Lib.* 2.

Abſens non poteſt licitè aut validè confiteri. n. 94.

Etiam moribundus ſi aliter poſſit. n. 96.

Qui exceptus eſt, cùm aliter nequit. n. 95. & III. *n.* 57.

An abſens confiteri cenſeatur moribundus, cùm ſigna ejus alius alibi refert Confeſſario? n. 96. Vide *Moribundus.*

Abſens nemo licitè aut validè abſolvi poteſt. 94. & III. *n.* 57.

Abſolutio.

Abſolutio eſt bis vel ter relapſis neganda juxta Laym. ſi conatus emendationis non appareat. II. *n.* 98.

Explicatur hæc ſententia, & improbatur. n. 105.

Neganda, ſi ſint publici peccatores juxta Suar. n. 99.

Improbatur. n. 106.

Publicè tamen ante publicam emendationem ijs danda non eſt v. g. Euchariſtia. Lib. 2. *n.* 234.

Ob ſolum relapſum nulli eſt neganda juxta Dian. n. 100.

Abſolutio dari poteſt cuivis, qui prudenter judicatur eſſe hic & nunc ritè diſpoſitus. n. 104.

Nihil obſtante conſuetudine peccandi, aut prævisò relapſu. ibid.

Nec ulli tali ſine ejus conſenſu neganda aut differenda. n. 107. 113.

Non enim id videtur utile. n. 108.

Neque eſt conforme praxi peritorum Confeſſariorum. n. 109.

Chriſti quoque exemplum docet aliud. n. 110.

Absolutio, cùm licitè potest, debet facilè dari. II. n. 111.
Ad Absolutionem rarò potest exigi juramentum à pœnitente. n. 116.
Nec debet, nisi in foro externo ab incendiariis & excommunicatis. n. 117.
Absolutio valet, etsi Confessarius virum pro famina habuerit, aut contra. III. n. 337.
Absolutio si sit invalida, non obligat pœnitentia injuncta. n. 93.
Absolutio absentis vel Moribundi. Vide *Absens, Moribundus.*

Lib. 2.

Absolutio à peccatis est actus judicialis requirens Jurisdictionem. n. 14. Vide *Jurisdictio.*
Absolvere à casibus reservatis Episcopo quibus non liceat? n. 51.
Nec à censuris ab homine latis. ibid.
Absolvere in articulo mortis potest quilibet Sacerdos quemlibet. n. 52.
Absolvere ex consuetudine potest à venialibus, & mortalibus jam expiatis, quilibet Sacerdos, etiam non approbatus. n. 53. & 54.
Modò non sit vitandus aut degradatus. ibid.
Absolvere Cardinales, Episcopos & Sacerdotes potest quilibet Sacerdos approbatus. n. 54. Vide *Ex consuetudine.*
Absolvere quis possit à casibus & censuris reservatis? n. 65.
Quis in articulo mortis? ibid.. Vide *Mors.*
Quis perpetuò, aut diu impeditum? Vide *Casus reservatus.*
Absolutionis forma requirit verba ore prolata. n 79.
Quid ea significare debeant? ibid.
Consistit essentialiter in his duobus verbis: Absolvo te, ibid.
Valet sine hoc additamento: à peccatis, ibid. V. Sunt quidem.
Id omittere an sit veniale, vel mortale. ibid. V. Nihilominus.
Quid sit de illo: In nomine Patris & Filij &c. ibid. V. Invocatio.
Absolutionis forma valida simul & licita quæ? n. 80. & 82.
Quid in ea verbum Absolvo *significet?* n. 80.
Absolvendi plures simul in communi periculo, quæsit Forma? III. n. 61.
Absolvi aliquis potest à peccatis, quoad omnia vincula jam ante remissis. n. 80.
Absolutioni quanam ante, & postponi soleant? n. 81.
Possunt sine omni culpâ omitti, maximè ex rationabili causâ. n. 82.
Oratio Passio Domini nostri &c. *non facilè omittenda.* ibid. Vide *Oratio, Pœnitentia.*
In absolutione danda quinam ritus, & sub quâ obligatione servandi? n. 83.
Absolutio à peccatis non est priùs danda, quàm à censuris eam impedientibus. n. 73.
Valet tamen, si per errorem vel bonâ fide priùs detur. n. 84. V. Quodsi.
Absolutio à censuris in foro interno potest dari per communem formam absolvendi à peccatis. ibid. & n. 82.
Vel quovis alio signo externo. n. 84. V. Formulæ.
Etiam invito, absenti &c. n. 174.
Si censura reservata sit, debet pœnitens remitti ad habentem potestatem. n. 84. V. Jam ergo.
Nisi in necessitate v. g. communicandi non possit eum adire. n. 72. V. Si prius. Vide *Censura.*
Absolutio sub conditione de futuro est invalida. n. 85.

Et mortaliter peccaminosa. ibid.
Sub conditione de præterito vel præsenti valere potest, sed ordinariè est mortaliter illicita. ibid.
In quibus casibus sit licita? ibid. V. Dixi. & III. n. 336.
Absolutionis formam in eadem confessione repetere absolutè, est mortale & sacrilegum. n. 86.
Repetere conditionatè est etiam graviter illicitum. ibid.
Nisi fiat ex scrupulo vel perplexitate. ibid.
Vel ex rationabili dubio de eâ validè prolatâ. ibid.
In quo casu quandoque etiam debet sub gravi peccato repeti. ibid.
Ex levi dubio repetere est veniale. ibid.
Absolutio est primùm danda post peccata integrè recensita. n. 87.
Et communiter post injunctam pœnitentiam; potest tamen etiam ante hanc dari, ibid. & n. 118. V. Inde.
Absolutio data ab eo, qui vel nullum, vel aliquod mortale ex confessis non intellexit, potest adhuc esse valida. n. 89. *Sed est mortaliter illicita.* n. 91.
An & quomodo valeat data ab indocto? n 92. V. Unde.
Absolutio absenti data est invalida juxta decretum Clem. VIII. n. 94.
Sufficit tamen si absolvendus sit moraliter præsens. n. 100.
In quo hæc consistat præsentia? ibid.
Absolutio an dari possit, qui tantùm conscius est peccati mort. in genere? n. 103. & 90.
An qui tantùm confessus est, se esse peccatorem, vel reum Venialium in genere? ibid. Vide *Pœnitens.*
Absolutio an & quando danda ei, qui peccatū, quod noscitur commisisse, negat? n. 104.
Absolutio ritè dispositio non potest negari? n. 107.
An & quando possit differri? ibid.
Absolvendi à reservatis facultas debet in aliquibus casibus semper negari. n. 303.
In aliquibus subinde debet negari, subinde potest dari. n. 305.
Et in his regulariter debet semper dari. n. 312. Vide *Casus reservatus.*
Absolvi ab alio potest, qui à suo Parocho vel Superiore petitam facultatem in aliquo casu necessitatis non obtinuit. n. 327.
Probabilius est contrarium quoad seculares. n. 328.
Sed prius est etiam tutum. n. 329.
Quid sit de hoc quoad Regulares? Vide *Religio, Confessarius.*

Acedia.

Acedia est fastidium rerum & bonorum spiritualium III. n. 151.
Quid bonorum spiritualium nomine intelligatur? ibid.
Est mort. ex genere suo. ibid.
Quando possit esse Veniale? ibid.
Acediosus an bona spiritualia, quæ fastidit, debeat in specie confiteri? ibid.

Lib. 2.

Acediæ punitæ Exempla. n. 143.
Contra Acediam Sententiæ sacræ. n. 153.

Actus, Actio.

Actui interno non superaddit externus novam malitiam. I. n. 32.
Est tamen etiam confitendus, si, cùm sit, liberè fiat. ibid.
Actus humanus quid? n. 34.
Ejus circumstantiæ. n. 53.
Actus: vellem me non peccasse, *quid sit, & qualis* II. n. 5.
Actus alicujus motivum quid sit? n. 7.

Ad Actum supernaturalem quid requiratur & sufficiat? n. 19.
Actus boni catholicorum, etiam rudium, sunt plerumque supernaturales. n. 19.
Actus an & quomodo omnes referendi ad gloriam DEI? III. *n.* 113.
Actus alij mali quia prohibiti, alij prohibiti quia mali. III. *n.* 554.
Actiones externæ plures, ad unum finem malum ordinatæ, quomodo sint unum idemque cum illo peccatum? n. 585.
Actiones externæ plures, sibi invicem non subordinatæ, aliquando faciunt omnes unum numero peccatum. n. 582. & seq.
Exempla varia. n. 584. & seq.
Aliquando faciunt plura numero peccata. n. 583.
Exempla varia. n. 586.
In actu uno possunt esse plures specie diversæ malitiæ. n. 588.
In actu uno circa plura numero objecta contineri plures numero malitias affirmant aliqui. n. 589.
Aliqui negant. n. 590.
Sentiendum est cum affirmantibus. n. 591.
Nihilominus ejusmodi actus potest adhuc dici unum peccatum. n. 593.
Nec in confessione necesse est, distinctè numerum objectorum exprimere. n. 592.
Debet autem omnino exprimi confusè. n. 594.
Afferuntur exempla. n. 595.
Actus internus & externus Virtutum pro Examine particulari quid? IV. *n.* 37.
Actus internus cum externo habet unam tantùm & suo modo indivisibilem bonitatem vel malitiam. V. *n.* 61.
Non sunt moraliter duo peccata aut duo bona opera. n. 62.
Actus externus est præter internum in confessione explicandus, & quare? n. 63.
Actum internum invincibiliter ignorans esse peccatum, nihil peccat. n. 64.
Actus externus eo tempore, quo fit, sed non liberè, non est propriè peccatum, sed effectus peccati causam dantis. n. 74.
An sit postea in confessione exprimendus? n. 75.

Adolescentia.

Adolescentiæ acta ex ignorantia invincibili neminem debent postea cruciare. V. *n.* 19.

Advertentia, Inadvertentia.

Advertentia rationis est necessaria ad omne peccatum. V. *n.* 12.
Et quidem actualis. n. 13.
Inadvertentia actualis de malitia, si sit invincibilis, excusat à peccato. n. 13.
Advertentia non est sufficiens ad peccandum, si non sit de malitia morali actus. n. 10.
In quo moralis malitia actus consistat? ibid. *& n.* 28. cum seq.
Advertentia plena malitiæ gravis requiritur ad peccatum mortale. n. 26.
Advertentia plena & semiplena in quo consistat? n. 27.
Semiplena unde oriatur? ibid.
Ex quibus indiciis præsumi possit, fuisse vel non fuisse plenam. n. 36. & seqq.

Adulatio.

Adulatio quid sit? III. *n.* 230.
Adulator quis? ibid.
Adulatio quando sit veniale vel mortale, ibid.
Quomodo confitenda, si fiat laudando alterum ob sua peccata? ibid.

Adulter, Adulterium.

Adulterium quid sit? III. *n.* 546.
Fornicationi superaddit peccatum Injustitiæ. ibid.

In

In confessione utrumque exprimendum. ibid. & *n.* 548.
Adulterans si complicem ad id inducit, committit præter adulterium etiam peccatum scandali, distinctè confitendum. V. *n.* 22.
Adulterium non committit soluta persona, si de complicis conjugio nullam prorsus habet advertentiam. n. 21.
Committit autem, si habet aliquam, & tum non ulterius inquirit. n. 94.
Adulterium non commisit Jacob accedendo ad Liam. n. 97.

Lib. 2.

Adulter quando & à quo possit impunè occidi? n. 325.

Ægrotus.

Ægroti an & quoties communicare possint non jejuni? Vide *Moribundus.*
Ægri quando excusentur ab Horis Canonicis. Vide *Horæ Can.*
Ægri qui excusentur à lege Jejunij? III. *n.* 523.
Ægro in extrema necessitate, cùm certum non supersit, potest adhiberi medium dubium. n. 59.
Ægri ob metum contagionis, affandæ Confessario, non tenentur integrè confiteri. n. 61.

Lib. 2.

Ægris qualis pœnitentia injungenda. n. 120.

Ætas.

Ætas quæ obliget vel liberet à Jejunio. Vide *Jejunium.*

Lib. 2.

Ætas puerilis & senilis excusat ab adeundo Pontifice in casibus ipsi reservatis. n. 69.

Æmulatio.

Æmulatio quid? III. *n.* 147.
An & quomodo peccatum? ibid.

Æquivocatio.

Æquivocatio quid sit? III. *n.* 218.
Quomodo fieri possit sine mendacio? ibid.
Licitum est eâ uti ex justa causa. n. 219.
Enumerantur Casus, in quibus est licita. n. 220.
Æquivoca accipienda sunt in propria significatione, nisi determinentur aliter. n. 338.

Lib. 2.

Æquivoca verba sunt Scio, audivi, nihil scio, nihil audivi, *n.* 266. V. Deinde.
Æquivocatio potest à verbis per interrogationem excludi. n. 267.
Non tamen semper, nec ab omnibus. n. 271. V. Unde.
Æquivocatione quâ semper uti possit interrogatus de rebus, sub sigillo contentis? n. 271.

Affabilitas.

Affabilitas quid sit? III. *n.* 229.
Ei opponitur Morositas. ibid.
Uti & Adulatio. n. 230.

Affinitas.

Affinitas non differt specie à Consanguinitate. I. *n.* 51.
Affinitatis gradus sunt omnes ejusdem speciei? ibid. & III. *n.* 42.

Agnus Dei.

Agni cerei possunt licitè tangi à quovis laico. III. *n.* 301.
Non possunt liquefieri, ut misceatur illis cera non benedicta. ibid.
Nec coloribus pingi sub excommunicatione Papali. ibid.
An & quomodo possint vendi? ibid.

Aliquoties.

Aliquoties quem significet numerum? Vide *Numerus.*

Altare.

Altare quot & qualibus mappis debeat esse stratum? III. *n.* 290.

Altare aliud firmum seu fixum, aliud portabile seu viaticum. n. 293.
Utrumque quàm amplum esse debeat? ibid.
In altari sepulchrum quid sit? n. 293.
Altari, quando consecratur, an inserendæ sint Reliquiæ? n. 293.
Sine altari celebrare est mortale. n. 293.
Debet esse consecratum; & à quo? ibid.
Esse lapideum, & quomodo? ibid.
Quandonam desinat esse consecratum? ib.
An & per violationem sepulchri. ibid.
In altari privilegiato legenda est Missa de Requiem ad lucrandam indulgentiam. n. 277.
Nisi eo die occurrat festum duplex. ibid.
Altar e potest Beatificatis erigi. n. 346.

Antependium.

Antependium Altaris potest etiam fieri ex ligno, aliâve materia. III. n. 290.
Sine eo celebrare quale peccatum? ibid.

Ambitio.

Ambitio quid sit? III. n. 157.
Est peccatum per se Veniale. ibid.
Quomodo differat à Præsumptione, Superbia, & Vana gloria? n. 159.

Amor.

Amor concupiscentiæ erga Deum quid? II. n. 10.
Amor amicitiæ erga Deum quid? ibid.
Utroque potest amari Deus super omnia. n. 11. Vide *Contritio.*
Amor Dei super omnia est virtualis detestatio peccati. n. 18. & 26.
Sed ad Sacramentum Confessionis de mortalibus non sufficit. ibid. Vide *Contritio.*
Amor amicitiæ erga Deum delet omnia mortalia, etiam extra Sacramentum, & Martyrium. n. 26.
Remanente obligatione confitendi. n. 27.
Amor Dei super omnia fuit necessarius ad gratiam in Lege Naturæ & Scripturæ. n. 54.
An & quomodo sit in Lege Nova? n. 55.
Ex amore erga seipsum nemo tenetur securissima salutis media eligere. n. 39.
Amandus ex præcepto est Deus super omnia. III. n. 112.
Potest id impleri etiam in hac vita. ibid.
Rarò à fidelibus violatur. ibid.
Obligat in articulo mortis. ibid.
An statim cùm quis ad usum rationis pervenit? ibid.
An, & quando per intermedium vitæ tempus? ibid.
An & diebus Dominicis & Festis? n. 258.
Amor Dei alius intensivè, alius appretiativus. n. 114.
Amare Deum intensivè, nulla est obligatio. n. 114.
Directè velle Deum non amare super omnia appretiativè est peccatum speciale & grave. n. 114.
Indirectè tantùm id velle est tantùm generalis circumstantia cujusvis peccati mortalis. ibid.
Amare terrena plus quàm cœlestia, quale peccatum? n. 123.
Amato convivere velle perpetuò in terra est peccatum. ibid.

Amphibologia.

Vide *Æquivocatio.*

Appellatio.

Appellatio fieri potest die festo. III. n. 267.

Approbatio *Lib.* 2.

Sine approbatione Episcopi nemo idoneus est ad secularium confessiones audiendas juxta Trid. n. 29.

Appro-

Approbatio quid sit? & in quo consistat? n. 30.
Sine eâ validè non auditur confessio. n. 32.
Illicitè tantùm audiri, fuit olim, sed jam non est amplius probabile. n. 32.
Approbatio Confessariis omnibus est necessaria. n. 33.
Etsi Religiosi, & exempti sint. n. 35.
Vel Doctores aut Licentiati. n. 33.
Vel Parochorum Cooperatores. ibid.
Etiam ad Monialium confessiones audiendas. ibid.
Non tamen Parochis. ibid.
Nec iis, qui audiunt confessiones Religiosorum. ibid.
Vel habentium tantùm venialia; vel etiam mortalia, sed jam antè legitimè absoluta. ibid. & III. n. 64. & seqq.
Nec pro articulo mortis. n. 52. & 65.
Approbatio debet dari ab Episcopo. n. 34.
Qui nomine Episcopi intelligantur? ibid.
A quolibet autem Episcopo potest dari cuilibet. n. 36.
Approbatio non tantùm debet esse petita, sed etiam obtenta. n. 37.
Idque jam intelligitur quoque de Regularibus Mendicantibus. ibid.
Approbatio ab uno Episcopo simpliciter data extendit se ad totam ejus diœcesin. n. 38.
Non tamen, ut olim, etiam extra eam. ibid.
Approbatio non expirat per mortem approbantis. n. 39.
An, & ex quâ causâ possit revocari? ibid.
Approbatio potest dari sine examine. n. 40.
Quomodo differat à Jurisdictione? n. 42.

Aqua.

Aqua benedicta aspersio delet Venialia. I. n. 25.
Aqua est vino miscenda in sacrificio sub mort. III. n. 267.

Arrogantia.

Arrogantia est, cùm quis tribuit sibi plus, quàm habet, & ideo se aliis præfert. III. n. 155.
Est tantùm Veniale. ibid.

Asylum.

Asyli jura cui loco sacro competant? I. n. 59.

Attritio.

Attritio quid? II. n. 22.
Accurata ejusdem descriptio & explicatio. n. 132.
Differt à contritione quoad objectum formale. n. 22.
Et quoad effectum. n. 23. & III. n. 3.
Attritio extra Sacramentum non justificat. II. n. 28.
Attritio ex metu pœnæ an sit sufficiens ad Sacramentum Pœnitentiæ? n. 29.
Non sufficit, si habeat adjunctum affectum aliquem ad peccatum. n. 30.
Sufficit, si tali affectu careat. n. 33.
Quomodo possit eo carere. ibid.
Attritio non est determinatè sed tantùm disjunctivè necessaria ad confessionem. n. 34.
Attritio, ut sufficiat, debet I. esse vera, non tantùm existimata. n. 35.
II. esse efficax: & non tantùm simplex nolleitas. n. 36.
III. esse universalis. n. 37. 69. & n. 129.
Attritionem tantùm haberi, etsi sit cognita, nil obest confessioni. n. 38.
Etiam in articulo mortis. n. 39.
Ex attrito Sacramentum facit contritum, quo sensu? n. 28.
Attritio ad confessionem sufficiens debet esse de ipsis peccatis. n. 40.
Non tamen de singulis singulatim sed generatim. n. 42.
An sufficiat, dolere aliquem, quòd non doleat de peccatis? ibid.

An velle confiteri? n. 41.
Attritio saltem requiritur etiam ad confessionem Venialium tantùm. n. 70.
Attritio an deleat Venialia extra Sacramentum Pœnitentiæ? n. 71.
Attritionis formulæ. n. 127.
Alia. n. 128.
Alia. n. 130.

Lib. 2.

Valde attrito potest minor pœnitentia injungi. n. 120.

Avaritia.

Avaritia quid sit? & quale peccatum? III. *n.* 162.
Avaritia differt specie à Prodigalitate ratione modi. n. 560.

Lib. 2.

Avaritiæ punitæ Exempla. n. 138.
Contra avaritiam Sententiæ sacræ. n. 148.

Aversio.

Aversio quid? & quale peccatum? III. *n.* 140.

Autoritas.

Autoritas gravis quanam censeatur esse? V. *n.* 100.
Autoritas sine omni prorsus ratione nihil facit probabile. ibid.
Autoritas unius Doctoris potest quandoque facere sententiam probabilem. n. 100
Quid ad hoc requiratur? ibid.
Autoritatem Magistri, Confessarij, aut Parochi licitè potest sequi Discipulus, Pœnitens aut rusticus. n. 101.

B.

Beatus.

Beati cur detestando peccata non exerceant pœnitentiam? II. *n.* 131.
Beatus quo cultu afficiendus? III. *n.* 346.
Beatorum nomina non sunt Litaniis Omnium Sanctorum inserenda. ibid.
Nec Orationibus Missæ. ibid.
De Beatificatis Missa concessa, legi non potest extra eorum festum. ibid.
Beatificatum alio cultu publico afficere, quàm concessum est, an sit Mort. vel Veniale? ibid.
Quid sit Cultus publicus vel privatus? ibid.

Beneficiatus.

Beneficiatus obligatur ad Horas Can. nisi beneficium sit nimis tenue. III. *n.* 401.
Quodnam censeatur tale? ibid.
Nec excusatur in dubio de tenuitate. V. *n.* 153.
A quo tempore incipiat hæc obligatio III. *n.* 401.
Beneficiatus non tenetur uno die toties recitare horas, quot habet beneficia. n. 101.4.
Nec omittens uno die committit tot peccata. ibid.
Quid si simul sit in Sacris? ibid.
Beneficiatus distractè recitans Horas an teneatur ad restitutionem fructuum? n. 104. cum seq.
Beneficiatus potest, ubicunque sit, dicere Horas juxta ritum Ecclesiæ, cui est adscriptus. n. 236.

Berruca.

Berrucæ usum in Sacrificio esse licitum, quibus argumentis probetur? III. *n.* 279.
Contrarium est tenendum. n. 280.
Nisi licentia Pontificis habeatur. n. 281.
Vel necessitas requirat. ibid.
Vel alia ratio urgeat. ibid.
Qualis necessitas sufficiat? ibid.
Berruca uti in Sacrificio extra dictos casus, quale peccatum? ibid.
Berrucæ usum in Sacrificio an & quando possit celebranti concedere Episcopus in necessitate? n. 282.

Bestia.

Bestiam vivam excoriare, assare &c. est species crudelitatis. I, n. 71.

Bestialitas.

Bestialitas quid sit? III. n. 551.

Bestialitas est coitus hominis cum animali diversa ab ipso specie. n. 551.

Ad eam reducitur concubitus cum Dæmone. ibid.

In confessione non est necesse exprimere animal, cum quo fuit exercita. ibid.

Exprimendum tamen est, si exercita sit cum Dæmone. ibid.

Uti & si in persona, cujus formam gessit, fuerit specialis qualitas. ibid.

Blandus.

Blandus quis dicatur? III. n. 230.

Blasphemia.

Blasphemia quid sit? III. n. 170.

Fieri potest corde, ore, scripto, aliisque signis vim locutionis habentibus. ibid.

Alia est hæreticalis, alia simplex. ibid.

Blasphemia quot modis fieri possit? n. 170. & 171.

Esse potest materialis aut formalis. n. 172.

Utraque est peccatum mort. n. 173.

Solùm ex defectu plenæ advertentiæ sit Veniale; estque communiter tale. ibid.

Blasphemiæ etiam materialis rationem amittunt verba blasphema prolata in plenâ ebrietate, amentiâ &c. n. 172.

Proferentes sunt tamen reprehendendi. ibid.

Blasphemandi consuetudo an sit speciatim confitenda? n. 174.

Affirmant aliqui. n. 175.

Rectiùs negatur? n. 176.

Nisi expresè intendatur ipsa consuetudinis retentio. n. 177.

Blasphema verba an & quomodo excusari possint à mort. si ex joco vel ira proferantur? n. 179.

Blasphemiæ simplices omnes sunt unius speciei? n. 180.

Unde non sunt singulæ distinctè in confessione exprimendæ. ibid.

Aliud est de hæreticali, vel facta ex odio DEI. ibid.

Blasphemia an verè sint verba contumeliosa in Sanctos, vel in B. Virginem. 181.

Blasphemiæ quomodo confitendæ? n. 180. & 181.

Blasphemia quomodo differat à Juramento & Maledictione? n. 228.

Blasphemiam tacitam involvit formalis contemptus legis Divinæ. n. 131.

Blasphemia est arguere DEUM injustitiæ ob prosperitatem malorum. n. 147.

Blasphemia est invocare DEUM, ut non tantùm sit testis, sed etiam approbator peccati. n. 187.

Blasphemiæ rationem habet dicere: per Sacramenta, per Chrisma &c. n. 191.

Blasphemia an sit dicere: Meum dictum tam verum est, quàm Evangelium &c. n. 191.

Blasphemia est maledicere DEO. n. 193.

Blasphemiæ plures ex una ira prolatæ unum tantùm sunt peccatum. n. 585.

Bulla Cœnæ. *Lib.* 2.

Bullæ cœnæ casus non comprehenduntur in concessis casibus Pontifici reservatis. n. 51.

Bullæ cœnæ casibus concessis non venit hæresis. n. 51.

Nisi fortè in locis ubi viget. ibid.

In Bulla cœnæ casus dubiè contenti olim erant, sed jam non sunt reservati. n. 58.

A Bullæ cœnæ casibus possunt Episcopi & Mendicantes absolvere impeditos adire Pontificem. n. 68.

C.

Cæcus.

Cæcus si unius diei Officium memoriter sciat, non tenetur id ullo alio die dicere. III. n. 402.

Cæcus est obligatus præcepto de audienda Missa. n. 256.

An etiam cæcus & surdus simul? ibid.

Calix.

Calix qualis esse, & à quo consecrari possit? III. n. 291.

Calix non consecratur solo usu. n. 292.

Calix quando amittat consecrationem? n. 291.

In calice non consecrato celebrare est mort. n. 292.

Calicem sacras species continentem non licet inferioribus Diacono tangere sub mort. n. 294.

Nisi necessitas excuset. ibid.

Calicem vacuum tangere etiam Laici possunt nudâ manu sine gravi peccato. n. 295.

Imo & sine ullo peccato. n. 297.

Canon, Canonicus.

Canon Missæ ubi incipiat & desinat? III. n. 108.

Quænam ejusdem sint partes? n. 109.

An in ijs distractus peccet mortal. ibid.

Statuitur quòd non. n. 110.

In Canone omittere nomen unius vel alterius Sancti non est mortale. n. 276.

Canones prohibentes contactum rerum sacrarum explicantur. n. 298.

Canonici quo modo interesse choro debeant ad lucrandas distributiones? n. 418.

Cantilenæ.

Cantilenas profanas aut turpes Officiis Divinis adhibere illicitum. III. n. 199. & I. n. 5.

Peccat etiam, qui patitur adhiberi. ibid.

Cantilenas turpes proferre quomodo & quale sit peccatum? n. 242.

Capellanus.

Capellanus quoties teneatur celebrare? III. n. 274.

An possit per alium? ibid.

An impeditus teneatur alium substituere? ibid.

Capellanus an pro Missis vi Capellaniæ legendis possit accipere stipendium ab alio? n. 275.

Alteri ejus loco celebranti quantum dare possit aut debeat? ibid.

Cui Missas Capellaniæ applicare possit aut debeat? ibid.

Ubi possit aut debeat legere sacrum? n. 277.

Capellanus Monialium an possit de proprio eorum festis dicere Horas? n. 386.

Capellanus Episcopi debet quoad Horas illi se conformare. ibid.

Captivus.

Captivi an excusentur ab auditione Missæ. III. n. 260.

An & si impedimento huic causam dederunt? ibid.

Cardinalis. *Lib. 2.*

Cardinalium declarationes juxta aliquos non obligant, si non sint promulgatæ. n. 32.

Cardinalis potest confiteri cuivis Sacerdoti approbato. n. 54.

Castitas.

Castitati contrariæ cogitationes. Vide *Cogitatio.*

Contra Castitatem peccata interna quomodo confitenda? I. n. 30.

Quomodo exterius commissa visu, auditu &c. III. n. 541. *V.* Si id.

Castitatis voto contrarium peccatum quando

do aquirat, vel non aquirat novam malitiæ speciem. I. n. 50.
Castitatis votum solemne non differt specie à simplici. ibid. & III. n. 42.
Castitatis vota quænam sint vel non sint reservata? n. 358. Vide *Votum.*
Castitatis actus aliqui externi referuntur. IV. n. 38.
Ejusdem alij actus interni. n. 39.
Castitatem qui vovit, sed dubitat qualem, ad quam teneatur? V. n. 140. Vide *Luxuria, Turpia.*

Casus reservatus. *Lib.* 1.

Per casus etiam Pontifici reservatos non veniunt casus Bullæ cœnæ in concessione. n. 51.
Nec casus Episcopis reservati. ibid.
A casu reservato dubiosabsolutus per inferiorem, ad nihil ultra tenetur, si postea constet verè fuisse reservatum. n. 58.
Casus reservatus quid? n. 57.
Casus Pontifici reservati sunt quadraginta duo? n. 60. V. Quinam.
Quilibet habet annexam censuram, quæ æquè ac ipsum peccatum est reservata. n. 60.
Qui vel à peccato, vel à censurâ est excusatus, hoc ipso non incurrit casum reservatum Pontifici. ibid.
Differunt multum in hoc à casibus reservatis Episcopo, vel alteri Prælato? n. 61.
Casus quinque à Clemente VIII. sibi reservati, & quinam illi? n. 60. V. Quinam.
Casus reservare quis possit, & pro quibus? n. 62.
Casus nullus est in Jure Episcopis reservatus. n. 63.
A casibus & censuris reservatis quis absolvere possit potestate ordinariâ vel delegata? n. 65.
Per talem absolutus est liber ab onere se sistendi alteri. n. 67.
Nisi delegatio facta sit limitatè, & salvo illo onere. ibid.
A reservatis Superiori non possunt inferiores absolvere directè. n. 70.
Nisi cùm Jus universale, vel particulare, vel ipse Superior concedit. n. 71.
Uti censetur concedere, cùm habens tantùm reservata est in necessitate v. g. communicandi, & non potest adire Superiorem. n. 72. V. Si posterius.
Indirectè autem possunt absolvere præter reservata habentem alia; cùm est in simili necessitate. ibid. V. Si prius.
Etsi habeat quoque censuram reservatam. ibid.
Item cùm pœnitens accessit bonâ fide; modò tunc non simul habeat censuram reservatam. n. 73.
Sed in his casibus remanet semper onus sistendi se Superiori, vel ejus Delegato. n. 72. & 73.
Sufficit tamen, si per se vel per alium se sistat. n. 74.
A Casibus reservatis quando, & quo modo possit Regulares absolvere ordinarius eorum Confessarius. Vide *Confessarius, Religiosus.*
A Casu in sua diœcesi reservato potest quis absolvi per Confessarium alterius diœcesis, ubi non est reservatus. n. 64.
Modò non ob solam hanc causam eò excurrat. ibid.
Sed & à non reservato suæ diœcesis absolvi potest per confessarium diœcesis, in qua est reservatus. n. 64. V. Quodsi.
A Casibus reservatis quomodo, & per quos absolvi possint in itinere Religiosi Societatis n. 64. V. Aliud, & n. 71.

A Casibus Pontifici reservatis absolvi directè per Episcopum potest, habens impedimentum perpetuum, vel diuturnum, personaliter adeundi Pontificem. n. 68.
Etsi possit adire Legatum, vel delegatum, aut privilegiatum Pontificis. ibid.
Quinam habeantur pro taliter impeditis? n. 69.
Censetur inter hos etiam ille, qui potest adire tantùm per litteras vel per procuratorem. n. 69.
Si impeditus nullum ex prædictis adire possit, absolvi potest per quemlibet, etiam simplicem Sacerdotem approbatum. n. 68.
Sed tam per istum, quàm per Episcopum cum onere quoad censuram reservatam se sistendi Pontifici, vel habenti ab eo Potestatem. n. 69.
Exceptis aliquot casibus. ibid. in fine.
Casus Papalis superveniente impedimento fit Episcopalis? quo sensu? n. 68.
Subestque tunc etiam potestati Regularium privilegiatorum. ibid.
A casibus inferiori Prælato reservatis possunt impeditos etiam alij absolvere. n. 68.
A casibus & censuris Pontifici reservatis, sed occultis possunt etiam Episcopi per se vel per alium specialiter deputatum absolvere. n. 71.
An & ab occultis Bullæ cœnæ? ibid.
A casibus & censuris reservatis quis & quomodo possit in articulo mortis absolvere. Vide *Mors.*
Casum reservatum habens si non possit adire Superiorem, & necesse sit v. g. communicare, potest id facere cum sola contritione sine confessione. n. 72. & III. n. 63. & seqq.
Vel inferiori confiteri sola non reservata. n. 72.
Vel confiteri cum illis etiam reservata, ibid.
A quibus, si alia non habet, probabiliter etiam directè absolvi potest. ibid.
Sed in his casibus semper cum onere postea per se vel per alium sistendi se Superiori. ibid.
A Casibus reservatis absolvendi facultatem Superior quandoque simpliciter tenetur negare. n. 334.
Tria ad hoc requiruntur. n. 335.
In plerisque ita potest, & tenetur negare, ut tamen etiam possit dare. n. 336.
Ut ita possit & teneatur negare, requiruntur quinque conditiones. n. 337. & seq.
De quibus debet negans esse moraliter certus. n. 339.
Ab hac obligatione sæpe liberat justa aliqua causa. n. 340.
In dubio præsumere debet, quòd non teneatur negare. n. 341
Spectatis omnibus, rarissimum est, ut teneatur negare. n. 335. & 342.
Sed communiter tenetur dare petenti per se vel per alium. n. 343.
Nec facilè datur casus medius, in quo Superior pro libitu possit dare vel negare. n. 344.
I. Itaque tenetur dare, quando non habet justam causam negandi. n. 343.
Justa causa non est sola aliorum utilitas? ibid.
An ea sit metus scandali, aut laxandæ disciplinæ? n. 344.
II. Si pœnitens ex manifestatione suâ rationabiliter timeat grave damnum, vel nullum speret auxilium. n. 345.
III. Si negatio cedat in grave damnum spiri-

ſpirituale pœnitentis ob ejus paſſionem, fragilitatem &c. n. 346.
IV. Si pœnitens non poſſit ſuperare horrorem ſe ſiſtendi Superiori. n. 347.
V. Si obſtinatus ad id adduci non poſſit. n. 348.
Quid cum tali faciendum juxta Ordinat. Gen. Soc. JESU? n. 349.
VI. Quando Confeſſarius prudenter judicat poſſe & debere dari. n. 350.
Judicio Confeſſarij hìc ſtare debet Superior Regularis. n. 351.
Uti & ſecularis. n. 352.
Quid quoad hoc ſit in Soc. JESU ſtatutum? n. 351.
VII. Si non adſint omnia requiſita ad negandum? n. 352.
VIII. Si de ijs ſit dubium. ibid.
Sub quo peccato, & cui teneatur hic dare Superior facultatem? Vide *Superior.*
Caſum reſervatum habens ſi nolit manifeſtari Superiori, an data facultas abſolvendi ei poſſit prodeſſe? n. 334. 340. & 349.
Quid poſſit facere, ſi injuſtè negetur petita facultas? n. 356.
Probabile etiam eſt, quòd tunc poſſit tam ſecularis, quàm regularis ab alio directè & absque onere ſiſtendi abſolvi, cùm neceſſitas aliqua urget. n. 357.
Quoad ſeculares eſt negativa probabilior. n. 358.
Affirmativa tamen etiam tuta. n. 359. & 365.
Quid ſit quoad Regulares? Vide *Religio, Confeſſarius.* Lib. 2.

Caupo.

Caupones non tenentur deſerere officium ob periculum in eo peccandi. II. n. 84.

Celebrare.

Celebrare ſi omittat Sacerdos totâ vitâ qualiter peccet? III. n. 273.
Satisfacit, ſi ſaltem ſæpiùs quàm quater in anno celebret. ibid.
Celebrare quoties teneantur Capellani, & Parochi. Vide *Capellanus, Parochus.*
Celebrare ex Juſtitia tenetur, qui ſtipendium accipit. n. 274.
Satisfacere poteſt per alium. ibid.
Celebrare an & quomodo quis obligetur vi ſuæ promiſſionis ab alio acceptatæ? ibid.
Celebrare pro accepto ſtipendio an & quomodo liceat? n. 275. Vide *Stipendium.*
In celebrando commiſſi defectus quinam habendi pro levibus? n. 276.
Celebrans non tenetur legere Epiſtolam aut Evangelium cantatum à Miniſtris. n. 276.
Celebrare obligatus in certo loco graviter peccat, ſi alibi faciat? n. 277.
Nihil tamen tenetur reſtituere. ibid. & n. 278.
Celebrare obligatus in altari privilegiato non ſatisfacit alibi. n. 277.
Ad reſtitutionem tamen nec ille tenetur. ibid.
Debet in eo legere Miſſam de Requiem, *niſi tunc ſit duplex.* ibid.
Celebrare non licet Miſſam Aſſumptionis B. V. Nativitatis &c. extra ſuum diem, aut unam pro alia. n. 278.
Idá, eſt veniale, niſi juſta cauſa excuſet. ibid.
Qualis eſſe poteſt etiam devotio petentis, aut legentis. ibid.
Celebrare an liceat aliam pro Miſſâ, ratione officij aut ſtipendij debitâ? n. 278.

Celebrare Missas Votivas quibus diebus non liceat? n. 278.
Celebrari potest Missa de Requiem *diebus Dominicis & Festis præsente funere.* n. 278.
Non tamen à pluribus, sed ab uno tantùm. ibid.
Celebrare cum berruca an & quomodo liceat vel non liceat? Vide *Berruca.*
Cum vestibus aut vasis sordidis, vel non sacris. Vide *Vestes, Vasa.*
Sine Ministro. Vide *Minister.*
De Libro, Luminaribus, Paramentis, Calice &c. Vide sub propriis titulis.
Celebrare licet non jejuno ad dandum moribundo sacrum Viaticum. n. 309.
Vti & ad vitandum grave scandalum. ibid.
Celebraturus, si conscius sit peccati mortalis, tenetur ex præcepto Divino antè confiteri. n. 318.
Si nequeat, debet elicere contritionem. ibid.
Atque ita celebrans ex necessitate & defectu Confessarij, tenetur, quamprimum postea confiteri, *vi Tridentini.* n. 318.
Hæc Tridentini dispositio quomodo olim fuerit intellecta? ibid.
Hodie habenda est pro præcepto graviter obligante. n. 319.
Praxis contraria est sub excommunicatione prohibita. ibid.
Quid juxta alios sit: quamprimum confiteri? n. 320.
Statuitur esse, ut intra triduum fiat confessio; & ultra differre est mort. speciatim confitendum. n. 321.
Hoc præcepto non obligatur Sacerdos communicans more laico. n. 322.
Nec malitiosè absq; confessione celebrans: ibid.
Nec memor sub sacrificio peccati in confessione antea obliti. ibid.
An peccans in ipso sacrificio? ibid.
Celebrandi necessitas quæ & quanta censeatur sufficiens pro prædicto præcepto? n. 323.
Celebraturus quando censeatur non habere copiam Confessarij? n. 324.
Celebrare in mort. absque confessione est unum tantum peccatum, non plura. n. 321.
Etsi Missa per longam v. g. concionem foret interrupta. n. 584.
Celebrans si dicat Credo, *vel aliud simile contra Rubricas, etsi ex devotione, agit superstitiosè.* n. 422.
Est peccatum Veniale. ibid.
Excusat subinde bona fides. ibid.

Censura.

Censura nulla incurritur in dubio Juris aut facti. V. n. 135.

Lib. 2.

Censuratus toleratus & non toleratus quis? n. 46.
Non illius, sed istius tantum suspensa est Jurisdictio, quam habuit. ibid.
A censurâ peccati non reservatâ absolvere potest, qui à peccato potest. n. 51.
Censuræ reservatæ, vel ab homine latæ, non comprehenduntur concessâ potestate absolvendi à censuris quibusvis. n. 51.
A Censura contrahendâ excusatur transgressor legis, si vel legem, vel saltem censuram ignorat. n. 60.
Modò ignorantia non sit crassa, & supina. ibid.
Censuram aliquam an & quomodo superior regularis possit sibi reservare. n. 62.
A Censuris reservatis absolvere potest in articulo mortis quilibet Sacerdos. n. 66.

Censuræ quænam impediant, vel non impediant susceptionem Sacramentorum? n. 66. & 84.
Censuræ reservatæ in confessione culpabiliter vel inculpabiliter omissæ, an & quomodo tollantur? n. 77. Vide De Censuris.
A censuris absolutio cui, quando, quâ formâ, in foro interno danda sit? Vide *Absolutio.*
A censuris absolutio in foro externo debet dari juxta formam & cæremonias in quavis Diœcesi receptas. n. 84. v. Formulæ.
A censuris absolutio potest in utroque foro dari etiam invito, absenti &c. n. 174.

Chirurgia.

Chirurgia censetur ex consuetudine inter servilia. III. n. 263.

Chorea.

Choreas ducere non est ex se illicitum. III. n. 514.
Ducere ex levitate est veniale. ibid.
Quando eas ducere sit mortale? ibid.
Choreæ quo modo non sint rusticis prohibendæ? n. 1. 54.

Chrisma.

Chrismate uncta non sunt hoc ipso laicis prohibita tangere. III. n. 514.
Jure communi sunt prohibita Clerici. ib.

Ciborium.

Ciborium vacuum an etiam laici possint licitè nudâ manu tangere? n. 295. & seqq.

Cingulum.

Cingulo non benedicto quando liceat uti in Sacrificio. III. n. 284.
Cinguli loco adhiberi potest stola. ibid.
Cingulum amittit suam benedictionem per fractionem, & qualem? ibid.

Circumstantia.

Circumstantia quid sit? I. n. 35.
Quotuplex? ibid.
Circumstantiarum notitia ad confessionem necessaria. n. 36.
Circumstantia Quis *quoad personam peccantis explicatur.* n. 37.
Circumstantia Quid? *involvit multa.* n. 38.
Alia quoad rem volitam. n. 39.
Alia quoad personam, circa quam peccatur. n. 40.
Alia quoad effectum peccati. n.
Circumstantiæ aliæ explicantur, nimirum
Ubi. n. 42.
Quibus Auxiliis. n. 42.
Cur? n. 45.
Quomodo? n. 45.
Quando? 46.
Circumstantiæ plures possunt in unum actum simul incidere. n. 47.
Circumstantiæ vel sunt impertinentes, vel speciem mutantes, vel solùm aggravantes, vel minuentes, vel transcendentes, & quid singulæ? n. 48.
Impertinentes nihil faciunt ad confessionem. n. 78. & III. n. 29.
Mutantes speciem sunt necessariò confitendæ. I. n. 77.
An & quomodo Generales? n. 79.
Circumstantiæ mutantes speciem quomodo discerni possint ab aggravantibus tantum? n. 49.

Circumstantia.
- *Quis?* n. 50. & seqq.
- *Quid?* n. 54. & seqq.
- *Ubi?* n. 57.
- *Quib⁹ auxiliis?* n. 63.
- *Cur?* n. 67.
- *Quomodo?* n. 71.
- *Quando?* n. 73.

} *Quando mutet vel non mutet speciem?*

Circumstantiæ augentes vel minuentes tantùm

tùm venialiter non sunt necessariò confitenda. n. 80.
Confitenda autem sunt, si ex veniali faciant mortale. n. 81. & III. n. 166.
Vel ex mortali faciant veniale aut nullum. n. 82. & III. n. 169.
Circumstantias tantùm aggravantes, esse confitendas, multi affirmant. I. n. 83.
Multi negant. n. 84.
Sed cum variis limitationibus, n. 86.
Recipitur Sententia negativa. n. 86.
Sed limitationes aliorum rejiciuntur. n. 87. & 88.
Nisi ob circumstantiam aggravantem sit peccatum reservationi, vel censuræ obnoxium. n. 90.
Vel interrogatio Confessarij obliget. n. 91.
Circumstantia rei præceptæ quandoque spectat ad substantiam illius. III. n. 390 & seq.
Unde id cognosci possit? ibid.
Circumstantia inculpabiliter ignorata nihil confert ad bonitatem vel malitiam moralem, n. 560. v. Nomine.

Lib. 2.

Circumstantiæ quænã cadant sub sigillum? n. 191. & 224. & 231.

Citatio.

Citatio die festo est prohibita, & invalida. III. n. 267.

Clausula. Lib. 2.

Clausula: Donec volvero; Ad meum beneplacitum; Donec revocavero; *quid operetur?* n. 55.

Clericus.

Clerici quomodo interesse debeant Processioni, ut sint liberi à dicendis Litanijs in diebus Rogationum & S. Marci? III. n. 418.
Clerico rem ejus propriam auferre, non est furtum sacrilegum. n. 452.
Clericus suspectam fœminam domi habens, vel cum ea familiariter agens, dat scandalum. n. 498.
Clericis choreæ prohibitæ. n. 514.
Clerici percussio cur sit peccatum contra Iustitiam, & contra Religionem? n. 558.

Lib. 2.

Clericus cur non possit renuntiare privilegio canonis? n. 187.
Clericus actum ordinis, quo caret, solemniter exercens, fit irregularis. n. 278.
Celebrans vel confessionem audiens, cùm nondum sit Sacerdos, est degradandus, & curiæ sæculari tradendus, ibid. v. At vero.

Cogitatio.

Cogitationes de re mala, si quis ijs consensit, vel delectatus est, sunt confitenda. I. n. 30. & III. n. 165.
Et quo modo? ibid.
Cogitatione malâ, etiam brevi rejectâ, potuit quis adhuc peccasse. I. n. 31.
Cogitatio vana quid? III. n. 160.
Ejus nomine exprimi in confessione possunt simul omnes cogitationes superbæ, arrogantes, ambitiosæ & vanæ gloriæ. ibid.
Cogitationes turpes voluntariè admissæ an sint vel non sint peccatum, pendet ex intentione finis. n. 63.
An cogitatione tantùm, vel etiam recogitatâ quis delectetur, cognosci potest ex tribus Regulis. n. 164.
Cogitationes turpes quomodo confitenda? n. 165.
Cogitationes quando faciant vel non faciant unum numero peccatum cum opere externo? n. 569.

Cogitationes primæ non possunt esse peccatum. V. n. 55.
Cogitationibus turpibus an interpretativè consentiat, qui ad eas post advertentiam negativè se habet? n. 46.
Ad cogitationis seu cordis peccatum quibus gradibus ascendatur? n. 56.

Cognatio.

Cognatio alia est spiritualis, alia legalis, vel carnalis. I. n. 51.
Differunt inter se specie. ibid.
Diversi singularum gradus specie non differunt. ibid.
Cognatio spiritualis oritur alia ex Baptismo, alia ex Confirmatione. n. 51.
Non differunt inter se specie. ibid.
Ad quas personas se extendant? ibid.
Cognatio spiritualis non oritur ex Sacramento Pœnitentiæ. n. 51.
Cognatio carnalis & Affinitas specie inter se non differunt. n. 51.
Gradus ejus sunt omnes ejusdem speciei ibid. & III. n. 42.

Collatio.

Collatio pomeridiana an præter vespertinam sit die Iejunii permissa? Et quæ quantitas illius? III. n. 524.
Collatio vespertina die Iejunii. Vide *Iejunium.*

Commissio.

Commissionis peccatum in causâ volitum non fit tunc, cùm commissio reipsa fit, sed non liberè. V. n. 74.
An sit in confessione postea exprimendum? n. 75.

Communitas. Lib. 2.

De communitate ex sola confessione dicere, ubi vigere hæc & hæc peccata, an & quomodo sit illicitum? n. 227.
Communitati nullam superiorem recognoscenti competit potestas necessaria & sufficiens ad se, & sua defendenda. n. 304.

Communio.

Communionis die peccare non mutat speciem. I. n. 74.
Communionis capaces sunt pueri, si sint confessionis. III. n. 18. & 310.
Ad communionem non obligamur diebus festis. n. 258.
Communio an possit alicui ministrari non accensis luminaribus? n. 288.
Ad communionem quæ sit necessaria dispositio Animæ? n. 306.
Quænam corporis? n. 308.
Communicans cum peccato mort. inculpabiliter ignorato nihil peccat; ibid.
Imo ex probabiliore justificatur. ibid.
Communionem sacram sumere scienter cum mortali est mortale contra Præceptũ Dei. n. 306.
Tantò gravius, quò sunt plura. ibid.
Communioni debet præmitti à conscio peccati mort. confessio, & quidem probabilius ex præcepto divino. n. 306.
Si fieri nequeat, præmittenda est contritio. ibid.
An communicare possit sine novâ confessione memor peccati mort. inculpabiliter antea omissi, n. 307.
Ad communionem paschalem obligat præceptum Ecclesiæ sub mort. n. 310.
Obligat omnes fideles septennio majores, & Mysterium hoc satis intelligentes. ibid.
Communio paschalis debet peragi in Parochia. n. 310.
An die festivo inter Missam? n. 258.
Intra quantum temporis spatium? & quis hoc possit ampliare? n. 310.
Non potest ei satisfieri per communionem indignam. ibid.

Communioni paschali tempus præscriptum est non ad extinguendam, sed ad non differendam obligationem. n. 310.
Communionem paschali tempore qui non potest, debet ante, vel post peragere. ibid.
Pluribus annis qui omisit, satisfacit postea per unam. Vide n. 21.
Ad communionem obligat quandoque etiam præceptum divinum. n. 310.
Maximè in articulo mortis. n. 311.
Unde nec Reis est neganda. n. 313.
An ei satisfiat per communionem paulo ante mortis articulum peractam? n. 312.
Communicare ex vana gloria est veniale. n. 314.
Communicare cum peccato veniali habituali non est novum peccatum. n. 315.
Sub communione ipsa commissum veniale an habeat novam specialem malitiam? n. 316.
Post communionem statim tractare profana, quale sit peccatum? n. 317.
Communionem aditurus debet sub mortali esse jejunus, jejunio naturali. n. 308.
In quo id consistat? & quando incipiat? ibid.
Dubitans de suo jejunio an possit communicare? ibid. & V. n. 144.
Communicare ex quibus causis possit etiam non jejunus? III. n. 309.
Quoties ager per modum Viatici? ibid.
Vel etiam ex sola devotione? ibid.
Communionis die nudipedem incedere si pro illicito habeatur, est superstitiosum. n. 422.

Lib. 2.

Communionis omissio an pro pœnitentia sacramentali possit injungi? n. 114.
Communio frequens optimum medium ad emendandam vitam. n. 154.
Quare sæpe non juvet? ibid.

Compensatio.

Compensationem facere nequit, cui datur infimum, sed adhuc justum salarium. III. n. 455.
Quid si detur infimo minus? n. 456.
Vel præter illud aliqua accidentia? n. 457.
Compensatio fieri non potest, si opera salario majora præstentur gratuitò. n. 457.
Nec in dubio, an salarium sit infimo justo minus. n. 461.
An & quomodo fieri possit, si certum sit, esse minus. ibid.
Vide *Salarium.*

Complex.

Complex non est in confessione manifestandus, si sine eo possit peccatum satis exprimi. III. n. 46.
Sine complicis manifestatione quomodo peccatum exprimi possit? n. 42.
Sine complicis manifestatione si peccatum non possit exprimi, est juxta aliquos omittendum. n. 43.
Rectiùs dicitur adeundum esse confessarium, cui non sit notus complex. n. 44.
Et si adiri non possit, posse & debere peccatũ exprimi cum complice. ib. & n. 107.
Respondetur ad fundamentum contrarium. n. 45.

Lib. 2.

Complex unus an & quando possit interrogari de peccato, ex sola alterius confessione cognito. n. 104. & 249.
Cui magis credendum. ibid.
Complicis unius peccatum, ex solâ alterius confessione notũ, non potest revelare confessarius. n. 230.
Ne quidem cum licentia ipsius. ibid. v. Imò ut.

Complex unus rarò utiliter corrigitur à confessario alterius. ibid. v. Quia. & III. n. 46. Vide *Sigilli materia.*

Ex complicibus uni si confessarius indicet, alterum esse vel non esse confessum suum peccatum, est contra sigillum. n. 238.

Concio, Concionator.

Concioni sacræ immiscere multos jocos est abusus gravis. III. n. 196.

Concio an in propriâ Parochiâ audienda? n. 248.

An audienda diebus Dominicis & Festis? n. 258.

Concionari quando, & quoties teneatur Parochus per se vel per alium? n. 494. Vide *Parochus.*

Concionatores qui excusentur à quadragesimali jejunio? n. 523.

Ipsa die concionis & pridie sunt universim excusati. ibid.

Concionem hæreticam legere, qualiter sit prohibitum? n. 536.

Lib. 2.

Concionari Regulares non possunt in alieno templo, invito ejus Rectore. n. 45.

In concione hæresin docens monendus est à confessario. & si non sit spes fructus. n. 138.

Concionari de auditis in confessione an, ubi & quomodo liceat? n. 249.

Concubinarius.

Concubinarius notorius juxta aliquos non potest absolvi. II. n. 99.

Contrarium est verius. n. 106.

Lib. 2.

An ante dimissam concubinam possit absolvi? n. 106.

Confessarius.

Confessarius non contrahit cum pœnitente cognationem spiritualem. I. n. 51.

Confessarius deligendus est considerate. n. 116.

Non tamen ex præcepto optimus. III. n. 50.

Non familiaris, aut complex. I. n. 53.

Quo modo sit observandus? n. 116.

De facili non est mutandus. n. 117.

Sed nec inordinatè ei adhærendum. n. 118. Vide *Pœnitens.*

Confessarium imperitum studio quærere est peccatum, & periculosum. n. 116.

Confessarium alium atque alium adire ad audiendum placentia est damnosum, & sæpe frustraneum. n. 119.

Ob alias justas causas non est illicitum. n. 120.

Confessarius quomodo errare possit in excitando pœnitente ad amorem Dei super omnia. II. n. 104.

Confessarij est judicare de proposito emendationis, ut absolvere possit, non de emendatione. n. 104.

Confessarius non debet recidivos hic & nunc bene dispositos sine absolutione dimittere. n. 107.

Nisi ipsi consentiant. n. 112. Vide *Absolutio.*

An absque eorum consensu ex aliâ causâ? n. 113.

Confessarius non rectè exigit à pœnitente specialem promissionem, aut Iuramentum de vitando aliquo peccato. n. 116.

Nisi in casu valde raro. n. 117.

Vel nisi peccatum sit Reipublicæ damnosum & tunc in foro externo tantùm. ibid.

Confessarius ad quæ possit vel non possit obligare pœnitentem. n. 116.

Confessarius quando non possit dicere, sibi hunc vel illum esse confessum. III. n. 30.

Confessarius circa quæ habeat Ius interrogandi pœnitentem? n. 34.

Confessarius peccat, si sine justa causa permittit manifestari complicem. n. 46.
Multò magis si ipse de eo interrogat, n. 47.
Uti & si permittit à pœnitente accusari alios. ibid. & n. 41.
Confessarium inter & pœnitentem familiaritas nimia est utrique periculosa. n. 53.
Confessarius non terreat pœnitentem. n. 53.
Reprehensiones differat ad finem confessionis. ibid.
Confessarius ob suum vel pœnitentis periculum potest eum absolvere confessione non integrè facta. n. 61.
Confessarius potest & debet reticere peccatum, quod salvo sigillo non potest ipse confiteri. n. 61.
Confessarius in concursu pœnitentium quomodo se gerere debeat? n. 62.
Confessarius quomodo sit instar Judicis Arbitrarii: n. 89. & seq.
Confessarius est verus & legitimus pœnitentis Judex. n. 91.
Confessarius non habet Jus interrogandi de consuetudine juxta aliquos; sed contrarium est tenendum. n. 178.
Confessarius interrogatus de peccato pœnitentis potest cum æquivocatione negare, se id scire. n. 220.
Confessarius potest tempus communionis paschalis ampliare. n. 310.
Confessarius in mortali absolvens aliquem, peccat mortaliter. 326.
An & audiendo tantùm confessionem sine absolutione? n. 340.
Plures successivè & absque interruptione absolvens vel audiens unum tantùm committit peccatum. n. 326. 340. & 585
Uti & si unâ formâ plures absolvat. ibid.
Quomodo tale peccatum sit confitendum? n. 595
Ex pluribus ejus malitijs an & quomodo unam separatim ab altera confiteri liceat n. 597. & 599.
Confessarijs incumbit scire, qua materia sit pravis vel levis. n. 350.
Confessarius rectè facit, si modica furantibus injungit semper aliquam restitutionem. n. 450.
Confessarius non potest dispensare, sed tantùm declarare. n. 523.
Confessarius non facilè debet pœnitentem inducere ad iterandam confessionem generalem. n. 606.
Confessarius pœnitentiam à se injunctam potest mutare absque novâ confessione, non item injunctam ab alio. IV. n. 10.
Confessarii unde judicare possint & soleant de gravitate & levitate peccatorum. V. n. 36. v. Igitur.
Confessarius an & quando possit consulenti respondere secundùm propriam vel alienam probabilem sententiam? n. 115.
Confessarius quivis potest sequi probabilem pœnitentis opinionem. n. 116.
Et post auditam confessionem tenetur sequi. Lib. 2. n. 132.
Etsi ipse evidenter sciat esse falsam. n. 116. & Lib. 2. n. 133.
Quomodo fieri id possit? n. 117.
An idem facere possit aut debeat circa essentialia Sacramenti? Lib. 2. n. 133.
Quæ hic sit differentia inter eum, qui tenetur, & qui non tenetur audire confitentem. Lib. 2. n. 133.

Lib. 2.

Confessarius quid sit? n. 1.
Totum ejus munus reduci potest ad quatuor capita, ibid.

Con-

Confessarii qualitates præcipuæ, quæ? n. 2.
Confessarij munus est periculosum, & requirit magnam probitatem. n. 3.
Confessarius etiam ordinarius deferendus est, si videatur Sacramentum administraturus cum peccato. n. 8.
An Confessarius cum vel sine suo peccato sit administraturus Sacramentum, non multum a pœnitente inquirendum. n. 10.
Confessarii munus suscipiens sine sufficiente scientia peccat mort. n. 11.
Confessarius gerit officium Judicis, Medici, & Doctoris, habetque triplici scientiâ opus. n. 12. & 78.
Confessarius quid scire debeat quà Judex? n. 13.
In dubijs quid agere possit & debeat? ibid.
Non tenetur de singulis peccatis judicare, an sint vel non sint mortalia. ibid.
Sufficit judicare de pœnitente, an sit vel non sit peccator gravis. ibid. & n. 92.
Confessarius quid quà Medicus, & Doctor scire debeat? n. 14.
Confessarius non tenetur omnia se solo scire, sed sufficit posse dubitare, & alios consulere. n. 15.
Ad Confessarii munus quis censeatur satis doctus? n. 16.
Mediocriter docti plerumque sunt aptiores doctissimis. ibid.
Dubius de sufficientia doctrinæ potest acquiescere Judicio Superioris, sed docti & prudentis. n. 17.
Confessarius quilibet est satis doctus pro articulo mortis. ibid.
Confessario Prudentia maximè est necessaria. n. 18.
Ut non interroget pœnitentem nisi de pectis. n. 19.
Nec nisi de consuetis pro ratione ætatis, vel statûs sui. n. 20.
De carnalibus cautissimè; & verbis, quàm potest, honestissimis. n. 21.
Nec plura quàm præcisè necesse est ad numerum & speciem peccati intelligendam. ibid. & V. n. 218.
Confessarii prudentia est, in audiendis Confessionibus nullo signo prodere suos affectus. n. 22.
Non esse præcipitem in obligando, vel liberando pœnitente. n. 23.
Confessarius quomodo debeat pœnitenti credere? n. 24.
Confessario etiam est necessaria Mansuetudo; & in quo hæc consistat? n. 25.
Item Patientia. n. 26.
Et Charitas. n. 27.
Confessarius debet erga pœnitentem se gerere, ut Mater & Pater erga filium. n. 27.
Confessarii Potestas præter Sacerdotalem Ordinem involvit Approbationem & Jurisdictionem. n. 28.
Confessarij Approbatio & Jurisdictio. Vide suis locis.
Confessarius Religiosus præter approbationem Episcopi indiget deputatione sui Superioris. n. 36.
Confessarius ordinarius potest absolvere à peccato, de quo est dubium, an sit reservatum. n. 58.
Non item à reservato, si dubitet, an in illud habeat potestatem. ibid.
Confessarius scire debet casus in loco suo reservatos. n. 63.
Confessarii copiam non habere quoad reservata quando quis censeatur? n. 72.
Confessarius tenetur quandoque loco pœnitentis petere facultatem absolvendi illum à reservatis. n. 74.

Quomodo debeat petere? ibid. & n. 75.
Confessario petenti facultatem absolvendi à reservatis, quando & quomodo obligetur dare Superior? n. 74. v. Tenetur.
Confessario ordinario Regularium, si petat facultatem eos à reservatis absolvendi, & judicet esse dandam, Superior tenetur dare. n. 74. v. Superior.
Et quoties injustè negat, potest Confessarius directè & sine onere sistendi absolvere. ibid.
An etiam alicui alteri Confessario facultatem petenti dare teneatur: ibid. v. Quia.
Confessarius an vi generatim petitæ & impetratæ facultatis absolvendi à reservatis possit etiam ipse absolvi? n. 76.
Confessarius an impetratâ facultate possit etiam absolvere à reservatis, quæ interea & in confidentiam sunt commissa? n. 75.
Confessarius quomodo se gerere debeat cum habente censuram reservatam vel non reservatam? n. 84. Vide *Casus reservatus.*
Confessarius graviter peccat, si jam confessum non absolvat, cùm ex probabili licere potest. n. 87. 187. & 132.
Confessarius debet omnia mortalia percipere, non tamen illorum, sed tantùm status pœnitentis meminisse. n. 88.
De non satis perceptis tenetur interrogare, vel in fine, vel statim. ibid.
Non omnibus, vel etiam nullo peccato distinctè percepto, potest quidem adhuc validè absolvere. n. 89.
Sed graviter peccat, nisi necessitas aliqua excuset. n. 91.
Uti & si se tali periculo voluntariè exponat. ibid.
Confessarius quid agere possit & debeat cum pœnitente, quem ob linguam peregrinam vel vitiatam non satis intelligit. n. 91. v. Si denique.
Confessarius an & quomodo debeat inter mortalia & venialia discernere? n. 92.
Confessarius tenetur curare, ut confessio mortalium fiat integrè. n. 101.
Confessarius si videat pœnitentem, etiam inculpabiliter omittere determinatum peccatum mortale, vel ejus speciem, aut numerum, tenetur de eo interrogare, si potest. n. 101.
Et quidem sub peccato gravi. ibid.
Maximè si pœnitens videatur habere adhuc ad id vigentem affectum. n. 102.
Vel peccatum ejusmodi sit aliis damnosum. ibid.
Non item si videatur inculpabiliter omittere peccatum aliquod indeterminatè. n. 101.
Vel interrogatio sit cessura alicui in grave damnum. 102. v. Dixi.
Confessarius tenetur interrogare eum, qui inculpabiliter omittere videtur aliquid necessarium. n. 102.
Item qui debitè se non præparavit. ibid. & n. 103. v. Quia autem.
Vel non scit se sufficienter præparare, ut rudes. ibid.
Vel non potest satis intelligibiliter eloqui. ibid.
Confessarius an & quomodo interrogare pœnitentem possit de peccato ex solâ complicis confessione noto? Vide *Complex.*
Confessarii est audire, *& pœnitentis* cofiteri; *quo sensu verum sit?* n. 101. in fine.
Confessarius tenetur pœnitentem excitare ad dolorem de peccatis, si videatur eo carere. n. 105.
Quomodo hic agendum cum pueris & puel-

puellis, cum rudibus & induratis? ibid.
Confessarius debet, si potest, pœnitentem ad absolutionem disponere. n. 107.
Rite dispositò absolutionem non negare. ibid.
Differre invito, etsi quandoque possit, non est facilè faciendum. ibid.
Confessarius tenetur confesso pœnitentiam injungere. n. 110.
Qualem & quantam? Vide *Pœnitentia.*
An mortale vel veniale sit eam omittere? ibid.
In quibus casibus licitè possit omitti. n. 110.
Confessarius non facilè debet omittere Orationem: Passio Domini Nostri &c. Vide *Oratio, Pœnitentia.*
Confessarius quid cum pestiferis observare possit & debeat? n. 124. & seq.
Confessario quid agendum cum ignorantibus res Fidei, vel alias necessarias, culpabiliter vel inculpabiliter? à n. 126.
Confessarius etsi sit Judex, Medicus, & Superior pœnitentis, multùm tamen ab ijs differt. n. 134.
Confessarij est non tantùm absolvere, sed etiam sanare. n. 135.
Per varia Remedia. n. 136.
Per varia Exempla. n. 137.
Per varias Sententias sacras. n. 144. & seqq.
Per varias Industrias pias. n. 154. & seq.
Non tantùm pro capacioribus. n. 156.
Sed etiam pro minùs capacibus. n. 157.
Confessarius non debet agrè ferre, suos pœnitentes quandoque confiteri aliis. numer. 155.
Confessarius quomodo in curando pœnitente debeat procedere? n. 172.
Pro Confessario praxis agendi cum diversis pœnitentibus. n. 173.
Confessarijs valde est utile, ut post auditas confessiones seipsos examinent, an & quid in ijs errarint. n. 174.
Confessarij errores in audiendis confessionibus possunt esse triplicis generis. n. 174. v. Possunt.
Quid faciendum, si non absolvit à censura, à qua potuit & debuit? n. 175.
Si non absolvit à peccatis, à quibus potuit & debuit? ibid. v. Aliud.
Si absolvit à peccatis, à quibus non potuit? ibid. v. Alteruter.
Quid si absolutionem omissam non possit supplere sine gravi incommodo? n. 176.
Quid quoad hoc apud moribundum? n. 177.
Confessarius per errorem positivè obligans aut deobligans pœnitentem in materia restitutionis, tenetur ex justitia monere illum, vel ipse damnum compensare. n. 178.
Quid si negativè tantùm se habendo movit pœnitentem ad alterutrum? ibid. v. At verò.
Tenetur tunc ex charitate monere pœnitentem. n. 179.
Non tamen ex Justitia. ibid. v. An autem.
Quomodo in hoc differat confessarius à Judice & Gubernatore? ibid. v. Debet.
A Medico? ibid. & II. 107.
Item à Prælato, Patre familias & Domino? n. 179. v. simile.
Confessarius si erret quoad integritatem auditæ confessionis, regulariter non tenetur de eo monere pœnitentem. n. 180.
Etiamsi positivè & culpabiliter erraverit. ibid. v. At verò.
Multo minus si erravit tantùm negativè. n. 181.

Nisi

Nisi in sequenti confessione, ibid. v. An autem.
Vel nisi dixerit occasionem, quæ vitanda est, non esse vitandam. n. 180. v. Dico.
Confessarius de errore suo circa contenta sub sigillo non potest pœnitentem sine ejus licentia monere extra confessionem. n. 182.
Potest de errore suo circa absolutionem. ibid. v. Quando.
Confessarius ad nihil ultra tenetur, si licentiam, quam petit, pœnitens neget. n. 182. v. Securus.
Confessarii duo unius pœnitentis non possunt inter se loqui de ejus peccatis. n. 193. v. Unde.
Confessarius potest in sequenti confessione cum pœnitente agere de peccatis præcedentis. n. 195.
Confessarius non debet acceptare licentiam revelandi sigilli, datam ab aliquo ex jussu aliorum. n. 197. *in fine.*
Confessarius non obligatur sigillo, si quis sponte sic confitetur, ut alii quoque audiant. n. 218.
Confessario quid agendum cum pœnitente, qui peccatum, quod confitetur, adhuc vult committere? n. 229.
Confessarius rarò corrigit utiliter unum complicem ex confessione alterius. n. 230. v. Quia. & III. n. 46.
Confessarius quid debeat & possit respondere, si interrogetur, an pœntentem absolverit? n. 234. v. Interrogatus.
Confessarius si publicum peccatorem non absolvit, potest ei publicè petenti v. g. Eucharistiam, salvo sigillo, negare. n. 234.
Confessarius quibus possit vel non possit negare schedam confessionis? Vide *Confessio.*
Confessarius frangit sigillum, si uni ex complicibus indicet, alterum esse, vel non esse suum peccatum confessum. n. 238.
Confessarius ex suis pœnitentibus unum præ alijs laudans an frangat sigillum? n. 240.
Confessarius an licitè testetur, ex suis pœnitentibus defunctum nunquam peccasse mortaliter? n. 240. v. Et sic
Confessarii Judicio de danda facultate absolvendi à reservatis an Superior stare debeat? n. 350.
Confessarius quisnam pro viro pio & docto habendus? n. 351.
Confessarius non potest vitare periculum mortis, si inde peccatum ipsi confessum, vel pœnitenti vel alijs innotescat. n. 252.
Etiamsi esse sibi conscius peccati mortalis. ibid. v. Quodsi.
Contrarium aliqui docent. n. 253.
Refutantur ibid. v. sed hæc.
Confessarius quo sensu nihil minus sciat, quàm quod ex confessione scit? n. 257.
Confessarius quomodo respondere debeat, de peccato pœnitentis, interroganti noto? n. 265.
De alijs interrogatus nunquam potest ita constringi, ut non semper possit dicere, se nihil de ijs scire. n. 267.
Etiam juratus & contra juramentum. n. 166. & 267.
Quibus modis id fieri possit? n. 269. & seqq.
Sufficit velle in genere respondere, sicut juxta aliquem ex istis modis potest. n. 275. v. Addo.
Confessarius Sigillifragus. *Lib.* 2.
Confessario Regis ob fractum sigillum lingua à tergo extracta. n. 276.
Confessarius Sigillifragus deponi, & ignominiosè

miniosè totâ vitâ olim peregrinari debuit. ibid. v. in Iure.
Hodie deponi & in arctum monasterium ad perpetuam pœnitentiam detrudi debet. ibid.
Hæc pœna non est latæ, sed ferendæ sententiæ. ibid. v. Pœna.
Confessarius sigillifragus non sit irregularis. n. 276. v. Nonnulli.
Nec inhabilis ad testimonium. ibid.
Confessarius sigillifragus, ut pœnam ordinariam incurrat, debet
I. *esse sacerdos.* n. 277.
II. *detexisse alicujus peccatum.* ibid. v. Ut Sit.
III. *per revelationem strictè sumptam,* ibid. v. Ut peccatum.
IV. *præsumptuosè.* ibid. v. Ut peccatum.
V. *ex confessione sibi factâ notum.* ibid. v. Ut Sacerdos.
Confessarius sigillifragus ut ad pœnam ordinariam damnari possit, debent de eo tria constare. n. 279.
A quo & quomodo probari debeant aut possint? Vide Probatio.
Contra Sigillifragum an sine licentia pœnitentis possit judicialiter procedi, si sit fama publica de revelato certo certi hominis peccato? n. 282.
Proponitur ratio dubitandi. ibid. v. Ratio.
Ea convictus P. Gobat amplexus est negativam. n. 283.
Concesserit tamen procedi posse, si fama sit de incerto tantùm peccato revelato. ibid. v. Quodsi.
Impugnatur opinio illa negativa. n. 284.
I. *quia sicut potestas legislativa Ecclesiæ, ita & coactiva est independens à voluntate subditorum.* ibid.
II. *quia alioqui notoria violatio sigilli sæpe deberet relinqui impunita.* n. 285.
III. *& defunctorum confessiones possent impunè revelari.* n. 286.
IV. *& violatio sigilli esset prorsus paradoxum delictum.* ibid.
V. *quia hæc opinio aperit viam frangendi sigilli cum magno scandalo & damno.* n. 287.
Et legem de servando sigillo reddit irritam. ibid.
Sententia contraria statuitur. n. 288.
I. *quia P. Gobat probabile censet, neminem præter confessarium obligari sigillo.* n. 289.
II. *quia per verba generalia, per quæ hic omnia agi possunt, juxta multos probabiliter non violatur sigillum.* n. 290.
III. *quia non est contra sigillum, quod ad servandum sigillum est ordinatum.* n. 291.
IV. *quia hujusmodi potestatem exigit perfectè ordinatum Ecclesiæ Regimen.* n. 293.
Unde meritò censetur Christus eam dedisse Ecclesiæ. n. 300.
Ad processum licentia pœnitentis non est necessaria. n. 292.
Quid sit hic dement. DD. n. 294.
Allata dubitandi ratio solvitur quadruplici responso. n. 295. & seq.
Quod confirmatur. n. 312. v. Patet II.
Pro Negativa afferuntur adhuc aliæ tres Rationes. n. 297.
Respondetur adillas. n. 298. & seqq.
De hac controversia quid P. Gobat in ultima editione Quinarii sui senserit & scripserit? n. 301.
Fundat se in hoc, quòd Christus voluerit obligationem sigilli esse talem, ut eo salvo non possit contra ejus supra dictum

violatorem sine licentiâ pœnitentis procedi. n. 302.
Confirmat auctoritate Vicarii Archiepiscopalis Mediolani. ibid.
Evertitur fundamentum illud quatuor rationibus. n. 303. & seqq.
Neque ei auctoritatem Vicarij favere ostenditur. n. 313 & seq.
Tota hæc Quæstio non est nova, sed tantum ratio & decisio Adversarij. n. 316.
Responsiones adversarii ad offensiva nostra argumenta sunt inefficaces. n. 319. & seqq.
Responsiones ejusdem ad defensiva nostra argumenta ostenduntur esse infirmæ. n. 322. & seqq.

Confessarius cùm publicè dixit quid ex confessione, potest fateri se dixisse, & quomodo. n. 309.
Quandoque tenetur fateri, ex sola confessione se noviſſe, quod dixit. n. 310.

Confessarius Scrupulosi.

Confessarius observet remedia scrupulorum. V. n. 212.
Attendat, an pœnitens sit verè scrupulosus? qualis? & ex quibus causis? ibid.
Caveat sibi ab impatientia. n. 213.
Quomodo respondendum sit scrupuloso? n. 214.
Non permittat, scrupulos sibi sæpius judicari. n. 215. & 216.
Non permittat repeti confessiones sine evidenti necessitate. n. 216.
Jubeat subinde non absolutum communicare eum, qui solos scrupulos confessus est. n. 217.
In meliorem partem interpretetur dubia scrupulosi, & quomodo? n. 218.
Non urgeat interrogationibus. ibid.
Quandoque dicat, se Deo pro eo responsurum, si obtemperet. n. 219.
Inducat eum ad obedientiam cæcam. n. 220.
Oret Deum pro eo. n. 221.

Confessarius quomodo agere debeat cum scrupuloso laxo? n. 222.
Nihil succedet sine sancti spiritus gratiâ. n. 224.

Confessio.

Confessionis materia remota & proxima, necessaria & sufficiens, quæ? I. n. 22. & à n. 77.
Confessionis materia an sint, & quomodo, imperfectiones? 26. & seqq.
An & tentationes? n. 29.
An quæ manifestant statum pœnitentis? n. 28.
An circumstantiæ? Vide *Circumstantia.*
In confessione exprimendus est etiam numerus peccatorum. n. 92. Vide Numerus.
Confessionem ex scripto facere est utile, & consultum. n. 111.
Sed bene legibili. n. 114.
Non tamen necessarium, etiam illi, qui est labilis memoriæ. n. 112.
Nec in periculo omittendi unum vel alterum peccatum. n. 115.
Nisi aliquando per accidens. n. 113.
In confessione exprimi debent omnia commissa mortalia. II. n. 44. Vide Integritas.
Ad confessionem necessarius est dolor & contritio. Vide Contritio, Dolor.
Necessarium quoque est propositum vitandi peccata, Vide Propositum.
Confessio an possit esse valida & informis? n. 129.

De

De confessione quare in Vitis SS. antiquorum rara fiat mentio? III. n. 10.
Confessio est necessaria ex præcepto divino. n. 10.
Quod obligat tantùm reos peccati mortalis, intra vel post baptismum commissi. n. 11.
Et quidem omnes. n. 15.
Etiam pueros septennio minores. n. 16.
Uti & perfectè jam contritos. n. 26.
Obligat in articulo mortis. n. 12.
Et quidem sæpius, si eo articulo durante sæpius mortaliter peccetur. ibid.
Cum eodem tamen etiam expirat hæc obligatio. ibid.
Prævidens impedimentum tenetur anticipare.
Obligat quoque extra articulum mortis. n. 13.
Eique tunc satisfieri potest per confessionem annuam ab Ecclesia præscriptam. n. 14.
Confessio est etiam necessaria ex præcepto Ecclesiastico. n. 17.
Obligat tantùm fideles mortalis peccati conscios. n. 18.
Septennio majores, ibid.
Saltem semel in anno. n. 19.
Qua parte anni? & quomodo annus computandus? n. 19.
Confessio annua debet anticipari, si prævideatur impedienda. n. 20.
Omissa uno anno debet sequenti supplere. n. 21.
Et quidem quamprimum commodè potest. ibid.
Tunc autem tam pro isto quàm pro priore anno, aut pluribus potest per unam confessionem ei satisfieri. ibid.
Confessionis annuæ præcepto non satisfit per confessionem voluntariè invalidam. n. 22.
Nec per confessionem venialium tantùm. n. 19.
Unde Lapsus postea in mortale, tenetur iterum confiteri. ibid.
Confessionis scheda danda est etiam non absolutis. n. 22. & Lib. 2. n. 235.
Et publicis peccatoribus. Lib. 2. n. 135. v. Dando.
Nisi simulent tantùm se confiteri. Lib. 2. n. 220. & 235. v. Quodsi.
Confessio annua facienda proprio parocho, & quis ille? n. 23.
An valeat sine licentiâ proprii Parochi facta alteri? n. 23.
Confessio est multiplex. n. 24.
Confessionis Sacramentalis definitio. n. 25.
Ejusdem accurata explicatio? ibid.
Quæ non sit Sacramentalis? ibid.
Confessio laico aut non habenti jurisdictionem facta an pariat obligationem sigilli? n. 25.
Ad confessionem quando indirectè obligemur? n. 35.
Confessionis qualitates sedecim enumerantur. n. 27.
Quarum tres sunt necessariæ, reliquæ utiles. ibid. v. Non sunt.
Confessio itaque debet esse I. Simplex. n. 28.
Utendo nomine proprio & specifico cujusvis peccati. ibid.
Omittendo narrationes historicas. n. 29.
Peccata solo numero diversa, uno speciei suæ nomine complectendo. ibid.
II. Humilis, *agnoscendo se miserum peccatorem.* n. 30.
Flexis genibus & aperto capite, nisi justa causa subsit. ibid.
Absque jactantia, ostentatione, hypocrisi. ibid.

III. Pura, *cum intentione bona.* n. 31.
Facta ob finem mort. malum, est invalida. ibid.
Ob finem venialiter malum, valet, sed est illicita. ibid.
IV. Fidelis *seu verax.* n. 32.
Mentiri in confessione est pro ratione materiæ mortale vel veniale. ibid.
Mortale est, mentiendo aliquid grave omittere, vel addere, vel certum pro dubio dicere. n. 32.
Nisi justa causa adsit, reticendi aliquid grave. n. 33.
Mentiri circa impertinentia, vel circa veniale, non est mortale. ibid.
Nisi veniale sit integra materia confessionis. ibid.
V. Frequens, *sæpius confitendo.* n. 35.
Vel peccata jam ritè confessa iteratò confitendo. n. 36.
Utrumque est consilii tantùm, non Præcepti. ibid.
Posterius est quidem utile. n. 37.
Sed quandoque non expedit. n. 38.
VI. Nuda, *peccatum ita aperiendo, ut rectè intelligi possit.* n. 39.
Absolutè, & non hypotheticè de eo se accusando. n. 40.
VII. Discreta, *non ladendo famam alienam.* n. 41.
Nec manifestando complicem, nisi sit necesse. n. 46. Vide *Complex.*
Faciendo brevem, & quomodo breviari possit? n. 48.
Exprimendo peccata, maximè carnalia verbis honestis. n. 49.
Eligendo confessarium, bonâ fide pro sufficienti habitum. n. 50.
Non frangendo sigillum per sui peccati confessionem. n. 61.
VIII. Libens, *volendo recipere Sacramentum.* n. 51.
Non cogente metu, aut importunis precibus. ibid.
Ultrò peccata sua proferendo. ibid.
Ex metu vel ad preces, aut interrogationem facta valet, sed est periculo nullitatis obnoxia, ibid.
IX. Verecunda, *erubescendo ob peccata, sed nullum mortale reticendo.* n. 52. & 75.
X. Integra, *materialiter, vel saltem formaliter; & quidem necessariò.* n. 54. Vide *Integritas.*
XI. Secreta, *coram solo sacerdote, aliis non audientibus.* n. 76.
XII. Lacrimabilis, *internè tamen potiùs, quàm externè.* n. 84.
XIII. Acceleraca, *non diu eam differendo.* n. 85.
XIV. Fortis, *superando pudorem ab integrâ confessione abstrahentem.* n. 86.
XV. Accusans, *sua non aliorum peccata manifestando.* n. 86.
Sibi ea, non aliis imputando. ibid.
Nec ea falsò excusando. ibid.
XVI. Parére parata, *amplectendo præscripta Confessarij.* n. 88.
Confessionem possumus, sed non tenemur facere per Interpretem nisi in raro casu. n. 77.
Idem est de Confessione publicâ. n. 76. & 78.
Hanc tamen sine justâ causâ facere est illicitum. n. 79.
Confessionem non tenemur per scripturam facere, nisi singularis necessitas cogat. n. 81.
Possumus tamen per eam ex justâ causâ facere. n. 82.

Quo-

Quomodo, ut salvum sit Clementis VIII. Decretum? ibid.
Confessio ex consuetudine Ecclesiæ debet, si potest, fieri oretenus & verbis. n. 83.
Ex justa causa potest fieri etiam alijs signis & nutibus. ibid.
Confessionis faciendæ praxis. n. 95. & 96.
Confessio quinque modis fit sacrilegè. n. 343.
Confessio sacrilega quomodo repetenda? n. 344.
In confessione siquid bonâ fide omissum quomodo supplendum? ibid.
Confessionem alterius legere, quale peccatum? n. 439.
Legens ad quale teneatur secretum? ibid.
Et si id violet, quid peccet. ibid.
Confessio generalis non facilè frequentanda, n. 606.
Est periculosa assuetis peccare carnaliter. ibid. & 38.
Confessio generalis alia est necessitatis, & ex quibus causis? n. 607.
Alia libertatis, & quinam ejus fines & fructus? ibid.
Confessiones aliæ post invalidam secutæ, an cum ea in generali sint vel non sint repetendæ? n. 608.
Confessio generalis necessaria quomodo facilè facienda? n. 609.
Confessionem aliquando generalem facere, etiam cùm necesse non sit, est laudabile, n. 610.
Frequenter iterare sine causa est Ven. ibid.
Quasnam ob causas iteratio permitti possit? ibid.
Confessio iterata eorundem peccatorum minuit & tollit pœnam temporalem &c. n. 610. & 37.
Sæpe non expedit. n. 38.
Confessio generalis annua est valde utilis. n. 611.
In Confessione generali nemo tenetur ex peccatis jam semel legitimè remissis dicere, nisi quæ sponte vult. n. 612.
Neque propterea sit reus mendacii aut deceptionis. ibid.
Confessione generali semel cum mediocri diligentia factâ, nemo tenetur de dubijs postea ulterius se accusare. n. 613.
Idem est de quavis confessione particulari. n. 614.
Confessio quomodo claudenda? IV. n. 1.
Confessione finitâ expectandum est, usque dum detur signum abeundi. n. 2.
Post Confessionem agendæ sunt Deo gratiæ, n. 3.
Post Confessionem est oratio facienda, & quæ? n. 4.
In Confessione quomodo species peccatorum sit exprimenda? V. n. 22.
Duplex modus etiam assignatur. III. n. 55.

Lib. 2.

Confessio absentis non est valida juxta Decretum Clem. VIII. n. 94.
Quomodo Decretum illud intelligendum? n. 94. & 96.
Quid de Confessione moribundi? n. 95. 97. & 98.
Confessio an & quomodo fieri possit per litteras, internuntium, vel interpretem? n. 99.
Confessio constans apud unum confessarium plurimùm prodest ad emendationem vitæ. n. 155.
Quomodo & quare? ibid.
Confessioni Sacramentali soli, & omni annexum est sigillum. n. 185.
Quid ea sit? Referuntur variæ opiniones. ibid. v. Dicitur.

Nostra sententia. ibid. v. Ex quibus & n. 209.
Rejicitur opinio Coninc & Palao. n. 185. v. Vult.
Confessio facta sacerdoti, nolenti audire, obligat sub sigillo. n. 185.
In Confessione posteriore potest agi cum pœnitente de peccatis prioris. n. 195.
Confessio obligat sub sigillo, etsi facta sit sacrilegè & defectuosè. n. 210. & 259 & III. n. 25.
An facta tantùm ad petendum consilium, solatium &c. n. 211.
Bonâ fide facta sacerdoti, non habenti potestatem absolvendi, obligat sub sigillo. n. 216.
Imo & scienter ei facta, sed cum animo, ut obtentâ potestate absolvat. n. 216.
Bonâ fide facto Laico vel Clerico, fingenti se esse Sacerdotem, obligat sub sigillo. n. 217.
Uti & si sciatur non esse sacerdos, sed tamen per errorem putetur habere potestatem absolvendi. ibid.
Confessio ita ex necessitate facta, ut alii audiant, obligat eos sub sigillo. n. 218.
Sponte sic facta, non obligat. ibid. v. Quodsi.
Confessio facta tantum cum animo illudendi, seducendi, aut simulandi, non obligat sub sigillo. n. 220.
An prædicantibus facta obliget sub sigillo? n. 221.
Confessionis sacramentalis sigillum nihil obest bono communi aut privato. n. 229.
Consanguinitas. Vide *Cognatio.*

Conscientia.

Conscientia & Synteresis quomodo differant? V. n. 1.
Conscientia non est actus voluntatis sed intellectûs, & qualis? n. 2.
Conscientiæ definitio. n. 3.
Conscientia est Judicium certum & evidens. n. 4.
Non habituale sed actuale. n. 3.
Præsupponit semper aliam cognitionem de qualitate objecti secundum se. ibid.
Conscientia alia est practica, alia speculativa. n. 5.
Alia vera seu Recta, alia falsa seu erronea. ibid.
Alia probabilis, dubia, & scrupulosa. n. 6.
Denominatur à præsupposito tali Judicio, ibid.
Quod elicitur ab omnibus, deliberatè agentibus. n. 7.
Conscientia alia est consulens, alia præcipiens. n. 8.
Conscientia immediatè & per se obligare potest, & non tantùm ratione alicujus Legis propositæ ab ipsa n. 9.
Contra Conscientiam agere non licet. n. 10.
Juxta vel contra illam agere non est specialis Virtutis aut vitij. n. 11.
Conscientia est proxima actuum humanorum Regula. n. 64.
Conscientia recta quid? n. 76.
Est vel consulens, vel præcipiens. ibid.
Consulens nec ad faciendum, nec ad omittendum obligat. n. 77.
Præcipiens obligat, ut non contrà agatur. n. 77.
Et obligat, ut juxta eam agatur. n. 78.
Conscientia nulla propriè loquendo post erronea. n. 80. & 95.
Asserunt nonnulli contrarium. n. 96.
Sed rejiciuntur. n. 97.
Dici tamen aliqua solet erronea. n. 81. & 98.

Ejusque alia est vincibilis, alia invincibilis n. 81.
Præcipiens, vel tantùm consulens. n. 82.
Conscientia erronea consulens nec ad faciendum, nec omittendum obligat. n. 83.
Vincibilem tamen non licet sequi. ibid.
Conscientia invincibiliter erronea obligat sicut recta, ut non contra sed juxta illam agi debeat. n. 84.
Acta juxta illam sunt opus illius Virtutis, ex cujus motivo fiunt. n. 85.
Non tamen esse possunt opus alicujus virtutis supernaturalis, & quare? ibid.
Conscientia vincibiliter erronea, dum est, obligat, ut non contra eam agatur. n. 86.
Nullo autem modo, ut juxta eam agatur, n. 87.
Sed ut deponatur, & quare? ibid.
Vnde nemo redditur inde perplexus. n. 88.
Conscientia vincibiliter erronea quomodo possit & debeat deponi? n. 89.
Contra conscientiam vincibiliter erroneam agens committit tale peccatum, quale esse illa dictat. n. 90.
Sed in materia gravi semper est grave, si error sit graviter culpabilis. ibid.
Et quid sit dictet aliquid esse malum tantùm in genere? ibid.
Ex conscientia erronea mortaliter culpabiliter peccans, non tenetur hanc circumstantiam confiteri. n. 91.
Nisi peccato sit annexa censura vel reservatio. n. 92.
Vel nisi errans foret alioquin à Lege exemptus. n. 93.
Conscientia practica & propriè dicta est Judicium Virtutis Prudentiæ, nulli errori obnoxium. n. 95.
Idque ostenditur clarè. n. 97.
Conscientia nulla propriè loquendo est probabilis. n. 98.
Quo sensu possit aliqua dici probabilis? ibid.
Conscientia tuta & non tuta, quid? n. 105.
Conscientia scrupulosa non est scrupulus, sed in eo fundatur. n. 174.
Ex quibus indiciis cognoscatur? n. 176.
Enumerantur sex. ibid.
Conscientiæ remorsus quid? n. 210.
Conscientia alia laxa, alia scrupulosa, alia timorata. n. 223.
Conscientiæ scrupulosæ quænam sint indicia? ibid.

Confecratio.

Confecratio cum sequentibus eam an sit major pars Missæ? III. n. 246.
Ad Confecrationem non accendere lumen, non est peccatum. n. 288.
Confecrationis formam proferre distractè. Vide *Distractio.*
In confecrandi calicis formâ omittere particulam Enim *est defectus levis.* n. 276.
In eâdem omittere verba: Novi & æterni *&c. est mort.* ibid.

Confenſus, Diſſenſus.

Consensus & Dissensus liber quid sit? V. n. 13.
Consensus liber est alius formalis, virtualis, vel interpretativus, & quid singuli? n. 33.
Consensus & dissensus potest esse plenus, vel tantùm semiplenus. n. 35.
Difficulter dignosci possunt. n. 36.
Vide *Voluntarium.*
De alterutro fieri potest præsumtio. ibid. & seqq.
1. *Ex gravitate vel levitate ipsius materiæ.* ibid. v. Igitur.
2. *Ex qualitate conscientiæ timoratæ vel non timoratæ.* n. 37.

3. *Ex*

3. *Ex statu operantis ad deliberandum apto vel non apto.* n. 38. & 41.
4. *Ex testimonio propriæ conscientiæ.* n. 39.
5. *Ex dubio aut pœnitentia statim subortâ.* n. 40.
6. *Ex ætate infra vel supra septennium.* n. 41.
7. *Ex omissione operis, cùm fieri id potuisset.* n. 42.
8. *Ex resistentia mox post advertentiam factâ.* n. 43.
9. *Ex delectatione post advertentiam durante.* n. 44.
Ex his si quis probabiliter cognoscit, consensum suum circa aliquid non fuisse plenum, non tenetur id confiteri. n. 45.
Consensus etiam virtualis & interpretativus sufficit ad peccatum. n. 46.
Ad Consensum virtualem quæ requirantur? n. 47.
Consensus in dubio an præsumi possit esse vel non esse detur? n. 150.
Consensus & sensus multum inter se differunt. n. 203.
Consensus post sensum quando censeatur dari? & sub quo peccato? ibid.
Lib. 2.
Consensus moralis quando censeatur adesse? n. 322.

Consiliarius.

Consiliarius in dubio, an vi sui consilii factum sit furtum, homicidium &c. tenetur ad restitutionem. V. n. 149.
Lib. 2.
Nec semper ab ea liberatur revocando consilium. n. 182.
Consiliarius obligatur sigillo, si cum licentia pœnitentis consulatur de facta confessione. n. 201. & 261.
Obligatur sigillo, si in ordine ad confessionem faciendam consulatur. n. 213.
Consiliarius ob fractum sigillum non incurrit pœnam ordinariam frangentium. n. 277. v. Ut Sacerdos.
Consultus quomodo possit aut debeat respondere consulenti. Vide *Consulens.*

Consuetudo.

Consuetudo peccandi non addit actui novam speciem. I. & 51.
Consuetudinem peccandi an teneamur in confessione explicare? III. n. 174.
Affirmant aliqui. n. 157.
Sed tenendum est, non esse explicandam. n. 176. n. 190.
Quid si de eâ interroget confessarius? I. n. 91. & III. n. 178.
Consuetudo peccandi non est idem quod occasio. n. 176.
Vel saltem non est occasio extrinseca, aut volita. ibid.
Consuetudo peccandi etsi non sit peccatum, urgendi tamen pœnitentes, ut eam deponant. n. 177.
Ex consuetudine peccare, non est peccare ex contemptu. n. 384.
Ex consuetudine habetur, quod possint Horæ can. privatim cum socio dici. n. 404.
Consuetudo quos excuset ab audienda Missa? n. 261.
Ex consuetudine censetur chirurgia & statuaria inter servilia. n. 263.
Consuetudo quæ faciat opinionem probabilem? V. n. 100.
De consuetudine jurandi quid sit? III. n. 190.
Lib. 2.
Ex consuetudine quosnam possint confessarii expositi absolvere? n. 54.

An

An Parochus possit ei quoad suos parochianos derogare? ibid.

Consulens.

Consulenti potest quis respondere juxta probabilem sententiam aliorum contra propriam. V. n. 115.

Quandoque etiam debet. ibid.

Consulens ordinariè vult sibi responderi juxta sententiam ipsi favorabiliorem. n. 115.

Consulere licet alium atque alium ad impetrandum Responsum favorabile. n. 119.

Est examen periculosum. ibid.

Contemptus.

Contemptus materialis est circumstantia generalis cujusvis peccati. I. n. 71. & III. n. 127.

Contemptus formalis & directus addit actui malo novam speciem. I. n. 71.

Contemptus quid sit? III. n. 26.

Contemptus non est, rem æstimare, prout meretur levem levi. ibid. & n. 135.

Contemptus alius est internus, alius externus. ibid.

Alius materialis & quid? n. 127.

Alius formalis & quid? ibid.

Alius est Legislatoris vel Consulentis, alius est rei præceptæ vel consultæ. n. 128.

Ad alterutrum refertur contemptus præcepti vel consilii. ibid.

Contemptus formalis Legislatoris divini est mort. n. 129.

Uti & humani Legislatoris, quà talis. n. 130.

Non item quà est homo defectuosus. ibid. & n. 135.

Contemptus formalis præcepti humani vel divini, etiam in materia levi, est peccatum grave. n. 131.

Continet malitiam à transgressione Legis distinctam, & qualem? n. 133.

Contemnere alias personas est contra Justitiam, & mort. ex genere. n. 132.

Ex contemptu formali non sequi consilium est mort. n. 134.

Contemptus non est, nec grave peccatum, consilium aut leve præceptum non sequi, quia graviter non obligat. n. 135.

Aut ex levi aversione erga superiorem. n. 136.

Ex Contemptu non obedire Pædagogis aut minoribus officialibus in communitate, non est mortale. n. 137.

Contentio.

Contentio quid sit? III. n. 231.

Ex genere suo est mortale. ibid.

Quomodo fiat veniale? ibid.

Contentio quomodo differat à Rixa? n. 476.

Contritio.

Contritio quid nominis? II. n. 1.

Est necessariò ante confessionem, vel absolutionem eliciendæ. n. 2.

Etsi quis tantùm habeat Venialia. n. 3. & 65.

Contritio supponit actum Fidei & Spei. n. 4.

Ad eam multi alij concurrunt. n. 5.

Quinam formaliter & fructuosè. n. 6.

Contritionis definitio formalis quæ? ibid.

Quæ causalis? ibid.

Quæ ex utraque mixta? ibid.

Contritionis alia Definitio. n. 22.

Contritionis perfecta accurata definitio & explicatio. n. 131.

Contritionis motivum in genere, quid? n. 7.

In specie afferuntur novem. n. 8.

Ratione quorum pertinet ad diversas virtutes. n. 9.

Contritio propriè est, quæ est ex motivo amoris erga Deum. ibid.

Ex amore concupiscentiæ est imperfecta. n. 10.

Ex amore amicitiæ perfectæ, ibid. & 131. cum seq.
Utroque potest Deus amari super omnia. n. 11.
In qua comparatione non est necesse descendere ad specialia. n. 12.
Nec consultum, nisi valde perfectis. ibid.
Sufficit comparatio implicita & virtualis. ibid.
In quo hæc consistat? ibid.
Ad contritionem non requiritur, ut detestatio sit dolor sensibilis seu corporalis. n. 13.
Qui Utilis quidem, sed in publico non facilè est eliciendus. n. 14.
Nec, ut sit diuturna. n. 15.
Aut in certo gradu intensionis physicæ. n. 16.
Debet tamen esse summa appretiativè. n. 17.
In quo hoc consistat, & quomodo fieri debeat? ibid.
Contritio actualis & explicita est ad confessionem mortalium necessaria. n. 81.
Virtualis & implicita non sufficit. ibid.
An sufficiat ad confessionem venialium? ibid. &. n. 72.
Debet etiam esse supernaturalis. n. 19.
Et ad percipiendum sacramenti fructum universalis quoad omnia mortalia. n. 20. 67. & 131.
Non item quoad Venialia. n. 21. & 66. 80.
Nisi ad hoc, ut omna remittantur. n. 69.
Quandonam quoad hæc censeatur esse universalis? ibid.
Contritio perfecta differt ab attritione quoad objectum formale. n. 22.
Et quoad effectum justificandi extra sacramentum. n. 23. & III. n. 3.
Quem habet non ex naturâ suâ, sed ex meritis Christi. n. 25.
Remanente tamen obligatione confitendi. n. 27. & III. n. 26.
Contritio perfecta an plus in veteri quàm in Nova Lege præstet? I. I. n. 26.
Contritio perfecta in quibus casibus eliciendâ? II. n. 24.
Optimum est, si frequenter eliciatur. n. 119.
Contritio non est determinatè, sed tantùm disjunctivè necessaria ad confessionem. n. 34.
Contritio an sit, dolere aliquem, quod non doleat de peccatis? n. 40.
An velle confiteri? n. 41.
Contritio non est de singulis peccatis sigillatim elicienda. n. 42.
Neque ut eliciatur, singula, prout commissa sunt, in mente habenda. n. 43.
Contritio perfecta ut eliciatur, conandum est. n. 45.
An difficile sit eam elicere? n. 46.
Contritio aliqua debet elici ante absolutionem. n. 47.
Anne etiam ante confessionem? n. 48.
Contritio non longiùs antecedere potest confessione, quàm ut faciat adhuc cum ea moraliter unum. n. 49.
Id facere potest juxta aliquos quantacunque tempora antecesserit, & necdum retracta fuerit. n. 50.
Iuxta alios si vel pluribus diebus antecesserit. n. 51.
Iuxta alios si aliquot horis, vel etiam uno die antecesserit. n. 52.
Contritio an & quomodo sit referenda ad confessionem? n. 53.
Contritio perfecta fuit necessaria in Lege Naturæ & Scripturæ. n. 54.

In

In Lege Gratiæ est necessaria in articulo mortis. n. 55.
Contritio perfecta ex præcepto non est eliciencia quovis die festo. n. 56.
Nec tempore publicæ necessitatis. n. 57.
Nec quoties quis peccati commissi meminit, aut dimissi. n. 58.
Nec statim, cùm mortale commissum est. n. 60.
Neque tamen etiam in longum tempus differri potest. n. 62.
Consultissimum est, ut aliquis statim post mortale commissum eliciat. n. 63.
Ad contritionem quando obligemur indirectè? n. 64.
Contra hanc obligationem agere, quale sit peccatum? ibid.
Contritio etiam ad confessionem Venialium est necessaria, & qualis? n. 65. & seq.
Contritio potest solâ mente, & in momento elici. n. 118.
Contritionis formulæ sæpe sunt ex amore concupiscentiæ tantùm, non amicitiæ. n. 119.
Contritionis perfectæ formulæ. n. 120.
Alia. n. 121.
Alia includens omnes actus ad contritionem concurrentes. n. 122.
Alia similis. n. 123.
Alia brevior. n. 124. 125. 126.
Quomodo dicendæ? 118.
Contritio est actus charitatis non elicitus, sed imperatus. n. 131.

Lib. 2.

Valde contrito minuenda pœnitentia. n. 120. v. Magnitudo.

Contumelia.

Contumelia in sanctos vel B. Virginem an sit blasphemia? III. n. 181.
Est mortale; subinde tantùm Veniale. ibid.
Quomodo confitenda? ibid.
Contumelia quid sit? n. 209.
Fieri potest verbo, scripto, & facto. ibid.
Contumelia est etiam Convitium & Improperium. ibid.
Hæ inter se diversæ sunt materialiter tantùm. ibid.
Contumelia fieri potest directè vel indirectè, formaliter vel materialiter tantùm. n. 210.
Contumelia una non differt specie ab altera. n. 211.
Ex genere suo est peccatum mortale. n. 212.
Ex multis causis fit veniale. ibid.
Contumeliæ plures in uno iræ impetu alicui illatæ sunt unum tantum peccatum. n. 585.
Contumelia uno actu pluribus illata simul est unum peccatum. n. 593.
Quomodo sit confitendum? n. 595.

Convalescens.

Convalescentes an excusentur ab audienda Missa? III. n. 260.
Excusantur à jejunio. n. 523.

Convitium.

Convitia non differunt specie. III. n. 28.
Omnia non communi nomine confitenda. ibid.
Convitium quid sit? n. 209.
An & quomodo differat à Contumelia & Improperio? ibid.

Cooperator. *Lib.* 2.

Cooperator Parochi ut possit audire confessiones, debet esse approbatus. n. 33.
An & quomodo possit jurisdictionem delegatam subdelegare? n. 48.
Cooperator Parochi an eo mortuo possit adhuc suo officio fungi, absolvere &c. n. 55.

Copula.

Copula quæ in loco sacro sit sacrilega? I. n. 57. Vide *Locus.*

Corporale.

Corporalia ante & post usum sacrum, etiam nondum lota, possunt ab omnibus licitè tangi. III. n. 296.

Corporalia à quo possint lavari? & quomodo? n. 300.

Corpus.

Corporis complexio morbi, & indiscreta maceratio sæpe sunt causa scrupulorum. V. n. 175.

In corporis dispositione ortis scrupulis quomodo occurrendum? n. 194.

Lib. 2.

Corporis impotentia excusat ab adeundo Pontifice in casibus illi reservatis. n. 69.

Correctio fraterna.

Correctio fraterna quid sit? III. n. 481.

Est actus Misericordiæ vel charitatis. ibid.

Præceptum de eâ est affirmativum. ibid.

Correctio fraterna est facienda tantùm, si constet peccatum esse commissum, & nondum emendatum. n. 482.

Facienda tantùm ab eo, qui sine suo & aliorum incommodo potest. n. 483.

Si in corrigendo spes sit, & necessitas. n. 484.

Quid in dubio, an profutura sit vel nocitura? ibid.

Correctio fraterna an debeat statim fieri, cùm potest? n. 485.

Correctionem fraternam adhibendi obligatio ex genere suo est gravis. n. 486.

Undesi t levis? ibid.

Correctionem fraternam omittentes privati homines non facilè peccant mortaliter. n. 486.

In correctione fraterna est ordo servandus, & quis? n. 487.

Quando possit prætermitti? ibid.

Crapula quid? III. n. 519.

Est ex se Veniale. ibid.

Quando possit esse mortale? n. 519. & seq.

Crudelitas.

Crudelitas est distincta species peccati. I. n. 71.

Crudelitas est bestiam vivam excoriare, in hominem occisum sævire &c. ibid.

Crux, Crucifixus.

Sine cruce & crucifixo celebrare an & quale peccatum? III. n. 276. & 287.

Crux sola sufficit, & qualis? ibid.

An adhibenda, cùm prostat Venerabile? ibid.

Cultus.

Cultus Duliæ differt specie à Latria. III. n. 181.

An & quomodo differat ab Hyperdulia? ibid.

Cultus sanctorum alius est privatus, alius publicus. n. 346.

Quid sit uterque? ibid.

Publicus quando licitus? ibid.

Ad verum cultum Dei duo spectant. n. 422.

Cultus Dei falsus vel superfluus quid? ibid.

Utriusque varia exempla. ibid.

Custos.

Custodes pecorum &c. an excusentur ab audiendâ Missâ diebus festis? III. n. 260.

D.

Dæmon.

Cum Dæmone si pactum explicitum vel implicitum fiat, quale peccatum? I. n. 66.

Dæmon pœnitentibus ingerit verecundiam, antea malè ablatam. III. n. 86.

Dæmo-

Dæmonem alteri imprecari, aut nominare quale peccatum? n. 225.
Concubitus cum Dæmone reducitur ad bestialitatem. n. 551.
Quomodo in confessione explicandus? ibid.
A Dæmone sæpe injiciuntur scrupuli. V. n. 175.

Lib. 2.

Dæmon, qui est tentator, erit etiam consentientis accusator & tortor. n. 169.

Debitor.

Debitoris est electio inter plures solvendi modos. III. n. 89.
Debitorem se negare cum æquivocatione potest, qui jam solvit. n. 220.
Etiam juramento confirmare. ibid.
Debitor si quitantiam factæ solutionis amisit, non potest ipse aliam conficere. n. 444.
Nec creditor pro amisso Chirographo aliud. ibid.
Debitor in dubio an solutionem fecerit, obligatur adhuc ad eam faciendam. V. n. 141.

Deceptio *Lib.* 2.

Decipere aliquem directè non licet. n. 268. v. Certum est tertio.

Defectus.

Defectus suos alicui exprobrare quale peccatum? III. n. 265.
Defectus in celebrando commissi quinam censendi sunt leves? 276.

Lib. 2.

Defectus naturales, civiles, aut morales pœnitentis revelare, an sit contra sigillum? n. 231.

Defensio.

Defensio sui & suorum omni Iure permissa. n. 104.

Delectatio.

Delectatio morosa quid? & cur sic dicta. III. n. 165.
Est peccatum mortale. n. 166.
Potest in momento committi. n. 31.
Nec excusat, statim fuisse iterum rejectam. ibid.
Non potest fieri veniale ex parvitate materiæ. III. n. 166.
Una Delectatio morosa non differt specie ab altera & quare? ibid.
Nisi tendat in rem aut personam cum singulari qualitate aut statu sumptam. n. 167.
Vel habeat adjunctum desiderium operis. n. 168.
In utroque hoc casu debet confitens exprimere personam, circa quam versata delectatio. n. 67. & 68.
In aliis casibus etsi non necesse sit, consultum tamen est, ut exprimatur. n. 166.
Delectationem morosam admittens contra speciales suas obligationes, debet etiam has exprimere. n. 167.
Delectatio de fornicatione paulo antè factâ est unum numero peccatum cum illa. n. 185.
Delectatio scienter, sed sine advertentia ad malitiam moralem, habita, non imputatur in culpam. V. n. 20.
Delectatio subreptitia quid? n. 203.

Delegatio *Lib.* 2.

Delegatio vel subdelegatio Jurisdictionis quâ formâ fieri possit? n. 50.
Quid requiratur, ut censeatur tacitè facta? ibid.
Delegatio Jurisdictionis Sacramentalis quomodo debeat intelligi? n. 51.
Delegatio sit à Jure communi, errore, probabili opinione. n. 53.

A Consuetudine, & ab homine. n. 54.

Delegatus *Lib.* 2.

Delegatus regulariter non potest subdelegare. n. 48.

Delegatus à principe quando id possit vel non possit? ibid.

Quando Delegatus ad universitatem causarum? ibid.

Et quomodo? generaliter & totaliter, an tantùm partialiter? ibid.

Delegatus inferioris Ordinarii v. g. Parochi quid possit, pendet ex hujus expressâ vel tacitâ concessione. n. 48.

Per Delegatum absolutus à reservatis an teneatur se sistere Superiori? n. 67.

Delictum.

Delictum publicum publicitate facti quid sit? III. n. 205.

De eo loqui non est detractio. ibid.

Delictum quando cum æquivocatione liceat negare in Judicio? n. 220.

In Delictis publicis non tenemur servare ordinem correctionis fraternæ. n. 487.

Lib. 2.

Ex Delictis externis maximè gravibus nullum debet in Ecclesia esse impunibile. n. 303.

Delictum publicum quid sit in ordine ad Judicium publicum. n. 313.

Detractio.

Detractio quid? III. n. 200.

Fieri potest directè; quatuor modis. ibid.

Vel indirectè, etiam quatuor modis. n. 201.

Detractio alia est materialis, alia formalis. n. 202.

Detractiones omnes sunt ejusdem speciei. n. 203.

Nisi circumstantia aliqua mutet speciem. ibid.

Quomodo confitendæ? ibid.

Detractio est ex genere suo peccatum mortale. n. 204.

Obligat ad restitutionem. ibid.

Quomodo restitutio fieri possit. ibid.

Detrahens excusari potest à Restitutione per varias causas, quarum XV. *enumerantur.* n. 205.

Ex detractione orta infamia per quantum tempus censeatur aboleri. ibid. v. VIII.

Detractio an sit, crimen alterius in uno loco publicum vulgare in alio? n. 205.

An id est saltem contra charitatem? ibid. v. XI.

Detractio quando nam sit levis? n. 206.

An etiam si coram uno tantùm, vel altero viro prudente fiat? n. 207.

Detractio non est loqui de alicujus delicto, ab alijs jam justè vel injustè publicato. n. 205.

Modò non sit publicatum per revelationem Confessionis sacramentalis. ibid.

Detractio pluribus vel coram pluribus facta quomodo confitenda? n. 208.

Detractioni causam præbens peccat contra Charitatem & Justitiam. n. 473.

De Detractione auditâ delectari, quale peccatum? n. 474.

Detractionem non impediens an peccet? n. 475.

Detrahens alicui in diversis materijs, sed uno quasi contextu, unum tantùm committit peccatum. n. 585.

Detrahens uno actu pluribus simul, tenetur personarum numerum non distinctè, sed confusè exprimere. n. 594. & seq.

Detractio si fiat scienter, sed sine advertentiâ ad malitiam ejus moralem, non imputatur ad peccatum. V. n. 20.

Deus.

Erga Deum, Amor, odium, &c. Vide suis Titulis.

DEI Jugum est suave. n. 59. & 194.
De Deo sentiendum in bonitate. n. 194.
A Deo quandoque immittuntur scrupuli ob varias causas. V. n. 175.
Lib. 2.
Dei præsentia quomodo per actum Fidei practicè habenda? n. 165.
Diaconus.
Diaconus non peccat mortaliter in mort. cantans solemniter Evangelium. III. n. 341.
Dies.
Dies quando incipiat aut desinat in ordine ad jejunium, horas canonicas? III. n. 385. & 522.
Dies aliquos pro faustis vel infaustis habere est vana observantia. n. 424.
Discordia.
Discordia quid? III. n. 145.
An & quale sit peccatum? ibid.
Quid ad eam requiratur? ibid.
Disparitas Cultus.
Disparitas cultus non addit actui malitiam specie distinctam. I. n. 50.
Dispensatio.
Dispensare quoad opera prohibita in die festo quis possit? III. n. 272.
De Dispensatione in votis. v. Votum.
Dispensatio est actus Jurisdictionis, & sine causâ non valet. n. 373.
Displicentia.
Displicentia & aversio à proximo quale peccatum? III. n. 140.
Distantia.
In qua distantia à sacrificante possit adhuc audiri Missa, & satisfieri præcepto? III. n. 249.
Distantia loci & quanta excuset à Missa audiendâ? n. 260.
Quæ & quanta requiratur, ut censeatur deesse copia Confessarij? n. 74. & 324.
Distractio.
Distractio voluntaria quid? III. n. 102.
Distractiones sub precibus aut Missa quomodo confitendæ? ibid.
Distractiones aliæ sunt meræ internæ, aliæ externæ, & quid illæ? n. 103.
Cum distractionibus, etsi meræ internis, recitans horas can. probabiliter non satisfacit præcepto. ibid.
Tenetúrque, si beneficiatus sit, ad restitutionem fructuum. n. 104.
Sed rectius hæc intelliguntur tantùm de recitante cum distractionibus externis. n. 105.
Cum distractionibus meræ internis dicere preces est irreverentia, & peccatum Veniale. n. 107.
Nisi alio, quàm orandi animo fiat. ibid.
Distractiones in celebratione Missæ, extra canonem admissæ, sunt tantùm peccatum veniale. n. 108.
Quid. sit de admissis intra Canonem & sub ipsa forma consecratoria? n. 109.
Statuitur non esse peccatum mortale. n. 110.
Distractio sub sacramentis conficiendis an sit peccatum? n. 109. & 342.
Distractio sub sacra Communione an habeat specialem malitiam? n. 316.
Distractionibus obnoxio loco recitare Horas can. est peccatum veniale. n. 414.
Divinatio.
Divinatio non mutatur quoad speciem per id, per quod fit. I. n. 65.
Divinatio sit per actum explicitum vel implicitum cum Dæmone. n. 66.
Illa est specie distincta ab ista. ibid.

P. 8102
Tribunal
Poenitentiæ
T. III
p. 14

Divinatio per pactum implicitum cum Dæmone quando sit peccatum tantùm veniale? n. 66.
Divinatoria ars quid? III. n. 421.

Dolor.

Dolor non est amplius sufficiens ad confessionem, si post eum sit commissum peccatum mortale. I. n. 110. v. seriò. & II. n. 74.
Dolor ex motivo mali temporalis an & quomodo sufficiat ad confessionem? n. 8.
Dolor seu detestatio peccati in quo consistat? n. 5.
Adjuncta ea velleitas quid sit? ibid.
Dolere aliquem, quod non doleat de peccatis, per se non sufficit ad confessionem. n. 40.
Communiter tamen conjunctum habet sufficientem dolorem. ibid.
Dolor ad confessionem Venialium requisitus debet esse saltem attritio. n. 70.
Probabiliter sufficit virtualis. n. 72.
Probabilius requiritur actualis? n. 73.
Dolor ad delenda omnia venialia quis sit, vel non sit sufficiens? n. 66. & 69.
Dolor de peccatis venialibus non revocatur per novum peccatum veniale. n. 74.
Dolor ad remittenda peccata sufficiens esse debet necessariò cum proposito ea deinceps vitandi. n. 75.
Nec potest stare cum voluntate aliquod mort. amplius committendi. n. 90.
Si conceptus sit ex motivo, non speciali, sed generali. n. 91.
Doloris veri signa quæ? n. 104. & 114.
Dolorem sufficientem se non habuisse in præteritâ confessione siquis dicat, quid de illo sentiendum? III. n. 334.

Lib. 2.

Dolere de peccatis debet absolvendus. n. 105.
Ad dolorem quomodo excitandi pueri, rudes, & indurati? ibid.

Dos.

Dote, clam retentâ in confiscatione bonorum mariti potest uxor cum æquivocatione negare, se quidquam retinere. III. n. 220.
Etiam jurata. ibid.

Donatio.

Donatio in dubio non præsumitur facta. V. n. 148.
Si facta sit, præsumitur valida. ibid.

Dubium.

Dubius de sufficientia causæ excusantis ab Horis can. recitandis quid possit & debeat facere? III. n. 402.
In dubio quænam diligentia indagandi veritatem requiratur? V. n. 17.
Dubium negativum improprie est ignorantia. n. 121.
Propriè quid? ibid.
Dubium positivum propriè quid? ibid.
Improprie est idem ac probabile. ibid.
Dubium aliud Juris, aliud facti, & quid utrumque? n. 122.
Dubium Juris aliud merè speculativum, aliud practicum. n. 123.
Et practicum aliud generale, aliud particulare seu propriè practicum. ibid.
Ex dubio facti sæpe oritur dubium Juris, & ex speculativo sæpe practicum. n. 123.
Præter Dubium Juris & Facti est aliud de honestate & inhonestate operis faciendi. n. 123.
Dubitandi causa sufficiens non est non meminisse rei actæ. n. 124. & 169.
In dubio melior est conditio possidentis. n. 124. & n. 160.
Idque locum habet in materia cujusvis Virtutis. ibid.

In possessione autem juxta aliquos dicitur esse ille, pro quo stat præsumptio Juris: sed non bene. n. 126.
Affertur duplex alia explicatio & clarior. n. 127.
Dubium est ante dictamen practicum deponendum, & quomodo? 128. & 134.
In dubio, si veritas deprehendi non possit, an & quomodo tutior pars eligi debeat? n. 129. & 137.
In dubio an factum, & ea, quæ sunt facti, præsumi possint? & quomodo? n. 130.
In dubio de impositi oneris gravitate est præsumendum pro leviore. n. 131.
In dubio quæ principia Juris deservire possint ad resolutionem? n. 131.
Cum dubio de honestate aut pravitate operis facienti non licet operari. n. 132.
Cum eo operans committit peccatum ejusdem speciei, cujus est, de quo dubitat, n. 133.
Cum dubio an peccatum sit grave vel leve, si quis operetur, peccat graviter. n. 133.
Leviter si cum dubio de peccato in genere & confusè tantùm cognito. ibid.
Cum dubio operans & peccans non tenetur circumstantiam hanc confiteri. n. 135.
Nisi alioqui peccatum censeretur Reservationi vel censuræ obnoxium. ibid.
Vel non satis cognosceretur. ibid.
Ad dubium deponendum sufficit ratio probabilis. n. 134.
Dubium Juris, si veritas resciri nequeat, habetur pro ignorantia invincibili. n. 136.
In dubio de Lege an lata, recepta, promulgata vel moraliter sit posibilis, si veritas resciri nequeat, non obligat. n. 136.
Obligat in dubio de ejus abrogatione, cessatione, impletione. ibid.
In dubio positivo, improprie sic dicto, licitum est, alteruram partem sequi. n. 138.
In dubio an votum, Juramentum, vel promissum sit factum, non obligat. n. 139.
Obligat tamen in dubio, an sit factum cum animo obligandi, vel an impletum sit? ib.
Quid sit in dubio, an sit deliberatè factum? ibid.
Dubius an votum fecerit vigil vel somnians, sobrius vel ebrius, non obligatur ad illud. n. 139.
Dubius de voti facti modo & qualitate, tenetur tantùm ad minus. n. 140.
Varia exempla. ibid. Vide Votum.
Dubitans de horis Can. quoad recitationem, intentionem, vel attentionem ad quid teneatur? n. 141.
De attentione in Missa. ibid.
Dubitans an votum quod fecit, fecerit ante usum rationis, vel an sine eo factum ante septennium, postea ratificaverit, ad quid teneatur? n. 142.
Dubius de inchoato vel finito die Jejunii an carnibus vesci possit? n. 143.
Dubius an ante, vel post mediam noctem aliquid comederit vel biberit, an possit adhuc mane communicare? n. 144.
Dubius an res sua sit, potest eam retinere, alienare &c. si bona fide possidet. n. 145.
Dubius de valore Matrimonii bonâ fide contracti, potest petere & reddere debitum. n. 146.
Dubius, an depositum vel commodatum perierit suâ culpâ, nihil tenetur restituere. n. 147.
Dubius an damnum datum sit vi sui consilii datum, tenetur restituere. n. 140.
Dubius post opus, an in illud consenserit, quid possit præsumere? n. 150.
In dubio proles præsumitur legitima. n. 151.

Naturalis potius quàm spuria. ibid.
In dubio favendum pietati, Religioni & saluti animarum. n. 152.
In dubio de usu rationis, an puer invitus volentibus parentibus, vel volens invitis istis possit baptizari? ibid.
In dubio de tenuitate beneficii tenetur beneficiatus ad horas. n. 153.
Dubia peccata an confitenda? & quæ? Vide *Peccata.*
Dubia scrupulosi sunt ab eo in meliorem partem interpretanda. n. 206.
Uti & ab ejus confessario. n. 218. Vide *Scrupulosus.*
Dubium de Justitia vectigalis. Vide *Vectigal.*
In dubio de formâ Sacramenti validè prolatâ, an possit vel debeat repeti? n. 86. Vide *Absolutio.*

Lib. 2.

A dubio casu reservato absolutus. Vide *Casus reservatus.*
In dubio obligat sigillum. n. 206.
In dubio, an usus notitiæ ex confessione sit, vel non sit incommodo Pœnitenti, non est licitus. n. 256. v. Unde.
In dubio, an superior teneatur dare facultatem absolvendi à reservatis, est danda. n. 302. & 310.

Dulia.

Vide *Cultus.*

Duratio.

Durationem peccati confiteri facit quandoque ad ejus multiplicationem intelligendam. I. n. 38.
Duratio actûs non mutat peccati speciem. n. 55. & 76.
Nisi quandoque per accidens. ibid.
Duratio in statu peccati an & quomodo sit confitenda? III. n. 177. & à n. 600.

Durities cordis.

Durities cordis est, nec proprio nec alieno malo moveri. III. n. 153.
Est peccatum ven. ibid.

E.

Ebrietas.

Ebrietas quid? III. n. 519.
Alia est perfecta, alia imperfecta. ibid.
Ebrietas perfecta grave est peccatum. ibid.
Non tamen in omni casu. ibid.
Quomodo confitenda? n. 520.
Ebrietas imperfecta quæ censeri possit? n. 519.
Est ex se tantùm Veniale. ibid.
Quando fiat mortale? n. 520.
Ebrietatem scienter contrahens sed sine advertentiâ malitiæ moralis non peccat. V. n. 20.
In ebrietate vovens, jurans aut promittens si dubitet, an deliberatè id fecerit, non obligatur. n. 139.
Ab Ebrio prolata verba blasphema amittunt rationem blasphemiæ. Vide *Blasphemia.*
Ebrius etsi interfit Missæ, non satisfacit præcepto. n. 250.

Lib. 2.

In ebrietate revelans sigillum quam pœnam incurrat? n. 277. v. Ut peccatum. 2.

Ecclesia.

Ecclesia defectum Jurisdictionis in administrandis Sacramentis potest supplere. V. n. 118.
Supplet reipsa in errore communi & opinione probabili. ibid. & Lib. 2. n. 53. cum seq.

Lib. 2.

In Ecclesia polluta an sacerdos, qui id ex so-
lâ

là confessione novit, possit legere vel non legere sacrum? n. 201.
Ecclesiæ à Christo concessa est generalis potestas puniendi fidelium peccata. n. 303.
Etiam in foro externo, si externa, & maximè si atrocia sint & communitati damnosa. ibid. & n. 326.
Ecclesiæ potestas circa sacramenta & eorum usum. n. 305.
Ecclesiæ regimen est à Christo perfectè ordinatum. n. 326.
Sufficiens ad se, sua, & suos tuendos, atque regendos. n. 304. & 329.
Ecclesia non habet potestatem mutandi materiam aut formam sacramentorum à Christo determinatam, & quare? n. 329.
Ecclesia non habet potestatem in summum Pontificem. n. 329.
An & quomodo possit ei resistere? n. 331.
Ecclesiæ nomine quid intelligatur in ordine ad sacrilegium. Vide *Sacrilegium.*
Ecclesiæ præcepta. Vide *Præceptum.*

Emendatio.

Emendationis propositum. Vide *Propositum.*
Emendandæ vitæ remedium generale est
I. *Horror peccati.* IV. n. 13.
II. *Propositum sæpius repetitum.* n. 18.
III. *Præsentia Dei, peccatorem dehortantis* n. 19.
IV. *Timor vindictæ divinæ.* n. 20.
V. *Præsentia Angeli custodis.* n. 21.
VI. *Fuga occasionum.* n. 22.
VII. *Fuga otij.* n. 23.
VIII. *Resistentia initio tentationum.* n. 24.
IX. *Examen vespertinum conscientiæ.* n. 25.
X. *Castigatio corporis.* n. 26.
XI. *Lectio spiritualis.* n. 27.
XII. *Frequens usus sacramentorum.* n. 28.
Emendationis remedia quomodo suscipienda? n. 29.
Emendandæ vitæ valdè prodest se totum manifestare & permittere Confessario. n. 30.
Emendatio vitii specialis procuranda per Examen particulare à n. 31. Vide *Examen.*
Ad emendationem utilissimum virtutes vitiis oppositas exercere. n. 35.

Lib. 2.

Emendandæ vitæ remedium est frequens communio. n. 154.
Quare sæpe non prosit? ibid.
Confessio constans apud unum, sed quomodo? n. 155.
Emendandæ vitæ media debent Confessarii scire facilia, & omnibus apta. n. 156.
Quænam possint esse talia? n. 157. & seqq.
Quale suggesserit S. Franciscus Xaverius. n. 166.
Emendationi obstans pusillanimitas quomodo tollenda? n. 167.

Episcopus.

Episcopi benedictio delet Venialia. I. n. 25.
Episcopus an facere possit ut audiendo Missam in Oratorio privato non satisfiat præcepto? III. n. 248.
Episcopus in lege Pontificis dispensare potest ob difficilem accessum ad illum. n. 281.
An in usu Berrucæ aut pileoli sub sacrificio? Vide *Berruca.*
Episcopus non peccat mortaliter in statu peccati mort. conficiens chrisma, consecrans templa, altaria &c. benedicens Virgines, populum &c. n. 341.

Episcopus nondum consecratus potest dispensare. n. 357.

Lib. 2.

Episcopi est per se, vel suum Vicarium approbare Confessarios. n. 34.

Episcopi nomine quinam intelligantur? ibid.

Episcopus proprius est ratione beneficii, domicilii, vel originis. n. 36.

Episcopo diœcesano quinam subjecti sint quoad Sacramenta. n. 44.

Episcopus potest absolvi à quovis sacerdote approbato, non vitando, nec degradato. n. 54.

Episcopo non licet facere nimiam & indiscretam casuum reservationem. n. 62.

Episcopus potest à casibus papalibus absolvere eos, qui perpetuò vel diu impediti sunt, adire Pontificem. n. 68.

An cum onere se sistendi Pontifici post sublatum impedimentum? n. 69.

Episcopi per præscriptionem obtinere possunt potestatem in aliquos casus Pontifici reservatos. n. 69.

Episcopus potest à casibus Pontifici reservatis absolvere quemlibet diœcesanum per se vel per Vicarium, si casus illi sint occulti. n. 71.

An & à casibus in Bulla cœnæ? ibid.

Error.

Error in Horis can. recitandis an & quomodo corrigendus? Vide *Horæ.*

Error quid? V. n. 81.

Error alius est vincibilis, alius invincibilis. ibid.

Error invincibilis non potest haberi pro conscientia propriè dicta. n. 95.

Aliqui quidem id affirmant. n. 96.

Sed contrarium est tenendum. n. 97.

Ex errore invincibili credens aliquid ut articulum fidei, non potest elicere actum fidei supernaturalis. V. n. 85.

In errore communi supplet Ecclesia defectum Iurisdictionis. n. 118. & Lib. 2. n. 55.

Lib. 2.

Errores Confessarii in audiendis confessionibus possunt esse triplicis generis. n. 174. v. Possunt.

An & quomodo teneatur eos corrigere? n. 175. & seq. Vide *Confessarius.*

De Errore suo circa contenta sub sigillo non potest pœnitentem monere extra confessionem sine ejus licentiâ. n. 102. & 308.

De Errore circa absolutionem potest monere sine licentiâ ibid. v. Quando.

Errorem in priore alicujus confessione commissum potest confessarius corrigere in posteriore ejusdem. n. 195.

Eucharistia.

Eucharistiâ abuti ad veneficia est duplex peccatum. I. n. 63.

Ad Eucharistiæ administrationem an lumen accendendum? III. 288.

Eucharistia cùm in vase vel linteamine continetur, non potest illud tangi ab inferioribus Diacono. n. 294.

Nisi necessitas excuset. ibid.

Eucharistiam qui in peccato mortali distribuit an graviter peccet? n. 341.

An pluries, si pluribus continuatè? ibid. & n. 585.

Quomodo id confitendum? n. 595.

Eucharistia potest in Parasceve etiam sanis ministrari. n. 492.

In Eucharistia etsi Hostia fortè consecrata non sit, rectè tamen potest adorari absolutè. V. n. 97.

Eucharistiam secum deferens si peccet, an specie

ſpecie diverſam malitiam contrahat? n. 304. Vide *communio.*

Examen.

Examen Conſcientiæ quid? I. n. 1.
Eſt neceſſarium jure divino ad confeſſionem. n. 2.
Examen conſcientiæ omittere ante confeſſionem reddit ſacramentum infructuoſum, vel etiam omnino nullum. n. 3.
Uti & ſi cum gravi negligentiâ fiat. n. 4.
Omittitur tamen licitè. 1. *in caſu neceſſitatis.* 2. *ruditatis vel ſcrupuloſitatis.* 3. *cognitæ ſuæ immunitatis à mortali.* n. 5.
Examen conſcientiæ ante Confeſſionem debet fieri cum diligentiâ. n. 6.
Non quidem cum ſummâ, ſed cum mediocri. n. 7. & V. n. 218.
In quo hæc diligentia conſiſtat, variæ ſunt ſententiæ. n. 8. 9. & 10.
Sententia Auctoris. n. 11.
Probatur ratione. n. 13.
Authoritate. n. 14.
Quæ diligentia ſufficiat facientibus quotidie examen, vel ſæpe confitentibus &c? n. 12.
In examinanda conſcientia ſi committatur levis negligentia, non obeſt valori ſacramenti. n. 15.
Unde cognoſcatur fuiſſe negligentiam gravem vel levem? n. 16.
Ob illam, non item ob iſtam repetenda eſt confeſſio. n. 17.
Examinare ordinariè debet pœnitens ſeipſum, ſi poteſt. n. 18.
Nec primùm in confeſſione ſed ante. n. 20.
Examinis defectum quandoque poteſt confeſſarius ſupplere. n. 19.
Examini quantum temporis impendendum? n. 21.
Examinis materia eſt eadem, quæ confeſſionis. n. 23.
Nim. peccata mortalia, & ex Venialibus notabiliora tantùm. ibid.
Cogitationes quibus delectatio vel conſenſus eſt præbitus. n. 30.
Ipſa etiam operæ externa in ſua ſpecie. n. 32.
Circumſtantiæ. n. 35.
Numerus. n. 92.
An & quomodo imperfectiones? n. 26. & ſeqq.
An etiam tentationes? n. 29.
An & hæ confitendæ? III. n. 48.
Examen quotidianum juvat ad certum peccatorum numerum facilè cognoſcendum, n. 104.
Examinis ante confeſſionem faciendi praxis. n. 105.
Agenda Deo gratiæ pro beneficiis. n. 106.
Petendum Lumen. n. 107.
Diſcuſſio facienda. n. 108.
Excitanda Contritio. n. 109.
Proponenda emendatio. n. 110.
Examen Conſcientiæ veſpertinum utile eſt ad emendationem vitæ. IV. n. 25.
Examen particulare quid ſit? n. 31.
Examinis particularis materia quæ? n. 32.
Circa quales defectus fieri debeat? ibid.
Poteſt etiam adhiberi ad inſerendas Virtutes. n. 35.
Propoſitis certis cujuſque Actibus. n. 36.
Quænam Virtutes deligendæ? n. 42.
Examinis particularis forma in quo conſiſtat? n. 33.
Singula ejus Capita enumerantur & explicantur. n. 34.
Quid ſit ejus praxis circa Virtutes? n. 43.
Examinis particularis maxima utilitas & efficacia. n. 44.
Examen pro approbatione Confeſſarii. Vide *Approbatio.*

P. 8102
Tribunal
Poenitentiæ
Ent
54

Excommunicatus, Excommunicatio.
Excommunicatus quis sit vel non sit vitandus? I. n. 90. & Lib. 2. n. 46.
Excommunicatus debet ante absolutionem jurare, sed in foro externo tantùm. II. n. 117.
Excommunicatio incurritur etiam per externam tantùm negationem articuli fidei. n. 118.
Excommunicationis sententia potest licitè & validè in aliquem ferri die festo. n. 267.
Lib. 2.
Excommunicatus non toleratus caret jurisdictione. n. 46.
Toleratus validè, & quandoque etiam licitè potest absolvere pœnitentem. ibid.
Vide Absolutio, Censura.
Exemplum.
Exemplum unius vel plurium quando liceat vel non liceat sequi? V. n. 100.
Lib. 2.
Exempla varia septem peccatorum capitalium à n. 137. usque ad n. 144.
Extrema Unctio.
Extremam Unctionem ex contemptu nolle suscipere, est mortale. III. n. 134.
Extremæ Unctionis forma est Oratio. n. 342.
An valeat, si fiat cum voluntariis distractionibus? ibid.

F.

Falsum.
Falsum non est idem ac mendacium. III. n. 214.
Fama.
Fama quid? III. n. 358.
Famæ bonæ vel malæ quis? ibid.
An famam læsam si restituere nequeas, compensare pecuniâ debeas? n. 205. Vide *Detractio.*
Lib. 2.
Fama ut sit publica plures personas requirit, quàm judicium. n. 324.
Famulus.
Famuli & Famulæ an à Missa die festo audienda excusentur ob metum herilis offensæ? III. n. 260.
Die festo licitè possunt suas vestes reficere. n. 272.
Famuli modicas cibi vel potûs partes auferendo, non peccant mortaliter, etsi totum fiat tandem magnum. n. 450.
Famuli tenentur ex charitate à rebus Dominorum avertere damna. n. 450.
Aliquando etiam ex justitia. ibid.
Famulis debetur salarium justum. n. 454.
Etiam cùm id ponunt in arbitrium Domini. n. 458.
Nisi sponte consentiant in minus. n. 456.
Vel per accidentia quædam justo adæquetur. n. 457.
An famulis etiam pro tempore ægritudinis debeatur salarium? n. 459.
An & si ante terminum ex famulatu discedant? n. 460.
Famulorum salarium esse vel non esse justum unde possit cognosci? n. 463
An Famuli ex re pluris venditâ possint excessum pretii sibi servare? n. 464.
An id retinere, quod venditor de pretio rei emptæ remittit? n. 466.
Famuli & Famulæ an à jejunio excusentur? n. 523.
Lib. 2.
Famuli & Famulæ subjiciuntur Parocho loci quoad sacramenta. n. 44.
Famulum ex solâ notitiâ Confessionis non licet amovere n. 251.

Ne quidem in ipsa Confessione. ibid. v. Neque.

Fœmina.

Inter fœminas earúmque Confessarios familiaritas est utrisque periculosa. III. n. 53.

Fœmina ob suum vel confessarii periculum potest aliquando peccatum aliquod reticere. n. 61.

Fœminæ ob concupiscentiam aliorum erga ipsas non tenentur omittere Missam. n. 260.

Fœminæ à Missa diebus festis audienda excusantur tempore puerperii. n. 261.

Primis diebus luctûs. ibid.

In periculo detegendi delictum occultum. n. 260.

Non item cùm menstrua pntiuntur. n. 261.

Fœmina an possit celebranti ministrare? n. 285.

An incensum ad altare deferre? n. 298. Vide *Monialis.*

Fœminarum carminatricum benedictiones adhibere est vana observantia. n. 424.

Fœminæ introducentes alicubi morem incedendi nudato pectore, peccant mortaliter. n. 512.

Ubi mos iste introductus est, deberet abrogari. ibid.

Fœminæ an & qualiter peccent utendo pigmentis? n. 512.

Vel excogitando novas vestium formas. ibid.

Fœminæ lactantes & prægnantes excusantur à Jejunio. n. 523.

Fœminæ quo ætatis anno desinant obligari Jejunio. n. 522.

Lib. 2.

Fœminæ censentur impeditæ adire Pontificem in casibus ipsi reservatis. n. 69.

Feria.

Feriâ sextâ hebdomadis sacræ celebrari solitum Officium non est Missa. III. n. 243. & 246.

Non tenemur ei interesse, cùm in eam incidit festum Annuntiationis. ibid.

Feriâ sextâ hebdomadis sacræ etiam sanis licitè dari potest S. Eucharistia. n. 492.

Festum.

Festo die peccare non mutat speciem. I. n. 73.

In Festo an præter auditionem Missæ sint aliæ piæ actiones præceptæ? III. n. 258.

Festo die quæ fiunt opera, sunt servilia, liberalia vel media. n. 263.

Servilia sunt prohibita. n. 265.

Ex liberalibus prohibita sunt forensia tantùm. n. 266.

Videlicet I. *Mercatus.* ibid.

II. *Placitum, & quid homine intelligatur?* n. 267.

III. *Juramentum.* n. 268. Vide suis locis.

Festo die opera media non sunt prohibita. n. 269.

Festo die tenentur abstinere ab operibus prohibitis omnes fideles septennio majores, & rationis compotes, sub mortali. n. 270.

Nisi justa causa excuset. ibid.

Vel pravitas temporis, & quænam ista. n. 271.

Festi violatio per opus prohibitum quomodo confitenda? n. 270.

In Festo opera prohibita licitè exercentur, si necessitas, vel pietas exigat, vel consuetudo ferat. n. 272.

Quis quoad eadem dispensare possit? ibid.

Festum Annuntiationis. Vide Feria.

Vide *Missa, Nativitas Christi.*

Fides.

De Fidei articulis dubitare positivè vel negativè quid sit? III. n. 116.
Utrumque est peccatum mortale. ibid.
Et hæresis, si fiat cum pertinaciâ. ibid.
Resistere dubitationi est meritorium. ibid.
Unde cognoscatur resistentia? ibid.
Fidei articulus, de quo dubitatur, non est in confessione necessariò exprimendus? n. 116.
De Fidei articulo habere assensum tantùm opinativum est mortale. n. 117.
Et hæresis, si juncta sit pertinacia. ibid.
Fidei articulum negare est mortale. n. 118.
Et si exterius fiat, excommunicationi obnoxium. ibid.
Fidei professio facienda à conversis ex hæresi. n. 119.
Fidei articulum ex gravi negligentia ignorare, est grave, n. 120.

Lib. 2.

Fide divinâ quæ sint credenda necessitate medii? n. 126.
Sine Fide eorum nemo potest validè absolvi. ibid. v. si ignoret.
In iis quomodo pœnitens instruendus? ibid. v. Utut sit.

Filius.

Filius in dubio censetur potius legitimus quàm naturalis. V. n. 151.
Et potius naturalis quàm spurius. ibid.
Filius in dubio de usu rationis petens baptizari invitis parentibus, aut nolens iisdem volentibus, an possit baptizari? n. 152.
Filius fam. non tenetur ædes paternas deserere ob periculum in iis peccandi. II. n. 84. Vide *Liberi.*

Finis.

Fine præcepto præcepta sunt etiam necessaria media. I. n. 2.
Finis extrinsecus si habeat malitiam specie distinctam à mediis, debent hæc cum illo in confessione exprimi. n. 67.
An & quando possint etiam separatim exprimi? n. 68.
Finis extrinsecus si habeat malitiam ejusdem speciei cum mediis, an hæc sint vel non sint in confessione exprimenda? n. 67.
Finis extrinsecus non est necessariò in confessione exprimendus, si venialem tantùm malitiam in se habet. n. 69.
Vel omnino nullam. n. 70.

Forma.

Formam Sacramentorum distractè proferre. Vide *Distractio.*
Supra eandem materiam aut subjectum repetere. Vide *Absolutio, Scrupulosus.*
Forma absolvendi à peccatis, à censuris &c. Vide *Absolutio, Censura.*

Fornicatio.

Fornicatio quid sit? III. n. 544.
Una non differt specie ab altera. ibid.
Nec species ejus mutatur per amissionem Virginitatis. ibid.
Est mort. ibid.
Inter fideles non datur de ea ignorantia invincibilis. ibid.
Fornicatio differt specie à stupro. n. 544. & 560.
Cum fornicatione unum numero peccatum faciunt oscula, tactus &c. in ordine ad illam antecedenter facta. n. 585.
Vel illam subsecuta. ibid.
Fornicationem cum una vel pluribus exercens sine notabili intervallo, peccat toties, quoties. n. 585.

Fraus.

Fraudes quæ licitæ vel illicitæ in lusu? III. n. 469. & seq.

Fre-

Frequenter.

Frequenter quem numerum significet? I. n. 93. & III. n. 395.

Fructus.

Vide *Beneficiatus, Sacrificium.*

Funus.

Pro funere licitè die festo conficiuntur vestes, tumbæ &c. III. n. 272.

Funere præsente in Ecclesia potest ab uno legi Requiem *etiam in Dominicis & Festis.* n. 278.

Furtum.

Furtum rei sacræ habet etiam malitiam sacrilegii. I. n. 35.

Furtum in loco sacro quando sit sacrilegum? n. 57.

Furtum per vim factum est rapina. n. 71.

Furtum majus à minore non differt specie, si quidem utrumque est mortale. n. 55. & n. 81.

Est tamen juxta aliquos in confessione exprimendum. n. 85.

Contrarium est probabilius. n. 89.

Furti quantitas, aut materia non est in confessione necessariò explicanda. III. n. 445.

In furto quæ quantitas sit notabilis & sufficiens pro mortali, referuntur variæ sententiæ. n. 446.

In ea assignanda attendendum est ad personam, cui fit, & ad rem ablatam. n. 447.

In re spectatur ejus necessitas & æstimatio. ibid. & n. 448.

In persona ejus voluntas. n. 449.

In furto quæ quantitas ad mortale sufficiat, statuitur quoad extraneos. ibid.

Quoad uxores, liberos &c. requiritur major. n. 449.

Furtum rei parvæ est mortale, si illa putetur esse magna. n. 450.

Vel fiat cum animo ita congregandi quantitatem magnam. ibid.

Auferendo uni vel pluribus. ibid.

Atque ita peccatur mortaliter, toties, quotiet. ibid.

Furtum rei parvæ ultimo complens quantitatem magnam quando sit vel non sit mortale? n. 450.

Furta rerum parvarum si à pluribus simul vel successivè fiant communi consilio, tunc singuli peccant mortaliter. ibid.

Furta famulantium. Vide *Famulus.*

Furtum quid sit? n. 451.

Ex genere suo est mortale. ibid.

Furtum non est, cùm quis in extrema necessitate aufert alteri, quantum necesse habet. n. 451. & I. 82.

Furtum aliud est simplex, aliud qualificatum. n. 452.

Furtum triplici modo fieri potest sacrilegum. ibid.

Unum non differt specie ab altero. ibid.

Furari rem profanam in loco sacro quando sit vel non sit sacrilegium? ibid.

Furtivam rem bona fide emens nihil peccat. n. 467.

Quandonam teneatur restituere? ibid.

Mala fide emens peccat, & tenetur restituere. ibid.

Furtum differt specie à Rapina ratione modi tendendi in objectum. n. 560.

Furtum uno actu factum pluribus divisim sumptis est unum peccatum continens plures malitias. n. 593.

Numerus personarum non est distinctè, sed tamen confusè confitendus. n. 594. & seq.

Furatus bona communitatis, hæreditatis aut plurium simul quomodo debeat id confiteri? n. 595.

P. Stoz
Tribunal
Poenitentiæ
Tom
I. 4.

An & quando liceat unam ejus malitiam separatim ab altera confiteri. n. 597. & 599.
Furatus 20. *fl. si confessus sit decem, non satisfacit accusando se postea tantùm de aliis decem.* n. 599.
Furatus rem, quam non advertit esse sacram, non committit sacrilegium. V. n. 21.
Furtum leve faciens cum dubio an sit mortale & reservatum & censuratum, peccat mortaliter, sed reservationem aut censuram non incurrit. n. 135.

G.

Gaudium.

Gaudere de malo proximi an & quomodo licitum vel illicitum? III. n. 139.
Gaudere de clade hosti illatâ quomodo liceat? n. 478.

Gloria.

Ad gloriam Dei an & quomodo omnia sint referenda? III. n. 113. & 157.
Gloria quid? n. 158.
Eam appetere non est ex se malum. ibid.
Gloria vana quid & quale peccatum? ibid. & n. 511.
Quomodo ex veniali fiat mortale? ibid.
Quomodo differat à Superbia, Præsumptione, & Ambitione. n. 159.
Ob gloriam vanam communicare est veniale. n. 314.

Lib. 2.

Gloriæ cælestis memoria quomodo habenda practicè. n. 164.

Gradus.

Gradus consanguinitatis non differunt specie à gradibus affinitatis. I. n. 51.
Nec inter se ejusdem vel diversæ lineæ. ibid.
Gradus primus vel secundus, si in eo peccetur, est juxta aliquos in confessione exprimendus. n. 85.
Sed rectiùs negatur. n. 88.

Lib. 2.

Gradum Academicum habentes debent ab Episcopo approbari ad audiendas confessiones. n. 33.

Gratitudo.

Quid sit & quinam ejus actus? III. n. 419.

Gula.

Gulæ vitium quid? III. n. 517.
Quot modis committi possit? ibid.
Gulæ peccatum est ex se veniale. n. 518. & 520.
Quot modis fieri possit mortale? ibid.
Gulæ species est crapula & ebrietas. n. 519.
Gulæ peccata quomodo confitenda? n. 520.

Lib. 2.

Gulæ punitæ exempla n. 142.
Contra gulam sententiæ sacræ. n. 152.

H.

Hæresis, Hæreticus.

Hæresis est dubitare de articulo Fidei cum pertinacia. III. n. 116.
Uti & habere opinionem tantùm de eo pertinaciter. n. 117.
Hæreses omnes sunt ejusdem speciei. n. 119.
Ad hæresin requiritur pertinacia, & in quo ea consistat? ibid.
Hæretici formales communiter non sunt plebei in Germania. n. 119.
Possunt absolvi à Parochis, nisi consuetudo Diœcesana obstet. ibid.
Ab Hæresi an & quomodo excuset ignorantia affectata. n. 120.
Quæ differentia in hoc quoad hæresin & alia peccata? ibid.

Ob

Ob hæresin solàm ex ignorantia invincibili habitam nemo damnatur. n. 120.
Hæreticos etiam obligat prohibitio librorum hæreticorum. n. 531. v. Liber.
Lib. 2.
Hæresis an comprehendatur concessis casibus Bullæ Cœnæ? n. 51.
Ob hæresin non incurrit casum Pontifici reservatum, qui censuram ei annexam non contrahit. n. 60.
Ab hæresi occulta an possit absolvere Episcopus per se? n. 71.
An & quomodo per suum Vicarium? ibid.
Homicidium.
Homicidium consanguinei est parricidium. I. n. 35.
Homicidio addit crudelitas, cum qua fit, novam speciem malitiæ. n. 71.
Homicidium personæ Deo sacræ habet etiam malitiam sacrilegii. n. 56.
Homicidii circumstantia qualis sit pluralitas occisorum? n. 85. & 89.
Homicidium potest quis etiam juratus negare cum æquivocatione, si fecit ad necessariam sui defensionem. III. n. 220.
In homicidio non tenetur quis confiteri numerum inflictorum vulnerum. n. 578.
Ad homicidium ordinatæ externæ actiones, etsi physicè per alias interrumpantur, adhuc tamen sunt unum tantùm peccatum. n. 585.
Occidens plures post se invicem, etsi absque notabili intervallo, plura committit peccata. n. 586.
Occidens uno ictu plures simul, unum tantùm peccatum committit. n. 593.
Personarum numerum tenetur non distinctè, sed confusè in confessione exprimere. n. 594. & seq.
Si prius confessus est distinctè eadem uniùs tantùm, an satisfaciat postea etiam confitendo solam eadem alterius? n. 597. & 599.
Homicidium an ipse suo ictu fecerit, dubitans est irregularis. V. n. 135.
Lib. 2.
Homicidium reservatum si sit, debet mors re ipsa fuisse secuta. n. 58.
Honestas.
Honestas est Virtus generalis detestans, quod rationi contrarium est. III. n. 2.
Honestum positivè vel negativè sumptum quid? n. 113.
Non omne quod licet, honestum est, quo sensu? n. 113.
Honor.
Honor quid? III. n. 157.
Eum per se appetere moderatè, non est peccatum. ibid.
Inordinatè appetere. Vide *Ambitio.*
Hora, Horologium.
Hora incipit ad primum sonum in campanâ quadrantum. III. n. 308. & 522.
Horologia plura unius loci habent se ut plures sententiæ probabiles. V. n. 114.
Quando liceat vel non liceat inter ea variare? ibid.
Horæ Canonicæ.
Horas can. ex inculpata oblivione omittens, nihil peccat. I. n. 82.
Horas plures una die omittens non tenetur numerum in confessione exprimere. n. 89.
Horas recitans cum distractione interna præcepto probabiliter non satisfacit. III. n. 102.
Et beneficiatus tenetur fructus restituere. n. 104.
Contrarium est probabilius, & tutum in praxi. n. 106. & 342.

Est tamen irreverentia venialiter mala. n. 107.

Horas recitans cum distractione externa non satisfacit præcepto. n. 106.
Vide *Distractio.*

Horarum can. culpabilis omissio quomodo confitenda? n. 379. & l. n. 89.

Horas can. recitandi obligatio est gravis, & unde. 379.
In anno omittere vel per unicum tantùm diem est mortale. n. 384.

In Horis can. quæ sit parvitas materiæ, sentiunt aliqui nimis laxè. n. 380.
Alii nimis rigidè. n. 381.
Pro parva materia habendum, quod non est integra parva hora, nec ei æquivalet. n. 382.

Horæ parvæ quænam sint? n. 382.
An pro parva materia haberi possint Vesperæ sabbati sancti? n. 383.

Horas can. recitandi obligatio est quotidiana. n. 384.
Alligata diei, extensæ ab uno noctis medio ad alterum. n. 385.
De certo ac determinato officio. n. 386.

In Horis can. Matutinum pridie recitari potest, & quâ diei parte? n. 385.
Id recitare nondum finito pridiano officio est Veniale. ibid.

In Horis can. officium unum quinam licitè possint mutare in aliud. n. 386.
Refertur sententia universim id omnibus permittens. n. 387.
Recepta est illa à plus quàm triginta Autoribus. n. 396.
Sed probatur sententia negativa. n. 388.
Quid Adversarii respondeant? n. 389.
Sed refelluntur. n. 390.

Horæ non possunt dici, nisi de sanctis Breviario Rom. adscriptis. n. 390.
Nec concessæ pro una Ecclesia possunt extendi ad aliam. ibid.

In Horis can. non potest mutari unum officium in aliud sub peccato gravi. n. 392.
Cadit hæc obligatio in singulos dies. n. 393.
Nec ei satisfit per æquale, aut compensationem ad æqualitatem. ibid.
Nec per aliquam causam, quæ sufficiens esse possit ad mutationem. n. 394.
Nec si mutatio fiat tantùm raro. n. 395.
Cùm etiam tunc graviter lædatur uniformitas officii cum Ecclesia. n. 396.
Nec si mutatio fiat ex devotione. n. 400.
Etiam quoad ritum tantùm v. g. simplicis in duplicem. ibid.

In Horis can. mutandis error an & quomodo corrigendus? ibid.

Horæ can. hodie dictæ de festo crastino debent cras iterum dici. n. 398.
De festo hesterno si heri non fuerunt dictæ, non debent, nec possunt amplius dici. n. 399.

Horas de festo simplici recitans sub semiduplici aut duplici non satisfacit præcepto. n. 400.
An id grave vel leve peccatum? ibid.

Ad Horas can. quinam & quando sint obligati? n. 401.

Ab Horis can. recitandis excusant variæ causæ. n. 402.
Non tamen surditas. ibid.

Ab Horis can. recitandis impeditus non tenetur loco illarum aliud quid præstare. n. 403.
Nec cùm solus nequit, socium, etsi possit, adhibere. ibid.

Horas cum uno aut pluribus sociis recitandi modus explicatur. n. 404.

Quæ

Quas ex sociis unus potest dicere, potest & alter. n. 386.
Horas can. qui non potest totas, tenetur juxta alios quamlibet partem, quam potest, recitare. n. 405.
In Horis can. qui non potest majorem partem officii dicere, non tenetur minorem, quam potest. n. 406.
Quæ sit vel non sit major pars? ibid.
Horæ unius notabilem partem, qui nequit dicere, potest totam omittere. n. 407.
Ad Horas an, & ad quas obligetur Subdiaconus in die suæ Ordinationis? n. 408.
Horas qui debitâ parte alicujus diei non potest dicere, debet eas eâdem die ante vel post dicere. n. 409.
Horæ non debent dici tantùm mentaliter. n. 403.
Sed vocaliter, & quomodo? n. 402.
Horam unam ab alia, vel unius horæ partem unam ab altera separare an liceat? quomodo? & quanto tempore? n. 410.
Horarum & Sacrificii quoad interruptionem est diversa ratio, & quæ? n. 410.
Horarum ordinem invertere an liceat? n. 411.
Horas dicere extra præscriptas diei partes an liceat? n. 412.
Horas dicere omissis vel mutilatis verbis, an & quale peccatum? n. 413.
Horas quo loco liceat vel non liceat dicere? n. 414.
Quo situ corporis? n. 415.
In Horis can. dicendis an liceat inter diversa horologia variare? V. n. 114.
De Officio defunctorum & aliis Vide *Officium.*

Humilitas.

Cum Humilitate confitendum est. III. n. 30.
Humilitatis actus externi. IV. n. 40.
Humilitatis actus interni. n. 41.

Hyperdulia.

Vide *Cultus.*

Hypocrysis.

Hypocrysis quid sit? III. n. 511.
Est ex genere suo tantùm Veniale. ibid.
Triplici modo fieri potest mortale. ibid.
Hypocrysis esse potest, uni confiteri gravia, alteri levia. n. 30.

I.

Jactantia.

Jactantia quid sit? III. n. 239.
Una non differt specie ab altera. ibid.
In quo non differat à superbia & vana gloria? ibid.
Est ex genere suo tantum Veniale. ibid.
In quibus casibus possit esse mortale? ibid.
An & quomodo peccatum, de quo quis se jactat, confitendum sit? ibid.
Cum jactantia confiteri mortale, est mortale & sacrilegum. n. 30.

Jejunium.

Jejunium duobus præceptis debitum frangens, an duo peccata committat? I. n. 75.
Jejunium Ecclesiasticum consistit in una tantùm justa refectione, in certa ejusdem hora, & abstinentia à carnibus. III. n. 521.
Præceptum de primo & secundo est affirmativum, de postremo negativum. n. 525.
Refectio justa quæ censeatur esse? n. 521.
Hora ejus sumendæ quæ? ibid.
Hora hæc non est de substantia Jejunii. ibid.
Jejunii lex non obligat aliquem ante 21. annum completum. n. 522.

P. 502
Tribunal Poenitentiae Em 514

Non obligat dubitantem de completa hac ætate. ibid.
Nec pro illa die, quâ quis primùm eam complet. ibid.
Desinit obligare viros sexagenarios. ibid.
Quando fœminas? ibid.
Jejunii dies quando incipiat, & desinat? ibid.
A Jejunio quinam excusentur, 1. *per infirmitatem?* n. 523.
2. *Per laborem corporis?* ibid.
3. *Per laborem animi?* ibid.
4. *Per iter?* ibid.
De sufficientia causæ excusantis quinam consulendi? ibid.
In Jejunio dispensare potest Pontifex, Episcopus, & Parochus. n. 524.
Non item confessarius aut Medicus. ibid.
Jejunii lex graviter violatur 1. *per secundam justam refectionem, non amplius per tertiam &c.* n. 524.
2. *per id, quod æquivalet justæ refectioni.* ibid.
3. *Per esum carnium.* ibid.
Jejunii die est cuivis pro Refectiuncula vespertina concessa quantitas octo unciarum, seu, duo vel tres quadrantes libræ. n. 524.
Quæ in Vigilia Nativitatis, Paschatis, & Pentecostes? ibid.
Quænam qualitas? ibid.
An & permissa sit collatio pomeridiana? & in qua quantitate? ibid.
Contra Jejunii præceptum toties graviter peccatur, quoties in die notabilis pars carnis comeditur. n. 525.
Aliud est, si Jejunium tantùm sit ex voto vel pœnitentia debitum, & quæ disparitas? ibid.
Jejunium qui frangit esu carnium, debet id in specie confiteri. n. 525. & I. n. 89.
Jejunij die quæ quantitas carnis sit sub mortali prohibita? Refertur sententia aliorum. n. 526.
Refertur & rejicitur sententia, quam olim tenuit Autor. n. 527.
Statuitur alia sententia autoris. n. 528.
Jejunii die horam justæ refectionis notabiliter prævertere est tantùm Veniale. n. 529.
Et nullum, si rationabilis causa subsit. ibid.
Jejunii die extra tempus modicum quid edere est Veniale. n. 529.
Quid habendum pro modico? ibid.
Jejunium in Vigilia Festi frangere cur sit peccatum contra solam Temperantiam, non item contra Religionem? n. 558.
Jejunium Vigiliæ in Quadragesima frangens, non duo sed unum tantùm peccatum committit. n. 570.
An & quomodo comestio carnium per contrariam voluntatem interrupta multiplicetur numero? n. 574.
Quandonam per interruptionem physicam? n. 584.
Jejunii die scienter, sed sine advertentia malitiæ moralis, comedens carnes, non peccat. V. n. 20. & I. n. 82.
A jejunio liber si contra conscientiam erroneam id non servet, quomodo debeat confiteri? n. 93.
In Jejunio an liceat inter diversa horologia variare? n. 114.
De Jejunii die jam inchoato vel finito dubius. Vide *Dubium.*
De Jejunio naturali. Vide *Communio.*

Ignorantia.

Ignorantia invincibilis non excusat à necessa-

ceſſariis neceſſitate medii. III. n. 6.
Ignorantia vincibilis non addit actui novam ſpeciem. I. n. 51.
Ignorantia quid? V. n. 13.
Ignorantia invincibilis, quæ & antecedens, juſta, ac probabilis dicitur, quid ſit? III. n. 120. & V. n. 14.
Ignorantia vincibilis, quæ & conſequens, injuſta, & improbabilis dicitur, quid? ibid.
Alia eſt affectata, alia non affectata, & quid utraque? ibid.
Ignorantia affectata æquiparatur ſcientiæ. ibid.
Ignorantia non affectata alia eſt craſſa, alia non craſſa, & quid utraque. V. n. 14.
Ignorantia affectata an & quomodo excuſet ab hæreſi? III. n. 120.
Ignorantia invincibilis de malitia fornicationis non datur inter fideles. n. 544.
Ad Ignorantiam vincibilem non ſufficit, debere ſciri, quod neſcitur. V. n. 15.
Sed inſuper requiritur, ut hæc obligatio ſaltem confuſè cognoſcatur. n. 16.
Et tunc non indagetur veritas, quantum poteſt. n. 17.
Quid intelligatur per hoc, quantum poteſt? ibid.
Ignorantia invincibilis & vincibilis vel eſt juris, vel facti. n. 18.
Ignorantia invincibilis excuſat à peccato, non item vincibilis. ibid.
Ex Ignorantia invincibili quæ in adoleſcentiâ acta ſunt, neminem debent poſtea cruciare. n. 19.
Ignorans invincibiliter in aliquo actu contineri plures peccati ſpecies, eas non contrahit. n. 20.
Non requiritur tamen ad eas contrahendas exacta earum cognitio. n. 22.
Ignorans invincibiliter actum internum eſſe peccatum, nil peccat. n. 64.
Ex ignorantia mortaliter culpabili peccans an & quando teneatur hanc circumſtantiam confiteri? n. 94.
Ignorantia eſt quandoque ſcrupulorum cauſa. V. n. 175.

Lib. 2.

Ignorans an & quomodo ante abſolutionem inſtruendus in rebus fidei? n. 126.
Ignorans culpabiliter res alias neceſſarias debet à Confeſſario moneri. n. 127.
An & quando ſi quis eas ignoret inculpabiliter. n. 128. cum ſeq.
Ignorantiæ invincibilis ſignum quod? n. 131.

Imago.

Imagines ſanctorum indecenter pingere habet ſpeciem ſacrilegii. I. n. 54.

Immodeſtia.

Immodeſtiæ actus aliquot recenſentur. I. n. 33.

Impatientia.

Impatientia quid ſit? III. n. 153.
An & quale peccatum? ibid.
Varii ejus actus. ibid.

Impedimentum. *Lib.* 2.

Impedimentum perpetuum vel diu duraturum adeundi ſuperiorem pro abſolutione à reſervatis æquiparatur articulo mortis. n. 68.
Impedimenta adeundi Pontificem pro abſolutione à reſervatis quænam cenſeantur. n. 69.
Ob Impedimentum tranſitorium adeundi ſuperiorem an poſſit aliquis per inferiorem abſolvi à reſervatis caſibus? n. 72.

Imperator. *Lib.* 2.

Imperator habet univerſalem poteſtatem in delicta ſubditorum. n. 303.

Imper-

Imperfectio.

Imperfectio quid sit? & quid pro tali habendum? I. n. 26.

Imperfectiones secundum se non sunt materia Examinis ad confessionem prævii, aut Confessionis. ibid.

Utiliter tamen in confessione explicantur. n. 27.

Et sæpe involvunt peccatum Veniale. ibid.

Impossibile.

Impossibilium nulla est obligatio. II. n. 101.

Impossibile aliud absolutè, aliud moraliter. III. n. 259.

Impossibilitas moralis quæ excuset ab auditione Missæ? ibid.

Impossibile moraliter quid sit? V. n. 58.

Ad impossibile non obligat Lex. Vide *Lex.*

Impotentia.

Impotentia mutat copulæ speciem. I. n. 53.

Impotentes Conjuges possunt cohabitare ut frater & soror. II. n. 84.

Improperium.

Improperium quid sit? III. n. 209.

An & quomodo differat à Contumelia & Convitio? ibid.

Impubes. *Lib.* 2.

Impuberes non tenentur in casibus Pontifici reservatis illum adire. n. 69.

Incendiarius.

Incendiarius debet in foro tantùm externo ante absolutionem jurare. II. n. 117.

Incestus.

Incestus unus non differt specie ab alio diversi gradus, sed ejusdem cognationis. I. n. 51.

In gradu tamen propinquiore est gravior, quàm in remotiore. ibid.

Unde in confessione est juxta aliquos exprimendus. n. 85.

Contrarium est probabilius. n. 88.

Incestus est fornicatio inter personas affines vel cognatas. III. n. 547.

Cognatione carnali, legali, vel spirituali, ibid.

Incestus unius ab altero ratione diversæ cognationis differt specie. I. n. 51.

Indignatio.

Indignatio quid, & quale peccatum. III. n. 143. & 147.

Indignatio quomodo differat ab Invidia? n. 147.

Potest esse bona, vel mala, etiam blasphemia. ibid.

Indulgentia.

Indulgentia plenaria tollit omnem temporalem pœnam pro peccato debitam. II. n. 21.

Lib. 2.

Effectum hunc impedit vigens affectus etiam ad unicum veniale. ibid.

Unde à paucis & rarò obtinetur, ibid.

Indulgentiarum aut Jubilæi ratione an pœnitentia non sit injungenda absolvendis? n. 110. v. Dixi.

Induratus. *Lib.* 2.

Induratus quomodo ad contritionem excitandus? n. 105. v. Indurati.

Industriæ piæ, *Lib.* 2.

Ex industriis reducendi pœnitentem ad meliora est præcipua frequens Communio, piè obita. n. 154.

Item frequens Confessio apud unum, sed sine coactione. n. 155.

Industriæ quænam sint aptæ pro capacioribus. n. 156.

Quomodo agendum cum minus capacibus? Vide *Rudes.*

Infamatio.

Infamare seipsum per publicam confessionem an liceat? III. n. 79.

Infamare seipsum sine justa causa est ex genere suo tantùm Veniale. n. 238.
Et species prodigalitatis. ibid.
Ex justa causa est licitum. ibid.
Infamare seipsum est mortale in quatuor casibus. ibid.
Infamare seipsum ad vitandam torturam vel cum periculo vitæ an liceat? ibid. Vide *Reus.*

Infernus. *Lib.* 2.

Inferni memoria quomodo habenda practicè. n. 163.

Ingratitudo.

Ingratitudinis gradus qui? III. n. 419.
Ingratitudinis actus erga Deum? ibid.
Ingratitudo alia est formalis, & speciale peccatum. n. 420.
Et quale? ibid.
Alia materialis, & est generalis tantùm circumstantia cujusvis peccati. ibid.

Inimicitia, & Inimicus.

Inimicitia quid & quotuplex sit? III. n. 477.
Inimicos tenemur positivè diligere. n. 478.
Non licet de eorum malo gaudere. ibid.
Nec licet eos à communibus beneficiis excludere. ibid.
Nisi ex alia justa causa. ibid. & n. 480.
Inimicis non tenemur specialia signa benevolentiæ exhibere. n. 479.
Et quæ illa? ibid.
Inimicos an liceat de injuria vocare in judicium? n. 480. & 139.

Inspiratio.

Inspirationibus divinis non obedire est tantùm Veniale. V. n. 60.
Imo nullum per se loquendo, si tantùm tendant ad consilia aut perfectiora. ibid.

Instrumentum.

Instrumentum publicum si quis amisit, an ipse possit ei aliud substituere? I. I. n. 444.

Inquisitio, Inquisitor.

Inquirere in aliorum delicta non privati, sed superiores possunt. III. n. 484.
Quo modo? ibid.

Lib. 2.

Inquisitores non cognoscunt de causa fracti sigilli, nisi sit mixta cum hæresi. n. 276. v. Pœna.

Integritas Confessionis.

Integritas Confessionis alia est materialis, alia formalis, & quid utraque? III. n. 54.
Est ad valorem Confessionis necessaria. ibid.
Integritas materialis quid involvat. n. 55.
Ab hac excusamur in variis casibus. n. 56.
Casus I. *est Moribundi dantis signum.* ibid.
II. *Moribundi non dantis signum.* n. 58. cum seq.
III. *Inculpabiliter immemoris peccati.* n. 60.
IV. *Constituti in periculo proprij vel alieni damni gravis spiritualis vel temporalis.* n. 61.
Sed probabili. n. 69.
Enumerantur novem talia pericula. n. 61.
Potest pœnitens quoad proprium damnum temporale cedere suo jure. n. 71.
V. *Manifestandi complicis, sed iste Casus non probatur.* n. 62.
VI. *Habentis peccatum reservatum, & neminem, per quem ab eo directè possit absolvi.* n. 63.
VII. *Magni alicujus concursûs confitentium, sed nec iste Casus admittitur.* n. 67.
Ab integritate materiali excusatus non po-

test plus, nec aliud reticere, quàm necesse sit. n. 68.
Et tunc tantùm, si necesse sit confiteri, & alius confessarius haberi non possit. n. 73.
Quid intelligatur per necessitatem confitendi? ibid.
Quandonam censeatur non posse haberi confessarius? n. 74.
Ab integritate materiali excusatus potest etiam in confessione negare id, quod tunc non tenetur confiteri. n. 72.
Quidquid reticitum est, debet non quidem statim, sed tamen in proxima confessione explicari. n. 70.
Integritatem materialem Confessionis quænam vitia impediant? & quæ eorum remedia? n. 75.

Lib. 2.

Ad integritatem materialem etiam non obligatur, qui deberet multa mortalia repetere, quæ jam antè bonâ fide confessus est. n. 90.
Uti nec ille, qui non potest habere suæ linguæ satis peritum confessarium. n. 91. circa finem.
Circa integritatem auditæ confessionis, si erret confessarius, ad quid teneatur? n. 180. & seq.

Intensio.

Intensio actûs non mutat speciẽ peccati. I. n. 55.
Vel admodum rarò. n. 72.

Intentio.

Intentio ad conficiendum sacramentum quid sit? III. n. 328.
Alia est directa, & alia indirecta; quid utraque? n. 329.
Alia Habitualis, alia Actualis, & quid? ibid.
Quomodo actualem soleant elicere scrupulosi? ibid.
Alia merè habitualis, alia Virtualis, & quid utraque? ibid.
Intentio Virtualis, in quo consistat? ibid.
Quodnam inter illam & actualem sit discrimen? n. 334.
Intentio conditionata de præterito, præsenti, vel futuro, quid? n. 330.
Intentio absoluta quid? ibid.
Implicita & explicita quid? ibid.
Intentio, quæ sit vel non sit sufficiens & necessaria ad sacramentum conficiendum; n. 331. & seqq.
Intentio habitualis sufficit non ad sacrificium faciendum, sed ad fructum ejus applicandum. n. 332.
Sufficit quoque ad Sacramentum recipiendum, non ad conficiendum. ibid.
Intentio conditionata quæ, quando & ad quod Sacramentum conficiendum possit vel non possit licitè aut validè adhiberi? n. 336. Vide *Sacramentum.*
Sine intentione debitâ conficere Sacramentum, est mortale. n. 336. & 338.
Intentionis defectum in Ministro non supplet Deus. ibid.
Intentio conficientis Sacramentum debet versari circa materiam & personam determinatam. n. 337.
An & quando possit ijsdem alligari? ibid.
Ex Intentionis defectu malè administrant Sacramentum, quomodo possit & debeat confiteri? n. 339.
Intentionem placendi Deo, an in omnibus operibus habere teneamur. n. 113.
Intentio quæ requiratur ad audiendum Missam, ut præcepto satisfiat? n. 251.

Internuntius. *Lib.* 2.

Per internuntium quomodo liceat confiteri? n. 99.

Internuntius obligatur sigillo, etsi audita non referat ad confessarium. n. 212.
Internuntius quid respondere possit de peccato pœnitentis, jam antè interroganti noto. n. 265. v. Interpres.
Internuntius ob fractum sigillum non incurrit pœnam ordinariam frangentium. n. 277. v. Ut Sacerdos.

Interpres.

Per interpretem nemo tenetur confiteri, nisi in raro casu. III. n. 77.
Possumus tamen confiteri per illum. n. 83.
Quomodo id fieri possit & debeat? Lib. 2. n. 99.
Interpres confessionis quomodo obligetur sigillo? Lib. 2. n. 212.

Invidia.

Invidia est tristitia de bono alieno. III. n. 147.
Non est idem cum Odio, Indignatione, & Æmulatione. ibid.
Nec est tristitia de bono alterius, ut proprii boni imminutivo. n. 148.
Quæ non est mala, nisi sit inordinata. ibid.
Invidia ergo est voluntaria & falsa apprehensio de alieno bono, ut proprii imminutivo, cum inordinatâ tristitiâ. n. 149.
Ex genere suo est tantùm veniale peccatum. n. 150.
Sed per accidens potest fieri mortale. ibid.
Quomodo numeretur inter septem Capitalia? ibid.

Lib. 2.

Invidiæ punitæ Exempla. n. 139.
Contra invidiam sententiæ sacræ. n. 149.

Iocus.

Iocus quid sit? III. n. 195.
Si sit moderatus, spectat ad Virtutem Eutrapeliæ. ibid.
Joculariter loqui de rebus sacris, quale peccatum? ibid.
Jocos miscere concioni, quale peccatum? n. 196.
Ad jocum uti verbis SS. Scripturæ est mortale, fieri potest quandoque Veniale. n. 197.
Joco falsum dicere, quomodo excusetur à mendacio? n. 214.

Ira.

Iracundiæ notus quid? & quale peccatum? III. n. 141.
Ira quid? n. 142.
Alia est justa, alia injusta; & quid utraque? ibid.
Injusta est ex genere suo mortale. ibid.
Unde esse possit Veniale? ibid.

Lib. 2.

Iræ punitæ exempla. n. 141.
Contra iram sententiæ sacræ. n. 150.

Irregularitas.

Irregularitas ex defectu lenitatis à quibus contrahatur, vel non? III. n. 493.
Nullum ejus in agris hinc inde movendis. ibid.
Irregularitas in dubio non contrahitur nisi de homicidio. V. n. 135.

Lib. 2.

Irregularis sit Clericus solemniter exercens actum Ordinis, quæ caret. n. 278.

Itinerans.

Itinerantes an excusentur ab audiendâ Missa diebus festis? III. n. 260.
An à Jejunio, ab Horis Canonicis, &c. Vide suis locis.
Itinerantes licitè exercent servilia die festo ad iter servientia. n. 269.

Judex, Judicium.

Judicium in loco sacro instituere non est sacrilegium, sed tamen illicitum. I. n. 58.

Judex, quo modo gaudere possit de pœna Reorum. III. n. 139.

Judex non potest obligare reum ad capitale crimen fatendum, si aliunde probari non possit. n. 220.

Judicialis processus est die festo illicitus & invalidus. n. 267.

Eo tamen permisso permittuntur etiam actus ad illum requisiti. n. 268.

Permissus est in causis personarum miserabilium & Rusticorum. n. 272.

Lib. 2.

Judicii divini memoria quomodo habenda practicè? n. 162.

Judex de delicto ex sola confessione noto non potest cognoscere. n. 262. & III. n. 205.

Neque de noto ex solâ scriptæ confessionis scheda. ibid. & III. n. 439.

Judex in causa fracti sigilli est ordinarius sigillifragi. n. 276. v. Pœna.

Judex an possit procedere contra confessarium infamatum de incerto peccato ex confessione revelato? n. 283. v. Quodsi.

An & contra infamatum de certo peccato revelato? n. 282.

Judicium in causa fracti sigilli tendit ad servandum sigillum. n. 292.

Judicii publici executio omnibus permissa. n. 317.

Processus contra sigillifragum non est contra sigillum. n. 307.

Per illum redintegrari potest sigillum male fractum. ibid.

Non agnoscunt Autores in eo periculum frangendi. n. 314.

Judicium temerarium.

Judicium temerarium quid sit? III. n. 125.

Aliud est cum, aliud sine formidine. ibid.

Malè confunditur cum suspicione. ibid.

Est ex genere suo mortale. ibid.

Ex multis capitibus potest esse tantum Veniale. ibid.

Juramentum.

Juramenti iteratio non mutat obligationis speciem. I. n. 50.

Juramentum additum voto mutat ejus speciem. n. 52.

Juramentum de emendatione an & quando à pœnitente exigendum? n. 116. & seq.

Juramentum quid sit? III. n. 182.

Aliud est per Deum, aliud per creaturas. ibid.

Aliud assertorium, aliud promissorium. n. 183.

Aliud comminatorium. ibid.

Aliud execratorium. n. 184.

Juramentum promissorium non semper promissionem, sed sæpe simplex tantum propositum includit. n. 183.

Juramentum promissorium quando sit vel non sit implendum? n. 188.

Juramenta omnia sunt ejusdem speciei. n. 185.

Nisi ratione circumstantiæ superveniat alia malitia. ibid.

Quomodo in confessione exprimenda? ibid.

In Juramento execratorio malum graveravò aliquis sibi aut suis seriò optat. n. 185.

Malum aliis optatum non tenemur distinctè confiteri. ibid.

Ad Juramentum licitum requirumtur tres comites. n. 186.

I. *Veritas, cujus defectus facit perjurium, semper etiam in re legi mortale.* ibid

II. *Justitia,*

II. *Justitia, & in quo hæc consistat?* n. 187.
Ejus defectus est peccatum grave vel leve pro malitia rei, quam juramento confirmo. ibid.
III. *Judicium.* n. 189.
Ejus defectus est Veniale tantùm. ibid.
Juramentum temerarium quid sit? n. 187.
In juramento promissorio vel execratorio de re venialiter malâ Deum invocare ut approbatorem, est gravis blasphemia. n. 187.
Sed rarò contingit. ibid.
Juramentum promissorium rei malæ exequi est vel blasphemum, vel superstitiosum. n. 188.
Jurare promissoriè rem malam cum animo exequendi subindè minus, subindè majus est peccatum, quàm sine eo. n. 188. v. Patet.
Jurare per creaturam non censemur, nisi specialiter in eâ reluceat Majestas Dei. n. 191.
Juramentum non est dicere: per meum Jusjurandum, Auff mein Aydt; *vel:* Iuro me facturum. n. 191.
De Jurandi consuetudine quid sit? n. 190.
Juramentum cum negligentia in Veritate vel Justitiâ inquirenda factum quale sit peccatum? ibid.
Juramentum propriè quænam jurandi formulæ contineant? n. 191.
Referuntur & exponuntur variæ. ibid.
Juramentum à non Juramento discernendi Regulæ in foro interno. n. 192.
Juramentum quomodo differat à Blasphemia & Maledictione? n. 228.
Juramentum promissorium aliud est pium, aliud non pium, & qualis sit materia utriusque? n. 364.
Juramentum promissorium pium potest fieri cum voto, vel sine voto, & esse simplex. n. 371.
Etsi autem fiat sine voto, æquiparatur tamen voto. ibid. & n. 364.
Et in eo potest dispensare, qui potest in voto. n. 371.
De materia tamen reservatâ non est reservatum. ibid.
Censetur in dubio esse factum cum voto. n. 371.
Obligatio incipit & durat, sicut voti. n. 366.
Juramentum promissorium obligat ex genere suo graviter. n. 365.
Leviter ex parvitate materiæ. ibid.
Quandoque etiam omnino non obligat. ibid.
Juramenta promissoria pia sunt omnia ejusdem speciei. n. 365.
Nisi sint de rebus aliunde jam præceptis. ibid.
Quo casu, si violentur, committitur duplex malitia speciatim confitenda. ibid.
Juramenti promissorii obligatio cessare per te potest quatuor modis. n. 367.
In Juramentis quænam semper subintelligantur conditiones? ibid.
Juramenta sequuntur naturam contractûs, cui opponuntur. 368.
Ejusque conditiones & restrictiones. n. 377.
Juramenta pia & non pia possunt irritari, & à quibus? n. 368.
Juramenta pia cum voto de materiâ reservatâ sunt reservata. n. 370.
In Juramentis piis potest dispensari. n. 369.
Etsi sint facta in utilitatem hominis. n. 372.

An & quando in non piis ante vel post acceptationem? n. 369.
Et à quibus? n. 370.
Ex qua causa? n. 373.
Juramenta pia commutari possunt, non item non pia. n. 374.
Juramento non obligamur ad materiam, in quam id commutatum est. n. 375.
Juramenti & Voti commutatio multum inter se differunt. ibid.
Juramenti obligationem potest remittere etiam is, in cujus utilitatem est factum. n. 376.
Et quisque sibi ipse id, quod in suum commodum fecit. ibid.
Juramenti obligatio est benigne interpretanda. n. 377.
Ad quæ in illius interpretatione attendendum? ibid.
Juramentum non censetur fieri in præjudicium tertii. n. 367. & 377.
Juramentum secretum quando quis non teneatur servare? n. 377.
Juramentum judiciale est in die festo prohibitum. n. 268.
Uti & non judiciale confirmans actum die festo prohibitum. ibid.
Utrumque tamen permissum est, quando Judicium & Actus ille die festo permittitur. ibid.

Iurisdictio Confessarii.

Jurisdictionis defectum ad Sacramentum administrandum supplere potest Ecclesia. V. n. 118.
Supplet reipsa in errore communi & opinione probabili. ibid.
Jurisdictionis voluntariæ actus non sunt die festo prohibiti. III. n. 267.
Quinam sint tales? ibid.

Jurisdictionis potestas est ad absolutionem sacramentalem necessaria, & quomodo differat à Potestate Ordinis? n. 41.
Jurisdictio quid sit? & quæ ejus differentia ab Approbatione? n. 42.
Jurisdictio alia ordinaria, alia delegata. n. 43.
Delegari potest directè, vel indirectè. ibid.
Jurisdictionem ordinariam absolvendi à peccatis quinam habeant? & in quos? n. 44.
Habentes eam ubivis validè exercent, & licitè, etiam extra suum territorium. n. 45.
Sed in alieno templo non invito ejus Rectore. ibid.
Quomodo eam amittant? n. 46.
Quomodo & quibus possint delegare? n. 47.
Jurisdictio absolvendi concessa in omnes fideles non extendit se ad Regulares. n. 44. v. *Superiores.*
Jurisdictionem delegatam habens regulariter eam non potest subdelegare. n. 48.
Nisi in aliquibus casibus, & quibus? ibid.
Jurisdictio ad audiendas confessiones delegata est Mendicantibus à Summo Pontifice. n. 49.
Non possunt eam aliis subdelegare sine speciali concessione Pontificis. ibid.
Jurisdictio ad audiendas confessiones potest obtineri etiam per ratihabitionem non de futuro, sed de præsenti. n. 50.
Jurisdictio sacramentalis, si delegetur, quomodo intelligenda? n. 51.
Jurisdictio sacramentalis delegatur, I. à Jure cuivis sacerdoti in articulo mortis. n. 52. & 65. cum seqq. Vide *Mors.*
II. *Aliqui-*

II. *Aliquibus propter errorem communem, & quomodo?* n. 53.
Uti & propter opinionem verè probabilem, ibid. v. Quando.
Jurisdictio absolvendi à venialibus, & mortalibus jam ritè expiatis, competit ex consuetudine cuivis sacerdoti, etiam non approbato. n. 33. & n. 54.
Modò non sit vitandus aut degradatus. ibid.
Cui competat in Cardinales, Episcopos, & Sacerdotes seculares? ibid.
Cui in vagos, viatores, & peregrinos? ibid.
Jurisdictionem in alienos parochianos aut diœcesanos tribuit alicubi confessariis expositis consuetudo. n. 54.
Nec ei, si sit diœcesana, resistere potest unus vel alter parochus. ibid.
Jurisdictio absolvendi, quæ & à quo tribuatur confessariis in loco alicujus peregrinationis sacræ? n. 54.
Jurisdictio delegata ad absolvendum à peccatis quot modis amittatur? n. 55.
Simpliciter concessa est gratia facta, & non expirat, etiam re adhuc integrâ, per mortem concedentis. ibid.
Quid sit de concessâ cum clausula: donec voluero, ad beneplacitum meum, donec revocavero. ibid.
Jurisdictio Ecclesiæ in foro externo non potest dependere à voluntate unius privati hominis. n. 284.
Jurisdictio Ecclesiæ in sigillifragos confessarios qualis & quanta? n. 293.

L.

Labor.

Labor quis excusetur à Jejunio, ab Horis canonicis &c. Vide suis locis.

Lacrimæ.

Lacrimæ, gemitus &c. non sunt ad contritionem necessaria. II. n. 13.
Nec ad confessionem. III. n. 84.
Quandoque impedimento sunt confessioni. ibid.
Sæpe illusioni obnoxia. II. n. 14.
De cætero bona & multùm laudanda. ib.

Laicus.

Laici an possint licitè nudâ manu tangere calices, aliáque vasa sacra? III. n. 295. & 297.
Agnos Dei? n. 301.
Laicus potest esse socius recitantis Horas can. n. 404.

Lib. 2.

Laicus si confessarium agat, an obligetur sigillo? n. 217. & 221. & 260.
Laicus ob fractum sigillum non incurrit pœnam ordinariam frangentium? n. 277.
Laicus missam celebrans, vel confessiones audiens, non fit irregularis. n. 278.
Quam pœnam incurrat? ibid. v. At verò.

Latria.

Vide *Cultus.*

Laus.

Laus quid sit? III. n. 158.

Legatum.

Legatum dubium quoad qualitatem & modum ad quid obliget? V. n. 140.
Legatum in dubio non præsumitur factum, n. 148.
Si factum esse constet, præsumitur in dubio validum. ibid.

Lex.

Lex Veteris Testamenti multò gravior est, quàm Novi. III. n. 3.
Lex Ecclesiastica non obligat, nisi fideles. n. 18.
Nec minores septennio. ibid.

P. Stoz.
Tribunal
Poenitentiæ
Em
14

Septennio majores obligat omnes, quos non expresè excipit. n. 244.
Lex divina obligat omnes rationis compotes, cujuscunque ætatis. n. 15.
Lex in dubio an lata, promulgata, recepta, vel moraliter possibilis sit, non obligat. n. 136.
Obligat autem in dubio, an abrogata sit, cesset, vel impleta sit. ibid.
Lex etiam favorabilis non est ultra proprietatem verborum extendenda. n. 163.
Legem levem transgredi quia levis est, non est contemptus, nec peccatum grave. n. 133.
Legem humanam in re levi transgredi ex malo affectu erga Superiorem, est Veniale. n. 136.
Divinam ex malo affectu erga Deum, est mortale. ibid. Vide *Contemptus.*
Legis authentica interpretatio à quo fieri debeat? n. 280.
Lex humana in necessitate non obligat. n. 281.
Lex humana in materiâ gravi obligat ordinariè graviter. n. 379. & 384.
Legibus patriæ suæ non obligantur existentes extra ejus territorium. n. 386.
Lex de vectigali potest diversimodè imponi. n. 453.
Est pœnalis, saltem mixta. ibid.
Lex pœnalis vel mixta plerumque non obligat in conscientia. n. 453. & 512.
Lex cessat, si cesset adæquatus ejus finis. n. 532.
Lex pœnalis non est extendenda ad mandantes, consulentes, nisi exprimat. n. 537.
Contra Legis verba licet sequi mentem legislatoris. V. n. 57.
Legem in benigniore sensu accipere & sequi licet. ibid.
Lex positiva Dei ordinariè non obligat ad id, quod vix est possibile. n. 58.
Nunquam autem Lex Ecclesiastica. ibid.
Neutra obligat ad agendum instar fatui. n. 59.
In Legum plurium concursu quænam prævaleat alteri? n. 66.

Lib. 2.

In legem qui committit, legis auxilium invocare non potest. n. 286.
Lex invitans ad delinquendum est ipso jure nulla. n. 287.
Lex nulla, quæ prohibet actum externum, prohibet simul ejus punitionem. n. 325.
Lex quævis debet habere competentem custodiam. n. 291. & 320.

Libertas.

Liberè agere, est ex cognitione boni & mali agere. III. n. 113.
Libertas formalis convenit solis elicitis actibus voluntatis, aliis tantùm extrinsecè & denominativè. V. n. 61.
Quid ea sit? ibid.

Libri.

Ad libros famosos adhibere verba sacræ Scripturæ est sacrilegum. III. n. 197.
Libellus famosus est contumelia scripto illata. n. 209.
Gravissimè in Iure prohibitus. ibid.
Librorum hæreticorum lectio prohibita est sub excommunicatione Pontifici reservata. n. 531.
Obligat ipsos quoque hæreticos. ibid.
Etiam illos catholicos, apud quos nullum est perversionis periculum. n. 532.
Librorum hæreticorum prohibitio habet duos adæquatos fines. n. 532.
Liber hæretici est ita prohibitus, si hæresin contineat, vel de Religione tractet. n. 533.

Sed apud Germanos non censetur prohibitus, nisi tractet de Religione. n. 534.
Quid sit tractare de Religione? ibid. & n. 533.
Libri hæretici partem notabilem scienter legens reus est peccati mortalis, & prædictæ censuræ. n. 535.
Quæ pars censeatur esse notabilis? ibid.
Libri nomine quid censeatur comprehendi? n. 536.
Librum hæreticum jubens sibi prælegi ab alio, an peccet, & incurrat supra dictam excommunicationem? n. 537.
An & ille, qui alteri ex ejus mandato prælegit? n. 538.
Quid si prælegens non intelligat? ibid.
Libros hæreticos retinere est sub eadem excommunicatione prohibitum. n. 539.
Quid sit retinere? ibid.
Quænam possint retinentem excusare? ibid.
Librorum Theologicorum incauta lectio est quandoque causa scrupulorum. V. n. 175.

Liberi.

Liberi sunt sui Juris in rebus ad salutem animæ spectantibus III. n. 435.
Liberi peccant graviter, si invitis parentibus indigna Matrimonia contrahunt. n. 435.
Non possunt tamen propterea exheredari. ibid.
Liberi, si famulentur parentibus, possunt ab ijs exigere salarium. n. 462.
Liberi si pecunias parentum ad usus necessarios datas malè impendant, peccant, & tenentur ad restitutionem. n. 468.
Liberi in dubio censendi sunt potius esse legitimi, quàm naturales. V. n. 151.
Liberi in dubio de usu rationis an volentes aut nolentes possint nolentibus aut volentibus parentibus baptizari? n. 152.

Licentiam revelandi Sigilli dare potest pœnitens. n. 187.
Et nullus alius. n. 189.
Non sufficit præsumpta, tacita, vel interpretativa. n. 197.
Sed debet I. *esse expressa, verbo vel facto.* ibid. v. Debet.
Quo facto censeatur exprimi? ibid.
II. *Voluntariè & liberè data.* ibid. v. Debet.
Metus reverentialis & importunæ preces reddunt nullam. ibid.
Licentiâ à pœnitentibus ex jussu aliorum datâ non debet Confessarius uti. ibid. in fine.
Licentiam potest pœnitens modificare prout vult. n. 198.
Revocare pro arbitrio, etiam datam extra confessionem. ibid. v. Potest.
Non potest dare cum sui infamatione sine justâ causâ, ibid. v. si ex revelatione.
Potest dare verbo, vel quovis alio signo; ibid. v. sufficit.
Intra vel extra Confessionem. ibid. in fine.
In scripto ut detur, nec est necesse, nec utile. n. 198. v. sufficit.
Licentiam revelandi peccata sua confessa potest quis dare duplici modo. n. 199.
Censenda est ita dari, ut etiam ille, cui revelantur, obligetur sigillo. ibid.
Referuntur Autores hujus sententiæ. n. 200.
Ratio ejusdem prima. n. 201.
Altera. n. 202.
Licentiam ipso facto dat, qui sponte sic altè confitetur, ut alii quoque audiant. n. 218.
Licentiam revelandi peccatum unius com-

plus non potest dare alter n. 230. v. Imout.
Licentia pœnitentis non est necessaria ad procedendum contra sigillifragum confessarium. n. 292.
Moraliter dare quando ad hoc censeatur? n. 322. & seqq.

Litaniæ.

Litaniæ omnium sanctorum in Rogationibus, & festo S. Marci dicendæ sub mortali. III. n. 417.
Non possunt dici pridie. ibid.
Non satisfacit, qui processioni interest sine attentione externâ. n. 418.

Litteræ.

Per litteras confiteri aliquando ex justâ causâ possumus. III. n. 82.
Quomodo id fieri possit salvo Decreto Clem. VIII. ibid. & Lib. 2. n. 99.
Litteras alterius injustè aperire quando sit mortale? n. 440.
Vel clausas ad solem vel candelam legere. ibid.
Quomodo alicubi sit Casus reservatus? ibid.
Pro damno inde orto est satisfaciendum. ibid.
Litteras alterius aperire & legere quando sit tantùm veniale? n. 441.
Litteræ alienæ aperiri & legi licitè possunt ab iis, qui inde Reipubl. vel sibi timent grave damnum. n. 442.
Item à superioribus Regularium, sed cum limitatione. ibid.
Et ab habentibus consensum dantis vel accipientis. ibid.
Litteras abjectas vel earum fragmenta an liceat colligere, & legere? n. 443.
Litteris seu instrumentis publicis si perdita sint, non licet alias privatim substituere. n. 444.

Locus.

Locus sacer & publicus an & quando mutet peccati speciem? I. n. 57.
Locus sacer quo furto sacrilegè violetur? III. n. 57. & 425.
Quâ sanguinis aut seminis effusione? ibid.
Locus sacer quis sit in ordine ad asylum? n. 59.
Quis in ordine ad sacrilegium? ibid.
Ex loco sacro violenter extrahere reum, ibi instituere processum judiciarium, aut mercatum, est illicitum. n. 58.
Et quando sacrilegium? n. 59.
In loco sacro vendere imagines, candelas &c. an licitum? n. 58.
In loco sacro commissa peccata non habent ob hoc solum rationem sacrilegii. n. 60.
Continent tamen aliquam irreverentiam. n. 61.
Locus publicus addit peccato rationem scandali. n. 62.

Luminare.

Luminaria ad sacrificium adhibenda. III. n. 288.
Sine omni lumine celebrare est mortale, ibid.
In necessitate sufficit adhiberi unum, etiam ex oleo aut sebo. ibid. & n. 276.
Cum Lumine uno ex cera celebrare sine necessitate est defectus levis. n. 276.
Vide *Eucharistia.*

Lunula.

Lunula in Monstrantia seu Hierotheca à quibus licitè possit tangi? III. n. 296.

Lusus.

Non ludere jurans, an possit adhuc moderatè ludere. III. n. 377.
Lusus quid sit? n. 469.
Per se non est, sed per accidens sæpe esse potest illicitus. ibid.

Ad lusum licitum quæ conditiones requirantur? ibid.
In lusu an peritus, quod ab imperito lucratur, faciat suum? n. 469.
In lusu quænam fraudes licitæ? n. 470.
Quænam illicitæ? n. 471.
In lusu etiam preces & pia opera deponi possunt. n. 472.

Luxuria.

In Luxuriæ peccato quænam Circumstantiæ speciem mutent vel non mutent? I. n. 50. & seqq.
Ad luxuriam suam utens operâ habentis votum Castitatis quid peccet? n. 64.
Luxuriæ peccata interna quomodo confitenda? I. n. 30. & III. n. 163.
Quomodo externa, commissa visu, tactu &c.? III. n. 541. v. si id.
Omnia proferenda verbis pudicis. n. 49.
In luxuriæ peccatis confitendis excusamur quandoque ab integritate materiali. n. 61. & 68.
Luxuriæ peccatum quando sit vel non sit turpia audire, videre, legere &c. Vide Turpia.
Luxuria in loco sacro, vel cum personâ sacrâ exercita est etiam sacrilegium. n. 548.
Luxuriæ peccatum contra naturam est Pollutio. n. 549.
Sodomia. n. 550.
Et Bestialitas. n. 551.
Luxuriæ consumatæ actum antecedentes & consequentes alii quandonam sint vel non sint distinctum peccatum? n. 553.
Ad luxuriosos motus post advertentiam negativè se habens, an interpretativè consentiat? V. n. 46.
Luxuriæ quænam sint consumatæ species? III. n. 544. & seqq.
Omnes sunt ex genere suo peccatum mortale. n. 552.
Nec datur in iis parvitas materiæ. ibid.
Debent distinctè in confessione exprimi. ibid.

Lib. 2.

Luxuriæ punitæ Exempla. n. 140.
Contra luxuriam sententiæ sacræ. n. 151.

M.

Maledictio.

Maledicere Deo est blasphemia. III. n. 193.
Maledictio quid sit? n. 225.
Quando sit mortale vel veniale? ibid.
Maledictio una quando differat specie ab altera? ibid.
Maledicens non tenetur mala, quæ imprecatus est, exprimere in confessione. ibid.
Nisi cum dæmonem est imprecatus. ibid.
Maledicere seu malum imprecari sibi vel aliis, in quibus casibus liceat? n. 226.
Maledicere creaturis irrationalibus quale sit peccatum? n. 227.
Maledictio quomodo differat à Juramento & Blasphemia? n. 228.
Vide *Juramentum.*

Mappæ.

Mappis quot & qualibus stratum esse debeat altare? III. n. 290.

B. V. Maria.

Maria V. ex speciali privilegio vitavit omnia venialia collectivè. II. n. 79.
Mariam V. confessam fuisse docuit Albertus Magnus. III. n. 11.
Sed ea incapax fuit Sacramenti Pœnitentiæ. Lib. 2. n. 93.
Mariam V. contumeliâ afficere an & quomodo sit blasphemia. III. n. 181.
Mariæ V. nomen temerè proferre est irreligiosum. n. 345.

Inscriptum chartæ adhibere ad artes superstitiosas est sacrilegium. ibid.
Et id reponere in loco sordido est peccatum saltem veniale. ibid.
In B. V. Mariæ honorem die sabbathi non nere, & alia operari, est superstitiosum. n. 422.

Materia.

Materiæ quantitas quomodo mutet vel non mutet peccati speciem? I. n. 55.
Materia quæ sit gravis vel levis? III. n. 348.
Quæ in voto abstinendi à vino? n. 349. & 350.
In Missa, Horis can. & aliis, Vide de singulis suo loco.

Matrimonium.

Matrimonii contrahendi impedimentum manifestare debet etiam ille, cui sub secreto dictum est. III. n. 235.
Matrimonii sacramentum confici legitimè potest cum conditione de futuro. n. 336.
Quoad Matrimonium ineundum an teneantur liberi parentibus obedire? n. 435.
De Matrimonii bonâ fide contracti valore dubius potest petere & reddere debitum. V. n. 146.
Matrimonium contrahit licitè, qui vovit abstinere à copula, sed dubitat, an licitam vel illicitam tantùm intellexerit. V. n. 140.

Lib. 2.

Matrimonium an & quando possit pro pœnitentia à confessario injungi? n. 114.
De Matrimonio invalidè contracto aut contrahendo an pœnitens monendus? n. 128. & seq.
Matrimonium clandestinum Ecclesia semper illicitum, tandem voluit etiam esse irritum. n. 305.

Matutinum.

Matutinum cum Laudibus potest pridie dici. III. n. 385.
Quâ horâ diei? ibid.
Ante absolutum illius diei Officium dicere est veniale. ibid.
Uti &, si fiat tantùm ex causâ vanâ. n. 412.
Matutinum sine, vel cum laudibus, an sit minor vel major pars Officii? n. 408.
Potest licitè absque causa separari totâ nocte à Laudibus. n. 410.
Si ita separetur, quomodo sit concludendum, & postea Laudes inchoandæ? ibid.
Matutinum pridie recitans potest ex causâ aliquâ in quavis parte ejus cessare, & residium in crastinum differre. n. 410.
Sine causâ id facere est veniale. ibid.
Ante Matutinum dictum Horas parvas dicere an & quale sit peccatum? n. 411.

Mendacium.

Mentiri in confessione quando sit mortale vel veniale. III. n. 32. cum seqq. & 343.
Mendacium quid sit? n. 213.
Species ejus est simulatio. ibid.
A mendacio quomodo excusentur Joci, Tropi & Amphibologiæ. n. 214.
Mendacium jocosum in quo differat à joco? n. 214.
Sine mendacio potest dici falsum, & cum mendacio verum. n. 213.
Mendacium fieri potest non tantùm verbo, sed etiam scripto aliove signo, mentis manifestativo. ibid.
Mendacium Pernicioſum, Officioſum, & Jocoſum quid? n. 215.
Mendacium est intrinsecè malum. n. 216.
Officioſum & Jocoſum est Veniale. ibid.
Pernicioſum est ex genere suo peccatum mortale. ibid.
Quomodo fiat Veniale? ibid.

Mendacia quomodo sint confitenda? n. 216.
Mendacium operis est Simulatio. n. 217.
Mendacii alium arguere quid, & quale peccatum? n. 232.
Lib. 2.
Mentiri in nullo casu licet. n. 268.
Mendicantes.
Mendicantium Ordinum Religiosi possunt stabiliter pro Parochis concionari. III. n. 494.
Mendicantes licentiam audiendi confessiones paschales habent à proprio pœnitentium Parocho, nimirum à Pontifice, vel Episcopo. n. 23.
Lib. 2.
Mendicantes quoad absolvendos fideles sunt à Pontifice ad universitatem causarum delegati. n. 49.
Non possunt tamen subdelegare sine speciali Pontificis concessione. ibid.
Mendicantibus delegata potestas absolvendi morte Pontificis non expirat. n. 55.
Mendicantes possunt absolvere ab omnibus casibus Pontifici reservatis. n. 60. v. Quinam.
Et extra Italiam etiam ab illis quinque, per Clem. VIII. reservatis. ibid.
Exceptis solis, qui sunt in Bullâ cœnæ. ibid.
Imo & ab his in casu necessitatis, vel impedimenti perpetui, aut diuturni. n. 68.
Mercatus, Mercator.
Mercatus in loco sacro est prohibitus. I. n. 58.
Si ibi fiat est sacrilegium. ibid.
Mercator non tenetur deserere officium ob pericula in eo peccandi. II. n. 84.
Mercatus nomine quid intelligatur? III. n. 266.
Est die festo in Jure prohibitus. n. 266.
Sed consuetudo facit licitum. n. 272.
Mercator jurans se non minoris venditurum, an possit adhuc id facere? n. 378.
Mercatores an libros hæreticos licitè retineant pro involucris? n. 539.
Lib. 2.
Mercatores subjiciuntur parocho loci quoad sacramenta. n. 44.
Metus.
Ex metu quod facimus, facimus cum affectu aliquo ad oppositum. II. n. 29.
Nisi cum impellimur ad id, quod nobis est alioquì commodum & gratum. n. 33.
Metus damni qui ab integritate materiali confessionis excusat, debet esse justus & probabilis. III. n. 69.
Ex metu facta confessio valet. n. 51.
Est tamen periculo nullitatis obnoxia. ibid.
Metus confusionis, &c. in confessione quomodo superandus? n. 75.
Ex metu audiens Missam satisfacit præcepto. n. 250.
Ex metu gravis damni vel periculi excusamur ab audienda Missa diebus festivis. n. 260.
Metu cogens alium ad ludendum tenetur ei restituere, quod lucratur. n. 469.
Ex metu gravi prælegens alteri librum hæreticum an sit excusatus? n. 538.
Lib. 2.
Metu reverentiali exorta licentia aperiendi sigilli est nulla; vel nullitati obnoxia. Vide *Licentia.*
Minister.
Minister sacrificantis qualis esse debeat? III. n. 285.
An & quomodo possit esse fœmina? ibid.
Quid de Monialibus? ibid.

Minister Sacramenti qualem debeat habere intentionem? Vide *Intentio.*
Minister peccat mortaliter, si in mortali conficiat Sacramentum. n. 326.
Etsi non conficiat solemniter, vel tantùm ut Laicus. n. 327.
Validè tamen conficit. n. 328. & Lib. 2. n. 3.
Tenetur ergo prius, non quidem confiteri, sed elicere contritionem. n. 326.
Nisi repentina necessitas obstet. ibid.
Minister qui in mortali conficit Sacramentum, quomodo possit & debeat id confiteri? n. 339.
Conficiendo conferens pluribus successivè, sed absque morali interruptione, unum Sacramentum, unum tantùm committit peccatum. n. 339.
Minister an peccet mortaliter, si in mort. audiat tantùm confessionem sine absolutione? n. 340.
An in mort. distribuens Eucharistiam? n. 341.
Quid si ille successivè, sed continuatè plures audiat, & iste pluribus distribuat? ib.
Minister cum voluntariis distractionibus conficiens Sacramenta quid? & quantum peccet? n. 342.
Minister non sacer fungens officio sacri exercet cultum Dei falsum. n. 422.
Ministri & Lectores mensæ quantum possint die jejunii antè comedere? n. 523.

Lib. 2.

Minister Sacramenti gerit personam Christi, debétque esse in statu gratiæ. n. 3.
A Ministro non licet petere Sacramentum, quando id non potest sine peccato administrare. n. 5.
Imo nec, cùm prævidetur cum peccato administraturus, n. 6.
Nisi in casu necessitatis, vel magnæ utilitatis. n. 7.
Nec licet ab eo ad id parato recipere, si commodè alius haberi possit. n. 9.
De Ministri dispositione ad Sacramentum licitè administrandum requisitâ, non est multum inquirendum. n. 10.

Missa.

Missæ sacrificium quibus potissimum sit fructuosum? l. n. 25.
Missam duobus præceptis debitam negligens, an duo committat peccata? n. 75.
Sub Missa die festo per notabilem partem confabulari, est mortale. III. n. 194.
Die profesto est veniale. ibid.
Missa sicca quid sit? n. 243.
Per Missam die festo præceptam quid intelligatur? n. 243.
Quomodo in hac acceptione differat à sacrificio? ibid.
Missam audire quibus diebus, & quinam teneantur? n. 244.
Missam audiendi obligatio est gravis, & sub mortali. n. 244.
Estque alligata diei, ut cum eo expiret. n. 245.
Missas in Natali Domini nemo tenetur audire tres. ibid.
Nec illam in die Parasceves. n. 243. & 246.
Missa est ex præcepto audienda tota vel saltem quoad majorem partem. n. 246.
An satisfaciat, qui consecrationi tantùm, vel sumptioni, & quæ sequuntur, interest? ibid.
An, qui omnibus aliis Missæ partibus interest, præterquam consecrationi? ibid.
Missæ parti majori qui non potest interesse, non tenetur interesse minori. n. 246.
Quænam sit major pars? ibid.

Missas dimidiatas duas duorum successivè audiens non satisfacit præcepto. n. 247.
Multo minus audiens eas simul. ibid.
Missæ pars quænam sit habenda pro parva? ibid.
Missæ audiendæ præcepto satisfieri potest, quocunque loco audiatur. n. 248.
Etiam in privatis Oratoriis. ibid.
Nisi Pontifex in concessione Oratorii aliud exprimat. n. 391.
Inferiores Pontifice si idem velint, nil officit. n. 248.
Missam in propriâ parochiâ esse audiendam, frustra aliqui contendunt. n. 248.
Missæ audiendæ præcepto ut quis satisfaciat, debet 1. *esse corporaliter præsens.* n. 249.
Juxta æstimationem aliquam moralem, & in quo hæc consistat? ibid.
II. *Modo humano seu scienter & voluntariè.* n. 250.
III. *Religiosè & devotè, seu cum debitâ intentione; in quo hæc consistat?* n. 251.
Et attentione. n. 252.
Missam audiens ex ædibus suis in vicino templo potest satisfacere præcepto. n. 249.
Item recitans sub ea Horas can. vel alias preces debitas. n. 253.
Afferens thus, faces &c. n. 255.
Vel audiens cum animo non satisfaciendi tunc præcepto. n. 251.
Missæ audiendæ præcepto non satisfacit, qui interest ebrius. n. 250.
Aut sub ea obdormiscit. ibid.
Aut sub ea per notabilem illius partem confitetur. n. 254.
An Missæ auditio potiùs quàm confessio omittenda? ibid.
Missam audiens cum voluntariis distractionibus internis agit contra Jus naturale & divinum. n. 252. n. 107.
Satisfacit tamen adhuc præcepto Ecclesiæ. ibid. & 105.
Cui non satisfacit audiens cum distractionibus externis, confabulando, legendo Novellas &c. n. 255. & 106.
A Missa audiendâ quæ distantia loci excuset? n. 260.
Missam an cæcus, vel surdus, vel utroque vitio simul affectus, possit & teneatur audire? n. 256.
Missæ auditio ad satisfaciendum præcepto in quo consistat? n. 257.
A Missa die festo audiendâ excusantes causæ reducuntur ad tres. n. 259.
I. *est impotentia, absoluta vel moralis, & hæc in quo consistat?* ibid.
Enumerantur varii, quos impotentia excusat. n. 260.
An excusentur, qui voluntariè dederunt causam impotentiæ? ibid.
An si per privilegium possint? ibid.
II. *Consuetudo.* n. 262.
III. *Peregrinitas.* n. 262.
Missam ut audire possit, nemo tenetur conducere sacerdotem. n. 260.
Missam de Beatificato concessam extra diem ejus natalem legere non licet. n. 346.
Missam non velle audire nisi ante ortum solis, cum tot cereis, apud Sacerdotem certi tantùm nominis &c. est superstitiosum. n. 422.
Missam negligens die festo in Dominicam incidente unum tantùm peccatum committit. n. 570.
Vide *Celebrare, Sacerdos, Berruca.*

Lib. 2.

Missam an liceat non amplius legere in Ecclesia,

clesia, quæ ex sola confessione scitur esse polluta? n. 251.

Modestia.

Modestia est Virtus, quæ moderatur etiam jocos. III. n. 195.

Risum. n. 515.

Modestiæ contraria verba uno nomine dici possunt scurrilia. n. 240.

Modus.

Modus quinam mutet vel non mutet speciem actus? I. n. 71. & 72. III. n. 569.

Mollities.

Mollities est malum difficilis curationis, & valde universale. II. n. 109.

Vide *Pollutio.*

Lib. 2.

Mollitiem ex ignorantia inculpabili exercentes an sint monendi à Confessario? n. 128. & seq.

Monialis.

Moniales possunt ex Choro respondere sacrificanti. III. n. 285.

Moniales profectæ & ad chorum deputatæ tenentur recitare horas can. n. 401.

Monialibus debet bis vel ter in anno extraordinarius confessarius dari. n. 73.

Lib. 2.

Monialium Confessarius debet ab Episcopo esse approbatus. n. 33.

Monialium Capellanus. Vide *Capellanus.*

Monitio. *Lib. 2.*

Monendus an & quando pœnitens sit circa ea, in quibus errat? à n. 127.

Monitio unius complicis raro prodest, si fiat à confessario alterius. n. 230. v. Quia.

Monere an alios possit confessarius ex solâ notitiâ alienæ confessionis? n. 255.

Moribundus.

Moribundi sunt ad contritionem perfectam excitandi. II. n. 55.

Moribundus si aliter non potest, satisfacit confitendo per signum aliquod. III. n. 56.

Ad quæ signa sit absolvendus? ibid.

Simpliciter vel conditionatè? n. 57.

Moribundus dato signo doloris cùm absolvitur, necesse non est, ut præsens sit, qui de eo testatus fuit Sacerdoti. n. 57.

Moribundus per signum in genere tantùm confessus, tenetur postea cum potest, integrè confiteri. n. 57.

Cum Moribundis quomodo agendum practicè quoad confessionem? n. 57.

Moribundus potest absolvi sub conditione, etsi non det signum doloris, quod advertatur esse certò tale. n. 58.

Adeóque etiam debet à quovis ex charitate; à Parocho etiam ex justitia. n. 59.

Moribundus non tenetur integrè confiteri in periculo, ne ante finem moriatur. n. 61.

Nec si non possit sine magna fatigatione, ibid.

Moribundus quoties possit communicare non jejunus? n. 309.

Moribundis quomodo teneatur Parochus assistere? n. 493.

In iis hinc inde movendis nullum est periculum irregularitatis, ibid.

Moribundus potest etiam in eo articulo sequi minus probabilem, relictâ probabiliore. V. n. 120.

Moribundi loquelâ destituti gemitus est in dubio pro signo Pœnitentiæ habendus. n. 152.

Lib. 2.

Moribundus qui absente Confessario dedit signa Pœnitentiæ, validè & licitè absolvitur salvo decreto Clem. VIII. n. 95.

Quomodo

Quomodo decretum illud intelligendum? n. 94. & 96.
Moribundus regulariter semper absolvendus est. n. 97.
Etsi in actu peccati incurrat articulum mortis. ibid.
Neque præsumendum est, deesse materiam proximam Sacramenti? n. 97. & 98.
Moribundus in quo sensu dicatur nullum dare, vel dedisse signum pœnitentiæ? n. 98.
Moribundum in platea an possit confessarius ex domo, vel e contra absolvere? n. 100.
Moribundo an & qualis pœnitentia injungenda? n. 110. v. Dixi.

Morositas.

Morositas quid sit? & quale peccatum? III. n. 229.
Ejusdem actus. ibid.

Mors.

In Mortis articulo an sufficiat & liceat confiteri cum Attritione tantùm? II. n. 39.
In Mortis articulo valet absentis confessio, sed præsens esse debet, ut absolvatur. III. n. 57.
De morte alterius gaudere an & quomodo liceat? III. n. 139.
Mortem sibi vel aliis optare quando liceat? n. 226.
Mortis tempore quæ quis facta vellet, non semper tenetur in vita facere. V. n. 192.
In mortis etiam articulo sunt scrupuli contemnendi. ibid.

Lib. 2.

In mortis articulo potest quemlibet à quibusvis peccatis & censuris absolvere quilibet Sacerdos, etiam simplex, censuratus, hæreticus. n. 52.
Irregularis, degradatus, vitandus. n. 65.
Quamvis peccata & censuræ essent reservata etiam Pontifici. ibid.
Et adesset quoque alius Sacerdos habilior. n. 52. & 65.
Sed ab iis tantùm censuris reservatis, quæ impediunt susceptionem Sacramentorum. n. 66.
Et cum onere quoad censuram se sistendi superiori, vel habenti ab eo potestatem. n. 67. v. Qui in periculo.
Sub gravi peccato & reincidentia. ibid. v. Quodsi.
Quando & qualem promissionem ab eo teneatur absolvens exigere sub gravi peccato. n. 67. v. Qui in periculo.
Quare istud onus quoad censuras sit imponendum? ibid. v. Quod verò.
Quæ sit in hoc quoad reservata peccata & censuras disparitas? ibid. v. Quodsi.
Per mortis articulum quid intelligatur? n. 65.
Mortis memoria quomodo habenda practicè? n. 161. Vide *Moribundus.*

Motus.

Motus boni nomine quid intelligendum? II. n. 72. & 73.
Motus Iracundiæ quid sit & quale peccatum? III. n. 141.
Motus indignationis quid? & quale peccatum? n. 143.
Motibus illicitis an interpretativè consentiat, qui post advertentiam habet se ad eos negativè tantùm? V. n. 46.
Motus appetitûs sensitivi vel rationalis si advertentiam præveniant, an & quale sint peccatum? n. 55. & 205.
Motus primo primi, & secundo primi quid sint? n. 55.
In quo differant à perfectis? ibid.

Motibus carnalibus, etiam diuturnis quamdiu voluntate resistimus, non peccamus. n. 203.
Si post semiplenam, vel plenam advertentiam non resistimus, peccamus leviter, vel graviter. ibid.
Uti & si negativè nos habeamus. ibid.

Murmur.

Murmur quid sit? III. n. 115.
Fieri potest in corde vel ore. ibid. & n. 146. & 198.
Murmurare contra Deum an & quando sit veniale, vel mortale? n. 115. & 198.
Quandoque habet rationem blasphemiæ. ibid.
Murmur contra alios quid? & quale peccatum? n. 146. & 224.

Multories.

Multoties quantum numerum denotet? III. n. 395.

Mutatio Officij divini.

Vide *Horæ Canonicæ.*

Mutus.

Muti confessio quomodo excipienda? III. n. 83.

Lib. 2.

Mutum præstat, ut confessarius pro suo statu examinet. n. 102.

N.

Nativitas Christi.

In Nativitate Christi non tenemur audire tres Missas. III. n. 245.
Nec sacerdos tenetur tres legere. ibid.
Ablutio servata non debet per ædituos ab aræ removeri. n. 294.
In Nativitatis Christi Vigiliâ an permissa major quantitas prorefectiuncula vespertina? n. 524.
In Nativitate Christi tres Missas, etiam continuatè, legens in mortali, tria committit peccata. n. 584.

Necessarium, Necessitas.

Necessarium necessitate medii aut præcepti quid. III. n. 5.
Necessarium necessitate medij aliud in re, aliud in voto. ibid.
Quid per votum intelligatur? ibid.
Necessarium necessitate medii in voto, quomodo differat à necessario necessitate præcepti? n. 6.
In necessariis necessitate medii nihil prodest ignorantia invincibilis. n. 6.
Necessitas quandoque excusat ab integritate materiali Confessionis. n. 61.
In necessitate extrema licitè potest quis auferre, quantum necesse est. n. 451.
Quid per eam intelligatur? ibid.

Lib. 2.

Necessitate medii quænam credenda? n. 126.
Necessitate præcepti quæ? ibid. v. Quodsi.
Necessaria quæ sit Fides ad absolutionem. n. 126.

Negligentia.

Negligentia in studiis quale peccatum? III. n. 437.
Negligentia resistendi tentationibus in quo consistat? V. n. 32.
Quale sit peccatum? ibid.
Negligentia resistendi post advertentiam potest adhuc sæpe excusari à peccato mortali. n. 44.

Nomen.

Nomen Jesus & Maria temerè proferre est irreligiosum. III. n. 345.
In scripto adhibere ad artes superstitiosas est sacrilegium. ibid.
Et inter sordes abjicere est peccatum saltem veniale. ibid.

Notitia

Notitia Confessionis. *Lib.* 2.

Ob notitiam peccati ex sola confessione habitam an possit aliquis periculum sibi imminens fugere? n. 308.

Notitiæ ex confessione usus secundum quæ principia sit regulandus. n. 243. & seq.

Notitiæ ex confessione usus non est licitus cum ullo incommodo pœnitentis. n. 244.

Frustranea ferè tunc etiam foret Casuum Reservatio. ibid. v. Unde.

Olim tamen communissima sententia habuit pro licito. n. 246.

Cum quibus limitationibus. ibid.

Notitiâ ex confessione uti ad externam gubernationem est à Clem. VIII. graviter superioribus prohibitum. n. 245.

Aliis omnibus ad omnes alias actiones cum pœnitentis incommodo est Jure naturali & divino prohibitum. n. 246. v. Sed.

Solvuntur argumenta contraria. ibid. v. Rationes.

Notitiâ confessionis uti esse licitum, prohibuit universaliter doceri aut practicari in Soc. Jesu Claudius Aquaviva. n. 245. v. Certè.

An postea prohibitionem limitaverit. ibid. v. Ait quidem.

Notitia ex confessione uti quando sit vel non sit licitum Regula statuitur universalis. n. 247.

Notitia ex confessione licitè uti in quibus casibus possimus. n. 248. & seq.

An & ad mutandum agendi modum pœnitenti ingratum? n. 249.

An ad majorem amorem vel familiaritatem erga illum? ibid.

Notitiæ ex confessione habitæ usus in quibus casibus sit illicitus ob revelationem? n. 250. & seqq.

In quibus ob solam gubernationem? n. 254.

In quibus ob solum incommodum pœnitentis? n. 255.

Ex notitiâ solâ tuæ confessionis non potest tibi, etiam occultissimè, negari suffragium. n. 246. v. Rationes.

Nec aliud quid cum tuo incommodo fieri. n. 247. & 255.

Notitiâ confessionis uti superior non potest ad fores obstruendas & similia. n. 250. & 254.

Nec ad novas Leges, Regulas, aut Reservationes Casuum faciendas. n. 254.

Notitiâ Confessionis uti non potest Confessarius ad monendos alios cum incommodo pœnitentis. n. 255. v. Quapropter.

In notitiæ confessionis usu dari parvitatem materiæ aliqui docent. n. 256.

Rectius negatur. ibid. v. Judico.

Notitiâ confessionis uti in dubio, an id pœnitenti sit vel non sit incommodum, non licet. ibid. v. Vnde.

Novissima. *Lib.* 2.

Novissimorum memoria practica utilissima ad vitæ emendationem. n. 161.

Mortis. ibid.

Judicii. n. 162.

Inferni. n. 163.

Gloriæ Cœlestis. n. 164.

Novitius.

Novitiatus an mutet peccati speciem? I. n. 50.

Cum Novitiis possunt Prælati dispensare. Vide *Votum.*

P. Stoz.
Tribunal
Poenitentiæ
Em
S 14

In Novitiatûs ingressum possunt, qui volunt, priora sua vota mutare. III. n. 362.
Etiam reservata. ibid.
Novitii in Ordinibus, etiam ad chorum deputatis, non obligantur dicere Horas canonicas. n. 401.

Numerus.

Numerus peccatorum mortalium est in confessione exprimendus. I. n. 92.
Non confusus per aliquoties, frequenter, sæpe &c. n. 93.
Sed determinatus, si sciatur. n. 94.
Vel si nesciatur, saltem verosimilis, addendo: plus minus, circiter, præter propter. n. 69.
Vel saltem quoties per diem, hebdomadem, mensem. n. 101.
Et hoc postremo modo error in numero non facilè fit magnus. ibid.
Numero solo distincta peccata non sunt singulatim enumeranda in confessione. n. 95.
Numerum quantum significet Aliquoties, frequenter, sæpe? n. 93.
Numerum quantum involvat plus minus, circiter, &c. n. 98.
Non involvit eum, qui absolutè est magnus. ibid.
Et quis pro absolutè magno habendus? n. 99.
Numerum determinatum confessus sine addito. v. g. plus minus, *tenetur postea, si vel uno tantùm fuit minor, etiam hoc unum confiteri.* n. 100.
Non item qui confessus est cum addito: v. g. plus minus, *nisi numerus omissus sit absolutè magnus.* n. 97.
Ad numerum certum exprimendum non sunt urgendi inveterati peccatores. n. 102.
Numero ut pœnitens semper ad quodvis peccatum addat: plus minus, *non debet tolerari.* n. 103.
Ad numerum peccatorum cognoscendum valdè conducit, quotidie accuratè conscientiam examinare. n. 104.

Nundinæ.

Nundinæ die festo prohibitæ de jure. III. n. 266.
Consuetudo tamen facit licitas. n. 270. & 272.

O.

Oblationes.

Oblationes an sint die festo faciendæ? III. n. 258.

Obligatio.

Obligationi certæ non potest satisfieri per solutionem dubiam. V. n. 141.
Obligatio nulli est imponenda, nisi certò de ea constet. n. 166.

Occasio.

Occasio peccandi alia remota, alia proxima, & quid utraque? II. n. 81. & 101.
Esse potest vel res ex se illicita, vel indifferens, vel etiam bona. n. 81.
De alterutra quisque potest ex se æstimare. n. 85.
Occasiones peccandi remotas nemo tenetur vitare. n. 82.
Nec occasiones proximas omnium venialium. ibid.

Occasiones proximæ peccati mortalis sunt necessariò vitandæ. n. 83.
Nisi justa causa quandoque excuset. n. 84. & 101.
Quis modus tunc servandus? ibid.
Occasio aliqua est uni, aut hoc tempore proxima, alteri, vel alio tempore non est. n. 86.
Occasio quæ sit communiter habenda pro proximâ? n. 86. & 101.
Occasio & consuetudo peccandi non sunt idem. III. n. 176.
Occasionum fuga magnum peccatorum est remedium. IV. n. 22.

Lib. 2.

Occasionem proximam peccandi qui potest, sed non vult dimittere, potest absolvi, si extraordinarium dolorem & propositum ostendat. n. 106.
Non tamen facilè sæpiùs quàm ter aut quater. ibid.
Concubinarius ne quidem semel ante dimissam occasionem. ibid.
Neque facilè est ei credendum. ibid.
Quid sentiendum de eo, qui non potest vitare, nisi cum incommodo notabili, vel etiam valdè magno? ibid.
Occasio proxima si sit ipsa formaliter peccatum mortale, non potest absolvi, qui eam non vult dimittere n. 106. §. hoc tamen.
Vide *Periculum.*

Odium.

Odium quid? III. n. 111.
Aliud est Inimicitia, aliud Abominationis. ibid.
Non differunt specie. ibid.
Odio habere Deum possumus utroque modo. n. 111.
Odium Dei est gravissimum omnium peccatorum. n. 111.
Non potest fieri Veniale, nisi ex defectu advertentiæ. ibid.
Odium Dei aliud est & dicitur generale. n. 111.
Continetur in quovis peccato mortali, & non est speciatim confitendum. ibid.
Odium proximi quid? n. 138.
Est etiam abominationis vel inimicitiæ, n. 477.
Est ex genere suo mortale. n. 138.
Specie differt ab odio Dei. ibid.
An mala, quæ proximo cupimus, sint in confessione exprimenda? ibid.
Odium quomodo differat ab invidia? n. 147.
Ex odio super inimicum recitare Psalmum 108. *est mortale.* n. 131.

Officialis.

Officialis, si damna aliorum, quæ potest & debet, non impedit, peccat contra charitatem & justitiam. I. n. 53.
Officiales passim solent conqueri de tenuitate salarij. III. n. 454.
Officialibus minoribus in communitate, etiam Religiosâ, ex contemptu aliquo non obedire non est mortale. n. 137.
Vide *Compensatio, salarium.*

Lib. 2.

Ab officio aliquem amovere ex solâ notitiâ suæ confessionis non licet. n. 251.

Officium.

Officium publicum quando mutet peccati speciem? I. n. 53.

Officiis divinis miscere cantilenas profanas non est leve. III. n. 199.
Officium de Ven. Sacram. & de immaculata Conceptione possunt aliqui quot hebdomadis dicere. n. 386. & 390.
Uti & de Fundatore sui Ordinis. n. 390.
Officium defunctorum an 2. Nov. dicendum sit sub mortali? n. 416.
An liceat dicere pridie? ibid.

Omissio.

Omittere velle peccatum grave in confessione est sacrilegium, etsi non omittatur. III. n. 86.
Omissio etiam rei non præceptæ potest esse indirectè voluntaria ponenti ejus causam. V. n. 48.
Omissionis peccatum quid? n. 65.
Semper involvit actum positivum vel concomitanter, vel ut causam. ibid.
Omissionis peccaminosæ causativa actio est peccatum. n. 66.
Nisi præceptum prohibens omissionem desinat in aliquo casu obligare. ibid.
Omissio præcepti non est peccatum, si causa ejus non sit libera. n. 67.
Omissio peccaminosa non inficit suâ malitia opus merè concomitans. n. 68.
Actionem autem sui causativam facit esse peccatum ejusdem secum speciei. n. 69.
Unde necesse non est talem actionem confiteri, nisi propriam diversæ speciei malitiam habeat. ibid. & n. 72.
Omissionis interna peccatum sit per propositum omittendi præceptum. n. 70.
Externa, cùm quis ponit ejus causam, vel subit periculum. n. 71.
Imo & tunc, cùm ipsa omissio liberè ponitur. n. 72.
Sufficit tamen si quis solam omissionem confiteatur. ibid.
Omissio non est propriè peccatum eo tempore, quo sit, sed non liberè. n. 73.
An sit postea in confessione exprimenda? n. 75.

Opifex.

Opifices mechanici an omnes sint à jejunio excusati? III. n. 523.

Opinio.

Opinioni adjuncta formido quid sit? III. n. 117.
Opinio quid sit? V. n. 99.
Ut fundet Conscientiam practicam, debet esse probabilis. ibid. Vide *Probabile.*

Opus.

Opus externum est confitendum, etsi actui interno non addat novam malitiam. I. n. 32.
Et quidem in determinatâ suâ specie. n. 33.
Opera bona in statu peccati facta sunt mortua, *& quid hoc sit?* II. n. 63.
Opera bona quænam, & quo sensu dicantur mortificata? ibid.
Opera quænam sunt servilia, liberalia, & media. III. n. 163.
Neque ex intentione operantis mutatur eorum natura. n. 264. Vide *Festum.*
Opera externa quando censeri debeant esse vel non esse multiplicata numero? Vide *Peccatum.*
Opera Pœnitentiæ indiscretè facere, quale sit peccatum? n. 530.

Lib. 2.

Opus pro pœnitentia sacramentali impositum

tum delet ex opere operato pœnam temporalem. n. 109.
Opus bonum quodlibet potest injungi pro pœnitentiâ. n. 112.
Recensentur aliqua in specie. ibid. & seq.
Operum bonorum frequentatio facit ad minuendam pœnitentiam. n. 120.

Oratio.

Oratio Dominica delet Venialia. I. n. 25.
Oratiuncula gratiarum actoria pro beneficiis divinis. n. 106.
Oratiuncula pro impetrandâ notitiâ peccatorum. n. 107.
Oratio actum contritionis continens. n. 109.
Alia contritionis perfectæ. II. n. 120.
Alia. n. 121.
Alia continens actus ad contritionem concurrentes. n. 122.
Similis alia, sed brevior. n. 123.
Alia adhuc brevior. n. 124.
Alia brevior & facilior. n. 125.
Alia brevissima cum implicito proposito. n. 126.
Orare quid sit? III. n. 107.
Orare cum distractione interna est peccatum Veniale. n. 107.
Orare non tenentur fideles diebus festivis. n. 258.
In oratione sua pro communitate non potest aliquis excludere suos inimicos. III. n. 478.
Orationes in induendis sacris vestibus dicendas omittere, non est mortale. n. 276.
Oratio post confessionem. IV. n. 4.
Oratio pro examine particulari. n. 34.
Orationes jaculatoriæ de Castitate. n. 39.
Orationem Rosarii qui vovit, sed dubitat, cujus, non tenetur nisi tertiam ejus partem orare. V. n. 140.

Lib. 2.

Orationes quænam ante & post absolutionem dici soleant? n. 81.
Non sunt obligatoriæ. n. 82.
Quando maximè possint omitti? ibid.
Oratio Passio Domini nostri &c. *non facilè est omittenda.* ibid.
In ea per illud: Quidquid boni feceris, & mali fuerit nueris, *injungitur aliqua pœnitentia sacramentalis.* n. 115.
Potest propterea pœnitentia, quæ determinatè injungitur multùm minui. n. 121. v. Sicut.
Quæ opera, & pro quibus peccatis injungere Confessarii possint pro pœnitentia per illam, explicitè velint? n. 115. v. Unde.
Quid sit, si, ut communiter fit, explicitè velint? ibid. v. Quodsi.
Neque necesse est, ut pœnitens intelligat. n. 116.
In oratione Passio Domini nostri &c. *quo sensu dicatur, ut merita B. Virginis & sanctorum sint in remissionem peccatorum, augmentum gratiæ & præmium vitæ æternæ.* n. 117.
Quare nihilominus sit communiter adhuc bonum aliquod opus absolutè & determinatè injungendum? n. 118.
Orationes jaculatoriæ optimæ in præsenti periculo peccandi. n. 170. v. Quid ergo.
Oratiuncula ad B. V. immaculata conceptione efficax ad tentationes contra castitatem superandas. n. 171.

Oratorium.

In oratoriis privatis audientes Missam an & quando satisfacere possint præcepto? III. n. 248. & n. 391. Vide *Missa.*

Ordo.

Ordines minores peccato luxuriæ non addunt novam speciem malitiæ. I. n. 50.

Ordinis

Ordinis sacri suscipiendi votum non est reservatum. III. n. 358.
Ordine sacro initiati obligantur ad Horas can. n. 401.
Quando incipiat hæc obligatio? ibid.
In Ordine sacro non suscepto ministrare est cultus Dei falsus. n. 422.
Mort. ex genere suo. ibid.
Lib. 2.
Ordinis & Jurisdictionis potestas quomodo differant? n. 41.
Ordinis actum solemniter exercere quid sit? n. 278.
Clericus exercendo fit irregularis, si Ordine careat. ibid.
Non item Laicus. ibid.
Ornatus Corporis.
Ornatus Corporis statui conveniens & moderatus est licitus. III. n. 512.
Superfluus est peccatum veniale. ibid.
Fieri potest mortale ratione finis, vel damni, vel specialis prohibitionis. ibid.
De ornatu corporis leges civiles prohibitoria obligant ad pœnam tantùm. n. 512.

P.

Pactum.

Pactum cum Dæmone. Vide *Dæmon.*
Pallium Altaris.
Vide *Antipendium.*
Paramenta.
Paramenta si adhibentur in sacrificio notabiliter immunda est peccatum mortale. III. n. 283.
Excusatur tamen subditus, si utatur. ibid.
Paramenta debent esse benedicta. n. 244.
Quando amittant benedictionem? ibid.
Cingulo non benedicto quando uti liceat? ibid.
Potest pro eo vel pro manipulo adhiberi stola. ibid.
Parasceve.
In Parasceve peccare non mutat speciem peccati, sed aggravat. I. n. 73.
In Parasceve potest Eucharistia etiam sanis ministrari. III. n. 492.
Parentes.
Parentes tenentur curare, ut pueri gravioribus culpis jam obnoxii in articulo mortis confiteantur. III. n. 16.
Parentes non obligantur, ut liberos doceant, Amorem Dei statim post obtentum usum rationis eliciendum. n. 112.
Parentes contemnere est contra Pietatem & observantiam. n. 133.
Parentibus detrahere de fama addit specialem malitiam, non item iis furari. n. 203.
Qui parentum nomine comprehendantur? n. 232.
Parentes asperè vel irreverenter alloqui quale peccatum? ibid. & n. 434.
Torvè aspicere, vel injuriosè minari, vel percutere, aut contristare, aut nolle agnoscere? ibid.
Contra Parentum injustam vim potest filius se vel patriam defendere. n. 434.
Parentibus in quibus rebus teneantur obedire liberi, & sub quo peccato? n. 435.
Parentes graviter peccant, si liberos sine justâ causâ ab ingressu Religionis impediant. n. 435.
Parentes subsannare quale peccatum? n. 438.
Parentes an liberis aliquid pro servitio debeant? n. 462.
Parentes offensi à liberis possunt eos à communibus beneficiis excludere. n. 480.

Parochus.

Parochorum ſtatus eſt multis periculis obnoxius. II. n. 82.

Parochus quis ſit proprius ad confeſſionem annuam? III. n. 23.

Si neget licentiam, an parochianus poſſit adhuc alteri confiteri? ibid.

Parochus malè facit, ſi plures pueros audiat ſimul confitentes. n. 80.

Parochi poſſunt communiter plebejos hæreticos in Germ. abſolvere, niſi conſuetudo diœceſana obſtet. n. 119.

Poſſunt diſpenſare in die feſto quoad ſervilia. n. 272.

Item in jejunio. n. 523.

Non tamen in votis ſuorum parochianorum, aut juramentis. n. 357.

Nec poſſunt commutare vota. ibid.

Parochus quoties teneatur celebrare? n. 273.

Facere id debet per ſe, niſi ſit impeditus, ibid.

An Parochi pro miſſa ex officio legendâ poſſint accipere ſtipendium? n. 274.

Parochus poteſt tempus communionis paſchalis ampliare. n. 310.

Parochus peccat, ſi totam curam relinquat Capellano. n. 489.

Quæ poſſit ipſi relinquere? ibid.

Parochus quamdiu, & ex quibus cauſis abeſſe poſſit à Parochia? n. 490.

Si ultra bimeſtre à jure conceſſum a beſſe volet, opus habet licentiâ Epiſcopi in ſcripto. ibid.

In ejus abſentia quis, & â quo ſubſtituendus? ibid.

Parochus tenetur audire Confeſſiones parochianorum, quando, & quoties? n. 491.

Poſſunt tamen iſti, etiam invito parocho confiteri Religioſis, habentibus privilegium Pontificis. ibid.

Parochus quando & quomodo teneatur parochianis miniſtrare SS. Euchariſtiam. n. 492.

Quomodo teneatur ægros inviſere, & moribundis aſſiſtere? n. 493.

Parochus in adminiſtrandis Sacramentis difficilem ſe præbens, perinde peccat, ac ſi negaret. 492.

Parochus per ſe tenetur concionari. n. 494.

Ex quibus cauſis poſſit per alium? ibid.

Omittens uno vel altero menſe toto peccat mortaliter. ibid.

Parochus quomodo obligatus ſit habere catecheſin? n. 495.

Lib. 2.

Parochus non indiget approbatione Epiſcopi ad audiendas confeſſiones ſecularium. n. 33.

Parocho lœci quinam ſint ſubjecti quoad Sacramenta? n. 44.

Parochus abſolvere poteſt vagos, viatores, & peregrinos. n. 54.

An & alienos, ſed vicinos parochianos? ibid.

Parochus conſuetudini, ex qua ſui confitentur vicino Parocho, an & quando poſſit derogare? n. 62.

Parochus tenetur audire confeſſiones ſuorum, ſi ex juſtâ cauſâ, in tempore, & loco, petant. n. 122. v. At parochi.

Sub qua obligatione? ibid. v. Neque.

Quænam ſint juſtæ cauſæ? ibid. v. Juſta.

Parochus tempore peſtis tenetur confeſſiones parochianorum audire, etiam cum periculo vitæ. n. 123.

Non poteſt tunc fugere aut reſignare, niſi alio idoneo ſubſtituto. ibid.

Quas induſtrias & doctrinas poſſit tunc in audiendis confeſſionibus adhibere? n. 124.

P. Stoz.
Tribunal Poenitentiae Tom. 1.

Parochus non tenetur pestiferis Sacramenta non necessaria, vel non graviter indigentibus, ministrare? n. 125.
Sed hoc intelligendum est tantùm positis certis conditionibus. ibid. v. Eandem.
Parochus confessarium interrogare de moribundo non debet, an absolutus, *sed tantùm an* confessus *sit?* n. 234. v. Ex quibus.

Parochia.

In Parochia propria an debeat audiri Missa? III. n. 248.
An & ibidem concio? ibid.
In Parochia an sit peragenda communio paschalis? n. 310.

Patena.

De Patena materia, consecratione, & execratione. III. n. 292.
Patenam licitè nudâ manu tangere etiam laici possunt. n. 296.

Pauper.

Pauperum causæ possunt diebus festis tractari. III. n. 272.

Peccator.

Peccatori publico juxta aliquos est neganda absolutio. II. n. 99.
Contrarium est verius. n. 106.
Peccator consuetudinarius alius est ex sola actuum frequentatione, alius ex occasione externâ. n. 101.
Quando possit & debeat absolvi? Vide *Absolutio.*
Peccator inveteratus difficultatem magnam habet quoad numerum. III. n. 600.
Non satisfacit, si præcisè solum tempus exprimat. n. 601.
Neque tamen etiam ad speciem & numerum omnium distinctè exprimendum urgeri debet. ibid.
Tria in eo requiruntur, & sufficiunt, quoad peccata externa, & quænam illa? n. 602.
Quid sit de numero quoad interna ejus peccata? n. 603.
Rudi hoc modo confessus, non tenetur ea, quorum postea distinctè memor est repetere. n. 605.
Si ab initio potest distinctius confiteri, tunc etiam debet. ibid.
Cum peccatore, qui diu nullum numerum aut speciem in confessione exprimere solitus fuit, quid agendum? n. 604.

Lib. 2.

De peccatore publico an liceat dicere: confessus est mihi bene sua peccata? n. 223.
Peccatori publico potest confessarius salvo sigillo negare Sacramentum. v. g. Eucharistiæ publicè petitum. n. 234. v. Interrogatus.
Non item peccatori occulto, cùm eum non absolvit. n. 235. & 251.

Peccatum.

Peccata sunt materia confessionis. I. n. 22.
Maximè mortalia, & notabiliora venialia. n. 23.
Peccata mortalia confitenda quoad speciem, n. 77.
Et quoad numerum. n. 92.
Non augendo vel minuendo illum, qui certus est. n. 93.
Estque mortale, si vel unum numero scienter omittatur. n. 94.
Quomodo numerus sit exprimendus? n. 94. Vide *Numerus.*
In peccato quomodo liceat hærere. II. n. 61.
Peccatum ex novem capitibus est detestabile. n. 8.
Peccatum quomodo sit injuria Dei? ibid.
Quomodo offensa Dei? ibid.

De

De peccato dimisso, an & quomodo possit elici contritio? n. 59.
Peccatorum carnalium in particulari sæpe meminisse est periculosum. n. 59.
Peccata ante baptismum commissa non sunt apta materia confessionis sacramentalis. III. n. 25.
Peccata semel ritè confessa nemo invitus tenetur iterum confiteri. n. 36.
Utile tamen est. n. 37.
Exceptis quibusdam casibus. n. 38.
Nec semper suadendum aut laudabile. n. 55.
Peccati species duplici modo potest in confessione exprmi. n. 55. & V. n. 22.
Peccati reservati reus in defectu habentis potestatem, potest omissâ confessione cum solâ contritione communicare. n. 63. & Lib. 2. n. 72.
Juxta alios debet omnia prius confiteri. n. 64.
Nisi prater reservatum habeat tantùm Veniale. ibid.
Licitum tamen est, & utile etiam tunc venialia sola confiteri. ibid.
Juxta alios sola mortalia non reservata potest & debet confiteri. n. 65.
Et harum opinionum singulæ sunt probabiles. n. 66.
Vide *Casus reservatus.*
Peccata expiandi sunt varii modi. n. 89.
Peccata sunt alia cordis, alia oris, & operis. n. 100.
Contra Deum, Proximum, & Seipsum. n. 101. 169. & 242.
Peccata cordis sunt merè interna. n. 101.
Peccatum, de quo quis se jactat, an & quomodo sit confitendum? n. 239.
Peccata parva quomodo coalescant, & fiant magna? n. 450.
Peccata contra naturam quænam? à n. 549.
Peccatorum remedia generalia. IV. à n. 13.
Quomodo suscipienda? n. 29.
Peccatum aliquod speciale quomodo eradicandum? à n. 30.
Ad peccatum necessariò requiritur scientia & advertentia mali. V. n 12.
Nec sufficit scientia habitualis, sed debet esse actualis. n. 13.
Et quidem ad actum non tantùm materialiter sumptum, sed ut moraliter malum. n. 20.
Quid sit esse moraliter malum? ibid.
Peccati malitiam specificam non contrahit. qui eam non cognoscit. n. 21.
Satis tamen est, si confusè cognoscat. n. 22.
Ex unius peccati pluribus malitiis unam tantùm advertens unam tantùm contrahit. n. 21.
Peccati malitiam cognoscens tantùm in genere non peccat mortaliter. n. 13.
De quibus personis hoc intelligendum. ibid.
Neque propterea multi aut sæpe excusantur à mortali. n. 24.
Ad peccatum requiritur etiam voluntarius consensus in illud. n. 31.
In quo iste consistat? n. 32
Ad peccatum sufficit consensus virtualis, & interpretativus. n. 46. Vide *Consensus.*
Peccatum merè negativè seu impropriè dubium non tenemur confiteri. n. 154.
Nec illud, quod probabile est, etiam contra probabiliorem, non esse commissum. n. 155.
Vel jam esse confessum. n. 156.
Maximè si in contrarium nulla adsit ratio. n. 157.

P. 802.
Tribunal Poenitentiae Tit. 14.

Peccata propriè, & vel positivè vel negativè, dubia an confitenda? n. 158.
Peccatum esse confitendum in dubio, an sit commissum, est communissima Sententia. n. 158. v. Qui dubitat.
Referuntur & discutiuntur ejusdem Rationes. ibid.
I. *quia Lex confessionis censetur esse in possessione.* n. 158.
Sed ostenditur contrarium. 159.
II. *quia per hoc non obligatur aliquis ultra limites dubij.* n. 160.
Negatur & istud. n. 161.
III. *Quia lex Confessionis est favorabilis & amplianda.* n. 162.
Sed non ultra propriam Verborum significationem, uti hic videtur fieri. n. 163.
IV. *quia ex communi sensu & praxi videtur Christus ita constituisse.* n. 164.
Et colligitur ex Autoritate DD. ibid.
Sed inprimis etiam in contrarium stat authoritas. n. 165.
Deinde habetur quoque firma Ratio in contrarium. n. 166.
Estque incertum, an Christus aliter instituerit. n. 167.
Peccasse se sciens sed dubitans, an graviter, tenetur confiteri. n. 168.
Peccasse se sciens & quidem graviter, sed dubitans an fuerit confessus, ad quid teneatur? n. 169.
Peccatum confessus ut dubium, non tenetur postea, si certò innotescit, iterum confiteri. n. 170. & Lib. 2. n. 92. v. Quodsi.
Sive dubium sit de commissione sive de gravitate, vel reservatione peccati. ibid.

Lib. 2.

Peccatum dubium an sit mortale non est reservatum. n. 58.
Peccatum quale esse debeat, ut censeatur esse reservatum? ibid. Vide *Casus reservatus.*
Peccati mortalis in genere tantùm sibi conscius, tenetur illud confiteri. n. 103. & III. n. 68.
Peccati pœna temporalis non semper remittitur cum culpâ & pœnâ æternâ. n. 108.
Peccatum quod quis nondum commisit, sed adhuc vult committere, cadit sub sigillum. n. 228.
Peccata gravia & publica non debent in Ecclesiâ manere impunita. n. 85.

Peccatorum multiplicatio.

Peccati speciem quæ Circumstantia non mutent? I. n. 50. & 51.
Quænam mutent? n. 52.
Peccata quæ ratione loci sacri sint vel non sint sacrilegium? n. 57. & seqq.
Peccati socios habere an & quando mutet speciem peccati? n. 64.
Peccata contra leges positivas differunt inter se specie ex specificâ legum differentiâ. III. n. 555.
Peccata contra legem naturalem differunt inter se specie, vel ex objecto, vel ex modo tendendi in objectum. n. 560.
Peccata distinguuntur numero etiam ratione speciei, vel subjecti. n. 561.
Peccatorum internorum numerus multùm fatigat pœnitentes. n. 562.
Peccata interna multiplicantur numero per retractionem voluntatis. n. 563.
Loquendo physicè, etiam per quamlibet cessationem voluntatis. n. 564.
Moraliter tamen, per illam tantùm cessationem, quæ est notabilis. n. 565.
Quænam cessatio seu interruptio sit vel non sit habenda pro notabili? n. 566.

Peccata interna quoad numerum quomodo expeditè in confessione possint explicari? n. 567.

Peccatum internum multiplicatur numero, si successivè, quamvis sine intervallo, tendat ab uno in aliud objectum numero diversum. n. 568.

Peccatum internum quando cum opere suo externo faciat vel non faciat unum numero peccatum? n. 569.

Peccatum internum non multiplicatur numero ob hoc solum, quod sit contra obligationes plures ejusdem speciei. n. 570.

Peccatum internum in objecta solo numero plura simul tendens quomodo confitendum? n. 571.

Peccata externa non fiunt unum numero, etsi antè fuerint uno voluntatis actu decreta. n. 572.

Nec si simul eodem tempore fiant. n. 573. & n. 575.

Peccata externa multiplicantur numero, quando per contrariam voluntatem interrumpuntur. n. 574.

Nisi voluntas prior fuerit brevi iterum resumpta. ibid.

Physicè tot etiam sunt numero, quot sunt malæ operationes externæ. n. 475.

Ad peccatorum externorum unitatem numericam observandum est, an sint vel non sint ordinata ad unum finem. n. 576.

Peccatum unum numero sunt omnes actiones externæ ad unum finem malum ordinatæ. n. 577.

Etiamsi finis non obtineatur. ibid.

Et inter se physicè quidem, sed non moraliter interrumpantur. ibid.

Sufficit ergo si pœnitens tantùm se de intento fine accuset. ibid.

Nisi actio aliqua ordinata ad finem habeat propriam speciè diversam malitiam. n. 578.

Vel ad eam faciendam aliquis simul inducat alias personas. n. 579.

Vel nisi sit ab ipso fine per notabile tempus separata. n. 580.

In peccato an quis etiam tempus intermedium, quo illud procuravit, teneatur confiteri? n. 580.

Peccatum & media ad illud suscepta per ordinarias actiones somni, prandij &c. non censentur moraliter interrumpi. 581.

Consultū tamē est, exprimere quanto tempore quis ad finem malum tetenderit. ib.

Peccatum unum numero quandoque faciunt, & quandoque non faciunt plures externæ actiones sibi invicem non subordinatæ, & physicè interruptæ. n. 582.

Prout nimirum ipsæ tales actiones censentur esse vel non esse moraliter una. n. 583. & 586. in fine.

Si inter eas non intercedat tempus, sufficiens ad actus internos moraliter interrumpendos, habentur omnes pro una. ibid.

Exempla in quibus per physicam interruptionem actionum non multiplicantur peccata numero. n. 584.

Afferuntur plura alia exempla. n. 585.

Exempla in quibus per interruptionem physicam actionum multiplicantur peccata numero. n. 586.

Peccatum unum numero non est, si actio successivè transiret iam sine intervallo ab una specie ad aliam. n. 587.

Peccatum circa plura numero objecta an habeat plures numero malitias? & quomodo confitendum? Vide *Actus.*

In peccato uno si plures numero vel specie sint malitiæ, an possit una separatim ab altera in confessione exprimi? n. 596.

In prima confessione id scienter facere non licet. n. 597.
Si bonâ fide quis primò confessus fuit tantùm unam, sufficit postea confiteri etiam tantùm alteram. n. 598.
Modò una sine altera possit sufficienter explicari, uti & ipsum peccatum commissum. ibid.
Ex peccatis specie diversis in uno actu cognoscens tantùm unum, uniùs tantùm est reus. V. n. 21.
Non requiritur exacta illius cognitio. n. 22.

Peccatum mortale & Veniale.

Peccata Venialia non levi facienda. I. n. 24.
Multis modis possunt expiari absque confessione. n. 25.
Peccata mortalia in & post Baptismum commissa sunt omnia in specie confitenda. n. 77. & II. n. 44.
Peccatum mortale & Veniale eidem virtuti oppositа an & quomodo differant specie? n. 81.
Peccati mortalis & Venialis malitia & damna. II. n. 5.
Peccatum veniale nullum remittitur, ad quod manet vigens affectus. n. 21.
Ex peccatis mortalibus unum sine altero remitti non potest. n. 20.
Potest autem ex venialibus. n. 21. & 66.
Non tantùm diversa, sed etiam ejusdem speciei. n. 68.
Peccatum Veniale cum mortali non deletur sine mortali. n. 67.
Sed mortale potest deleri sine Veniali. n. 66.
Ad peccatorum Venialium confessionem probabiliter sufficit dolor Virtualis. n. 72.
Probabilius requiritur actualis. n. 73.
Peccata mortalia omnia simul, adeóque eorum tota collectio vitari potest & debet. n. 78.
Peccata Venialia omnia collectivè vitare, an & quomodo sit impossibile? n. 79.
Ad peccati Venialis confessionem ab Ecclesiâ nemo invitus potest obligari. III. n. 18.
Pro mortali non est aliquid habendum, nisi certo constat de Lege graviter obligante. n. 118.
Non debet facilè asseri. n. 297.
Peccatum minus pro majore suadere alicui, an, & in quo sensu liceat? n. 509. & seq.
Peccati horror unde concipi possit? IV. n. 13.
Peccatum mortale quot & quibus bonis hominem privet? n. 14.
Quæ & quanta mala inferat? n. 15.
Peccatum Veniale quæ & quanta mala inferat? n. 16.
Peccatum mortale & Veniale summopere vitandum? n. 17.
In peccato advertens malitiam moralem in genere tantùm & confusè, non peccat mortaliter. V. n. 23.
Ita in rudibus, quandoque etiam in doctis fieri potest. ibid.
In utrisque tamen rarò contingit. n. 24.
Peccatum mortale non committitur, nisi in eo advertatur malitia mortalis, vel periculum illius. n. 23.
Et quidem advertentiâ plenâ. n. 16.
In quo plena vel semiplena advertentia consistat? n. 27.
Ex quibus causis semiplena tantùm oriatur? ibid.
Ex quibus indiciis cognoscatur? ibid. & n. 36. Vide *Voluntarium.*
Peccatum Veniale tantùm committit, quin

re etiam gravi advertit tantùm malitiam moralem levem. n. 25.
Peccatum etiam gravissimum fit Veniale, si cum advertentiâ tantùm semiplenâ committatur. n. 26.
Peccatum ex conscientiâ erronea commissum. Vide *Conscientia.*
Ad peccatum mortale requiritur, ut, cùm fit, plenè advertatur, non solum rationi, sed etiam prohibitioni divinæ esse contrarium. n. 28.
Et quidem graviter, adeóque esse gravem Dei offensam. n. 29.
Christiani, qui advertunt aliquid rationi, communiter simul etiam advertunt, esse Deo contrarium. n. 30.
Peccatum quod solum advertitur rationi contrarium, non est Theologicum sed merè Philosophicum. n. 29.
Ad peccatum mortale requiritur etiam consensus plenus & perfectus. n. 54.
Ad Veniale sufficit semiplenus & imperfectus. ibid.

Lib. 2.

Peccatum mortale confessus pro Veniali non tenetur iterum confiteri. n. 92. v. Quodsi.
Peccati mortalis siquis in genere tantùm conscius sit tenetur illud confiteri. n. 90. & 103. Vide *Pœnitens.* Lib. 2.
Peccatum mortale in genere & in specie cadit sub sigillum. n. 191.
Veniale tantùm in specie. ibid.
Peccata Venialia quomodo cadant sub sigillum? n. 191. & 224. cum seq.

Peregrinus.

Peregrinus non tenetur festum loci, quà transit, servare. III. n. 263.
Die festo domicilii quomodo possint egredi in locum, ubi non est festum? ibid.

Lib. 2.

Peregrinantes à quo possint absolvi? n. 44. & 54.

Periculum.

Periculum peccandi est idem ac occasio. III. n. 540. Vide *Occasio.*
Periculo peccandi se exponere est peccatum. ibid.
Ejusdem speciei cum peccato, cujus periculo se quis exponito. ibid.
Periculo peccandi se exponere & statim peccare, est unum tantùm peccatum. ibid.
Si ex notabili intervallo primum peccetur, sunt duo. n. 541.
Quomodo hæc peccata confitenda. n. 540. & seq.
Periculum sæpe ex eo, quod per se est peccatum, oritur, & quomodo tunc confitendum? n. 541. v. sibid.
In periculo peccandi constitutum tenemur impedere. III. n. 482.

Perjurium.

Perjurium est Juramentum sine Veritate factum. III. n. 186.
Est mortale etiam in re levi. ibid.
Perjurium est, si in Juramento promissorio desit animus exequendi. n. 187.

Perplexus.

Perplexitatem nullam infert Conscientia vincibiliter erronea, etsi nec contra, nec juxta illam agere liceat. V. n. 88.

Persona.

Personæ dignitas non mutat speciem peccati, nisi ratione scandali. I. n. 50.
Persona, in quam peccatur, an & quomodo mutet speciem? n. 56.
Persona, quæ inducitur ad peccandum, an & quomodo mutet speciem? n. 64.

Perti-

P. 8102.
Tribunal
Poenitentiae
Tom
1-4

Pertinacia.

Pertinacia contra fidem in quo consistat? III. n. 119.

Pertinacia quid sit? & quale peccatum? n. 161.

Pestis.

In peste periculo potest quis audire & facere confessionem non integram. III. n. 61.

Lib. 2.

Pestiferum intra clausam januam potest confessarius foris audire, & absolvere. n. 100.

Pestis tempore tenentur curati suis Parochianis assistere, & Sacramenta ministrare. n. 123.

Pestis tempore quænam & Confessarii & Pœnitentes observare possint, & debeant? n. 124.

Pestis tempore an Sacramenta, vel non necessaria, vel non graviter indigentibus, sint ministranda? n. 125.

Pileolus.

Pileoli usus prohibitus celebrantibus Missas. III. n. 280. Vide *Berruca.*

Placitum.

Placitum quid sit? III. n. 267.

Prohibitum est die festo. ibid.

Nisi in causis personarum miserabilium. n. 272.

Et Rusticorum. ibid.

Plagium.

Plagium est raptus hominis in servitutem. III. n. 545.

Pollutio.

Pollutio in loco sacro an & quæ sit sacrilega? I. n. 57.

Pollutio quid sit? III. n. 549.

Est peccatum contra naturam? ibid.

Nunquam in ullo casu est licita. ibid.

Pollutio una per se non differt specie ab altera. n. 549.

Per accidens potest habere adjunctas varias species distinctè confitendas. ibid.

Pollutionem exercens operâ alterius personæ, debet & hoc distinctè confiteri. n. 549.

Pollutionem in somno secuturam prævidens ex cibo vel potu an adhuc possit eum sumere? n. 518.

Pollutio quando censeatur esse vel non esse volita in causâ, & peccaminosa? V. n. 53.

Pollutio indirectè voluntaria quando sit vel non sit peccatum? n. 52.

Lib. 2.

Pollutionem esse peccatum, si quis inculpabiliter ignoret, & alios eam doceat, est à confessario monendus, etsi non speretur emendatio. n. 128.

Pontifex.

Pontifex obligatur præcepto divino de Confessione. III. n. 15.

Pontifex est omnium fidelium Ordinarius Pastor & Rector. n. 23.

Lib. 2.

In Pontificem non habet jurisdictionem Ecclesia. n. 329.

Quid sit, si labatur in hæresin? n. 330.

Quando & quomodo Ecclesia possit ei resistere? n. 331.

Pontifex est Pastor omnium fidelium. n. 44.

Possessio.

Possidentis conditio est in dubio melior. V. n. 125.

Quando & quo sensu? n. 160.

Censetur juxta aliquos possidere in dubio ille, pro quo stat præsumptio juris. n. 126.

Alia & clarior explicatio. n. 127.

Possessor bonæ fidei, quid possit dere, de qua dubitat, facere? n. 145.
Comparenti Domino an & quid teneatur restituere. ibid.

Potestas.

Vide *Confessarius.*

Posthumus. *Lib.* 2.

Posthumus an agere possit contra Confessarium, qui matris defunctæ adulterium sacrilegè revelavit? n. 317.

Pœna. *Lib.* 2.

Pœnæ benignius interpretandæ. n. 277.
Pœna Confessarii sigillifragi quæ & quomodo intelligenda? Vide *Confessarius Sigillifragus.*

Pœnitens.

Pœnitentem urgere, ut certo puncto temporis confiteatur, non est semper consultum. I. n. 3.
Pœnitens interrogatus à Confessario de consuetudine an teneatur eam fateri? n. 91.
An pœnitenti credendum, si dicat se habere dolorem & propositum? II. n. 114.
Pœnitens non tenetur Confessario specialiter promittere, aut jurare de vitando certo peccato. n. 116.
Nisi sit damnosum Reipubl. n. 117.
Pœnitens cautus sit in deligendo confessario. I. n. 116.
Nec absque gravi causa deserat. n. 117.
Inordinatè tamen etiam non adhæreat. n. 118.
Pœnitens si studio quærat Confessarium imperitum, peccat graviter. n. 116.
Adeundo alium atque alium malè sibi consulit. n. 119.
Nisi ex justâ causâ fiat. n. 120. & 124.
Pœnitens si uni confiteatur mortalia, & postea alteri tantùm Venialia, non agit illicitè. n. 121. & 124.
Plerúmque est signum non bonum, sæpe periculosum. n. 122. & 124.
Pœnitentes variant Confessarium sub ex hypocrysi. n. 123.
Pœnitenti etiam non absoluto an danda sit scheda? III. n. 22. Vide *Confessio.*
Pœnitens an possit adhuc alteri confiteri, si Parochus neget licentiam? n. 23.
Pœnitentis & Confessarii nimia familiaritas est utrique periculosa. n. 53.
Pœnitens quandonam excusetur ab integritate materiali Confessionis? n. 61. Vide *Integritas.*
Pœnitens debet vincere, quæ integritati confessionis obstant. n. 75. & 86.
Pœnitens cum statuit aliquid grave reticere in confessione, hoc ipso jam committit sacrilegium. n. 86.
Pœnitens debet sua, non aliorum peccata, manifestare, sibi non aliis imputare, nec falsò excusare. n. 87.
Pœnitens debet ore & verbis confiteri, si potest. n. 83.
Aliquando potest etiam aliis signis. ibid.
De pœnitente quid sentiendum, si se accuset, quòd in præteritâ confessione non habuerit sufficientem dolorem? n. 343.
Cum pœnitente, qui solitus fuit in confessionibus suis nullum numerum aut speciem exprimere, quid agendum? n. 604.
Pœnitens non debet facilè confessionem generalem iterare. n. 606.
Pœnitens quomodo confessionem concludere debeat? IV. n. 1.
Debet expectare signum abeundi à Confessario dandum. n. 2.

Deo agere gratias, & quânam Orationis formâ? n. 3. & 4.

Pœnitens Sacramentum abrumpendo peccat Venialiter. n. 93. Vide *Pœnitentia.*

Lib. 2.

Pœnitens tenetur peccatum quod certo scit à Confessario non esse auditum, iterum confiteri. n. 89. v. Quodsi.

Si nesciat quod vel quænam ex multis non sint audita, nullum tenetur iterum in specie confiteri. n. 90.

Sed tantùm in genere, & quomodo? ibid.

Pœnitens quid facere possit, si nequeat habere linguæ suæ satis peritum confessarium? n. 91. v. Si denique.

Pœnitens non tenetur iterum confiteri peccatum, quod ipse vel confessarius habuit pro veniali, cum esset mortale. n. 92.

Pœnitens debet esse præsens confessario, tam ut validè confiteatur, quàm ut validè absolvatur. n. 94.

Quid de moribundo? n. 95. & seqq. Vide *Moribundus.*

Pœnitens an & quando interrogandus in Confessione? n. 101. & seq. Vide *Confessarius.*

Pœnitens tenetur mortale, cujus in genere tantùm est conscius, confiteri. n. 103.

Potest ab eo solo validè, licitè, & directè absolvi. ibid.

Speciem & numerum tenetur postea etiam confiteri, cum fuerit recordatus. ibid.

Pœnitens nullius mortalis conscius, si tantùm dicat, se esse peccatorem, aut reum alicujus venialis in genere potest probabiliter validè & licitè absolvi. n. 103. v. Qui autem.

Id tamen extra casum necessitatis faciendum non est. ibid.

Quomodo cum tali pœnitente agendum? ibid.

Pœnitenti credendum tam pro se, quàm contra se. n. 104.

Et illi magis, quàm complici, vel aliis, etiam propriis sensibus. ibid. v. Quodsi.

Nisi certo aliud constet. n. 104. & ibid. v. Quodsi tamen.

Pœnitens an absolvendus, si peccatum, quod nescitur commisisse, neget? n. 104.

Pœnitens in proximâ occasione constitutus, an & quando sit absolvendus? n. 106. Vide *Occasio.*

Pœnitens non ritè dispositus debet à Confessario, si potest, disponi ad absolutionem. n. 104.

Ritè dispositio non potest ea negari. ibid.

An possit differri? ibid.

Pœnitenti gratior esse debet pœnitentia magna, quàm parva. n. 109. Vide *Pœnitentia.*

Pœnitentis fides ad absolutionem est necessaria, & qualis? n. 126.

Quomodo in eâ sit ante instruendus? ibid.

Pœnitens instruendus, si ignoret necessaria ad valorem Sacramenti. n. 127.

Si habet pro peccato quod non est peccatum. ibid.

Si ex ignorantiâ mortaliter culpabili putet esse validum aut licitum, quod non est. ibid.

Inculpabiliter ita errans non est monendus, cum non speretur id ei profuturum. n. 128.

Nisi in tribus casibus. ibid. v. Quod tamen.

Quandoque etiam à confessario urgeri potest, & debet ad id, ad quod ex errore putat se obligatum. n. 130.
Semper autem est monendus, cùm speratur ei profuturum. n. 129.
Nisi id sit simul alteri graviter obfuturum. ibid. v. Dixi.
Pœnitens inculpabiliter errans si interroget, est de veritate docendus. n. 131.
Nisi id ei vel aliis obfuturum sit. ibid. v. Quodsi.
Quid faciendum in dubio, an monitio sit profutura vel obfutura? n. 129. v. Quando.
Pœnitens quibus exemplis possit juvari ad vitanda peccata? à n. 137.
Quibus sententiis sacris? à n. 147.
Quibus industriis piis? à n. 154.
In pœnitente sanando quomodo Confessarius procedere debeat? n. 172.
Pœnitens non obligatur sigillo. n. 264.
Graviter tamen potest peccare occultos Confessarii errores detegendo, nisi Lex jubeat. ibid. v. Nihilominus.
Pœnitens interrogatus de peccatis confessis potest respondere, sicut Confessarius. n. 275.
Pœnitens quando moraliter censeatur dare licentiam agendi de ejus peccatis? n. 322.
Pœnitens quandoque Jure naturæ tenetur pro absolutione à reservatis se sistere superiori. n. 340.
Subinde tantùm Jure humano. n. 349.
Si in priore vel posteriore casu se sistere recuset, an data facultas possit ei prodesse? ibid. & n. 348.
Pœnitenti quando facultas absolvendi à reservatis danda sit? à n. 343.
Pœnitens quid facere possit, si superior injustè neget facultatem absolvendi à reservatis? n. 356. Vide *Casus reservatus.*

Pœnitentia.

Pœnitentia ut est virtus, sub qua ratione aversetur peccatum? I. n. 9.
Pœnitentia variè accipitur. III. n. 1.
Pœnitentia ut virtus, quid sit? n. 2.
Dividitur in Perfectam seu Contritionem, & Imperfectam seu Attritionem. n. 3.
Utriusque inter se differentia. ibid.
Pœnitentia, ut est Sacramentum, quid? n. 2.
Tam metaphysicè quoad genus & differentiam? ibid.
Quàm physicè quoad suas causas? ibid. Vide *Sacramentum.*
Pœnitentia injuncta in Sacramento habet vim ex opere operato. n. 89. & Lib. 2. n. 109.
Alia est satisfactoria, alia medicinalis. n. 90.
Hodie ferè omnis est medicinalis tantùm. ibid.
Pœnitentiam à Confessario impositam non non teneri acceptare, docent aliqui. n. 89.
Impugnatur eorum sententia. n. 90.
Contrarium statuitur. n. 91. & IV. n. 6.
Si quidem pœnitentia sit rationabilis. n. 92.
Et pœnitens velit absolvi. n. 93.
Etsi Venialia tantùm sit confessus. n. 94.
Obligatio hæc est ex genere suo gravis. IV. n. 7.
Quandonam sit tantùm levis? n. 8.
Pœnitentia irrationabilis, etiam acceptata, non obligat. III. n. 92.
Et desinit obligare, si talis cum tempore fiat. ibid.

Pœnitentia non obligat, si absolutio non valeat. n. 93.
Pœnitentiæ injunctæ oblitus non tenetur priora peccata repetere. n. 97.
Sed de oblivione, si culpabilis fuit, se accusare. ibid.
Pœnitentiæ impletio non est differenda. n. 98.
Quæ dilatio sit gravis. ibid.
Pœnitentiæ præscriptum tempus communiter est tantum ad non ultra differendam. n. 99.
Quandoque tamen etiam ad finiendam obligationem. ibid.
Unde id colligi possit? ibid.
Pœnitentiæ opus indiscretè facere, quale peccatum? n. 530.
Pœnitentiæ pro satisfactione Sacramentali sumptæ definitio. IV. n. 5. & Lib. 2. n. 108.
Est integralis pars Sacramenti. ibid.
Pœnitentia an & quando possit impleri per alium? n. 9.
Pro pœnitentia injunctæ preces possunt recitari alternatim cum alio. ibid.
Pœnitentia imposita ab uno, à quo & quomodo possit commutari. n. 10.
Pœnitentia non est necesse ut impleatur cum intentione satisfaciendi? n. 11.
Vel in statu gratiæ. n. 12.
Tunc tamen non habet effectum, sed primum cùm reviviscit. ibid. & Lib. 2. n. 109.

Lib. 2.

Pœnitentia Sacramentalis seu satisfactio habet vim ex opere operato ad remittendam tantùm pœnam temporalem. n. 109.
Modica plus delet de eâ quàm magna non sacramentalis. ibid. v. sed &.
Plus in magis, quàm in minus disposito. ibid.
Ejus vim non impedit, si referatur ad finem extrinsecum, sed venialiter tantùm malum. n. 109.
An & quid præstet peracta cum peccato mortali? ibid. v. Quodsi.
Pœnitentia regulariter est semper injungenda. n. 110.
Sub qua obligatione? ibid.
An & qualis injungenda moribundo? n. 110. v. Dixi.
An nova statim post absolutionem se accusanti de novo peccato? ibid. v. Si pœnitens.
An scrupuloso identidem confitenti? ibid.
An lucraturo Indulgentiam? ibid.
An eunti ad Martyrium. ibid.
An & ei, qui prævidetur nullam accepturus? ibid.
Pœnitentia communitur imponitur per modum præcepti. n. 111.
Potest tamen etiam imponi per modum consilii. ibid. & n. 118. v. Inde.
Uti & conditionatè. ibid. v. Licitum.
Pro pœnitentia injungi potest quodvis opus bonum. n. 112.
Et l. merè internum? ibid. v. Etiam.
II. *Opus coram aliis peragendum, seu publicum.* ibid. v. Ex operibus. & n. 119. v. Scandalum.
Non tamen facilè pro peccatis occultis. ibid.
III. *Opus aliunde jam ex præcepto, voto &c. debitum.* n. 113. v. Opus.
Censendum tamen semper est esse impositum opus supererogatorium & liberum. ibid. v. Communiter.
Exceptis quibusdam casibus. ibid.

IV. *An*

IV. *An & omissio sacræ communionis?* n. 114.
V. *An & quando Matrimonium?* ibid. v. Ut quis.
VI. *Opus pro animabus in purgatorio peragendum.* ibid. v. Potest.
Et quidem triplici modo. ib. & v. Quando.
Solvitur objectio adversariorum. v. *Quando.*
VII. *Opus aliquod indeterminatum.* n. 115.
Pœnitentia injuncta potest impleri per simile opus ex lege sodalitatis debitum. n. 113. v. Communiter.
Pœnitentiam in re jam aliunde sub peccato debita injunctam qui omittit, committit duplex peccatum. n. 113.
Pœnitentia aliqua Sacramentalis injungitur etiam per illud: Quidquid boni feceris &c. n. 115.
Neque necesse est à pœnitente distinctè intelligi. n. 116.
Præter illam tamen est adhuc alia determinatè & absolutè injungenda. n. 118.
Pœnitentia solet antè, potest tamen etiam post absolutionem injungi. n. 87. & 118. v. Inde.
Pœnitentia, si posset, deberet tanta imponi, quæ in hac vita æquivalet pœnæ purgatorii. n. 119.
Attendendum jam est ad qualitatem criminum. ibid.
Uti & gravitas, periculum, relapsus, & scandalum. ibid. v. & quidem.
Et ad facultatem pœnitentis. n. 120.
Uti sunt 1. *robur corporis & bona fortuna,* 2. *dispositio animi,* 3. *magnitudo contritionis, & 4. frequentatio bonorum operum.* n. 120.
Pœnitentiæ medicinales in periculo relapsûs quænam? n. 119. v. Et quidem.
Pœnitentia gravis non est imponenda ei, qui videtur ægrè vel omnino non impleturus. n. 120. v. Dispositio.
An monendus de causa minoris? ibid.
Pœnitentias levissimas pro gravissimis delictis imponere sine justâ causâ est graviter illicitum. n. 121.
Ex quibus causis minores possint imponi? n. 120. & 121.
Pœnitentias leves pro magnis peccatis imponere est hodiè praxis, & licitum? n. 121. v. Ex dictis.
Pœnitentiam gravem alicui impositam si confessarius manifestet, frangit sigillum. n. 237.
An & si levem? ibid. v. Quodsi.

Præceptor.

Præceptoribus non obedire quale peccatum? III. n. 436.

Præceptum.

Præcepto fine censentur etiam præcepta necessaria media. I. n. 2.
Præceptum voto junctum mutat hujus speciem. n. 52.
Præcepta plura ejusdem rationis eodem die occurrentia transgredi est unum peccatum. n. 75.
Præceptorum observatio non est necessaria necessitate medii. III. n. 7.
Præcepta divina obligant omnes. n. 15.
Præceptum humanum in re levi transgredi ex malo affectu erga superiorem est Veniale. n. 136.
Divinum ex malo affectu erga Deum est mortale. ibid.

P. Stoz.
Tribunal Poenitentiae Tom. 1.

Ad præceptum implendum non requiritur intentio implendi. n. 251.
Præcepta positiva differunt specie inter se ex objecto seu motivo formali? n. 556.
Quod potest rei præcepta esse intrinsecum, vel extrinsecum. n. 557.
Censetur esse intrinsecum, nisi aliud ex verbis vel circumstantijs pateat. n. 558.
Et in dubio præsumitur pro intrinseco. ibid.
Præcepta positiva quandoque etiam inter se differunt specie ratione objecti materialis. n. 559.

Prædicantes. *Lib.* 2.

Prædicantibus facta confessio an obliget sub sigillo? n. 221.

Præsumptio.

Præsumptio de misericordia Dei in quo consistat? III. n. 121.
Ex illa quandoque committuntur alia peccata, & quomdo confitenda? ibid.
Est peccatum mortale, oppositum spei. n. 122.
Quandoque conjunctum cum hæresi. ibid.
Præsumptio sui quid? & quale peccatum? n. 156.
Quomodo differat à superbia, ambitione, & vana gloria? n. 159.

Preces. *Lib.* 2.

Preces importunæ quæ? n. 197.

Privilegium.

Privilegia sæpe dantur ad id, quod jam antè est licitum. III. n. 239.
Ex privilegio possunt aliqui recitare horas feriâ V. de Venerabili, & Sabbatho de Immac. Concept. n. 386.
Privilegio non tenemur uti. n. 403.
Vide *Clericus Religiosus.*

Probabile, Improbabile.

Ex duabus probabilibus præferenda est quæ magis saluti animæ quam Sacramento favet. III. n. 59.
Probabile quid? V. n. 99.
Probabile facit aliquid. 1. *Ratio,* 2. *consuetudo bonorum hominum, &* 3. *authorum.* n. 100. & Lib. 2. n. 132.
Probabile reddere aliquid potest etiam unius authoritas, & quomodo? n. 100. & Lib. 2. n. 132.
Probabilitas merè extrinseca non datur. ibid.
Probabilitas alia absoluta, alia respectiva. n. 101.
Ad respectivam qualis sufficiat authoritas? ibid.
Probabilior quænam sententia censeatur? n. 102.
Improbabile quid sit? n. 103.
Inter probabiles una non est alterâ formaliter tutior à peccato, sed tantum materialiter. n. 104.
Probabile omnibus non est probabile illi, qui contrarium novit certò esse verum. n. 106.
Probabile ut quid alicui sit, eique ipse assentiatur quænam debeant concurrere? n. 106.
Secundum probabilem sententiam licitum est operari. n. 107.
Et ex duabus verè probabilibus secundum quamlibet. n. 108. & Lib. 2. n. 132.
Si quidem ambæ, etiam attentis omnibus circumstantiis, sint adhuc verè probabiles. n. 109.
Maximè illa quæ eligitur. n. 110.
Etiam relictâ probabiliore. n. 111.
Nisi minus probabili aliud quid obstet. ibid.

Probabilem sententiam alienam licet sequi contra propriam probabiliorem & retentam. n. 112.
Probabiles inter sententias licet variare. n. 113.
Nisi inde Lex vel certum jus alterius violetur. n. 114.
Probabilem sententiam pœnitentis potest sequi confessarius contra suam propriam, n. 115. Vide *Confessarius.*
Minus probabilem relictâ probabiliore an & quomodo liceat sequi in administrandis Sacramentis? n. 118.
In articulo mortis. n. 120.
Probabilem sententiam gratam an liceat ab aliis atque aliis perquirere? n. 119.
Lib. 2.
Probabile verè & practice quid sit? n. 132. v. Verè.
Probabile speculativè quid? non semper est practicè probabile. n. 132. v. Practicè.
Probabile cùm est, rem esse, & non esse meam, an & quomodo liceat vendere? n. 205. v. Quando.
Probatio.
Probare quisque debet fundamentum suæ intentionis. V. n. 144.
Lib. 2.
Probatio incumbit accusatori, si confessarius neget se revelâsse peccatum. n. 279.
Probatio incumbit Confessario, si dicat peccatum, quod revelavit, aliunde cognovisse. ibid. v. Confessarius.
Deficiens in hac probatione quâ pœnâ sit afficiendus? ibid.
Probatio accusatori tertio incumbit, si Confessarius dicat, se revelasse peccatum, sed cum licentiâ. ibid. v. Quodsi.
An & pœnitenti si ipse accuset? n. 280.
Ad hoc probandum quid requiratur? n. 279. & 280.
Probari violatio sigilli potest per testes singulares. n. 281.
Processio.
Processioni in Rogat. & festo S. Marci quomodo interesse debeant Clerici? Vide *Clericus, Litaniæ.*
Promissio.
Promissio absolutè facta quando obliget & exequenda sit? III. n. 85.
Promissio homini facta & acceptata quomodo obliget? n. 274.
Promissio in dubio. Vide *Dubium.*
Propositum.
Propositum se emendandi est necessarium ad remissionem peccatorum. II. n. 75.
Sine eo confessio est invalida. n. 75.
Propositum quoad vitanda mortalia necesse est, ut sit universale. n. 76. & 78.
Non item quoad Venialia. n. 76. & 80.
Sufficit enim propositum vitandi vel unum ex venialibus confessis. ibid.
Propositum sufficiens habet quis hoc ipso, quoad habeat sufficientem dolorem de peccatis. n. 75. & 77.
Propositum debet se extendere ad vitandas occasiones peccati mortalis. n. 81.
Non quidem remotas. n. 82.
Sed proximas. n. 83.
Si absque magno incommodo vitari possunt. n. 84.
Propositum juxta aliquos debet esse formale & expressum. n. 88.
Sufficit in articulo mortis juxta alios virtuale & implicitum. n. 89.
Sed rectius statuitur, hoc sufficere omni tempore. n. 90. & III. n. 343.
Saltem si dolor, in quo continetur, non proce-

procedat ex motivo speciali, sed generali. n. 91.
Consulendum tamen, ut semper concipiatur actuale & expressum. n. 92.
Propositum sine dolore explicito non sufficit ad valorem confessionis. n. 93.
Propositum debet esse firmum & efficax. n. 94.
Non ita ut semper maneat, aut ut reipsâ non amplius peccetur. n. 102.
Sed ut vi illius, nisi postea iterum mutaretur, verè non amplius peccaretur. n. 103.
Propositum sufficiens abesse vel adesse unde prudenter judicari possit? n. 104.
Cum proposito stare non potest vigens affectus ad ullum mortale. n. 95.
Potest tamen cum eo stare timor aut præsumtio iterum peccandi. n. 115. & 103.
Propositi defectus non certò colligitur ex frequenti relapsu. n. 96. & 105.
Potest tamen præsumptionem de ejus defectu facere. n. 97.
Propositi veri signa quæ? n. 114.

Proxenete.

Proxeneta quis? & quibus modis possit conduci? III. n. 464.
Non potest excessum de pretio rei venditæ retinere, nisi ex pacto. ibid.
Quandonam censeatur cum tali pacto conductus? ibid.
Proxeneta an & quomodo possit ipse rem sibi commissam emere? n. 465.
Quando censendus sit ipse emisse? ibid.
Et quid juris, si tum pluris vendat? ibid.

Prudentia Confessarii.

Ad prudentis arbitrium remittere aliquem non facilè debet, qui docet. I. n. 10. 98. & alibi sæpius.
Vide *Confessarius.*

Pubertas.

Pubertas quando in masculis & feminis incipiat? III. n. 18.

Publicum.

Publicum publicitate facti quid? III. n. 205.
Publicum alicujus delictum vulgare in alio loco an sit contra Justitiam vel charitatem? ibid.

Lib. 2.

Publicum delictum quid sit in ordine ad Judicium publicum? n. 313.

Pueri.

Pueri si conscii sint peccati mortalis obligantur præcepto divino ad confessionem in articulo mortis. III. n. 16.
Etiamsi sint adhuc septennio minores. n. 15.
Præcepto Ecclesiastico non obligantur septennio minores. n. 18.
Obligantur doli capaces, si sint septennio majores. n. 244.
Pueri capaces confessionis sunt etiam capaces Eucharistiæ. n. 18. & n. 310.
Ex pueris non debent simul plures ad confitendum admitti. n. 80.
An pueri statim, cùm usum rationis adquirunt, obligentur ad eliciendum actum Amoris Dei super omnia? n. 112.
Pueri si ex contemptu non obediant Pædagogo, non peccant mortaliter. n. 137.
Pueri inter se contendentes plerúmque sunt excusati à mortali. n. 231.
Pueri tenentur diebus dominicis & Festis audire Missam, si sint septennio majores. n. 244.

Bonum est, si etiam antè assuescant. ibid.
Pueri ex conscientia erronea peccantes quomodo debeant id confiteri? V. n. 93.
Quomodo peccantes operando cum dubio? n. 135.
Pueri præsumuntur in dubio habere usum rationis non ante sed post septennium. n. 142.
Pueri ad quid obligentur in dubio, an votum, quod fecerunt, ante usum rationis fecerint, vel an post septennium ratificaverint? n. 142. Vide *Votum.*

Lib. 2.

Pueri in casibus Pontifici reservatis non tenentur illum adire. n. 69.
Pueri & puellæ quomodo ad contritionem excitandi? n. 105. v. Cum puero.

Purgatorium.

Purgatorium non est pro illis, qui nullam, sed qui non sufficientem agunt pœnitentiam. III. n. 90.

Lib. 2.

In purgatorio hærentibus animabus ut applicetur opus bonum, potest rectè pro pœnitentia sacramentali injungi. n. 114. v. Potest.
Vide *Altare.*

Purificatorium.

Purificatoria post usum sacrum, & nondum lota, tangi à Laicis, est tantùm Veniale. III. n. 295.
Imo nullum. n. 298.
Purificatoria à quo possint lavari? n. 202.

Pusillanimitas.

Pusillanimitas quid sit? III. n. 152.
Est tantùm Veniale ex genere suo. ibid.
Quomodo possit fieri Mortale? ibid.
Quomodo in confessione exprimendum? ibid.

Lib. 2.

Pusillanimitas emendandæ vitæ plurimum obest. n. 167.
Orta ex diffidentiâ veniæ obtinendæ quomodo tollenda? ibid. & III. n. 75.
Orta ex frequenti relapsu quomodo curanda? n. 168.

Q.

Quadragesima.

In Quadragesimâ licitum est Vesperas privatim post meridiem dicere. III. n. 418.
Quadragesimales cibos expertus sibi esse noxios, excusatus est à lege jejunii. n. 523.

R.

Rancor.

Rancor quid? & quale peccatum? III. n. 144.

Rapina.

Rapina est furtum cum violentiâ factum. I. n. 71.
Specialiter in confessione exprimenda. ibid.

Raptus.

Raptus est violenta abductio personæ ad libidinem cum eâ exercendam. III. n. 545.
Sive fœmina, sive mas sit. ibid.
Rapere fœminam in servitutem est plagium, non raptus. n. 545.
Raptus in duobus differt à stupro. ibid.
Quomodo à simplici fornicatione? ibid.
Ad Raptum non requiritur, ut concubitus sit subsecutus. ibid.
Raptus potest varias species peccatorum habere adjunctas. ibid.

Ratihabitio. *Lib. 2.*

Ratihabitio de præsenti, vel de futuro in quo consistat? n. 50.

Illa quoad Jurisdictionem pro valore Sacramenti pœnitentiæ sufficere potest, non item ista. ibid.
Ratihabitionem retrotrahi quomodo intelligendum? n. 50.

Recidivus, Relapsus.

Relapsi in eadem venialia cur facilius possint absolvi quàm relapsi in eadem mortalia. II. n. 82.
De Recidivo absolvendo vel non absolvendo reseruntur variæ sententiæ. II. à n. 98. Vide *Absolutio.*
Recidivus potest aliquis esse vel ex occasione externa, vel ex sola consuetudine contracta. n. 101.
Recidivus ex sola consuetudine potest absolvi, quoties judicatur esse hic & nunc ritè dispositus. n. 104.
Unde hoc possit prudenter judicari? ibid.
Recidivi frequens lapsus non est certum signum de defectu propositi. n. 105.
De Recidivo si sit publicus peccator quid agendum? n. 106.
Recidivo etiam ex occasione externa nunquam est ob solos relapsus neganda absolutio. n. 107. & seqq.
Idque habet praxis peritorum Confessariorum. n. 109.
Ad quam commonentur etiam alii. n. 111.
Nisi occasio vitari possit. n. 112.
Vel nisi ipse pœnitens consentiat. n. 113.

Lib. 2.

Recidivo nullatenus de emendatione desperandum. n. 168.
Quomodo ad eam animandus? ibid.
Recidivus quoad casus reservatos quis censeatur? n. 337.
An facultas absolvendi à reservatis ei concedenda? ibid.

Refectiuncula.

Vide *Jejunium.*

Religio, Religiosus.

Religiosi agentis contra præceptum superioris peccatum habet duas diversæ speciei malitias. I. n. 52.
Quomodo confitendum? ibid.
Religionem ex contemptu nolle ingredi, est mortale. III. n. 134.
Per Religionis ingressum quomodo omnia vota commutentur? n. 362.
Religionem ingredi jurans ad quid teneatur? n. 377.
Quoad Religionis ingressum an teneamur obedire parentibus? n. 435.
Religionem ingredi si quis vovit, sed dubitat, quamnam in particulari, potest ingredi quamlibet. V. n. 140.
Religiosi tenentur dicere Horas de Patrono Diœcesis, non de aliis ejus Sanctis. III. n. 386.
Religiosi Soc. Jesu non tenentur dicere Horas, nisi sint in sacris. n. 401.
Cum Religioso ludens an lucrum faciat suum? n. 469.
Religiosi Soc. Jesu cesserunt Juri quoad ordinem correctionis fraternæ. n. 487.
Religiosi ex privilegio Pontificis possunt fidelium confessiones audire etiam invitis Parochis. n. 491.
Religiosus sacerdos violando Castitatem non duo sed unum tantùm committit peccatum n. 570.

Lib. 2.

Regulares Prælati non habent Jus approbandi Sacerdotes ad confessiones secularium. n. 34.
Nisi habeant Jurisdictionem quasi Episcopalem in seculares. ibid.
Regulares ad audiendas confessiones secularium & Monialium indigent Approbatione Episcopi. n. 35.

Et præter eam etiam deputatione sui superioris. ibid.
Regulares viri possunt confiteri etiam non approbatis. n. 33.
Religiosis Soc. Jesu solent Episcopi in Germania examen pro approbatione remittere. n. 40.
Regulares in quovis loco manent subjecti Jurisdictioni suorum superiorum. n. 44.
Religiosi in itinere à quo possint absolvi? ibid.
Religiosi in alieno templo concionari non possunt, invito ejus Rectore. n. 45.
Religiosi extra Italiam, sicut antè, ita etiamnum possunt absolvere à quinque Casibus per Clem. VIII. reservatis. n. 60. v. Quinam.
Religiosi Soc. Jesu in itinere per quem possint à Casibus reservatis directè absolvi, & cum quo onere? n. 64. & n. 71.
Contra Religionem divinam quod agitur, cedit in omnium injuriam. n. 248.
Regulares à reservatis potest ordinarius Confessarius directè & sine onere sistendi absolvere, si ei petenti superior facultatem neget. n. 360.
Ita habent Decreta Pontificum. ibid.
Et est communis DD. sententia. n. 361. & 365.
Modò Confessarius judicet facultatem esse dandam. n. 362.
Idquè pro qualibet vice occurrentis hujusmodi casus & inter Confessarium ac superiorem dissensionis. n. 363.
Quamvis nulla necessitas reum urgeat, n. 364.

Reliquiæ.

Reliquias SS. irreverenter tractare quale peccatum? I. n. 54.
Reliquias furari est sacrilegium. III. n. 302.
Quomodo detur in eo parvitas materiæ? ibid.
Reliquias vendere aut emere, an & quomodo licitum? n. 303.
Reliquias gestans, si peccet, an ob hoc specialem aliam malitiam contrahat? n. 304.
Reliquias donare amasiæ, an & quale peccatum? n. 305.
Reliquias falsas pro veris exponere ad cultum est superstitiosum. n. 422.

Remedia peccatorum.

Remedia peccatorum varia proponuntur. IV. à. n. 13.

Lib. 2.

Remedia alia ab exemplis. n. 137. & seqq.
A sententiis sacris. n. 147. & seqq.
Ab industriis. n. 154. & seqq.
Remedia aptanda sunt etiam pro minus capacibus. n. 156.
Vide *Rudes.*
Remedium utile, ut pœnitens dicat, quomodo vellet in alio simile vitium curare. n. 166.
Remedia pusillanimitatis circa emendationem vitæ. n. 167.
Remedia in tentatione præsenti sunt difficilia. n. 170.
Quid in eâ maximè proficuum? ibid. v. Quid ergo.
Quid in præsenti tentatione carnis? n. 111.
Vide *Emendatio.*

Reservatio. *Lib. 2.*

Reservandi potestas datur in Ecclesiâ. n. 56.
Reservatio casuum & casus reservatus quid? n. 57.
Reservatum ut censeatur aliquod peccatum, debet 1. esse mortale. n. 58.

P. Stoz.
Tribunal Poenitentiae Em 14

Et quidem II. *Ratione non solius intentionis, sed etiam actionis externæ.* ibid.
III. *In suâ specie consumatum, nisi aliud exprimatur.* ibid.
IV. *Eo modo commissũ, qui exprimitur.* ib.
V. *Nullo modo dubium.* ibid.
Reservatum peccatum non est, de quo est dubium juris vel facti. ibid.
Reservatio alia est pœnalis, & quænam ista? alia non pœnalis. n. 59.
Pœnalem non incurrit, qui legem, vel reservationem, saltem invincibiliter, ignorat. n. 59. v. Nam.
A Reservatione non pœnali nulla excusat ignorantia. ibid.
Reservationem omnem esse pœnalem aliqui volunt, sed non est probabile. n. 59. v. Nonnulli.
Reservationem Casuũ quis possit facere? n. 62.
Reservatio Casuum fieri potest directè, vel indirectè. n. 62.
Reservatio Casuum ab Episcopis indiscretè facta, & graviter illicita sed valida. n. 62.
Non extendit se extra diœcesin. n. 64.
An subditus extra eam à reservato possit absolvi? ibid.
Extra eam si ejusmodi peccatum committat, non potest redux ab illo per inferiorem directè absolvi. ibid. in fine.
Reservatio nulla est in articulo mortis. n. 65.
Reservatio an & quomodo cesset, cùm necesse est communicare, & superior tunc adiri non potest. n. 72.
Reservatio peccati tollitur, cùm quis illud superiori etiam invalidè confitetur. n. 77.
Item si quis, cùm est superiori validè confessus, inculpabiliter reservatum omisit. ibid. v. Cessat quoque.
Imò & cùm hujusmodi omissio facta est in confessione invalidâ. ibid. v. Item etiam.
Reservatio peccati etiam tollitur, si quis iisdẽ modis confiteatur delegato. ibid. v. Hæc omnia.
Reservatio Censurarum quomodo per confessionem, superiori vel delegato ejus factam, tollatur. ibid. v. de Censuris.
Reservatio foret frustranea, si liceret uti notitiâ confessionis cùm incommodo pœnitentis. n. 244. v. Unde.
Reservationem novam alicujus Casûs facere an liceat ex solâ notitiâ confessionis? n. 254.
Reservatio Casuum introducta est & sit in bonum pœnitentis. n. 332.
An & quomodo etiam in bonum publicum. n. 332.

Restitutio.

Restitutio non est necessaria necessitate medii. III. n. 6. cum seq.
Restitutionis faciendæ horror quomodo in confessione superandus? n. 75.
Restitutionem nemo tenetur facere cum damno notabiliter majore quàm intulit. n. 204.
Restitutio quomodo facienda, si fama læsa sit imponendo falsum crimen? n. 204.
Quomodo, si per revelationem veri criminis? ibid.
Vide *Detractio.*
Restitutio aliqua semper est injungenda facientibus furta parva. n. 453.
Ad restitutionem quando & quomodo teneatur possessor bonæ fidei? V. n. 145.
Ad restitutionem non tenetur, qui dubiat an suâ culpâ perierit depositum, vel commodatum. n. 147.
Restrictio seu Reservatio mentalis.
Restrictio mentalis quid sit? & quomodo differat ab æquivocatione? III. n. 221.

Est affinis mendacio, & valdè vitanda, ibid.
Ejusdem exempla aliqua. n. 222.
In quibus casibus juxta DD. aliquos fuerit antehac licita? 223.
Nunc est prohibita in decreto Innoc. XI. ibid. n. 270. & Lib. 2. n. 270.

Lib. 2.

Per Restrictionem mentalem posse confessarium negare, quod sciat vel audiverit cognita ex confessione, docent multi. n. 269.
Sed inprimis id non sufficit in omni casu. n. 269. v. Sed mihi.
Videtur quoque illicitum. ibid. v. Deinde.
In Restrictione mentali propositio vocalis ne quidem inadæquatè est conformis mentali. n. 270.
Nec probatur per exemplum à picturâ desumptum. ibid. v. Exemplum.

Res Sacra.

Res sacræ quanam censeantur? I. n. 54.
De rebus sacris joculariter loqui quale peccatum. III. n. 195.

Revelatio. *Lib. 2.*

Revelationes aliaque gratiæ divinæ an cadant sub sigillum? n. 191.
Revelatio sigilli. Vide *sigillum.*
Revelatio sigilli an sit quævis manifestatio peccati ex solâ confessione noti. n. 312.
Revelatio sigilli an sit illa actio vel omissio, ex quâ illi tantùm cognoscunt peccatum, quibus id est jam antè notum. n. 253. & 312.
De revelato defunctæ matris peccato an agere possit filius? n. 317.

Reus.

Reum extrahere violenter ex loco sacro est illicitum. I. n. 58.
Quandoque etiam Sacrilegium. n. 59.
Reus interrogatus à Judice de commisso delicto, an & quomodo possit negare? III. n. 220.
Reus capitalis criminis non potest id ultro fateri, nisi ob honestum finem. n. 238.
Potest autem ad vitandam etiam levem torturam. ibid.
Reus ad vitandam gravem torturam potest crimen de quo falsò accusatus est, fateri cum æquivocatione. n. 238. & n. 220.
Nec tenetur revocare, si adhuc metuat torturam. n. 238.
Etsi cum periurio fassus fuisset. ibid.
Nisi confessio facta cederet in grave damnum Reipublicæ aut alterius. ibid.
Reis concedendum tempus ad sacram communionem peragendam ante mortem. n. 313.

Lib. 2.

De reis supplicio affectis an salvo sigillo dici possit: confessi sunt bene sua peccata, n. 223.
Consilium Reginaldi. ibid. in fine.

Risus.

Risus effusus est peccatum Ven. III. n. 515.
Ridere ad turpia est Veniale. ibid.
Quomodo fieri possit mortale? ibid.

Rixa.

Rixa quid & quale peccatum? III. n. 476.
Quomodo differat à Contentione? ibid.

Rubrica.

Rubricæ quanam graviter obligent? III. n. 276.
Contra rubricas stare, sedere &c. sub Horis can. nullum est peccatum. n. 415.

Rudes.

Rudes quandoque excusantur ab examine ante confessionem. I. n. 5.
Rudes qualem in dubiis debeant adhibere diligen-

P. 802.
Tribunal Poenitentiæ Tom. 1.4

diligentiam ad indagandam Veritatem? V. n. 17.
Rudes possunt tuto sequi auctoritatem Confessarii, vel Parochi. n. 101.
Lib. 2.
Rudes à Confessario examinandi. n. 102.
An absolvendi, si nullum peccatum, vel tantùm Veniale in genere confiteantur? n. 103. v. Qui autem.
Quomodo juvandi? ibid. circa finem.
Rudes quomodo excitandi ad contritionem? n. 105. v. Cum rudibus.
Rudioribus sunt aptanda Remedia peccatorum. n. 156.
Inducendi ad manè & vesperi orandum. n. 157.
Ad offerendum bonum opus pro gratiâ emendationis. n. 158.
Ad concipiendum manè bonum propositum. n. ibid.
Ad aliquam vesperi de eo reflexionem. ibid.
Ad dolendum citò de lapsu. ibid. v. Pœnitens.
Ad aliquam pœnam sibi post lapsum infligendam. n. 157.
Ad votum temporale de vitando aliquo peccato nuncupandum. n. 160.
Cum quâ cautelâ? ibid.
Ad memoranda Novissima practicè. n. 161. & seqq.
Ad præsentiam Dei & Angeli Cust. habendam. n. 165.
Meminisse, accusatorem & Tortorem peccantis fore eum ipsum Diabolum, qui suadet. n. 169.

S.

Sacerdos.

Sacerdotii benedictio delet Venialia, I. n. 25.
Sacerdotum in ore nugæ sunt blasphemiæ, quo sensu? n. 50.
Sacerdos proprius pro annuâ confessione quis sit? III. n. 23.
Sacerdotes habent præceptum, ut celebrent Missas. n. 273.
Cui satisfaciunt, si sæpius quàm quater in anno celebrent. ibid.
Sacerdos quomodo vi Beneficij obligetur ad celebrandum? n. 274.
Quomodo vi stipendii aut promissionis? ibid. Vide *Stipendium.*
Sacerdos quoties in Nativitate Christi celebrare debeat? Vide *Nativitas Christi.*
Sacerdotes in China celebrant tecto capite. n. 281.
Vide *Celebrare.*
Lib. 2.
Sacerdos quilibet potest in articulo mortis quemlibet à quibusvis peccatis absolvere. n. 52.
Sacerdos secularis potest confiteri cuilibet sacerdoti approbato. n. 54.
Sacerdos si nullam habeat curam animarum non tenetur audire confessiones. n. 122.

Sacramentum.

Sacramento tanquam medio uti ad peccatum, addit huic speciem sacrilegii. I. n. 63.
In Sacramenti materiâ defectum non supplet Deus ob errorem etiam invincibilem. II. n. 35.
Sacramenta vivorum non sunt necessaria necessitate medii. III. n. 7.
Sacramentorum formas proferre cum distractione an sit peccatum? n. 109.
Sacramentum conficiens sine debita intentione peccat mortaliter. n. 338.

Sacramentum non potest confici in somno. n. 331.
Sacramenta operantur ut causæ necessariæ. n. 336.
Sacramentorum frequentatio magnum ad emendationem subsidium. IV. n. 28.
In Sacramenti administratione an & quomodo licitum sit sequi minus probabilem, relictâ probabiliore? V. n. 118.

Lib. 2.

Ad Sacramentum quomodo requiratur fides aut probitas Ministri? n. 3.
Sacramentum non licet petere ab eo, qui non potest sine peccato ministrare? n. 4.
Nec ab eo, qui potest bene, sed videtur malè administraturus. n. 7.
Nisi in casu necessitatis vel magnæ utilitatis. n. 8.
Etiamsi jam antè esset paratus administrare. n. 9.
An Sacramentum aliquis sit cum vel sine peccato administraturus, non multùm inquirendum. n. 11.
Sacramentorum materiam vel formam mutare non potest Ecclesia. n. 329. & seq.
Vide *Intentio, Minister.*

Sacramentum Pœnitentiæ.

Sacramentum pœnitentiæ est institutum per modum Judicii. II. n. 51.
Sacramentum Pœnitentiæ an detur validum & informe? n. 129.
Sacramenti Pœnitentiæ quis Minister principalis & ministerialis? III. n. 4.
A quo & quando institutum? ibid.
Quæ ejus materia remota, & proxima? quæve forma? ibid.
Sacramentum Pœnitentiæ est necessarium necessitate medii in re vel voto, & quibus? n. 8.
Sine eo salvari nequit lapsus post baptismum in mort. n. 9.
De Sacramento Pœnitentiæ suscipiendo datur præceptum divinum. n. 10.
Et Ecclesiasticum. n. 17. Vide *Confessio.*
Sacramentum Pœnitentiæ institutum ad solatium & medicinam, non ad carnificinam. V. n. 206.
Sacramentum pœnitentiæ imperfectum abrumpere quale peccatum? n. 93.

Lib. 2.

Ad ministrum Sacramenti Pœnitentiæ quæ requirantur Qualitates. Vide *Confessarius.*
Sacramentum Pœnitentiæ quantum potest, reddendum est facile. n. 26.
Pro Sacramenti Pœnitentiæ valore sufficit quoad Jurisdictionem ratihabitio, non de futuro, sed de præsenti. n. 50.
Sacramenti Pœnitentiæ quisnam sit capax? n. 93.
Sacramentale Judicium Pœnitentiæ sumitur essentialiter & integraliter. n. 194.
Quamdiu duret? ibid.

Sacrificium & Sacrificare.

Inter Sacrificandum distractus extra can. non peccat graviter. III. n. 108. & seqq.
Longius distractum intra canonem censent aliqui peccare mort. n. 109.
Examinatur hæc sententia. ibid.
Statuitur, non esse censendum reum peccati mortalis. n. 110.
Sacrificium Missæ quomodo distinguitur à Missa? n. 243.
Pro Sacrificio legendo an, quomodo, quale, & quis accipere possit stipendium? n. 275. Vide *stipendium.*
Sacrificii fructus est multiplex, n. 275.

Specia-

P. Stoz.
Tribunal Poenitentiae Em 14

Specialissimus non potest alteri applicari, saltem pro stipendio. ibid.
Sacrificium quo loco peragi debeat & possit? n. 277.
In Sacrificio legendo commissi defectus quinam sint leves vel graves? n. 276.
Sacrificans cum paramentis aut vasis sordidis, peccat graviter. n. 283.
Sacrificare sine vestibus sacris, etiam unâ tantùm, est mortale. n. 284.
Nisi necessitas excuset, & quæ? ibid.
Vide *Celebrare.*

Sacrilegium.

Sacrilegium committit, qui res sacras indignè tractat. I. n. 5.
Quid nomine Rei sacræ intelligatur? ibid.
Sacrilegium ratione loci sacri est, cùm in eo exerceatur actio ab Ecclesiâ specialiter intuitu Religionis prohibita. n. 57.
Quænam sint vel non sint tales actiones? ibid. & seq.
Quid sit in ordine ad hoc locus sacer? n. 59.
Sacrilegium non sunt omnia peccata in loco sacro commissa. n. 60.
Continent tamen aliquam irreverentiam. n. 61.
Sacrilegium furti. Vide *Furtum.*
Sacrilegium quibus modis in confessione committatur? III. n. 343.
Sacrilegium etiam est, cùm per actum venereum persona voto castitatis obstricta violatur. n. 548.
In confessione explicandum est, si utraque persona fuit voto ligata. ibid.

Lib. 2.

Sacrilegium est delictum publicum. n. 313.

Sæpe.

Sæpe significare potest quemvis numerum unitate majorem. I. n. 93.

Salarium.

Salarium quid? III. n. 454.
Justum esse potest summum, medium, & infimum ibid.
Ad justitiam salarii quid considerandum? n. 455. & seq.
Unde desumenda ejus justitia? n. 463.
Salarium an liberis pro suo servitio debeatur à parentibus? n. 462.

Sanguis.

Sanguinis effusio in loco sacro quæ sit sacrilega? I. n. 57.

Sartor.

Sartores non possunt reliquias materiæ servare, si pro labore certum quid pacti sunt. III. n. 455.
Sartores an & quando partem remissi pretii de re pro aliis emptâ possint sibi servare? n. 466.
A sartoribus an liceat emere fragmenta panni? n. 467.
Sartores novam vestium formam excogitantes non peccant graviter. n. 512.
Sartores an à jejunio excusentur? n. 523.

Scandalum.

Scandalum præbent facilè peccata personæ in dignitate. I. n. 50.
Maximè commissa publicè. n. 62.
Scandalum ratione personæ ad peccandum inductæ sæpe adquirit novam malitiæ speciem. n. 64.
Scandalum quid? III. n. 496.
Aliud est activum, aliud passivum. ibid.
Scandalum passivum est vel pusillorum, vel pharisaicum. ibid.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Scandalum activum aliud est directum, & quid? n. 497.
Aliud indirectum, & quid? n. 498.
Quæve hujus sint requisita? ibid.
Scandalum directum est peccatum ex genere suo mortale. n. 499.
Id aliis præbens est etiam reus peccati, ad quod eos inducit. ibid.
Nec unquam licitum est. n. 507.
Quandoque ex parvitate materiæ est tantùm veniale. n. 500.
Scandalizatæ personæ an sint vel non sint in confessione exprimendæ? n. 502. & 579.
Scandalum indirectum etiam est peccatum. n. 501.
Ex genere suo mortale. n. 503.
Quomodo in confessione explicandum? n. 502.
Non continet malitiam peccati illius, ad quod proximus inducitur. n. 502. & seq.
Scandalum aliquando sufficienter per ipsum peccatum scandalizans explicatur. n. 504.
Scandalum indirectum aliquando non est peccatum. n. 505.
Et maximè pharisaicum. n. 506.
Ob scandalum pharisaicum non est opus præcepti vel consilii omittendum. n. 506.
An ob scandalum pusillorum? ibid.
Utrumque est cavendum, nisi rationabilis causa subsit. ibid.
Scandalum an & quomodo sit, cooperari malo? n. 508.
An absque scandalo possit alicui suaderi minus malum pro majori? & quomodo? n. 509.
Maximè si lædendus possit consentire & consentiat. n. 510.
Scandalum, quo plures simul vel successive inducuntur ad peccatum, quomodo sit confitendum? n. 579.
Scandalum uno actu præbens pluribus unum tantùm peccatum committit. n. 595.
Numerus scandalizatorum in confessione, sufficit si confuse exprimatur. n. 594.
An & quando liceat hujus peccati unam malitiam separatim ab altera confiteri. n. 597. & 599.

Lib. 2.

Non licet petere ab aliquo actionem quam non potest sine peccato facere. n. 4. & 5.
Quando liceat, si possit, sed sciatur non esse facturus sine peccato? n. 6. & seqq.
Scandali ratione potest quandoque publica pœnitentia injungi. n. 112. & 119.
Scandalosum est dicere, Confessarios, si publicè revelent mortuorum peccata, non posse accusari, puniri. n. 287. & 316. cum seq.

Scheda Confessionis.

Vide *Confessio.* Lib. 1.

Scientia Confessarii.

Vide *Confessarius.*

Lib. 2.

Scientiæ genus non est mutandum. n. 109.

Scriba.

Scribæ an sint à jejunio excusati? III. n. 523.
An & Typothetæ? ibid.

Lib. 2.

Scribens alterius peccata, ut ea ille confiteri possit, obligatur sigillo. n. 214.

Scriptura, Scheda.

Scriptura est signum ex se publicum & permanens. I. n. 111.
Ex scripto confessionem facere est utile. ibid.
Sed nemo, etiam debilis memoriæ, ad id obligatur. n. 112. & III. n. 81.
Nisi in casu valde raro. n. 113.
Ex scripto confessurus debet scribere bene legibiliter. n. 114.

P. Stoz.
Tribunal Poenitentiæ Tom. 4.

Per scripturam confiteri absque verbis prolatis an liceat? Vide *Confessio.*
SS. Scripturæ verbis uti ad jocos, scurrilia, quale peccatum? I. n. 54. & II. n. 197.

Lib. 2.

Scriptam in schedâ confessionem qui legunt, obligantur sigillo. n. 215.
Scripturam legens, in qua petitur absolutio à reservatis, obligatur sigillo. n. 235.
Schedam confessionis negare confesso & petenti est contra sigillum. n. 215.
Vide Confessio, Instrumentum.

Scrupulus & Scrupulosus.

Scrupulosi quandoque excusantur à faciendo examine ante confessionem. I. n. 5.
Scrupulosi quomodo soleant in Sacramentis conficiendis formare intentionem actualem? III. n. 329.
Scrupulus & scrupulosus impropriè & propriè in quo consistat. V. n. 171.
Scrupulus propriè est vana apprehensio de malitia operis, cum metu & anxietate de eadem in voluntate. n. 172.
Non est judicium sed apprehensio. ibid.
Scrupulus est vel circa præterita, vel circa futura. n. 173.
Scrupulus non est idem ac scrupulosa conscientia; & in quo inter se differant? n. 174.
Scrupulus oritur ex variis causis. n. 175.
Enumerantur undecim. ibid.
Subinde etiam Deus alicui mittit, ut postea alios melius juvet &c. ibid. & n. 214.
Scrupulosa conscientia unde cognoscatur? n. 176
Scrupulosus non est, qui non frequenter habet scrupulum. n. 176.
Scrupulositas alia adæquata, alia inadæquata. n. 177.
Scrupuli quæ damna corporis & animæ pariant? n. 178. & 181.
Scrupulosi infamant Sacramenta. n. 178.
Malè sentiunt de Deo, & Christo Redemptore nostro. n. 181.
Scrupulosi difficulter sunt curabiles. n. 179.
Contra scrupulos, etiam perstantes, licitè potest quis agere. n. 180.
Quandoque etiam debet. n. 181.
Potest absque aliâ ratione & pro arbitrio deponere scrupulum. n. 183.
Scrupulosum se credere aliquis potest, si confessarius vel alius vir doctus asserat. n. 184.
Scrupulosus potest habere pro scrupulo, de quo dubitat, an sit scrupulus. n. 185.
Vel quod ex levi ratione existimat esse peccatum. n. 186.
Scrupulosus debet se totum committere alterius viri boni, & quidem unius tantùm judicio; quo modo? n. 187.
Alios & alios consulere est periculosum. n. 188.
In sui favorem habeat suam credulitatem pro certitudine. n. 189.
Scrupulosus quibus uti possit & debeat principiis benignioribus? n. 196.
Multa enumerantur. ibid.
Scrupulosus non debet scrupulos, cùm sunt, discutere, sed postea. n. 191.
Scrupulosus sicut & alii, non tenentur in vita facere quæ in articulo mortis faceret. n. 192.
Scrupulosus quomodo intelligat illud: bonarum mentium est, culpam agnoscere, ubi non est. n. 193.
Scrupulosus attendat ad scrupuli originem, eámque tollat. n. 194.
Scrupulosus scrupulos scrupulis pellat? & quomodo? n. 195.
Scrupuloso expedit, ut assuescat ipse per se juxta instructionem, quam scit esse datam vel dandam, operari. n. 196.
Ita prudenter aget, & non peccabit, etsi erret. ibid.

Scrupulosus contra scrupulos non pugnet gestu corporis, aut verbis. n. 197.
Scrupulosus impropriè quid dubitando vel opinando facere debeat? n. 198.
Lib. 2.
Scrupuloso intra breve tempus sæpius confitenti an semper de novo pœnitentia injungenda? n. 110. v. Dixi.
Scrupulosus circa præsentia & futura.
Scrupulosus non tenetur in agendo tam diligenter se examinare ut alii. n. 199.
Nec in facienda confessione. n. 204.
Quomodo in ea facienda se gerere debeat? ibid.
Scrupulosus pro illicito aut mortali non habeat, quod non primo intuitu agnoscit esse tale. n. 200.
Scrupulosus notet neminem peccare, nisi advertat malitiam? nec graviter, nisi gravem advertat. n. 201.
Scrupulosus non debet censere se peccasse mortaliter, nisi juratus id dicere possit. n. 201.
Nec confiteri. n. 207.
Scrupulosus liberè potest agere, quod non evidenter scit esse peccatum grave. n. 201.
Scrupulosus non debet à bene cæptis desistere propter metum vanæ gloriæ vel alterius mali. n. 205.
Scrupulosus circa præterita.
Dubia sua in meliorem partem interpretetur. n. 206.
Non censeat se peccasse mortaliter, nisi certò sciat. ibid.
Si mediocri saltem diligentiâ uti soleat in suis functionibus, credat se satisfecisse, nisi aliud sciat. n. 207.
Nec confessiones generales semel ex suo vel sui Confessarii judicio probabiliter bene factas, repetat. ibid.
Nec preces semel dictas. ibid.
An & quomodo formas Sacramenti repetere possit? ibid.
Quid de dolore vel proposito ad confessionem necessariò sentire debeat? n. 208.
Sequi potest omnes regulas de conscientia probabili datas. n. 209.
Scrupulosus non timoratus.
Scrupulosus non timoratus quis & qualis censendus sit? V. n. 210.
Quomodo juvandus? n. 211.
Ad filialem Dei timorem excitari debet. ibid.
Scrupulosus non timoratus peccata commissa, si non possit ut certa, confiteatur ut dubia. n. 211.
Secretum.
Secretum quid sit? III. n. 234.
Aliud est commissum; & quinam ad illud obligentur? ibid.
Aliud promissum. ibid.
Et aliud ex utroque mixtum. ibid.
Obligat ex fidelitate & justitia. ibid.
Ad Secretum commissum quinam obligentur? n 234.
Secreti revelatio est ex suo genere mort. ibid.
Est sæpe Ven. tantùm. n. 235.
In aliquibus casibus est etiam immunis ab omni culpa. ibid.
Ad Secretum tegendum an liceat uti restrictione mentali? n. 223.
Secretum an & quomodo sit servandum etiam cum periculo vitæ? n. 236.
Secretum servare jurans an adhuc possit revelare? n. 377.
Lib. 2.
Secretum naturale quid? n. 183.
Secretum medium quid & an sit distinctum à Sigillo? ibid. v. Nonnulli.
Secretum ut servari possit, est humano com-

P. 870.
Tribunal Pœnitentiæ
Em 14

mercio necessarium. n. 268. v. Certum est quarto.
Secretum alienum injustè perscrutari velle ex invito est frustraneum. n. 275.

Semen.

Seminis humani effusio quæ sit in loco sacro sacrilega? I. n. 57.

Sententia.

Sententiam judicialem die festo ferre est illicitum & invalidum. III. n. 267.
Nisi in causis civilibus inter Rusticos. n. 272.
Sententia tuta, quæ sit? V. n. 104.
Tutior formaliter aut materialiter quæ? ibid.
Tutior in dubio, si veritas sciri nequeat, an sequenda; & quomodo? n. 129.
Vide *Probabile.*

Lib. 2.

Sententiarum brevium quanta vis? n. 144.
Exempla eorum, qui per eas ad meliora compulsi sunt. ibid.
Quis usus? n. 145. & 146.
Variæ contra septem peccata capitalia. n. 147. & seqq.

Sigillum.

Sigilli obligationem inducit Confessio bonâ fide coram Laico, vel non Sacerdote, vel non legitimo facta. II. n. 25.
Sine sigilli fractione si quis non possit suum peccatum confiteri, debet hoc omittere. n. 91.
An ad sigillum confessionis teneatur legens confessionem alterius. III. n. 439.

Lib. 2.

Sigillum quid & quotuplex? n. 183.
An & quomodo differat à secreto medio? ibid. v. Nonnulli.
Sigillum Confessionis est jure Naturali, Ecclesiastico, & Divino introductum. n. 184.
An hoc jus divinum sit naturale vel positivum? ibid. v. Et hoc.
Sigillum annexum est soli & omni confessioni sacramentali. n. 185.
Quæ sit habenda pro tali? ibid. v. Ex quibus. Vide *Confessio.*
Sigillum obligat ex Justitia & Religione. n. 186.
Ex Justitia tamen non semper. ibid. v. Dixi.
Semper autem ex Religione, nisi pœnitens det licentiam. ibid. v. Quod autem.
Sigilli revelandi licentiam dare potest pœnitens. n. 187. Vide *Licentia.*
Sigillum obligat sub mort. n. 188.
An & quomodo in ejus obligatione detur parvitas materiæ? ibid.
Sigilli obligatio est indispensabilis. n. 189.
Sigillum ob nullum bonum vel malum in ullo casu potest sine licentia pœnitentis revelari. n. 190. & n. 268.
Sub sigillum quænam cadant? n. 191. & 222. cum seqq.
Sub sigillo contenta nec directè, nec indirectè possunt revelari. n. 192.
Quid sit directè vel indirectè revelare? ibid.
De indirecta violatione. à n. 234.
Vide *Sigilli materia.*
Sigillum etiam erga pœnitentem est servandum. n. 193.
Cum illo de ejus peccatis sine licentia extra confessionem agere est frangere & revelare sigillum. ibid. v. Aliqui.
Etsi id, quod dicitur, nemo advertat, ex confessione dici. n. 193. v. Unde.
Non tamen obnoxium pœnæ ordinariæ sigillifragi. n. 277. v. Ut peccatum.
Contra sigillum non est de confessis cum pœni-

pœnitente agere post absolutionem in continenti. n. 194.
Est, si agatur ex intervallo. ibid. v. Aliqui.
Contra sigillum non est in posteriore confessione agere cum pœnitente de peccatis præcedentis. n. 195.
Si sit vel necesse, vel utile. ibid.
Sigillum ejúsque obligatio durat etiam post mortem pœnitentis. n. 196.
Sub sigillo an maneat, quod cum licentia revelatur alteri. n. 199.
Affirmativæ sententiæ Autores referuntur. n. 200.
Rationibus probatur. n. 201. & seq.
Sub sigillo manere omnem notitiam peccati, ex confessione immediatè vel mediatè, tam licitè quàm illicitè acceptam, est Regula universalis & certa. n. 203.
Limitatio Laym. & Gobat. non admittitur. ibid.
Sub sigillo adhuc censenda sunt manere confessa, etsi quis de iis cum confessario extra confessionem loquatur. n. 103.
Sigilli plena descriptio. n. 204.
Sigilli violatio quid involvat? ibid. v. Ut ergo.
Sigillo faventes sententiæ sunt præferendæ contrariis. n. 205. & seqq.
Sigilli causa est pia & favorabilis. ibid. v. Causa.
Sigillum in dubio tam positivo quàm negativo semper obligat. n. 206.
Sub sigillo continetur ex confessis omne id, cujus revelatio faceret confessionem odiosam. n. 207.
Sigillo juxta aliquos solus Confessarius obligatur. n. 207. v. Nescio.
Alii tantùm secreto naturali, eóque probabiliter revelabili. ibid.
Sed hæc non sunt admittenda. ibid. v. Certè.
Sigillo contraria sententia probabilis censeri debet tantùm speculativè probabilis. n. 208.
Sub sigillo obligat etiam confessio facta sacrilegè sine dolore, proposito, aut spe absolutionis. n. 210.
An facta tantùm ad petendum consilium, solatium &c.? n. 211.
Sigillo obligatur interpres & internuntius, etsi audita non referant ad confessarium. n. 212.
Sigillo obligatur interrogatus, quibus verbis peccatum sit confitendum. n. 212. v. Neque aliter.
Item consultus ab alio, an & quomodo hoc vel illud peccatum suum sit confitendum. n. 213.
Sigillo obligatur, qui ut alius confiteri possit, ejus peccata scribit. n. 14.
Qui scriptam confessionem alterius legit. n. 215.
Vel scriptam petitionem facultatis pro absolutione à suis reservatis. ibid.
Sub sigillo obligat confessio bona fide facta Sacerdoti non habenti potestatem absolvendi. n. 216.
Item scienter ei facta, sed cum animo, ut post obtentam potestatem absolvat. ibid.
Sigillo obligatur superior, à quo quis petit facultatem absolvendi à reservatis. n. 216.
Uti & ille, per quem quis petit. ibid.
Sigillo obligatur Laicus aut Clericus fingens se esse Sacerdotem. n. 217.
Imo & si sciatur non esse, sed tamen per errorem putetur posse absolvere. ibid.
Sigillo obligantur audientes, si quis non possit, nisi audientibus illis, confiteri. n. 218.

P. Stoz.
Tribunal Pœnitentiæ Tom. 4.

Non obligantur, si quis sponte ita confitetur, ut illi audiant. ibid. v. Quodsi.
Quo casu neque Confessarius obligatur. ibid.
Sub sigillo non obligant, quæ extra confessionem alicui dicuntur sub sigillo, etsi in confessionali. n. 219.
Nec si quis promiserit, se velle servare sub sigillo. ibid.
Sub sigillo non obligant dicta tantùm consilii petendi causa. n. 220.
Vel tantùm animo illudendi, seducendi, aut simulandi. ibid. & n. 229. v. Dixi & n. 235. in fine.

Sigilli Materia.

Contra sigillum est dicere de aliquo: confessus est mihi aliquod mortale, *etiam in genere, vel* hoc aut illud Veniale *in specie.* n. 222.
Etsi peccatum sit publicum, vel dicatur iis, quibus jam antè aliunde est notum. ibid.
Contra sigillum non est loqui de peccatis non ex sola confessione sed etiam aliunde notis. n. 222. v. Per hoc.
Quæ tamen cautelæ hic adhibendæ? ibid.
Sigillo salvo an de notorio peccatore dici possit: confessus mihi est bene sua peccata. 223.
Quid hic consultum Confessariis? ibid. v. Meo igitur.
Contra sigillum communiter non est dicere: Cajus est mihi confessus, Cajum absolvi. n. 224.
Quandoque est. ibid.
Contra sigillum juxta communem non est dicere? Cajus est mihi confessus peccata, *vel:* confessus est Venialia. ibid. v. Quodsi.
Impugnatur. ibid. v. sed hæ.
Nostra sententia distinguit. ibid. v. Ego hic.
Contra sigillum est dicere: Cajus est mihi minutis suis peccatis molestus. n. 225.
Est confessus mihi nova Venialia. ib. v. Ex dictis.
Contra sigillum an sit dicere, sibi aliquem indeterminatè, *esse hoc vel illud peccatum confessum?* n. 226.
Sine causâ, vel cum scandalo ita dicere est illicitum. ibid.
Communiter valde periculosum. ibid. v. Raro.
Et omnino cavendum. ibid. v. Omnes.
Contra sigillum quandoque est de urbe, pago, monasterio, aliave communitate dicere ex sola confessione, quæ ibi vigeant peccata? n. 227.
Vel saltem contra Justitiam est & Charitatem. ibid.
An Confessarius licitè scribat, à se in hoc v. g. loco tot conversos adulteros, usurarios &c? ibid. in fine.
Non est obnoxium pœnæ ordinariæ sigilli fragi. n. 277.
Contra sigillum est revelare peccatum adhuc committendum. n. 228.
Quid confessarius cum tali confitente agere possit & debeat? n. 229.
Sigillum Confessionis nil quidquam officit bono publico aut privato. n. 229. v. Neque.
Contra sigillum est, si confessarius revelet peccatum complicis ex solâ confessione notum. n. 230.
Neque pœnitens potest dare licentiam. ibid. v. Imo ut.

Nec confessarius posset datâ uti, nisi servato ordine correctionis fraternæ. ibid.
Quid sit, cùm pœnitens petit, ut confessarius corrigat complicem? ibid. v. Imo si.
Non facilè petitio admittenda. ibid. Quia tamen.

Contra sigillum an sit, circumstantias in persona pœnitentis revelare? n. 231.
An revelare ejus defectus naturales vel morales? ibid.
An & ea, quæ pœnitens non dicit, sed facit in confessionali, & confessarius non audit sed videt? n. 232.
An & objecta seu res, circa quas se quis confitetur peccasse? n. 233.
An & Virtutes, dona, & gratias divinas ex solâ confessione notas? ibid.

Sigillum indirectè violat, qui simpliciter dicit, se hunc vel illum sibi confessum, non absolvisse. n. 234.
Uti & cùm addit: ob impedimentum, vel ob defectum materiæ. ibid.
Non tamen incurrit pœnam ordinariam sigillifragi. n. 277. v. Ut id.
Interrogatus de data vel non datâ absolutione quid respondere debeat Confessarius? n. 234. v. Interrogatus.

Sigillum indirectè an Confessarius violet, negans schedam confessionis, petenti illam? n. 235.
Violat dicens ex confessione Titii, eum adfuisse vel non longè abfuisse, cùm paratum est v. g. homicidium. n. 236.
Item Manifestans pœnitentiam gravem, quam alicui imposuit? n. 237.
An & si levè manifestet? ibid. v. Quodsi.
Item dicens pœnitentem non esse confessum id, quod scitur peccasse? n. 238.
An dicens v. g. hodiè mihi miles, parochus &c. est confessus hoc & hoc peccatum. n. 239.
An unum ex pœnitentibus præ aliis laudans & commendans. n. 240.
An dicens, hunc vel illum sibi esse confessum? n. 241. & 259.
An dicens, istum vel istum fecisse confessionem longam? n. 242.

Sigillo prohibetur non tantùm revelatio, sed omnia, quæ ex sola confessionis notitiâ fiunt in aliquod incommodum pœnitentis. n. 244. Vide *Notitia.*

Sigilli revelatio an sit etiam illa actio vel omissio, ex quâ tantùm illi cognoscunt peccatum, quibus id antè est notum? n. 253. & 290.

Sigillo obligatæ personæ reduci possunt ad quatuor classes. n. 258.

Sigillo propriè an nemo, obligetur nisi confessarius? n. 207. & 289.

Sigillo obligantur omnes, qui notitiam ex confessione habent immediatè & licitè. n. 259.
Recensentur, quinam illi sint? ibid. & seq.

Sigillo obligatur, qui videt aliquem extraordinariè & clàm confiteri. n. 259.

Sigillo obligautur, qui notitiã habent ex confessione immediatè & illicitè, & quinam isti? n. 260.
Qui habent mediatè & licitè, & quinam isti? n. 261.

Sigillo an & quando obligetur superior ratione petitæ vel datæ potestatis absolvendi à reservatis? n. 261.

Sigillo obligantur, qui notitiam ex confessione habent mediatè & illicitè. n. 262.

Sigilli obligatio tanta est, ut quandoque excuset ab integritate materiali confessionis. n. 265. & III. n. 61.

P. Stoz.
Tribunal Pœnitentiæ Em 5-4

Sigillo non obligatur ipse pœnitens. n. 264.
Sigillo obligati possunt variè de ejus materia interrogari. n. 264. v. Obligati.
Sigillo obligatus quid respondere debeat de peccato pœnitentis, interroganti jam antè noto. n. 265.
De alio simpliciter interrogatus, an illud sciat vel audiverit, quomodo possit respondere? n. 266.
Quandoque debet negare, etiam juratus contra juramentum. ibid. & 267. v. Et verò.
Quid, si interrogetur expressè de scientia vel auditione habitâ ex confessione? n. 267.
Nunquam potest ita constringi, ut non semper licitè dicere possit, se nihil scire, nihil audivisse &c. ibid. v. Et verò.
Etiam juratus & contra juramentum. ibid.
I. *Juxta communem per reservationem mentalem.* ibid.
Sed modus iste non videtur sufficiens. ibid. v. sed mihi.
Nec licitus. ibid. v. Deinde.
Argumentum pro illo. n. 270.
Solvitur. ibid. v. Sed non.
Videtur etiam damnatus à Pontifice. ibid. v. Quid multis.
II. *Per æquivocationem verbi* scio, non scio. n. 271.
Nec potest interrogans ab eo æquivocationem tollere. ibid. v. Unde.
III. *Verbis, ablatâ communi vi significandi, imponendo aliam.* n. 271.
Quomodo differat à reservatione mentali? ibid. v. Modus autem.
IV. *Verba materialiter tantùm proferendo.* n. 273.
Quæ cautelæ in tertio & quarto modo adhibendæ? ibid. v. Sed in hoc.
V. *Per consignificationem verborum satis simul indicantium hujusmodi, additum v. g.* ut tibi dicam. n. 274.
Sigillo contenta perscrutari velle est frustraneum. n. 275.
Sigillum frangentis pœna. n. 276. Vide *Confessarius sigillifragus.*
Sigilli fracti causam cognoscit Ordinarius frangentis. n. 276. v. Pœna.
Sigilli violatio si sine licentia pœnitentis nunquam possit accusari, est crimen prorsus parodoxum. n. 286. v. si prædicta.
Contra sigillum non est, quod unice tendit ad observandum sigillum. n. 191.
Uti est Judicialis processus de sigillo fracto. n. 292.
Sigillum ex institutione Christi non excludit actus Judiciales contra violatores. n. 293.
Sigilli obligatio magis ad id servandum quàm violandum tendere debet. n. 306.
Sigilli finis quis sit? n. 306.
Sigillo non contrariatur processus contra sigillifragum. n. 307.
Sed male fractum potest per illum redimgravi. ibid.
Contra sigillum non semper est, invito pœnitente manifestare aliquo modo ejus peccata. n. 308.
Sigillum obligat, ut non frangatur, & ut, si fractum sit, redintegretur. n. 311.
Adeóque strictius in nostra, quàm in quorundam aliorum sententia. n. 312. 320. 325.
Sigilli violatio est delictum publicum. n. 313.

Sigilli lex prohibens ejus violationem non potest prohibere violatoris punitionem. n. 325.

Sigillifragus.

Vide *Confessarius.*

Simonia.

Simoniacum est servire pro promotione ad beneficium Ecclesiasticum. III. n. 45.

Simoniacum est Reliquias emere aut vendere. n. 303.

Nisi cùm redimendæ sunt ab hæreticis. ibid. Vide *Reliquiæ.*

Simoniacum non est Spirituale commutare cum Spirituali, nisi in certis materiis. n. 471.

Simulatio.

Simulatio quid sit? III. 213. & 217.

Est species mendacii, & intrinsecè mala, & quidem mortaliter ex genere suo. n. 217.

Simulata tantùm confessio non obligat sub sigillo. n. 220.

Simulatè tantùm confitenti non debet dari scheda confessionis. n. 235.

Societas Jesu.

Vide *Religiosi.*

Somnus.

Somnus immoderatus quale peccatum? III. n. 516.

In somno vovens, jurans aut promittens, si dubitet, an deliberatè id fecerit, non obligatur. n. 139.

In somno validè Sacramentum non potest confici. Vide *Sacramentum.*

Sponsalia.

Sponsalia mutant speciem peccati fornicationis in sponso æque ac in sponsâ. I. n. 52.

Statuaria.

Statuaria censetur ex consuetudine inter servilia, III. n. 263.

Status.

Statûs electio est libera. III. n. 455.

Pro statûs conditione vestitus. Vide *Vestis.*

Stipendium.

Stipendio Missæ accepto tenetur aliquis ex justitiâ eam legere. III. n. 274.

Satisfacit, si legat per alium. ibid.

Stipendium pro legendâ Missâ quo titulo possit accipi? n. 275.

Stipendium justum Missæ est, quod lege vel consuetudine taxatum est. ibid.

Pro stipendijs pluribus, ab uno vel pluribus acceptis, qui legit unam Missam, non satisfacit. n. 275. v. Interim.

Etiamsi singula, non adæquent justum. ibid. v. Imo neque.

Stipendia plura à diversis accipiens non satisfacit, unius sacrificij diversos fructus inter eos dividendo. n. 275. v. Neque. III.

Aut uni fructum specialissimum applicando. ibid. v. Multo minus.

Pro Stipendio, quam quis legit Missam, non potest simul alteri gratuito applicare. n. 275. v. Neque. V.

Stipendium justo majus cùm alicui pro Missâ datur, debet totum tradi ei, quem suo loco ad eam legendam constituit, n. 275. v. Neque II.

Nisi datum sit majus alio, quàm sacrificii intuitu. ibid.

Stipendium non potest accipi pro Missâ, quam quis jam ante tenetur ad certam intentionem legere. n. 275. v. Hinc I.

Pro Stipendio Missa est legenda ad intentionem dantis. ibid.

P. 8102.
Tribunal
Poenitentiae
Tom
I-4

Stipendium pro Missis vi Capellaniæ debitis non potest accipi. ibid.
Stipendium an Parochus pro Missâ liberæ intentionis, sed ex officio legendâ, possit accipere? n. 275. in fine.
Stipendium accipiens pro Missa in altari privilegiato, peccat, si alibi legat. n. 277.
Non tenetur tamen restituere stipendium. ibid.

Studiosus.

Studiosus ob negligentiam suam frustraneos faciens sumptus potest graviter peccare, & esse furti reus. III. n 437.

Lib. 2.

Studiosi subjiciuntur parocho loci quoad Sacramenta. n. 44.

Stuprum.

Stuprum est violenta Virginis oppressio. III. n. 544.
Differt specie à fornicatione. ibid.
Continet malitiam luxuriæ simul & injustitiæ. ibid.
An confessus solam luxuriam satisfaciat, postea etiam confitendo injustitiam? n. 597. & 599.

Subdiaconus.

Subdiaconatui est annexum votum solemne Castitatis. III. n. 330.
Subdiaconus à momento susceptI Ordinis obligari incipit ad horas canonicas. n. 401.
Etsi tunc liber sit à majori parte, adhuc tamen obligatur ad minorem. n. 408.

Subsannatio.

Subsannatio quid sit? III. n. 438.
Quomodo differat ab irrisione? ibid.
Subsannatio est ex genere suo mortale. n. 438.
Quomodo fiat Veniale? ibid.

Subrogatum.

Subrogatum sapit naturam ejus, cui subrogatur, quo sensu? III. n. 280. & 363.

Suffragium. *Lib.* 2.

Suffragium occultum an exsolâ notitiâ confessionis possit negari? n. 255.
An etiam debeat? n. 246. in fine.

Surdus.

Surdi confessio quomodo audienda? III. n. 83.
Non excusatur ab horis can. n. 401.

Lib. 2.

Surdaster confessarius si se exponat periculo non percipiendi confessa mortalia graviter peccat. n. 91.

Superbia.

Superbia quid sit? & unde oriatur? III. n. 154.
Ejus actus internus quis sit? ibid.
Superbia completa est mortale, & Damonum propria. ibid.
Incompleta est Ven. ibid.
Quandoque etiam mortale. ibid.
Superbia quomodo differat à præsumptione, ambitione, & vana gloria? n. 159.
Superbia est quandoque causa scrupulorum. V. n. 175.
Ex Superbia ortis scrupulis quod remedium adhibendum? n. 194.

Lib. 2.

Superbiæ punitæ exempla. n. 137.
Contra superbiam sententiæ ex SS. Scriptura. n. 147.

Superior regularis.

Superiori quando liceat vel non liceat contumelia afficere subditum? III. n. 212.
Superiores Regularium possunt cum illis dispensare quoad opera die festo prohibita. n. 272.

Lib.

Superior Regularis non potest dare approbationem Confessariis. n. 34.
Superiores Regulares qualem habeant Jurisdictionem in suos regulares? n. 44.
Superiorum Regularium facultas est necessaria, ut eorum subditi possint per alios absolvi. n. 44.
Superior Regularis quos casus, & quomodo reservare possit juxta Clem. VIII. n. 62.
An aliter reservare possit aliquam censuram? ibid.
Superior quomodo & quando teneatur facultatem absolvendi à reservatis dare ordinario confessario petenti? n. 74.
An & alicui alteri Confessario? ibid. v. Quia.
Si ordinario petenti, & judicanti esse dandam neget, potest ille pro eâ vice liberè & sine onere sistendi absolvere. ibid. v. Superior.
Superior obligatur sigillo, cum quis ab eo petit facultatem pro absolutione à suis reservatis. n. 216, & 259.
Vel cùm ipse ea audit, & solam reservationem tollit. n. 259.
Vel cùm videt ei, cui facultatem absolvendi dedit, alium confiteri. n. 261.
Vel cùm petens facultatem detegit eum, pro quo petit. ibid.
Superior salvo sigillo non potest dicere in sua domo peti facultatem absolvendi à reservatis. n. 261.
Superior quando possit & debeat dare vel non dare facultatem absolvendi à reservatis. Vide *Casus reservatus.*
Superior graviter peccat, si injustè neget facultatem absolvendi à reservatis. n. 352.
Et quidem contra Charitatem, Justitiam & Religionem. ibid. v. Peccât.
Superior subinde potest non illi Confessario, qui petit, sed alteri dare facultatem absolvendi à reservatis. n. 354.
Communiter tamen non expedit. n. 354.
Imo non potest, si ordinarius, vel idoneus alius petet. ibid.
Superior si injustè neget petitam facultatem absolvendi à reservatis, quid pœnitens facere possit? n. 356.
An superior ex notitiâ confessionis possit occasionem peccandi tollere? n. 308.

Supernaturale.

Ad supernaturalem actum quid requiratur? III. n. 19.

Superstitio.

Superstitio est cultus Dei falsi, vel falsus vel superfluus Dei veri. III. n. 422.
Superstitio quoad cultum falsum veri Dei est mort. n. 422.
Ejus varia exempla. ibid.
Superstitio quoad cultum superfluum est ex genere suo tantùm Ven. n. 422.
Sæpe nullum. ibid.
Varia ejus exempla. ibid.

Surdus.

Surdus tenetur interesse Sacrificio Missæ. III. n. 256.
An & si sit surdus & cæcus simul? ibid.

Suspicio.

Suspicio quid sit? III. n. 124.
Et quid temeraria? ibid.
Est ex genere suo mortale, sed regulariter est tantùm veniale. ibid.
Pro suspicione interdum habetur Judicium temerarium, sed male. n. 125.

Susurratio.

Susurratio quid sit? III. n. 237.

Differt à contumelia & detractione. ibid.
Est ex genere suo mort. ibid.
Fieri potest aliquando cum Ven. tantùm, vel etiam sine omni culpa. ibid.
Susurratio sæpe fit cum detractione vel contumeliâ. ibid.

Synteresis.

Synteresis quid sit? V. n. 1.
Quomodo distinguatur à conscientia? ibid.
Contra synteresin est, agere contra conscientiam dictantem in genere aliquid esse illicitum. n. 11.

T.

Tactus.

Tangi vasa sacra & similia à quibus licitè possint? n. 244. & seq.
Tactus turpes. Vide *Luxuria, Turpia.*

Temerarium.

Temerariam quid sit? III. n. 124. & 125. Vide *Judicium.*

Tempus.

Tempus rarò mutat speciem actûs. I. n. 73.
Tempus speciem actûs mutat ratione præcepti specialis. n. 74.
Tempore eodem occurrentia plura præcepta si quis violet, an plura peccata committat? n. 75.
Tempus quodnam sit magnum vel modicum in exercendis actionibus die festo prohibitis. III. n. 271.
Tempus mediæ noctis an incipiat, & finiatur ad primum vel ultimum ictum Horologii? n. 522.

Tentatio.

Tentationes an & quando sint in confessione explicanda? I. n. 29. & III. n. 43.
Tentatio Dei quid? III. n. 182. & 430.
Tentatio Dei alia formalis seu expressa, & quæ illa? ibid.
Est ex genere suo mort. n. 431.
Alia est tacita seu interpretativa, & quæ ista? n. 430.
Et hæc est sæpe tantùm Ven. vel omnino nullum peccatum. n. 432.
Tentatio Dei formalis & interpretativa differunt inter se specie. n. 433.
Tentationibus statim ab initio earum resistendum est. IV. n. 24.
Tentationi succumbere vel eam vincere quid? V. n. 32.
Tentationi negligenter resistere est tantùm veniale in omni materia. ibid.
Tentationem statim excutere in quo consistat? n. 32.
Tentationibus non est resistendum gestu corporis, aut verbis impertinentibus. n. 197.

Lib. 2.

Tentationum autor est Diabolus. n. 169.
In tentationibus gravibus quænam præscribantur considerandæ? n. 170.
Sed sæpe considerationi locus non est. ibid. v. Quæ omnia.
Invocandum ergo auxilium Dei & sanctorum brevibus oratiunculis. ibid. v. Quid ergo.
Contra tentationes graves carnis quæ singulariter prodesse possint? n. 171.
I. *Oratiuncula ad B. V. de immaculatâ Conceptione.* ibid.
II. *Seria mentis ad quidvis aliud applicatio.* ibid.
III. *Aliqua dolorifica corporis afflictio, & situs mutatio.* ibid.

IV. *Elicere aliquot actus Virtutis, & quosnam?* ibid.
V. *Seipsum humiliare & tentationem Dæmonum contemnere.* ibid.

Terrena.

Terrena præferre cœlestibus in quo consistat? III. n. 123.
Est mort. ibid.

Testimonium, Testis.

In testem invocare Deum vel creaturas quid sit? III. n. 182.
Testes examinare die festo illicitum, & invalidum. n. 267.
Testimonium publicum si quis amisit, an ipse ei possit substituere aliud? n. 444.
Testimoniam falsum dicens uno actu de decem, committit unum tantùm peccatum. 593.
Numerum personarum tenetur non distinctè sed confusè confiteri. n. 594.
Confessus de quinque, an satisfaciat postea etiam confitendo de aliis quinque? n. 579. & 599.

Lib. 2.

Testibus singularibus potest probari violatio sigilli. n. 281.
Testis an contra confessarium, de indeterminato revelato peccato infamatum, testari possit? n. 282.
An contra infamatam de revelato determinato peccato? n. 282. v. Quodsi.

Timor.

Timor absterrens à peccato procedit ab habitu spei. II. n. 31.
Est vel Servilis, vel Mundanus, vel Filialis, & quid singuli? n. 32.
Timor Dei inordinatus quandoque parit scrupulos. V. n. 175.
Timori, scrupulorum causæ, quomodo obviandum? n. 194.
Timorem Dei servilem quinam habeant? n. 211.

Tobalia.

Vide *Mappa.*

Tristitia.

Tristitia de bono indigni. Vide *Indignatio.*
Tristitia de prosperitate malorum potest aliquando esse blasphemia. III. n. 147.
Tristitia de carentia boni, quod alius habet. Vide *Æmulatio.*
Tristitia de bono alterius, cedente in proprium damnum est actus Charitatis erga seipsum. n. 148.
Potest fieri mala per immoderationem. ibid.
Tristitia moderata de malo proprio, vel alieno, est licita. n. 153.
Vide *Invidia.*

Tropus.

Tropica locutio non est mendacium. III. n. 214.

Turpiloquium, Turpia.

Turpiloquium quid sit? n. 241.
Ex genere suo est mort. ibid.
In quibus casibus sit tantùm Ven. ibid.
In turpiloquio confitendo quæ potissimum observanda sint? n. 442.
Unde cognoscatur, quod verba obscœna proferantur animo libidinoso? ibid. Vide *Cogitationes.*
Turpiloquio arridere est peccatum Veniale, n. 515.
Quomodo fieri possit mort. ibid.
Turpia audire, legere, videre &c. ex fine bono non est peccatum. III. n. 542.
Ex levitate vel curiositate, aut obiter, non est semper mortale.
Plerumque tamen est mortale ob periculum delectationis venereæ. n. 543.

Turpes tactus & oscula quandonam sint vel vel non sint distinctum peccatum ab ipso actu consummatæ luxuriæ? I. n. 67. & III. n. 553.

Typographus.

Typographus prælum versans ex excusatus à jejunio. III. n. 325.
An & Typotheta? ibid.

V.

Vagus.

Vagi an teneantur particularia festa locorum suorum servare? III. n. 262.
Vagi subjiciuntur parocho loci quoad Sacramenta. n. 44.
Possunt absolvi à quovis exposito sacerdote loci, in quo sunt. n. 54.

Vana Gloria.

Vide *Gloria.*

Vana observantia.

Vana observantia quid? III. n. 423.
Est ex genere suo mortale. ibid.
Non datur in ea parvitas materiæ. ibid.
Unde fieri possit veniale. ibid.
Vanæ observantiæ exempla. n. 424.
Vana observantia ex quibus signis cognoscatur? n. 425.
In dubio quid sentiendum? n. 426.
Pro vanis observantiis non facilè sunt habenda, quæ populus Christianus ex devotione frequentat. n. 427.
De vanitate observantiarum suarum an & quando aliquis sit monendus? n. 428.
Vanæ observantiæ quomodo in Confessione explicandæ? n. 429.

Vasa Sacra.

Vasa sacra sunt calices, patenæ, ciboria, pyxides, lunulæ. III. n. 294. & 269.
Vasa sacra actu Eucharistiam continentia si tangat inferior Diacono, peccat mort. n. 294.
Nisi necessitas aut ignorantia excuset. ibid.
Vas, in quo servatur ablutio in Nativitate Christi, non est tangendum à Laicis. ibid.
Vasa sacra in quibus actu non est Eucharistia, si tangunt Laici ex justâ causâ, non peccant. n. 295.
Si tangant sine causâ, peccant juxta aliquos, sed venialiter tantùm. ibid.
Tangendo ciboria, pyxides, & in Monstrantiis Lunulas nihil peccant. n. 296.
Imo & calices ac patenæ possunt ab omnibus nudâ manu sine omni peccato attingi. n. 297.
Explicantur textus contrarii. n. 298. & 300.
Cur ad tangendos calices vel patenas dentur privilegia? n. 299.

Vectigal.

Vectigal quando in conscientiâ sit vel non sit solvendum? III. n. 453.
De eo Lex diversimodè fieri potest. ibid.

Velleitas.

Velleitas qualis sit actus. Vide *Actus.*
Velleitas non sufficit pro proposito, I. 94.

Veneficium.

Ad veneficia adhibere Eucharistiam est peccatum duplicis malitiæ. I. n. 63.

Verba.

Verba Aliquoties, Frequenter, & Sæpe *quantum significent numerum?* I. n. 93.
Verba plus minus, circiter, præter propter, *quid significent?* n. 98. Vide *Numerus.*

Verbis sacræ Scripturæ abuti, Vide *Scriptura.*
Verba amara quid? III. n. 233.
Amarulenta, ibid.
Acerba. ibid.
Læsiva Charitatis, ibid.
Crassa & inhonesta seu Scurrilia, n. 240.
Verbis in confessione non utendum superfluis, fucatis, obscuris. III. n. 28.
Non multis, n. 29.
Non Rhetoricè comptis. n. 30.
Verba Oporter, Debet, *& alia Imperativi modi communiter tantùm decentiam significant*. n. 298.
Verbum Quamprimum *quid denotet?* n. 321.
Verba cum restrictione mentali proferre. Vide *Restrictio.*
Verba obscœna proferre. Vide *Turpia.*

Lib. 2.

Verbum Non potest *subinde denotat actum invalidum*. n. 31.
Subinde tantùm illicitum. n. 32.
Verbis potest subinde per privatam voluntatem alia vis significandi tribui. n. 273.
Verba possunt subinde tantùm materialiter proferri ad tuendum secretum vel sigillum. n. 273.
Verba ratione circumstantiarum subinde aliud quid præter communesignificatum consignificant. n. 274.

Verecundia.

Verecundia noxia in Confessione quomodo superanda? III. n. 75.
Ingeritur pœnitentibus à Diabolo. n. 86.

Veritas.

Veritas opposita medacio quid sit? III. n. 213.

Vesperæ.

Vesperis interesse fideles non tenentur diebus festivis. III. n. 258.
Vesperas Sabbati sancti omittere an sit mortale? n. 383.
Vesperæ in Quadragesima possunt privatim dici licitè post merediem. n. 412.

Vestes, Vestitus.

Vestibus sacrificii immundis aut non benedictis uti. Vide *Paramenta.*
Qui vestes statui congruas non habet, excusatur quandoque ab audienda Missa diebus festis. III. n. 261.
In vestibus profanis an ex metu mortis liceat celebrare? III. n. 284.
Vestium sacrarum attactus fuit olim, sed jam non est amplius prohibitus Laicis. n. 298.
Vestitus vanitas quomodo ex Venialis fiat mort. n. 512.
Vestium novas formas introducere ex se non est mort. ibid.
Mortale tamen est introducere apud fœminas denudationem pectoris. ibid.
Uti pigmentis ex vanitate est veniale, ibid.
Vestitu fœminæ si utatur vir, aut fœmina viri, an & quale peccatum? n. 513.

Vexatio.

Vexatio alterius fieri potest verbo vel facto. III. n. 488.
Quomodo sit mortale vel veniale? ibid.

Viator.

Viator potest horas can. dicere juxta ritum loci, ad quem venit. III. n. 386.

Lib. 2.

Viator à quo absolvi possit? n. 54.
A casu reservato in sua diœcesi potest absolvi per confessarium illius diœcesis, in qua non est reservatus. n. 64.

Uti

P. Stoz.
Tribunal Poenitentiae Emi 14

Uti & à non reservato, ubi est reservatus. ibid. v. Quodsi.

Vicarius. *Lib.* 2.

Vicarii qualem habeant Jurisdictionem? n. 44.

Vicarius Generalis Episcopi quando amittat Jurisdictionem? n. 46.

Vicarius temporalis parochi potest delegatam suam Jurisdictionem subdelegare. n. 48.

Et quidem quandoque generaliter & totaliter. ibid.

Non expirat per mortem delegantis Episcopi vel Parochi. n. 55.

Per Vicarium, quem Episcopus potest vel non potest deputare ad absolvendum ab occultis casibus Pontifici reservatis, quis intelligatur? n. 71.

Vindicta.

Vindicta quid sit? III. n. 142.

Alia justa, alia injusta, & quid utraque? ibid.

Vindicta ex quibus capitibus censeatur injusta. n. 142.

Est ex genere suo mortale. ibid.

Unde fiat veniale? ibid.

Violentia.

Violentia mutare potest speciem actus. I. n. 71.

Virginitas.

Virginitatis votum quando sit vel non sit reservatum? III. n. 308.

Virginitatis amissio non mutat speciem Luxuriæ. I. n. 50. & III. n. 544.

Virtus.

Virtus quælibet sum bonum prosequitur & oppositum malum fugit. I. n. 9.

Virtutum supernaturalium actus non possunt elici ex motivo erroneo. V. n. 85.

Lib. 2.

Virtutes an cadant sub sigillum. n. 191.

Vita.

Vitam longam sibi optare an sit illicitum? III. n. 123.

Vitam non tenetur quis servare per media valde difficilia. n. 220.

An vitam suam possit quis pro alienâ exponere ex motivo Charitatis vel Justitiæ? n. 236.

Voluntas, Voluntarium.

Voluntas est potentia cæca ejúsque lumen est conscientia. V. n. 1.

Voluntarium vel involuntarium quid sit? n. 31.

Ulterius explicatur. n. 32.

Utrumque est vel Formale, vel Virtuale, vel Interpretativum. n. 33. & 34.

Plenum & perfectum, vel semiplenum & imperfectum, n. 35.

Voluntatis consensus quando sit vel non sit plenus, est difficile cognoscere. n. 36.

Præsumptio de alterutro unde haberi possit? *Vide* Consensus.

Voluntatis consensus virtualis & interpretativus sufficit ad peccatum. n. 46.

Ad voluntatis consensum virtualem quatuor requiruntur, & quænam illa? n. 47.

Voluntaria indirectè seu in causa potest esse omissio rei etiam non præceptæ. n. 48.

Voluntarius in directè seu in causa ut sit effectus positivus, sufficit, si ex ea necessariò sequitur. n. 49.

Si ex causa contingenter tantùm sequitur, necesse est insuper, ut illa sit prohibita. n. 50.

Voluntarius permissivè tantùm est effectus ex voluntaria omissione secutus, sed non prohibitus. n. 51.

Voluntarius indirectè est effectus ex causa prohibita secutus contingenter. n. 52.

Voluntatis consensus plenus requiritur ad mor-

mortale, semiplenus sufficit ad Veniale. n. 54.

Lib. 2.

Voluntas regit conditiones actuum. n. 321.

Votum.

Voti repetitio non mutat ejus speciem. I. n. 50. *Nec ejusdem solemnitas in professione religiosa, vel Ordine majore.* ibid.

Voto adjectum Juramentum addit peccato contra Votum novam speciem. n. 52.

Uti & voto adjectum præceptum superioris. ibid.

Votum habens, si inducat alium ad peccatum ei contrarium, an peccet contra votum. n. 53.

Votum quid sit? III. n. 347.

Vota omnia in ratione voti sunt ejusdem speciei. ibid.

Voti violati materiam non tenemur exprimere, nisi aliunde sit præcepta. ibid.

Votum ex genere suo obligat graviter. n. 348.

Unde desumatur gravitas, aut levitas? ibid.

Votum dubium quomodo interpretandum? n. 348.

In voto abstinendi à vino, quæ sit materia gravis vel levis? n. 349. & 350.

Votum reservatum si commutetur in aliud, tunc istud non est etiam reservatum. n. 280.

Votum absolutum quando incipiat obligare? n. 351.

Votum ad certum diem quomodo intelligendum? ibid.

In voto conditionali an & quomodo liceat impedire conditionem? n. 352.

Quando incipiat obligare? ibid.

Votum pœnale potest esse simplex, vel duplex. n. 353.

An obliget pro prima tantùm vice, vel etiam pro sequentibus. ibid.

Voti obligatio quando & quomodo cesset per se? n. 354.

Vota impuberum quis, & quando possit irritare? n. 355.

Votum quando, & quomodo censeatur ratificari? ibid.

Voti dispensatio, ut valeat, debet fieri ex sufficiente causa. n. 356.

Sufficit, si bona fide censeatur esse sufficiens. ibid.

Quænam faciant ad sufficientiam causæ. ibid.

Quando fieri possit purè vel mixtim? ibid.

In votis quis possit vel non possit dispensare? n. 357.

In votis reservatis solus Papa potest dispensare. n. 358.

Quando Episcopus vel alii?

Vota reservata quæ? ibid.

Ut sint reservata debent esse I. *absoluta.* ibid.

II. *perfecta.* ibid.

III. *non modificata.* ibid.

IV. *Certa & non dubia.* ibid.

Votum virginitatis quando sit vel non sit reservatum? n. 358.

Votum omne commutari potest. n. 359.

Nisi sit reservatum, vel in favorem tertii factum. n. 360.

Ab omnibus iis, qui possunt in eodem dispensare. ibid.

Votum suum potest quis propriâ autoritate commutare in opus melius? n. 361.

Etiam in æquale, & quidem sine magna causa. ibid.

In minus bonum debet fieri cum dispensatione. ibid.

P. Stoz.
Tribunal Poenitentiae
Ett
514

Vota omnia etiam reservata commutantur per ipsum ingressum Religionis, & quomodo? 362.
Ad voti commutati materiam novam obligatur quis vi voti. n. 363.
Non tamen cum reservatione. ibid.
An & quomodo possit, vel debeat redire ad primum? ibid.
Voti commutati materia potest in aliam & aliam commutari. ibid.
Ad Voti valorem non requiritur certa ætas, nisi sit Professionis Religiosæ. V. n. 142.
Votum in dubio. v. Dubium.
Lib. 2.
Contra votum Castitatis actus omnis externus si reservatus sit, quid per eum intelligatur? n. 58.
Usurarius.
Usurarius si sit publicus juxta aliquos non potest absolvi. II. n. 99.
Contrarium est verius. n. 106.
Lib. 2.
Usuram ex inculpabili ignorantia exercens an sit vel non sit à confessario monendus? n. 128. cum seq.

Z.

Zelus.
Ex Zelo justo licitum est alicui imprecari malum. III. n. 226.
Zelus indiscretus puritatis sæpe est causa scrupulorum. V. n. 175.
Vide *Ira.*

Zingari.
Zingaros consulere ex curiositate tantùm aut joco, est tantùm Veniale. I. n. 66. & III. n. 421.

Omnia ad majorem DEI Gloriam.

Collegii Societatis JESV Paderbornæ
1697 dono P. Kloppenburg SJ.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

P. Stoz.

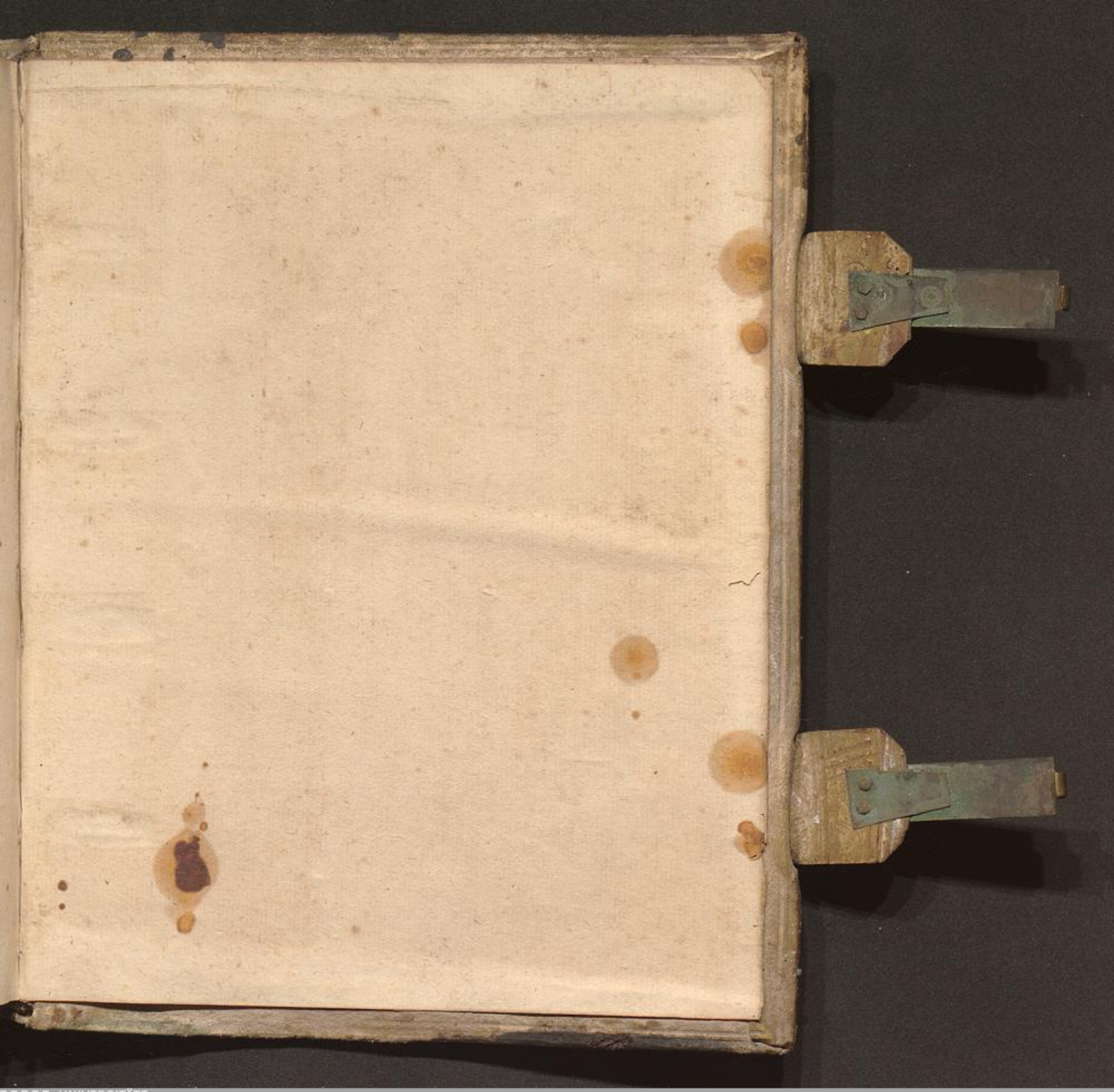
Tribunal
Poenitentiae
EM
514

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

P. Stoz.

Tribunal
Poenitentiæ
EM
514

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

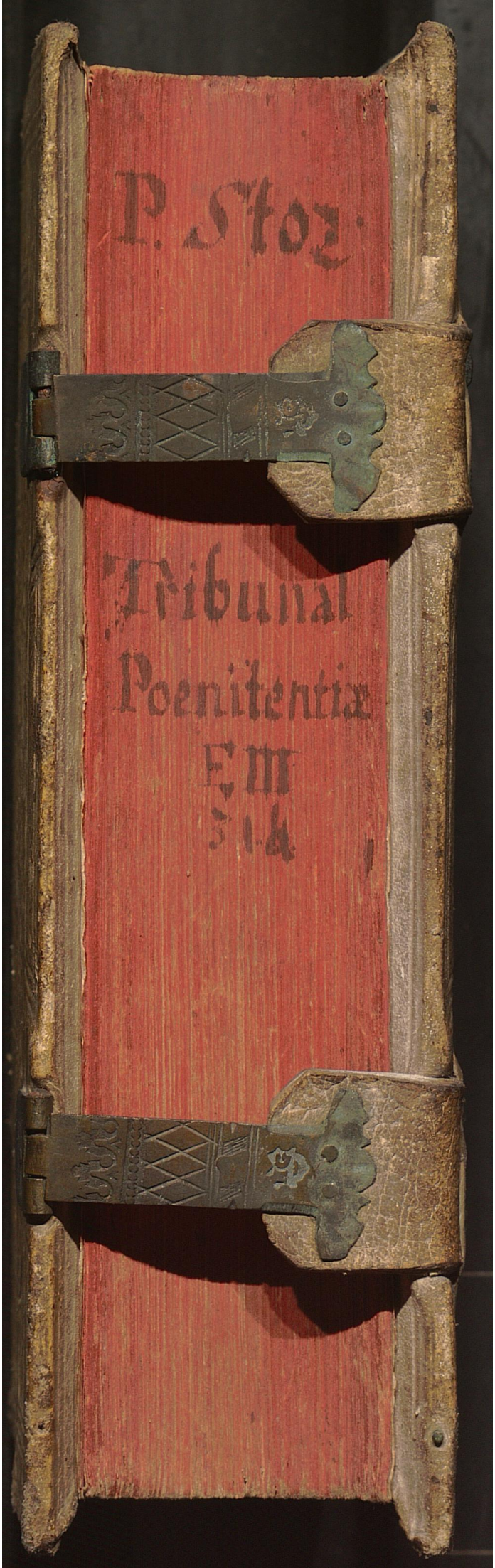
P. Stoz.

Tribunal
Poenitentiae
EM
514

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

8102
Th
2154

P. Stoz
Tribunal
Poenitentiæ
F. III
5 14